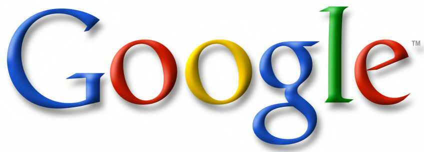

Google

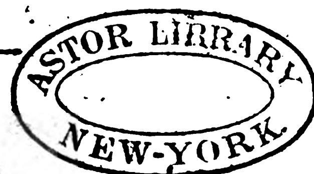
Stephan Hiorteland Rastrup 1747
Bergen d 24 de Novbr 1804

(Suhm)

Historie
om de
fra Norden
udvandrede Folk.

Forfattet
af
Peter Friderich Suhm.

I. Bind.

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt og findes tilkiøbs hos Brødrene Berling.
Saa og udi Mummens Boglade paa Børsen i No. 5.

Fortale.

Udi dette Værk haver jeg alene handlet om de Folk, der ere udvandrede fra Norden, eller om hvilke man haver menet, at de vare derfra udvandrede. Vel haver jeg samlet om alle de andre vandrende Folk, være sig fra Tydskland, Polen, Rusland eller det saa kaldte store Tatarie, men da de ere Danmark og Scandinavien aldeles uvedkommende, saa haver jeg ikke udi dette Værk kunnet handle om dem; Dog agter jeg, om Gud vil, ved Leilighed at undersøge dem, ligesom allerede er skeet

om Patzinakerne. Om de her beskrevne Folk haver jeg ingen fundet i Henseende til Bedrifterne at have handlet ret paalidelig, tydelig, udførlig og grundig uden Tillemont i sin Keiser Historie, hvor det dog er blandet med alle andre Bedrifter af Keiserne; og siden Mascov og Bünau udi deres Tydske Historie, hvorvel den første fortiener at foredrages den sidste. Af dem haver jeg faaet nogle Allegata, som forhen vare mig ubekiendte, men nogle haver jeg og samlet der ei forekomme hos dem. Men i Henseende til disse Folks Herkomst, da gaae bemældte Skribenter hverken saa høyt op som jeg, og desuden ere vi i de fleste Poster af ulige Meninger. Ved denne Leilighed maae jeg og anføre, at jeg udi mit forrige Værk om Odin P. 199 haver begaaet en stor Vildfarelse ved at oversætte Galliernes Viscus, paa Fransk Guy, ved Galæble, da det dog er et Slags Træe, gemeenligst Røn, som voxer paa andre Træer, og hvilket Druiderne toge i Egetræet alene, og som

der

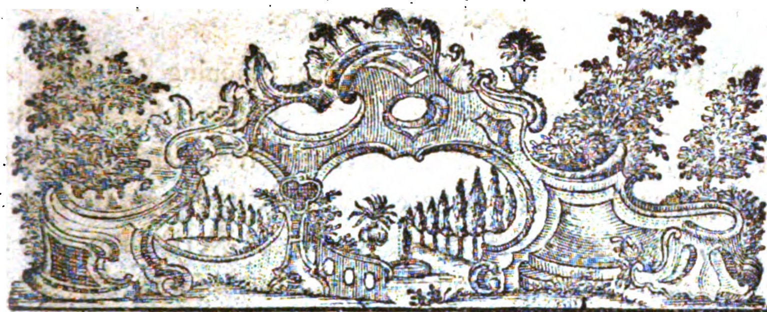
der plantes af Fuglene. Mærkeligt at saadant Træe kaldes endnu paa Tydsk og i Apothekerne Mistel, ligesom i vor Edda, thi Tein vil kun sige en Green. Dette synes at vise en temmelig Overeenstemmelse i det mindste i denne Post, og hvad Ballder angaaer, imellem den gamle Celtiske og Nordiske Gudelære; og kunde tiene til at udpynte den Mening, at Nordens ældste Indvaanere Joterne havde været Celter, og vare blevne fordrevne og undertvungne af vore Nordiske Forfædre Gotherne, ved hvilken Leilighed den Nordiske Gud og Anfører Ballder var bleven ihielslaget af en Celtisk Gud og Anfører Höder eller Hother, af de Celter nemlig, som da beboede Norden; men hvo kan forklare med Vished alle disse gamle Ting. Hvad som haver ledet mig i Vildfarelse angaaende Mistel er endeel nyere Lexica og Dictionairer, hvor Viscus og Guy forklares ved Galæble, saa at jeg havde indpræntet mig denne Forklaring saa vist i Hovedet, at jeg derover ei vi-

X 3 dere

dere efterslog dette Ords Bemærkelse. Min gode Ven, vor fortreflig lærde Conference-Raad Lüxdorph, opdagede mig først denne Feyltagelse, hvorfore jeg herved aflegger min offentlige Taksigelse til ham. Siden dette Bind alerede var bleven saa stor, haver jeg udeladt det fierde Capitel, der handler om de øvrige vandrende Folk, som hverken kan henføres til Gother eller Langobarder, og kommer det tilligemed et fuldstændigt Register over det gandske Værk i det næste Bind.

Første

Første Bog.

Om Gotherne.

---

§. I.

Forend jeg skrider til Gotherne selv, vil jeg handle noget om Joterne, hvilke i Henseende til Navnet ere dem saa lige. Tilforn haver jeg vel holdet for, at Jotnerne snarere burde regnes til Huniske og Finske Folkeslægter, end til saadanne, der vare beslægtede med vore, deels fordi det er unægteligt, at vore have saavel i den ældste som mellemste Odins Tid fort Krige med dem, og det uden for Norden, deels og fordi Jotnerne, endeel af dem i det mindste, boede ved Ishavet, hvor Finske Slægter have unægteligen i senere Tider boet, og endnu boe; men nu er jeg af andre Tanker, baade fordi det synes, at Nordiske Slægter have i meget gamle Tider boet ved Ishavet,

Joter, Nordens ældste Indvaanere vare af een Oprindelse med Gotherne.

saa og for de Aarsager, som Professor Schöning (1) giver for den Meening, at Joter og vore ældste Forfædre have havt een Herkomst, saa at jeg nu med ham ei alene troer dette, men end og at Joterne have først af vore Folkefærde trukket sig nord efter, at vore, som Odin var Formand for, have i Forstningen hørt til dem, men siden skilt sig fra dem, og da kaldet sig de gode Joter, eller Gother ɔ: Gudernes Folk, at de siden have ført Krige med dem, og tildeels jaget dem Nord efter til Ishavet, ved hvilken Leylighed, eller rettere før, de have nedsat sig i Storhertugdommet Finland, hvor de endnu boede i det 1 Sæculo efter Christi Fødsel, som man seer af Nors Reise; at Joterne ere paa en Kant gangne over til vor store Nordiske Halvøe, efter min Meening over Alands Havet, og efter Schönings Norden om Botnen, og Gotherne paa en anden Kant, rimeligst fra Liefland til Skibs over Øsel, Øland og Gothland, eller Gulland, hvor deres Navn haver fra umindelige Tider vedligeholdt sig, indtil nu, saavelsom i de sydlige Dele af den store Nordiske Halvøe; at disse forskiællige Overgange have dog ingen stor Forandring i Sprog giort, saasom begge Folkene vare af een Herkomst, og havde desuden længe boet sammen uden for Norden, hvilket end meere bestyrkes derved, at Gother eller Gioter, ogsaa undertiden kaldtes Joter, Jotner, Gioter, Jotuner efter Folkenes adskillige Udtale; at Gother og Joter have i Norden havt meget med hinanden at bestille, indtil de første endeligen finge Overhaand; at vore gamle Skribenter have fornemmeligen forstaaet ved Jotunheim Landet der laae norden og østen for (det nye) Asgard, og for Godheim ɔ: Gothernes Land, (hvorved da forstodes

(1) De Norskes Oprindelse p. 92 — 107. 121 — 128. 130. 131. 135. 140. 145. 150 — 157. 236.

des Landet fra Weixelen af, og som det synes til den Finske Bugt), og indtil Gandvik og den hvide Søe; at den Omstændighed, at Pyrmerker eller Biarmer, Ostiaker, Syrener, Wotiaker, der alle boe nord mod Ishavet, vel tale Finsk, men derimod have næsten allesammen rode Haar og blaaeagtige Dyne, hvilket vore Forfædre havde almindeligen i gamle Dage, tydeligen viser, at de ere en Blanding af Nordiske og Finske Folkefærder, og at formodentligen vore have boet der først; hvilken Blanding dog maaskee kan være skeet i meget gamle Tider, og de deraf faaet Navn af Jotuner, fordi de bestode af Joter og Huner, et Finsk Folk, thi det er dog unægteligt, at ved Jotuner, ja endog Joter forstaaes undertiden Huniske og Finske Folk; at Gotherne ere med den anden Odin komne ind til Norden, og have da faaet Overhaand over Joterne, af hvilke der dog endda fandtes nogle hist og her endog en rum Tid efter den sidste Odin; at Joterne, de Nordiske nemlig, have, efter den store Cimbriske Vandflod, og efter Cimbrernes Udvandring, bredet sig ud til Jylland, og besat det, thi Cimbrerne vare ogsaa Joter, men Tydske Joter. Wilde (2) gior og for disse Aarsager Forskiæl imellem Joter, og Gother eller Gauter.

§. II.

Til de Bevis og Skribenter, som Schiöning anfører, kan endnu legges disse. Snorro (3) siger, at (den sidste) Odin udsendte Gefion fra Fyen til Gylfe, Kongen i Sverrige, og at hun siden reiste til Jotunheim, og avlede der med en Jotne fire Sønner, ved hvis Hielp hun bemestrede sig Sielland, som Gylfe paa en vis Maade havde forhen givet hende, hvorpaa hun gif- Meere herom.

 tede

(2) Inled. Förb. p. 305.
(3) H. K. t. 1. p. 5.

tede sig med Skiold, Odins Søn; af hvilken Tildragelse man seer, at Jotunheim haver ligget længere bort end Sverrige, rimeligen i Finland, og at Joter eller Jetter have formodentligen indtil den Tid beboet Sielland, som da først er bleven besat med Gother. Udi Samson Fagres Saga (4) blandes sammen Jotunheim og Risaland, og tales om at Geirrauds Gaard laae der, men giøres tilligemed Forskiel imellem Risaland og Russialand, hvilket vel for saavidt kan være rigtigt nok, naar der tales om Kiæmper og et Slags onde Væsener, som vore Forfædre for deres Hovdes Skyld kaldte Riser og Jetter, men derimod er urigtigt, naar hensees til Oprindelsen af det Navn Rise, som uden Tvil er kommet af Rus. Siden Geirrauds Gaard legges her i Jotunheim, saa maae vel paa dette Sted ved Jotunheim forstaaes det, som laae ved den hvide Søe. Det Jotunheim, som nævnes i Eigilli Saga (5) synes, at have ligget ved Ishavet, i det mindste paa de nordlige Kanter af Rusland. Schöning (6) viser, at vore Fædre kaldte og Landet østen for Gandvig Jotunheim; og at dette Jotunheim, som vore gamle Skribenter sætte imod Mannheim eller vor Nordiske Halvøe, bør søges uden for Norden i de nordlige Deele af Rusland, det tilstaae mange nyere Skribenter (7), hvorfore man saa meget mere maae forundre sig over andre (8), der søge det i de Svendske Nordlande, tvert-

(4) P. 31 — 33.

(5) P. 18 og 59.

(6) Norges gamle Geographie p. 57.

(7) Verelii Index p. 135. Brings Svea R. H. t. 1. p. 319. Torfæi H. Norv. t. 1. p. 162.

(8) Salan in Eigilli S. p. 122. Tunelds Indl. til Sverriges Geographie p. 259 — 261. 280. Biörneri Gotunheimia c. 7 — 9. p. 36 &c. Biörner de Varegis p. 114. Törner de Westro-Bothnia p. 12.

mertimod vore gamle Skribenters Vidnesbyrd, og tænke, at Jemteland er en Fordreyelse deraf. Den lærde Wilde (9) meener, at Jotuner og Issedoner have været eet Folk, men har ingen anden Grund for sig, end Navnenes nogenlunde Lighed. Nogle have endog indskrænket Jotunheim til Dalekarlien, og villet finde Floden Elivoga der (10), da dog Vagi i Rusland rimeligen forstaaes ved dem. Biörner (11) vil, at Gestrikaland har sit Navn af Jetterne, hvilket nok kunde endda lade sig høre, dersom man kun var vis paa, at det havde i saa gamle Dage været beboet, og ført dette Navn. Adamus Bremensis (12) meener nok høye Folk, de samme som vore Nordiske derfor kaldte Jetter, naar han taler om Cyclopes paa en Øe langt imod Norden i det store Nordhav. Broocman (13) vil, at Joterne ere komne hid ind fra Tydskland, hvilket dog saavel af Schöning som af mig er, efter min Tanke, tilfulde bestredet. Biörner (14) paastaaer, at Gotunheim og Risaland det mindre skulde være det samme, da dog det sidste var et Land for sig, om hvilket jeg haver handlet i det Skrift om de Nordiske Folks Herkomst. Men derimod haver han nok ret, naar han vil, at Jotunheim og det Holmgardske Rige grændsede til hverandre. Rimeligen forstaaer og Thiodolfur (15) disse Joter, naar han kalder den Svenske Kong Domald, Jota Dolgur ɔ: Joternes

 Fiende,

(9) Præp. Hödeget. p. 230. Inledning Förb. p. 216.

(10) Reenhielm in Thorstein Viking Sons S. p. 12. 13. Arrhenius ap. Remelium in Berserkis p. 16 — 18, som følger ham.

(11) Ant. p. 92. not. o.

(12) Ap. Lindenbrogium p. 66.

(13) Anm. v. Ingvar Vidförles S. p. 269.

(14) De Varegis p. 115. 119.

(15) H. K. 2. p. 19.

Fiende, og synes mig dette at vise, at Odins og hans Afkoms Had mod Joterne haver været meget længe ved. Siden det Jotniske Navn vedvarede saa længe uden for Norden, og blev givet et heelt Folk, hvorimod man paa den store Nordiske Halvøe finder siden den sidste Odins Tid kun nævnet en og anden enkelt Jette, saa synes mig at dette og tiener til at bekræfte den Sætning, at Gotherne ere gangne fra Preussen og Liefland over Østersøen til Scandinavien, og have derved ladet Joterne i Finland og Rusland været urørte.

§. III.

Det Gothiske Navn opkommet ved Østersøen omtrent 500 Aar før Christi Fødsel.

Udi mine trende forrige Værker haver jeg giort de Meninger saa rimelige, som muligt, at vore Forfædre ere først komne fra Landene imellem det Caspiske Hav og den sorte Søe, og at den første Odin haver stedse opholdt sig der, saa og at den mellemste Odin haver bygget et nyt Asgard ved Duna-Floden, og er derfra gaaet over til vor Nordiske Halvøe. Nu haver jeg i dette antaget, at vore Fædres ældste Navn haver været det Jotniske, og at det Gothiske et siden indkommet. Da man nu 300 Aar før Christi Fødsel finder Gother sønden for Østersøen, hvorom mere siden, og derimod ei ved den sorte Søe og Tanais, førend længe efter Christum, saa er det rimeligt, at det Gothiske Navn er først opkommet ved Østersøen, og har derfra udbredet sig til Scandinavien. Og som jeg med Schöning holder for, at den mellemste Odin er med sine Joter, som maaskee den Tid, i det mindste tildeels, kaldtes Budiner, veeget nord efter, da Darius Hystaspis Søn førte Krig imod Scytherne, og kommet til Duna, saa er det rimeligt, at den Folkefærd, som han førte med sig, er da først bleven kaldet den Gothiske af God ɔ: Gud,

fordi

fordi denne Odin med sin Følge gav sig ud for Guder; men han og de Fornemste ere dog i sær blevne kaldte Aser, med hvilket Navn en vis Tilbageblivende stamme ved Tanais af hans Folk stedse siden kaldte sig, og kalde sig endnu, og fra hvilke den sidste Odin siden kom. Vel kalder Snorro (16) det store Svithiod, ɔ: Scythien Godheim, og vidner, at Odin gav fore at ville reise did, da han skulde døe, og at Svegder, den fierde Regent i Sverrige efter Odin, reiste ud for at opsøge Godheim og den gamle Odin, men herved maa agtes, at Snorro kun haver antaget een Odin, og blandet Tingene sammen, og henført alle Ting til Egnen ved Tanais, fordi den første stedse boede der, og de tvende andre vare først komne derfra. Da og de tvende sidste Odini, og de fornemste af deres Følge komme selv til Norden, og bleve holdte for Guder, og derfore det Land, hvorfra de vare komne, kaldet Godheim, med hvilket Navn de selv venteligen havde belagt deres sidste Opholdsstæd ved Duna, saa kunde det let skee at man og dermed belagde det Land, hvorfra de først vare komne, endskiønt Folkene selv, som boede der, ikke kaldte det saaledes. Men endskiønt jeg antager, at den Folkefærd, som den mellemste Odin bragte med sig til Østersøen, først da fik der det Gothiske Navn, saa maae man dog derfore ei tænke, at de Egne vare da gandske blottede for Indvaanere, ney tvertimod; mine Udbredelses Tabeller viser, at det er muligt, at der kan have boet Folk 1200 Aar tilforn, og saa maa det ogsaa være, saafremt Tydskland er bleven beboet fra de Kanter. Rimeligen have alle Folkene der hedet Joter, og endskiønt jeg ikke troer, at de alle have underkastet sig Odins Herredomme, saa ere de dog med Tiden alle blevne kaldte Gother, deels for begge disse Navnes

(16) H. K. t. 1. p. 11. 15.

Navnes Ligheds Skyld, og deels fordi Gotherne ere komne i stor Anseelse, ved det de bleve agtede for et helligt Folk, iblant hvilke Guderne boede, og deels vel ogsaa for deres Krigs Bedrifter, om hvilke haves mørke Efterretninger i Edda, thi didhen maae for en stor Deel føres hvad der fortælles om Asernes Krige imod Joterne. Pytheas (17) en Grækisk Kiøbmand fra Marseille, der levede vist 300 Aar for Christi Fødsel, efterdi han anføres af Dicæarcho Aristotelis Discipel, denne Mand, som selv havde været i Norden, skriver at Guttones, et Folk i Germanien, boede ved et Æstuarium Oceani, kaldet Mentonomon, som var 6000 Stadier langt, og hvorfra laae den Oe Abalus paa een Dags reise til Skibs, hvor Bernsteen blev om Foraaret opkastet, og hvis Indvaanere solgte den til de nærmeste eller hos boende Teutoner. Endskiønt det nu vel er rigtigt, at Ordet Germania er et Tillæg af Plinio, da det efter Taciti Vidnesbyrd ei var gammelt i hans Tid, saa viser det dog at Pytheas maa have forklaret sig saaledes om Guttonernes Bolig, at Plinius haver derved seet sig beføyet til, at sætte den i Germanien, (sønden for Østersøen), og ei i Scandinavien norden for. Naar ogsaa betragtes Havets Natur af det saa kaldte friske Hav og Curiske Hav ved Preussen, saa sees tydeligen, at det haver fortient Navn af Æstuarium, efterdi man mærker at Havet haver giort Indbrud der. Men som bemeldte Æstuarium bliver giort 6000 Stadier eller 200 Mile langt, saa er det klart at Pytheas haver regnet det fra Weixelens Udløb, igiennem det nu værende Preussen, Samogitien, Curland, Lifland, Ingermanland, Carelen, Finland, i hvilket sidste der udi det første Sæculo efter Christum boede endda Joter, som jeg haver beviist udi mit Værk om

(17) Ap. Plinium l. 37. c. 5. p. 367.

om de Nordiske Folks Herkomst. Ved Den Abalus bør forstaaes den Curiske Nehrung, som uden Tvil haver været større i de Tider, og hvor Bernstenen endnu opkastes. At Pytheas siger at den laae een Dags Reise fra Guttonernes Land, maae ei holde en fra at antage dette; thi Pytheas kan maaskee have landet ved Trosa og Ilfing, der laae ei langt fra Weixelens Udløb, hvor de egentligste Guttoner boede i seenere Tider, og hvor Wulfstan landede i det 9 Sæculo, thi derfra og til den Curiske Nehrung kan gierne medgaae een Dags Seylads. Da jeg handlede om Teutoner, haver jeg beviist, at de strakte sig ind i det Meklenborgske, derfore er det ei urimeligt, at de i saa gamle Tider, som Pytheæ, kan ogsaa have beboet Pommern, og strakt sig til Weixelen, efterdi Indvaanerne af Abalo solgte Bernstenen til de hos boende Teutoner. At jeg just giver Weixelen til Guttonernes Grændser, skeer, fordi Tacitus og Ptolemæus giøre den til Grændsen for det egentlige Tydskland i deres Tid, og fordi Ptolemæus sætter Gythones, de samme som Guttones, i Sarmatien ved Weixelen. Ellers er det vel ogsaa muligt at Gother kan i de ældste Tider have strakt sig ind i Pommern, hvilket Vandalerne synes at vise. Men endskiønt jeg saaledes antager, at der have i de ældste Tider boet Joter og Gother i Tydskland, som vare beslægtede med vore Nordiske, saa holder jeg dog ei med den ellers lærde Conring (18) at Nordiske Folk, og in Specie Gother have først beboet Tydskland, og omsider blevne jagede nord paa af de Tydske.

§. IV.

Det Gothiske Navns Etymologie.

Endskiønt jeg alerede haver givet min Meening tilkiende om det Gothiske Navns Etymologie, saa vil jeg dog nu opregne

(18) De ant. statu Helmstadii op. t. 5. p. 368 & 369.

flere Meeninger derom, saa og de Skribenter, som herudi holde med Schönning og mig. Snorro (19) siger, at Gaut, Oldefader til Gaurhilldur, den Svenske Kong Ingiald Ildraades Dronning, haver givet Gautland i Sverrige Navn. Men da dette stiger i det hoyeste op til det 5 Sæculum, og man finder i Edda (20) at Odin haver alerede havt det Tilnavn Gaure, og at Gotner ɔ: Gother vel havde Navn af Kong Gote, men han igien efter Odins Navn Gaute, hvorefter Gotland og Gautland var kaldet, saa sees heraf, at dette er en Vildfarelse, hvortil kommer at man alerede finder Gother paa Halvoen nævnte hos Ptolemæum i det 2 Sæculo. Hvad nu Odins Tilnavn Gaute angaaer, da troer jeg snarere at det egentligen haver været God eller Gud, hvoraf Gother er giort, men at man siden og haver tillagt ham det Navn Gaut, da det efter visse Folkes Udtale i Norden er bleven brugeligt at kalde Gotherne Gauter, efterdi man dog vidste at det Göthiske Navn var kommet fra Odin (den mellemste nemlig) og de andre Guder. Witichindus (21) siger at Gotherne have Navn af deres Konge Gotho, hvorudi han for saavidt kommer overeens med det nu anforte af Snorro og af Kenningar, men ellers beskriver han denne Konge saaledes, at man seer at han derved haver sigtet til den, som Jornandes (22) kalder Filimer. Hvad de nyere Skribenter angaaer, da findes utallige Forklaringer hos dem over det Gothiske Navns Betydning. Nogle sige at Nederlænderne kalde Pickel-Heringer Guter, og mene at Gotherne have deraf faaet Navn, fordi de gamle Belgæ

skal

(19) H. K. t. 1. p. 44.

(20) Kenningar Cc. p. 2. Hh. 2. p. 2.

(21) Ap. Meibomium t. 1. p. 634.

(22) De rebus Geticis p. 105.

skal have overvundet dem (23). Andre meene, at af Kittay, Kattay; Kuttay er bleven giort Guthay, og deraf kommet Guthi, Githi, Getæ, Gauti, Göti, hvilket Romere og Græker udtalte Goti og Geti, saasom de havde intet Ö, og at Scythæ er og samme Navn (24). Verelius (25) tænker at Odin er snarere bleven kaldet Gautur efter Gotherne, end de efter ham, hvilket maaskee ogsaa kan være rigtigt nok i Henseende til den sidste Odin. Han gior ellers den artige Indvending, hvi Franker og Saxer, der ogsaa bleve undertvungne af Odin, da ei ligeledes kaldtes Gother; men min Forklaring at den Saxiske Odin haver været en gandske anden end nogen af vore Nordiske, rydder denne Vanskelighed af Veyen. Han indvender og, hvi ei Uplendingerne, hos hvilke var Odins fornemste Sæde, ere ogsaa blevne kaldte Gother. Hertil svarer jeg, at han snarere burde have spurgt, hvi de Svenske ey bleve kaldte saaledes; thi Upland er kun Navn paa en vis særdeles Province, og i Gotland selv have Provincerne andre Navne, som Småland, Wermeland. Og hvad de Svenske angaaer, da ere de og en Tid blevne kaldte Gother, men siden haver det Svenske Navn faaet Overhaand, hvorom paa et andet Stæd; dog maa jeg sige dette at Svenske, Norske og maaskee Danske ere samme Hovedfolk. Stiernhielm (26) vil at Gotherne have Navn af Geto, Gote, Gut ɔ: Puer, juvenis ɔ: en ung Person, som siden kom til at betyde Miles ɔ: en Soldat, og at det stammer af Gæta, gignere ɔ: at avle, og at

(23) Suffridus Petri de Frisionum ant. p. 298.

(24) Brenner in Actis liter. Sueciæ t. 1. p. 561 & 562.

(25) In Hervarar S. p. 116.

(26) In Verelii N. ad Herv. S. p. 117 & 118. Rodericus Tolotanus in Schotti Hisp. ill. Scr. 4. 2. p. 33.

at Juthæ eller Jyderne have Navn af det engelske Jouth ɔ: en ung Person, juvenis. Petrejus (27) udleder vel Gotherne fra en vis Guthi, men han lader ham regiere i Skaane 2200 Aar efter Verdens Skabelse, og det baade imod Rimelighed, saa og uden Bevis af Skribenter. En anden (28) leder Gotherne fra Gethar Magogs Søn. Mange meene at Gother og Scyther ere eet Navn, og forklare igien det Scythiske Navn paa adskillig Maader (29). Det Gothiske Navn udledes ogsaa af Gieta ɔ; avle (30); af Gotho deres Anfører (31), eller og fordi de vare gode og giæstfrie Folk; af Gut, God, fordi de beboede et got og frugtbart Land (32); af det Preussiske Ord Goura eller Gura; deriblant adskillige andre Ting betyder en Faarestie, men de samme giøre dem og til Sarmater, og blande derved sammen Tydske, Slaviske og Litthauiske Folk (33); af det Brabantske Goeten eller Goeden, hvorefter de skulde betyde saa meget, som generosi, eller fødde af gode Forældre (34); af det hebraiske gode ɔ: frafkaaret (35); af Got thienen ɔ; at tiene Gud, fordi de vare saa hengivne til Gudsdyrkelsen (36); af Gaure ɔ; en som opfinder hemmelige Ting, af hvilken Aarsag ogsaa dette Navn skal

(27) Orig. Cimbr. p. 37 — 39.

(28) J. Magnus p. 29.

(29) Prætorii O. G. l. 1. p. 17.

(30) Tunelds Indl. p. 110.

(31) Witchindus l. 1. p. 634 in Meibomii Scr. Germ. t. 1.

(32) Prætorii O. Goth. l. 1. p. 14. Grotii Proleg. in Hist. Goth. p. 14.

(33) Præt. ib. p. 17 & 18.

(34) Becani or. p. 684.

(35) Francks Medt. l. 1. p. 22.

(36) Junii Batavia p. 386.

skal være bleven tillagt den ældste Odin eller Atin (37); af Jæt ɔ: en Kiæmpe, gigas (38). Men endeel have dog holdt med den rette Etymologie, antaget af Schöning og mig (39). Prætorius (40) opregner nogle flere Meeninger om det Gothiske Navns Betydning, med hvilke jeg ei vil opholde mig.

§. V.

Ligesom Meeningerne have været adskillige om Oprindelsen til det Gothiske Navn, saa er det og bleven udtalet og skrevet adskilligt efter Folkenes adskillige Sprog og Dialecter. Pytheas haver, som vi alerede have seet, saafremt Plinius haver anført ham ret, skrevet dem Guttones, og han er den ældste, der har nævnet dem. Adskillige have fulgt ham (41). Ptolemæus (42) kalder dem Gythones. Han har og havt sine Efterfølgere (43). Tacitus derimod kalder dem Gothones (44), og enhver seer vel, at det paa Endelsen nær er samme Udtale, som Gothi, paa hvilken Maade det og forekommer hos de fleste gamle Grækiske og Romerske, saa og endeel Nordiske Skribenter (45), og derfore ogsaa gemeenligen hos de nyere, heldst naar de skrive paa Latin.

Det Gothiske Navns adskillige Udtale og Skrivning.

 Nogle

(37) Rudbec. Atlant. t. 1. p. 226. 497.

(38) Spelmani gloss. p. 271.

(39) Scheff. Upf. p. 66. 75. Jonas Venusinus in Barth. Ant. p. 70. Agrippa de occ. Philos. l. 3. c. 35.

(40) O. Goth. l. 1. p. 14. Verelius H. Suio-Gothica p. 1. udleder det af Magog. Rudb. Atlant. i. l. p. 46—48.

(41) Saxo p. 144. 146. Plinius t. 1. p. 478.

(42) Geogr. p. 81.

(43) Heraf er uden Tvil ved Dialecternes Adskillighed opkommet det Jydske Navn og det Svenske Gylland.

(44) T. 2. Germ. c. 43. p. 676.

(45) Am. Marc. l. 27. p. 341. Victor de Cæsar. p. 283. Saxo l. 1. p. 6. H. K. t. 1. p. 21. Other p. 16.

Nogle faae, fornemmeligen Grækiske, kalde dem dog Gothi (46). Sandt nok at mange kalde dem ogsaa Getæ, men det skeer enten, fordi de sammenblande dem med dette gamle Folk, eller og fordi de fulde ind i de Romerske Lande fra de Egne, som Geterne tilforn havde beboet (47). Vore beste egne Skribenter (48) kalder dem Gauter, og Landet Gautland, og en berømt Grækisk Skribent (49) kalder dem ogsaa Gauter. Men dette findes fast alene hos Islandske Skribenter; de indfødde Svenske (50) kalde dem derimod Giother, og udtale endnu Navnet paa denne Maade. I et gammelt Riim om Holger Danske kaldes de snart Gythæ, snart Gothi (51). Nogle (52) have kaldet det Svenske Gotland Gylland, hvilket kommer saa nær overeens med vort Jylland, og vore Jyder, som dog af udenlandske Skribenter og paa Latin (53) kaldes Juthæ, Juti og Juthi, undtagen af endeel Angel-Saxiske (54), der kalde dem Giothi og Geater, og nogle Islandske og en Angel-Saxisk (55), som kalder

(46) Trebellius Pollio p. 718. P. Diaconus H. Miscel. l. 15. p. 545. Zosimus l. 1. p. 43. Procopius C. B. t. 2. p. 65. Saxo l. 2. p. 33. Capitolinus p. 679. Gregorius Thaumaturgus p. 40.

(47) Claudianus in Rufinum l. 2. v. 36. Procopius C. B. t. 1. p. 345. t. 2. p. 45.

(48) H. K. t. 1. p. 31. Hervarar S. p. 136. Gotrici S. p. 1.

(49) Procopius C. B. t. 2. p. 81.

(50) Saxo l. 7. p. 123. Wildes Indl. Førb. p. 305. Uplands Lagh p. 10. Wäst. Götha Lagh p. 16.

(51) Bartholin de Holgero Dano p. 184.

(52) Mon. Palmskiold p. 9.

(53) Bedæ H. ecl. l. 1. c. 15. p. 52. Langhornii ant. p. 321.

(54) Beda Saxonice p. 483. Ethelwerdus in Scr. p. Bedam p. 833.

(55) H. K. t. 1. p. 30. 36. 40. 133. Chron. Sax. p. 12.

der dem Joter, og Landet Jotland. Other (56) kalder det Gotland. Den Gotland ved Sverrige kaldtes gemeenligen Gutland, og Indvaanerne Guter (57), ja Jyderne kaldes endog Guti i Kong Edvardi Confessoris Lov (58). Paa saa mange adskillige Maader er det Gothiske Navn bleven udtalt, og udtales endnu, hvilket dog ei alene bør tilskrives Dialecternes Adskillighed, men ogsaa Sammenblandingen af Joter og Gother, der vel i Henseende til første Oprindelse vare eet Folk, men som dog med Tiden bleve til tvende gandske adskilte, der bekrigede hinanden.

§. VI.

Den mellemste Odin haver bragt Gotherne til Norden omtrent 500 Aar for Christi Fødsel.

Naar jeg betragter, at Gother boede 300 Aar for Christi Fødsel langs Østersøen, fra Weixelen af og til Finland; at de vare en Green af den store Jotniske Stamme, at Joter boede endnu i Finland i det 1 Sæculo efter Christum, at Gother, eller Gythones, hvilken Udtale er den samme, som deres, der kalde Landet Gylland, boede vist i Scandinavien ved Aar 140, da Ptolemæus skrev, og formodentligen længe tilforn, da Schöning haver giort det rimeligt, at Ptolemæus haver taget sine Beretninger om disse Nordiske Lande af langt ældre Skribenter, Pytheas, Timæo &c., og at Taciti Sithones bør forandres til Githones, Gythones; at Odin kaldes Gaut, og at der didnes, at Gautland haver Navn efter ham, at den sidste Odin kom fredelig ind i Norden, at dog en Odin og Thor skal have ført Krige med Jetter eller Jotner her i Norden, at det nyere Asgard haver ligget ved Duna-Floden, just hvor Pytheæ Guttones boede, at jeg nu skal forbigaae mange andre Omstændigheder, som jeg haver

(56) P. 16.
(57) Gotlands Lag p. 1. Uplands Lag p. 11.
(58) Ap. Lumbardum p. 148. A. Wilkinsuum p. 206.

ver udført i mit Værk om de hedniske Guder, saa kan jeg ei andet end falde paa de Tanker, at den mellemste Odin haver fra Østersøen bragt Gotherne med sig til Norden, thi paa den ældste tør jeg ei tænke. Schöning haver vist, at den mellemste Odin haver formodentligen levet omtrent 500 Aar for Christi Fødsel, og veget nord efter for den Persiske Konge Dario.

§. VII.

Jotnerne eller Jyderne begyndte at besætte omtrent 330 Aar for Christo det af Cimbrerne forladte Land, nu kaldet Jylland.

Man maa ei tænke, at Odin med sine Gother haver strax deels undertvunget, deels fordrevet og deels foreenet med sig Landets gamle Indbyggere Jotnerne; ney dertil hørte Tid. Derfore er det rimeligt, at da Cimbrerne udvandrede, tvungne dertil af en stor Vandflod, og hvilke Udvandringer synes at have begyndt omtrent ved Alexander den Stores Tid, henved 170 Aar efter Darium, og næsten ligesaa længe efter Gothernes Ankomst til Norden, og ved hvilke Udvandringer de Cimbriske Lande laae meget øde, saa have de Nordiske Jotner, trykte af Gotherne, efterhaanden veget didhen og besat dem, og blandet sig med de tilbage værende Cimbrer, og derved givet Landet Navn af Jylland, som det endnu bærer, saafremt det ei haver hedet saaledes alerede tilforn, hvilket maa være, hvis alle Folk paa den Cimbriske Halvøe deres ældste Navn har været det Jotniske, og de tilsammen været Tydske Joter. Paa samme Tid have Anglerne, der tilforn boede ved Elven i det Lauenborgske og Mecklenborgske, eller maaskee rettere Brunsvigske, som det synes, veget nord efter, og besat Wagerland og det Slesvigske, hvilket hindrede at Jotnerne eller Jyderne ei kunde udbrede sig længer imod Sønden, og som Anglerne boede der midt imellem Teutoniske eller Saxiske Folk, saa antoge de efterhaanden den Saxiske

Dialect,

Dialect, og aflagde deres Svenske, saafremt de nogensinde have været virkelige Svenre.

§. VIII.

Udi seenere Tider finder man, at dette Cimbriske Land kaldtes derfore Jotland og i Særdeleshed Reid Jotland, eller Reiþ-Gotaland ɔ: et Land, som man kan ride til, i Modsætning af Ey-Gotaland, det er Gotland, som bestod af Øer, og hvorved fornemmeligen forstodes vore Danske Øer. Torfæus (59), Bartholin (60) og Schiönning (61) have beviist, at ved Reid Gotaland bør Jylland forstaaes; men dog kan derhos ei nægtes, at jo ved Reid Gotaland er undertiden bleven forstaaet det heele faste Land af vor Norden (62), og maaskee undertiden det gamle Gotland sønden for Østersøen. Til de Beviser, som Torfæus og Schönning have brugt, for at henføre Reid Gotaland til Jylland, kan endnu legges disse. Udi den fremme Hervarar Saga skal efter den yngre Peringskiolds Beretning (63) staae, at Reid Gotaland grændsede op til Windland ɔ: Venden, hvorved i de Dage forstodes Pommern, Meklenborg, Wagerland, at jeg nu ei skal nævne flere; følgeligen kan paa dette Sted ei sigtes til andet end Jylland, thi man finder intet andet Land kaldet Gotland, uden just Jylland, som grændsede til disse, med mindre man vilde tænke paa Gotherne i Preussen, som dog vare længe siden forsvundne der, og deres Lande besatte af Vendiske og andre Folk. Mærkeligt er det at de Folk, som

Ved Reid Gotaland forstaaes i Særdeleshed Jylland.

(59) Serie p. 85. &c. 494.
(60) Ant. p. 393 — 396.
(61) De Nyrskes Opr. p. 134.
(62) Brings S. N. H. t. 1. p. 324.
(63) Fortalen for Sogubrot p. 10.

som stode under Kong Heidrek af Reid Gotaland, kaldes paa et Stæd Gautar, og paa et andet Stæd hos samme Skribent God-Þiod (64), hvoraf, efter mit Tykke, sees hvorledes Joter og Gother blandedes sammen efter Dialecternes Adskillighed. Schwartz (65) haver samlet adskillige Meeninger om Reid Gotalands Beliggenhed, og tænker selv at derved bør forstaaes Venden eller Pommern, men da denne Meening er meest grundet paa Navne af Bondebyer, smaae Floder og Høye, saa indseer vel enhver skionsom Læser letteligen at saadanne Grunde ei kan kuldkaste de udtrykkelige af Torfæo anførte Vidnesbyrd; hvortil kommer, at alle Navnene af de Reid Gothiske Konger i Hervarar Saga og Sogubrot ere aabenbare Nordiske og ei Vendiske. Mærkeligt er det at Snorro (66) kalder det aleene Gotland, strax efter at have kaldet det Reiþ Gotaland, og at han derimod, som alle Islændere, kalder det Svenske Gotland bestandig Gautland.

§. IX.

Norden i Almindelighed kaldet Gotland, og Folket Gother.

Torfæus og Schönning have paa ovenmeldte Stæder desuden viist, at gandske Nordens almindelige Navn haver været Gotland, og Folkets Gother, og at det er blevet i Almindelighed inddeelt i Reid Gotland og Ey-Gotland; saaledes finder jeg de Norske at kaldes Gauter af Eyvind Skaldaspiller (67). Men efterhaanden bleve de særdeles Navne, Norge, Sverrige, Danmark visse Egne saa egentlige, at man derover aflagde i daglig Brug at kalde dem Gotland, og dette Navn derover blev indskræn-

(64) Hervarar S. p. 136. 162. 174.
(65) Geogr. d. N. Teutschl. p. 16 — 22.
(66) H. K. t. 1. p. 21.
(67) H. K. t. 1. p. 155.

indskrænket til det Svenske Gotland, til Den Gulland og til Jylland, og blev det da ogsaa almindeligt at kalde de Svenske Gother egentligen Gauter, og Jyderne Goter, eller Joter, hvilken Forskiæl Schiönning (68) beviser ved et gammelt Vers af den skrevne Hervarar Saga; og derved bleve de efterhaanden til virkelig adskilte Folk, som havde hver deres egen Konge og Regiering. Mærkeligt er det at den Grækiske Skribent Johannes Philoponus (69), som levede i Begyndelsen af det 6 Sæculo, vidner, at alle mod Norden boende Barbarer kaldtes da (af Grækerne nemlig) med et almindeligt Navn Gother.

§. X.

De Svenske Gother.

Jornandes, en Gother af Fødsel, og Bisp af Ravenna, som levede i Midten af det 6 Sæculo, haver skrevet en Historie om Gotherne, der er et Udtog af Cassiodoro, en Mand, der levede paa samme Tid, som han, men dog var noget ældre, og som var Canzler hos den store Ost-Gothiske Konge Theodericum i Italien. Denne Mand beskriver Scanzia og de Folk som boede der, nøyere end nogen anden af de Gamle, og haver Navne paa Landskaber, som endnu ere i Brug, og have været det fra meget gamle Tider, saa at der er ingen Tvil paa, at han jo baade haver havt gammel Sagn at gaae efter, saa og talet med Personer, der vare komne fra vor Halvøe, hvilket er mindre forunderligt med ham, end med Procopio en Græker, og som let kunde skee, thi han mælder selv at en Nordisk Konge ved Navn Rodulf tog sin Tilflugt til bemeldte Konge Theodericum. Hos denne Skribent (70) finder jeg nævnet Ostrogothæ, og Vagoth,

(68) De Norskes Opr. p. 138.
(69) In Aristotelis Meteorolog. l. 1. f. 106. b.
(70) In Muratorii Scr. Itali. t. 1. p. 193.

goth, og Gautigoth, af hvilke et maa være Vest-Gotherne, men enten det er Vegoth, eller Gautigoth, eller og maaskee dem begge, det er en Sag, som jeg ei nu vil undersøge. Saa meget er vist, at der fra ældgamle Tider haver været saavel Vest- som Ost-Gother paa vor Halvøe. Desuden er det en Sag, som falder af sig selv, at man ei kunde kalde et Folk det Ost-Gothiske, med mindre der og var et, som kaldtes det Vest-Gothiske. Heraf seer man, hvor gammel ei alene det Gothiske Navn haver været i den Deel af vor Halvøe, som nu kaldes Sverrige, hvilket jeg forhen haver beviist af Ptolemæo, og ellers, men ogsaa hvor gammelt det haver været, at de vare inddeelte i tvende Hoved-Folk. Udi Egills Saga (71) tales om en Biarmer Jarl i Gautland, hvis Dotter Ingeborg blev giftet med Kong Hring af Småland, hvilket siden efter adskillige Gange ogsaa kaldes Gautland, hvoraf sees fra hvor gamle Tider dette Landskab er bleven regnet til Gotland; og stadfæstes tilligemed den Meening at heele Nordens almindelige Navn haver været Gotland. Naar dette haver tildraget sig kan jeg ei sige, saasom jeg ikke haver endnu undersøgt det. Udi Herrauds Saga (72) siges, at Hring var Konge i Øster-Gautland, en Søn af Kong Gaut, og en Sønne-Søn af Odin; denne Hring havde til Ægte Silgia, en Dotter af Sævar Jarl i Småland, men strax efter siges, at udi Hrings Tid var Harald Hilditann Konge i Dannemark, hvoraf sees, at dette hører til det 8 Sæculum. Feyltagelsen er efter mine Tanker kommet deraf, at Hrings Fader haver virkeligen hedet Gaut, ligesom Odins Søn. Den Nordmand Thorer blev taget til Konge i Gautland, fordi han best kunde opfylde en Stoel, der

(71) P. 39. 71. 73. 75.
(72) P. 1. 2.

der ellers var rommelig nok at tage imod to, og var dette Gauternes Maade, at vælge Konge paa (73). Dette tildrog sig i det 5 Sæculo, da Hrolf Krake regierede i Dannemark. Udi Vest-Gautland regierede Kong Gaut to Aldere for Hrolf Krake, følgeligen først i det 5 Sæculo; bemældte Land beskrives at have ligget osten for Kiølen, (heraf kan sees at denne Historie er skrevet i Norge) imellem Norge og Sverrige, og skilt fra Upland ved Gaut-Elven (74), (hvorved det Norske Upland maae forstaaes). Hos Saxo forekommer paa mange Stæder i de ældre og hedenske Tider, Gothi, Gotthi og Gothia, som horende til det Land vi nu kalde Sverrige (75), men dog havende sine egne Konger, hvoraf han nævner Gestiblinde, Carl, som han kun kalder præfectum Gothiæ, Ungvinus, og en unævnt, som skal have levet, da Snio regierede over Dannemark. Snorro (76) taler om Vester-Gautland, som ei staaende under Sverrige, da Aun regierede i Sverrige, hvilket falder i Midten af det 4 Sæculo, om en Algaut, Konge i Gautland, uden Tvil i Vester, da Anund var Konge i Sverrige i Midten af det 6 Sæculo, og om en Hogni, Konge i Øster-Gautland, da Ingiald Anunds Søn regierede i Sverrige; og da Snorro haver taget alt dette af den gamle Poet Thiodulfur, som levede i det 9 Sæculo, hans Viser, saa seer enhver heraf, at det er af megen Troværdighed, hvad han fortæller om disse gamle Tider. Sturlaugs Saga (77) mælder om en Dag, Konge i Gautland, og Thorsten Viking

(73) Hrolf Krakes S. p. 66.
(74) Gotrici S. p. 16. 54. 66.
(75) P. 6. 7. 8. 33. 36. 37. 90. 120. 123. 124. 157.
(76) H. K. t. I. p. 31. 44. 49. 51.
(77) P. 64.

Sons Saga (78) om Hermundur Jarl i Gautland. Bartholin (79) anfører af Oluf Tryggvasons Saga, at Biörn Jernside tog efter sin Fader Regner Lodbrok Svithiod ɔ: Sverrige, og begge Gautlande, og alle de Lande som ligge dertil; og er det klart, at ved begge Gotlande forstaaes her baade Vester- og Øster-Gotland. Procopius (80) kalder dem ei alene Gauter, men siger endog at de vare et meget talrigt Folk. Udi Regnars Saga (81) tales om Herraud Jarl i Gautland, hvis Dotter Thora Kong Regnar Lodbrok blev gift med, og over hvilket tilligemed Dannemark hans Sønner siden regierede, (hvilket viser, at herved bør forstaaes det Svenske Gotland). Holenius (82) vidner, at hans Landsmænd Dalekarlene kalde sig endnu Giothar.

§. XI.

Øen Gulland.

Jeg haver tilforn anført, at den Øe, som vi nu kalde Gulland, kaldtes gemeenligen tilforn af de Svenske selv Gutland. Wulfstan (83) kalder den Gotland, og siger, at den da hørte de Svenske til. Et vigtigt Vidnesbyrd, da denne Skribent haver levet i Slutningen af det 9 Sæculo. Naar betragtes, at den mellemste og den sidste Odin ere komne hid til Skibs fra de sønden om Østersøen beliggende Lande, og dertil føyes Gullands Beliggenhed, saa er intet rimeligere, end at den mellemste Odin haver med sine Gother fæstet Fod her, og at Øen er ved denne Leylighed bleven kaldet op efter dem; og hvad den sidste Odin angaaer, da kan det ingen anden være, end han, som den Munk Alberi-

(78) P. 111.
(79) Ant. p. 395.
(80) C. B. t. 2. p. 81.
(81) P. 1. 43 og 59.
(82) De Dalekarlia pars posterior p. 97.
(83) P. 18.

Albericus (84) meener, naar han siger ved det Aar 274, at i den 10 Generation fra Christo regierede en vis Mercurius, som og kaldes Odin, og fra hvilken Anglernes og manges Slægt nedstiger, paa Øen Gottland, der ligger imellem Dacia ɔ: Dannemark, og Rusland; vel sandt, at Tiden ei treffer ind med vor sidste Odin, og passer sig bedre paa den Saxiske, men det kommer deraf, at Albericus kun haver kiendt een Odin, og det fornemmelig ved de Engelskes Historier, som han kunde læse, fordi de vare paa Latin, da vore derimod vare skrevne paa et for ham ubekiendt Sprog. Fra Gulland haver den sidste Odin rimeligen begivet sig til Sverrige. Men endskiønt jeg troer, at Øen Gulland haver faaet Navn i den mellemste Odins Tid, saa kan den dog gierne derfore have efter Udbredelsens Regler været beboet tilforn, og det rimeligen fra det ei langt bortliggende faste Land, nemlig vor Nordiske Halvøe. De Gullandske Skribenter (85) paastaae det ogsaa, ja melde endog, at en ved Navn Thielvar først beboede det, og at hans Søn Hafdi avlede med sin Hustru Hvita-Stierna 3 Sønner, hvoraf den mellemste hedte Guti, efter hvilken Landet blev kaldet Gutland; og mene de, at han skal være kommet did fra Øster-Gothland; men hvorvel jeg nok troer, at Sagen er rigtig, hvad Hoved-Omstændigheden, nemlig Beboelsen, angaaer, saa haver man dog vel ingen Aarsag at tvile paa, at jo Navnene og den omstændelige Beretning er et Paafund af de senere Tider. Saxo (86) fortæller, at den Danske Kong Hadding skal ved Gudland have til Søes overvundet og ihielslaget den Norske Kong Svibdager. Er

(84) Chron. p. 23.

(85) Gothlands Lagh. Anhang ved det p. 47. Wallins Gothländska Handlingar p. 78. Wennerdahl de wikia Ostro-Gothica p. 20 & 21.

(86) L. 1. p. 12.

Er Tilbragelsen rigtig, saa maae den være skeet i meget gamle Tider. Udi Sogubrot (87) kaldes denne Oe udtrykkeligen Ey-Gotaland, og siges at Audur, (en Dotter af Jvar Vidfadme, og som levede midt i det 7 Sæculo) sendte did sine Skatter, og reiste siden selv derhen, og derfra til Garde-Rige. Da nu Jvar regierede baade over Dannemark og Sverrige, saa er det klart at Gulland haver endda ikke hørt til Sverrige, thi ellers kunde Audur ei der have havt sin Skat i Sikkerhed for sin Fader, som forfulgte hende; altsaa maa Gulland i den Tid, som forløb imellem Midten af det 7 Sæculo og Slutningen af det 9 være kommet under Sverrige, thi da hørte den, efter Wulfstans oven anførte Vidnesbyrd, til Sverrige. Udi Gothlands Lagh (88) fortælles omstændelig, hvorledes Gulland er kommet under Sverrige, Skade kun at den Svenske Konge ei navngives, som da regierede. Aarsagen var, at Gulland blev jævnligen bekriget af mange Konger, og deriblant ogsaa af de Svenske, hvorover Indbyggerne forligede sig saa med dem, at de skulde aarligen give 60 Mark Sølv, og de Svenske være frie hos dem for Korn-Paalægget, og andre Paalægge, hvorimod de igien maatte handle i Sverrige hvor de vilde, uden at svare nogen Told, og Kongen skulde beskytte dem, naar de det fordrede. Der fortælles ogsaa vidtløftig hvorledes Landet blev christnet, hvortil den Norske Kong Oluf den Hellige lagde Grunden. Der siges og heel mærkeligen, at naar man da vilde fare Pillegrims-Reise til Jerusalem, saa var Veyen over Gulland igiennem Rusland og Grækenland; saa og at Guterne vare forbundne at følge Kongen i Sverrige med 7 Snekker ɔ: Skibe til hedenske Lande, men ei

(87) P. 10 og 11.
(88) P. 48 og 49 — 53.

ei til Christne, og om de forsømte det, da at betale for hvert Skib 40 Mark Penge. Jornandes (89) skriver, at da Gotherne ginge ud fra Scandinavien, eller Scanzia, som han kalder den, saa komme de et Stæd i Land, der indtil den Tid, som der siges, blev kaldet Gothiscanzia. Nogle mene at herved bør Den Gulland eller Gotland forstaaes, og vist nok er det, at den ligger i Veyen for dem, som seyle fra Sverrige til Tydskland og Preussen. Men naar jeg betænker, at Jornandes (90) paa et andet Stæd siger, at Gotherne seylede fra Scanzia til Strandbredden af den nærmest liggende Ocean, det er Gothiscanza, saa synes mig at det er klart, at han derved haver forstaaet Preussen ved Weixelens Udløb, hvor han selv synes at sige, at Gepiderne, et Gothisk Folk, boede, og hvor Pytheas alerede lader Guttones boe. Vel sandt, at efter denne Meening synes det, at man maae beskylde Jornandem for Urigtighed deri, at han tænker, at Gothiscanziæ Navn er først opkommet, da hans Gother ginge ud fra Sverrige, da man dog seer at Guttones have længe tilforn boet der, nemlig i Preussen; men jeg svarer hertil, at endskiønt Guttones eller Gothi boede i Preussen, da vore Nordiske Gother komme did, saa bragte de sidste dog Navnet Gothiscanzia, eller maaskee rettere Gothiscandinavia, med sig. Dersom man ellers kun kan lide paa, at Gotherne have virkeligen bragt dette Navn med sig til Preussen, saa synes deraf at flyde, at de ere gangne til Skibs fra det virkelige Skaane, thi endskiønt Fremmede kaldte hele Norden med det Navn Scandinavia eller Scanza, saa toge de dog deri feyl, men Indfødde, som Gotherne, kunde herudi ei feyle. At Gotherne, de nemlig som ginge

(89) P. 193. c. 4.
(90) P. 200. c. 17.

ud, have havt meget paa Øen Gulland at bestille, det sees deraf, at der paa den opgraves saa mange Romerske Mynter, frem for paa andre Stæder i Norden, hvilke Gotherne venteligen have udenlands rovet, og bragt hiem med sig, dog findes ingen ældre, end af Hadriano, som vel nok passer sig paa Tiden, da Gotherne begyndte at blive Romerne ret bekiendte (91). Af hvad jeg hidindtil haver anført, sees tydeligen, at de Nordiske Gother have været deelte i adskillige Folk, der hvert haver havt sin egen Konge, og som seent ere blevne forenede med de Svenske, eller Upsala Konger; Vester-Gothland i Slutningen af det 6 Sæculo under Kong Ingiald (92), Øen Gulland efter Midten af det 7 Sæculo, men uvist naar, og Øster-Gotland ei ret førend i det 12 Sæculo, da dets Jarler bleve Konger i Upsal, hvorover det er let at begribe, hvi de Svenske Konger føre Titul efter begge Folk, hvorvel de nu ere sammenstøbte til eet. Man seer og af det jeg haver fremført, at Joter og Gother have havt een Oprindelse, men at de dog fra umindelige Tider have været tvende adskilte Folk, hvoraf det eene, nemlig Joterne, haver i de allerældste Tider boet deels uden for vor Norden, og deels draget der ind igiennem Finland; det andet, nemlig Gotherne, bleven længe boende ved Tanais, siden trukket sig til Østersøen, og boet der iblant de sydlige Joter, hvilke havde og bredet sig ud i Tydskland, og der, ved Østersøen nemlig, faaet det Gothiske Navn under den mellemste Odin, og bragt det siden over Havet ind med ham til Norden, hvor de, dog efter lang Tids Forløb, bleve endeligen Mestere over Joterne, med hvis Navn, saavel sonden, som norden for Østersøen, de blandede deres, hvorpaa

(91) Keder ap. Bayerum de num. Rom. in Prussia repertis p. 22

(92) H. K. t. 1. p. 46 og 47.

hvorpaa endeel Joter flyede til Jylland, og besatte det efter Cimbrernes Udtog.

§. XII.

Naar betragtes, at Gother have boet sønden og norden for Østersøen, tilgelldes Joter, at der i Norden kun findes eet Sprog fra de ældste Tider, naar det Finske undtages, at det Sprog som Gotherne tale i Sverrige, og Joterne eller Jyderne i Dannemark er med liden Forskiel det samme Sprog, at de Odini, som have boet ved Tanais, have og boet ved Duna, at Aser, og Gother have været beslægtede og i visse Maader eet Folk, at vore Gother ginge over Havet, og foreenede sig med de Tydske Gother i Preussen, og vandrede ud sammen, hvorom meere siden, og at de samtligen toge Veyen til Tanais, saa kan man af alt dette ei drage anden Slutning, end at Gotherne have været af samme Oprindelse, som vore Nordiske Folk, og at de ere gangne fra Tanais til Duna og Weixelen, og derfra over Havet til Norden, thi det sidste oplyser det første; den Vey de have taget i senere Tider, oplyser hvad Vey de have taget i de ældre. Giver man ei dette Bifald, saa er det umueligt at udfinde Aarsagen, hvi alle Gothiske Folk søgte hen til Tanais, da de igiennem Bohmen, eller og Pannonien havde en meget kortere Vey, for at angribe det Romerske Herredom, som var deres Hoved-Øyemeed. Vare de derimod beslægtede med de Folk, som boede ved Tanais, saa havde de god Aarsag at søge did, for at bestyrke sig ved deres Forbund. Imidlertid vil jeg dog nu nævne de adskillige Meeninger om Gothernes Oprindelse, og om hvad Vey de have taget, for at komme hid ind. Jornandes (93) giør

Gothernes Oprindelse, og hvad Vey de toge, for at komme til Norden.

D 2 dem

(93) P. 194—196. c. 5—7.

dem til Geter, og vidner derhos, at de ere komne fra Scandinavien, beraabende sig i det sidste paa deres gamle Sange. Nu synes han vel at troe, at der ingen Geter have boet i Thracien, Dacien eller ved Mæotis, thi han blander dem og sammen med Scytherne, førend Gotherne vare komne did fra Scandinavien, saasom han anseer Gother og Geter for eet Navn, og eet Folk. Men jeg vil lade enhver dømme, om der er mindste Rimelighed herudi, at Gotherne kan saa tilligen være gangne ud fra Norden, saa at deres Fruentimmer have udi Asien under Navn af Amazoner kunnet udrette alle de Ting, som de Grækiske Poeter tilskrive dem, at jeg nu skal forbigaae Scythers og Massageters Krige med Vexoris eller Sesostris, med Cyro, og med Dario; som Jornandes ogsaa tilskriver Geter eller Gother. Naar betragtes, at Geter og Gother ligne hinanden saa meget i Navnet, Scyther ogsaa ved en liden Fordreyelse, og at Gotherne boede en Tid ved Tanais, Scythernes gamle Land, og i Dacien, Geternes gamle Sæde, og hertil legger Jornandis Kiærlighed til sit Folk, og den Ære, som man da og længe efter, indbildte sig at bestaae derudi, at være det ældste Folk, saa kan man let udfinde, hvad som haver bragt ham i Vildfarelse. Ja ældre Grækiske og Romerske Skribenter giøre dem og til Geter og Scyther, fordi de sidst komme fra de Lande, hvor bemældte Folk havde tilforn boet, og tildeels boede endda. Mange nyere (94) have herudi fulgt Jornandis Fodspor, og blandet Geter og Gother sammen

(94) Spelman in Wormii mon. Dan. p. 159. J. F. Gronovius in var. geogr. p. 7. Salmasius de lingua Hellenistica p. 368. Wilde H. pragm. Sueciæ p. 153. Wormii lit. 4to. p. 24-30. Speneri not. Germ. ant. t. 2. p. 224. Loccenii ant. p. 2 — 7. Schrieckii Orig. p. 394. Becani Or. p. 719. 723 — 725.

men; og mange gamle længe tilforn (95), af hvilke dog Procopius (96) siger paa et Sted, at nogle tillegge dem og Geternes Navn, dog han ellers selv giver dem et andet i gamle Dage, menende, at de tilforn kaldtes Sarmater og Melanchlæner. Mange Gamle (97) have og giort dem til Scyther, og ere derudi blevne efterfulgte af mange nyere Lærde (98). Endeel blande dem, ligesom Jornandes, og sammen med Massageter (99). Andre (100) derimod have billigen giort Forskiel imellem Geter og Gother. Een fører dem rigtig nok fra Japheth, men tager derudi mærkeligen feyl, at Gapt hos Jornandes, og Japheth skulde have været een Person (1); men naar en anden (2) vil henføre dem fra Cithim, Javans Søn, saa farer han saa meget mere vild, som han selv, retteligen nok, tilstaaer, at Macedonier og Italiener have stammet fra Cithim. En anden (3) fører dem tilligemed de Svenske fra de Tydske, hvorudi han for saa-

(95) Procopius C. B. t. 2. p. 45. Augustinus d. civ. Dei l. 20. c. 10. Hieronymus trad. Hebr. in Genesin. Spartianus p. 419. Philostorgius p. 10.

(96) C. B. t. 1. p. 345. B. Vand. l. 1. c. 2.

(97) Philostorgius p. 10. Capitolinus p. 675. 697. Zosimus l. 1. p. 38. Zonaras C. B. t. 10. part. 1. p. 471. Pollio p. 710.

(98) Hadorph hos Hallman om Brødrene Phase p. 81. J. F. Gronovius in var. Geographicis p. 3. 7. Salmasius d. ling. Hell. p. 368. Prætorii O. Goth. l. 1. p. 79. Becani Or. p. 724.

(99) Augustinus d. civ. Dei l. 20. c. 10. Bizari H. Pers. l. 1. p. 13.

(100) Stiernhöök jus Sveonum p. 4 og 5. Pontanus Chorogr. p. 675 &c. Cluveri Germ. l. 3. c. 34. p. 129. Schurzfleisch op hist. polit. p. 1089. Bunaus teutsche Hist. t. 1. p. 38.

(1) Francks A. und N. M. ctl. l. 1. p. 13.

(2) Peringskiölds biblischt Schlächt-Register p. 11.

(3) Olaus Petri hos Hallman om Brødrene Phase p. 81.

vidt haver nogen Ret, at den mellemste Odin er med dem kommet sidst fra Preussen og Liefland, hvor paa den Tid de Tydske Joter boede, men Hovedstammen forte han dog med sig fra Tanais, hvorvel jeg derhos ikke nægter, at jo endeel Tydske kan have fulgt med ham, som dog i alle Ting komme de Nordiske da nærmere, end nu, efterdi de vare den forste Oprindelse saa meget nærmere. Nogle fore dem fra Tydskland og Polen (4), hvorudi de for saavidt have nogen Ret, baade fordi de boede der en lang Tid, saa og fordi de forst finge der det Gothiske Navn. Endeel giore dem til Slaver (5), og kalde de Slaviske Bogstaver Gothiske. Men den fornuftige Skribent Lucius (6) forkaster det billigen. Procopius (7) paastaaer, at de i gamle Dage have hedet Sauromater og Melanchlæner, og da Slaverne ere uden al Tvil Sarmaternes Affom, saa seer man at denne Meening lober ud paa eet med sidst anforte. En lærd Mand (8) udi forrige Sæculo haver skrevet en heel Bog med megen Lærdom og Vid for at vise, at Gotherne have ei alene fra det forste boet i Preussen, men have og af Herkomst været Preusser og Sarmater, blandende saaledes sammen tvende gandske adskilte Folkeslag. Mærkeligt er det, at han siger, at Gudda betyder nu i Preussen noget uærligt. Det Gutiske eller Gothiske Navn synes tydeli-

(4) Thomas Spalatensis in Schwandtneri Scr. Ung. t. 3. p. 541.

(5) Idem p. 541. c. 7. p. 553. c. 16. Marulus ib. p. 511. c. 1. p. 518. c. 8, hvor han dog synes at giøre Forskiel imellem de Slaver, som han kalder Gother, og de Slaver, som beherskede Dalmatien, og Presbyter Diocleas ib. c. 2. p. 476 og c. 6. p. 479, som levede i det 11 Seculo. Begge disse sidste beraabe sig paa en ældre Slavisk Bog, og sige, at de kun have oversat den.

(6) De regno Dalmatiæ ib. p. 64 og 69.

(7) C. B. t. 1. p. 345.

(8) Prætorius Orbe Gothico allevegne, særdeles l. 1. p. 20.

mdeligen at ligge heri, og er det rimeligen af Had bleven brugt hertil af de senere indkomne Litthauiske, at jeg saa skal kalde dem, og Vendiske Folkefærde. Den ellers skarpsindige Bayer (9) fejler vel meget, naar han med Cluverio vil føre de Gother, der bekrigede Romerne alene fra Tydskland, og beskylde Jornandem gandske for Urigtighed.

§. XIII.

Ligesom der have været saa mange adskillige Meninger om Gothernes Oprindelse, hvilke først alene ere komne deraf, at man haver enten reent forkastet Jornandem, eller og antaget hos ham just det, som er øyensynligen fabelagtigt, og urigtigt, saa haver det samme og foraarsaget, at man haver fremført ligesaa mange om de adskillige Lande, som de skal have boet i. Saaledes mene nogle (10), at Gotherne ere først komne fra Sverrige, og at Taciti Gothones have været en Colonie af dem. Andre tænke (11), at de ere gangne fra Asien nord efter, og have underveys beboet Egnen ved Goslar, hvor de fleste Stæders Navne, hvortil og Gotha legges, kommer overeens med dem i det Danske Gothia. Endeel (12) ere af den Meening, at Joter, Jetter, og Gother ere eet Folk og eet Navn, (hvilket og i Henseende til første Oprindelse er rigtigt nok, men ei i Henseende til senere Tider), at Odin haver kun ført Aser ind, at han ei haver kunnet udrydde dette gamle Folk og Navn, fordi det var saa meget udbre- Gothernes Sæde.

det

(9) Comm. Ac. Petrop. t. 2. p. 432.

(10) Gronovius in var. Geog. p. 5. Sparfwenfelt in Hickesii t. 2. p. 319. Biörneri ant. p. 8 & 10. Hallenberg Germ. media p. 3. Grotii proleg. in H. Gothorum ubique.

(11) Sagittarii H. Goslariæ c. 1. §. 1 & 2. Conring de Statu Helmstadii.

(12) Sperling Boreas c. 5. p. 271 &c.

det; at de ere først komne fra Scythien til Norden, og derfra gangne tilbage til Preussen, og videre hen til Scythien igien; at Taciti Nuithones bør læses Guithones (som jeg i et andet Værk har viist, snarere at bør forandres til Teutones); at Gotherne vandrede ud for Asernes Overmagt under Odin. Bayer (13) vil paa et Stæd, at Taciti Gothones ei have boet i Preussen, men i Pommern og Cassuben lige til Cimbrerne, og at Pytheæ Mentonomon bør søges der, (men dette strider imod Ptolemæum, som sætter Gythones, de samme som Gothones og Guttones østen for Weixelen, og hvor skal man da giøre af Taciti Rugii, Lemovii, og 7 Sveviske Folk), og udi et andet Skrift, at de have i Constantini Magni Tid beboet Vestkanten af Crim, og alt Landet nord efter langs Don, og over Dnieper. Spener (14) haver den Meening som jeg antager, nemlig, at Gotherne have boet i Preussen, forend de ginge over til Norden, at der haver været jævnlig Omgang imellem disse tvende Folk, og at de første ere endeligen blevne saameget bestyrkede ved de sidste, at de derved ere blevne i Stand til at foretage sig deres berømte Udtoge. Schilter (15) sætter Gothernes ældste Sæde rigtigen nok i Preussen, men lader derfra nogle gaae nord efter, og nogle øster til Tanais, og skiller altsaa urigtigen de Nordiske Gother ved Andeelen i de store Udvandringer, endskiønt han kort efter synes at imodsige sig selv i dette sidste. Mærkeligt er det, at udi det Walliske Sprog kaldes Norden, Septentrio: y gogledh, gogled huynt,

(13) De numis Romanis in Prussia p. 4 & 5. Begeb. v. Azow p. 31.

(14) Not. Germ. p. 60 & 61. Micrælii Pommerland. l. 1. p. 55 &c.

(15) T. 3. p. 396 v. Gothe.

huynt, feren y gogledh (16), hvortil ei vel kan være nogen anden Aarsag, end denne, at Wallerne viste at der boede Gother i Norden. Nogle lade Tingen staae gandske i Tvil, baade Gothernes Herkomst, saa og hvor de have først boet (17). Prætorius (18) anvender al Flid paa, at vise, at de Gother, som kuldkastede det Romerske Herredomme, have alene i Forstningen boet i Preussen, og ere andre, end de der boede i Scandinavien. Cluverius (19) viser uovervindeligen, at de Gother, som angrebe Romerne, ere de samme som boede i Preussen, og kaldtes Guttones, Gothones, og Gythones, men derudi feyler han, naar han nægter, at der ere ingen komne til dem fra Norden af deres Landsmænd, og mener at saa gamle Skribenter, som Ablavius og Dexippus, hvilken levede i det tredie Sæculo, og paa hvilke Jornandes beraaber sig, have tilligemed Jornande selv taget Anledning, at føre Gotherne fra Norden af Guterne, som virkeligen boede der; da det dog er klart, at de ei havde kiendt til dette Folk, og mindre til saa mange andre smaae Folk paa Scandinavien, dersom de ikke havde faaet det at vide igiennem Gotherne, og disse igien vare virkeligen gangne ud derfra. Nogle (20) sætte dem, for saavidt rigtigen nok, naar Tiden iagttages, norden for den sorte Søe, og imellem de Floder Borysthenes og Tyres, men fare derimod meget vild, naar de efter den Polske Skribent Matthæus a Michovia mene, at de ogsaa ere blevne kaldte Poloucii, hvilket paa Russisk skal betyde Rovere, da Poloucii dog ellers kaldtes ogsaa Uzi, og vare et Hunisk Folk.

(16) Lhuyd's Archæol. p. 148.
(17) Mezeray H. de France avant. Clovis p. 311.
(18) Orb. Goth. l. 1. p. 46. 49.
(19) Germ. ant. l. 3. p. 128 &c. 174.
(20) Orelius Synon. p. 152. v. Gothi. Ferrarius Lexico v. Gothi p. 327.

§. XIV.

Gothernes Bedrifter i det 1 Seculo.

Hidindtil haver jeg betragtet Gotherne efter de nye Skribenteres Meninger, og efter nogle faae af de ældste Skribenter; nu vil jeg handle om dem efter de gamle Skribenter, og efter Tidens Følge; men forudskikke den Betragtning, at Aarsagen, hvorfore de Tydske Gother ere blevne i de ældste Tider mere bekiendte end de Nordiske, har været denne, at Bernstenen fandtes hos dem, og dernæst igientage det, som jeg tilforn ei alene i dette, men endog i mine andre Værker haver ofte anført, nemlig at Folkene paa begge Sider af Østersøen, saavel af Nordisk, som af Tydsk Herkomst, kaldtes med et almindeligt Navn først Joter, og siden Gother, men bleve i senere Tider mere indskrænkte, saa at i Norden er det Gothiske Navn tilsidst alene bleven tilovers i det Svenske Gotland, og Øen Gulland, og i det Danske Jylland, som dog rettere af mange kaldes Jotland, da dets Indvaanere snarere stamme fra Joterne, end de egentlige Gother; og udi Tydskland er derved egentligen den Istævoniske Stamme kun bleven forstaaet, som dog stundom ei er bleven kaldet efter Gotherne, men efter Vandalerne, og hvor det Gothiske Navn er tilsidst reent undergaaet, hvilket er skeet formedelst de store Udvandringer, og kunde saa meget desto lettere skee, saasom det almindelige Gothiske Navn var efter Pytheæ Tid bleven et særdeles for et ei meget mægtigt Folk udi Plinii, Taciti og Ptolemæi Tider, og de andre, som tilforn befattedes under det almindelige Navn af Gother, havde faaet særdeles af Vandaler, Burgundier, Rugier. Strabo (21) vidner, at den Marcomanniske Konge Maroboduus, som levede under Augusto, og havde sit Sæde i Bohmen, undertvang, iblant mange andre Folk, ogsaa

(21) L. 7. p. 445.

ogsaa Butones, hvorved de fleste Udleggere af Strabo, forstaae Gutones, da Butones ellers ikke forekomme hos nogen anden Skribent. Denne Rettelse bestyrkes og derved, at Tacitus (22) siger, at Catualda, en ung Person iblant Gothonerne, af adelig Herkomst, brød under Tiberii Regimente ind i Marcomanernes Land, da han tilforn havde maat blive flygtig for Marobodui Overmagt, og nødde nu Maroboduum til at tage Flugten; thi herved giøres det troligt, at Gothones have staaet under Maroboduo, og Gothones og Guttones vare eet Folk. Mærkeligt er det og, at Tacitus siger, at til de Barbarer, som havde fulgt Maroboduum og Catualdum, hvilke begge maatte flygte til Romerne, bleve anviiste Boliger mellem de Floder Marus og Cusus, hvoraf den ene flyder fra Siebenbürgen, igiennem et Stykke af Ungern, og falder i Theysse, og kaldes endnu Marosch; og da kan man falde paa de Tanker, at disse Gother have siden efter foreenet sig med deres Landsmænd; men maaskee at ved disse Floder forstaaes Morava i Mæhren, og Wag i Ovre Ungern, som Cellarius mener T. 1. P. 389; dog er Cusi Bemærkelse heel uvis. Plinius (23), som skrev Aar 77 efter Christi Fødsel, siger, at Vindili ɔ: Vandali, vare et af de Germaniske fem Hovedfolk, og at Guttones vare endeel af dem; men jeg haver i et andet Værk viist, at denne Inddeeling er ei saa rigtig, og at man snarere bør følge Tacitum, som haver kun tre Hoved-Folk, og efter den regne Vandaler og Gother til Istævonerne. Af det Plinius giør Vandalerne til Hoved-Folket, har man ellers god Grund at slutte, at de paa den Tid have været mægtigere end Gotherne. Plinius anfører og en Flod Guttalus, hvilken

(22) Annal. l. 2. p. 253 — 255.
(23) T. 1. l. 4. 477 — 479. c. 5. l. 37. p. 370.

ken vel Cluverius vil giøre til Oder, men da Plinius nævner Floderne der fra Øster til Vester saaledes: Guttalus, Vistula, Albis, Visurgis &c., saa er det rimeligt, at Guttalus maae have flydet østen for Weixelen eller Vistula i Preussen, hvor Gotherne desuden boede. Dog maae jeg tilstaae, at herved bliver den Vanskelighed tilbage, at Plinius paa den Maade ei nævner saa berømt en Flod, som Oderen. Samme Plinius taler om den Germaniske Strandbred, hvor Bernstenen opkastedes, som nyligen bleven udi hans Tid bekiendt under Keyser Nerone, og liggende 600000 Skridt fra Carnuntum i Pannonien, det er 80 tydske Mile, hvilket er omtrent rigtigt, og bliver snarere for kort, end for langt. Tacitus i hans Germania (24), som synes at være skrevet i Forstningen af Trajani Regiering, vidner, at norden for Lygierne, og sønden for Rugier og Lemovier, der boede ved Havet, boede Gothones, der regieredes paa en mere indskrænket Maade, end de andre Germaniske Folk, men dog saa at man kunde sige dem at være frie: Alle disse Folk, hvorved han uden Tvil forstaaer Lygier, Gothoner, Rugier og Lemovier, bare runde Skiolde, og korte Sværde, og regieredes af Konger. Paa et andet Stæd regner han Æstyorum gentes til Germanerne, sigende, at de boede ved det Sueviske Hav, og klædde sig, og havde samme Skikke som Sueverne, og tilbade Hertha, men nærmede sig i Sprog til Britannierne, og dyrkede Jorden bedre end de andre Germaner. Bernstenen kastedes op hos dem. Det er klart heraf, at de boede i samme Land, som Pytheæ Guttones, og da de have været Germanier, saa er jeg næsten af de Tanker, at deres rette Navn har været Gother, thi Æstyer er kun det samme Navn, hvormed vore Nordiske Folk have

(24) C. 43. p. 676. t. 2. c. 45. p. 680 & 681.

have efter Beliggenheden kaldet alle sonden og osten for Øster-soen boende Folk, og er aldrig, i det mindste i saa gamle Dage, bleven fort af noget Folk selv. Phoenicierne kunde komme did-hen fra Britannien, og Britannier, som fore med dem, let didhen bringe det Britanniske Sprog. Jordens bedre Dyrkning kan de og have lært af Phoenicierne, og maaskee af vore Nor-diske, hos hvilke Agerdyrkningen synes efter Pytheæ Beretning at have været i temmelig Flor. Men hvorfore de, saafremt de have været Gother, dog have fulgt Suevernes Skikke, der ri-meligen vare af en anden Stamme, nemlig den Herminoniske, end Gotherne, det kan jeg ikke sige, men dertil kan have været mange Aarsager, i de Flotninger og store Forandringer, som skeede i de Tider, og hvorom vi nu ei vide noget af Mangel paa Skribenter. Af det hidindtil anforte sees, at Guttones have 300 Aar for Christo boet ved Østersoen, men i det 1 Sæculo ef-ter ham boet inde i Landet, neden for Rugier, Æstyer og Ven-der, og det ved Weixelen, som jeg længer hen skal bevise af Pto-lemæo. Nu bliver kun Sporsmaal, naar vore Gother fra Norden ere komne til de Tydske.

§. XV.

Jornandes er den eneste Skribent, som man her kan folge. Han siger (25) at Ostrogotha regierede da Philippus var Romersk Keyser (og han dode 249), og forte Krig med Fastida, Gepi-dernes Konge, hvilke Gepider boede paa en Øe i Weixelstrom-men, og at disse Gepider vare komne der da Filimer regierede over Gotherne, som var den femte Konge efter Berig, der forte Gotherne fra Scanzia. Skade er det at Jornandes ei siger om Filimer regierede næst for Ostrogotha, eller om der vare nogle imellem

I det andet Sæculo.

(25) C. 17.

imellem dem, hvilket sidste jeg snarere troer, fordi Gotherne vare alerede blevne saa mægtige under Ostrogotha, at de med en meget stor Krigshær kunde angribe Romerne. Imidlertid vil jeg i saadan Uvished dog følge det sikkerste, som er at giøre en Ting snarere noget for nye, end noget for gammel, og antage at Filimer haver regieret næst for Ostrogotha, hvilken sidste jeg vil troe at være død 249, i samme Aar som Philippus, efterdi det er vist at Decius Philippi Eftermand døde 251, og at Cniva da regierede over Gotherne. Jeg vil og tillægge hver Konge 20 Aars Regiering, thi her siges ey at Søn haver fulgt Fader, tvertimod Ostrogothæ Søn Unilt blev ei Konge efter ham, og følgeligen tales her ei om Ledder, hver af hvilke jeg efter Herodotus tillegger 33 Aar. Da nu efter denne Regning Ostrogotha bliver den 6 efter Berig, saa følger heraf at Gotherne ere udgangne fra Scandinavien Aar 129, thi 6 Kongers Regiering, hver af 20 Aar, beløbe sig til 120 Aar, hvilke trækkes fra 249. Jeg maa ellers tilstaae, at den Sag, at Gepiderne nedsatte sig under Filimer ved Weixelen, er meget mørk hos Jornandes, men derom skal jeg handle naar jeg kommer til Gepiderne. Vil man derimod regne efter Ledder, og sætte at Ostrogotha er fød 200, saa bliver Berig den femte for ham, fød 165 Aar tilforn, det er Aar 35, og da maatte Udtoget være gaaet for sig i det 1 Sæculo. Hvilket og adskillige andre Grunde, hvorom mere siden, synes at vise. Imidlertid lader det dog at Gotherne ei ere paa de Kanter komne til nogle synderlige Kræfter forend i det andet Sæculo. Sperling (26) anmærker at i de Gothiske Evangelier kaldes en Konge aldrig med det Navn, men Thiudans, fordi Teutonerne, thi han anseer disse Evangelier

(26) De nom. Konning p. 31 & 32.

og Prindser.

De Vest-Gothiske Konger.

ste Konge, fød 15 eller 35. p. 38. Konge 70 eller 129, og
fra Norden p. 39.

nge, fød 48 eller 68. p. 38. Konge 90 eller 149.

nge, fød 81 eller 101. p. 38. Konge 110 eller 169.

us fød maaskee alerede 114 eller 134. p. 38. 4 Konge 130 eller
p. 50.

---

5 Konge fød maaskee 147 eller 167 Konge 190 eller 209 † 229
45.

Konge 249. p. 64. 101. fød 187.

. 101. fød 220.

Araricus og Aoricus Konger.
c. 310 & 320. p. 101.

---

p. 101. fød 253.

Konge. p. 101. fød 286. Konge 324 eller 330. p. 100. maa-
est-Gothernes Konge. p. 110. 113.

---

c maaskee hans Søn. p. 106. maaskee og en Søn af Rhotesteo.
Denne Linie er uden Tvil bleven kaldet den Balthiske, af hvilken
Alaric er.

ort noget, som efter Anviisningerne ei just saa lige findes i Hi

lier ei for Gothiske, men for rette Tydske, havde forladt Norden forend det Ord Konning kom i Brug, som skeede i det 2 Sæculo; men da Evangelierne ere upaatvileligen Gothiske, saa bekræfter dette Ælden af Gothernes Udmarche fra Norden. Naar man betragter at Tacitus kalder Syddeelen af Østersøen det Svevïske Hav, og Ptolemæus derimod det Vendiske, saa bliver det rimeligt at der udi det Mellemrum af 50 Aar fra Taciro til Ptolemæum, maae være skeet en stor Forandring i de Egne, thi Ptolemæus (27) vidner, at langs den Vendiske Bugt fra Weixelen af nord efter boede Venderne, og sætter han neden for dem Galinder, Sudaner og Stavaner, venteligen bedærvet, i Stædet for Lithavi, eller og Slavani; og alle disse vare virkeligen ei af Tydsk, men enten af Finsk eller og Vendisk Herkomst. Hvorimod Tacitus med klare Ord siger at Æstyerne vare Tydske, og de boede fra Weixelen af, og Bernstenen samledes hos dem, hvilket tydeligen viser at de have boet paa samme Stæd hvor Ptolemæus sæter sine Vender; og da man i seenere Tider finder at Vendiske og Finske Folk have virkeligen boet der, hvor Ptolemæus sætter dem, saa gaaer det ei an at beskylde ham for Urigtighed. Det samme bør og siges om Tacito. Alting kan jævnes ved at antage at Berig er omtrent Aar 129 kommet fra Scandinavien til Æstyerne, som efter mine Tanker vare et Gothisk Folk, boende paa samme Stæd som Pythea Guttones, og hvis rette Navn kan maaskee have været Gother, hvilket bekræftes noget derved at Esther er kun et Navn givet dem af Fremmede, fordi de boede østen for dem, saa og ved det Jornandes siger at Berig landede paa et Stæd, som blev kaldet Gothi Scanzia, hvorved han vel mener, at det da først haver faaet det Navn, men

(27) P. 81 & 82.

men hvilket dog viser at det Gothiske Navn haver været der, og det finder man fornemmeligen østen for Weixelen; thi vel boede der Folk vesten for den, der vare af samme Folkefærd som de, men jeg tviler dog paa at de nogensinde ere i Almindelighed blevne i de ældste Tider kaldne Gother, men snarere Joter. Da nu Berig var med sine Nordiske Gother kommet til Estherne eller de Tydske Gother, og de derved vare blevne forstærkede, saa forlode de Strandbreddet, og begyndte at trække sig ind i Landet, og at bekrige de omgrændsende Folk, og da er det skeet at Venderne have nedsat sig i deres Sted igien, og blevne siden af de Nordiske ogsaa kaldte Esther, og da Venderne i det 6 Seculo bredede sig ud i Tydskland, blev deres Land igien besat af Folk, deels af Finsk og deels af Litthauisk Herkomst, som vore Nordiske ogsaa kaldte Eistlændere. Denne Gothernes Marche længere ind i Landet er Aarsagen, hvorfore Ptolemæus (28) sætter Gythones ved Weixelen sønden for Venderne. Jornandes (29) beretter at Berig kom kun med 3 Skibe fra Scanzia, hvoraf de, som vare paa det ene, bleve kaldte Gepider. Peringskiold (30) vil med al Magt uden Grund forandre dette Tal til 3000. Enhver seer heraf, at disse Gother kan ei have været nok, for at blive til saa mægtigt et Folk, og at udrette saa store Ting i saa kort Tid efter. Hvad rimeligere derfore end at ei alene beslægtede Folk med dem, Vandaler, Rugier &c. have slaget sig til dem, men endog at de ere strax landede hos de Tydske Gother, eller Pytheæ Guttones, som havde ei alene Navn tilfælles med dem, men fra hvilke endog baade den mellemste og sidste

Odin

(28) P. 81.

(29) C. 17.

(30) In Cochlæum p. 409.

Odin vare komne til dem. Naar jeg betragter at Ptolemæus (31) sætter norden for Venedi ved Havet Veltæ, hvilke uden Tvil bør læses Vitæ, og haver Sammenhæng med Witland hos Wulfstan, oven for dem Osii, uden Tvil Esthii eller nu værende Estlænder, og oven for dem Karbones ɔ: Curones, eller Curlændere, og ved siden af dem Careotæ, rimeligen Careler, og at alle disse vare Finske Slægter, undtagen Curlænderne, saa kommer jeg paa den Tanke at Sciri og Hirri, der af tilforladelige Skribenter udgives for Gothiske Folk, og udi efterfølgende Tider vise sig i Selskab med dem imod Romerne, og hvilke boede i Lifland just ved Duna, hvor det nye Asgard laae, at de og ere udmarcherede med Berig og hans Eftermænd, og med de egentlige Gother, hvorved disse oven nævnte Finske Folk have faaet Leilighed at nedsætte sig i deres Stæd, og at brede sig alt mere og mere ud imod Norden. Jornandes (32) beretter end videre, at Gotherne strax efter deres Ankomst rykkede til Ulmerugerne, der da boede ved Oceanum, og efter foregaaende Trefning udjoge dem derfra. Ved disse Ulmeruger forstaaes uden Tvil Indvaanerne af Rügen, der boede paa en Holme ɔ: Oe. Saa meget er vidst, at Tacitus sætter Rugii vesten for Weixelen ved Havet, og Ptolemæus ligeledes Ruticlii, hvilket er vel samme Navn bedærvet. Nogle ville vel giøre Ulmerugerne til Indvaanerne i Cholmogorod eller Holmgard i Rusland, men hertil svarer jeg, at foruden den gode Grund, som Bring (33) giver derimod, saa finder man ingen Vandaler der i Nærværelsen, som man dog burde giøre efter Jornandis Fortælling. Naar jeg be-

(31) P. 82.

(32) C. 4.

(33) S. R. H. t. I. p. 546. not. 3.

betænker, at Svedger haver omtrent paa den Tid regieret i Sverrige, da Udtoget er gaaet for sig efter min Meening, og at Snorro (34) vidner at han reiste ud til Odins gamle Sæde til Gudheim, Tyrkerne og Vanerske, saa tiener dette til at bekræfte Gothernes Udtog fra Norden, hvortil kommer at da Domald regierede i Slutningen af det 2 Sæculo udi Sverrige, var en stor dyr Tid, hvilket ligeledes tiener til at bekræfte min Sætning, thi intet var almindeligere paa de Tider i vor Norden, end at Folk, heldst det unge Mandskab, maatte efter Lodkastning vandre ud, naar Hungersnød paakom. Tacitus (35) vidner desuden ogsaa at de Svenske ei alene havde en Mængde af Folk, men at de og vare mægtige til Søes, og han skrev enten omtrent 30 Aar for denne Tid, eller og maaskee en 50 Aar efter. Vel sandt at de vare ei Svenske, men Gother, som giorde dette Udtog, men hertil svarer jeg, at begge disse Folk vare af een Herkomst, at man ei kan vide om ikke de Svenske Konger have da og regieret over Gotherne, og at Nabolauget og Slægtskabet gior det ei utroligt, at der og have været Svenske med iblant disse Gother, hvilket samme og kan siges om de Danske, da en Deel af dem kaldtes ogsaa Gother, hvorvel de snarere burde hede Joter, og Toget rimeligen, som jeg forhen haver viist, er gaaet for sig fra Skaane, hvor Sammelpladsen haver været, og det derhos synes meget troligt, at der efterhaanden ere alt komne flere fra Norden, da de fornumme at det gik deres Landsmænd vel. Og at en dyr Tid haver drevet Gotherne fra Norden, giores meget rimeligt derved, at man ei formaaer at finde nogen Fiende, som paa den Tid

kan

(34) H. K. t. 1. p. 15 og 18.

(35) Germ. c. 44. t. 2. p. 677.

kan have uddrevet dem, med mindre de Svenske skulde have giort det, eller og maaskee de Danske tildeels. Men at komme til Rugierne igien, saa regne endeel gamle Skribenter dem udtrykkeligen til Gotherne, hvilket deels kan være kommet deraf, at deres første almindelige Navn har formodentligen været det Jotiske, som baade i Lyd, og i Henseende til Folkets første Herkomst, slægtede det Gothiske saa nær paa, og deels deraf, at de fulgte Gothernes Faner, og fægtede i Selskab af dem, hvortil baade fælles ældste Herkomst kan have giort sit, saa og dette ommældte Feltslag, hvilket jeg ei seer at man uden Grund bør forkaste. Videre fortæller Jornandes, at Gotherne derpaa angrebe de næst op til Ulmerugerne boende Vandaler, og ogsaa undertvunge dem; og at noget saadant maae være gaaet for sig med Vandalerne, sees af de gamle Skribenter, som udgive Vandalerne for en Green af Gotherne, da Plinius tvertimod gior Gotherne til et Vandalisk Folk. Det synes efter Pytheas, Plinius, Jornandes og flere at domme, at det Gothiske og Jotiske Navn haver været det ældste, og tilfælles for mange Folk; at en vis Deel af dem, kaldet Vandaler, haver siden voxet de andre over Hovedet, og at det meste af den Folkefærd er derefter en Tid lang bleven kaldet den Vandaliske; hvorpaa Gotherne have atter faaet Overhaand, saa at den hele Folkefærd er bleven kaldet efter dem, og antager man, at de kort tilforn have faaet et Tilstod fra deres Nordiske Landsmænd, saa begriber man let, hvorledes de paa nye ere blevne saa mægtige. Vandalerne synes at have boet i Bag-Pommern, og endeel af det Polske Preussen, hvoraf man maae slutte, at Rugierne have besiddet gandske For-Pommern, og at Gotherne have altsaa ei ladet sig nøye med at angribe De-Rugierne alene. I den store Marcomaniske Krig, som blev fort under M. Aure-

 relio,

lio, der døde 180, og udi hvilken vare Hovedfolkene Marcomaner, som boede i Bøhmen, og Qvader i Mæhren, nævnes ogsaa Victovali, hvilke sammenføyes med Marcomanerne, Vandaler, som i Sælskab af Marcomaner, Sarmater og Quader vare faldne ind i begge Pannonier, og bleve der tilhobe reent ødelagde af Marco, Alaner, og utallige andre, som boede fra Illyrici Grændser indtil Gallien, og tilsammen angrebe Romerne, hvilke tre Folk jeg her i sær nævner, saasom det af mit Skrift om de Nordiskes Herkomst er bekiendt, at Alanerne vare nær beslægtede med Gotherne, og jeg siden skal vise, at Victovali og Vandaler ogsaa bleve regnede iblant de Gothiske Folkeslag. Mærkeligt er det ellers, at Capitolinus (36), som nævner disse Folk, og løseligen beskriver deres Krige med Marco, hvis Levnetsbeskrivelse han venteligen haver tilskrevet Keyser Diocletiano, ligesom de andre af ham beskrevne Keyseres, at han nemlig beretter, at begge Keysere Marcus og Verus reiste fra Rom, da Victovaler og Marcomaner forvirrede alting, og andre Folk, som flyede, bortjagede af oven for dem boende Barbarer, begiærende at maatte indtages i Romerske Lande, og truede ellers med Krig. Antager man med mig, at den Gothiske store Vandring haver begyndt under Hadriano, og at Gotherne have først kriget med de Folk, der boede ved Østersøen, saa er det let fatteligt, hvorledes de forend Verus døde Aar 169, have kunnet bringe de Folk paa Flugten, som boede imellem Østersøen og Bøhmen, og Ungern; og bliver dette end tydeligere, naar man betænker, at deres Tog gik tværs igiennem Polen, og hen til Tanais, hvorfra de først komme i det tredie Sæculo, for at forurolige de Romerske Provincer. Da Vandalerne opregnes siden af

(36) In H. Aug. Scr. p. 183. 189. 200 og 201.

af Capitolino iblant de Folk, som angrebe Romerne under Marco, saa tiener det til at stadfæste Jornandis Beretning, at Gotherne førte Krig med Vandalerne, thi disse sidste ere da flyede sønder paa for dem, hvoraf følger at alle Vandaler have ei givet sig under Gothisk Herredomme, hvilket og bekræftes derved, at man seer dem i senere Tider at have deres egne Konger. Hvor Victovali have forhen boet, og hvor de boede, da de førte Krig imod Marcum, finder jeg intet om; men i det tredie Sæculo boede de med Gotherne i Dacien. Jeg maae ellers tilstaae, at denne Jornandis Fortælling, at de Nordiske Gother først angrebe Holme-Rugier og Vandaler, hvilke beboede For- og Bag-Pommern, og siden rykkede til Weixelen, synes at svække min Sætning, at de landede ved Weixelen, og at giøre det fornødent, at lade dem lande et Stæd, enten i Meklenborg eller For-Pommern, og følgeligen at sætte Gothiscanzia der. End mere Taciti Ord, at Gothones boede sønden for Rugii og Lemovii, synes og at komme denne Meening til Hielp, thi derefter kunde man let falde paa de Tanker, at anvise dem Plads i det Brandenborgske; men saa maatte man og giøre Gothernes Udvandring fra Norden ældre. Dog hvo er i Stand til at jævne og forklare alle disse gamle Ting.

§. XVI.

Efter min forhen antagne Regning maae Gotherne under deres Konge Filimer være komne til Tanais, og han omtrent have regieret fra 209 til 229. Og da er det vel skeet, at Gotherne have efter Jornandis Sigende boet fra Borysthene, som Vedboerne kaldte Danubius, og indtil Tanais, langs Mæotis, endskiønt Jornandes henfører det til en gammel og fabelagtig Tid I det tredie Sæculo.

 under

under Sesose ɔ: Sesostre, og Amazonerne (37). Naar jeg betragter, at Filimers Eftermand Ostrogotha, som havde sit Hovedsæde ved Tanais, haver fort Krig med Gepiderne, som endda paa de Tider boede langt vester paa i Pohlen, og maaskee ei langt fra Weixelen, og at den Gothiske Konge Ermanaricus regierede i det 4 Sæculo over alle Landene fra Tanais indtil Østersøen, saa kan jeg ei andet end falde paa de Tanker, at Gotherne have ved at drage igiennem det nu værende Polen, ei ladet sig nøye med alene at marchere der igiennem, men endog undertvunget det, hvorfore det og haver taget saa lang Tid bort, inden de ere komne frem til Tanais; og paa denne Marche synes de og at være komne meget nær Donau, efterdi Spartianus (38) udi Carracalli Levnet, som uden Tvil er skrevet i Diocletiani Tid, siger: At denne Keyser overvandt Gotherne i nogle uformodentlige Slag eller Skermytsler, da han drog til Orienten (tumultvariis præliis devicerat, hvorved vel forstaaes at han af Hændelse traf dem paa sin Vey hist og her) og legger til at Pertinax sagde, at han burde kaldes Geticus, sigtende derved hemmeligen til det Drab, han havde begaaet paa sin Broder Geta, men aabenbare til disse Skermytsler med Gotherne, som og kaldtes Geter, hvilket tilligemed viser, at de da alerede have beboet endeel af de gamle Geters Lande. Heraf maae man slutte, at disse Gothiske Partier have streiffet over Donau, thi det er ei troligt, at Keyseren haver reist igiennem Dacien, som var gandske af hans Vey; og dernæst seer man heraf, hvor gammelt det er, at Romerne have blandet sammen Geter og Gother. Hvad nu Filimers Marche angaaer, da siger Jornandes (39), at Gotherne bleve, efter at

de

(37) De reb. Get. c. 5. p. 195.
(38) In H. Aug. Scr. p. 419. 427.
(39) C. 4.

de havde overvundet Vandalerne, meget talrige, saa at Filimer derover besluttede at rykke videre frem til beqvemme Stæder, og at han da kom til de Egne i Scythien, som paa deres Sprog kaldtes Ovim, eller Ovin, hvor han slog en Broe over Floden, og hvor omkring Landet var moradsigt, saa at det skiælvede under Fodderne. Men da Halvdeelen var kommet over af hans Krigshær, gik Broen i tu, saa at de ei kunde komme hverken frem og tilbage, hvorover den halve Deel blev boende der i Ovin, som var et meget got Land, og berettede Reysende endda i Jornandis Tid at man kunde høre der Qvægets Brølen, og finde Tegn til Mennesker, endskiønt man ei kunde komme til dem. Uden Ophold marcherede Filimer derfra, og kom til det Folk Spaler, angreb og overvandt det; siden hastede Gotherne som Seyerherer til Scythiens yderste Kanter, som grændser til Pontus, efter som man næsten paa en Historisk Maade finder det fremført i deres gamle Vers, hvilket og deres fortreflige Historieskriver Ablabius bekræfter i sin sandfærdige Historie. Udi disse mærkværdige Jornandis Ord falder nu først for at undersøge hvor dette Ovin haver ligget. Havde han sagt os Flodens Navn, hvorover Broen blev slaaet, saa havde man med Vished kunnet sige noget herom. Paa et andet Stæd (40) lader han Scythien grændse til Germanien, og dem skilles ad ved Weixelen, og Gepiderne en Green af Gotherne, og adskilt fra dem, boe udi en Øe af den Flod Viscla eller Vistula ɔ: Weixel, og omgivet med dens Vadis ɔ: Moradser; havde han nu kun derhos sagt om dette Ovin laae strax foran i Scythien, efter at Gotherne vare komne fra Vandalernes Land i Germanien, saa havde man med Vished kunnet antage Egnen ved Weixe-

(40) C. 3. 5. 17.

Weixelens Udløb derfor; men nu er det gandske muelig at Gotherne kan have marcheret langt ind i Scythien førend de truffe Ovin, og at derfore ogsaa derved kan forstaaes Øerne i Borysthenes eller Nieper, hvor samme Omstændigheder med en Flod, Øer og Moradser indfalde. Hertil kommer at Jornandes (41) siger, at Vividarii eller Vidioarii boede udi hans Tid ved Weixelen, paa samme Stæd hvor han forhen haver sat Gepiderne, og paa det nu anførte Stæd siger han dog, at man ei kunde komme til de Gother, som havde sat sig ned i Ovin. Med alt det er jeg dog tilbøyelig til at troe, at ved Ovin bør forstaaes Egnen ved Weixelen, baade fordi Jornandes haver rimeligen faaet sine Efterretninger fra adskillige Kanter, og er derved, saavel som ved de forskiællige Navne, bragt i Forvirring, saa og fordi Egnen ved Borysthenes ligger for nær de Gother, der angrebe Romerne, at Jornandes kunde skrive om dem paa saadan Maade, da han selv er fød ei ret langt fra de Kanter. Imidlertid bliver dog endnu den Knude tilbage, at Gepiderne maae da to gange have nedsat sig ved Weixelen, først under den første Gothiske Konge Berig, og siden under den femte Filimer; men dette kan dog forklares saaledes, at de første vare kun faae i Tallet, men at anden gang have flere slaget sig til dem, som ei havde Lyst at marchere saa langt med Filimer. Med mindre man vilde antage den forhen af mig anførte Meening om Gothernes Landing i for Pommern, thi da Gepiderne vare strax med dem, saa komme de efter den Meening kun til at sætte sig ned engang ved Weixelen. Udi Muratorii Edition af Jornande (42) siges, at Ovin skrives i nogle Manuscripter ogsaa Ocum

og

(41) C. 5 & 17.

(42) In Scr. Ital. t. 1. p. 193.

og Ojum. Den yngre Rudbek (43) leder det af det Hebraiske Jim ɔ: Oer, og vil derved have Scandinavien selv forstaaet, hvilken sidste Forklaring dog gandske strider imod Ordenen af Gothernes Marche; og rimeligen er det ikke heller at lede dette Ord af det Hebraiske, da Jornandes udtrykkeligen siger at det var paa det Gothiske Sprog, at det kaldtes Ovim. Jeg haver iblant tænkt, om ei Venderne, som vore Fædre kaldte Vindur, og Landet Vinuland, deres Navn stak herudi, allerheldst det er upaatvileligt efter Ptolemæum, at de alerede have boet fra Weixelen af langs Østersøen forend den Tid jeg sætter Filimers Regiering; men herimod strider, at man da ei just saa egentligen kunde sige at Gotherne kaldte dem Ovin paa deres eget, nemlig det Gothiske Sprog, og at man da maatte bortkaste den første Stavelse O. Den beste Udledning bliver vel derfore enten Cluverii (44) af det Saxiske Ord Ouwen, Auen, som betyder fugtige og side Lande eller Enge, eller og af det Nordiske O, Oier ɔ: Insulæ, hvilken Udledning vilde næsten bringes til Vished, dersom man kun var sikker paa, at Oium var den rette Læsemaade. Den anden Post som falder at undersøge i Jornandis anmældte Ord, er, hvilket Folk Spali have været, og da finder jeg hos Plinium (45) Spalei eller Spalæi, som tilligemed andre ubekiendte Folk skal være gaaet over Tanais, og de blive uden Tvil Jornandis Spali, hvilket tiener til at bestyrke Jornandis Troværdighed, og at han haver havt gode Beretninger, at gaae efter, thi ellers havde han vel ei kunnet fremføre saa ubekiendt et Navn. Efter al Anseende have Spalerne været et Sarmatisk Folk,

(43) Atlant. ill. p. 19.

(44) Germ. l. 3. p. 134 & 194.

(45) L. 6. c. 8. t. 1. p. 662. & in notis p. 757. n. 30.

Folk, men med hvad Navn de ellers ere blevne kaldte, og hvor de ere blevne af, er mig endnu for Tiden umueligt at dømme om; imidlertid er det dog rimeligt, at denne deres Krig med Gotherne haver sat dem ud af Stand, at forestille mere noget Folk for sig. Deres Sæde nær Tanais kan og underholde den Mistanke, at Ovin bør søges ved Borysthenes; allerheldst Vandalerne have maaskee i Midten af det andet Sæculo ei boet mere i Pommern, men noget mere sydlig. Dersom Læsemaaden Ocum er rigtig, saa kunde man falde paa Occa-Floden, hvilken flyder i Rusland, igiennem Vorotinsk, Rezan Moscou og Mordua, og falder i Wolga; og som [illegible]er i det Vorotinskiske store Moradser; men da maatte man troe, at der var blevet en Deelning imellem Ost- og Vest-Gother, og ei imellem Gother og Gepider; og saa bliver man ogsaa ilde faren med Vandalerne. Overalt maae der være mange Ting og Folk udeladte udi denne Jornandis Beretning, som Gotherne nødvendig maae have havt at bestille med paa denne lange Marche. Jornandes (46) siger ellers, at Gotherne boede under Filimer i Scythien, ved Mæotis, og kalder Fillmer en Søn af Gandarico den Store, hvoraf man maae slutte, at han haver giort store Bedrifter, og just været den, der haver overvundet Vandalerne, og da man finder, at de allerede under Vero, som døde Aar 169, ere komne nær de Romerske Grændser, forjagede af Norden for dem boende Barbarer, saa maae Gandaric rimeligen have levet paa de Tider, og Filimer følgeligen noget, forend jeg har sat ham, og Ostrogotha ei været hans umiddelbare Eftermand, med mindre man vil troe, at de alle have regieret længere end 20 Aar, hvilket vel er mueligt, og da er rimeligen Gothernes Udtog fra Norden gaaet for sig allerede i det 1 Sæculo.

(46) C. 5. 24.

culo. Om Filimer beretter Jornandes videre, at da han var kommet ind i Scythien, fandt han iblant sine Folk endeel Trold-Qvinder, magæ mulieres, som paa Gothisk kaldtes Aliorumnæ, Alyrumnæ, Aliuruncæ, Aliorune, og som udi Jornandis Tid kaldtes Alrunæ, thi alle disse Læsemaader findes i de forskiællige Manuscripter af Jornandes; Filimer fattede Mistanke til dem og jog dem bort til en Ørk, hvor de havde Omgang med urene Aander, og avlede Hunerne med dem. Enhver seer tydeligen af denne Fortælling, at udi det Navn Aliorunæ stikker det Nordiske Runæ. Mærkeligt er det, at de Tydske tildeels endnu kalde Hexer Alrunen, og at Ordet Rune betyder i sin første Oprindelse en Hemmelighed, og at rune, en som omgaaes med hemmelige Ting, og som mumler for sig selv; og endelig at Hexerie skeede meget ved Bogstaver eller Runer, hvoraf et Slags kaldtes Aul eller Al Runer, som nyttede til mange Ting, men fornemmeligen til at giøre Qvinderne troe (47); og tiener dette meget til at bestyrke saavel Runernes Alder, som Gothernes Herkomst fra Norden, allerhelst det er en bekiendt Sag, at alle Nordiske Folk tilskreve Fruentimret noget Prophetisk, og derfore særdeles betiente sig af dem til Hexerier og Spaaedomme. Men hvad det angaaer, at Jornandes tillegger Hunerne saa skiændig en Herkomst, da behøver den ei at igiendrives, og er uden Tvil opdigtet af Gotherne af Had imod dette Folk. Imidlertid holder jeg dog for, at der udi Filimers Tid maae have tildraget sig noget imellem Gother og Huner; maaskee nogle Gothiske Fruentimmer have giftet sig med Huner, og at Filimer haver ei villet lide dem hos sig, fordi Huner og

G 2 Gother

(47) Lindenbrog in Jornandem p. 155. Volsunga S, p. 51 og 53. Wormii lit. Runica p. 3 &c.

Gother vare tvende saa gandske adskilte og hinanden fremmede Folk. Saa meget er vist, at Filimer er med sine Gother kommet til Borysthenes og Tanais, og haver nedsat sig ved Strandbredden, hvilket skal vises i den efterfølgende Historie, saa og at endeel Huner have alerede udi Ptolemæi Tid boet paa begge Sider af Borysthenes inde i Landet, endskiønt Hovedstammen af dem boede endda længe efter østen for Tanais, og derfor kan Gotherne let have kommet i Kast med dem. Efter det forhen mældte Forsøg, som Caracallus havde giort paa Gothernes Kræfter, maae det vel være at Gotherne have bekommet Penge, Subsidia, af Romerne, venteligen for at sidde stille; thi omtrent
Aar 234. Aar 234 eller 235 sendte Carperne, (et Slavisk Folk, som da beboede de Carpathiske Bierge, der have Navn efter dem, og længe efter bemestrede sig endeel af Illyrico, og kaldte det Chrobatien, eller Cravatien efter sig) antændte af Avind, fordi Gotherne finge Sold af Romerne, til Tullius Menophilus, Dux i Moesien, og forlangede Penge af ham; sigende at de vare meget bedre end Gotherne, hvortil Menophilus loe, og turde de i de 3 Aar han forestod Provincien ei forurolige den. Petrus Patricius (48), som skriver dette, levede under Justiniano i det 6 Sæculo. Det er rimeligt at Menophilus haver ladet haant over Carpernes Paastand at være bedre end Gotherne, hvilke efter det paafølgende at dømme have da virkeligen været meget mægtigere. Capitolinus (49) siger, at da Maximus og Balbinus regierede
Aar 238. (som kun varede i 2 Maaneder, og indfaldt deres Død Aar 238) satte Carperne imod Moeserne, og begyndte den Scythiske Krig, og blev Histrien eller den Histriske Stad ødelagt, og

(48) C. B. t. 1. p. 18.
(49) H. Aug. Scr. p. 697.

og anfører han for dette Dexippum (som skrev under Aureliano efter 270). Heraf slutter jeg at Menophilus haver været Stadtholder i Moesien fra 234 til 237, og at dette Carpernes Sendebud er skeet under Alexandro eller Maximino, saa og at Carperne ere faldne ind i Moesien, efterat der var kommet en mindre aarvaagen og stridbar Stadtholder end Menophilus. Ved Scyther forstaaes her Gother, thi det er almindeligt paa de Tider, at de Romerske Skribenter kalde Gotherne saaledes, fordi de beboede samme Lande, som de gamle Scyther. Om enten Carper eller Gother have trængt saa vidt frem, at de have kunnet ødelegge Istropolis, en Stad i Neder-Moesien, ei langt fra Udløbet af Donau eller Ister, skal jeg ei for vist sige, dog troer jeg snarere at det haver været de sidste end de første, for deres store Magts Skyld, saa og fordi de boede nærmere bemældte Bye. Rimeligen have Romerne enten ikke længere villet fortsætte Gothernes Pension, eller og ei forhøyet den, og Gotherne deraf taget Anledning til Krig, thi det maae antages som en vis Regel, at alle de saa kaldte barbariske Folk bleve jo længer jo mere umættelige i at kræve Guld og Sølv, saasnart de mærkede Romernes Svaghed og Frygt for sig i at bevilge dem det. Selv dreve disse Barbarer ingen eller kun saare liden Handel, og disse stridbare Folk vare deels for dovne, deels for ukyndige, og deels for høyhiertede ved et falskt Begreb om Ære, til selv at bearbeyde Bergværker, hvorover de funde det beqvemmere at fordre Penge, og strax at faae. Dersom Jornandis (50) Beretning var paalidelig, at Keyser Maximinus, (som blev dræbt 238) og var fød i Thracien, var ved sin Fader Mecca en Gother, og ved sin Moder Ababa en Alaner, saa maatte man i

 det

(50) C. 15. de regn. Succ. p. 697.

det mindste antage, at Gotherne havde, længe forend jeg' sætter, giort Indfald i de Romerske Lande, og gaaet over Donau, thi Maximinus maae være fød under Marco Aurelio, eller Commodo, om man end vi vilde falde paa at troe, at Geter og Gother vare eet Folk, og at Gotherne vare fra de allerældste Tider afgangne ud fra Scandinavien. Vel sandt, at Jornandes synes for denne Maximini Herkomst at anføre Symmachum, en Skribent af det 3 eller 4 Sæculo, og at Capitolinus (51), som levede i Slutningen af det 3 og Begyndelsen af det 4, ogsaa kalder hans Fader Micca en Gother, og hans Moder en Alaner, endskiønt han selv siger sig at være fød i Thracien, og derhos vidner, at han under Macrino boede i den Thraciske Flek, Vico, hvor han var fød, og holdte stedse Omgang ved lige med Gotherne, af hvilke han blev hæftig elsket som deres Borger, og med Alanerne, som komme til Donaus Bredder, og med hvilke han vexlede Gaver; men jeg troer dog snarere, at disse twende Skribenter have giort ham til en Gother, fordi han var fød af en Getisk Fader, eftersom Herodianus (52), der levede paa selv samme Tid, kun skriver at han var fød i en Flekke i det inderste Thracien. Vil man endelig have ham til en Gother, da er det muligt at nogle af Gotherne, som rimeligen fra Marci Aurelii Tider have boet ved eller streiffet i det mindste til Donaus nordre Bredder, have kunnet nedsætte sig i Thracien, og saa bliver det troligt at Maximinus er den, som haver først givet Gotherne Pension, og da bliver Menophili spodske Latter over Carperne, der udgave sig for at være bedre end Gotherne, endda mere begribelig, naar den da regierende Keyser var selv en Gother.

(51) P. 599. 603.

(52) L. 6. p. 140.

ther. Saavel Herodianus (53), som Capitolinus (54) vidne, at Menophilus, der havde været Consul, var tilligemed Crispino den, som forsvarede Aquilejam imod Maximinum, hvilket tiener til at stadfæste min Meening om Tiden af Menophili Stadtholderskab i Moesien. Har Maximinus været en Gother, saa bliver det let begribeligt, hvi Gotherne angrebe Romerne strax efter hans Dod, allerheldst Capitolinus (55) siger, at paa hans og hans Sons Dod fulgte en stor Sorg iblant Barbarerne. Efter Maximi og Balbini korte Regiering steeg Gordianus paa Thronen, og regierede fra 238 til 244. Udi sin sidste Tid foretog han sig et Tog mod Perserne, og da han reiste igiennem Moesien, skal han have paa Veyen overvundet, udroddet og udjaget alle Barbarer, som vare i gandske Thracien, hvorfore og Soldaterne satte paa hans Grav, at han var Gothernes Overvinder, Sarmaternes Overvinder, imidlertid skal han dog være bleven overvundet af Alanerne i en Skiærmydsel ved Philippos (56) i Macedonien. Af denne Fortælling sees, at Gotherne og deres Bundsforvandte have gandske Gordiani Regiering igiennem streiffet i Thracien, og det endda meget langt sonder paa; at de Romere, som levede paa de Tider, Gotherne bleve forst bekiendte, kaldte dem retteligen Gother, og at forst de senere have blandet dem med Geterne; at ei alene Alaner have da giort eet udi Krigen med Gotherne, hvilket saa meget lettere kunde skee, saasom de vare nær beslægtede med dem, hvilket jeg haver viist udi min Historie om de Nordiske Folks ældste Herkomst, men at endog Sarmater, som vare et gandskt andet Folk,

(53) L. 8. p. 169.
(54) P. 625.
(55) P. 627.
(56) Capitolinus p. 669. 670.

Folk, have staaet i Venskab med dem, hvortil vel baade det, jeg forhen haver anført om Carperne, har givet Anledning, saa og at Keyser Maximinus vilde efter Capitolini (57) Vidnesbyrd undertvinge Sarmaterne, og bringe alt Landet lige til Oceanum under Romersk Herredomme; udi hvilke Ord det er mærkeligt, at der ei tales om, at han vilde paaføre Gotherne Krig, hvorfore de og kan tiene til at stadfæste hans Gothiske Herkomst, hvilken jeg og finder udi disse Ord (58), at Maximus strax efter Maximini Død forføyede sig til Aqvileja, for at sætte alting i Sikkerhed lige indtil Alperne, og at holde de Barbarer i Tømme, som maaskee kunde ynde Maximinum; og at Balbinus lavede sig til, kort for sin Død, at drage imod Germanerne, (ved hvilke uden Tvil Gotherne forstaaes, som da vare faldne ind i de Romerske Lande). Har Maximini Moder været en Alaner, saa indseer man og, hvorfore Alanerne strax efter hans Død opregnes iblant Romernes Fiender. Saaledes sammenstødte mange Aarsager, Anledninger og Paaskudder, til at foreene meget adskillige barbariske Folk sammen imod Romerne.

§. XVII.

Ostro Gotha, Gothernes Konge beskrives efter Jornandes.

Efter Gordianus regierede Philippus i Rom fra 244 til 249. Ved hans Regierings Tiltrædelse plyndrede Argunthis, Scythernes Konge, de angrændsende Riger, særdeles da han hørte, at Misitheus, Gordiani Svigerfader, som egentligen havde forestaaet Staten, var ogsaa omkommet (59). Da intet er almindeligere hos de gamle Romerske og Grækiske Skribenter, end at de kaldte Gotherne Scyther, saa er jeg af de Tanker, at ved denne

(57) P. 614.
(58) Capitolinus p. 692. 693.
(59) Capitolinus p. 675.

denne Argunth forstaaes den Gothiske Konge Ostrogotha, som Jornandes lader regiere paa denne Tid, thi Ostrogotha synes neppe at have kunnet være hans rette Navn, men at betyde saa meget, som Ostrogothernes Konge, over hvilke han fornemmeligen regierede, dog maae jeg tilstaae, at man siden finder en Prindsesse af det Navn Ostrogotha. Jornandes (60) skriver saaledes om ham og hans Forfædre: Gotherne kaldte deres Regentere ei pure Mennesker, men halv Guder, det er Anses, (udi hvilket Ord det er klart, at der ligger Ases eller Aser, hvilket tiener baade til at vise Gothernes Nordiske Herkomst, saa og at de ere udgangne fra Norden efter Odins Tid, da Asa Navnet først indkom). Fra Ostrogotha regner han følgende Konger eller Ledder tilbage i Tiden; Ostrogothæ Fader hedte Isarna, Isarnæ Amala, af hvilken denne Slægt blev kaldet den Amaliske, Amalæ Fader var Augis, hans Fader Halmal, og hans Fader Gapt. (Da nu Ostrogotha, som jeg siden skal vise, døde omtrent 249, saa er det ei urimeligt, at lade ham være fød 200, og vil man da, som vel bliver den retteste Regning, lade hvert 33 Aar et nyt Leed fremkomme, saa er Isarna fød 167, Amala 134, Augis 101, Halmal 68, og Gapt 35, hvilket bliver vel efter denne Regning noget for længe efter den sidste Odin, for ved Gapt at kunne forstaae hans Søn Gaut, hvortil ellers Navnet giver Anledning, men hvorfor man dog ei bør forkaste det, efterdi det er mueligt, at baade eet og flere Ledder kan være udeladte, saa og at en eller flere have meget seenere avlet Børn, eller og Linien undertiden ei bleven fortsat ved den ældste, men ved den yngste Søn. Efter Ostrogotha opregner Jornandes 8 Ledder til Theodericus;

(60). C. 13. 14. 5. 9. 11. 16 og 17. Peringskiöld in Cochlæi vit. Theoderici p. 271.

sætter man efter foranførte Regning, at Unilt Ostrogothæ Søn er fød 233, saa maae Theoderic være fød 464, hvilket kommer herligen overeens med den Tid man veed, at han omtrent er fød paa, nemlig 456. Da Slægten er efter Amala bleven kaldet den Amalske, saa maae man troe, at han haver været en anseelig Mand og Strids-Helt, og da er mærkeligt, at hans Alder just falder ind paa den Tid, da Gotherne efter min Formening overvunde Vandalerne og flere Folk. Bring (61) forklarer ei uhældigen disse Gothiske Navne af det Nordiske Sprog, og viser at intet haver været almindeligere i Norden, end at lade n ude, eller og sætte det til efter eget Behag, saa at Ansis og Ases derfore bør ansees for eet og det samme Navn.) Fremdeles beretter Jornandes efter Ablavium, at da Gotherne boede ved Ponti Strandbredde i Scythien, saa blev den Deel af dem, der boede imod Østen, kaldet Ostro-Gother, over hvilke Ostrogotha herskede, men uvist, enten efter hans Navn eller efter Stædets Beliggenhed, og de øvrige kaldte Vese-Gother, som boede i de vestlige Kanter. (Efter mine Tanker ere begge Navnene førte ud fra Norden, hvor jeg har viist, at der fra ældgamle Tider have boet baade Ost- og Vest-Gother, og bekræfter Jornandes dette selv ved at giøre Forskiæl imellem Balter, som anførte Vest-Gotherne, og Amaler, som anførte Ost-Gotherne, længe forend Ostrogotha levede, hvorvel han ei selv haver betient sig heraf, hvorover man ei maae undre sig hos en Skribent, der selv tilstaaer i Fortalen for dette Værk, at han for rum Tid siden haver igiennemlæst Cassiodori 12 Bøgger om Gotherne, og dertil kun anvendt tre Dage, og nu giør dette Udtog efter Hukommelsen, og legger baade for, bag og i Midten til af Latinske og Græske

(61) S. N. H. t. 1. p. 547. not. 1. 3.

iske Skribenter); og disse Vest-Gother bleve anførte af Baltherne; ved hvilken Leylighed han siger, at alle Gother ofrede fangne Mennesker til Mars, indviede til ham det først tagne af alt Bytte, ophængte for ham paa Stammer af Træer det man afklædde Fienden, og havde frem for andre en medfød Drift eller Kierlighed til Religionen, saasom Gudsdyrkelsen meentes at skee til deres Fader (saaledes mener jeg, at: Eratqve illis religionis præter ceteros insinuatus affectus, quum parenti devotio numinis, her have nogle Editioner nominis, videretur impendi bør oversættes), og at de udi deres Fæderne Sange og paa deres Cithere erindrede sig fra meget gamle Tider de Helte: Etherpamaræ, eller Eterpamara, Hanalæ, eller Amala, Fridigerni, Widiculæ eller Vidicojæ, og flere, som vare i stor Anseelse hos dem, (af hvilken Fortælling det synes mig klart, at de have dyrket Odin, og regnet deres Herkomst fra ham, i det mindste have Regenterne giort det, og maaskee at der bør læses nominis, da Meningen bliver, at de saa meget mere vare forbundne til at dyrke Mars, saasom deres eget Navn erindrede dem om, at han var deres Fader, hvilket heel vel kan forklares ved Odins Navn Gaut, og ved deres eget Gauter eller Gother; udi Heltenes Navne kiendes klarligen Amala igien, og de andre, som ere bedærvede, undtagen Fridigern, høre uden Tvil til de Vest-Gothiske Balther, hvis Helte Jornandes ellers ikke nævner); Jornandes mælder, at nogle fabulere, at Gotherne skulde engang i Britannien, eller paa nogen af Øerne være bragte i Trældom, og siden frikiøbte for een eeneste Hest, (hvo veed om dette ei haver nogen Sammenbindelse med Odins Krige imod Joterne); at Gotherne brugte meget at kalde sig med Huniske Navne, ligesom Romerne med Macedoniske, Grækerne med Romerske, og Sarmaterne med Germaniske,

 (hvilke

(hvilke mærkelige Ord kan ei alene tiene til at bevise den store Omgang imellem Huner og Gother, hvorom jeg tilforn haver ytret mig, og som jeg fremdeles skal vise, naar jeg kommer til Haut Hunerne, men endog til at bortrydde den Forundring derover, at Cimbriske, det er tydske Konger, have fort Celtiske Navne, og at de ældste Longobardiske Regenteres Navne synes at kunne forklares af det Finske Sprog; dog maae og iagttages, at ei alle Navnene kan udlegges ved et andet Sprog, thi ellers burde Gotherne ei henregnes til Tydske og Nordiske, men til Huner); at Gotherne vare inddeelte i tvende Stænder; Pileati, af hvilke Konger og Præster valgtes, og som kaldtes saaledes, fordi de ofrede med Tiarer, (et Slags Huer), paa Hovedet, og Capillati ɔ: de haarede, (venteligen fordi de ginge med lange Haar), et Navn som Gotherne endda agtede høyt udi Jornandis Tid, og som de mældte om i deres Viser; at de havde deres egne Love, som de brugte skrevne i Jornandis Tid, og kaldte Bellagines, eller Belogiones, som en Codex haver, (og om hvis Betydning jeg skal handle noget paa et andet Stæd); at de, imedens de boede ved Ponti Strandkant, paa Scythisk Grund, bleve meget bekiendte, og eyede store Stræknínger Land, mange Havbugter, og mange Floders Løb; at Vandalen maatte ofte bukke for dem.; Marcomanen blev folgt af dem, og Qvadernes Forster giorde til Trælle, (heraf sees at Gothernes Magt haver da alerede strakt sig hen til Mæhren og Bøhmen, hvor Qvader og Marcomaner boede, og det lige fra Tanais og Mæotis); under Philippo, beretter Jornandes videre, bleve de af Venner Romernes Fiender, fordi de ei finge deres sædvanlige aarlige Subsidier, hvor Jornandes dog vildfarer i Tiden, da jeg forhen haver viist, at de begyndte at handle fiendtligen strax efter Maximini Død;

Ostro-

Ostrogotha gik da med sin Krigshær over Donau, og plyndrede Moesien og Thracien. Philippus sendte den Raadsherre Decium imod ham, som forafskedigede sine egne Soldater, da han ei kunde udrette noget imod ham, givende dem Skyld for, at Fienden var ved deres Forsømmelse kommet over Donau. Soldaterne, fortrydelige herover, toge deres Tilflugt til Ostrogotha, som opmuntret ved dem, tog imod dem, og rykkede med 30000, men efter et andet Manuscript, og maaskee rettere, med 300000 Mand i Marken, havende endeel Taiphaler, (et Gothisk Folk,) og Astinger, (det fornemste Folk iblant Vandalerne,) med sig. Tre tusinde Carper fulgte ham og, et Folk der er meget skikket til Krigen, og som ofte angriber Romerne. Han beskikkede Argeritum, (hvilket Navn synes at komme overeens med Argunthis, og da maae man beskylde Capitolinum for at have feylet i at have giort den til Konge, som dog kun var General,) og Guntheritum, de ældste iblant sine Folk til Feldtherrer over Gother og Peucener, saa kaldte af den Peuce, der ligger i Udløbet af Donau, hvor den falder i Ponto (de vare en Green af Bastarnerne, et Tydsk Folk, og saa mægtige undertiden, at alle Bastarner kaldtes iblant efter dem). Med denne Krigshær ginge de over Donau, plyndrede Moesien anden gang, og beleyrede Marcianopolis, en af de største Byer der (nemlig i Nedre-Moesien, og som endnu paa nogle Kort kaldes Marcenopolis, og legges i Bulgariet, hen imod Thracien, ei langt fra Havet), men forlode den igien efter en lang Beleyring for nogle Penge, som de finge af dem, der vare i Byen. Paa den Tid var Fastida, Gepidernes Konge, meget mægtig, efter at han havde næsten udryddet Burgundierne, og undertvunget en Deel andre Folk. Herover var han bleven stolt, saa at han for-

forlangte af Gotherne, at de skulde enten indrømme ham Land, eller og stride imod sig. Avind giorde og noget hertil over den Fremgang Gotherne havde, og det Bytte de havde erhvervet ved Marcianopolis. Ostrogotha svarede hertil, at han vel havde Afskye for saadan Krig, hvor nær Beslægtede skulde stride imod hinanden, men at han dog ei kunde overlade noget Land. Det kom derpaa til et Slag ved den Stad Galtis eller Caltis, forbi hvilken den Flod Aucha eller Houna flyder, som varede ved indtil Natten, og hvorudi endeligen Gotherne ved deres hurtige Begreb finge Overhaand, hvorpaa Gepiderne skyndte sig hiem til deres Land igien, og Gotherne lode sig nøye med at have drevet dem tilbage. (Herodotus (62) siger, at fra Lipoxais, den ældste Søn af Targitao, den første Scythiske Konge, skal have stammet de Scyther, kaldte Auchatæ, hvilke Plinius (63) kalder Scythæ Auchetæ, og siger at de, tilligemed et par andre Folk, Atarneer og Asampater, havde nedladt sig imellem Mæotis og de Ceraunske Bierge, oven for det Caspiske Hav, ved den Flod Imityis, som flyder fra de Cissiske Bierge, og der reent ødelagt Tanaiter og Inapæer, hvoraf jeg slutter, at disse Aucheter maae have stammet fra andre Aucheter, som han sætter inde i Landet, og hos hvilke han siger at Hypanis, nu Bog, haver sit Udspring, og disse maae og efter Herodotus være de ældste Aucheter, eftersom han strækker Scythien kun fra Donau og indtil Tanais. Da nu Jornandes kalder Floden Aucha, saa synes det mig rimeligt, at han haver navngivet den efter de gamle Aucheter, hvis Land Gotherne da havde inde, og at følgeligen Slaget er skeet ved Bog-Floden, som flyder igiennem Palatina-

(62) L. 4. c. 6.

(63) L. 6. c. 7. t. 1, p. 662. l. 4. c. 26. p. 471.

latinatet, Braclaw i Ukraine). Paa samme Tid dette Slag skeede, stode saavel Ostrogother, som Vesegother, der vare Slægter af eet Folk, under samme Konge, nemlig Ostrogotha, efter Jornandis Vidnesbyrd.

§. XVIII.

Ostro Gothæ Bedrifter efter Romerske og Grækiske Skribenter.

De gamle Romerske og Grækiske Skribenter nævne ei Ostrogotham, og tale ogsaa kun lidet om Gothernes Bedrifter under Philippo, hvortil vel noget er Aarsag at Hoved-Skribenterne Capitolinus og Pollio ere borte, lige fra Gordiani Død og til Valerianum, og vi derfore maae behielpe os med saadanne, der kun have giort Udtoger om Historien af de Tider. Af dem taler Zosimus (64) om Philippi Krig imod Carperne ved Donau-Floden, og at de tilsidst forligte sig sammen; og beretter derhos at Legionerne i Mysien og Pannonien udvalgte Marinus til Keyser, som dog strax blev afsat; hvorover Philippus sendte Decium did for at straffe dem, hvorfore de, for at undgaae det, valgte Decium til Keyser; han siger og at Philippi søvnagtige Regiering giorde, at Scytherne ginge over Tanais, hvorved han vel her forstaaer Donau, og plyndrede de nærmeste Stæder i Thracien. Ved Scyther er der ingen Tvil paa, at han jo forstaaer Gother. Carper vare efter Jornandis Beretning ogsaa i Gothernes Krigshær; det Forliig Philippus efter Zosimus giorde med dem, er nok det samme, som Gotherne sluttede ved Marcianopolis. Decius blev sendt for at straffe Legionerne i Moesien; det kommer overeens med Jornandis Udsigende, at han virkeligen straffede dem, endskiønt han og Zosimus give forskiællig Aarsag til saadan Straf. Zonaras (65), som har alt sit af ældre Skribenter,

(64) L. 1. c. 20. p. 31 & 34. c. 21. p. 35. c. 23. p. 38.
(65) C. B. t. 10. part. 1. l. 12. c. 19. p. 471.

benter, beretter at Philippus førte Krig imod Scytherne, og at Marinus blev da i Mysien udvalgt til Keyser.

§. XIX.

Den Gothiske Konge Cniva hans Bedrifter efter Jornandes.

Men at jeg nu skal komme til Jornandem igien, saa beretter han (66), at Ostrogotha levede efter denne Krig imod Gepiderne i god Fred, og at Cniva, hvilken Abbas Urspergensis (67), som har taget sit af Jornande, kalder Ovida, blev Konge efter ham. Det er vel mueligt at han haver været hans Søn, men ellers veed man vist, at han havde en Søn ved Navn Unilt, som efter min forhen antagne Meening kan kun have været 16 Aar ved Faderens Død, og derfore for ung til at regiere. Cniva deelte strax sin Krigshær i to Parter, lod den ene angribe Moesien, hvilken han vidste at mangle Forsvarere ved Regenternes Forsømmelse, men selv marcherede han med 70000, eller 80000 Mand til Eustesium, som i et Manuscript kaldes Eostesium eller Novas (hvilken Stad laae i det Øvre-Moesien) og da Feldtherren Gallus havde forlagt ham Veyen did, saa til Nicopolis ved Floden Jatrum (som er den bekiendte Bulgariske Bye af det Navn ved Donau, men hvor ingen anden Flod staaer tegnet paa Land-Charterne), hvilken han igien forlod ved Ankomsten af Keyser Decio, som regierede efter Philippus fra 249 til 251, og begav sig til Hæmi Fielde (der nu skille Bulgariet fra Thracien), Hæmimontum, (som var en Province paa de Kanter,) hvor han rystede sig til at drage imod Philippopolis, men Keyseren rykte og over Fiældene og kom til Berroea, hvor han lod sine udmattede Folk og Heste forfriske sig. Der overfaldt og slog Cniva ham, saa at han kun med faa undflyede over Bier-

gene

(66) C. 17. 18.

(67) P. 75.

gene til Thuscia i Moesien, hvor Gallus General over Grændsen da var med en stor Krigshær, ved hvilken saa og den Fiendtlige han satte sin igien i Stand (hvoraf man maae slutte at en Deel Gother have slaget sig til ham; imidlertid staaer i et Manuscript Edeusco, i Stædet for de hoste, hvoraf jeg ei veed at giøre noget, med mindre det skulde være e Dacia, eller og Eusteſio). Imidlertid erobrede Cniva efter en lang Beleyring Philippopolim, giorde stort Bytte, og traadde i Forbund imod Decium med den Feldtherre Prisco, som han fandt der inde. Derefter kom det til et stort Slag, hvorudi Decii Søn strax i Begyndelsen satte Livet til ved en Piil, hvorover Decius anfaldt hæftigere Fienden, og blev ved Abrupto, Abitrus, eller Abrittus, en Stad i Moesien, omringet og omkommet af ham, og kaldtes det Stæd siden Decii Alter, fordi Decius havde der for Slaget ofret til Afguderne. Da Philippus, som regierede for Decius, først havde sat Byen Philippopolis ret i Stand, og forandret dens gamle Navn Pulpudena, og opkaldet den efter sig (68), saa troer jeg, at han i Anledning af den Gothiske Krig haver giort det, for der at have en Vaaben-Plads, og sikker Tilflugt.

§. XX.

Mange Romerske og Grækiske Skribenter tale om denne Decii Krig imod Gotherne. Zosimus (69) skriver, at Decius havde Overhaand i alle Slag mod Scytherne, (ved hvilket Navn de gamle Skribenter forstaae udi det 3 og 4 Seculo aldrig andre end Gothiske Folk), tog Byttet fra dem igien, og

De samme efter Romerske og Grækiske Skribenter.

 søgte

(68) Jornandes de regn. Succ. in Muratorii Scr. Ital. t. 1. p. 236.

(69) L. 1. c. 23. p. 38.

søgte reent at ødelegge dem, saa at de aldrig skulde komme mere tilbage, til hvilken Ende han selv angreb dem foran, og lod ved Gallum dem tilsperre Tilbagemarchen over Tanais (det er Donau). Men da alting gik saa got, som det kunde, vovede Decius sig med sin Krigshær ind i en Morads, bag ved hvilken Gotherne stode i en tredobbelt Slagtordning, efter Galli Raad, som havde hemmelig Forstaaelse med Fienden, og omkom der med sin gandske Krigshær. Victor (70) siger, at L. Priscus, Stadtholder i Macedonien, blev af Gotherne giort til Keyser, efterat de havde plyndret det meste af Thracien, og vare komne did, men at han blev snart taget af Dage, og at begge Decii omkomme ved en vis Bruti Forræderie, da de forfulgte Barbarerne paa hiin Side Donau, saaledes at Sønnen kom først af Dage, og siden Faderen. Det er en underlig Feyl, at her er af Stædet Abrutis, Abruttus giort en Mand Brutus. Den yngre Victor (71) lader Faderen omkomme i Barbarernes Land i en Morads, saa at man ei kunde finde hans Legeme, og Sønnen omkomme i Krig. Eutropius (72) mælder kun, at de begge satte Livet til i Barbarernes Land. Cassiodorus (73) lader dem begge omkommes ved Abricium i Thracien af Gotherne, og da Jornandes haver samme Bye, og han kun har giort et Udtog af et større Cassiodori Skrift, og Cassiodorus formodentligen haver skrevet eens udi begge sine Værker, saa giver dette en stor Vægt til den Mening, at Decius er bleven dræbt sønden for Donau i Romernes Land, eftersom Cassiodorus var Cantzler hos de Gothiske Konger. Vel sandt at Cassiodorus nævner Thracien, og Jornandes

(70) P. 283.
(71) P. 86.
(72) P. 229.
(73) Chron. p. 633.

des Moesien, men det kommer deraf, at Moesien blev undertiden begrebet under Thracien, og det sidste strakt lige til Donau. Den saa kaldte Alexandrinske Kronike (74) lader Decium tilligemed sin Søn dræbes ved Abyrtum af een af de Fornemste, men det paa Veyen til en Krig imod Frankerne, hvorudi han er den eneste af denne Mening, da det er klart af alle andre Skribenter, at Frankerne have paa de Tider giort Indfald ved Rhinen, hvilket og passer sig med deres da værende Sæde. Efter Cedreni Vidnesbyrd (75) bleve begge Decii omkomne i en Morads af Scytherne Galli ved Forræderie, og deres Legemer ei fundne. Syncellus (76) beretter, og anfører Dexippum for sig, at Scytherne, som og kaldtes Gother, ginge over Ister, plyndrede i det Romerske Herredomme, og beleyrede de flygtige Myser i Nicopolis; at Decius uformodentligen overfaldt og dræbte 30000 af dem, men at de dog indtoge Philippopolis, og at mange Thracier satte Livet til i Slaget; hvorpaa Scytherne begave sig til Abrytum, der og kaldtes Forum Thembronii, hvor begge Decii bleve ihielslagne om Natten. (Da det Stæd Abrytus forekommer saa ofte, og den lærde Tillemont (77) tilstaaer, at han ei veed, hvor det skal findes, saa har jeg giort mig megen Umag for at opdage det, og endelig truffet det som en Moesisk Bye i Hieroclis Synecdemo (78), hvor det kaldes Ebraittos, hvorved Wesseling gior en meget god og lærd Note, og viser at det havet ligget imellem Odessum og Mesembriam, og at det forekommer hos Procopium, og i Tabula Peutingeriana, hvor det kaldes Erite, under hvilket

 Navn

(74) C. B. t. 4. p. 216.
(75) Ib. t. 7. p. 204.
(76) Ib. t. 5. p. 299.
(77) Hist. d. Empereurs t. 3. p. 598.
(78) In Wesselingii itin. Roman. p. 636.

Navn det endnu staaer paa Charterne ved Pontum Euxinum i Bulgariet). Zonaras (79) siger, at Decius omkom mange af Barbarerne, der havde plyndret Bosporum (den Thraciske nemlig) og bragte dem i Knibe, hvorover de lovede at give alt Byttet tilbage, om de finge Lov at marchere frit bort, men Decius afslog det, og lod dem forbyde Overgangen ved den Raadsherre Gallus, hvorpaa de efter Galli Raad stillede sig i Orden ved en Morads, og toge Flugten ved Decii Anfald, hvorover Decius, som hæftigen forfulgte dem, kom med sin Søn og mange Romere i Moradsen, hvor de alle satte Livet til, og deres Legemer bleve ei igien fundne. Eusebius (80) efter Hieronymi latinske Version siger, at begge Decii bleve dræbte i Abrutto, og efter den Grækiske Text, som Scaliger haver udgivet i Abryto, hvorved Scaliger gior en fortreflig Note (81), endskiønt han tilstaaer ei at kiende Stædet, derudi han viser, at forommældte Brutus hos Victor bør forandres til Abrutus. Hvor stor ellers Frygten da har været for Gotherne, kan sees af dette Decii Brev til Messala, Stadtholder i Achaja hos Pollio (82): Jeg har befalet den Tribunus Claudius at gaae til Thermopylen, og tilligemed overdraget Peloponnesum til hans Omsorg, og skal du give ham med 1520 Mand. De Berømmelser, som Keyseren giver ham ved denne Leylighed, og Optegnelsen, af hvilke Folk hans Mandskab skulde bestaae, gaaer jeg her forbi. Rimeligen ere disse Anstalter giorde, og det snevre Pas bleven besat, for at hindre Gothernes videre Indbrud. Ammianus Marcellinus (83) skriver, at der bleve dræbte

(79) C. B. t. 10. part. 2. p. 474.
(80) P. 46. 275.
(81) Animadv. p. 236.
(82) H. Aug. Scr. p. 823.
(83) L. 31. p. 446. 462.

dræbte i Philippopolis, da Gotherne indtog den, 100000 Mennesker, om ei Annales her digte, og at Decii Hest styrtede med ham i en Morads, hvor Keyseren sank ned, saa at man siden ei kunde finde hans Legeme. Lactantius (84) vil, at Decius har fort Krig imod Carperne, som havde indtaget Dacien og Moesien, og at hans Søn og en stor Deel af Krigshæren blev omringet af Barbarerne, og omkommet, og blev ei begravet. Keyser Constantinus den Store (85) siger, at Decius blev med den gandske Romerske Krigshær omkommet paa de Scythiske Marker, og at han derved udsatte det Romerske Rige for Geternes Spot og Foragt. Paa Philippi Mønter forekommer adskillige gange Victoria Carpica, hvilket stadfæster, at Carper have fulgt med Gotherne, og paa Decii: Dacia capta, hvoraf man maae slutte, at han der haver erholdet adskillige Fordele over Barbarerne, og baade paa hans og hans Søns: Victoria Germanica, hvormed uden Tvil sigtes til nogen Fordeel over Gotherne, thi man veed ei at han ellers haver havt med andre Germaner at bestille, og paa hans egne: Victoria Carpica. Udi Historia Miscella (86) siges, at Gotherne indtoge Misa (maaskee Nissa) og Nicopolis.

§. XXI.

Efter Decii Død besteeg Gallus Thronen, og antog sin Søn Volusianum til Med-Regent. De giorde strax Fred med Gotherne. Æmylianus, som mærkede at Gotherne plyndrede Moesien saa ofte de vilde, formedelst Regenternes Forsømmelse, opkastede sig i den Uro til Keyser, men blev strax taget af Dage. Imidler-

Gothernes Bedrifter under de Keysere Gallo, og Volusiano, og Æmiliano.

(84) De mort. persec. p. 683. c. 4.
(85) Orat. ap. Euf. p. 600.
(86) In Murat. Scr. Ital. c. 1. p. 66. l. 10.

Imidlertid regierede Gallus og Volusianus allevegne i Fred udi to Aar (87). Med denne Jornandis Beretning stemme andre Skribenter for saavidt overeens, at der blev giort Fred med Gotherne, men de legge og til at den kort efter blev brudt. Saaledes siges i Historia Miscella (88), at Scytherne vendte tilbage med meget Bytte og mange Fanger, og efterlode sig Philippopolim øde; af Cedreno (89) at Scytherne ginge under deres Regiering over Ister, og plyndrede al Vester og ganske Italien ved deres Streifferier, og indtoge heele Asien (hvorved kun maae forstaaes den forreste Deel af det vi nu kalde Natolien, imod Archipelagus) Ilium og Cyzicum undtagen; af Zonara (90), at Gallus indgik med Barbarerne saadant Forlig, at de imod en aarlig Skat skulde forlade de Romerske Lande; men kort efter giorde en utrolig Mængde Scyther Indfald i Italien, Macedonien, Thessalien og Grækenland; om en Deel af dem fortælles ogsaa, at de ginge over Mæotis, og komme igiennem Bosporum i Ponto Euxino, og ødelagde mange Lande, og hertil var Aarsag at de klagede over, at de finge mindre end dem aarligen var lovet; men Æmylianus, en Africaner, som da anførte de Mysiske Legioner, lovede at give til dem alt hvad som blev givet Scytherne, om de vilde figte imod dem; hvorpaa han uformodentligen overfaldt dem, ihielslog de fleste, fik herligt Bytte og giorde Indfald i deres Land; Legionerne valgte ham herover til Keyser, og lovede han da Raadet at skulde jage Barbarerne ud af Thracien, men kort efter blev han omkommet; af

(87) Jornandes c. 19.
(88) L. 10. p. 67.
(89) C. B. t. 7. p. 204.
(90) Ib. t. 10. part. 1. p. 474.

af Syncello (91) at Scytherne vendte efter Decii Dod til deres eget Land med Fanger og utroligt Rov; og fornemmelig af Zosimo (92), at Gallus tillod strax Barbarerne, at vende tilbage til deres Land igien, og lovede desuden aarligen at give dem en vis Deel Penge; ja taalte endog, at de forte af de allerfornemste fangne bort med sig, hvoraf de fleste vare i Philippopoli komne i deres Hænder; og derpaa drog Gallus til Rom, stolt af den med Barbarerne sluttede Fred, som dog ei varede længe, fordi han forsomte Regieringen; thi deraf toge Scytherne Anledning forst at bekrige de nærmeste Folk, og siden at plyndre alting indtil Havet, saa at intet Folk, der stod under Romersk Herredom, gik dem forbi, men ubefæstede Stæder bleve indtagne af dem, ja endog mange befæstede; hertil kom en Pest, hvis lige man aldrig tilforn havde havt (som varede i 15 Aar, og uden Tvil giorde ogsaa meget til Gothernes Fremgang); da var det at Gother, Borani (et Svevisk Folk, af Tacito kaldet Burii, og som synes at have beboet en Deel af Bohmen) Urugundi, (uden Tvil ei de Tydske Burgundi, men Agathiæ Hunniske Burugundi, der folgelig ei i det 4 Sæculo ere forst gangne over Mæotis fra Asien til Europa, men have boet i det sidste længe tilforn, og ere maaskee Ptolemæi Chuni i det Europæiske Sarmatien, og af Tacito bleven regnede til Finnerne) og Carper plyndrede Stæderne i Europa, og at Scytherne, efter at de roligen besadde hvad de havde indtaget i Europa, ginge over til Asien og udplyndrede alting lige til Cappadocien, Pessinuntem og Ephesum. Og da var det og, at Æmilianus General over Legionerne i Pannonien, sat Mod i sin Krigshær, overfaldt uformodentligen

(91) Ib. t. 5. p. 299.

(92) L. 1. c. 24 — 28. p. 40 — 44.

gen Barbarerne, som vare i de Egne, slog mange af dem ihiel, gik ind i deres eget Land, dræbte der alt hvad han kunde overkomme, og befriede de Romerske Undersaatter fra deres Raserie, hvorover Legionerne udraabte ham til Keyser. Iblant Galli og hans Søns Mynter forekomme adskillige med: Pax æterna, hvorved sigtes til den af ham med Gotherne sluttede Fred, og med Victoria, hvilket viser at denne Keyser haver ført Krig med Gotherne og deres Allierede, endskiønt Jornandes nægter det, thi jeg finder ei at han haver strider med andre barbariske Folk; og iblant Æmiliani med Victoria Augusta, og med Provincia Dacia, af hvilke sidste een er sær mærkværdig, thi der staaer Dacia med en Segl i den ene Haand, og et Labarum i den anden, og tiene de til at stadfæste Æmiliani Seyer over Gotherne, og Daciens Befrielse. Af det hidindtil anførte er det klart at Gotherne have under Gallo streiffet i Dacien, Moesien og Thracien, men at de ere da komne videre tviler jeg høyligen paa, fordi alle andre Skribenter tale ei om Krige under Gallo, men alene om den store Pest, fordi Zonaras lader Æmilianum kun give Løfter paa at jage Fienden ud af Thracien, da det dog havde været meget mere nødvendigt at jage ham ud af Italien, saafremt han var kommet derind, fordi Zosimus selv siger at Æmilianus befriede de Romerske Lande fra Barbarernes Raserie ved et eneste Slag holdet ved Donau, og endelig fordi han noget efter lader samme Barbarer under Valeriano og Gallieno gaae over til Asien, og komme til Italien, til hvilken Tid ogsaa andre Skribenter henføre denne Tildragelse.

§. XXII.

§. XXII.

Bemældte Valerianus var Keyser efter Æmilianus fra 253 til 259, da han blev fanget af den Persiske Konge Sapore, ved hvilken Leylighed Tauro-Scytherne skal ei have imodtaget Saporis Brev, hvorudi han gav dem dette tilkiende, men derimod skrevet til de Romerske Feltherrer, og lovet Hielp til Valeriani Befrielse (93); og ved disse Tauro-Scyther, hvilke i gamle Dage beboede den Crimiske Halvøe, forstaaes uden Tvil Gotherne, som da eyede alt Landet vesten for Mæotis. Men med alt det lode de dog ei det Romerske Rige være i Fred under ham, hvorfore Valerianus beskikkede Aurelianum til at anføre Krigshæren ved Nicopolis under Ulpio Crinito, som var syg, og som commanderede i Illyrien og Thracien, og at sætte Grændsen igien i Stand, og formanede ham nøye at udforske, hvor stærk Fienden var, og i hvad Stand, og hvor han havde sin Leyer, carrago (egentligen Vognborg); ved hvilken Leylighed Aurelianus berigede Thracien med Oxer, Heste, Fanger og Slaver, og tog meget andet Qvæg fra Fienden, hvorfore og Valerianus takkede Aurelianum, da han laae ved Badet i Byzantio (venteligen paa sit Tog mod Perserne), fordi han havde befriet Staten fra Gothernes Magt, og tilkiendte ham 4 Muur-Kroner, 2 Vold, 2 Søe-, 2 borgerlige, 10 Spyde, 4 Faner, hvoraf sees, at der maae være skeet mange mærkelige Ting i denne Krig. Men det var ei alene Gotherne, som da foruroligede Republiquen paa de Kanter; Sarmaterne og Qvaderne vare og deriblant, udi hvilken Krig Probus, som allerede var Oberst, gik over Donau, og forrettede mange tapre Bedrifter, og befriede en af Keyserens

Under Valeriano.

(93) Pollio p. 710.

gen Barbarerne, som vare i de Egne, slog mange ... det stor
gik ind i deres eget Land, dræbte der alt hvad h... mod Per
komme, og befriede de Romerske Undersaatter ... ter henfor
hvorover Legionerne udraabte ham til Keyse... r fanget, o
hans Sons Mynter forekomme adskillige m... Men efte
ved sigtes til den af ham med Gotherne ... eriano ind i D
Victoria, hvilket viser at denne Keyser ... ppe ved sine Bor
therne og deres Allierede, endskion... ækenland kom da i
jeg finder ei at han haver stridet ... Mure, som siden Sullæ
iblant Æmiliani med Victoria A... e forte en Muur over
af hvilke sidste een er saer mær... holdet offentlig Vagt.
en Segl i den ene Haand, o... ber, der alle boede ved
De til at stadfæste Æmilian... ske Italien og Illyrien,
Befrielse. Af det hidin... blev ved Indvaanerne i
under Gallo streiffet i ... rn havde hindret dem, saa
De ere da komne vid... ..., men nu vare dem behielpe
Skribenter tale ei ... regierede over dem, oversatte
store Pest, fori... erne vendte tilbage med deres
at jage Fiend... Borani eller Burii kaldes her
mere nodv... at de da have været indlemmede
kommet ... Kaaet under dem; i det mindste for
Rome... , udplyndrede al Søekysten af Ponto,
hol... . hver dog Feltherren Successianus giorde
m... de derover tabte Modet, samlede sammen
... kunde overkomme, og vendte til deres
... da Successianus blev af Valeriano kaldet til
... de paa nye igien, og tillode da ei Bospora-
nerne

... p. 842 — 843. 845. 927.
... 29. 31 — 36.

...e landede ved Floden Phasis, og an-
...iæves. Derpaa indtoge de Pi-
...var got, og de havde mange
... de til Trapezuntem,
...ortil de synes at
...engang vare
...sløshed. Der
..., fordi alle omkring
..., som til et fast Stæd.
... og alle Prydelser, rovede
...erpaa hiem igien. Da de an-
...gdom, som de bragte med sig, saa
...nger og andet fattigt Folk, og droge
..., havende Pontum Euxinum paa venstre
...um, Tomos, Anchialum, og ladende Floden
...redden. Ei langt fra Byzantium bemestrede de
...erbaade, og satte derpaa deres Fodfolk, og skibede over
...don, hvor der vel laae mange flere Folk end de vare, 259.
...n Deel af dem havde adspredet sig, og over de andre kom
...aan Frygt ved deres Ankomst, at de strax toge Flugten,
...vorpaa Barbarerne indtoge Chalcedon uden Modstand, og
finge der mange Vaaben og skiønt Bytte. Fra den store og
herlige Stad Nicomedia flygtede og Indvaanerne, og endskiønt
de toge med sig saa meget som de kunde, saa var det Tilbagebli-
vende endda saaledes, at Barbarerne forundrede sig derover,
og kunde ei nok takke Chrysogonum, som havde givet dem An-
slag at drage did. Nicæa, Cius, Apamea og Prusa havde sam-
me Skiæbne, men Floden Rhyndacus, som var trædet ud over
sine Bredde, befriede Cyzicum derfra; derpaa satte de Ild paa

 Nicome-

Slægt fra Qvadernes Hænder (94). Det lader ligesom det store Gothiske Indfald er først skeet efter Valeriani Marche mod Perserne, og at det deraf kommer, at de fleste Skribenter henføre det til Gallieni Tid, saasom Valerianus blev kort efter fanget, og Gallienus regierede tillige med ham, og siden alene. Men efter Zosionum (95) brøde Scytherne allerede under Valeriano ind i de Romerske Lande, og da undgik Thessalonica neppe ved sine Borgeres Tapperhed deres Hænder; gandske Grækenland kom da i Uorden; Athenienserne opreiste igien deres Mure, som siden Sullæ Tider havde ligget øde; Peloponnesierne førte en Muur over Isthmum, og overalt i Grækenland blev holdet offentlig Vagt. Borani, Urugundi, Carper og Gother, der alle boede ved Ister, plyndrede da uden Ophold gandske Italien og Illyrien,
258. og det uden Modstand; ja Borani bleve ved Indvaanerne i Bosporo (det Cimmeriske), som tilforn havde hindret dem, saa længe de havde deres egne Konger, men nu vare dem behielpelige, siden Folk af ringe Herkomst regierede over dem, oversatte til Asien, hvorpaa Bosporanerne vendte tilbage med deres Skibe igien. Disse Scyther (da Borani eller Burii kaldes her Scyther, saa slutter jeg deraf, at de da have været indlemmede iblant Gotherne, og maaskee staaet under dem; i det mindste forsvinder deres Navn siden), udplyndrede al Søekysten af Ponto, og beleyrede Pityuntem, hvor dog Feltherren Successianus giorde saadan Modstand, at de derover tabte Modet, samlede sammen saa mange Skibe, som de kunde overkomme, og vendte til deres Hiem igien. Men da Successianus blev af Valeriano kaldet til Antiochia, komme de paa nye igien, og tillode da ei Bosporanerne

(94) Vopiscus p. 841 — 843. 845. 927.
(95) L. 1. c. 29. 31 — 36.

nerne at vende tilbage. De landede ved Floden Phasis, og angrebe Dianæ Tempel, men forgiæves. Derpaa indtoge de Pityuntem, og efterdi Sommer-Veiret var got, og de havde mange Fanger, som forstode vel at roe, saa droge de til Trapezuntem, og indtoge om Natten denne vigtige Bye, (hvortil de synes at have betient sig af store Stiger), hvis Soldater ei engang vare paa Muren, formedelst Drukkenskab og Skiødesløshed. Der finge de et utroligt Bytte og mange Fanger, fordi alle omkring liggende havde did flygtet med deres Gods, som til et fast Sted. De ødelagde Templer, Bygninger, og alle Prydelser, rovede det omliggende Land, og vendte derpaa hiem igien. Da de angrændsende Scyther saae den Rigdom, som de bragte med sig, saa lode de bygge Skibe ved Fanger og andet fattigt Folk, og droge om Vinteren Landveyen, havende Pontum Euxinum paa venstre Haand, forbi Istmum, Tomos, Anchialum, og ladende Floden følge langs Havbredden. Ei langt fra Byzantium bemestrede de sig endeel Fiskerbaade, og satte derpaa deres Fodfolk, og skibede over til Chalcedon, hvor der vel laae mange flere Folk end de vare, 259.
men en Deel af dem havde adspredet sig, og over de andre kom saadan Frygt ved deres Ankomst, at de strax toge Flugten, hvorpaa Barbarerne indtoge Chalcedon uden Modstand, og finge der mange Vaaben og kiønt Bytte. Fra den store og herlige Stad Nicomedia flygtede og Indvaanerne, og endskiønt de toge med sig saa meget som de kunde, saa var det Tilbageblivende endda saaledes, at Barbarerne forundrede sig derover, og kunde ei nok takke Chrysogonum, som havde givet dem Anslag at drage did. Nicæa, Cius, Apamea og Prusa havde samme Skiæbne, men Floden Rhyndacus, som var trædet ud over sine Bredde, befriede Cyzicum derfra; derpaa satte de Ild paa

Nicomedia og Nicæa, ladede deres Vogne og Skibe fuld af Rov, og lavede sig til at vende tilbage. Da Valerianus hørte dette Indfald i Bithynien, forlod han Antiochia og kom til Cappadocien, men vendte strax tilbage (venteligen fordi han hørte deres Bortmarche), og blev kort efter med List fanget af Sapore. St. Gregorius Thaumaturgus (96), som levede paa de Tider, og var Biskop i Neocæsarea i Ponto, klager over at mange Pontici og Christne, som deels vare fangne af Boradier og Gother, bleve selv til saadanne, holdte Fanger i Trældom, som havde undflyet Barbarerne, dræbte paa Træ og ved Qvælen deres egne Medborgere, og viiste Barbarerne Vey. Zonaras (97) henfører og til Valeriani Tid, at Scytherne ginge over Ister, plyndrede Thracien, og beleyrede Thessalonica forgiæves, og at Athenienserne igien opreiste deres Mure, og Peloponneserne droge en Muur over Isthmum. Det samme siger Syncellus (98), og legger til at Grækerne besatte Thermopylen, og at Scytherne vendte hiem, belæssede med Bytte; saa og at Scytherne, som paa deres Fæderne Sprog kaldtes Gother, droge over Pontus, landede i Bithynien, plyndrede al Asien og Lydien, og indtoge Nicomedia. Man maae forundre sig over, at disse Barbarer, undertiden faa i Tallet, kunde saaledes efter eget Behag igiennemstreiffe saa mægtigt et Rige som det Romerske; men man maae betænke, at den langvarige Fred havde giort Indvaanerne i det vidtloftige Romerske Herredomme feige og vellystige, at mange af Keyserne vare uduelige, at mange Provincer vare ilde tilfreds med Regieringen, at de jævnlige indbyrdes Krige svækkede Staten, og deelte dens Magt, at Riget

(96) Epist. Can. 5 & 7. op. p. 40.
(97) C. B. t. 10. part. 2. p. 475.
(98) Ib. t. 7. p. 303. 304.

Riget blev anfaldet af mange barbariske Folk paa mange Kanter, at Krigs-Disciplinen begyndte efterhaanden at forfalde hos Romerne, ligesom den derimod tog til hos Barbarerne, og at de Romerske Krigshære bestode tilsidst af lutter Barbarer, der enten aldeeles ikke, eller dog med Modvillie, fægtede imod deres Landsmænd. Ovenmældte Gregorius (99) vidner paa samme Sted, at Fruentimret blev voldtaget af Barbarerne, og at rygtet gik eenstemmig, at disse Barbarer ei ofrede til Afguder (hvilket dog vel er kommet deraf, at de ødelagde Romernes Templer og Billeder, og deres egen Gudstieneste ei var bekiendt).

§. XXIII.

Efter Valeriani Uhæld i Persien regierede Gallienus alene til Aar 268. Da seylede Gotherne under Anførsel af Respa, Veduco, Thuro og Varo, (hvor man maae vel legge Mærke til at Guden Thors Navn ligger klarligen i Thuro, eller Thur, som et Manuscript har) over Hellesponten til Asien, plyndrede der-Landene, opbrændte Dianæ Tempel i Epheso, ødelagde Chalcedon, som endda udi Jornandis Tid bar Mærker af sin Ødeleggelse, (som jeg dog troer ei at være skeet under Gallieno, men at være den forrige under Valeriano, allerheldst Jornandes nævner ingen Gothiske Krige under bemældte Keyser), forstyrrede Ilium paa Tilbagemarchen, saa og Anchialum i Thracien, der ligger ved Havet og Foden af Hæmi Bierge, og hvor de opholdte sig i mange Dage for de varme Baders Skyld, og derpaa vendte tilbage til deres Land (100). Udi hans Tid plyndrede og- Under Gallieno.

 saa

(99) Can. 1. p. 38.

(100) Jornandes c. 20.

saa Gotherne Grækenland (1), og da skal Dacien være blevet skildt fra Riget (2), som dog ei fuldkommen blev forladt af Romerne forend under Aureliano, hvorvel den synes længe tilforn, alerede fra Decii Tider at have været mere i Barbarernes end Romernes Hænder, thi ellers havde Barbarerne ei saa let kunnet komme over Donau, og saa havde Krigene fornemmeligen blevne førte i Dacien, hvorom dog er en dyb Taushed hos Historieskriverne; Monter næsten alene vise, at der dog maae være skeede en Deel Feldtslag, men venteligen smaae, og at endda Dacien al denne Tid over er stedse bleven anseet for en Romersk Province. Cassiodorus (3) henfører Gothernes Indfald i Græ-
262. kenland, Macedonien, Pontus og Asien, til det Aar da Albinus og Maximus vare Borgemestere, det er 262. Vist nok er det, at de skal have plyndret Thracien, Macedonien, Achaja og de forreste Deele af Asien (4). Pollio (5) beretter at Scytherne giorde Indfald i Bithynien og opbrændte Nicomedia (hvilket dog er uden Tvil det samme, som jeg forhen af Zosimo haver henført til Valeriani Tid) at Gotherne indtoge Thracien, rovede Macedonien, beleyrede Thessalonica (hvilket sidste ogsaa skeede i Slutningen af Valeriani Regiering, hvoraf man maae slutte at deres Krige imod Romerne have vedvaret uden Ophør fra Valeriani Tid indtil Claudii, hvilket ogsaa andre Omstændigheder vise) men bleve i Achaja overvundne ved Achæerne under

Macriani

(1) Jornandes de regn. Succ. p. 236. H. Misc. l. 10. p. 67.

(2) H. Misc. l. 10. p. 67. Victor de Cæs. p. 288. Eutropius l. 9. c. 6. p. 233. Orosius l. 7. c. 22. p. 518.

(3) Chron. p. 634.

(4) Victor de Cæs. p. 287. Eutropius l. 9. c. 6. p. 233. Eusebius p. 47. Orosius p. 518.

(5) P. 717 — 719. 721. 723. 725. 726. 729 — 732. 744. 751. 780. 828.

Macriani (rettere Marciani) Anførsel, og ginge tilbage, at Scytherne, det er en Deel af Gotherne, plyndrede Asien, og rovede og opbrændte Dianæ Tempel i Epheso, men bleve dog der overvundne af de Romerske Feldtherrer, og vendte derpaa hiem igien; at Gallienus holdt en indbildt Triumph i Rom, hvorudi ginge masqverede Personer, som forestilte Gother, Sarmater, Franker, Perser, og udi hver Trop ei mindre end 200 Personer; at Scytherne under Gallieni og Saturnini Borgemesterskab, 263.
det er Aar 263, fulde ind i Cappadocien, bemestrede sig det Stæder, og efter en langvarig Krig, som blev fort med foranderlig Lykke, vendte sig til Bithynien; at de komme til Skibs til Heraclea, og vendte derfra tilbage hiem ad, endskiønt mange bleve paa Havet, og mange i et Soeslag; at de igien seylede over Pontum, og løbe op af Ister-Floden, og tilføyede Romerne meget Ont, men bleve overvundne af Anføreren i Byzantio, som og til Soes af Veneriano, hvorpaa de plyndrede Cyzicum og Asien, og siden gandske Achaja, hvor de bleve af Atheniensterne overvundne under Anførsel af den Skribent Dexippo, hvorpaa de igiennemstreiffede Epirum Acarnanien og Boeotien, og bleve uformodentligen antrufne af Gallieno i Illyrico og slagne, hvorpaa de giorde en Vognborg, og søgte at flye over det Bierg Gessace, men Martianus blev ved at forfølge dem med foranderlig Lykke, hvilket foraarsagede at alle Scyther grebe til Gevæhr, (og maae vel til denne Tid henføres, at samme Skribent siger, at Gallienus overvandt Gotherne efter at han havde feret sine Decennalia, hvilke indfaldte Aar 263); at det var en Lykke at Germani ei paa samme Tid angrebe Romerne, som Gother og Perser; thi ellers havde det været ude med Romerne (hvilke Ord dog bør indskrænkes til Gallien alene, thi Italien

blev

blev under Gallieno alt for meget plaget af Germanis, og i sær af Marcomaner og Alemaner, thi dem, og ei Gotherne, som jeg forhen efter nogle Skribenter haver anført, bør tilskrives Indfaldene i Italien); at Saturninus var allevegne bekiendt for sine Seyervindinger imod Barbarerne (uden Tvil samme Saturninus, som jeg forhen haver anført, at have været Borgemester med Gallieno, men om ved disse Barbarer bør forstaaes Gother, Germani eller Sarmater, er heel uvist); og at Claudius, som siden blev Keyser, tiente under Macriano i Illyrien, og fegtede tappert imod Fienden. Syncellus (6) vidner, at Gotherne indtoge i Jonien baade faste og ubefæstede Stæder, og plyndrede Phrygien, Cappadocien og Galatien, og at Odenatus blev dræbt, da han just stod færdig at angribe Scytherne i Ponto, som dog bleve saa forskrækkede over hans Ankomst, at de søgte hiem ad over Pontum. Zonaras (7) skriver, at Gallienus lod sin Søn blive i Gallien, for at befrie det fra Scytherne (men her maae enten være en Copist- eller Autor-Feyl, thi Germani og ei Scythæ pleyede at giøre Indfald der, eller og maae et andet Land sættes i Stædet for Gallien), og mælder ellers ei det ringeste om Gotherne der under ham. Philostorgius (8) beretter, at mange af de Scyther, som boede oven for Ister, fulde under Valeriano og Gallieno ind i Romernes Lande, igiennemstreiffede en stor Deel af Europa, ginge og ind i Asien, Galatien og Cappadocien, og førte stort Bytte og mange Fanger bort med sig, hvoriblant vare Ulphilæ Forfædre, og en Deel Præster, som først giorde den christelige Religion bekiendt iblant dem.

Pollio

(6) C. B. t. 5. p. 304.

(7) Ib. t. 10. part. 2. p. 477.

(8) L. 2. c. 5. p. 10 & 11.

Pollio (9) mælder at Macrianus lod tilsidst Barbarerne undflye, 267.
men at Claudii Meening var, at man skulde have ødelagt dem
alle, paa det de ei skulde giøre hvad siden skeede, og ophidse alle
deres Folke-Slægter til at komme og røve Romerne. Zozimus
(10) skriver, at Scytherne efter Valeriani Fængsel, forenede sig
sammen af alle deres Slægter og Nationer, og at en Deel af
dem streiffede i Illyrien, og ødelagde dets Stæder, og at en
anden Deel marcherede til Italien og lige til Rom, hvor alting
greb til Vaaben, saa at Romernes Krigshær blev større end
Barbarernes, hvilke derover lode vel Rom være med Fred,
men derimod plagede næsten gandske Italien (heraf slutter jeg at
Zosimus haver regnet til Gother eller Scyther baade Sarmater
og Qvader, der da næsten bemestrede sig Pannonien, som og
Marcomaner, Alemaner og Suever, der da egentligen giorde
Indfald i Italien, fordi de alle vare traadde i Forbund med
Gotherne, der uden Tvil vare de mægtigste iblant dem, thi
man kan ei troe at de have hersket over dem alle, hvorvel jeg dog
derhos gierne tilstaaer, at der have været egentlige Gother med
i dette Italienske Feldtog, thi Dexippus (11) lader Juthungerne,
et Scythisk Folk, sige til Keyser Aurelianum, at de kun med en
liden Deel af deres Magt angrebe Stæderne ved Ister-Floden,
og at det dog ei havde været langt fra, at de jo havde erobret
gandske Italien, og disse Juthungi holder jeg for at være de
samme som Greuthungi, eller Ostro-Gotherne); at de udplyn-
drede ogsaa Grækenland, ja indtoge Athenen selv, og finge paa
deres Tilbagemarche at bestille med Gallieno i Thracien, og siden

(9) P. 806.
(10) L. 1. c. 37. 39. 40.
(11) C. B. t. 1. p. 2.

med hans General Marciano, som var lykkelig imod dem. Iblant Gallieni Mynter forekomme mange med Victoria Germanica paa, hvilke vel sigte til disse Krige, og en med Victoria Neptuni, og en Deel med Neptuno Conservatori, der vel pege paa de Fordeele som Gallienus skal have til Vands erholdet over Gotherne, og det Skibbrud som de lidde. Eumenius (12) vidner, at under Galliene gik Rætien forloren, at Noricum og begge Pannonier bleve plyndrede, og mange Stæder i Italien selv ødelagde.

§. XXIV.

Under Claudio.

Efter Gallienus blev Claudius Keyser til Aar 270. Da forenede sig adskillige Scythiske Folk sammen, og fulde af Begiærlighed efter Rov ind i det Romerske Rige. Der nævnes Peucini, Trutungi (som uden Tvil er en urigtig Læsemaade, og skal være Greuthungi), Austro-Gother, (de samme som de forrige, men hvoraf Romerne enten ved Ukyndighed have giort tvende forskiællige Folk, eller og, som jeg snarere troer, at Ost-Gother have været Hoved-Folket; og Greuthungi en Under-Stamme af dem). Virtingei, som og skrives Vitingei, (og uden Tvil ere Terningi, det er Vest- eller Vise-Gotherne) Sigipides, (hvor der bør læses Gipides), Celtæ, (hvilket er det underligste Navn af dem alle, men efter mine Tanker bør læses Veltæ, der forekomme hos Ptolemæum, og ere rimeligen de samme som Viti, Vilti, eller Vilzi, et mægtigt Vendisk Folk, der boede ved Østersøen, og maae man ei forundre sig over, at Barbarer, der boede saa langt borte, fulgte med dem, da det hidindtil skrevne, og hvad som herefter skal skrives, noksom kan overtyde en om, at Begiærlighed efter Bytte satte da de fleste Nordiske Folk i Bevægelse), og Heruli. Der siges at deres Tal beløb sig til

320000

(12) P. 96. c. 10.

320000 bevæbnede Mænd, og plyndrede de i Forstningen frit, hvor de vilde, eftersom Claudius deels var forhindret ved andre Ting, deels lavede sig til denne Krig. Desuden førte de Trælle, Koner og Børn med sig, og en Mængde Vogne, saa at de tørrede Floder, og forbrugte Skove, (en hyperbol som Pollio bruger, for desto bedre at bestyrke sin Lignelse imellem denne og Xerxis Krigshær). Saa meget er vist, at Claudius overvandt dem i en kort Tid, saa at heel faae af dem komme hiem igien, og at han efter sine egne Breve havde at stride imod 320000 Barbarer, og ødelagde dette Antal af Gother, tilligemed 2000 Skibe, saa at Floderne bleve bedækkede med Skiolde, og alle Strandbredde flode fulde af Lantser, og Pikker, Marken laae fuld af Been, ingen Vey var fri og reen, og den store Vognborg var øde, og saa mange Qvinder bleve fangne, at hver Soldat af den seyerrige Krigshær kunde faae to til tre. Pollio beretter fremdeeles, at Vognborgen der var saa stor, som man kunde formode den af saadan Krigshær, blev deels opbrændt, deels med alle de Koner, Børn og Trælle, som vare deri, bragt i Romersk Slaverie; at der blev stridet i Morsien, og mange Slag holdte ved Marcianopolis, mange druknede paa Havet, de fleste Konger bleve fangne, adelige Qvinder af adskillige Folk ligeledes, de Romerske Provincier opfyldte med barbariske Trælle, og gamle Mænd brugte som Agerdyrkere, Gother giorde til Soldater, og til Jorddyrkere, saa at der fandtes intet Land, som jo havde Gothiske Trælle; at der bleve tagne utallige Oxer, Faar, og Celtiske Hopper, (dette skulde dog snart bringe en paa de Tanker, at den forrige Læsemaade Celtæ var rigtig hos Pollio, og at han efter den gamle Maade forstod ved Celtæ visse Tydske Folk, som Marcomaner, Qvader, Suever, Alemaner,

om hvilke vi kort tilforn have seet, at de stode i Forbund med Gotherne, og som han ellers ikke nævner), at der og blev fægtet ved Byzantium, hvor de overblevne Byzantiner (som ei vare blevne dræbte under Gallieno), stridede meget tapperligen, ligeledes ved Thessalonica, som Barbarerne havde beleyret i Claudii Fraværelse, saa og i mange adskillige Lande, hvor Gotherne bleve overalt overvundne, og at endelig en stor Mængde Barbarer havde flygtet til Bierget Hæmus, hvor de bleve saa ødelagde af Pest og Hunger, at Claudius foragtede at angribe dem; at Soldaterne, da de havde vundet, fattede saadan Foragt for Fienden, og henvendte sig saaledes til at søge Bytte, at 2000 af dem bleve af de flygtige Barbarer, som vare færre i Tallet, overfaldne og dræbte, hvorover Claudius forfulgte og fangede dem, og sendte dem til Rom, at bruges i de offentlige Leege; og at Scytherne vare paa samme Tid ogsaa ved Creta, og søgte at røve Cypern, men bleve paa begge Stæder udroddede ved Pesten, af hvilken ogsaa Claudius selv døde (13). Vopiscus (14) skriver, at Claudius udi denne Krig imod de Mæotiske Folk betiente sig meest af Aureliano, hvilket hans eget Brev viser, hvorudi han betroer ham alle de Thraciske og Illyriske Krigshære og den gandske Grændse, og sætter ham til Sidemand af sin Broder Qvintillo, og vidner at de selvsamme Gother, som nu bestride Hæmum og Europa (hvorved forstaaes en vis særdeles Province i Thracien), og skulle udjages af Thracien, ere tilforn blevne overvundne af ham (under Valeriano), og vidner Vopiscus fremdeles, at Aurelianus førte denne Krig ud under Claudio, og at han da anførte det gandske Rytterie. Zosimus (15) beretter, at

alle

(13) Pollio p. 806 — 811. 813 — 815.
(14) P. 848. 849.
(15) L. 1. c. 42. 43. 45. 46.

alle de Scyther, der vare blevne tilovers, (af deres Krig med Marciano), opblæste af deres Fremgang, foreenede sig med Heruler, Peucer og Gother, ved den Flod Tyras, (nu Niester), hvor den falder i Ponto, og satte deres Krigshær, bestaaende af 320000 Mand paa 6000 Skibe, hvormed de seylede paa Havet til Tomos, som de forgiæves angrebe, og ligeledes Marcianopolis i Mysien, hvorpaa de toge Kaasen til Propontis, hvor mange af deres Baader stødte, formedelst Strømmens Fart og Sundets Sneverhed an paa hinanden, eller og flode paa Land, saa at de mistede mange Skibe og Folk, hvorover de seylede til Cyzicum, men forgiæves, og endeligen igiennem Hellesponten til Bierget Athos, hvor de satte Skibene i Stand, og derpaa beleyrede Cassandria og Thessalonica, og angrebe dem med Machiner; vare og nær ved at erobre dem, da de finge at høre om Keyserens Ankomst, hvorover de droge ind i Landet, og ødelagde al Egnen omkring Doberum og Pelagonien (der grændsede op imod Romanien og Albanien) hvor de mistede 3000 Mand, som bleve overfaldne af de Dalmatiske Ryttere, og kort efter komme til Slag med Keyseren selv ved Naissum (nu Nissa i Servien) udi hvilket Romerne vel toge Flugten, men siden overrumplede dem, ved at drage ad gandske vilde og ubekiendte Veye, og dræbte 50000 af dem. En Deel af Scytherne seylede om Thessalien og Grækenland, og indtoge vel ingen af de faste Stæder, saasom de vare vel forsynede med alle Ting, men plyndrede dog det platte Land. De Barbarer, som vare blevne tilovers af Slaget, giorde da en Bognborg, og droge til Macedonien, men de mistede paa Veyen, formedelst Hunger saavel mange Folk, som Heste, og bleve desuden jævnligen foruroligede af det Romerske Rytterie, hvorover de toge Flugten

til Hæmum, hvor de bleve omringede af de Romerske Krigshære, og mistede mange Folk; men da opkom der en Tvist imellem Rytteriet og Fodfolket, og fandt Keyseren da for got, at Fodfolket skulde stride imod Fienden, dog det maatte vende Ryg, men Forlisen blev ved Rytteriets Ankomst dog ikke saa stor. De Scyther som havde omseylet Cretam og Rhodum, vendte tilbage, uden at have udrettet noget; og Romerne bleve ved at forfølge de øvrige, hvoraf de fleste ogsaa ved Pesten døde, deels i Thracien, deels i Macedonien; Fangerne bleve giorde enten til Soldater, eller Agerdyrkere. Cassiodorus (16) vidner, at Claudius drev Gøtherne tilbage, som plyndrede Illyrien og Macedonien, og Jornandes (17), at han ødelagde dem ved et forfærdelig Nederlag, efterat de havde plyndret Illyrien og Macedonien i 15 Aar, og det samme siges i Historia Miscella (18). Eutropius (19) skriver det samme, undtagen at han lader de 15 Aar ude, og at hans Grædske Metaphrast Pæanius kalder dem Beboere ved Ister. Den ældre Victor (20) vil, at Claudius haver efter de Sibyllinske Bøgger opofret sig selv i Slaget for sit Folk (hvilket dog strider imod alle andre Beretninger), og siger, at Gotherne vare ved Tidens Længde blevne meget mægtige, og næsten til Indvaanere i de Romerske Lande; dog taler den yngre Victor (21) om Claudii Død paa samme Maade, men uden at nævne, imod hvilket Folk det skeede. I den Alexandrinske Kronike (22) berettes,

(16) Chron. p. 634. & 635.

(17) De Regn. Succ. p. 237. Orosius L. 7. c. 23. Eusebius p. 47.

(18) L. 10. p. 68.

(19) L. 9. c. 8. p. 236.

(20) De Cæs. p. 293 & 294.

(21) Epit. p. 91 & 92.

(22) C. B. t. 4. p. 218.

beretter, at Gotherne bleve under Claudio overvundne, og Sirmium igientaget (om hvilket sidste ingen anden Skribent taler). En Liste over de Romerske Borgemestere (23) henfører Claudii Seyer over Gotherne til Claudii og Paterni Borgemesterskab, det er Aar 269. Malala (24), en Skribent, som skrev under Mauritio ved Aar 600, vidner, at Krigen blev fort i Egnen af Sirmio. Syncellus (25) taler alene om Viluri, eller Eruli, saa skriver han Heruli, der i Claudii Tid angrebe Romerne med en Flode, men havde Vanheld i adskillige Lande, saa at de deels bleve sønkkede ved Soeslag, deels ved Storm, og deels omkomme ved Hunger. Zonaras (26) skriver, at Barbarerne droge over den Mæotiske Morads, og plyndrede Asien og Europa; de beleyrede Thessalonica forgiæves, men indtoge Athenen, hvor, da de havde i Sinde at opbrænde alle Bogger, en fornuftig Mand iblant dem raadde dem til, ei at giøre det, saasom de let kunde overvinde Grækerne, saa længe de lagde sig her efter, og derover forsømmede Krigs-Sagerne; Cleodemus, en flygtig Athenienser, samlede derpaa Folk og Skibe sammen, angreb, overvandt, og jog dem paa Flugt. De øvrige overvandt Claudius, da de vare adspredede i adskillige Provincier, deels til Vands, og deels til Lands, mange omkomme i Storm, og mange ved Hunger. Cedrenus (27) kalder dem Scyther, og fortæller den samme Tildragelse om Boggerne i Athenen, som Zonaras. Suidas (28) beretter det

269.

270.

(23) Ib. p. 359.
(24) Ib. t. 24. part. 1. p. 128.
(25) Ib. t. 5. p. 306.
(26) Ib. t. 10. part. 1. p. 479.
(27) Ib. t. 7. p. 205.
(28) T. 2. p. 765. voce Σκύθαι.

til Hæmum, hvor de bleve omringede af de Rom ... ægger dem
re, og mistede mange Folk; men da opkom der ... Beleyringen
Rytteriet og Fodfolket, og fandt Keyseren da ... nus (29) vids
folket skulde stride imod Fienden, dog det ... Skibe igiennem
men Forlisen blev ved Rytteriets Ankomst ... ...eiggelser baade
Scyther som havde omseylet Cretam og ... efter at de havde
uden at have udrettet noget; og Rome ... ...g, iblant andet,
de øvrige, hvoraf de fleste ogsaa ved ... Skade, at det His
elen, deels i Macedonien; Fangern... ...g Beskrivelsen af de
dater, eller Agerdyrkere. Cassiodo... ...ere, som Dexippus
drev Gotherne tilbage, som plyn... ...st han levede paa de
og Jornandes (17), at han ode... ...e 30). Af denne Keyser
derlag, efterat de havde plyn... ...nus Gotica og Gothica, og
Aar, og det samme siges i ... ...en Inscription (31) kaldes
(19) skriver det samme, u...
og at hans Grædske Me...
ved Ister. Den ældre

XXV.

de Sibyllinske Bøger ... ...s Broder Qvintillus kun i 17
ket dog strider imod ... ...ng de overblevne Barbarer ode-
therne vare ved ... ...e Nicopolin, og bleve
til Indvaanere i ... ...erets Tapperhed overvundne
(21) om Claud... ...s paa Thronen, og regierede til
imod hvilket ... ...af hans Regiering fik han at vide
... ...de Pannoniske Folk. Han befoel
... ...ke og alt hvad som kunde være Fien-
... ...i Stæderne, for at hungre ham
ud.

-t Slag udi Pannonien med
-n (venteligen Donau)
-o sig Seyeren;
in igien, og
andle om Fred
me Tid, eller til
.. Gotherne, hvad
get sig imellem denne
.., at mange giøre Ju-
t rigtig nok efter Ammiani
iske vist Gother, thi Dexippus
..vormed man ei finder at nogen
.get Germanisk Folk, men som da
r Gotherne. Jeg er derfore af den
s Greuthungi i Stædet for Juthungi,
. sige, at Ostro-Gotherne kaldtes ei alene
og Juthunger, og at nogle af dem have i
.et sig iblant Alemanerne, der bestode af man-
, hvilken sidste Meening jeg dog er mindst tilbøye-
a jeg anseer de Alemaniske Juthunger for en Lev-
..brerne, hvis rette almindelige Navn har været, som
..rdiske og Tydske Folkes ved Østersøen i de ældste Ti-
.: Jotiske, eftersom Juthunger siger efter vort Sprog saa
.t, som Juthernes Afkom. Hvorom alting er, da beretter
..xippus, at Aurelianus med al sin Magt bestred og overvandt
Juthungerne, gik over Ister, og omkom mange paa Flugten,
hvorpaa de øvrige sendte Gesandtere for at slutte Fred, dog saa-

(33) Zosimus l. 1. c. 48. p. 76.
(34) C. B. t. 1. p. 5—9.

ledes at de vilde have Penge, som de pleyede tilforn aarligen at faae. Keyseren gav dem Audience udi sin heele Krigshærs Paasyn, som var opstillet i Orden med stor Pragt, siddende selv paa et høyt Sted, for at indjage dem Skræk. Men de talte ikke destomindre stort om deres Bedrifter (under Gallieno) og sagde at de kunde endda føre i Marken 300000 Ryttere, som ei bestode af Fremmede eller ustridbare, men af pure Juthunger (dette passer sig got paa saa mægtigt et Folk, som Ost-Gotherne, men ei paa de egentlige Juthunger, der kun vare et af de Alemaniske Folk) der vare berømte for deres Rytterie, og hvis Skiolde vare dobbelt saa store som andre Rytteres, og at de vel nu havde ført Krig med Romerne, men at de tilforn havde fegtet med dem imod deres Fiender; hvilket de nu og lovede at giøre, saafremt de paa nye finge myntet og umyntet Guld og Sølv, som tilforn, forestillende derhos Krigens Uvished, og at endskiønt Romerne havde nu, ved at deele deres Krigshær i tvende Parter, overvundet dem ved Floden, saa var det derfore ei at lide paa, at det skulde altid gaae saaledes. Keyseren svarede hertil, at de ei ustraffede havde plyndret Italien, at de Scythiske 300000 Mand, som vare udsatte paa begge Sider af Donau, vare blevne ødelagde og overvundne af Romerne, hvilke fra denne Seyer de havde endnu herlige Tegn at opvise; at Romerne vel kiendte deres Fodfolk, og at deres Rytterie var dem ei heller ubekiendt (lutter Ting, som synes at passe sig paa Claudii Seyer over Gotherne, der udi det store Indfald synes at have havt meest Fodfolk, ved det de komme til Skibs); at de havde uden Varsel begyndt Krigen, imedens Forbundet endda stod ved Magt (ved hvilke Ord rimeligen sigtes til det Martianus lod under Gallieno de overblevne Gother drage hiem imod Claudii

Raad, thi det er venteligen skeet ved en ordentlig Fred); at de gemeenligen plejede at tabe Modet, formedelst Mangel paa Proviant, og de haarde Marcher, saasnart de vare komne over Rhodanus ind paa Ronierernes Grændser (her er uden Tvil ved en Læse-Feil sat Rhodanus ɔ: Rhone i Stedet for Donau, eller og har Skribenten selv giort det, da begge Navne have een Oprindelse) korteligen Juthungerne maatte med uforrettet Sag vende tilbage, men giorde kort efter Indfald i Italien, hvilket nødde Keyseren til at haste didhen. Det er Skade, at det øvrige af Dexippi Fortælling er borte, thi da kunde man med fuldkommen Vished have sagt om disse Juthungi vare Gother. Vist nok er det, at de andre Skribenter, som tale om Indfaldet i Italien, og man finder kun eet Indfald af Barbarer under Aureliano, nævne enten Marcomaner (35), hvorved dog hverken min eller de andres Meening faaer nogen Styrke, efterdi Marcomanerne vel vare et Suevisk Folk, men regnedes ikke til Alemanerne, i det mindste hverken da, eller længe efter, eller og Alemaner, med omgrændsende Folk (36), hvilke sidste Ord ere mørke, og gierne tillade at Gother kan have været med, eller og Alamanner alene (37). Af alt dette er det klart at Alamaner have været med i dette Indfald i Italien, men deraf følger dog ei, at Dexippi Juthunger have været Alamaner, efterdi flere Folk vare med i bemældte Indfald. Hos Vopiscum (38) finder jeg, at Aurelianus har forend dette Indfald hæftigen stridet imod Suever og Sarmater, og erholdet en stor Seyer;

M 2 hvoraf

(35) Vopiscus p. 849 — 854.
(36) Zosimus p. 76 & 77.
(37) Victor de Cæs. p. 294.
(38) P. 849.

hvoraf sees, at han haver havt med andre end Alamaner og Germaniske Folk at giore, og at han haver stridet med Sarmater, hvilke boede imellem Germaner og Gother. Hertil kommer, at man klarligen seer, at Gotherne ei ere blevne gandske udjagede af de Romerske Provincier under Claudio og Qvintillo,
272. men at Aurelianus maatte selv Aar 272 endnu figte mod dem, og at Ammianus (39) tilskriver Aureliano i sær de store Seyervindinger over Gotherne, efter hvilke de sadde stille udi lang Tid, saa og at Vopiscus (40) iblant de mange Navne, som bleve tillagde Aureliano for de overvundne Folks Skyld, nævnes det Gothiske og Sarmatiske, men hverken det Suevisske, Marcomaniske eller Alamaniske, hvoraf man let kunde slutte, at disse Folk kun havde fulgt med Gotherne paa Toget til Italien, og endelig at Zosimus (41) ei mælder at Aurelianus giorde Fred med Scytherne, der vare faldne ind i Pannonien, men at han kun efterlod en god Krigshær i Pannonien, og hastede imod Alemaner og angrænsende Folk, der vare brudte ind i Italien, thi herved lader det som Zosimus haver taget sin Efterretning af Dexippo, med hvis Juthungis Scythis Aurelianus ei heller giorde Fred. Udi bemeldte Aar 272 rensede han paa sin Marche til Orienten imod Zenobia Thracien og Illyrien fra Barbarerne, og gik endogsaa over Donau, og dræbte Gothernes Anforer Cannabas, eller Cannabaudes med 5000 Mand, og
273. Aaret efter 273 forrettede han igien store Ting i Thracien og gandske Europa, (uden Tvil kun det Thraciske) og overvandt alle Fiender, som streiffede der omkring; hvorpaa han holdt en herlig Triumph i Rom, og, som nogle sige, kiorte ind paa Capitolium

(39) L. 31. p. 446.
(40) P. 865.
(41) P. 76 & 77.

pitolium udi en Vogn med fire Hiorter for, som havde tilhørt den Gothiske Konge, og vare af ham bleven tagne tilligemed den, og indviede til Jupiter, hvorfore han og ofrede dem paa Capitolio. Foran ginge fangne Gother, Alaner, Roxolaner ꝛc. med bag bundne Hænder, og deriblant ti Fruentimmer, som vare blevne fangne, udi Mandfolk-Klæder, stridende iblant Gotherne; og mange af dem ihielslagne, hvilke udi Triumphen kaldtes Amazoner. Men med alt dette, saa dog, da han saae at Illyrien var plyndret, og Moesien næsten fordærvet, flyttede han fra den Province Dacien, som laae norden for Donau, baade Krigshæren og de Indfødde, og forlod den, og nedsatte dem igien i en Egn af Moesien, som han kaldte sit Dacien, og som udi Vopisci Tid (og længe efter) skildte begge Moesier fra hinanden. Efter hans Død blev iblant andet sagt til hans Berømmelse, at han havde sat Illyrien igien i Stand, og underkastet Thracien de Romerske Love, (hvoraf sees, hvorvidt Gothernes Magt haver endda strækket sig udi hans Tid). Under ham er det og uden al Tvil skeet, at Probus udi en Krig imod Alaner, eller noget andet Folk, fik iblant Byttet en liden og uanseelig Hest, som kunde i 8 til 10 Dage efter hinanden holde ud at løbe hver Dag 25 Mile. (Efter al Anseende haver Aurelianus for sin Død sluttet Fred med Gotherne, thi jeg finder, at) han giftede sin General Bonosus med Hunila, som var af en adelig Stamme iblant Gotherne, ja en Konge Dotter, og et Fruentimmer af rare Dyder, for ved ham at faae at vide alt hvad der gik for sig iblant Gotherne, hvorfore han og lod holde Bryllupper paa offentlig Bekostning, og paa samme uddele Brudegave, og udi Perintho underholde de fornemme Gothiske Qvinder, optimates Gothicæ, ligeledes paa Statens Bekostning, saa at syv

Leylighed at vende frit tilbage til deres Hiem. Zonaras (51) beretter; at Scytherne ginge over Mæotis, og den Flod Phasis, og fulde ind i Ponto, Cappadocien, Galatien og Cilicien, men at mange bleve ihielslagne ved Tacitum og Florianum, hvorpaa de øvrige søgte deres Frelse i Flugten. Malala (52) fortæller og, at under Tacito blev der fort Krig i det Pontiske Landskab. Og at ved disse Scyther bør forstaaes Gother, er klart, af nogle Taciti Mønter hos Bandurium (53), hvorpaa staaer: Victoria Gothi., thi man finder ei hos Historieskriverne, at han haver fort Krig med noget andet Folk, end Scytherne, og deres Navn forekommer ei paa hans Mønter. Hos Gruterum (54) kaldes Tacitus ogsaa i en Inscription: Ghotycus Maximus.

§. XXVII.

Under Probo. Efter Floriani korte Regiering af to til tre Maaneder regierede Probus alene, hvilken strax efter sin Ankomst til Regieringen blev

277. iblant mange andre Titler ogsaa tillagt denne af Raadet: Gothicus, og vidnet at han iblant mange andre Folk ogsaa havde overvundet Gotherne, og den Pontiske Egn, (hvilket maae henføres til Aureliani og Taciti Tider), og jaget mange store Folks Konger paa Flugt. Da han var paa Thronen, fratog han udi Illy-

278. rien næsten uden Krig Sarmaterne og de andre Folk, hvad de havde røvet, og skrækkede udi Thracien alle de Getiske Folk saaledes ved Rygtet af hans forrige Bedrifter, at de enten overgave sig, eller og indginge Venskab med ham. Siden flytte-

279. de han en Mængde Vandaler, Gepider og Gautunner, (i hvis Sted

(51) C. B. t. 10. part. 2. p. 481.
(52) Ib. t. 24. part. 1. p. 129.
(53) Numism. Imp. Rom. t. 1. p. 418 & 427.
(54) P. 192. n. 5.

Sted nogle læse Gothunni, og andre Gruthungi, men endskiønt disse Gautunni have uden Tvil været de samme som Greuthunger ɔ: Ostro-Gother, eller i det mindste endeel af dem, saa forekommer dog dette Navn hos saa mange gamle Skribenter, at det ingenlunde bør forandres, og synes det at de Ostro-Gother, som grændsede op til Hunerne, bleve saa mængde med dem, at de derfore kaldtes Gauthunni. Mærkeligt er det og, at her skrives Gaut, og ei Goth, thi det viser, at Gauter haver efter en vis Udtale, og været Gothernes Navn, og at man ei med nogle bør giøre Forskiæl mellem Gauter og Gother, for saavidt at de tilhobe udgiorde eet Hovedfolk af adskillige Stammer, og tiener dette meget til at bestyrke den Mening, at de udenlandske Gother have været beslægtede med, og ere komne fra de Svenske Gauter) ind i Romernes Lande, og gav dem der Boliger; men de bleve troløse, og vandrede deels til Lands, deels til Vands det hele Romerske Rige igiennem, og giorde stor Skade, imedens Probus maatte stride med dem, som [illegible] opkastet sig til Keysere imod 280. ham; dog bleve de tilsidst i adskillige Slag, og paa adskillige Tider overvundne, saa at kun faae komme hiem igien (55). Til disse bør vel og Frankerne regnes, af hvilke nogle faae Fanger fra Ponto af plyndrede Grækenland, Asien og Libyen, og komme igiennem Strædet hiem (56). Heraf maae man slutte at Probus havde anviist disse Barbarer Sæde i Thracien, og maaskee Asien. Iblant Probi Mønter forekommer en af Guld, hvorpaa staaer: Victoria Gothica, og en af Kobber med samme Paaskrift (57). Malala (58) vil, at Probus blev omkommet af Krigshæren

(55) Vopiscus p. 934. 939. 941. 942.
(56) Eumenius p. 108. Zosimus l. 1. c. 71. p. 116.
(57) Bandur. t. 1. p. 444. 499.
(58) C. B. t. 24. part. 1. p. 129.

det samme som Zosimus, undtagen at han kun tillægger dette 900 Skibe, og forkorter Fortællingen gandske efter Beleyringen af Cassandria og Thessalonica. Ammianus Marcellinus (29) vidner, at de Scythiske Folk trængte paa 2000 Skibe igiennem Bosporum og Propontis, og giorde store Ødeleggelser baade til Lands og Vands, men vendte tilbage igien, efter at de havde mistet de fleste af deres Folk, og paa dette Tog, iblant andet, beleyret de Pamphyliske Stæder. Det er Skade, at det Historiske Udtog indtil Claudii Regiering, og Beskrivelsen af de Scythiske Krige imellem Scyther og Romere, som Dexippus havde forfattet, er bortkommet, allerheldst han levede paa de Tider, og havde selv Deel i Krigene (30). Af denne Keyser haves Mønter, hvorpaa staae: Victoria Gottica og Gothica, og hvorpaa han kaldes Gothicus. Udi en Inscription (31) kaldes han ogsaa Gothicus.

§. XXV.

Under Qvintillo og Aureliano.

Efter Claudius regierede hans Broder Qvintillus kun i 17 Dage; under hvis korte Regiering de overblevne Barbarer ødelagde Anchialum, men kunde ei indtage Nicopolin, og bleve ved Indvaanerne i Provincien deres Tapperhed overvundne (32). Derefter steg Aurelianus paa Thronen, og regierede til

270. Aar 275. Ved Begyndelsen af hans Regiering fik han at vide at Scytherne havde anfaldet de Pannoniske Folk. Han befoel derfore at Proviant, Heste og alt hvad som kunde være Fienden tienligt, skulde bringes ind i Stæderne, for at hungre ham ud.

(29) L. 31. p. 445.
(30) Photii Bibl. Cod. 82. Col. 200.
(31) Ap. Reinesium p. 318. class. 3. n. 42.
(32) Pollio p. 815.

ud. Derefter kom det til et stort Slag udi Pannonien med Barbarerne, som vare gangne over Floden (venteligen Donau) hvilket Natten endte, uden at nogen kunde tilskride sig Seyeren; dog ginge Barbarerne samme Nat tilbage over Floden igien, og sendte strax Dagen derpaa Gesandtere for at handle om Fred (33). Jeg veed ei om jeg skal henføre til denne Tid, eller til 272, da Aurelianus og havde at bestille med Gotherne, hvad Dexippus (34) fortæller, at have tildraget sig imellem denne Keyser og Juthungerne. Jeg veed vel, at mange giøre Juthungi til et Alemanisk Folk, og det rigtig nok efter Ammiani Vidnesbyrd, men her ere de gandske vist Gother, thi Dexippus kalder dem Scyther, et Navn hvormed man ei finder at nogen gammel Skribent belegger noget Germanisk Folk, men som da var bleven et almindeligt for Gotherne. Jeg er derfore af den Tanke, at her bør læses Greuthungi i Stædet for Juthungi, med mindre man vilde sige, at Ostro-Gotherne kaldtes ei alene Greuthunger, men og Juthunger, og at nogle af dem have i seenere Tider mænget sig iblant Alemanerne, der bestode af mangehaande Folk, hvilken sidste Meening jeg dog er mindst tilbøyelig til, saasom jeg anseer de Alemaniske Juthunger for en Levning af Cimbrerne, hvis rette almindelige Navn har været, som alle de Nordiske og Tydske Folkes ved Østersøen i de ældste Tider det Jotiske, eftersom Juthunger siger efter vort Sprog saa meget, som Jutherneſ Afkom. Hvorom alting er, da beretter Dexippus, at Aurelianus med al sin Magt bestred og overvandt Juthungerne, gik over Ister, og omkom mange paa Flugten, hvorpaa de øvrige sendte Gesandtere for at slutte Fred, dog saa-

(33) Zosimus l. 1. c. 48. p. 76.
(34) C. B. t. 1. p. 5—9.

ledes at de vilde have Penge, som de pleyede tilforn aarligen at faae. Keyseren gav dem Audience udi sin heele Krigshærs Paasyn, som var opstillet i Orden med stor Pragt, siddende selv paa et høyt Sted, for at indjage dem Skræk. Men de talte ikke destomindre stort om deres Bedrifter (under Gallieno) og sagde at de kunde endda føre i Marken 300000 Ryttere, som ei bestode af Fremmede eller ustridbare, men af pure Juthunger (dette passer sig got paa saa mægtigt et Folk, som Ost-Gotherne, men ei paa de egentlige Juthunger, der kun vare et af de Alemaniske Folk) der vare berømte for deres Rytterie, og hvis Skiolde vare dobbelt saa store som andre Rytteres, og at de vel nu havde ført Krig med Romerne, men at de tilforn havde fægtet med dem imod deres Fiender; hvilket de nu og lovede at giøre, saafremt de paa nye finge myntet og umyntet Guld og Sølv, som tilforn, forestillende derhos Krigens Uvished, og at endskiønt Romerne havde nu, ved at deele deres Krigshær i tvende Parter, overvundet dem ved Floden, saa var det derfore ei at lide paa, at det skulde altid gaae saaledes. Keyseren svarede hertil, at de ei ustraffede havde plyndret Italien, at de Scythiske 300000 Mand, som vare udsatte paa begge Sider af Donau, vare blevne ødelagde og overvundne af Romerne, hvilke fra denne Seyer de havde endnu herlige Tegn at opvise; at Romerne vel kiendte deres Fodfolk, og at deres Rytterie var dem ei heller ubekiendt (lutter Ting, som synes at passe sig paa Claudii Seyer over Gotherne, der udi det store Indfald synes at have havt meest Fodfolk, ved det de komme til Skibs); at de havde uden Varsel begyndt Krigen, imedens Forbundet endda stod ved Magt (ved hvilke Ord rimeligen sigtes til det Martianus lod under Gallieno de overblevne Gother drage hiem imod Claudii

Raad,

Raad, thi det er venteligen skeet ved en ordentlig Fred); at de gemeenligen plejede at tabe Modet, formedelst Mangel paa Proviant, og de haarde Marcher, saasnart de vare komne over Rhodanus ind paa Roniernes Grændser (her er uden Tvil ved en Læse-Feil sat Rhodanus ɔ: Rhone i Stædet for Donau, eller og har Skribenten selv giort det, da begge Navne have een Oprindelse) korteligen Juthungerne maatte med uforrettet Sag vende tilbage, men giorde kort efter Indfald i Italien, hvilket nødde Keyseren til at haste didhen. Det er Skade, at det øvrige af Dexippi Fortælling er borte, thi da kunde man med fuldkommen Vished have sagt om disse Juthungi vare Gother. Vidst nok er det, at de andre Skribenter, som tale om Indfaldet i Italien, og man finder kun eet Indfald af Barbarer under Aureliano, nævne enten Marcomaner (35), hvorved dog hverken min eller de andres Meening faaer nogen Styrke, efterdi Marcomanerne vel vare et Suevisk Folk, men regnedes ikke til Alemanerne, i det mindste hverken da, eller længe efter, eller og Alemaner, med omgrændsende Folk (36), hvilke sidste Ord ere mørke, og gierne tillade at Gother kan have været med, eller og Alamanner alene (37). Af alt dette er det klart at Alamaner have været med i dette Indfald i Italien, men deraf følger dog ei, at Dexippi Juthunger have været Alamaner, efterdi flere Folk vare med i bemældte Indfald. Hos Vopiscum (38) finder jeg, at Aurelianus har forend dette Indfald hæftigen stridet imod Suever og Sarmater, og erholdet en stor Seyer; hvoraf

(35) Vopiscus p. 849 — 854.

(36) Zosimus p. 76 & 77.

(37) Victor de Cæs. p. 294.

(38) P. 849.

hvoraf sees, at han haver havt med andre end Alamaner og Germaniske Folk at giøre, og at han haver stridet med Sarmater, hvilke boede imellem Germaner og Gother. Hertil kommer, at man klarligen seer, at Gotherne ei ere blevne gandske udjagede af de Romerske Provincier under Claudio og Qvintillo, 272. men at Aurelianus maatte selv Aar 272 endnu figte mod dem, og at Ammianus (39) tilskriver Aureliano i sær de store Seyervindinger over Gotherne, efter hvilke de sadde stille udi lang Tid, saa og at Vopiscus (40) iblant de mange Navne, som bleve tillagde Aureliano for de overvundne Folks Skyld, nævnes det Gothiske og Sarmatiske, men hverken det Suevisske, Marcomaniske eller Alamaniske, hvoraf man let kunde slutte, at disse Folk kun havde fulgt med Gotherne paa Toget til Italien, og endelig at Zosimus (41) ei mælder at Aurelianus giorde Fred med Scytherne, der vare faldne ind i Pannonien, men at han kun efterlod en god Krigshær i Pannonien, og hastede imod Alemaner og angrændsende Folk, der vare brudte ind i Italien, thi herved lader det som Zosimus haver taget sin Efterretning af Dexippo, med hvis Juthungis Scythis Aurelianus ei heller giorde Fred. Udi bemeldte Aar 272 rensede han paa sin Marche til Orienten imod Zenobia Thracien og Illyrien fra Barbarerne, og gik endogsaa over Donau, og dræbte Gothernes Anfører Cannabas, eller Cannabaudes med 5000 Mand, og 273. Aaret efter 273 forrettede han igien store Ting i Thracien og gandske Europa, (uden Tvil kun det Thraciske) og overvandt alle Fiender, som streiffede der omkring; hvorpaa han holdt en herlig Triumph i Rom, og, som nogle sige, kiørte ind paa Capitolium

(39) L, 31. p. 446.
(40) P. 865.
(41) P. 76 & 77.

pitolium udi en Vogn med fire Hiorter for, som havde tilhørt den Gothiske Konge, og vare af ham bleven tagne tilligemed den, og indviede til Jupiter, hvorfore han og ofrede dem paa Capitolio. Foran ginge fangne Gother, Alaner, Roxolaner ꝛc. med bag blundne Hænder, og deriblant ti Fruentimmer, som vare blevne fangne, udi Mandfolk-Klæder, stridende iblant Gotherne; og mange af dem ihielslagne, hvilke udi Triumphen kaldtes Amazoner. Men med alt dette, saa dog, da han saae at Illyrien var plyndret, og Moesien næsten fordærvet, flyttede han fra den Province Dacien, som laae norden for Donau, baade Krigshæren og de Indfødde, og forlod den, og nedsatte dem igien i en Egn af Moesien, som han kaldte sit Dacien, og som udi Vopisci Tid (og længe efter) skildte begge Moesier fra hinanden. Efter hans Død blev iblant andet sagt til hans Berømmelse, at han havde sat Illyrien igien i Stand, og underkastet Thracien de Romerske Love, (hvoraf sees, hvorvidt Gothernes Magt haver endda strækket sig udi hans Tid). Under ham er det og uden al Tvil skeet, at Probus udi en Krig imod Alaner, eller noget andet Folk, fik iblant Byttet en liden og uanseelig Hest, som kunde i 8 til 10 Dage efter hinanden holde ud at løbe hver Dag 25 Mile. (Efter al Anseende haver Aurelianus for sin Død sluttet Fred med Gotherne, thi jeg finder, at) han giftede sin General Bonosus med Hunila, som var af en adelig Stamme iblant Gotherne, ja en Konge Dotter, og et Fruentimmer af rare Dyder, for ved ham at faae at vide alt hvad der gik for sig iblant Gotherne, hvorfore han og lod holde Bryllupet paa offentlig Bekostning, og paa samme uddele Brudegave, og udi Perintho underholde de fornemme Gothiske Qvinder, optimates Gothicæ, ligeledes paa Statens Bekostning, saa at syv

og sov spiste sammen; ja Probus endog holdt Bonosi Hustrue i Ære efter hans Dod, endskiønt han havde opkastet sig til Keyser imod ham, og lod hende underholdes paa Statens Bekostning, tilligemed hendes to Sonner. Denne Bonosus beskrives ellers som en stor Dranker, der drak alle de barbariske Folks Gesandter i Bænken, og derved fik at vide af dem, hvad han vilde (42). Af alt dette sees, at Aurelianus haver fort store Krige med Gotherne, hvorfore og Eutropius (43) skriver om ham, at han tapperligen overvandt Gotherne, hvilke hans Metaphrast Pæanius derimod kalder Barbarerne ved Ister; men maae dog derhos tilstaae, at han flyttede Romerne fra Dacien, baade fra Byer og fra Agre, fordi han tvilede om længer at kunde forsvare den, (hvorpaa det synes at Vandalerne have taget den i Besiddelse, i det mindste eyede de den nogen Tid efter, tilligemed Carper og Sarmater (44), hvilke begge bleve dog under Diocletiano, saa slagne, at Vandalerne synes siden at have alene besiddet Dacien). Jornandes tilstaaer selv, at Aurelianus giorde et Tog over Donau, og slog Gotherne i adskillige store Slag, og udi Historia Miscella (45) siges, at han tapperligen overvandt Gotherne paa Donau, (hvilket synes at give tilkiende, at der maae være skeet et Soeslag).
275. Aurelianus blev dræbt Aar 275 af sine egne Folk udi Cænophrurio i Thracien, imellem Heraclea og Byzantium, da han havde i Sinde at marchere imod Perserne; og herudi komme fast alle Skribenter overeens; alene Syncellus (46) siger, at

(42) Vopiscus p. 856. 867. 868. 869. 878. 879. 881. 930. 971. 972.

(43) L. 9. c. 9. p. 238 & 241.

(44) Jornandes de regn. Suc. p. 237.

(45) L. 10. p. 68.

(46) C. B. t. 5. p. 306.

at det skeede, da han vilde føre Krig imod Scytherne. Han vidner og, at han førte baade Mænd og Qvinder fra Dacien, og nedsatte dem midt i Moesien. Zonaras (47) vil og, at han tænkte paa et Tog imod Scytherne. Udi en Inscription hos Gruterum (48), som er sat i hans sidste Leve-Aar, kaldes denne Keyser Gothicus Maximus, Germanicus Maximus, hvoraf tydeligen sees, at han haver havt med begge Folk at giøre, og at man da giorde Forskiæl imellem Germaner, eller Tydske, og Gother, endskiønt de sidste vare af samme Folkefærd, som de første, alene at de beboede de gamle Scythers Lande.

§. XXVI.

Efter Aurelianus regierede Tacitus i 6 Maaneder, og blev dræbt Aar 276. Udi hans korte Regiering brøde mange Mæotiske Folk, Mæotidæ, op fra Mæotis, og fulde ind i Romernes Lande, foregivende, at Aurelianus havde kaldet dem til Hielp imod Perserne, men Tacitus fik dem til at gaae tilbage igien, deels ved Snildhed, og deels ved Magt (49). Zosimus (50) skriver, at Scytherne ginge over Mæotis, og komme igiennem Pontum til Cilicien, og ødelagde alt Landet ved deres Streifetier, af hvilke Tacitus selv reent udroddede endeel, og overlod de andre at bestride til (sin Broder) Florianus, som var Præfectus Prætorii, og drog selv over til Europa, hvor han blev omkommet, og derpaa Florianus og Probus udvalgte begge til Keysere, hvilket foraarsagede, at Florianus forlod Scytherne ved Bosporum, som ellers vare gandske omringede, og gav dem derved Leylig-

Under Tacito og Floriano. 276.

(47) Ib. t. 10. part. 1. p. 481.
(48) P. 276. n. 4.
(49) Vopiscus p. 912.
(50) L. 1. c. 63. p. 102. c. 64. p. 104.

Leylighed at vende frit tilbage til deres Hiem. Zonaras (51) beretter; at Scytherne ginge over Mæotis, og den Flod Phasis, og fulde ind i Ponto, Cappadocien, Galatien og Cilicien, men at mange bleve ihielslagne ved Tacitum og Florianum, hvorpaa de øvrige søgte deres Frelse i Flugten. Malala (52) fortæller og, at under Tacito blev der ført Krig i det Pontiske Landskab. Og at ved disse Scyther bør forstaaes Gother, er klart, af nogle Taciti Mynter hos Bandurium (53), hvorpaa staaer: Victoria Gothi., thi man finder ei hos Historieskriverne, at han haver ført Krig med noget andet Folk, end Scytherne, og deres Navn forekommer ei paa hans Mynter. Hos Gruterum (54) kaldes Tacitus ogsaa i en Inscription: Ghotycus Maximus.

§. XXVII.

Under Probo.

277. Efter Floriani korte Regiering af to til tre Maaneder regierede Probus alene, hvilken strax efter sin Ankomst til Regieringen blev iblant mange andre Titler ogsaa tillagt denne af Raadet: Gothicus, og vidnet at han iblant mange andre Folk ogsaa havde overvundet Gotherne, og den Pontiske Egn, (hvilket maae henføres til Aureliani og Taciti Tider), og jaget mange store Folks Konger paa Flugt. Da han var paa Thronen, fratog han udi Illy-
278. rien næsten uden Krig Sarmaterne og de andre Folk, hvad de havde røvet, og skrækkede udi Thracien alle de Getiske Folk saaledes ved Røgtet af hans forrige Bedrifter, at de enten overgave sig, eller og indginge Venskab med ham. Siden flyttede han en Mængde Vandaler, Gepider og Gautunner, (i hvis
279. Sted

(51) C. B. t. 10. part. 2. p. 481.
(52) Ib. t. 24. part. 1. p. 129.
(53) Numism. Imp. Rom. t. 1. p. 418 & 427.
(54) P. 192. n. 5.

Sted nogle læse Gothunni, og andre Gruthungi, men endskiønt disse Gautunni have uden Tvil været de samme som Greuthunger ɔ: Ostro-Gother, eller i det mindste endeel af dem, saa forekommer dog dette Navn hos saa mange gamle Skribentêr, at det ingenlunde bør forandres, og synes det at de Ostro-Gother, som grændsede op til Hunerne, bleve saa mængde med dem, at de derfore kaldtes Gauthunni. Mærkeligt er det og, at her skrives Gaut, og ei Goth, thi det viser, at Gauter haver efter en vis Udtale, og været Gothernes Navn, og at man ei med nogle bør giøre Forskiæl mellem Gauter og Gother, for saavidt at de tilhobe udgiorde eet Hovedfolk af adskillige Stammer, og tiener det meget til at bestyrke den Mening, at de udenlandske Gother have været beslægtede med, og ere komne fra de Svenske Gauter) ind i Romernes Lande, og gav dem der Boliger; men de bleve troløse, og vandrede deels til Lands, deels til Vands det hele Romerske Rige igiennem, og giorde stor Skade, imedens Probus maatte stride med dem, som [illegible] opkastet sig til Keysere imod ham; dog bleve de tilsidst i adskillige Slag, og paa adskillige Tider overvundne, saa at kun faae komme hiem igien (55). Til disse bør vel og Frankerne regnes, af hvilke nogle faae Fanger fra Ponto af plyndrede Grækenland, Asien og Libyen, og komme igiennem Strædet hiem (56). Heraf maae man slutte at Probus havde anviiist disse Barbarer Sæde i Thracien, og maaskee Asien. Iblant Probi Mønter forekommer en af Guld, hvorpaa staaer: Victoria Gothica, og en af Kobber med samme Paaskrift (57). Malala (58) vil, at Probus blev omkommet af Krigshæ- 280.

(55) Vopiscus p. 934. 939. 941. 942.
(56) Eumenius p. 108. Zosimus l. 1. c. 71. p. 116.
(57) Bandur. t. 1. p. 444. 499.
(58) C. B. t. 24. part. 1. p. 129.

ren i Sirmio, da han førte Krig imod Gotherne, men kan udi det sidste ei staae til troende, da han er den eneste som fortæller det.

§. XXVIII.

Under Caro &c. til Sæculi Ende. Den store og gode Probus blev efter 6 Aars Regiering ihielslaget af Soldaterne Aar 282. Under hans Efterfølger Caro, og en Tid siden hører man ei stort tale om Gotherne, hvortil rimeligen har været Aarsag de mange Stød som de finge under Claudio, Aureliano, Tacito og Probo; og da man siden finder, at de Gothiske Konger Gebericus og Ermanaricus undertvunge Vandaler, Heruler, og som det synes mange Sarmatiske Folk i Constantini Magni og hans Sønners Tid, hvilke efter al Anseende havde staaet under Gotherne i det tredie Sæculo, saa kommer det mig troligt for, at de strax efter disse store Nederlag, som Gotherne lidde, ere faldne fra dem, og at Gotherne derved ere blevne afmægtige, og have maatført Krige imod dem, og derover ladet Romerne være med Fred. Nogle Skribenter af de senere Tider (59) ville, at Carus er bleven omkommet paa et Tog imod Hunerne, men det har ingen Rimelighed, siden Skribenter jævngamle med ham vidne, at han omkom paa et Tog
283. imod Perserne. Skulde han ellers have ført Krig imod nogle Huner, saa kan derved ei forstaaes de rette Huner, hvilke endda ei vare komne saa langt frem, men saa maatte venteligen derved forstaaes Gauthunerne, et Gothisk Folk, og saa kunde det være skeet ved den Leylighed, da Carus og hans Søn Numerianus førte Krig imod Sarmater og Qvader, med mindre at ved disse Huner forstaaes de ovenmældte Urugundi. Udi Diocletiani lange Regiering fra 284 til 304 tales saare lidet om Gotherne, hvilket

(59) Malala ib. p. 129. Zonaras t. 10. part. 1. p. 482.

ket dog tildeels kan komme deraf, at de fleste Skribenter, som have handlet om denne Keyser, ere bortkomne. De gamle Panegyrister have nogle faae Ord om dem. Mamertinus (60) skriver, at de barbariske Folk fra Mæotis af og til Donaus Udspring, og hvor Elven skiær Germanien igiennem, førte allevegne indbyrdes Krige, og overfulde hinanden, og overvunde med sig beslægtede Folk. Gotherne ødelagde næsten Burgundios, (ei de Tydske Burgundi, men Zosimi Urugundi, og Agathiæ Burugundi, et Hunisk Folk), til hvis Forsvar Alamani igien bevæbnede sig, (her bør vel med Valesio i Rebus Francicis T. 1. P. 50 og 51 læses Alani, thi de grændsede til Ostro-Gotherne, hvilke næsten altid forstaaes, naar Gother alene nævnes i de ældre Tider, og hindrer det ei, at Alanerne vare beslægtede med Gotherne, og ei med Hunerne, thi Skribenten vidner selv, at beslægtede Folk ødelagde da hinanden). Thervingi (West-Gother), et andet Gothisk Folk angrebe i Selskab af endeel Thaifaler, saavel Vandaler, som Gipeder. Burgundiones indtoge med stor Forlis (noget af) Alamanernes Land, hvilke søgte igien at tilbagevinde det. (Heraf sees, at Burgundiones, hvilke vare et Tydsk Folk, ei kan have været de samme som Burgundi, og at paa forrige Stæd bør læses Alani, thi Alamani havde andet at giøre, end at føre Krig imod Gother). Eumenius (61) beretter, at Dacien blev igien sat i Stand, hvorved, om det gamle Dacien norden for Donau bør forstaaes, som det synes, saa haver det dog kun varet en kort Tid, og maaskee er ei heller bleven giort til gavns; at Juthungi, Qvadi, Carpi bleve ofte overvundne, hvorved det kan være uvist, om ved Juthungi bør forstaaes de

 Alama-

(60) Paneg. 2. c. 16. 17 & 18. p. 49—53.
(61) Paneg. 4. c. 3. p. 88. c. 10. p. 97.

Alamaniske, eller Gothiske, efterdi kort forhen siges, at Alamanien var ofte bleven kastet over Ende, og kort efter at Gotherne underkastede sig at begiære Fred. Jorvandes (62) vidner, at udi de Krige, som Galerius Maximianus førte lykkeligen imod Per-
297. serne, vare Gothiske Hielpe-Tropper, men at, efterat denne Krig og flere vare vel bragte til Ende, begyndte Romerne at sætte Gotherne tilside, (venteligen ved at holde deres aarlige Pension inde). Det er ei utroligt, at Gother have været i Galerii Krigshær, siden Galerius selv var fød i det nye Dacien, ei langt fra Sardica, og han efter Festi Vidnesbyrd (63) recruterede sin Krigshær, efterat den var bleven slaget, ved den Krigshær der laae paa Grændserne af Dacien, thi det er meget rimeligt, at ved den Leylighed have endeel Gother, som boede paa de Kanter, slaget sig til dem. Dog at Gotherne skulde have bidraget det meste til Seyeren, er vel et Tillæg eller Forøgelse af Jornande for hans Landsmænds Æres Skyld. Men at dog alting ei maae under Diocletiano være gaaet saa fredelig af imellem Gother og Romere, kan sees af denne Lactantii (64) Fortælling, at en Christen sønderrev Keyserens Forordning imod de Christne, sigende, at den indeholdt Seyervindinger over Gother og Sarmater; saa og af en Inscription, hvorudi begge Keyserne Diocletianus og Maximianus kaldes Gothici (65) i det fierde Seculo.

§. XXIX.

Under den store Constantino. 304.

Da Diocletiani vicennalia bleve firede, det er Aar 304, gav et Folk, som paa den Tid var bleven uddrevet af sit Land ved Gotherne,

(62) De Reb. Get. c. 21. p. 202. De regn. succ. p. 237.
(63) P. 413.
(64) De Mort. Pers. c. 13. p. 694.
(65) Mascovs Gesch. d. Teut. 6 B. §. 41 p. 296.

Gotherne, sig over til Keyser Galerius, af hvilke det blev holdt i saadan Høytid, at han stedse siden var omringet af det (66). Naar jeg betragter, at de gamle Skribenter vidne, at Carper, Sarmater og Bastarner bleve i Mængde flottede ind i de Romerske Lande under Diocletiano, og de første Aar 294, og de andre 295, men at intet Aar sættes om de tredie, saa tænker jeg at Bastarnerne bør forstaaes ved dette Folk, allerheldst de hereftter neppe forekomme iblant Romernes Fiender, og deres Navn reent forgaaer. Udi Constantini Tid regierede over Gotherne Araricus og Aoricus, hvis Efterfølger var Geberich, som var en Søn af Hilderich, hvis Fader var Ovida, og hans Fader igien Cnivida, (uden Tvil den berømte Cniva under Decio, hvilken da gierne kan have havt saa voxen en Søn, at den igien kan have avlet Hilderich Aar 253, og Hilderich Geberich Aar 286, som derved bliver gammel nok til at have kunnet regiere over Gotherne enten Aar 324 eller 330). Imedens de tvende første regierede over Gotherne, bleve de af Constantino kaldte til Hielp imod Licinium, som de overvunde, indsluttede og fangede i Thessalonica; og da Constantinus vilde bygge Constantinopel efter sit 324.
Navn, hiulpe Gotherne ham og herudi, indginge et Forbund med ham, og overlode ham 40000 Mand til Hielp imod alle Slags Folk, hvis Navn og Corps vedvarede under det Navn af Foederati endnu i Jornandis Tid (67). Og til denne Hielp imod Licinium henhører vel og hvad Valesii slet skrevne Anonymus, men som haver mange ypperlige Efterretninger, har om Aliquæa, en Gothisk Regalis, saa kalder han ham, at han var med i Slaget ved Chrysopolis, men fortæller det paa saa mørk en

(66) Lactantius de mort. Perf. c. 38. p. 725.
(67) De rebus Geticis c. 21. p. 202.

en Maade, at man ei kan see enten han hialp Licinium eller Constantinum (68), hvilket sidste dog bliver troligt efter Jornandis Fortælling. Men forend dette skeede, havde der været nogle
322. Krige imellem Constantinus og Gotherne, hvilke efter Optatianus Porphyrius (69), en Skribent fra de Tider, hans Vidnesbyrd, hvor han kalder dem Geter, bleve tilligemed Carperne, der begge vare komne Sarmaterne til Hielp, overvundne af Constantino. Bemældte Anonynus (70) vidner ogsaa, at Gotherne
323. brøde, da Constantinus opholdt sig i Thessalonica, ind i de Romerske Lande, ved det Grændserne ei bleve vel oppassede, men at de bleve tilbagedrevne ved Constantini Navn og Ankomst, saa at de giorde Fred og gave Fangerne tilbage, hvorover Licinius blev misfornøyed, sigende, at det var imod Troe og Love, at en anden tog det Bytte, som tilkom ham. Til disse Krige sigte vel og: Eusebius (71), naar han skriver at Constantinus først bragte under Aaget de Scythiske og Sarmatiske Folk, der aldrig tilforn havde staaet under nogen, og tvang dem til at adlyde Romerne, som Herrer, da de forrige Keysere havde endog maat give aarlig Skat til Scytherne, saa at de da virkeligen vare Romernes Herrer; men Keyseren, stolende paa sin Frelser, og forende Kaarset i en Fane med sig, overvandt de Gienstridige, og formildede de øvrige ved fornuftige Gesandtskaber, saa at han bragte dem fra deres vilde og lovløse Tilstand til en fornuftig og lovmæsig Levemaade: Socrates (72), at Gother og Sarmater giorde Indfald i det Romerske Rige, men at Constantinus,

(68) Ad calcem Ammiani p. 475.
(69) Ap. Tillemont H. d. Emp. t. 4 part. 1. p. 293.
(70) P. 474.
(71) In vita Constantini l. 4. c. 5. p. 528 & 529.
(72) H. Eccl. l. 1. c. 18. p. 48.

tinus, stolende paa Kaarset, saaledes overvandt dem, at de maatte eftergive det Guld, som de vare vante til at faae af de forrige Keysere, og da forst antage den christne Religion, ved hvilken Constantinus var allevegne sikker: Sozomenus (73), at Gotherne og de, som i gamle Dage vare deres Naboer, Indvaanerne ved Ister, havde alerede længe siden antaget den christne Troe, ved Leylighed af de Krige, som de forte med Romerne under Gallieno, og havde da fanget mange christne Præster, som ved deres Miracler og hellige Levnet bragte dem til Troen, men nu under Constantino bleve de end mennefkeligere og ordentligere, og at Constantinus efter Krigen mod Licinium overvandt Sarmater og Gother, og tilsidst sluttede Forbund med dem, som en stor Velgierning; da boede de paa hiin Side Donau, og vare alle andre Barbarer overlegne ved deres Stridbarhed, Mængde, Forlighed og Krigs-Erfarenhed, saa at Romerne vare alene deres Lige: R.:finus (74), at Constantinus, stolende paa sin Gudsfrygt, overvandt Sarmater, Gother og andre barbariske Folk i deres eget Land, undtagen dem, som havde forekommet dette, enten ved at slutte Fred, eller ved at overgive sig; et gammelt Calendarium (75), at Ludi Gothici bleve sirede i Rom fra den 4 til den 9 Februarii; Og Constantini Monter med Paaskrift: Victoria Gothica (76). Det synes ei urimeligt, at Constantinus har i Anledning af denne Krig udstædet den Forordning, at om nogen Romer havde givet Barbarerne Leylighed til at plyndre, eller deelet Byttet med dem, saa skulde

(73) H. Eccl. l. 2. c. 6. p. 451. J. 1. c. 8. p. 411. Nicephori Callisti H. Eccl. l. 8. c. 33. p. 405.

(74) In Ant. H. Eccl. l. 1. c. 8. p. 237.

(75) In Bucherii Doctrina temp.

(76) Band. t. 2. p. 250. 300.

skulde han levende brændes; saa og denne, at om nogen Officier gav en Soldat Lov at være borte fra Krigshæren, saa skulde han forvises og hans Gods confisqueres, om intet fiendtlig Indfald skeede, men miste sit Liv om Barbarerne brøde ind. Begge ere givne da Severus og Rufinus vare Borgemestere, det er Aar 323, saa at Tiden ogsaa treffer ind, og den sidste Forordning synes desuden at sigte til hvad ovenmældte Anonymus fortæller, at Grændsen blev slet oppasset (77). Den Alexandrinske Kronike (78) anmærker, at Constantinus gik mange gange over Donau, og bygde en Steen-Broe over den, da Januarius og Justus vare Borgemestere. Om denne Broe tale ogsaa begge Victores (79), og findes der paa to af Constantini Guld-Mønter en Broe over en Flod, med Omskrift: Salus Reip. Danubius (80). Rimeligen er Constantinus gaaet saa ofte over Donau for at bekrige Gotherne, hvilke da, tilligemed Vandalerne, besadde Dacien norden for den, thi til denne Tid og noget forhen, maaskee tildeels lige fra Aureliano, hør henføres hvad Jornandes (81) skriver, at Gotherne beboede det gamle Dacien, (saa kalder han det i Henseende til det nye Dacien, som laae sønden for Donau i Moesien) hvilket laae paa hiin Side Donau lige over for Moesien, og var rundt omkring omgivet med Bierge, saa at der vare kun trende Veye at komme ind i det ved Bontas og ved Tabas (hvilket sidste Sted Dio Cassius L. 67. C. 10. P. 1109., og L. 687. C. 8. P. 1125. kalder Tapæ, og synes

(77) VII Cod. Theo. Tit. 1. l. 1. p. 272. tom. 1. Tit. 12. l. 1. p. 366.

(78) C. B. t. 4. p. 226.

(79) De Cæs. p. 316. Epit. p. 105.

(80) Band. t. 2. p. 248.

(81) De Reb. Get. c. 12. p. 198.

syn: ogsaa at giøre det til en Indgang i Dacien). Dette Gothia, som tilforn kaldtes Dacia, men i Jornandis egen Tid Gepidia; havde imod Østen Roxolanerne, imod Vesten Tamazites. (I andre Codices læses Aziges, Tariges, Jaziges, men det er klart at der bør læses Jazyges, et bekiendt Folk); imod Norden Sarmater og Basterner, og imod Sonden Donau. Bemældte Jazyges bleve kun ved en Flod skilte fra Roxolanerne (udi en Codex staaer Floden Aluta, men da den gik midt igiennem Dacien, saa kunde den ei skille ad Roxolanerne, som boede paa Daciens østre Side, og Jazyges, som boede paa dens vestre, men snarere bør derved forstaaes en Flod oven for Dacien udi Polen, og skulde jeg da falde paa Tyras eller Niester, hvis Udspring kan paa nogle Mile have skilt dem ad, og Jazyges derfra siden boet ned ad langs Dacien udi Ungern). Til det Aar 326 synes Cedrenus (82) at henføre Constantini Seyere over Germaner, Sauromater og Gother, som han erholdte ved Kaarsets Hielp, og beretter, at han bragte dem i Trældom (som dog er en temmelig Exageration) og til 322, og de tvende følgende, at han bygde en Steen-Broe over Donau, gik over den, og undertvang Scytherne. Ved Aar 332 antegnes at 332.
Gotherne bleve overvundne af Romerne udi Sarmaternes Land, XII Kalend. Maji (83) (det er den 20 April). St. Hieronymus (84) henfører til samme Aar, at Gotherne bleve af Romerne overvundne i Sarmaternes Land. Den ofte anførte Anonymus (85) beretter, at Anledningen til Krigen var, at Sarmaterne kaldte Romerne til Hielp imod Gotherne, og at Constantinus Cæsaro

(82) C. B. t. 7. p. 233 & 234.
(83) Fast. Cons. in C. B. t. 4. p. 360.
(84) In Scal. Eusebio p. 181.
(85) P. 476.

Cæsar (det er den yngre) ødelagde ved Hunger og Kulde 100000 Gother, og medtog Gisler af dem, og deriblant Kong Ariarici Søn (hvoraf jeg slutter at Kong Ariaric haver endda levet paa de Tider). Det lader af en af Keyser Juliani Orationer (86), at en af Constantini Magni Sønner, venteligen den ældste Constantinus junior, har fornemmeligen fort denne Krig, naar han siger, at en af dem havde forskaffet Romerne en sikker og tryg Fred med Geterne. Maaskee at til denne Tid bør henføres, hvad Zosimus (87) skriver, at Thaifali, et Scythisk Folk, brøde ind med 500 Heste, og plyndrede alting lige indtil Leyren, saa at Constantinus hastigen tog Flugten, efterat han havde mistet en Deel af sin Krigshær, og ei turdet gaae i Marken imod dem. Nu er der vel ingen Tvil paa, at jo Zosimus haver af Had til Constantinum forringet Thaifalernes Antal, og forstørret derimod hans Nederlag, men imidlertid troer jeg dog ei, at Constantini Bedrifter have været saa store imod Gotherne, som endeel andre giøre dem, baade fordi man seer, at han dog giorde Fred med dem uden nogen Fordeel, saa og fordi Themistius (88) skriver, ophøyende at Theodosius Magnus havde uden Sværdslag faaet den Getiske Konge (Athanaricum nemlig) til at komme til sig, da derimod den største Constantinus havde, for at stille hans Fader tilfreds, oprettet ham et Billede bag ved Raadhuset, som endda sees, og endelig fordi bemældte Anonymus (89) mælder, at Constantinus satte sin Broder=Søn Dalmatium, som han giorde til Cæsar, til at bevogte Ripam Gothicam, (hvorved uden al Tvil forstaaes al Moesien og Dacien sønden for Donau, hvilket og-

saa

(86) Op. p. 9.
(87) L. 2. c. 31. p. 185.
(88) Orat. 15. p. 191.
(89) P. 476.

saa tiener til at vise, at Gotherne da besadde det gamle Dacien), og det skeede Aar 336. I det Aar 334 flygtede Samaterne 334.
(90), uddrevne ved deres Trælle til Romerne, og finge Land af Constantino (91), og Aarsagen dertil var, at Scytherne paaførte Sarmaterne Krig, hvilke derover bevæbnede deres Trælle, og erholdte Seyer ved deres Hielp, men maatte siden selv føre Krig imod dem, udi hvilken de bleve overvundne, og toge derpaa deres Tilflugt til Constantinum (92). Om det er, herom at anførte Anonymus (93) taler, skrivende, at de Gothiske tappere og talrige Folk bleve af Constantino ødelagde i Sarmaternes Land, tilleggende altsaa ved en Vildfarelse Constantino, hvad som tilkom Sarmaterne, eller om han af et Tog, henhørende til Aar 332, haver giort tvende, eller fortalt først, hvad han burde fortælle sidst, og tvertimod, det skal jeg ei sige, dog troer jeg snarere det sidste, thi ved den første Krig anfører han, at den foranledigedes ved det Sarmaterne kaldte Constantinum til Hielp imod Gotherne, og at Sarmaterne maatte da flygte for deres Trælle, hvilket sidste dog baade ovenanførte Fasti, og Hieronymus (94), de eeneste der herom have antegnet Aarstal, henføre til Aar 334. Da skeede det og, som Ammianus (95) fortæller, at Sarmaterne toge deres Tilflugt til Victohalos, (et Gothisk Folk), der boede noget langt fra dem, og vilde heller tiene dem, som deres Beskyttere, end adlyde deres egne Trælle. Hvad Constantini øvrige Bedrifter og Handeler med Gotherne angaaer,

 da

(90) Hieron. p. 112.
(91) Fasti in C. B. t. 4. p. 360.
(92) Eusebii vita Const. l. 4. c. 6. p. 529.
(93) P. 476.
(94) In Scal. Eusebio p. 112.
(95) L. 17. p. 106.

da skriver Eusebius (96), at han foreenede med sit Rige hele Scythien, som ligger imod Norden, og deles i mange Folk, adskilte af Navne og Stæder, (hvorved han uden Tvil sigter til Sarmater, Gother og Huner, og hvor de Ord, at han foreenede Scythien med sit Rige, ei bor forklares, at han undertvang det, men at han giorde Forbund med det, thi man kan ei troe, at Eusebius, som en Skribent, der levede paa de Tider, skulde have skrevet saa grov en Usandfærdighed, som det forste; slemt nok, at han af Hyklerie haver skrevet saa tvetydigt, at man let kunde falde paa de Tanker, at han meente, at Constantinus havde undertvunget hele Scythien), og at der fra alle Kanter komme til ham Gesandtere, bringende med sig til Foræring, hvad som i deres Land ansaaes for kostbarst, saa at Eusebius selv haver seet Barbarer af adskillig Dragt og Skikkelse staaende i Rad uden for Slottet, og som vare adskilligen prydede, og hvis Haar og Skiæg vare meget forskiællige. Deres Aasyn var grumt og skrækkeligt, og deres Storrelse umaadelig. Nogles Ansigter vare rode, men andres hvidere end Snee, (til hvilke sidste Gotherne have uden Tvil hort). Nogle bragte Guldkroner med sig: Andre Diademata, besatte med Ædelstene; nogle Klæder vævede med Guld og Blomster, andre Drenge med gule Haar; og atter andre Heste, Skiolde, lange Spyde, Buer og Pile, (og have vel Gotherne været iblant disse tvende sidste Slags). Keyseren gav dem igien Foræringer, hvorved de i en Hast bleve rige; og de Fornemste af dem ophoyede han til Værdigheder, saa at de heller vilde blive hos Romerne, end vende hiem igien. Julianus (97) skriver om Constantino, at hans Bedrifter imod Barba-

(96) In vita Const. l. 1. c. 8. p. 409. l. 4. c. 7. p. 529 & 530.
(97) In Cæs. p. 329.

Barbarerne vare ham kun lidet hæderlige, og latterlige, da han paa en vis Maade gav dem Skat; og lader han ham selv sige, at derudi bør han lignes med Trajano, at han haver igien indtaget det Land, som Trajanus først erobrede, (nemlig Dacien). Eutropius (98) vidner, at Constantinus, efterat de borgerlige Krige vare endte, overvandt Gotherne adskillige gange, og tilsidst giorde Fred med dem, og efterlod sig for sine Velgierninger et stort Navn hos de barbariske Folk. Det er mærkeligt, at Pæanius Eutropii Metaphrast kalder dem Scyther, som Eutropius selv kalder Gother. Den ældre Victor (99) siger og, at Gother og Sarmater bleve overvundne. Festus (100) melder, at Constantinus, stolt af sin nyligen erholdte Seyer over Gotherne, paaførte Perserne Krig. Cedrenus (1) beretter ved det Aar 326, at en vis Metrodorus bragte med sig til Keyseren fra Indien mange kostbare Stene og Perler, hvoraf Keyseren lod giore et Konst-Stykke, og sendte det til de Folk, som boede paa hiin Side Donau, med Paaskrift: at det var en Gave til dem, som var bedre end andre, hvilken Paaskrift blev til deres store Skade, (da Krigene imellem Sarmater og Gother ginge siden for sig, saa skulde man herved snart falde paa de Tanker, at Cedreni Mening var, at denne Paaskrift var Anledning dertil). Keyser Constantinus Porphyrogenneta (2) skriver, at Constantinus den Store kaldte, da han var i Byzantio, Chersoniterne til Hielp imod nogle Scyther, som paaførte ham Krig, og at de under deres Regent Diogene ginge med mange

(98) L. 9. c. 4. p. 269.
(99) In Cæs. p. 316.
(100) P. 414.
(1) C. B. t. 7. p. 233.
(2) C. B. t. 22. p. 119. de adm. imp. c. 53. p. 119.

Krigsvogne, som vare forsynede med Haand-Balister, (et Slags Machiner til at skyde Steen med), over Ister-Floden, og joge Scytherne paa Flugt, hvorefter Keyseren gav Chersoniterne store Friheder, og beskiænkede deres Fyrster herligen. Codinus (3) vidner, at Constantinus bygde fire Stæder, Persthlaba, Distra, Pliscuba og Constantia, efterat han havde overvundet Scytherne, (af hvilke de to første ligge i Moesien, eller nu værende Bulgarie, hvoraf det er troligt, at de tvende andre ubekiendte have og ligget der, og at de samtlige bleve bygde til Værn imod Gothernes Streifferier). I hvilken Anseelse Gotherne da have staaet, og at de bør holdes for at have været Formænd for alle de Barbarer, der ved nedre Donau foruroligede Romerne, kan sees af denne Constantini Mynt (4) Debellatori gentium barbararum, med Underskrift i Exerguen: Gothia. Han glemte derfore ei heller iblant sine mange andre Titler at føre denne: Gothicus.

§. XXX.

Geberich, Gothernes Konge.

Jeg haver tilforn anført at Araricus var rimeligen Konge over Gotherne endda Aar 332, siden hans Søn blev da givet til Gissel. Da nu Geberich blev Konge over dem efter hans og Aorici Død, saa maae det være skeet i Slutningen af Constantini Regiering, og Geberichs Regiering maae ei have varet længe, siden hans Eftermands Ermanarici endtes omtrent 370, og beskrives saa meget langvarig. Geberich var meget tapper, og af stor Herkomst (rimeligen af den Amaliske). Han begyndte strax Krig imod den Vandaliske Konge Visumar, hvilken da med sit Folk havde sit Sæde der hvor Gepiderne boede i Jornandis Tid,

(3) Ib. t. 17. p. 9. in Orig. Const.
(4) Band. t. 2. p. 244.

Tid, og ved de Floder Marisia, Miliare, Gilfil og Grissia, som er større end de andre. (Geographus af Ravenna (5) kalder dem Marisia, Ariric, Gilpit og Gresia, og lader dem alle falde i Donau. Det er klart at Marisia er Merisch, som flyder fra Siebenbürgen igiennem Bannatet, og falder i Theysse, og ved den i Donau; om Ariric skulde være Miliare, hvilket Forskielligheden af Navnet dog ei synes at tillade, saa lader det at man kunde finde den igien i Argisch, som flyder igiennem Wallachiet, og falder i Donau; Gilpit kiender jeg ikke; siden Grissia beskrives saa stor, saa har den maaskee været Pruth, hvilken af Ptolemæo kaldes Hierassus, et Navn, som er ei uligt Grissia; men herefter at dømme, maae man troe, at Vandalerne, og ei Gotherne, have indtil den Tid besiddet det meeste af Dacien, men derfore kan dog Gotherne have eyet noget, heldst de nordlige Deele; og overalt have Grændserne været foranderlige og ubestemte i de urolige og krigerske Tider, da Folkene jævnligen vandrede og flyttede). Østen for Vandalerne boede da Gother, vesten for dem Marcomaner, norden for dem Hermundurer og sønden for dem flod Donau. (Jeg haver forhen anført efter samme Skribent, nemlig Jornandes, at Roxolaner boede østen for Dacien, Jazyges vesten, og Sarmater og Bastarner norden. Efter hans egen Regning maae Tilstanden have været saaledes da Nero regierede, og deraf maae man slutte, at Gotherne have enten undertvunget Roxolaner, eller at de og have forenet sig med dem for Slægtskabs og flere Aarsagers Skyld. I det mindste er det unægteligt, at Gotherne i det fierde Sæculo grændsede op til Vandalerne. Men at han her sætter Hermundurer i Stædet for Sarmater og Bastarner,

(5) L. 4. c. 14. p. 62.

ner, tviler jeg paa at være rigtigt, thi endskiønt vel Bastarner synes at være forsvundne, saa er det dog unægteligt at Sarmater da og længe efter boede, ja endnu boe norden for Dacien, men om Hermundurer have da og boet der, er en Sag, som jeg hverken kan benægte eller stadfæste, saasom jeg endnu ei haver undersøgt den. Hvad Marcomaner angaaer, da kan jeg derom ei heller sige noget vist, men skal det være rigtigt, saa maae de have undertvunget Jazyges, thi de boede gandske vist endda der paa de Tider). Ved Floden Marisia stod Striden imellem Gotherne og Vandaler, men det varede ei længe, førend de sidstes Konge Visumar blev med en stor Deel af sit Folk nedlagt. Geberich vendte derpaa tilbage til sit Land igien, efter at han saaledes havde overvundet og plyndret Vandalerne. De faa overblevne Vandaler toge deres Tilflugt til Keyser Constantinum, og bleve af ham anviste Pladser i Pannonien at beboe. Nogen Tid efter at Geberich var død, (som synes kun at have regieret kort) blev Ermanaricus Konge over Gotherne (6).

Omtrent Aar 335.

§. XXXI.

Ermanaricus, Gothernes Konge.

Denne Herre var den alleræddelste af Amalerne og en Søn af Achiulf, som efter den Regning jeg har anført i den 17 Paragrapho, maa være fød Aar 299, og hans Fader Athal 266, da jeg haver antaget at Unild Athals Fader er fød Aar 233. Men som Hermerich, eller Ermanaricus kan efter denne Regning først fødes Aar 332, og der dog siges at han var 110 Aar gammel da han døde, hvilket synes at være skeet omtrent Aar 370, eller i det mindste ei længe derefter, hvorefter han maatte være fød omtrent Aar 260, saa seer enhver, at man her maa forlade den Regning af 33 Aar, som ei antages uden naar man intet

(6) Jornandes de Reb. Get. c. 22 & 23. p. 202.

intet andet har at gaae efter. Imidlertid er det dog ogsaa vist, at denne særdeles høye Ermanarici Alder er ogsaa urimelig, thi han maatte da i det mindste have havt 70 Aar, da han kom paa Thronen, eftersom man ei kan tillegge ham en Regiering af 40 Aar, hvordan man end vil regne, thi hans Formand Geberich kan i det tiligste ei være kommet til Regieringen for 324 eller 332; og hvor urimeligt er det ei, at saa gammel en Mand skulde have foretaget sig saa store Krige. Saa meget kan man dog heraf slutte, at han er bleven meget gammel, hvorfore jeg vil tillægge ham 80 Aar, og er han da fød 290; men dette viser at man ei kan tilegne hver af hans Forfædre 33 Aar, naar de avlede, thi ellers maatte Ostrogotha være fød Aar 158, og folgeligen været 90 Aar da han døde, hvilket lidet passer sig paa de store Krige han førte, som jeg forhen haver skrevet. Dog nødes man vel efter disse Omstændigheder at giøre Ostrogotha en 20 Aar ældre end jeg forhen haver antaget, og derved kommer ogsaa de Ost Gothiske Kongers Stam-Fader Gapt eller Gaut en 20 Aar længere tilbage i Tiden, og følgeligen saa meget nærmere Odin. Dette bringer mig paa de Tanker, at Ostrogothæ Søn Unilt er død for Faderen, og at hans Søn Athal var for ung til at regiere, hvilket har foraarsaget at Regieringen efter Ostrogothæ Død kom til Cniva, som synes at have været af en anden Linie. Jornandes (7) tilskriver Ermanarico 3 Brødre, Ansila, Ediulf og Vuldulf, hvoraf den sidste fortsatte Slægten til Theodericum. Rimeligen have de alle været yngre end Ermanaricus, fordi han blev Konge, og Vuldulf meget yngre, thi ellers maatte man troe at de af hans Slægt havde avlet meget seent. Imidlertid gaaer det dog ei vel an, at lade ham efter min forrige Regning

(7) Ib. c. 14.

ning fødes først Aar 332, thi da skulde han have været 42 Aar yngre end hans Broder. Derimod er det ei urimeligt, at han kan have været 20 Aar yngre, og følgeligen fød Aar 310. Antager man da at han haver avlet sin Søn Valeravans Aar 343, denne igien Winitharium 378, og han igien Theodemir 409, saa kan Theodemir gierne have avlet Theodericum 456, i hvilket sidste Aar man har Grund til at troe, at denne Prinds er omtrent fød. Hvorom alting er, saa fortæller Jornandes om Ermanarico, at han undertvang mange og stridbare Nordiske Folk, og nødde dem til at adlyde sine Love, hvorover mange af de Gamle have lignet ham med Alexander den Store. Han regierede over Gother, Scyther, Thuider i Aunxis, Vasinabronceer, Merens, Mordensimner, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Navego, Bubegentas, og Coldas, som han alle havde undertvunget. Intet er vanskeligere, end at fastsætte, hvilke disse Folk have været, allerhelst det er aabenbare, at deres Navne ere meget bedærvede. Imidlertid vil jeg dog forsøge at udfinde nogle. Udi en Codex af Jornande (8) staaer, at disse Folk vare 11 i Tallet, og dette vil jeg legge til Grund, da der ellers maatte have været 13, saafremt man antog de anførte Navne at være rigtigen interpunkterede. Hvad det første Folk Gother angaaer, saa er det bekiendt nok, men da Ermanaric som en Amaler var fød til at regiere over Ost-Gotherne, saa maae her ved disse Gother forstaaes Vest-Gother, siden de bleve undertvungne. Overalt lader det, at disse tvende Folk have ofte staaet under adskilte Regieringer, og er jeg næsten af de Tanker, at de Konger, som regierede over Gotherne i Constantini Magni Tid, have kun behersket Vest-Gotherne, hvilke laae Romerne saa meget nærmere,

da

(8) In edit. Lindenbr. p. 103.

da de boede ved og i Dacien, og Ost-Gotherne derimod ved Borysthenes og Tanais; hvorfore vel og mange af de Romerske Krige mod Gotherne ere alene blevne forte imod Vest-Gotherne. Men dersom Ermanaricus har undertvunget dem, saa have de dog ei længe staaet under ham, thi man finder at de endog i hans Tid have havt deres egne Konger. Hvad Scytherne angaaer, da troer jeg at deres Navn haver enten været et Tillæg af Jornande selv, eller og af en Udskriver, som en Forklaring over Gothernes, efterdi de saa almindeligen kaldtes af de gamle Skribenter Scyther. I en anden Codex læses Golthes, Etta, men naar den sidste Bogstav af det forste Ord henfores til det næstfolgende, saa seer man letteligen, at en slet Copiist haver læst Golthe, i Stædet for Gotthi, og Setta, i Stædet for Scythæ. Altsaa blive disse tvende forste Folk kun til eet. Det tredie Folk Thuidos in Aunxis skrives i bemældte anden Codice: Thividos, Inaxungis, men jeg drister mig ei til at forklare det. Det fierde Vasinabroncas, skrives og, Vasina, Bovoncas, og det tor jeg ei heller befatte mig med. Det femte Merens, som i den anden Codice skrives ligeledes, er uden Tvil Herodoti Mares, og de nu værende Mari, som af fremmede kaldes Czeremissi, og boe i Kongeriget Casan ved Wolga-Floden. Det sierte Mordensimnis skrives ogsaa Mordens, og de tvende sidste Stavelser foyes til næstfolgende Ord, og bliver vel denne sidste Læsemaade den beste, og synes mig da klarligen, at igienkiende Mordua, hvilket Land ligger ei meget langt fra det forrige, og sonden for det. Disse tvende Folk bringe mig paa de Tanker, at de fleste andre bor soges i Rusland ved Tanais og Wolga, og at man vilde maaskee igien finde dem, dersom man var mere kiendt i de Egne, og vidste de der boende

 Folks

Folks gamle Navne, og deres nu værende og forrige Sprog. Da Hunerne boede paa de Kanter, ja endog tildeels imellem Wolga og Tanais, saa synes mig det meget rimeligt, at det nær Naboelaug, og derved formodentlig opkommende Trætte, haver opvakt Krigen imellem Huner og Gother, hvilken sande Aarsag Græker og Romere ei have vidst, og Gother og Jornandes selv villet skiule, for at giøre Hunernes Magt desto forunderligere og skrækkeligere, og Gothernes Nederlag destomindre skammelig. Det er vel og ved denne Leilighed, at Ermanaricus udstrakte sine Vaaben saa vidt, at Gotherne bleve bange for Hunugari, som Jornandes (9) skriver, det er Hungarer, hvilket vel bør forstaaes saaledes, at de ei turde angribe dem. Da nu Hungarerne boede endda i det 9 Sæculo norden for Wolga og for Provincen Susdal i Rusland, saa sees heraf, hvor vidt Ermanaric har udstrakt sine Erobringer. Og at det er skeet i hans Tid, slutter jeg ogsaa deraf, fordi efter ham bleve Gotherne fordrevne af Hunerne, og for ham synes det at de i Forstningen havde nok at bestille med at komme fra Østersøen til Tanais, og at sætte sig der fast, og siden førte de idelige Krige med Romerne; men derimod finder man ei, at Ermanaric har ført Krige med dem, tvertimod at han haver vendt sine Vaaben paa gandske andre Kanter, hvilket og haver foraarsaget, at han fik saa stor Fremgang. Men at komme til Folkene igien, da kaldes det syvende Carls, men efter den anden Læsemaade Remniscans, og kan jeg hverken sige, hvilken Læsemaade der er den rigtigste, eller hvad Folk derved bør forstaaes. Det ottende kaldes Rocas eller Rogens; jeg mener at derved bør forstaaes Roxolaner, baade fordi de siden siges at have adlydet Ermanarico, saa og fordi

det

(9) C. 5. p. 194.

det ei er urimeligt, at de ligesaavel som Alanerne selv have ogsaa kaldet sig As, saa at Rocaser, eller Roxaser er det samme som Roxolaner, og er rimeligen dette x og c kun en Tilsætning, for at hindre tvende Vocalers Sammenstod, thi det er bekiendt, at Rho eller Rha er en Grændse, hvorfor og Wolga kaldtes saaledes; og passer det Navn Alaner eller Aser ved Grændsen sig meget vel paa Roxolaner, der efter de adskilte Tider grændsede op til Dacien, Romere, Basterner, Vandaler, Vest-Gother, Gepider, Jazyger, og synes at have altid boet langt fra Rha eller Wolga. Det niende kaldes efter begge Læsemaader Tadzans, og er maaskee Ptolemæi (10) Stad Tazos i den Tauriske Chersoneso, nu det Crimiske Tatarie, eller og Tazos paa Østsiden af den sorte Soe, og neden for den Cimmeriske Bosporus, men jeg er dog mere tilbøyelig til at troe, at derved forstaaes det første Stæd, saasom de eftersølgende Folk synes at have boet i Europa. Det tiende kaldes Athual eller Athaul, uden Tvil efter Athal eller Ethel-Floden, nu Wolga, og da Bulgarerne kaldtes efter Wolga, saa forstaaes de maaskee herved. Det ellevte kaldes i begge Codicibus Navego, og det mener jeg at finde igien i Plinii (11) og Ptolemæi (12) Stad Naübarum, som de sætte inde i Landet, dog ei langt fra den Carcinitiske Bugt, som nu kaldes Golfe de Nigropoli, og i Ptolemæi Folk Navari, som boede i det Europæiske Sarmatien, og som efter mine Tanker gave Navn til Byen Naubarum, og følgeligen have boet ei langt derfra. Den Flod, som faldt ud i den Carcinitiske Bugt, kalder Ptolemæus Carcinites, men Plinius Hypacyris, og er uden Tvil den

(10) L. 3. c. 6. p. 84.
(11) L. 4. c. 26. t. 1. p. 468.
(12) Ib. c. 5. p. 82.

den som falder ud ved Staden Nigropoli, osten for Dnieper. Det tolvte kaldes Bubegentas, og Bubegenas, uden Tvil efter den Soe Buges eller Bukes, fordi de vare et Folk, eller fødde ved den; og bør dette Navn efter mine Tanker læses Bugegentes, Folkene ved Buge. Denne Soe var tilforn kun foreenet med Mæotis ved en Grav (13), og kaldes nu Havet af Snil, og hænger ved en breed Aabning sammen med den, hvor Vandet venteligen haver brækket ind. Og dette Folk er uden Tvil det samme, som Ptolemæus (14) kalder Exobygitæ, og sætter ved Roxolanerne, hvilken Beliggenhed ogsaa stadfæster denne Sag. Det trettende kaldes paa begge Stæder Coldas. Nu taler vel Strabo (15) om et Suevisk Folk Colduli, som skal have boet i Germanien, enten i eller tæt ved den Hercyniske Skov, men da saadant Folk ei forekommer hos nogen anden, saa er denne en Anonymi Note vel rigtig herved, at her bør læses Kuadi eller Quadi. Vel sandt, at Ermanaricus udstrakte sine Vaaben lige til Germanien, men da her ellers beskrives lutter Folk, der have boet i Rusland og Tatariet, saa bør vel og Coldas søges der, saafremt det ei har indsneget sig ved Uagtsomhed at skrive Gothos to gange, hvilket jeg forhen haver anført i den ene Codice at være skrevet Golthes, som meget nærmer sig til Coldas.

§. XXXII.

Mere om Ermanarico.

Ved saa mange Folks Undertvingelse blev Ermanaricus meget navnkundig, men han lod sig ei nøye dermed; angreb derfore Erulerne, over hvilke Alaricus da regierede, slog mange ihiel af dem, og underkastede sig de øvrige, endskiønt de vare meget berømte

(13) Plinius t. 1. p. 469. l. 4. c. 26.
(14) P. 82.
(15) L. 7. p. 445.

berømte for deres Hurtighed og lette Tropper; men da maatte de vige for Gothernes Stadighed og Langsomhed (hvorved Jornandes uden Tvil sigter til deres tung bevæbnede Tropper). Derefter angreb han Venderne (herved forstaaer han ei de egentlige Vender alene, der boede nord i Polen, men de fleste Slaver), hvilke vel vare slet bevæbnede, men som dog, stolende paa deres Mængde, søgte i Forstningen at giøre Modstand, men kunde ei imodstaae Gothernes Vaaben og Tapperhed, og bleve derfore alle undertvungne, og tiente Ermanarico. Derefter underlagde han sig ogsaa det Esthiske Folk, (der da uden Tvil bestod af Finner) som boede langs ved Stranden af det Germaniske Hav, og det giorde han ved sin Forstand og Tapperhed, og regierede saaledes over alle Scythiske og Germaniske Folk, som dem han havde erhvervet sig ved sit eget Arbeyde. (Heraf sees at Ermanaricus haver regieret over alle Folk fra Østersøen indtil Wolga, saa at han ei gandske uretteligen er bleven lignet med Alexander den Store; imidlertid giør dog Jornandes uden Tvil formeget deraf, naar han lader ham herske over alle Germaniske Folk, da han dog ei haver regieret over andre Germaner, end de der boede i Sarmatien eller Polen). Men midt udi denne hans store Lykke paakom ham og det gandske Gothiske Folk en uventelig Storm. Hunerne, som hidtil havde boet ubekiendte paa hiin Side af Mæotis, og ei vidste at der var noget Land til paa den anden Side deraf, og alene næret sig af Jagt og Rov (Jeg følger her Jornandem, som beraaber sig paa Prisco, endskiønt det er klart, at der have boet Huniske Slægter tilforn i Europa, som endog ere blevne kaldte Huner, hvorvel jeg derhos tilstaaer at disse Huner, som uddreve Gotherne, ere komne langt efter fra af Asien, som De Guignes haver viist, og have været temme-

teminneligen vilde og grumme, men dog ei i den Grad, som Gotherne have beskrevet dem, og efter deres Vidnesbyrd Romere og Græker) ginge nu over Mæotis, veyledede ved nogle Jægere af deres Folk, som tilforn vare gangne over den, da de forhen havde holdet den for en dyb Søe, ved at forfølge en Hind, som strax forsvandt saasnart de vare komne over, hvorfore Jornandes troer, at den har været frembragt af de Aander, som efter hans Sigende havde avlet Hunerne (alt dette røber Gothernes store Had imod Hunerne, men tiener tilligemed til at vise Gothernes Nordiske Herkomst, thi hos vore gamle Skribenter forekommer intet oftere end Beretninger om Trolde, Spøgelser, Qvættir, hvilke Navne gemeenligen gives til Finske og andre med dem beslægtede Folk, og haver det Huniske Navn selv givet Anledning til megen Digt, og at tillægge dem Hunde-Hoveder. Det synes ei heller meget troligt, at Hunerne ere gangne til Fods over Mæotis, hvis Navn af Morads haver bragt Jornandem i Vildfarelse, thi dertil er den dog meget for dyb; er det sandt, saa maae det være skeet til Hest, paa hvilke fast alle Huner reede, og dette gaaer da vel neppe an allevegne, endskiønt det ellers er vist at Mæotis er ei meget dyb, hvorom mere siden). Saasnart de vare komne over Mæotis, maatte i Forstningen alting falde for deres Sværde, men siden lode de sig nøye med at undertvinge Folkene. De første, som bleve overvældede af dem, vare Alipzuri, Alcidzuri, Itamari, Tuncassi og Boisci, eller som de i andre Codicibus kaldes Alpilzuri, eller Alpidzyri, Alchitzyri, Aichridzyri, eller Alchrydzyri, Itimari, Tuncarsi, Tuncarcer eller Tuncarser, og Baircos eller Bairchos, hvilke boede ved Strandbredden af Scythien. (Fire af disse Folk forekomme

hos

hos Priscum (16), som kalder dem Amilzuri, Itimari, Tonosursi og Boisci, og beretter, at Roua, Hunernes Konge, vilde føre Krig med dem og de andre Folk, der boede ved Ister, fordi de havde forenet sig med Romerne, og forlangte tilbage leveret alle Scyther, som havde begivet sig til dem, men døde i det samme, efter Mascovs (17) Regning omtrent Aar 428. Af denne Fortælling kan man ei slutte andet, end at disse Folk have staaet under Gotherne, om de ei just have været Gother, og at Itimari have efter Navnet været ovenanførte Mares eller Czeremissi; saa og, at de have ei boet vesten for Mæotis, som Jornandes vil, men østen imellem den og Wolga, hvilket og Jornandis egen Beretning stadfæster, naar han lader Gotherne boe langs Mæotis indtil Tanais, og Hunerne først angribe Alanerne, efterat ovenmældte ubekiendte Folk vare overvundne, og om Alanerne er det vist, at de boede imellem Tanais og Wolga; og endeligen er det klart heraf, at ei alle bemældte fem Folk bleve enten udroddede eller undertvungne, men at mange af dem flyede ligesaavel, som Gother og Alaner, og finge Boliger i Romernes Land sønden for Donau. De tvende første Folk Alipzuri og Alcidzuri, som maaskee skulle kun være eet, efterdi Priscus kun nævner Amilzuri, have efter mine Tanker været Huni, hvilket baade deres Bopæle imellem Tanais og Wolga, hvor mange Huniske Slægter havde boet fra de ældste Tider, kan tiene til at bevise, saa og at Ultizuri forekomme siden som Huner, og synes tilligemed Burugundi at have været Atilæ Huner, og de have samme Endelse, som ovenmældte Folk. De mange adskillige Navne, som de gamle Folk have havt, og de

(16) C. B. t. 1. p. 32.
(17) Gesch. d. Teutschen B. 9. §. 22. p. 422.

utallige Læse- og Skrive-Feyl hos de gamle Skribenter, giør det ogsaa troligt, at disse fire eller fem Folk ere iblant de 11 forhen anførte, som Ermanaricus overvandt, og paa den Maaade bliver det fatteligt, hvorfore Huner have angrebet, og fordrevet Folk, der vare beslægtede med dem. Af alt dette følger ogsaa, at de Huner, som giorde Indbruddet, have ei boet østen for Mæotis, men østen og norden for Wolga, hvilken Flod Jornandes (18) ogsaa selv siger, at være bleven kaldet Tanais, og at have faldet ud i det Caspiske Hav, og flødt fra de Chunniske Bierge, saasom der uden Tvil bør læses i Stædet for Montibus Chrinnorum. Og dette, at den haver ført Navn af Tanais, haver været nok for at bringe Jornandem og flere til vrangeligen at fløtte disse Huners ældste Bopæl til den rette Tanais). Derefter angrebe Hunerne Alaner, der vare ligesaa stridbare som de selv, men mere slebne og af anden Skabning; og dem undertwunge de efter mange Feltslag. Da de nu nærmede sig Gotherne, begyndte disse at blive bange for dem, baade for deres Udseende, saa og for deres Stridbarhed, og store Bedrifter, hvorover de med deres Konge søgte at undgaae dem. Hertil kom at tvende Brødre, Sarus og Ammius, af det utroe Roxsolanske Folk, som da stod under Ermanarico, havde overfaldet og saaret ham, fordi han havde ladet deres Søster Sanielh, eller som en anden Codex kalder hende Sonilda, binde fast til vilde Heste, og saaledes sønderrive, fordi hendes Mand havde paa en troløs Maade forladt ham; og af dette Saar var han syg, just paa en Tid da Hunerne droge imod Ostro-Gotherne, fra hvis Samfund Vese-Gotherne havde nu skilt sig, da de ellers længe havde holdet sammen. Saavel denne Smerte, som Hunernes

Anfald

(18) C. 5. p. 195.

Anfald giorde, at Ermanaricus da døde udi sit 110 Aar. Alt dette fortæller Jornandes (19) om denne mærkelige Konge.

§. XXXIII.

Men nu er det Tid, at anføre, hvad og andre Skribenter berette om ham. Ammianus (20), en af de troværdigste Skribentere, og som levede paa de Tider, skriver, at Hunerne, efterat de havde undertvunget Alanerne, som man gemeenligen kalder Tanaiter, og som boede op til Greuthungerne, og plyndret og ihielslaget mange af dem, og indgaaet Forbund med de øvrige, angrebe derover med des større Dristighed Ermenrichi vidtløftige og rige Lande, en meget krigersk Konge, som ved mange og adskillige tapre Bedrifter var en Skræk for sine Naboer. Ved dette uformodentlige og hæftige Angreb søgte han vel længe at blive staaende og at forsvare sig, men som Rygtet forøgede Faren, saa undgik han ved en frivillig Død denne Fare. Saavidt Ammianus. Det besynderligste er, at der forekommer meget i vore egne gamle Nordiske Historier om denne Konge, hvilket baade viser, hvor berømt han har været, saa og at der maae have været endeel Omgang imellem Gotherne og de i Norden boende Folk, hvilket altsammen tiener til at stadfæste deres Nordiske Herkomst. Udi vor Edda (21) fortælles, at Kong Jörmanrekur sendte sin Søn Randver til Kong Jönakur, for at frie til Svanhilldur, hvis Deylighed han havde spurgt om, og som blev opfostret der. Hun var en Dotter af den Huniske Prinds Sigurd, og Gudrun af den Giukungiske Slægt, som regierede ved Rhinen. Hendes Moder Gudrun havde tredie gang giftet sig med

Endnu mere om Ermanarico.

(19) C. 23 & 24. p. 202 —— 204.
(20) L. 31. p. 439 & 440.
(21) Dæmes. 77 & 78.

med Jonakur, og avlet tre Sønner med ham, Saurle, Hamder og Erpur. Da Randver kom frem, fik han hende strax for at føre hende til sin Fader. Men underveys sagde Bicke, som var Kongens Raad, og fulgte med, at det var bedre at han selv tog hende, thi han var ung, og hans Fader gammel, men ved Ankomsten lagde han Skylden paa Sønnen, som derover blev led til Galgen. Der tog Prindsen sin Høg, plukte Fiædrene af den, og sendte den til sin Fader, som strax forstod, at dette betydde, at hans Rige var fordærvet, saasom han var gammel og uden Søn. Derpaa lod han ved Heste træde Svanhilldur til Døde. Da Gudrun spurgde dette, udsendte hun sine tre Sønner, for at hævne deres Søsters Død. Underveys sloge de tvende andre Erpur ihiel; men vedbleve dog deres Forsæt, og overfulde Jörmundrekur, imedens han sov, og hugge Hænder og Fødder af ham. Men de bleve grebne og stenede. Udi den ældre Edda (22), som er paa Vers, og gemenligen kaldes Sæmundi, fortælles alt dette paa samme Maade, kun noget vidtløftigere, og med de Omstændigheder, at Randver og Svanhilldur virkeligen giftede sig sammen, og at Randver blev hængt, saasom Jörmunreks Fortrydelse kom for sildig. Der siges ogsaa, at de to ældste Brødre skiltes venligen fra Moderen, men dræbte Erp den yngste underveys, fordi han var kun deres Halvbroder, og fød af en anden Moder, ringere af Stand end Gudrun; at de uden Overlæg, heldst Hamder, reiste ind i Jörmunreks Land, og udstrøede allevegne deres Erende og Hensigter, saa at Jörmunrek fik det altsammen i Forveyen at vide, glædede sig over, at

(22) Ap. Torfæum in Serie l. 3. c. 8. p. 325 — 328. Gudrunar hvöt, Hamdis Mal, og Sigurþar quiþa, alle i den saa kaldte Sæmundi Edda.

at de saaledes Hovedkulds styrtede sig i Ulykke; tilsidst overfulde de ham i et Giæstebud midt imellem Livvagten, og bunde ham. Udi Fortalen for Gudrunar qviþa (hvilken Fortale er skrevet meget længe efter Verset selv,) anføres ogsaa de Tydske Historier, som, dem der ikke i alting komme overeens med de Nordiske Efterretninger. For at være vis paa, hvad der stod mere og anderledes i Sæmundi Edda, haver jeg raadført mig med den udi disse gamle Ting, og det gamle Sprog meget erfarne og lærde Islænder Finsen. Og efter denne Edda fortælles Tingen ligedanne i Volsunga Saga (23), der efter al Anseende er ældre end den saa kaldte Snorronis Edda. Mærkeligt er det, at de Navne Saurle og Hamder ere aabenbare de samme som Sarus og Ammius, og Sonilda, thi den Læsemaade er meget rettere, end Sanielh, det samme som Svanhillde. Udi intet af disse Skrifter siges, hvor Jörmunrekur og Jonakur have regieret, dog berettes om den første, at han var en mægtig Konge. I Volsunga Saga lægges til, at da intet Jern kunde bide paa Saurle og Hamder, kom en gammel og eenøyet Mand, og sagde, at man skulde stene dem ihiel. Hvo kiender ei Odin her igien. Dersom nu Traditionen var udi disse Skrifter mindre bedærvet, saa var dette Sted et uovervindeligt Beviis for at Gotherne havde dyrket Odin. Men naar betænkes, at samme Saga lader Sigurds Dotter Aslaug med Brynhilldur giftes med den Danske Kong Regnar Loþbrok, saa sees klarligen heraf at her sammenmænges Ting, som ere skeede i det fierde og i det ottende Seculo, og henføres dog til een Tid. Det er derfore rimeligt, at de Vers, som vi endnu herom have, ere kun af det 10 Seculo, thi yngre kunne de ei vel være, saasom de bære alle Hedenska-

(23) P. 105 — 110.

dets Mærker, og de alerede ere samlede i Begyndelsen af det 12 Sæculo. Paa den Tid seer jeg neppe hvorfra vore Fædre skulde have faaet Efterretninger om den Ost-Gothiske Konge Ermanarico, hvis Hoved-Rige laae henne ved Mæotis. Min Tanke er derfore, at man haver havt ældre og rigtigere Vers herom, men som ved Tidens Længde ere blevne fordærvede, og en yngre Sigurd blandet med en ældre. Saxo (24) fortæller ogsaa disse Begivenheder, men noget anderledes. Han kalder Ermanaricum Jarmericus, og giør ham til en Dansk Konge, og Søn af den Danske Kong Syvard. Han lader ham overvinde Sember, Curlændere og mange østlige Folk, saa og Slaver (Semberne boede paa samme Sted som Esthier og Slaver ere Vender, følgeligen er her en stor Overeenstemmelse imellem Saxonis og Jornandis Beretninger). Siden lader han ham bygge et stærkt Slot paa en høy Klippe, og gifte sig med den deylige Swavilda (hvilket uden Tvil er en Læse-Feyl i Stædet for Svanhilda) en Søster af fire Hellespontiske Brødre. En Liflandsk Prinds, ved Navn Bicco, hvis Brødre Jarmericus havde ihielslaget i Krig, stod paa den Tid i største Naade hos ham, og bragte ham til mange Grusomheder, for derved at giøre ham forhadt, og faae Leylighed til at hævne sig. Han bildte ham og ind, at hans Søn Broder, som han havde avlet med en anden Kone, havde utilladelig Omgang med Dronningen, hvorover Swavilda blev af Heste trædet til døde, og Prindsen dømt til at hænges, men reddet ved det hans Høg begyndte at plykke Fiædrene af sig. De Hellespontiske hævnede deres Søsters Død, og indtoge Kongens faste Slot ved Hielp af den Trold-Qvinde Guthrina, og hugge Hænder og Fødder af ham, men bleve selv efter

Odins

(24) L. 8. p. 154—157.

Odins Raad stemde til døde. Da denne Jarmerie har efter Saxonis Vidnesbyrd været den 8 for Gotric, som han vil at skal have været den samme som Gothofredus, der døde Aar 810, saa maae Jarmeric efter denne Regning være død 579; men saasom han paa den anden Side lader ham være den tredie Regent for Snio, under hvilken Longobarderne droge efter hans Sigende ud af Dannemark, saa maae hans Jarmeric have levet i det tredie Seculo, hvilket bliver noget for Ermanarico, efterdi det lader at han følger Pauli Diaconi tilsyneværende Chronologie over Tiden af Longobardernes Udtog, som efter den maa være skeet i det fierde Seculo. At Jarmeric ei haver været Konge over gandske Dannemark, kan sees af alt det foregaaende, som og deraf, at Volsunga Saga (25) udgiver Halfrek for at have da været Konge i Dannemark, under hvilket Navn dog ingen forekommer i vore gamle Konge-Lister. Men om Saxo selv haver saaledes forvendt denne Tildragelse, eller om han haver annammet den paa den Maade af andre, er vanskeligt at sige; dog troer jeg snarere det sidste, thi hvorfore skulde han have forandret Randver til Broder; desuden gior den saa kaldte Erici Pomerani Kronike (26) Jarmarum ogsaa til Konge i Dannemark, og lader ham anlægge sit Slot paa Kullen i Skaane, og omkomme i Oresund i et Slag imod Hellesponterne, og hans Broder Brother følge ham i Regieringen, hvilket viser at han vel tildeels har havt samme Tradition som Saxo, men at den dog i nogle Ting haver viget fra hans; og maae man ogsaa tilstaae, at den i Henseende til Brother er rimeligere, hvis rette Navn man nok ikke har. Cornerus (27) haver skrevet ham ud, og

kommer

(25) C. 21. p. 31. c. 22. p. 33. c. 41. p. 87.

(26) Ap. Lindenbrog. p 265.

(27) In Eccardi Corp. hist. Medii ævi t. 2. col. 481.

kommer i alle Ting overeens med ham, undtagen at han kalder Kongen Germarum. Det bliver ogsaa et Spørsmaal, om der ei haver været en Konge af omtrent noget saadant Navn her i Norden, der ei haver regieret over gandske Dannemark, men kun, som det synes, i Skaane, og hvis Navn og andre Omstændigheder haver givet Anledning til at blande ham med den gamle Ermanaric, og at giøre denne saa nye. Af det hidtil sagde sees, at Beretninger om Ermanarico findes her i Norden fra det 10 Sæculo af, som udi visse Omstændigheder vige fra hinanden, og ere blevne fordærvede, men som i Hoved-Omstændighederne dog komme overeens, og som derfore rimeligen ere blevne i langt ældre Tider bragte herind, da der var endnu Omgang imellem vore Nordiske og Gotherne ved Mæotis. At Ermanaricus er med Tiden bleven forvandlet til en Dansk Konge, er ei at undres over, om man end ikke vil antage, at en af omtrent saadant Navn haver i senere Tider levet her, thi da her blev siunget om ham i Viser paa vort Maal, og det uden at sige hvor han var Konge, som man kan see af begge Edder og af Volsunga Saga, saa er intet rimeligere, end at vore Folk kan med Tiden være faldne paa de Tanker, at han og maae have regieret her, og saa kan en Versmager af de seenere Tider let have sat til Kullen og Øresund. Men foruden disse Beretninger have vi nok en anden udi vort gamle Sprog i Wilkina Saga (28), efter hvilken Ermenrek skal have været en Søn af Samson, der regierede i Salerno (en Stad i det Napolitanske) og Hildeswid, en Dotter af Rodiger Jarl i Salerno, og regieret der efter sin Fader, og indtaget Rom, og det meeste af det Romerske Rige, færdeles

heele

(28) C. 8. 9. 13. 84. 100. 248 — 266. 294 — 315. 374. P. 14. 15. 22. 157. 181. 350 — 367. 401 — 430. 505.

heele Italien, og mange af de Grækiske Øer, saa at han blev den mægtigste iblant alle Konger. Siden efter giorde han Forbund med Atila, Hunernes Konge, og kaldes han ved denne Leilighed Konge af Pul, (hvorved efter mine Tanker bør forstaaes Polen, som var en stor Deel af Ermanarici Rige, og hvis Navn dog haver været overalt bekiendt fra det 10 Sæculo af, men hvokaf den første Forfatter af denne Saga har af Ukyndighed giort Apulien, som han meget bedre kiendte, fordi det laae ham saa nær, og deraf taget Anledning at giøre Salerno til hans Residence). Videre fortælles der at Thidrik af Bern, hans Broders Thetmars Søn, kom til ham og hialp ham i nogle Krige; at Erminrekur voldtog Odilia, der var giftet med en af hans Hofmænd, ved Navn Sifka, som derover, for at naae sin Hævn, formaaede ham til at sende sin Søn Fridrek til Wilkinaland, hvorved forstodes det vi kalde Sverrige og Dannemark, for at fordre Skat af Kong Osantrix, men Fridrek blev der efter Sifkas Anstiftende taget af Dage ved Forræderie. Siden foraarsagede han, at hans anden Søn Reginbald druknede paa Veyen til Engelland, da han efter hans Raad skulde fordre Skat der. Den yngste Søn Samson bragte han Kongen selv til ved Bagvaskelse at tage af Dage, og paa saadan Maade formaaede han ham til at ombringe næsten alle sine Venner, og at udjage sin Broders Søn Thidrek af sit Rige Aumlungaland (ↄ: Gothia, saa kaldet af den Amaliske Slægt) som derpaa tog sin Tilflugt til Atila, og fik Hielp af ham, endog hans tvende egne Sønner Erp og Ortwin, som han havde med Dronning Erka, hvilke begge satte deres Liv til i denne Krig; noget efter blev Erminrek syg, saa at Tarmene hang ham ud af Livet, og blev han da skaaren efter Sifkas Raad, og blev det

kommer i alle Ting overeens med ham, undtagen at han kalder Kongen Germarum. Det bliver ogsaa et Spørsmaal, om der ei haver været en Konge af omtrent noget saadant Navn her i Norden, der ei haver regieret over gandske Dannemark, men kun, som det synes, i Skaane, og hvis Navn og andre Omstændigheder haver givet Anledning til at blande ham med den gamle Ermanaric, og at giøre denne saa nye. Af det hidtil sagde sees, at Beretninger om Ermanarico findes her i Norden fra det 10 Sæculo af, som udi visse Omstændigheder vige fra hinanden, og ere blevne fordærvede, men som i Hoved-Omstændighederne dog komme overeens, og som derfore rimeligen ere blevne i langt ældre Tider bragte herind, da der var endnu Omgang imellem vore Nordiske og Gotherne ved Mæotis. At Ermanaricus er med Tiden bleven forvandlet til en Dansk Konge, er ei at undres over, om man end ikke vil antage, at en af omtrent saadant Navn haver i senere Tider levet her, thi da her blev siunget om ham i Viser paa vort Maal, og det uden at sige hvor han var Konge, som man kan see af begge Edder og af Volsunga Saga, saa er intet rimeligere, end at vore Folk kan med Tiden være faldne paa de Tanker, at han og maae have regieret her, og saa kan en Versmager af de seenere Tider let have sat til Kullen og Øresund. Men foruden disse Beretninger have vi nok en anden udi vort gamle Sprog i Wilkina Saga (28), efter hvilken Ermenrek skal have været en Søn af Samson, der regierede i Salerno (en Stad i det Napolitanske) og Hildeswid, en Dotter af Rodiger Jerl i Salerno, og regieret der efter sin Fader, og indtaget Rom, og det meeste af det Romerske Rige, særdeles heele

(28) C. 8. 9. 13. 84. 100. 248 — 266. 294 — 315. 374. P. 14. 15. 22. 157. 181. 350 — 367. 401 — 430. 505.

heele Italien, og mange af de Grækiske Øer, saa at han blev den mægtigste iblant alle Konger. Siden efter giorde han Forbund med Attila, Hunernes Konge, og kaldes han ved denne Leilighed Konge af Pul, (hvorved efter mine Tanker bør forstaaes Polen, som var en stor Deel af Ermanarici Rige, og hvis Navn dog haver været overalt bekiendt fra det 10 Sæculo af, men hvoraf den første Forfatter af denne Saga har af Ukyndighed giort Apulien, som han meget bedre kiendte, fordi det laae ham saa nær, og deraf taget Anledning at giøre Salerno til hans Residence). Videre fortælles der at Thidrik af Bern, hans Broders Thettmars Søn, kom til ham og hialp ham i nogle Krige; at Erminrekur voldtog Odilia, der var giftet med en af hans Hofmænd, ved Navn Sifka, som derover, for at naae sin Hævn, formaaede ham til at sende sin Søn Fridrek til Wilkinaland, hvorved forstodes det vi kalde Sverrige og Dannemark, for at fordre Skat af Kong Osantrix, men Fridrek blev der efter Sifkas Anstiftende taget af Dage ved Forrædetie. Siden foraarsagede han, at hans anden Søn Reginbald druknede paa Veyen til Engelland, da han efter hans Raad skulde fordre Skat der. Den yngste Søn Samson bragte han Kongen selv til ved Bagvaskelse at tage af Dage, og paa saadan Maade formaaede han ham til at ombringe næsten alle sine Venner, og at udjage sin Broders Søn Thidrek af sit Rige Aumlungaland (ɔ: Gothia, saa kaldet af den Amaliske Slægt) som derpaa tog sin Tilflugt til Atila, og fik Hielp af ham, endog hans tvende egne Sønner Erp og Ortwin, som han havde med Dronning Erka, hvilke begge satte deres Liv til i denne Krig; noget efter blev Erminrek syg, saa at Tarmene hang ham ud af Livet, og blev han da skaaren efter Sifkas Raad, og blev det

hans Død. Enhver indseer vel letteligen at Sifka er Bicco, at Erp kiendes igien, at her er en mørk Tradition om Ermanarici Krige med Hunerne, hvilke uretteligen tillægges Atila, som den beromteste Huniske Konge, at Ermanaricus blandes sammen med Alarico, at Aumlungaland kaldes saaledes af Amalerne, at ved Bern bør Verona forstaaes, hvor Theodericus tildeels residerede, som er den samme som Thidrek, der vel uretteligen giøres til Ermanarici Broder-Søn, men dog stammede i fierde Led fra hans Broder. Enhver seer og heraf, hvor fordærvet Traditionen ofte er, og at man vanskelig kan finde rede i den, uden man tilligemed har nogle paalidelige historiske Facta at gaae efter. Indholden af denne Saga er ellers bleven hidført af en Nordmand, ved Navn Mester Biörn fra Spanien, hvor han hørte den læse paa Tydsk. Han fulgte did Aar 1257 med den Norske Prindsesse Christina, Kong Hagen den Gamles Dotter, som giftede sig med Philippo, en Broder af Alphonso den vise Konge i Castilien. Det er rimeligt, at denne Saga er bleven skrevet i Tydskland, siden den var paa Tydsk, og kommer ogsaa den saa kaldte Heldenbuch noget dermed overeens. Men da udi Wilkina Saga findes saa meget om Norden, og saa lidet om Tydskland, saa er der ingen Tvil paa, at den jo er bleven meget forandret her hos os. Enhver seer ellers vel letteligen, hvor stor Forskiæl der er imellem dens Fortællinger, og de forhen af mig anførte ægte Nordiske, hvilke ikke alene komme meget mere overeens med Jornandis Beretninger, men desuden ei heller indeholde saa meget urimeligt og aabenbare urigtigt, som denne Saga. Heraf sees, hvor megen større Lid man kan slaae til de Nordiske Folks Traditioner end til de andre Europæiske Folks; hvortil Aarsagen er denne, at de Nordiske bleve seenere Christne, og

derfore

derfore vedligeholdte længere alle deres gamle Skikke, og deriblant den, at foræwige deres Forfædres Bedrifter og Ihukommelse med Viser, saa at derved flere ægte gamle Overleveringer ere komne fra dem til os, end hos noget andet Europæisk Folk. Vel sandt, at mange Slaviske og Finske Folke-Slægter ere blevne ligesaa seent, ja tildeels seenere Christne end vore, og dog haver man heel faae Traditioner fra dem, og de endda meget slette og upaalidelige; men man haver kun nødig at kaste et kiønsomt Øye paa deres Levemaade, saaledes som den beskrives af Grækiske og Romerske Skribenter, for at blive overbeviist om, at Aarsagen hertil bør søges i den; thi den var ussel, ringe, stedse omvankende og vankundig. Men at komme til Ermanaricum igien, da findes omtrent ligedanne Fortællinger om ham, og de andre i Wilkina Saga nævnte Helte, udi Blomsturvalla Saga, Floamanna Saga og Maus Jarls Saga, som udi bemældte Wilkina Saga (29). Det er ellers stor Skade, at man ei haver ovenmældte Heldenbuch trykt paa sit gamle Sprog. Den synes fornemmelig at indeholde en fordærvet Fortælling om Keyser Otto den Store, hvoraf sees, at den ei kan være nær saa gammel som vore ægte Nordiske Traditioner om Jörmunrek. Der forekommer (30) Hug Dieterich, en Søn af Attenus, Konge i Constantinopel, og Fader til Wolf Dieterich med Hilburg, en Dotter af Kong Waligund i Salneck, som blev kaldet saaledes, fordi han blev opfød af Alve, og blev siden en mægtig Konge der, og overvandt nogle Ryser ɔ: Gigantes, og herom handles i de tvende første Deele. Udi den tredie og fierde Deel tales om Dieterich af Bern, en Me-

(29) Peringskiölds Fortale for Wilkina Saga p. 1 og 2.

(30) F. 29. p. 2. f. 30. p. 1. f. 36. p. 2. f. 48. p. 2. f. 63. p. 1. f. 98. p. 1. f. 184. p. 2. f. 186. p. 2. f. 187.

ster Hiltebrant, om Munken Ilsan, om Seyfrid Horn; hvilke alle forekomme i vore Danske Kiæmpe-Viser. Udi Appendice ved Heldenbuch findes, at Etzel ɔ: Atila var Konge i Ungern, eller Hunnernes Land, at Keyser Ementrich ɔ: Ermanaricus var Broder til Dieterich af Bern, at han forjog ham efter Raad af sin Marskalk Sibiche, hvis Kone han havde besovet; at Crimhild, en Doter af Kong Gibich, og Enke efter Sigfrid Horn, som Dieterich af Bern havde dræbt, giftede sig med Kong Etzel, for derved at faae Leilighed til at hævne sig over Wolfingerne ɔ: Nislungerne, hvilket ogsaa lykkedes hende saaledes, at hun fik alle Heltene dræbte, tilligemed sine tvende Brodre, undtagen Dieterich, som man ei veed, hvor han blev af, endskiønt hun selv satte ogsaa Livet til derved. Men da dette Tillæg ei er paa Vers, saa er det af mindre Anseelse end Skriftet selv, med mindre det fra bunden Stiil kan være fort over i ubunden, thi det er klart, at mange Ting komme derudi overeens med Niflunga og Wilkina Saga, saa og med Volsunga Saga. Man seer ellers af alt dette, at i de gamle Vers og Sagar blandes sammen adskilte Tider, og Gothiske, Huniske, Tydske og Nordiske Helte. At disse Sange og Fortællinger om Crimhild maae ellers være gamle, kan sees deraf, at Saxo (31) beretter, at en Saxisk Sanger skal have siunget for Hertug Knud, da han blev myrdt Aar 1131, for at advare ham, det bekiendte Forræderie af Grimhild imod sine Brodre. Iblant vore Kiæmpe-Viser (32) findes tre om Frue Grimhild og hendes Brodre, hvor Scenen dog henføres til Hvenøland, men da derudi tales om Kong Sigfred, og Kong Ottelin, saa er det klart, naar Saxonis foranførte Vidnesbyrd derhos

(31) L. 13. p. 239.

(32) Af Peder Syvs Edition p. 53—66.

derhos overveyes, at de ere Tydske af Oprindelse, og af samme Kilde som Heldenbuch, og at denne Vildfarelse er kun kommet deraf, at et hvert Folk haver villet henføre de gamle Bedrifter til sit Land. Ved at overveye alle disse Fortællinger, seer man klarligen, at derudi stikke Ermanarici, Attilæ og den store Ost-Gothiske Konges Theoderici Bedrifter, tilligemed den Franske Konges Sigeberti, og hans Dronnings Brunnechildis. Det er ellers mærkeligt, at udi en gammel Codice membranaceo i Vatican af Jornande de rebus Geticis staaer ved Sluthingen en Betragtning over Forskiellen imellem Jornandis Beretninger om Ermanarico, Attila og Theoderico, og særdeles Tiden de have levet paa, og de som forekomme om de samme Personer i de almindelige Fabler og Viser, thi dette tiener til at stadfæste den Sag, at Indholden af Wilkina Saga er dog noget gammel, eftersom denne Codici tillegges en Alder af 550 Aar (33). At Efterretninger om Krige mellem Dietrich af Bern og Atila have været gængse i Mæhren og Ungern, endog i det 16 Seculo, kan sees af Paprotzkio (34), siden en adelig Slægt førte endda sin Herkomst fra de Tider.

§. XXXIV.

Gothernes Bedrifter under Constantio &c til Hunnernes Indfald. 358.

Men nu er det Tid, at jeg vender mig til at betragte, hvad Romerske Skribenter have optegnet om Gotherne efter Constantini Magni Død, og indtil det store Huniske Indfald. Under Constantio finder jeg, at han brugte Taifaler i Krigen imod Sarmatas limigantes, igiennem hvis Land den store Flod Parthiscus løb, som faldt i Ister, (udi dens sidste tvende Stavelser synes mig at igien kiende Theys, som er den eeneste store Flod norden for

(33) Peringskiöld in Cochlæi vitam Theoderici p. 277.
(34) Pfeiffers Paprotzkius enucleatus p. 93.

for Douau paa de Kanter); og at disse Thaifaler angrebe dem paa den Side, hvor de grændsede til deres Land, imedens Romerne giorde det fra Moesien af, og de frie Sarmater fra en anden Kant, (heraf sees at disse Sarmater have omtrent beboet en Deel af det Land, som ellers tillegges Jazyges Metanastæ, og tiener det samme desuden til at stadfæste Eutropii (35) Vidnesbyrd, efter hvilket Taiphali, Victophali og Theruingi boede i hans Tid, og han slutter sin Historie med Aar 363, udi Dacien. Heraf bliver det rimeligt, at Taiphali have boet foran vester i Siebenbürgen, siden de grændsede til Sarmatas Limigantes, Victophali længere borte, maaskee henne i Molda, siden jeg forhen haver anført, at Sarmaterne flyede til de noget langt bort boende Victohaler, da de maatte romme for deres Trælle, hvilke just vare disse selvsamme Sarmatæ Limigantes, som derpaa bemestrede sig deres forrige Herrers Land, og Theruingi, der vare de selvsamme som Visi-Goterne, eller i det mindste de Fornemste iblant dem, boede efter al Anseende ved Donau i Wallachiet, siden de altid havde saa meget med Romerne at bestille. Da Vandalerne beboede noget tilforn de fleste af disse Lande, og bleve overvundne og udjagede af den Gothiske Kongë Geberich, og man af det nu nyligen anførte seer, at det var egentligen Vest-Gotherne, som havde sat sig i deres Stæd, og man desuden veed, at Ost-Gotherne boede da længer bort imod Dnieper, saa er jeg af de Tanker, at Vest-Gotherne have egentligen været de, der uddreve Vandalerne, og at Geberich haver maaskee alene regieret over Vest-Gotherne, og Ermanaric maaskee først efter hans Død bleven Konge over dem, da han formodentligen havde længe forhen regieret over Ost-Gotherne. Pæanius kalder Taiphali ligedan, men

(35) L. 18. c. 2. p. 194.

men Victophali kalder han Biktoali, og Theruingi, Terbitæ, hvilket sidste er uden Tvil en Skriver Feyl. Ellers holder jeg for at Victophali er den retteste Skrivemaade, og at Endelsen Phali betyder her det samme som i Westphalen og Ostphalen i Tydskland, nemlig Feld ɔ: Mark, Slette. Da jeg forhen haver anført af Capitolino, at Victovaler og Marcomaner sættes at have tilsammen under Marco Aurelio giort Indfald i de Romerske Lande, saa synes heraf at flyde, at Victophali have da maaskee boet i Bøhmen, siden Marcomaner boede der, og at de maaskee af første Oprindelse have været et andet Tydsk Folk, og ei Gother, men ere med Tiden blevne regnede til dem, ved at være blevne indlemmede iblant dem, enten ved Undertvingelse, eller ved Forbund, hvilket saa meget lettere kunde skee, saasom der var stor Overeenstemmelse imellem alle Tydske Folk i Sprog og Religion). Noget efter kaldte Constantius Scytherne 360.
til Hielp imod Perserne for Penge, og ved at love dem sin Yndest, men da han drog imod Perserne, vendte de tilbage, og selv døde han kort efter (36). At Gotherne have ellers paa de Tider boet langs Ister, lige til Pontum Euxinum, kan sees af det Zosimus (37) beretter ved Leilighed af Juliani Marche, at Ister tager sin Begyndelse i Rhætien, og flyder igiennem Noricum, Pannonien, Dacien, Mysien, og Scytherne, og falder derpaa ud i Ponto. Julianus satte i sin korte Regierings 362.
Tid Grændserne ved Ister i god Stand, saa at de, som skulde bevogte dem, fattedes hverken Vaaben, Klæder, Sold eller Føde, og da nogle raadde ham til at angribe de hosboende Gother, som ofte vare troløse og bedragelige, svarede han, at han søgte

(36) Ammian. l. 17. p. 108. 110. l. 20. p. 167. l. 21. p. 196.
(37) L. 3. c. 10. p. 269.

søgte anseeligere Fiender, og at de Galatiske Kiøbmænd vare nok for hine, ved hvilke de bleve allevegne solgte uden Forskiæl af Stand. En Skribent fra de Tider ligner Landene ved Pontum og Mæotis med en Bue, hvis middelste og meest ophøyede Deel var ved den Tauriske Chersonesus, nu Crim, og hvis ene Ende gik til Floden Halys, og den anden til den Thraciske Bosporum. Midt i den Deel, hvor Buen var størst, og som en hurtig Reisende behøvede 15 Dage til at igiennemreyse, boede de Europæiske Alaner, Costobocæ, og utallige Scythiske Folk, hvilke strakte sig hen til de Lande, hvis Ende man ikke vidste; en liden Deel af dem nærede sig af Jordens Grøde, men alle de andre vankede om i disse store Ørkener uden at dyrke Jorden, og levede usle, og som vilde Dyr; al deres ringe Boskab og Famille satte de paa Vogne, som vare takte med Bark, og droge saaledes om naar det dem lystede, og uden Hinder. (Denne Levemaade troer jeg ikke passer sig paa de egentlige Gother selv, men paa mange Scythiske og Sarmatiske Folk, der stode under dem, og som fra Arilds Tid havde brugt den. Dog paastaaer jeg derfor ikke, at alle Gother have dyrket Jorden, men tilstaaer gierne at de fleste have levet af Fædrift. Vel sandt at man finder at Gotherne førte i de fleste Krige mange Vogne med sig, og giorde Vognborger, men deraf følger dog ikke, at de ogsaa i Fred have saaledes vanket om paa Vogne, thi ellers maatte man tilskrive denne Levemaade fast alle Europæiske Folk i Middel-Alderen, særdeles Italienerne, og nu omstunder Russerne).
363. Udi Krigen mod Perserne havde Keyser Julianus Scythiske Hielpe-Tropper med sig (38). Zosimus (39) skriver udtrykke-

(38) Amm. l. 22. p. 216. 217. l. 23. p. 239.
(39) L. 3. c. 25. p. 316.

trykkeligen, at han havde Gother med sig, og at de i et stort Slag hiulpe Romerne at overvinde Perserne. Til Juliani og Constantii Tider bør vel og mange Gothers Omvendelse til den Christne Troe ved Audium henføres, hvorvel jeg forhen haver viist, at der fandtes Christne iblant dem fra Midten af det tredie Sæculo. Epiphanius (40) taler saaledes om Audio eller Odio. Han var fød i Mesopotamien, og meget anseet for sit Levnets Hellighed. Men som han skarp angreb mange da levende Bisper og Præster for deres slette Opførsel, saa blev han stødt ud af Kirkens Samfund, hvortil toges Anledning af det han lærte, at Gud havde et Legeme, efterdi der staaer hos Mosen, at Mennesket blev skabt efter Guds Billede. Han stiftede da en Sect for sig paa den Tid det Nicæniske Concilium blev holdet imod Arium. Hans Efterfølgere boede endda i Epiphanii Tid (det er ved Aar 374) sammen i Klostere, langt fra Omgang med andre Mennesker, enten i Ørkener, eller i det høyeste i Forstæder. Efter at han var uddrevet af Kirken, blev han af en anden Bisp, som for samme Aarsag var udjaget, indviet til Biskop; thi mange Bisper, Præster og andre holdte med ham, og nærede sig af deres Hænders Arbeyde, ligesaavel som han selv. Men det var ei alene herudi, at Audæus og hans Anhang, som efter ham kaldtes Audiani, skilte sig fra Kirken. De holdte og Paaske paa samme Tid som Joderne og de Asiatiske Kirker giorde i gamle Dage, efterfølgende herudi Apostelen Johannem og Polycarpum. Paa sine gamle Dage blev Audius forviist af Keyseren til Scythien (hvorved uden Tvil forstaaes det Scythien, som laae sønden for Donau, og som længe forend Gotherne eller Scytherne satte sig der ned førte det Navn,

(40) Op. t. 1. Hæref. 70. p. 811—828.

thi Plinius (41) lader allerede Scyther boe sønden for Donau, og Ammianus (42) udi sin Inddeelning af Thracien i 6 Provincier, som synes ogsaa at have været meget gammel, sætter Scythia længst borte ved Mysia, og siger at de fornemste Stæder deri vare: Dionysiopolis, Tomi (som laae ved Pontum længst imod Norden) og Calatis, og som han slutter sin Historie med 378, da Gotherne endda ei vare ret rodfæstede i Thracien, saa synes Scythien ei at have kunnet faae Navn af dem. Noget andet Scythien end dette kan ei vel forstaaes, saasom Keyseren havde ei over andet at befale, med mindre man vilde falde paa den Tauriske Chersonesus, hvor mange Stæder tilhørte Keyseren), ved hvilken Leilighed han trængde ind i Gothiæ inderste Dele, omvendte mange Gother, og stiftede nogle Klostere der, hvor en streng Tugt, ugift Stand og et beskuende Liv nøye iagttages, (var han forviist til Chersonesum, saa kan han have kommet langt ind i Ostro-Gothernes Land, imellem Dnieper og Don, men var han derimod forviist til Scythien sønden for Donau, saa er han vel ei kommet længere end til Vest-Gotherne i Dacien. Den Lærdom at Gud var legemlig, har og vel giort meget til, at han saa let fandt Indgang hos dette Folk, saasom det kom overeens med deres Religion). Hvor mange Aar han haver opholdt sig der, tilstaaer Epiphanius sig ei at vide. Udi Gothia selv beskikkede han nogle til Bisper, og deriblant Silvanus. Men efter hans egen, saavelsom Silvani og Uranii, Bispers i Mesopotamien Død, tog hans Sect meget af, saa at der i Epiphanii Tid kun vare nogle tilovers ved Euphrat, og ved Antiochia, thi af Gothia bleve de fleste uddrevne, tillige-

med

(41) T. I. p. 439. 441. l. 4. c. 11. §. 18.
(42) L. 27. p. 340.

med de Orthodoxe, da en hedensk Konge der opvakte en heftig Forfølgelse imod de Christne, af Had til Romerne, men kunde dog ei udrydde dem alle. De flygtige vendte sig til deres Brødre ved Euphrat, og havde da Epiphanius skrev dette, boet der i fire Aar, (det er fra Aar 370). Theoderetus (43) henfører Andræum vrangeligen til Valentiniani I. og Valentis Tider, jeg kan tænke, fordi hans Sect haver da giort størst Opsigt, og tillegger Audianerne mange falske Meninger, hvilket enten maae have været en Bagvaskelse, som jeg snarest troer, eller og maae de i de senere Tider være henfaldne dertil. Efter Juliani Død, og Joviani korte Regiering flyede Procopius Juliani Frænde for de nye Keysere Valentinianus og Valens til den Tauriske Chersonesum, 364.
men som han mærkte at Indbyggerne vare ei at lide paa, saa flyede han derfra til Constantinopel, hvor han opkastede sig til Keyser, og fik fra den Scythiske Første, der boede paa hin Side Ister, til hvilken han havde sendt i Gesandtskab endeel anseelige 365.
Mænd, 10000 tappere Soldater sendte sig til Undsætning (44). Ammianus (45) skriver, at nogle røverske Tropper af Gother plyndrede efter Joviani Død Thracien; at Gotherne tilhobe vilde brække ind igiennem de Thraciske Grændser, hvorover Valens maatte sende et tilstrækkeligt Antal af Folk did, og at Gotherne da vare meget modige, saasom de paa den Tid ei vare angrebne; at de Gothiske Konger bleve endeligen formildede, og sendte Pro- 366.
copio 3000 Mænd til Hielp, men som komme for sent, efterat han allerede var død; at Valens derover besluttede efter sin Bro-

(43) Op. t. 3. p. 669. som dog skulde være 671. H. Eccl. l. 4. c. 9. t. 4. hæret. fab. l. 4. c. 10. p. 241 & 242. l. 5. c. 9. p. 271.
(44) Zosimus l. 4. c. 5. p. 352. c. 7. p. 357.
(45) L. 26. p. 315. 320. 329. l. 27. p. 338. 340 — 342. l. 30. p. 416. 417.

ders Raad, at paaføre Gotherne Krig, til hvilken Ende han sendte Victor, General over Rytteriet, til dem, for at forhøre, hvorfore et Folk, der stod i Venskab og Forbund med Romerne, havde hiulpet en Rebeller imod de retmæssige Regentere. De forevisie til deres Undskyldning Breve fra Procopio, hvorudi han mældte, at Riget tilkom ham, som den der var af Constantini Slægt. Men Valens antog ei denne Undskyldning, og samlede
367. om Foraaret sin Krigshær ved Daphne, og gik paa en Skibsbroe over Ister uden nogen Modstand, da Fienden derimod trak sig til de Serriske Bierge, som ere utilgiængelige uden for dem, der ere meget vel kiendte. Han kunde derover ei giøre andet, end tage nogle faae til Fanger paa Sletten, som ikke havde kunnet hastigen nok naae Biergene, og derpaa vendte han tilbage igien, (disse Bierge ere uden Tvil dem, som ligge sønder i Siebenbürgen, og kaldes nu Demir-Kapu, og har Valens rimeligen været i Wallachiet).
368. Aaret efter søgte han atter at gaae over Donau ind i Gothernes Land, men Floden var hele Sommeren over saa stor, at han ei kunde, og maatte derover ligge stille i Leyren ved Carpernes Flekke, (i Moesien), lige til Høsten, hvorpaa han opholdt sig om Vinteren i Marcianopolis, (for at være
369. ved Haanden); Aaret efter, da han ved Novidunum (i det lille Scythien sønden for Donau) gik ved en Skibsbroe over Donau, og ved uophørlige Marcher drog imod Greuthungerne et stridbart Folk, som boede noget langt borte, (herefter at dømme maae Valens være gaaet over til det nu værende Bessarabien, og Greuthungerne have boet ei alene imellem Don og Nieper, men og sønden for Nieper, ja maaskee Niester, thi der tales ei om, at Valens er gaaet over nogen anden stor Flod, end Donau, men dog have Greuthungerne vel alene boet paa disse Kanter i Bessa-

rabien

rabien og i Ukraine langs Havet og Nieper), og drev Athanaricum, som paa de Tider var den mægtigste Dommer, paa Flugt, efterat nogle smaae Skermytsler vare gangne forud, da han med en stor Krigshær havde anfaldet ham, og derefter vendte han tilbage til Marcianopolis igien, for at overvintre der. Denne Keyserens jævnlige Nærværelse bragte Barbarerne paa Freds-Tanker, saa og at de lidde Nød ved det al Handel og Vandel var hæmmet. Victor og Arinthæus, som anførte Rytteriet, bleve da sendte for at slutte Fred, og funde de Gotherne redebonne til at indgaae de foreslagne Vilkaar. Men som Athanaricus paastod, at han ved græsselige Eder, og efter sin Faders Befaling havde forbundet sig til, ikke at gaae over paa Romersk Grund, saa blev besluttet, at baade Keyseren og han skulde møde hinanden midt i Floden paa Baade, og der slutte Freden. Efterat den var giort, og Gisler modtagne, vendte Valens til Constantinopel. En Tid efter leyede Valens Scythiske Hielpe-Tropper 373. imod Perserne, hvilke dog Romerne ei synderligen kunde sætte sig imod, saasom de den gang havde at bestille med gandske Gothia, der da streiffede i Thracien, hvor han vilde, (hvilket dog vel kun henhører til Valentis sidste Aar). Zosimus (46) skriver om disse Krige, at efter Procopii Død foruroligede nogle af Scytherne fra hin Side Ister, der vare sendte Procopio til Hielp, de Romerske Grændser, men bleve saaledes omringede af Romerne, at de maatte give sig til Krigsfanger, og bleve derpaa adspredede omkring i Byerne ved Ister, dog uden at sidde i Fængsel. Den Scythiske Fyrste forlangte, at de skulde gives tilbage igien, sigende at han havde sendt dem til den, som da regierede, men Valens vilde ikke; og som han mærkede at Fienden forsamlede sig

 i stor.

(46) L. 4. c. 10 & 11. p. 364—368.

i stor Mængde og Hast for at giøre Indfald, saa samlede han og sin Krigshær ved Marcianopolis, og ved Ister-Floden, og lod ved Skibe over Pontum og op ad Floden rigeligen tilføre Proviant. Om Foraaret gik han over Ister, for at opsøge Fienden, som skiulte sig i Moradserne, og derfra uventeligen foruroligede Krigshæren, hvorover Keyseren lovede enhver af Trosset, som kunde bringe Hovedet af en Barbar, en vis Deel Guld. Dette foraarsagede, at de, af Begiærlighed efter Penge, vovede sig ind i Skovene og Moradserne, og dræbte hvem de kunde faae fat paa, og bragte deres Hoveder med sig. Da nu mange Barbarer vare paa den Maade omkomne, forlangte de øvrige Fred, som og blev sluttet paa de Vilkaar, at Barbarerne ei meere maatte gaae over Floden, og falde ind i Romernes Lande. Festus (47) kalder denne Seyer over Gotherne en meget stor, men synes at tilskrive Valentiniano den, venteligen fordi han var Valentis ældre Broder, regierede tillige med ham, og var i visse Maader den fornemste af dem. Udi Historia Miscella (48) siges, at den Gothiske Konge Athanaricus
370. forfulgte da grusommeligen de Christne, og giorde mange til Martyrer (hvilket er den samme Forfølgelse, som jeg forhen haver anført af Epiphanio) Orosius (49) beretter det samme, og legger til at mange Gother flyede da for Religionens Skyld til Romerne, som Brødre. Eunapius (50) skriver, at de Scyther, som vare af deres Konge blevne sendte Procopio til Hielp, bleve af Valente saa indsluttede, at de maatte give sig til Krigs-Fanger, men bleve ved at vise deres Stolthed endog i deres Haars Prydelse;

(47) P. 416.
(48) L. 11. p. 81.
(49) L. 7. c. 32. p. 549.
(50) C. B. t. 1. p. 13.

delse; hvorpaa han holdte dem i frit Fængsel i Stæderne, hvor de bleve foragtede af enhver, som saae dem, efterdi de vare meget hoye, men havde derhos tykke Been, og ellers tynde Lemmer. Den Scythiske Konge forlangte tilbageleveret dem, som vare af fornem Herkomst, sigende at han efter Forbund havde sendt dem Keyseren til Hielp, fordi han var i Slægt med Juliano, men Valens nægtede, at den anden havde været retmæssig Keyser; han beraabte sig ogsaa paa, at de vare at ansee som Gesandtere, men Keyseren svarede dertil at Gesandtere vare og forbundne at følge Love, og siden de havde fort sig op som Fiender, saa burde de og behandles som Fiender. Heraf oppedes den Scythiske Krig; som bor regnes iblant de storste, baade for de Folks Anseelse, som sloge sig sammen i den, saa og for Tilberedelsernes Storhed, der voxte til en utrolig Hoyde, og vare mange formedelst adskillige Ulykker og Lykkens Ubestandighed. Dog blev denne Krig endeligen bilagt ved Keyserens Forstand og Forsigtighed. Theodoretus (51) vidner, at da Gotherne ginge over Ister og plyndrede Thracien, lod Valens sig overtale af sin Kone til at lade sig dobe af en Arianer, for derved at være desto bedre i Stand til at begegne Fienden. Themistius (52) beretter i en Tale, som han paa de Tider holdt til Keyser Valens, at han, nemlig Keyseren, gik paa en Broe over Ister, plyndrede Fiendens Land to gange, og kom i mange Marcher til Egne, hvor Romerne tilforn ei engang havde turdt komme med Gesandtere; at han, nemlig Themistius, selv saae Keyseren paa et Skib, hvorpaa Freden blev sluttet, og horte en Tale af Fienden fuld af Frygt og Skræk, som var mænget med Suk og Bonner,

(51) Op. t. 3. p. 672, men skal være 674. H. Eccl. l. 4. c. 12.
(52) Orat. 10. p. 132 — 140.

Bønner, og som passede sig bedre paa Fanger end paa dem der sluttede Fred, og at han saae en Romersk Keyser herske over Scythernes Konger; at Keyseren havde ofte forkasted Barbarernes Gesandtskaber, men lod sig da af Themistii Tale bevæge til Medlidenhed og Fred; at begge Krigshære stode hver paa sin Side af Flodbredden, men at Scythernes utallige Mængde kastede sig ned til Jorden med Skrig og Raab; at Fredsforhandlingen varede fra om Morgenen til om Aftenen; at den barbariske Anfører var ei alene stridbar, men og forstandig, og det i endda høyere Grad, hvorfore han og lod sig kalde Dommer og ei Konge; at Romerne denne gang ei tilkiøbte sig Freden, som de tilforn aarligen havde giort ved Guld, Sølv og Klæder, men at Keyseren endog skilte Scytherne ved den sædvanlige Proviant, og gav allene til sin Tolk noget lidet i Henseende til alle de Varer, som bleve indførte til Barbarerne, og da de ved den forrige Fred havde havt stor Frihed i Handel og Vandel, saa gav han dem nu ikkun den i tvende Stæder ved Floden; at han for at hindre deres tilkommende Streifferier, deels bygde nye Fæstninger, deels satte de gamle i Stand, og forøgede dem, og derhos forsynede Soldaterne ved Grændsen med Vaaben og Klæder, som dem tilforn havde manglet, og hindrede Officiererne fra at handle og vandle, som hidindtil havde næsten været deres eneste Forretning, og Soldaterne fra at plyndre deres Med-Undersaatter; [illegible]eyseren ei overvandt dem i noget Slag, saasom intet S[illegible] ved sin Viisdom i at befæste Grændserne, o[illegible]er hinanden at hindre dem fra at giøre [illegible] og ved Modstand om Sommeren, hvorf[illegible]te at kaldes Gotthicus. Ved denne [illegible]s, at af alt det af Scythien, som

laae

laae under Romerne, var den smukkeste Deel mindst befæstet imod fiendtligt Indfald, fordi Floden giorde alt Landet der moradsigt, saa at man hverken kunde gaae eller seyle der, hvilket foraarsagede at Fienden laae der i Skiul ved Smaae-Øerne med smaae og lette Skibe, der kun havde en Rang Aarer, og giorde uformodentlige Indfald, uden at kunne forfølges af Romerne, saasom de hverken til Vands eller til Fods kunde komme over dette Stykke Land, hvorved Fienden altid fik Leylighed at begive sig i Sikkerhed paa Floden. (Naar man paa Charterne betragter Landets Beliggenhed ved Donau-Flodens Udløb, saa maae det, formedelst de mange Arme Floden der har, endnu være af samme Beskaffenhed. Man seer ellers heraf, at det mindre Scythien haver da strakt sig lige til Donaus nordligste Arm).

§. XXXV.

Hunernes Indfald, og den Gothiske Magts Undergang norden for Donau, og deres Nedsættelse sønden for den.

Men nu er det Tid, at jeg handler om det store Huniske Indfald, hvorved Gothernes Magt norden for Donau blev forstyrret, og de tvungne til at søge deres Frelse paa Romersk Grund. Man maae undre sig over, at saadant skeede saa snart, og at saa mægtig og stridbar en Konge, som Ermanaricus, tog, for at undgaae denne Fare, Livet af sig selv. Hovedaarsagen har vel været de mange og adskillige Folk, som det Gothiske Rige bestod af, paa hvis Troskab Gotherne ei kunde lide, og som ogsaa efter al Anseende ere faldne strax fra. Disse mærkværdige Tildragelser vil jeg nu først beskrive efter Jornandes (53). Hunerne angrebe først Ostro-Gotherne, fra hvilke Vese-Gotherne vare da skilte, og gav Ermanarici Død dem Leilighed at overvinde dem,

(53) De reb. Get. c. 24 & 25. p. 204.

som kaldtes Ostro-Gother, fordi de boede imod Østen. Vese-Gotherne, hvilke boede imod Vesten, bleve forfærdede over denne deres Frænders Frygt, og besluttede samtligen, efter lang Beraadslagning, at sende til Valens, for at udbede sig en Deel af Thracien eller Moesien til Beboelse, imod at staae under hans Herredomme. tilligemed udbade de sig Lærere, som kunde undervise dem i den Christne Troe, paa det Keyseren skulde desto mere deraf see, at han kunde lide paa dem. Valens tog med Glæde imod dem, og gav dem Egne i Moesien at beboe, og ansaae dem som en Muur for hans Rige imod andre Folk. Men som Keyseren selv var en Arianer, saa lod han dem undervise ved Lærere af samme Mening, hvorover de ei alene bleve selv alle Arianer, men endog bragte deres Frænder, Ostro-Gother og Gepider dertil, ja det gandske Folk, som taelte samme Tungemaal. Vese-Gotherne ginge derpaa over Donau, og nedlode sig med Regentens Tilladelse i Dacien ved Floden, i Moesien og i Thracierne. Udi Lindenbrogii Edition (54) staaer strax efter de Ord, at de bragte deres Frænder Ostro-Gother og Gepider til samme Lærdom, at det skeede: Ved deres Arianske Biskop Ulphilam, som først opfandt de Gothiske Bogstaver, og oversatte Bibelen paa deres Sprog: Hvilke Ord ei findes i nogen af de andre Editioner. Underligt er det, at Muratorius ei mælder det mindste om saa vigtig en Udeladelse; og Lindenbrog ei heller det ringeste, hvorfra han har taget dette. Men enten Jornandes har skrevet dette, eller ei, saa er Tingen dog derfor rigtig, og bevislig ved ældre Skribenter. Ammianus (55) beskriver disse vigtige Tildragelser langt omstændeligere, og er saa meget des paalideligere, saasom han

(54) P. 106.
(55) L. 31. p. 440—443.

han selv haver levet paa de Tider. Efter Ermanarici Død blev Vithimir udvalgt til Konge af Greuthungerne, som nogen Tid imodstod Alanerne, (der de vare i Forbund med Hunerne, og kan man være vis paa, at Hunerne vare med, endskiønt Skribenten ei just nu nævner dem), ved Hielp af nogle andre Hunner, som han havde taget i sin Sold, (ved dem forstaaes venteligen Ptolemæi og Dionysii Chuni, og de bekiendte Gauthuner, hvilke havde alle længe boet i Europa), men maatte tilsidst efter mange Nederlag, som han havde lidet, sætte sit Liv til i et Slag. De tappere og modige Feltherrer Alatheus og Saphrax forestode derpaa Regieringen for hans unge Søn Viderich, men som de havde ikke Tid nok at sætte sig i Forsvars Stand, saa rykte de tilbage til Floden Danastum, (nu Niester), der flyder igiennem en stor Slette imellem Ister og Borysthenes. Athanaricus, Theruingernes Dommer, (følgeligen ei Greuthungernes, som nogle ved ilde at forstaae Ammiani forhen anførte Ord, at Valens drog imod Greuthungerne, og holdt Slag med Athanarico, have villet slutte, da de dog gierne kunne forstaaes saaledes, at Athanaricus satte sig imod Valens paa hans Marche til Greuthungerne) besluttede at forsvare sig, og slog Leyer ved Danasti Bredde og Greuthungernes Vold, (maaskee den Grav som Cantemir (56) omtaler, endnu at findes i Moldau, og at kaldes Trajani Grav, og som venteligen haver skilt Ostro-Gotherne fra andre Folk, og tilligemed tient dem til Forsvar. Han siger at den haver tilforn været meget dybere, hvorvel den endda er paa mange Stæder 12 Alen dyb. At Almuen i Moldau kalder den Trajani Grav,

 hindrer

(56) Beschr. d. Moldau in Büschings Magazin t. 3. p. 563. 556. Haigolds oder Schlözers Beylagen z. neu veränd. Rußland 2 Theil. p. 445.

hindrer ikke, thi Trajanus kan gierne have ladet giøre den Deel deraf, som begynder ved Peterwaradein med en dobbelt Vold, gaaer derfra til Demir-Kapu eller Jernporten i Siebenbürgen, og siden med en enkelt Vold igiennem Wallachiet og Moldau over Pruth Floden ved Trajani Bondebye, og over Botna, venteligen Bodena paa Charterne, som falder i Niester, ved Causchen; men den øvrige Deel, som løber siden igiennem gandske Tatariet, til Don Floden, kan vel ei tilskrives Trajano, men maae blive Greuthungernes Arbeyd. Heraf slutter jeg, at Athanaricus haver havt sin Leyer nær ved Floden Bodena, og er paa den ene Side bleven dækket ved den, og paa den anden ved Volden. Maaskee det kan og have været Greuthungernes Arbeyd, og Vold, som samme Skribent, nemlig Cantemir, omtaler, at findes ei langt fra Bender ved den Flod Bicul, venteligen Biek paa Charterne, der flyder noget norden for Bender, nemlig en Rekke af store Stene, hvoraf nogle ere tre til fire Alne lange, som gaae over Dniester, og lige til Crim), og sendte Munderich, som siden blev hos Romerne Anfører over den Arabiske Grændse, og Lagariman og andre Optimates ud paa en Længde af 20 Mile, (hvorved forstaaes kun en Mill af 1000 Skridt), for at bespeide Fienden, som imedens var et andet Stæd gaaet om Natten i Maaneskin over Floden, hvor den kunde vades over, og havde undgaaet hans Speidere, og faldt nu lige an paa ham selv, som ved dette uformodentlige Angreb maatte, efterat han havde mistet nogle Folk, flygte til Biergene. Derpaa lod Athanaricus opkaste en Vold fra Udspringet af Floden Geraso, (nu Prüth, Jornandis Grissia, og Ptolemæi Hierassus), indtil Donau langs Taifalernes Land, for derved at sætte sig i Sikkerhed, (Spørsmaal om det ei har været bemældte Trajani Grav, han

har

har betient sig af, thi Ammianus siger ei udtrykkeligen, at han bygde denne Vold af nye, tvertimod: Muros altius erigebat, ligesom der havde været en tilforn), Hunerne satte vel stærkt efter ham, men det meget Bytte, som de slæbte med sig, hindrede dem fra at være hurtige nok. Men som Rygtet om dem udspredes sig iblant de andre Gothiske Folk, og om deres hæftige Angreb, saa søgte den største Deel, som havde forladt Athanaricum formedelst Mangel paa Proviant, at nedsætte sig langt fra dem, og da syntes dem Thracien, baade formedelst sin Frugtbarhed, og fordi den brede Donau skilte den fra det Land, hvor Krigen nu førtes, at være hertil beqvæmest. Det samme tænkte og de øvrige tilbageværende (venteligen de andre Gothiske Folk). Under Alavivi Anførsel satte de sig altsaa ved Donau, og sendte Gesandtere til Valens, ydmygeligen bedende, at de maatte imodtages, lovende at føre sig rolig op; og at tiene i Krig, naar det behøvedes. Imidlertid spredde Rygtet ud, at alle Nordiske Folk fra Marcomanernes og Qvadernes Land af indtil Pontum vare ved et uventeligt Angreb drevne af deres Lande, og at en utrolig Mængde af Barbarer, bestaaende af abditis nationibus (hvilket ei vel kan oversættes ved ubekiendte Folk, men som vel omtrent vil sige saa meget, som Folk, hvilke man ei tilfulde kiendte, og som boede meget langt borte), vankede med Koner og Børn ved Ister Floden. I Førstningen gav man ei megen Agt herpaa, saasom man om de langt fraliggende Folk fik gemeenligen kun Krigene at høre, naar de vare til Ende; men da man blev vis paa Sagen, smigrede man for Keyseren, at han nu kunde forstærke sine Krigshære ved disse Fremmede, og derved trække des større Indkomster af sine Lande, og prisede de Keyserens Lykke. Man sendte derover mange Vogne for at føre

 dem

dem over, og saae nøye til at ingen blev tilbage. Nat og Dag bleve de uden Ophør førte over paa Skibe, Flødder og Baade af udhulede Træer; men mange som forhastede sig, og bleve trokte frem af de tilbage staaende, og derfore søgte at svømme i Floden, bleve opslugte af den. De som bragte dem over søgte ofte at tælle dem, men kunde ei formedelst Mængden. De bleve derpaa adspredde overalt i Thracien, hvor de finge Agre at dyrke, og opfyldte Sletterne og Biergene. Fritigernus med Alavivo bleve først imodtagne, og Underholdning givet dem for det første, tilligemed Agre, som de skulle dyrke. Paa den Tid var Maximus Stadtholder i Thracierne (Comes per Thracias) og Lupicinus General, tvende fiendige og giærige Mennesker, det solgte til Barbarerne, som lidde Nød for Føde, Hunde, hvorimod de maatte overlade deres Slaver, ja endog Optimates, de Fornemme, deres egne Sønner. Paa samme Tid sendte Greuthungernes Konge Vitheric, tilligemed Alatheus og Saphrax, der vare hans Formyndere, og Farnobius, nærmende sig til Isters Bredde, Gesandter til Keyseren, for at blive ligeledes imodtagne. Men denne Begiæring blev afslaget, hvorover Athanaricus, som ogsaa frygtede for et Afslag, fordi han forhen havde nødet Keyseren til at møde sig midt paa Donau, vigede hen til de Caucalandensiske Bierge, som vare meget høye, og ved denne deres Høyde og ved Skove næsten utilgiængelige, og uddrev Sarmaterne derfra (disse Bierge have rimeligen ligget imod Norden i Siebenbürgen). Zosimus (57), som ender sin Historie med Aar 410, skriver: at Hunerne, et hidindtil ubekiendt Folk, angreb de Scythiske Folk, og skal efter Sigende være gaaet over den Cimmeriske Bosporo, som var blevet til et fast Land ved den Dynd, som Tanais

(57) L. 4. c. 20. p. 386—389.

Tanais fører med sig (at dette er urigtigt kan Øyesynet nu omstunder endog lære, hvortil kommer, at da Mæotis er smallest i Bosporo, og har der sin stærkeste Strøm, saa er det imod Fornuften, at den der skulde grunde op. Imidlertid tiener dette dog til at stadfæste Jornandis, og som det synes Prisci oven anførte Beretning, at Hunerne ginge til Fods over Mæotis, allerheldst Büsching (58) vidner, at den Azowske Søe, saaledes kalder han Mæotis, til hvilken Linien af Perecop støder; tørrer ud om Sommeren, og beholder kun tre Fod Vand; hvorover ogsaa Tatarerne Aar 1736 vadede paa adskillige Stæder over denne Arm af Søen, som støder til Linien, for at angribe Russerne, og den Russiske General Lacy gik i de tvende følgende Feldttog herover ind i Crim, hvorved dog maae anmærkes, at Büsching selv synes ved disse sidste Ord at indskrænke det til den Arm af Mæotis ved Perecop, hvilket er og meget lettere at troe, end at saa stor en Søe som Mæotis skulde udtørres; men at heele Mæotis selv ellers dog ikke er meget dyb, sees af den Efterretning paa Fransk om det store Tatarie, opsat af de Svenske Fangers Beretninger (59), at den, hvor den er dybest, ei haver mere end 18 Fod Vand, hvormed ogsaa Jornandes (60) allerede kommer overeens, naar han vidner, at den paa intet Stæd er mere end 8 Alen dyb, hvilket tiener til at giendrive den store Polybium, og de nyere som følge ham, der mene at Mæotis, ja endog Pontus Euxinus selv skulde med Tiden opfyldes ved den Jord, som Floderne jævnligen føre did; overalt kuldkastes Vandmindskningen herved, thi ellers havde Mæotis i de 1100 Aar, som ere forløbne fra Jornandis Tid til den nylig anførte

Franske

(58) Magazin t. 3. p. 424 og 432.
(59) Voyages au Nord t. 10. p. 234.
(60) Du reb. Get. c. 5.

i stor Mængde og Hast for at giøre Indfald, saa samlede han og sin Krigshær ved Marcianopolis, og ved Ister-Floden, og lod ved Skibe over Pontum og op ad Floden rigeligen tilføre Proviant. Om Foraaret gik han over Ister, for at opsøge Fienden, som skiulte sig i Moradserne, og derfra uventeligen foruroligede Krigshæren, hvorover Keyseren lovede enhver af Trosset, som kunde bringe Hovedet af en Barbar, en vis Deel Guld. Dette foraarsagede, at de, af Begiærlighed efter Penge, vovede sig ind i Skovene og Moradserne, og dræbte hvem de kunde faae fat paa, og bragte deres Hoveder med sig. Da nu mange Barbarer vare paa den Maade omkomne, forlangte de øvrige Fred, som og blev sluttet paa de Vilkaar, at Barbarerne ei meere maatte gaae over Floden, og falde ind i Romernes Lande. Festus (47) kalder denne Seyer over Gotherne en meget stor, men synes at tilskrive Valentiniano den, venteligen fordi han var Valentis ældre Broder, regierede tillige med ham, og var i visse Maader den fornemste af dem. Udi Historia Miscella (48) siges, at den Gothiske Konge Athanaricus
370. forfulgte da grusommeligen de Christne, og giorde mange til Martyrer (hvilket er den samme Forfølgelse, som jeg forhen haver anført af Epiphanio) Orosius (49) beretter det samme, og legger til at mange Gother flyede da for Religionens Skyld til Romerne, som Brødre. Eunapius (50) skriver, at de Scyther, som vare af deres Konge blevne sendte Procopio til Hielp, bleve af Valente saa indsluttede, at de maatte give sig til Krigs-Fanger, men bleve ved at vise deres Stolthed endog i deres Haars Prydelse;

(47) P. 416.
(48) L. 11. p. 81.
(49) L. 7. c. 32. p. 549.
(50) C. B. t. 1. p. 13.

delse; hvorpaa han holdte dem i frit Fængsel i Stæderne, hvor de bleve spragtede af enhver, som saae dem, efterdi de vare meget hoye, men havde derhos tykke Been, og ellers tynde Lemmer. Den Scythiske Konge forlangte tilbageleveret dem, som vare af fornem Herkomst, sigende at han efter Forbund havde sendt dem Keyseren til Hielp, fordi han var i Slægt med Juliano, men Valens nægtede, at den anden havde været retmæssig Keyser; han beraabte sig ogsaa paa, at de vare at ansee som Gesandtere, men Keyseren svarede dertil at Gesandtere vare og forbundne at følge Love, og siden de havde fort sig op som Fiender, saa burde de og behandles som Fiender. Heraf oppedes den Scythiske Krig; som bor regnes iblant de største, baade for de Folks Anseelse, som sloge sig sammen i den, saa og for Tilberedelsernes Storhed, der voxte til en utrolig Høyde, og vare mange formedelst adskillige Ulykker og Lykkens Ubestandighed. Dog blev denne Krig endeligen bilagt ved Keyserens Forstand og Forsigtighed. Theodoretus (51) vidner, at da Gotherne ginge over Ister og plyndrede Thracien, lod Valens sig overtale af sin Kone til at lade sig døbe af en Arianer, for derved at være desto bedre i Stand til at begegne Fienden. Themistius (52) beretter i en Tale, som han paa de Tider holdt til Keyser Valens, at han, nemlig Keyseren, gik paa en Broe over Ister, plyndrede Fiendens Land to gange, og kom i mange Marcher til Egne, hvor Romerne tilforn ei engang havde turdt komme med Gesandtere; at han, nemlig Themistius, selv saae Keyseren paa et Skib, hvorpaa Freden blev sluttet, og hørte en Tale af Fienden fuld af Frygt og Skræk, som var mænget med Suk og

Bønner,

(51) Op. t. 3. p. 672, men skal være 674. H. Eccl. l. 4. c. 32.
(52) Orat. 10. p. 132 — 140.

Bonner, og som passede sig bedre paa Fanger end paa dem der sluttede Fred, og at han saae en Romersk Keyser herske over Scythernes Konger; at Keyseren havde ofte forkasted Barbarernes Gesandtskaber, men lod sig da af Themistii Tale bevæge til Medlidenhed og Fred; at begge Krigshære stode hver paa sin Side af Flodbredden, men at Scythernes utallige Mængde kastede sig ned til Jorden med Skrig og Raab; at Fredsforhandlingen varede fra om Morgenen til om Aftenen; at den barbariske Anfører var ei alene stridbar, men og forstandig, og det i endda høyere Grad, hvorfore han og lod sig kalde Dommer og ei Konge; at Romerne denne gang ei tilkiøbte sig Freden, som de tilforn aarligen havde giort ved Guld, Sølv og Klæder, men at Keyseren endog skilte Scytherne ved den sædvanlige Proviant, og gav allene til sin Tolk noget lidet i Henseende til alle de Varer, som bleve indførte til Barbarerne, og da de ved den forrige Fred havde havt stor Frihed i Handel og Vandel, saa gav han dem nu ikkun den i tvende Stæder ved Floden; at han for at hindre deres tilkommende Streifferier, deels bygde nye Fæstninger, deels satte de gamle i Stand, og forøgede dem, og derhos forsynede Soldaterne ved Grændsen med Vaaben og Klæder, som dem tilforn havde manglet, og hindrede Officiererne fra at handle og vandle; som hidindtil havde næsten været deres eneste Forretning, og Soldaterne fra at plyndre deres Med-Undersaatter; at Keyseren ei overvandt dem i noget Slag, saasom intet skeede, men alene ved sin Viisdom i at befæste Grændserne, og saaledes tre Aar efter hinanden at hindre dem fra at giøre Indfald om Vinteren, og ved Modstand om Sommeren, hvorfore han fortiente med rette at kaldes Gothicus. Ved denne Leilighed mælder og Themistius, at af alt det af Scythien, som

laae

laae under Romerne, var den smukkeste Deel mindst befæstet imod fiendtligt Indfald, fordi Floden giorde alt Landet der moradsigt, saa at man hverken kunde gaae eller seyle der, hvilket foraarsagede at Fienden laae der i Skiul ved Smaae-Øerne med smaae og lette Skibe, der kun havde en Rang Aarer, og giorde uformodentlige Indfald, uden at kunne forfølges af Romerne, saasom de hverken til Vands eller til Fods kunde komme over dette Stykke Land, hvorved Fienden altid fik Leylighed at begive sig i Sikkerhed paa Floden. (Naar man paa Charterne betragter Landets Beliggenhed ved Donau-Flodens Udløb, saa maae det, formedelst de mange Arme Floden der har, endnu være af samme Beskaffenhed. Man seer ellers heraf, at det mindre Scythien haver da strakt sig lige til Donaus nordligste Arm).

§. XXXV.

Men nu er det Tid, at jeg handler om det store Huniske Indfald, hvorved Gothernes Magt norden for Donau blev forstyrret, og de tvungne til at søge deres Frelse paa Romersk Grund. Man maae undre sig over, at saadant skeede saa snart, og at saa mægtig og stridbar en Konge, som Ermanaricus, tog, for at undgaae denne Fare, Livet af sig selv. Hovedaarsagen har vel været de mange og adskillige Folk, som det Gothiske Rige bestod af, paa hvis Troskab Gotherne ei kunde lide, og som ogsaa efter al Anseende ere faldne strax fra. Disse mærkværdige Tildragelser vil jeg nu først beskrive efter Jornandes (53). Hunerne angrebe først Ostro-Gotherne, fra hvilke Vese-Gotherne vare da skilte, og gav Ermanarici Død dem Leilighed at overvinde dem, som

Hunernes Indfald, og den Gothiske Magts Undergang norden for Donau, og deres Nedsættelse sønden for den.

(53) De reb. Get. c. 24 & 25. p. 204.

som kaldtes Ostro-Gother, fordi de boede imod Østen. Vese-Gotherne, hvilke boede imod Vesten, bleve forfærdede over denne deres Frænders Frygt, og besluttede samtligen, efter lang Beraadslagning, at sende til Valens, for at udbede sig en Deel af Thracien eller Moesien til Beboelse, imod at staae under hans Herredomme. tilligemed udbade de sig Lærere, som kunde undervise dem i den Christne Troe, paa det Keyseren skulde desto mere deraf see, at han kunde lide paa dem. Valens tog med Glæde imod dem, og gav dem Egne i Moesien at beboe, og ansaae dem som en Muur for hans Rige imod andre Folk. Men som Keyseren selv var en Arianer, saa lod han dem undervise ved Lærere af samme Mening, hvorover de ei alene bleve selv alle Arianer, men endog bragte deres Frænder, Ostro-Gother og Gepider dertil, ja det gandske Folk, som taelte samme Tungemaal. Vese-Gotherne ginge derpaa over Donau, og nedlode sig med Regentens Tilladelse i Dacien ved Floden, i Moesien og i Thracierne. Udi Lindenbrogii Edition (54) staaer strax efter de Ord, at de bragte deres Frænder Ostro-Gother og Gepider til samme Lærdom, at det skeede: Ved deres Arianske Biskop Ulphilam, som først opfandt de Gothiske Bogstaver, og oversatte Bibelen paa deres Sprog: Hvilke Ord ei findes i nogen af de andre Editioner. Underligt er det, at Muratorius ei mælder det mindste om saa vigtig en Udeladelse; og Lindenbrog ei heller det ringeste, hvorfra han har taget dette. Men enten Jornandes har skrevet dette, eller ei, saa er Tingen dog derfor rigtig, og bevislig ved ældre Skribenter. Ammianus (55) beskriver disse vigtige Tildragelser langt omstændeligere, og er saa meget des paalideligere, saasom han

(54) P. 106.
(55) L. 31. p. 440—443.

han selv haver levet paa de Tider. Efter Ermanarici Død blev Vithimir udvalgt til Konge af Greuthungerne, som nogen Tid imodstod Alanerne, (der de vare i Forbund med Hunerne, og kan man være vis paa, at Hunerne vare med, endskiønt Skribenten ei just nu nævner dem), ved Hielp af nogle andre Hunner, som han havde taget i sin Sold, (ved dem forstaaes venteligen Ptolemæi og Dionysii Chuni, og de bekiendte Gauthuner, hvilke havde alle længe boet i Europa), men maatte tilsidst efter mange Nederlag, som han havde lidet, sætte sit Liv til i et Slag. De tappere og modige Feltherrer Alatheus og Saphrax forestode derpaa Regieringen for hans unge Søn Viderich, men som de havde ikke Tid nok at sætte sig i Forsvars Stand, saa rykte de tilbage til Floden Danastum, (nu Niester), der flyder igiennem en stor Slette imellem Ister og Borysthenes. Athanaricus, Theruingernes Dommer, (følgeligen ei Greuthungernes, som nogle ved ilde at forstaae Ammiani forhen anførte Ord, at Valens drog imod Greuthungerne, og holdt Slag med Athanarico, have villet slutte, da de dog gierne kunne forstaaes saaledes, at Athanaricus satte sig imod Valens paa hans Marche til Greuthungerne) besluttede at forsvare sig, og slog Leyer ved Danasti Bredde og Greuthungernes Vold, (maaskee den Grav som Cantemir (56) omtaler, endnu at findes i Moldau, og at kaldes Trajani Grav, og som venteligen haver skilt Ostro-Gotherne fra andre Folk, og tilligemed tient dem til Forsvar. Han siger at den haver tilforn været meget dybere, hvorvel den endda er paa mange Stæder 12 Alen dyb. At Almuen i Moldau kalder den Trajani Grav,

(56) Beschr. d. Moldau in Büschings Magazin t. 3. p. 563. 556. Haigolds oder Schlözers Beylagen z. neu veränd. Rußland 2 Theil. p. 445.

hindrer ikke, thi Trajanus kan gierne have ladet giøre den Deel deraf, som begynder ved Peterwaradein med en dobbelt Vold, gaaer derfra til Demir-Kapu eller Jernporten i Siebenbürgen, og siden med en enkelt Vold igiennem Wallachiet og Moldau over Pruth Floden ved Trajani Bondebye, og over Botna, venteligen Bodena paa Charterne, som falder i Niester, ved Causchen; men den øvrige Deel, som løber siden igiennem gandske Tatariet, til Don Floden, kan vel ei tilskrives Trajano, men maae blive Greuthungernes Arbeyd. Heraf slutter jeg, at Athanaricus haver havt sin Leyer nær ved Floden Bodena, og er paa den ene Side bleven dækket ved den, og paa den anden ved Volden. Maaskee det kan og have været Greuthungernes Arbeyd, og Vold, som samme Skribent, nemlig Cantemir, omtaler, at findes ei langt fra Bender ved den Flod Bicül, venteligen Biek paa Charterne, der flyder noget norden for Bender, nemlig en Rekke af store Stene, hvoraf nogle ere tre til fire Alne lange, som gaae over Dniester, og lige til Crim), og sendte Munderich, som siden blev hos Romerne Anfører over den Arabiske Grændse, og Lagariman og andre Optimates ud paa en Længde af 20 Mile, (hvorved forstaaes kun en Mill af 1000 Skridt), for at bespeide Fienden, som imedens var et andet Stæd gaaet om Natten i Maaneskin over Floden, hvor den kunde vades over, og havde undgaaet hans Speidere, og faldt nu lige an paa ham selv, som ved dette uformodentlige Angreb maatte, efterat han havde mistet nogle Folk, flygte til Biergene. Derpaa lod Athanaricus opkaste en Vold fra Udspringet af Floden Geraso, (nu Prüth, Jornandis Grissia, og Ptolemæi Hierassus), indtil Donau langs Taifalernes Land, for derved at sætte sig i Sikkerhed, (Spørsmaal om det ei har været bemældte Trajani Grav, han har

har betient sig af, thi Ammianus siger ei udtrykkeligen, at han bygde denne Vold af nye, tvertimod: Muros altius erigebat, ligesom der havde været en tilforn), Hunerne satte vel stærkt efter ham, men det meget Bytte, som de slæbte med sig, hindrede dem fra at være hurtige nok. Men som Rygtet om dem udspredde sig iblant de andre Gothiske Folk, og om deres hæftige Angreb, saa søgte den største Deel, som havde forladt Athanaricum formedelst Mangel paa Proviant, at nedsætte sig langt fra dem, og da syntes dem Thracien, baade formedelst sin Frugtbarhed, og fordi den brede Donau skilte den fra det Land, hvor Krigen nu førtes, at være hertil beqvæmest. Det samme tænkte og de øvrige tilbageværende (venteligen de andre Gothiske Folk). Under Alavivi Anførsel satte de sig altsaa ved Donau, og sendte Gesandtere til Valens, ydmygeligen bedende, at de maatte imodtages, lovende at føre sig rolig op; og at tiene i Krig, naar det behovedes. Imidlertid spredde Rygtet ud, at alle Nordiske Folk fra Marcomannernes og Qvadernes Land af indtil Pontum vare ved et uventeligt Angreb drevne af deres Lande, og at en utrolig Mængde af Barbarer, bestaaende af abditis nationibus (hvilket ei vel kan oversættes ved ubekiendte Folk, men som vel omtrent vil sige saa meget, som Folk, hvilke man ei tilfulde kiendte, og som boede meget langt borte), vankede med Koner og Børn ved Ister Floden. I Førstningen gav man ei megen Agt herpaa, saasom man om de langt fraliggende Folk fik gemeenligen kun Krigene at høre, naar de vare til Ende; men da man blev vis paa Sagen, smigrede man for Keyseren, at han nu kunde forstærke sine Krigshære ved disse Fremmede, og derved trække des større Indkomster af sine Lande, og priisede de Keyserens Lykke. Man sendte derover mange Vogne for at føre

dem over, og saae nøye til at ingen blev tilbage. Nat og Dag bleve de uden Ophør førte over paa Skibe, Flødder og Baade af udhulede Træer; men mange som forhastede sig, og bleve trokte frem af de tilbage staaende, og derfore søgte at svømme i Floden, bleve opslugte af den. De som bragte dem over søgte ofte at tælle dem, men kunde ei formedelst Mængden. De bleve derpaa adspredde overalt i Thracien, hvor de finge Agre at dyrke, og opfyldte Sletterne og Biergene. Fritigernus med Alavivo bleve først imodtagne, og Underholdning givet dem for det første, tilligemed Agre, som de skulle dyrke. Paa den Tid var Maximus Stadtholder i Thracierne (Comes per Thracias) og Lupicinus General, tvende fiendige og gierige Mennesker, der solgte til Barbarerne, som lidde Nød for Føde, Hunde, hvorimod de maatte overlade deres Slaver, ja endog Optimates, de Fornemme, deres egne Sønner. Paa samme Tid sendte Greuthungernes Konge Vitheric, tilligemed Alatheus og Saphrax, der vare hans Formyndere, og Farnobius, nærmende sig til Isters Bredde, Gesandter til Keyseren, for at blive ligeledes imodtagne. Men denne Begiæring blev afslaget, hvorover Athanaricus, som ogsaa frygtede for et Afslag, fordi han forhen havde nødet Keyseren til at møde sig midt paa Donau, vigede hen til de Caucalandensiske Bierge, som vare meget høye, og ved denne deres Høyde og ved Skove næsten utilgiængelige, og uddrev Sarmaterne derfra (disse Bierge have rimeligen ligget imod Norden i Siebenbürgen). Zosimus (57), som ender sin Historie med Aar 410, skriver: at Hunerne, et hidindtil ubekiendt Folk, angreb de Scythiske Folk, og skal efter Sigende være gaaet over den Cimmeriske Bosporo, som var blevet til et fast Land ved den Dynd, som

Tanais

(57) L. 4. c. 20. p. 386 — 389.

Tanais fører med sig (at dette er urigtigt kan Øyesynet nu omstunder endog lære, hvortil kommer, at da Mæotis er smallest i Bosporo, og har der sin stærkeste Strøm, saa er det imod Fornuften, at den der skulde grunde op. Imidlertid tiener dette dog til at stadfæste Jornandis, og som det synes Prisci oven anførte Beretning, at Hunerne ginge til Fods over Mæotis, allerhelst Büsching (58) vidner, at den Azowske Søe, saaledes kalder han Mæotis, til hvilken Linien af Perecop støder; tørrer ud om Sommeren, og beholder kun tre Fod Vand; hvorover ogsaa Tatarerne Aar 1736 vadede paa adskillige Stæder over denne Arm af Søen, som støder til Linien, for at angribe Russerne, og den Russiske General Lacy gik i de tvende følgende Feldttog herover ind i Crim, hvorved dog maae anmærkes, at Büsching selv synes ved disse sidste Ord at indskrænke det til den Arm af Mæotis ved Perecop, hvilket er og meget lettere at troe, end at saa stor en Søe som Mæotis skulde udtørres; men at heele Mæotis selv ellers dog ikke er meget dyb, sees af den Efterretning paa Fransk om det store Tatarie, opsat af de Svenske Fangers Beretninger (59), at den, hvor den er dybest, ei haver mere end 18 Fod Vand, hvormed ogsaa Jornandes (60) allerede kommer overeens, naar han vidner, at den paa intet Stæd er mere end 8 Alen dyb, hvilket tiener til at giendrive den store Polybium, og de nyere som følge ham, der mene at Mæotis, ja endog Pontus Euxinus selv skulde med Tiden opfyldes ved den Jord, som Flóderne jævnligen føre did; overalt kuldkastes Vandmindskningen herved, thi ellers havde Mæotis i de 1100 Aar, som ere forløbne fra Jornandis Tid til den nylig anførte Franske

(58) Magazin t. 3. p. 424 og 432.
(59) Voyages au Nord t. 10. p. 234.
(60) Du reb. Get. c. 5.

Franske Forfatters, maat tage af). Hvorom alting er, bliver Zosimus ved, saa droge Hunerne af Stæd med Heste, Koner, Børn og al deres Boehave, og angrebe Scyterne, dog holdte de ei noget ordentlig Slag med dem, saasom de ei vare vante dertil, og ei kunde figte til Fods, men snart angrebe de dem hist og snart her; undertiden vege de og tilbage, og paa Flugten skiode Gevæhr af paa dem, hvorved de dræbte en utallig Mængde. Herved bleve Scytherne saa svækkede, at de øvrige af dem forlode deres Huse, og gave dem Hunerne til Priis; tagende selv Flugten til Ister, og bedende at de maatte blive modtagne af Keyseren, hvorimod de lovede at ville blive troe og bestandige Bundsforvandte. Keyseren tillod at de maatte imodtages, dog at de skulde først lægge Vaaben fra sig; men Oversterne af Legionerne og de andre Anførere, som vare satte til at passe herpaa, bekymrede sig lidet herom, og søgte kun ud smukke Fruentiminer og Drenge til skiændigt Brug, eller og Huskarle og Agerdyrkere, hvorover mange bragte deres Vaaben hemmeligen med sig. Jornandes (61) udi et andet Værk vidner, at Hunerne undertvunge en Deel af Gotherne, og forjoge de andre, som bleve imodtagne af Romerne, uden at der blev nogen Anstalt giort angaaende deres Vaaben. Orosius (62) vidner ogsaa, at Hunerne dreve Gotherne i adskillige Flokke ud af deres gamle Bopæle, som derpaa flyede over Donau, og bleve imodtagne af Valente uden noget Vilkaar, saa at de ei engang gave deres Vaaben fra sig, og at dette skeede i Valentis 13 Regierings Aar, (det er Aar 377). Eunapius, som levede i Slutningen af det 4de, og Begyndelsen af det 5 Sæculo, beretter (63), at mange

(61) De regn. succ. p. 238.
(62) L. 7. c. 33. p. 552.
(63) C. B. t. 1. p. 13 & 14.

mange Scyther bleve tilligemed Koner og Børn dræbte af Hunnerne, og at ei mindre end 200000 af dem, som kunde tiene i Krig, og bestode af lutter ungt Mandskab, toge Flugten til Donau; græd de, bade, strakte Hænderne ud, og lovte at blive troe Bundtsforvandte, dersom dem maatte forundes Overgangen. Denne Sag blev længe overlagt i Keyserens Raad, og meget sagt for og imod, men endeligen faldet til Keyserens egen Mening, at de skulde imodtages, naar de lagde deres Vaaben fra sig, og til denne Mening blev han drevet af Avind imod sin Broders Sønner, for derved at komme til at overgaae dem i Magt. Forend Keyserens Svar kom, havde nogle af de modigste Scyther sogt at sætte over med Magt, men vare blevne omkomne. De Anførere, som havde giort dette, bleve afsatte, og komme i Livs Fare, saasom Keyserens Yndlinger forestillede dem, vel som gode Krigsmænd, men som slette Statsmænd. Keyseren, som da opholdt sig i Antiochia, befoel, at Børn og ustridbart Folk skulde først imodtages, og forvares som Gisler; og at Soldater skulde holde Vagt ved Flodbredden, og ei tilstæde vaaben-føre Folk at komme over, eller at faae Skibe, forend de havde lagt deres Vaaben fra sig. Men de som skulde passe herpaa, lode sig forføre paa adskillig Maade; en forelskede sig i en hvid og deilig Dreng, en anden i en smuk Kone, nok en i en deilig Jomfrue, og nogle lode sig lokke ved Gaver, linnede Klæder, og Tepper med Frondser rundt om, (af dette mærkelige Sted sees, at Gotherne have havt Manufacturer, og vidner allerede Plinius (64), at de Germaniske Folk udi hans Tid, og som det synes da nyligen, vævede Linned, og at deres Fruentimmer vidste ei af smukkere Klæder at sige. Af dem kan Gotherne

(64) L. 19. c. 1. §. 2. t. 3. p. 560.

have lært denne Konst, saafremt man ei vil giøre den ældre hos dem, og føre den fra Phoenicierne), og saae de alle paa at fylde deres Huse med Betientere, og deres Lyststæder med Qvæg, og lode derfore Scytherne komme over med deres Vaaben. Sozomenus (65), der slutter sin Kirke-Historie med Aar 421, beretter, at en stor Soe skilte Gother og Huner ad, at de paa begge Sider ei vidste andet, end at der var Verdens Ende, men at det skeede engang, at da en Oxe bissede, fulgte Hyrden ham efter over Havet, og gav sine Landsmænd siden tilkiende, at der var Land paa den anden Side; dog legger han til, at denne Opdagelse er efter nogles Sigende skeet ved nogle Huniske Jægere, som forfulgte en Hiort. Udi Forstningen angrebe Hunnerne kun med et lidet Antal, men siden komme de med en stor Krigshær, overvunde Gotherne, og bemestrede sig deres Land. Derpaa sendte Gotherne Gesandter om at boe i Romernes Lande, hvor de vilde, imod at være deres Bundsforvandte, og finge de da Frihed til at boe i Thracien. Ulphilas, deres Biskop, skal, som der siges, have været Hoved for dette Gesandtskab. Nicephorus Callistus (66) fortæller det samme som Sozomenus, leggende alene til, at Hunni tilforn kaldtes Nebri, (det er Neuri), og boede ved de Riphæiske Bierge, hvorfra Tanais havde sit Udspring. Den Anonymus (67), som haver skrevet Fastos consulares, og ender med Aaret 465, og som efter nogles Mening er Idatius, henfører Gottkernes Uddrivelse ved Unnerne, og deres Imodtagelse i de Romerske Lande til Aar 376, hvilket ogsaa synes at være rigtigt efter Ammiani Fortælling, men deraf sees at Ermanaricus maae være død nogle Aar tilforn, og maaskee 370, som jeg forhen

(65) L. 6. c. 37. p. 696 & 697.
(66) H. eccl. l. 12. c. 48. col. 728.
(67) C. B. t. 4. p. 361.

hm haver antaget, thi han selv forsvarede sig længe med Gotherne, og hans Eftermand Vithimir ogsaa, hvis Søn Viderich vigede først tilbage til Riester, og derpaa fulgte Gothernes Flugt.

§. XXXVI.

Men nu at komme til Følgen af Historien igien, saa beretter Ammianus (68) videre; at da Theruingi vare komne over, og vankede endda om ved Flodbredden, fordi de formedelst de Romerske Generalers Gierighed ikke finge tienlige Føde-Vare, og desuden bleve opholdte med skammeligt Sall, saa begyndte de herover at knurre. Da blev Lupicinus bange, at de skulde falde fra, og begyndte at skynde paa dem ved sine Soldater, at de skulde drage afsted. Greuthungerne, som mærkede, at der hverken vare Soldater eller Skibe mere, som kunde forhindre dem Overgangen, betiente sig af denne Leilighed, ginge over paa nogle ilde bygde Flodder, og leyrede sig langt fra Fritigerno, som marcherede langsomt, saa at han kom seent til Marcianopolim, for derved paa engang at adlyde Romernes Befalning, og tilligemed at faae Leylighed at foreene sig med mægtige Konger (de Greuthungiske nemlig), thi han indsaae forud forsigtigen hvad der kunde møde. Udi bemældte Stad bad Lupicinus Alavivum og Fritigernum til Giæst, men forbød ellers ved sine Soldater at ingen flere Barbarer maatte komme ind, endskiønt de kun vilde det for at kiøbe Proviant, og tilligemed paastode at de vare gode Venner og Bundsforvandter. Efter lang Bøn kom det til Strid, og som Barbarerne mærkede at man fiendtligen bortførte deres Koner og Børn, plyndrede og dræbte de en Deel af Soldaterne. Da Lupicinus fik herom et hemmeligt

Keyser Valens omkommes af Gotherne. 377.

 Bud,

(68) L. 31. p. 443 — 453. 456 — 463.

Bud, gav han, saa fuld som han var, Befaling, at de Drabantere, som havde fulgt deres Anførere, og stode uden for Hoved-Qvarteret, skulde omkommes. Da Folket uden for fik dette at vide, og derhos meente at Kongerne vare fængslede, blev det endda mere ophidset, flere strømmede til, og begyndte de at true slemt. Fritigernus, som var snar til at fatte Raad, og frygtede da for at man vilde beholde ham med de andre som Gisler, gav da fore, at Tingen vilde blive værre, dersom man ei tillod ham og de andre at gaae ud, for at stille Almuen tilfreds. Efter denne Forestilling lod Lupicinus dem alle gaae, og bleve de med Glæde og Haandklap imodtagne, hvorpaa de hastigen rede bort, og ophidsede alle deres Landsmænd til Krig. Da dette blev bekiendt overalt, ilede det gandske Theruingiske Folk til Krig, og begyndte troppeviis at streiffe om, og at plyndre og brænde det platte Land, dragende med flyvende Faner og Basuner. Ni Mile fra Staden vovede Lupicinus med i en Hast sammenskrabede Folk et Slag, men Barbarerne bedækte sig med deres Skiolde, og med Spyde og Sværde igiennemstunge Romerne, ihielsloge de fleste, tilligemed deres Overster, og borttoge Standarterne. Lupicinus undgik ved Flugten. Fienden iforte sig derpaa Romernes Vaaben, og plyndrede nu uden Hinder rundt omkring. Da bleve saa mange dræbte, at det ei var muligt at tælle dem alle. Da Tidende herom blev bragt til Sueridus og Colias, Gothiske Optimates, som vare længe forhen imodtagne, tilligemed deres Folk (maaskee det haver været dem, som skulde hielpe Valens imod Perserne), og som nu vare i Færd med at gaae i Vinter-Qvarteer ved Hadrianopel, finge de med det samme Befaling fra Keyseren at gaae over Hellesponten. De begiærte da uden nogen Stolthed to Dages Frist,

og

og Fætalie og Befordring til Reisen. Men som Byens Forstæder havde lidet meget af dem, saa vor dens Øvrighed derover forbitret paa dem, lod bevæbne den ringe Almue og Vaaben-Fabriqueurerne, hvoraf der er en stor Mængde paa det Sted, og drog ud imod dem. De skieldte og bandte dem, og begyndte at skyde Gevæhr paa dem. Gotherne, herover opirrede, ihielsloge en Deel, som havde været meest drifsige, dreve de andre paa Flugt, skiode endda mange ihiel af dem med Pile og Spyde, plyndrede de Døde, og iforte sig Romernes Dragt, og foreenede sig derpaa med Fritigerno, og beleyrede i Sælskab af ham Staden. Men her satte mange Livet til ved Pile og Stene, udskudte af Slynger, fordi de ei forstode sig paa Beleyringer, hvorover Fritigernus lod kun endeel blive tilbage for Byen, og raadde de andre til at ophæve Beleyringen, sigende sig at holde Fred med Mure, og raadende til at plyndre det frugtbare og rige platte Land, hvor ingen Besætning laae. De fulgte Kongens Raad, og udspredede sig overalt i Thracierne, ladende sig vise af Fanger, og dem som gave sig over, hvor de frugtbarste Egne vare, og hvor man fornemmeligen fandt den største Overflødighed af Fætalie. Der slog sig da ogsaa til dem en Mængde af deres eget Folk, som enten for længe siden var bleven solgt af Kiøbmænd, eller som de og selv havde for Hungers Skyld maat sælge, da de de ginge over, for at faae en slet Viin og usselt Brød. Mange som arbeydede i Guldgruberne, sloge sig da og til dem, fordi de tryktes af for tunge Skatter. De bleve med Glæde imodtagne, saasom man tænkte at have stor Nytte af dem, naar man marcherede paa ubekiendte Stæder, fornemmeligen for at faae Underretning om skiulte Proviant-Huse, og om hemmelige Tilflugts Stæder. Ved deres Hielp komme Gotherne

 virke-

virkeligen ogsaa overalt, undtagen til gandske utilgiængelige Stæder. Hverken Kiøn eller Alder blev da sparet; alting lagt i Aske; smaae diende Børn dræbtes, Mødre, Mænd, Koner og unge Folk. Gamle Mænd, og smukke Fruentimmer bleve med bagbundne Hænder bortførte fangne. Da Valens fik disse bedrøvelige Tidender at høre, sendte han de tvende Generaler Profuturum og Trajanum med de Troupper, som havde staaet i Armenien, imod dem. Disse Generaler, som burde havde søgt at svække Fienden ved smaae Partier, udvalgte den skadeligste Maade imod saa stor en Mængde, ved det de ei havde forsøgt, hvad Vildhed, Tapperhed, foreenet med Fortvilelse formaaer at udrette. De dreve derfore Fienden over Hæmi Bierge, og bemestrede sig de øverste Toppe, for at slutte Barbarerne ind, og sulte dem ud, og tilligemed for at vente paa de Hielpe-Tropper, som Keyser Gratianus sendte dem under Frigeridi Anførsel fra Pannonien og Landene paa hiin Side Alperne. Men han blev syg under Veys, hvorfore de bleve anførte af Richomere, som og var efter Gratiani Befaling draget med en Deel Tropper fra Gallien det østlige Keyserdom til Hielp, hvoraf dog de fleste løbe bort under Veys, paa det at Gallien skulde imedens ei være uden Forsvar. Ved Salices (en Stad i det mindre Scythien ei langt fra Tomos) foreenede han sig med de tvende andre Generaler, og ei langt derfra laae en uhørlig Mængde Barbarer leyret inden for en Vognborg af rund Skikkelse. Romerne besluttede da at bie med at angribe Gotherne, indtil de brækte op med deres Leyer, hvilket de pleyede ofte at giøre, og da at falde dem i Ryggen, haabende da at omkomme mange, og at faae meget tilbage af Byttet. Fienden der fik dette, som alt andet at vide, ved Overløbere, blev længe liggende stille, og

lod

ud ved sædvanligt Tegn kaldte tilbage de hist og her adspredde Tropper, som vare udgangne for at plyndre, saa og dem, som de ellers haabede at støde til sig; hvilke samtlige, saasnart de saae Tegnene givne ved Ild, komme efter Optimatum deres Befaling hastigen tilbage til Vognborgen, som de kaldte den; herved fingt de andre baade mere Mod, og derover, saa og fordi de vare saaledes indsluttede, begyndte de alle at forlange et Slag. De toge først Mad til sig, og derpaa blev om Aftenen givet paa begge Sider ved Trompeter Tegn til Slag, efterat Barbarerne havde først efter Sædvane forærget, og søgt at bemestre sig de høyeste Stæder, for derfra at giøre des stærkere Anfald. Begge Krigshærene stode da stille i hinandens Paasyn. Romerne begyndte da et Feltskrig, som steg fra det mindre til det større, (eller maaskee lavere til det høyere), og som de (efter Barbarernes viis) kaldte barritus; men Barbarerne besiunge deres Forfædres Berømmelse med Feltraab. Man begyndte derpaa, først at bruge de lette Vaaben, men siden at sætte Skioldene sammen i Skikkelse af en Skildpadde, og at rykke nær an paa hinanden. Barbarerne, som vare hurtige, og let at bevæge sig, kastede store anbrændte (venteligen i Enden) Koller paa Romerne, og banede sig med deres Sværde Vey igiennem den venstre Fløy; havde og giort Ende paa den, dersom ei en stridbar Rode, som var sat den til Styrke paa Siden, havde understøttet den. Man saae da Rytteriet forfølge de Flygtige, og skiære Senerne over paa de faldne flygtige Fodfolk. Nogle bleve da fældede ved Kugler, udkastede af Slynger, andre ved Rør, bevæbnede med Jern. Endeligen maatte de formedelst Natten skilles ad, og begave de sig da alle i Norden tilbage til deres Telter. De Fornemste bleve derpaa begravne, saavidt Tiden og Stedet vilde

tillade,

tillade, men de øvrige bleve liggende til Føde for Rovfuglene. Paa begge Sider tabtes mange Folk; Romerne vare ellers meget mindre i Tallet, og Barbarerne langt flere. Romerne trækte sig efter dette Slag tilbage til Marcianopolis; og Gotherne holdte sig i syv Dage inden deres Vognborg, hvorved Romerne finge Leilighed at indsperre en stor Mængde Barbarer inden for Hæmi Bierge, at besætte Passerne, og at bringe alle Føde-Vare til de befæstede Stæder, paa hvis Beleyringer Fienden slet ikke forstod sig, haabende paa denne Maade, da de vare indsluttede mellem Ister og Ørkener, at hungre dem ud. Richomer vendte derpaa tilbage til Gallien, og man ventede at han skulde bringe Hielp derfra med sig. Da Valens fik alt dette at høre, sendte han Saturninum, som han for en Tid satte over Rytteriet, de tvende andre Generaler til Hielp. Paa samme Tid skeede det, at efter at Barbarerne havde fortæret alt hvad som fandtes i Scythien (det mindre) og i Moesien, forsøgte de af Hunger drevne, at brække igiennem i store Hobe, men bleve stedse tilbagedrevne af Romerne, som havde Fordeel af de steyle Stæder; hvorover de raabte til Hielp en Deel Thuner og Alaner ved at love dem anseeligt Bytte. Saturninus, som saae at han ei kunde imodstaae denne Magt, trak da sine Folk sammen og gik bort, hvorpaa den heele Sværm brød igiennem, og adspredde sig overalt i Thracien, og opfyldte alt Landet lige fra Ister og til Rhodope og Bosporum med Rov, Mord, Blod, Brand og Fængsel. Man saae da Mødre med deres smaae Børn, unge adelige Drenge og Piger føres med bundne Hænder; frugtsommelige Qvinder at lystre smekkende Pidske; og tilsidst voxne Jomfruer og gifte Koner at slutte Troppen, ønskende sig Døden for at undgaae deres Æres Forliis. Barbarerne marcherede

imod

imod den Bye Dibaltum (som og kaldtes Deultum og Develtus, og laae ved Floden Panysum, nu Bujuk der oven for Mesembria, nu Missivria, falder ud i Ponto) og angrebe den Overst over Skioldbærerne og en Deel andre Fodfolk Barzimerem, som just da var i Færd med at leyre sig. Han forsvarede sig længe meget tappert, og havde vel kommet i Behold, dersom han ei tilsidst var bleven overvældet af det fiendtlige Rytterie. Derpaa søgte Gotherne Frigeridum op, som efter Gratiani Befaling var vendt tilbage til Thracien, og havde leyret sig ved Beroeam. Men han fik ved sine Speydere dette at vide i Tide, og derfore trak sig tilbage til Illyricum over Biergtoppen, og igiennem Skovene. Da havde han den besynderlige Lykke, da han marcherede med sluttede Ledder, at treffe den Gothiske Optimatem, Farnobium, med hans adspredde plyndrende Tropper, og en Deel Taifaler, som nyligen havde slaget sig til ham, og som uden Modstand vare gangne over Donau, ved det Romerne havde taget Flugten af Frygt for de ubekiendte Folk. Da han uformodentlig fik dem at see, besluttede han at stride nær ved, og angreb disse Rovere af begge Folk, omkom Farnobium, der havde været en farlig Fiende, men sparede de øvrige, som overgave sig, og bortforte dem til Modena, Reggio og Parma i Italien for at dyrke Jorden der. Dette Taifaliske Folk siges at have været saa hengivet til skiændige Lyster, at det almindeligen betiente sig af Drenge, hvilke ei kunde befries herfra, uden alene ved og uden andres Hielp at dræbe et Vildsvin eller en Biorn. Men uagtet forommeldte Seyer, blev Maurus, som 378.
var af et ustadigt Sindelav, kort efter beskikket til Frigeridi Eftermand, hvilken holdt paa at befæste Passen ved Succos, for at hindre Fienden Indgangen i de nordlige Provincier. Valens

som paa samme Tid endelig tilbage fra Antiochia til Constantinopel, og satte Sebastianum, som efter hans Begiæring var sendt ham fra Italien, til Anfører over Fodfolket, og rykte selv frem til sit Land-Slot Melanthias, hvor han uddeelte Sold og Proviant til Soldaterne, og søgte at opmuntre dem ved gode Ord. Derpaa drog han frem til Nicen (der laae ei langt vesten fra Floden Mariza) hvor han fik at vide, at Barbarerne vare med rigt Bytte komne fra de Rhodopeiske Egne nær Adrianopel, hvilke, da de finge at vide Keyserens Bevægelse med en stærk Krigshær, skyndte sig at foreene sig med deres Landsmænd, som stode med anseelige Hære ved Beroea og Nicopolis (uden Tvil den ved Floden Carason, eller Mestro, tilforn Nessus, ei langt fra Macedonien). Sebastianus blev da udsendt med 300 udsøgte Mænd for at giøre Fienden Afbræk. Ei langt fra Adrianopel, ved Floden Hebrum, overfaldt han en Hob af dem om Natten af et Baghold, ihielslog de fleste, og tog tilbage saadan Mængde af Rov, at hverken Staden eller Sletten der omkring kunde tage imod det. Fritigernus, som herover blev bange, samlede sine adspredte Folk sammen, og gik tilbage med dem til den Bye Cabylen (som synes at have ligget ei langt fra Agastopoli noget inde i Landet), hvor han, da den laae paa et plat Land, kunde baade lettere faae Proviant, og ei saa let overfaldes. Gratianus hastede imens sin Fader-Broder til Undsætning og kom lige til Martis Castrum (der har ligget i Servien norden for Nissa imellem Morava og Donau), hvor han mistede nogle af sine Folk ved et uformodentligt Overfald af Alanerne. Imidlertid brækte Valens op med en god Krigshær, og som han under Veys fik at vide, at Fienden vilde besætte Passerne, for at afskiære ham Proviants Tilforsel, saa bleve Fodgiængere,

som

som vare Bueskyttere, og en Trop Ryttere udsendte for at forekomme dem. Barbarerne, som havde udi tre Dage draget meget langsomt, droge nu 15000 Skridt fra Staden (hvidst euten Skribenten derved forstaaer Adrianopel eller Cabyle, men hvilken den end er, saa synes derefter Nice at maae have havt en anden Lægd, end jeg forhen haver anviist den, og have ligget imellem Constantinopel og Adrianopel) over Gienveye til Nicen, frygtende for et Anfald. Deres Antal blev af Forloberne kun udgivet for 10000, hvorover Keyseren besluttede i Hidsighed at mode dem. Han rykte altsaa med sin Krigshær i en fiirkantet Orden til Adrianopels Forstæder, og befæstede Volden om sin Leyr med Grav og Palissader. Der kom Richomeres til ham med Breve fra Gratiano, hvorudi han mældte sin skyndige Ankomst, og bad tillige, at han vilde bie med at vove et Slag indtil han kom. Valens holdt da Raad hvad han skulde giore. Victor, General over Rytteriet, en meget forstandig Mand, gav da, tilligemed mange andre, det Raad, at oppebie Gratianum, men Sebastianus, tilligemed en Deel hykkelske Hofmænd, raadde tvertimod. Valens havde selv Lyst til at slaae, baade fordi Sebastianus havde giort sine Fordeele imod Gotherne langt storre end de vare, som og fordi han var avindsyg over den Ære, som hans Broder-Son Gratianus havde indlagt imod Alemanerne. Imidlertid kom der en christen Præst, tilligemed nogle andre i Gesandtskab fra Fritigerno, og bragte hans Brev med, hvorudi han lovte en evig Fred, imod at beholde Thracien alene (venteligen ei det store Thracien, men det lille Thracien, som var en af det Lands 6. Provincier, og grændsede til Illyricum, og hvorudi laae Philippopolis og Beroea) med derudi værende Agre og Qvæg. Præsten, som vidste om alle Fritigerni

 Hemme-

Hemmeligheder, overgav ogsaa et andet Brev fra ham, hvorudi han søgte at besnære Valentem, og foregav at hans Landsmænd ei kunde anderledes bringes paa billige Tanker, end om Romerne viiste sig ofte bevæbnede for dem. Gesandterne bleve anseede for mistænkelige, og droge bort med uforrettet Sag. Dagen efter den 9 Augusti brød Krigshæren op mod Morgenrøden, efterladende sig Trosset uden for Adrianopel med en god Bedækning; men Skatten og de fornemste Hof-Betientere bleve i Adrianopel. Efter at man havde marcheret en krubbet og ujævn Vey, og det lakkede imod Middag, blev man 8000 Skridt fra Byen Fiendens Vogne vaer, som efter Forløbernes Udsigende vare satte i en rund Orden, og hørte man tilligemed Barbarernes fæle Skrig; Rytteriet blev da stillet i Spidsen af Romerne paa den høyre Fløy, og den meeste Part af Fodfolket bag ved. Rytteriet af den venstre Fløy var paa Veyen kommet i temmelig Uorden, saa at man havde Møye med at opstille det, hvilket dog skeede uden nogen Hinder fra Fiendens Side. Barbarene, som imedens vare blevne forskrækkede over dette Skioldebrag, og som havde sendt Bud til Alatheus og Safrax, som stode noget derfra, og endda ei vare komne, sendte Gesandtere, for at bede om Fred. Keyseren, som foragtede dem, forlangte, at deres Optimates skulle selv komme, for at indgaae en fast Fred. De derimod nølede med Villie, paa det deres Rytterie kunde imedens komme tilbage. Imidlertid bleve Romerne forbrændte af Heden, og forsmægtede af Torst, da begge forøgedes ved den Ild, som Fienden havde overalt tændt an paa Marken, af Brænde og andre tørre Ting; dertil kom, at saavel Mennesker, som Heste, vare gandske forhungrede. Fritigernus sendte derpaa en Herold,

og

og tilbød sig selv at komme, naar kun nogle anseelige Personer bleve ham sendte som Gisler. Dette Forslag af denne skrækkomme Anfører fandt Bifald, og den Overste Æquitius, som var i Slægt med Valens, blev efter alles Begiæring udseet dertil, men han veigrede sig derfor, efterdi han havde allerede engang været fangen af Gotherne, og havde i Dibalto sneget sig fra dem. Da tilbød Richomeres sig frivilligen, men som han allerede var paa Veyen til Fiendens Leyr, saa angrebe Bueskytterne og Skioldbærerne under Anførsel af den Iberer Bacurius og Cassio Gotherne ved et overilet Anfald, og bleve ligesaa hastigen tilbagedrevne. Denne Tildragelse foraarsagede, at Richomeres blev kaldet tilbage, og at det Gothiske Rytterie kommet tilbage igien under Alatheus og Safrax, og blandet med Alaner, giorde et hæftigt Anfald, og omkom alle dem, som det nær ved kunde naae. Mange Romere bleve da ved Spyde og Pile omkomne. Deres venstre Fløy havde imidlertid rykket frem lige til Vognene, men som den var bleven forladt af Rytteriet, saa blev den saaledes trængt af Fienden, at Fodfolket neppe havde Plads til at trække sine Sværde ud, eller at røre sine Hænder, og vare alle Romerne klemte sammen. En skrækkelig Støv hindrede dem og fra at see, hvilket foraarsagede, at de uden Modstand bleve ihielslagne. Og som ingen Leilighed var til at flye, saa bragte Fortvilelse Romerne omsider til at dræbe, hvad dem forekom, uden Forskiæl med Sværd og Øxer, og at igiennemhugge Pantser og Hielme. Da nu Spydene tilsidst vare sønderbrudte, kastede de sig fortvilende med Kaarden i Haanden ind iblant Fienderne, men som Jorden var af de ihielslagnes Blod glat, saa var Anfaldet saa hæftigt, at mange omkomme ved deres egne Vaaben. Tilsidst maatte de dog tage Flugten, og søgte da enhver at skiule sig

det beste han kunde. Udi denne Tummel tog Valens sin Tilflugt til Lanzebærerne og til Mattiarios, (maaskee der skal læses Martiarios, eller og Mattiacos; begge vare et Slags Romerske Troupper, og de sidste vare fra Mattio, Catternes Hovedsæde), som længe stode ubevægelige. Da Trajanus saae det, raabte han, at det vilde være ude med Keyseren, som var forladt af sine Drabantere, om han ei undsattes ved fremmed Hielp, (saaledes kaldte han de barbariske Folk, der vare i Romersk Tieneste). Victor vilde da hente Bataverne, som vare satte ei langt derfra til Undsætning, men som han ingen kunde finde, saa reddede han sig selv. Det samme giorde Richomeres og Saturninus. Marken laae nu bedækket med døde og halvdøde Legemer af Mennesker og Heste, og Natten giorde endeligen Slutning paa dette Nederlag. Hvad Keyseren angaaer, da formenes der, thi man fandt ingen som kunde sige, at have seet ham tilsidst, eller været nærværende, at han imod Natten er iblant Trossen bleven saaret med en Piil, og har strax opgivet sin Aand, uden at man siden har kunnet finde hans Legeme. Andre mene, at han ei strax er død, men er bleven bragt til en Bondehytte, fulgt af nogle Gildinger og Candidatis, (disse vare udsøgte tappere Folk af Krigshæren, og vare iblant de Keyserlige Drabantere), og bragt op i den anden Etage. Men imedens man søgte at forbinde ham, saa got som man kunde, blev Hytten omringet af Barbarer, og som Dørrene vare lukte, saa satte de Ild paa den, og opbrændte den tilligemed alle dem, som vare der inde. En af Candidaterne skal have reddet sig igiennem Vinduet, og være bleven fanget af Barbarerne, som bleve meget ilde tilfreds, at de ei havde fanget den Romerske Keyser levende, da de hørte, hvorledes var tilgaaet. Samme Person reddede sig siden med Flugten, og

fortalte

fortalte det ligeledes for Romerne. Udi dette Slag satte Trajanus, Sebastianus, Valerianus, som var over Staldene, Equitius, som var over Hoffet, og 35 andre Overster og Generaler Livet til; og kom knap den tredie Deel af Krigshæren i Behold, saa at Rommerne havde ikke lidet saadant Nederlag, siden det ved Cannas.

§. XXXVII.

Zosimus (69) fortæller Sagen saaledes: At Scytherne, saasnart de vare komne over Donau, glemte deres Eeder og Løfter, og plyndrede i gandske Thracien og Pæonien, (forstaaer han Pannonien herved, som synes ei utroligt, da er det urigtigt, thi jeg haver forhen viist af Ammiano, at Frigeridus forlagde dem ved Succos Passen til de nordlige Provincier, men maaskee at han herved sigter til det Thraciske Pæonien), lige til Macedonien og Thessalien. Valens kom herover fra Antiochia til Constantinopel, og udsendte imod dem i smaae Partier de Saraceniske Ryttere, som han havde fort med sig fra Orienten. De igiennemstunge med deres Contis (spidse Pæle beslagne med Jern) alle de Scyther, som de funde adspredde, og bragte dagligen mange Hoveder med sig. Scytherne som saae, at de ei kunde staae sig imod de Saraceniske Hestes Hurtighed, og Saracenernes egen Behændighed i at kaste deres Contos, besluttede med List at overvinde dem. De skiulte sig i en Dal, og lode kun tre af deres Folk vise sig; men det lykkedes dem ikke, thi Saracenerne undginge dem, naar de vare mange, ved deres gesvinde Heste, og dræbte derimod dem, som bleve tilbage. Paa denne Maade omkomme saa mange Scyther, at de øvrige vilde heller i Fortvilelse gaae tilbage over Ister, og overgive sig til Unnerne, end

Mere herom.

(69) L. 4. c. 20 — 24. p. 389 — 399.

end saaledes tages af Dage. Da de nu herover forlode Egnen ved Constantinopel, og rykte tilbage, fik Keyseren Plads at drage imod dem. Paa samme Tid kom Sebastianus til ham fra det vestlige Keyserdom, og som Valens kiendte baade hans Krigs- og Stats-Erfarenhed, saa satte han ham til Anfører over den hele Krigshær, (Suidas (70) tillegger ham end større Roes, og synes at have taget dette af Eunapii Historie), men som han fandt den at være i en slet Stand, og at bestaae af feige og udisciplinerte Folk, saa udvalgte han kun 2000 af dem, men som vare de beste, og lagde sig med dem i de befæstede Stæder, hvorfra han jævnligen og uventeligen overfaldt Barbarerne, naar de fouragerede, vare beladte med Bytte, beskiænkede, eller og toede sig i Floderne, og tog meget Bytte fra dem. Herover, og fordi mange andre vare for hans Skyld satte fra deres Betieninger, blev han af dem ved Hof-Gildingerne befort hos Keyseren; hvortil just kom, at han raadde Keyseren til, ei at indlade sig i Slag med Fienden, lovende paa den Maade, som han alerede havde begyndt, enten at ødelegge dem, eller og nøde dem til at gaae tilbage. Men herved blev Keyseren des hastigere formaaet til at gaae Fienden i Møde, for at have selv Æren. Dette skeede uden Orden, hvorover og næsten den gandske Krigshær blev omkommet, og Keyseren selv, som med endeel havde flygtet til en Bondebye, indebrændt med dem alle tilligemed Indvaanerne. Eunapius (71) beretter, at saasnart Scytherne vare komne over, lode de see deres troløse Art. De af dem, som ei vare tienlige til Krigen, bleve med stor Omhue begegnede, og adspredde hist og her. Deres Huuskarle, Qvinder og Børn bleve

(70) T. 2. p. 722. v. Σεβαστιανός.

(71) C. B. t. 1. p. 14 & 15.

blevé prægtigen klædde paa Keyserens Bekostning, og vare Qvinderne i sær herligere iførte end det anstod Fanger. Børnene og Huuskarlene trivedes i en kort Tid i det milde Clima meget vel, og voxte til en stor Mængde, hvorved Fiendernes Antal blev forøget; thi da den Scythiske Ungdom havde naaet sin Styrke, begyndte den overalt at plyndre i Thracien, Macedonien og Thessalien, hvilke Landes Frugtbarhed og Folkerighed er ubeskrivelig; og blev det nu altsammen et Bytte for dem. Herpaa havde de pønset, saasnart de vare komne over, og satte de det i Værk, da ingen Krigshær var tilstæde, som kunde stille sig imod dem. De blottede derfore uden Modstand Landene fra Indvaanere; og gave ingen anden Aarsag hertil, end denne, at ligesaa lidet som Scytherne kunde fordrage Unnerne, saa kunde Romerne igjen fordrage Scytherne. Nogle faae befæstede Stæder undginge da og fremdeeles, og bleve i Behold. Men det platte Land selv blev saa ødelagt at det nu hverken kan beboes eller dyrkes. Da Keyseren fik dette at høre, giorde han Fred med Perserne, og vendte alle sine Tanker til denne Scythiske Krig, og sendte det Saraceniske Rytterie i Forveyen, for at hæmme Barbarernes Streiferier, der alerede strakte sig lige til Constantinopel, hvorover Tumulter opvaktes i Staden. (Endskiønt Eunapius, saavelsom Zosimus, ei vise sig nær saa billige imod Gotherne, som den upartiske Ammianus, saa er det dog at beklage, at man ei haver mere udgivet af den første, end de faae Udtoger om Gesandtskaber, da dog hans hele Historie er endnu til i Manuscript. Vel sandt, at der gemeenligen foregives, at den er den samme som Zosimi, og at en maae nødvendigen have udskrevet den anden, men det er dog klart af det lidet jeg ikkun haver anført i dette Værk, at der og er anseelig For-

Kiæl imellem dem). Den yngre Victor (72) skriver alene, at Valens blev i Slaget imod Gotherne saaret af Pile, bragt i en ringe Hytte, og der indebrændt. Ambrosius (73), som døde Aar 398, beretter om disse og nogle efterfølgende Krige, at Hunner strede imod Alaner, Alaner imod Gother, og Gother imod Thaifaler og Sarmater, (at Gotherne have paa den Tid ført Krig imod Thaifalerne, findes, saavidt mig vitterligt er, ei hos nogen anden Skribent; imidlertid bestyrkes dog Ambrosii Vidnesbyrd ved det forhen af mig anførte af Ammiano, at den Vest-Gothiske Konge Athanaricus opkastede en Vold langs Taifalernes Grændser, at han fordrev nogle Sarmater, og at Taifalerne ginge Aar 377 over Donau), og at Gothernes Landflygtighed havde giort Romerne landflygtige af Illyrico. Han vidner ogsaa paa det samme Stæd, at Gotherne vare da Christne. Hieronymus (74) skriver, at i det ulykkelige Slag bleve Romernes Legioner omringede af Gotherne, og dræbte ved det Rytteriet tog Flugten, og at Valens saaret af en Piil, som foraarsagede, at han ofte faldt af Hesten, blev baaret til en Enkes Hytte, og der indebrændt af Barbarerne; og at Gotherne, flygtende for Hunerne, bleve imodtagne af Romerne, uden at legge deres Vaaben fra sig, og ved General Maximi Giærighed, og Hunger tvungne til at giore Oprør. (Paa et Stæd staaer, at Valens deputatus est ad cujusdam villulæ casam, og paa det andet viduæ; maaskee det sidste er enten en Tryk- Læse- eller Skriver-Feyl). Libanius (75), der levede paa de Tider, mælder, at Scytherne ødelagde alting, uden de befæstede Stæder, og at der skeede

(72) Epit. p. 116.
(73) Op. t. 5. Comment. l. X. in Lucæ XX. p. 148.
(74) In Scaligeri Eusebio p. 49. 187 & 188.
(75) Op. t. 2. p. 58 in vita sua.

skede et stort Slag og Nederlag, udi hvilket den satte Livet til, som mere modig end fornuftig havde stridet. Hos Rufinum (76) finder jeg, at Gotherne, drevne af deres Land, bredede sig ud over gandske Thracien, og plyndre Stæder og Agre; at Valens flygtede af Striden til et Landhuus, og blev der indebrændt. Orosius (77) beskriver Sagen saaledes, at Gotherne grebe til Vaaben, drevne dertil ved Hunger, og andre Fornærmelser, forovede ved General Maximi Giærighed; at de overvunde Romerne i et Slag, og plyndrede, brændte og myrdte i Thracien; at Valens stridde imod dem, da de vare i god Stand, baade ved det de vare blevne øvede i Krigen, og havde derhos Proviant nok; at det Romerske Rytterie kom strax i Uorden, og forlod Fodfolket, som derpaa blev omringet af Fiendens Rytterie, og bedækket med en Skye af Pile, og siden, da det havde adspredet sig, reent slaget, og omkommet ved Sværde og Contos; og at Keyseren selv flygtende til en Hytte i en Flekke, og saaret af Piil, blev der indbrændt. Philostorgius (78) afmaler Sagen paa denne Maade: Scytherne fra hin Side Ister bleve angrebne af Hunerne, der tilforn kaldtes Nebri, (det er Neuri), og boede ved de Riphæiske Bierge, fra hvilke Tanais flyder, (hvilke Ord findes paa samme Maade hos Nicephorum Callistum); de kunde ei staae dem imod, og begave sig derfore som Venner ind i Romernes Lande, hvor de i Førstningen forte sig vel op, men begyndte siden at plyndre, og at føre Krig, uden at have forkyndet den. Valens kom da fra Antiochia til Constantinopel, og indlod sig i Strid med Barbarerne udi Thracien, hvor han blev overvun-

(76) H. Eccl. l. 2. c. 13. p. 255.
(77) L. 7. c. 33. p. 551.
(78) L. 9. c. 17. p. 131 & 132.

overvundet, mistede mange af sine Folk, og skiulede sig med nogle faae i en Hoe-Lade, hvor han blev af Barbarerne indebrændt, der satte Ild paa alting, uvidende om at han var der inde. Derpaa plyndrede Barbarerne i god Roe gandske Thracien under Fritigerni Anforsel. Chrysostomus (79) skriver under Theodosio den Store, at det som aldrig for var skeet, skeede da, nemlig at Barbarerne, forladende deres eget Land, og streifende mange tusinde Stadier ind i Romernes, plyndrede det platte Land, indtoge Stæderne, og tænkte ei mere paa at vende tilbage igien; at de foragtede Romerne, og ginge til Striden, ligesom til en Dands, hvorover ogsaa en af deres Konger sagde, at han forundrede sig over vore Soldaters Uforskammenhed, at de turde endda vente Seyeren, og ei vilde forlade deres Land, endskiont de bleve lettere slagtede end Faar, hvorfore han og sagde sig at være ofte bleven træt af at myrde; denne Skribent siger og, at mange Generaler omkomme med Valente, saa at man ei kunde finde deres Legemer igien, til at begrave dem, og at Valens selv blev indebrændt i en Bondebye med nogle faae Soldater, ja endog Heste, da han ei dristede sig til at gaae ud og stride.

§. XXXVIII.

Endnu mere herom.

Alle disse hidindtil anforte Skribenter have levet i Valentis egen Tid, endskiont mange af dem have levet ham længe over. Af Skribenter i det 5 Sæculo taler Socrates (80) om et Grækisk Vers, som blev fundet i Chalcedons gamle Mure, da de bleve nedrevne, forend denne Gothiske Krig begyndte, indeholdende en

(79) Op. t. 4. col. 464. ad viduam t. 6. p. 144. Homil. 15 in epist. ad Philip.

(80) L. 4. c. 8. p. 216.

en Spaadom, at naar dette skeede, saa skulde utallige Folk af adskillige Slags, grumme og stærke, gaae bevæbnede over Ister, og plyndre Scythien og Moesien, men falde i Thracien. Ingen fornuftig nu omstunder tviler vel paa, at dette Vers jo er smidet bag efter. Imidlertid synes det dog, at være kommet ud i det samme Gotherne begyndte deres Streifferier, og at have et lidet bidraget til at knække Romernes Mod, efterdi Ammianus (81) allerede anfører det. Men hos ham staaer i Stædet for utallige Folk Uniske Folk, hvilket uden Tvil er en Læse-Feyl, og i Stædet for Thracien Pæonien. Hos Cedrenum (82), en Skribent af det 11 Sæculo, forekommer Spaadommen næsten ligesom hos Socratem, undtagen at Ister kaldes hos ham den Cimmeriske; det samme forekommer hos Zonaram (83). Samme Socrates (84) beretter, at Gotherne, fordrevne af Hunerne, toge deres Tilflugt til Romerne, og at dem blev af Valente anviist Land i Thracien at beboe, i Tanke at de skulde bedre forsvare Grændserne, end Romerne selv, hvorover han og siden forsomte de gamle Tropper, og paalagde Provincierne, i Stædet for de Folk, som de forhen pleyede at stille, at betale herefter 80 Guldpenge for enhver Soldat; men at Barbarerne begyndte kort efter at vende Sværdene imod deres Velgiørere, hvorover Keyseren maatte forlade Antiochia, og komme tilbage til Constantinopel, hvis Forstæder han forefandt plyndrede af Fienden. Han drev dog Fienden tilbage, og forfulgte ham lige til Adrianopel, hvor han selv omkom i Slaget, og blev enten efter nogles Sigende opbrændt i en Bondebye, eller og omkommet

 iblant

(81) L. 31. p. 435.
(82) C. B. t. 7. p. 245.
(83) Ib. t. 10. part. 2. p. 25.
(84) L. 4. c. 34. 35. 38. p. 252 & 255.

iblant Fodfolket, efter at han havde bortkastet sin Keyserlige Dragt, og var det omringet af Fienden, og satte altsammen Livet til, fordi Rytteriet havde paa en forræderisk Maade forladt det. Sozomenus (85) vil og at Gotherne have af sig selv begyndt Krigen, at de have været keyrede paa et befæsted Sted, at Valens stilte ei sin Krigshær vel op, og begyndte Slaget fortilig, at hans Rytterie blev strax kuldkasted, og siden Fodfolket, og at han med nogle faae flyede til en Hytte, som Barbarerne vare alerede næsten forbi, da nogle af hans Folk begyndte at skyde paa de sidste af dem, hvorover de raabte at Valens var der, og brændte ham og alt hvad der var inde. Han fortæller og, at Vetranio forestod alene som Bisp alle de Scythiske Kirker, og at den Province Scythia indeholdt mange Stæder, Flekker og Fæstninger, af hvilke Tomis, en stor og formuende Bye ved Pontum Euxinum var Hovedstaden; at denne Bisp satte sig tappert imod Valens, som vilde der indføre den Arianske Lære. At han derover blev forviist, men strax efter tilbagekaldt, efterdi Keyseren frygtede for Scytherne, som vare tappere Folk, og tiente til en Muur imod de angrændsende Barbarer. Af dette og flere forhen anførte Stæder sees, at disse Scyther og Gotherne ei have været eet Folk, hvorvel Romerne jævnligen kaldte de sidste ogsaa Scyther, og det ogsaa er vist, at Gotherne siden boede foruden andre Lande ogsaa i deres, saa at det gierne kan være, at under de Scyther, som siden i den Egn, mange Sæcula efter nævnes, ogsaa kan være bleven Gother forstaaede. Theodoretus (86) fortæller, at Valens selv foraarsagede den Gothiske Krig, at General Trajanus blev slaget af Fien-

(85) L. 6. c. 21. 37 & 40. p. 664. 699 & 703.
(86) H. Eccl. l. 4. c. 28. 30. 32. p. 702 — 704.

Fienden, at Bretanio, som da var Bisp over alle Scythiske Stæder (forstaae i det mindre Scythien sønden for Donau) spaaede, at det vilde gaae Keyseren ilde, at han ei var selv med i Slaget, men opholdt sig i en Bondebye, hvor han af den seyerrige Fiende blev opbrændt. Dog den Omstændighed, at han var ikke med i Slaget, er uden Tvil urigtig, ei alene fordi den strider imod de andre Skribenters Beretninger, men og fordi ingen af de ældste Kirke-Historier er mere partisk, end Theodoreti, og han i Særdeleshed haver hadet denne Keyser, fordi han var en Arianer. Idatius (87) henfører til Aar 376 Gothernes Ankomst i Romernes Lande, til 377 deres Oprør og Strid mod Romerne, og til 378 den 30 May Valentis Ankomst til Constantinopel, den 11 Junii hans Reise derfra til Leyren, og den 9 Augusti det store Slag tolv (Romerske) Mile fra Adrianopel, fra hvilken Dag af Valens ei meere blev seet, og Gotherne siden beboede og plyndrede Thracien, Scythien og Moesien, og komme til Portene af Constantinopel. Skribenter af det 6 Seculo, som tale herom, ere: Stephanus Byzantinus (88), der vidner at Gotherne boede før ved Mæotis, men siden inde i Thracien, som han haver sagt i sine Byzanticis (der til et stort Tab for Historien ere bortkomne) og om hvilke (Gotherne nemlig) Parthenius Phocæus haver talet, en Skribent, som man paa et ander Sted hos bemældte Stephanum, kan see at have i det mindste maat leve i Magnentii Tid, det er Aar 350, og venteligen noget efter. Cassiodorus (89), som henfører til det Aar, da Gratianus og Merobaudes vare Borgemestere, det er 377, Gother-

(87) In Fastis C. B. t. 4. p. 361.
(88) P. 213. v. Γυτθοί p. 228. v. Λεκέττιοι.
(89) Chron. p. 641.

Gothernes Udbredelse i Thracien, og til det da Valens og Valentinianus vare Borgemestere, det er 378, Valentis Død. Jornandes (90), en indfød Gother, der vidner at Valens tabte Slaget, blev saaret af en Piil, og indebrændt i en ussel Hytte; og udi et andet Skrift (91), at Gotherne bleve, efter at de vare komne over Donau, plagede af Hunger, som det pleyer at gaae Folk, der endnu ei haver sat sig ret ned, og at deres Anførere, som vare dem i Stædet for Konger, Fridigernus, Alatheus og Safrach, eller Safrax, begyndte derover at søge hos de Romerske Feldtherrer, Lupicinum og Maximum, at dem maatte forundes Proviant; men disse Generaler, drevne af Giærighed, solgte for høy Priis til dem ei alene Faare- og Oxekiød, men og selvdøde Hunde og andre urene Dyr, saa at en Slave blev solgt for et Brød, eller og ti Pund Kiød; og da Slaverne og Boskabet vare solgte, maatte de sælge deres Sønner. Paa samme Tid indbød Lupicinus den Gothiske Konge, Regulum, Fridigernum til Giæst, paa en forræderisk Maade, thi over Maaltidet udi Hoved-Qvarteret hørte han nogle af sine Landsmænds døende Stemmer, som bleve ei langt derfra myrdede efter Feldtherrens Befaling; derover trak han sit Sværd, og banede sig med en forunderlig Dristighed og Hurtighed frie Vey, befriede sine Landsmænd, og ophidsede dem imod Romerne. Fra den Tid af vare Gotherne ei meere at ansee som Fremmede, men som Indbyggere, og eyede alle de nordre Deele af Landet indtil Donau. Valens hastede vel at uddrive dem, men tabte Slaget ved Hadrianopel, flyede til en ringe Hytte, og blev af Gotherne, uvidende at han var der, indebrændt; og siden besadde Vese-

Gotherne

(90) De regn. succ. p. 238.
(91) De reb. Get. c. 26. p. 204.

Gotherne Thracien og Daciam Ripensem (det er Dacien sønden for og ved Donau). Udi det ottende Sæculo finder jeg, at Paulus Diaconus (92) følger Theodoreti Fortælling; og at Theophanes (93) beretter, at Gotherne plyndrede Mysien, Thracien, Macedonien, Achaja og gandske Grækenland, og i alt 20 Landskaber, og for Resten følger han ogsaa Theodoretum; udi hvilke begge Dele Cedrenus (94), en Skribent af det ellevte Sæculo, ogsaa kommer overeens med ham, leggende alene til de ødelagde Provincier Scythien. Men det er klart, at de anføre tiligere i Tiden, hvad som skeede sildigere. Zonaras (95), som levede i det tolvte Sæculo, vidner, at Valens blev paa sin Flugt for Scytherne indebrændt i en Hytte, der var fuld af Straae.

§. XXXIX.

Om den Gothiske Bisp Ulphila, hans Bogstaver, og Gothernes Overgang til den Arianske Lære.

Jeg haver forhen nogle gange nævnet Ulphilam, saa og talet om at Gotherne begyndte at blive underviste i den Christne Lærdom fra Midten af det tredie Sæculo, og siden end mere under Constantino Magno, og hans Sønner. Jeg agter derfore nu at handle udførligere herom, og tilligemed at vise, hvorledes de ved deres Bisp Ulphilam bleve bragte til den Arianske Lære, og hvorledes han opfandt Bogstaver, og hvilke de vare. Men først vil jeg nu vise, at de ei alene vare Orthodoxe til Ulphilæ Tid, men mange af dem endog længe efter. Jeg finder at allerede udi det Nicæniske Concilio Aar 325, haver underskrevet: Provinciæ Gothiæ, Theophilus Gothiæ metropolis, eller som det heder i en anden Afskrift: De Gothis Theophilus Bosphorita.

(92) H. Misc. l. 12. p. 84.
(93) C. B. t. 6. p. 44.
(94) Ib. t. 7. p. 247.
(95) Ib. t. 10. part. 2. p. 25. l. 13.

ritanus (96), hvoraf jeg slutter, at han ei haver været fra Dacien, som ellers kaldtes paa de Tider Gotia, men fra den Cimmeriske Bosporo, hvor Romerne da, og end længe efter eyede adskillige Stæder, og hvorfra de letteligen kunde udsprede Religionen iblant Gotherne. Og at de Gother, som sendte Theophilum til det Nicæniske Concilium, have boet der, synes mig at bekræftes ved Procopii (97) Vidnesbyrd, at Gothi Tetraxitæ, boede i det siette Sæculo ved Udløbet af Mæotis, og vare Christne, men saa eenfoldige, at de ei selv vidste, enten de fulgte Arii eller en andens Lære, hvoraf jeg slutter, at de have været Orthodoxe, og af den gamle jævne Christendom, som satte Religionen mere i Levnets Hellighed, end spidsfindige Spørsmaal og Tvistigheder. Det er klart, at Eusebius (98) sigter til Gothernes Nærværelse ved dette Concilium, naar han siger, at en Bisp fra Persien bivaanede det, og at Scythen var ei heller borte. Cyrillus af Jerusalem udi sine Catecheser (99), som maae omtrent være skrevne Aar 350, efterdi han siger at Manes begyndte under Keyser Probo sit Kiætterie 70 Aar forend han skrev dem, vidner, at Gotherne døde for Christi Navns Bekiendelses Skyld, og at der vare Bisper, Præster, Diaconi, Munke, (indviede) Jomfruer og Legfolk iblant dem. Basilius Magnus (100) skriver i sit Brev til Ascholium, Bisp i Thessalonica, (som er omtrent forfattet Aar 372) at hvad som kunde trøste paa den Tid, da al Fred iblant de Christne ellers var uddøet, var

(96) Acta Sanct. M. April. t. 2. p. 87. Socrates l. 2. c. 41. Knittels Ulphilas p. 155. 443.

(97) C. B. t. 2. d. B. Goth. l. 4. c. 4. p. 184.

(98) In vita Const. l. 3. c. 7. p. 487.

(99) Cat. VI. p. 56. Cat. 10. p. 92. Cat. XVI. p. 186.

(100) Op. t. 3. p. 330 & 331. Epist. 338.

var at han havde faaet Breve fulde af Kiærlighed fra langt bortliggende Lande; det Vidnesbyrd, at de Barbarer, som boede paa hiin Side Ister, fulgte nøye Troen, og at den som strev det, havde opmuntret mange til at stride Gudsfrygts Strid; at Eutyches fra Cappadocien var den, som først havde lagt Grund til dette (uden Tvil var han iblant dem, som Gotherne førte fangne bort under Valeriano og Gallieno); og at de Christne imodstode tapperligen Barbarernes Pinsler ved Vand og Træ, og andre Ting, hvormed Martyrerne aflivedes. Hieronymus (1) vidner, at Scythiens Kilde brændte af Troens Varme, og at Geternes røde og gule Krigshær førte om med sig Kirkens Tælter, og derfore maaskee vunde imod Romerne; fordi de trøstede sig ved samme Religion. Og paa et andet Sted skriver han til de Gothiske Præster Suniam og Fretelam saaledes: Hvo skulde have troet det, at Geternes barbariske Sprog skulde havde spurgt efter den hebraiske Sandhed (Text), og at Germania selv skulde have undersøgt den Helig Aands Sprog, imedens Grækerne sove, ja klamres. (Af dette vigtige Stæd sees, at Hieronymus havet holdt Gotherne for Germanos eller Tydske, og at der have være orthodoxe Gother, som ei agtende Ulphilæ Oversættelse af det gamle Testamente, have søgt at underrettes om den Hebraiske Text, og hvor vidt de Latinske og Grækiske Versioner afvigede fra den). Prudentius (2) siunger om, at Evangelii Røst haver smæltet Scythiens Frost, at Rhodopes Hebrus flyder nu uden Iis, at Geterne ere blevne menneskelige, og at Gelonorum Grumhed blander nu Beggere med Mælk, uden Blod, og ofrer hellige Drikke

 af

(1) T. 1. p. 54. ad Lætam t. 3. p. 79.
(2) Apoth. v. 494 — 500.

af Christi Blod. Det er klart, at Prudentius sigter ved disse Ord til de Gother, som boede i Thracien, thi Hebrus flod der, og Geloni havde i gamle Dage boet der; saa og af ham, og det Hieronymus siger om Gothernes Seyervindinger over Romerne, at de tale om Tider efter 378. Heraf følger og, at der have været mange Orthodoxe iblant Gotherne paa en Tid, da man anseer dem alle for Arianer, thi ingen kan vel indbilde sig, at saa orthodoxe Fædre, som alle de nu anførte, skulde have saa høyligen berømmet Arianer. Men Tiden og Anledningen, naar Gotherne ere blevne Arianer, fortælle Skribenterne paa følgende adskillige Maader. Philostorgius (3), som slutter sin Kirke-Historie med Aar 425, og selv var en Arianer, og derfore synes at burde have været bedre underrettet om deres Sager, end andre, skriver saaledes: At iblant de Fanger, som Gotherne, der tilforn kaldtes Geter, og vare Scyther, som boede norden for Donau, førte med sig fra Asien, vare ogsaa Urphilæ Forfædre fra Cappadocien, af den Flekke Sada Golthina, tæt ved den Bye Parnassum; at denne Urphilas blev af den Gothiske Regent sendt i et Gesandtskab med andre til Constantinum den Store, hvilken de barbariske Folk adlydede, og da af Eusebio, (Biskop i Constantinopel), og de andre Bisper som vare hos ham beskikket til den første Biskop for alle de Christne, der vare iblant Gotherne; at han opfandt deres Bogstaver, og satte Bibelen over paa deres Sprog, undtagen Kongernes Bøger, hvilke han frygtede for at skulle ophidse dem end mere til Krig; at Gesandtskabet blev sendt i den Anledning, at mange Gother bleve jagede af deres Land for Religionens Skyld, og at Urphilas førte dem over til Romernes Lande, hvor Keyseren gav dem Jorde at bebo

(3) L. 2. p. 10 — 13.

boe i Mysten, ligesom de selv vilde; og endelig at Keyseren holdt Urphilam i stor Ære, og kaldte ham sin Tids Moses, og at Urphilas, saavelsom de der fulgte ham, vare alle Arianer. (Jeg finder ei hos nogen anden Skribent, at Gotherne have boet i Romernes Lande fra Constantini Magni Tid, tvertimod alt hvad jeg haver anført af andre troværdige Skribenter, synes at vise, at de først have fæstet Fod der under Valente; med mindre man vilde sige, at de Foederati, som efter Jornandis Vidnesbyrd skulle være sendte Constantino til Hielp af Gotherne, forstaaes her af Philostorgio, og at Ulphilas haver fulgt dem, og at de ere de samme, som Jornandes kalder de mindre Gother, men jeg skal siden vise, at der er ingen Rimelighed i, at Ulphilas haver saa tilig en bragt Gotherne til Arii Lærdom). Socrates (4) fortæller Sagen saaledes: Iblant Gotherne, imedens de boede norden for Donau, opkom indbyrdes Ueenighed, saa at de skilte sig i tvende Parter; Fritigernus regierede den ene Hob, og Athanarichus den anden, som fik Overhaand, hvorover den første bad om Romernes Hielp; Valens lod ham faae af dem, som laae i Besætning i Thracien, hvorved Fritigernus fik Overhaand, og slog den anden paa Flugt; derover antog Fritigernus selv den Christne Troe, og formaaede mange af sine Undersaatter at giøre det samme; og som Keyseren selv var en Arianer, saa bleve disse det og for hans Skyld. Paa samme Tid opfandt den Gothiske Bisp Ulphilas de Gothiske Bogstaver, og satte Bibelen over paa Gothernes Sprog, saa at Barbarerne kunde nu lære Guds Ord. Men som Ulphilas lod sig ei nøye med at undervise Fritigerni Undersaatter, men giorde og det samme med Athanarichi, saa blev Athanarichus derover opbragt, holdende for at man

 traadde

(4) L. 4. c. 33. p. 251. c. 34. p. 252.

traadde hans Fæderne Religion for nær, hvorover han paalagde de Christne adskillige Pinsler, saa at der af Barbarerne bleve Martyrer, som vare Arianer, der af et eenfoldigt Sind foragtede denne Verden for Christi Troe. Men ei længe efter forligede Barbarerne sig sammen, og bleve udjagede af Hunerne. Sozomenus (5) derimod vil, at Unnerne først joge Gotherne ud, som derpaa ginge over Donau, flyede til Romerne, sendte et Gesandtskab til Keyseren, med Begiæring at boe hvor de vilde, og med Løfte at staae Romerne i Fremtiden bie; at Ulphilas, deres Biskop, var Hovedet for dette Gesandtskab, som løb af efter Ønske, saa at de finge Lov at boe i Thracien; at de kort efter deeltes i tvende Partier, hvoraf Athanarichus stod for det ene, og Fritigernes for det andet, som udi et Slag blev overvundet, og derover tog sin Tilflugt til Romerne; at Keyseren lod ham hielpes af de Soldater der laae i Thracien, ved hvis Bistand han slog den anden paa Flugt, hvorpaa han af Taknemmelighed antog Keyserens Lære, og overtalte sine Underhavende at giøre det samme; dog troer Skribenten selv ikke, at dette haver alene været Aarsagen, hvorfore alle Gother indtil hans Tid vare Arianer, men han siger: at Ulphilas troede i Forstningen ei anderledes end den Catholske Kirke, thi da han under Constantio bivaanede tilligemed Eudoxio og Acacio uvidende (om deres Tænkemaade) Synodum i Constantinopel (Aar 359), holdte han endda med den Nicæniske Troes Bekiendere, men nu da han anden gang kom did, talte de Arianske Geistlige med ham om Religionen, og lovede at de vilde understøtte hans Begiæring, saafremt han vilde troe, som de. Da blev han enten drevet af Fornødenhed, eller og fordi han holdt deres Mening for rigtigere, at

(5) L. 6. c. 37. p. 697—699.

at communicere med dem, og saaledes at rive sit ganske Folk fra den Catholske Kirke; thi som Gotherne vare underviste af ham, og blevne menneskeligere ved ham, saa troede de, at alt hvad han sagde, var rigtigt og got, fornemmelig efterdi han havde givet mange Prøver paa sin Dyd, ved at udstaae utallige Farer for Troen, imedens Barbarene endnu paa hednisk viis dyrkede Afguder. Han var og den første iblant dem, som opfandt Bogstaver, og oversat Bibelen paa deres Sprog. Og dette er Aarsagen, hvorfore de fleste Barbarer, som boe ved Ister, følge Arii Lære. Paa den Tid bleve mange af dem, som stode under Fritigerno, dræbte for den Christne Religions Skyld. Athanarichus lod og mange af sine Undersaatter paa adskillig Maade aflive, fortrydende paa at de antoge efter Ulphilæ Overtalelse den Christne Troe, og forlode deres Fæderne Skikke. Nogle bleve ordentligen dømte, men andre uforhørte henrettede. Han lod et Billede omkiøre paa en Vogn til de Tælter, hvor Christne sagdes at boe, med Befaling, at dyrke og ofre til det; de som nægtede det, bleve tilligemed Tæltene opbrændte. Mange, saavel Mænd, som Qvinder, med deres Børn, ja endog diende Børn, toge da deres Tilflugt til det Tælt, hvor Kirken var, men bleve tilligemed det opbrændte. Men kort efter bleve Gotherne eenige igien, og gave sig til at plyndre Thracien, hvorpaa Valentis ulykkelige Krig fulgte. Men da er det klart af Ammiano, at Gotherne efter deres Gang over Donau havde idelig Krig i de to Aar til Valentis Død, og at Athanaricus ei da kom over med, saa er det aabenbare, at der ingen Tid var for dem, da at antage den Arianske Lærdom, og at Athanaricus, som blev med sine Gother i Skiul norden for Donau, og Fritigernus, som opholdt sig sønden for den, og havde idelig med Romerne at bestille,

stille, have da ei kunnet føre Krig sammen. Theodoretus (6) vil dog ogsaa, at Eudoxius, som var til Stæde, da Gotherne ginge over Ister, overtalede Keyseren til, at formaae Gotherne til at antage den Arianske Lære, da de tilforn vare Orthodoxe; og brugte han det Argument, at Foreeningen imellem dem og Romerne vilde blive des stærkere, naar de vare af een Lærdom. I Førstningen vilde deres Anførere ei lade sig overtale; men Eudoxius bragte deres Bisp Ulphilam paa sin Side ved Smiger og Penge, og han igien overtalte sine Landsmænd, ved det han var i største Anseelse hos dem, og sagde at der var ingen Forskiæl i Lærdommen (imellem de Orthodoxe og Arianer) men at den heele Strid var opkommet af Ærgiærighed. Derfore sige vel Gotherne endnu, at Faderen er større end Sønnen, men de veigre sig for at kalde Sønnen et Kreatur, endskiønt de communicere med dem, som sige det; og forlode de derfore egentligen ei deres Fæderne Troe, indbildende sig at der var ingen Forskiæl i Lærdommen. Paulus Diaconus (7) følger Socratem, men lægger til at Fridigernus skilte sig fra Athalarico, fordi han forfulgte de Christne, og begav sig imod Vesten, hvoraf de, som fulgte ham, bleve kaldte Vise-Gothi, det er de vestlige Gother, og de, som med Athalarico bleve tilbage i deres eget Land, derimod kaldte Ostro-Gothi, det er de østlige Gother, men det er klart, at denne Fortælling er urigtig, saasom jeg forhen haver viist, at denne Inddeelning iblant Gotherne er meget ældre. Det er og urigtigt at han kalder Kongen Athalaricum, og ei Athanaricum. Theophanes (8) fortæller ved det Aar 377, at Gotherne, overvundne af Hunerne, bade om Hielp

(6) L. 5. c. 33. p. 704.
(7) H. Misc. l. 12. p. 83.
(8) C. B. t. 6. p. 44.

Hielp af Valente ved deres Bisp Euphilam, som var en Tilhænger af Arii Lærdom, og havde under Constantio havt Omgang med de Arianer Eudoxio og Acacio; at Gotherne vare deelte i twende Partier, anførte af Athanaricho og Fritigerne, som blev overvundet af den første, men ved Valentis Hielp igien overvandt ham, og at han derover, for at sætte sig fastere i Valentis Yndest, bestyrkede sine Landsmænd endnu mere i den Arianske Lære. Cedrenus (9) blander alting sammen, og vil, at det var Gotherne selv, som, følgende en Hind, ginge over Mæotis, og komme til Thracien; vare deelte i twende Parter, der bekrigede hinanden, hvoraf den ene lovede at blive Christen, saafremt Valens vilde hielpe den, og derpaa, da den fik Hielp, lod sig døbe, og antog den Arianske Lære, som Keyseren selv fulgte. Ved at sammenligne og overveye alle disse stridige Vidnesbyrd, finder jeg, at det er rigtigt nok, at Athanaricus, som var en Hedning, haver omtrent paa den Tid han førte Krig med Keyser Valens, hvilken Krig varede fra 367 til 369, hæftigen forfulgt de christne Gother, saavel ret som vrang troende, hvorom jeg forhen haver anført endeel, og hvilket end meer bestyrkes ved følgende Vidnesbyrd: Ambrosii (10): At Gotherne havde christelige Martyrer, og at de maaskee overvunde Romerne, fordi de udøste deres Blod for den, hvis Stand Arianerne derimod angrebe, (hvilket Stæd tiener tilligemed herligen at vise, at det var langt fra, at alle Gother vare Arianer); Augustini (11): At han selv haver hørt af nogle Brødre, at medens de vare unge Drenge, og nærværende i Gothia, forfulgte der en Gothisk Konge grummeligen de Christne, da der ei vare andre end Catholiker, og giorde mange

(9) Ib. t. 7. p. 247.
(10) Op. t. 5. l. 2. in Lucæ c. 2. p. 23.
(11) De civit. Dei l. 18. c. 52.

af dem til Martyrer; Nicephori Callisti (12): At iblant dem, som bleve dræbte af Athanarico, fordi de forsvarede Religionen, var og den navnkundige Niceras; og endelig Tillemonts (13), hvis Vidnesbyrd dog ei vilde være af stor Vægt, dersom han ei allevegne belagde det med gamle Skribenters, at Sabas satte Livet til i denne Forfølgelse den 12 April 372, og at en Gothisk Dronning, ved Navn Gaatho, blev stenet efter al Anseende imellem de Aar 383 og 392. Jeg vil ei heller gandske nægte, at jo maaskee Fridigernus og Athanaricus kan have været Uvenner, og den første holdt med Valens imod den sidste, endskiønt Ammianus ei mælder det mindste derom, efterdi Zosimus ogsaa beskriver dem som Uvenner, hvorvel først under Theodosio Magno, og hans Fortælling derhos er blandet med aabenbare Urigtigheder; men disse Krige maae være gaaet for sig endeel Aar forend Gotherne ginge over Donau. Jeg giver det ogsaa gierne Magt, at Keyser Valens, som en ivrig Arianer kan have mægtig befordret den Arianske Lærdoms Fremgang iblant Gotherne; men dette paastaaer jeg kun, at han ei først haver giort Arii Lærdom bekiendt iblant dem. Jeg forestiller mig Tingen at være gaaet saaledes til: Ulphilas var først orthodoxe, siden blev han af Eudoxio og Acacio Aar 359 paa Synodo i Constantinopel, overtalt til at træde over til Arianismum, som Socrates (14) udtrykkeligen vidner, hvilket endogsaa bestyrkes ved Theodoreti vrange Vidnesbyrd, at Eudoxius var tilstæde, da Gotherne ginge over Donau Aar 376, da han dog var død tilforn Aar 370, men hvoraf man billigen kan slutte, at han haver været en Formand for Gothernes Omvendelse til Arianismum; og ligeledes ved Philostorgii

(12) L. 11. c. 48. col. 742.

(13) Mem. de l'hist. Eccl. t. 10. part. 1. p. 5 — 14.

(14) L. 2. c. 41. p. 155.

storgii vrange Vidnesbyrd, at Ulphilas bragte Gotherne til Arii Lære under Constantino Magno, hvor han vel haver taget Anledning at blande alle Ting sammen, for at giøre sin eller Arii Sect desto større Ære, eller og selv er bleven bragt i Forvirring ved Ligheden af Navnene imellem Constantinus og Constantius, hvorvel jeg derhos ei vil nægte, at Ulphilas kan jo være bleven viet til Bisp over Gotherne udi Constantini sidste Aar af Eusebio, der døde 342, men da var han endnu ei Arianer, eftersom de fleste vidne, at han først var orthodoxe. Efterat nu Ulphilas saaledes var selv bleven en Arianer, og havde begyndt at overtale sine Landsmænd dertil udi Constantii sidste Regierings Aar, saa er det vel mueligt, at han haver bragt Fritigernum paa sine Tanker, hos hvilken Konge han synes at have opholdt sig, og at Valens haver siden ved ham og flere mægtig udbredet den Arianske Lærdom iblant Gotherne, hvilket sidste jeg ei tør nægte, fordi Jornandes, der haver skrevet Gothernes Historie, vidner det, saa og fordi Orosius (15), der levede temmelig nær Valentis Tid, da han slutter sin Historie med Aar 417, skriver, at Valens sendte dem, da de forlangte christne Lærere, Arianer, hvorved de bleve besmittede med det Arianske Kiætterie. Men at saa mange Kirke-Skribenter tillegge Valenti, at have først bragt dem til Arianismum, det giøre de af et helligt Had og for at anbringe dette efter deres Tanker smukke rhetoriske Blomster: At Gotherne brændte efter Guds Dom den Levende, ved hvilken de efter Døden skulde selv brænde. Om Ulphilas haver endnu levet Aar 376, da Gotherne gingk over Donau, og om han da er bleven sendt af dem i et Gesandtskab til Valens, som adskillige skrive, det skal jeg ei kunne sige, dog er det vel mueligt; men saa meget

(15) L. 7. c. 33. p. 554.

get er vist, at da var Tiden for knap, og urolig til at omvende dem.

§. XL.

Mere herom.

Ligesaa vanskeligt som det er at fastsætte, naar og ved hvilken Keyser Gotherne ere bleevne Arianer, saa er det og at vise, hvilke Bogstaver Ulphilas haver opfundet, og om de, og noget af hans Bibel Version ere endnu til, saa og hvad Sprog Gotherne have talet. Dog synes mig, at denne Sag havde været let at afgiøre, dersom man vilde have sat al Partiskhed til Side, og alene givet Agt paa de saa kaldte Gothiske Evangelier, som endnu ere tilovers, og paa følgende Walafridi Strabonis (16) Vidnesbyrd: „Men dersom man nu spørger paa hvad Maade disse Grækiske Levninger ere komne iblant os, saa bør man svare, at baade Barbarerne stridde i Romersk Sted, og at ogsaa mange Prædikantere, som vare erfarne i det Grækiske og Latinske Tungemaal, komme til dem for at omvende dem; hvorved vore (de Tydske nemlig) have lært mange nyttige Ting, særdeles af Gotherne, som og kaldes Getæ, da de, opholdende sig i de Grækiske Lande, og havende vort Sprog, det er det Theotiske, bleve bragte til den Christne Troe, endskiønt ei paa den rette Vey, og da, som Historierne vidne, lode noget efter ved Lærde af deres eget Folk oversætte Bibelen paa deres eget Sprog, hvoraf endnu haves Afskrifter hos nogle; vi have og erfaret ved nogle troværdige Brødres Beretning, at Gudstienesten endnu holdes paa dette Sprog hos nogle Scythiske Folk, og særdeles hos Tomitanerne." Da det nu er bekiendt, at denne i sin Tid meget lærde Mand døde Aar 849, var en Discipel

(16) De reb. Eccl. c. 7. p. 184. in Bibl. Patr. t. 15.

Discipel af Hrabano Mauro i Fulda, blev siden Decanus af St. Galli Kloster i Schweitz, og tilsidst 842 Abbed i Reichenau i Costnitzer Stift, saa er hans Vidnesbyrd af stor Vægt, allerheldst hans Læremester Hrabanus havde selv giort en Reise til Orienten, og derfore har maaskee været en af de troværdige Brodre, der have berettet ham at Gotherne udi Tomis endnu holdte Gudstienesten paa det Tydske Sprog. Hertil kommer, at det Exemplar, som man endnu haver af Ulphilæ Oversættelse af de 4 Evangelier, og for nærværende Tid er udi Sverrige, og bekiendt under Navn af Codice Argenteo, er først bleven fundet i Abbediet Werden i Grævskabet Mark i den Westphaliske Kreds, hvor man allerede Aar 1570 vidste at det var der (17), hvilket tiener herligen til at befæste og oplyse ovenmældte Walafridi Ord, at der endnu udi hans Tid havdes Afskrifter af det hos nogle, hvilke Ord synes mig at bør forstaaes saaledes, at disse Afskrifter fandtes i Egnen, uden Tvil af Fulda, hvor han da levede, thi han taler herom næsten ligesom et oyensynligt Vidne, og siger ei at han haver erfaret det af andre. Naar nu hertil legges, at denne Codex haver efter kyndige Mænds Skion en Alder af omtrent 1200 Aar, saa er det klart, at den ei kan være skrevet paa Frankisk (18), som nogle endog store Mænd mene, da det er bekiendt, at Otfried udi det 9 Sæculo er den forste, som haver skrevet noget paa bemældte Sprog efter sit eget Sigende. Naar nu og Bogstaverne noye betragtes i bemældte

(17) Gruteri inscr. p. 146. Beccani orig. Antv. l. 7. p. 739.

(18) Arnas Magnæus in Benzelii præf. in Lye vers. Goth. p. 7 — 11. La Croze in thes. epist. t. 3. p. 78 — 95. Nicolson præf. p. 5. ad leg. A. S. Wachter de lingua codicis argentei in misc. Ber. t. 2. p. 47. Hickesius præf. ad Gramm. Anglos. p. 8 in antiqua liter. Septentr. Sperling de Baptismo ethnic. p. 10 & 11.

Evangelier, saa er det øiensynligt, at de ere tagne af de Grækiske, hvilket kommer vel overeens dermed, at Ulphilas og Gotherne have lært Religionen af Grækerne; og passer sig paa intet andet Tydsk Folk, hvis Bogstaver derfore ogsaa ere fordærvede Latinske. Men da Gotherne havde en Deel Lyd, som ei kunde udsiges og skrives ved de Grækiske Bogstaver alene, saa maatte Ulphilas tage andre til Hielp, og synes det at de tvende Figurer, som hos ham forestille U og Q, ere tagne af det Runiske Alphabet (19). Er dette rigtigt, saa tiener det til at vise det Runiske Alphabets store Ælde, og bestyrker den Sætning, at Odin haver bragt det ind med sig i Norden. Deraf følger ogsaa, at Gotherne have tilforn brugt Runerne, og at Ulphilas derfore ei kan siges at have givet dem de første, men vel nye Bogstaver; saa og følger heraf, at Ulphilas haver afskaffet de gamle Runer, fordi Gotherne havde som Hedninger meget, ja meest brugt dem til Troldom. End videre følger heraf, at Gotherne maae være udgangne fra Norden, hvor Runerne fra umindelige Tider have havt deres rette Bopæl. Dog tør jeg ei alt for meget bygge herpaa, baade fordi de tvende Runer i Ulphilæ Alphabet ere for faae, saa og fordi de dog ei saa aldeeles ligne Runerne, og endeligen fordi man i mange Alphabeter finder adskillige Runiske Figurer. Hvad Sproget i Ulphilæ Evangelier angaaer, da kan det vel ei nægtes, at det jo i mange Ting kommer overeens med det gamle Tydske, men derhos haver og den grundlærde Svenske Professor i Upsala, Johan Ihre (20), og flere (21) tydeligen viset, at det og i mange Maader kommer overeens med vort

(19) Lye gramm. Goth. p. 39 in Evang. vers. Goth.

(20) In Ulphila illustrato & in Glossario Suio Gothico, ubique.

(21) Benzelii præf. in Lye Evang. Gothica p. 11 — 14. Lye præf. ib. p. 36. Stiernhielm in gloss. Ulphila-Gothico ubique.

vort gamle nordiske Sprog, og at utallige Ord og Talemaader kunne ingenlunde forklares af det Tydske, men vel af det nordiske Sprog. Men nu bliver endda Spørsmaal: Ere da disse Evangelier Levninger af Ulphilæ Bibel-Oversættelse, og ere de virkeligen paa det Gothiske Sprog. Jeg svarer hertil, at da Sproget udi dem bestaaer fornemmeligen af Tydsk og af Nordisk, men er derhos blandet med en Deel Grækiske og Latinske Ord, da Bogstaverne ere aabenbare Grækiske, mængde, som det synes, med et par Runer, og da Oversættelsen følger nøye den Grækiske Text, og ingenlunde den Latinske, saa synes af alt dette at følge, at disse Evangelier maae have været i Brug hos et Folk, der bestod baade af Nordiske og af Tydske, men som derhos maa have havt Omgang baade med Romere og med Græker. Og paa hvilket Folk uden paa Gotherne kan dette vel passe sig, der begyndte først at røre paa sig, og at gaae ud fra Norden, forenede sig siden med deres Landsmænd, de Tydske Gother i Preussen, og efter adskillig Omvandring satte sig omsider ned i Dacien, en Provincie stærkt beboet af Romere, hvis Sprog, nemlig det Wallachiske, er derfore endnu meget opfyldt med Latinske Ord, saa at man derover ei bør forundre sig, at en Deel Latinske Ord findes i de Gothiske Evangelier, og blev dette Folk endeligen udi Dacien begyndt at bringes til den Christne Troe af Græker, og gandske omvendt ved sin egen Bisp Ulphilam, som havde Omgang med Grækiske Bisper Eudoxio og Acacio, hvorfore det ei er underligt, at Ulphilas oversatte det nye Testamente efter den Grækiske Text, og førte Bogstaver, som næsten aldeles ere Grækiske, ind iblant sine Landsmænd, og at der findes nogle Grækiske Ord i Sproget. Mig synes at alle disse Omstændigheder ere saa beskafne, at om de alle, eller nogen

af

af dem feylede, saa havde man Aarsag at twile paa, at disse Evangelier vare Ulphilæ og Gothiske. Nogle have undret sig over, hvi nu omstunder kun findes de fire Evangelier, da dog Ulphilas oversatte den hele Bibel, saa nær som Kongernes Bogger; ret ligesom det ei er almindeligt med gamle Skrifter, at man nu kun haver Levninger og Stumper af dem. Denne Indvending er desuden giort til intet, ved den lykkelige Opdagelse, som den lærde Knittel har i vore Tider giort i det Wolfenbüttelske Bibliotheqve af en Oversættelse af nogle Capitler af Pauli Epistel til de Romere af samme Sprog og Bogstaver, som de udi Ulphilæ fire Evangelier. Samme lærde Mand (22) fremsætter ogsaa med ei svage Grunde den Mening, at denne Codex er skrevet udi Italien i det 6 Sæculo, og viser at denne og de 4 Evangelier ei have været een Codex. Dersom nu denne Codex er skrevet i Italien paa det Sprog og med de Bogstaver som menes at være Gothiske, saa er intet rimeligere, end at de ogsaa virkeligen ere Gothiske, thi Gotherne boede i det 6 Sæculo i Italien, og jeg haver forhen viist ved en Mængde gamle Skribenter, at de havde deres eget Sprog, og deres egne Bogstaver; hvilke sidste Ulphilas havde opfundet i det 4 Sæculo. Herved igiendrives ogsaa det Hoved-Beviis, som nogle betiente sig af, for at indføre den Mening, at Ulphilæ Evangelier ei vare paa Gothisk, nemlig at om saa var, at de udi bemældte Evangelier forekommende Bogstaver skulde være Gothiske, saa vilde det være underligt, at de ei og skulde findes i gandske Italien og Spanien, hvor Gotherne dog regierede. Vel haver man hidindtil, hvad Italien angaaer, kunnet svare, at

(22) In Ulphilæ vers. Epist. ad Romanos §. 217 & 218. p. 400. §. 226. p. 417. Ihre de lingua Cod. arg. p. 19.

at det ei var underligt, at der ingen Gothiske Monumenter fandtes, siden det baade er saa længe siden, at Gotherne regierede der, og deres hele Regimente desuden kun varede der i 60 Aar; hvortil kommer, at Gotherne vare kun en Haand fuld Folk imod Landets gamle Indvaanere at regne, og at de Gothiske Konger giorde sig en Ære af at betiene sig af Latinske Bogstaver paa deres Mønter, for derved at vise, at de besadde Rom, og ligeledes at lade skrive deres Breve paa Latin, hvilket vel ogsaa er kommet meget deraf, at de betiente sig af Romere til saadant; der baade vare lærdere end Gotherne, og iblant hvilke ogsaa fandtes flere Lærde end iblant Gotherne, og der fornemmeligen som Indfødde vare kyndigere om Landets Tilstand, end Gotherne som Fremmede. Men er denne Codex med Gothiske Bogstaver skrevet i Italien, saa sees heraf, at Gotherne have virkeligen der brugt deres Bogstaver. Dog som adskilligt kan endnu indvendes herimod, og man i det mindste ei kan bringe denne Sag til en fuldkommen Vished, saa vil jeg nu beraabe mig paa den Underskrift af et Diploma, som er skrevet paa Ulphilæ Sprog og med Ulphilæ Bogstaver midt udi Italien selv, nemlig i Arezzo paa Bark (23), hvilket er et Tegn til en meget høy Alder. Udi det nævnes den Diaconus Gudilebus, hvis Navn ogsaa er Gothisk. Hvad Spanien angaaer, da maae man tilstaae, at hidindtil ere ingen Gothiske Monumenter fundne der, hvilket er saa meget mere underligt, da Gotherne regierede der over i 300 Aar. De Mønter man haver af de Gothiske Konger i Spanien ere og prægede med Latinske Bogstaver. Men da man ei haver ældre end af Liuva (24), som kom til Regieringen Aar

(23) Donii inscr. p. 497.
(24) Le Blanc monnoyes de France p. 59.

567, saa er det vel mueligt at man skulde finde Gothiske Bogstaver paa deres Mønter, om man kom over nogle af ældre Konger. Overalt kan her giælde de samme Aarsager, som forhen om Italien, nemlig at Gotherne heller betiente sig af Romerske Bogstaver end af deres egne. Ja man finder endog, at deres Love, saavel i Italien som Spanien vare paa Latin, og ei paa Gothisk; fordi de Indfødde overginge dem langt i Tallet. Imidlertid tviler jeg aldeeles ikke paa, at om Spanierne engang begynde ret at oplede deres Monumenter, der jo da ville ogsaa findes Gothiske. Hvor faae Gotherne ellers have været i Tallet imod de Indfødde, kan og sees deraf; at der findes ei mange Ord i det Italienske, Spanske og Portugisiske Sprog, som kan udledes af det Gothiske, imod de mange som kunne udledes af det Latinske og Celtiske. Dersom lærde Undersøgninger kan have Sted i Krigens Bulder, saa er det at haabe, at man nu kunde komme til Vished om den Sag, i Anledning af Russernes seyerrige Vaaben, saafremt det er rigtigt hvad Rudbex (25) skriver, at der endnu bruges paa adskillige Stæder i Wallachiet Gothisk Sprog, og Ulphilæ Bogstaver, hvilket synes ei vel at kunne forkastes, efterdi Rudbek vidner selv, at have talet med nogle Ungarer, ja med en Wallachisk Gesandt, som berettede dette, og hvilken sidste han endog selv hørte læse Ulphilam. Skulde der og endnu findes Levninger af Gother ved Tomos i Bulgariet, saa kunde man og maaskee faae ved denne Leilighed Underretning om dem. I det niende Sæculo vare de der, og havde deres eget Sprog, som sees af ovenanførte Walafridi Vidnesbyrd. Det er og uden Tvil dem Jornandes (26) sigter

(25) Atlant. t. 3. c. 10. §. 2. p. 219.
(26) De reb. Get. c. 51. p. 217.

sigter til, naar han skriver: at der og vare andre Gother, kaldte de mindre, et utalligt, men derhos fattigt og ustridbart Folk, som boede i Moesien ved Foden af Bierget Hæmus, og inde havde den Nicopolitanske Egn (saa kaldet af Staden Nicopolis i Bulgariet eller det gamle Moesien ved Donau, thi her kan vel ei meenes det andet Nicopolis, som vel laae nærmere Hæmus, men derimod i Thracien), og som siges at have faaet Bogstaver af sin Bisp Ulphila. Ved disse Gother forstaaer Jornandes dem, som bleve tilbage i Moesien, efter at Vest-Gotherne vare dragne til Spanien, og Ost-Gotherne til Italien, og som uden al Tvil have været den ringeste Deel af Almuen. At han synes at indskrænke de Gothiske Bogstaver til dem alene, er vel ikkun derfore, at de udi hans Tid endnu brugte dem, da derimod Vest- og Ost-Gother næsten havde aflagt dem ved den større Brug af de Latinske Bogstaver. Da Jornandes sætter dem udi sin Tid, nemlig det 6 Sæculum ved Floden af Hæmo; og ved Nicopolis, og man dog finder, at de siden i det 9 Sæculo have boet ved Tomos, der ligger tæt ved det sorte Hav, saa slutter jeg heraf, at de udi Jornandis Tid have strakt sig fra Nicopolis lige til det sorte Hav, men at de siden, heldst efter Bulgarernes Indfald i det 7 Sæculo, ere blevne indskrænkede til Egnen ved Tomos. Forend jeg gaaer videre, maa jeg endnu handle noget om ovenmældte Walafridi Vidnesbyrd, efter hvilket Gotherne ogsaa skal være blevne kaldte Guttoni, hvilket tiener til at bestyrke den Sætning at de ere Taciti Guttones, og derhos have talet det Tydske Sprog, hvilket sidste kunde give Anledning til at nægte, at deres Sprog er Nordisk, og at de ere komne fra Norden. Jeg svarer, at denne Vanskelighed er let hævet, saasom en nøye Forsker i deres Sprog vil finde, at det Nordiske

 og

Tydske holder hinanden temmelig lige Vægten derudi, og de desuden vare, som jeg forhen haver viist, sammensatte af tvende Folk, Nordiske og Tydske, hvilke sidste forlode i saadan Mængde Preussen, at det Gothiske Navn er derover bleven reent udslettet der, hvilket vel og er bleven meget foraarsaget derved, at Folket haver ei der været saa talrigt, som i Norden, og kunde derfore lettere udtømmes, hvortil kommer Scandinaviens lykkelige Beliggenhed, som sætter den i temmelig Sikkerhed for fremmede Folkes Indfald. Men hvorfore haver da Walafridus kaldet Sproget alene Tydsk. Jeg svarer hertil, at han venteligen ei haver kiendt Gothernes Nordiske Herkomst; at Overeenstemmelsen imellem Tydsk og Nordisk var da langt større end nu, saa at han haver anseet mange Ord for Tydske, endskiønt de vare Nordiske, fordi de lignede dem; at det er uvist om Walafridus haver været ret meget erfaren i det Gothiske Sprog; og endelig at det var almindeligt paa de Tider at ansee Nordisk og Tydsk for eet Sprog, efterdi man troede at de Tydske vare komne fra Norden, som kan sees af Hrabano Mauro, Ermoldo Nigello &c.

§. XLI.

End mere herom.

Nu vil jeg i Anledning af Ulphilas, og det Gothiske Sprog og Bogstaver anføre endeel nyere Lærdes Tilstaaelser, som kan tiene til at bekræfte og videre oplyse, hvad jeg hidindtil haver sagt, saa og Meninger af dem, som vel ere mig imod, men som dog anføres, paa det ingen skal sige, at jeg dølger noget. Saaledes tilstaae nogle (27), der nøye have undersøgt denne Sag, at ingen Runer, men derimod latinske Bogstaver, findes paa de Ost-

(27) Kederi Runa in nummis p. 11 — 15. Ej. numm. aur. Othini p. 45.

Ost- og Vest-Gothiske Kongers Mynter, som ere slagne i Italien og Spanien, undtagen denne Þ, som forekommer paa de sidstes; at Spanierne ere meget skiødesløse i at haandthæve deres gamle Monumenter, saa at utallige af dem forkommes (28); at de Gothiske Konger betiente sig af de overvundne Folks Sprog og Bogstaver, for derved desmere at forbinde sig dem (29); at de mindre Gother skulle endnu findes ved Mæotis (30), hvilket, om det er rigtigt, ei bør forstaaes, om de mindre Gother, men om Gothi Tetraxitæ, som Procopius omtaler, thi de andre boede efter Jornandes, som jeg forhen haver anført, sonden for Donau; at Sproget i Ulphilæ Oversættelse er en Blanding af Tydsk og Nordisk (31); at Ulphilæ Gothiske Bogstaver ere dannede efter de Grækiske (32); at Gotherne have havt Bogstaver længe for Ulphilæ Tid, men at Græker og Romere have holdt Ulphilam for Opfinder af de Gothiske Bogstaver, fordi han var den første, som oversatte Bibelen paa Gothisk (33); at Ulphilas haver giort sin Oversættelse af de 4 Evangelier efter den Grækiske Text (34);

 at

(28) Ked. Runæ p. 12 & 13.

(29) Verelii Runogr. c. 3. p. 14.

(30) Scaligeri Can. Ifag. l. 2. p. 172. in Eusebii thes. temp.

(31) Locc. ant. l. 2. c. 14. p. 70. Ihre de lingua Codicis argentei p. 4. Heupelius de Ulphila B. p. 2. Kritiska och Hist. Handl. p. 146.

(32) Locc. ant. l. 2. c. 14. p. 70. Wachter in Misc. Ber. t. 2. p. 42. Baringii clav. Diplom. p. 177. Nouveau traité de Diplomatique t. 1. p. 706. Hick. lit. Septentr. præf. p. 7. Leibnitz in Chamb. orat. dom. p. 27. Th. Mareschallus in Junii Evang. Goth. p. 387.

(33) Bon. Vulcanius in Petreji orig. Cimbr. p. 107. Verelii Runogr. c. 3. Ihre de cod. arg. p. 52 — 67. Benzelii præf. in Lye. Evang. Goth. p. 32.

(34) Wachter in Misc. Ber. t. 2. p. 43. Leibnitz in Chamb. orat. dom. p. 27.

at Sproget hos ham er en Blanding af mange Sprog, endog af ubekiendte (35), hvoraf dog de Ord, som Wachter anfører, kunne tildeels forklares af det Celtiske, og ere derfore rimeligen Levninger af det gamle Getiske eller Daciske, som ved det Gotherne boede i deres Land, er kommet ind i det Gothiske Sprog; at de saa kaldte Toletanske og Gothiske Bogstaver ere de samme som Ulphilæ, og vedvarede i Spanien indtil Kong Alphonsi 6 Tid i det 11 Sæculo (36), men de lærde Benedictiner, som have udgivet det nye store Værk om Diplomatiquen, vise tilstrækkeligen Urigtigheden af denne Mening, og at disse saa kaldte Gothiske Bogstaver, der kun kaldes saa, fordi Gotherne i Spanien brugte dem, ere ingen andre, end de gamle Latinske Bogstaver, som Romerne brugte, og som have aldeles intet tilfælles med Ulphilæ, og langt mindre med Runerne (37); at det Sprog som forekommer hos Ulphilas, er gandske Gothisk eller Nordisk, og alene blandet med nogle faae Grækiske Ord (38), en Sætning, som vilde vise, saafremt den var rigtig, at disse 4 Evangelier ei vare af Ulphila, eller af Gotherne, der boede ude ved Donau, men maatte da være oversatte her hiemme i Norden, thi just den stærke Sprog-Blanding, som findes i dem, og særdeles med det Tydske Tungemaal, viser efter min Tanke uovervindeligen, at de ere fra de Gother, der boede ved Donau, og kunne ei tilhøre noget

(35) Wachter in Misc. Ber. t. 2. p. 40 — 47. Ihre de lingua Cod. arg. p. 12 & 13. Ihre de mutat. linguæ Sueo Gothicæ part. 1. p. 9.

(36) Aldrete del origen de la lengua Castellana l. 3. c. 18. p. 249 & 250.

(37) T. 3. p. 321.

(38) Biörneri ant. p. 58. Arnell de prærogativa linguæ Suecanæ, ubique. Biörner de Orthogr. linguæ Suio-Gothicæ. p. 101 — 141.

noget andet Folk; at Ulphilæ Bogstaver ere giorde af Runerne, ja at Grækerne have endog faaet deres ældste Bogstaver forend Cadmus fra vort Norden, og af vore Runer (39), da dog Oyesynet kan igiendrive den første Sætning, og hvad den anden angaaer, da er det heel uvist, om Grækerne have havt Bogstaver for Cadmus, og om end saa var, da stride dog baade Vidnesbyrd, Tid, Beliggenhed, Kundskab imod den Mening, at Grækerne skulde have faaet deres Bogstaver fra os; at denne Oversættelse af de fire Evangelier er virkeligen Ulphilæ (40); at Vest-Gotherne og Dacierne have talt mere purt Gothisk, end Soe-Geterne, (ved hvilke Becanus forstaaer baade Ost-Gotherne og Gotherne i Scandinavien), hvorfor og den tredie Part af Siebenbürgen, (hvor Czeckerne boe), haver endnu vedligeholdt det, og at det rette Gothiske er det samme som det Brabantske (41), en Sætning, som den gode Becanus haver forelsket sig udi, hvorudover han søger allevegne at bringe den an, og som paa dette Stæd i sær slet ikke passer sig paa det Mæso-Gothiske, eller det Sprog, som Gotherne talede i Dacien, og ei heller fuldkommeligen paa det Nordiske Gothiske, at jeg saa skal kalde det, og som endnu tales i alle tre Nordiske Riger, thi det Sprog kommer ei mere overeens med det Brabantske, end med alle andre plattydske Dialecter, som det mere nærmer sig, end det Hoytydske; at de nyere Græker have taget adskillige Ord af det Gothiske Sprog (42); at det gamle

(39) Biörneri ant. p. 46. Ihre de codice argenteo p. 47 – 62, hvor han udleder Cadmi og de ældre Grækiske Bogstaver fra de Scythiske eller Gothiske.

(40) Wilkinsii præf. p. **** 3. p. ***** 1. p. 2. in Chamberlaynii orat. Dom. Leibnitz ib. p. 27. Th. Mareschallus in Junii Evang. Goth. p. 388.

(41) Becani orig. l. 7. p. 737 & 738.

(42) Skinneri Etym. v. Bottle, Last. Ducangii gloss. Græc. t. 2. p. 1694.

gamle Getiske Sprog haver alerede været længe for Christi Fødsel blandet med Grækiske Ord, indbragte ved de Grækiske Colonier, som fra Arilds Tid have været anlagde i Geternes Land ved det sorte Hav (43), hvilket giør det saa meget end fatteligere, hvorledes Grækiske Ord ere indkomne i Gothernes Sprog, efterdi Gotherne beboede i det ringeste, fra det 4 Sæculo af, Geternes Land, og blandede sig med Folket og med Sproget; at den saa kaldte Codex argenteus haver tilhørt Alarico, de Vest-Gothers Konge, som døde 507, og er bleven skrevet til hans Brug, og siden af de Frankiske Konger bleven foræret til Klosteret Werden, efterat den var kommet i Clodovæi I. Magt, da han overvandt Alaricum (44); at der efter Reformationen have endnu været i Behold mere end een Codex af Ulphila, hvilket kan sees af det Skrift, Bonaventura Vulcanius har ladet trykke 1597, de literis & lingua Getarum, hvor Engelens Hilsen til Maria, Fader vor, Mariæ og Simeons Lovsange findes trykte paa Gothisk Sprog og med Gothiske Bogstaver, og som udi adskillige Ting vige fra Codice argenteo, saa og af Usserii Vidnesbyrd, at den lærde tydske Greve Hermanus Newenarius skal, for nu 250 Aar siden, have besiddet en Gothisk Codex, skrevet paa Papiir med Guld og Sølv Bogstaver, og som indeholdte det gandske Nye Testamente (45); at Codex argenteus ei er skrevet med Ulphilæ egen Haand (til Keyser Valentis Brug), som nogle formene, men en Tid efter, hvilket bevises deraf, at forskiællige Læsemaader ere ei alene

p. 1694. Φοῦλκον ɔ: cuneus militum, hvormed sammenlignes Fylking, Fylkia i Verelii Ind. linguæ Scytho-Scandicæ p. 85.

(43) Knittels Ulphilas p. 429.

(44) Lye nota in Grævii vitam Junii D. 2. p. 1. in Etym. Junii.

(45) Ihre Fragm. vers. Ulphil. præf. p. 1.

Ik	Papa	ufmila	handau	meinai	
Ego	Papa	subscribo	manu	mea	

j gah	and	(rectius nemumi) nemum	i	Killiggane	igi	j gah
				ecclesiæ	hujus	
et	in	nomine				et

faurthie	thairh	v Kayte	s gon	(deest gah) mith
	per			et cum

diakuna	doa	modaune	aramma	j gah
diacono				et

mith	gahlaibim	une	araiím	and	nemune
cum	condiscipulis			in	nomine

Killiggane	R	K	y vairth	(deest faive) thize
ecclesiæ	regnante	Kristo		

NB. *Kylegunda* in lingva Finnica & Esthnica est *pagus*, incertum an *Killiggana* in Gothica est *ecclesia*.

Ik Vingaikrithas diakon handau
Ego Vingaikrithas diaconus manu

meinai (non uk) uf melida j gah and nemuni Killigga-
mea subscripsi et in nomine ecclesiæ

ne igi y gah (non Kauthis faurthie thairh v Kayte s gon
huius et per

mith diacona doa o mydaune aramma j gah mith
cum diacono et cum

(sic legendum) gahlaibim une araim and nemuni
condiscipulis in nomine

Killiggane R K y vairth thize y saive
ecclesiæ regnante Kristo

T. III.

Ik	Merida	Bokareis	handau	meinai	
Ego	Merida	Scriba	manu	mea	

ufmelida	gah [j]	and	nemuni	Killiggane	igi
fubfcripfi	et	in	nomine	ecclefiæ	huius

gah [j]	faurthie	thairh	kavte [y]	gon [s]	gah [j]
et		per			et

mith	diakona	dòa	modaune	aramma	gah [j]	mith
cum	diacono				et	cum

gahlaibim	une	araim	and	nemuni	Killiggane
condifcipulis			in	nomine	ecclefiæ

R	K	vairth [y]	thize	faive [y]
regnante	Krifto			

Ik Vilgarith Bokareis handau meinai
Ego Vilgarith Scriba manu mea

j (deeſt and nemuni) j
ufmelida gah Killiggane igi gah fau-
ecclefiæ huius
ſubſcripſi et in nomine et

y s j (deeſt mith diakona)
rthie thairh kavte gon gah doa modau-
per et cum diacono

j (deeſt araim and nemuni)
ne aramma gah mith gahlaibim une Kil-
et cum condiſcipulis in nomine

y th y
liggane R K vair thize ſave.
ecclefiæ
regnante Kriſto

alene antegnede i Bredden, men endog rykkede ind i Texten selv (46); at der udi Turin skal paa Bibliothequet være et Breviarium af Ulphila, og flere Bøgger, skrevne med hans Bogstaver (47), hvorom dog ei findes det mindste i Pasini ypperlige Udgave af de Turinske Manuscripter, saa at denne Beretning maae enten være gandske falsk, eller og Manuscriptet være bortkommet; at de Ord, som Busbecq anfører af det Folk, der boede i det Crimiske Tatarie, og talte Tydsk, komme overeens med det Mæso-Gothiske, hvorpaa ogsaa vises gode Prøver (48); at den Tid har været, da Mæso-Gothisk, Alemanisk, Frankisk, Angel-Saxisk, Islandsk have været eet Sprog (49), hvorpaa jeg dog høyligen tviler, dersom disse Ord skulle tages i en nøye Meening, saasom vidt Fraliggenheden af de Lande, hvor disse Sprog ere blevne talte, og Nabolauget af Folk, der talede andet Sprog, maatte nødvendigen foraarsage Forskiæl, dog tilstaaer jeg gierne, at Overeenstemmelsen haver i de ældre Tider været større end siden, og at de i de alleræld ste have kun været eet, da deres Stamfædre boede sammen paa eet Sted; at Ulphilæ Navn bør ei skrives saaledes, men Vulphilas, og at det betyder en Ulve-Unge (50); at Runerne ere siden giorde af Ulphilæ Bogstaver (51), hvilket dog letteligen igiendrives, ved det de Gothiske ere 25 i Tallet, og Runerne derimod kun 16; at Ulphilæ Sprog kommer mere overeens med det Tydske, end med det Nordiske, i sær det Islandske, og det som tales i Dalekarlien, hvorvel der dog ogsaa

(46) Ihre Ulphilas ill. part. 1. B. 3. p. 2. B. 4. p. 1.
(47) Lye præf. in 4 Evang. p. 37.
(48) Ihre reliquiæ linguæ Geticæ p. 18 — 24.
(49) Ihre de dialectis linguæ Suio-Gothicæ p. 13.
(50) Ihre de codice argenteo p. 4. not. *.
(51) Conringius de orig. jur. Germ. c. 5.

er en Deel Lighed imellem det og de twende sidste (52); at Gotherne have ved Omgang faaet de Grækiske Bogstaver bedærvede forend Ulphilæ Tider, men at han haver forst ordentlig indfort dem (53); at Gotherne have for Ulphilas kun brugt Runerne til Troldom, men at han forst indforte dem som et Alphabeth, at de ere de samme som de Danske Runer, hvilke ogsaa bleve forst efter Christendommen giorde til et Alphabeth, og at de saa kaldte gamle Spanske Bogstaver ere Gothernes Runer, og forst indbragte ved Gotherne (54), hvilket altsammen dog ei behoves at igiendrives, saasom her ere lige saa mange Feyl, som Ord; At i det Pfaltziske Archiv skal ei alene være et Gothisk Alphabeth, men og en kort Gothisk Grammatica (55), som dog uden Tvil er af de nyere Tider; og endelig anforer Asseman (56) af Sabbatini Tom. 5. in vetustum Kalendarium Neapolitanum ad diem 27 Maji a. p. 101 ad 106, hvilket sidste Skrift jeg ikke eyer, et ældgammelt Diploma, skrevet paa Papiir (nemlig uden Tvil Ægyptisk) paa det Latinske Sprog, og udstæd'et af Geistligheden i Sanctæ Anastasiæ Kirke Legis Gothorum i Ravenna, til Petrum Venerabilem Defensorem, hvori de sælge ham for otte Uncier, Moradsen, paludem, i Districtet af Ravenna. Asseman anmærker heel rigtigen, at de Ord Legis Gothorum vise, at denne Kirke haver tilhort Arianerne, og at følgeligen dette Instrument maae være skrevet imellem de Aar 494 og 540, da Ostro-Gotherne, som vare Arianer, regierede i Italien, thi 540 faldt Ravenna igien i Grækernes Hænder, som vare Orthodoxe,

(52) Grönvall hist. linguæ Dalekarlicæ p. 24 — 27.
(53) Leibnitz in Chamb. orat. dom. p. 28.
(54) Jacobæi Museum A. 10. 3. p. 1 & 2.
(55) Hottinger in Gruberi comm. epist. Leibn. part. 2. p. 919.
(56) Script. hist. Ital. t. 2. p. 10 & 11. t. 4. p. 362 & 363.

thodoxe, og blev under dem indtil Longobarderne, som og da vare Orthodoxe, indtoge den 752, og Arianerne have ingen offentlig Gudsdyrkelse havt i Italien fra det 7 Sæculi Midte. Dersom ei Begyndelsen af dette Instrument var borte, saa kunde man endog have vidst Aaret, da det er bleven forfattet, saasom til Slutningen staaer: Actum die & decies P. C. (Post Consulatum) Suprascripti. Men det mærkværdigste herved er, at af de 20 Geistlige, som have underskrevet dette Instrument, er de fires Underskrift Gothisk, hvoraf Asseman haver ladet trykke den førstes, som jeg hertil føyer, efterdi Assemans Værk er kun i faa Personers Hænder her i Norden. Asseman forklarer den ei, venteligen fordi han ei kunde læse Bogstaverne, men slutter sig dog til af de Latinske Underskrifter, at Meeningen bør være: Ego Optarit Presbyter huic documento a nobis facto subscripsi, & pretium aurei solidos centum viginti antea accepi, da jeg dog maae tilstaae, at jeg nok kan faae den første Meening ud, men ei den sidste. Men da baade det Gothiske Sprog er fattigt, for saavidt vi kiende det, da det hidindtil er næsten alene indskrænket inden Ulphilæ fire Evangelier, og min Kundskab derudi saare ringe, saa drister jeg mig ei til at forklare denne Underskrift, men overlader den til den berømte Ihre, som hverken nu eller nogensinde haver havt sin Lige i den Ulphilanske Litteratur. Jeg vil derfore alene sige, at A er gandske anderledes skrevet her end hos Ulphilas, at Optarit, som han synes at kaldes i Instrumentet selv, kaldes her i Underskriften Ufitahari, og kalder sig Papa ɔ: Præst; at man har Aarsag at frygte for, at Asseman har ei ladet gandske nøyagtig trykke denne Underskrift, hvilket saa meget mere bekræftes derved, at Sproget synes paa nogle Stæder at være fordærvet, ved det en Bogstav er maaskee læst for en anden;

at Optarit synes at tale om sin Diaconus; og endeligen, hvilket er det fornemste, at dette Instrument uovervindeligen viser, at det Sprog og de Bogstaver, som forekomme i Ulphilæ fire Evangelier, ere det Gothiske, thi her ere Sprog og Bogstaver de samme, og her skrives udtrykkeligen at Underskrifterne lyde saaledes: Optarit, og Vitalianus Presbyteri, Svinefridus Diaconus, Petrus Subdiaconus, Wiliarit Clericus, Paulus Clericus ecclesiæ legis Gothorum Sanctæ Anastasiæ; Monnulus Defensor, Daniel, Willierane, Igila, Theudila Clericus ecclesiæ SS. (suprascriptæ) legis Gothorum Sanctæ Anastasiæ, Mirica, Sinthila Spondeus (ɔ: tutor) SStæ (suprascriptæ) Basilicæ Gothorum, Costila Ostiarius SStæ Basilicæ Gothorum, Gudelinus Ustiarius SStæ Basilicæ Gothorum, Guderit Ustiarius SStæ Basilicæ Gothorum, Hosbat Ustiarius SStæ Basilicæ Gothorum, Benenatus Ustiarius SStæ Basilicæ Gothorum, Wiliarith, og Malutheus Spondeus, hvis Underskrift vel feiler, men som derimod nævnes i Instrumentet; da nu de fleste af disse Navne ere Gothiske, og ei Romerske, og endeel af dem kalde sig selv Gother, og endeligen da de alle vare Geistlige ved Gothernes Kirke i Ravenna, som var de Ost-Gothiske Kongers Residence, saa seer jeg ei længer, hvorledes den Sag kan nægtes, at de 4 Evangelier, som tilskrives Ulphilæ, ere virkeligen af ham, og skrevne paa Gothisk Sprog, og med Gothiske Bogstaver. Da nu de gamle Skribenter, som tale om Ulphila, berette, at han levede i den Vest-Gothiske Konges Fridigerni Land, saa tvivler jeg heller ingenlunde paa, at jo Vest-Gotherne have ogsaa betient sig af hans Bogstaver, lad end være at de Monumenter, som hidindtil ere opdagede, og som med Vished kunne tilskrives noget Folk, tilhøre Ost-Gotherne; og er jeg forsikret paa, at man endnu vil drage for Lyset i Spanien, Italien og paa flere

Stæder,

Stæder, mange Gothiske Monumenter. Dette uskatterlige Monument forvares ellers nu omskunder i Neapolis i Archivet af Kirken af Mariæ Bebudelse, (saaledes mener jeg at Ecclesia Sanctissimæ Annunciatæ bør oversættes). Af disse Sabbatini Ord, som Asseman anfører: Abbiam fatto incidere queste per curiosità di chi legge. Non facciamo su del medesimo alcuna osservazione, perche pensiamo colle note darlo in luce a parte. Che'lpublico goda di questo documento vetusto non ancora stampato, tutta se ne da la gloria al dottissimo nostro amico D. Scipione di Cristoforo, il quale fra gli altri pregi, che lo adornano, essendo pratichissimo de' caratteri antichi, lo ha di sua propria mano trascritto; cosa che da molti èstata desiderata, ma per la difficolta de' caratteri non ancora eseguita: Er det klart, at denne lærde Mand haver ladet aftrykke det gandske Instrument med alle sine Underskrifter, en Ting som jeg ville have ønsket at Asseman og havde giort. Eugenius Toletanus (57), som var Bisp i Toledo ved Aar 650, skriver, naar han taler om Bogstavers Opfindere, at Gulfila haver opfundet de sidste, nemlig Geternes, hvilke vi see; af hvilke sidste Ord jeg slutter, at Vest-Gotherne have endda udi hans Tid brugt Ulphilæ Bogstaver, hvoraf man kan giore sig got Haab dog engang, at opdage udi Spanien Codices med Gothiske Bogstaver.

§. XLII.

Men nu er det Tid, at jeg vender tilbage igien til Folgen af Historien om Gothernes Bedrifter. Men som jeg nu alerede haver fort dem ind i det Romerske Herredomme, og derved de største Vanskeligheder i deres Historie ere overvundne, hvortil kommer, at de ved at boe iblant fremmede Folk, tabte jo længer jo mere Kien- Gothernes Bedrifter under Theodosio Magno.

(57) Ap. Sirm. t. 2. p. 887. Carm. 21.

betegnene af deres Nordiske Herkomst, saa agter jeg herefter ei at handle saa udførligen om deres Historie, som forhen, da den ei er os Nordiske mere saa magtpaaliggende. Jeg vil derfore have Læserne overhovedet henviste til de tvende fortreflige Skrifter af den ypperlige Mand Johan Jacob Mascou (58), der staae anførte neden under, og kun lade mig nøye med korteligen at fortælle Historien for Sammenhængens skyld, og ei være vidtløftig, uden hvor noget særdeles forekommer, som kan tiene til at oplyse Gothernes Sæder, Skikke, Sprog og Herkomst, eller og hvor Mascou skulde enten have udeladt en Ting, eller en gammel Skribents Vidnesbyrd, hvilket sidste dog vil skee siælden. Efter det for Romerne saa ulykkelige Slag, hvorudi Keyser Valens satte
378. Livet til, ginge Gotherne løs paa Adrianopel, hvor de vidste at de Fornemste af Riget og Keyserens Skat og Klenodier befandte sig. Da løbe 300 Romerske Fodfolk over til dem, som de strax, man veed ei hvorfor, nedhuggede, hvilket foraarsagede, at ingen siden, endog i den yderste Nød, tænkte paa at slaae sig til dem. Derefter opfordrede de Byen ved et Brev, men forgiæves. Da dette ei gik an, søgte de ved nogle Romerske Overløbere at sætte Ild paa Staden, men dette Anslag blev aabenbaret. Derpaa løbe de paa adskillige Stæder Storm til Byen, og som de betiente sig af de samme Pile, der bleve skudte ud imod dem, saa forekomme og Romerne det ved at skiære i Strængene, som sammenbandt Træet og Jernet. Og endskiønt Romernes Machiner giorde et stort Nederlag iblant dem, saa søgte de dog ved Stormstiger at indtage Byen; hvorover de om Aftenen trukke sig tilbage

(58) Geschichte der Teutschen bis zu Anfang der Fränkischen Monarchie. s. p. 298. Geschichte der Teutschen bis zu Abgang der Merovingischen Könige.

dage til deres Tælte, meget bedrøvede over, at de ei havde fulgt Fritigerni Raad, nemlig ei at give sig af med Beleyringer. Natten anvendte de paa at læge deres Saarede ved de hos dem brugelige Midler. Om Morgenen efter forlode de Adrianopel, og plyndrede alt det platte Land omkring Perinthum, uden at driste sig til at angribe den. De havde da med sig Hunner og Alaner, som vare meget stridbare og stærke, og hærdede ved at igiennemgaae vanskelige Ting. Derfra vendte de sig imod Constantinopel selv, dragende frem i en firkantet Slagtordning, af Frygt for Overfald. Det Saraceniske Rytterie faldt da ud af Staden, og skermydserede med dem med lige Fordeel. En Saracener, som var nøgen, foruden at han havde sin Skam bedækt, og havde langt Haar, kastede sig da midt ind iblant Fienden, trak sin Dolk, stak en Gother i Halsen, og suede Blodet af ham. Dette opvakte saadan Skræk hos Gotherne, hvortil komme de Betragtninger, som de giorde over Byens Storhed og Styrke, og Havets Nærværelse, at de forlode Constantinopel, og vendte sig imod de nordlige Provincier, og udbredede sig lige til de Juliske eller Venetianske Alper (der skille Italien fra Illyrico). Paa den Tid var Julius General over Landene paa hiin Side Bierget Taurus. Han, da han hørte hvorledes det gik til i Thracien, gav Befaling til de Romerske Officierer, som anførte Gotherne, der laae hist og her adspreddede i Landet, og som tilforn vare modtagne, at myrde dem alle paa een Dag, under Paaskud at give dem deres Besoldning, hvilket ogsaa blev i Værk sat, og derved de østlige Lande befriede fra en stor Fare (59). Dette sidste fortæller Zosimus (60) saaledes: At de Gother,

(59) Amm. Marc. l. 31. p. 465 — 469.
(50) L. 4. c. 26. p. 404 — 408.

ther, som vare udi Asien, vare af deres Børn, som ginge over Donau, hvilke Valens havde sendt til Orienten, som et Pant paa Forældrenes Troskab, og som nu vare blevne voxne, og havde sat sig for at plyndre Asien. En Deel Skribenter (61) berette, at Constantinopels Redning bør tilskrives Keyserinden Domnika, Valentis Enke, som gav Borgerne Sold af Skat-Kammeret. Fra denne Tid af, eller og fra 376, da Gotherne ginge over Donau, bør de 20 Aar regnes, i hvilke efter Hieronymi Vidnesbyrd (62), dagligen Romersk Blod blev udøst fra Constantinopel af indtil de Juliske Alper; og udi hvilke Gotther, Sarmater, Qvader, Alaner, Hunner, Vandaler, Marcomaner plyndrede og forstyrrede Scythien, Thracien, Macedonien, Dardanien, Dacien, Thessalonicam, Achajam, Epiros, Dalmatien og al Pannonien. Utallige Matroner, Nonner, frie og adelige Personer bleve da mishandlede af Barbarerne; Bisper fangne, Præster og Clerker dræbte, Kirker nedrevne, Heste bundne ved Altarerne, og Martyrernes Helligdomme opgravne; hvorledes mon Corinthier, bliver han fremdeles ved, Athenienser, Lacedæmonier, Arcadier og gandske Grækenland er tilmode, da Barbarer nu herske over dem. Paa et andet Stæd skriver samme Forfatter (63), at i Thracien, Illyrico og Dalmatien vare Stæder og Folk og Qvæg ødelagde, saa at man saae intet uden Himmel og Jord, Klipper, Torne
379. og Skove. Da Gratianus udi saadan Nød saae, at Gother, Taifaler, og Hunner og Alaner, hvilke vare værre end alt Ont, besadde

(61) Socrates l. 5. c. 1. p. 260. Sozomenus l. 1. c. 1. p. 704. Jornandes de regn. Succ. p. 738.

(62) Op. t. 1. p. 26.

(63) T. 6. p. 250 in Sophoniam.

besadde Thracien og Dacien, som deres Fode-Lande, saa lod han kalde Theodosium til sig fra Spanien, og overgav ham det østlige Keyserdom (64); paa hvilken Tid Gother og Alaner synes færdeles at have holdt sammen, ligesom Chuni og Sauromater, og begge noget efter Theodosii Ankomst til Regieringen, at have tient i Romernes Krigshære (65). Kort efter at Theodosius var bleven Keyser, erholdt Modares, som selv var af Kongelig Scythisk (det er Gothisk) Blod, en stor Fordeel over Gother, Taifaler og andre Folk, som forhen havde boet iblant dem paa hiin Side Ister, i det han overfaldt dem paa Marken, da de laae sovende, beskiænkte af Viin, dræbte mange, og borttog 4000 Vogne med Qvinder, Børn og Slaver paa, foruden de Fodefolk der fulgte Vognene, og efter Sædvane og efter en vis Skifte pleyede at hvile i dem (66). Theophanes (67) sigter uden Tvil til denne Seyer, naar han siger at Theodosius Aar 379 overvandt Barbarerne, som plyndrede Thracien. Ved denne Leilighed fortæller han og, at Scytherne, efter Trajani Patricii Vidnesbyrd i hans Historie, kaldte sig paa deres eget Sprog Gotther. Idatius (68) henfører og til 379 at Romerne havde mange Krige med Gottherne, og at den XV Kal. Decemb., det er den 17 November, bleve Seyervindingerne imod dem, Alaner og Hunner bekiendte. Men som Theodosius blev kort efter 380.
syg i Thessalonica, Aar 380 (69), saa betiente Gotherne sig af Leiligheden, og deelte sig i tvende Hobe, hvoraf den ene skulde under

(64) A. Victor Epit. p. 117.
(65) Ausonius Eidyll. 8. v. 31 & 32.
(66) Zosimus l. 4. c. 25. p. 401 — 404.
(67) C. B. t. 6. p. 45. Cedrenus t. 7. p. 249.
(68) C. B. t. 4. p. 361.
(69) Tillemont. hist. d. Emp. t. 5. part. 2. p. 455 & 456.

under Fridigeroi Anførsel plyndre Thessalien, Epiros og Achajam, og den anden under Alatheus og Safrach Pannonien. Udi saadan Tilstand giorde Gratianus, som havde med andre Fiender at bestille, Fred og Forbund med dem, ved at give dem Proviant og andre Foræringer; en Fred, som Theodosius, da han kom sig igien, siden holdt ved lige (70). Heraf sees vel letteligen hvor meget man kan lide paa Prospers (71) Beretning, at Theodosius erholdt mange og store Seyervindinger over Gotherne, og drev dem ud af Thracien, med mindre at derved forstaaes Thracien i en meget indskrænket Meening, thi det er vist, at de da, og længe efter beboede Moesien, Daciam Ripensem og Scythien, der vare Deele af det store Thracien. Saa meget er dog vist, at Theodosius haver havt en og anden Fordeel over Gotherne, men derhos ogsaa vist, at han haver ved det gode søgt at vinde dem, hvorover de Ødeleggelser, som Hieronymus klager over, og som det østlige Keyserdom lidde under Theodosii Regimente, ei maae saa meget tilskrives Gotherne, som de andre af Hieronymo paa ovenmældte Sted opregnede Folk. Zosimus (72) vidner, at Theodosius lovede til alle dem af de Folk fra hiin Side Ister, som vilde komme til ham, at han vilde skrive dem ind iblant Soldaternes Tal, hvorved han i en Hast fik en anseelig Krigshær igien paa Benene; men som han mærkede at Barbarernes Tal begyndte langt at overgaae Romernes, saa sendte han nogle af dem til Egypten, og lod derimod komme til sig af den Egyptiske Krigshær. Underveys mødte

(70) Jornandes de reb. Get. c. 27. p. 205. Prosper in Scal. Eus. p. 188.

(71) In Scalig. Euseb. p. 188.

(72) L. 4. c. 30.

mødte disse hverandre i Philadelphia, hvor det kom til Slagsmaal, efterdi en Egypter vilde tage en Borger i Forsvar, som uden Aarsag var bleven saaret af en Barbar, og de øvrige Egypter formanede Barbarerne til at føre sig skikkeligen op, som de, der nu burde leve efter Romernes Love. Imedens dette skeede, blev Keyseren udi Macedonien overrumplet af Barbarerne, som vare gangne over Floden, ved det han holdt ingen Orden i sin Leyer, saa at de Barbarer, som tiente ham, kunde gaae bort naar de vilde, sende andre i deres Sted, og komme selv igien. Efter denne Seyer faldt Macedonien og Thessalien i Fiendens Hænder, som lod Stæderne blive i den Stand de vare, i Haab at trække en god Skat af dem. Men endskiønt dette var løbet saaledes af, og Keyseren maatte sende til Gratianum om Hielp, saa holdt han dog et prægtigt Indtog i Constantinopel, ligesom en Triumph. Og herom er det vel Idatius (73) taler, naar han ved Aar 380 siger, at begge Keyserne erholdte Seyervindinger, og at Theodosius giorde sit Indtog i Constantinopel den 14 November. Marcellinus (74) siger og, at Theodosius overvandt 379 de Scythiske Folk, Alaner, Huner, Gother, og 380 at han triumpherte over de Scythiske Folk. Zosimus (75) fortæller end videre, at Gratianus sendte Theodosio til Hielp de tvende Felt-Herrer Baudonem og Arbogastem, som vare Franker af Fødsel, og ved hvis Ankomst Gotherne forlode Macedonien og Thessalien, og trukke sig til Thracien, hvorfra de ved Overløbere lode Keyseren vide, at de vilde indgaae Forbund med ham, og giøre alt hvad han forlangede, hvorved de

(73) C. B. t. 4. p. 361.
(74) In Scal. Euf. p. 34.
(75) L. 4. c. 33. p. 422 & 423.

og paa nye dyssede ham i Søvn. Theodoretus (76) vil, at Theodosius erholdt kort forend han blev Keyser, en stor Seyer over Barbarerne, som vare stolte af den Seyer de havde vundet over Keyser Valens, at han overvandt dem i Thracien, og jog dem tilbage over Donau, at just dette gav Gratiano Anledning at ophøye Theodosium til den Keyserlige Værdighed; og at Byrden af denne Krig haver i Forstningen lagt paa Gratiano, kan sees af disse Antonii (77) Ord anførte neden under. Af Theodoreto kan man ei slutte andet, end at han haver meent, at Theodosius overvandt Gotherne; men Pacatus (78), en Skribent, som haver skrevet en Lovtale til Theodosium selv, taler om ingen Gothisk Seyer, forend han blev Keyser, men vel om en Sarmatisk. Naar man og vil overveye, at Gotherne bleve ved at boe i Thracien, saa indsees vel letteligen, at Theodosii Fordele over dem maae have været meget ringere, end visse Romerske Skribenter udgive dem for. Selv samme Pacatus siger og, at Gotherne nedtraadde, Hunerne bortsnappede, og Alanerne borttoge i det Romerske Rige, paa den Tid Theodosius blev Keyser; at Romerne havde misted Pannonierne, og maatte begræde Illyrici Undergang. Det er ellers høyligen at beklage, at saa god en Skribent, som Ammianus, ophører paa disse Tider, da alle de andre, som ere komne til os, ere upaalidelige og skiødesløse. Orosius (79) vil og, at Theodosius haver udi Begyndelsen af sit Regimen-

(76) L. 5. c. 5 & 6. p. 710 & 711. Zonaras l. 13. p. 26.

(77) XII. Paneg. vet. Paneg. ad Gratianum p. 342. Tu Auguste venerabilis, districtus maximo bello, adsultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora prætexitur, comitia consulatus mei armatus exerces.

(78) Ib. p. 375 & 377. Themistius orat. 14. p. 182.

(79) L. 7. c. 34. p. 555.

gimente strax uden Ophold angrebet Scytherne, det er Alaner, Huner og Gother, der havde forsynet sig med Romerske Vaaben og Heste efter deres store Seyer, at han haver udi mange og store Slag overvundet dem, og derpaa som Seyerherre draget ind i Constantinopel. Themistius (80) synes og at tale om nogen Fordeel over Scytherne, som han kalder dem; og vidner tilligemed, at de plyndrede Dacien, Thracien, Illyrien, og at Keyseren væbnede Bønder og Borgerfolk imod dem. Gregorius Nazianzenus (81) beretter, at hele Lande bleve ødelagde, utallige Mennesker ihielslagne, og at et Folk, som man ei forstod, streiffede igiennem det gandske Land, som deres eget. Socrates (82) og Sozomenus (83) tale og om Theodosii Seyer over Barbarerne ved Ister-Floden, og den sidste siger derhos, at han giorde Forbund med endeel Barbarer efter deres Begiæring, og tog Gisler af dem. Ambrosius (84) vidner, at Gotherne maatte forlade Macedonien og Thessalonica formedelst en Pest, som kom iblant dem, hvilken han tilskriver Bispen i Thessalonica, Acholio, hans Bønner, og at de siden bade om Fred, for at leve. Paa denne Tid har vel og det tildraget sig, som Eunapius (85) skriver: At de fornemste Scyther ginge med deres Partier over (Donau), og bleve af Keyseren forfremmede til stor Ære, saa at alting beroede paa dem, hvilket giorde dem stolte, og indbyrdes uenige, saa at nogle vilde, at man skulde være fornøyede med det nærværende, andre derimod vilde, at man skulde holde den Eed, som

 man

(80) Orat. 14. p. 181.
(81) Op. t. 1. orat. 14. p. 214.
(82) L. 5. c. 6. p. 262.
(83) L. 7. c. 4. p. 707.
(84) Op. t. 3. ep. 59. p. 161.
(85) C. B. t. 1. p. 15.

man havde giort hiemme, og som bestod deri, at man paa alle mulige Maader, og ved al Slags List skulde søge at giøre Romerne Afbræk, og ei aflade, indtil man havde bemestret sig deres hele Land. Af den første Mening var Fravitas, en ung, men meget dydig Mand, som fulgte den hedenske Religion, og havde giftet sig med en Romerinde. Keyseren, som vidste intet heraf, havde dem jævnlig til Bords, og lod dem ind i sit eget Telt. Hovedet for den anden Mening var Eriulfus, en urolig og hæftig Mand, og de fleste holdte med ham. Engang de vare til Giæst hos Keyseren, yttrede sig i Drukkenskab deres onde Willie; og stak da Fravitas uden Ophold Eriulphum igiennem med sit Sværd. Zosimus (86) henfører dette til Aar 394. Philostorgius (87) beretter, at Theodosius strax efter sin Ankomst til Regieringen overvandt Barbarerne ved Sirmium, og holdt derpaa et prægtigt Indtog i Constantinopel. Hos Gregorium Nazianzenum (88) finder jeg, at Keyseren kom fra Macedonien til Constantinopel, efterat han havde imodstaaet en utallig Mængde af tapre Barbarer.

§. XLIII.

Mere herom.

381. I det Aar 381 den 11 Januarii kom den Gothiske Konge Athanaricus til Constantinopel, og døde der den 25 Januarii samme Aar, hvorpaa Gotherne Aaret efter, den 3 October, overgave sig tilligemed deres Konge til Romerne (89). Vel føter Prosper (90) dette hen til Aar 383, og skriver derhos urigtigen, at han blev slaaet ihiel i Constantinopel, men Marcellinus

(86) L. 4. c. 56.
(87) L. 9. c. 19. p. 133.
(88) Op. t. 2. carm de vita sua v. 95 — 97.
(89) Idatius C. B. t. 4. p. 361 & in chronico ap. Eus. p. 20.
(90) In Scalig. Eus. p. 188.

nus Comes (91) opgiver ogsaa det Aar 381, hvilket Tillemont (92) viser at være det rette. Aarsagen til dette Athanarici Skridt giver Zosimus (93) paa folgende Maade: To Germaniske Folk, der boede paa hin Side Rhinen, og hvoraf det ene anførtes af Fritigerno, og det andet af Allotho og Safrace, bekrigede de Celtiske Folk, og bragte Keyser Gratianum saavidt, at han gav dem Tilladelse at gaae over Ister til Pannonien og Øvre Mysien, naar de kun vilde forlade de Celtiske Lande. De seylede derpaa ned af bemældte Flod, i Tanke at gaae igiennem Pannonien og Epirum over den Flod Achelous ind i Grækenland, men først holdte de for, at de maatte forskaffe sig det fornødne Proviant, og at de maatte faae Athanarichum af Veyen, som var Regent over al den Scythiske Slægts Rige, paa det de skulde ei have nogen i Ryggen, som kunde hindre deres Foretagende. De dreve ham og uden Møye fra de Stæder, hvor han opholdte sig, hvorpaa han begav sig til Theodosium, og blev med sit Følge venligen imodtaget af ham, saa at han endog gik ham et langt Stykke uden for Constantinopel i Møde. Men som han kort efter døde der, saa lod han ham kongeligen begrave, hvilken Godhed og Pragt giorde saadan Virkning paa Scytherne, at de vendte hiem igien, og bekrigede Romerne ei mere, og at de som vare komne med den afdøde Konge, gave sig til at passe paa Donaus Flodbredder, og hindrede længe fiendtlige Indfald paa de Kanter. Udi denne Zosimi Fortælling er det klart, at ved de første twende Folk forstaaer han Vest- og Øst-Gother, endskiønt det Udtryk at de vare Folk fra hin Side Rhinen, er meget ubequemt. Det er ei heller let at fatte, hvorledes Gotherne skulde da

(91) Ib. p. 34.
(92) Hist. d. Emp. t. 5. P. 2. p. 944.
(93) L. 4. c. 34. p. 425.

man havde giort hiemme, og som bestod deri, at man paa alle mulige Maader, og ved al Slags List skulde søge at giøre Romerne Afbræk, og ei aflade, indtil man havde bemestret sig deres hele Land. Af den første Mening var Fravitas, en ung, men meget dydig Mand, som fulgte den hedenske Religion, og havde giftet sig med en Romerinde. Keyseren, som vidste intet heraf, havde dem jævnlig til Bords, og lod dem ind i sit eget Telt. Hovedet for den anden Mening var Eriulfus, en urolig og hæftig Mand, og de fleste holdte med ham. Engang de vare til Giæst hos Keyseren, yttrede sig i Drukkenskab deres onde Villie; og stak da Fravitas uden Ophold Eriulphum igiennem med sit Sværd. Zosimus (86) henfører dette til Aar 394. Philostorgius (87) beretter, at Theodosius strax efter sin Ankomst til Regieringen overvandt Barbarerne ved Sirmium, og holdt derpaa et prægtigt Indtog i Constantinopel. Hos Gregorium Nazianzenum (88) finder jeg, at Keyseren kom fra Macedonien til Constantinopel, efterat han havde imodstaaet en utallig Mængde af tapre Barbarer.

§. XLIII.

Mere herom. I det Aar 381 den 11 Januarii kom den Gothiske Konge
381. Athanaricus til Constantinopel, og døde der den 25 Januarii samme Aar, hvorpaa Gotherne Aaret efter, den 3 October, overgave sig tilligemed deres Konge til Romerne (89). Vel fører Prosper (90) dette hen til Aar 383, og skriver derhos urigtigen, at han blev slaaet ihiel i Constantinopel, men Marcellinus

(86) L. 4. c. 56.
(87) L. 9. c. 19. p. 133.
(88) Op. t. 2. carm de vita sua v. 95 — 97.
(89) Idatius C. B. t. 4. p. 361 & in chronico ap. Eus. p. 20.
(90) In Scalig. Eus. p. 188.

nus Comes (91) opgiver ogsaa det Aar 381, hvilket Tillemont (92) viser at være det rette. Aarsagen til dette Athanarici Skridt giver Zosimus (93) paa følgende Maade: To Germaniske Folk, der boede paa hin Side Rhinen, og hvoraf det ene anførtes af Fritigerno, og det andet af Allotho og Safrace, bekrigede de Celtiske Folk, og bragte Keyser Gratianum saavidt, at han gav dem Tilladelse at gaae over Ister til Pannonien og Øvre Mysien, naar de kun vilde forlade de Celtiske Lande. De seylede derpaa ned af bemældte Flod, i Tanke at gaae igiennem Pannonien og Epirum over den Flod Achelous ind i Grækenland, men først holdte de for, at de maatte forskaffe sig det fornødne Proviant, og at de maatte faae Athenarichum af Veyen, som var Regent over al den Scythiske Slægts Rige, paa det de skulde ei have nogen i Ryggen, som kunde hindre deres Foretagende. De dreve ham og uden Møye fra de Stæder, hvor han opholdte sig, hvorpaa han begav sig til Theodosium, og blev med sit Følge venligen imodtaget af ham, saa at han endog gik ham et langt Stykke uden for Constantinopel i Møde. Men som han kort efter døde der, saa lod han ham kongeligen begrave, hvilken Godhed og Pragt giorde saadan Virkning paa Scytherne, at de vendte hiem igien, og bekrigede Romerne ei mere, og at de som vare komne med den afdøde Konge, gave sig til at passe paa Donaus Flodbredder, og hindrede længe fiendtlige Indfald paa de Kanter. Udi denne Zosimi Fortælling er det klart, at ved de første tvende Folk forstaaer han Vest- og Ost-Gother, endskiønt det Udtryk at de vare Folk fra hin Side Rhinen, er meget ubequemt. Det er ei heller let at fatte, hvorledes Gotherne skulde

da

(91) Ib. p. 34.
(92) Hist. d. Emp. t. 5. P. 2. p. 944.
(93) L. 4. c. 34. p. 425.

da være komne til at angribe de Celtiske eller Galliske Lande og Folk, med mindre han haver regnet til disse sidste Noricum og Rhætien, thi da jeg forhen haver anført, at Gotherne igiennemstreifede Pannonien og Illyrien, saa kan de vel og have giort Indfald i Norico og Rhætien, der grændsede til bemældte Lande. Men da jeg forhen haver viist at de tre af ham nævnte Anførere, og Fritigernus i sær opholdte sig i Thracien, og man ei finder, at de og deres Gother ere blevne drevne derfra, saa er det underligt, hvor han nu kommer til at føre dem saa langt imod Vester. Derimod kommer dette ham tilpas, at jeg forhen haver viist af gamle Skribenter, at der har været Uvenskab imellem Fritigernum og Athanaricum. Jornandes (94) en indfød Gother fortæller dette gandske anderledes, nemlig at Fridigernus døde under Theodosio, og at Athanaricus blev hans Eftermand; At Theodosius fik ham ved sin Godhed og fine Gaver til sig til Constantinopel over hvilken Stads Fasthed, Pragt og Folkerighed han høyligen forundrede sig; at han faae Maaneder derefter døde, og blev prægtigen begravet, saa at endog Keiseren selv gik for Ligbaaren. Men af Ammiano og andre Skribenter, som jeg forhen haver anført, og hvis Vidnesbyrd ere uimodsigelige, baade fordi de ere givne af dem der levede paa de Tider, da Tingene tildroge sig, saa og fordi de ere omstændelige og sammenhængende, af dem, skriver jeg, er det klart, at Fritigernus og Athanaricus regierede paa eengang over Vest-Gotherne, dog hver over sin Deel. Og hvad det sidste angaaer, nemlig at Athanaricus kom af sig selv til Constantinopel, da igiendrives det ved Ammiani (95) Vidnesbyrd, efter hvilket han ved sine Beslægtedes Mytterie

(94) De reb. Get. c. 28. p. 205.

(95) L. 27. p. 342: Valens Constantinopolim rediit, ubi postea

tie blev drevet ud af sit Land, og ved Marcellini Comitis (96), i det han skriver, at Theodosius havde forud giort Forbund med ham, hvoraf jeg slutter, at hans Slægt haver derfore uddrevet ham. Den gode Begegnelse, som Athanaricus levende og død nød i Constantinopel, foraarsagede, at Gotherne overgave sig frivilligen til Keyseren, ei alene de som fulgte med Athanarico, men endog som det synes dem, der forhen vare i Thracien, thi i det mindste finder man ei siden under Theodosio nogen synderlig Krig imellem de Thraciske Gother og Romerne. Idatius (97) henfører dette til Aar 382 den 3 October, hvilket Aar ogsaa bekræftes af Marcellino Comite (98), men naar Idatius legger til at de overgave sig tilligemed deres Konge, saa siger Marcellinus derimod, at de overgave sig efter deres Konges Athanarici Død. Idatius siger og, at Gotherne giorde en troløs Fred med Romerne (hvorved han dog henseer til hvad der fulgte efter i seenere Tider, thi paa den Tid synes det at Gotherne meente det oprigtigen nok). Begge, saavel som Orosius (99), vidne, at alle Gothiske Folk overgave sig da, hvilket dog for det første maae indskrænkes til dem, der befandte sig paa Romersk Grund sønden for Donau, og dernæst endog, som det synes, til Vest-Gotherne. Det var ellers at ønske, at Eunapii Historie var trykt, som endnu ligger i Manuscript, og af hvilken man holder for at Zosimus haver taget sin. Skade er det og, at Jornandes, som en Ost-Gothe, haver været bedre underrettet om Ost-Gothernes, 382.

 end

ftea Athanaricus, proximorum factione genitalibus terris expulsus, fatali sorte decessit, & ambitiosis exequiis ritu sepultus est nostro.

(96) In Scal. Euseb. p. 34.
(97) C. B. c. 4. p. 361. in Eus. Scal. p. 20.
(98) P. 34 & 35.
(99) L. 7. c. 34. p. 556.

end om Vest-Gothernes Bedrifter. Imidlertid vidner han (100) dog, at kun Athanarici Krigshær forblev i Romernes Tieneste, hvorved den Orden af Foederati, som var opkommet under Constantino Magno, blev fornyet. Om disse Foederatis tales i Novellis (1), hvor Keyser Justinianus omtrent ved Aar 542 forbyder, at ingen maae have Foederatos i deres Huse og Gaarde til deres eget Brug, for derved at hindre dem fra Krigstienesten, og i Codice (2), hvor samme Keyser fritager Gotherne, der bleve Foederati, fra de haarde Love, som udøvedes imod alle Kiættere, og i Codice Théodosiano (3), hvor Honorius og Arcadius befale, at endog Slaver skulde bevæbnes imod Scytherne (der under Radagaiso vilde falde ind i Italien); og særdeles af Foederatis og Dediticiis, hvilke vare vante til at figte, tilligemed deres Herrer; Gothofredus giør en meget lærd Anmærkning ved denne Lov, og viser at ei alene Gother, men og andre Folk, som stode i Romersk Sold, og ei vare egentlige Undersaattere, kaldtes Foederati. En gammel Optegnelse (4), som synes at være fra Caroli Magni Tid, tillægger Athanaric en Regiering af 14 Aar, og Alaric ligeledes, men begge ere for korte. Ved denne Tid beskriver Themistius (5) ret smukt en Deel barbariske Folks Egenskaber, talende om Scythernes Haardnakkenhed, Alanernes Dristighed og Massageternes (hvorved han uden Tvil forstaaer Hunerne) Fortvilelse. Han siger og at Keyseren bragte Gotherne ved Saturninum (som Aaret efter var Consul) paa fredelige

(100) De reb. Get. c. 28. p. 205.

(1) Col. VIII. Tit. XVII. Novell. Const. CXVI.

(2) Lib. I. Tit. V. Leg. 12.

(3) Tom. II. Lib. VII. Tit. 13. Leg. XVI. p. 387.

(4) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 818.

(5) Orat. 16. p. 207 — 211.

fredelige Tanker, et Folk der fra Ungdommen af besidder en ubøyelig Sinds Stivhed, og for hvilket den mindste Underdanighed synes værre end Døden; men nu saae man dets Regentere og Hoveder at omfavne Keyserens Knæe. Han spaaer ogsaa, at Scytherne skulle inden kort Tid blive ligesaa indlemmede med Romerne, som Galaterne vare blevne; nu var det Onde, som de havde tilføyet Romerne, nyt, men inden føye Tid skulde man see dem at være deres Forbundne, deres Giæster, deres Medstridere og Deeltagere i Embeder. Hvo kiender i disse Themistii Ord ei igien de nordiske Folkes endnu værende Characteer, der ved det Gode kan bringes til alle Ting, men umuelig kan bøyes ved det Onde. Saa længe Theodosius levede, der stedse søgte ved Velgierninger at forbinde sig Gotherne, gik derfore ogsaa alting vel, men da de efterfølgende Keysere, og deres skadelige Ministrer, brøde Troe og Love, og vilde behandle dem paa en anden Maade, saa vare de ei heller taalige, men tapperligen forsvarede deres Frihed og Rettigheder, og hævnede den Uret, som dem tilføyedes. Hvor høyligen Theodosius tog Gotherne i Forsvar, kan sees deraf, at da Indvaanerne i Constantinopel havde uden Lov og Dom dræbt en af dem, og siden kastet ham i Havet, saa skilte han Byen ved den daglige Uddeelning af Brød, men som han var meget naadig, saa varede denne Straf kun en halv Dag (6). Aar 383 blev Keyser Gratianus ombragt; iblant andre Aarsager der foregives til hans 383.
Død, var og denne, at han skal have giort for meget af nogle flygtige Alaner, som han havde skrevet ind i sin Krigshær, og som han ei alene gav anseelige Foræringer, men endog betroede de vigtigste Sager til, uden at agte sine egne; ja han reiste

 endog

(6) Libanii op. t. 2. orat. 12. p. 394. or. 13. p. 410.

endog med dem klæd paa Alanisk (7). Omtrent paa denne Tid streiffede de Huner, kaldte Ephtalitæ, i Mesopotamien, og beleyrede Edessa, men bleve tilbagedrevne af den Romerske Besætning, hvoriblant vare nogle Gother (8). Aar 386 bleve Greothyngerne overvundne af Keyserne Theodosio og Arcadio (hans Søn, som han havde antaget til Med-Regent), og fangne, hvorpaa Keyserne droge den 12 October i Triumph ind i Constantinopel. Dette Slag skeede i Thracien, hvor de havde brudt ind (9). Claudianus (10) kalder dette Folk Gruthunger, eller som det i nogle Codicibus nævnes Gothuni (hvoraf sees at de kun have været tvende Navne paa eet Folk, nemlig Ostro-Gotherne; men om Navnene have virkeligen været adskillige, eller om Romerne have for en blødere Udtales Skyld sagt Gothuner, det er vanskeligt at sige; dog troer jeg snarere at de have ført begge Navne, fordi de grændsede op til Hunerne, og kunde derfore let blive blandede sammen), og siger at det hug Skove ned til Baader, gik i tre tusende saadanne af Elle-Træe over Donau, anført af Odothæo, men at deres Baade bleve nedsiunkne i Donaus fem Udløber, og de selv ihielslagne paa Øen Peuce, tilligemed deres Konge Odothæo; og henfører han dette til Honorii første Consulat, det er Aar 386. Zosimus (11) taler og om Oedotheo, og siger at han havde samlet en stor Krigshær, ei alene af Naboerne ved Ister, men endog af langt bortliggende og ubekiendte Folk, og at Promotus Theodosii General

386.

(7) Zosimus l. 4. c. 35. p. 429. Victor in Epit. p. 118.

(8) Surius 15 Novemb. p. 342.

(9) Idatius in fast. C. E. t. 4. p. 361 in Chron. in Scalig. Eus. p. 20. Marcellinus Comes p. 35.

(10) De IV. Conf. Honorii v. 623 — 636.

(11) L. 4. c. 35. p. 428. c. 38 & 39. p. 439 — 444.

General overvandt ham baade med Landfolk og med Skibe, da han just var i Begreb med at gaae over Donau, og ihielslog en utallig Mængde, saavel paa Land-Jorden, som paa Floden. Noget efter taler han paa nye herom, giorende saaledes af een Ting tvende, og siger at Prothingi (hvilket uden Tvil er en Læse-Feil i Stædet for Grothingi) et Folk fra hiin Side Ister, ubekiendt for alle der, og som Barbarerne paa de Kanter kaldte saaledes (her røber Zosimus sin store Uvidenhed, og at han ei haver vidst at Greothingi ere de samme, som de han ellers kalder Scyther og Gother), at de uden Møye igiennemvandrede de mellemliggende Barbarers Lande, saasom de baade vare mange i Tallet, stærke og forsynede med gode Vaaben, og komme til Ister, begiærende fri Overgang, men Promotus veigrede den, og besatte Flodbredderne allevegne. Han lod og nogle, som forstod deres Sprog (følgeligen vare de ei saa fremmede og ubekiendte) løbe over til dem, og love dem, at de for en vis Belønning vilde forraade Romerne til dem. Barbarerne vare troskyldige, og ginge en Nat, da det var gandske mørkt, over paa deres smaae Baade, de tapperste først, derpaa de næst tapre, og tilsidst de, som vare uduelige til Krigen. Men de truffe uventeligen an paa Romernes store Skibe, som let skiøde i sunk deres smaae Baade, saa at Donau flød fuld af Vaaben og døde Legemer; og de som reddede sig ved at svømme, bleve ihielslagne paa Land-Jorden. Da nu saaledes Kiærnen af den fiendtlige Krigshær var ødelagt, faldt Qvinderne, Børnene og Byttet let i Romernes Hænder. Keyser Theodosius, som ei var langt derfra, kom strax til, og satte Fangerne i Frihed, ja gav dem endog Foræringer, for derved at formaae deres Landsmænd til frivilligen at gaae over til ham,

 og

og hielpe ham i Krigen med Maximum, der udi Gratiani Stæd havde giort sig til Keyser. Maaskee ved denne, maaskee og ved en anden Tid, er det skeet, at Keyser Theodosius maae have giort Indfald i Gothernes eget Land, thi Sidonius Apollinaris (12) vidner, at Keyser Majoriani Morfader Majorianus, som commanderede ved Ister, gik under Theodosio mange gange derover, og bekrigede de Scythiske Indvaanere ved Peuce, og Hypanim ɔ: Bog, (hvilket sidste dog uden Tvil siges ved en poetisk Hyperbole. Imidlertid sees dog saavel af dette, som af mange andre Stæder, der deels ere anførte, deels herefter skulle anføres, at ei alle Gother bleve uddrevne ved Hunerne, men at mange bleve boende tilbage i deres gamle Land, endog længe efter). Paa denne Tid er det ogsaa skeet, som Zosimus (13) fortæller, at Gerontius, Romersk General over Besætningen udi Tomos, der laae i det Scythien, som hørte til Thracien, omkom en Deel Barbarer, som vare indquarterede der omkring paa Landet, og vare udi Romersk Tieneste, og udi stor Agt hos Keyseren for deres Styrke og Tapperhed, saa at han havde givet dem Guld Kiæder. Gerontius skred til denne Gierning under Paaskud, at de havde plyndret Landmanden, og i Sinde at giore Opror, men Keyseren beskyldte ham for, at han havde giort det, for at blive Eyer af deres rige Bytte, og var det neppe at han slap med Livet derfra. Iblant de Barbarer, som bleve af Maximo Gratiani Drabsmand forsøgte ved Penge at bringes til Forræderie, da de tiente i Theodosii Krigshær, (have uden Tvil Gother ogsaa været).
388. Men som denne Sag blev bekiendt, saa flyede de til Moradser, Soer og Skove i Macedonien, hvor vel

(12) Carm V. v. 107 — 115. in Sirmondi op. t. 1. col. 1166.
(13) L. 4. c. 40.

vel mange af dem bleve dræbte, men dog en stor Deel bleve tilovers, som Theodosius maatte siden, efterat han havde overvundet Maximum, med stor Møye udrødde (14). Udi Pacato (15) findes og adskilligt, henhørende til denne Tids Historie om Gotherne. Saaledes siger han, at Gotherne maatte nu tiene, stride i Leyren og dyrke Jorden; at Tanais var forbudet Scytherne, og Buer den flygtige Albaner (hvad han forstaaer ved disse sidste Ord er meget uvist at sige; maaskee at herved sigtes til Huner og Alaner, hvilket sidste Ord da venteligen maa læses i Stædet for Albaner, som og da vare, i det mindste for en Deel, udi Romersk Tieneste, og at han siger at Tanais var dem forbudet ved en oratorisk Figur, fordi de i saadan Mængde bleve trukne derfra, at der snart ingen bleve tilbage ved Tanais); at udi Krigen imod Maximum tilbøde Barbarerne sig frivilligen at hielpe Theodosium, som og tog derimod for at befrie Grændserne fra mistænkelige Folk, og for at bestyrke Krigshæren; at alle Scythiske Folk løbe da til i Hobe-Tal, saa at de som tilforn havde plyndret de Pannoniske Stæder, opfyldte dem nu, som Venner; at Gother, Huner og Alaner tiente da under Romerne; og at de Folk fra Caucaso, fra Tauro og fra Ister vare betyngede med Pantsere, og bedækte med Jern, og opmuntredes til Strid ved Basuner og store Trompeter. Noget efter alt dette blev Promotus, en af Theodosii beste Generaler, dræbt af nogle Barbarer i Thracien (16), som efter Claudiani (17) Udsigende vare Basterner, hvilke tilligemed Mysier (hvorved

(14) Zosimus l. 4. c. 45. 48 & 49.
(15) Paneg. XII. c. 22. p. 393. c. 32. p. 408 & 409. c. 33. p. 410.
(16) Zosimus l. 4. c. 51.
(17) De laud. Stilic. l. 1. v. 93 — 95. v. 106 — 115. in Rufinum l. 1. v. 308 — 322.

ved han uden Tvil forstaaer Gother, fordi de boede i Mysien) bleve ihielslagne, og de sidste drevne til deres Vogne af Stilico, som ogsaa kunde have ødelagt utallige Barbarer, der havde
391. plyndret Thracien, og som han holdt indsluttede i en snever Dal, uden at tilbagedrives ved Alanernes fæle Skrig, ved Chunernes Vildhed, ved Gelonernes Segler (ved disse sigter han uden Tvil til et Hunisk Folk, som nærmere bekræftes ved det følgende) ved Geternes Buer, og ved Sarmaternes Stager (Conti), hvis ei Rufinus, som havde Keyserens Ørne, havde i Utide bevæget ham til at giøre Fred med dem; og om dette samme skriver Claudianus paa et andet Stæd, at Rufinus satte Folkene ved Ister og i Scythien i Bevægelse, saa at Sarmater mængde med Dacier nedstege (fra deres Bierge), ligeledes den forvovne Massageter, som saarer sin Hest, for at drikke, og Gelonen, som med Jern tegner sit Legeme, og Alanen, der i tu hugger og drikker Mæotis frosne Vande, og at Rufinus hindrede Stilico fra at undertvinge dem, giorde Ophold og magede det saa, at den beleylige Tid gik forbi, og at han, da Stilico havde overvundet Geternes Skarer, og hævnet Promoti Død, saa at det havde været let at fange den tilbageblevne svage Hob, foraarsagede Ophold, som Geternes Ven, da han vel vidste at Hunnerne vare paa Veyen, for at
394. foreene sig med dem. Udi den Krig mod Eugenium, der havde dræbt Keyser Valentinianum 2, havde Theodosius med sig barbariske Bundsforvandte, Foederatos, anførte af Gaina og Saul; saa og af Alarico, (den siden saa navnkundige Vest-Gothiske Konge), og lod han dem under Gainæ Anførsel giøre det første Angreb, understøttede ved alle de andre barbariske Tropper, saavel Ryttere, som Bueskyttere til Hest, og Fodfolk, hvorover og de fleste af disse Foederatis bleve omkomne, og de øvrige maatte

tage

Flugten (18). Jornandes (19) vidner, at Theodosius førte med sig imod Eugenium over 20000 Foederatos, der alle vare Gother. Nogle (20) udgive de Gother, som bleve sendte for i Veyen, og alle omkomne, for 10000. Socrates (21) beretter, at mange Barbarer fra hiin Side Donau fulgte frivilligen Theodosium paa dette Tog, og at de paa den Fløy, hvor de stode, bleve i Begyndelsen meget ilde mishandlede, men finge tilsidst overhaand, hvorimod det gik af uden nogen Fordeel paa begge Sider, paa den Fløy hvor Romerne stode, saa og at Slaget skeede den 6 September. Sozomenus (22) fortæller og den Omstændighed, at en stor Mængde Barbarer fra hin Side Donau fulgte Theodosium. Claudianus (23) siunger, at endog ubekiendte Konger fra Mæotis hiulpe Theodosinm, at Geter og Geloner komme ham til Hielp. Rufinus (24) taler ogsaa om Barbarernes Nederlag; Theodoretus (25) ligeledes, og at Dagen derpaa skeede det andet Slag, hvorudi Theodosius erholdte Seyer. Da Historieskriverne fra de Tider ere kun heel maadelige, saa er det ingen Under, at de have forbigaaet adskilligt, Gotherne vedkommende, hvorefter findes Spor hos Claudianum (26), nemlig at Theodosius og Stilico have ved Floden He-

(18) Zosimus l. 4. c. 57. l. 5. c. 5. l. 4. c. 58. Socrates l. 7. c. 10. p. 346.

(19) De reb. Get. c. 28. p. 205.

(20) Orosius l. 7. c. 35. p. 561. Hist. Misc. l. 13. p. 89.

(21) L. 5. c. 25. p. 294 & 295.

(22) L. 7. c. 24. p. 741.

(23) De bello Gildonico v. 243 — 245.

(24) L. 2. c. 33. p. 262.

(25) L. 5. c. 24. p. 738 & 739.

(26) De III. Conf. Honorii v. 147 — 150. De VI. Conf. Honorii v. 105 — 108.

brum overvundet Geterne, have slaget Sarmaterne, hvilket sig paa den Ripæiske Jis, og kiort over den frosne Donau, og at Alaricus, opfod paa (Den) Peuce, haver engang udi Thracien ved Floden Hebrum indelukt Theodosium. Dog maae man tilstaae, at udi en Deel af dette synes at være nogen poetisk Frihed. Paa den Tid Theodosius forte Krig imod Eugenium, skal den Munk Theotimus have været Bisp i Tomus og gandske Scythien, og staaet i saadan Anseende hos Hunnerne, der boede ved Ister, at de kaldte ham Romernes Gud. Imidlertid skulle dog disse Barbarer have ved idelige Indfald forurolige Scytherne; men Theotimus formildet dem ved Giæstebuder og Foræringer (27). Da det nu er bekiendt af det foregaaende, at Gotherne iblant andre Lande just beboede dette Scythien, saa sees heraf at de ei engang der have kunnet være i Fred for Hunerne. Den samme Skribent, som fortæller dette, beretter ogsaa (28), at Arianerne, som vare i Constantinopel, deelte sig i tvende Parter, hvoraf den ene, som fulgte en vis Marinum, sagde at Gud Fader havde altid været Fader, endog forend Sonnen blev til; og skilte dette Parti sig derover fra det andet, holdte Forsamlinger for sig, og bygde sig sine egne Kirker. De kaldtes ogsaa Gother, fordi Selina, Gothernes Bisp, som havde været Ulphilæ Haandskriver, og var bleven hans Eftermand i Bispeæmbedet, holdte med dem, og blev derudi efterfulgt af næsten alle Barbarer, fordi han kunde prædike for dem ei alene paa deres eget Sprog, men endog paa det Grækiske. Men kort efter opkom Stridighed om Fortrinet imellem Marinum og Agapium, hvilken den forste havde indviet til Bisp for sin

(27) Sozomenus l. 7. c. 26. p. 748.
(28) L. 7. c. 17. p. 730.

sin Sect i Epheso, udi hvilken Stridighed Gotherne holdte med Agapio, og skeede det da, at mange Clerker der ginge over til den Catholske Kirke. 35 Aar efter bleve de Arianer, som vare i Constantinopel, forligte ved Plinthæ Flid, der havde været Consul (i det Aar 419), og besluttet at der aldrig meere skulde yppes nogen Strid om dette Spørsmaal. Synesius (29) beskylder Scytherne, som han kalder dem, hvorved han forstaaer Gother, men derhos blander dem med Herodoti Scyther, for at være feige og frygtagtige, at jages paa Flugt og fordrives af hvert et Folk, hvorover den Scythiske Ørken var bleven til et Ordsprog, at sælges overalt, som Slaver, at være efter ydmyg Begiæring blevne imodtagne af Romerne, da de vare paa nye udjagede af deres Land, men at de siden giengiældte Got med Ont. Han mælder og, at Romerne imodtoge dem af Medynk, og at Theodosius atter sparede dem og deres Qvinder, vort ligeledes af Medynk; hvorpaa han indlemmede denne Pest i Krigshæren, iblant Borgerne, ja iblant Øvrigheds-Personerne, og gav dem noget Land at beboe. Men fra den Tid af giorde de kun Nar af Romerne. Rygtet om saadan god Medfart foraarsagede, at af deres Naboe-Folk begave sig ogsaa adskillige til Romerne, og deriblant en Deel Bueskyttere til Hest, som forlangede at blive vel imodtagne ligesaavel som de (Synesius skriver dette til Arcadium, Theodosii Søn og Eftermand). Udi Constantinopel findes endnu en Piller, som er inden i Huul, og hvorpaa Krigsbedrifter staae udhugne. Theodosii Magni Krige imod Scytherne (30) (det er Gotherne), vare forestillede paa saadan en, og skal den efter Theophanis Berætning

(29) Op. p. 25. de regno.
(30) Cedrenus C. B. t. 7. p. 255.

ning (31) være bleven oprettet af ham Aar 387. Den findes aftegnet hos Bandurium (32) efter nogle gamle Tegninger af den Venetianer Gentili Bellino, giorde for 300 Aar siden, da Mahomet II. var Tyrkisk Keyser. Men man er uvis paa om her forestilles de Billeder, som fandtes paa Arcadii eller paa Theodosii Piller, da de begge vare udhugne. Saa meget er vist, at nu omstunder staaer kun Arcadii Piller, hvilken dog Tyrkerne ei tillade nogen at betragte saa nøye, som behøvedes; men saavidt man kan dømme efter den Tegning man haver af den, sammenlignet med Bellini, saa er paa den sidstes Tegninger Theodosii Piller, som nu omstunder er ei meere til, bleven forestillet. Man finder der afbildet en Præstinde, som fører en Hiort, en fangen Fyrste med sin Gemahlinde og en anden Person paa en Vogn kiørt af tvende Oxer, Heste og Oxer, der som Bytte føres i Optoget, Afguders Billeder paa Cameler. Klædedragterne komme tildeels overeens med dem, der findes paa Antonini Piller i Rom; og kunde de tiene til at vise, hvilke Dragter Gotherne paa de Tider brugte, dersom man kun ellers var vis paa, at her alene forestiltes Theodosii Triumph over Gotherne, hvorpaa man dog kan tvile, siden her findes Camæler og en Elephant. Men at noget deraf forestiller Gotherne er høyst rimeligt. Afguds-Billederne kan heller ingen Tvil opvække, thi jeg haver forhen viist at Athanaricus og mange, om ei de fleste, af hans Undersaatter vare endda Hedninger udi Theodosii Tid.

§. XLIV.

Gothernes Bedrifter under Arcadio og Honorio.

Efter Theodosii Magni Død Aar 395 blev det Romerske Rige delet imellem hans tvende Sønner, og siden aldrig mere fore-

(31) Ib. t. 6. p. 48.
(32) Imp. Orient. t. 2. p. 381 &c. C. B. t. 23.

forenet sammen, hvilket var ogsaa en af Aarsagerne, som giorde det let for Gother og andre barbariske Folk at ødelægge det. Arcadius, den ældste, fik det østlige Keyserdom, og Honorius, den yngste, det vestlige. Hertil kom at Gothernes Anseelse steeg alt meere og meere, saa at Synesius (33) vidner at de fast alene udgiorde den Romerske Krigsmagt (i det mindste i Øster, thi denne Tale er stilet til Keyser Arcadium), hvorfore han og anseer dem for Mænd og Romerne for Qvinder; at de bleve brugte baade til Krigs-Anførere, og til Raadsherrer, og at de i deres Pelsværk førte Romerne an i Krigen, og aflagde deres forede Kapper, naar de skulde sidde i Raadet, for siden at tage dem paa sig igien, og at belee Romernes Toga, som de sagde at være til Hinder i at trække Kaarden; at ingen Romer holdte sig for at være vel opvartet uden han havde en Taffeldækker, en Bager, en Kieldermester af dem, saa og til at lægge Hynderne til rette, som de sadde paa, naar de reiste; og at det var meget uanstændigt, at det samme guul- og lang-haarede Folk bruges baade til Trælle, og til Øvrigheds Personer. Ja Romernes Lyst til Gothiske Sæder gik saa vidt, at de Keysere Arcadius og Honorius maatte Aar 397 under haard Straf forbyde, at ingen maatte i Rom gaae med Buxer og Tzangæ (et Slags Støvler, som ginge midt op paa Benene); og Aar 399 igientage denne Forordning, undtagen at der staaer Ragæ, i Stædet for Braccæ, hvilket er efter mine Tanker det samme, som det tydske Ord Rock, og Keyserne Honorius og Theodosius den yngre Aar 416 ligeledes forbyde, at ingen, end ikke Slaver, maatte udi Rom gaae med langt Haar, og Pelsværk (34), og at dette har været

 Gother-

(33) P. 22 — 24.
(34) Cod. Theod. t. 5. p. 212 — 215. Lib. XIV. Tit. X. Leg. II. III. & IV.

Gothernes Dragt bevises baade af forommældte Theodosii Piller, hvor Gotherne ere forestilte med lange forede Kapper, Buxer, Halvstovler, og lange Haar, hvilket sidste Synesius (35) tillegger de Scythiske Slaver i Staden (venteligen Constantinopel), at bruge efter Scythisk Sædvane, og derfore ogsaa at have meget blode Hierneskaller. Rufinus, som under Arcadio forestod hele Øster klædde sig gandske paa Gothisk Maade, gik med guult Peltzværk, og brugte Tommer, store Kaggere, og Bue (36). Kort efter
395. Arcadii Ankomst til Regieringen begyndte Alaricus (Vest-Gothernes Konge) at blive urolig, misfornøyet over det han ei kom til at anføre Romerne, men alene de af sine Landsmænd, som han havde havt under Theodosio, (og kunde saadant Oprør saa meget desto lettere skee, som den Gothiske Milice giorde et Corps for sig under sine egne Anførere). Underhaanden blev han hertil opmuntert af Rufino, som tænkte at fiske i rørt Vand, og at svinge sig op paa den Keyserlige Throne, til hvilken Ende han og havde formaaet Hunerne til at falde ind i Asien. Han sendte derfore Alarico Penge, og lod ham vide, at Generalerne i Grækenland vare underviiste om, ei at sætte sig imod ham, og at han derfore skulde skynde sig at komme med sine egne Folk, og saa mange andre Barbarer, som han kunde trække til sig. Alaricus lod sig ei forsømme, og fik endog Hielpetropper, som med deres Vogne ginge over den frosne Donau, hvilke synes at have været Huner (37). Med alle disse Folk plyndrede han lige til Dalmatien, alt Landet som ligger imellem Pontum Euxinum og det

(35) P. 77 in encomio calvitiei.

(36) Claudianus in Rufinum l. 2. v. 78 — 85.

(37) Zosimus l. 5. c. 5. Marcellinus Comes p. 36. Orosius l. 7. c. 37. p. 567. Philostorgius p. 154. Claudianus in Rufin. l. 2. v. 23 — 77.

det Adriatiske Hav, nemlig Mysien, Thracien, Pannonien, Macedonien, Thessalien, ja han nærmede sig endog Constantinopel, og angreb dens Mure, plyndrede dens Forstæder, og ihielslog alt hvad han overkom uden Forskiæl af Kion og Alder. Udi saadan Nød maatte Rufinus selv mange gange begive sig ud til ham, for at mægle Fred (38), som dog synes ei at være bleven sluttet, men kun en Art af Stilstand. Da Stilicho, som under Honorio forestod det vestlige Keyserdom, fik dette at høre, hastede han med sin Krigshær, for at komme Orienten til Hielp. Han drog afstæd om Foraaret, gik over Alperne, og var allerede ei meget langt fra Barbarerne, der alle samlede og leyrede sig paa en stor Slette (i Thessalien), hvor de befæstede deres Vognborg med en dobbelt Grav, forsynet med Palissader, og overdroge dem med Oxehuder. Men Rufinus, som vidste, at Stilicho var hans Døds Fiende, udvirkede en Befaling fra Keyser Arcadio, at Stilicho skulde gaae tilbage, hvilket ei alene befriede Gothgerne for den gang, men endog gav dem Leilighed til, (som vi herefter skulle faae at høre), at ødelegge gandske Grækenland. Stilicho forlod efter denne Befaling vel selv Krigshæren, men lod den dog under andres Anførsel marchere lige mod Constantinopel, hvor Rufinus gik ud imod den, og blev ihielslaget af den (39). Zosimus (40) fortæller det anderledes, lader Alaricum først ødelegge Grækenland, og siden Stilichonem komme til Skibs, lande i Peloponneso, forjage Barbarerne, betage dem Provianten, og let kunne overvinde dem, dersom han ei havde bortdrevet Tiden med Goglere og Skioger, og derved givet dem Leilighed at undvige til Epirum; han siger videre, at han

(38) Philostorg. l. XI. p. 154.
(39) Claud. in Ruf. l. 2. v. 36 — 439.
(40) L. 5. c. 5. 7.

han gav sine Folk Lov til at plyndre, hvad Fienden havde levnet, og seylede derpaa med uforrettet Sag tilbage til Italien, og da først sendte under Anførsel af (den Gother) Gaina en Krigshær Arcadio til Hielp, betroende til Gainam, hvorledes han skulde bære sig ad med at tage Rufinum af Dage. Men da Zosimus er en svoren Fiende af Stilicho, saa staaer han ei herudi ret meget til troende; men hvad han derimod fortæller om Gaina, er troligere end Claudiani Beretning, at Krigshæren af egen Bevægelse myrdte Rufinum. Dette Drab skeede den 27 November (41). Claudianus (42) siger, at Rufinus søgte at giøre Romerne til Trælle af de stygge Hunner, og af de ufredelige Alaner, hvilket synes at vise, at der haver været Alaner i Alarici Krigshær, thi ved Huner kan sigtes til dem, der vare brudte ind i Asien.
396. Imidlertid trængede Alaricus dybere ind i Grækenland, drog igiennem det snevre Pas ved Thermopylen, som Gerontius havde forladt, og plyndrede derpaa saavel det platte Land, som Stæderne; ihielslog alt voxen Mandkiøn, bortførte Børn og Qvinder, og giorde et stort Bytte. Bæotien og alle andre Grækiske Lande bleve da saa medtagne, at de, da Zosimus skrev, laae endda øde; dog kunde han ei indtage Theben, baade fordi den var for fast, og fordi han hastede til Athenen, hvilken han dog ei erobrede, bevæget af det han saae Minerva gaae om paa Muren, bevæbnet paa samme Maade, som hun pleyer at forestilles, og Achillem uden for, ligesom Homerus afmaler ham, (heraf sees at Hedningerne have ligesaavel havt deres Miracler, som de Christne). Herover sendte han Herolder til Byen, og sluttede Fred, som paa begge Sider blev ved Eeder stadfæstet; derefter begav

(41) Socrates l. 6. c. 1. p. 300.

(42) L. 7. in Ruf. v. 271.

begav han sig ind i Staden, fulgt af faae, spiste der med de Fornemste, og imodtog Gaver; og forlod derpaa saavel Byen, som Landet, uden at giøre der mindste Skade. Siden indtog han Megara, gik uden Hinder over Isthmo, som Gerontius havde forladt, og erobrede de Peloponesiske Stæder uden Møye, saasom de vare uden Mure, da man meente at Isthmus var Forsvar nok. Corinthen, Argos, Sparta bleve da indtagne. Udi saadan Tilstand var det, at Stilicho (som jeg forhen haver anført,) kom Grækenland til Hielp, og indsluttede Barbarerne paa Pholoe, hvorfra han dog lod dem undløbe, saa at de komme i Sikkerhed til Epirum, hvorpaa Stilicho vendte tilbage til Italien (43). Claudianus (44) taler ogsaa vidtløftigen om, og beskriver paa en poetisk Maade dette Indfald, og hvorledes Thracien, Moesien, Macedonien, Tessalien og gandske Grækenland blev igiennemstreiffet. Han siger og at 30 Aar vare forløbne, siden Geterne havde forladt deres Fædernneland, vare gangne over Donau, og havde nedsadt sig i Thracien (og da man holder for at dette Poema over den Getiske Krig er skrevet Aar 403, saa skulde herefter Gotherne være gangne over Donau Aar 373; men jeg haver forhen viist at deres store Overgang er i det mindste ei skeet for Aar 376; og da det dog ogsaa er tungt at imodsige Claudianum, der levede paa de samme Tider, saa har man Grund til at formode, at nogle smaae Partier af Gother have fra 373 af flygtet til Romerne, og at følgeligen Hunernes Indfald maae henføres til omtrent 370, som jeg ale-

(43) Zosimus l. 5. c. 5. 6. 7.

(44) De bello Getico v. 164 — 193. 485 — 490. 512 — 517. 564. 612. 613. 630. 631. in Rufinum l. 2. v. 189 — 191. De IV. Consf. Hon. v. 459 — 483. 542. 543. De laud. Stilich. l. 1. v. 173 — 176. 181 — 187.

rede forhen haver sluttet); at Alaricus var bleven i et stort Slag overvundet i Arcadien, og at det havde været ude med ham, dersom ei Rufinus havde udvirket en Befaling fra Arcadio til hans Frelse; at Stilicho havde ofte overvundet ham i Grækenland; at Alaricus havde faaet til Bytte store Beggere i Argos, og prægtige Statuer af Corintho, som han satte Ild paa, saa og Piger af Argos, Corintho og Sparta, som han gav sin Dronning til Opvartersker; at Alaricus ødelagde Stæderne i Arcadien og Lacedæmon, opbrændte Corinthen, og borførte Atheniensiske Qvinder som Fangne; at Stilicho seylede over det Joniske Hav for at frelse Corinthum, som dog var opbrændt førend han ankom; at mange Geter bleve omkomne ved Sværd, og mange ved Sygdom; at intet Scythisk Folk var talrigere end det Getiske, men at Stilicho saaledes formindskede det at han indsluttede det paa en liden Hop i en Dal, hvor han først havde afvendt Løbet af en Flod, saa at Geterne vare færdige at døe af Torst; at Geterne ginge med Peltz-Værk, og brugte Kiærrer, Plaustra; at de vare meget hurtige i at løbe; at Stilicho seylede om Vinteren; og endelig at han overvandt Geterne ved de Floder Ladon og Alpheus (i Arcadien). Udi alt dette adskiller Claudianus sig fornemmeligen i tvende Poster fra Zosimo; den sidste giver Stilicho Skyld for, at Gotherne undginge, og paastaaer at Athenen blev reddet ved et Vidunder; den første skyder Skylden paa Rufino og det østlige Hof, at Gotherne komme i Sikkerhed, og synes at sige at Alaricus indtog Athenen. Da nu Zosimus var en bitter Fiende af Stilicho, og Claudianus derimod en hengiven Ven, og de begge levede selv paa de Tider, saa ville vi herom høre andre da levende Skribenters Vidnesbyrd. Philostor-

lostorgius (45) fortæller, at Alarichus drog fra øvre Thracien, brød ind i Grækenland, og erobrede Macedonien og Athenen. Orosius (46) siger, at de Barbarer, som Rufinus kaldte ind, dem beskyttede, favoriserede Stilicho, og at han ofte overvandt og indsluttede Alaricum med sine Gother, men lod ham lige saa ofte slippe. Eunapius (47) vidner, at Alarichus gik uden Modstand igiennem det snevre Pas Thermopylen ved Munkenes Forræderie, som da komme tilligemed ham ind i Grækenland, og at de hellige Mysterier i Eleusis bleve da ødelagde, og ophørte reent siden, at gandske Grækenland blev ødelagt, at en Deel Philosophi bleve da omkomne, og deriblant Hilarius, som levede og blev gammel i Athenen, men blev truffet uden for Athenen, da han opholdt sig ved Corinthen paa Landet. Hieronymus udi en af sine Epistler (48), som er skrevet enten i dette samme Aar 396, eller og i det næste 397, beretter at Barbarerne da regierede over Corinthier, Athenienser, Lacedæmonier, Arcadier og gandske Grækenland. Ved at overveye disse Vidnesbyrd, kommer det mig dog troligt for at Athenen er ei bleven indtaget, thi Eunapii Fortælling synes at bestyrke dette. Og Claudiani og Hieronymi taale gandske vel den Udlegning, at Landet ved Athenen har lidet noget, og at maaskee ogsaa Athenienserne have i det Forliig, som de sluttede med Alarico, underkastet sig ham paa en vis Maade; hvilket sidste ogsaa kan siges om Philostorgii Vidnesbyrd, som desuden er kort, og som vi kun have i et Udtog af Photio. Zosimus er desuden en slet Historieskriver nok, uden at man derhos skal tilegge ham at have digtet i saa betydelig

(45) L. 12. c. 2. p. 160.
(46) L. 7. c. 37. p. 567.
(47) De vitis Philos. p. 74. 75. 93 & 94.
(48) Op. t. 1. p. 26. ad Heliodorum.

rede forhen haver sluttet); at Alaricus var bleven i et stort Slag overvundet i Arcadien, og at det havde været ude med ham, dersom ei Rufinus havde udvirket en Befaling fra Arcadio til hans Frelse; at Stilicho havde ofte overvundet ham i Grækenland; at Alaricus havde faaet til Bytte store Beggere i Argos, og prægtige Statuer af Corintho, som han satte Ild paa, saa og Piger af Argos, Corintho og Sparta, som han gav sin Dronning til Oppartersker; at Alaricus ødelagde Stæderne i Arcadien og Lacedæmon, opbrændte Corinthen, og borførte Atheniensiske Qvinder som Fangne; at Stilicho seylede over det Joniske Hav for at frelse Corinthum, som dog var opbrændt førend han ankom; at mange Geter bleve omkomne ved Sværd, og mange ved Sygdom; at intet Skythisk Folk var talrigere end det Getiske, men at Stilicho saaledes formindskede det at han indsluttede det paa en liden Hop i en Dal, hvor han først havde afvendt Løbet af en Flod, saa at Geterne vare færdige at døe af Torst; at Geterne ginge med Pelts-Værk, og brugte Kiærrer, Plaustra; at de vare meget hurtige i at løbe; at Stilicho seylede om Vinteren; og endelig at han overvandt Geterne ved de Floder Ladon og Alpheus (i Arcadien). Udi alt dette adskiller Claudianus sig fornemmeligen i tvende Poster fra Zosimo; den sidste giver Stilicho Skyld for, at Gotherne undginge, og paastaaer at Athenen blev reddet ved et Vidunder; den første skyder Skylden paa Rufino og det østlige Hof, at Gotherne komme i Sikkerhed, og synes at sige at Alaricus indtog Athenen. Da nu Zosimus var en bitter Fiende af Stilicho, og Claudianus derimod en hengiven Ven, og de begge levede selv paa de Tider, saa ville vi herom høre andre da levende Skribenters Vidnesbyrd. Philostor-

lostorgius (45) fortæller, at Alarichus drog fra øvre Thracien, brød ind i Grækenland, og erobrede Macedonien og Athenen. Orosius (46) siger, at de Barbarer, som Rufinus kaldte ind, dem beskyttede, favoriserede Stilicho, og at han ofte overvandt og indsluttede Alaricum med sine Gother, men lod ham lige saa ofte slippe. Eunapius (47) vidner, at Alarichus gik uden Modstand igiennem det snevre Pas Thermopylen ved Munkenes Forræderie, som da komme tilligemed ham ind i Grækenland, og at de hellige Mysterier i Eleusis bleve da ødelagde, og ophørte reent siden, at gandske Grækenland blev ødelagt, at en Deel Philosophi bleve da omkomne, og deriblant Hilarius, som levede og blev gammel i Athenen, men blev truffet uden for Athenen, da han opholdt sig ved Corinthen paa Landet. Hieronymus udi en af sine Epistler (48), som er skrevet enten i dette samme Aar 396, eller og i det næste 397, beretter at Barbarerne da regierede over Corinthier, Athenienser, Lacedæmonier, Arcadier og gandske Grækenland. Ved at overveye disse Vidnesbyrd, kommer det mig dog troligt for at Athenen er ei bleven indtaget, thi Eunapii Fortælling synes at bestyrke dette. Og Claudiani og Hieronymi taale gandske vel den Udlegning, at Landet ved Athenen har lidet noget, og at maaskee ogsaa Athenienserne have i det Forliig, som de sluttede med Alarico, underkastet sig ham paa en vis Maade; hvilket sidste ogsaa kan siges om Philostorgii Vidnesbyrd, som desuden er kort, og som vi kun have i et Udtog af Photio. Zosimus er desuden en slet Historieskriver nok, uden at man derhos skal tillegge ham at have digtet i saa betyde-

 lig

(45) L. 12. c. 2. p. 160.
(46) L. 7. c. 37. p. 567.
(47) De vitis Philos. p. 74. 75. 93 & 94.
(48) Op. t. 1. p. 26. ad Heliodorum.

lig en Ting, der tilligemed havde tildraget sig i hans egen Tid, som Erobringen af saadan Bye, som Athenen. Men hvad Stilicho angaaer, da holder jeg min Dom tilbage, allerhelst Orosius ogsaa beskylder ham for Forræderie. Hvad Miraclet anbetreffer, da bliver det let fattelig, hvorledes Zosimus haver kunnet troe det, naar man overveyer hvor ivrig en Afgudsdyrker han var. At der da er bleven sluttet et Slags Forliig imellem Romerne og Gotherne, kan sees deraf, at Claudianus (49) fortæller, at Alaricus var bleven af Romerne beskikket til deres General i Illyrien, og at han havde ladet af Thracierne forfærdige en Mængde Spyde, Sværde, Hielmer, af det Jern, som var kommet ind af de Romerske Bergværker, og som han agtede nu (Aar 403) at bruge imod Romerne selv; og lader samme Skribent den Gothers Trigibili Hustrue sige til sin Mand (Aar 399) at andre Gothiske Qvinder vare lykkelige, som besadde Stæder, indtagne af deres Mænd, prægtigt Bytte erobret af dem, som havde til Opvartersker Argiver, Thessalier og Lacedæmonier; at Alaricus, som havde brudt Forbund, blev nu beriget, at den, som uhævnet havde plyndret Achajam og Epirum, var nu Præses over Illyrien. Forend dette Forliig skeede, maae det være skeet, som Claudianus (50) fortæller, at den Gilding Eutropius, som da regierede med en uindskrænket Magt over Orienten, gav sig i Samtale med Geterne, som glædede sig over at Romerne havde saadanne Generaler, og derfore bleve ved at plyndre og brænde Landet, saa at man derover ei troede sig mere sikker i Fæstningerne, men tog sin Tilflugt til Havet.

XLV. Paa

(49) De bello Getico v. 533 — 543. in Eutropium l. 2. v. 198 — 216.

(50) In Eutrop. l. 1. v. 242 — 245.

§. XLV.

Paa den Tid var den Gother Gainas, som havde maat flygte fra sit Land, og var bleven imodtaget af den store Theodosio, bleven udi Øster General baade over Fodfolket og Rytteriet; men med alt dette var han dog ei fornøyet med sin Lykke, og søgte at styrte Eutropium. For at naae denne Hensigt, opvakte han til Opror den Ost-Gother Tribigildum, som anførte sine Landsmænd i Nacolia i Phrygien, og som var noget beslægtet med ham. Tilig om Foraaret begyndte Tribigildus at plyndre og dræbe for Fode i Phrygien, Pisidien og Pamphylien, uden at skaane Qvinder eller Børn, og sloge Gotherne, som tiente i de Romerske Krigshære, sig allevegne til ham. Udi saadan Tilstand skrev Gainas til Hoffet, at Tribigildus ei vilde nedlegge Vaaben, med mindre Eutropius, som var Skyld i alt dette, blev opofret; og blev han da endelig, efter nogle mellemgaaende Omstændigheder, først forviist til Cypern, og siden halshugget. Derpaa sluttede Gainas et Slags Forliig med Tribigildo, og begav sig i Foreening med ham paa Tilbagevejen til Constantinopel, plyndrende allevegne, thi nu erklærede han sig for en aabenbare Fiende. Men ei længe efter skilte de sig ad paa nye. Tribigildus vendte sig imod Lampsacum, og gik siden over til Thracien, hvor han kort efter omkom. Men Gainas vendte sig imod Chalcedon, hvorfore Keyser Arcadius maatte sende og overlevere i hans Hænder tre af sine fornemste Ministrer, som han derpaa jog i Landflygtighed; desuden maatte han ved store Gaver søge at vinde Gainam og hans Gother, og komme selv til ham til Chalcedon, hvor de svore hinanden Venskab, hvorpaa Gainas igien blev indsat til at være General over Fodfolket og Rytteriet, og tilligemed at anføre Gotherne, og desuden

Mere herom. 399.

400.

desuden meddeelt Tegnene af den consularske Værdighed. Gainas søgte da og at erhverve Fordele for sin Sect, og begiærede en Kirke for Arianerne i Constantinopel, da de hidindtil kun havde Lov at holde Forsamlinger uden for Byen; men Chrysostomus, Patriarch i Constantinopel, satte sig saa tapperligen herimod, at der blev intet heraf. Af Nili Breve sees, at Gainas haver havt Lyst til at giøre Undersøgninger i Religionen, og at forsvare sin Kirkes Lærdomme. Men det varede ei længe, førend Keyseren og Gainas bleve paa nye Uvenner; deels førte den sidste sig for overmodig op, og deels tænkte den første, ei at holde Forliget. Man beskylder og Gainam for at have villet overrumple Constantinopel, og sætte Ild paa Slottet. Dette blev opdaget, og 7000 Gother, som vare i Staden, bleve den 12 Julii myrdete, endog mange som flyede til deres Kirke (der tilhørte de Orthodoxe, og ei de Arianske Gother, thi de sidste havde ingen Kirke i Byen), bleve tilligemed den opbrændte. Fra den Tid af begyndte Gainas offentligen at bekrige Romerne, og plyndrede Chersonesum, og vilde derfra gaae over til Asien; men Fravitas, som anførte den Romerske Krigshær, endskiønt han var en Gother, ja en Hedning, hindrede ham deri, slog og druknede mange tusinde Gother, hvorpaa Gainas gik over Donau, for at tilbringe sin øvrige Tid i Gothernes gamle Land, men Uldes, Hunnernes Konge, som da eyede det, vilde ei have saa stridbar en Naboe, hvorfore han angreb, overvandt og ihielslog ham, og sendte hans Hoved til Arcadium, og blev det bragt ind i Constantino-
401. pel den 13 Januarii Aar 401, i hvilket Aar ogsaa Fravitas blev for sin troe Tieneste giort til Consul. Hvo der haver Lyst til at vide flere Omstændigheder herom, kan læse efter hos Mascov

(51) og Tillemont (52). Dog vil jeg endnu anføre noget, som de enten have forbigaaet, eller som og tiener til at oplyse Gothernes Sæder, Herkomst ꝛc. Zosimus (53) vidner, at Gaines kunde ei mættes med Penge, at han, ligesom alle Barbarer, var hidsig og fremfusende, at de Skibe hvormed Gaines vilde gaae over Hellesponten, vare saa slet bygde, at man ei engang kunde roe med dem, eller styre dem, saasom de vare bygde af Barbarer, (nemlig Gother), og det i en Hast, saa at de dreve med Strømmen, hvorhen den vilde, (og synes at have været bygde, som Prammer), og endelig at Gaines gik over Donau, for at boe hos sine egne Folk, (hvoraf sees at der endda boede Gother i Dacien). Philostorgius (54) skriver, at Tribigildus var en Scyther, af det Slags, som nu kaldes Gotther, thi Scytherne vare deelte i mange Slags. Socrates (55) siger, at Gaines opvakte det hele Gothiske Folk til at forlade sin Bopæl, for at hielpe ham til at udføre hans Forehavende. (Ved denne Bopæl forstaaes uden Tvil Moesien, thi det er ei rimeligt, at Romerne havde taalet, at Gainas havde kaldet dem i Dacien, som vare Fremmede ind, da de Gother i Moesien vare derimod deres Undersaatter). Claudianus (56) beretter, at Phrygien blev da beboet og dyrket af Ostro-Gother, og Gruthunger, eller som de i nogle Manuscripter kaldes Gothynner, (er den første Læsemaade rigtig, da kan man deraf slutte, at Gruthungerne have kun været en Part af Ostro-Gotherne); at Tribigildus blev vreed paa Eutropio,

(51) Gesch. d. Teut. I. 8. §. 8 og 9. p. 334 — 337.
(52) H. d. Emp. t. 5. part. 2. p. 881 — 908.
(53) L. 5. c. 13. 14. 21.
(54) L. 11. p. 155.
(55) L. 6. c. 6. p. 306.
(56) In Eutrop. l. 2. v. 153 — 210. 576 — 578.

tropio, fordi han, nemlig Tribigildus, havde giort ham sin Opvartning, uden at faae noget foræret; at hans Hustrue opmuntrede ham til Oprøret; at de Getiske Qvinder ginge med et linned Klæde, som var slaget tilbage paa Ryggen, og hæfted sammen foran paa Brystet med en Hægte, med rundt sammenbundne Haar, bedækkede med en lang og rund Hue, Mitra; at Gruthungerne pløyede og dyrkede Viingaarder i Phrygien; at de der vare udartede, og vilde heller leve af deres Hænders Arbeyde, end paa en ædel Maade af Rov i Krigen, (hvo kiender ei her igien Taciti Tydske, og vore Forfædre); at de Gruthunger, der boede i Phrygien, vare blevne overvundne af Romerne, som derpaa havde givet dem Huse og Agre, (heraf skulde man snart slutte, at disse Gruthunger vare af dem, som under Odotheo vare blevne overvundne i Theodosii Magni Tid). Den Alexandrinske Kronike (57) siger, at Gotherne bleve dræbte udi Laimomacellio, hvilket Du Cange (58) forklarer, at have været det Stæd i Constantinopel, hvor Qvæget blev slagtet. Imedens dette skeede i Øster, havde den stridbare Alaric giort et Forsøg paa Italien selv, og satte han sig intet mindre for, end endog at plyndre og brænde Rom, sigende sig dertil at være dr... ved en uimodstaaelig Magt. Han begyndte sit Tog derhen om Vinteren, imod Slutningen af Aaret 400; drog igiennem Pannonien, ladende Sirmium paa den høyre Haand, gik over de Juliske Alper, beleyrede Aquileja, og plyndrede alt Landet der omkring. Radagaisus, som siden giorde saa stort et Indfald i Italien, skal have været i Følge med ham; men han maae snart have skilt sig fra ham, siden der ei tales om ham i de efterfølgende Feldtslag.

Tillemont

(57) C. B. t. 4. p. 245.
(58) Const. Christ. l. 1. Sect. 24. n. 15. C. B. t. 21. p. 71.

Tillemont formener, at Stilicho har vidst paa en god Maade at formaae dem begge til at forlade Italien Aar 401, og at Alaric har paa nye alene giort Indfald Aar 402. Saa meget er vist, at han var der i sidst bemældte Aar, og at det synes at der er skeet for lidet til, at han skulde i et Træk have opholdet sig der, hvilket sidste kan dog komme af Skribenternes ringe Antal og Slethed fra den Tid. Nogle tilskrive dette Tog Alarics egen Ergiærighed, Urolighed og Giærighed; andre derimod berette, at Keyserne foragtede Gotherne, fratoge dem deres Subsidie-Penge, og nægtede Alarico, at give ham en Egn at beboe. De samme paastaae, at Alaric handlede oprigtigen, og at Stilicho søgte kun at opholde ham med Snak, paa det han altid skulde være bevæbnet, og derved indjage Romerne Skræk, dog uden at tilføye dem synderlig Skade, saa Stilicho derover kunde faae Leilighed at være altid nødvendig, og tilsidst at bemestre sig Keyserdømmet for sin Søn Eucherio. Paa dette Tog skal Alaric have plyndret Illyrien, og villet bække fra Thessalien ind i Epiro ved Nicopolis, hvor Thessalierne skal have slaaet 3000 Mand ihiel for ham. Veyen over Alperne skal han let have fundet, thi den kiendte Gotherne, ved det de to gange havde under Theodosio gaaet som Hielpetropper over dem imod Maximum og Eugenium. Alaric brugte ei alene Magten, men og Penge og Løfter for at trække de Romerske Soldater paa sin Side. Han erobrede de meest befæstede Stæder, plyndrede Venetien og Ligurien, gik over Po, og truede at beleyre Honorium i Ravenna. Udi saadan Tilstand havde Keyseren forladt Italien, dersom ei Stilicho havde sat Mod i ham. Roms Mure bleve da i en Hast satte i Stand, og enhver søgte at redde sig og sine Eyendeele med Flugten. Imidlertid trak Stilicho fra alle Kanter Folk til sig, fra

Rhætien, Britannien og Linierne ved Rhinen. Han svømmede med sin Krigshær over Adda-Floden, thi Gotherne havde besat Broen, brød midt igiennem Fienden, og kom lykkeligen til Keyseren. Ved Pollentia, en liden Flekke i Piemont ved Floden Tanaro, og i Nærheden af Chierasco, to Miile fra Alba i Montferrat, kom det til en blodig Trefning, hvorudi skeede et
403. stort Nederlag paa begge Sider. Der siges, at Alaric var paa Veyen til Gallien, for at tage visse Egne der i Besiddelse, som Honorius havde lovet ham, og at Stilicho overfaldt ham der paa en forræderisk Maade. Stædet hvor Slaget skeede synes og at bekræfte dette, thi det ligger paa Veyen til Gallien og ei til Rom. Dette skeede en Paaske Dag, den 29 Martii, og vilde Gotherne af Ærbødighed for denne hellige Dag længe ikke figte, men søgte at undgaae Trefning ved at trække sig tilbage. Paa Romernes Side giorde en Trop Alanske Ryttere Anfaldet; men deres Anfører blev slaget, og kom Rytteriet derved i Uorden, indtil Stilicho understyttede det ved Fod-Folket. Den Gother og Hedning Saul har og været en af de Romerske Generaler. Romerne tilskreve sig Seyeren, fordi de borttoge Fiendens Bagage, befriede en Deel Fanger, igientoge en Deel af Byttet, ja fangede Alarics Dronning, Børn og Sønne-Koner. Efter Slaget trak Alaric sig tilbage til de Apenniniske Bierge, og blev da sluttet et Forliig paa den Maade, at Alaric skulde forlade Italien. Han blev bragt dertil af Begiærlighed efter at faae sin fangne Famille tilbage, og Stilicho af Frygt for at drive ham til Fortvilelse. Alaric gik derpaa rolig tilbage over Po, men da skal han have havt i Sinde at aabne sig en Vey enten til Rhætien eller Gallien, og villet bemestre sig Verona, hvor han skal være bleven slaget, og nær selv fanget, dersom ei Ala-

nerne

nerne havde skyndt sig for meget, hvilket viser at de have lagt paa Lur i et Baghold. Stilicho vandt her ved Hielp af disse Alaner og nogle Gother, som stode i Forbund med Romerne. Alaric begav sig da paa en Hoy iblant Alperne, hvorfra Romerne sogte forgiæves at lokke ham ned til Strid; hvorpaa de bragte en Deel af hans Folk paa deres Side, hvilket endeligen nodde ham til at forlade Italien. Noget efter skal Alaner og Huner have giort grUelige Nederlag paa hinanden, hvorom intet mere mældes. Mascov vil, at den Triumph-Port, som Raadet i Rom lod oprette for de tre Keysere Arcadio, Honorio og Theodosio, Arcadii Son, og hvorpaa stod denne Inscription, at den var sat til en bestandig Erindring, fordi Geterne vare til evig Tid blevne overvundne, at den skal være opsat over denne Seyer, hvorimod Tillemont vil at den er opsat for den senere over Radagaiso (59). Claudianus (60) indforer allevegne Alaricum talende som en Hedning, da det dog er bekiendt, at han var en Arianer, og lader ham sværge ved Donau-Floden, som ved en Gud, ved Geternes Guder og ved hans Forfædres Aander, hvilket kan give Anledning til at troe, at de hedniske Gother have dyrket Donau og Forfædrene. Han vidner at Italiens Beboere vare paa Veyen at flygte til Sardinien og Corsica, og at Sicilien skiælvede; at Alaricus holdt Krigs-Raad for Slaget ved Pollentia; at derudi sadde langhaarede gamle Geter udi Peltzværk med Spyde i Haanden, og lange Stager, Conti, i Stædet for Kiæppe, og at hans Foster-Fa-

 der

(59) Tillemont p. 1138 — 1155. Mascov p. 337 — 343.

(60) De bello Getico v. 78 — 82. v. 216. 222. 479 — 549. 584 — 587. 606 — 616. de VI. Conf. Honorii v. 154 — 157. 300 — 309. 444. 445.

mange Gother fangne, at hele Skarer solgtes for een Guld-Penge, hvilke Fanger dog kort efter alle døde. Paa saa utrolig, ufuldstændig, ueenig og mørk en Maade fortælle de Tiders Skribenter denne Krig (63); og ei mere eenige ere de, i at berette Rhadagaisi rette Navn og Folkefærd, og at nævne de Folk, som han førte med sig. Prosper (64) kalder ham Radagajus, og siger, at han var Gothernes Konge, og at Arianerne reisede ved hans Ankomst Hovedet i Veiret, (hvoraf sees, at der have været mange Arianer i hans Hær, endskiønt han selv var en Hedning); og i sin Consularske Kronike (65) vidner han, at Radagaisus blev overvundet og fanget i Tuscien, og mange 1000 Gother ihielslagne. Marcellinus Comes (66) siger, at Huldin og Sarus, Hunnernes og Gothernes Konger overvunde den Scyther og Hedning Radagaisum. Orosius (67) fortæller, at Rhadagaisus den grummeste af alle Romernes saavel gamle som nye Fiender, brød med 200000 Gother ind i Italien, var en Hedning og Scyther, og lovede efter disse barbariske Folkes Skik alle de ihielslagne Romere til sine Guder, (her synes mig at igien kiende vore Forfædre, og den Odinianske Religions Aand, og tiener dette tilligemed at stadfæste den Sætning, at Gotherne ere først udgangne fra Norden), at Gud efter sine urandsagelige Domme gav, da tvende Gothiske Folk under tvende af deres meget mægtige Konger forurolигede paa eengang det Romerske Rige, den som var Christen, (Alaricus nemlig), Seyer, og lod den anden, som var en Hedning, Barbar og virkelig Scyther, blive overvundet

(63) Mascov p. 343 — 347. Tillemont p. 1169 — 1175.
(64) In Scal. Euſ. p. 50.
(65) Ib. p. 191.
(66) Ib. p. 37.
(67) L. 7. c. 37. p. 567 — 570.

vundet, paa det ei Hedningene skulle faae Leilighed at rose sig imod de Christne. Augustinus (68) kalder ham Rhadagaysum, Gothernes Konge, og en Hedning, og vidner, at hans Krigshær var meget større end Alarici. Paulinus (69) skriver ham: Rhadagaysus. Jornandes (70) skriver, at Radagasius var en Scyther. Isidorus Hispalensis (71) beretter, at udi Arcadii og Honorii fierde Aar, (det er 399), vare Gotherne deelte i tvende Parter under Alarico og Radagaiso, og ødelagde hinanden indbyrdes, men bleve eenige derudi, at hver paa sin Kant skulde angribe Italien, og at Radagaisus, Gothernes Konge, en Hedning og meget grum, og af Fødsel en Scyther, giorde i bemældte Keyseres 10 Aar, (det er 405), Indfald med 200000 Sarmater i Italien, hvorpaa Alaricus, som havde Deel med i Riget, giorde efter hans Nederlag og Død i det 15 Aar, (det er 410), Indfald i Italien, for at hævne sines Blod; thi det smertede ham, at saa mange Gother vare blevne omkomne af Romerne. Olympiodorus (72), som levede paa de Tider, og skrev paa Grækisk, hvoraf vi have et Udtog hos Photium, mælder, at Radagaisus havde iblant de Gother, som vare med ham, 12000 Fornemme, kaldte Optimates, hvilke bleve omkomne af Stilicho, som derpaa gjorde Forbund med ham, (hvilket sidste kan umueligen være saa skrevet af Olympiodoro selv, men maae enten være en Feil af Photio, eller af Afskriverne). Ved at overveye alt dette, særdeles Prospers, Orosii, Olympiodori, Skribenter fra de Tider, og Isidori, en indfød Gother, deres Vidnesbyrd, holder

(68) Serm. CV. c. 10. de Civit. Dei L. V. c. 23.
(69) Vita Ambr. c. 50.
(70) De regn. Succ. p. 238.
(71) Chron. in Grotii hist. Goth. p. 712 & 713.
(72) C. B. t. 1. p. 146. Photii Bibl. Cod. LXXX.

holder jeg for at Rhadagaisus haver været en Gother, og det som mere er, Ost-Gothernes Konge norden for Donau, og at hans Krigshær haver bestaaet af Gothiske, Sarmatiske, og Tydske Folk, saa og Celter, nemlig saadanne, der boede imellem Rhinen og Donau, i Vindelicien, Norico, Rhætien. Dette kan tilligemed oplyse, hvi Hunerne tiente imod ham, og hvorfore man fra den Tid af finder lidet talet om Gotherne norden for Donau. Vel sandt at Hunerne synes længe tilforn at have jaget Gotherne bort derfra, men man haver dog undertiden adskillige Fodspor efter, at Gotherne have endda vedligeholdt der et Slags Regimente, og det vilde være meget tydeligere, dersom de Romerske Skribenter havde handlet mere om Barbarerne, og om dem i sær, og de ikke havde ladet sig alene nøye med at tale saa løseligen om dem, naar de havde noget at bestille med Romerne. Mærkeligt er det i ovenanførte Olympiodori Ord, at han bruger Optimates, hvilket vel kan forklares af det Latinske Sprog, men som dog haver bragt Casaubonum (73) paa de Tanker, at dette Ord haver været i særdeles Brug hos Gotherne. Du Cange (74) formener, at fra den Tid Stilicho overvandt de Gothiske Optimates, saa have Romerne, ved at tage dem i Tieneste, kaldet en vis Millice saaledes, og viser han at den haver været endnu i Brug udi det Grækiske Keyserdom i det 10 Seculo, og at et Landskab i Asien er bleven kaldet efter dem Optimatum Thema; hos Gotherne forstodes derved fornemme Mænd, men siden hos Grækerne temmelig ringe. I hvad Anseelse Gotherne bleve ved at staae udi hos Romerne, kan sees deraf, at
407. Honorius benyttede sig Aar 407 af den Gother Saro til at anføre Romerne

(73) H. Aug. Scrip. p. 971. not. 4.
(74) Gloss. med. lat. t. 3. c. 50. v. Optimates.

Romerne imod Constantinum, der havde opkastet sig til Keyser i Britannien, og indtaget Gallien (75). Jeg haver nu nyligen viist, at der iblant Gotherne vare endnu Hedninger. Nu vil jeg vise, at de som vare Christne, vare ei alle Arianer, men at der og vare rette troende iblant dem. Chrysostomus (76) skriver (omtrent 405), at Marsiske og Gothiske Munke, hos hvilke Bisop Serapion havde bestandig opholdt sig, havde fortalt ham, at den Diaconus Moduarius var ankommet med Tidende, at Bisp Unila, som han, nemlig Chrysostomus, havde for ei meget længe siden indviet og sendt til Gothien, var død, efterat have udrettet mange og store Ting, og at Moduarius bragte tilligemed Breve med sig fra den Gothiske Konge, hvorudi begiærtes at en nye Bisp maatte blive dem sendt; hvorhos Chrysostomus beklager, at Tiden nu ei tillod det at seyle til Bosporum, (ved hvilken den Cimmeriske maae forstaaes, hvoraf sees, at herved sigtes til Gothi Tetraxitæ, som endog længe efter boede ved den, og vare Orthodoxer; men vanskeligere er det at udfinde, hvilke de Marsiske Munke have været; vilde man overlade sig til Formodninger, saa kunde man falde paa de Tanker, at siden de føyes sammen med Gotherne, og Gotherne vare komne fra Norden, saa kunde herved sigtes til Marsi, der boede i Tydskland, og Ditmarschi, der fra Arilds Tid have boet norden for Elven; men som Marsi ellers slet ikke nævnes iblant de Gothiske Folk, saa falder denne Formodning bort. Mærkeligt er det og, at dette Chrysostomi Brev er skrevet i Cæsarea i Cappadocien, hvoraf sees, at der paa de Tider have været Marser og Gother i bemeldte Stad). Hos Georgium, som haver skrevet Chrysostomi

(75) Tillemont p. 1189 & 1190.
(76) Epist. 14. t. 4. col. 685.

Levnet, og staaer hos Photium (77), finder jeg, at Chrysostomus haver igien bragt den Celtiske Milice til den orthodoxe Lære, ved at beskikke Præster, som forstode dens Sprog, da den tilforn var hengivet til Arianismum; og at han ligeledes haver sendt nogle til Ister, som have bragt de der boende Nomadiske Scyther med god Villie til den sande Christne Troe. Ved disse Scythiske Nomader menes uden Tvil Gother, thi der boede vel og Huner, men jeg finder ei at nogen af dem haver paa de Tider været Christne. Ved den Celtiske Milice forstaaer han og uden al Tvil Gother, men man maa tilstaae at han her bruger et meget ubeqvæmt Ord, saafremt det er ubedærvet hos ham. Chrysostomus (78) drog midt i sin Landsflygtighed Omsorg for den Gothiske Kirke, som hans Brev vidner til den Diaconum Theodulum, og ligeledes det til de Gothiske Munke i Promoti Kloster i Constantinopel, og synes han der at sigte til den nye Bisp, som skulde sendes til Gothien. Theodoretus (79) skriver, at Chrysostomus oprettede i Constantinopel en Kirke, hvor den heele Gudstieneste forrettedes paa Gothisk, og hvor han ofte selv prædikede ved en Tolk, hvorved han bragte mange Scyther til at forlade den Arianske Lære; saa og at han sendte til de Nomader, som boede ved Ister, Lærere for at undervise dem i Religionen, da han fik at vide, at de vare begierlige derefter, og at han i Anledning heraf mælder til Leontium, Biskop i Ancyra, at Scytherne ere blevne omvendte, og beder ham at sende duelige Lærere til dem.

§. XLVI.

(77) Cod. XCVI. col. 256.

(78) Op. t. 4. ep. 206 & 207. col. 812.

(79) L. 5. c. 30 & 31. p. 743. t. 3.

§. XLVI.

I det Aar 408 kom Alaric paa nye til Italien, enten for at hævne sine Landsmænds og Rhadagaisi Død, eller og fordi ham syntes, at det varede for længe inden Stilico satte efter Aftale det Forehavende i Værk med Illyrico. Stilico søgte at faae ham bort med det Gode, og bragte Keyseren til at love ham 4000 Pund Guld, men som Stilico kort efter blev ombragt, saa vilde Hoffet ei holde dette Forliig; og lod endog omkomme Koner og Børn af alle de fremmede Soldater, som fandtes i Italien, hvilket foraarsagede at meere end 30000 løbe over til Alaric, som giorde derpaa stor Fremgang, ved det man siden Stilicons Død havde ingen duelig General at sætte imod ham. Han gik derfore uden Modstand over Po, drog forbi Ravenna og lige mod Rom, hvilken han beleyrede, og nødde til at indgaae et Forliig med sig, saa at den skulde give ham 5000 Pund Guld, 30000 Pund Sølv, 4000 silke Trøyer, 3000 Stykker Uld af Skarlagens Farve, og 3000 Pund Peber; hvorpaa han ophævede Beleyringen, efter at han havde ødelagt Egnen der omkring, og begav sig til Toscana. Men som Honorius havde paa samme Tid sluttet Fred med Constantino, der havde bemestret sig Gallien, saa brydde han sig ei meget om at opfylde de med Alarico indgangne Vilkaar, og sendte ham ei de belovede Gisler. Derover drog Alaric paa nye imod Rom, efter at hans Krigshær var bleven bestyrket ved 40000 Trælle, som vare flyede fra Staden. Underveys slog han Honorii General Valens, som var bleven sendt med 6000 Dalmatier imod ham, saaledes at knap 100 undginge. Paa samme Tid gik Athaulphus, hans Dronnings Broder, fra øvre Pannonien ham til Undsætning over Alperne med en maadelig Hær af Gother og Huner, af

Alaricus, Vest-Gothernes Konge indtager Rom.

408.

409.

hvilke de Keyserlige vel dræbte 1100, men kunde dog ei forhindre hans Foreening med Alarico. Romerne toge derimod 10000 Huner i Tieneste. Imedens erobrede Alaric Porto, og blev derved Mester af en Hoben Proviant, som var samlet der til Roms Beste; hvorover Rom maatte indgaae Forlig paa de Vilkaar, at Attalus, Præfectus Urbis skulde være Keyser i Honorii Sted, en Mand som Gotherne meget elskede, fordi han var døbt af den Arianske Bisp Sigesario. Portene bleve derpaa aabnede for Alaric, som af Attalo blev giort til General over Krigshæren, og Athaulfus til Comes Domesticorum. Attalus lod derpaa giøre et forgiæves Forsøg paa Africa, hvorfra Stadtholderen Heraclianus hindrede at ingen Proviant blev sendt til Rom. Alaric brød imedens ind i Æmilien og Ligurien, men som Attalus vilde i ingen Ting følge hans Raad, og ei betroe Krigshæren imod Africa til den Gothiske General Drumis, saa blev Alaric herover fortørnet, og skilte ham ved den Keyserlige Værdighed, enten i Rimini, eller i Porto, og indlod sig derpaa i Freds-Underhandlinger med Honorio, men den Gothiske General Sarus, som havde kun 300 Mand under sin Befaling, og som hadede Athaulphum, bragte Honorium til at bryde dem af; Alaric herover forbitret drog lige imod Rom, og indtog denne Verdens Dronning med Storm om Natten den 24 Augusti. Mange Romere bleve da ihielslagne, Koner og Døttre voldtagne, en stor Deel prægtige Bygninger, og deriblant Salustii Pallads opbrændte, et utroligt Bytte giort, og adskillige pinede for at give deres Rigdomme tilkiende; Flugten blev da og saa stor, at næsten intet Sted i den bekiendte Verden var fri for flygtige Romere. Men dog sparede Alaric Kirkerne, og alle dem, som vare flyede did, og handlede vel med de Rette-troende,

end-

endskiønt han selv var en Arianer; og fortælles der, at da en Gother fondt i et Huus Guld- og Sølv-Kar, som hørte til St. Petri Kirke, og berettede dette for Alaric, befoel Alaric at de skulde bringes til Kirken; adskillige Christne Fruentimmer bleve og geleidede did, for at være i desmere Sikkerhed; hvorover Augustinus maae tilstaae at Gotherne førte sig menneskeligere op end Romerne vare vante at giøre. Da skeede det og, at en Ariansk Gothisk Soldat forelskede sig i en Orthodoxes Kone, og som hun ei vilde med det Gode, truede han hende med Døden, men da hun endda blev ved at være bestandig, blev han saa indtaget af hendes Dyd, at han førte hende til St. Petri Kirke; gav hende sex Guld-Penge til Underholdning, og befoel at bevogte hende til hendes Mand. Alaric blev kun sex, eller som en anden skriver tre Dage i Rom, og drog med et stort Bytte, og med Placidia, Honorii Søster, til Campanien, plyndrende Landet lige til Rhegium, som han afbrændte, og sendte derfra nogle over til Sicilien, men som omkomne ved en Storm, thi hans Agt var selv at gaae over til Sicilien, og derfra til Africa; men Døden giorde Ende paa alle hans Anslag, og ledet.. a Gotherne ved Cosensa i Calabrien den Flod Barentinum, maaskee Arentinum, som ligger to smaae Mile derfra, af, og begrove ham i Bunden af den med mange Kostbarheder (80). Nu vil jeg efter Sædvane anføre et og andet om Gotherne. Zosimus (81) skriver, at de barbariske Foederati vare meget hengivne til Stilicho; at Sarus, som af Styrke og Værdighed var den fornemste iblant dem, myrdte Unnerne, som

(80) Tillemont p. 1199 — 1273. Mascov p. 351 — 368. Cassiodori Var. L. 12. p. 403. ep. 20.

(81) L. 5. c. 33. p. 598. c. 35. p. 600. c. 40. p. 620. c. 42. p. 627. c. 48. p. 641. c. 50. p. 644 & 645.

vare Stilichonis troe Drabantere; at Alarichus svarede med en stor Latter til de Romerske Gesandtere, som talede af en høy Tone, da han holdt Byen beleyret: At det tykke Græs afmeyes lettere end det tynde, og da de spurgte, hvad de da skulde beholde igien, naar han tog alt Sølv, Guld og Boeskab fra dem, tilligemed alle barbariske Trælle, svarede han: Deres Liv; at Alarichus nøye efterforskede, og straffede dem af sine Folk, som under Stilstanden havde taget noget Proviant fra Romerne; at han engang foreslog Fred paa de Vilkaar, at ham aarligen skulde gives en vis Deel Guld og Proviant, og han og hans Folk overlades til Beboelse begge Venetier, Noricos og Dalmatien, og gav tilsidst tilkiende, at han vilde lade sig nøye med begge Noricis, og aarligen saa megen Proviant, som Keyseren selv vilde unde ham. Olympiodorus (82) beretter, at udi Honorii Tid kom det op at kalde ei alene de Romerske, men endog Gothiske, Soldater, Buccellarii, af et Slags tørt Brød, (venteligen en Art af Tvebak), kaldet Buccellum, (om hvilke Du Cange udi hans Glossario mediæ latinitatis udførligen handler under de Ord: Buccella, Buccellarii, og viser at de endnu vare til i det 10 Sæculo udi det Grækiske Keyserdom); og at det Navn Foederati blev og givet en Samling af allehaande Krigsfolk. Cedrenus (83) siger, at den Gother Alaric var Vandalernes Anfører, og at Rom blev indtaget den 26 Augusti; men det er klart, at Cedrenus haver uretteligen giort ham til en Vandaler, alene fordi Vandalerne regnedes til de Gothiske Folk. Jornandes (84) vidner, at Alaric var af den Balthiske Slægt, som næst efter Amalerne var den Fornemste iblant Gotherne, og at han længe siden

var

(82) C. B. t. 1. p. 146.
(83) C. B. t. 7. p. 265.
(84) De reb. Get. c. 29. p. 205.

var bleven kaldet Baltha ɔ: den Dristige for sin Tapperheds Skyld. Peringskiöld (85) vil, at de i vore gamle Sogur forekommende Budlunger skulde være de samme som Baltherne, men uden at anføre mindste Grund for sig. At Jornandes ellers haver givet den rette Etymologie af Balthe, og at det virkeligen er et Gothisk Ord, som forekommer in Codice argenteo, kan sees hos neden anførte Skribenter (86). Mærkeligt er det, at omtrent 1680 er udi en Hauge paa Nørremalm udi Stockholm bleven fundet en Leer Krukke med forbrændte Been i, og en Penge, hvor paa den ene Side stod en Mands Hoved med Omskrift: Alarico Gothorum Maximo, og paa den anden en Figter med en Løve, staaende i Veiret paa Bagbenene, med Omskrift: Herculei Romano (87), hvilken synes at vise, at den maae være slaget Alarico til Ære efter Roms Erobring, og at Omgang er bleven holdt ved lige imellem de udvandrende Gother, og deres Landsmænd hiemme, saafremt man kun kan lide paa, at denne Penge er ægte, og ei giort i de nyere Tider, hvilket nu ei kan fastsættes, da den skal ikke mere være til. Cassiodorus (88) siger, at Gotherne førte sig milde op, da de indtoge Rom; og Procopius (89) vidner, at de da iblant andet røvede Kong Salomons Skat, som bestod af mange Kar, besatte med Ædelstene, som Romerne forhen havde ført fra Jerusalem.

§. XLVII.

Hans Eftermand Athaulfus

Efter Alarici Død blev Astaulphus eller Adaulfus Konge over Vest-Gotherne. Udi Begyndelsen skal han have havt det Forsæt,

(85) Vita Theoderici p. 257.
(86) Ib. p. 285 — 290. Knittels Ulphilas p. 434. Skinneri Etym. ling. Angl. v. Bold.
(87) Peringskiöld ib. p. 263.
(88) Chron. p. 643.
(89) C. B. t. 2. p. 25. de B. Goth. l. 1. c. 12.

nedsætter sig med Vest-Gotherne i Gallien og i Spanien. sæt, reent at udslette det Romerske Navn, og at giøre deres hele Rige Gotherne underdanigt, ja at kalde det Gothia, og han blive det samme, som Augustus forhen havde været; men da han mærkede, at man ei kunde bringe Gotherne for deres Vildheds Skyld til at adlyde Lovene, saa besluttede han at lade sig nøye med den Ære, at have sat det Romerske Rige igien paa Fode, og derfore stundede han efter Fred. Han var ellers af et høyt Sind, og af store Kræfter. Rom skal han paa Tilbagemarchen atter have indtaget og plyndret (90), men da dette kun beroer paa senere Skribenters Udsigende, og de fra de Tider tie hermed, saa har man Aarsag til at tvile om denne Beretnings Rigtighed. Hvorom alting er, saa er det vist, at han forlod
412. Italien, og drog til Gallien, og synes det at Toscana haver da lidet meget. Udi Gallien plyndrede og røvede han og hans Gother, hvad de andre Barbarer, Vandaler, Suever, Alaner, havde ladet blive tilovers. Hvad som haver drevet ham til, at forlade Italien, findes paa intet Stæd optegnet. Sarus havde da og af Misfornøyelse forladt Honorium, og begivet sig did, havende kun 18 til 20 Mand hos sig. Athaulfus mødte han med 10000, og dog forsvarede Sarus sig saa tapperligen, at de med Møye fangede ham, ved at klemme ham inde mellem Skioldene; og lod Athaulfus ham noget efter dræbe. Derefter indtog han Narbonne, Tholouse, Bourdeaux, og holdt udi
414. Narbonne i Januarii Maaned Aar 414 Bryllup med den Keyserlige Prindsesse Placidia. Siden efter bredede han sig ud i Spa-
415. nien, og indtog Barcellona, hvor han blev dræbt Aar 415, omtrent i Augusti Maaned, da han opholdt sig i sin Stald, og Sigeric,

(90) Jornandes de reb. Get. c. 31. p. 206. H. Misc. l. 14. p. 91.

Sigeric, en Broder af hans Fiende Sarus, udvalgt til Konge i hans Stæd; men han blev ogsaa dræbt syv Dage efter, og Vallia derpaa udvalgt til Konge, som strax giorde Fred med Romerne, saa at han gav Prindsessen Placidia tilbage, og fik derimod en stor Mængde Korn til Foræring af dem, saa og visse Lande til at beboe, uden at man egentligen veed hvilke, hvorimod han skulde hielpe dem imod deres Fiender (91). Og da Vest-Gotherne have fra den Tid af besiddet de sydlige Dele af Gallien til Aar 531, og efterhaanden bemægtiget sig gandske Spanien, og regieret der til Aar 711, da det store Moriske eller Saraceniske Indfald skeede, og da følgeligen have ladet af at være et omvandrende Folk, og deres Historie bliver nu herefter een med den Franske, og Spanske, saa vil jeg fremdeles ei mere handle om Vest-Gotherne, med mindre noget forefalder, som tiener til at oplyse deres Sæder, og tilligemed derved deres Herkomst, hvilket jeg nu vil fremføre. Olympiodorus (92) beretter, at da Adaulphus havde Bryllup med Placidia, vare de begge klædde paa sin Romersk, og sad hun udi Kongelig Dragt paa det fornemste Sæde; at han forærede hende da 50 smukke Drenge, iførte silke Klæder, og hvoraf hver bar tvende Kar, det ene fuldt af Guld, og det andet af Ædelstene, som altsammen var bleven plyndret i Rom; Brudesange bleve siungne, og begyndte af Attalo, (der havde været Keyser); og fortsatte af Rusticio og Phæbadio; at Adaulphus besaae sine Heste efter Sædvane, og at han blev myrdt af en af sine Hoffindere, ved Navn Dobbio, som søgte derved at hævne, at Adaulphus havde forhen ihielslaget hans Herre, som havde været Konge over en Deel 416.

(91) Tillemont p. 1273. 1286. 1298. 1308. 1323. 1328. Mascov p. 374 — 385.
(92) C. B. t. 1. p. 148 — 150.

Gother, (maaskee Sarus har været hans Herre); at Barbarerne ginge med Klæder af adskillige Farver; og at Vandalerne kaldte Gotherne Trulos, fordi Gotherne havde engang, drevne af Hunger, maattet for een Guld-Penge kiøbe af Vandalerne hver Trula Hvede, som ikke engang er den tredie Deel af en Sextario. (Men jeg haver i et andet Skrift viist, at det er meget rimeligere, at Vandalerne have af Had kaldet Gotherne Troller, et Slags onde Væsener, for de idelige Kriges skyld, som førtes imellem dem, endskiønt de vare af een Stamme, særdeles for saavidt Gotherne vare Tydske; hertil kommer, at det er meget uvist, til hvilket Sprog Ordet Trula hører, allerhelst man finder, at mange Grækiske Skribenter udi Middelalderen betiene sig af det, saa at Gother og Vandaler have rimeligen, om de end have brugt det, først lært det af Grækerne, og hvorledes Vandalerne skulde være bedre forsynede med Hvede, end Gotherne, og disse sidste ei snarere have kiøbt den af Romerne, bliver vanskeligt at bevise; og end mere, disse Nordiske Folk have kun lidet betient sig af Hvede, saa længe de boede uden for det Romerske Herredømme; Rug, Byg og Havre haver uden Tvil været deres beste Korn, og Mangel paa Hvede ei været i Stand til at opvække Hungersnød iblant dem). Procopius (93), som levede i Midten af det 6 Sæculo, og hos hvilken findes mange fortreflige Underretninger, skriver, at Barbarerne fulde under Honorio ind i det Romerske Herredømme; at der i gamle Dage havde været, og endnu vare udi hans Tid mangfoldige Gothiske Folk; men at de talrigste og anseeligste iblant dem vare: Gother, (hvorved han her forstaaer Ost-Gother), Vandaler, Visi-Gother og Gepæder; at de tilforn kaldtes Sauromater,

og

(93) C. B. t. 1. p. 345 — 347. de B. Vand. l. 1. c. 2.

og Melanchlæner, men at nogle kaldte dem Geter; at de vare forskiællige i Henseende til Navne, men for Resten i ingen anden Ting; thi de vare alle hvide af Hud, gule af Haar, høye af Skikkelse, smukke af Anseende; de havde alle de samme Love, den samme Religion, nemlig den Arianske, og endeligen alle det samme Sprog, som kaldtes af Romerne det Gothiske, saa at jeg derfore troer, bliver han ved, at de have tilforn været eet Folk, som siden haver efter sine Anførere faaet forskiællige Navne. Deres gamle Bolig var paa hin Side Ister. Under Alarico brøde Vest-Gotherne ind i Riget, og toge saa grummeligen afsted, at udi Procopii egen Tid stode af mange Byer, heldst ved det Joniske Hav, intet tilbage, uden et Taarn, eller een Port; de omkomme uden Forskiæl Koner og Børn, Gamle og Unge; de udtømmede Europa for Penge, og plyndrede saavel den offentlige, som private Rigdom udi Rom, hvilken Alaric skal have indtaget ved følgende List: Han stilte sig an, ligesom han høyligen beundrede Romernes Troskab imod deres Keyser, og at han derfore vilde ophæve Beleiringen, men først til en Erindring om sig sende til Raadsherrerne og de fornemste 300 unge Gothiske Drenge, hvilke han valgte af de dristigste, og af de anseeligste Slægter, og gav dem Befaling at skulde, naar alle Mand sove efter Middags Maaltid, dræbe Vagten ved den Salariske Port, og derpaa aabne den for ham. Andre sige at den fornemme Dame Proba skal af Medynk over den utrolige Hunger, som Romerne udstode, have om Natten ladet Byens Porter aabne ved sine Huusfolk. Procopius fortæller videre, at Gotherne boede, efterat de vare gangne over Ister, først i Pannonien, og siden i Thracien, hvilket sidste Keyseren overlod dem til Bopæl, og ginge derfra ud imod det vestlige Keyserdom. (Udi disse Procopii

 Ord

Ord maae man vel skille imellem hvad, som han haver vist af egen Erfaring, og som henhører til hans egen Tid, og hvad han taler om henhørende til gamle Tider, og derfore haver taget af andre. Til det første henhører, hvad han siger om Gother, Vandaler ꝛc., at have været saa aldeles eet Folk, at Navnene alene have giort Skilsmisse imellem dem, og herudi fortiener han den største Troværdighed, men naar han gior dem til Sauromater, Melanchlæner, Geter ꝛc., da er det en gandske anden Sag, og bør han herudi ei troes, med mindre alle andre Omstændigheder vare ham med, og nu ere de ham imod. Ved de sidste Gother, som han omtaler, og siger først at have boet i Pannonien, forstaaer han Ost-Gother. Om Alaric haver indtaget Rom paa en af de Maader, han fortæller er meget uvist; dog synes det at en hemmelig Forstaaelse haver hiulpet ham hertil). Hieronymus (94) vidner, at mange vilde tilegne Gotherne, hvad der hos Ezechiel spaaes om Gog og Magog, men han siger, at alle Lærde for hans Tid have mere kaldet dem Geter, end Gog og Magog, og synes altsaa ei at fæste nogen stor Troe hertil. Hos Spon (95) forekommer følgende mærkværdige Inscription:

Ataulpho Flavio
Potentissimo Regi Regum Rectissimo
Victori Victorum Invictissimo Vandalicæ
Barbariei Depulsori Et Cæsareæ Placidiæ
Animæ Suæ Dominis Suis Clementissimis
Anatilii Narbonenses Arecomici
Optimis Principibus In Palatio Posuerunt
Ob Electam A Se Heracleam In Regiæ
Maiestatis Sedem.

som

(94) Op. t. 1. p. 205 & 206. Quæst. in Genesim.
(95) Misc. erud. ant. p. 157.

som er fundet i St. Gilles i Languedoc, hvilken Bye kaldtes tilforn Heraclea, og hvor Athaulfus en Tid lang holdt Hof. Saafremt denne Inscription er rigtig, som den vel ikke er, saa tiener den til at vise, hvorledes Romerne søgte at smigre for deres nye Herrer, og at Gother og Vandaler have behandlet hinanden meget fiendtligen, og givet hverandre Øge-Navne. Ei alene Athaulfus, men og alle de efterfølgende Vest-Gothiske Konger, gave sig det Tilnavn Flavius, for derved at vise, at de ansaae sig for de rette Efterfølgere af Constantino Magno, og de andre Romerske Keysere, der havde kaldet sig saaledes. Jornandes (96) vidner, at Athaulfus var just ei saa meget stor, som han var smuk og velskabt; at Vandaler og Alaner, som havde nedsat sig i Gallien, vege ved Gothernes Ankomst derfra til Spanien, vel endda erindrede sig, hvorledes deres Forfædre (nemlig Vandalernes) vare af den Gothiske Kong Geberich blevne overvundne, og udjagede af deres Land; og at Athaulfus blev myrdt af Vernulfo, eller Evervulfo, fordi han beloe hans Skabning. Zonaras (97) bruger Vandaler og Gother i Flæng paa disse Tider, naar han siger at Alaric var enten Vandalernes eller Gothernes Anfører.

§. XLVIII.

Paa disse Tider have følgende Skribenter levet, som mælde om Gotherne; Poeten Rutilius (98), der kalder dem Geter; Forfatteren af den saa kaldte Tabula Peutingeriana (99), som sætter Gaete imellem Donau og Niester, og hvilken Skribent alminde- Gothernes Bedrifter under Honorio, Valentiniano III. og Theodosio.

(96) De reb. Get. c. 31. p. 206 & 207.
(97) C. B. t. 10. p. 31.
(98) Itiner. v. 141 & 142.
(99) Segm. VIII. A.

almindeligen henføres til Theodosii Magni Tid: Julius Orator (160) sætter Gothii (det er Ost-Gother) imellem Carpi og Duli (ved hvilke sigtes maaskee til Slaverne, men er det rigtigt, da maae udi denne Skribent være mange Tilsætninger af seenere Tider, da det var bleven almindeligt at kalde Trælle Slaver), og ei langt fra Gepider (hvoraf sees at her tales om Gothernes Sæde i Dacien): Æthicus (1) sætter Gotherne først iblant de Folk, som han nævner ved Vester-Havet, og derpaa Thuringer, Heruler ꝛc. (men det er klart at ingen Orden følges her, hvad enten det nu er Skribentens, Afskriverens, eller Udgiverens Skyld, hvorfore det er rimeligt, at her sigtes til de Gother, som fra det 5 Sæculo af begyndte at boe i Gallien og i Spanien), og paa et andet Sted siger han, at Europa begynder fra Tanais og Mæotis, og at imod Øster i den ligger Alania, i Midten Dacia, hvor Gothia er, og længer hen Germania, hvorved er at mærke, at dette tilligemed alt andet fra p. 54 til 74 er taget af Orosii 1. Bog fra p. 10 til p. 35; og endelig forekommer udi Notitia Imperii (2), iblant de 17 Auxilia Palatina Teruingi (det er Vest-Gother), udi hvis Skiolde stode gule halve Harer i et mørke-bruunt Skiold, oven paa en rød Piller, og oven paa dem en guul Bold med et guult Menneske Hoved; under Anførsel af Duce Syriæ og Eufratensis udi det sidste Land Cohors prima Gothorum Helelæ, hvilket Sted Helela er mig ikke bekiendt. Heraf sees hvor vidt Romerne adspredede de barbariske Folk, som vare i deres Tieneste. Det var og en almindelig Skik hos Romerne, at hver Trop af Krigshæren havde andre

(100) Ad calcem Melæ p. 13.

(1) Ib. p. 44. 63.

(2) F. 30. p. 2. f. 96. p. 1.

dre Mærker i deres Skiolde, men herved forefalder det Spørsmaal, om de have tilladt de barbariske Folk at beholde de samme Mærker, som de havde tilforn, eller om de have givet dem nye, hvilket jeg ei drister mig til at afgiøre, men saa meget er vist at Barbarerne have brugt Skiolde-Mærker, forend de komme i Romersk Tieneste. Udi samme Skrift (3) forekommer iblant de 5 Vexillationes Palatinæ udi Øster Taifali Comites, som Pancirollus viser at være blevne oprettede af Keyser Gratiano. Iblant de 32 Vexillationes Comitatenses udi Vester, Taifali juniores, hvilke førte i et hvidt Skiold en blaae Slange, snoet om en Sølv-Kugle med røde Kanter, og tæt ved hvilken laae en anden violblaae Kugle; og udi Pictavis (det er Poitou) i Gallien, Præfectus Sarmatarum & Taifalorum gentilium. Valesius (4) anfører om dette Folk, at Gregorius Turonensis kalder dem Teifaler, og siger at de i Poitou dræbte, for at hævne den dem tilføyede Uret, Bispen Austrapium, og at de beboede der den Flekke Taifaliam; at en af dem blev viet til Clerk, og døde kort for Kong Sigibert, (det er Aar 577); at Gelaber Rodulfus, som skrev Historien af sin Tid ved Aar 1060, taler og om Teifaler, som da vare i Gallien. Valesius viser, at den Flekke Taifalia kaldes nu Tifange, og ligger ei langt fra Nantes og fra Loire-Floden. Han troer ei at disse Taifaler have stammet fra dem, som udi Poitou laae i Besætning, men tænker at de ere komne did enten med Athaulfo, eller og med Goar, Alanernes Konge, som under Honorio nedsatte sig i Poitou ved Loire. Efter mine Tanker er det dog rimeligere, at disse Taifaler have stammet fra de der i Besætning

(3) F. 21. p. 1. f. 22. p. 2. f. 133. p. 1 & 2. f. 134. p. 2. f. 179. p. 2.

(4) Not. Gall. p. 543. Ej. Gesta Francor. t. 1. l. 8. p. 475 — 477.

sætning liggende, thi da dette Gothiske Folk synes aldrig at have været meget mægtig, og der ei tales meere om deres Krigs-Bedrifter imod Romerne, efter den Uhæld, som mødte dem under Keyser Gratiano, saa er det ei troligt at de have fulgt med udi de seenere Krigstoge imod Romerne. Af det forhen anførte sees ellers, at de have været Ret-troende i det 6 Sæculo. I det
429. Aar 429 ginge Vandalerne fra Spanien over til Africa, havende blandede imellem sig Alaner, Gother og andre Folk (5), endskiønt de alle tilsammen beløbe sig af Mandfolk kun til 80000 (6), hvoriblant vare ikkun 50000 stridbare Mænd (7). Jornandes (8) fortæller, at da Theodericus regierede over Vest-Gotherne i Spanien (som efter de beste Regninger kom til Regieringen Aar 419) flyede kort efter hans Formands Valiæ Død Berimundus Thorismundi Søn til ham, tilligemed sin Søn Witricho. Han var en Ostro-Gother af den Amaliske Slægt, og havde hidindtil boet med sine Landsmænd i Scythien under Hunernes Aag; men formaaede nu ei længere at udstaae dette, saasom han følede sin Slægt og sin egen Værd; og meente at han, som en Afkom af saa mange Konger, skulde snarere erlange Riget af sine Frænder. Men som han ved sin Ankomst fandt, at Theodericus var alerede blevet Konge, skiulede han sin Herkomst, vel vidende at Regentere altid bære Mistanke til dem der ere af Kongelig Slægt. Men for sit høye Sind og sin Tapperhed blev han dog, tilligemed sin Søn, vel imodtaget af Theoderico, og giort deelagtig baade i hans Anslag og i hans Taffel. Denne Berimund var

(5) Possidius in vita Augustini c. 28. p. 119.

(6) Victor Vitensis l. 1. c. 1.

(7) Procopius B. Vand. l. 1. c. 5. C. B. t. 1. p. 363, men skal være 353.

(8) De reb. Get. c. 33. p. 208. c. 14. p. 199. c. 32. p. 207.

var den 7 fra Ostrogotha; naar man nu multiplicerer 7 med 33, saa komme 231 Aar ud, og efter saadan Regning maatte Ostrogothæ Søn Unilt være fød 188; men da Ostrogotha døde 249, saa vilde han paa denne Maade blive alt for gammel. Dog kan dette hielpes noget, naar man iagttager at Jornandes haver fulgt en urigtig Regning med Valiæ Regiering, og ladet ham først døe Aar 429, thi han taler om hans 12 Regierings Aar, da han dog i det høyeste kun regierede paa fierde Aar. Herved kan man komme til at sætte Berimunds Ankomst til Spanien til Aar 430, og lade Unilt følgeligen først fødes Aar 199. Men endda bliver Ostrogotha vel gammel; hvortil kommer at Berimunds Søn Widerie var allerede fød da han kom til Spanien. Antager man nu at han kun var da eet Aar gammel, følgeligen fød 429, og lader hans Søn Eutharic fødes 462, saa staaer endda denne Vanskelighed tilbage, at han er bleven gift med Amalasventha, den store Ost-Gothiske Kong Theoderici Dotter, hvilken Theodericus er selv først fød 456; følgeligen maatte Svoger-Sønnen have været næsten lige saa gammel som Svoger-Faderen, hvilket ikke er rimeligt; allerhelst Eutharic Søn Athalaric var kun et Barn Aar 526. Efter saadanne Omstændigheder holder jeg det for sikkerst at troe, at Berimund er ei kommet til Spanien for imod Slutningen af Theoderici Regiering Aar 445, thi da kan Unilt være fød Aar 214; Viderie 444, og Eutharic 477. Salvianus (9) skriver, at i den Krig 439. som den Romerske General Litorius førte imod den Vest-Gothiske Konge Theodericum, stolede Romerne paa Chunerne, Gotherne paa Gud; sendte Gotherne Bisper for at anholde om

 Fred,

(9) De gubernat. Dei l. 7. p. 164. l. 5. p. 105. 107. 108. 112. l. 6. p. 133. l. 7. p. 160. 172.

Fred; dreve Romerne dem tilbage: Ærende Gotherne Gud i andre Folks Præster; foragtede Romerne ham i deres Egne. Beretter fremdeles, at den Romerske General blev fanget, og fort op i Triumph med bagbundne Hænder (udi Tolouse) til Spot og Latter for alle nærværende Barbarer, og siden sat i et langvarigt Fængsel; og at den Gothiske Konge gik med en Haar-Sæk lige til den Dag Slaget skeede, og holdt ivrige Bønner. (Heraf sees hvor andægtige disse nordiske Folk bleve, efter at de engang vare omvendte til den Christne Troe). Salvianus giver end videre deres Billede saaledes: Hvori ere vi bedre end Gother og Wandaler, eller hvori kunne vi ligne os med dem? At jeg nu først skal tale om Kiærlighed, hvilken Herren selv siger at være den ypperste Dyd, saa elske næsten alle Barbarer hinanden, i det mindste de, som ere af samme Folk, og have samme Konge; hvorimod næsten alle Romere forfølge hinanden. Mange Faderløse, endog af de Fornemste, toge derover deres Tilflugt til Barbarerne, endskiønt de udi Sæder, Sprog, ja, at jeg saa skal sige, i Legemernes og Klædernes Stank skilles fra dem. De flye derover allevegne fra til Gother, til Bacauder (saaledes kaldtes de i Gallien, som havde giort Oprør imod Romerne), og til andre Barbarer, som herske (i de Romerske Lande), thi de ville hellere være frie under et Skin af Trældom, end Trælle under Frihedsskin. Man skyer saaledes nu omstunder at bære det Romerske Navn, som tilforn var ei alene saa høyt agtet, men endog saa dyre kiøbt; men nu forskyes og flyes det, og holdes ei alene for ringe, men endog næsten for afskyeligt. Nu nyelig fandt Øvrigheden at det var billigt at formindske Byernes Tyngsler; men hvad skeede, de Rige nøde alene got heraf, de Fattige maatte bære Byrden.

Saadanne

Saadant skeer ei hos Wandalerne, ei hos Gotherne. Ja det er saa langt fra at Gotherne giore det, at endog de Romere, som leve under dem, ei lide saadant; saa at de alle ønske aldrig meere at komme under Romernes Herskab, men at leve under Barbarerne; og endda undrer man sig, at vi ei overvinde Gotherne. Hos os foragtes Guds Tempel, for at løbe til Theatrum; Kirken lades tom, paa det Circus skal blive fuld. Dog hertil kan svares, at saadant skeer ei i alle Romerske Byer, endog i de, hvor det tilforn er skeet. Det skeer ei i mange Stæder i Gallien og i Hispanien; fordi de nu staae under Barbarernes Herskab. Iblant Gotherne taales ingen Skiorlevner; Romerne allene tillades det hos dem at være ukydske for Navnets og Folkets Skyld. Ethvert Folk har gemeenligen sine Laster, men og sine Dyder. Det Gothiske er troløs, men kydsk; det Alaniske ukydsk, men mindre troløs 2c. Det Africanske alene besidder alle Udyder. Af disse Salviani Ord sees, at Gotherne og de andre nordiske Folk have da ligesom nu hast omtrent de samme Tilbøyeligheder; været meere ærbare, ordentlige, retfærdige, men derhos af mindre hurtigt Begreb end de Sydlige. Sandt nok at paa en Deel Stæder hos os synes Caracteren at være meget forandret, og at ligne meere Salviani Romere end Gother; men Aarsagerne hvorved dette er frembragt, ere ingenlunde komne fra Folket selv, men indførte fra fremmede Stæder, hvorfor og saadan Leve- og Tænkemaade sees meest i Hovedstæderne, og ei paa Landet og i Provincerne, hvor Folket nogenlunde vedligeholder sin Characteer. Efter denne Salviani Beskrivelse bliver det ellers meget fatteligt, hvorledes det store Romerske Rige kunde saa hastigen gaae til Grunde, og hvorledes det haver kunnet være

muelig at Barbarerne have vedligeholdt sig der. Jornandes (10) vil, at udi den Vest-Gothiske Konges Valiæ 12 Regierings Aar (det er 427) skal Hunerne 50 Aar efter at de havde brudt ind i Pannonien, være blevne udjagede af Romere og Gother. Da nu denne Tids Regning gaaer tilbage til 377, og følgeligen omtrent til den Tid da Hunerne forjoge Gotherne fra Dacien, saa maae Hunerne ved samme Leilighed ogsaa have indtaget Pannonien. Priscus (11) beretter, at Romerne maatte under Theodosio den yngre (som døde 450) give ei alene Skat til Scytherne (hvorved han forstaaer Hunerne), men endog til alle andre Barbarer, som grændsede op til dem (iblant hvilke Ost-Gotherne vare); at den Huniske Konge Attela besluttede først at udføre den farligste Krig, og derfore hellere at vende sig imod Vester end imod Oster, thi da vilde han ei alene faae med Romere at bestille, men og med Gother og Franker, og vilde han ved at angribe Gotherne erhverve sig den Vandaliske Konges Geserichi Venskab; at den Maurer Zerchon søgte at bevæge Attila til at give sig sin Kone igien, og blandede da Latin, Hunisk og Gothisk sammen (hvoraf nogle lærde Mænd, endog Leibnitz selv, have villet slutte, at der udi Attilæ Lande kun faldtes tvende Sprog, Gothisk og Hunisk, men mig synes at dette er noget for hastig sluttet; have Sarmaterne været Slaver, saa maae nødvendigen det tredie Sprog og have været i Brug der; men kunde man derimod bevise, at Sarmaterne havde været af Finsk Æt, saa gik det an at forklare dette Sted saaledes: Noget forhen haver Priscus ogsaa sagt at Hunerne talede ei gierne Grækisk, men enten Hunisk, Gothisk eller Latinsk). Procopius (12) skriver at

(10) De reb. Get. c. 32. p. 207.
(11) C. B. t. 1. p. 24. 27. 45. 40.
(12) C. B. t. 1. p. 364. B. Vand. l. 1. c. 11.

at den store Helt Belisarius var fød i Germanien, som ligger imellem Thracien og Illyrien. (Jeg holder for at det haver faaet Navn af de mange Germaniske Folk, som fra det 4 og 5 Sæculo af boede i de Egne; og da nu Gotherne vare fornemmeligen de, som boede der, saa tiener dette til at vise, at de vare et Germanisk Folk). Jornandes (13) siger, at Priscus haver berettet, at Vidicula, eller Vidigoja, den tapperste af Gotherne, var ved Sarmaternes Svig bleven dræbt paa et Stæd i Pannonien, imellem Theysse Floden, og det Stæd hvor Attila holdt Hof, og var det uden Tvil den samme Widicula, om hvilken han tilforne haver skrevet, at Gotherne siunge; og at Attila besluttede, at angribe de fornemste Folk i Verden, Romere og Vese-Gother. Prosper af Labbei Edition (14) beretter ved Aar 437, at Barbarer, som løbe fra Foederatis, røvede til Søes, og ved Aar 438, at de samme Søerøvere plyndrede mange Øer, og særdeles Sicilien. Rimeligen have de fleste af disse været Gother.

§. XLIX.

Videre om Gothernes Bedrifter indtil den store Theoderic oprettede det Ost-Gothiske Rige i Italien. 451.

Da den mægtige Huniske Konge Attila giorde sit store Tog til Gallien, maatte Ostro-Gotherne under deres Konger og Brødre Walamir, Theodemir og Widemir følge med ham, endskiønt de vare af en langt ædlere Herkomst, end han, nemlig den Amaliske, og elskede han Walemir og Ardaricum, Gepidernes Konge, frem for alle andre Konger, der stode under ham; thi Walamir besad den Egenskab, at han var meget taus, derhos venlig i Tale, og sær oprigtig; og maatte saaledes Ostro-Gotherne fegte imod deres Brødre Vese-Gotherne. Da det store Catauliniske Slag skulde gaae for sig, opmuntrede Attila sine Folk til, fore-

 nemme-

(13) De reb. Get. c. 34, 35.
(14) Nov. Bibl. Manuscr. t. 1. p. 52.

nemmeligen at angribe Alaner og Vese-Gother, forsikrende dem, at naar de vare overvundne, saa vilde Resten, (Noniere, Franker, Burgundier, Saxer &c.) falde af sig selv. Den Vese-Gothiske Konge Theodericus sattes Livet til i Slaget, og skal efter nogles Beretning være omkommet af den Ostrogother Andagis. Gotherne begrove ham strax, og blev der siunget ved hans Ligfærd (15). Besynderligt er det, at Sidonius Apollinaris (16), som levede paa de Tider, ei nævner Ost-Gother i Attilæ Krigshær, med mindre de skal forstaaes under Geloner, eller Neurer, eller ogsaa Bellonotus, hvilket sidste ei er bekiendt som et Folk, hvorfore jeg næsten er af de Tanker, at det svarer til det foregaaende Ord Chunus, og betyder at Chunerne vare navnkundige i Krig. Jeg haver forhen formodet at mange Gother, særdeles af Ost-Gotherne, ere blevne tilbage i deres gamle Lande norden for Donau, da de eller ved Pas. Aar 375 bleve ved Hunerne udjagede derfra; dette bliver til en Vished ved følgende Jornandis (17) Fortælling: At da Ostro-Gotherne bleve efter deres Konges Ermanarici Død skilte fra Vese-Gotherne, og underkastede Hunnernes Herredømme, bleve de dog boende i samme Land, og regierede af den Amaler Winithario, (som dog var en Broders Sønne-Søn af Ermanarico, og som venteligen baade derfore, saa og fordi han var Forfader til den store Theoderic, kan ei strax have fulgt Ermanarico i Regieringen, men maae først være kommet til den efter Aar 400), som efterfulgte sin Farfaders Ataulfi Tapperhed, (ved hvilken Ataulfum han uden Tvil forstaaer hans Oldefader, proavum Achiulf, thi hans Farfader hedte Vuldulf, som man seer af hans 14 Capitel, et Navn, som nærmer sig mindre Ataulf, end

(15) Jornandes de reb. Getic. c. 38 — 40.
(16) Carm. VII. in Avitum v. 319 — 323.
(17) De reb. Get. c. 48. 14. 50. 52. 32 & 33.

end det andet), endskiønt han ei kunde naae Ermanarici Lykke, og derfore søgte efterhaanden at unddrage sig Hunernes Herskab, hvorfore han faldt ind udi Anternes Land, hvor han i det første Slag blev overvundet, men siden handlede saa tapperligen, at han fangede deres Konge Box, eller Bocz, og lod ham, tilligemed hans Sønner, og 70 af de Fornemste kaarsfæste, for derved at indjage de Overvundne Skræk. Men denne Herlighed varede kun eet Aar, saa vilde Balamber, Hunernes Konge ei taale det længere, (uden Tvil samme Navn som Jornandes C. 24 kalder Balamir; men det kan neppe være samme Konge, med mindre han maae have regieret meget længe), og derfore foreenede sig med Sigismundo, eller Gesimundo, Hunnimundi den Stores Søn, (hvilken Hunnimundus var efter C. 14 Ermanarici Søn, hvor dog ei tales om Sigismundo, men alene tillegges Hunnimundo en Søn ved Navn Thorismund, venteligen fordi Jornandis Sigte er der, alene at fortsætte Linien til Eutharic; og følger ellers heraf, at dette maae ikke være skeet saa strax efter Ermanarici Død, som Jornandis øvrige Fortælling kunde snart forlede en til at troe, eftersom Sigismund var i andet Led fra Ermanaric, ligesom Winitharius fra Wuldulf), som erindrende sig sin Eed og Troskab, var med en stor Deel Gother bleven under Hunnisk Lydighed, og i Selskab med ham drog han imod Winitharium. Krigen varede længe, og vandt Winitharius de tvende første Slag, og omkom utallige Hunner; men i det tredie blev han af dem begge uformodentligen overfaldet ved den Flod Erac eller Meredum, (som jeg ikke kiender, med mindre Navnet er meget fordærvet, og at derved forstaaes Seret), og der af Balamber selv dræbt ved en Piil, (da hans Søn Theodemir avlede Theodericum Aar 456, saa er dette rimeligen skeet 410, og maae

Theode-

Theodemir have været ung, da hans Fader døde, Aar 400, og temmelig gammel, da han avlede Theoderic), hvorpaa han giftede sig med hans Barne-Barn Waladamarca, Valamarica, eller Vadamerca, og regierede derpaa i Fred over alle Gotherne, dog saaledes, at de havde deres egen Konge, med Hunernes Tilladelse. Efter Winitharii Død regierede Hunimundus, Ermanariei Søn over Gotherne, (her forlader Jornandes Sigismundum, og som han siden siger, at Thorismund regierede efter sin Fader Hunimund, saa sees heraf at dette er ingen Læse- eller Skrivefeyl. Vil man nu altsaa holde dette for rigtigt, saa kan endda denne Krig have hændet ei længe efter Ermanarici Død, naar man antager, at der er en Feil i Navnet Winithario, og at der bør staae Valeravans, og derhos vil troe, at Sigismund haver regieret under sin Fader Hunimund, som for en eller anden Aarsag haver været forhindret fra, selv at føre Krigshæren an, Hunerne til Hielp. Navnet Hunimund synes ogsaa at vise Rigtigheden af den Sag, at han haver regierer Gotherne under Hunernes Beskiærmelse, thi det betyder: En, som er under Hunisk Forsvar. Man bliver ellers ved alt saadant jo længere jo mere overtydet om, hvor stort Tab man haver giort ved at have mistet Cassiodori eget Arbeyde. Dog finder jeg hos Cassiodorum (18) dette mærkelige Sted: Hin Gensimundus, som omsiunges i den gandske Verden, var kun alene en Søn ved Vaaben, (det er at sige en antaget Søn, som paa de Tider skeede ved at meddele en sine første Vaaben), og dog beviste han saadan Troskab imod Amalerne, at han oprigtigen tiente deres Arvinger, endskiønt han selv forlangtes til Riget; han beviste sig saaledes heel moderat, og tiente andre ved sine Fortienester, og holdt de Smaae det

(18) Var. l. 8. ep. 9. p. 272.

det til Beste, som han selv kunde have faaet; og derfore berømmes han af os; og skal han stedse leve i Ryget, fordi han haver foragtet de forgiængelige Ting; saa længe det Gothiske Navn er tilovers, skal hans Ære staae efter alles Vidnesbyrd. Da jeg nu forhen haver anført, at Jornandis Sigismundus kaldes og saa Gesimundus i en Codice, og at Jornandes giør Thorismundum til Hunimundi Søn, og ei til Sigismundi, saa er det troligt at denne Cassiodori Gensimundus er Jornandis Sigismundus, og at han følgeligen ei haver været Hunimundi virkelige, men kun antagne Søn, og haver forestaaet Regieringen i Thorismundi Mindreaarighed), han var tapper i Krig, og derhos meget deylig, og førte han siden efter en lykkelig Krig imod Sueverne. Hans Søn Thorismund, som endda var i sine beste Ungdoms Aar, blev Konge efter ham, og bekrigede Gepiderne i sit andet Regierings Aar, overvandt dem i et stort Slag, men faldt med Hesten, og døde, (omtrent 405); hvorpaa Ostro-Gotherne af Sorg over ham havde ingen Konge i 40 Aar, (til 445), og kunde i al den Tid ei glemme ham; og varede dette indtil Walamir begyndte at reise Hovedet i Veiret, som var en Søn af hans Sødskende-Barn Wandalario, (da den Gothiske Konge Athalaric siger hos Cassiodorum (19), at bemældte Cassiodorus haver viist, at Amalerne ere indtil ham, nemlig Athalaric, af kongelig Slægt i det 17 Led, og hos Jornandem hans Epitomator dog kun findes i det 14 Capitel 16 Leder, saavel paa hans Faders som Moders Side, saa er intet rimeligere, end at denne Wandalarius haver været en Søn af Winithario, og at han der er udeladt; og maaskee Sigismund Hunimundi Søn bør sættes ind i den anden Linie, og han, og ei Hunimund selv giøres til

(19) Variar. l. 9. Epist. 25. p. 324.

Thorismundi Fader; og naar dette skeer, saa bliver alting desto rimeligere, og passer sig desto bedre sammen; thi det er vist, at Walamir var Aar 451 med Attila; siden han da alerede var i saadan Anseelse hos ham, saa kan man gierne troe, at han alerede haver regieret, og været beromt ti Aar tilforn, det er Aar 441; trækker man herfra de 40 Aar, i hvilke Gotherne besorgede Thorismunds Dod, saa falder den ind 401; han regierede kun i 2 Aar, folgelig er hans Fader Hunimund dod Aar 399, og de Ting imellem ham og Winitharius skeede omtrent 390; men er nu Winitharius dod 390, saa gaaer det neppe an at lade hans Son avle Aar 456 en Son, men vel hans Sonne-Son, folgeligen er det rimeligt, at Wandalarius bor sættes her ind; og med alt dette sees dog heraf, saavelsom af det Winitharius var en Broders Sonne-Son af Ermanarico, og dog levede ham saa nær, at han uden Tvil haver seet ham, at Winitharii Son har upaatvilelig maat været meget ung, da hans Fader dode. Naar jeg betragter den lange Tid fra Thorismunds Dod Aar 401 til Athalarici Fodsel 518, og derhos finder, at der kun skal have været 3 Leder i denne lange Tid, og at den forste Berimund kan kun have været heel ung, da hans Fader Thorismund dode, saa er jeg næsten af de Tanker, at her maae udi denne Linie være udeladt et Led, allerheldst vil man noye folge Jornandem, og lade Berimund alerede have sin Son Widerie Aar 420 eller 430. Heraf slutter jeg, at Wideric haver ei været Eutharics Fader, men Farfader. Vel sandt at man og kan have nogen Grund, som jeg forhen haver anfort, at sætte dette Led tilforn ind, nemlig Sigismund Hunimundi Son; men paa denne Maade afhielpes ei forommældte Mangel, og desuden haver jeg forhen af Cassiodoro viist, at det ei er urimeligt, at Sigismund haver kun været Hunimundi

nimundi antagne, og ei virkelige Søn), thi Thorismunds egen Søn Berismund havde begivet sig til Vest-Gotherne i Spanien af Kiæde til Ostro-Gotherne, fordi de lode sig beherske af Hunnerne. Paa et andet Stæd fortæller Jornandes, at Hunerne bleve i den Vest-Gothiske Konges Valiæ tolvte Regierings Aar udjagede af Romere og Gother fra Pannonien, næsten 50 Aar efterat de havde indtaget det. Lader man nu Valia komme efter den almindeligste Regning til Regieringen Aar 415, saa maae dette have tildraget sig 427, hvilket end mere bekræftes derved, at Jornandes selv henfører til samme Aar, da dette gik for sig, Vandalernes Overgang til Africa, som man vist veed at være skeet 427; og dette Aarstal bekræftes endnu mere derved, at Marcellinus Comes (20) skriver, at Aar 427 indtoge Romerne Pannonien fra Hunerne, som havde besiddet det i 50 Aar. Og herved lærer man ved hvilken Leilighed og naar Ost-Gotherne ere blevne bosiddende i Pannonien. Da dette just indfalder i det Tidsrum af 40 Aar, da de vare uden Konge, saa er det rimeligt, at de temmeligen have staaet under Romerne, hvilket bestyrkes meget derved, at Marcellinus tilskriver Romerne alene Pannoniens Indtagelse, indtil Valemir og hans Brødre begyndte at reise Hovederne i Veiret; hvorvel de kort efter ere geraadede under Hunernes Herredømme paa nye, i det mindste stode de under Attila. Der vare ogsaa paa samme Tid andre Ost-Gother i Crim, i det mindre Scythien, i Moesien, ja som det synes i Dacien, hvilke sidste stode under Hunerne. Dog er det ogsaa muelig, at Ost-Gotherne have da ei strax nedsat sig i Pannonien, men først efter Attilæ Død, og det Huniske Riges Svækkelse, som Jornandes beretter paa et andet Stæd. Walamir regierede

(20) P. 39.

gierede efter sine Fædre over Gotherne, dog saaledes, at de i Almindelighed stode med andre Folk under Hunerne, og var da Brødrenes Eenighed meget mærkværdig, thi den mærkelige Theodemir stridde for sin Broders Walamirs Regimente; Walamir befalede derimod, hvad som kunde tiene til den andens Ære, og Widemir ansaaes, fordi han tiente dem begge. Paa denne Maade var ingen af dem aldeles uden Rige, men da besadde hver sit i Fred, dog saaledes, at de samtligen stode under Attila. Efter Attilæ Død, som skeede Aar 453, opkom der Ueenighed iblant
453. hans Sønner, hvilket gav Ardarico, de Gepiders Konge, Leilighed til at falde fra, hvorudi han blev efterfulgt af de andre Folk, som stode under Hunerne. Det kom da til et stort Slag ved den Flod Netad, Neoda, Nedao eller Nedæ. (Ptolemæus (21) sætter i Dacien den Stad Nentidara, som maaskee haver havt Navn af denne Flod), hvor de Folk indbyrdes ødelagde hinanden, som foreenede havde ingen Modstand kunnet finde. Man saae der Gotherne stride med Sværd, Gepiderne bryde Spyde, Hunerne lide paa deres Pile, Sueverne figte til Fods, Alanerne bruge tung Rustning, og Herulerne læt. Hunerne bleve endeligen overvundne, hvorpaa Gepiderne toge Dacien i Besiddelse, og Hunerne flygtede hen til Gothernes gamle Land, ved Pontum, (rettere Mæotim). Da Gotherne mærkede dette, besluttede de, heller at udbede sig et Land af Romerne, end med Fare at angribe andres Lande, og blev dem da givet Pannonien, som er en stor Slette, og har imod Østen til Grændse Øvre-Moesien, imod Sønden Dalmatien, imod Vesten Noricum, og imod Norden Donau, og er opfyldt med mange smukke Stæder, hvoraf Sirmium er den første, og Windomina (ɔ: Wien) den

(21) L. 3. c. 8. p. 85.

den sidste. Da skeede det at Walemir tog sit Sæde imellem de Floder Scarniunga, og Aqua Nigra, Theodemir ved den Søe Pelsodis, (den samme som Plinius kalder Peiso, nu Neusiedler Søe, hvoraf sees, at Theodemir haver boet længst mod Vesten, og at han maae have eyet Wien), og Widemir midt imellem dem. (Da man nu herefter seer, at Hunerne giorde jævnlige Indfald i Walemirs Deel, og det er bekiendt, at Hunerne paa den Tid endda besadde noget norden for Donau, hvilket Jornandes selv kalder Hunivar, og hvoraf Navnet endnu synes at være tilovers i Grævskabet Hunyad i Siebenbürgen, hvor Zecklerne boe, der ansees for at være ægte Levninger af Hunerne, saa følger heraf, saa og af det Foregaaende om disse Brødres Sæde, at Belii (22) Mening er meget rimelig, at Walemir haver besiddet de fire Grevskaber i Nedre-Ungarn, Baran, Tolna, Sirmig og Alba, hvorvel jeg derhos troer, at hans Herskab haver ogsaa strakt sig over Slavonien, thi der laae Sirmium). Men endskiønt disse Brødre boede saaledes paa adskilte Stæder, saa vare de dog eenige udi alle Ting. Da skeede det at Attilæ Sønner overfaldte Walemir, uden at hans Brødre vidste det, thi de forfulgte Gotherne, som de der havde flyet fra, og unddraget sig deres Herredømme. Men Walemir, endskiønt han havde faae Folk hos sig, tog dog saa tappert imod dem, og forsvarede sig saa længe, at der kun bleve faae tilovers, hvilke flyede til Hunivar ved Donau Floden. Paa samme Dag havde hans Broder Theodemir 456.
endnu en større Glæde, i det hans Concubine Erelieva fødde ham til Verden hans Søn Theodericum.

(22) Prodr. Hung. l. 2. Sect. 1. c. 1. §. 24.

§. L.

Mere herom. Noget efter skede det, da benævnte tre Brødre finge de sædvanlige Foræringer af Keyser Marciano (bør være Leone), for at de skulde holde Fred, sendte de Gesandtere til Keyseren, og finge derved at vide, at en anden Gother, Theodericus Triarii Søn, som ei var af den Amaliske Slægt, stod i stor Anseelse hos Romerne, og fik saavel som hans Folk aarligen stor Skiænk, hvorimod de bleve foragtede (heraf maa man slutte, at denne Theodericus haver faaet mere end de, dog kan denne Opførsel ogsaa tilskrives de barbariske Folks Graadighed). Herover bleve de forbitrede, grebe til Vaaben, og giennemstreiffede næsten gandske Illyricum. Dette foraarsagede at Keyseren sendte Gesandtere, udbad sig det forrige Venskab, og lod ei alene udbetale de skyldige Foræringer for det Aar, men og for de forrige, og lovede herefter aarligen at betale dem, og forlangede derimod den unge Theodericum Theodemirs Søn til Gissel, hvilken og Faderen endeligen lod medfølge efter hans Broders Walemirs
463. indstændige Begiæring. Den unge Theodericus var da 7 i det 8 Aar, og blevført til Constantinopel, hvor han kom i stor Naade hos Keyser Leo, thi han var en artig Dreng (23). Om denne Krig er det Sidonius Apollinaris (24) taler, naar han siger, at Anthemius kom Illyrien til Hielp, da Valamer ødelagde Illyrien, fordi den Romerske Feldtherre havde forladt den, men at de fiendtlige Drager (her viser sig atter en stor Overeenstemmelse imellem Gotherne og vore Nordiske Folk, som ogsaa brugte Drager i deres Faner) maatte bukke for Romernes Ørn, og at disse Røvere bleve et Bytte for Anthemio. Priscus (25) skriver,

(23) Jornandes de reb. Get. c. 52.
(24) Carm. 2. ad Anth. v. 223—236.
(25) C. B. t. 1. p. 50.

ver, at da den Scyther Balamer brød Freden, plyndrede Romernes Land, og ødelagde mange Stæder, sendte Romerne Gesandtere til ham for at klage herover, og besluttede herefter aarligen at give ham 19 Pund Guld, paa det han skulde holde Fred, thi han sagde at Nød bragte hans mangfoldige Undersaattere hertil. Efter at denne Fred var sluttet imellem Romerne og Gotherne, og de sidste fornumme, at det de finge af Keyseren strakte ei til, og derhos havde Lyst at vise deres Tapperhed, begyndte de at plyndre de omkring liggende Folk, og angrebe først Satagas eller Sadares (maaskee Satarchæ, som i ældre Tider beboede den Tauriske Chersonesum, og Satagarii, hvilke Jornandes selv synes at giøre til et Slags Alaner, og sætter paa denne Tid i Nedre-Moesien; vel sandt at han derimod anviser disse Satager Plads i det inderste Pannonien, men inferior kan her let være bleven forandret til interior, hvorimod jeg tilstaaer at det er meget dristigt at forandre Pannonien til Moesien uden Hielp af Manuscripter), som besadde det inderste Pannonien. Saasnart Dinzio, Dinelzic, eller Dintzic (hvilket sidste nærmer sig meest det rigtige Navn Dengezic) Attilæ Søn fik Kundskab herom, samlede han sammen de faae Folk som endnu stode under hans Herskab, Ulzingurer, Angiscirer, Bittugorer og Bardorer (hvilke i et andet Manuscript kaldes Ulzinzurer, Angiscirer, Buntugurer og Bardarer, hvoraf det første synes at være det samme, som ofte forekommer under det Navn Ultizuri, de andre et Slags Scirer, og det tredie Agathiæ (26) Bittores), og rykte dermed frem til Bassiana i Pannonien, som han beleyrede, og begyndte at plyndre Egnen deromkring. Da forlode Gotherne deres Tog imod Satagas, og vendte sig imod

(26) C. B. t. 2. l. 2. p. 36.

imod Hunerne, som de joge ud, og fra den Tid af frygtede Hunnerne for Gothernes Vaaben lige indtil Jornandis Tid. Noget efter skeede det at Hunnimundus, Suevernes Anfører (Dux) borttog Gothernes Hiorde, som ginge paa Marken, da han var fremdraget for at plyndre Dalmatien, hvilket grændsede til Suevien, der ei heller laae langt fra Pannonien, heldst det hvor Gotherne da opholdte sig. (Heraf sees at Suevia eller Schwaben strakte sig da langt videre endnu, hvilket kom sig deraf at Alemannerne regnedes til Sueverne, som da efter Jornandis egen Beretning C. 55 besadde Alperne, fra hvilke mange Floder løbe i Donau, hvoraf det bliver klart at Alemanerne have da boet ind i Tyrol, ja maaskee Crain og Cärnthen, thi det følgende hos Jornandem viser, at her ei kan tænkes paa Suevia i Croatien). Men dette gik ei uhævnet af, thi Theodemir, som frygtede for at Sueverne skulde herved blive end dristigere, passede dem op ved Pelsodis (Neusiedler) Søe, overfaldt dem om Natten, og slog dem saaledes, at hvad som ei blev dræbt, blev taget til Fange, tilligemed deres Konge Hunnimundo. Men som han var lige saa ædelmodig som tapper, saa antog han Hunnimundum til sin Søn, og sendte ham tilligemed sine tilbage til Suevien. Men Hunimundus glemte snart denne Velgierning, og ophidsede Scirerne, som da boede over, Supra, Donau, og levede i Fred med Gotherne, til at bryde Freden med dem, forene sig med ham og anfalde Gotherne, hvilke, ventende sig intet Ont, bleve uformodentligen anfaldne af disse tvende deres Naboe-Folk og Venner. Udi Slaget skeede det da, at den Gothiske Konge Walemir styrtede med sin Hest, da han reed i Spidsen af sin Krigshær, og opmuntrede sine Folk, og blev strax igiennemstunget af de fiendtlige Lantzer, men Gotherne

bleve

bleve dog ved at figte saa tapperligen, at næsten ingen Scirer bleve tilovers, undtagen de som skammeligen toge Flugten. De Suevisk Konger Hunimundus og Alaricus bleve herover meget bange; og forenede sig med de Sarmatiske Beuga og Babai, med de overblevne Scirer under Anførsel af Edica og Wefo, eller og Hunulfo, der vare fornemme Mænd iblant dem, og med en Deel Hielpetropper af Gepider, Rugier og flere, saa at de bragte en stor Krigshær sammen, og leyrede sig dermed ved den Flod Bollia i Pannonien (udi Grevskabet Presborg findes den liden Stad Blawa, og den Flekke Boleráz, udi hvilke Navne man snart kunde troe, at Spor af Bollia vare tilovers, dersom man ikkun var vis paa, at Slaget var skeet norden for Donau). Theodemir, som ved sin Broders Walemirs Død havde faaet en anseelig Tilvæxt af Magt, anførte da Gotherne, og havde kaldt sin yngre Broder Widemir til Hielp. Gotherne erholdte der en herlig Seyer, og laae Marken paa 10 Miles Længde (det er at sige 10000 Skridts) fuld af fiendtlige døde Kroppe og Vaaben, og maatte de øvrige vende med Skamme tilbage igien. Men Theodemir lod det ei blive derved, thi nogen Tid efter drog han med sin Krigshær over den frosne Donau, og angreb Sueverne i Ryggen, thi det er at mærke, at denne Flod fryser saaledes til hver Vinter, at Fodfolk kunne med Kiærrer, Slæder og alle Slags Vogne drage over den. Suevernes Land grændsede da imod Østen til Baivarierne, eller Bajobarerne (nærværende Bayrer, og er dette det første at disse Folk nævnes imellem Aar 463 og 474) imod Vesten til Frankerne, imod Sønden til Burgundierne og imod Norden til Thuringerne. Alemanerne vare da nær forbundne med Sueverne; men Theodemir overvandt, plyndrede, og næsten undertvang begge

Folk (27). Om denne Krig taler ogsaa Priscus (28) saaledes: Scyther (hvorved han her forstaaer Scirer) og Gother førte Krig sammen, og sendte begge Gesandtere om Hielp til Keyser Leo. Aspar (som da var den mægtigste Mand i Østen næst Keyseren) holdt for, at man burde ingen hielpe af dem, men Keyseren besluttede at hielpe Scirerne, og skrev derfore til Stadtholderen i Illyrien, at han skulde sende Scirerne imod Gotherne saa mange Hielpetropper som behøvedes. Dog skal jeg ikke sige om det er i Anledning heraf, som jeg dog troer, eller om det er hændet uden Tvil med de andre saa kaldte mindre Gother, at de Keyserlige Feldtherrer Anagastus, Basiliscus, Ostrovius og flere indelukte, som Priscus ogsaa fortæller, Gotherne paa et steilt og trangt Sted, hvor disse Scyther bleve formedelst Mangel paa Proviant nødde til at sende Bud til Romerne om at ville overgive sig, naar dem ikkun blev givet Land at beboe. Romerne svarede at de vilde forespørge sig herom hos Keyseren. Men Scytherne gave tilkiende at de ei formaaede længre at udstaae Hungeren. De Romerske Officierer lode dem da vide, at de for det første vilde meddeele dem Proviant, indtil Keyseren kunde videre forordne angaaende dem, naar de kun vilde føye sig til dem, lade sig inddele i ligesaa mange Hobe som Romerne, og være nøyede med at komme til den Romerske Hob, som Lodkastningen anviste dem, saasom Officiererne vare bedre i Stand til at beskytte dem end Feldtherrerne, der havde saa meget at oversee. Scytherne opfyldte denne Begiæring, og deelte sig i ligesaa mange Hobe som Romerne. Caleal, af Fødsel en Hunner, og som anførte den Deel han havde at befale over næst Aspar, gik

(27) Jornandes de reb. Get. c. 53 — 55.

(28) C. B. t. 1. p. 30 & 31.

gik da om til de Barbarer, som vare komne til ham, og hvoraf de fleste vare Gother, og sagde til de Fornemste af dem: At det Land, som Keyseren agtede at give dem, vilde ei blive dem, men Hunerne til Nytte, saasom de vel vidste at Gotherne forsomte Jorddyrkningen, hvoraf vilde flyde, at Hunerne vilde drage det aleng til sig, og behandle Gotherne, som deres Slaver, og undertrykke dem; hvorover der ogsaa aldrig havde været nogen Omgang imellem Huner og Gother, og hvorfore Gothernes Fædre havde ved Eed forpligtet dem til at flye Sælskab med Hunerne; men nu havde de af Mangel paa Føde tilside sat, og overtraad deres Fædres Eed; vel var han selv af Fødsel en Huner, og brystede sig ogsaa deraf, men han kunde dog for Billigheds Skyld ei andet end paaminde dem om deres eget Beste. Gotherne, som troede at Caleal sagde dette af Velvillighed til sig, dræbte da alle de Huner, som vare iblant sig, hvorpaa alle de øvrige af begge Folk komme sammen, og begyndte en haard Strid. Da de andre Officierer saae dette, satte de deres Folk i Orden, og dræbte hver en Barbar, som forekom dem. Da nu Scytherne herover mærkede Bedrageriet, samlede de sig, og begyndte at stride med Romerne; men de som tiente under Aspar havde imedens giort af med alle Barbarer, som vare komne til dem, hvorimod Scytherne forsvarede sig vel i de andre Hobe, og fulde ei uhævnede. De af dem, som endda vare tilovers, bleve omkomne, og paa saadan Maade fik denne Beleiring en Ende. Aar 471 blev Aspar, hvilken nogle giore til en Alaner, andre til en Gother, og som var den fornemste General og Minister ved Hoffet i Constantinopel, og hvis Fader Ardaburius havde alerede Aar 425 udrettet store Ting som Romersk General; denne Aspar siger jeg blev efter Keyser

Leonis Befaling ombragt tilligemed begge sine Sønner (29). Da nu Aspar havde været gift med en Søster af Theoderico Triarii Søn, Gothernes Konge, som var i Thracien, saa begyndte denne derover at bevæge sig, og da Keyseren sendte en Gesandt til ham, skikkede han Gesandtere igien til Keyseren, ved hvilke han forlangede følgende tre Ting: Først at ham maatte overlades al Aspars Efterladenskab, dernæst at han maatte boe i Thracien, og endeligen at han maatte anføre de samme Folk, som Aspar havde havt. Keyseren afslog reent de tvende første Begiæringer, og tilstod den tredie paa Vilkaar, at han vilde være hans oprigtige Ven. Herover faldt Theodericus med endeel af sine Folk ind i Egnen af Philippis, og med en anden Deel beleyrede han Arcadiopolin, og tvang den ved Hunger til at overgive sig. Imidlertid lidde Barbarerne dog selv ogsaa Hunger, saa at de derover sendte Gesandtere til Keyseren om Fred; hvilken ogsaa blev sluttet paa de Vilkaar, at Keyseren skulde aarligen give Gotherne 2000 Pund Guld, at Theuderichus skulde anføre de to største Dele af Krigshæren, hvilke vare hans Guarde, at Keyseren ei skulde imodtage nogen overløben Gother, og at Gotherne skulde derimod staae ham bi imod alle hans Fiender, undtagen Vandalerne (30). Paa denne Tid regierede Theodericus, den anden af det Navn, over Vest-Gotherne i Spanien, og døde 466. Sidonius Appollinaris (31), som levede paa de Tider, beskriver ham og hans Hof saaledes: Han var af middelmaadig Høyde, af stærke Sener, brugte opkiæmmet Haar, havde stærke Øyenbryne, bedækte sine Øren, efter Folkets Brug, med sine

(29) Mascov. p. 493. Valesii res Franc. t. 1. l. 5. p. 213.
(30) Malchus in Corp. Byz. t. 1. p. 63.
(31) L. 1. Epist. 2. in Sirm. oper. t. 1. col. 840—844. Carm. 7. v. 495—498.

sine Haar, snoede som Pidske, (Aurium legulæ, sicut mos gentis est, crinium superjacentum flagellis operiuntur), havde en krum Næse, en deilig Mund, Snee-hvide Tænder, var hvid og rod af Farve, lod hver Dag klippe Haarene i sin Næse, og rage Skiægget af; havde et maadelig fedt Legeme, og af en rank Skabning. Af hans Fader var han bleven vel opdraget, underviist i de Romerske Love, og havde læst Virgilium. Tilig om Morgenen bivaanede han med et lidet Følge sin Gudstieneste, endskiønt han i hemmelige Samtaler gav ellers tilkiende, at han mere af Vane end af Overbeviisning søgte den. Den øvrige Deel af Morgenen anvendte han paa Rigets Sager, siddende paa en Stoel, omgivet med bevæbnede Folk, (circumsistit sellam comes armiger). De øvrige foerede Drabantere vare vel tilstæde, men adskilte ved Sprinkelværk og Gardiner. Fremmede Gesandter finge da og Frihed, vidtløftigen at forklare sig, men han selv svarede kun lidet; naar noget forhandledes var han langsom, men naar noget derimod skulde sættes i Værk, var han hurtig. Efter to Timer, (eller maaskee Klokken to), stod han op, for enten at besee sit Skatkammer eller sine Stalde. Han fornøyede sig med at gaae paa Jagt, og vidste da fortreffligen at betiene sig af Buen. Hans Taffel var om Hverdagene meget maadeligt, og blev der kun talet lidet, og alene om alvorlige Ting. Dugene vare deels af Silke, deels af Linnet; Retterne ei store, men nydelige, og Maden ei kostbar, men vel tillavet. Der blev kun drukket lidet. Med faae Ord, man saae der Grækernes Nethed, Galliernes Overflødighed, Italienernes Hurtighed. Men paa Helligdagene gik det prægtigen til. Efter Maaltid vendte han igien til sine Forretninger, thi han tog siælden, eller dog kun liden Middags-Søvn. Han spilte gierne og vel i Brettet, og

var

var fornøyet, naar den han spilte med, tabte, og blev vreed, saasom han deraf sluttede, at han havde giort sig Flid for at vinde. Ved saadan Leilighed var han meget fornøyet, og kunde man da lettest erholde af ham, hvad man begiærede. Sidonius selv betiente sig adskillige gange heraf. Klokken ni sad han atter og pleyede Retten, og hørte sine Undersaatters Klagemaal, indtil Aftens Maaltid, hvor han undertiden, dog sielden, lod nogle Mimi agere for sig, hvorvel uden at fornærme nogen af de tilstædeværende. Der blev vel og spillet og siunget, men ikke uden det som var anstændigt. Om Natten maatte Drabanterne holde Vagt ved Slottets Indganger. Isidorus, Gothisk Erkebisp i Sevilla, som døde 636, skriver (32): Nonnullæ etiam gentes non solum in vestibus, sed & in corpore aliqua sibi propria, quasi insignia vindicant, ut videmus cirros Germanorum, granos & cinnabar Gothorum, stigmata Britonum. Sirmondus (33) mener, at Grani ere de samme som ovenanførte Sidonii Flagella crinium, eller Haar-Pidske, og har derudi uden Tvil ret; men naar Du Cange (34) vil, at Cinnabar skal betyde røde Klæder, saa tager han formodentligen feil, thi Isidorus taler aabenbare paa dette Stæd ei om Klæder. Du Cange siger selv, at Cinnabar var et Slags rød Farve, som blev lavet af et Træes Saft. Derfore er det rimeligt, at Gotherne, som havde gule Haar, og brystede sig deraf, have brugt dette Cinnabar, som et Slags Pudder i deres Haar; thi jeg tør ei falde paa at tænke, at Gotherne have skaaret sig, og lagt denne røde Farve i Saaret. Paa samme Tid forestod Ricimer, som var en Dotter-Søn af den Vest-Gothiske

(32) Op. p. 264. Orig. l. 19. c. 23.
(33) Op t. 1. c. 840. not. g.
(34) Gloss. med. lat. t. 1. col. 989. v. Cinnabar.

thiske Konge Vallia (35), Levningerne af det vestlige Keyserdom, og Italien under Keyserne indtil sin Død, Aar 472. Euricus, som havde fulgt efter sin Broder Theodericum paa den Vest-Gothiske Throne i Spanien, var en meget mægtig Herre, saa at Saxer, Franker, Heruler, Burgundier, Ostro-Gother, Romere, Perser, søgte hans Venskab, og sendte Gesandtere til ham, og var det ved at staae under ham, at Ost-Gotherne vare i Stand til at klemme deres Naboer Chunerne; en vis Leo, som handlede med de fremmede Gesandtere ved det Gothiske Hof, søgte at formaae Sidonium til at beskrive sin Konges Historie, men han undskyldte sig (36). Denne Konge skal og først have givet Gotherne skrevne Love, da de tilforne alene regieredes ved Sæder og Sædvaner (37), dog synes det, at en Theodericus (uvist enten den første eller den anden) haver forhen givet dem nogle Love (38). Hos Jornandem (39) finder jeg, at Keyser Leo lod ved Ardaburem, Aspars Søn dræbe Geternes (Gothernes) Konge Bigelem.

§. LI.

Da Theodemir kom tilbage fra sit Feldttog imod Sueverne, fandt han med Glæde sin Søn Theodericum for sig, som Keyser Leo havde sendt hiem med store Forræringer. Bemældte Theoderic samlede sammen, da han var atten Aar, næsten 6000 Mand, af sin Faders Drabantere, og af Frivillige, som af Kiærlighed til ham vilde følge ham, og gik med dem, sin Fader uafvidende, over Donau, overfaldt den Sarmatiske Konge Babai,

End mere herom.

474.

(35) Sidonius carm. 2. v. 362 —— 365.
(36) Sidonius l. 8. Epist. 9. col. 1069. l. 4. Ep. 22. col. 960.
(37) Isidori chron. Goth. ex edit. Grotii p. 720.
(38) Sidonius l 2. Ep. 1. col. 877.
(39) De regn. Succes. in Mur. Scr. Ital. t. 1. p. 239.

bai, som da var stolt af den Seyer han havde erholdet over den Romerske Feldtherre Camundo, ihielslog ham, og plyndrede hans Folk og Eyendele, og bragte ved denne Leilighed Singidunum, (nu Belgrad), som Sarmaterne havde forhen taget fra Romerne, under sit Herredomme. Men som Rovet og Byttet af de omliggende Folk begyndte at formindskes, saa begyndte Føde og Klæder ogsaa at mangle Gotherne, hvorover de med stort Skrig ginge til deres Konge Theodemir, og begiærede at han vilde føre dem hen, hvor det ham selv behagede. Han lod da hente sin Broder Videmir til sig, og blev da ved Lodkastning afgiort, at han skulde drage til Italien, hvor Glycerius da regierede, og Theodemir derimod som den Stærkere imod det stærkere Rige, nemlig det østlige Keyserdom. Widemir drog uden Ophold ind i Italien, men døde strax efter, og havde sin Søn af samme Navn til Efterfølger, som imodtog Foræringer af Keyser Glycerio, og lod sig overtale til at drage til Gallien, hvor han foreenede sig med sine Landsmænd Vest-Gotherne, saa at de siden udgiorde een Stat, ligesom forhen, dog uden at den ene herskede over den anden. Men Theodemir drog med sine over Sau-Strømmen, og truede Sarmaterne og Soldaterne med Krig, (fornemmeligen de Romerske), saafremt nogen satte sig imod ham, hvorover de af Frygt sadde stille, og kunde de ei heller have staaet imod saa stor en Magt. Theodemir indtog da Nissa i Illyrien, foreenede sig med sin Søn Theoderico, fik rigt Bytte, og trængde da første gang ind til nogle uveysomme Stæder i Illyrien. Han erobrede og plyndrede Heraclea og Larissa i Thessalien, lod derpaa kun en svag Besætning efter sig i Nissa, og beleyrede Thessalonica, hvor den Patricius Clarianus, eller og Hilarianus da laae i Besætning. Han formærkede nok, at han ei kunde

imod-

imodstaae Gotherne, hvorover han ved Gaver søgte at formilde Theodemir, og formaaede ham til at ophæve Beleiringen, imod at han giorde Forbund med ham, og lod ham beboe Cerapellas, eller Cerapellas, Europa, eller Eropa, Mediana, Petina, Bereum og mere, hvilke kaldtes Sium, eller Siuth, eller og Phium, og hvilke Egne Gotherne havde alerede indtaget. Kort efter blev Theodemir syg i Staden Cerras, og lod kalde de fornemste Gother til sig, og udnævnede sin Søn Theodericum til sin Eftermand, hvorpaa han døde (40). Den saa kaldte Geographus af Ravenna (41) siger, at ei langt fra Thessalonica laae de Stæder Ceras, Europa, Mediana, Petina, Bereum og Ovesium, hvilket sidste uden Tvil er Jornandis Sium. Jeg holder og for at Cerapella hos Jornandem er ei een, men tvende Stæder, og skal være Cera, Ceras, Cerras og Pella. Noget norden for Salonichi, det gamle Thessalonica, staaer endnu Ceres paa Charterne; Jenizzar, tilforn Pella, ligget ved Udløbet af den Flod Vardar, noget vesten for Salonichi, og Veria eller Cara Veria, forhen Beroea, noget sønden for Jenizzar igien. Ved den Flod Axium, nu Vardar, laae den Stad Europus, som maaskee er Jornandis Europa. Heraf synes det at være klart, at det Land, som Ost-Gotherne da finge at beboe, laae i Nærheden af Thessalonica, og næsten rundt om den, og er dette Land ogsaa meget riig paa Floder, som Geographus af Ravenna beskriver det, hvorfore jeg saa meget mere undrer mig, at den lærde Pagius (42) imodsiger bemældte Geographum, og nægter at dette Land laae ei langt fra Thessalonica. Malchus (43) 475.

(40) Jornandes de reb. Get. c. 55 & 56. p. 238 & 239.
(41) L. 4. c. 9. p. 60.
(42) Crit. in Baron. t. 2. p. 391. ad ann. 475. n. 7 & 8.
(43) C. B. t. 1. p. 53 — 63, men skal være 61. p. 64 — 66.

en Grækisk Skribent, som levede paa de Tider, gior Balamer (rettere Valemir) til Theoderici Fader, og tilskriver ham alle de Bedrifter, som jeg nu haver efter Jornandem tillagt Theodemir, men de Lærde følge gemeenligen herudi heller Jornandem, i Tanke at han dog bedre end en Fremmed maae have vidst Navnet af sin store Konges Theoderici Fader, endskiønt man haver mere end een Grund til at tvile herudi paa hans Rigtighed. Hvorom alting er, saa fortæller Malchus Tingen saaledes: Balamer var meget fortrydelig over, at de Romerske Anførere havde skilt ham ved en stor Deel af hans Eyendeele, hvorover han brændte og dræbte hvad som laae ham nærmest. Tobos (hvilket dog er en Skriver-Feil, og bør hede Stobos) en Stad i Macedonien, blev da ødelagt, og Besætningen ihielslaget, og Thessalonica derpaa beleyret. Zeno, som regierede paa den Tid i Øster, sendte da Gesandtere til ham, hvilke ved at forestille ham, at Keyseren havde meddeelt ham de høyeste Værdigheder, og betroet ham at anføre de største Krigshære, formaaede ham til at sende Gesandtere til Keyseren for at handle om Fred. Imidlertid holdt han sig fra at brænde og dræbe, men som hans Folk lidde Mangel paa alle Ting, saa kunde han ei hindre dem at tage Fødevare; dog bevægede Erkebispen af Heraclea ham til ved Gaver, som han sendte til ham og Krigshæren, ei at plyndre i den Egn. Imidlertid skyndte Keyseren sig med at slutte Freden, og sendte Adamantium for at anvise dem Bopæl i Pantalia, (skal være Pautalia, som Pagius haver beviist paa ovenmeldte Stæd), der var en Part af Illyrien, og laae ei langt fra Indgangen af Thracien. Han tænkte derved, baade at holde Theodorichum Triarii Søn i Ave, af Frygt for at hans Fiende Balamer skulde være ham paa Halsen det mindste han rørte sig, saa og Balamer

selv,

selv, som derved befandt sig imellem tvende Krigshære af Illyrien og Thracien; og som bemeldte Landskab ei var bleven tilfaaet det Aar, saa gav han Adamantio 200 Pund Guld med, at kiøbe Proviant for. Balamerus, som opholdt sig ved Heraclea, sendte imedens Bud til Sidimuntum, som var af sanime Stamme og Forfædre, og som beboede en riig Egn, hvilken han havde arvet, ved Epidamnum i Epiro, og anførte i Keyserens Tieneste de saa kaldte Domesticos. Han var en Broder eller Søster-Søn af Aidoingo, som havde havt fortrolig Omgang med Gerene (maaskee en Skriver-Feil i Stædet for Verene eller Verine Leone Thracis Keyserinde, som ei var nogen Hader af Mandfolk). Ham lod han bede om, at forskaffe sig Herredømmet over Epidamno og det øvrige Epiro, paa det han engang kunde komme i Roelighed efter saa megen Omflakken. Sidimuntus var villig hertil, og bragte Besætningen, som bestod af 2000 Mand, og alle Borgere til at forlade Byen, og flygte bort, ved at forestille dem, at Balamer vilde nu strax angribe dem, og at Keyseren havde overgivet dem til ham. Balamer blev imedens alt ved at opholde sig ved Heraclea, og skiød Skylden paa sin Søsters Død, og at han maatte begrave hende. Indvaanerne i Heraclea forlode imidlertid Staden, og begave sig til Slottet, som var meget fast. Der sendte Balamer til dem, og forlangte en stor Mangde Korn og Viin til Reisen. Men de undskyldte sig med, at han alerede havde fortæret hvad de havde. Herover blev han vreed, og lod sætte Ild paa mange Stæder i Byen, og brød derpaa op til det nye Epirum ad en smal og vanskelig Vey. Rytteriet sendte han i Forveyen for at bemestre sig Passene. De Romerske Soldater giorde ingen Modstand, men toge Flugten. Theuderichus var i Spidsen, og som han

 var

var meget dristig og frimodig, og mærkede ei at nogen satte sig til Modværge, saa befoel han, at de der toge vare paa Vognene, og Trosset skulde drage frem. Næst efter ham var Soas Anforer, og befalede over den middelste Deel af Krigshæren, og Theudimunthus, en anden af Balamers Sonner, anforte den sidste. Theuderichus angreb forst Lignedum (nu Ochrida og Giustendil), men forgiæves, fordi den laae paa et hoyt Sted; derefter forstyrrede han Carpiam, som Indvaanerne havde forladt ode, og indtog siden Epidamnum, nu Durazzo. Der kom det til en Samtale imellem Theuderichum og Adamantium, hvori den forste lagde al Skylden paa Romerne, sigende: jeg boede gandske uden for Thracien, henne imod Scythien, uden at forurolige nogen, og Keyseren underdanig; I ere de, som have fremkaldet mig til Krig imod Theuderichum (Triarii Son) og lovet at den Thraciske Stadtholder med en Krigshær, og siden Claudius, de Gothiske Troppers Anforer, skulde komme mig til Hielp, men de have ladet sig intet Stæd see. Eders Veivisere have fort mig igiennem slemme, snevre og steile Passer, hvor jeg er bleven uformodentligen overfaldet af Fienden, paa det jeg skulde omkomme. Derover blev jeg nod til at indgaae en fornoden Fred med ham, og bor jeg hoyligen takke ham, som sparede mig, der var forraad af eder. Adamantius sogte saa got, som han kunde, at undskylde dette, der med Sandhed forekastedes hans Landsmænd, og foreholdte ham de store Gaver, som han havde faaet af Keyseren; og at han af ham var ophoyet til en Anforers og Patricii Værdighed; Raadde ham nu til, at han skulde nedsætte sig i Dardanien, hvor der laae meget og deiligt Land ode. Theuderichus svarede igien og bekræftede ved Eed, at han gierne vilde giore alt dette, men at det

vilde

vilde være vanskeligt at bringe Krigshæren hertil, som havde udstaaet meget Ont, og nu var kommet i Rolighed; begiærede derover, at den maatte tilstædes at blive der Vinteren over, dog uden at plyndre eller at indtage flere Stæder; naar Keyseren vilde da om Foraaret sende nogle, som kunde føre dem til Dardanien, saa var han bereed at drage did. Han vilde lade føre, til hvilken Bye Keyseren selv anviste, alt sit Krigs-Redskab, og den hele Tros; ja give endog sin Moder, og Søster til Gisler; saafremt Keyseren vilde tilstæde ham at drage til Thracien med 6000 af sine stridbarste Folk, og føye dertil de Illyriske og andre Tropper, efter Keyserens eget Behag, og da lovede han at rense hele Thracien fra alle Gother, hvorimod han forlangede, naar dette var bleven udrettet, at beskikkes til Anfører i Theuderichi (Triarii Søns) Stæd, og at ham da maatte tilstædes frie Adgang til Staden, og til Statens Forvaltning, ligesom andre Romere. Ja om Keyseren befalede det, var han og færdig at gaae til Dalmatien, og derfra udjage Nepotem. Tilsidst blev besluttet, at Adamantius skulde herom forhøre Keyserens Villie. Imidlertid havde den Romerske Feldtherre Sabinianus overfaldet Gothernes Bagage iblant Biergene ved Candamia, hvis Bevogtere ginge trøggeligen og spillede paa Fløyte. Han dræbte mange, fangede 5000, og deriblant en Deel Fornemme, som han lod sætte i Forvaring, da han derimod overlod de Ringere tilligemed Byttet til sine Soldater, og borttog 2000 Vogne, tilligemed stort Bytte, og opbrændte desuden en Deel Vogne. Theuderichi Moder, og Broder Theudemundus reddede sig med nogle faae til et fast Slot, med en dyb Grav om, hvis Broe de trukket op. Sabinianus skrev strax denne lykkelige Begivenhed til Hoffet, og ved at afmale den større, end den virkelig var, formaae-

 de

de han Keyseren til Krigens Fortsættelse. Genzo, en indfød Gother, men som i Epiro havde ægtet en Romerinde, fik Befaling, med sine Folk at støde til Scabinianum, og her slipper Malchi Fortælling. Noget efter siger han, at Keyseren, saasom han saae, at Theuderici Balameri Søns Magt og Kræfter toge dagligen af, og Theuderici Triarii Søns derimod til, saa at han underholdt og hvervede store Krigshære, saa besluttede han paa billige Vilkaar at indgaae Forlig med den sidste. Til den Ende begiærede han, at han skulde give sin Søn til Gissel, og selv leve et privat Liv, nøyet med sine Eyendele, og med hvad han havde plyndret. Han svarede at ville indgaae det første, men at det var ham ei mueligt at føde sig og alle sine Folk med sine egne Eyendele, hvorover han var nød til, da de havde tvunget ham til at samle en Krigshær, at nære dem ved Krig, og at afvarte Udfaldet. Keyseren maatte herover kalde Tropperne fra Asien til Hielp, og sende til Theuderichum Balameri Søn, med Begiæring, at han nu vilde stride, og opfylde det Haab, som man havde fattet om ham, da man ophøyede ham til en Romersk Feldtherres Værdighed. Han vilde ei, forend Keyseren og Raadet i Byzantio svore, at de aldrig vilde indgaae Forlig med den anden; men da de giorde dette, brød han op med sin Krigshær fra Marcianopolis, i Haab at foreene sig ved Hæmi snevre Passer med den Thraciske Feldtherre, som anførte 10000 tung bevæbnede Fodgiængere, og 2000 Ryttere, og siden med mange andre. Men da han kom der, fandt han ingen, og heller ingen paa de andre Stæder. Paa det høye Bierg Sondis fandt han den anden Theuderichum leiret. Nogle smaae Skiærmydsler skeede imellem begge Parter. Triarii Søn red til hans Leyer, kaldte ham en afsindig Dreng, en Fiende af sit eget Folk, som

som ei indsaae at Romerne sogte at odelegge den ene ved den anden, for uden Sværdslag at overvinde Gotherne; forekastede ham, at hans Folk havde havt, da de droge ud med ham, to til tre Heste, men maatte nu gaae til Fods, uden at have faaet noget af det rige Bytte, som han havde lovet dem. Dette foraarsagede, at de begge giorde Fred sammen ved en vis Flod, saaledes at de ei skulde fore Krig med hinanden, saalænge de funde det fornodent. Balameri Son plyndrede siden det frugtbare Land ved Rhodopen, og dræbte Agerdyrkerne; hvilket da Triarii Son fik at hore, sagde han sig, at glædes derover, at Romernes Ven, og den, som kaldte sig deres Son, opforte sig saaledes, men at det derhos smertede ham, at de uskyldige Bonder, som intet Ont havde fortient, skulde for deres Stridighed lide saadant. Imidlertid sendte Keyseren Gesandtere, hvorved han tilbod begge Theuderichos at giore Fred sammen efter eget Behag, og forpligtede sig til at give Sold og Proviant til 13000 Mand, hvilke Triarii Son selv vilde udvælge, at sætte ham igien over de tvende Krigshære, (Scholer), som han forhen havde anfort, at tilbagegive ham alle hans Eyendele, at erholde Anforselen over en af de tvende Krigshære, som vare hos Keyseren, og de samme Værdigheder, som forhen under Basilisco. Derpaa tog Keyseren Feldtherre-Værdigheden fra Balamers Son, og gav den til Triarii Son, og sendte tilligemed Penge, som skulde uddeles iblant Gotherne. Det er klart, at endskiont Ordenen er nu hos Malchus anderledes, saa haver dette sidste dog tildraget sig, forend en Deel af det forhen fortalte; men som her tales om Basilisci Dod, der skeede Aar 477, og jeg siden skal af Marcellino vise, at Sabiniani Seyer indfaldt Aar 479, saa er det ogsaa klart, at Theuderichus maae to gange have giort Indfald

fald i Grækenland, den første gang i Følge med sin Fader fra Pannonien, fordi Romerne havde berøvet Faderen mange af hans Eyendele, og den anden gang under sin egen Anførsel, ventelig efter Faderens Død, og kaldet af Romerne; og da synes han at maae have boet i det mindre Scythien, hvorhen det dog er vanskeligt at begribe, naar og ved hvilken Leilighed han er kommet. Skade er det, at Malchus, som giver os de udførligste Efterretninger om disse Ting, er ved sin slette Epitomator, Keyser Constantinum, bleven saa forvirret, at det er umueligt at finde Rede i alle Ting hos ham. Det underligste er, at der ei siges noget om Balamers Død, men uden at nævne den, slippes han paa engang, og tales siden alene om hans Søn. Hvad Pautalia angaaer, da siger Mascov (44), at det skal være en Deel af Bulgariet, og nu kaldes Paulutzen, og anfører han for dette sidste til Beviis Leunclavium in Historia Musulmanica P. 266, hvilket Stæd jeg dog ei haver kunnet finde i Leunclavii Annales eller Pandecter, hverken i den Edition i Folio, eller i den i Quarto. Og skulde end Leunclavius have det, saa troer jeg dog at han herudi tager Feil, saasom Pautalia uden Tvil bør søges i Nærheden af Thessalonica, og at Paulutzen ei haver Navn heraf, men af Pauliciani, et Slags Manichæer, som beboede Hæmum henne imod Bulgariet). Paa et andet Sted siger Malchus, at to Aar efter Zenonis igien Indsættelse (det er Aar 479) komme Gesandtere fra de Gother, som boede i Thracien, og som Romerne kaldte Foederati, hvilke bade, at Romerne vilde igien forliges med Theudericho Triarii Søn, som intet ønskede hellere end at leve i Fred. De bade, at man vilde betragte, hvor lidet Ont han som Fiende havde tilføyet Romerne, og hvor mange

(44) P. 495. not. 3.

mange Stæder Theuderichus Balameri Søn havde som Ven ødelagt. Men Keyseren vilde ei giøre Fred med den første, sigende at han fra sine Forfædre af havde været Romernes Fiende, at han havde plyndret Thracien, at han havde ladet afhugge Hænderne paa alle dem, der kiørte Vognene, at han havde ødelagt Bonden, opvakt og underholdt Basilisci Tyrannie, overtalt Soldaterne til at falde fra, ligesom at Gotherne havde kunnet være nok; og Raadet paastod at Indkomsterne ei strakte til at lønne og underholde begge. Derpaa blev Theuderichus Triarii Søn erklæret for Romernes Fiende, og ligeledes alle de, som holdte med ham. Noget efter fortæller Skribenten, at begge Theuderichi giorde Fred sammen, og sendte Gesandtere til Constantinopel. Balamers Søn beskyldte Keyseren for, at han havde forraadt sig, og at han derover havde maat giøre Fred med den anden Theudericho. Nu udbad han sig et Land at boe i, og saa meget Korn, som han kunde føde sine Folk med indtil Høsten. Dersom dette ei skeede, saa vilde det ei være ham mueligt, at holde saa stor en Mængde fra, at røve og plyndre. Triarii Søn fordrede, at alt hvad Keyser Leo havde lovet ham skulde opfyldes, og at Subsidierne for de forbigangne Aar skulde betales, at de af hans Frænder, som levede, skulde gives ham tilbage, og at Illus og de Isaurer, som havde havt dem i Forvaring, skulde for dem, som vare døde sværge (at de vare døde naturligen, og ei omkomne). Keyseren svarede til Balamers Søn, at han var en Forræder, at han havde kaldet Hielpetropper andensteds fra, tvertimod sit Løfte at ville føre Krigen alene, og at han hemmeligen havde indgaaet Venskab med Theudericho, juft da han kaldte Romerne til Hielp, hvorover den Thraciske Feldtherre og de andre Anførere havde ei turdt forene deres Folk med

med hans. Ikke destomindre, dersom han vilde føre Krig imod Theuderichum, saa vilde han efter Seyeren give ham 1000 Pund Guld, 10000 Pund Sølv, og aarlige Indkomster af 10000 Guld-Penge, og desuden til Ægte Olybrii Dotter, eller en anden af de Fornemste. Men da han endog herved ei var at overtale, saa besluttede Keyseren at gaae selv til Felts, og alene at føre Krigen imod Theuderichum. Soldaterne bleve herover saa modige, at da de tilforn havde givet Penge for at slippe fra at gaae imod Fienden, saa gave de nu Penge for at komme med. Theuderichi Speydere bleve da fangne, og Balameri Livvagt, som vilde besætte de lange Mure, tilbagedrevet. Men det varede ei længe forend Zeno kom tilbage til sin gamle Natur og sædvanlige Blødhed og Vellyst igien, hvorover Soldaterne begyndte at knurre. Keyseren, som frygtede for en Opstand, befalte da at de skulde gaae i Vinter-Qvarteer. (Det er klart at alt dette er skeet forend den store Theoderici andet Indfald i Grækenland). Suidas (45) fortæller, at Theodorichus (venteligen Triarii Søn) fortrød paa at Armatus var i større Anseelse ved Hoffet og hos Keyser Basiliscum end han, da han dog kun var en blødagtig Dreng, og havde Keyserinden Zenonis, hvis Elsker han var, alene at takke for al sin Lykke. Candidus (46), en Skribent fra de Tider, beretter, at Procopius flyede til Theuderichum (uvist hvilken), efter at han var bleven overvundet af Hillo, da han havde giort Oprør imod Keyser Zeno. Evagrius (47) fortæller Theodorici Triarii Søns Død paa denne Maade: Den Scyther Theuderichus satte sig op imod Zeno, og samlede sine Folk i Thracien, plyndrede alting lige indtil Bosporum, og var nær

(45) C. B. t. 1. p. 166.
(46) C. B. t. 1. p. 156.
(47) H. eccl. l. 3. c. 25. p. 354 ad calcem H. Eec. Theodoreti.

nær ved at indtage Constantinopel selv; havde og giort det, dersom man ei ved Gaver havde overtalt en af hans Hofsinder til at omkomme ham. Vel opdagede han det, men dog vendte han herover tilbage; og kort efter døde han saaledes. Uden for hans Tælt hang efter Barbarernes viis et Spyd med tvende Spidser. Han vilde da efter Sædvane svinge sig paa Hesten uden nogen Livkarls Hielp; men Hesten steylede førend han kunde faae sætte sig ret fast, ved hvilken Leylighed han kom til at røre ved Spydet, og at støde sig det ind i Siden, hvoraf han faae Dage efter døde. Theophanes (48) taler herom, og om Krigen imod Gotherne paa de Tider, som følger: Keyser Leo giorde Aar 469 Basiliscum, hans Keyserindes Verinæ Broder til Anfører, en Mand, som var anseelig for sine Seyervindinger over Scytherne i Thracien; Theudérichus Triarii Søn, som og kaldtes Strabo, og var en Broder-Søn af Asparis Hustrue, samlede Aar 478 en stor Deel Barbarer, og begyndte Krig imod Zeno, thi han havde været en fortrolig Ven af Basilisco, og var bleven giort til Feltherre af ham. Han faldt nu ind i Thracien, og kom lige til Bosporum og Byzantium selv. Men som han formærkte, at hans Hofsinder vilde dræbe ham, saa forekom han dem, tog dem af Dage, og drog tilbage. Kort efter, da han vilde stige til Hæst, saarede han sig uforvarende paa et Spyd, som hang uden for hans Tælt, og døde. Udi den Alexandrinske Krønike (49) fortælles, at da Aspar Aar 467 blev omkommet, fægtede en af hans Venner, Grev Ostrus, en Gother, med sine Landsmænd længe meget tapperligen, og skiød paa Vagten med Pile. Men da han saae, at han ei længere kunde forsvare sig, bortsnappe-

Pp 2 de-

(48) C. B. t. 6. p. 80. 87.
(49) C. B. t. 4. p. 257.

de han Aspatis Veninde, et Gothisk Fruentimmer, meget deilig og riig, og reed bort med hende, og plyndrede siden jævnligen i Thracien, hvorover Byzantinerne raabte om ham: Ingen er den Dødes Ven uden Ostrus alene. Malala (50) fortæller det samme, undtagen at han kalder ham Ostrys. Marcellinus Comes (51) beretter ved det Aar 479, at Sabinianus afskrækkede mere ved sin Forstand end ved sin Tapperhed Kong Theodoricum, som huserede i Grækenland, ved Aar 481 at Theodoricus Triarii Søn, Gothernes Konge, kom med sin Krigshær til Anaplum 4 (Romerske) Mile fra Byzantio, men vendte strax tilbage uden at giøre nogen Skade, og da han derpaa drog ad Illyricum og reed iblant Kiærrerne af sin Krigshær, blev han, fordi hans Hæst blev skye, igiennemstukket af et Spyd, som laae paa en af dem; ved Aar 482, at Theodoricus, kaldet Valamer, plyndrede begge Macedonier og Thessalien, og røvede Hovedstaden Larissa; ved 483, at han neppe ved Keyser Zenonis Goddædighed blev stillet til Freds, og at han blev giort til Feltherre (Magister præsentis militiæ); beskikket til Consul for næste Aar (og finder jeg ogsaa i Cassiodori Kronike at han var Consul 484), hvorpaa han med sin Krigshær besad en Deel af Dacia Ripense og Nedre-Moesien, og forsvarede dem, ved Aar 487, at han, umættelig i sin Begiærlighed, drog fiendtligen frem lige til Byzantium og den Stad Melentiada, brændte mange Pladser, og vendte tilbage til Civitatem Novensem i Moesien, hvorfra han var kommet; ved Aar 488, at han med den hele Gothiske Mangfoldighed drog ad Italien; og ved Aar 489 at han ankom der, (herved forefalder at

(50) C. B. t. 24. p. 28.
(51) In Scal. Euf. p. 44. 45 & 46.

at mærke, at det Aar 481. bliver snarere Døds Aaret af Theoderico Triarii Søn, end det forhen anførte 478 af Theophane, baade fordi Marcellinus er en Skribent fra de Tider, saa og fordi Historiens Følge kommer hermed overeens; at endskiønt de Lærde gemeenligen holde med Jornande, og giøre den store Theodericum til Theodemirs Søn, saa kommer det mig dog næsten troligere for, at han haver været Valamirs, siden saa adskillige gamle Skribentere, ældre end Jornandes, nemlig Malchus, Marcellinus, den Gothiske Valesii Anonymus, eenstemmigen komme herudi overeens; og endelig er denne Civitas Novensis uden Tvil Jornandis Eustesium eller Novæ i Moesien. (Cassiodorus i sin Kronike (52) lader Theodericum komme til Italien Aar 489. Procopius (53) beretter, at Gotherne, som med Keyserlig Tilladelse beboede Thracien, giorde Opror under Anførsel af Theoderico, som var Patricius, og havde været Consul. Keyser Zeno, for for at blive af med ham, gav ham da det Raad, at drage til Italien imod Odoacer, som for nogle Aar siden havde giort Ende paa det vestlige Keyserdom, og see at overvinde ham, og derpaa at regiere over Romere og Italiener. Theodericus fulgte dette Raad, og drog afsted med alle Gother, som førte deres Hustruer og Børn med sig paa Kiærrer, og saa meget Boskab som de kunde. Den Alexandrinske Kronike (54) lader Theodericum allerede regiere over Rom Aar 485, hvilket strider gandske imod Tidsregningen. Theophanes (55) vidner, at Valamer regierede efter Attilæ Sønner over Gotherne, da Leo var Keyser, og at hans Søn Theodericus blev Aar 485 kaldet fra Thracien til Byzantium, saasom

(52) P. 649.
(53) C. B. t. 2. p. 2. B. Goth. l. 1. c. 1.
(54) C. B. t. 4. p. 261.
(55) C. B. t. 6. p. 90.

de han Aspatis Veninde, et Gothisk Fruentimmer, meget deil og riig, og reed bort med hende, og plyndrede siden jævnlig Thracien, hvorover Byzantinerne raabte om ham: Ingen den Dodes Ven uden Ostrus alene. Malala (50) fortæller samme, undtagen at han kalder ham Ostrys. Marcellinus Comes (51) beretter ved det Aar 479, at Sabinianus afskrækkede mere ved sin Forstand end ved sin Tapperhed Kong Theodoricum, som huserede i Grækenland, ved Aar 481 at Theodoricus Triarii Søn, Gothernes Konge, kom med sin Krigshær til Anaplum 4 (Romerske) Mile fra Byzantio, men vendte tilbage uden at giøre nogen Skade, og da han derpaa drog til Illyricum og reed iblant Kiærrerne af sin Krigshær, fordi hans Hæst blev skye, igiennemstukket af et S... slaae paa en af dem; ved Aar 482, at Theodoric Valamer, plyndrede begge Macedonier og Thessalien Hovedstaden Larissa; ved 483, at han neppe ved ... nis Godgiørighed blev stillet til Freds, og at ha... til Feltherre (Magister præsentis militiæ); bes... sul for næste Aar (og finder jeg ogsaa i C... nike at han var Consul 484), hvorpaa han ... hær besad en Deel af Dacia Ripense og ... og forsvarede dem, ved Aar 487, at han, um... giærlighed, drog fiendtligen frem lige til Byzant... Melentiada, brændte mange Pladser, og ... nitatem Novensem i Moesien, hvorfra ... Aar 488, at han med den hel... Gothis... Italien; og ved Aar 489 ... an...

(50) C...
(51) ... 44...

r, at

iin
Go
heldst
borde
Jalus
tis, i det
3 7 Or

i
ig
et i
ilige
man
a have
, hvilket
t, og kan
fe

saasom han var navnkundig for sin Tapperhed, Forstand og Videnskaber, saavel hos Barbarer, som Romere, thi han havde en Tid været Gissel i Byzantio, og da gaaet hos de lærdeste Mænd. Han blev da giort til Consul og Stadtholder i Thracien, og sendt med den Scyther Joanne imod Illum. Men kort efter vendte han tilbage fra den Krig, drog til Thracien adskillige gange, og søgte at overrumple Byzantium, men blev, som der siges, alene ved Medynk over Staden, hindret derfra, og vendte tilbage til Thracien. Da blev han af Zeno tilskyndet at drage til Italien imod Odoacer. (Denne Joannes har uden Tvil været en Gother af Fødsel, siden han kaldes en Scyther, og giorde siden Romerne under Anastasio vigtige Tienester). Valesii Anonymus (56) fortæller, at Zeno sendte til Theodericum Walameris Søn, Gothernes Anfører, som boede i den Stad Nova, og fik ham til Hielp imod Basiliscum (Aar 477), hvorfore han siden giorde ham til Patricius og Consul, og gav ham mange Foræringer; sendte ham og til Italien, med Vilkaar, at dersom han overvandt Odoachar, saa skulde han regiere der i hans Stæd under ham. Han var ellers kun en naturlig Søn af Walamir, og hedte hans Moder Erelina, (thi Ererelina er vel en Skriverfeil), af Gothisk Herkomst, og af Religion en Catholik, som i Daaben var bleven kaldet Eusebia. Efterat han var kommet til Italien, droge Vest-Gotherne ham til Hielp. Men da det er en bekiendt Sag, at Theodericus overvandt Odoacer, og oprettede i Italien det Ost-Gothiske Rige, som varede der i 60 Aar, indtil 553, da det blev ødelagt af den Grækiske Keyser Justiniano ved hans Generaler Belisarium og Narsetem, saa vil

jeg

(56) P. 478 —— 480. Eugippii vita Severini in Velseri op. p. 664. c. 45.

jeg ei hermed opholde Læserne. Naar jeg ellers betænker, at saavel denne Anonymus, som Malchus, Skribenter der levede paa de Tider, giøre Theoderichum til en Søn af Walamir, saa er det Spørsmaal, om man ei bør mere troe dem herudi, end Jornandes, som dog levede noget efter, hvorvel han haver kunnet see Theodericum selv, men saa maae man og tilstaae, at han haver været meget skiødesløs, og at hans Hukommelse maae have været meget slet.

§. LII.

Efterretninger om Gotherne, heldst de der boede ved Palus Mæotis, i det 6 og 7 Seculo.

Men endskiønt jeg nu saaledes ei mere vil tale om Vest-Gotherne i Spanien, og Ost-Gotherne i Italien, undtagen hvad som kan høre til Chronologien, eller oplyse deres Magt og Sæder, saa vil jeg dog samle de faae og adspredde Efterretninger om de Gother, som vare i de Grækiske Keyseres Tieneste, og om dem, der endda længe efter boede sønden for Donau, saa og norden for den, og ved Mæotis. Keyser Anastasius, som kom til Regieringen Aar 491, sendte imod Isaurerne en Krigshær, bestaaende af Scyther, Gother og Besser, som overvunde dem, og dæmpede deres Oprør (57). Theophanes (58) vil, at Gotherne (hvorved han forstaaer Ost-Gotherne) boede kun 58 Aar i Thracien, og at de først finge Frihed dertil af Keyser Theodosio den yngre i hans 19 Regierings Aar, da de tilforn havde boet i Pannonien, og ei forend under Arcadio og Honorio, vare tillige med andre Gothiske Folk gangne over Donau. Antager man nu at Ost-Gotherne ere marcherede til Italien Aar 488, saa have de efter denne Regning nedsat sig i Thracien Aar 430, hvilket var Theodosii 22 Regierings Aar. Saa meget er vist, og kan sees

(57) Malala C. B. t. 24. part. 2. p. 98.

(58) C. B. t. 6. p. 65.

saasom han var navnkundig for sin Tapper... indste en Deel, denskaber, saavel hos Barbarer, som ... er Donau un- en Tid været Gissel i Byzantio, ... d i Paunonien. Mænd. Han blev da giort til ... ning, thi endeel rien, og sendt med den Scyther ... a Valentis Tid, efter vendte han tilbage fra ... er, eller retrere i lige gange, og søgte at ov... r den Ost-Gothiske der siges, alene ved ... erne, som havde be- vendte tilbage til Th... rmindskede til 5000. drage til Italien ... for det Ost-Gothiske været en Goth... af Theophane (60). giorde siden ... tvende vigtige Stæ- Anonymus ... ries først erobrede dem: At meris ... gne med Theoderico til Italien, kan og fik ... Ord (61), at Godidiclus og Sbesas tiente sid... atio, og vare af de Gother, som ei havde fulgt fra ... n med Theoderico til Italien; at Gother tiente under Belisario i Justiniani Tid imod Perserne, og giorde god Tieneste med deres lange og tykke Spyde, og at Huner og Gother, Donaus Naboer, foruroligede i Justiniani Tid de Romerske Lande sønden for den. Forhen haver jeg anført af Possidio, at nogle Gother fulgte med Vandalerne til Africa; til at bekræfte dette, kan tiene, at Procopius (62) beretter, at en Gother ved Navn Godas tiente den Vandaliske Konge Gelimer, og blev af ham sat over Sardinien. I den Alexandrinske Kronike (63) fortælles ved det Aar

531,

(59) C. B. t. 2. p. 116. de B. Goth. l. 3. c. 4.
(60) C. B. t. 6. p. 160.
(61) C. B. t. 2. p. 238 de B. Pers. l. 1. c. 8. p. 311. l. 2. c. 18. t. 2. p. 437 de ædif. l. 4. c. 1.
(62) C. B. t. 1. p. 362 de Vand. l. 1. c. 10.
(63) C. B. t. 4. p. 268.

at Belisarius figtede tapperligen med de Gothiske Soldater
Oprøriske i Constantinopel. Hos Theophanem (64)
at Keyser Anastasius sendte Aar 505 en stor Krigshær,
Gothher, Besser og andre Thraciske Folk imod Per-
Krig en Scyther dræbte den fornemste Persiske
Justinianus sendte Aar 527 en stor Krigshær
erne, som angrebe Staden Bosporum,
toge strax Flugten; og at udi Belisarii
...r 541 Gother imod Perserne. Cedrenus
...mme som Theophanes om den store Krigshær
...er blev sendt imod Unnerne, som angrebe Bospo-
... den Krig som Vitalianus førte imod Keyser Anastasium,
...an have havt Gothiske Krigsmænd med sig, og sendte
...inianus i Begyndelsen af sin Regiering Gother imod Hunerne i Bosporo (66). Disse Gother, som tiente Keyserne, efterat baade Vest- og Ost-Gother vare afmarcherede, boede uden Tvil i Thracien og Moesien, og det til Deels i Scythien, som laae sønden for Donau, hvilket vel ogsaa er Aarsag til, at de saa ofte kaldes Scyther, hvorvel jeg derhos ei nægter, at jo ogsaa derved haves Hensigt til det, at de i gamle Dage havde boet i det store Scythien, hvorfore man og finder, at de fra meget lang Tid af ere blevne kaldte Scyther. Og dem er det uden Tvil, som Jornandes (67) mener, naar han skriver: Der vare ogsaa andre Gother, (foruden Vest- og Ost-Gother,) som kaldtes de mindre, et utalligt Folk, som endnu boer i Moesien; det er fattigt og ustridbart, og har ei Overflødighed af noget, undtagen alt Slags

 Qvæg,

(64) C. B. t. 6. p. 100. 120. 148.
(65) C. B. t. 7. p. 290.
(66) Malala C. B. t. 24. part. 2. l. 16. p. 43. l. 18. p. 56.
(67) Grotii de reb. Get. c. 51. p. 688.

sees af det foregaaende, at Ost-Gotherne, i det mindste en Deel, ere blevne boende i Thracien efter deres Gang over Donau under Valente, og at de have siden boet en rum Tid i Pannonien. Dog komme de 58 Aar ei ud efter nogen Regning, thi endeel Ost-Gother synes at have boet i Thracien lige fra Valentis Tid, og den store Theodericus og hans Fader boede der, eller rettere i Moesien, ikke saa længe. Procopius (59) lader den Ost-Gothiske Konge Totilas (omtrent Aar 545) sige, at Gotherne, som havde bestaaet af 200000 (stridbare) Mænd, vare nu formindskede til 5000. Endskiønt man almindelig opgiver det Aar 553 for det Ost-Gothiske Riges Ende i Italien, saa er det dog klart af Theophane (60), at de indtil Aar 563 have besiddet de tvende vigtige Stæder Verona og Brescia, da Narses først erobrede dem: At ei alle Ost-Gother ere dragne med Theoderico til Italien, kan sees af disse Procopii Ord (61), at Godidiclus og Sbesas tiente Keyser Anastasio, og vare af de Gother, som ei havde fulgt fra Thracien med Theoderico til Italien; at Gother tiente under Belisario i Justiniani Tid imod Perserne, og giorde god Tieneste med deres lange og tykke Spyde, og at Huner og Gother, Donaus Naboer, foruroligede i Justiniani Tid de Romerske Lande sonden for den. Forhen haver jeg anført af Possidio, at nogle Gother fulgte med Vandalerne til Africa; til at bekræfte dette, kan tiene, at Procopius (62) beretter, at en Gother ved Navn Godas tiente den Vandaliske Konge Gelimer, og blev af ham sat over Sardinien. I den Alexandrinske Kronike (63) fortælles ved det Aar

531,

(59) C. B. t. 2. p. 116. de B. Goth. l. 3. c. 4.
(60) C. B. t. 6. p. 160.
(61) C. B. t. 2. p. 238 de B. Pers. l. 1. c. 8. p. 311. l. 2. c. 18. t. 2. p. 437 de ædif. l. 4. c. 1.
(62) C. B. t. 1. p. 362 de Vand. l. 1. c. 10.
(63) C. B. t. 4. p. 268.

531, at Belisarius figtede tapperligen med de Gothiske Soldater imod de Oprøriske i Constantinopel. Hos Theophanem (64) finder jeg, at Keyser Anastasius sendte Aar 505 en stor Krigshær, bestaaende af Gother, Besser og andre Thraciske Folk imod Perserne, udi hvilken Krig en Scyther dræbte den fornemste Persiske Anfører; at Keyser Justinianus sendte Aar 527 en stor Krigshær af Scyther imod Unnerne, som angrebe Staden Bosporum, men ved deres Ankomst toge strax Flugten; og at udi Belisarii Krigshær vare i det Aar 541 Gother imod Perserne. Cedrenus (65) beretter det samme som Theophanes om den store Krigshær af Scyther, der blev sendt imod Unnerne, som angrebe Bosporum. I den Krig som Vitalianus førte imod Keyser Anastasium, skal han have havt Gothiske Krigsmænd med sig, og sendte Justinianus i Begyndelsen af sin Regiering Gother imod Hunerne i Bosporo (66). Disse Gother, som tiente Keyserne, efterat baade Vest- og Øst-Gother vare afmarcherede, boede uden Tvil i Thracien og Moesien, og det til Deels i Scythien, som laae sønden for Donau, hvilket vel ogsaa er Aarsag til, at de saa ofte kaldes Scyther, hvorvel jeg derhos ei nægter, at jo ogsaa derved haves Hensigt til det, at de i gamle Dage havde boet i det store Scythien, hvorfore man og finder, at de fra meget lang Tid af ere blevne kaldte Scyther. Og dem er det uden Tvil, som Jornandes (67) mener, naar han skriver: Der vare ogsaa andre Gother, (foruden Vest- og Øst-Gother,) som kaldtes de mindre, et utalligt Folk, som endnu boer i Moesien; det er fattigt og ustridbart, og har ei Overflødighed af noget, undtagen alt Slags

(64) C. B. t. 6. p. 100. 120. 148.
(65) C. B. t. 7. p. 290.
(66) Malala C. B. t. 24. part. 2. l. 16. p. 43. l. 18. p. 56.
(67) Grotii de reb. Get. c. 51. p. 688.

de han Aspatis Veninde, et Gothisk Fruentimmer, meget deilig og riig, og reed bort med hende, og plyndrede siden jævnligen i Thracien, hvorover Byzantinerne raabte om ham: Ingen er den Dødes Ven uden Ostrus alene. Malala (50) fortæller det samme, undtagen at han kalder ham Ostrys. Marcellinus Comes (51) beretter ved det Aar 479, at Sabinianus afskrækkede mere ved sin Forstand end ved sin Tapperhed Kong Theodoricum, som huserede i Grækenland, ved Aar 481 at Theodoricus Triarii Søn, Gothernes Konge, kom med sin Krigshær til Anaplum 4 (Romerske) Mile fra Byzantio, men vendte strax tilbage uden at giøre nogen Skade, og da han derpaa drog ad Illyricum og reed iblant Kiærrerne af sin Krigshær, blev han, fordi hans Hæst blev skye, igiennemstukket af et Spyd, som laae paa en af dem; ved Aar 482, at Theodoricus, kaldet Valamer, plyndrede begge Macedonier og Thessalien, og røvede Hovedstaden Larissa; ved 483, at han neppe ved Keyser Zenonis Godgiørighed blev stillet til Freds, og at han blev giort til Feltherre (Magister præsentis militiæ); beskikket til Consul for næste Aar (og finder jeg ogsaa i Cassiodori Kronike at han var Consul 484), hvorpaa han med sin Krigshær besad en Deel af Dacia Ripense og Nedre-Moesien, og forsvarede dem, ved Aar 487, at han, umættelig i sin Begiærlighed, drog fiendtligen frem lige til Byzantium og den Stad Melentiada, brændte mange Pladser, og vendte tilbage til Civitatem Novensem i Moesien, hvorfra han var kommet; ved Aar 488, at han med den hele Gothiske Mangfoldighed drog ad Italien; og ved Aar 489 at han ankom der, (herved forefalder

at

(50) C. B. t. 24. p. 28.
(51) In Scal. Eus. p. 44. 45 & 46.

at mærke, at det Aar 481 bliver snarere Dods Aaret af Theoderico Triarii Søn, end det forhen anførte 478 af Theophane, baade fordi Marcellinus er en Skribent fra de Tider, saa og fordi Historiens Følge kommer hermed overeens; at endskiønt de Lærde gemeenligen holde med Jornande, og giore den store Theodericum til Theodemirs Søn, saa kommer det mig dog næsten troligere for, at han haver været Valamirs, siden saa adskillige gamle Skribentere, ældre end Jornandes, nemlig Malchus, Marcellinus, den Gothiske Valesii Anonymus, eenstemmigen komme herudi overeens; og endelig er denne Civitas Novensis uden Tvil Jornandis Eustesium eller Novæ i Moesien. (Cassiodorus i sin Kronike (52) lader Theodericum komme til Italien Aar 489. Procopius (53) beretter, at Gotherne, som med Keyserlig Tilladelse beboede Thracien, giorde Opror under Anførsel af Theoderico, som var Patricius, og havde været Consul. Keyser Zeno, for for at blive af med ham, gav ham da det Raad, at drage til Italien imod Odoacer, som for nogle Aar siden havde giort Ende paa det vestlige Keyserdom, og see at overvinde ham, og derpaa at regiere over Romere og Italiener. Theodericus fulgte dette Raad, og drog afsted med alle Gother, som førte deres Hustruer og Børn med sig paa Kiærrer, og saa meget Boskab som de kunde. Den Alexandrinske Kronike (54) lader Theodericum allerede regiere over Rom Aar 485, hvilket strider gandske imod Tidsregningen. Theophanes (55) vidner, at Valamer regierede efter Attilæ Sonner over Gotherne, da Leo var Keyser, og at hans Søn Theoderichus blev Aar 485 kaldet fra Thracien til Byzantium, saasom

(52) P. 649.
(53) C. B. t. 2. p. 2. B. Goth. l. 1. c. 1.
(54) C. B. t. 4. p. 261.
(55) C. B. t. 6. p. 90.

saasom han var navnkundig for sin Tapperhed, Forstand og Videnskaber, saavel hos Barbarer, som Romere, thi han havde en Tid været Gissel i Byzantio, og da gaaet hos de lærdeste Mænd. Han blev da giort til Consul og Stadtholder i Thracien, og sendt med den Scyther Joanne imod Illum. Men kort efter vendte han tilbage fra den Krig, drog til Thracien adskillige gange, og søgte at overrumple Byzantium, men blev, som der siges, alene ved Medynk over Staden, hindret derfra, og vendte tilbage til Thracien. Da blev han af Zeno tilskyndet at drage til Italien imod Odoacer. (Denne Joannes har uden Tvil været en Gother af Fødsel, siden han kaldes en Scyther, og giorde siden Romerne under Anastasio vigtige Tienester). Valesii Anonymus (56) fortæller, at Zeno sendte til Theodericum Walameris Søn, Gothernes Anfører, som boede i den Stad Nova, og fik ham til Hielp imod Basiliscum (Aar 477), hvorfore han siden giorde ham til Patricius og Consul, og gav ham mange Foræringer; sendte ham og til Italien, med Vilkaar, at dersom han overvandt Odoachar, saa skulde han regiere der i hans Stæd under ham. Han var ellers kun en naturlig Søn af Walamir, og hedte hans Moder Erelina, (thi Ererelina er vel en Skriverfeil), af Gothisk Herkomst, og af Religion en Catholik, som i Daaben var bleven kaldet Eusebia. Efterat han var kommet til Italien, droge Vest-Gotherne ham til Hielp. Men da det er en bekiendt Sag, at Theodericus overvandt Odoacer, og oprettede i Italien det Ost-Gothiske Rige, som varede der i 60 Aar, indtil 553, da det blev ødelagt af den Grækiske Keyser Justiniano ved hans Generaler Belisarium og Narseterm, saa vil jeg

(56) P. 478—480. Eugippii vita Severini in Velseri op. p. 664. c. 45.

jeg ei hermed opholde Læserne. Naar jeg ellers betænker, at saavel denne Anonymus, som Malchus, Skribenter der levede paa de Tider, giøre Theoderichum til en Søn af Walamir, saa er det Spørsmaal, om man ei bør mere troe dem herudi, end Jornandes, som dog levede noget efter, hvorvel han haver kunnet see Theodericum selv, men saa maae man og tilstaae, at han haver været meget skiødesløs, og at hans Hukommelse maae have været meget slet.

§. LII.

Efterretninger om Gotherne, besynderlig de der boede ved Palus Mæotis, i det 6 og 7 Seculo.

Men endskiønt jeg nu saaledes ei mere vil tale om Vest-Gotherne i Spanien, og Ost-Gotherne i Italien, undtagen hvad som kan høre til Chronologien, eller oplyse deres Magt og Sæder, saa vil jeg dog samle de faae og adspredde Efterretninger om de Gother, som vare i de Grækiske Keyseres Tieneste, og om dem, der endda længe efter boede sønden for Donau, saa og norden for den, og ved Mæotis. Keyser Anastasius, som kom til Regieringen Aar 491, sendte imod Isaurerne en Krigshær, bestaaende af Scyther, Gother og Besser, som overvunde dem, og dæmpede deres Opror (57). Theophanes (58) vil, at Gotherne (hvorved han forstaaer Ost-Gotherne) boede kun 58 Aar i Thracien, og at de først finge Frihed dertil af Keyser Theodosio den yngre i hans 19 Regierings Aar, da de tilforn havde boet i Pannonien, og ei forend under Arcadio og Honorio, vare tilligemed andre Gothiske Folk gangne over Donau. Antager man nu at Ost-Gotherne ere marcherede til Italien Aar 488, saa have de efter denne Regning nedsat sig i Thracien Aar 430, hvilket var Theodosii 22 Regierings Aar. Saa meget er vist, og kan

sees

(57) Malala C. B. t. 24. part. 2. p. 88.

(58) C. B. t. 6. p. 65.

sees af det foregaaende, at Ost-Gotherne, i det mindste en Deel, ere blevne boende i Thracien efter deres Gang over Donau under Valente, og at de have siden boet en rum Tid i Pannonien. Dog komme de 58 Aar ei ud efter nogen Regning, thi endeel Ost-Gother synes at have boet i Thracien lige fra Valentis Tid, og den store Theodericus og hans Fader boede der, eller rettere i Moesien, ikke saa længe. Procopius (59) lader den Ost-Gothiske Konge Totilas (omtrent Aar 545) sige, at Gotherne, som havde bestaaet af 200000 (stridbare) Mænd, vare nu formindskede til 5000. Endskiønt man almindelig opgiver det Aar 553 for det Ost-Gothiske Riges Ende i Italien, saa er det dog klart af Theophane (60), at de indtil Aar 563 have besiddet de tvende vigtige Stæder Verona og Brescia, da Narses først erobrede dem: At ei alle Ost-Gother ere dragne med Theoderico til Italien, kan sees af disse Procopii Ord (61), at Godidiclus og Sbesas tiente Keyser Anastasio, og vare af de Gother, som ei havde fulgt fra Thracien med Theoderico til Italien; at Gother tiente under Belisario i Justiniani Tid imod Perserne, og giorde god Tieneste med deres lange og tykke Spyde, og at Huner og Gother, Donaus Naboer, foruroligede i Justiniani Tid de Romerske Lande sønden for den. Forhen haver jeg anført af Possidio, at nogle Gother fulgte med Vandalerne til Africa; til at bekræfte dette, kan tiene, at Procopius (62) beretter, at en Gother ved Navn Godas tiente den Vandaliske Konge Gelimer, og blev af ham sat over Sardinien. I den Alexandrinske Kronike (63) fortælles ved det Aar

531,

(59) C. B. t. 2. p. 116. de B. Goth. l. 3. c. 4.

(60) C. B. t. 6. p. 160.

(61) C. B. t. 2. p. 238 de B. Pers. l. 1. c. 8. p. 311. l. 2. c. 18. t. 2. p. 437 de ædif. l. 4. c. 1.

(62) C. B. t. 1. p. 362 de Vand. l. 1. c. 10.

(63) C. B. t. 4. p. 268.

531, at Belisarius figtede tapperligen med de Gothiske Soldater imod de Oprørske i Constantinopel. Hos Theophanem (64) finder jeg, at Keyser Anastasius sendte Aar 505 en stor Krigshær, bestaaende af Gother, Besser og andre Thraciske Folk imod Perserne, udi hvilken Krig en Scyther dræbte den fornemste Persiske Anfører; at Keyser Justinianus sendte Aar 527 en stor Krigshær af Scyther imod Unnerne, som angrebe Staden Bosporum, men ved deres Ankomst toge strax Flugten; og at udi Belisarii Krigshær vare i det Aar 541 Gother imod Perserne. Cedrenus (65) beretter det samme som Theophanes om den store Krigshær af Scyther, der blev sendt imod Unnerne, som angrebe Bosporum. I den Krig som Vitalianus førte imod Keyser Anastasium, skal han have havt Gothiske Krigsmænd med sig, og sendte Justinianus i Begyndelsen af sin Regiering Gother imod Hunerne i Bosporo (66). Disse Gother, som tiente Keyserne, efterat baade Vest- og Øst-Gother vare afmarcherede, boede uden Tvil i Thracien og Moesien, og det til Deels i Scythien, som laae sønden for Donau, hvilket vel ogsaa er Aarsag til, at de saa ofte kaldes Scyther, hvorvel jeg derhos ei nægter, at jo ogsaa derved haves Hensigt til det, at de i gamle Dage havde boet i det store Scythien, hvorfore man og finder, at de fra meget lang Tid af ere blevne kaldte Scyther. Og dem er det uden Tvil, som Jornandes (67) mener, naar han skriver: Der vare ogsaa andre Gother, (foruden Vest- og Øst-Gother,) som kaldtes de mindre, et utalligt Folk, som endnu boer i Moesien; det er fattigt og ustridbart, og har ei Overflødighed af noget, undtagen alt Slags

(64) C. B. t. 6. p. 100. 120. 148.

(65) C. B. t. 7. p. 290.

(66) Malala C. B. t. 24. part. 2. l. 16. p. 43. l. 18. p. 56.

(67) Grotii de reb. Get. c. 51. p. 688.

Qvæg, Græsgange og Skove, og noget lidet Hvede, da deres Land er ufrugtbart, (saaledes forandrer jeg fœcunda til infœcunda) paa alle andre Ting: Viin voxer ei hos dem, hvorfore de kiøbe den af Naboe Landene, da de fleste ellers nære sig af Mælk. Dette skrev Jornandes omtrent 540, og synes mig i denne deres Ustridbarhed at finde Aarsagen, hvorfore disse Gother ei beholdte deres Frihed, og bleve ei ved at forestille et Folk indtil vore Tider. Jeg holder ellers for, at de have været Levninger af Vest- og Ost-Gother, som Alaric og Theodoric efterlode sig, og at kun den ustridbare Hob er bleven tilbage, fordi de stridbare marcherede ud. Men den største Magt af Gotherne blev tilbage i deres gamle Land ved Mæotis, hvilket viser, at de bleve ei alle der udrøddede og forjagede af Hunerne. Om dem skriver Procopius saaledes i Historien af den Gothiske Krig (68), som han slutter med Aar 552: Hvor Udløbet aabner sig, hvorigiennem Palus (Mæotis) udgyder sig, boe de Gother, som kaldes Terraxitæ, (uvist om efter den Fugl Terrax, maaskee for deres Udtales Skyld, eller nogen anden Aarsag), hvilke, endskiønt faae i Tallet, heldig n iagttroge de Christne Love og Skikke. De Indfødde kalde den Arm Tanais, som paa en Strækning af tyve Dages Reise gaaer fra Mæotis til Pontum, ja endog Vinden, som blæser derfra, den Tanaitiske. Men jeg kan ei sige, om disse Gother have nogen Tid fulgt Arii Lærdom, som alle de andre Gothiske Folk, eller og en anden, da de selv ei vide det, saasom de nu omstunder dyrke Religionen i megen Eenfoldighed og Troe. For ei længe siden, nemlig i Justiniani 21 Aar, (det er 548), sendte de fire Gesandtere til Byzantium, og bade at en anden Bisp maatte blive

(68) L. 4. c. 4. p. 184. c. 5. p. 185 & 186. c. 18. p. 214. C. B. t. 2.

blive dem sendt, da deres egen var død; thi de havde hørt, at Keyseren havde sendt en til Abasgerne. Keyseren bevilgede dem gierne deres Begiæring. Men som de frygtede for Hunni Uturguri, saa talede de vel offentligen i manges Paahør kun om Bispen, men hemmeligen forestilte de, hvad Nytte det Romerske Rige kunde have deraf, at Ueenighed blev holdt ved lige iblant Barbarerne. Paa den ene Side af Palus boede Hunerne, som vare deelte i tvende Folk, Uturguri og Cuturguri, og saasnart man kom over Udløbet af Palus, traadde man ind i bemældte Gothi Tetraxitæ deres gamle Land. Længere bort boede Gother, (det er Ost-Gother), Visi-Gother, Vandaler og alle andre Gothiske Folk, hvilke tilforn kaldtes alle med et almindeligt Navn Scyther, og deraf endeel igien med særdeles Navne, Sauromater, Melanchlæner og saa fremdeles. Med Tiden skeede det, at nogle unge Huniske Jægere komme ved at forfølge en Hind over Palus, og berettede ved deres Tilbagekomst for deres Landsmand, at man kunde paa det Stæd vade over Palus. Herover ginge alle Huniske Krigsfolk ud, og over til den anden Side, og da boede alerede Vandalerne i Africa, og Visi-Gotherne i Spanien. Hunerne angrebe da uformodentligen Gotherne, som beboede Sletterne i det Land, ihielsloge mange, og dreve Resten paa Flugt. Alle de som undginge vandrede derpaa med Koner og Børn over Ister, og nedsatte sig i de Egne af Thracien, som Keyseren overlod dem. Nogle af dem stode da Romerne bi, og finge aarligen Sold, ligesom andre Soldater, og kaldtes Foederati; thi med dette latinske Navn belagde Romerne dem, givende derved uden Tvil tilkiende, at de ei havde ved Krig overvundet Gotherne, men taget dem efter visse Vilkaar til Bundsforvandte; men andre af dem paaførte derimod Romerne Krig uden

 nogen

nogen given Aarsag, indtil de endeligen under Theoderico vandrede til Italien. Cuturguri lode, efterat de havde overvundet og udjaget Gotherne, hente sine Hustruer og Born til sig, og nedsatte sig i Gothernes Land, hvor de endnu boe. Men Uturguri vendte med deres Anforer tilbage til deres fælles gamle Land, for nu at beboe det alene. Underveys komme de til Palus Mæotis, og truffe paa Gothi Tetraxitæ, hvilke beskyttede ved deres Skiolde, og stolende paa deres Kræfter, og Stædets Fasthed satte sig i Forstningen til Modværge, thi de ere de tapperste af alle Barbarer, som boe paa den Kant, og desuden boyer Mæotis sig, hvor den falder i Ponto krum som en halv Maane, og gaaer næsten rundt om deres Land, saa at der bliver kun een eneste, og den endda meget smal, Indgang tilovers til dem. Men som hverken Hunerne vilde opholde sig der, og Gotherne ei heller haabede at kunne længer imodstaae Fiendens Mængde, saa bleve de endeligen forligte om, at de skulde tilhobe gaae over, og Gotherne fæste deres Sæde paa den anden Side ved Strandbredden af Sundet, hvor Palus indflyder, og hvor de endnu boe, og have siden været Venner og Staldbrodre af Uturgurerne, og havt lige Frihed med dem. Paa saadan Maade ere Gotherne komne til at boe der, og have Cuturguri boet paa denne Side af Palus, og Uturguri alene beholdet deres Fædreneland, hvilke sidste holde imod deres Villie Fred med Romerne, ved det de ere skilte saa langt fra dem, og ved saa mange mellemliggende Folk. Paa et andet Stæd beretter Procopius, at Keyser Justinianus betiente sig af Uturguri imod Cuturguri, og at disse forste ginge over Tanais i Folge med 2000 Gothi Tetraxitæ, og overvunde de sidste i et stort Slag. Udi sit Skrift om Justiniani Bygninger

ger

ger (69), hvorudi han mælder om det Aar 559, siger han: At i Egnen af de Stæder Cherson og Bosporus er det Landskab Dory, som ligger ved Havet, og hvor der fra gamle Tider boe Gother, som ei fulgte med Theudericho til Italien, men bleve der frivilligen tilbage, og vare endda udi Procopii Tid Romernes Bundsforvandte, og hiulpe dem paa Krigstog, naar det behagede Keyseren. De ere 3000 i Tallet, fortreflige Krigsmænd, og duelige Agerdyrkere, og af alle Mennesker de meest giæstfrie imod Reisende. Bemældte Landskab Dory ligger vel høyt, men er dog hverken klipagtigt eller skarpt, tvertimod got, og frugtbart paa allehaande Sæd. Keyseren haver aldrig bygget deri, enten Castel eller Bye, thi Indvaanerne taale ei at indsluttes inden Mure, og finde alene Behag i at boe paa Landet. Men paa den Kant man let kunde bryde ind i Landet, haver han med lange Mure forsvaret Indgangen, og giort Gotherne derved trygge for fiendtlig Indfald. Om dette Landskab taler endog Nicephorus (70) ved det Aar 697, da Keyser Leontius blev afsat, og siger at den afsatte Keyser Justinianus flyede fra Cherson til det Castel Doros, som laae ved Grændserne af Gothia. Hvad Evagrius (71) fortæller om Gotherne ved Tanais, eller Udløbet af Mæotis, er efter hans eget sigende taget af Procopio, og det endda meget urigtigen, da han blander Gother og Huner sammen. Udi disse mærkværdige Procopii Ord maae vel legges Mærke til, at Gothi Tetraxitæ deres ældste Sæde haver været i Crim, thi enhver kiender vel dette Land igien efter Procopii Beskrivelse. Om der endnu boe Gother udi Asien lige over for Crim, skal jeg

(69) C. B. t. 2. p. 435. l. 4. c. 7.
(70) C. B. t. 7. p. 21.
(71) H. Eccl. l. 4. c. 23. p. 397.

jeg ei kunne sige, men dette er vist, at udi Crim selv ved Mancup haver for 200 Aar siden efter Busbecquii Vidnesbyrd endda boet Gother. Efters ere der adskillige Feyl udi Procopii Beretning: Saaledes gior han Gother til Scyther og Sarmater, alene fordi de beboede en Deel af de Lande, som bemældte gamle Folk forhen havde eyet; saaledes lader han Hunerne angribe Gotherne først efter den Tid da Vandalerne alerede boede i Africa, det er efter Aar 427, da det dog skeede forend Valentis Død Aar 378. Men jeg holder for at Uturguri deres Anfald paa Gothi Tetraxitæ er først da skeet, og at dette haver bragt Procopium i Vildfarelse, og til at blande adskilte Ting sammen; thi jeg troer at disse Uturguri have været Atilæ Huner, som efter hans Død vendte til deres gamle Land igien, hvorvel jeg ei med Vished kan fastsætte dette, da jeg ei endnu nok haver undersøgt denne Sag; men er Sætningen rigtig, saa kan Tingen ei have tildraget sig før omtrent 460. Naar betragtes Beliggenheden af Crim og af Mæotis, saa sees letteligen, at Uturguri vilde drage igiennem Crim for at undgaae at marchere den lange Vey omi Mæotis; hvad Dory angaaer, da som det ei synes at Romerne have udi Justiniani I. Tid eyet noget norden for Donau, undtagen Bosporus og Cherson, saa maae det søges sønden for den, med mindre man vilde sætte det i Crim ved Bosporum og Cherson selv, hvortil Procopii Ord kunde give god Anledning, og finder jeg da det Landskab Dobrudsche, som strækker sig fra Silistria til Donau, Oerne uberegnede, som er et jævnt og frugtbart Land, hvis Indvaanere skulle endnu være overmaade giæstfrie. I de Egne synes og Jornandis Gothi Minores, og Walafridi Strabonis Gothi at have boet. Nu kom det kun an paa at vide om Landet ligger høyt, og om alle Indvaanere, der

skulle

skulle hede Tschitaker, ere Tatarer og fra Asien (72). Navnet Tschitaker synes ellers at komme meget overeens med Scyther. Jeg kan ikke nægte, at jeg jo smigrer mig med det Haab, at der endnu findes Gothiske Levninger paa de Kanter, og at de maaskee kunne nu omstunder opdages, i Anledning af Russernes seyerrige Vaaben i de Egne. Marcellinus Comes (73) fortæller ved det Aar 517, at de Gothiske Ryttere plyndrede begge Macedonier, Thessalien indtil Thermopylon og Epirum, og at Keyser Anastasius indløste for 1000 Pund Guld-Penge saa mange Fanger, som denne Summa kunde strække til for. De øvrige maatte enten blive i Fængsel, eller bleve og dræbte uden for Murene af de befæstede Stæder. Disse Geter maae uden Tvil have været Jornandes Gothi Minores.

§. LIII.

Om Gotherne i det 8, 9 og 11 Seculo.

Udi senere Tider finder jeg ei meget om Gotherne paa de Kanter, ikke at de jo vel endda have boet der, men Aarsagen hertil er, at det Byzantinske Rige indskrænkedes alt mere og mere inden snevrere Grændser, og tilligemed de Byzantinske Skribenters Kundskab; og af Byzantinerne er det, at man alene kan vente nogen Underretning fra de Tider om de Kanter, thi de norden for dem boende Folk vare alt for uvidende, og de sønden for dem boende, nemlig Araberne, laae alt for langt derfra. Dog finder jeg hos Theophanem (74) ved det Aar 714, at de som giorde Oprør imod Keyser Artemium, og som fornemmeligen bestode af Opsikianis, der vare sendte med Floden til Rhodum, seylede tilbage til Constantinopel, og finge under Veys paa sin Side alle

(72) Büschings Geographie 1. Th. 2. B. p. 1284.
(73) In Scal. Euseb. p. 50.
(74) C. B. t. 6. p. 257.

alle de, som boede i det Thema Opsikium, og Gotho Grækerne, og indtoge Constantinopel ved deres Hielp. Af Constantino Porphyrogenneta (75) sees, at bemældte Thema Obsikium haver ligget i Asien, og omtrent begrebet Bithynien og en Deel af Phrygien i sig, men om de omtalte Gotho Græci have derfore ogsaa boet i Asien, det skal jeg ei kunne sige; i Slutningen af det 4 Sæculo boede nogle Gother der, som Romerne havde fort did. Af en gammel Fortegnelse over de Erke-Bisper, som stode under Patriarchen af Constantinopel (76), og som maae være skrevet efter Aar 752, fordi derudi ei mældes om Erkebispen af Ravenna, venteligen efterdi den Bye da ei mere tilhørte Grækerne, ved det Exarchatet var udi bemeldte Aar undergaaet, hvorimod Erkebisperne af Sicilien og Calabrien nævnes, udi den, skriver jeg, tales om en Erkebisp udi Tomis i Scythien; hvoraf sees, at det Scythiske Navn endda vedvarede sanden for Donau, ved hvilke Scyther venteligen, som jeg forhen haver anført, forstødes Gotherne. I det mindste taler oft anførte Walafridus Strabo paa oft bemældte Sted omtrent ved det Aar 845, om en Deel Scythiske Folk, og særdeles Tomitaner, som endda udi hans Tid holdte Gudstienesten paa Gothisk. Hos Keyser Constantinum, som døde Aar 959, finder jeg omtalte Gothiske Lege, som bleve af Grækerne aarligen holdte ved Keyserens Hof i de tolv første Dage efter Jule Høytid. Heraf kan man i det mindste see, at det Gothiske Navn var endda ei kommet i Forglemmelse ved Hoffet i Constantinopel, og tiener dette tilligemed til at stadfæste Snorronis Beretning (77), at der udi Hippodromo i Constantino-

(75) Them. p. 7. C. B. t. 22.
(76) C. B. t. 18. p. 315.
(77) H. K. t. 2. p. 245.

stantinopel forestiltes sædvanligen mange gamle Ting om Aserne, Wolsungerne og Giukungerne. Saaledes fortæller han at være skeet udi Alexii Comneni Tid ved Aar 1110. Er Tingen rigtig, da maae den være bleven bekiendt hos Grækerne, enten ved Gotherne, eller og ved de senere Varanger. I første Fald tiener det til at bevise den overmaade høye Alder af vore Nordiske Beretninger; og i den sidste viser det dog, at de ere meget ældre end maaskee mange tænke. Mærkeligt er det ogsaa, at disse Gothiske Lege just forestilles ved Julen, som fra de ældste Tider haver været vore Forfædres fornemste Høytid. Ei urimeligt er det, at disse Lege ere i Forstningen blevne forestilte ved virkelige Gother, og at de først siden ere blevne opførte af Græker, da Gotherne, hvis Antal dagligen formindskedes, holdte op at tiene Keyseren, som rimeligen er skeet i det 8 eller 9 Sæculo. Siden Gotherne, som et fremmed Folk, boede midt iblant lutter Folk, der vare af andre Slægter, saa kunde deres Antal ei andet end aftage Dag fra Dag, heldst efter at de vare blevne strøede om paa saa mange Steder, og havde vandret saa stærkt om, og finge ei mere tilstød fra deres Nordiske Landsmænd, enten fra Østersøen eller fra Norden selv, hvilket altsammen synes at have hørt op i det 6 Sæculo; thi da finder jeg endnu hos Jornandem (78), at en Konge fra Scandinavien, ved Navn Rodulf, haver taget sin Tilflugt til den Ost-Gothiske Konge Theodericum, og forladt sit eget Rige. Ei at tale om, at Herulerne vidste endda udi bemældte Sæculo at finde Veyen tilbage igiennem saa mange Folk til deres gamle Sæde i Scandinavien. Men at denne Vey og Omgang er ble-

(78) De reb. Get. c. 3. p. 612 ex edit. Grotii.

vet med Tiden forglemt, maae ingen undres over, som betænker baade Veyens Længde, saa og de store Forandringer, som imedens ere gangne for sig i Norden, og fornemmeligen ved Østersøen, hvor det Gothiske og de med dem beslægtede Folkes Navne reent uddøede, deels fordi disse Folk vare i saadan Mængde uddragne, og deels fordi Slaverne udbredede sig der. Man finder derfore, at den store Ost-Gothiske Konge Theodericus glædede sig over at hans Rygte var kommet til Estherne, som boede ved Oceanum, og til hvilke han ei kunde sende noget Budskab, og undrede sig over, at de kunde komme til ham saa lang en Vey igiennem saa mange Folk (79). Aar 759 siges, at Gotherne udi Narbone ihielsloge Sarmaterne, og overgave sig til den Frankiske Konge Pipinum, paa Løfte at han vilde lade dem beholde deres Love (80). Den berømte Benedictus, Abbed af det Anianske Kloster i Frankerige, siges at være fød udi det 8 Sæculo i Landet Gothia af Getisk Slægt (81), ved hvilket Land forstaaes Septimanien eller Languedoc; ja i det 13 Sæculo kalder Rigordus (82), som var fød der, sig selv en Gother. Fulcherius (83) siger, at Raymundus Comes Provincialis førte med sig i det første store hellige Tog Aar 1096 Gother og Gascogner. Til denne Tid hører vel og hvad den lærde Mathæus (84) fortæller af den yngre St. Stephani vita, som skal staae i Analectis Grecis p. 451, at Bosporus, Cherson, Nicopolis, hvilke strække sig hen til det hule Gothia, laae ved Strandkanten

(79) Cassiod. Var. l. 5. Ep. 2. p. 162.
(80) Chron. ap. Du Chesn. t. 3. p. 148.
(81) Vita Benedicti ap. Du Chesn. t. 3. p. 389.
(82) Ap. Du Chesn. t. 5. p. 1.
(83) Ap. Du Chesn. t. 4. p. 820.
(84) In Epist. post Alciatum de vita monastica p. 104. not. a.

tem af Ponto Euxino hen imod Scythien. Udi Constantini Ceremoniale (85), som er skrevet midt i det 10 Sæculo, og af stor Troværdighed, da en Keyser selv har skrevet det, som vel maatte kiende sit eget Hoffes Ceremonier, findes, at strax efter Julen var der 12 Dage efter hinanden Lystighed ved Hoffet, da de Keyserlige Personer holdte det Maaltid, som kaldtes Viin-Hosten, og da stode ved hver Indgang af Salen de Personer, som skulde opføre den Gothiske Leg. Der var paa den venstre Side Anføreren af den blaae Trop (i Circo) med nogle af sit Partie, som holdte Pandurer (et Slags Fløyter); hos ham stode tvende Gother, iførede forede Klæder (de kaldes her Gunæ, hvoraf det Ord Gown er endnu i det Engelske Sprog), hvoraf det Lodne vendte ud, og havde de adskilte Masquer for; i deres venstre Haand et Skiold, og i den høyre en Kiæp; paa den høyre Side stod Anføreren for den grønne Trop med nogle af sit Partie. Saasnart Keyseren var kommet ind i Salen fra Sphærodromio (hvor man øvede sig i Bold til Hæst) lod han ved Forstanderen for Theatret befale at de skulde komme ind. Dette skeede løbende og slagende med Kiæppene paa Skioldene, og raabende Tul, Tul (som herved sigtes til Thule, eller om det har Sammenhæng med det vi Danske endnu sige om en der løber rundt om, at han løber i Tul, skal jeg lade være usagt), og saaledes varede det ved næsten lige til Taffelet. Her opstilte de sig i tvende cirkel-runde Slagtordninger, saa at den yderste var større, og indelukte den inderste. Paa saadan Maade løbe de tre gange om Taflet, og bleve derpaa staaende stille; de blaae paa den venstre, og de grønne paa den høyre Side, og da siunge de, som forestilte Gotherne (altsaa vare de ei virkelige Gother, men forestilte kun dem,

(85) T. 1. c. 83. p. 222.

dem, maaskee til nogen vis Erindring) de saa kaldte Gothiske Vers, og bleve geleydede af Pandurerne. De siunge derpaa Gauzas bonas &c. (hvorpaa følge mange flere underlige Ord) og derefter følger paa ret Grækisk noget om Ezechiæ Seyer imod Assyrierne, hvoriblant er mænget to gange det Ord Nana, og siden kommer disse ubekiendte Ord: iber iberiem &c. Derefter oplæste eller siunge begge Anførerne for Tropperne, og deres Tropper et Grækisk Vers, som begynder med Anana (maaskee samme Ord som Nana), og hvilket Vers bestod af lige saa mange Linier, som der var Bogstaver i det Grækiske Alphabeth, og begyndte hver Linie med den Bogstav, som svarede til Liniens Tal. Efter at fire Vers vare siungne, igientoge Anførerne denne Formular: Hagias ta apa se anetane. Siden fire Vers. Derpaa sagde Anførerne til Gotherne: Ampaato, og gav dem Tegn ved Vink og Hænder. Gotherne løbe derpaa om i en Cirkel, sloge med Kiæppene paa Skioldene, sagde Tul, Tul, og indeluckte begge Anførerne. Men derefter begav hver sig til sit Sted igien, og Anførerne oplæste atter fire Vers. Derpaa skeede igien det forommældte, Gotherne komme atter til deres Plads, og Anførerne siunge atter fire Vers. Paa nye skeede samme Leeg, Anførerne siunge atter fire Vers, som de engang endda igientoge, og tilsidst derpaa nogle Grækiske Vers, som vare en Lykønskning over Keyseren og hans Børn, ligesom de forrige vare til hans og deres Berømmelse. Derefter blev en sædvanlig Lykønskning fremsagt af Anførerne, og tilsidst sluttet med, at Gotherne sloge med Kiæppene paa deres Skiolde, raabte jævnlig: Tul, Tul, og ginge løbende ud, de blaae paa den venstre Side, og de grønne paa den høyre. Saavidt Constantinus. Hertil ere føyede tvende smaae Glossarier, som og staae i Codice,

men

men ei ere af Keyser Constantino, hvoraf det ene vil forklare og giore de her forekommende saa kaldte Gothiske Ord til Latinske, og til noget andet underligt Toy, som man ei kan finde Rede i, og den anden til Latinske, Grækiske og Hebraiske, og holder den lærde Svenske Cancellie-Raad Ihre i et Brev til mig for, at just disse Glossatores have giort meget til at fordærve Texten, hvilket og kan skionnes deraf, at de adskilles i Ordenes Læsning, og at den ene har af flere Ord giort eet, og den anden tvertimod af eet flere; hvilket altsammen er skeet paa Textens Bekostning. Hos den lærde Reiske finder man og i Noterne (86) ingen Trost om disse Gothiske Ord. Og sandt at sige, da er der vel heller intet Gothisk i dem; og udi denne Mening er jeg end mere bleven bestyrket ved den lærde Ihre i hans Skrivelse til mig, hvor han udlader sig saaledes: At han troer sig kunne forsikre, at udi det altsammen, og som det nu er omskabet, intet eeneste Gothisk Ord er at finde, thi alt hvad her forekommer, er saa langt skilt fra de Gothiske Mundarter, Endelserne ere saa aldeles fremmede og afvigende, at ingen Giætning engang kan have Stæd; og dette bør saa meget mindre falde os fremmed, som vi vide, at foruden det at denne Motette er optaget af Sangeres Mund, og reciteret under Instrumental-Musique, hvilke begge Omstændigheder altid giore Udtalen utydeligere, og desuden opskrevet af ukyndige Grækere; saa have Copiister i alle Tider ilde behandlet fremmede Sprogs Ord, hvorved de tilsidst ere blevne saa forandrede, at de ei have staaet igien til at kiende. Saavidt denne store Mand, hvis Dom jeg troer enhver gierne underskriver, da han uden Tvil er af alle i gandske Europa, den som besidder størst Indsigt i det gamle Gothiske Tungemaal. Med alt det har han dog

(86) P. 111—115.

efter min Begiæring vovet sig til at vise og formode, at det saa ofte forekommende Nana kan maaskee være Hosanna; ωλ bleven giort af ωλ, hvilken Formodning bestyrkes derved, at denne Leeg holdtes i Julen, at paa Mæsogotisk kaldes en Fæst: Dulths. og at maaskee Gotherne have udraabt: Jul, Jul, ligesom Romerne: Jo Saturnalia; at Guna bruges i samme Mening i det Cambriske, og kaldes der Gwn; at Drungarius har Lighed med drauhts, gadrauhts hos Ulphilas, hvor det betyder en Soldat, thi det er sædvanligt, at h forbyttes til g; at maistor kan maaskee komme af det Gothiske maists ɔ: maximus, supremus: Accubitus, af Kubitus eller Kumbitus, som udi Cod. arg. Luc. 9. 14. betyder et Bord-Sælskab, hvilket stemmer overeens med det Gothiske anakumbjan ɔ: accumbere, og kumbs ɔ: nedre Delen af Kroppen, egentligen verenda corporis, hvormed overeenstemmer Gump, som den gemene Mand i Sverrige (og i Danmark ogsaa) bruger for posteriora, og som Islænderne udtale Gumpr, og hvormed det Hellandske Gumpen ɔ: subsultim currere, nates inter currendum motitare er kommet. Saavidt denne store Mand. Alle disse anførte Ord, de tvende første undtagne, findes dog ei iblant de saa kaldte Gothiske, men ere iblant de Grækiske, og henhøre til det fordærvede Grækisk, og de Ord som Grækerne ved Omgang med Barbarer, have antaget af dem. Saaledes som disse Gothiske Ord nu see ud, maae man tilstaae, at de ligne Latin, Grækisk og Hebraisk, hvilket den lærde Cancellie-Raad Lager-Bring ogsaa haver tilskrevet mig; men derfore bliver det dog et Spørsmaal, om ei nogle af dem ere Gothiske, men blevne deels fordærvede ved Copiister, og deels udi Legen selv fordrejede; for at giøre Nar af Gotherne, hvortil denne Leg synes mig

at

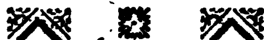
at have fægtet. Philoponus (87), en Skribent af det 6 Sæculo, vidner, at Grækerne kaldte alle mod Norden boende Barbarer Gother, hvilket viser dette Folks Navnkundighed.

§. LIV.

Om Gotherne i det 12, 13, 15 og 16 Sæculo.

Efter det 8 og følgende Sæcula forsvinder det Scythiske Navn sonden for Donau. Vel finder man det endda brugt hos de Byzantinske Skribenter om Folk norden for Donau, men derved forstaaes Patzinaker og andre Folk. Men fordi Gotherne ei nævnes mere ved Tomos, saa kan man dog ei slutte, at de ei have mere været der, da det endog er mueligt, at de endnu boe der, omendskiønt maaskee blandede med andre, og under fremmet Navn. Thi hvor mange 100 Aar forløbe ei fra Procopio indtil Busbecq, som levede i Midten af det 16 Sæculo, da man intet hørte om Gother paa Crim; og da fik bemældte Busbecq (88) Efterretning om et Folk, som skulde boe der, staae under Chanen, og kunne stille 800 Bysseskyttere til Fods i Marken, hvis fornemste Stæder skulde være Mancup og Sciuari. Han anfører og en Deel Ord af dem, og erkiender dem selv for Tydske, hvoraf han sluter, at dette Folk maa enten være en Levning af Saxerne, hvilke Carolus Magnus adspredde rundt omkring, eller og af Gother, som i gamle Dage boede der, og at de have været Gothiske Levninger, viser deres Sprog tydeligen, som saa meget kommer overeens med det i Codice Argenteo, hvilket Ihre (89) haver best af alle viset. Ja i hvor mange 100 Aar ere Gotherne i Asien ved Mæotis ei blevne forglemte, og dog

(87) In Arist. Meteor. l. 1. f. 1066 apud Usserium in ant. eccl. Brit. p. 209.
(88) Op. p. 322 — 326. Ep. 4.
(89) Glos. Suio Goth. t. 1. proem. p. 6 & 7.

dog finder man hos Pachymerem (90), en Skribent af det 14 Sæculo, at den Tatariske-Konge Nogas haver omtrent Aar 1280 undertvunget mange Folk norden for Pontus, som tilforn havde staaet under Romerne, men som, efter at Constantinopel var bleven Aar 1204 indtaget af Latinerne, havde levet i Frihed, og at de Folk, som boede inde i Landet, Alaner, Zicher, Gother, Russer og flere mængede sig siden med Tatarer, og antoge deres Sæder og Sprog. Efter al Anseende tales her om Procopii Gothi Tetraxitæ. Dersom man nu omstunder skulde ei finde synderlige eller noget Fodspor efter Gother i Asien, saa har man ei Aarsag til at undre sig derover, thi saa haver man Grunden dertil i disse Pachymeris Ord. Og at disse Gother have da boet i Asien er ei en blot Formodning, saasom man længe efter finder Gother der. Thi den ædle Venetianer Joseph Barbarus (91) skriver omtrent Aar 1455, at efter den Capha (det er Crim) ligger ved det store Hav Gothia, og derefter Alania, at Gotherne tale Tydsk, hvilket han har faaet at vide ved sin Tydske Tiener, som temmelig vel kunde tale med og forstaae dem, ligesom en af Friaul kan forstaae en Florentiner. Af dette Naboelaug imellem Gother og Alaner er det Navn Gototeli opkommet. Alanerne boede der først, og siden komme Gotherne til og giorde en Blanding af deres eget og Alanernes Navn. Og fordi de bleve blandede sammen, saa bleve de kaldte Götitelani. Alle disse Folk ere af den Grækiske Religion, og Circassi ogsaa. Af denne mærkværdige Fortælling sees, at der endog længe efter Pachymeres haver boet Gother i Asien, hvilket giør at alt Haab ei betages en om, at finde Gother nu omstunder igien i de Egne.

Man

(90) C. B. t. 13. p. 195. l. 5. c. 4. part. 1.
(91) In itiner. ad Tanaim ad calcem historiæ Persicæ Bizari. p. 455.

Man haver og et Edict af Keyser Manuale Comneno, der døde 1180, hvorudi han kalder sig Gothicus, og som denne Titul staaer strax efter disse Zechicus, Chazaricus (92), saa har man Aarsag til deraf at slutte, at disse Gother maa enten have boet i Asien eller i Crim.

§. LV.

Efter at jeg saaledes haver bragt Gothernes Historie til Ende, vil jeg handle om, hvor mange Folk dette store Gothiske Folk var igien deelt i. De tvende Fornemste, og i hvilke det Gothiske Navn selv holdtes ved lige, vare Ost- og Vest-Gother, eller Greuthingi, og Theruingi, som de ogsaa kaldtes. En Deel Skribenter, endog gamle, formene, at de have faaet de Navne af Ost og Vest, først efter at de boede ude ved Mæotis, ja henføre disse Navnes Oprindelse til temmelig sene Tider. Saaledes antegner Cedrenus (93) ved den yngre Theodosii 36 Regierings Aar, det er Aar 444, at Gotherne da bleve deelte i fire Folk, Gother, Hypo-Gother, Gepider og Vandaler, af hvilke, (det er at sige, stammende fra dem,) Avarerne begyndte at igiennemvandre det Romerske Rige. Men det er klart, at han haver taget sit af den ældre Skribent Theophane (94), som ved Aar 439 mælder, at da vare Gotherne boende norden for Donau, og deelte i mange og talrige Folk, hvoraf disse fire vare de Fornemste: Gother, Hypo-Gother, Gepeder og Vandaler, hvilke i ingen anden Ting end Navnene vare skilte fra hinanden, og havde et fælles Sprog, og fulgte alle Arii vrange Mening. Under Arcadio og Honorio ginge de over Donau, og nedsatte

Hvor mange Folk og Slægter Gotherne vare deelte i.

(92) Schurz. op. h. polit. p. 400.
(93) C. B. t. 7. p. 270 & 271.
(94) C. B. t. 6. 65.

nedsatte sig i de Romerske Lande. Gepiderne bemestrede sig Landene ved Singidunum og Sirmium, af hvilke siden Longobarder og Avarer bleve deelte. Theophanes haver igien taget sit af den langt ældre Skribent Procopio (95), som siger, at udi fordum Dage, og endda udi hans Tid, vare de Gothiske Folk mange i Tallet, men iblant dem vare Gother, Vandaler, Visi-Gother og Gepæder de fornemste og talrigste. Tilforn kaldtes de Sarmater og Melanchlæner; nogle tillagde dem og det Getiske Navn. I Navne vare de alle adskilte, men for Resten i ingen anden Ting. De havde alle en hvid Hud, en høy Skabning, guult Haar, et smukt Ansigt, de samme Love, den samme Religion, nemlig den Arianske, og endeligen eet Sprog, som vi kalde det Gothiske, saa at jeg slutter, at de forhen have alle hørt til eet og det samme Folk, og siden kun blevne kaldte med adskilte Navne efter deres Anførere. Deres gamle Sæde var paa hiin Side Ister, siden indtoge Gepæderne Landet paa begge Sider af den ved Singedon og Sirmium, hvor de endnu boe. Gotherne derimod nedlode sig først i Pannonien, og finge derpaa Boliger af Keyseren udi Thracien, og bemestrede sig siden det vestlige Rige. Det synes ogsaa at Theophanes haver taget noget af Pauli Diaconi Historia Misella (96), eller i det mindste ost af samme Kilder, som han, thi han siger: Da den ældre Valentinianus regierede, bleve Gotherne, da de boede i Thracien, deelte i tvende Parter; nogle, som under Alarico angrebe det vestlige Rige, bleve af Vester kaldte Wisi-Gothi, men de, som under Fridigerni Anførsel bleve tilbage i det østlige

Rige,

(95) C. B. t. 1. p. 345. t. 2. p. 45.

(96) L. 16. p. 99 in Muratorii Scr. Italiæ t. 1. & in Hist. Rom. Rom. Epit. p. 556.

Rige, finge paa Gothernes eget Sprog Navn af Ostro-Gother. Ved denne ældre Valentinianus bør den anden af det Navn forstaaes, som døde 392, endskiønt det vel kan være at Skribenten haver derved forstaaet det første. Men da Pollio (97), som haver skrevet under den Store Constantino, nævner allerede i Claudii Tid ved Aar 269 Austro-Gother, saa er det klart deraf, at deres saavel som Vest-Gothernes Navne have været langt ældre. Og tiener dette til at bestyrke Jornandis Sætning om Gothernes Vandring fra Norden, allerheldst naar herved efterlæses den 10 § i dette Skrift, hvor jeg haver viist Ælden af de Ost- og Vest-Gothiske Navne i Norden; saa at jeg derfore troer, at disse Navne ere først bragte fra Norden til Tydskland. Af alt det hidtil sagde er det ellers ogsaa klart, at Ost-Gother desuden kaldtes Greuthungi, og Vest-Gother Teruingi. De førstes Navn mener den fortreflige Professor i Lund, Sven Bring (98), at være kommet af Grid eller Grud ɔ: Forbund (da det dog snarere betyder Fred, men hvilket aldeles ei hindrer den deraf dragne Slutning) saa at Greuthungi skulde derfore betyde saa meget som Foederati. Dette bestyrkes end mere herved, at den Milice, som hos Romerne kaldtes Foederati, synes fornemmeligen at have bestaaet af Ost- og ei Vest-Gother. Men nu bliver det Spørsmaal, om Romerne først have givet dem dette Navn, eller og enten de selv, eller et med dem beslægtet Folk. Dersom Pollionis Trutungi, og Dexippi Juthungi bør forandres til Greuthungi, hvilket haver største Rimelighed for sig, saa synes det ei at Romerne kan først have kaldet dem Foederati, og de siden oversat det paa deres Maal ved Gruthungi, saafremt Jornandis Beret-

 ning

(97) H. Aug. Scr. p. 806.
(98) Svea Rikes Hist. 1 Deel. p. 555.

ning er rigtig, at denne Milice først opkom i Constantini Magni Tid, eftersom de da alerede have ført dette Navn i Claudii og Aureliani Tider, med mindre man vilde sige, at Romerne havde kaldet dem saaledes lige fra den Tid, da de sluttede nøye Forbund med dem, og gave dem saa kaldte Subsidier, nemlig fra Maximini Thracis, endskiønt de endda ei egentligen stode i Romersk Tieneste, eller boede i deres Land. Og dette synes mig ei at være urimeligt, og derved bortfalder Vanskeligheden med Dexippo og Pollione, saasom Maximinus levede for dem. Spener (99) vil, at Gauthuni, eller Gruthungi ere de samme som Taciti Gothuni, og Dionis Cotini, (hvilket jeg ei troer at være rigtigt, thi Tacitus (100) beskriver Gothinos, som et foragteligt Folk, hvis Sprog røbede deres Gallisne Herkomst, og endskiønt jeg vel ei vil nægte, at jo allehaande Folk kan have været blandede iblant Gotherne, som deels af Begierlighed efter Rov fulgte deres Faner, og deels vare ved Magt blevne undertvungne, saa er det dog gandske urimeligt, at et heelt, saa stort og mægtigt Folk, som Ost-Gotherne eller Greuthungerne skulde ei have været rette Gother, og Nordiske og Tydske; men Gallier, allerheldst da alle de Navne vi have af deres Konger, ere Tydske og ei Gallisne; hvortil kommer at Cotini bleve efter Dionis (1) eget Vidnesbyrd udryddede under Marco Aurelio, hvilket rimeligen maae forstaaes om det hele Folk, siden man efter den Tid ei hører mere tale om det). Ellers er det rigtigt nok, at Gauthuni ere blevne regnede til Greuthungerne, og haver jeg forhen viist, at de have kun været en Deel af dem, og at de maae af alle Gother have rimeligen boet længst imod Øster ved Hunernes Grændser, og

(99) Not. Germ. ant. part. 2. l. 5. c. 5. p. 107. not. l.
(100) Germ. p. 673.
(1) T. 2. p. 1186. l. 71. c. 12.

og derover bestaaet af en Blanding af begge Folk, efter hvilke de og have ført Navn. Det fierde Gothiske Folk kaldtes Victovali, og boede hos Gotherne i Dacien i det 4 Sæculo, men synes i det andet at have boet i Bøhmen, og at have været et Marcomanisk Folk, og følgeligen af Hovedfolk et Suevisk; og maae derfore, uvist paa hvilken Maade, være bleven i det tredie Sæculo foreenet med Gotherne, og have med dem nedladt sig i Dacien. Dette tiener til at vise, at ei alle de, som kaldtes Gother, vare virkelige Gother, dog giælder dette kun enten om smaae Folk, eller og for en kort Tid, naar Gotherne vare meget mægtige, som under Ermanarico. Taiphali vare det femte Gothiske Folk, og boede i Dacien, og have uden Tvil været en Green af Vest-Gother, og formodentligen faaet Navn af den Flod Theysse. Af saadanne kan der have været mange smaae Underfolk, hvis Navne vi nu ikke engang vide. Det siette vare Alani og Aser, hvilke efter mine Tanker vare Hovedstammen for alle Gother, men hvoraf kun en liden Deel under det Navn af Aser er kommet til Norden, og den største Deel bleven tilbage ved Pontum Euxinum, hvor det Alaniske Navn fornemmelig haver alene været bekiendt, indtil det i det 5 Sæculo hørtes for en kort Tid i Gallien og Spanien. Og om alle disse Folk haver jeg handlet i den anden, tredie og fornemmeligen denne Tome. Men foruden dem regnedes ogsaa til Gotherne 7 Heruler, 8 Gepider, hvilke begge ere udgangne fra Norden, 9 Burgundier, 10 Vandaler, 11 Sciri, 12 Hirri, 13 Rugii, der dog egentligen vare Joter, 14 Turcilingi, og 15 Varner, som og vare Joter, hvilke sidste syv Folk have dog uden al Tvil aldrig seet Norden, men stedse boet i Tydskland, og været regnede til de Tydske Gother.

ning er rigtig, at denne Milice først opkom i Constantini Magni Tid, eftersom de da alerede haveført dette Navn i Claudii og Aureliani Tider, med mindre man vilde sige, at Romerne havde kaldet dem saaledes lige fra den Tid, da de sluttede nøye Forbund med dem, og gave dem saa kaldte Subsidier, nemlig fra Maximini Thracis, endskiønt de endda ei egentligen stode i Romersk Tieneste, eller boede i deres Land. Og dette synes mig ei at være urimeligt, og derved bortfalder Vanskeligheden med Dexippo og Pollione, saasom Maximinus levede før dem. Spener (99) vil, at Gauthuni, eller Gruthungi ere de samme som Taciti Gothuni, og Dionis Cotini, (hvilket jeg ei troer at være rigtigt, thi Tacitus (100) beskriver Gothinos, som et foragteligt Folk, hvis Sprog røbede deres Galliske Herkomst, og endskiønt jeg vel ei vil nægte, at jo allehaande Folk kan have været blandede iblant Gotherne, som deels af Begiærlighed efter Rov fulgte deres Faner, og deels vare ved Magt blevne undertvungne, saa er det dog gandske urimeligt, at et heelt, saa stort og mægtigt Folk, som Ost-Gotherne eller Greuthungerne skulde ei have været rette Gother, og Nordiske og Tydske; men Gallier, allerheldst da alle de Navne vi have af deres Konger, ere Tydske og ei Gallisske; hvortil kommer at Cotini bleve efter Dionis (1) eget Vidnesbyrd udroddede under Marco Aurelio, hvilket rimeligen maae forstaaes om det hele Folk, siden man efter den Tid ei hører mere tale om det). Ellers er det rigtigt nok, at Gauthuni ere blevne regnede til Greuthungerne, og haver jeg forhen viist, at de have kun været en Deel af dem, og at de maae af alle Gother have rimeligen boet længst imod Oster ved Hunernes Grændser,

og

(99) Not. Germ. ant. part. 2. l. 5. c. 5. p. 107. not. l.
(100) Germ. p. 673.
(1) T. 2. p. 1186. l. 71. c. 18.

og derover bestaaet af en Blanding af begge Folk, efter hvilke de og have fort Navn. Det fierde Gothiske Folk kaldtes Victovali, og boede hos Gotherne i Dacien i det 4 Sæculo, men synes i det andet at have boet i Bohmen, og at have været et Marcomanisk Folk, og folgeligen af Hovedfolk et Suevisk; og maae derfore, uvist paa hvilken Maade, være bleven i det tredie Sæculo foreenet med Gotherne, og have med dem nedladt sig i Dacien. Dette tiener til at vise, at ei alle de, som kaldtes Gother, vare virkelige Gother, dog giælder dette kun enten om smaae Folk, eller og for en kort Tid, naar Gotherne vare meget mægtige, som under Ermanarico. Taiphali vare det femte Gothiske Folk, og boede i Dacien, og have uden Tvil været en Green af Vest-Gother, og formodentligen faaet Navn af den Flod Theysse. Af saadanne kan der have været mange smaae Underfolk, hvis Navne vi nu ikke engang vide. Det siette vare Alani og Aser, hvilke efter mine Tanker vare Hovedstammen for alle Gother, men hvoraf kun en liden Deel under det Navn af Aser er kommet til Norden, og den største Deel bleven tilbage ved Pontum Euxinum, hvor det Alaniske Navn fornemmelig haver alene været bekiendt, indtil det i det 5 Sæculo hortes for en kort Tid i Gallien og Spanien. Og om alle disse Folk haver jeg handlet i den anden, tredie og fornemmeligen denne Tome. Men foruden dem regnedes ogsaa til Gotherne 7 Heruler, 8 Gepider, hvilke begge ere udgangne fra Norden, 9 Burgundier, 10 Vandaler, 11 Sciri, 12 Hirri, 13 Rugii, der dog egentligen vare Joter, 14 Turcilingi, og 15 Varner, som og vare Joter, hvilke sidste tyv Folk have dog uden al Tvil aldrig seet Norden, men stedse boet i Tydskland, og været regnede til de Tydske Gother.

Men om dem alle skal jeg nu herefter handle, naar jeg først faaer endda mældet noget mere om Gotherne.

§. LVI.

Om Gothernes Vandringer, Sæde, Ælde, Colonier, Magt ꝛc. af gamle Skribenter.

Den gamle Jordbeskrivelse, som Gothofredus haver udgivet, og som skal være skrevet under Keyser Constantio ved Aar 360 (2), vil at Gotherne, et barbarisk Folk, skal da have boet op til Gallien, men herudi haver Skribenten feylet, thi udi senere Tider boede vel Vest-Gother i Spanien, og Ost-Gother i Italien, men man seer tydeligen, at Autor haver levet tilforn. Galfridus Monemutensis (3), en Britannisk Skribent, som levede i det 12 Sæculo, siger, at Doldavius, Konge af Godland, og Gunfasius af Orcades gave sig under den mægtige Britanniske Kong Arthur i det 6 Sæculo, efterat han havde undertvunget Scotland, Irland og Island. Dersom man mere kunde lide paa denne fabelagtige Skribent, som gior Godland til en Øe, hvorudi han maaskee endda stod til at undskylde, og lader Island undertvinges paa en Tid, da det ei endda var beboet, saa havde man her eet Vidnesbyrd mere om Gothernes Ælde i Norden. Af langt større Betydenhed er den Armeniske Historieskrivers Mosis Chorenensis (4) Vidnesbyrd udi hans Geographie, allerheldst da han skal have levet i det 5 Sæculo, og han derhos vidner i det Geographiske, at ville følge den Alexandrinske Geographum Pappum, (som levede ved Aar 400); thi han skriver, at i Nordhavet ligger den store Øe Thule, fra hvis mellemste Dele de ubekiendte Lande toge deres Begyndelse, saa og en anden Øe, kaldet Scandia, som Gotherne beboe, og længer bort end disse

Der

(2) P. 37.

(3) In Scr. vetust. rer. Brit. p. 67. l. 9. c. 10.

(4) H. Armena p. 342. 340 & 345. 198. 201 & 263.

der kan ingen Seylads skee, og haver intet Menneske reist, hvorfore Havet der ogsaa kaldes det ubekiendte. Og paa et andet Stæd skriver han, at i Germania ere syv Folk, hvoraf Gotherne ere eet. Udi sin Historie beretter han efter den Grækiske Skribent Firmilianum, Bisp i Cappadocien, og en Discipel af Origene, at endeel Tropper ginge under Valeriano over Donau, og stræbede at undertvinge mange Provincer, og plyndrede de Cycladiske Øer, (ved hvilke Ord aabenbare sigtes til Gotherne), at Soldaterne lede, da Probus førte Krig imod Gotherne, saadan Hunger, at de derover dræbte ham, og endelig fortæller han selv, at Valens overvundt Gotherne, (hvilket ogsaa er nogenlunde rigtigt nok i Henseende til hans første Krige imod dem). Hvad man nu end vil sige om denne Skribent, saa er det dog vist, at han er meget gammel, og at han som en Armenier haver ei uden ved andre Skribenter kunnet vide noget om vor Norden, hvorfore det er rimeligt, at han haver efter sit eget Sigende fulgt Pappum, en Skribent af stor Anseelse. Mærkeligt er det og, at man her haver saa gammel en Skribent, som sætter Gother baade i Norden, og i Tydskland. Hos Suidas (5) staaer, at de Alpiske Bierge skille imellem Gallier og Ailurer, hvor Gotherne havde fra lang Tid boet og havt Besætninger. Den Læsemaade Ailuri havde nær bragt mig med den lærde Reinesio til at læse Heruli, og siden at giøre mange Slutninger, men den flittige Küster lærte mig, at dette Stæd var taget af Procopii 2 Bog 28 Capitel om den Gothiske Krig, og at der burde læses Liguren. Heraf kan man see, hvor farligt det er paa Grund af et enkelt Stæd, som er ud af sin rette Sammenhæng, og en tvetydig Læsemaade, at fastsætte noget, heldst efter Skribenter, som ei

(5) Æ. Porti p. 189. t. 1, Küsteri p. 26. t. 1. v. Αλπειον.

ei skrive sammenhængende, men plukke noget hist, og noget her. Den lærde le Quien (6) haver best af alle samlet Efterretningerne om Bisperne i Gothia, og tilligemed viist, at disse Gother ere Procopii Gothi Tetraxitæ, og at Capha i Crim er disse Bispers Sæde. Han siger og, at deres Land kaldtes ellers Sphetzia, og Hovedbye Gotthia, hvilken den Tyrkiske Keiser Mahomet II. skal Aar 1475 have indtaget. Udi Keiser Leonis den Vises Regiering, som indfaldt fra 886 til 911, har dette Bispedom været det 34 i Tallet af dem, som stode under Patriarchen i Constantinopel. Af de 14 Bisper, som han opregner, høre de tvende første, og maaskee ogsaa den tredie ei til disse Gother, men til de saa kaldte Gothi minores. Mærkeligt er det at den sidste Bisp Parthenius haver siddet Aar 1721, og kaldes Caphæ og Gotthiæ Metropolit, thi dette viser uovervindeligen at der ere endnu Gother i Crim, og stadfæster Busbecqs Beretning. Skade kun, at Le Quien ei haver anført hvorfra han haver dette sidste. Han beretter ellers ogsaa, at efter Constantini Copronymi Død, som indfaldt Aar 775, blev den Gothiske Bisp Joannes overgivet i de Chazariske Fyrsters Hænder, som havde giort Indfald i Gothia, men at han udkom af dem, og begav sig til Amastris, hvor han døde. Det er Skade, at de Genuesiske Kroniker ere saa korte og manglende, thi ellers kunde man, i Anledning af deres Magts undergang paa Crim, have fundet noget angaaende Gotherne, og samme Klage maae jeg føre over dem, der have skrevet den Tyrkiske Historie. Men hvor mægtige end Gotherne vare udenlands, og hvor mægtige de end engang have været hiemme i Norden, saa finder man dog i de senere Tider, at deres Magt der er med Tiden bleven svæk-

ket

(6) Oriens Chr. t. I. p. 1239 — 1246.

ket, saa at Kongens Udvælgelse skeede altid først af de Svenske, hvilket Val Gotherne maatte siden lade sig befalde, hvorover Saxo (7) skriver, at Gotherne understode sig efter Ingonis Død (ved Pas Aar 1129) at udvælge Magnum til Konge, og søgte saaledes at forøge deres Værdighed ved at betage andre deres Herlighed, men at de Svenske vilde ei lade sig ved et ringere Folks Avind betage deres gamle Fortrin, og derfore ved et nyt Konge-Val giorde det Uretmæssige til intet, seende paa deres gamle Værdigheds Anseelse. Jornandes (8) vidner, at udi hans Tid kaldtes en Deel af Scythien, det mindre Scythien efter det store Scythien. Isidorus (9) siger, at det Gothiske Navn betyder i deres eget Sprog Styrke, saa at man kan være vis paa, at han haver udledet det af det gamle Ord: God ɔ: stærk; at Gotherne i Begyndelsen regieredes af Fyrster, men siden af Konger; at Athanaricus (i Valentis Tid) regierede i 13 Aar fra Valentis femte Aar af; at Alaric blev Gothernes Konge udi Theodosii Magni fierde Aar; at Gotherne giorde et Løfte, at de, saafremt de indtoge Rom, vilde spare alle dem som vare i Kirkerne, hvilket Løfte de ei alene holdte, men endog sparede alle dem, som uden for nævnede Christum og Helgene; at Gotherne havde een Herkomst med Scytherne, hvorfore og deres Navn Getæ er næsten det samme som Scythæ, da kun een Bogstav er forandret og frataget; at de vare af et hastigt Begreb, hurtige, stolende paa deres Styrke og Formoner, (saaledes oversætter jeg Conscientiæ viribus freti), af store Legems Kræfter, meget høye og anseelige, tappere og lidet agtende Saar; de vare baa-

(7) L. 13. p. 235.
(8) De reb. Get. c. 10. p. 624.
(9) Chron. p. 708. 709. 710. 712. 713. 714. 730 & 731.

de gode Fodgiængere og Ryttere, og figtede til Hest ei allene med Spyde, men endog med Kaste-Spyde, dog v... e de bedre Ryttere end Fodgiængere, og ovede ... sig dagl... i alle Slags Krigs-Lege; til Soes havde de ingen Lyst at føre Krig. Cassiodorus (10) opregner heel artigen alle de Ostro-Gothiske Kongers Egenskaber, sigende, at: Amalus skinnede af sin Lyksalighed, Ostrogotha af sin Taalmodighed, Agatha eller Athala af sin Fromhed, Munitaurius af sin Retviished (han nævnes ei hos Jornandem), Hunimundus af sin Smukhed, Thorismus (eller rettere Thorismundus) af sin Kydskhed, Unalamer (Walemir) af sin Oprigtighed, Theudimer af sin Gudsfrygt, og Theodericus af sin Klogskab. Enhver seer heraf, at Cassiodorus haver forbigaaet at opregne ...ange, hvoraf man maae slutte, at der haver intet være at sige om dem. Mærkeligt er det og at Cassiodorus nævner Ostrogotha, hvilket kan bringe en paa de Tanker, at det dog maae have været hans rette Navn, hvor underligt det end klinger. Efter et Manuscript af Jornande de rebus Geticis, som findes i Vatican i 8vo Num. 1890 paa Pergament, og som holdes for at have en Alder af 550 Aar, skal Theodemirs Fader have hedt Vandalaricus (11). Hos Apollonium Rhodium (12) findes et overmaade mærkeligt Sted, som jeg nu vil anføre, endskiønt det snarere burde have været anført, da jeg handlede om Alanerne. Han siger, at ved Peuce, hvor Ister faldt ud, blandedes med Thracier, hverken Scyther, Sigynner, Graukenii, eller Sindi, som beboede og udbredte sig paa den store og øde Mark Laurio. Herved anmærker Scholiasten, at Laurium var en Mark i Scythien, at Timonax taler om

Scyth

(10) Var. l. 11. ep. 1. p. 358.
(11) Peringskiöld in Cochlæi vitam Theoderici p. 277.
(12) Argon. l. 4. v. 320—322. Scholiast. ib.

Scythiske Folk, at Sindi boede ved Ister-Strømmen, at Herodianus, Hipponax og Hellanicus tale om dem, at de beseylede Bosporum, og endelig at Sigynnos var et Slags Spyde, der kaldtes ligesom Folket. Heraf slutter jeg, at alle disse Folk have været af forskiællig Art og Herkomst; Om Thracier og Scyther er det bekiendt; Alanerne boede i Sindica, hvoraf følger, at de ogsaa have været adskilte fra de andre, og følgeligen tiener det til at bestyrke min Mening, at de have været beslægtede med de Nordiske. Sigynæ have uden Tvil hørt til Sarmaterne, eller Slaverne, og forekomme allerede hos Herodotum. Graukenii siger Scholiasten intet om, og jeg kiender dem ei heller, med mindre de have Navn af Caucaso, som og kaldtes Graucasus. At Scholiasten synes at sætte Sinder nær Ister, kommer kun af de Gamles Ukyndighed, og kunde ogsaa siges paa en vis Maade af Grækerne, for hvilke de boede oven for Ister, hvorfore det ei altid maae tages i saa stræng en Mening, naar der siges, at de boede ved Ister, og strax menes at de boede lige ved den. Naar Scholiasten derimod siger, at Sindi beseylede Bosporum, saa giver han derved deres rette Bopæl tilkiende, thi Strabo vidner, at de udi hans Tid boede ved den Cimmeriske Bosporum. At det nu værende Languedoc i gamle Dage kaldet Gallia Narbonensis, og Septimania, ogsaa kaldtes Gothia, fordi Gotherne boede der længe, saa at Toulouse og Narbone vare endog deres Hovedstæder, er en bekiendt Sag, og forekommer hos mange gamle Skribenter (13). Et overmaade vigtigt Beviis for Gothernes Sæde i Preussen, som tilligemed tiener til at gotgiøre, at Ryget herom haver været længe ved, er at Kadlubko (14), en

(13) Lind. Cod. Leg. p. 307 in leg. Burgund.
(14) L. 3. Epist. 31. col. 744. l. 4. c. 19. col. 797 ad calcem Tomi I Dlugossi.

Polsk Skribent af det 13 Sæculo, kalder Preusserne altid Getter, med mindre man vilde sige, at han hertil haver taget Anledning af deres Naboer Samo-Gether, og at Ordet Geth kunde maaskee have sin Oprindelse af det Litthauiske, eller noget med det beslægtet Sprog. At Italien ofte udi den saa kaldte Wilkina Saga kaldes Amlunga Land, er og et Bevis paa Fortællingens Bedvarelse ved pure Tradition, thi jeg tviler høyligen paa, at de, der have skrevet bemældte Saga, have enten læst Jornandem eller Cassiodorum. I S. Stephani vita (15) siges: Bosporus, Cherson, Nicopolis, som ligge ved Pontum Euxinum henimod det Landskab Scythien, og strække sig hen ad det hule Gothien, (ved hvilket uden Tvil det i Crim forstaaes). At Sidonius Appollinaris (16) kalder West-Gotherne: Vesus, er uden Tvil alene skeet for Verse*t*s Skyld. Alcuinus (17) skriver en Epistel ad Abbates & Monachos Gothiæ, hvoraf sees, at Languedoc kaldtes endda ved Aar 800 almindeligen Gothia; thi Alcuinus døde først Aar 804. Geographus af Ravenna (18) beretter at Marcus (Aurelius uden Tvil) berommede Partherne, fordi han ei kiendte Gotherne. Han anfører mange Gothiske Philosophi og Skribentere: Aithanarit, Eldevaldus, Marcomirus, Menelac, Aristarchus. Han vidner og, at Gotherne ere gangne ud fra Øen Scanza. Hvorvel han nu synes, at have taget det meeste om denne Øe af Jornande, saa kan man dog ei vide, om han ikke haver havt nogle Efterretninger og Traditioner fra Gotherne selv, siden han opholdte sig i Ravenna, som havde været de Ost-Gothiske Kongers Residence. Da Justinianus paaførte Ost-Gotherne Krig, stod Dalma-

(15) Analect. Gr. p. 451.
(16) Carm. V. 1. v. 476.
(17) In Baluzii Misc. t. 1. p. 377.
(18) L. 4. c. 13. 14. l. 1. c. 12.

Dalmatien under dem (19). Mærkeligt er det, at iblant Gepiderne haver i det 6 Sæculo levet en Oustrigothus (20), hvilket gior det dog troligt, at Jornandis Ostrogotha haver fort det Navn. Udi Muratorii Inscriptioner (21) forekomme nogle af Theoderico, Athalarico, Leoregildo og den Vest-Gothiske Theoderico. Iblant dem er en Grændse-Steen ved Marsala i Sicilien mellem Gother og Vandaler. Om de Vest-Gothiske Kongers Val og Rettigheder findes gode Efterretninger hos Mascov (22) af de Spanske Conciliis. Abel (23) anfører af en Qvedlinborgs Kronike adskilligt om Hermanarico, Theoderico, Attila, som kommer meget overeens med det, der findes i Wilkina Saga. Et Anonymus hos Muratorium (24) taler om en Kirke i Ravenna, som Theoderic lod bygge Aar 518, og som endda stod udi Skribentens Tid, (som synes at have været 1346) og kaldtes Ecclesia Gothica, og nævner nogle andre af Theoderici Bygninger. Agnellus (25) fortæller adskilligt om Theoderico, og deriblant en Deel urigtigen, hvilket Muratorius herligen oplyser. Anastasius Bibliothecarius (26) haver og en Deel om Theoderico, heldst om hans Handeler med de Romerske Paver, og hans Gaver til St. Peter; og Vitæ Romanorum Pontificum (27) ligeledes om hans Handeler med Paverne. Den fortreflige Leibniz

(19) C. B. t. 2. Procop. de B. Goth. l. 1. c. 5. p. 9.
(20) Ib. p. 233. l. 4. c. 27.
(21) P. 266. n. 8. p. 425. n. 3. p. 467. n. 6. p. 468. n. 1. p. 495. n. 4. p. 504. n. 10. p. 1919. n. 4 & 10.
(22) Ges. d. Teut. Th. 2. App. p. 277.
(23) Sächs. Alt. p. 8.
(24) Scr. Ital. T. 1. part. 2. p. 575 & 576.
(25) Ib. Tom. 2. part. 1. p. 66 & 67. 72 & 73.
(26) Ib. T. 3. part. 2. p. 122 — 127.
(27) Ib. T. 3. part. 2. p. 45 — 48.

Leibnitz (28) vidner, at de fabelagtige Beretninger om Theoderico Veronensi bleve endda udi hans Tid siungne udi Tydskland i Amme-Stuerne. Elmacinus (29) fortæller, at Aar 93 af Hegira indtog Taric Spanien og Toledo, og fandt der Salomons Bord giort af Guld og Sølv, havende tre Krandser af Perler. Rodericus Ximenez (30), en Spansk Historieskriver, har giort det endda prægtigere end den Arabiske, saafremt det er samme Bord, sigende, at det var af en grøn Steen, og havende 365 Fødder, som alle vare giorde af den samme ene Steen. Jeg meener at det haver været en Astronomisk Tavle, hvorpaa iblant andet Dagene i Aaret have staaet antegnede. Gotherne have uden Tvil faaet det, da de plyndrede Rom under Alarico.

§. LVII.

Om Gothernes Vandringer, Sæde, Elde, Colonier, Magt ꝛc. efter nye Skribenter.

Nu vil jeg opregne de nyeres Meninger om alt dette, deels for ei at beskyldes for, at have forbigaaet noget, deels og, fordi en Deel af dem kan tiene til Oplysning. Mericus Casaubonus (31) vil, at Geter have været Tydske, og at Gother have været det samme Folk, som og at alle de paa de Kanter boende Folk, have fra Forstningen været af Tydsk Herkomst, men ere siden blevne trængde længere imod Norden af Folk af anden Slægt, færdeles Græker, som og tildeels have blandet sig med dem, og derved opfyldt deres Sprog med Grækiske Ord. Om de Gothiske Konger i Italien og Spanien deres Mønter kan efterſees

de

(28) Syll. nova Epist. vol. 1. p. 652 & 653.

(29) H. Sarac. l. 1. c. 13. p. 71.

(30) Ad calcem Elmacini c. 9. p. 9.

(31) De 4 linguis p. 384 — 391.

de neden under anførte Skribenter (32). Peringskiold (33) beretter, at den bekiendte Sparfvenfelt haver antegnet, at han Aar 1685 haver talet med den Moldauer Nicolao Spathario, som var Gesandt fra Czaren i Rusland til Kong Carl XI. i Sverrige, og at han haver fortaalt ham, at udi Crim boede endda Gother udi 300 Landsbyer, som havde et særdeles Tydsk Sprog, og vare Christne, og hvis Biskop opholdt sig i Caffa; men foruden det Tydske talte de og et andet Sprog, som de kaldte det Gothiske, og som de havde havt ubedærvet indtil Tatarernes Indfald. Et herligt Vidnesbyrd, som tiener til at stadfæste hvad jeg forhen haver anført om disse Gother. Rhodius (34) taler om det Folk ved Vicenza, om hvis Sprog Pezzo nyligen haver handlet, og siger at det er et Tydsk og ei Gothisk Folk (men da Gotherne for en stor Deel vare virkelige Tydske, og deres Sprog nærmer sig saa meget det Tydske, og de desuden holdte sig længst imod Justiniani Vaaben i Egnen af Brescia og Verona, der ligge ei langt fra Vicenza, saa er det dog ei saa gandske urimeligt, at de kunne være Levninger af Gotherne, med mindre at de ere komne ind med nogen af de Tydske Keysere i de senere

(32) I. G. Eccard de numis explicatu difficilioribus. Lipsiæ 4to 1729 p. 11 & 12. Le Blanc Mon. de France p. 59 & 60. A. Augustini Dial. 7. p. 107 & 108. Cochlæi vita Theoderici p. 542. Lind. Cod. Leg. p. 307. Du Cange de num. Imp. Const. ad calcem gloss. med. Lat. t. 4. p. 52. Mascovs Gesch. d. Teut. Th. 2. App. p. 173 &c. Wormii Lit. p. 71 & 72, hvor der uretteligen menes, at de gamle Spanske Mønter have været Gothiske, fordi nogle Bogstaver paa dem ligne Runerne. Mediobarbi Numis. Rom. p. 560. 567. 568. Banduri Num. Rom. p. 615. 643 — 647. Paruta & Leonardi Augustini Sicilia Numis. part. 3. Tab. 183 & 184 in Grævii & Burmanni Thes. ant. It. & Sic. t. 10. part. 8.

(33) Peringskiöld in Cochlæi vit. Theod. p. 348.

(34) In Wormii Ep. t. 1. p. 66 & 67.

senere Tider). Prætorius (35) vil, at Gotherne skulle først have boet i Dacien, siden i Pannonien, derpaa i Moesien, og saa fremdeles, men deres første og ældste Sæde sætter han i Sarmatien, paa den urigtige Grund, at de have været Slaver. Leo Africanus (36) paastaaer, at Gother have engang boet i Mauritanien, at de der skulle efter Rygtet have bygget den Stad Azafi (uden Tvil Saffia), ligeledes den Bye Merameris, 14 Mile derfra; at de overgave den Stad Sela i det Kongerige Fez til Mahometanerne, som under Tarics Anforsel komme did, at den Deel af Byen Fez, som kaldtes Cæsarea, havde tilhørt Gotherne, at Arzilla tilhørte Fyrsten af Ceuta, dog under Gothisk Skyts, at Mahometanerne indtoge den i det 94 Aar af Hegira, (det er 713), at de besadde den i 220 Aar (det er til 926), da Angli, som vare Afgudsdyrkere, beleyrede og indtoge den efter Gothernes Overtalelse, som vare Christne. (Dersom herudi er noget rigtigt, saa maae Skribenten have blandet Angli og Normanni sammen, hvilket saa meget lettere kunde skee, saasom de sidste boede da i stor Mængde i Engelland, og ere maaskee derfra komne til Arzilla; og saa seer man ogsaa heraf, hvor længe der endda have boet Gother, eller rettere Vandaler, i Africa, hvilke Autor mænger sammen, fordi de sidste vare en Green af de første), og ødelagde den saaledes, at den derpaa laae forladt i 30 Aar; at Ceuta hørte ogsaa Gotherne til; ligeledes Tettegius, Melela, Sersel, Bona, Tebessa og Tripolis; at alle de som beboe Biergene ved Algier og Bugia have den Sædvane, at male et sort Kaars paa Kævebenet, saa og inden

(35) O. Goth, l. 1. p. 87 &c.

(36) Descr. Africæ p. 61. 186. 194. 258. 307. 403. 404. 410. 412. 444. 514. 515. 523. 537. 538. 544. 549. 554. 585.

inden i hyre Haand, hvilken Skik skal være kommet deraf, at Gotherne erklærede, da de indtoge Landet, at alle de, som vilde blive Christne, skulde være frie for at betale Skat, og derfore lade sig tegne paa denne Maade, ved hvilken Skik de siden ere blevne, endskiont de nu omstunder ere alle Muhammedaner; at Gotherne odelagde den Bye Temendfust, som laae 12000 Skridt fra Algier, saa og Sucaicada, og Murene af Cholo; og at Romerne forlode Carthago ved Muhammedanernes Ankomst, og begave sig til Bona, og at Gotherne overgave den til dem. Da Leo er en Skribent af stor Anseelse og Troværdighed, saa kan dette tiene til at vise hvorvidt Vandalernes Herskab haver strakt sig i Africa; men det bliver ellers Sporsmaal, om han ei haver kaldet dem Gother, fordi Muhammedanerne, iblant hvilke han meest levede, bedre kiendte Gotherne fra Spanien af, end Vandalerne, der for saa lang Tid tilbage havde beboet Africa, og ogsaa i saa kort Tid beherskede det, saa det er rimeligt at Traditionen ei har saa vel kunnet bevare deres Navn; man seer ellers ogsaa heraf, at der endda have boet Vandaler i Africa ved Arabernes Ankomst. Udi Boissardi Antiquitatibus Romanis (37) forekommer en Mand der strider med en Love, og en Inscription om Indtagelsen af Rom ved Alaricum, hvilken endnu skal være at see i den Mediceiske Hauge (38) i Rom, men endskiont Statuen er gammel, saa er det dog klart at Inscriptionen er sat i nyere Tider, baade fordi der staaer en gandske nye Inscription neden under af 1527, saa og, og det fornemmeligen, fordi et urigtigt Aar, nemlig 412, i Stædet for 410 opgives i den anden; Ei at tale om at det da ei endnu

(37) Part. 2. M. p. 1.
(38) Wadskiærs Skueplads p. 20.

var brugeligt at skrive fra Christi Fødsel; Og naar da Inscriptionen bortfalder, saa er det umueligt at vide, om denne Statue er opsat i Henseende til bemældte Begivenhed. Cambden (39) anfører deres Mening, som giøre Scoterne til et Gothisk Folk, og det saaledes, at han synes at bifalde den, men de Nyere have ved nøye at undersøge Gothernes Sprog tydeligen viist, at Scoterne ere Celter, hvilke vare gandske adskilte fra de Nordiske og de Tydske. Adskillige (40) have handlet om i hvilke Lande Gotherne have nedsat sig, og efterladt sig Fodspor, iblant hvilke Loccenius er, som giør det for kort og urigtigt, og henfører dem til Lande, og Byers og Folks Navne fra dem, som enten ere gandske urigtige, eller i det mindste ubevislige. Nogen større Grund synes de at have, som udlede Navnet af den Spanske Province Catalonien fra Gother og Alaner, som der skulle have boet mængde sammen, eller og fra Gother alene (41), hvorimod dog strider, at en Skribent af det femte Sæculo lader Alanerne kort efter deres Ankomst til Spanien, og forend Gotherne komme derind, alerede i det Aar 412, nedsætte sig i Lusitanien, og den Carthaginensiske Province, og der Aar 419 gandske overvindes og udryddes af Gotherne, saa at de faae overblevne underkastede sig den Vandaliske Konge, som opholdte sig i Gallicien (42), hvortil kommer at Navnet Catalonien synes dog

(39) Brit. Edit. lat. p. 88. Angl. t. 2. col. 148 & 149. Grotii Proleg. in H. Goth. p. 60.

(40) Loccenii ant. l. 3. c. 8. p. 136. Becani orig. p. 700. Peringskiöld in vita Theod. p. 447 &c.

(41) Loccenii Ant. p. 138. Du Cange Gloss. Med. Lat. t. 1. præf. p. 29. Wallins Goth. Saml. p. 89 og 90. Skinner Etym. Angl. v. Catalonia. Cellarii not. O. ant. t. 1. p. 146. Castellani Crantzii Vand. p. 20.

(42) Idatius chron. in Euseb. thes. temp. p. 21 & 22.

dog at vige noget for langt fra det Gothiske Navn. P. Jovius (43) fortæller heel mærkeligen, at den Russiske Gesandt Demetrius til Pave Clemens VII. havde fortaalt ham, at de Gother, som indtoge Rom, vare ei alle virkelige Gother, men kun kaldte saaledes, fordi Gotherne, der beboede Scandinavien, havde været Begyndere af Toget, og at der havde været Moschoviter (hvilket maae udlægges saaledes, saafremt herudi skal være nogen rigtig Mening, at der vare Folk, og maaskee ogsaa Slaver, fra det Land, som siden blev kaldet Moscau) iblant dem, saa og en Sværm af Liflændere og Tatarer fra Wolga (hvor senere Folks Navne ere atter anvendte paa ældre, og hvilket tiener til at bekræfte den Sætning at Scirer og Hirrer have boet i Lifland og de Egne). Jordan (44) blander Gother og Geter sammen, og mener at Ptolemæi Exobygitæ have været en Green af dem, og at deres Navn er af det Grædske Sprog, og betyder saa meget som et Folk af 6 Stammer. Han regner ellers retteligen nok, Heruler, Longobarder (om hvilke man dog har stor Aarsag at tvile) Rugier, Scyrer til Gother, som han holder for at have været et almindeligt Navn. Grotius (45) vidner efter Petrum Baptistam Burgum, at Gothia i Crim kaldes Capitaneatus Gothiæ i det Genuesiske Archiv. Boxhorn (46) vil, at Gother og Huner skulle have nedsat sig i Canton Uri i Schweitz, men anfører intet Beviis herfor. Den lærde Wilde (47) paastaaer, at Jornandis Beric er den Cimbriske Konge Bojorix, men hverken synes det, at man kan gaae med den Gothiske Udvan-

(43) In Herbersteinii rerum Muscovit. comm. p. 160 & 164.
(44) Orig. Slav. part. 1. c. 14. p. 52.
(45) Proleg. in H. Goth. p. 19.
(46) Orig. Gall. p. 114.
(47) Indled. til Puffendorffs Svenska Historia Förb. p. 298.

dring saa langt tilbage i Tiden, som med den Cimbriske, og besuden giver alting tilkiende, at Cimbrer og Gother have været tvende adskilte Folk, hvorvel de fra det første af have stammet fra ett og det samme Folk. Keder (48) taler om en Guld-Mønt af den Romerske Keyser Julius Nepos, fundet Aar 1670 i Jylland, ei langt fra Randers. At det Narbonensiske Gallien blev efter Gotherne, fordi de længe opholdte sig der, kaldet Gothia, er en bekiendt Sag (49), men om dette Landskab har deraf udi senere Tider faaet det Navn Languedoc, hvilket skulde sige saa meget, som et Land hvor det Gothiske Sprog taltes (50), tvivler jeg høyligen paa, da det er meget mere rimeligt, at Frankrige inddeeltes udi Middelalderen i Henseende til Sproget i tvende Parter, hvoraf den ene kaldtes Langued'oui, og den anden Languedoc, fordi de første sagde: Oui, og de andre Oc (51). Ved Weixelen udi det Pohlske Preussen skal endnu findes en Bondebye ved Navn Goodland (52), hvorudi en Levning af det Gothiske Navn synes at stikke; at jeg nu ei skal tale om den berømte Bye Dantzig, paa Latin Gedanum, og undertiden i Middelalderen kaldet Gdansk, eftersom dens Navn synes snarere at komme overeens med det Danske. Spener (53) har en artig Mening om Aarsagen til de mange og adskillige Navne paa de Gothiske Folk, nemlig at de giorde det, for ved saadanne ubekiendte Navne, at indjage Romerne desto mere Frygt, og bekræfter

(48) In aureo numo Othini p. 66 & 67.

(49) A. Augustini Dial. 6. p. 95. Lindenbrogii Cod. Leg. p. 1408. Valesii not. Gall. p. 515 & 516, hvor der vises at dette Navn har endog 1322 været i Brug. Menage Dict. Etym. p. 433 præf. p. 4.

(50) Valesii not. Gall. p. 515.

(51) Valesii not. Gall. p. 516.

(52) Speneri Not. Germ. ant. l. 5. c. 4. p. 71.

(53) Ib. l. 6. c. 1. p. 225. not. a.

kræfter han [illegible]ne sin Mening ved et Sted hos Synesium; imidlertid troer jeg dog ei, at dette har været den eeneste Aarsag, men at Romerne have maaskee undertiden selv af Vankundighed forøget Navnene uden Fornødenhed, tagende snart Anledning af et Slags Klædedragt, snart af et Slags Vaaben, og snart ogsaa af deres Bopæl ved en Flod, Bierg 2c.; ligesom det og paa den anden Side er viist at Gotherne vare virkeligen deelte i mange og adskillige Folk, der beherskedes af forskiællige Regentere, og førte ofte Krige med hinanden. Timon mener, at nogle af de Tydske, som boe i Siebenbürgen, og hvoraf de fleste ere Saxer, kunne maaskee stamme fra Gotherne, da de boede i Dacien (54). Toppeltinus (55) derimod henfører alle de Tydske i Siebenbürgen fra Gotherne, og siger, at de kalde sig selv Detschen, hvilket han udleder af Dacier, og at de derimod kalde de Tydske Miesir, som han henfører af det Franske Monsieur, og mener derhos, at de ei kaldte de Tydske anderledes end sig, saafremt de vare eet Folk. Han paastaaer ogsaa, at udi deres Sprog forekomme Franske, Italienske, Spanske, Engelske, Tyrkiske og Tatariske Ord, men anfører næsten ingen af dem. At han giør de Tydske i Siebenbürgen til Dacier, beroer fornemmeligen hos ham paa den falske Sætning, at Gotherne ere de gamle Dacier, og at Dacien er Gothernes ældste Sæde, hvilket han meest vil bevise derved, at de Daciske Dragter, som findes paa Trajani Støtte, komme overeens med dem Saxerne i Siebenbürgen endnu bruge, til hvilken Ende han haver ladet [illegible] afstikke paa ti Kobber-Plader, men hvoraf sees, at Overeensstemmelsen ikke er saa stor, som han foregiver. Det

 Privi-

(54) Imago ant. Hung. P. 2. c. 10. p. 50. Addit. p. 16.
(55) Orig. Trans-Sylv. ;. 24 66. 75 &c. 89 &c. 17. 18.

Privilegium han selv anfører, givet af den Ungerske Konge Andrea til Saxerne, kalder dem ogsaa Tydske, og er derudi mærkværdigt, at det beskriver deres Grændser fra Varoſs til Baralt, og befatter derudi Siculernes Land, saa og de Lande Sebus og Daraus. Den lærde Otrokocsi (56) holder ogsaa for, at disse saa kaldte Saxer ere Levninger af Alaner og Gother, som ere didhen flyede for Hunerne. Büsching (57) gior dem deels til Levninger af Gepider, og deels siger han at de ere Efterkommere af de Saxer, som den Ungerske Konge Geysa II. kaldte did. Saa vidt jeg har ellers læst og hørt af Reysende, saa er deres Sprog det Saxiske, hvorfore de og vel rimeligen blive Saxer, didhen bragte i det 12 Sæculo, hvorvel jeg derhos ei nægter, at jo nogle faae iblant dem kan stamme fra Gother og Gepider. Matthias a Michov (58) skriver, at da Tatarer fulde ind i Europa, bleve ingen Gother, (som han dog uforsvarligen sammenblander med Polouzier), tilovers uden i Crim, hvor deres Fyrster, som vare af Gothisk Herkomst og Sprog, regierede paa Slottet Mancup, hvilket blev indtaget af den Tyrkiske Keiser, Mahomet, og de tvende Fyrster og Brødre dræbte. Den lærde Frankfurter Uffenbach taler i sine Reiser (59) taler om en Guld Bracteat af den Gothiske Konge Indrik, som den berømte Eggeling i Bremen besad; men forud sat, at Indrik er ret læst, saa kiender jeg ingen Konge af saadant Navn. Den fortreflige Du Cange (60) haver smukt afhandlet, hvorfore de Gothiske Konger kaldte sig Flavii, nemlig for herudi at efterfølge de Romerske Keisere, Consules,

(56) Orig. Hung. Part. 1. p. 69.
(57) Geogr. 1 Theil 2 Band. p. 1187.
(58) De Sarmatia Asiana l. 1. in N. Orbe Regionum p. 61.
(59) Th. 2. p. 200 & 201.
(60) Gloss. Med. Lat. t. 2. p. 460 v. Flavii.

fikes, og andre fornemme Folk, saa at det Gothiske Rige kaldtes derfore underliden Flavia. Schwartz (61) viser, at de ved Havet beliggende Fiskerhyse og Dorper udi Pommern, endog ved de Meklenborgske Grændser, kaldtes endda Aar 1326 Vitter. Sporsmaal om Witland i Preussen ei haver faaet Navn af dem, med mindre man vilde sige, at de havde faaet deres Navn af Gother, Gyther, Gither, hvilket sidste, om det er rigtigt, tiener til at bevise, at Gother have i gamle Dage boet i Pommern, en Sag som jeg dog ei for meget tør paastaae, da det er langt bevisligere, at de have boet østen, end vesten for Weixel. Eccard (62) mener, at Amalus haver været Stifteren af den Amaliske Slægt, og at de tre for ham nævnte have vel været bekiendte Fyrster iblant Gotherne, men at han ei haver stammet fra dem, saasom Familierne kaldes efter de første Stiftere man kiender. Men jeg svarer hertil, at man bør ei uden Aarsag vige fra Jornande, og at den sidste Sætning ei er rigtig, hvilket de Merovingiske og Carolingiske Kongeslægter i Frankrige viser, som efter den burde være stiftede af Merovæo og Carolo. Han mener og, at Gapt er den samme som Catualda, og har for sig, at Tiden kommer nogenlunde, og Folket ganske overeens, men siden Jornandes lader de første Gother udgaae fra Norden, og han sætter Gapt i Spidsen af Amalerne, saa er det rimeligt, at han og haver meent, at Gapt er kommet fra Norden, og formodentligen bliver han derfore Gaut efter min Giætning. Imidlertid maae jeg tilstaae, at denne er ei den ulykkeligste af Eccards Giætninger. Scaliger (63) vidner, at Gotherne udi Crim havde endda

(61) Geogr. d. Nord. Teutsch. p. 217. not. 1.
(62) Orig. Germ. p. 307 & 308.
(63) Can. Isagog. l. 3. p. 347 in thes. temp.

endda udi hans Tid, det er Aar 1606, begge Testamenter paa samme Sprog som Ulphilas havde brugt, og skrevne med hans Bogstaver. Han anfører og disse Chalcocondylæ Ord: Tatarerne undertvunge Gother og Genueser, som beboede Staden Capha. Men jeg haver ei kunnet finde dette Sted i Henseende til Gotherne hos bemældte Skribent. Boysen (64) igiendriver Conringium, som vil, at Gotherne ere gangne fra Tydskland til Scandinavien, og iblant andet grunder sig paa en formeent Lighed imellem Tydske og Nordiske Stæders Navne, hvoraf man dog ligesaa let kunde slutte det, som var tvertimod, og hvortil Boysen ogsaa vel svarer, at de Tydske Byer ei ere nær saa gamle, at de formaae at opstige til den Tid, da man med Vished veed, at Gotherne have boet i Norden. Sparfwenfelt (65) haver beviist, deels ved Bogger, deels ved sin egen Erfarenhed, at Cagother i Landskabet Bearn imellem de Stæder Pau og Oleron, og Sanct Christine og Canfrancia i Aragonien, stamme fra Gotherne, og Batveci, som boe tolv Spanske Mile fra Salamanca, ligeledes, hvilke sidste skulle endda tale noget Gothisk, (endskiønt jeg maae tilstaae, at den hele Tildragelse med dem synes at være en Fabel), og ellers skal han have nævnet en Egn i Spanien, hvor der endda taltes pur Gothisk, men Skade kun at dets Navn ei er optegnet; ikke at jeg tviler paa, at der jo endnu ere stærke Levninger af det Gothiske Sprog i Spanien, og sønder paa i Frankerige, men at det var vigtigt, at have en god Deel af de Ord opteghede, thi jeg er vis paa, at de vilde da tiene til at bevise, at Sproget i Ulphilæ Evangelier er Gothisk. Jeg er siden kommet over Histoire de Bearn par Pierre de Marca, trykt i Paris

(64) Mon. Magd. t. 1. præf. f. c. 2.

(65) Cochlæi vita Theod. p. 503 — 506. Wallins Gôth. Handl. p. 90.

Digitized by Google

Paris 1640 f. som Cochlæus beraaber sig paa. Der siges L. 1. C. 16. P. 71-75, at Belleforest og den almindelig Meninge haver udgivet de Cagots eller Capots, som opholde sig i Bearn og paa mange Stæder i Gascogne, for Visi-Gothernes Efterkommere; at de ere usle Folk, og ansees for Spedalske, hvorfore og al Omgang med andre er dem forbudet i Coustumen af Bearn, og efter de angrændsende Provinciers Sædvane, hvorfore de maae og gaae giennem en særdeles Dør ind i Kirken, hvor de have deres Vievands Kar og Stole for sig selv. De boe afsides i smaae Huse, og ere meest Tømmermænd, og maae ei bære Vaaben. Efter den gamle For ɔ: Rettergangs Bog, i Bearn behøvte 7 saadannes Vidne til at veye op een andens. Man troer at deres Navn vil sige saa meget som Cans Goth ɔ: Hunde Gother, hvilket Navn saa og Mistanke af Spedalskhed man haver tillagt Gotherne af Had til den Arianske Lære, og den Haardhed de havde der øvet. Men Autor bifalder ei alt dette, som alene grunder sig paa Overeenstemmelsen imellem de Navne Cagôt og Got, da dog disse arme Folk ei føre det Navn Cagot, uden i den nye Coustume af Bearn af 1551, og kaldes derimod i de ældre skrevne Fors, Chrestiaas ɔ: Christne, hvorfore og Almuen endnu kalder den Egn, hvor de boe, de Christnes Qvarteer, og i almindelig Tale kaldes de snarere Christne, end Cagots. I en Samling af Stænderne holdet i Pau 1460 kaldes de Christne, og Gezitains; I Nedre Navarre, Bigorre &c. kaldes de om hinanden Capots, Gahets, Gezits, Gezitains og Christne. Man finder og at de en Tid for 1460 have baaret en Gaase-Fod, mærket paa deres Klæder. Om disse Folk findes ellers alerede Efterretninger fra Aar 1000, og 1074 kaldes de i den gamle For af Navarra Gaffos, og beskyldes for Spedalskhed. Bosquet skal have

ledet

udet disse Folks Herkomst fra Joderne, men Autor vil at de ere Levninger af de Saracener, som giorde Indfald i Frankerige, og bleve overvundne af Carolo Martello, og som da efter hans Formodning ere blevne der tilbage, og have antaget den Christne Troe; og dette gior han meget rimeligt: Dog bringer han det ei til nogen fuldkommen Vished; men derimod synes mig, at han gior det vist, at de ei ere Gother. Hartknoch (66) taler om en Dorp Guttland eller Gootland i Preussen ved Weixelen. Udi det 12 Sæculo kaldtes St. Gilles i Languedoc endda Palatium Gothorum, og den derved liggende Skov Selua Gothesca (67). Følgende neden under anførte Skribenter (68) have samlet endeel om Gotherne, hvoriblant dog forekomme hos nogle mange urigtige Ting. Den Inscription som mange omtale at være fundet ved St. Gilles til Athaulfi og Placidiæ Ære, er aabenbare opdigtet (69). Stumpf (70) vil ogsaa, at Indvaanerne i Canton Uri stamme fra Gotherne. Til at oplyse, at Geter ei have været Gother, men at de sidste kaldtes saaledes, fordi de boede i de førstes Land, kan tiene at man finder, at Slaver ere i det 6,

7, 9,

(66) Diss. II. de antiquis Prussiæ populis §. VIII. p. 29 & 30. ad calcem Chron. Petri de Dusburg.

(67) Mascovs G. d. Teut. Th. 1. p. 378.

(68) Id. Th. 2. app. 43 &c. J. Magnus Goth. Sveorumqve H. p. 18 — 624. Schurzfl. Op. Hist. Polit. p. 389 — 406. Arpe Themis Cim. p. 77 — 109. Crantzii Chron. Regn. Aqvil. p. 369 — 540. Lazius de gentium migrationibus p. 676 — 745. Wachter gloss. v. Gode, Gothi, Gott. Schilteri thes. ant. Teut. t. 3. v. Gothe p. 395 — 400. Cluverii Germ. l. 3. p. 128 — 141. Schöning om de Nordiske Folks Oprindelse p. 121 — 135. 247—250. hvor der findes fortreflige Ting.

(69) Mascov p. 77 — 86.

(70) Beschr. d. Eid. Gen. f. 450.

7, 9, 12 Sæculo ogsaa blevne kaldte Geter (71), alene af samme Aarsag, thi ellers maatte man troe, at Geter, som dog egentligen vare Thracier, Gother, der uden Tvist vare Tydske og Nordiske, og Slaver havde været af een Slægt og Hoved-Folk, hvilket var at blande alting sammen. Arpe (72) vil for-andre Ruithones hos Tacitum til Withones, og paa den Grund giøre dem til Gother, men jeg haver i min anden Tome formodet, at der snarere bør læses Teutones. Naar man vil læse noget for Spøg, saa kan Herman von der Hardt (73) tiene dertil, som forklarer Synd-Floden om Scythiske og Gothiske Krige og Indfald i Asien. Strelow (74) vil, at Øen Gulland allerede er bleven bebygt Aar 2264, (hvilket er længe forend det er mueligt efter Udbredelsens Regler), at alle Gother ere udgangne derfra, undtagen at en Deel Cimbrer, Witter eller Jyder skulle have været med, hvilke dog forend dette skeede havde nedsat sig paa Gulland, og beskriver han alting saa noye, ret ligesom han kunde have været med. Men nu omstunder lader vel ingen sig mere bedrage ved denne falske Gullandske Hypothesis, som for en stor Deel er opfundet i det 16 Sæculo af Johanne Bonsack, Abbed i Roma Kloster paa Øen Gulland (75), hvorvel noget deraf er ældre, og vist fra det 13 Sæculo. Saaledes synes den Beretning, at Gotherne ere udgangne fra Øen Gulland, at være en Deel ældre end Bonsack, thi bag ved den Gothlandske Lov (76) staaer: at Guterne lode hver tredie Mand fare bort af Landet,

(71) Pubitschka Gesch. Böhmens 1 Th. p. 161.
(72) Them. Cimbr. p. 78.
(73) In Jobum.
(74) Gulland. Chrön. p. 6. 25. 31. 37. 38.
(75) Wallins Göth. Handel p. 44 — 46.
(76) P. 47 og 48.

Landet, fordi det blev dem for trangt; men de vilde unødigen bort, og boede derfore først paa Torsborg (hvilket ligger paa Gulland), og da de blevne drevne derfra paa Faarøerne (hvilke ligge en halv Miil fra Gulland), og siden paa Dagøn ved Estland, hvor de bygde en Fæstning, som endda sees. Derefter fore de op ad Duna-Floden igiennem Rusland, og derfra til Grækenland, hvor de nedlode sig, og hvor de endda boede og havde vedligeholdt noget af Gullands Sprog. Da nu Afgudeeriet, ja endog visse Slags deraf, saa stærkt forbydes i denne Lovbog, saa holder jeg for, at den ei kan være yngre end af det 13 Sæculo; og da Traditionen om Gothernes Udtog haver venteligen endda været en god Deel ældre, saa bør det ei saa lige altsammen gandske og aldeles forkastes, allerheldst den Sagn, at de først boede paa Faarøerne, som ere nogle smaae Øer, tiener til at bekræfte Jornandis Beretning, at Gothernes Udtog skeede kun paa tre Skibe; saa og bør ei heller den forkastes, at det Gothiske Sprog endda holdtes nogenlunde ved Magt ibland dem i det Grækiske Keyserdom. Men at alle Gother, endog indskrænkede til de Nordiske, som giorde saa store Bedrifter imod Romerne, skulde være komne fra Øen Gulland, er urimeligt, allerheldst udi Forstningen er vel skeet mere end een Udvandring. Men at de kan have samlet sig paa Gulland, som laae i Veyen for dem, er rimeligt, og kan have givet Anledning til denne Sagn. At de skulde først have paa det faste Land nedsat sig i Estland, kan tiene til at bestyrke noget de nyeres Meninger, som holde dette for rigtigt, og som finde Limeruger i Holmgard. Da og Scirer og Hirrer, Gothiske Folk, have boet paa de Kanter, og Pytheæ Gother have maat strække sig der op, saa faaer denne Mening derved nye Styrke. Endskiønt den nu alt-

saa

saa ei er urimelig, og jeg er langt fra at kunne bevise den at være urigtig, som man alt for ofte ei kan udi saa gamle Ting, saa holder jeg dog for rigtigere den forhen af mig antagne Mening, at Gotherne have landet enten ved Weixelen i Preussen, eller og i Pommern, ei langt fra Rügen. Ludewig (77) nægter, at Gotherne ere komne fra Scandinavien, og mener, at de alene ere Taciti Gothones. Men hans fornemste Grund, at Gregorius Torunensis kalder begge Aqvitanier, Geminam Germaniam, er kun svag, thi Ruinart (78) der den Læsemaade Geminæ Germanæ, som en Codex har, for rettere, saa at Gregorius har efter den kaldet begge Aqvitanier Søstre; men om end Læsemaaden er rigtig, saa følger dog deraf intet andet end at Gregorius haver holdet Gotherne for Tydske, som og efter min Mening er rigtig nok, uden at man derfor veed, om han haver nægtet at og Nordiske have været iblant dem Wachter (79) holder for at Gode, som hos Schwaberne betyder en lang stor Mand, er kommet ind iblant dem ved Juthunger eller Alemanner. Er det første rigtigt, saa tiener det til at bekræfte en Mening jeg har, at Juthungerne stamme fra Jyderne. Men at Wachter vil heraf udlede Gothernes Navn behager mig ei, thi derved sammenblandes Jeter og Joter med Gother. Cluverius (80) vil, at der bør læses Gutones hos Strabo i Stædet for Butones, hvilket synes meget rimeligt. Den skarpsindige Torfæus (81) formoder, at Gothernes Udtog fra Norden under Berico

 er

(77) Würz. Ges. schr. Vorb. p. 78.
(78) H. Franc. Greg. Turon. l. 2. c. 25. col. 77. not. d. col. 1391.
(79) Gloss. v. Gode col. 599.
(80) Germ. l. 3. c. 34. p. 128.
(81) Seri. p. 197.

er enten skeet 240, eller 170 Aar for Christi Fødsel, og paastaaer, at det maae endelig være gaaet for sig forend den sidste Odins Ankomst til Norden, thi ellers maatte man iblant de udenlandske Gother finde Spor efter hans og de andre Asers Dyrkelse, saa og efter Runerne. Men jeg haver forhen paa adskillige Stæder viist, at man og haver saadanne, hvorvel ei saa tydelige, som det var at ønske, og tilligemed haver jeg viist efter Jornandem, at den Gothiske Udvandring kan ei sættes saa tilig. Naar Olaus Magnus (82) lader utallige gamle Folk vandre ud fra norden, og deriblant endog: Samogether, Massagether, Huner, Amazoner, Parther, Avarer, Slaver, Alaner, Sember, Bulgarer &c., saa er der ingen Tvil paa, at han jo gaaer meget for vidt, og har herudi viist sig som en Forgiænger af Rudbec. Den fortreflige Svenske Historieskriver Bring (83) vil, at Visi-Gothi skulle have Navn af Visir, der paa gammel Nordisk betydde en Anfører, men da Ostro-Gotherne have uden al Tvil Navn af det de boede imod Øster, saa er intet rimeligere, end at Visi-Gother have Navn af det de boede imod Vester, og da saavel West- som Ost-Gother findes fra ældgammel Tid i Sverrige, saa er det rimeligt, [illegible]e bragt Navnet med sig derfra. Den Scandiske Konge [illegible]ulf, som Jornandes omtaler at have taget Flugten til den Ost-Gothiske Konge Theodericum, mener Bring at have regieret i Skaane, og Navnet af det Folk Hrochiranni, som han regierede over, at være tilovers i det gamle Navn Hartåker i Skaane, hvilket Herred nu kaldes Harjager. Udi Spanien kaldes endnu den høye Adel: Hyos dal Godos ɔ; Gothernes

(82) Charta Gothica apud Peringsk. in notis ad Cochlæi vitam Theoderici p. 421 & 422.

(83) Swea R. H. 1 Deel p. 555. not. 4. p. 562. not. 3.

Gothernes Sønner, eller Hydalgos, og bryste Spanierne sig ei lidet af, at stamme fra Gotherne (84). Langhorn (85) mener, at Picter og Scoter have været Gother. Peringskiöld (86) vil, at de gamle Gothiske Kongers Vaaben haver været en Løve, at der paa vore Runiske Monumenter skal tales om de Gothiske Udtoge, at der i Stædet for tre Skibe hos Jornandem, som Gotherne foere ud med, bør læses 3000, at Scania vil sige saa meget som Ascania af Askur ɔ: et Skib, hvilket altsammen maae henregnes til de lærde Drømme. Noget mærkeligere er det, naar han (87) efter Müller, og han igien efter Martinius, vidner, at den sidste skal i det Landskab Fokien i den Stad Changcheu i China have seet en gammel Latinsk Codex, skrevet med Gothiske Bogstaver; men Spørsmaal, om ei Martinius haver meent de Latinske Bogstaver fra Middelalderen, som almindeligen, endskiønt urigtigen kaldes de Gothiske. Men i saa Fald var det endda rart nok, at saadan Bog var kommet til China. Zeiler (88) beretter efter Marium Nigrum, at den gemene Mand i Lithauen paastaaer at stamme fra Gotherne; men da Sproget viser noget gandske andet, saa kan jeg ei troe at denne falske Tanke er almindelig. Bilibaldus Pirckeimer (89) skriver, at Ost-Gotherne endda udi hans Tid beboede Biergene i Crim, dog imod Skats Erleggelse til Tyrken, og nærede sig af at dyrke Viinbierge. Paa Marken ved Verona skal findes mange Grav-Høyer,

(84) Zeileri descr. Sueciæ præf. p. 18. Peringskiöld in vita Theod. p. 502.

(85) Ant. Alb. p. 268. 309.

(86) In vita Theod. p. 265. 489—498. 409.

(87) Ib. p. 513.

(88) Descr. Sueciæ Dedic. p. 20.

(89) Descr. Germ. Antverpiæ 1585 p. 34.

Høyer, og deriblant udi en være fundet endeel Heste Beslag af Kobber, og en firkantet Kaarde af det fineste Kobber med Danske eller Gothiske Characterer paa. Skade kun at Forfatteren til Moscardi Cabinet, som skriver dette, ei beskriver disse Characterer tydeligen, saa kunde man vide, om de have været Runer, Ulphilanske, eller de saa kaldte Gothiske fra Middelalderen, og med større Vished sige, om det er rimeligt, at denne Kaarde er fra den store Theoderici Tid, og fra Slaget imellem ham og Odoacer (90). Stillingfleet (91) vil, at Irland har foruden fra Britannien, ogsaa faaet Indvaanerne fra Scandinavien, og mener han, at bevise dette deraf, at en vis Egn i Irland kaldes Gæthluighe, som han oversætter ved Gothland. Men da det er bekiendt, at Scoterne af Irland og Britannien kaldtes egentligen Gaels, og deres Sprog det Galiske, hvoraf Romerne rimeligen have giort Caledonia, og hvilket uden Tvil ogsaa er Oprindelsen til det Galliske og Celtiske Navn (92), saa er jeg af de Tanker, at Stillingfleet har ladet sig urigtig berette, og skrevet Gæthluighe i Stædet for Gælluighe. Olearius (93) forkaster med Grund, at Gotherne skulde have bygget Gotha og Kefernburg med flere Stæder i Thüringen, og givet Navn til den første. Leander Albertus (94) beskriver, hvorledes Levningerne af de Bygninger, som Theoderic havde opført udi Ravenna, og af hans Grav, endda saaes ud udi hans Tid. Bünau (95) haver to smukke Genealogiske Tabeller

(90) Peringskiöld in vita Cochlæi p. 527 — 530.
(91) Orig. Brit. præf. p. 38.
(92) Macphersons critical Dissertations of the ancient Caledonians. London 4to 1768. i præf. p. 20 &c. 92 &c. 115 &c.
(93) Rer. Thuring. Synt. p. 127 & 248.
(94) Descr. Italiæ p. 468 — 470. & 474.
(95) Teutsche Hist. Th. 2. p. 628 & 714. p. 722 not. b.

ker over de Ost- og Vest-Gothiske Konger, som vel i noget kunde gjøres mere fuldstændigere, men dog kun i smaae Ting. Han haver og opdaget Navnet af Athanarici Fader, nemlig Rhoresteus, og at han haver været en liden Konge. Dersom jeg vilde undersøge Vest-Gothernes Historie i Spanien, saa kunde jeg dertil finde mange gode Underretninger i Actis Sanctorum Antverpiensibus, i Mabillonii Annalibus og Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, i Cointii Annalibus ecclesiasticis Francorum, i Schotti Hispaniæ illustratæ Scriptoribus, og derved rette endeel Feyl, og bøde paa mange Mangeler hos de nyere Spanske Historieskrivere, men det vilde føre mig for langt af Veyen. Naar jeg betænker at Jornandes (96) siger, at Personerne af den Amaliske Slægt kaldtes Anses ɔ: Halv-Guder, at Bring (97) haver viist, at Anses og Ases ere eet Ord, efter den i Norden brugelige Skik snart midt i Ordet at udtale N, og snart at udelade det, at Alderen af den Amaliske Stamfader Gapt stiger op til Christi Fødsel, at hans Navn ligner saa meget Gaut, Odins Søn, saa seer jeg herudi et nyt og stærkt Beviis for vore Nordiske Genealogiers Rigtighed, og at Aserne, der bleve holdte for Guder, have været virkelige Mennesker.

§. LVIII.

Om de Amaliske og Balthiske Konge-Slægter.

I Anledning af dette vil jeg handle noget mere om de Amaliske og Balthiske Konge-Slægter efter nyere Skribenter. Peringskiöld (98) vil, at de have stammet fra tvende Brødre, Amalus og Balthus, eller Baldur og Budle, og været af den Ynglingiske Kongeslægt, at den Amaliske kaldtes ogsaa den Humlingiske,

(96) De reb. Get. c. 13 & 14.
(97) L. c. p. 548. not. 3.
(98) In Cochlæi vita Theod. p. 251. 252. 254. 286. 287. 290.

gifke, at dens Navn betyder saa meget paa det gamle Nordiske Sprog, som en Mand af stor Veltalenhed, og af høy eller velklingende Rost; at Baldur taltes og ud Valdur, at det betydde en dristig og tapper Mand, hvorvel andre have villet udlede det af Bælte; at andre Slægtregistere giore Balthum ei til Amali Broder, men kun Frænde; at Gadaricus skal have været en Søn af Baltho. Men det er klart, at alt dette, naar maaskee Etymologierne undtages, er gandske usikkert, da man herudi ei haver anden at følge, end Jornandem; thi de Slægtregistere Peringskiöld beraaber sig paa, ere meest af Wilkina Saga, som er meget upaalidelig, og desuden heel uvist, om de ved Baldur forstaae en, som skulde have stiftet den Balthiske Slægt, allerheldst man ei veed, om samme Slægt haver Navn efter nogen Person. I hvor mange Sprog det Ord Bold betyder dristig, kan best eftersees hos Skinner (99), som forklarer det Navn Amali ved Hamal eller Himmel, hvilket vilde være meget got, dersom man kun fandt Hamal i saadan Bemærkelse i noget gammelt Sprog. Athalaricus siger hos Cassiodorum (100), at alle Slægter vige for den Amaliske. Wachter (1) beleer det Amaliske Navns Udledning af Himmel, og siger at det betyder saa meget, som ubesmittet, en som man ei kan forekaste noget, af det Svenske Ord: Amæle, og forklarer endeel flere Navne, som Amala-Suenta, Amalafrida &c., sammensatte heraf. Han viser og, at det Ord Bald forekommer for tapper hos den gamle Frankiske Skribent Otfridum, og hos mangfoldige Tydske Folk i samme Bemærkelse.

§. LIX.

(99) Etym. ling. Angl. v. Bold. Ej. Etym. Onom. v. Amalaberga, Amalasunta, Amali.

(100) Var. l. 8. ep. 2.

(1) Gloss. p. 47. v. Amali. p. 101. v. Bald.

§. LIX.

Jeg haver forhen folgende Schöning yttret mig med den Mening, at Sithones hos Tacitum er enten en Læse- eller Skrivefeil, og at der bør staae Githones, det er Gother. De fleste Lærde have ei mistænkt dette Ord, og derfore kun umaget sig med at forklare, hvad Folk derved burde forstaaes. Mezeray (2) vil, at derved sigtes til de Norske. Spener (3) meener det samme, og vil, at Sithones i Thracien eller Macedonien have været beslægtede med dem; En Mening som Sheringham allerede haver havt. Vel sandt, at Taciti Beretning, at Sithones vare mange Folk, gentes, at de grændsede op til Suiones eller de Svenske, at de lignede dem i alle Ting, (følgeligen vare ogsaa ligesom de talrige, stribare og mægtige til Soes), undtagen at de lode sig regiere af et Fruentimmer, (hvilket hverken passer sig paa Gotherne, eller paa de Norske, med mindre det har været en særdeles Tildragelse, som Tacitus haver draget en almindelig Regel af, eller han og haver hørt tale om Qvænerne, om hvilket sidste jeg dog tviler, da jeg neppe kan indbilde mig, at deres Navn eller Folk er saa gammelt her i Norden), at alt dette siger jeg kan ligesaavel passe sig paa de Norske, som paa Gotherne; men da Sithones er et ubekiendt Navn og Folk i Norden, da S og G kan let i Haandskrifter forvexles, da Nerigon allerede forekommer hos Plinium, saa at Tacitus vel havde nævnt Norge med sit rette Navn, om han havde villet anføre det, da Gother i Norden allerede forekomme hos Ptolemæum og Procopium, saa er intet rimeligere, end at her bør læses Githones, Gythones. Prætorius (4) henfører Sitones til Sarmatien efter sin gamle Vane, at handle saa

Taciti Sithones bør skrives Githones, og have været Gother.

Yy 2 med

(2) H. de France av. Clovis p. 43.
(3) Not. Germ. ant. part. 2. l. 5. c. 7. p. 177 — 180.
(4) O. Goth. l. 1. c. 4. §. 12. p. 45.

med alle Nordiske Folk. Den store Bayer (5) vil, at ved Sitones bør forstaaes Lapper. Men endskiønt herved den Mening om Qvænerne kunde blive rimelig, og den igien undersætte denne, saa forefalder dog herved at spørge, hvorfore Tacitus skulde nævne Finnerne to gange, den ene gang under deres rette Navn, og den anden under et fremmet, thi Lappones vil vel ingen paastaae at her bør læses, da det baade viger for langt fra Læsemaaden, og dette Navn er desuden uden al Tvil langt nyere, hvortil kommer at Lapper og Finner have aldrig været mægtige til Søes, allerheldst Tacitus beskriver udi sin Tid de sidste ret ussel. Wallin (6) mener, at Tacitus er bleven bedraget ved Lydens Lighed, og haver af eet Folk, Suiones, giort tvende Suiones, og Sithones.

§. LX.

Mere derom. At Jyderne have været Joter, beslægtede med Gotherne, og Anglerne, og Landet i gamle Dage kaldet Reid Gotaland.

Forend jeg handler mere om de egentlige Gother, vil jeg endnu opholde mig noget ved Joterne, for saavidt de beboede Jylland og kaldtes Jyder. Udi de interpolerte Love af den Engelske Konge Edvard Confessor (7), hvilken Interpolation er dog meget gammel, staaer: „Guti ligeledes, naar de komme, bør antages og beskyttes i dette Rige som eedsvorne Brødre, som Frænder, indfødde og Borgere af dette Rige; thi de udginge fordum af Anglernes ædle Blod, nemlig af den Stat Engra, og Angli af deres Blod, og de udgiorde altid eet Folk og een Slægt. Saaledes forordnede den gode Angliske Kong Ina.“ Saafremt det er rigtigt, at Ina haver allerede fastsat dette, saa sees heraf hvor gammel den Mening haver været at Angli og Jyder

(5) De num. Rom. in agro Pruss. p. 9.

(6) Sigtuna p. 191.

(7) In Archæon, Lambardi p. 148.

Jyder vare et Folk, en Sag som man for saavidt desuden ei kan tvile paa. Men at de ere gangne ud fra Anglerne, og i sær fra Staten Engra, er en gandske anden Sag, særdeles om ved den sidste bør forstaaes Engern i Westphalen, da det er langt rimeligere, at Indvaanerne af Engern stamme fra Anglerne, end Anglerne fra dem, hvorvel jeg derhos gierne tilstaaer, at Navnet Engern er af Angrivariis, og det første desuden strax imodsiges i Loven selv, naar den lader Anglerne igien stamme fra Jyderne. Da der dog er stor Forskiæl imellem Saxernes, hvorhen Anglerne uden Tvil have i den egentligste Mening hørt, og Jydernes eller de Danskes Sprog, saa kan man efter mine Tanker ei rede sig ud herfra uden med mig at antage, at Saxer, Angler og Jyder have fra det første været af een Stamme, nemlig den Jotiske Tydske, ere siden blevne kaldte Teutoner og Cimbrer, og efterhaanden adskilte fra hinanden ved det Jotiske Nordiske Folk ginge over til Halvøen, og blandede sig med Cimbrerne, hvilken Skilsmisse haver dog i det femte Sæculo ei endda været større, end at de ere blevne anseede for beslægtede Folk, deels formedelst Naboelauget, deels for den jævnlige Omgang imellem dem, og de jævnlige Udtoge, som de giorde sammen, og deels fordi der endnu vare mange iblant Jyderne, som stammede fra de gamle Cimbrer, eller Tydske Joter, og som vedligeholdte deres Skikke og Sprog, og alt dette giorde at Erindringen om fælles Herkomst og Slægtskab kunde ei saa hasligen døe ud, hvortil kom, at de havde de samme Guder med hinanden, Odin og flere. Mærkeligt er det og, at Jyderne kaldes her Guti, ei at jeg heraf vil slutte, at de have været de egentlige Gother, men fordi dette tiener til at stadfæste Udtalens Adskillighed, og at vise, at den Anledning, som bragte til Veye, at

 man

man troede, at de vare Gother, er meget gammel. Moller (8) anfører efter de Frisiske Skribenter en vis Vicho eller Jutho, som skal have givet Jylland Navn, omtrent 300 Aar for Christo, men forkaster ham billigen. Den gamle Engelske Skribent Aluredus Beverlacensis (9) kalder Jyderne, som komme til Britannien, Vitos, og siger sig deri at følge Beda, hvoraf sees hvor gammel denne Læsemaade er i Exemplarierne af Beda, thi Aluredus slutter sin Historie med Aar 1129, med mindre det er en Læsefeyl i Aluredi eget Skrift. Om Jyderne nogensinde ere blevne saaledes udtaelte i Engelland, skal jeg ei sige; Udtalen af Gwicht, Wicht gior det ei urimeligt; men saa meget er vist, at man ei i de paalideligste Monumenter finder Viter i Dannemark, endskiønt de forekomme i temmelig gamle, som Rim-Kroniken, den saa kaldte Erici Pomerani, en anden utrykt, som Thomas Bartholin haver havt, og hvor Sieland og Smaae-Oerne kaldes Withesleth, Witthaesleff, Wetallaheedh, Vitalum, hvilket altsammen vor store Gram (10) med sin sædvanlige ugemene Lærdom iglennemgaaer, dog uden at afgiøre noget, formenende tilsidst, at dersom Wetallaheed er det retteste Navn, det da ei betyder anden end Sia'ınd, det er et Land omflydt af Vand, af Wet ɔ: vaad, all ɔ: al, og heed ɔ: et udyrket Land, Hede. Hvis saa er da forsvinde Viterne aldeles, som de ' og desuden giøre. Verelius (11) skriver, at han ei kan finde sig i, hvorfor den Engelske Kong Alfred i sin Oversættelse af Bedæ Kirke-Historie kalder Jyderne Geater, da dog en gammel Angel-Saxisk Chronologie kalder dem Joter, og Beda selv

Jutæ,

(8) Cimbr. lit. t. 2. p. 920.

(9) P. 78.

(10) Notæ in Meursii Hist. Dan. n. c. col. 1—4.

(11) N. in Herv. S. p. 111. 113 & 118.

Jutæ, hvilket han tilligemed Viter mener at være deres rette Navn (da dog saadanne Navne ere bare komne af den adskillige Udtale, saa og fordi Joter og Jeter vare et Folk og et Navn, hvilket sidste han gierne vil alene henføre til sine Svenske Gother); og paastaaer han, at Viter betyder saa meget som Vogtere, Udliggere, af det gamle Ord Vit, hvormed de Træe Opstablinger eller Baal betegnes, som ved Strandsiden antændes, for at give Fiendens Ankomst tilkiende; at i Stædet for Vitalum bør læses Vitalund; at Juthæ have faaet Navn af det Engelske Ord Jouth ɔ: en ung Person. Han benægter og aldeles, at Jylland er nogensinde bleven kaldt Reid-Gotaland. Spelman (12) derimod gior Gothi, Juthi og Vithi til et Folk. Leland (13) anfører af Mariani Scoti Kronike ved det Aar 871, at en vis Oslac i Engelland var af Folk en Gother eller Jyde. Saxo (14) vil af de store Stene som findes hist og her udi Dannemark paa Gravhøyene, slutte, at Gigantes, Kiemper, have tilforn beboet det, til hvilken Mening at bringe ham, vel uden Tvil det Ord Jet, og Beskrivelsen over dem, som store, grumme og føre Folk, og haver giort meget. Þiodolfur (15), en Poet af det 9 Sæculo, kalder den Svenske Regent Domald, som er omtrent død i Begyndelsen af det 3 Sæculo, Joternes Uven; Da nu de Islandske Historiske Skrifter bestandigen kalde Jyderne Joter, og Gotherne i Sverrige derimod Gauter, saa sees heraf hvor gammelt det Jotiske Navn haver været i Jylland. Von Haven (16) antager med saa mange andre, at hos Beda bør læses

(12) Gloss. p. 271 & 344.
(13) Collect. t. 3. p. 280.
(14) Præf. p. 4.
(15) H. K. t. 1. p. 19.
(16) De Anglo-Saxonibus p. 13 & 14.

ſes Juter i Stædet for Viter, og efter Ethelwerdum at Wihtii i Engelland have Navn af Den Wihta (ſom er de gamles Vectis, og ſamme Navn, og forekommer alerede hos den ældre Plinium). hvis Navn Skinner (17), og uden Tvil retteligen, udleder af det Cambriſke Ord Guith ɔ: en Skilsmiſſe, hvorimod han vil at Jylland ſkal ſige ſaa meget ſom Gotland. Den Friſiſke Skribent Hamconius (18), hvis Bog er trykt 1620, udgiver Vitho, en Søn af den førſte Friſiſke Regent Friſo, der levede i Alexandri Magni Tid, for Jydernes Stamfader. Til Beviis anfører han tvende gamle Friſiſke Hiſtorieſkrivere, ſom aldrig ere trykte, og maaſkee aldrig have været til, og M. Alvinum Snecanum, ſom 200 Aar før hans Tid ſkal have overſat de gamle Friſiſke Vers paa nyt Friſiſk. Saafremt det ſidſte er rigtigt, ſaa er det ei umueligt, at udi denne Fortælling ligger en mørk Tradition om Slægtſkabet imellem Friſerne, og Cimbrerne, Jydernes Forfædre. Hamconius ſkriver fremdeles, at Vitho eller Jutho giftede ſig med den Cimbriſke Konges Bocchi Dotter Cimbera, og fik til Medgift Landets Grændſer, hvorhen han førte en Colonie af Friſer, fra hvilke Jyderne ſiden ſtammede, og ſkal Jutho alerede have ſtredet imod de Danſke. Men jo omſtændeligere Efterretningerne ere om ſaa gamle Ting hos Folk, der i de Tider vare Barbarer, jo mere Miſtanke maae man fatte til dem; allerhelsſt da de paaberaabte gamle Friſiſke Vers ere ei hidindtil komne for Lyſet, ſaavidt mig er bekiendt. Suffridus Petrus (19) ſkriver det ſamme ſom Hamconius, men beraaber ſig paa ingen ældre Skribent end den Svenſke Johannes Mag-

(17) Etym. Onom. v. Wight. Yutland.
(18) Friſia f. 7. p. 1. f. 82. p. 2. f. 83. p. 1.
(19) De Friſ. Ant. l. 2. c. 10. p. 375 — 389.

Magnus. Han forsvarer Viter som en ret Læsemaade, og holder for at Gother og Jyder have ei havt noget tilfælles sammen. Oedman (20) henfører Viternes Bopæl til Bahus Lehn, og siger at Danaholmen kaldtes tilforn Vitala, indtil Viterne gave sig under den første Danske Konge Dan; hvorved kun falder at mærke, at man aldrig veed at Bahus Læn haver nogensinde hort til Dannemark, men fra de ældste Tider til Norge. Jeg kan tænke, at den gode Oedman haver skrevet dette, fordi han var Provst i Bahus Læn, og dets Indvaanere finge derved en hæderlig Alder. Arnkiel (21) udleder Jyllands Navn af den Aae Gude, eller og af dets første Regent Gute, hvis Dotter Adel skal have været gift med den Danske Kong Humle. Men det sidste er fabelagtigt, og det første bortfalder, naar man betænker, at dets rette Navn er Jotland, Jylland, og at derfore intet er rimeligere, end at det haver Navn af sine Beboere Joterne. Den grundlærde Baxter (22) forkaster den Læsemaade Viter, og leder Navnet af Jor, Jotun ɔ: Gigas vel homo Sylvestris. Udi Eigils Saga (23) nævnes udtrykkeligen Jotland i Dannemark, hvorved Udgiveren Salan synes at ville nægte, at det haver været dets rette gamle Navn, og kommer frem med de forslidte Viter. Men en af de allermærkeligste Stæder er, naar Procopius (24) lader Belisarium sige: Vi (Romere) have jo overladt til Gotherne hele Britannien, som er saa meget større end Sicilien, og tilforn stod under os; thi da han ved Gother ei kan forstaae andre her end Jyderne, saa sees heraf, hvor gammelt det

(20) Bahus Läns Beskrifning.
(21) Cimbr. Heyd. Beleh. Th. 4. p. 155 & 156.
(22) Gloss. Ant. Brit. p. 146. v. Jutæ.
(23) P. 25. c. 4. Not. p. 128.
(24) C. B. t. 2. p. 67. de B. Goth. l. 2. c. 6.

det haver været, at kalde dem Gother. Og dette Navn kan vel ved en fordærvet Udtale være blevan dem tillagt i Stedet for Jo-ter, vel ogsaa ved Vildfarelse formedelst Navnenes Lighed, og Gothernes Navnkundighed, men det haver og med nogen Ret tilkommet dem, ei alene fordi de fra de allerældste Tider af have havt een Herkomst med Gotherne, men endogsaa, og det fornemmeligen fra den Tid de stode under Lethra Konger, hvilke vare af Gothisk Herkomst, og stammede fra den sidste Odin; ved hvilken Leilighed man ei kan tvivle paa, at jo mange Gother ere komne ind saavel paa Oerne som i Jylland.

§. LXI.

Gothernes Love.

Nu agter jeg at undersøge Ost- og Vest-Gothernes Love udenlands, og i noget at sammenligne dem med de Ost- og Vest-Gothiske Love i Sverrige; men en gandske nøye Sammenligning imellem dem overlader jeg til Jurister, saa og at sammenligne dem med de øvrige gamle Nordiske og Tydske Love. Men forend jeg skrider hertil, vil jeg handle noget om de forhen anførte Bellagines hos Jornandem. Mærkeligt er det, at Jornandes siger, at de indtil hans Tid havde dem skrevne, men deraf maae man ei slutte, at de have havt dem skrevne fra Diceneo af, som først skal have givet dem, hvilket dog ei kan være, da han var en Geter, hvilke Jornandes urigtigen sammenblander med Gotherne; tvertimod man maae holde for, at de ei ere forfattede i Pennen for efter Ulphilæ Tider. Hvorom alting er, saa findes de nu omstunder ei mere, hvorvel det er mueligt at Stykker af dem ere indførte i de Vest-Gothiske Love. Du Cange (25) kalder dem jura municipalia, og bifalder dem, som udlede deres Navn af; By ɔ: Bolig,

(25) Gloss. M. Lat. t. 1. p. 520. v. Bellagines p. 555. v. Bilage.

Bolig, Stad, og Laga, Lagh: Lov, saa at de skulle have været saa meget som Bye-Love, og beraaber sig paa, at Engellænderne kalde saadanne endnu Bilawes; anfører og William af Thorne, som ved det Aar 1303 taler om en vis Lov i Kent, kaldet Bilage; men efter Beskrivelsen synes ei derved at forstaaes nogen Bye-Lov, men en Lov som legger Folk bi, som forliger Folk. Mange (26) ere af samme Mening, som Du Cange i Henseende til Oprindelsen, og Betydningen af disse Bellagines. Arpe (27) derimod holder for, at deres Navn vil sige saa meget som en Bi-Lov, et Tillæg til Loven, hvilket dog i ingen Maade passer sig paa den Beskrivelse, Jornandes gior over dem, som de første Gothiske Love. Den fortreflige Stiernhöök (28) forkaster begge Udledninger, fordi Dicenæus levede forend Gotherne bleve bekiendte i de Egne, men jeg holder for at man snarere bør troe, at Jornandes haver feylet i Lovgiverens Navn, end at han ikke haver vidst, hvad hans Landsmænds Love hedte, og at han skulde have tilskrevet dem Love, som tilhørte et andet Folk. Imidlertid haver vel Stiernhöök ret derudi, at i de Vest-Gothiske Love er langt mere taget af de Romerske, end af de Nordiske, hvilket ei er underligt, naar man vil betænke, at Gotherne, som allerede vare Christne, søgte derved at vinde deres nye Undersaatters Hierter, og at de Nordiskes Love ere alle først fra den Christne Tid, og nogle af dem i det tiligste fra det 10 Sæculo, da de tilforn ikkun vare heel faae, og som det synes ingen af dem skrevne, følgeligen alle fra Christendommens Tider, saa at kun faae Fodspor efter Hedenskabet findes udi dem. Ved at sammenligne den Ost-

(26) Spelm. Gloss. p. 78. v. Bellagines Verelii Ind. ling. Scytho-Scand. p. 47. v. Bylag.
(27) Them. Cimbr. p. 87.
(28) De jure Sueonum p. 5.

Ost-Gothiske Konges Theoderici Edict med den Ost-Gothiske Lov i Sverrige, og Den Gothlands eller Gullands Lov, har jeg slet ingen Lighed fundet, da den første, følgende den Romerske Lov, er meget strængere, og paabyder Livs Straf, hvor man i de andre kan løse sig for Penge. Derimod findes nogen Lighed imellem Longobardernes Lov givet i Italien af Kong Rotharis, og vore gamle Nordiske og Tydske Love, hvorom noget mere, naar jeg kommer til Longobarderne. Udi den Vest-Gothiske Lov i Sverrige (29) staaer, at de Svenske have Ret at vælge og forkaste deres Konge; denne samme Ret have Vest-Gotherne udi Spanien udøvet i Gierningen, og det temmelig ofte. De Svenske Vest-Gother fastsatte, at den lovlige Morgen- eller Vennegave, som en Mand gav sin Fæstemøe, skulde være tre Mark (30). De Spanske Vest-Gother fastsatte den ogsaa, men bøde at den ei maatte overgaae den tiende Deel af Mandens Eyendom (31). De Svenske lyde, at Moders Broder og Faders Søster skulle gaae lige i Arv (32). De Spanske ere af samme Mening (33). Det samme fastsætte de og paa bemældte Stæder om Morfader, og Farmoder, om Dotter-Søn, og Sønne-Dotter, Søster-Søn og Broder-Dotter. Derudi komme de og overeens, at Moderen er Formynderske for sine Børn, saa længe hun er ugift, men at andre Formyndere bør dertil sættes, naar hun gifter sig (34), og er det mærkeligt, at i den Spanske Lov staaer herved, at denne Lov var gammel.

(29) Kon. Balk. p. 16.
(30) Gifte Balk. 2 Flok p. 18.
(31) Leg. Wisi-Goth. l. 3. Tit. 1. c. 4. p. 53.
(32) Arfoa Balk. 1 Fl. p. 22.
(33) L. 4. Tit. 2. c. 6 & 7. p. 79. c. 9. p. 80.
(34) Arfda Balk. Fl. 7. p. 24. Leg. W. Goth. L. 4. Tit. 3. c. 4. p. 25.

gammel. Udi alle tre er intet almindeligere end Pengeboder for Saar og Drab ved Vandvare, hvorimod den Spanske skiller sig derudi fra de andre, at den for Mord og frivillig Drab fastsætter Dods Straf efter Guds Lov, (det er det gamle Testamente og Mose Lov) (35). Den Spanske Lov siger (36): Ei alene den som haver stiaalet, men endog enhver som haver været Medvidende derom, og som vidende haver imodtaget det bortstiaalne, regnes iblant Tyvenes Tal, og underkastes lige Straf. Og i den Svenske skrives (37): Saa er sagt i Loven, at der ere trehaande Tyve; den ene som stiæler og tager noget; den anden som er paa Raad med ham; og den tredie, som tager derimod; de ere alle skyldige i eet og det samme. Vel kan der maaskee endda findes flere Overeenstemmelser, men da dette vilde udfordre en egen Afhandling, og jeg haster at komme til den rette indenlandske Historie, saa vil jeg overlade dette til andre. Onskeligt var det om en lærd Jurist vilde udforligen vise Ligheden og Forskiællen imellem de gamle Tydske og Nordiske Love, saavel dem der have giældt inden- som udenlands. Somner skal efter Skinners (38) Sigende udlede Bilage og Bellagines af By ɔ: Obiter, saa at de efter denne Mening skulde sige saa meget som Love, der ere giorde ved Leilighed; men jeg haver ej kunnet finde dette hos Somner; og Minshæus efter samme Skinner (39) af Bauer ɔ: en Bonde, saa at de skulde betyde saa meget som Bonde-Love, (men da By betyder endnu paa vort Sprog ei alene en Stad, men endog en

 Dorp,

(35) Bardaga Balk. Sar[illegible]ala Balk, begge Mandrapa Balk. Gothlands Lagh. c. 15. 19. Leg. W. G. l. 6. Tit. 4. 5.

(36) L. 7. T. 2. c. 7. p. 144.

(37) Thiuwa Balk. 1 Fl. p. 69.

(38) Etym. v. Forens. v. Bilage.

(39) Ib. v. Bilaws.

Dorp, en Bondebye, og Bo, Bu, Bol paa det gamle Sprog enhver Bolig, et hvert Huus, og Boygd, Bygd udi Norge enhver Egn, District, saa er det meget rimeligere heraf at udlede Navnet, allerhelst man ei finder, og alle Formodninger ere derimod, at Gotherne have enten hiemme eller i Tydskland, Polen og Dacien boet i egentlige Stæder, og man derimod haver al Grund til at troe, at de have boet adspredde i enkelte Huse, og i Landsbyer. Hallman (40) paastaaer, at Visi-Gothernes Lov er udspiret af Vest-Giötha Lagh, og Longobardernes af Ost-Giöthe; men da disse Svenske Love ei ere nær saa gamle, som bemældte tvende Udenlandske, saa bortfalder dette af sig selv, undtagen i Henseende til nogle visse ældgamle Love, som ere tilovers af den mundtlige Lov og Sædvanerne; og hvad Longobarderne angaaer, da hvorvel det er meget uvist fra hvad Kant i Norden de ere komne, saa tviler jeg dog høyligen paa at de ere komne fra Ost-Gothland. Bonaventura Vulcanius (41) forklarer Bellagines ved Placita, paa Tydsk Welbehaghen, og anfører ogsaa den Svenske Gravii Mening af By ɔ: Civitas, eller og deraf at de vare efter hinanden, By, satte i Orden, eller og af Balk ɔ: et Capitel. Af den Visi-Gothiske Lov (42) seer man, at Gotherne have, da de indtoge Spanien, skiftet Jordene i tre Parter, hvoraf Romeren beholdt den ene tredie Deel, og Gothen de to andre; hvorimod Skovene bleve uddeelte, saa at en Gother kunde besidde en Skov alene, og en Romer ogsaa. Stiernhielm opregner i Fortalen for Vest-Götha Lagh en Deel Ord, der forekomme i Visi-Gothernes Lov, som han leder

(40) Om Brødrene Phase p. 81 og 82.

(41) Notæ in Glossas Isidori col. 91 & 92 ad calcem thesauri utriusque linguæ.

(42) Ap. Lind. L. 10. Tit. 1. c. 8 & 9.

der fra Norden, og hvoraf nogle, som Falda, Freda, Phaderstum upaatvileligen ere komne derfra, da de andre ligesaavel kunne være Tydske.

§. LXII.

Gothernes Sæder:

Nu vil jeg handle noget om Gothernes Sæder, heldst saadanne, der have stemmet overeens med vore Forfædres; hvorvel jeg maae tilstaae, at alle Nordiske barbariske Folk have herudi lignet hinanden. Om deres Pragt vidner følgende. Den Ost-Gothiske Konge Theodericus sendte sin Søster Amalafridam til den Vandaliske Konge Trasamundum i Africa, som hun var bleven forlovet med, geleidet af 1000 adelige Gother, som vare hendes Drabantere, og desuden 5000 stridbare Mænd til Opvartning (43). Procopius (44) skriver om dem, og fornemmeligen om den store Theoderico: Af Navn var han en Tyran, men udi Gierning en virkelig Konge, der ei fortiente, at sættes efter nogen af alle dem, som fra det første af havde skinnet paa den Throne. Han var lige elsket saavel af Gother som Italiener, og den Uret, som han begik imod Symmachum og Boetium, var baade den første og den sidste, som han udviste imod sine Undersaatter. Amalasuntha, hans Dotter, forestod Regieringen efter ham paa sin Søns Atalarici Vegne. Hun var billig og mandig; paalagde ingen Romer hverken Legems Straf, eller Pengeboder; igiengav til Symmachi og Boetii Børn deres Midler; dæmpede hos Gotherne den Begiærlighed at skade Romerne; lod sin Søn opføde som Romerske Prindser, og holdt ham i Skole; udvalgte

(43) C. B. t. 1. p. 358. Procop. de B. Vand. l. 1. c. 8.

(44) C. B. t. 2. De B. Goth. l. 1. c. 1. p. 3. c. 2. p. 4. c. 3. p. 5. c. 9. p. 17. c. 14. p. 30. c. 27. p. 50. l. 2. c. 4. p. 62. l. 3. c. 24. p. 164.

udvalgte tre af de forstandigste og billigste gamle Gother til at omgaaes med ham. Dette mishagede Gotherne, og toge de Anledning af et Ørfigen, som hun havde givet ham, hvorover han grædende var løbet til Mandsstuen, at forestille hende, at han ei blev opfød som en Konge, at Videnskaber udelukte Tapperhed, at Opdragelse ved gamle Folk avlede af sig Frygtagtighed og et nedrigt Sind, at Lærerne maatte derfore skaffes til Side, og han undervises i at omgaaes med Vaaben; at Theodericus taalte aldrig at Gotherne sendte deres Børn til Skolen, sigende, at de som havde skiælvet for Færlen, vilde aldrig med uforfærdet Mod foragte Spydet og Sværdet; at Theodericus, som havde udrettet saa store Ting, havde dog aldrig i mindste Maade havt nogen Kundskab i boglige Konster. Theudatus var en Søn af Theoderici Søster Amalafrida; han var vel oplært i det Latinske Sprog, og den Platoniske Philosophie, men derimod uduelig i Krig, uskikket til Forretninger, og umaadelig giærig. Han var og hengivet til at adsporge Spaaemænd, og vilde han paa en underlig Maade ved nogle Sviin faae Udfaldet at vide af Krigen imellem sig og Keyser Justinianum. Theodericus regierede ei alene over Dalmatien, men og over Liburner, Istrier, Veneti, Carni, Norici, Daci, Pannones, til hvilke de Stæder Singidonum og Sirmium regnedes, saa og Siscii og Suabi, ei dem som stode under Frankerne, men andre der boede oven for de tre første Folk inde i Landet, og hvis rette Navn var Savii af Floden Sav. Ingen Gother bruger Bue til Hest, men alle deres Ryttere have kun Spyde og Sværde; Bueskyttere figte til Fods, og bedækkes af det tunge Fodfolk; hvorfore ogsaa deres Rytterie altid kommer til kort imod et andet, der bruger Buer, og deres Fodfolk ei heller nytter imod

saadant

saadan Rytterie. (Heraf er det klart, at Gotherne have hverken været Scyther eller Tatarer). Saa længe Krigen varede imellem Gotherne og Justinianum, saa vanhelligede Gotherne ei i mindste Maade St. Pauli og St. Petri Kirker, endskiønt den første laae 14 Stadier uden for Rom, men Præsterne forrettede der ubehindret Gudstienesten (hvilket er saa meget mere at beundre, da de vare Orthodoxe, og Gotherne Arianer, og de Orthodoxe førte dog da Krig mod dem). Da Dacien (uden Tvivl det, som laae sønden for Donau, hvilket og maae giælde om de nylig anførte Dacier) var Gotherns skatskyldig, turde Gepiderne ei gaae over Ister, saa bange vare de for Gothernes Magt. Udi den Alexandrinske Kronike (45) fortælles, at Juvenalia, en fornem Romersk Dame, af Raadsherrelig Slægt, kom til Kong Theodericum, beklagede sig, at hun nu paa tredie Aar havde ført Proces med den Patricio Formo. Kongen kaldte begge Parters Dommere til sig, og sagde: Dersom I ei inden Morgen er til Ende med at afsige Dom i denne Sag, saa skulle I miste Eders Hoveder. De samlede og beraadsloge sig derpaa i tvende Dage, og afsagde Dommen. Juvenalia forføyede sig derpaa strax til Kongen for at takke ham. Kongen lod kalde Dommerne og sagde: Hvorfore have I forhalet i tre Aar, hvad I nu have afgiort paa to Dage, og han lod derpaa halshugge alle disse Dommere, hvilket indjog Skræk i alle de andre. Malala (46) fortæller samme Tildragelse, dog med disse Tillæg og Forandringer: At Juvenalia var Enke, at Patricius hedte Firmus, at Processen havde varet i 30 Aar, og at Procuratorerne kun bleve straffede. Den Anonymus, som staaer bag ved Valesii Ammianus, fortæller

(45) C. B. t. 4. p. 261.
(46) C. B. t. 24. part. 2. l. 15. p. 34.

ver (47), at der i 30 Aar af Theoderici Regiering var Sikkerhed for enhver som reiste i Italien; og Theodericus ei forfulgte nogen for Religionen, endskiønt han selv var en Arianer; at han uddeelte mange Gaver og megen Proviant, og med alt det efterlod sig dog Skatkammeret i god Stand, som han havde forefundet i en elendig; at han opførte i Rom Lege i Circo og i Amphitheatro, saa at Romerne derfore kaldte ham Trajanus og Valentinianus; at han vel var ulærd, men fremførte dog saadanne Ord, at de endnu ansees for Sentenzer; at han udi en Sag, da en Moder fornægtede sin Søn, der en Tidlang havde været borte, og som hun først havde erkiendt, fordi hendes anden Mand vilde ei vide af ham at sige, og vilde jage hende fra sig, og borttage Morgengaven, at han udi denne Sag dømte saaledes: At hun skulde ægte ham, hvorved hun nøddes til at tilstaae, at det var hendes Søn; at han giftede en af sine Døttre med den Vest-Gothiske Konge Alarico, og en anden med den Burgundiske Sigismundo, tog selv en Frankisk Prindsesse, og bortgav en af sine Søstre til den Vandaliske Konge Transimundum, og en anden til den Thuringiske Herminifridum, (hvilken sidste dog ei var hans Søster, men hans Søsters Amalafridæ Dotter, og af hvilket altsammen elers sees, hvilken Omgang der var paa de Tider imellem de barbariske Folk, ja endog imellem temmelig langt fraliggende, som Ost-Gother i Italien og Thüringer); at han opførte anseelige Bygninger, og satte Stæder igien i Stand, som i Ravenna, Verona, Pavia, og fornyede særdeles Aquæducterne; derfore blomstrede og Handelen meget i hans Tid, og var baade Hvede og Viin at faae for got Kiøb; at han med alt det var saa ulærd, at han

i ti

(47) P. 480—485.

i 11 af sine Regierings Aar ei kunde lære at skrive de fire Bogstavet af sit Navn, hvorover han lod giøre et Bomærke af Guld, hvorudi de stode udgravede, og hvor igiennem han førte Pennen; at han befalede de Christne Indbaanere i Ravenna, at opbygge igien Jødernes Synagoger, som de havde opbrændt; og at han forbød Romerne at have Vaaben indtil Knive. Hos Cassiodorum (48) finder jeg følgende: Til Raadet i Rom skriver Theodericus, at det hører en naadig Regent til, ei saa meget at ville straffe Forseelser, som at afskaffe dem; at han afskyer, at de Elendige undertrykkes, ja at han endog bevæges ved deres Lidelser, som ei klage, og at han forbyder at den Skat, som de Rige søge at unddrage sig for, maae legges paa den Fattige, men at de Rige bør selv betale den; Til Jøderne i Genua, at de maae istandsætte deres Synagoge, dog uden at pynte den; Til Raadet i Rom, at en vis Morads skal udtørres og giøres frugtbar; At Kiøbmændene i Siponto skulle i 2 Aar være fri for alle Paalæg, siden de havde lidt meget af Fienden; Til den Frankiske Konge Clodovæum, raadende ham til Mildhed imod Alemannerne, at de Krige havde løbet best af for ham selv, i hvilke han havde vist sig meest ædelmodig, og ikke stræng; Til den Vest-Gothiske Konge Alaricus; at han først skulde forsøge det gode, forend han greb til Vaaben mod Frankerne; Til de Heruliske, Guarniske og Thoringiske Konger, at de skulde mægle Fred imellem Vest-Gother og Franker, og betænke, hvorledes Alarici Fader Henricus, (rettere Euricus) havde ofte hiulpet dem med Gaver, og ofte befriet dem fra de omliggende Folks overhængende Krige,

 (hvoraf

(48) Var. l. 1. ep. 30. l. 2. ep. 25. 27. 32. 37. 41. l. 3. ep. 1. 3. 23. 24. 31. 38. 43. l. 4. ep. 1. 2. 39. 49. l. 5. ep. 11. l. 8. ep. 5. 21. l. 9. ep. 1. 21. l. 10. ep. 23. 31. l. 11. ep. 19.

(hvoraf sees atter, hvor stor Omgangen haver da været imellem langt fraliggende Barbarer, thi disse Guarner eller Varner vare tvendehaande, hvoraf et Slags boede ved Østersøen i det Meklenborgske, og et andet ved Neder-Rhinen, ei langt, som det synes, derfra hvor den faldt ud i Søen); Til Colosseum, at han skulde styre det Sirmiensiske Pannonien, fordum Gothernes Sæde, og vise der Gothernes Retfærdighed, hvilke altid havde forenet sammen Romernes Klogskab, og Folkenes (Barbarernes[1]) Dyd, og lade Sagerne der ved Ord, og ei ved Vaaben behandles; Til Indvaanerne i Pannonien, at de skulde aflegge Eenekamp i Rettergang, og efterfølge Gotherne, som vidste at stride ude, og at opføre sig sagtmodige hiemme; Til Raadet i Rom, at man skulde efterforske dem, som borttoge Statuer, og til deres egen Nytte afledte Vandet af Aqvæducterne; Til Stadtholderen i Avignon, at han og Krigshæren skulde omgaaes got med Romerne der, og ei lade nogen Vold skee, hvorfore han og skriver i et Brev til en anden, hvad nytter det at have fordrevet Barbarerne (ɔ: Frankerne), naar man ei lever efter Lovene; Til den Thoringiske Konge Hermanafridum, at den Prindsesse, som han sender ham til Brud, skal dele Herskabet med ham, og give hans Folk bedre Undervisning, at hun var oplært i Videnskaber, af gode Sæder, og anseelig, saavel af Herkomst, som Anstændighed; Til den Heruliske Konge, at han ved at give ham Heste, Kaarder, Skiolde og andre Krigs-Vaaben, antog ham til Søn; Til Theodahadum, hvorudi han raader ham fra Gierighed, og skriver at ingen ringe Begiærlighed anstaaer en Mand af Hamalisk Slægt, siden han veed, at det er en Kongeslægt; Til alle Stænderne i Suavia, som han raader til at leve skikkelig, og ei at undskylde sig med deres Folk;

Til

Til Gepiderne, som sendtes til at bevogte Gallien, at de skulde drage frem moderate, og at deres Marche skulde være saaledes, som det sømmede dem, der arbeydede for alles Beste. Dog man maatte udskrive alle denne store Konges Love, som findes hos Cassiodorum, og ere forfattede af ham, dersom man vilde legge alle hans store Egenskaber ret for Dagen. Jeg vil kun i Anledning heraf sige, at hans Regiering kan ei tilskrives det Barbarie, som baade for og siden, saavel i Videnskaber, som i Sæder, herskede i Italien, og egentligen at tale ei heller Gotherne i Almindelighed, endskiønt det er blevet brugeligt at kalde Middelalderens slette Smag i Bygninger, Malerie, Statuer, Bogstaver, Skrivemaade, Gothisk, alene fordi Gotherne vare de berømmeligste iblant alle Barbarer, som fulde ind i det Romerske Herredomme; da man dog fra det 3 Sæculo af kan kiendeligen vise Smagens Aftagelse, hvortil vel barbariske og uvidende Folks Anfald, og Nedsættelse giorde noget, særdeles til at at holde ved lige, og udbrede det engang allerede indførte Barbarie, men hvortil de sande første Aarsager vare, de uophørlige indvortes og udvortes Krige i det Romerske Herredom, Keysernes Uvidenhed, og de fleste Christnes falske Indbildning, at deres Religion tillod dem ei at dyrke hedniske Konster, og at læse hedniske Skribentere. Der er saa langt fra at Theoderici Regiering bidrog noget til Barbariets Vedligeholdelse i Italien, at han tvertimod, endskiønt selv ulærd, søgte at udrødde det, havde og derudi efter Omstændighederne nogen Fremgang; men da en paafølgende langvarige Krig, og Longobardernes Regimente giorde alt dette til intet. Vest-Gotherne forefunde allerede Smagen fordærvet i Spanien, og da de selv ingen havde, og vare uvidende, saa er det ingen Under, at de deels ei dyrkede Videnskaber, og

deels dyrkede dem saaledes, som de funde dem for sig. Det samme kan og siges om Franker, Burgunder, Longobarder &c. hvilke dog ei vare Gother, om man end ellers vil give dem Skyld; saa at det derfore er virkeligen i sig selv ubilligt, at kalde den fordærvede Smag Gothisk, men som man dog ei vel kan undgaae da dette Navn er allevegne vedtaget, særdeles af Kunstnere. Men at komme til Cassiodorum igien, da skriver Kong Athalaric til alle Gother i Italien, at den Amaliske Slægt haver igiennem en lang Rad af Konger stedse taget til (i Anseelse); Til Cyprianum, at Donau er (Gotherne) beslægtet, gentilis; Til den Vandaliske Konge Hilderic, at Vandalerne havde forseet sig groveligen deri, at de havde ihielslaget Dronning Amalafridam, da det dog var et Tillæg til deres Adelskab, at de iblant den Asdingiske Stamme havde det Amaliske Blods Konge-Slægt; Til Raadet i Rom, at de skulde forhindre, at Lærerne i Videnskaber ei bleve deres Indkomster betagne; Kong Theodahadus skriver til Keyser Justinianum, at imellem hans Rige og Amalerne haver fra gammel Tid været et bestandigt Venskab; Dronning Amalasventha til Raadet i Rom, at Kong Theodahadus var endog erfaren i geistlige Videnskaber. Kong Vitigis skriver til alle Gother, at han ved sit Val er efter Fædrenes Skik sat paa Skiolde iblant dragne Sværde, og under Trompeters Lyd, at han vil efterfølge Theodericum, og at enhver Konge bør ansees for saa meget berømmeligere, som han mere findes at følge ham; Det Romerske Raad til Keiser Justinianum, at det aldrig haver havt saa lærd og gudelig en Konge, som Theodahadus, der var opfød og opført udi Rom. Isidorus (49) skriver, at den Vest-Gothiske Konge Euricus var den første, som gav dem skrevne Love,

(49) Chron. p. 720. in H. Grotii H. Goth. p. 722. 725. 728.

Love, da de tilforn kun rettede sig efter Skikke og Sædvaner, (og han regierede fra 466 til 484); At Kong Theudis, (som døde 548) sendte Krigsfolk til Ceuta, for at fordrive dem, som havde forjaget Gotherne derfra, men at dette Tog løb slet af, (en Fortælling, som synes at stadfæste det forhen af mig anførte af Leone Africano, at Gotherne besadde noget i Africa); At Kong Leuvigild (som døde 586) var den første, som berigede Skatkammeret ved Confiscationer; Og at Kong Sisebutus (som døde 619) var saa naadig, at han endog for sine egne Penge udløste fra sine Folk, og satte i Frihed Fanger, som de havde fanget i Krig, hvorimod han tvang Joderne med Magt til at blive Christne, hvilket Skribenten ei bifalder. Sidonius Apollinaris (50) vidner, at Drager vare Gothernes Felttegn, (hvilke derfore snarere bør giøres til deres Vaaben end Loven, saafremt man endeligen vil give dem Vaaben, hvilke de dog, som alle gamle Folk, kun have havt i en meget uegentlig Mening, og alene ved saadan Leilighed, hvorved dog maae agtes, at Romere, ja Vandaler, Perser, Scyther, ogsaa have brugt Drager til Felttegn, endskiønt de første ei have brugt dem alene, ei heller fornemmeligen, da Ornen var det fornemste Felttegn hos dem. Mærkeligt er det dog, at Gotherne brugte Drager, siden man finder i alle vore gamle Sagar, Historier og Vers, at vore Nordiske Fædre have havt meget med dem, og Slanger eller Orme at giøre, og bygget og kaldet Skibe efter dem). Ennodius (51) vidner, at den store Theoderic blev opfød i Grækenland, educavit te in gremio civilitatis Græcia, hvilket vel er rigtigt nok, og haver han maaskee fornemmeligen der inddrukket de gode Grunde af

(50) Carm. 2. v. 233.

(51) In Sirm. op. t. 1. Paneg. in Theod. col. 1596. 1597. seqq. 1613. 1614. 1668. 1675 — 1678. 1679.

af Retfærdighed og Menneskelighed, god Orden og sunde Love, som siden giorde ham til saa stor en Regent, men man maae dog af disse Ord ei slutte, at han er bleven oplærd i Videnskaber, saavidt de læres af Bogger, thi derimod haver man alt for vigtige Vidnesbyrd), at han styrtede Basiliscum fra Thronen, og satte Zeno atter derpaa ind igien, (hvorom dog ingen anden taler); at lad end være, at han med rette kunde kaldes Alamannicus, og siges at være en Fremmed; nok naar han som en Helgen lever efter sin Samvittighed, (da det er bekiendt, at Gotherne ei vare af de egentlige Alamanner, saa maae Ennodius allerede have taget Alamanner i en vid Bemærkning for alle Tydske, ligesom de Franske nu omstunder); at han ideligen midt i Freden øvede Gèterne i Krigssager, med at kaste Spyde, at skyde med Pile; og at han var af en høy og smuk Legems Skabning; At den Vest-Gothiske Kong Euricus sagde ved en Tolk, (hvoraf man kan slutte, at han ei haver kunnet tale Latin). Til Epiphanium, Bisp af Pavia, Keiser Nepotis Gesandt, at han ved hans Tale var bleven overvundet, endskiønt Brynjen næsten aldrig forlod hans Bryst, hans Haand fast stedse var indhyllet i Kobber, og Jern bedækkede hans Sider; At denne Konge havde jævnligen sine Præster til Bords med sig; At Theoderic havde ved en Lov befalet, strax efter Erobringen af Italien, at alle de Romere, som havde figtet imod ham, skulde miste Frihed at handle med deres eget som de vilde, at bortskiænke, at giøre Testamenter, men at han for Epiphanii Forbøns Skyld ophævede den igien, hvorvel han selv sagde, at ligesaa fortreslig som Naade var, saa nødvendig var og Strænghed imod de Onde; at Italien og særdeles Ligurien var næsten blottet for indfødde Indbyggere, og at dette vel var skeet ved Bur-

gundierne

gundierne, men at Theoderic burde efter sit eget Sigende selv ansees for at have giort det, om han ei rettede det, og at det ei var smukt, at giemme Guld i sit Skatkammer, naar ens Land trængte til Hielp. Jornandes (52) beretter, at Diceneus udvalgte de fornemste og fornuftigste Mænd iblant Gotherne, underviste dem i Theologien, og giorde dem til Præster, givende dem Navn af Pileati, formodentligen fordi deres Hoveder vare bedækkede med Pileis ɔ: Hatte, og kaldende derimod alle de øvrige Capillati (af Capillo ɔ: Haar), hvilket Navn Gotherne antoge for noget stort, og endda udi Jornandis Tid erindrede i deres Sange; At Theodericus kaldte, da han blev syg, de fornemste Gother til sig, og erklærede sin Dotter-Søn Athalaricum, som kun var et Barn af ti Aar, til Konge, befalende dem at elske det Romerske Raad og Folk, og at holde Venskab med den østlige Keyser, Befalinger, som de efterkomme, (heraf sees, hvor stor Myndighed en Gothisk Konge havde, saa han kunde sætte til Konge, hvem han vilde, og med alt det blev han jævnligen afsat og ihielslaget, naar han ei regierede vel, thi da kom det an paa at en Konge havde selv personlige store Egenskaber, da nemlig, da Folkenes Sæder vare endnu raae og vilde, og Lovene ei havde deres rette Kraft). Hos Cassiodorum (53) finder jeg et Brev af Theoderico til Universos provinciales & Capillatos defensores & Curiales in Suavia, hvoraf man maae slutte, at de fleste Indvaanere i dette Suavia ved Saustrømmen have været Gother. Ennodius (54) vidner, at Theodericus fornøyede sig med at beskiære Træerne i sin Hauge, og anfører i et Vers, at Jovinia-

(52) De reb. Get. c. 11. p. 627. c. 59. p. 700.

(53) Var. l. 4. Ep. 49. p. 158.

(54) Ap. Sirm. t. 1. c. 1893 Carm. III. Carm. 57. 58 & 59. c. 1865.

nus gik med et Gothisk Skiæg, og Romersk Klædedragt, (hvoraf man seer at Ost-Gotherne i Italien beholdte deres gamle Skikke). Udi Mauricii Strategico (55) tales om Gothiske Zostariis, som burde gaae ned til Knæerne, (og som forklares, at have været korte, men vide Klæder, som ved et Bælte vare tæt bundne til Livet), og om Gothiske Skoe med Hæler, og alene syede uden Spidser, eller Snuder, med tvende Hanker, og ei flere, og beslagne med Som, for at holde desto længere. Mærkeligt er det, at Arrianus (56) skriver, at Scytherne stillede deres Krigshære op i Skikkelse af en Kile, og at Thracierne havde lært dette af dem, (thi man finder, at vore Nordiske have og brugt det, og sagt sig at have lært det af Odin, som just var kommet fra de Egne, hvortil maae lægges, at man ei vist veed hvilket Folk Arrianus haver forstaaet ved Scyther; Sarmater og Alaner nævner han desuden, følgeligen kan det ei være dem; dersom Gotherne vare saa tiligen komne paa de Kanter, saa kunde han maaskee have forstaaet dem, men han skrev under Hadriano); og at Scythernes Feldtegn vare Drager, som hang ned af lange Stager, og giordes af sammensyede Lapper af adskillig Farve i Lignelse af en Slange, hvilke, naar Rytterne rede i fuld Ridt med dem, ei alene bleve opblæste af Vinden, men gave og en Hvislen fra sig, da de ellers hængede med ligesom nogle Lumper; (Siden Gotherne havde og saadanne Felttegn, saa kan det dog tiene til nogenlunde at stadfæste den Formodning, at Arriani Scyther have været Gother, men saa haver han og skillet Gother fra Geter, om hvilke sidste han ellers taler, og venteligen haver forstaaet Dacierne ved dem). Udi de Vest-Gothiske Love (57) finder jeg at

(55) L. 12. c. 8. p. 303. Notæ 501.
(56) Tact. p. 44. 80. 96 acie contra Alanos p. 101.
(57) L. 2. Tit. 6. p. 14. Tit. 9. p. 17.

at Kong Reccesvintus (som døde 672) anordner, at Kongernes Børn skulle arve deres Forældre, og Arven ei falde til Eftermanden, men at de skulle give tilbage hvad saadan Konge haver ved Uret bemestret sig, (hvoraf man kan slutte, at Riget ei var arveligt, hvilket og stadfæstes ved følgende Canon af det 5 Toletanske Concilio (58), holdet Aar 636, at ingen maatte blive Konge uden han var af Gothisk Adel, og udvalgt af alle); Og at Kong Chindasvindus (som døde 651) befaler, at ingen fremmed Lov maae giælde, endog ei den Romerske, thi endskiønt de vel vare veltalende, saa vare de dog fulde af Vanskeligheder, dog tillod han, ja ønskede endog, at man vilde lære dem for at øve sig, (og det samme Ønske giør jeg og i Henseende til vore Danske Love, som langt bedre oplyses af vore egne gamle Love, end af de Romerske, hvis Principia kunne snart aldrig anvendes hos os, men derimod herligen tiene til at slibe den juridiske Skarpsindighed, og at forøge Kundskaben i jurisprudentia legislatoria). Mærkeligt er det, at Petrus Patricius (59) skriver, at Decebalus (Daciernes eller Gothernes Konge) sendte først til Trajanum: De haarede, som de ringere, og siden Pileati, som de fornemste, for at bede om Fred: (Dette er det stærkeste Sted som jeg haver fundet imod den Mening, at Gother og Geter vare adskilte Folk, og kan man ei slippe fra det uden ved at sige, at begge Folk have havt denne Skik fra de ældste Tider, eller og at Gotherne have optaget den efter Geterne, da de nedlode sig i deres Land, thi ellers maatte man enten sige, at alle de Grunde og Beviser, som jeg haver anført for Gothernes Nordiske og Tydske Herkomst, duede ikke, eller og at Gotherne vare fra saa uminde-

(58) Cap. 3.
(59) C. B. t. r. p. 13.

umindelig Tid udgangne fra Norden og Tydskland, at det vilde dog blive urimeligt og umueligt at føre dem derfra, hvortil kommer, at man maatte forkaste Herodoti og Strabonis Vidnesbyrd om Geternes Thraciske Herkomst, eller og giøre Thracier med til Gother, hvilket var at blande alting sammen). En Deel (60) have holdt for, at de barbariske Folk ei nedsatte sig paa anden Maade i de Romerske Lande, end som Vasaller af dem, (men endskiønt Romerne vilde vel have dem paa saadan Fod, saa finder jeg dog ei, at de have fundet sig deri uden naar de vare i Knibe). Gregorius Turonensis (61) skriver, at det er Gotherne naturligt at være bange (hvoraf dog ei sees andet end Folkenes ubillige Had til hinanden). Isidorus (62) vil, at Dacierne ere Gothernes Afkom, og derfore kaldte Daci quasi Dagi; han skriver og at Gotherne vare meget høye og tapre Folk. Arnkeb (63) har hos os i en særdeles Afhandling villet vise, at Gotherne ei have været Fiender og Ødeleggere af det Latinske Sprog, men at de snarere have været Yndere deraf. Cambden (64) beretter, at Sidonius Apollinaris skal beskrive Gothernes Dragt saaledes: De skinne af guul Farve (Croco); de bedækkede deres Been indtil Anklerne med haared ubered Læder; Knæer, Lægger og Laar ere bare; deres Klæder gaae høyt op, sidde snevert, ere af adskillig Farve, og rekke neppe ned til deres Haser; deres Ærmer bedække kun det øverste af Armene; deres Kappe er grøn med rød-blaae Kanter; over deres Skuldre hænge

(60) Bochat. Mem. d. l. Suisse T. 2. p. 151. n. 2.

(61) H. Franc. L. 2. c. 27.

(62) Orig. l. 9. c. 2. p. 1005, som skal være 1041 in Gothofr. Aut. Linguæ Latinæ.

(63) Cimbria Romæ reconciliata Havniæ 1691.

(64) Brit. p. 88.

ge Bælter; deres Orelapper bedækkes af deres Haarlokker; de bruge Spyde med Kroge, og kaste Ører, og gaae med snevre Troyer uden Bælter. De lærde Forfattere af det store diplomatiske Værk paa Fransk (65) forsvare heel vel Gotherne og de andre barbariske Folk imod den Beskyldning at have foraarsaget Videnskabernes Undergang, dog maae man tilstaae at de have holdet deres Forfald ved lige. Beatus Rhenanus (66) anfører ogsaa af Sidonio følgende Beskrivelse over Gothernes Dragt: De gaae med skidne Klæder, og ureent Linnet bliver feedt (af Sveed) paa deres magre Rygge, og deres Skinklæder, som gaae høyt op, kunne ei rekke til Læggene; de have bare Haser, og en fattig Knude binder et Hesteskind fast; i deres Bælter hænge Sværde, og ere Bælterne af Rhenones (Spørsmaal om herved ei forstaaes egentligen Rensdyrs Skind, eller og om det er andet Skind, der haver faaet Navn af Rhinstrømmen; de forekomme allerede hos Cæsar); deres Skiolde vare i Midten gule og rundt om hvide. En Deel af de Vest-Gothiske Konger vare meget grumme i at forfølge andre for Religionen, og aldeles ikke tolerante, saaledes skrives iblant andet om Eurico, (der døde 484), at han kastede de Orthodoxe Clerker i Fængsel, deels drev i Landflygtighed, deels dræbte Præsterne, og lod Kirkedørene lukke til; Om Amalrico (som døde 531), at han lod kaste Skarn paa sin Dronning, en Fransk Prindsesse, naar hun søgte den Orthodoxe Menighed, og endelig tilsidst bankede hende saaledes af, at hun kunde sende et blodigt Klæde til sin Broder; Om Leuwichildo, at han efter sin Dronnings Indskydelse forfulgte de Orthodoxe, drev mange i Landflygtighed, skilte andre

(65) Nouveau Traité de Dipl. t. 3. p. 21.
(66) Res Germ. l. 2. p. 102 & 103.

ved deres Gods, lod nogle svælte ihiel, satte dem i Fængsel, lod dem afprygle, og paa adskillig Maade omkomme (67). Gregorius (68) beskylder og Vest-Gotherne for den vederstyggelige Skik, at dræbe deres Konger, naar de ei stode dem an, og efter eget Behag at vælge andre i deres Sted, (og Historien stadfæster ogsaa temmeligen denne Beskyldning, hvorved dog maae agtes, at mange af disse Konger vare meget onde, og at nogle bleve ihielslagne af deres nær Blodsforvandte, endog Brødre, hvilke Folket synes siden af Ærbødighed for Konge-Slægten, at have erkiendt for Konger). Hos Aimoinum (69) forekommer en meget fabelagtig Fortælling om den store Theoderic, hvoraf sees hvor tilig man begyndte at besudle hans Historie med Fabler, thi Aimoinus levede omtrent Aar 1000; og finder man at Alderdommen haver gemeenligen meest digtet om berømte Mænd og store Helte, og just derved giort deres Historie uvis og mørk; Theodericus haver dog undgaaet denne Skiæbne, ved det hans Bedrifter ere blevne optegnede af, og komne til os ved Skribenter, der deels have levet i hans egen Tid, eller og strax efter, saa at de seneres Fabler have ei kunnet skade ham noget. Paa andre Stæder mælder Aimoinus om den Skik hos de barbariske Folk, at den, som skulde antages til Søn, maatte røre ved dens Skiæg, som antog ham dertil; og at den Vest-Gothiske Konge Reccaredus lod i Toledo samle og opbrænde alle Arianske Bøgger. Paulus Diaconus af Merida (70) beskriver temmelig vidtløftigen Leovigildi Forfølgelser imod de Orthodoxe, og ligeledes hans Søns Reccaredi imod Arianerne, endskiønt han bekommer

(67) Greg. Turon. l. 2. c. 25. l. 3. c. 10. l. 5. c. 39.

(68) L. 3. c. 30.

(69) De gestis Franc. l. 1. c. 10. 20. l. 3. c. 77.

(70) De vita Patrum Emerit. c. 10 — 16. 18 & 19.

kommer alle den fidstes Gierninger. Joannes Biclariensis (71) anfører ved Aar 580 en listig Maade, som Leovigildus betiente sig af, for at bringe de Catholske til sin Sect, og hvorved han og forførte mange, nemlig, at de ei skulde omdøbes, naar de forandrede Communion, men alene Haands Paaleggelse skee i Navn Faders ved Sønnen i den Hellig Aand; og ved Aar 589 giver han paa en fiin Maade tilkiende, at Reccaredus lod dræbe sin Stedmoder Gosuintha, som var en ivrig Arianer, og som skal have anstiftet en Sammenrottelse imod sin Sted-Søn. En Anonymus (72), som skal være et Slags Udtog af Idacio, har det samme om Theoderico, som Aimoinus, men legger nok en Urigtighed til, nemlig denne, at han skulde være bleven dræbt af sin Broder Gaiserico. Hos Sigebertum (73) forekommer adskillige chronologiske Efterretninger, som jeg ei finder noget ældre Vidnesbyrd for, men som jeg dog ikke troer, at han skulde have selv sat paa en Slump, efterdi han synes at have været baade en flittig og en redelig Skribent, der have havt megen Læsning og mange Efterretninger; de ere følgende: Aar 384 satte den Ost-Gothiske Konge Winitharius sig op imod Hunnerne i Gothia; 385 overvandt han dem i Krig; 386 dræbte den Huniske Konge Balamber ham, hvorpaa Hunimundus regierede over Ost-Gotherne i 2 Aar, og efter ham Aar 388 Horismuth (rettere Horismund) i to Aar, hvorpaa de fra 390 af vare uden Konge i 40 Aar; Alaricus blev af Wisi-Gotherne giort til deres Konge Aar 398, og regierede i 15 Aar; Walamer blev Konge Aar 430, og regierede 31 Aar; Den Vest-Gothiske Konge Wallia

døde

(71) Apud Canisium T. 1. p. 339 & 340.

(72) Ib. T. 2. l. 3. c. 8. 9. 10. p. 188 — 191.

(73) In Pistorii Scr. Germ. T. 1. p. 484 — 486. 494. 497. 502. 503. 505. 507 & 545.

døde først 439, og hans Eftermand Theoderic regierede kun 14 Aar; Aar 458 angreb den Huniske Konge Heraac, Attilæ Søn, den Ost-Gothiske Konge Walamer, men blev overvundet af ham, og maatte flye til det yderste Scythien; 459 overvunde Ost-Gotherne under Theudemers Anførsel Sueverne, og fangede deres Konge Hunnimundum, men satte ham paa fri Fod; 460 sloge Ost-Gotherne den Huniske Konge Dinzich saaledes, at de siden altid vare en Skræk for Hunnerne; 461 omkom Walamer i Krigen mod Suever og Scyrer, hvorpaa hans Broder Theudemer regierte i 11 Aar, som Aar 462 aldeles overvandt dem, gik 463 over Donau, og atter slog dem, fik 464 sin Søn Theuderic igien fra Keiser Leo, som 465 slog Sarmaterne, da han var 18 Aar, (efter denne Regning maatte Theoderic være fød 447, eller rettere 445, saasom Sigibert regner overalt 2 Aar for meget, men da Theoderic bliver herved 11 Aar ældre end han skulde være, saa er det rimeligt at udi de fleste af disse Aarstal stikker en Feyl af 11, eller rettere 9 Aar); 472 døde Theudemer, og hans Søn Theoderic blev Konge efter ham; 487 overvandt han Gepider og Bulgarer, og 488 drog han til Italien, (hvorved maae agtes, at dette Aarstal er rigtigt, og at Sigibertus har herefter ofte eet Aar for lidt, og undertiden ogsaa eet for meget; ja iblant har reent gale Tal, som vige 6 til 7 Aar af, som iblant andet kan sees deraf, at han sætter Saracenernes første Overgang til Spanien Aar 720). Man har endnu det Brev, som den Vest-Gothiske Konge Reccared skrev til Pave Gregorium Magnum nogen Tid efter sin Omvendelse, hvorudi han skriver, at have sendt til den øverste Apostel en Kalk af Guld, besat med Ædelstene; Saa og et Brev af Paven, hvorudi han takker ham for 300 Kitler, som han havde sendt de Fattige i Rom til For-

æring

aring (74). Om de forhen anførte Capillatis haver Du Cange (75) samlet noget mere, saa og om Pileatis, eller rettere den Skik at gaae med Hat, om hvilke Dio Chrysostomus (76) alerede taler hos Geterne og Thracierne, som han kort forhen kalder dem, og Aurelius Victor (77) siger, at Trajanus undertvang i Provincia Dacorum Pileatos & Sacos nationes (hvor jeg troer at i Stædet for Sacos bør læses Jazyges, og af hvilket altsammen jeg slutter, at den Skik at bære Hat har været giængs hos mange Nordiske Folk). Det forhen omtalte Cinnabar vil Du Cange (78) henføre til Farven af Gothernes Klæder, da det dog er temmelig klart, at det vedkommer deres Haar; han haver og samlet endeel om Gardingi, der forekomme som fornemme Folk i de Vest-Gothiske Love, og som han slutter at have Navn af Garda ɔ: Custodia, og at have været som de Fornemste iblant Regenternes Vogtere, Drabantere, (en Mening som uden Tvil er den eeneste sande, og hvoraf sees, hvor gammel vore Varingers Navn og Forretning haver været hos de Nordiske Folk), og ligeledes haver han samlet om det Tilnavn: Pelliti, som blev givet Gotherne, og hvorom han haver viset, at det og blev givet Franskerne, (og som med rette kunde gives de fleste Nordiske Folk, da Tacitus vidner, at alle Tydske ginge med Skind). Petrus Pantinus (79) haver skrevet en særdeles Afhandling om Værdighederne og Betieningerne af de Gothiske Kongers Rige og Hof.

(74) Baluzii Miscel. t. 5. p. 474 — 476.

(75) Glos. t. 1. p. 792 v. Capillati t. 4. p. 278 v. Pileati.

(76) Orat. 71. p. 628.

(77) De Cæsar. p. 253.

(78) Gloss. t. 1. p. 989 v. Cinnabar. t. 2. p. 590. v. Gardingi t. 4. p. 231. v. Pelliti.

(79) In Schotti Hisp. ill. p. 195 — 204.

Om de forhen mældte Optimates skriver Du Cange (80), at de bleve af Keyserne, efterat mange af dem vare blevne fangne med Rhadogaiso, adspredede i Bithynien og Phrygien, hvor de iblant andre Stæder laae i Besætning i Nicomedien, Astaco rc., og bleve tilligemed Foederati længe anseede for den fornemste Milice i Grækenland, saa at de figtede med deres Beskyttere, Protectores, kaldte Armati, ligesom Foederati med deres Drenge, og vare de endnu udi samme Anseelse under Irene, (som blev afsat Aar 802), men da Leo regierede, var deres Anseelse borte, (og han kom til Regieringen Aar 886), og blev udi hans Sons og Eftermands Constantini Tid, deres Navn tillagt dem som fulgte Trosset. Ellers kaldtes et Thema, eller en Province, efter dem. Ligeledes skriver Du Cange om Foederatis, der ogsaa vare Gother, (hvorvel andre Folk bleve og med Tiden antagne i dette Corps), og mælder at de stode endnu ved Magt under Leone Armeno, (som blev dræbt Aar 820), ja under Constantino Monomacho, (som døde 1054), da de dog fornemmeligen bestode af Pisider og Lycaonier. Dersom man vil antage, at iblant disse sidste have endnu udi Constantini Monomachi Tid været Gother, saa kunde dette tiene til at oplyse, hvi vore Nordiske bleve under Navn af Baranger saa vel imodtagne ved Hoffet i Constantinopel, thi da Gotherne paa Crim saa længe vedligeholdte deres Sprog, saa at det endog er rimeligt, at de endnu vedligeholde det, saa er det ei heller urimeligt, at disse Gothiske Foederati have nogenlunde vedligeholdt deres, og derved banet Veyen for deres Landsmænd Barangerne, hvilke desuden fandt god Adgang ved Russerne. Siden Gother vare udi saa sene Tider i Græken=

(80) Gloss. Gr. t. 1. p. 2049. v. ἐπτιμάτοι t. 2. p. 1686. v. Φοιδέρατοι.

Grækenland, saa giør det begribeligt, at under Constantino Porphyrogeneta, (som døde 959), bleve endda Gothiske Lege opførte i Constantinopel, og bliver da vor Snorronis Fortælling om saadanne ved Aar 1110 ei urimelig, hvorvel de første ei bleve opførte ved Gother, men ved Græker. Theophanes (81) skriver, at Narses sendte til Constantinopel Totilæ blodige Klæder, og hans Hat ziret med Ædelstene, som vare tagne paa Valpladsen, hvor han blev slaget.

§. LXIII.

Gothernes Sprog og Bogstaver.

Men nu er det paa Tid at handle noget om Gothernes Sprog og Bogstaver. Ingen maa dog tænke at finde her Underretning om Runerne, da det baade er uvist om Gotherne have brugt dem, Worm og Verelius ogsaa udførligen have handlet om deres Betydning, og jeg desuden haver i de forrige Tomer givet min Mening tilkiende om deres Ælde her i Norden. Ei heller vil jeg handle om Sproget i Ulphilæ Bibel-Oversættelse, da Hickesius, Junius og fornemmelig Ihre have grundigen afhandlet dette. Men jeg vil kun legge nogle Beviser til den Sætning at Sproget i dem er det virkelige Gothiske, og derhos anføre nogles Meninger om Gothernes Sprog. Wachter (82) beviser heel vel af de Grækiske, Latinske, Sarmatiske, Burgundiske og ubekiendte Ord hos Ulphilam, at hans Sprog maae nødvendigen være det Gothiske, og kan ei være noget andet, saasom saadan Blanding kunde alene opkomme hos et Folk, der længe havde boet i Tydskland, Polen og Dacien i Nærværelsen af alle bemældte Folk, saaledes som man veed at Gotherne have boet. Han lægger vel og to Scythiske Ord til, men de ere aaben-

(81) C. B. t. 6. p. 154.
(82) De lingua Cod. Arg. p. 40. in Misc. Berol. t. 2.

aabenbare Nordiske, og kalder han dem kun Scythiske, fordi Indvaanerne ved Perecop i Crim have efter Busbecquii Vidnesbyrd brugt dem, ei iagttagende, at disse Folk ikke ere Tatarer, og om saa end var, da derfor dog ei Scyther, men ægte Gother, og deres Afkom. Smaragdus (83), en Frankisk Munk fra Caroli Magni Tid, skriver at der var Overeenstemmelse imellem det Frankiske og Gothiske Sprog, efterdi de begge komme af det Theodiske, (hvilket kan tiene til at giendrive dem, som have villet giøre Ulphilæ Sprog til det Frankiske for nogen Ligheds skyld, og anfører han derpaa en Deel Gothiske og Frankiske Ord, som af det første: Mir ɔ: mig, hos Ulphilam: Mis, Rig ɔ: mægtig, hvilket kommer overeens med det Ord Reixs ɔ: en Fyrste hos Ulphilam, og med Rige, Rain ɔ: reen, Wat ɔ: er Kiortel, hvoraf uden Tvil kommer det Ord Vadmel, Rat ɔ: Raad. Og heraf kan sees det Gothiske Sprogs Overeenstemmelse med det Tydske og Nordiske, saa og hvor bekiendt det Gothiske Sprog haver endda været i det 8 og 9 Sæculo. Det var ellers at ønske, at denne Smaragdi Grammatica maatte engang blive bekiendtgiort ved Trykken, saa og en vis Ansileubi Glossarium Gothicum, som Maussac haver seet (84). Lazius (85) anfører en Deel Italienske og Spanske Ord, som komme overeens med det Tydske Sprog, og som han derfore mener at stamme fra det Gothiske; hvad de sidste angaaer, da har det vel sin Rigtighed med dem, thi de andre Tydske Folk, Vandaler, Alaner, Suever, som ogsaa boede i Spanien, opholdte sig enten der kun kort, eller og boede kun i nogle Kroger af Landet; men hvad de første derimod anbelan-

(83) In Mabillonii Analectis p. 357 & 358.

(84) Mascov Gesch. d. Teutsch. Th. 2. App. p. 52.

(85) De Gent. migr. p. 690.

anbelanger, da boede Gotherne ei saa meget længe i Italien, og to Tydske Folk have boet langt længere der, nemlig Longobarder og Normanner, ei at tale om hvor ofte de Tydske Keysere have i senere Tider føre talrige Krigshære did. Overalt opregner han en Deel Ord i begge Sprog, som ei uden med Vold kunne udledes af det Tydske, og udelader derimod mange hundrede, som upaatvilеligen skrive sig derfra. Ihre (86) viser heel artig, at Stega, som efter Busbecq betyder hos Gotherne i Crim Tyve, bruges af Gothlænderne og Dalekarlerne (hos hvilke det ældste Sprog et udi Sverrige bleven best ved Magt) udi samme Mening, undtagen at de udsige det med en liden Forskiæl Stig. Mærkeligt er det, at Sidonius Apollinaris efter Seriverii (87) Vidnesbyrd skal skrive, at Folkene i Septimanien kaldte Rovere Varger. Da nu Gother boede der, saa have de rimeligen brugt dette. Udi samme Mening forekommer det og hos de gamle Franker, saa og hos vore gamle Nordiske Skribenter; og endnu kalde saavel Norske som Svenske, en Ulv, en Varg, hvorimod det er mig ei bekiendt at de Danske have nogensinde kaldt en Ulv saaledes. I Henseende til Gotherne gior det ingen Vanskelighed, da jeg forhen haver viist, at de fornemmeligen ere komne fra det Svenske Gothland og fra Tydskland, hvorimod det har sig anderledes med Frankerne; ei heller troer jeg, at Varg forekommer i denne Mening i nogen Plattydsk eller Frisisk Dialect, undtagen at en Rover kaldtes paa Angel-Saxisk Wræcca, da dog uden Tvil en Rover haver faaet Navn af en Ulv, og er bleven anseet som en Ulv, og ei en Ulv tvertimod af en Rover,

 som

(86) Fragm. vers. Ulph. p. 46.

(87) Ep. ad Pontanum in Alciati tractatu c. vitam monasticam p. 300.

som Wachter (88) vil. Schilter (89) anfører 7 Gothiske Alphabeter, hvoraf intet er rigtigt, uden det første, taget af Codice Argenteo. Det fierde synes at være af den saa kaldte Gothiske Skrift i Medio ævo. Peringskiold (90) haver samlet en stor Deel Svenske og Italienske Ord, som i Lyd og Betydning komme overeens. Nogle ere vel meget vidt hentede, men de fleste dog ei urimeligen anbragte. Han holder for, at alle disse Ord ere indbragte ved Gotherne i Italien. Men hertil kan svares, ligesom jeg forhen haver svaret Lazio, allerhelst mange af disse Svenske Ord ere ogsaa Tydske. Hos Procopium (91) finder jeg at en bleg-sort Hest med en hvid Pande kaldtes af Grækerne Phalion, og af Barbarerne Balan, hvilke Barbarer han strax forklarer ved Gother, og endnu sige de Tydske om alle blege Farver at de ere: Fal. Hos Cassiodorum (92) forekommer ofte det Ord Sajo, hvilket de nyere Udgivere af Du Canges Glossario (93) udlede af Gothernes Dragt, Sagum, og Du Cange selv forklarer at have hos Gotherne betydet en Drabant, som blev brugt til at udrette Kongens Ærinder, og var som en Boddel; hos ham forekomme og (94) de Navne Gudila, Iba (det samme som vor Ebbe), Geberich, Theodagunda, Ghodiscalc (et bekiendt Tydsk Navn), Oppa (et Navn, som længe efter var i Brug hos West-Gotherne), Sigismer, Cunigast, Osvin og Gudelina (hvilket

(88) Gloss. c. 1927. v. Wrak.
(89) Thes. ant. Teut. p. 400.
(90) In Cochlæi vit. Theod. p. 386 —— 399.
(91) C. B. t. 2. p. 33. B. Goth. l. 1. c. 18.
(92) Var. l. 1. ep. 24. l. 4. ep. 47. l. 2. ep. 13. l. 12. ep. 3.
(93) T. 6. v. Sajones.
(94) Var. L. 2. ep. 18. l. 4. ep. 17. c. 44. l. 5. ep. 29. l. 8. e. 2. 28. l. 9. ep. 8. l. 10. ep. 20.

ke synes at komme overeens med vores Gyda, Jutha). Skinner (95) udleder det Spanske Ord Quixar ɔ: Mandibulum af det Angel-Saxiske Ceac, Ceoca ɔ: Gena, Maxilla, som han og mener at være Gothisk, men som nu omstunder ei forekommer i de faae Levninger af det Gothiske Sprog. Hvo der har Lyst at læse underlig Etymologie over de to første Stavelser af Navnet Theuderic, kan finde dem hos Hadrianum Junium (96). Du Cange (97) haver samlet noget om de Gothiske Bogstaver i Spanien, som og kaldtes de Toletanske, (fordi de vare brugelige i Toledo, den fornemste Stad i Spanien paa de Tider), og bleve afskaffede paa et Concilio i Toledo Aar 1117 efter Spansk Regning, (det er Aar 1079), og derimod indført, at de skulde betiene sig af Gallikse Bogstaver), men herved forefalder det Spørsmaal, om disse have været Ulfilæ Bogstaver, eller de saa kaldte medii ævi Gothiske; Saavidt mig endnu er bekiendt, ere Ulfilæ Bogstaver hidindtil ei fundne i Spanien, som dog maaskee kan tilskrives dette ellers ædle Folks liden Flid i sine Antiquitæter). Bünau (98) holder for, at Ulphilas haver just ei opfundet de Gothiske Bogstaver, men at denne Mening om ham kan være bleven udbredt dermed, at han oversatte Bibelen paa Gothisk, og giorde saaledes disse Bogstaver mere bekiendte. Ten Kate (99) vil, at der er mere gammelt Tydsk end Nordisk i Ulfilæ Evangelier, og anfører til Bevis, at de ere oversatte af Grækisken, og ei af Latinen, at der findes K og ei C og Ch. Mareschallus (100) haver samlet endeel

(95) Etym. Onomast. v. Quixot.
(96) Batavia p. 389 & 390.
(97) Gloss. t. 3. p. 311. v. litera Gothica.
(98) Teutsche Hist. Th. 1. p. 462.
(99) Aenleiding t. 2. p. 55 & 56.
(100) Observ. in Junii Ulphila p. 386 — 388.

endeel om Ulphila, fornemmeligen i Henseende til hans Opfindelse af de Gothiske Bogstaver. Leibnitz (1) holder for, at Codex argenteus er skrevet paa Gothisk, hvilket han anseer for en østlig Tydsk Dialect, og ei for Nordisk. St. Gregorius Magnus (2) taler om en Spathario, (det er saadan en som bar Kongens Kaarde), af Kong Totila, ved Navn Riggo, (hvilket uden Tvil bliver det samme som Ringo eller Ring, efter den Regel, at naar to G kommer sammen, bliver det første ofte til N). Du Cange (3) anfører det Ord Almunia, som Aar 1094, og 1095 betydde i Aragonien og Castilien en Eyendeel paa Landet, tilhørende Kongen. Dette Ord er uden Tvil det samme, som endnu i Norge kaldes Alminning, Kongens Alminning, siden det hos Du Cange kaldes Almunia Regis, og hvorved forstaaes al den Jord, de Marker, de Skove, som ei ere optagne af nogen vis, eller dyrkede af nogen Privat, og derfore efter en Skik fra umindelig Tid ansees for at tilhøre Kongen. Dette viser, at Ordet stammer fra de gamle Gother, og denne besynderlige Overeensstemmelse, saavel i Ordets Lyd, som i Tingens Bemærkelse, er efter mine Tanker et stærkt Bevis for Gothernes Udvandring fra Norden. End mere, det er ei alene Kongen, som har udi Norge saadan Alminding, men hver Bøygd haver den og, og ligger den gemeenligen under Fæ Fod, og er tilfælles (4). Udi Sverrige er det samme i Brug, og kaldes den der Almenning (5). Ved at eftertænke dette, er jeg af de Tanker, at Nordens Konger have i de ældre Tider ingen anden Alminding havt end den,

(1) Epist. ex edit. Kortholti t. 1. p. 439.
(2) Muratorii Scr. Ital. t. 4. p. 206.
(3) Gloss. Lat. t. 1. p. 142 v. Almunia.
(4) C. 5ti Norske Love 3 Bog 12 Cap. 1. 2. 3 Art.
(5) Loccenii Lex. jur. Sueo-Gothici p. 9. v. Almänning.

den, som laae til deres egne Gaarder, og maaskee ere ogsaa de Egne, som laae aldeles borte fra Folk, og paa de høyeste Fiælde, blevne regnede dertil. Ellers er det mærkeligt, at Schweitzerne skulle endnu kalde saadan fælleds Jord Almend (6), hvilket igien meget svækker mit forhen anførte Beviis, taget af dette Ord og denne Indretning, om Gothernes Vandring fra Norden, med mindre man med nogle ville føre Schweitzerne fra Sverrige, som dog vel er og bliver urigtigt, eller de og kunnet faae fra Juthunger og Burgunder, saafremt disse tvende Folk have været Nordiske. Underligt er det, at de nyere Udgivere af Du Canges glossario (7) ville ved Almunia forstaae en Hauge. Vel sandt at de anførte Exempler af gamle Spanske Documenter, hvor det udtrykkeligen siges, at Almunia kaldes paa Latin Ortus (Hortus), synes at vise dette; men jeg undrer mig over, at de ei have iagttaget, at Hortus betydde ogsaa hos de gamle Latiner enhver Landsbye, og i denne Mening er det uden Tvil bleven taget paa bemældte tvende Stæder. Du Cange (8) haver og det Ord Atia, Atya, Aatis, hvilket i de 12, 13 og 14 Sæculis blev brugt for Had i Frankerige, og hvilket kommer saa meget nærmere vores Had, og de Plattydskes Haet, end de Høytydskes Hass. Italienerne sige Astio, og nærme sig altsaa mere de Høytydske. Hickesius (9) anfører mange Ord af det Franske og Italienske Sprog, som øyensynligen komme overeens, deels med Gothisk, deels med Nordisk, ja endog nogle Talemaader. Eccard (10) mener;

(6) Loccenii Ant. l. 2. c. 19. p. 89.
(7) T. 1. p. 323. v. Almunia.
(8) Gloss. t. 1. p. 370.
(9) Thes. ant. Sept. t. 1. in Gramm. Franco-Theotisc. p. 91 — 99. in Gramm. Mœso-Goth. p. 74.
(10) Hist. Studii Etym. p. 77 & 78.

mener, at forommældte Ansileubi glossarium skulde nu omstunder findes iblant Manuscripterne af det Colbertinske Bibliotheque. Grönwall (11) viser, at udi Sverrige haver det gamle Sprog best vedligeholdt sig i tre Sogner af Dalekarlien, nemlig Elfdalen, Mora og Orsa, anfører Fader vor paa disse tre Sogners Dialecter, sammenligner nogle Tydske Ord med de Dalekarliske, anfører en Hollænders Tilstaaelse, at hans Sprog er kommet af det Gothiske, nemlig Venrey in Gemeenschap tussen de Gothisce Spraeke en de Nederduytsche, Amsterdam 1710, (under hvilket Navn den fortreflige Te Kate har skiult sig), sammenligner nogle Dalekarliske og Hollandske Ord, saa og Engelske, Islandske, men tilstaaer at det Mæso-Gothiske afviger temmelig meget, anfører endeel Runer, som endnu bruges i bemældte tre Sogner, jævnfører Fader vor paa adskillige Nordiske Sprog, iblant hvilke det Mæso-Gothiske mindst ligner noget, og fremfører tilsidst nogle Vers og Samtaler paa Dalekarlisk. Knittel (12) viser, at den Carolinske Codex i Wolfenbüttel af Ulphilæ Oversættelse af Pauli Epistel til de Romere er skrevet i det 6 Sæculo, og det formodentligen udi Italien af en, der forstod baade Latin og Gothisk. De nyere lærde Franske Forfattere af det store Diplomatiske Værk (13) mene, at Venantius Fortunatus ved den barbariske Rune sigter til, at Gother have udi Italien og Spanien brugt Runer, (hvorefter haves dog intet Fodspor, thi Ulphilæ Bogstaver ere gandske anderledes, med mindre det skulde være rigtigt, som de anføre) af en nye Italiensk Skribent fra 1751, at de almindeligen saa kaldte Etruriske Bogstaver ere lutter og pure Runer,

(11) Historiola Linguæ Dalekarlicæ p. 4. 7. 11. 12. 14. 17. 21 — 23. 24. 32. 35 — 38. 63. &c. 68 &c.

(12) In Ulphila p. 399. 400. 416. 417. 386. 377.

(13) Nouveau Traité de Dipl. t. 2. p. 73. not. 1.

ner, og fra den Tid Gotherne herskede i Italien, (men endskiønt der er nogen Lighed imellem Etruriske Bogstaver og Runer, saa er den dog ei stor nok for at antage denne Mening, hvortil kommer, at Gotherne havde gandske andre Bogstaver end Runer, at de Etruriske Monumenter ere saa mangfoldige, at mange af dem ere saa vel giorde, og vise tydeligen saa høy en Alder, at man umuelig kan henføre dem til det 5 og 6 Sæculum). Ihre (14) anfører, af Angelo Roccha in Appendice Bibliothecæ Vaticanæ p. 396, at der i Bologne skal være hos de Regulaire Canonicos af S. Salvators Orden, Ephemerides skrevne paa Longobardisk Sprog, og nogle andre Ting paa Gothisk. Men nu omstunder findes de ikke der, som den lærde Bassi haver efter Forespørsel berettet i et Brev til vor Professor Brynniche, og derhos meent, at de tilligemed mange andre Bøgger ere blevne bortførte til Spanien af Kong Philippo II; hvorfore de maae findes i Escurial, saafremt de ere mere til. Jeg haver siden bekommet ovenmældte Italienske Bog om de Etruriske Bogstaver at være Runer (15), men de Grunde der bruges ere heel slette, og besvare aldeles ei de nyligen af mig anførte Indvendinger. Der anføres ogsaa, som et af de fornemste Beviser, den Kaarde, fundet ved Verona, som fandtes i Moscardi berømte Museum der (16), og som vor Pontoppidan (17) ogsaa haver anført, men følgende Peringskiöld uretteligen giort til en Alen. Man haver kun nødig at ansee Bogstaverne, for at kiende at de ei ere Runer, og Læsemaaden eller Udleggelsen

 af

(14) De Cod. arg. p. 6.

(15) Nuova Trasfigurazione delle lettere Etrusche 4to 1758 p. 15.

(16) Muscardi Museo Parte 2. p. 404 & 405. Verona f. 1672.

(17) Gesta & vest. Dan. t. 1. p. 97.

af Peringskiöld for at finde, at Sproget ei er Nordisk, ja intet Sprog.

Det meeste som jeg haver skrevet i denne Afhandling om Gotherne vilde falde overende, dersom den Solvmont, som Capellus (18) anfører, er rigtig, paa hvis ene Side skal staae: Imp. Cæs. Galba Sarm. Gotic, og paa den anden Cos III. eller VI. med et Billede, holdende et Overflødigheds Horn: Thi havde Romerne alerede i Galbæ Tid havt at bestille med Gotherne, saa maatte Gotherne enten længe, forend jeg sætter, være udgangne fra Scandinavien og Landene ved Østersøen, eller og maatte de have Ret, som ansee dem og Geterne for eet Folk. Men da Capelli liden Noyagtighed er bekiendt, og denne Mont ei forekommer hos nogen anden, saa falder denne Indvending bort af sig selv. Hertil kommer at Galba har ei været mere end to gange Consul. Enten maae derfore denne Mont være falsk, eller og urigtig læst. Efter at alt dette var trykt haver jeg bekommet ovenmældte Sabbarini Bog, hvor det Gothiske Instrument anføres. Sabbatini mener at det er af det 5 Sæculo, og maae det da være af Slutningen, siden Gotherne havde Ravenna først inde Aar 493, hvorfore jeg og snarere troer, at det er af det 6 Sæculo. Og haver jeg her efter som det findes hos Sabbatinum ladet disse fire Underskrifter aftrokke, tilligemed hvorledes de bør læses, hvoraf man kan see at Sabbatinus haver ofte ei kunnet læse Bogstaverne, deels maaskee fordi de have været forslidte, og deels fordi han ei kiendte dem. Herved er føyet en Latinsk Oversættelse. Saavel udi den, som udi Bogstavernes Læsning haver jeg havt megen stor Hielp af min værdige Ven, Hr. Etats-Raad Langebee, ja saa stor at jeg uden ham havde næsten

ei

(18) Nummotheca Beccelerian Hamburgi f. 1750. p. 17.

ei kunnet udrette noget, og er Oversættelsen alene af ham, hvorvel jeg forsøgte paa at oversætte den første Underskrift, som jeg ved Sammenligningen med hans Oversættelse fandt i mange Ting at stemme overeens med den. Imidlertid fattes der dog Betydningen af mange Ord, som dog ei er at undre over, da det Gothiske Sprog, saavidt det hidindtil er bekiendt, er næsten alene indskrænket til Evangelierne. Maaskee en Ihre og andre store Mænd deri kunne oplyse det Manglende.

Til Slutning af denne lange Afhandling om Gotherne vil jeg anføre denne Anmærkning, som er faldet mig for sildig ind, saa den derover ei kan blive sat paa sit rette Sted, nemlig: at Jonakur synes at være Atila i Wilkina Saga, hvilket dog ei passer sig paa Jonakur i Edda, og ei heller paa Jonakur om han haver levet med Ermanarico, thi da synes han snarere at have været en Roxolanisk Konge, naar man betragter Ammianum Marcellinum; og at Atila og Didrich af Bern ɔ: den store Theodericus siges at have kriget sammen, det er vel kommet deraf at Atila virkelig førte Krig med en Didrich, nemlig den Vest-Gothiske Theoderico. Af alt dette sees at man ved at følge en Tradition fra meget gamle Tider kan vel nødes at troe adskillige Urigtigheder, men at man dog ved at forkaste den reent vilde og bortkaste mange Sandheder. Vi have og endnu et Schwabisk Poema om Kriemhilds Hævn, hvilket uden Tvil er skrevet i det 12 eller 13 Sæculo, og det efter et ældre, thi dette kan formedelst sin Længde ei vel være det samme, som den Saxiske Sanger-Sang for Hertug Knud 1131, og som efter Saxonis Ord maae da alerede have været gammelt. Overalt har man ingen Aarsag at tvile paa, at jo nyere Poeter have meget forandret, og efter deres

Genie sat til i de ældre Poemata, hvorover man vel i dem finder meget som er ægte og gammelt, men som derhos er vanskeligt at udfinde. Dette Poema er kun den sidste Deel af et andet, kaldet Nibelungernes Sang, og hvoraf Editor kun haver udgivet nogle faae Fragmenta. Der siges deels i dem, og deels i Editors Fortale (19): At Sivrid undertvang Schilbunc og Nibelung, den fornemme Konges Sønner og stærke Mænd; At han stridede med Saxerne; At Gunther reiste til Island med Prunhilde, eller Brunhilde, og havde Bryllop med hende i Wormße, og ligeledes Sivrid med Chriemhilde; At disse to Dronningers Uvenskab foraarsagede at Sivrid blev myrdt; At Chriemhild blev siden giftet med den Huniske Kong Ezele ɔ: Atila i Wiene, hvorpaa de indbøde hendes Brødre til sig; At Sivrid var Sigemundis Søn og Konge i Niderlant; At han havde badet sig i en Drages Blod, og kunde derover ei saares uden paa et eneste Sted; At Giselher, en Søn af Uoten, fraraadde Sivrids Død. Udi Chriemhildins Rache findes disse Omstændigheder: Gunther af Burgonden, Giselher og Gernot vare hendes Brødre og Konger; De droge at besøge hende med 60 Rechen ɔ: Ræller, Kiæmper, Stridsmænd, 1000 Riddere og 9000 Knægte. Chriemhilds Brødre kaldtes Nibelunger; Ezel raadde hende til at tage vel imod dem. I hans Hof vare de stærke Recher: Meister Hildebrant, Dietriche af Bern, og mange Degene ɔ: Begen, fornemme, ædle Mænd af Amelungelant. Da var Sivrid længe siden dræbt. Helte af Düringen, og vel tusinde tapre Mænd af Tenemarchen vare og hos Ezel. Margreven Irinch af Tenemarche eller Tenelant var en af dem som stod tapperligst imod Nibelungerne for at hævne Sivrids Død, men baade Tenen ɔ: Danske og Durigen ɔ: Thüringer bleve overvundne. Chriemhild kalder selv sine Brødre Sønner af Uoten. Helpfrich var en af

(19) Vorrede p. 3 — 5. op. ip. c. 241. 244. 245. 249. 250. 1. 2. 14. 15. 17. 45. 75. 80. 83. 88. 114. 129. 141. 147. 148. 149. 166. 177. 193. 196.

af Dietrich af Berns Kiæmper, samme Navn som den Danske Kong Hialprek i Volsunga Saga). Dietrich af Bern mistede vel snart alle sine Kiæmper, men derimod dræbte han Chriemhilds Brodre og deres Mænd. Derpaa folger et Poema, som kaldes: Aventure von der Klage, hvorudi Dietrich af Bern beklager disse Tildragelser. Derudi siges at Kong Danchrat og Frue Ute vare Chriemhilds Forældre; At Sifrids Fader hed Sigemund, og boede i Sanden, (maaskee Xanten) i Nederlandene, og hans Moder Sigelint. Ezels Fader hedte Botelunch. Det synes og at Criembilds Brodre og Folgeskab kaldes Rinvranchen (ɔ: Franker, som boe ved Rhinen, hvilket tilligemed det forrige, at Gunthers: Guntram var Konge i Burgundien, viser efter mine Tanker uovervindeligen, at herved sigtes til Sigebert, Brynhilde &c., og at kun Personerne ere blevne forvexlede, saa at Chriemhild ɔ: Fredegonde, der var Chilperici Dronning, er bleven giort til Sigeberti, og Brynhild ɔ: Brunechildis, der var Sigeberti, er derimod bleven giort til Gunthers. Naar jeg betænker at de Danske vare i Chlotarii og Sigeberti Tider saa langt inde i Tydskland, saa falder den Forundring bort, hvorfra de have faaet disse Efterretninger. Men som de have blandet dem med Ermanarico og Atila, saa er det klart, at de Viser, som herom ere giorde, og findes i den utrykte Edda, ere giorde i senere Tider, 100 eller 150 Aar efter; og Volsunga Saga endda langt senere. Efter den troer jeg at de Tydske have sammensat Chriemhildes Rache &c., hvorvel jeg derfor ikke nægter, men snarere troer, at de kan have havt nogle ældre Poemata at gaae efter. At Brynhilde siges her at være fra Island, er nok ei forgiæves, og kommer uden Tvil deraf, at de have faaet disse Efterretninger tildeels fra Islændere, som da studerede i Coln, og paa flere Stæder. Den Saga, som Mester Biörn derimod i det 13 Sæculo førte fra Spanien til Norge, troer jeg at være denne Chriemhildes Rache &c., men som siden er bleven der udpyntet og forbedret, eller rettere

tere forvarret, og kaldet Wilkina og Nislunga Saga). Der tales og om at Polacker, Ulacher, Græker, komme Chriemhild til Hielp; Ligeledes Hawart Heget i Tennmarche, og Grev Irinch, som havde en Marche ɔ: Marcha, Marggrevedom i Tenelant. Denne Iring kaldes siden: Der vil chune Tene ɔ: Den meget tapre Danske. Giselher, (som enten maae være Chilperic eller Charibert), kaldes Vogit der Nibelunge. Luteger ɔ: Chlotarius siges at have være Konge i Franchriche, og hans Dotter hedde Winelint. Hildeburch var af Normandi. Saa nævnes og Tyrker, og Osterlande ɔ: Østerrige Marggrevdommet ved Ungern; Hawart der Wigant der Kunic uzer Tenelant, (hvilken efter Tiden nogenlunde kan være Hiarvart Rolfs Banemand, dog er her alt for meget digtet, for at udfinde gandske rigtige historiske Sandheder. Wigant er uden Tvil det samme som det Angel-Saxiske Wiga ɔ: en Helt. Men alt dette og meget mere viser, at dette Poema maae være giort i det 12 eller 13 Sæculo, og at Poëten ei haver meget taget decorum i agt. Vore Kiæmpe-Viser om Frue Grimhild synes at være tagne her af; men Hogen og Folqvar Spillemand, som her kun ere Helte i Gunthers Følge, gióres der til Grimhilds Brødre. Saaledes forandrer alting sig under Poeternes Penne).

Allersidst maae jeg anføre, at det Vers, som jeg for længe siden haver i dette Værk citeret og undersøgt: Ibis areros procul usque Dacos, læses i den 16. Bog, andet Capitel, af Hrabani Mauri Værk de Universo, som dog ei er andet end Isidori origines Ord for Ord, udi hans Skrifters 1 Tome P. 210, saasedes: Ibis acretos procul usque Dacos, hvoraf jeg slutter at acretos skal være her saa meget som discretos, saa at dette vil kun sige de længe fraliggende Dacier.

Anden

Anden Bog.
Om de Gothiske Folk.

I. Capitel.
Om Gepiderne.

§. I.

Da jeg nu saaledes haver til Ende bragt Undersøgningerne om Gotherne selv, vil jeg nu og handle om de Folk, som ere blevne regnede til dem, dog ei saa vidtløftig, fornemmelig fordi de fleste af dem ei vedkomme vor Norden i mindste Maade, men altid have hørt til de Tydske Gothiske Folk. Først vil jeg undersøge dem, som man haver Grund til at troe om, at de ere komne fra Norden, og vil jeg da begynde med Gepiderne. Jeg haver forhen (1) efter Jornandem fortaalt, at Gotherne komme under Berigs Anførsel med tre Skibe fra Scanzia, hvoraf de som vare paa det ene bleve kaldte Gepider. Jeg har og sluttet at dette Udtog er omtrent gaaet for sig i det første Sæculo. Siden deres Navn ei har været til forend de komme til Tydskland, og de kun egentligen vare en Deel af Gotherne, og ei flere end de kunde rommes paa eet Skib, saa have de i Forstningen kun forestillet et ringe og ubetydeligt Folk, hvorfore man ei heller fin-

Deres Historie i det 1, 2 og 3 Seculo.

Ved Aar 50.

(1) §. 15. §. 16.

ver dem nævnte af Plinio, Tacito, Ptolemæo. Og tiener dette tilligemed at vise, at Gothernes Udvandring fra Norden ei kan være ældre end fra det 1 Sæculo, thi ellers havde Gepiderne i en lang Tid vel formeret sig saa meget, at deres Navn havde kunnet komme bemældte Skribenter for Ørene. Rimeligen have efterhaanden en Deel af de Tydske Gother føyet sig til dem. Jornandes (2) beretter, at det ene Gothiske Skib, som fulgte Berich, kom senere end de andre til Land, og gav derved Anledning til Folkets Navn, saasom en Lad (en Nøler) kaldtes paa Gothisk Gepanta, og blev siden dette Øgenavn Folkets Navn, hvilket ogsaa vel nok passede sig paa dem, saasom de vare af et tungt Begreb, men havde derimod hurtige Legemer. Udi det 3 Sæculo, omtrent ved Aar 249, boede de paa en Øe, som Viscla (Weixel) Strømmen giorde, og de maa alerede have da boet der en Tid lang, saasom Jornandes skriver: commanebant in insula Visclæ amnis vadis circumacta, dudum spreta provincia, quam insulam pro patrio sermone dicebant Gepidos. Ved denne Province forstaaer han uden Tvil det Land Gotherne da beboede; og heraf sees at Gepiderne havde da alerede i en rum Tid været skilte fra Gotherne, og forestillet et Folk for sig. Ved at sammenligne denne Gepidernes Bopæl med den Beskrivelse Jornandis paa et andet Sted (3) giør over det Land, hvor en Deel af den femte Gothiske Konges Filimers Krigshær nedsatte sig, haver jeg forhen (4) formodet, at disse tvende Lande have været eet og det samme; saa haver jeg og formodet, at de ere omtrent komne der Aar 209, hvilket er efter den Regel at hver Konge haver regieret 20 Aar, og efter den Formodning, at Filimer haver væ-

ret

(2) De reb. Get. c. 17.
(3) C. 5.
(4) §. 14.

sit Ostrogothæ nærmeste Formand; men da det og gierne kan være, at der haver regieret een eller flere imellem dem, og jeg desuden haver viset, at Gothernes Udvandring fra Norden er skeet i det første Sæculo, saa er det ei urimeligt, at Gepiderne have alerede i det andet Sæculo, og maaskee fra dets Midte, boet ved Weixelen. Mærkeligt er det, at det Sted ved Weixelen, hvor Gepiderne boede, og som i alle Editioner af Jornande kaldes Gepidos, kaldes i et Manuscript efter Muratorii (5) Vidnesbyrd Gepidojos, thi udi de tvende sidste Stavelser Ojos ligger aabenbare de Læsemaader, Ovim, Ovin, Occum, og Ojos er klarligen det Nordiske Oe ɔ: insula, saa at Gepidojos vil sige Gepidernes Oe, hvilket Navn passer sig baade paa Stædet og paa Sproget; hvorfore jeg og holder for, at Ojos er paa de andre Stæder den rette Læsemaade, og ei Ovim. Isidorus (6) giver en anden Oprindelse end Jornandes til Gepidernes Navn, thi han mener, at de ere blevne kaldte saa, fordi de mere figtede til Fods end til Hest, men da denne Etymologie er taget af det Latinske Sprog, saa indseer vel enhver, at den er urigtig, da her handles om Oprindelsen af et Tydsk eller Nordisk Folks Navn. Jeg haver forhen (7) fortaalt efter Jornandem, hvorledes Fastida, Gepidernes Konge, var meget mægtig, opvakte sit Folk, udvidende sit Lands Grændser, giorde næsten reent Ende paa Burgundierne (hvilke synes at have da boet omtrent enten i Store eller Lille-Polen) og undertvang en Deel andre Folk, men ved hvilken Udbredelse han giorde sine Landsmænd tyndere, og tilsidst indlod sig af Avind i en skadelig Krig med Ostrogotha, som da

Ved Aar 150.

Ved Aar 248.

(5) Scr. Rer. Ital. t. 1. p. 200. c. 17. not. 7.
(6) Orig. l. 9. c. 2.
(7) §. 17.

da regierede (omtrent Aar 248) baade over Ost- og Vest-Gother, beklagende sig at han var indsluttet af haarde Fielde, (ventelig en de Carpathiske), og tykke Skove, og udi denne Krig blev han ved Bog-Floden overvundet, og maatte vende til sit Land igien. Forend denne Tid, og maaskee i Begyndelsen af det andet Sæculo er det vel, at Longobarderne have efter Pauli Diaconi (8) Vidnesbyrd besiddet Bathaib i nogle Aar, ved hvilket de fleste Lærde forstaae Gepidernes Land, og hvorom mere, naar jeg kommer til Longobarderne. Det maae have været paa den Tid, saasom man finder at Longobarderne have alerede under Marco Aurelio gaaet over Donau, med mindre det kun var et streiffende Partie, som giorde dette Tog. Det forste jeg derimod med Vished finder, at Gepiderne ere faldne ind i Romernes Lande, og gangne over Donau, er under Claudio, (som regierede fra 268 til 270), da de vare i Folge med Gotherne og flere Folk, og gik det dem da ligesaa ilde som de (9). Heraf maae man slutte at de efter forhen anforte Krig ere blevne igien gode Venner med deres Landsmænd Gotherne. Vel finder jeg hos Malalam (10), at Keyser Julianus skal (Aar 193) alerede have sendt den Raadsherre Albinum imod Gipederne, og udi den Alexandrinske Kronike (11), at den unge Philippus skal (Aar 249) have paa et Tog imod Gepederne brækket sit Been, og være siden dod deraf i Rom; men da man ei finder noget herom hos ældre og tilforladeligere Skribenter, saa kan man ei antage dette for rigtigt, allerheldst Gepidernes Nederlag ved Ostrogotham strider

Ved Aar 260.

Aar 268 — 270.

(8) H. Long. l. 1. c. 13.
(9) Pollio p. 806.
(10) C. B. t. 24. part. 1. l. 12. p. 224.
(11) C. B. t. 4. p. 215.

strider imod den sidste Beretning. Vopiscus (12) beretter, at Keyser Probus skrækkede ved sit Navn og Romernes gamle Navn alle Getiske Folk saaledes, at de enten giorde Fred med ham, eller og overgave sig, og at han nedsatte da mange Gepider, Gautunner og Vandaler i de Romerske Lande, hvilke bleve alle utroe, og vankede næsten den ganske Verden over, baade til Fods og til Vands, og giorde stor Fortræd, men at han dog adskillige gange overvandt dem, saa at kun faa komme hiem med Ære. Mamertinus (13) vidner, at Theruingi (ɔ: Visi-Gother) og en Deel Thaifaler stridede imod Vandaler og Gepider.

Ved Aar 280.

Ved Aar 290.

§. II.

Forhen (14) haver jeg anført af Jornande, at Gepiderne bleve tilligemed alle andre Gother, bragte ved Keyser Valens til den Arianske Lærdom, ved hvilken de holdte stift indtil deres Undergang. Hieronymus (15) opregner Gipederne iblant de Folk, som i 30 Aar (fra 378 til 408) havde ødelagt Landene imellem Alperne og Pyrenæerne, og imellem Rhinen og Oceanus, som havde brudt Grændsen ved Donau, og som med Tiden vilde komme til at eye Landet fra Ponto indtil de Juliske Alper, hvoraf man seer at Gepiderne have og giort Indfald i Gallien. Hos Julius Orator (16) kaldes de Cippeder, og hos Æthicus (17) Gippider, og Gypæer, og forekomme de saaledes tvende gange hos den sidste, saa at man snart skulde tænke, at de vare tvende adskilte Folk, da dog Navnet viser, at han vil kun tale

I det 4 og 5 Seculo.

Ved Aar 370.

Ved Aar 408.

 om

(12) P. 939. 941 & 942.
(13) Paneg. 11. c. 17. p. 51.
(14) §. 35.
(15) T. 1. p. 93. ad Gerontiam.
(16) P. 13.
(17) P. 45.

om eet Folk. Navnets Forandringer ere vel hos dem begge Skriver-Feyl. Begge regne dem iblant Folkene ved den vestlige Oceanus, men begge ere saa opfyldte med Skrive- og Læse-Feyl, og maaskee ogsaa egne, at de alene kan neppe tiene til Beviis. Have de selv skrevet saaledes, og skal herudi være noget rigtigt, saa maae de herved have tænkt paa de Gepider, som giorde Indfald i Gallien. Forhen (18) haver jeg efter Jornandes berettet, at den Ost-Gothiske Konge Thorismund bekrigede Gepiderne i sit
Ved Aar 400. andet Regierings Aar, og overvandt dem i et stort Slag, men faldt med Hesten og døde. Da den mægtige Hyniske Konge
Aar 451. Atila brød ind i Gallien, fulgte de grumme Gepider med ham (19), thi den navnkundige Gepidiske Konge Ardaricus var ham meget troe, førte en utallig Hær med sig, og blev tilligemed Walamir Ost-Gothernes Konge elsket af ham, frem for alle de andre Konger, der stode under ham, og maatte altid formedelst sin Skarpsindighed bivaane hans Raad, og var med i det bekiendte
Ved Aar 454. Cataluniske Slag. Men da Atilæ Sønner efter hans Død forfulde i indbyrdes Krig, syntes Ardaric, at det var skammeligt, at saa mange Folk skulde behandles, som foragtelige Trælle, og derfore satte sig først op imod dem, og blev derudi efterfulgt af de andre. I Pannonien, ved den Flod Netad, kom det til et stort Slag, hvorudi han erholdt Seyer, og omkom 30000 af Hunerne og deres Bundsforvandte, tilligemed Atilæ ældste Søn Ellac, hvorpaa Hunerne maatte forlade Pannonien, og nedsætte sig i Gothernes forrige Sæde ved Pontum. Folkene bleve derpaa frie, og mange sendte Gesandtere til den Romerske Keyser Marcianum, og finge Land af ham at beboe. Men Gepiderne bemestrede

(18) §. 49.
(19) Sidonius Apollinaris carm. VII. v. 322.

bemestrede sig Hunernes Sæde i Dacien, og forlangte som tapre Mænd intet andet af Romerne, end Fred og aarlige Foræringer, hvilke og bleve dem tilstaaede, og endda givne i Jornandis Tid, (hundrede Aar efter). Forend det Cataluniske Slag skal 90000 Gepider og Franker have truffet paa hinanden om Natten, af hvilke de første holdte med Hunerne, og de sidste med Romerne, og have slaget hinanden ihiel (20). Fra den Tid Gepiderne overvunde Husterne, beboede de første Dacien indtil deres Undergang, som derfor og kaldtes Gipidia, men blev siden beboet af Avarerne, ja ginge endog over Donau, og bemestrede sig Singedon og Sirmium, og Egnen der paa begge Sider af Donau, hvor de endda boede i Procopii Tid (21), (ved Aar 550). Dette synes dog ei at være skeet forend Ost-Gotherne havde omtrent Aar 470 forladt de Egne, og nedsat sig i Moesien. Jornandes (22) siger paa et andet Sted, at Gepiderne boede i det første Scythien mod Vesten, som blev omgivet af store og bekiendte Floder. Tisianus (Theys) flod fra Norden der igiennem; Donau sonden for, og Tausis, som faldt i Ister, fra osten. Den Alexandrinske Kronike (23) kalder Atila en Gepæder Hunner, og haver man i disse Ord et mærkeligt Bevis paa, hvorledes visse Skribenter blande alting sammen, thi da intet er vissere, end at Gepider og Huner vare tvende gandske adskilte Folk, saa haver Skribenten alene brugt deres Navn, fordi Gepiderne beboede og indtoge siden Dacien, som i Atilæ Tid var Hunernes Hovedsæde. Efterat Hunerne vare overvundne, førte de forbundne Folk ofte Krig

Ved Aar 470.

Ved Aar 465.

(20) Jornandes de reb. Get. c. 38. 50. & 41.
(21) Id. c. 12. Geogr. Raven. l. 4. c. 14. Procop. B. Vand. l. 1. c. 2. G. B. t. 1. p. 345.
(22) De reb. Get. c. 5.
(23) C. B. t. 4. p. 253.

Krig sammen, og kunde da Gepiderne ei glemme deres gamle Had imod Ost-Gotherne, men stode Suever og flere bi imod dem; bleve dog tilligemed dem overvundne og gandske slagne (24). Salvianus (25), en Skribent af det 5 Sæculo, skriver, at Gepiderne vare umenneskelige, men paastaaer derimod, at det er ei underligt, om de bedrage, da de neppe vidste at det var uret, (hvilket dog er sagt alt for oratorisk, eller rettere declamatorisk). Da den Ost-Gothiske Konge Theoderic drog til Italien, vilde Gepiderne hindre ham Veyen ved Ulca Floden, som var paa den Kant deres Grændse. De agtede ei hans Gesandtere, og Venskabs Tilbud, men stolede paa, at de længe havde været uovervindelige. Men Theoderic gik over Floden, slog Gepiderne, saa at Natten kun reddede de faae Overblevne, og bemestrede sig deres adspredde Korn-Lader, som vare fyldte af Byernes Overflodighed, saa at hans Krigshær fik endog til Overflod (26). Mascov (27) forklarer Floden Ulca ved den store Søe Balaton i Nedre Ungarn. Paulus Diaconus (28) skriver, at Theoderic overvandt og omkom paa sin Marche til Italien, Gepidernes Konge Trasilla, eller Triopstila, som vilde legge ham Hindringer i Veyen. Udi de Burgundiske Love (29) forbydes at imodtage Kong Ardarici Guld-Penge, (venteligen, fordi de ei have været af purt Guld, og tænker jeg at han har slaget dem, da han skulde krige med Atila Sønner).

Aar 489.

§. III.

(24) Jornandes de reb. Get. c. 54.
(25) L. 4. p. 89.
(26) Ennodius in Sirmondi Op. t. 1. p. 1600 — 1602.
(27) Gesch. d. Teut. t. 2. App. p. 140. Th. 2. l. 11. c. 3. p. 8. n. 1.
(28) H. Misc. l. 16. p. 561. In Murat. Scr. It. t. 1. part. 1. p. 100. l. 15.
(29) Ap. Lindenbrog. p. 307.

§. III.

Udi Begyndelsen af dette Sæculo finder jeg, at Theoderic haver fort Krig med dem i Egnen ved Sirmium. Der regierede Traseric, som holdt noye Forstaaelse med en anden Gepidisk Konge Gunderith, hvorover Theoderic sendte did en Krigshær af ungt Mandskab, under Anførsel af Pitzia og Herduic, ved hvis Ankomst Gepiderne forlode Sirmium, som Pitzia behandlede ey fiendtligen, endskiønt der havde været meget at røve, men sparede som sit eget. Ved den Leilighed geraadede Theoderic og i Krig med Græker og Bulgarer, som angrebe hans Bundsforvandte Mundonem (30). Jornandes (31) kalder Generalen Petza, siger at han uddrev fra Sirmium Transaricum Trafstilis Søn, beholdte hans Moder tilbage, som Mundoni, som stammede fra Atila, og havde maat flye for Gepiderne til øde Stæder paa hiin Side Donau, og havde der bemestret sig det Taarn Herta ved Donau, og kaldte sig Konge over sine Røvere, til Hielp imod Grækerne. Procopius (32) vidner, at da Gothernе førte Krig med Gepæderne ved Sirmium, skal de have fiendtligen angrebet den østlige Keysers Stad Gratianum i Illyrico, som Lazius (33) forklarer ved Gradisca; at Viriges, som (Aar 536) besteg den Gothiske Throne, havde indlagt sig stor Ære i Træfningerne ved Sirmium imod Gepæderne. Efter alt dette er det underligt, at Cassiodorus (34), en Skribent fra de Tider, mælder ved det Aar 503, at under Theoderico fik Italien Sirmium igien, efter at Bulgarerne vare overvundne, thi

I det 6 Sæculo.

Aar 503.

(30) Ennodius p. 1607 & 1608.

(31) De reb. Get. c. 58.

(32) C. B. t. 2. B. Goth. l. 1. c. 3. p. 6. c. 11. p. 21.

(33) Hos Mascov. Gesch. d. Teut. Th. 2 B. 13. c. 4. n. 3. p. 134.

(34) P. 650 in Chron.

thi endskiønt Læseren kan af det forhen af mig anførte see, at Gotherne have og havt med Bulgarerne at bestille i den Egn, saa er det dog underligt, at Cassiodorus ei her nævner Gepiderne, som eyede Sirmium. Naar han udi et andet Skrift (35) formaner Romere og Barbarer i Pannonien til, ei at afgiøre deres Trætter ved Eenekamp, saa forstaaer han vel fornemmeligen Gepiderne ved disse Barbarer. Men om han vil, at Athalaricus, Theoderici Eftermand har og ført Krig der, naar han siger, at Donau blev Romersk udi hans Regierings Begyndelse imod den østlige Keysers Ønske, det tviler jeg høyligen paa, da man ellers ei finder det mindste om nogen saadan Krig, men jeg troer snarere, at han derved ei har meent andet end at Pannonien vedblev at staae under Gothisk Herredom. Da Theoderic
Ved Aar 510. førte Krig imod Frankerne, havde han mangfoldige Gepider i sin Tieneste, som han frygtede for at skulle ved deres Marche igiennem Venetien og Ligurien giøre Uordener, hvorover han gav dem ugentligen tre Guld-Solidos, som de kunde kiøbe for, at de ei skulle plyndre og tage fra Undersaatterne, og betiente han sig da iblant andet af disse mærkværdige Ord: "Drager frem som moderate Folk; lader Eders Marche være saadan, som den sømmer dem, der arbeyde for alles Frelse. Under Anastasio, som døde 518, finder jeg at Herulerne have, efter at de vare
Ved Aar 510. blevne overvundne af Longobarderne, taget deres Tilflugt til Gepæderne, som tillode dem at boe imellem sig, men tilsidst maatte jage dem ud for deres Uforskammenhed; hvilket dog ei hindrede, at jo en Deel siden atter nedsatte sig under Justiniani Regiering, som begyndte 527, iblant dem. Da Justinianus tog
Ved Aar 541. Sirmium og Daciam (Ripensem nemlig) fra Gotherne, begyndte

(35) Var. l. 3. ep. 24. p. 100. l. 11. ep. 1. p. 357. l. 5. ep. 10 & 11. p. 170.

gyndte Gepæderne, som tilforn havde eyet dem, at bortføre de der boende Romere i Trældom, ja at angribe og plyndre i det Romerske Rige, hvorover Keyseren fratog dem de Gaver, som de forhen pleyede at faae (36) (og heraf slutter jeg at dette maae have tildraget sig efter 540, saasom Jornandes, der ender sin Gothiske Historie med det Aar, vidner, at Keyserne indtil hans Tid gave Gepiderne aarligen Skiænk). Menander (37) forsikrer, at Justinianus samlede de adspredde Gepæder, og gav dem Egnen ved Sirmium at beboe, (hvilket dog ei maae forstaaes om det heele Folk, men kun om dem, som boede paa de Kanter). Procopius (38), en Skribent fra de Tider, vidner udtrykkeligen at Gepæder, Ost-Vest-Gother og Vandaler og flere vare eet Folk, havde eet Sprog, een Religion, nemlig den Arianske, eens Love og eens Skabning, saa at han endog derfor troer, at de i Forstningen have kun været eet Folk, og faaet adskilte Navne efter deres Anførere. Dette tiener meget til at bekræfte Jornandis Beretning om Gepidernes Gothiske Udspring. Theophanes (39), en Skribent af det 9 Sæculo, skriver herudi kun Procopium ud, dog legger han til, at Longobarder og Avarer bleve siden deelte af Gepeder. Han siger og, at Mundus, Giesmi Søn, var en Gepider, og at han begav sig efter sin Faders Død til sin Morbroder, der var Konge i Sirmio, og gik over til Romerne, men siden til Theoderic, og atter til Romerne, og overvandt Bulgarerne i et Slag Aar 540. Denne Mundus giorde Indfald i det østlige Keyserdom, og overvandt dets General Sabinianum ved Horreo Margo, ihielslog mange af hans Aar 540.

(36) Procop. B. Goth. l. 2. c. 14. p. 79. c. 15. p. 82. l. 3. c. 33. p. 163.

(37) C. B. t. 1. p. 105.

(38) B. Vand. l. 1. c. 2. C. B. t. 1. p. 345.

(39) C. B. t. 6. p. 65. 147.

hans Folk, jog mange i Floden Margo, og bemestrede sig hans Vogne. Sabinianus undflyede med nogle faae til Castellet Nato. Aar 505. Skribenten kalder her Mundo en Geter, hvilket vil sige saa meget som en Gother, som han ogsaa var, saafremt han var en Gepider (i det mindste paa sin Moders Side) (40). Aar 540 figtede Calluc, Magister Militum først lykkelig med Gepiderne, og siden ulykkelig (41). Cedrenus (42) skriver Theophanem ud i Henseende til Mundi ustadige Opførsel, leggende dog til, at Mundus var Konge i Sirmio (hvilket er urigtigt). Mascov (43) formener at Gepiderne have ladet de Orthodoxe være i Roe, endskiønt de vare Arianer, fordi Pave Eugenius II. siger i en Bulle, at under deres Herredømme var Erkebispedømmet Lorch delet i 7 Bispestole, som stode under det. Evagrius (44) fortæller, at Gepæderne overgave den Stad Sirmium til Justinianum.

§. IV.

Det Gepidiske Riges Ende. Efter at Gepiderne havde saaledes udi en rum Tid forestillet en Stat for sig, og derudi været snart mægtige, snart svage, men dog aldrig kunnet opnaae deres Brødres Gothernes Høyde, blev endelig deres gandske Rige ødelagt ved Longobarderne. Skribenterne fortælle dette paa adskillig Maade, og henføre det til adskiellige Tider. Joannes Biclariensis (45), som slutter sin Historie Ved Aar 572. med 590, skriver, at udi Justini 6 og Leovegildi 4 Regierings Aar, som efter hans Regning maae være 572, have Longobarderne overvundet Gepiderne, og ihielslaget deres Konge Cunicmundum, hvor-

(40) Marcellinus Comes in Scalig. Euseb. p. 47.
(41) Ib. p. 53.
(42) C. B. t. 7. p. 293.
(43) Gesch. d. Teut. Th. 2. B. 13. c. 5. n. 2. p. 134.
(44) L. 5. c. 12 p. 431.
(45) Ap. Canisium t. 1. p. 338.

hvorpaa alle hans Skatter ere blevne bragte til Keyser Justinum til Constantinopel ved Reptilanem, hans Nepotem ɔ: Sønne-Søn, eller og Neveu, og ved Trasaricum, en Ariansk Bisp. Menander (46), som skrev ved Aar 600, siger, at da der opkom Krig imellem Gepider og Longobarder, hialp Justinianus de første, fordi de vare ham underdanige, hvorved de erholdte Seyer, da de ellers havde blevet Trælle, men de betalte ham siden med Utak, og giorde ham al Fortræd, og dog vilde Romerne i deres Ulykke ei skade dem, da de siden bleve aldeles ødelagde af andre; og derfore var det billigere, at Avarerne burde overgive til Romerne alle overblevne Gepider, end fordre den Gepider Ousdibadon udleveret af dem, paa Grund, at de havde overvundet Gepiderne, og at de derfore burde alle staae under dem. Procopius (47) beretter, at der opkom en meget stor Krig imellem de tvende Naboe Folk, Gepæder og Longobarder, og at de fastsatte en vis Dag til Strid. Men at de sidste, som ansaae sig at være for svage til ene at imodstaae de første, søgte at faae Romerne paa deres Side, hvilket og Gepæderne giorde, eller i det mindste søgte, at de skulle sidde stille. Thorisinus regierede da over de første, Auduinus over de sidste. Longobarderne anførte for sig, at da Dacia (Ripensis nemlig) stod under Gotherne, boede alle Gepæder paa hiin Side Ister, hvor de havde alle boet af gammel Tid, og havde de saadan Frygt for Gothernes Magt, at de turde ei gaae over denne Flod. Da vare de Romernes Venner, og finge aarligen Skiænk af dem, uden derfor at bevise dem mindste Tieneste. Men saasnart Gotherne vare uddrevne af Dacien, saa streifede de strax ind i de Romerske Lande. De besidde nu Sirmium,

Ved Aar 567.

Ved Aar 548.

Fff 3 fore

(46) C. B. t. 1. p. 104 & 105.
(47) B. Goth. l. 3. c. 34. 35. l. 4. c. 18. 25. 26. 27.

fore Romere bort i Trældom, og rose sig af at eye hele Dacien. Holde de sig nu til eder, saa er det kun for den Krig de geraade udi med os, der udi Religionen mene det samme som Romerne, hvilke derfore bør være Arianerne imod. Gepæderne beraabte sig paa, at det var sikrere at holde med dem, siden de vare flere i Tallet, og stridbarere end Longobarderne, at deres Venskab med Romerne var gammelt, og Longobardernes derimod nyt, at Longobarderne havde ofte veigret sig for at giøre Fred med dem. Justinianus besluttede, efterat han havde hørt begge Parter, at hielpe Longobarderne, svor Forbund med dem, og sendte dem 10000 Ryttere. Men da Gepæderne mærkede deres Ankomst, giorde de Fred med Longobarderne, hvilke ved den Leilighed fordrede udleveret en flygtig Longobardisk Prinds, kaldet Ildisgus, som efter Gepædernes Raad flygtede fra dem med en deel Gepæder, der frivilligen fulgte ham, og begav sig til Sla-

Aar 549. verne: Men noget efter bleve begge disse Folk ueenige igien, og stode talrige Krigshære under Kongernes Anførsel i Nærværelsen af hinanden; men der kom da en Panisk Frygt over dem, saa at de samtligen toge Flugten, ladende deres Konger med nogle faae tilbage, hvilke antoge dette for et Tegn af den guddommelige Villie, at de skulde holde Fred med hinanden, og derfore sluttede en to Aars Stilstand. Men som Freden imidlertid ei kunde tilveye bringes, saa bestyrkede Gepæderne sig ved 12000

Aar 550. af Hunni Cuturguri, der boede ved Mæotis. Disse komme for tilig, da endnu eet Aar var tilbage af Stilstanden, hvorover Gepæderne lode dem drage igiennem deres Land, og gave dem Leilighed at komme over Donau, og at anfalde Romerne. Li-

Aar 551. geledes satte de og Slaverne over Donau, for at plyndre i Romernes Lande, imod at hver skulde derfor give dem een Guld Stater.

Stater. Samme Aar indgik Justinianus Forbund med dem, og blev det efter deres Begiæring besvoret af tolv Raadsherrer, og dog sendte han strax efter Longobarderne, efter et andet Forbund, som han havde med dem, Hielp imod Gepæderne, skyldende paa, at de sidste havde, efterat Forbund var indgaaet, hiulpet Slaverne over Donau. Men kun nogle af disse anførte af Amalafrido, den Thüringiske Konges Hermenefridi Søn, komme frem, da de andre bleve tilbage, for at stille et Oprør. Ved disses Hielp brøde Longobarderne ind i Gepædernes Land, og ihielsloge, som der siges, de fleste af deres Krigshær. Narses havde udi sin Hær imod den Gothiske Konge Totilam 400 tappere Gepæder, som anførtes af den meget tapre unge Person Asbasdus, som selv var en Gepæs. Aaret efter flygtede ovenmældte Prinds Ildigisal atter til Gepæderne, og den Gepædiske Prinds Oustrigothus, en Søn af den Gepædiske Konge Elemundo, som kort forhen var død, til Longobarderne, uddrevet af Thorisino, som bemestrede sig hans Rige. Justinianus og Auduin, med hvilke Gepæderne nyligen havde giort Fred, fordrede da Ildigisal udleveret. Thorisin raadslog med de fornemste Gepæder, hvad han skulde giøre, hvilke eenstemmigen sagde, at det var bedre, at alle Gepæder med Koner og Børn omkomme paa Øyeblikket, end at de besmittede sig med saadan Misgierning. Thorisin var da meget tvilsom; Ei vilde han paa nye begynde Krigen med Romere og Longobarder, og ei heller kunde han giøre det forlangte uden sine Undersaatteres Villie. Endelig formaaede han den Longobardiske Konge Auduin til, hemmeligen at omkomme Oustrigothum, imod at han paa sin Side giorde det samme med Ildigisal, saa at deres Undersaatter ei finge det at vide, da de vel vidste Aar 552.

vidste at de ikke vilde tage Deel derudi. Agathias (48) skriver, at da den Frankiske Konge Theodebertus vilde paaføre Justiniano Krig, og gaae lige til Constantinopel, imedens hans Krigshær under Narses havde at bestille med Totila og Gotherne i Italien, sendte han Gesandtere til Gipeder og Longobarder, og andre tilgrændsende Folk, for at faae dem paa sin Side, thi han var meget stødt over, at Justinianus gav sig Navne af alle disse Folk, ligesom han havde overvundet dem, (Navne, der endnu forekomme i den Romerske Lov, endskiønt mig synes at Gepidicus og Langobardicus ei ere deriblant, hvorvel nok af andre).

Aar 565. Da Justinus kom til Regieringen Aar 565, forestillte Gepiderne endnu et Folk, thi Corippus (49), som levede paa de Tider, opregner Gypides, som han kalder dem, iblant de Folk, der forurοligede Romerne. Forommeldte Menander (50) skriver, at Alboinus, Longobardernes Konge, som ei nedlagde det Fiendskab han bar til den Gepidiske Cunimundum, men søgte paa alle Maader at undertrykke Gepæderne, sendte Gesandtere til den Avariske Konge, og indbød ham til Forbund med sig, og lod forestille ved dem, hvor megen Uret de havde lidet af Gepæderne, saa og af Romerne, der havde hiulpet dem, og der vare Avarernes Fiender, og at de kun søgte at bekrige Gepæderne, for derved at svække Justinum, som var Avarernes største Fiende; og at de, om de vilde forene sig med dem, vilde tilsammen blive uovervindelige, og fælleds dele Gepædernes Land og Skatter, naar de havde udroddet dem. Siden kunde de roligen besidde heele Scythien, og paaføre det østlige Keyserdom Krig, og gaae lige til Constantinopel. Den Avariske Konge lod ligesom han

ei

(48) C. B. t. 3. l. 1. p. 11.
(49) De laudibus Justini l. 1. v. 44 — 46.
(50) C. B. t. 1. p. 74 — 77.

ei agtede disse Tilbud stort, for derved at erholde des fordeelagtigere Vilkaar. Snart sagde han sig ei at kunne, snart igien vel at kunne, men ei at ville, endelig gav han tilkiende, ei at ville slutte paa anden Maade, end at ham strax blev overgivet den tiende Deel af alt Longobardernes Qvæg, og siden, naar Seyer var erholdet, den halve Deel af Byttet og al Gepæt[illegible]s Land. Derpaa blev afgiort, at paaføre Gepæderne Krig med fælleds Kræfter, hvilke forskrækkede herover sendte Gesandtere til Keyser Justinum, og bade ham nu, som for, at hielpe sig, da de vilde afstræde ham Sirmium, og alt Landet inden for Drav-Floden; han skulde kun ingen Betænkning giøre sig over, hvad han havde svoret, og ei holde hvad han havde lovet (Longobarderne nemlig). Keyseren, som formærkede heraf, at der var ingen Troe og Love hos Cunimundum, besluttede ei at nægte ham Hielp, men at forhale den, og paa saadan Maade hialp han ingen af dem. Og noget efter fortæller Skribenten, at den Avariske Konge beleyrede Sirmium, at han sendte 10000 Hunner ind i Dalmatien, og at han selv gik med sin gandske Krigshær over Ister, og stod i Gepædernes Land. Paa samme Tid begiærede han, at Keyseren vilde overgive ham Sirmium, fordi han havde ødelagt Gepæderne. Corippus (51) taler og i sin Lovtale til Justinum om, hvorledes Romerne kunde sikre see, at de grumme Gepider og Longobarder dræbte hinanden paa de store Marker. Paulus Diaconus (52), en indfød Longobarder, som udførligen haver beskrevet deres Historie, vidner, at Aarsagen til Hadet imellem Gepider og Longobarder var den Longobardiske Prinds Hildechis, (den samme som Procopii Ildigisal) hans Flugt til Gepiders

(51) Fragm. v. 11 — 14.
(52) H. Long. l. 1. c. 21. 23. 24. 27.

piderne, og den Beskyttelse, som han fandt hos dem. At den Longobardiske Konge Wacho giftede sig med den Gepidiske Konges Dotter Austrigosa; At den Longobardiske Prinds Alboin, Audoini Søn, dræbte i et Slag den Gepidiske Prinds Turismodum, Turisendi Søn, saa at han faldt af Hesten, hvorpaa Gepiderne toge Flugten, og mange af dem omkomme; At Alboin strax derpaa vovede sig til Turisendum, for at bede ham om at væbne sig, (at giore ham til Karl kunde man efter vor Tænkemaade omtrent kalde det), hvilken mærkværdige Tildragelse jeg omstændeligen skal fortælle, naar jeg kommer til Longobarderne; At Cunimundus, Turisendi Eftermand, brød Freden, hvorpaa Alboin, som da var Konge, giorde Forbund med

Ved Aar 567. Avarerne imod dem. Longobarder og Avarer brode altsaa paa engang fra adskilte Kanter ind i Gepidernes Land. Cunimund gik de forste i Møde. Der skeede et stort Slag, og saadant Nederlag paa Gepiderne, at der neppe blev nogen tilovers, som kunde føre Budskab herom. Alboin dræbte Cunimundum med egen Haand, og giorde mange Fanger af adskillig Alder og Kiøn, og berigede Longobarderne ved Byttet. Fra den Tid af havde de overblevne Gepider ingen Konge, og bleve enten Longobarderne underdanige, eller og Avarerne, som indtil denne Tid besidde deres Land: nemlig omtrent 780, da Paulus skrev). Af alt dette er det klart at Longobarder og Avarer have med forenede Kræfter forstyrret det Gepidiske Rige, og at de sidste have beholdt Landet, i det mindste efter at Longobarderne vare dragne til Italien, og at dette maae være skeet imellem de Aar 565 og 568, saasom det haver tildraget sig under Justino, der kom til Regieringen Aar 565, og forend Longobardernes Vandring til Italien, som gik for sig Aar 568. Men herved

maae

maae man forundre sig over at Joannes Biclariensis, en Skribent fra de Tider, kan opgive det Aar 572, eller som han udtrykker sig, Justini 6 Regierings Aar og Leovegildi 4, og kan man ei henføre dette til noget andet Aar, saasom han Aaret efter sætter Alboini Død. Alt hvad man kan sige er, at han som en fremmed og langt fraliggende i Spanien, haver kun sildig og urigtig faaet det at vide. Jornandes (53) fortæller, at Longobarderne udi et Slag overvunde Gepiderne, og indtoge deres Leyr, og at der paa begge Sider bleve mere end 40000 Mand, saa at der paa de Kanter var udi Skribentens Tid ei hørt saadant Slag siden Atilæ Dage, undtagen det som forhen skeede med Gepiderne under Calluce Magmilide, (udi hvilket Navn findes et mærkeligt Exempel paa Afskriverens eller Læserens Feyl, thi dette ubekiendte Navn bliver gandske bekiendt, naar det læses og interpuncteres saaledes: Mag. militum, og confereres med det forhen af mig anførte Sted §. 3 af Marcellino Comite P. 53) eller og Mundionis med Gotherne, i hvilke begge Krige Anførerne bleve paa Pladsen. Da nu Jornandes ender denne sin Historie med 551, saa maae dette Feltslag imellem Longobarder og Gepider have tildraget sig forhen.

§. V.

Da Alboin marcherede til Italien, havde han iblant mange andre Folk, ogsaa af de overvundne Gepider med sig, hvilke indtil Pauli Tid, det er at sige ved Aar 780, beboede endda Flekker, som kaldtes efter dem (54). Alboini Dronning Rosmunda flygtede med en Hoben Gebeder og Longobarder til Ravenna, efter det Mord som hun havde begaaet paa ham (55).

De overblevne Gepiders Skiebne.

Aar 568.

Ved Aar 780.

Aar 573.

(53) De regn. Succ. ap. Murat. t. 1. p. 242.
(54) L. 2. c. 26.
(55) Agnelius in Murat. Scr. Ital. t. 2. part. 1. p. 125.

Keyser Tiberius, som kom til Regieringen 578, og døde 582, kaldte sig iblant andre Folk ogsaa efter Gepiderne (56). Theophylactus Simocatta (57), som skrev omtrent 630, mælder ved det Aar 582, at Bocolabras, en af den Avariske Konges Undersaatter, tog tilligemed 7 af sine undergivne Gepæder Flugten; Omtrent ved Aar 591 om en Gepider, som var i Keyser Mauricii Tieneste, og som begik et Mord paa en af hans Drabantere; At den Romerske Feltherre Priscus lod, Dagen efterat han havde erholdet en temmelig stor Seyer over Avarerne, gaae 4000 Mand over Tisso Floden, hvilke truffe paa tre Gepædiske Flekker, som, uvidende herom, sadde og aade og drukke den hele Nat, og helligholdte en Fæderne Fæst. Romerne overfaldte dem i saadan Tilstand, dræbte 30000, og vendte tilbage med stort Bytte. Theophanes (58) beretter ved Aar 593, at en Christen Gepæs gik over til Romerne, og forraadde dem Indgangen til Slavernes Land, og hvor den Slaviske Konge opholdte sig; ved Aar 601 det samme som Simocatta om de ihielslagne 30000 Gepæder; og ved Aar 626, hvorledes den Persiske Konge Chosroes søgte at formaae Avarer, Bulgarer, Slaver, og Gepæder til at indgaae Forbund med sig imod Romerne. Cedrenus (59) siger, at Priscus lod overfalde Fienderne i deres Telter, hvor de drukke, og ihielslog 30000 Gepeder og andre Barbarer, udi hvilken sidste Deel denne Fortælling kommer mig rimeligere for end Simocattæ. Af dette sees at efter det Aar 626 mældes ei mere udtrykkeligen om Gepiderne i det nu værende Ungern, endskiønt det af Paulo er klart, at de endnu have været der, saavelsom paa nogle Stæder i Italien, omtrent ved Aar 780, og maaskee endda senere, efterdi Paulus synes endnu at have levet

Ved Aar 580. Aar 582. Ved Aar 591. Ved Aar 601. Aar 593. Aar 626.

(56) Mascov Gesch. d. Teut. t. 2. l. 14. §. 24. p. 205.

(57) C. B. t. 3. l. 1. c. 8. p. 146. l. 6. c. 2. p. 238. l. 8. c. 3. p. 276.

(58) C. B. t. 6. p. 182. 189. 213, som skal være 209.

(59) C. B. t. 7. p. 316.

levet efter Aar 800. Naar Keyser Constantinus (60) skriver, at Longobarder og Avarer bleve siden fraskildte Folk af Gepiderne, saa bor det forstaaes saaledes, hvordan han end selv har forstaaet det, at disse tvende Folk deelte sig i Gepidernes Land, og aldeles ei at de stammede fra dem.

§. VI.

Noget om Gepiderne af de nyere Skribenter.

Altsaa er det ei umueligt, at nogle Folk, som i Italien stamme fra de Tydske, iblant andre de ved Verona, og nogle af Saxerne i Siebenbürgen, kunne maaskee stamme fra Gepiderne, endskiønt intet vist kan herom siges. Og om dette, saa og det Gepidiske Navns Etymologie vil jeg nu fremføre nogle Nyeres Meninger. Wachter (61) paastaaer, at Bathaib haver sit Navn af Haib, det er, noget som er indtaget, besat, og Gepider af Gebiden, det er at bie. Schilter (62) beleer Jornandis Etymologie af Gepanta, som han mener derimod at være det samme som gebunden, bundet, og vil uden Grund, at Gepiderne have været Scyther. Becanus (63) paastaaer, at deres Navn vil sige saa meget som de bydende, gebietende, og maae jeg tilstaae at denne Udtydelse er ei en af hans Ulykkeligste, men ingen bør dog derfor vige fra den, som en Skribent saa gammel, som Jornandes haver givet. Becanus gior dem og uden Grund til de samme, som Melanchlæner, og mener at de have vedligeholdt det Tydske Sprog i Siebenbürgen indtil denne Tid, som de senere did komne Saxer havde ei kunnet alene giore, dersom de ei havde forefundet Tydske Indvaanere for sig. Prætorius (64) haver samlet adskilligt om Gepiderne, men gaaer som sædvanlig feyl, ved det han vil giore alting til Slaver, og derfor ogsaa udlede det Gepidiske Navn af deres Sprog, hvorefter han forklarer det, at have betydet et Menneske,

(60) C. B. t. 22. p. 65 de adm. imp.
(61) Gloss. v. Beiten p. 145.
(62) Thes. ant. Teut. t. 3. p. 354. v. Gepanta.
(63) Orig. l. 7. p. 771 & 773.
(64) Orb. Goth. l. 3. c. 2. p. 19 &c.

Menneske, der var hastig til Fods. Eccard (65) er den første, som haver forklaret Bathaib, at være Gepidernes Land, og udtyder Gepider at betyde de tilbageblevne, overblevne, nemlig Gother, af beiten, biden, at blive, bie, være tilovers, og mener at pide, beite, bathe er bleven sagt for residuo ɔ: tilbageblevén. Lazius (66) mener, at det Grevskab Lips i Over-Ungarn haver faaet Navn af Gepiderne, og er bleven først kaldet Gepusia, siden Chepusia, og endelig Lips. Til desto meer Bestyrkelse anfører han, at der nu boe Tydske Folk, men de ere uden Tvil indkomne i langt senere Tider. Han paastaaer ogsaa, at de Tydske, som boe der, komme overeens i Dialect med Slesierne, hvilket burde have viist ham, at de have efterhaanden udbredet sig fra Slesien did; allerheldst det Gepidiske Sprog haver uden Tvil som Gothisk været temmelig forskiællig fra den nuværende Slesiske Dialect. De Norske og Svenske kalde endnu en Taasse Gab, af gabba, at belee, saa at Gab vil vel egentligen sige, en der fortiener at belees. Dette Ord kommer saavel i Lyd som Mening temmelig nær overeens med Jornandis Etymologie, efter hvilken Gepiderne skulde betyde saa meget som Nølere, der baade bleve tilbage paa Veyen, som og vare af et tungt og nølende Begreb, og derfore letteligen kunde siges at fortiene at belees.

(65) Leg. Salicæ p. 253 not.
(66) Migr. gent. l. 11. p. 755. 758. 759.

II. Capi-

II. Capitel.

Om Herulerne.

§. 1.

Jornandes (1) skriver udi sin Beskrivelse af Scanzia, at de Danske udjoge Erulerne af deres eget Land, eller Sæde. Da nu ingen kan twile paa, at jo de Danske have fra ældgamle Tider beboet den Scandinaviske Halvøe, da de alerede forekomme hos Ptolemæum, der levede midt i det andet Sæculo, at have boet omtrent i Skaane og i Blegind, hvorimod han ei nævner Herulerne, hvilke man finder at have alerede i Midten af det 3 Sæculo i Selskab med Gother, giort Indfald i de Romerske Lande, saa er det troligt, at de for Ptolemæi Tid ere blevne udjagede af Scandinavien, siden han ei nævner dem der. Dog maae jeg tilstaae, at han ei heller nævner dem i Germania og Sarmatia, og vilde man svare hertil, at de maaskee ere blevne der befattede under det almindelige Navn af Gother, ligesom venteligen er skeet med Gepider, hvilke han ei heller nævner, saa kunde man og paa den anden Side svare, at han ligeledes i Scandinavien haver befattet dem under Gotherne. Men som jeg ei finder de Danske nævnte af nogen forend af Ptolemæo, venteligen fordi de tilforn boede høyere op paa Halvøen, og maaskee da blandedes med andre Folk, med mindre man vilde finde dem igien i Melæ Codanonia, saa slutter jeg heraf, at de, maaskee

Scandinavien var deres første Sæde.

(1) De rebus Get. c. 3.

maaskee i det første Sæculo, eller Begyndelsen af det andet, have flyttet længere ned paa Halvøen til Blegind og Skaane, og da uddrevet Herulerne. Dog er Herulernes Uddrivelse maaskee vel skeet paa denne Tid, men fra et andet Land, nemlig Halland, hvis Navn selv synes at vedligeholde Fodspor efter det Herulisfe, efterdi det lader at maaskee de Danske have længe forend det 1 Sæculum beboet Skaane. Fiendskabet imellem dem har sin Oprindelse fra de ældste Tider, efter som Herulerne vare maaskee af Gothisk Slægt, hvilket skal udi denne Afhandling undersøges, og de Danske derimod formodentligen af den ældre Jotniske, med mindre at de begge have været Gother, eller og Heruli Joter og de Danske Gother. Og at Herulerne have været fra Scandinavien bekræftes uovervindeligen derved, at Procopius (2) beretter om dem, at de udi det 6 Sæculo, da de længe havde været bosatte i Landene ved Donau, sendte Gesandtere til Thule, hvorved Procopius uden Tvivl forstaaer Scandinavien, for derfra at hente sig en Konge af Kongeslægten, hvilket ogsaa gik for sig, thi de funde der for sig mange af den Kongelige Stamme; Og paa et andet Sted, at de, efter at de vare blevne overvundne af Longobarderne, deels nedsatte sig i Illyrico, og deels begave sig til Thule, under Anførsel af mange af Kongeslægten, hvor Gauterne, et talrigt Folk, gave dem Plads hos sig; og skeede dette sidste noget forend det første. Heraf er det efter mine Tanker klart, at Herulerne vare udgangne fra Scandinavien eller Thule, thi man kan ingen anden Aarsag finde, hvorfore de ellers skulde have begivet sig saa langt nord, og reyset igiennem saa mange Folkeslag af Slaver, Varner og Danske. Jeg vilde derfore paastaae deres Nordiske Herkomst, om vi

(2) C. B. t. 2. B. Goth. l. 2. c. 14. p. 80. c. 15. p. 81 & 82.

vi ei havde noget andet Beviis derfor end dette Procopii Sted; men nu bliver det en unægtelig Sandhed, da Jornandes vidner det med klare Ord. At de ... ...te sig hos Gauterne eller Gotherne, og bleve af dem in... .dragne, synes mig at bevise deres Slægtskab med dem. Un...rligt er det, at de ei ginge fra Preussen lige over til Thule, men toge Veyen igiennem Varnernes Land, det er Meklenborg, og igiennem Dannemark. Hertil kan vel have været mange for os nu ubekiendte Aarsager, men imidlertid giver dette dog nogen Vægt til en Deel Meklenborgske Skribenters Mening, at de have boet i Meklenborg, og Werle bleven opkaldt efter dem, thi det er ei urimeligt, at de have taget denne Omvey, fordi det var samme Vey, som de vare komne af. Dog have Meklenborgerne Uret, naar de paastaae, at deres Land haver været Herulernes første og ældste Sæde. Af dette sees ellers ogsaa, hvor længe de Nordiske Folk have udenlands vedligeholdt Erindringen af deres første Fædernéland, og at de saa kaldte barbariske Folk have havt mere Omgang med hinanden, end man almindeligen tænker; og kan alt dette give Styrke og Vægt til Traditionerne. Jeg veed ei om Navnet af det Svenske Landskab Werend i Smaaland skulde være et Spor efter Herulerne, i det mindste kommer det overeens med Werle, og desuden have Herulerne boet paa de Kanter, thi Smaaland grændser op til Blegind; og kan det gierne være, at de Danske have, forend de komme til Skaane og Blegind, boet i Werendia.

§. II.

Naar Mamertinus (3) siger i Slutningen af det tredie Sæculo i sin Lovtale til Keiser Maximianum: Chaibones, Erulique viribus primi barbarorum, locis ultimi, og fortæller, hvorledes deres — Meklenborg det andet. Aar 291.

(3) Paneg. c. 5. p. 9 & 10. c. 7. p. 36.

deres Indfald i Gallien blev af Maximiano tilbagedrevet, ja de endog alle dræbte, saa at ei noget Bud kunde tilkiendegive det for deres hiemme tilbageblivende Hustruer og Mødre, men det alene blev dem bekiendt ved Æren af denne Seyer, og paa et andet Sted kalder det ene Folk Caviones, saa kan herved ei andet end Taciti Aviones (4) falde en ind, hvilke tilligemed 6 andre Svevisfe Folk dyrkede tilsammen Hertha, og strakte sig ind i Secretiora Germaniæ, hvilke efter Grændserne af de omliggende Folk ei vel kan blive andre Lande end Meklenborg og Wagrien. Hvorvel kommer ei denne Taciti Talemaade Secretiora Germaniæ overeens med Mamertini: Locis ultimi barbarorum, og hvor aldeles samme Navne ere ei Aviones, Caviones, Chaibones. Da nu disse sidste upaatvileligen boede i Meklenborg, og de i Følge med Heruler giorde Indfald i Gallien, saa er intet rimeligere, end at Heruler have ogsaa da boet i Meklenborg, hvilket ogsaa bestyrkes ved det foregaaende. Dog finder man da alerede Heruler ved Mæotis og ved Donau, hvoraf dog intet andet følger, end at alle Heruler ei ere udvandrede, men mange blevne tilbage i Meklenborg. Sidonius Apollinaris (5), som døde 482, skriver om sin egen Tid: Hic (in Gallia) glaucis Herulus genis vagatur, Imos Oceani colens recessus, Algoso prope concolor profundo. Da nu hverken Pontus Euxinus eller Mæotis blevne nogensinde kaldte Oceanus, saa sees heraf, at herved maae sigtes til Herulernes Bopæl, enten i Meklenborg, eller i Blegind og Smaaland, eller maaskee rettere Halland, og passe de Ord: Imos Oceani recessus sig vel paa dem begge. Mærkeligt er det, at Sidonius saae dem, venteligen deres Gesandtere, tilligemed mange andre

(4) Germ. c. 40 & 41.

(5) L. 8. epist. 9. in Sirm. op. t. 1. col. 1069.

andre Folk ved den Vest-Gothiske Konges Eurici Hof i Bourdeaux, thi dette tiener til at vise den store Omgang og Bekiendtskab iblant de saa kaldte barbariske Folk. Ere Sidonii Ord, at de havde glaucæ genæ, vandblaae, eller rettere søegrønne Øyne-Laage, at forstaae efter Bogstaven, saa maae de have malet dem, men jeg troer snarere, at han derved haver kun villet sige blaaagtige Øyne. Idatius (6) mælder ved det Aar 455, at Erulerne komme med 7 Skibe og 400 hurtige Mænd til Luca, (i Italien), men bleve, efterat de havde mistet to af deres Folk, nødde ved Mængden til at vige bort, hvorpaa de vendende tilbage til deres eget Land, grummeligen plyndrede Cantabriernes og Vardulernes Søekyster, og paa et andet Stæd vidner han ved Aar 460, at Eruli agtende sig til Bætica, (eller paa Veyen did), grummeligen anfaldt nogle af Søe-Egnene i Landskabet Luca. Det er heraf klart, at de have seylet frem og tilbage igiennem Strædet ved Gibraltar, og synes mig udi dette Tog igien at kiende vore gamle Nordiske Søerøveres Dristighed. Altsaa maae Herulerne endnu paa de Tider have boet enten i Meklenborg eller Scandinavien, og maaskee paa begge Stæder. Mere finder jeg intet om dem der. Udi Norden ere de venteligen blevne mængde med Danske og med Gother, og udi det Meklenborgske ere de blevne fordunklede af Varnerne, indtil de endeligen begge bleve opslugede af Slaverne. Ved denne Leilighed vil jeg handle noget om Herulernes Camerader Aviones. Hos Petrum Patricium (7) forekommer et Folk Obii, der tilligemed Longobarderne, 6000 i Tallet, ginge over Ister, men bleve slagne paa Flugt, og giorde derpaa Fred ved et Gesandtskab, bestaaende af den 455.

(6) In Scaligeri Eusebio p. 26 & 27.
(7) C. B. t. 1. p. 17. 133.

Marcomaniske Konge, og ti Personer af hvert Folk. Da nu alt hvad man har af denne Skribent, ere kun Levninger, og han strax forhen taler om Trajano, og strax efter om Marco Aurelio, saa troer jeg at dette haver tildraget sig udi den store Marcomaniske Krig under Marco Aurelio, hvilken Mening ogsaa Eccard (8) antager, leggende til, at Obii skulle være saa meget, som Albii, det er Folk komne fra Elven, og Longobardernes Naboer; hvorimod Cantoclarus udi sine Noter over Petro Patricio siger, at de boede paa de Riphæiske Bierge, hvilke ogsaa kaldtes de Obiiske, tænkende uden Tvil paa Floden Oby, hvilket er latterligt. Dersom Ubii ei havde paa de Tider boet paa Rhinens vestre Side, og været Romernes Underdanere, og blevne gandske Romerske, saa skulde jeg have tænkt paa dem. Dog er det vel ogsaa mueligt, at nogle af dem kunne endda have boet paa Rhinens østre Side, og udmarcheret med Longobarderne. I saadan Uvished kan det vel ogsaa være mig tilladt, at tænke paa Aviones, da A og O, B og V ofte forbyttes, og ones og ii ere Endelser, givne af Romerske og Grækiske Skribenter, om hvilke det er uvist, hvad for en, der haver meest nærmet sig Barbarernes Udtale; dog holder jeg ones for rettere, saasom ii forekommer alene hos Petrum Patricium. Beliggenheden kommer overeens, da Aviones boede i det Meklenborgske, og Longobardi ei langt derfra ved Elven. Til alt dette kommer, at Paulus Diaconus (9) siger udtrykkeligen, at Heroli ere udgangne fra Germania, ligesaavel som Gother, Vandaler, Rugier, Turcilinger, og tviler jeg ei paa, at de hos Procopium forstaaes under de flere Folk, som vare Gother, saa og at de regnedes til alle de Germaniske Folk, som efter Pauli Sigende, dyrkede Wodan.

§. III.

(8) De orig. Germ. p. 432.
(9) H. Lang. l. 1. c. 1. p. 744.

§. III.

Det ældste Herulifke Indfald i de Romerfke Lande, som jeg finder, er under Gallieno, der skal have overvundet Herulerne, et Scythifk og Gothifk Folk (10), med mindre Skribenten haver tillagt Gallieno det, som tilkommer Claudio, allerheldst han siden ei nævner dem under Claudio. Mærkeligt er det, at han kalder dem et Scythifk og Gothifk Folk; det første var paa de Tider et ubestemt Navn, som Romerne uretteligen lagde paa Gotherne, hvorfore det sidste bliver deres almindelige Folke-Navn. Udi det store Gothifke Indfald fra Mæotis under Claudio vare Heruli ogsaa med, og finder man dem da at have figtet baade til Lands og Vands. Skribenterne kalde dem ved den Leilighed Scyther, ligesom deres Landsmænd Gotherne. Jeg haver forhen fortalt i dette Værk (11) hvorledes dette Tog løb heel ulykkeligen af for dem. Syncellus (12) kalder dem ved denne Leilighed under Gallieno Airuli, og siger, at de paa 500 Skibe seylede over Mæotis til Pontum (Euxinum), og indtoge Byzantium og Chrysopolim, men bleve nødde til at gaae noget tilbage, hvorpaa de ginge i Land ved Cyzicum, plyndrede Lemnum og Scyrum, saa og Athenen, Corinthen, Sparta, Argos og gandske Achaja, og huserede der ilde med Brand og Rov, indtil Athenienserne endeligen ved Hielpetropper, sendte af Gallieno, og ved Baghold at legge paa vanskelige Stæder, ihielsloge mange af dem, og siden ved den Flod Nessum atter 3000, hvorpaa deres Anfører Naulobatus (et Grækifk Navn, som paa Latin betyder mercium mensura, og venteligen er en Oversættelse af hans rette Herulifke Navn) blev af Gallieno ophøyet til Consularisk Værdighed.

Landene ved Mæotis det tredie.

Ved Aar 265.

Ved Aar 268 til 270.

(10) Zonaras C. B. t. 10. part. 1. l. 12. p. 477.
(11) §. 24 i den Gothifke Historie.
(12) C. B. t. 5. p. 304 & 306.

dighed. Under Claudio siger han at deres Floder leed meget ved ulykkelige Soeslag, ved Storm og ved Hunger. Det er ellers at agte, at Skribenterne tilskrive disse Hændelser deels Herulerne, deels Gotherne, og deels dem tilsammen; og mærkeligt er det, at den heele foreenede Flode lob ud fra Niesterstrommen. Dog kan man heraf ei vist slutte, at Herulerne have boet der, da rimeligen Gother og andre have strakt sig saavidt. Pollio (13) nævner dem og iblant de Folk, som Claudius maatte stride imod Aar 269. Stephanus Byzantinus (14), som skrev i det femte Sæculo, men hvoraf det Udtog vi have er meget yngre, kalder dem et Scythisk Folk, og anforer til Beviis den anden Bog af Dexippi Kronike. Under Joviano og Valentiniano I. forekomme Heruler i Romersk Tieneste (15). Julius Orator (16), som synes at have levet i det femte Sæculo, sætter dem imellem Mannier, uden Tvil Alemanner og Quader, hvorefter de da maae have omtrent beboet en Deel af Bohmen, Østerrige og Bayern. Æthicus (17), som synes at beskrive Folkenes Bolig fra Øster til Vester, sætter først Gother, derpaa Thuringer, saa Heruler, og endelig Sarmater, hvorefter at domme Herulerne maae da omtrent have beboet en Deel af Over-Ungarn, hvorved dog maae mærkes, at Thuringi ere komne paa et gandske uret Sted, med mindre der skulde staae Turcilingi, thi Theruingi or Vest-Gother tor jeg ei tænke paa. I notitia imperii (18), som er skrevet i Begyndelsen af det femte Sæculo, regnes

Ved Aar 400.

(13) H. Aug. Scr. p. 807.
(14) T. 1. p. 261.
(15) Am. Marc. l. 25. p. 307. l. 27. p. 334. 347.
(16) P. 13.
(17) P. 44.
(18) F. 127. p. 1. f. 124. p. 2.

nes Heruli iblant auxilia Palatina imperii occidentalis, og have de der et hvidt, eller guulagtigt Skiold med en Solvprik i Midten, omgivet af en rod Cirkul, og en rod Cirkul rundt om Skioldet. Om disse Heruler, som tiente Romerne, taler Ammianus (19) Aar 360. under Constantio og under Valentiniano, og holder jeg for at de Aar 367. have været i Romersk Tieneste, siden den Tid mange af dem bleve fangne under Claudio. Hieronymus (20) nævner Heruler Aar 408. iblant de mange Folk, som forstyrrede og indtoge Gallien. Og er det vel da, at de, under Anforsel, som det synes, af Burgundier, og i Sælskab med Chuner, Franker, Sauromater, Salier og Gelaner have anfaldet Galliam Belgicam, og ere med dem samtligen bleve overvundne af Aetio (Aar 435, hvilket dog kun maae forstaaes om nogle Hielpetropper af dette Folk). Ved denne Leilighed tillægger Skribenten (21) dem, i sær Færdighed i at løbe (hvilket kommer overeens med det andre rose dem for deres Hurtighed). Jornandes (22) beretter, at den mægtige Gothiske Konge Ermanaricus angreb Erulerne, over hvilke Alaricus Ved Aar 360. da regierede, ihielslog en stor Deel af dem, og tvang den øvrige under sin Lydighed. Bemældte Folk boede da efter Ablavii Beretning ved den Mæotiske Morads, og som saadan en kaldtes paa Grækisk Hele, saa havde de faaet Navn deraf (men med Ablavii Tilladelse, saa burde de da have hedet Heluri og el Heruli, med hvilket vrange Navn ogsaa nogle faae kalde dem). Det er, bliver han ved, et overmaade hurtigt, og derfore høyst stolt Folk, thi paa den Tid var intet Folk, som jo valgte sig let Bevæb-

(19) L. 20. p. 154. l. 27. p. 347.
(20) T. 1. p. 93.
(21) Sidonius Carm. 7. v. 234 — 237. ap. Sirm. t. 1. col. 1205.
(22) De reb. Get. c. 23.

Bevæbnede af dem; men endskiønt de forhen havde ei i mange Krige kunnet blive overvundne, saa maatte de dog nu ligge under Gothernes Langsomhed og Fasthed. Dette bekræfter mig i min Mening, at de have først boet i Smaaland, hvor der ere mange Klipper, hvorved Folk blive hurtige og hastige ved at springe om og klyve op paa dem, og skulde jeg derefter snart have Lyst til at føre dem fra Norge, dersom ei Jornandis Ord stode imod, at de bleve uddrevne af de Danske, saa og Procopii, at de nedlode sig hos Ganterne. Af det Herulerne endnu udi Ermanarici Tid boede ved Mæotis, slutter jeg, at de først have
Ved Aar 375. flygtet derfra, da det store Huniske Indfald skeede, og maaskee da draget en Tid lang længer vester paa med Ost-Gotherne.

§. IV.

Deres fierde Sæde i Øvre Ungern.

Og ved den Leilighed er det nok, at de efterhaanden ere komne til at boe, saa langt vester paa, som jeg forhen haver anført af Æthico, og af Oratore. De derimod af dem, som fulde paa de Tider ind i Gallien, have nok ei været ret mange, og ere maaskee komne did i Følge af Burgundierne og andre Folk. Efter Atilæ Død vare Herulerne med deres lette Rustning i Slaget
Ved Aar 470. imellem Atilæ Sønner og Ardaricum (23). At Herulerne have boet da paa ovenmældte Kanter, bekræftes derved, at Eugippius (24), en Autor fra de Tider, skriver, at mange Indvaanere begave sig fra Jopia, et Stæd der laae mere end 70000 Skridt fra Batavis, (nu Passau), efter St. Severini Advarsel, og at Herulerne ogsaa Natten derpaa brøde uformodentligen ind, plyndrede Byen, førte mange Fangne bort, og hængte en Præst
Aar 477. op. Om Odoacer, som egentligen synes at have været en Tur-

cilinger,

(23) Jornandes de reb. Get. c. 50.

(24) In vita S. Severini c. 24 ap. Velserum p. 652.

ellinger, finder jeg at han havde til Hielp Scyrer, Heruler og adskillige andre Folk, da han bemestrede sig Italien (25); at han stolende paa en tapper Mængde af Heruler, saa og Turcillinger og Scirer, kom fra Pannoniens længst bortliggende Egne igiennem Noricum til Italien, og talte da med St. Severino (26); (men naar jeg kommer til Turcilingerne skal jeg vise, at Odoacer kom kun som en privat Person til Italien, og at han der fandt for sig alle disse barbariske Folk, der tiente Romerne, og af hvilke han blev opkastet til Konge); at han havde med sig Thurcilinger, Scirer og Heruler, da han brod ind i Italien (27); at han udi Krigen imod Theodericum giorde om Natten Udfald af den beleyrede Stad Ravenna med Heruler, men blev slaget tilbage (28), og at han regierede over Turcilinger, Heruler og en Deel Rugier, og figtede med dem imod den Rugiske Konge Feletheum (29). Theoderic skal efter at han havde overvundet Odoacer givet de overblevne Heruler, som havde tient den sidste, Bolig oven for Taurinaterne ved Alpernes Indgange, og de skulle siden, efter det Ost-Gothiske Riges Svækkelse, have bygget en Stad paa Sletten, og kaldet Herulencum, som nu kaldes Berulerghum, og ligger i Landet af Trino i det Montferratske (30). Den store Theoderic antog den Herulske Konge til Søn, ved at sende ham efter Folkenes Skik Heste, Sværde, Skiolde og andre Vaaben, og gav ham derhos i sit Brev tilkiende,

Aar 491.

(25) Jornandes de reb. Get. c. 46.
(26) H. Misc. l. 14. p. 99 in Murat. Scr. Ital. t. 1.
(27) Jornandes de regn. Succ. p. 239 ib.
(28) Anonymus ad calcem Valesii Ammiani p. 480. Cassiodorus chron. p. 649.
(29) P. Diaconi H. Longob. l. 1. c. 19.
(30) Irici Hist. Trid. L. Mediolani 1745 p. 14. l. 1.

kiende, at han skulde bære disse Vaaben til Gothernes og sit eget Beste, og at Gothernes Hielp, Solatii, var ei Herulerne ubekiendt; og udi et andet Brev skriver han til Herulernes, Varnernes og Thoringernes Konger, at de bør betænke, hvor megen Skiænk de have oppebaaret af den Vest-Gothiske Konge

Ved Aar 506. Eurico, og hvor ofte han haver afværget de omkring boende Folks truende Krige imod dem, og derfore hielpe hans Søn imod den Frankiske Konge Chlodoveum; og udi et andet Brev taler han om Heruler, som for Hunger havde maat forlade deres Fædreneland, og vare komne til Pavia, og til hvilke han befaler at skulle gives Proviant, og et Skib, som kunde føre dem til Ravenna (31). Han har ellers efter Ennodii (32) Sigende ført Krig imod dem, og overvundet dem i Italien (uden Tvil da de tiente Odoacer). Noget efter dette opkom en stor Krig imellem Longobarderne og Herulerne. Taco regierede da over de første, og Rodulf over de sidste. I Førstningen var Forbund imellem

Ved Aar 510. dem, men siden opkom Uvenskab af følgende Aarsag: Rodulph sendte sin Broder til Taco for nøyere Venskabs Skyld. Da han havde opfyldt Øyemedet af sit Gesandtskab, og vilde vende tilbage, faldt hans Vey forbi Kongens Dotter Rumetrudæ hendes Huus. Da hun nu saae den Mængde af Mænd, og det anseelige Følge, spurgte hun, hvem det kunde være, som havde saa høytidelig en Opvartning. Da hun nu fik det at vide, sendte hun, og lod ham indbyde paa et Begger Viin. Han tog imod det udi sit Hiertes Oprigtighed. Men som han var liden af Væxt, saa foragtede hun ham, og brugte Spotte-Ord imod ham.

(31) Cassiod. Var. l. 3. ep. 2. p. 124. l. 2. ep. 3. p. 83. l. 4. c. 45.

(32) Ap. Sirm. t. 1. p. 1606.

ham. Herover svarede han, af Undseelse og Fortrydelse, saadanne Ord igien, som giorde hende gandske forbitret; dog forestilte hun sig, og bad ham sidde ned ved et Vindue paa Veggen, som var bag ham, og som var bedækket med et kostbart Teppe, ligesom for at giøre Ære af ham, men egentligen for at betage ham Mistanke. Hun befalte derpaa sine Opvartere, at naar hun sagde til Mundskienken, skienk i, saa skulde de bag fra stikke ham igiennem med Lantzer. Dette skeede ogsaa, og Rodulf ophævede, saasnart han fik dette at høre, strax Freden, og forkyndte Tatoni Krig. Begge Krigshære mødte hinanden paa den slette Mark. Rodulf var ei selv med, men blev tilbage i Leyren, og spilte i Brettet, thi han var vis paa Seyeren, saasom Herulerne vare da meget Krigs vante ved de mange Krige, og bekiendte for de Nederlag, som de havde giort paa andre. Herulerne figtede nøgne, og havde allene deres Skam bedækkede, enten for derved at være des hurtigere, eller og for at vise, at de foragtede Fiendens Hug. Kongen befoel imedens en, at stige op i et Træe, for des hastigere at give ham sine Folks Seyer tilkiende, og truede ham med at miste sit Hoved, dersom han forkyndte, at Herulerne flyede. Denne, som vel saae, at Herulerne maatte vige, og at de bleve haardt ansatte af Longobarderne, svarede derfore ideligen til hvert Spørsmaal Kongen giorde ham, at Herulerne figtede got; Endeligen da han saae, at deres hele Hær havde vendt Fienden Ryggen, sagde han: Væ dig du arme Herolia, som brydes ved den himmelske Herres Vrede. Kongen herover bevæget, spurgde: Mon mine Heruli flye, hvortil den anden svarede: Det siger ikke jeg, o Konge, men du selv. Herover bleve Kongen, og alle de, der vare hos ham, saa forfærdede, at de nølede saa længe, indtil Longobarderne

derne komme over dem, og dræbte dem; tilligemed Kongen selv, som ei viste sig meget tapper. De slagne Heruler flyede hist og her, og den himmelske Vrede var saa stor over dem, at de ansaae Korret paa Marken for Vand, og som de derover udstrakte deres Arme, for at svømme, saa bleve de dræbte af Fiendens Sværd. Efter Seyeren finge Longobarderne et utroligt Bytte i Leyren, de deelte imellem sig. Taio fik for sin Deel Rodulfi Fane, som de kaldte Bandum, og hans Hielm; og fra den Tid af havde Herulerne ingen Konge mere over sig, (hvilket sidste jeg bedre frem skal vise, at være uvigtigt). Saaledes fortæller Paulus Diaconus dette i sin Longobardiske Historie (33). Procopius (34), som levede paa de Tider, og noget efter, skriver herom saaledes: Eruli boede fordum paa hin Side Ister, og tilbade mange Guder, til hvilke de ofrede Mennesker. Udi Sæder vare de meget adskilte fra andre Folk. Ingen Gammel eller Syg maatte leve iblant dem; saasnart en kom i den Tilstand, maatte han bede sine Beslægtede, at skille ham af med Livet. Et overmaade stort Baal blev da opreist, og den Paagieldende lagt øverst derpaa, og derefter en Eruler med en Dolk sendt til ham, for at dræbe ham, hvilken dog ei maatte være beslægtet med ham, thi der holdte det for uret, at den ene Beslægtede skulde dræbe den anden. Saasnart den Udsendte var kommet tilbage, satte de ved Fakler Ild paa Baalen; opledde siden den Afdødes Been, og grove dem strax ned i Jorden. (Da hos de Svenske Gother gamle Mænd ogsaa aflivede sig, og det i Almindelighed var ilde anseet i gandske Norden, at døe paa sin Sotteseng, saa kan og dette nogenlunde tiene til at vise Herulernes

(33) L. 1. c. 20.

(34) C. B. t. 2. B. Goth. L. 2. c. 14. p. 78 & 79.

nes Nordiske Herkomst). Naar en Mand døde, saa maatte hans Enke kort efter hænge sig op ved hans Grav, for at vise sin Dyd, og erlange et berømmeligt Navn, thi ellers geraadede hun i evig Skam, og paadrog sig sin Mands Paarørendes Had. (Efter denne Skik finder jeg intet Spor i vort Norden, med mindre den Historie skulde være rigtig, som fortælles om Dronning Sigrid Storraade, og hendes Mand Kong Eric, thi nogle faae Tildragelser, som grunde sig paa Fortvilelse, høre ei herhid). Med Tiden forøgedes Herulerne baade i Tal og Kræfter, frem for alle angrændsende Barbarer, hvorover de angreke et Folk efter det andet, og finge let Seyer over dem, og husførede ilde med deres Eyendele. Endeligen giorde de Longobarderne, som da alerede vare Christne, og adskillige andre Folk sig skatskyldige, og det af Giærrighed og Stolthed, tvertimod de Barbarers Viis, som boede paa de Kanter. (Dette er uden Tvil skeet fra omtrent 380 af, og efter at de med de andre Gothiske Folk vare blevne forjagede af Hunnerne, og havde nedsat sig i Øvre-Ungarn, imellem Gepider og Longobarder, som det synes, saasom man ellers i denne lange Tid hører kun lidet tale om disse Herulers Bedrifter). Efter at Anastasius var blevet Keyser, havde de ingen mere, som de kunde angribe, hvorover de sadde stille i tre Aar (hvilke efter mine Tanker ere de samme tre Aar, som Paulus Diaconus siger, at Longobarderne boede, efter at de havde forladt Rugiland, paa de store Marker, kaldte Feld, forend de bleve angrebne af Herulerne, og hvoraf jeg slutter, at den Krig, hvorudi Longobarderne bleve Herulerne Skatskyldige, er bleven ført tre Aar forend den sidste, hvilken, som jeg længre frem agter at vise, blev ført omtrent Aar 510, hvoraf følger at den første blev ført Aar 507), men bleve efter

den Tid kiede af Freden, saa at de talede ilde om deres Konge Rodulfo, og kaldte ham en blød- og qvind-agtig Mand. Herover blev han utaalmodig, og besluttede uden mindste Aarsag at paaføre Longobarderne Krig, som derover sendte Gesandtere til ham, og lode spørge om Aarsagen hertil, givende tilkiende, at de med stor Rente vilde erstatte, om de beskyldtes for at have besveget Skatten, ja og, om det paastodes, give mere i Skat. Men Rodulf gav intet uden Trusler til Svar, og blev ved at marchere. Det andet Gesandtskab løb ligesaa slet af, hvorpaa de sendte det tredie, og lode ham vide, at det var ubilligt, at føre Krig imod dem uden Aarsag, at de herover saae sig nødde til imod deres Villie, at sætte sig modigen imod ham, og at de krævede Gud til Vidne, som formaaede at giøre den mindste Ting mægtig, til at imodstaae alle menneskelige Kræfter, og som gandske vist vilde efter sin Almagt og Krigens Grunde give Udslaget i denne Krig. Dog Erulerne lode sig ei heraf forskrække. Da nu begge Krigshære stode i hinandens Paasyn, var Luften tyk og mørk over Longobarderne, men derimod reen og klar over Erulerne, hvoraf en sluttede, at de sidste ginge i en fordærvelig Strid for sig, og at intet sørgeligere Tegn kunde gives for Barbarer, som skulde stride. Men Erulerne agtede dette ikke, og ginge med Sikkerhed, Stolthed og Foragt for Fienden i Slaget, dømmende dets Udfald efter deres Mængde. Men da det kom til Slag, skeede der et stort Nederlag paa Erulerne, og blev Kong Rodulf selv paa Pladsen. De øvrige toge Flugten, forglemmende deres Tapperhed, men ikkun faae komme dog i Behold. Herover maatte de forlade deres Land, tilligemed Hustruer og Børn, og igiennemvandrede de da alt Landet paa hiin Side Ister, indtil de komme til det Land, som Rogi tilforn

havde

hadde bebodt, hvilke vare afmarcherede med Gotherne til Italien. (Dette Land laae norden for Donau, og synes at have befattet i sig en Deel af Østerrige, Mæhren og Bohmen). Men som det laae øde og udyrket, saa maatte de for Hunger vige derfra til Gepædernes Grændser, hvor de i Forskningen bleve vel imodtagne; men som de begyndte siden uden Aarsag at føre sig ilde op imod Gepæderne, at voldtoge deres Fruentimmer, og at røve deres Qvæg og andre Eyendele, saa paadroge de sig derved en Krig, hvilken nødde dem til at gaae over Ister, og at udbrede sig hos de der boende Romere, at maatte nedlade sig hos dem. Keyser Anastasius lod tage venligen imod dem, og gav dem Frihed dertil. Af denne Procopii Beskrivelse kunde man snart slutte, at Heruli boede, da de geraadede i Krig med Longobarderne, temmeligt langt borte, enten i Böhmen, Slesien eller Polen. Men af hvad jeg forhen haver anført, synes det mig troligere, at de have ei boet længere borte end i Øvre-Ungarn. Dog maae jeg tilstaae, at det synes mig da underligt, at de først vendte sig til Rogernes eller Rugiernes Land, og siden til Gepædernes, thi det var at drage frem og tilbage. Det kommer altsammen an paa, om man kunde vide, hvad Paulus Diaconus havet forstaaet ved Feld. Men saa meget er vist, at denne mærkelige Ting haver maat tildrage sig imellem 506 og 512, thi i det første Aar skrev Theoderic til dem, om at staae Vest-Gotherne bi imod Frankerne, og følgeligen maae de ei endda have lidet saa stort et Nederlag, der satte dem ud af Stand til at hielpe andre, og 512 bleve de imodtagne af Keyser Anastasio (35). Da man nu vel ei har nødig at tilskrive deres Vandring og Ophold hos Gepiderne, mere Aar 512.

end

(35) Marcellinus Comes p. 49.

end et par Aar, saa slutter jeg heraf, at deres Nederlag er skeet Aar 510. Siden Kong Rodulf blev selv i Slaget, saa seer vel enhver heraf, hvad man bør dømme om en ellers meget stor Mands (36) Formodning, at han skulle være den Kong Rodulf hos Jornandem, som flyede til Theodericum, da det desuden er klart af Jornande, at bemeldte Rodulf er kommet fra Scandinavien, og haver ei regieret over Herulerne. Procopius (37) bliver ved at fortælle om dem, at de hos Romerne førte sig ligesaa slet op, som hos Gepiderne, saa at Anastasius maatte sende en Krigshær imod dem, af hvilken en stor Deel blev ihielslaget, hvorpaa de øvrige bade om Naade, og at de maatte leve i Keyserlig Tieneste, hvilket og blev antaget. Men det var ei alle Eruli, som flyede til Romerne, og nedsatte sig i Illyrico, ney mange nedsatte sig efter det Nederlag, som de havde lidet af Longobarderne, udi Nordens yderste Kanter. Mange, som vare af det Kongelige Blod, anførte, og geleidede dem igiennem de Slaviske Folkes Lande, siden droge de igiennem en stor Ørk, (hvoraf den i Preussen ved Grændserne af Pommern vel endnu er en, og haver uden Tvil Mark Brandenborg da ogsaa hørt dertil, som var forladt af Semnoner, Vandaler og Burgunder), og komme til Varnerne, (iblant hvilke jeg da ei troer, at Heruler mere have boet, siden de ei nedsatte sig hos dem), og droge siden igiennem de Danske Folk, uden at nogen Barbar satte sig i mindste Maade imod dem; derefter seylede de over Oceanus, og komme til den Thule, hvor de bleve, og toges vel imod af Ganterne, som undte dem Rum hos sig. Under Justiniano fik de Heruli, som boede hos Romerne, en meget god Eyn at beboe;

Deres femte Sæde i Illyrico.

Efter Aar 527.

(36) Mascov Ges. d. Teut. Th. 2. l. 11. §. 25. p. 44.
(37) P. 79. c. 15. p. 80. 81. 82.

beboe; deres Sold blev forhøyet, og han tvang dem til at blive Romernes Bundsforvandte, og at antage den Christne Troe. Fra den Tid af ere deres Sæder vel blevne mildere, udvordtes bekiende de sig til den Christne Troe, og følge ogsaa, som Bundsforvandte, vore Slagtordener, men vi finde dem dog ofte troløse, og husere de saaledes med deres Naboer, at de ei skamme sig over nogen Misgierning. De bruge unaturlig Omgang, saavel med Mænd, som med Qvæg; og ere de ugudeligste af alle Mennesker, som fortiente at udroddes; faae af dem bleve og bestandige hos os; de øvrige forlode os af følgende Aarsag. Imod deres Konge Ochon (Hakon) drev de deres Ondskab saa vidt, at de uformodentligen ihielsloge ham, uden mindste Skyld og Brøde, sigende at de ei herefter vilde staae under nogen Konge; endskiønt Kongen hos dem havde forhen kun været det af det blotte Navn, og næsten ei havt mere at sige, end en anden privat Mand; da enhver kunde være hans Giæst, og i hans Salskab, og begegne ham grovt efter eget Behag, thi der er intet Folk som i Letsindighed og slet Opførsel overgaaer Erulerne. Kort efter fortrøde de denne Misgierning, og sagde sig ei at kunne leve uden Regent. Efter at ofte have overlagt denne Sag behagede endeligen dette, som syntes det beste, alle, at hente en af den Kongelige Slægt fra Thule. Nogle af de Fornemste bleve da sendte did, for at opsporge saadan en. Ved deres Ankomst forefunde de mange deraf, og udvalgte den, som best behagede dem, hvorpaa de seylede med ham tilbage. Men da han var kommet nær Enden af sin Reyse, døde han. Derpaa vendte de tilbage til Thule igien, og udvalgte Todasium, som blev fulgt af sin Broder Aordo, og 200 udvalgte unge Personer, som boede paa Øen Thule. Men som hermed hengik en

lang Tid, saa faldt det Erulerne, der boede ved Singidon, ind, at de havde slet seet sig for i at hente en Regent fra Thule uden Keyser Justiniani Tilladelse, hvorover de sendte til Constantinopel, og udbade sig af Keyseren, at sende sig en Regent, hvilken han vilde. Han sendte da den Eruler Suartuas, som længe havde opholdt sig i Byzantio. I Forstningen toge de vel imod ham, fulde ned for ham, og efterkomme hans Befalinger i de sædvanlige Ting. Men faae Dage efter kom Bud at de Udreiste fra Thule nærmede sig. Suartuas befalede da at drage ud for at dræbe dem. Eruli bifaldte dette Raad, og fulgte ham uden Ophold. Men da de vare kun een Dags Reise fra de andre, flyede de alle om Natten fra Suartuas, og ginge over til dem. Han maatte da alene flye til Constantinopel, og som Keyseren vilde med Magt sætte ham ind igjen, saa flyede Erulerne af Frygt for Romernes Vælde til Gepæderne. Hos Procopium (38) forekomme Herulerne ofte som Romernes Hielpetropper under Justiniano; Saaledes anførte den Eruler Pharas tre hundrede af dem imod Perserne; Myndus, som var udnævnt til Magister militum i Illyrico, bragte en Deel af dem Justiniano til Hielp i det store Opror i Byzantio; Verus og Philemuth ogsaa en Deel Eruler imod Perserne i Chorziane og Dubios i Armenien, hvor en Deel Eruler bleve slagne af Perserne, fordi de fegtede negne, havende alene til Bedækkelse et Skiold, og et Bælte om Livet, hvilken Skik de drive saavidt, at deres Slaver maae endog gaae i Strid uden Skiold, som deres Herrer forst tillade dem, naar de have

Ved Aar 528.

Aar 531.

Ved Aar 546.

Aar 534.

[illegible] (39)

viist

(38) C. B. t. 1. B. Pers. l. 1. c. 13. p. 247. [illegible] p. 272. l. 2. [illegible] c. 25. p. 325. B. Vand. [illegible] c. 4. p. 391. c. 6. p. [illegible] 408. C. B. t. 2. B. Goth. [illegible] p. 78. c. 20. p. [illegible] c. 15. p. 130. [illegible] 34. p. [illegible] 264. c. 34. p. 266 [illegible]

viist sig tapre i Krig; At Pharas, en Eruler, anførte de Folk, som Belisarius beskikkede Vinteren over at beleyre Bierget Pappua, hvorpaa den Vandaliske Konge Gelimer havde indsluttet sig, og at han, endskiønt en Eruler, var en duelig, oprigtig og dydig Mand, da man ellers sielden finder en Eruler uden troeløs og drikfældig, og som besidder Dyd; dog vare alle de Eruler, som tiente under ham, ligesaa gode som han selv; At Tiden faldt Pharæ lang, hvorover han søgte at bestige Bierget, men mistede 110 af sine Folk, hvorpaa han skrev et smukt Brev til Gelimer, raadende ham til at overgive sig, og forestillende ham, at det var ingen Skam at tiene Justiniano, hvilken han, nemlig Pharas, selv tiente, endskiønt han udstammede af høy Byrd, og siden sendte han denne ulykkalige Konge adskilligt efter hans Forlangende; At der i Africa vare omtrent 1000 Arianer i Romernes Leyer, og deriblant mange Barbarer, hvorunder nogle Eruli; at Visandus, Alueth og Phanotheus anførte 2000 Eruler, som under Narsetis Befaling bleve sendte Belisario til Hielp imod Gotherne; At Eruli vilde ei mere tiene i Italien, da Narses blev tilbagekaldt, hvor meget got end Belisarius lovede dem; At de brøde op med al deres Tros, og komme til Ligurien, hvor de til den Gothiske General Uraja solgte alle de Slaver og alt det Qvæg, som de havde bortført, og derved erhvervede sig mange Penge, og svore, at de aldrig mere vilde bære Vaaben imod Gotherne; hvorefter de komme til Venetos, og fortrøde denne deres Bortmarche, efterat de havde talet med Vitalio, hvorover de fleste under Anførsel af Alueth og Philemuth, som efter Phanothei Død i sit Telt, var blevet den fornemste, vendte til Byzantium, efterladende sig hos Venetos endeel af deres under Anførsel af Visando; At Narses blev sendt til Erulernes Fyr-

Aar 538.

Aar 545.

ster,

ster, (venteligen saadanne, der herskede over de Heruler, som endda boede i Illyrico), for at bringe dem til at sende mange af deres Folk til den Italienske Krig, hvilket ogsaa skede, saa at mange under Philemuth og fleres Anforsel fulgte med ham til Thracien, hvor de bleve i Vinter-Quarteer, for om Foraaret at drage til Belisarium.: Underveys havde de den Lykke, at overvinde et langt storre Antal af Slaver, end de selv vare, som var gaaet over Donau, og plyndrede i Romernes Lande, og at befrie alle de fangne Romere, som de havde taget; At Keyseren tillagde Erulerne nogle Egne i Dacien ved Singedon, (nu Semendria), hvor de endda boede da Procopius skrev dette, omtrent Aar 553, og derfore giorde jævnligen Streifferier ind i Illyrico og Thracien, og af disse tiene nogle Romerne, og ere indskrevne iblant Faederati deres Tal, og de andre faae ved deres Gesandtere, som de sende til Byzantium, letteligen Besoldning af Keyseren, endog de, som have plyndret hans Undersaatter;

Deres flette Sæde i Dacia Ripensi ved Aar 548 og 553.

Aar 548. At Keyseren sendte 1500 Eruler under Philemuths Anforsel Longobarderne til Hielp imod Gepæderne, saasom alle de ovrige 3000 i Tallet havde for forommældte Aarsag faldet fra Romerne og slaget sig til Gepæderne (hvoraf man kan slutte, at Herulernes mærkværdige Gesandtskab til Thule er skeet nogle faae Aar for 548); og at disse Romerske Eruler truffe uventeligen paa de andre; og dræbte mange af dem, tilligemed Kongens Broder Aordo. Agathias (39) skriver, at Narses sendte Fulcarin, Erulernes Anforer, med sine Landsmænd til Po-Floden, for der at sætte sig imod Frankerne, og var han nyelig beskikket til deres Anforer i sin Morbroders Philemuths Sted, som var dod, saasom

(39) C. B. t. 3. l. 1. p. 16. 18. 19. 27. men skal være 23. l. 2. p. 31. 33. l. 3. p. 56.

som det var fornødent at en af deres eget Folk anførte dem; Men at det gik ham ilde, saasom han ei brydde sig om at opfylde en Feltherres Pligt med at sætte Krigshæren i Orden, men kun en gemeen Soldates, hvorfore han altid var i Spidsen, figtende med egen Haand, og ei frygtende nogen Fare; Saaledes søgte han at overfalde Parma, som Frankerne havde indtaget, og drog didhen afsted, uden at have sendt Speydere i Veyen, hvorover han ved Amphitheatrum blev uformodentligen angrebet af dem, da hans Folk vare i største Uorden, hvilke derover toge Flugten, og lode ham med hans Drabantere i Stikken; Her værgede han sig længe tapperligen paa en Grav-Høy, og endskiønt han endda havde kunnet redde sig med Flugten, og hans Folk raadde ham dertil, saa vilde han dog ikke, sigende: Hvorledes skulde jeg kunne udstaae Narsetis spidse Ord, beskyldende mig for Forvovenhed; Han blev derfore ved at figte, omringet af Fiendens Mængde, besat med Kaste-Spyde i sit Bryst, og hugget med en Øxe i Hovedet; Tilsidst faldt han døende paa sit Skiold, og det samme giorde hans hele Følge, enten ved Fiendens, eller deres egen Haand; At efter hans Død var Krigshæren delet i tvende Partier, hvoraf den ene holdt med Aruth, og den anden med Sindual, en stridbar, og i Krigen meget øvet Mand, hvilket Partie Narses ogsaa bifaldt, og derfore beskikkede ham til Anfører, og lod Erulerne faae Vinter-Qvarteer paa det beqvemmeste Sted; At det blev forkyndt Narseti, just da han var steget til Hest, og vilde rykke an imod Frankerne, at en meget fornem og ædel Eruler havde paa en ælendig Maade dræbt en af sine Huus-Trælle, som havde forseet sig i noget. Strax befoel han at bringe ham hid: Heruleren tilstod alting, men meente, at en Herre havde

Aar 553.

Aar 554.

ster, (venteligen [illegible] eget Velbehag, og at afenddo [illegible] Narses lod ham ved sine Spyd[illegible] Herover bleve Herulerne saa [illegible] bestikkede at unddrage sig Slaget, hvorom [illegible] men lod bekiendtgiøre, at enhver, som vilde [illegible], skulde følge sig; da syntes det den Eru[illegible] Sindual, at det vilde være skammeligt, om han og hans Folk unddroge sig paa saadan Tid, for at stride, og at det kunde udlegges dem til Feighed; derfore sendte han Bud til Narses, og lod ham sige, at han skulde oppebie ham og hans Folk, men Narses lod ham svare tilbage igien, at han biede ikke, men at han skulde blive Plads for ham og hans Folk i Slagordenen, omendskiønt de komme noget sildig. Erulerne droge derpaa hastigen frem i meget god Orden, og vel bevæbnede, og viiste derpaa Sindual sig ogsaa iblant de allertapperste i dette Slag. Da Romerne havde giort Indfald i Lazica, anførte Uligangus de Heruler, som tiente dem, og vilde, at de strax skulde levere Perserne et Slag; igientagende ofte dette hans Fædernelands Ordsprog, at man først maatte jage Bierne bort, saa kunde man siden beqvemmeligen samle Honningen. Theophanes (40) vidner, at den Eru-

Aar 527. riske (saa kalder han dem) Konge Gretis flog sig til Romerne, kom med sit Folk til Constantinopel, og begierte af Keyser Justiniano at blive Christen, som og skeede paa Christi Forklarings Fæst, saa at Keyseren stod selv Fadder til ham. Hans Hoffolk og tolv af hans Beslægtede bleve da og døbte, og giorde han derpaa Forbund med Keyseren, lovte at staae ham bi imod alle hans

Aar 541. Fiender, og begav sig til sit Hiem; og at Eluri vare iblant andre

(40) C. B. t. 6. p. 119. 148.

dre Folk i Belisarii Krigshær imod Perserne. Cedrenus (41) kaldes den Eluriske Konge Gretes, og i Historia Miscella (42) kaldes han Gethes og Gretes. Zonaras (43) skriver, at Justinianus sendte i det store Opror i Constantinopel, de Barbarer kaldte Ailuri imod Almuen, men at Opröret blev derved end mere opvakt, saa at mange omkomme paa begge Sider, og Barbarerne dræbte uden Forskiel, endog Geistlige. Evagrius (44) skriver, at Eruli ginge under Anastasio over Ister, og bleve under Justiniano Christne, begavede af ham med store Foræringer, og bragte til en mildere Levemaade, og for alt dette anfører han Procopius. Cosmas Indicopleustes (45), som skrev under Justiniano, skriver, at Eruli vare da Christne. Paulus Diaconus (46) skriver, at den Longobardiske Konge Wacho giftede sig med den Heruliske Konges Dotter Salinga, og avlede Waltari med hende, som regierede efter ham. Menander (47) melder, at Justinianus raadslog, om han skulde indromme Avarerne det Land, nemlig det andet Pannonien, som Eluri för havde beboet. Da dette skeede ved Aar 564, saa slutter jeg heraf, at Herulerne ere noget for den Tid blevne saa smaae, at de have tabt deres eget Navn og Regiering, og ere blevne blandede med Gepider, og siden med Avarer. Og dette er ingen blot Formodning, thi jeg haver forhen af Procopio anført, hvor faae stridbare Mænd de frie Heruler havde, og ligesaa de der tiente Romerne, hvilke synes fort efter at være blevne gandske udroddede i Anledning deraf,

Ved Aar 531.

Aar 527.

Ved Aar 564.

Aar 565.

(41) C. B. t. 7. p. 290.
(42) Lib. 16. p. 104. ap. Murat. T. 1.
(43) C. B. t. 10. part. 2. l. 14. c. 6. p. 48.
(44) H. eccl. l. 4. c. 20. p. 396.
(45) L. 3. p. 179. in Montf. coll. Mon. t. 2.
(46) H. Long. l. 1. c. 21. p. 761.
(47) C. B. t. 1. p. 68.

Magt at handle med sine Slaver efter eget Velbehag, og at afstraffe dem, andre til Advarsel: Narses lod ham ved sine Oppdragere omkomme paa Stedet. Herover bleve Herulerne saa fortrydelige, at de besluttede at unddrage sig Slaget, hvilket Narses ei skiøttede, men lod bekiendgiøre, at enhver, som vilde have Deel i Seyeren, skulde følge sig; da syntes det den Erulliske Anfører Sindual, at det vilde være skammeligt, om han og hans Folk unddroge sig paa saadan Tid, for at [illegible] og at det kunde udlegges dem til Feighed; derfore sendte han Bud til Narses, og lod ham sige, at han skulde oppebie ham og hans Folk, men Narses lod ham svare tilbage igien, at han [illegible], men at der skulde blive Plads for ham og hans Folk i Slagtordenen, endskiønt de komme noget seent; Erulerne droge derpaa hastig afsted med god Orden, og vel bevæbnede, og [illegible] paa Sindual sig ogsaa iblant de allertapperste i dette Slag. Da Romerne havde giort Indfald i Lazica, anførte Uligangus de Heruler, som fulgte dem, og vilde, at de strax skulde levere Perserne et Slag, igientagende ofte dette hans Fædernelands Ordsprog, at man først maatte jage Bierne bort, saa kunde man siden beqvemmeligen samle Honningen. Theophanes (40) vidner, at den Erulliske
Aar 527. (saa kalder han dem) Konge Gretis slog sig til Romerne, kom med sit Folk til Constantinopel, og begierte af Keyser Justiniano at blive Christen, som og skeede paa Christi Forklarings Fæst, saa at Keyseren stod selv Fadder til ham. Hans Hoffolk og tolv af hans Beslægtede bleve da og døbte, og giorde han derpaa Forbund med Keyseren, lovte at staae ham bi imod alle hans
Aar 541. Fiender, og begav sig til sit Hiem; og at Eluri vare iblant andre

(40) C. B. t. 6. p. 119. 148.

dre Folk i Belisarii Krigshær imod Perserne. Cedrenus (41) kalder den Elurisfe Konge Grestes, og i Historia Miscella (42) kaldes han Gethes og Gretes. Zonaras (43) skriver, at Justinianus sendte i det store Opror i Constantinopel, de Barbarer kaldte Ailuri imod Almuen, men at Oprøret blev derved end mere opvakt, saa at mange omkomme paa begge Sider, og Barbarerne dræbte uden Forskiæl, endog Geistlige. Evagrius (44) skriver, at Eruli ginge under Anastasio over Ister, og bleve under Justiniano Christne, begavede af ham med store Foræringer, og bragte til en mildere Levemaade, og for alt dette anfører han Procopius. Cosmas Indicopleustes (45), som skrev under Justiniano, beretter, at Eruli vare da Christne. Paulus Diaconus (46) skriver, at den Longobardiske Konge Wacho giftede sig med den Herulisfe Konges Dotter Salinga, og avlede Waltari med hende, som regierede efter ham. Menander (47) melder, at Justinianus tilbød, om man skulde indrømme Avarerne det Land, nemlig det andet Pannonien, som Eluri før havde beboet. Da dette skede ved Aar 564, saa slutter jeg heraf, at Herulerne ere noget for den Tid blevne saa smaae, at de have tabt deres eget Navn og Regiering, og ere blevne blandede med Gepider, og siden med Avarer. Og dette er ingen blot Formodning, thi jeg haver forhen af Procopio anført, hvor faae stridbare Mand de frie Heruler havde, og ligesaa de der tiente Romerne, hvilke synes fort efter at være blevne gandske udryddede i Anledning deraf,

Ved Aar 531.

Aar 527.

Ved Aar 564.

Aar 565.

(41) C. B. t. 7. p. 290.
(42) Lib. 16. p. 104. ap. Murat. T. 1.
(43) C. B. t. 10. part. 2. l. 14. c. 6. p. 48.
(44) H. eccl. l. 4. c. 20. p. 396.
(45) L. 3. p. 179. in Montf. coll. Mon. t. 2.
(46) H. Long. l. 1. c. 21. p. 761.
(47) C. B. t. 1. p. 68.

af, at deres Anfører Sindewala giorde Oprør, og blev dræbt af Narses (48). Anastasius Bibliothecarius (49) taler saaledes herom: Herulerne komme til Tarsin, (skal vel være Tuscia), og giorde Sindeualt til deres Konge, og trykte hele Italien, men Narses dræbte ham, og undertvang det hele Herulifke Folk; Dog henfører han dette til en urigtig Tid, forend Frankernes Indfald i Italien. Paulus Diaconus (50) fortæller dette saaledes: Narses krigede og imod Sinduald, Brebternes Konge, som var bleven tilovers af Herulernes Stamme, hvilke Odoacer havde fort med sig til Italien. Narses havde i Forstningen, da han troligen holdt med sig, beviist ham mange Velgierninger, men til Slutning paafort ham Krig, da han giorde Oprør, og tragtede efter at regiere, og udi den Krig fanget og ophængt ham. Dette Folk Brebter kaldes i nogle Manuscripter Bremer, Bretoner, Brioner, Benter, Britoner (51), hvoraf jeg slutter, at herved sigtes til det Vindelicifke Folk Breuner. Mærkeligt er det, at Isidorus Hispalensis (52) forklarer Eruli ved Domini ɔ: Herker, en Etymologie som gandske vel passer sig, baade efter det Tydske og det Nordiske Sprog, saa at man ei just haver nødig at tage her sin Tilflugt til Latinen. Er denne Etymologie rigtig, saa flyder heraf, at Heruli ei haver været deres egentlige og rette Navn, men at de kun ere blevne kaldte saa af andre med dem beslægtede Folk; Maaskee mange af de fornemste Gother, og af Kongeslægten have anført dem, da de droge ud fra Norden, hvilket meget bestyrkes ved det Procopius adskillige gange taler om de

(48) Marius Aventicensis in Du Chesnii Scr. Franc. t. 1. p. 215.

(49) C. B. t. 19. p. 23. de vitis Rom. Pont.

(50) H. Long. l. 2. c. 3.

(51) Murat. Scr. Ital. t. 1. p. 426. not. 20.

(52) In Gloss. p. 24 ad calcem Lex. phil. Martini T. 2.

de mange af Konge- og fornem Slægt iblant dem. Stephanus Byzantinus (53), og Autor til det store Etymologicon (54) kalde dem Eluri, og sige at de have faaet Navn af ἕλων, og anføre begge derfor Dexippum i hans Krønikers tolvte Bog.

§. V.

Om Herulerne af nye Skribenter.

Nu vil jeg, ligesom med Gepiderne, anføre noget af de nyeres Meninger om Herulerne. En Deel føre dem fra Jylland, og mene at deres Navn er endnu der tilovers i Har-Syssel (55), en Mening, som jeg for saavidt haver været af, at jeg ogsaa engang haver antaget, at Harudes og Herusi, for Navnenes Ligheds Skyld, have været eet Folk, men dog med det Tillæg, at de ere blevne drevne did af de Danske fra Scandinavien. Men nu synes mig, at Forskiællen imellem deres Navne er dog for stor, for at giøre dem til eet Folk, og desuden maatte dette da være skeet en temmelig Tid for Christi Fødsel, da Cæsar allerede nævner Harudes i Ariovisti Krigshær, og jeg anseer det for en Hoved-Regel ei at giøre noget overmaade gammelt, med mindre man har meget gode Grunde for sig. Andre sætte dem i Mecklenborg i Nærværelsen af Variner, Angler og Avioner, og lede Navnet af Landskabet Werle, Staden Werle, Floden Werne eller Warnaw, og Castellet Wurle fra dem (56),

(53) P. 261. v. Ἐλουροι.

(54) Coll. 333. v. Ἐλουρος.

(55) Lyschandri v. Tormii ant. not. p. 14. Abels Sæch. Alt. p. 377.

(56) Arpe Them. Cimbr. p. 228. Beehr rer. Mecleb. col. 16 —— 18. 46, hvor han og giør Hirri til de samme, som siden skulle være blevne kaldte Heruli, da det dog synes rimeligt, at de have været et Folk for sig. Franckø Meckl. l. 1. c. 19. p. [illegible], Hartknochs Preussen p. 32. Thomæ Annal. Gustrov. p. 50.

en Mening som, hvad dens første Deel anbetreffer, vel er rigtig nok, naar kun derved deres første og ældste Sæde ei forstaaes, og en Mening, som dog ei gior det gandske urimeligt, at de og paa deres Flytning fra Scandinavien kan have draget, og maaskee for en Tid nedladt sig i Jylland, allerheldst deres Gesandtere hos Procopium droge fra Meklenborg igiennem de Danske Folk til Scandinavien, og deres Sæde i Meklenborg gior det desuden troligt, thi det er forunderligt hvi saa store Søemænd, som de vare, ei strax landede i Bag-Pommern, eller Preussen, men derimod nedsatte sig i Meklenborg, hvilket derimod er let fatteligt, naar de ere komne did igiennem Dannemark, og maaskee først efter at de ogsaa derfra ere blevne uddrevne. Abel (57) gior dem til de Thüringer, som Saxerne skulle have kriget med, da de landede i Hadelen, og meener at de ei have været Thüringer, men Heruler, og derfore omdreyer deres Navn til Herlinger, Haruler, Harlinger, Darlinger, Derlinger, for derved at vise hvorledes Skribenterne have vrangeligen kunnet giøre Thüringer deraf. Han udstrækker derhos deres Bolig paa de Kanter meget langt, og finder deres Navn igien i Staden Harlem i Holland, i Hadeler Land, i Harudes, i den Pego Harrungi eller Hardagi, i Har-Syssel, i Werle, i Darlingau, i Harlingen og Harlinger Land i Frisland, ja gior endog de Vendiske Heveller, som han ved en Overgang af Hereller, uddrager af Heruler, til dem, blandende saaledes alting sammen; ligesom han meget urigtig henfører Saxernes Landgang i Hadeler Land først til Kong Arthuri Tid. Cluverius (58) gior Taciti Lemovii

(57) Säch. Alt. p. 76 &c. 104. 377 & 163.

(58) Germ. ant. l. 3. c. 35. p. 143. Speneri Not. Germ. ant. l. 3. p. 47. 48. Schwarz Alt. Teutsche Österreich p. 46.

Lemovii til de samme som Heruler, alene paa den Grund, at de ei ellers nævnes i den store Folke-Vandring, og fordi Tacitus føyer dem sammen med Rugier, som gemeenligen findes at have ført Krige i Selskab af Heruler, hvilket sidste er dog urigtigt; og vil han finde Levninger i Bag-Pommern efter begge Folks Navne. Prætorius (59) gjør dem, som alle Gothiske Folk til Eldver efter Vander, og udleder deres Navn af det Ord Erili ɔ: en Ørn, paa Polsk Orzel, og en ung Ørn, Orle, og paa Russisk Orcil, eller og af det Latinske Heruli ɔ: smaae Herrer, og mener han da, at de ere blevne saa kaldte af Romerne, eller og af Neris ɔ: en Oe, og paastaaer han, at de i nogle Exemplarer af Tacito kaldes Nerulli; (da dog Heruli ei engang forekomme has denne Skribent). Overalt ere Prætorii Citationer saavel af Skribentere, som Ord, aldeles ikke paalidelige, og derfore hvad han haver samlet kun til liden Nytte. Skulde nogen finde Behag i at udlede Herulernes Navn, for deres Geswindighed, af en Ørn, saa kaldes den og paa vort gamle Sprog Ar. Becanus (60) udleder gandske alvorligen deres Navn af en Her-Fugl, som han paa Latin kalder Bubo; anfører deres Mening, som vil have dem fra Irland, der skal sige saa meget som Herland, og holder for, at de have boet langt nord tæt ved Alanerne, og have derfra deels begivet sig til Donau, og deels til Scandinavien. Lazius (61) fører dem fra Irland, tilstaaer at deres Sprog har været Tydsk, og gjør dog det Verulisske, som er puurt Vendisk, i Meklenborg til deres, og vil at Tacitus skal sige at Treviri og Heruli brystede sig af at være af Germanisk Herkomst, da der dog staaer Nervii hos Tacitum; (og ere disse vel

 Prætorii

(59) O. Goth. l. 3. c. 4. p. 30 &c.
(60) Orig. Antv. l. 7. p. 788 — 797.
(61) Migr. gent. p. 783 — 807. 809 — 812.

ster, (venteligen saadanne, der herskede over de Heruler, som endda boede i Illyrico), for at bringe dem til at sende mange af deres Folk til den Italienske Krig, hvilket ogsaa skede, saa at mange under Philemuth og fleres Anforsel fulgte med ham til Thracien, hvor de bleve i Vinter-Quarteer, for om Foraaret at drage til Belisarium: Underveys havde de den Lykke, at overvinde et langt storre Antal af Slaver, end de selv vare, som var gaaet over Donau, og plyndrede i Romernes Lande, og at befrie alle de fangne Romere, som de havde taget; At Deres slette Sæde i Dacia Ripensi ved Aar 548 og 553. Keyseren tillagde Erulerne nogle Egne i Dacien ved Singedon, (nu Semendria), hvor de endda boede da Procopius skrev dette, omtrent Aar 553, og derfore giorde jævnligen Streifferier ind i Illyrico og Thracien, og af disse tiene nogle Romerne, og ere indskrevne iblant Faederati deres Tal, og de andre faae ved deres Gesandtere, som de sende til Byzantium, letteligen Besoldning af Keyseren, endog de, som have plyndret hans Undersaatter; Aar 548. At Keyseren sendte 1500 Eruler under Philemuths Anforsel Longobarderne til Hielp imod Gepæderne, saasom alle de ovrige 3000 i Tallet havde for forommældte Aarsag faldet fra Romerne og slaget sig til Gepæderne (hvoraf man kan slutte, at Herulernes mærkværdige Gesandtskab til Thule er skeet nogle faae Aar for 548); og at disse Romerske Eruler truffe uventeligen paa de andre; og dræbte mange af dem, tilligemed Kongens Broder Aordo. Agathias (39) skriver, at Narses sendte Fulcaris, Erulernes Anforer, med sine Landsmænd til Po-Floden, for der at sætte sig imod Frankerne, og var han nyelig beskikket til deres Anforer i sin Morbroders Philemuths Sted, som var død, saasom

(39) C. B. t. 3. l. 1. p. 16. 18. 19. 27. men skal være 23. l. 2. p. 31. 33. l. 3. p. 56.

som det var fornødent at en af deres eget Folk anførte dem; Men at det gik ham ilde, saasom han ei brydde sig om at opfylde en Feltherres Pligt med at sætte Krigshæren i Orden, men kun en gemeen Soldates, hvorfore han altid var i Spidsen, figtende med egen Haand, og ei frygtende nogen Fare; Saaledes søgte han at overfalde Parma, som Frankerne havde indtaget, og drog didhen afsted, uden at have sendt Speydere i Veyen, hvorover han ved Amphitheatrum blev uformodentligen angrebet af dem, da hans Folk vare i største Uorden, hvilke derover toge Flugten, og lode ham med hans Drabantere i Stikken; Her værgede han sig længe tapperligen paa en Grav-Høy, og endskiønt han endda havde kunnet redde sig med Flugten, og hans Folk raadde ham dertil, saa vilde han dog ikke, sigende: Hvorledes skulde jeg kunne udstaae Narsetis spidse Ord, beskyldende mig for Forvovenhed; Han blev derfore ved at figte, omringet af Fiendens Mængde, besat med Kaste-Spyde i sit Bryst, og hugget med en Øxe i Hovedet; Tilsidst faldt han døende paa sit Skiold, og det samme giorde hans hele Følge, enten ved Fiendens, eller deres egen Haand; At efter hans Død var Krigshæren delet i tvende Partier, hvoraf den ene holdt med Aruth, og den anden med Sindual, en stridbar, og i Krigen meget øvet Mand, hvilket Partie Narses ogsaa bifaldt, og derfore beskikkede ham til Anfører, og lod Erulerne faae Vinter-Qvarteer paa det beqvæmmeste Sted; At det blev forkyndt Narseti, just da han var steget til Hest, og vilde rykke an imod Frankerne, at en meget fornem og ædel Eruler havde paa en ælendig Maade dræbt en af sine Huus-Trælle, som havde forseet sig i noget. Strax befoel han at bringe ham hid: Heruleren tilstod alting, men meente, at en Herre havde

Aar 553.

Aar 554.

Magt at handle med sine Slaver efter eget Velbehag, og at afstraffe dem, andre til Advarsel: Narses lod ham ved sine Opbydragere omkomme paa Stedet. Herover bleve Herulerne saa fortrydelige, at de besluttede at unddrage sig Slaget, hvilken Narses ei skiøttede, men lod bekiendtgiøre, at enhver, som vilde have Deel i Seyeren, skulde følge sig; da syntes det den Heruliske Anfører Sindual, at det vilde være skammeligt, om han og hans Folk unddroge sig paa saadan Tid, for at hindre, og at det kunde udlegges dem til Feighed; derfore sendte han Bud til Narses, og lod ham sige, at han skulde oppebie ham og hans Folk, men Narses lod ham svare tilbage igien, at han ikke bied, men at der skulde blive Plads for ham og hans Folk i Slagtordenen, endskiønt de komme noget silde; Erulerne droge derpaa hastigen frem i meget Orden, og vel bevæbnede, og vilsomme paa Sindual sig ogsaa iblant de allertapperste i dette Slag. Da Romerne havde giort Indfald i Lazica, anførte Ligeringen de Heruler, som fiendte dem, og vilde, at de strax skulde levere Perserne et Slag, igientagende ofte dette hans Fædernelands Ordsprog, at man først maatte jage Bierne bort, saa kunde man siden beqvemmeligen samle Honningen. Theophanes (40) vidner, at den Erurisske (saa kalder han dem) Konge Gretis slog sig til Romerne,

Aar 527. kom med sit Folk til Constantinopel, og begierte af Keyser Justiniano at blive Christen, som og skeede paa Christi Forklarings Fæst, saa at Keyseren stod selv Fadder til ham. Hans Hoffolk og tolv af hans Beslægtede bleve da og døbte, og giorde han derpaa Forbund med Keyseren, lovte at staae ham bi imod alle hans

Aar 541. Fiender, og begav sig til sit Hiem; og at Eluri vare iblant andre

dre

(40) C. B. t. 6. p. 119. 148.

dre Folk i Belisarii Krigshær imod Perserne. Cedrenus (41) kalder den Eluriske Konge Gretes, og i Historia Miscella (42) kaldes han Gethes og Gretes. Zonaras (43) skriver, at Justinianus sendte i det store Opror i Constantinopel, de Barbarer kaldte Ailuri imod Almuen, men at Oprøret blev derved end mere opvakt, saa at mange omkomme paa begge Sider, og Barbarerne dræbte uden Forskiel, endog Geistlige. Evagrius (44) skriver, at Eruli ginge under Anastasio over Ifter, og blede under Justiniano Christne, begavede af ham med store Foræringer, og bragte til en mildere Levemaade, og for alt dette anfører han Procopius. Cosmas Indicopleustes (45), som skrev under Justiniano, beretter, at Eruli vare da Christne. Paulus Diaconus (46) skriver, at den Longobardiske Konge Wacho giftede sig med den Herulske Konges Dotter Salinga, og avlede Waltari med hende, som regierede efter ham. Menander (47) melder, at Justinianus raadslog, om han skulde indrømme Avarerne det Land, nemlig det andet Pannonien, som Eluri før havde bebort. Da dette skede ved Aar 564, saa slutter jeg heraf, at Herulerne ere noget for den Tid blevne saa smaae, at de have tabt deres eget Navn og Regiering, og ere blevne blandede med Gepider, og siden med Avarer. Og dette er ingen blot Formodning, thi jeg haver jorthen af Procopio anført, hvor faae stridbare Mænd de frie Heruler havde, og ligesaa de der tiente Romerne, hvilke synes fort efter at være blevne gandske udryddede i Anledning der- af,

Ved Aar 531.

Aar 527.

Ved Aar 564.

Aar 565.

(41) C. B. t. 7. p. 290.
(42) Lib. 16. p. 104. ap. Murat. T. 1.
(43) C. B. t. 10. part. 2. l. 14. c. 6. p. 48.
(44) H. eccl. l. 4. c. 20. p. 396.
(45) L. 3. p. 179. in Montf. coll. Mon. t. 2.
(46) H. Long. l. 1. c. 21. p. 761.
(47) C. B. t. 1. p. 68.

af, at deres Anfører Sindewala giorde Oprør, og blev dræbt af Narses (48). Anastasius Bibliothecarius (49) taler saaledes herom: Herulerne komme til Tarsia, (skal vel være Tuscia), og giorde Sindeualt til deres Konge, og trykte hele Italien, men Narses dræbte ham, og undertvang det hele Herulíske Folk; Dog henfører han dette til en urigtig Tid, førend Frankernes Indfald i Italien. Paulus Diaconus (50) fortæller dette saaledes: Narses krigede og imod Sinduald, Brebternes Konge, som var bleven tilovers af Herulernes Stamme, hvilke Odoacer havde ført med sig til Italien. Narses havde i Førstningen, da han troligen holdt med sig, beviist ham mange Velgierninger, men til Slutning paafört ham Krig, da han giorde Oprør, og tragtede efter at regiere, og udi den Krig fanget og ophængt ham. Dette Folk Brebter kaldes i nogle Manuscripter Bremter, Bretoner, Brioner, Benter, Britoner (51), hvoraf jeg slutter, at herved sigtes til det Vindeliciske Folk Breuner. Mærkeligt er det, at Isidorus Hispalensis (52) forklarer Eruli ved Domini ɔ: Herrer, en Etymologie som gandske vel passer sig, baade efter det Tydske og det Nordiske Sprog, saa at man ei just haver nødig at tage het sin Tilflugt til Latinen. Er denne Etymologie rigtig, saa flyder heraf, at Heruli ei haver været deres egentlige og rette Navn, men at de kun ere blevne kaldte saa af andre med dem beslægtede Folk; Maaskee mange af de fornemste Gother, og af Kongeslægten have anført dem, da de droge ud fra Norden, hvilket meget bestyrkes ved det Procopius adskillige gange taler om

de

(48) Marius Aventicensis in Du Chesnii Scr. Franc. t. 1. p. 215.

(49) C. B. t. 19. p. 23. de vitis Rom. Pont.

(50) H. Long. l. 2. c. 3.

(51) Murat. Scr. Ital. t. I. p. 426. not. 20.

(52) In Gloss. p. 24 ad calcem Lex. phil. Martini T. 2.

de mange af Konge- og fornem Slægt iblant dem. Stephanus Byzantinus (53), og Autor til det store Etymologicon (54) kalde dem Eluri, og sige at de have faaet Navn af ἑλῶν, og anføre begge derfor Dexippum i hans Krønikers tolvte Bog.

§. V.

Om Herulerne af nye Skribenter.

Nu vil jeg, ligesom med Gepiderne, anføre noget af de nyeres Meninger om Herulerne. En Deel føre dem fra Jylland, og mene at deres Navn er endnu der tilovers i Har-Sysset (55), en Mening, som jeg for saavidt haver været af, at jeg ogsaa engang haver antaget, at Harudes og Herusi, for Navnenes Ligheds Skyld, have været eet Folk, men dog med det Tillæg, at de ere blevne drevne did af de Danske fra Scandinavien. Men nu synes mig, at Forskiællen imellem deres Navne er dog for stor, for at giøre dem til eet Folk, og desuden maatte dette da være skeet en temmelig Tid for Christi Fødsel, da Cæsar allerede nævner Harudes i Ariovisti Krigshær, og jeg anseer det for en Hoved-Regel ei at giøre noget overmaade gammelt, med mindre man har meget gode Grunde for sig. Andre sætte dem i Meklenborg i Nærværelsen af Variner, Angler og Avioner, og lede Navnet af Landskabet Werle, Staden Werle, Floden Werne eller Warnaw, og Castellet Wurle fra dem (56),

(53) P. 261. v. Ἑλουροι.

(54) Coll. 333. v. Ἔλουρος.

(55) Lyschandri v. Tormii ant. not. p. 14. Abels Sächs. Alt. p. 377.

(56) Arpe Them. Cimbr. p. 228. Bechr rer. Mecleb. col. 16 —— 18. 46, hvor han og giør Hirri til de samme, som siden skulle være blevne kaldet Herli, da det dog synes rimeligt, at de have været et Folk for sig. Francks Meckl. l. 1. c. 19. p. 209, Marschalcks Preussen p. 32. Thomæ Annal. Gustrov. p. 50.

en Mening som, hvad dens første Deel anbetreffer, vel er rigtig nok, naar kun derved deres første og ældste Sæde ei forstaaes, og en Mening, som dog ei gior det gandske urimeligt, at de og paa deres Flytning fra Scandinavien kan have draget, og maaskee for en Tid nedladt sig i Jylland, allerheldst deres Gesandtere hos Procopium droge fra Meklenborg igiennem de Danske Folk til Scandinavien, og deres Sæde i Meklenborg gior det desuden troligt, thi det er forunderligt hvi saa store Søemænd, som de vare, ei strax landede i Bag Pommern, eller Preussen, men derimod nedsatte sig i Meklenborg, hvilket derimod er let fatteligt, naar de ere komne did igiennem Dannemark, og maaskee først efter at de ogsaa derfra ere blevne uddrevne. Abel (57) gior dem til de Thüringer, som Saxerne skulle have kriget med, da de landede i Hadelen, og meener at de ei have været Thüringer, men Heruler, og derfore omdreyer deres Navn til Herlinger, Haruler, Harlinger, Darlinger, Derlinger, for derved at vise hvorledes Skribenterne have vrangeligen kunnet giere Thüringer deraf. Han udstrækker derhos deres Bolig paa de Kanter meget langt, og finder deres Navn igien i Staden Harlem i Holland, i Hadeler Land, i Harudes, i den Pego Harrungi eller Hardagi, i Har-Syssel, i Werle, i Darlingau, i Harlingen og Harlinger Land i Frisland, ja gior endog de Vendiske Heveller, som han ved en Overgang af Hereller, uddrager af Heruler, til dem, blandende saaledes alting sammen; ligesom han meget urigtig henfører Saxernes Landgang i Hadeler Land først til Kong Arthuri Tid. Cluverius (58) gior Taciti

Lemovii

(57) Säch. Alt. p. 76 &c. 104. 377 & 163.

(58) Germ. ant. l. 3. c. 35. p. 143. Spenerі Not. Germ. ant. l. 3. p. 47. 48. Schwarz Alt. Teutsche Ostreich p. 36.

Lemovii til de samme som Heruler, alene paa den Grund, at de ei ellers nævnes i den store Folke-Vandring, og fordi Tacitus føyer dem sammen med Rugier, som gemeenligen findes at have ført Krige i Selskab af Heruler, hvilket sidste er dog urigtigt; og vil han finde Levninger i Bag-Pommern efter begge Folks Navne. Prætorius (59) gjør dem, som alle Gothiske Folk til Eldver efter Vender, og udleder deres Navn af det Ord Ereli ɔ: en Ørn, paa Polsk Orzel, og en ung Ørn Orle, og paa Russisk Orcli, eller og af det Latinske Heruli ɔ: smaae Herrer, og mener han da, at de ere blevne saa kaldte af Romerne, eller og af Neris ɔ: en Øe, og paastaaer han, at de i nogle Exemplarer af Tacito kaldes Neruli; (da dog Heruli ei engang forekomme hos denne Skribent). Overalt ere Prætorii Citationer saavel af Skribentere, som Ord, aldeles ikke paalidelige, og derfore hvad han haver samlet kun til liden Nytte. Skulde nogen finde Behag i at udlede Herulernes Navn, for deres Gesvindighed, af en Ørn, saa kaldes den og paa vort gamle Sprog Ar. Becanus (60) udleder gandske alvorligen deres Navn af en Her-Fugl, som han paa Latin kalder Bubo; anfører deres Mening, som vil have dem fra Irland, der skal sige saa meget som Herland, og holder for, at de have boet langt nord tæt ved Alanerne, og have derfra deels begivet sig til Donau, og deels til Scandinavien. Lazius (61) fører dem fra Irland, tilstaaer at deres Sprog har været Tydsk, og gjør dog det Verulske, som er puur Vendisk, i Meklenborg til deres, og vil at Tacitus skal sige at Trevirì og Heruli brystede sig af at være af Germanisk Herkomst, da der dog staaer Nervii hos Tacitum; (og ere disse vel Prætorii

(59) O. Goth. l. 3. c. 4. p. 30 &c.
(60) Orig. Antv. l. 7. p. 788 — 797.
(61) Migr. gent. p. 783 — 807. 809 — 812.

Prætorii ovenmeldte Neruli): Han opregner ogsaa de Herulifke Konger, men hvoraf de fleste, helst de første, ere urigtige, og tagne af Mareschalco Thurio. Frank (62) giør Warner og Heruler til eet Folk, men naar man saaledes vil tage sig Frihed til at gaae tvertimod utrykkelige og gode Vidnesbyrd, kan man faae for en Dag hvad man vil. Peringskiöld (63) vil af en Rune-Steen udlede den Herulifke Konge Ochon hans Navn, saa og hans Skiebne. Adskillige (64) paastaae, at Heruler, og alle de Litthauiske Folke-Slagter, samt Weruler i Meklenborg, og Sirianer i Rusland, have været af eet Hoved-Folk, og havt eet Sprog, hvilket ogsaa er rigtigt nok, naar kun Herulerne undersøges, hvilke saavel efter deres Navne af Konger og Anførere, som efter utrykkelige Vidnesbyrd, blive af en langt anden Slægt, nemlig den Tydske og Nordiske. Men heraf følger, at Weruli i Meklenborg ere Vender, blandede med Litthauiske, og maaskee Finske Folk, og ei Heruler, og at følgeligen al Udledningen af Werle fra Heruler bortfalder, og ogsaa Herulernes Sæde i Meklenborg, med mindre man vil sige, at de efter Herulerne kommende Vender have kaldet sig efter dem, da de nedsatte sig i deres Land, hvilket vel er mueligt, og ogsaa troligt, for de forhen anførte Aarsager af Selskab imellem Heruler og Avioner. Nogle (65) mene, at Harlinger Bierg ved Staden Brandenborg haver Navn af dem. Nu er det vel ei urimeligt, at de og kan have strakt sig ind i den gamle Marck, saafremt de have boet i Meklenborg; men

(62) Alt. Meckl. l. 1. c. 19. p. 106.
(63) In Cochlæi vita Theod. p. 463.
(64) Heder de lingua Herulica in Misc. Berol. t. 3. p. 311 &c. Kvialowicz H. Lithuan. part. 1. p. 5 &c.
(65) Gundling de Henrico Aucupe p. 159 — 161. Dithmarus in Tacitum p. 237. not. 14.

men det er dog vovdeligt at bygge paa saadan Navnenes Overeensstemmelse alene. Jordan (66), vil, at Heruli have efter deres Nederlag ved Longobarderne opholdt sig paa Skrenningen af de Carpathiske Bierge ved Siebenbürgen, og derfra draget den mærkværdige Vey til Thule; Han paastaaer og, at det Rugiske Land, hvorhen Heruli toge Flugten, er et Rugiernes sidste Sæde norden for Donau i Østerrige, men et ældre udi Øvre-Ungarn imellem de Carpathiske Bierge, og Flodene Theis og Granau, (hvilket og efter Herulernes Flugt fra vester til øster er rimeligere, saafremt man ellers kan bevise, at Rugii have boet det). Og ligeledes vil han, at Zosimi Borani skulle være Heruli, (da det dog er langt rimeligere, at de have været Varini), og have faaet Navn af βορα ɔ: Foder, fordi de boede paa Vand- og Foderrige Steder; Og Jornandis Boisci ved en liden Forandring det samme Folk. Graleth (67) haver samlet en Hoben om Herulerne, og anfører en Hær af Skribenter, som giorte dem og Lemovii til eet Folk; og at deres Navn er bleven tilovers i det Preussiske Landskab Hela, ei langt fra Dantzig. Dolci (68) leder Herulernes Navn af det Slaviske eller Illyriske Sprog, og meener at deres første Navn haver været Harli, Varli, hvoraf det første kommer af Geschwindighed, og det sidste af Stridbarhed. Wachter (69) leder derimod Navnet af det gamle Nordiske og Tydske Ord: Her, Har ɔ: Høy, saa og af det Celtiske hir ɔ: lang. Chytræus (70) forklarer Harsyssel ved Herulia. Scheidt har

(66) Orig. Slav. part. 1. c. 15. p. 87. c. 16. p. 118. c. 14. p. 53.

(67) Preuss. Lief. Th. 1. p. 393 — 438.

(68) De lingua Illyrica p. 13.

(69) Gloss. col. 707. v. Her.

(70) Saxonia p. 72.

(71) har engang været af den Mening, at Heruli havde Navn af det Celtiske Ord Aber ɔ: en Flods Udløb; Men enhver indseer vel, hvor stor Forskiællen er imellem disse tvende Ord, ei at tale om, at et Nordisk og Tydsk Folks Navn ei bør søges i det Celtiske Sprog, og har tilsidst meent, at de vare af Finsk Herkomst, hvilket er endnu underligere. En af vore beste Skribenter (72) mener, at Herulorum første Sæde haver været i Norge, i Nærværelsen af Ryefylke, fordum Roga Land, og siden i Bahus-Lehn og Halland til Deels, hvorfra de ere blevne fordrevne af de Danske. Saafremt man ei nøyagtig vil følge de gamle Skribenter, som kalde Herulerne Gother, men derimod mene, at de have været Joter, saa og antage det for vist, at de Danske stamme fra Gotherne, og ei Joterne, saa kunde denne Mening blive endda troligere, saasom Rugier have rimeligen været Joter. Saa meget er dog vist, at Joter og Gother have fra meget gamle Tider ført Krig sammen i Norden, og forfulgt og uddrævet hinanden, hvor nær beslægtede de end vare; Thi at Joterne ei have været Finner, synes mig derved uøvervindeligen at bevises, at deres Navn er bleven vedligeholdt i Jylland, hvor ei mindste Spor efter Finner findes. Dersom jeg i saadan Uvished og Afvilligheд af Meninger, og torde vove en, saa vilde jeg sige, at Heruli kunde maaskee have Navn af Her, Hær, og da betyde saa meget som Hærmænd ɔ: Krigsmænd.

(71) Præf. ad Orig. Guelf. t. 1. p. 90. n. k.
(72) Schöning i de Norskes Oprindelse p. 246.

III. Capi-

III. Capitel.

Om Hirri.

§. 1.

Nogle (1) mene at dette Folks Navn er bleven tilovers i det Landskab Harrien eller Hirrien i Lifland, rettere Esthland, hvor Staden Revel ligger, en Mening, som ei alene bliver rimelig ved Navnenes Overeensstemmelse, men endog ved disse Plinii (2) mærkværdige Ord, at nogle berette, at Epigia beboes indtil Weixelstrømmen af Sarmater, Vender, Scirer, og Hirrer. Da nu Tydskland strakte sig øster paa indtil Weixelen, saa er det klart, at Plinii Epigia haver ligget østen for bemeldte Flod. Om det siger han, at det holdes ei for mindre end Scandinavia, hvoraf man kan slutte, at det gandske gierne kan have strukket sig fra Weixelen indtil Lifland, og maaskee længere, og venteligen dybt ind i Polen og Litthauen. Man maae af det, at Plinius lader det beboe af Sarmater og Vender, der vare Slaver, og at Lifland nu omstunder beboes af Finske og Lithauiske Folk, ei lade sig betænke at antroe, at Hirri og Sciri have hørt til nogle af disse Folkeslag; Men, de første tildeles af gamle Skribentere udtrykkeligen Gothers; og dette kommer ogsaa over- [illegible] eens

Første Sæde i Lifland.

Ved Aar 77.

(1) Mascov. Gesch. d. Teut. Th. 2. B. 11. §. 26. p. 44. not. 7.

(2) L. 4. c. 1. p. 476.

[illegible] det Pytheas lader alerede Gother beboe en lang Strekning af Østersøen, og med det jeg forhen haver viist, at den mellemste og sidste Odin ere komne fra Dunafloden til Norden.

§. II.

Andet Sæde sønder i Polen.

Siden finder man intet nævnt om Hirrerne; dog er det meget rimeligt, at de have været med i de frøvlige Indfald, som Gotherne giorde i det Romerske Herredømme, og at de maaskee alerede i det andet eller tredie Sæculo have trukket sig sønder paa, og derved givet Finske og Litthauiske Folk Anledning at sætte sig i deres Sted. Dersom et Navnet Hirrien var endnu tilovers i Liefland, saa kunde man snart falde paa Harduini (3) Formodning, at dette Navn var ved en Skriver-Feyl kommet ind i Plinii Text, og ved at igientage Scirrernes Navn to gange. At Heruli og Hirri skulde være et Folk, har jeg forhen forkastet, og det haver alerede Grassth (4) giort; fornemmelig gaaer det ei an, fordi Aviones og Heruli sættes sammen, og for den Vey, som de Herulisde Gesandtere toge til Thule. Mærkeligt er det, at Bayer (5) vidner, at en Østerlandsk Skribent taler under den Persiske

Ved Aar 500.

Konge Cabade, som regierede fra 486 til 531, om Hacano Tyrkernes, og Hyrrernes Konge, hvorved han mener at disse sidste ere Oigur, hvilket nok ogsaa lader sig høre, naar det indskrænkes til disse Hirri alene, og ei udstrækkes til Plinii efterdi Tyrkerne vare just paa de Tider meget berømte i Østen.

(3) In Plinii l. 4. c. 27. t. 1. p. 476 not. 5.
(4) Preuss. Lief. t. 1. p. 431.
(5) Comment. Acad. Petrop. t. 1. p. 459 & 460.

Øster. Imidlertid er det dog mærkeligt, at vore Nordiske Skribenter have saa meget med Tyrker at bestille, som Odin skal have fort med sig til Norden, og at Turcilingi, et Gothisk Folk, hvis Navn ligner saa meget Tyrkernes, synes at have havt meget med Scyrer at bestille, der igien af Plinio sættes ved Siden af Hirrer. At der ellers tales intet videre i Historien om Hirrer, kan komme deraf, at de ere blevne forstaaede under Navn af Scyrer. Et Spørsmaal bliver det, om ei Adami (6) Mirri bør giøres til Hirri. Prætorius (7) vil, at Hirri ei have været et Folk for sig, men Scyrernes Trælle, og faaet Navn af det Preussiske Ord Irru ɔ: at vanke om, og at være en Roerskarl. Hartknoch (8) vil giøre Heruler og Hirrer til eet Folk, men efter Nettelbladts Skiøn ved svage Grunde.

(6) Ap. Lindenbrog. p. 58.
(7) Orb. Goth. l. 1. c. 6. p. 78.
(8) Ap. Nettelbladt in fasc. rer. Curland. præf. §. 3.

IV. Capitel.

Om Scyrer.

§. I.

Første Sæde i Lifland. Ved Aar 77.

Udi Plinii ovenmeldte Sted nævnes Scyrer, hvis Navn de fleste ville igien finde i det Landskab Wirrien i Esthland, saa og i Curland (1), en Mening, som jeg ei vil være imod, naar kun derved iagttages, at de ei giores til Litthauiske og Finske Folke-Slægter, som nærværende Indbyggere ere af, da de udtrykkeligen kaldes Gother af gamle Skribenter; hvorover man maae forestille sig Tingen paa den Maade, at da Hirri og Scyri droge ud i det andet eller tredie Sæculo, satte Litthauiske og Finske Folke-Slægter sig ned i deres Lande, og antoge deres Navne, ligesom man finde, at nærværende Spanier bruge deres gamle Navn, endskiønt man i Henseende til den stærke Blanding kan sige, at de ere næsten andre Folk, end de gamle Spanier, hvis Sprog derover ogsaa er forgaaet, og alene vedligeholdt i en Kant, nemlig Biscaya. Og at dette maae være gaaet saaledes til med Scyrerne bekræftes end mere ved den antagne Mening, at deres Navn endnu er tilovers baade i Curland og i Wirrien, da dog det første beboes af et Litthauisk Folk, og det sidste af et Finsk, thi eet og det samme Folk kunde vel ei paa en-

gang

(1) Mascov Gesch. d. Teut. Th. 2. B. 11. c. 26. p. 45.

gang været af tvende adskilte Folkefærder. Dog falder dette Beviis bort, saafremt man vilde antage, at Scyrernes Navn fandtes snarere igien i Kyrialers, eller Carelers, end i Turers, hvilke sidste aldrig skrives af gamle Skribenter med et Y eller J. Vist nok er det, at Nordiske Folk have i meget gamle Dage boet i Finland og Carelen, men at de egentligen ere nogensinde der blevne kaldte Gother, derpaa har man Aarsag at tvile, hvorimod man finder at de have der ført Navn af Joter. Altsaa bliver det vel best at blive ved den almindelige Mening, allerhelst det er en bekiendt Sag, at Vocaler letteligen forbyttes i alle Sprog, og at U stundom tales ud som Y.

§ II.

Da man udi senere Tider finder Scyrerne iblant de Gothiske Folk, der foruroligede Romerne, saa er det rimeligt, at de alerede have fulgt dem i det tredie Sæculo. Hvorom alting er, saa synes mig deres Navn at stikke i Angiscirernes, hvilke den Huniske Konge Dengizic havde med andre Folk sig til Hielp imod den Ost-Gothiske Valamer, og hvilke Scirer synes da at have boet i Pannonien, og bleve samtligen overvundne af Ost-Gotherne. Dette er vist, at da Leo Thrax regierede, som var fra 457 til 474, hialp han Scirerne imod Gotherne, og det imod Aspars Raad, hvoraf sees at dette maae være skeet forend 470, thi i bemeldte Aar blev Aspar dræbt; og er det mærkeligt, at de som siden kaldes Scirer, kaldes kort forhen Scyther (2), hvilket viser, at de have været Gother, saasom Skribenterne fra de Tider kalde Gotherne almindeligen saaledes. Men længe for denne Tid moder man Scirer hos Sozomenum (3), noget efter Arcadii

Deres andet Sæde i Over Ungarn.

Ved Aar 460.

For Aar 470.

Omtrent Aar 409.

Mmm 2

(2) Priscus C. B. t. 1. p. 30.
(3) H. eccl. l. 9. c. 5. p. 806 & 807.

Arcadii Død. Han bemerker at den Hunniske Konge Uldis gik over Donau med en utallig Hær, og var saa stolt, at han paa ingen Maade vilde indgaae Fred med Romerne, sigende, at han var i Stand til at undertvinge den heele Verden, saavidt Solen bestraalede den. Men kort efter ginge mange af hans egne Folk over til Romerne, som derpaa i Selskab af dem angrebe ham saaledes, at han maatte tage en skammelig Flugt, efter at han havde mistet mange af sine Folk, og bleve da Scirerne i sær næsten udryddede; hvilke vare et barbarisk Folk, og overmaade talrige, førend dette skeede. Deres Ulykke var, at de toge snarere Flugten end de andre, hvorover en Deel af dem blev ihielslaget, og en Deel som Fanger bundne førte til Constantinopel. Men som de vare meget Mandstærke, saa besluttede man at skille dem ad paa mange Stæder, og bleve da nogle solgte for en ringe Priis, andre forærede bort til Trælle, paa Vilkaar aldrig at komme til Constantinopel, eller i noget Europæisk Land, men at være ved Havet skilte fra dem bekiendte Lande. En Deel, som funde ingen Kiøbere, finge Befalning, at boe hist og her, og haver jeg, bliver Sozomenus ved, selv seet mange i Bithynien ved Bierget Olympum, som dyrkede de neden under liggende Høye og Dale, og boede adspredde. Herved er at mærke at Sozomenus ender sin Historie med Aar 421, men at man holder for, at han haver skrevet seenere end Socrates, som ender sin med Aar 440. Af dette slutter jeg, at Scirer have tillige med de flere Gothiske Folk staaet under Hunerne, siden deres store Indbrud, ved Aar 370, og at ovenmældte Angiscirer have været virkelige Scirer, som efter Atilæ Død, og de andre Gothiske Folks Frafald, ere blevne Hunerne troe. Udi den Go-

thiske

thiske Historie haver jeg forhen efter Jornandem (4) fortalt, hvorledes Scirerne bleve, da de vare i Forbund med Sueverne, saa aldeles overvundne af Ost-Gotherne, at ingen bleve tilbage, uden de, som med Skamme maatte bære dette Navn. De boede da ellers oven for Donau, og levede da i Fred med Gotherne, indtil de bleve forforte af Sueverne. Da nu Gotherne boede paa den Tid i Nedre-Ungarn, saa er det rimeligt at Scirerne have da boet et Sted i Over-Ungarn. Men hvor de egentligen have boet, forend de komme der, som vel forst er skeet med Hunerne, er vanskeligt at sige, dog skulde jeg falde paa Landene ved Maeotis. Da den Ost-Gothiske Konge Valemir satte Livet til i dette Slag, saa sees heraf, at Sigeberti forhen anforte Regning, efter hvilken han skulde være dod 461, neppe kan holde Stik, naar man vil antage, at det er i denne Krig at Keyser Leo haver tilbudt Scirerne Hielpetropper, som jeg forhen haver berettet efter Priscum. Ved noye at overregne hvad som er skeet for og efter denne Krig, synes mig at den bor henfores til 468 eller 469. Men i hvor stort Nederlag end Scirerne havde lidt, saa forenede de Overblevne sig dog strax efter, under Anforsel af deres Primates Edica og Vulfo, atter med Sueverne imod Gotherne, og bleve tilligemed dem og flere paa nye overvundne. Den samme Jornandes (5) vidner paa et andet Sted, at efter Atilæ Dod, og hans Børns Overvindelse ved Gepiderne, satte Sciri, Satagarii og de andre af Alanerne, under Anforsel af Candax, sig ned i det mindre Scythien, og Neder-Moesien. Og hos denne Candax tiente Peria, som var Fader til Alanowamuth, og Farfader til Skribenten Jornandes, som Notarius, saa længe Candax levede, og siden hos — Ved Aar 455.

(4) De reb. Get. c. 53 & 54.
(5) C. 50. p. 687 & 688. ex edit. Grotii.

hos hans Søster-Søn Gunthigis, der og kaldtes Baza, som Magister militum, og var Peria en Søn af Andagis, og han igien en Søn af Andala, der nedsteg fra den Amaliske Slægt. Disse merkværdige Ord tiene til at vise, først Jornandis Troværdighed i Gothiske Sager, siden han var af den fornemste Kongeslægt iblant dem, dernæst Gothernes nøye Omgang med Alaner og Scirer, siden en Amaler vilde tiene dem, og endeligen synes disse Ord at medføre, at Sciri og Satagarii have været Alaner, det er at sige af de rette ældste og Stamme-Gother. Dersom Satagarii blive Satarchæ, der fra meget gamle Tider beboede Crim, og Alani de samme som Ptolemæi Alauni, som han sætter høyt oppe i Litthauen og Rusland, paa begge Sider som det synes af Dnieper-Floden, saa tiener dette tilligemed til at vise, hvad Vey vore ældste Forfædre have gaaet, for at komme til Østersøen, og til Norden, og til at giøre Kiæden af de Nordiske Folk mere fuldkommen; og saa er det ei at undre paa, at de have taget Veyen tilbage fra Østersøen til Mæotis igiennem Polen, saasom de da have næsten havt lutter beslægtede Folk at drage igiennem. Ere Alauni de samme som Alani, saa synes det og, at Scyri have i deres første Sæde grændset op til dem. Men om Gotherne have ført Krig med disse Scirer i Scythien og Moesien, det skulde jeg tvile paa, da det snarere synes, at de Scyrer, som de have kriget med, have boet i Over-Ungarn, allerheldst Sueverne, som bragte Scyrerne hertil, have vel rimelig viis ei boet saa langt fra dem, som de maatte have giort, hvis de skulde have forenet sig med saadanne, der boede i det mindre Scythien, og Nedre Moesien, eller nu værende Bulgarie. Men foruden disse Scirer vare der og andre i Italien, om hvilke Procopius

vidner,

(6) vidner, at de, Alaner, og andre Gothiske Folk bleve af Romerne tagne i Sold efter de Nederlag, som de havde lidet af Ved Aar
Alarico og Attila. Men jo mere Værdighed og Ære de lagde paa 455.
disse Barbarer, jo mere fratoge de sig selv, og bleve af Fremmede undertrykte paa en tyrannisk Maade, under det smukke Navn af Forbund. Deres Uforskammenhed gik saa vidt, at de tilsidst vilde dele al Italiens Agre imellem sig, og som de fordrede den tredie Part af Oreste, der da forestod det Romerske Aar 477.
Rige, og han afslog det, toge de ham af Dage, hvorpaa de ophøjede en ved Navn Odoacer, som var iblant dem, og en af Keyserens Spydbærere, til den høyeste Magt, som strax gav dem, hvad de forlangede. Ved denne Leilighed kalder Procopius dette Folk Scirri. Jornandes (7) siger og, at Scirer eller Scyrer vare iblant de Folk, ved hvis Hielp Odovacer bemestrede sig Italien, og noget efter at den Gothiske Konge Theodericus Triarii Aar 481.
Søn kom fra sine Scirer, a Sciris suis meget nær Constantinopel. Dersom Folket forstaaes herved, saa skulde man snart troe, at han havde regieret over ovenmældte Scirer og Alaner, allerhelst han synes at have boet i det mindre Scythien, saafremt ei Candax og Gunthigis havde regieret paa de Tider over dem; hvorover det maaskee bliver best, at holde ham for Konge over de mindre Gother. Men hvad skal man da giøre af dette Ord; Maaskee derved forstaaes Provincier, Landskaber, ligesom i gamle Tider hos Angel-Saxerne, og endnu i Engelland; og er det endogsaa ei urimeligt, at Sciri selv have faaet Navn heraf, og at de ville sige saa meget, som Landets Folk; Et Navn, hvormed mange gamle Folk belagde sig. Ordet har vel ellers sin

Oprindelse

(6) C. B. a. 2. B. Goth. l. 1. c. 1. p. 1 & 2.

(7) De regn. Succ. p. 239. ap. Murat. t. 1. De reb. Get. c. 46.

Oprindelse af det Nordiske: Skiære ɔ: dele, saasom mindre Landskaber skiære ligesom et større i smaae Dele. Men maaskee at her bør læses som hos Marcellinus Comes (8) adsciris suis, i

Ved Aar 382. Stædet for a sciris suis. Men det allerældste om Scyrerne, næst ovenmældte Stæd hos Plinium, finder jeg hos Zosimum (9), naar han siger, at Keyser Theodosius drev tilbage over Donau til deres Land igien Scyrer, og Carpodacer, mængde med Huner, (hvilket atter tiener til at vise, fra hvor lang Tid de have staaet under Hunerne, og gior det med det foregaaende antageligt, at de ere blevne overvundne tilligemed de andre Alaner.) Sido-

Aar 451. nius Apollinaris (10) nævner dem iblant de Folk, som fægte med Atila udi hans Indfald i Gallien.

§. III.

Noget om dem af nye Skribenter. Jordan (11) mener, at Scyrernes Navn stikker udi de tvende sidste Stavelser af Alipzuri og Alcidzuri, Folk der forekomme hos Jornandem, som boede paa denne Side af Mæotis, og bleve overvundne af Hunerne, forend de angrebe Gotherne, og som siden synes at forekomme i Neder-Ungarn, ei langt fra de Egne, hvor Scirerne boede i det femte Sæculo. Han leder de første Stavelser af ἅλς ɔ: Havet, og ἀλκὴ ɔ: Styrke, og det sidste af Skore (eller Skiær) ɔ: Strandbred; En Udvikling, som og saa vel passer sig paa Scyrernes første Sæde. Imidlertid er dog Formodningen stærkere, at disse tvende Folk, have været Huniske. Han mener ogsaa, at Turcilingi og Scyri have været eet Folk, og at det første Navn er bleven tillagt dem, fordi Sidonius

(8) P. 43.

(9) L. 4. c. 34.

(10) Carm. VII. v. 322.

(11) Orig. Slav. part. 1. p. 53. seq. 220. 222.

denius nævner kun de sidste iblant Atilæ Folk, og Historia Miscella derimod kun de første, ret ligesom saadanne Opregnelser vare altid fuldstændige; ja, da endog den sidste Skribent legger selv til, efter at have opregnet adskillige Folk, og desuden flere barbariske Folk. Derimod viser han dem uden Tvil retteligen Sæde an imellem Theys og Granua Floder, og de Carpathiske Bierge, og antager, at de have været Alaner, og med dem blevne overvundne af Hunerne. Urigtigt er det nok derimod, naar han henfører Scyrernes Nederlag ved Gotherne til 472, da det synes at være skeet forend Asper døde, det er Aar 470; og deres Sæde til Noricum, som Rugier skulle først efter hines Nederlag have derpaa taget i Besiddelse. Sheidt (12) gaaer noget for vidt, naar han fører Scyrerne fra Norge, thi endskiønt de vel vare Gother, saa synes de dog alene at have været af de Tydske Gother, og aldrig at have boet i Norden, som nogle maaskee kunde tage Anledning til af Sciringes-Heal i Norge hos Other (13), og hvilket bør læses Cynings-Heal, som Schöning (14) allerede haver ingttaget. Eccard (15) haver derimod giort sig megen forgiæves Umag med at flytte Scyrerne til Jylland, grundende sig paa dette Others Sted, som han gandske urigtigen forklarer, paa nogle underlige Etymologier, og paa Pauli Diaconi Scoringia, hvorom mere naar jeg kommer til Longobarderne. Scheidt beteer derfore ogsaa retteligen alt dette. Derimod har Eccard nok ret, naar han med Valesio holder Jornandis Edica for den samme som Prisci (16) Edecon, en Scythisk Mand af fornem Byrd, der af Atila blev sendt i Gesandtskab til Hoffet i Byzantio, og havde udrettet meget store Ting i Krig, men som siden synes at være af Romerne overtalet til at dræbe Atilam,

(12) Orig. Guelf. præf. p. 90.

(13) In periplo p. 14 ad calcem Sched. Arii ex edit. Bussæi.

(14) Norsk. Opr. p. 240. not. h.

(15) Orig. Guelf. t. 1. p. 18 & 19.

(16) C. B. t. 1. t. 25. 33. 34. 35.

Arilam, og om hvilken siges paa et andet Sted at han var af Hunisk Byrd; men som aabenbarede alting for Arila, da han kom til ham. Peringskiöld (17) anfører af Olai Magni Charta Gothica, at Scyri skulde være fra Gothia, hvorved han synes at forstaae det Svenske, og mener han selv, at de have faaet Navn efter deres Anfører. Prætorius (18) haver efter sit Viis samlet en Deel om Scyrrerne, og udleder han deres Navn af det Samogithiske Ord Skyru ɔ: adskilt. Cluverius (18) sætter deres første Bolig i Preussen, men det synes at egentlige Gother, Esthier, Vender have boet der. Tetsch (20) vil, at Letter ere Curlands ældste Indvaanere, at siden have Esther, et Tydsk Gothisk Folk, udbredet sig i Preussen, Samogithien, Curland, Semgallen, at det nu værende Esthland haver Navn efter dem, at de siden ere blevne deelte i Hirri, som beboede Liefland, og Scyrri eller Sciri, som beboede Preussen, men bleve ved Aar 170 af de gamle Indvaanere jagede til det nu værende Esthland, hvor Harrien og Wirland føre endnu Navn efter dem. Jeg vil ei nægte at Pytheæ, Ptolemæi og Taciti Esthier kan have været Gother; maaskee og at Hirri og Scyri ere engang blevne forstaaede under dem; men dette synes at være vist, at Gother, eller rettere Joter, have fra de ældste Tider boet langs ved og sonden for Østersøen, og det længe forend Letter, eller andre Folk nedsatte sig der, hvilke først ere komne did, ved det de andre droge ud.

(17) In Cochlæi vita Theod. p. 432 & 524.
(18) Orb. Goth. l. 1. c. 6. §. 9. p. 77.
(19) Germ. ant. l. 3. p. 194.
(20) Curländ. Kirch. Gesch. Th. 1. p. 6. 10.

V. Capi-

V. Capitel.

Om Turcilinger.

§. I.

Dette Folk findes ikke nævnet uden i Anledning af Odoacer, som Jornandes (1) kalder deres Konge, hvilket bør forstaaes paa den Maade, at han ei er som deres Konge kommet med dem til Italien, men at han der er enten bleven først af dem opkastet til Konge, og de siden derudi blevne efterfulgte af Scyrer, Heruler, og flere Folk, som tiente Romerne, eller og at han af Fødsel haver været en Turcilinger; Maaskee og at begge Deele ere rigtige. At Odovachar er ei kommet som Konge til Italien, kan sees af Eugippio (2), som fortæller, at nogle Barbarer, som agtede sig til Italien, og deriblant Odovachar, som siden regierede der, kamme til den Hellige Severinum, og udbade sig hans Velsignelse, (hvoraf man seer, at Odovachar var en Christen). Han var da en ung Person, af høy Vært, og alene klæd udi Skind. Paa et andet Sted kalder Eugippius ham Odoacer; men den første Læsemaade er dog vel rettere, og vidner at han regierede imellem 13 til 14 Aar. Marcellinus Comes (3) kalder ham Gothernes Konge, hvilket synes mig at vise, Aar 477.

 at

(1) De reb. Get. c. 46.

(2) In vita S. Severini c. 7. ap. Velserum p. 642. c. 32. p. 657.

(3) Ap. Sirm. t. 2. col. 368 & 370. Chronic. ad calcem Victoris Vitensis p. 61.

at Turcilingi have været en Gothisk Folkefærd, ligesaavel som Scyrer og Heruler. Udi Historia Miscella (4) siges, at Odoacer med en Mængde tapre Heruler, og desuden stolende paa Turcilingernes eller Scirernes Hielp, kom fra Pannoniens yderste Kanter igiennem Noricum til Italien. Udi Texten staaer Sive, hvilket vel hos gode Skribenter betyder eller, men hos Middelalderens ofte ogsaa og. Bør det tages i den første Mening, da er det klart, at Turcilingi have været en Art af Sciri, thi at de skulde have været aldeles de samme, saa at Turcilingi og Scyri skulde have været Navne paa eet og det samme Folk, synes mig at Jornandis Ord ei tillade, nemlig, at Odoacer var Turcilingernes Konge, og havde Hielpetropper med sig af Scyrer, Heruler og flere Folk. Bør Sive derimod tages i den sidste Mening, saa ere Turcilingi og Scyri efter den adskilte Folk. Paa et andet Sted siger Jornandes (5), at Odovacer var af Herkomst en Rugier, men at han førte med sig Thurcilinger, Scirer og Heruler, hvilke sidste Ord vise at Thurcilingi have været et Folk for sig. Naar betænkes, hvilke grusomme Krige Odoacer siden førte med Rugierne, saa er det ei troligt, at han selv haver været en Rugier; imidlertid er det dog ilde, at en og den samme Skribent imodsiger sig i Henseende til hans Fødsel. At de have været et Folk for sig bestyrkes end mere ved disse Pauli Diaconi (6) Ord, at Gother, Vandaler, Rugi, Heroli og Turcilingi, og flere vilde og barbariske Folk ere udgangne af Germania, med mindre man vilde sige, at Scyrer ere ei nævnte her, og at de derfore og Thurcilingi vel endda kunne have været

eet

(4) Ap. Murat. t. I. p. 99.
(5) De regn. Succ. ap. Murat. t. I. p. 239.
(6) H. Long. l. I. c. I.

det Folk. Valesii Anonymus (7) siger, at Odoacer med det Scyriske Folk ihielslog Orestem, afsatte Augustulum, og opkastede sig til Konge; regierede i 13 Aar, og havde Ædico til Fader, og var af Religion en Arianer, og havde en Søn ved Navn Thelana. Dersom denne Ædico er Prisci Edecon og Jornandis Edica, saa kan næsten ingen Tvil være tilovers at Turcilingi kun have været en Stamme af Scyrer, thi Jornandes kalder ham en af de fornemste Scyrer. Vel sandt, at Priscus derimod kalder ham en af de fornemste Huner ved Attilæ Hof, men det kan let forenes ved at betænke at Scyrer stode da under Attila. Mærkeligt er det, at Procopius paa oven anførte Sted, naar han taler om Odoacer, ei nævner Turcilingi, men alene Sciirer, Alaner og flere Folk, og at Theophanes (8) siger, at Odoaker var af Herkomst en Gother, men opfød udi Italien. Jordan (9) er af den Meaning, at Turcilingi have været en Scyrisk Stamme, og ellers ogsaa blevne kaldte Akidzuri, hvilket sidste Folk jeg snarere holder for en Hunisk Stamme. Udi Historia Miscella (10) siges, at Heruli, Turcilingi sive Rugi med deres egne smaae Konger, og flere barbariske Folk vare udi Attilæ Krigshær, da han brød ind i Gallien. Her er det klart at sive bør tages for og, thi ellers maatte man troe, at de havde ogsaa været de samme som Rugier, der dog vare et andet Folk end Scyrer. Mærkeligt er det, at her ei nævnes Scyrer, ligesom af Sidonio derimod ei Turcilingi, men Scyri.

(7) Ad calcem Ammiani p. 477 — 480.
(8) C. B. t. 6. p. 82.
(9) Orig. Slav. part. 1. c. 14. p. 53.
(10) L. 15. p. 97.

Den lærde Hadrianus Valesius (11) haver samlet alt om Odoacer, og er jeg udi de fleste Ting af samme Tanker som han, angaaende denne Konge. Ved nøye at eftertænke Hirrers, Scyrers og Turcilingers Historie, er jeg af den Mening, at Hirrer og Turcilinger have kun været Stammer af Scyrer, og de igien af Alaner, og for saavidt Gothiske Folk; Og at Scyrer ere udi deres første Sæde blevne ansete, ligesom siden, for et Gothisk og Alanisk Folk, og at de fra meget gamle Tider have boet ved Østersøen; Men at Turcilingi ere Levninger af de Tyrker, som enten den mellemste eller sidste Odin, og maaskee begge have ført med sig til Norden, og som ere blevne efter ved Duna, og at deres Navn følgeligen betyder saa meget, som Tyrkernes Afkom eller Unger. Men er dette rigtigt, saa have Odins Tyrker vel neppe havt noget fælles, hverken med de nu værende Osmaniske Tyrker, ei heller med de i Middel-Alderen berømte Asiatiske Tyrker, Torkomaner, og de Europæiske Tyrker, eller Ungarer, men saa have de i Henseende til første Herkomst været Alaner eller Aser, og siden Gother. Isidorus (12) kalder Odoacrum Gothernes Konge, og siger at Theodericus dræbte ham, og overvandt hans Broder Onoulfum, og forjog ham over Donau. Beda (13) kalder ham og Gothernes Konge.

(11) Gest. Franc. t. 1. p. 228. l. 5.
(12) Chron. p. 721 ex edit. Grotii.
(13) De sex ætat. mundi Op. t. 2. p. 190.

VI. Capi-

VI. Capitel.

Om Rugier.

§. I.

Nöiere Efterretninger om dette Folk findes ei, end hos Tacitum (1), som sætter dem og Lemovii ved Havet, regner dem begge iblant Suever, og siger, at de ligesom Gothones eller Gother viiste større Lydighed imod deres Konger, end andre Germani, dog saa, at man endda kunde sige, at de havde Frihed. Begge disse Folk brugte runde Skiolde, og korte Sværde. Det er klart, at Rugii have boet i For-Pommern, hvor deres Navn er endnu tilovers i Den Rügens. Der maatte de boe, siden Varner og flere Folk boede i Meklenborg, og Lemovii rimeligen i Bag-Pommern, og Esthier og Gother i Preussen. Om Lemoviis skal jeg handle noget, naar jeg kommer til Vandaler, for hvilke jeg anseer dem. Tacitus regner Rugier her til Sueverne, og jeg sætter dem dog iblant Gotherne, eller rettere Joterne. Men Tacitus, saavelsom Ptolemæus, gior og Angler til Suever, da man dog i senere Tider finder dem regnet til Saxerne, og det med rette, som deres Sprog viser. At nu Sueverne dog ogsaa have været et Folk for sig, det viser deres Sprog. Hvorledes skal man nu komme ud heraf? Paa denne Maade, at man antager tvende Slags Suever. De ene, som vare de egentlige, og hvortil jeg regner alle Herminoner; Og

Første Sæde i For-Pommern.

Ved Aar 100.

(1) Germ. c. 43. p. 676.

Og de andre, som kun kaldtes Suever, fordi de enten stode i Forbund med dem, eller og havde samme omvankende Levemaade, som de, eller og maaskee alene, fordi de boede midt iblant Suebiske Folk, og saadanne have Angler, Varner, Longobarder, Rugier været. Udi Bag-Pommern findes den Stad Rügenwalde, som gierne kan have faaet Navn af Rugier, da de udmarcherede, som det synes tilligemed Lemovier eller Vandaler, eller ogsaa kort efter dem; Thi herved maae agtes, som med de fleste gamle Folk, at deres Udvandring gik ei for sig uden Ophold, men efterhaanden, ved det de ofte ved Krige indtoge nye Lande, og derved undertiden boede 40, 50 ja flere Aar paa eet Stæd. Og at Rugii have taget denne Vey, bestyrkes derved, at Ptolemæus (2) siger, at fra Floden Chaluso, (venteligen Traven), indtil Floden Suevum, (uden Tvil Swine, et Udløb af Oderen), boede Pharodeni, (det er Varni), siden Sideni indtil Floden Jaduam, (uden Tvil Oder), og derefter Ruticlii indtil Floden Vistula, (det er Weixelen). Da nu Ruticlii ellers ei forekomme, saa er deres Navn venteligen ved Forandring og Bedærving giort af Rugiis; Altsaa have de beboet det nu saa kaldte Bag-Pommern, hvilket i Middelalderen ogsaa strakte sig til Weixelen, der da giorde Skilsmisse imellem Slaver, og Preusser og Sember, ligesom fordum imellem Germania og Sarmatia. Af dette sees ellers, at Varni have da udbredet sig vidre, end i Taciti Tid, og besat en stor Deel af Rugiernes Land, som venteligen laae øde efter deres Udvandring. Sideni synes da og at have besiddet en Deel af Rugiernes gamle Land, og Spørgsmaal om deres Navn ei kan forklares ved det Tydske Sprog, at betyde: de siddende, det er tilbageblivende, og at de folgeligen have

Andet Sæde i Bag-Pommern. Aar 140.

(2) Geogr. l. 2. c. 11. p. 58.

have været Rugier; Allerheldst man ei videre finder dem nævnte, hvoraf jeg ogsaa slutter, at de ere blevne siden regnede til Varnerne. Mærkeligt er det ellers, at Jornandes (3) sætter Ethelruger, (hvis Navn synes at betyde saa meget som de ædle Ruger, og hvormed kanskee enten alle Rugier kaldtes, eller og en vis Stamme iblant dem, eller allene et gandske andet Folk i Norge, nemlig Regi i Ryefylke udi Scandinavien), og opregner dem iblant de fem Folk, der stode under Kong Rodulf, som tog sin Tilflugt til den Ost-Gothiske Konge Theodericum. Han siger og at de vare meget høye Folk, og at de, som alle de andre Scandinaviske Folk, vare større, modigere og tapprere end Romerne. End mærkeligere er det, naar han siger at Gotherne kort efter deres Ankomst (til Germania) forføyede sig til Ulmerugerne, som boede ved Havbredden, og joge dem ud af deres Land; thi Ulm bliver uden Tvil her det samme som det gamle Nordiske Ord Holm o: Øe, hvilket skulde næsten bringe en paa de Tanker, at disse Rugier havde da boet paa Øen Rügen. Ved at eftertænke dette kunde man let bringes paa den Mening, at de Tydske Rugier vare komne did fra Norden; Allerheldst de, som jeg siden skal vise, kaldes af nogle gamle Skribenter Rogi, et Navn der kommer saa aldeles overeens med Rogalands i Norge; Ei at tale om, at Holm-Ryger forekomme endog udi Norge hos den gamle Poet Eyvind Skaldaspiller (4); saa at man derover snart skulde troe, at endog det Holm-Rygiske Navn var kommet fra Norge; men skulde dette være saa, da er det ei fornødent, at lade Jornandis Ulme-Rugier boe paa Øen Rügen, ja ei engang i For-Pommern, i det mindste

Ved Aar 500.

(3) De R. Get. c. 3. 4.
(4) H. K. t. 1. p. 164.

da Gotherne udjoge dem, om man end vil troe at de ere blevne kaldte Holm-Rugier, fordi de engang havde boet paa den Øe Rügen, thi de kunde da allerede have udvandret fra den, og boe i Bag-Pommern, hvilket Ptolemæi Ruticlii synes at udviise. Denne Bolig kommer ogsaa bedre overeens med det Sted hvor Gotherne synes at have giort første Landgang, nemlig ved Weixelen i Preussen hos deres Landsmænd. Vor store Nordiske Historieskriver (5) holder det derfor og paa disse Grunde for en afgiort Sag, at Rugierne ere komne fra Norden. At der ere mange Formodninger for denne Mening kan ei nægtes, men da intet udtrykkeligt gammelt Vidnesbyrd derfore findes, og denne Udvandring maatte gaae op i meget gamle Tider, siden Rugii allerede i Taciti Tid, og venteligen længe tilforn boede i Germanien, hvorved Nordens stærke Beboelse fra saa meget gamle Tider falder noget utrolig, saa tør jeg ei udgive dette for en Vished, men hælder snarere noget nære til den Mening, at Rugii have været Tydske. Dersom man turde driste sig til at giøre Cimbrerne til Nordiske, for hvilken Mening vel ere nogle smaae Formodninger, men som dog overveyes af langt stærkere at de ere Tydske, en Mening som jeg derfore ogsaa haver givet Bifald, og man derhos vilde antage, at de ved fiendtlig Magt vare uddrevne af deres Land, hvilket dog strider imod gamle Vidnesbyrd, hvorefter det er skeet ved en Vandflod, saa kunde man falde paa de Tanker, at Cimbrernes rette Navn havde været det Jutiske, og at maaskee Rugii, der uden Tvil vare egentlige Jøter, Heruler, Suever, Longobarder og fast alle de Folk, Gotherne undtagne, der enten efter stærke eller svage Grunde føres fra Norden, havde da fulgt med dem, og samtligen flygtet for den

(5) Schöning i de Norskes Opr. p. 246.

den meskenske eller anden Odins Tilhængere og Efterkommere Gotherne. Men hvor bleve de rette Tydske da af, som udi Taciti Tid vare saa gamle, at de formeente sig at være opvoxede af Jorden, og altid at have boet i det samme Land. Naar man og alene vilde holde sig til Navnenes Lighed i Tydskland og i Norden, saa kunde man vende Beviset om, og sige, at de Nordiske vare komne did fra Tydskland, hvorfore ere dog slet ingen Vidnesbyrd, og som desuden kuldkastes ved det jeg forhen haver viist, at de Nordiske ere komne ind fra en anden Kant.

§. II.

Deres trevle Sæde norden for Donau i Østerrige.

Efter Ptolemæi Tid nævnes Rugierne ikke næsten i 3 Secula, men efter al Anseende have de dog fortsat deres Vandring, efterat de vare blevne udjagede af Gotherne, og formener jeg, at de da ere blevne begrebne under Vandalerne, baade fordi jeg anseer de sidste for Lemovii, hvilke Tacitus føyer sammen med Rugiis, saa og fordi Rugii og Vandaler vare begge Jøter, og endeligen fordi Vandaler bleve kort efter Rugier, ogsaa forjagede af Gotherne. Dog nægter jeg ei, at Rugierne ere vel og i den Tid blevne undertiden begrebne under Gother, og have formodentligen staaet under den store Gothiske Konge Ermanarico, og blevne fort*.vne af Hunerne tilligemed de andre Gothiske Folk. Hvorom alting er, saa finder man dem i det femte Sæculo, at have boet norden for Noricum og for Donau, og uden Tvil besiddet en Deel af Østerrige, Bøhmen og Mæhren, hvor jeg efter et mørkt og bedærvet Stæd hos Jornandem (6) troer, at de kort efter Attilæ Død have nedladt sig. Derfra var det, at de i temmelig Antal komme med flere Folk Sueverne til Hielp imod

Ooo 2 Ost-Go-

(6) De reb. Get. c. 50.

Ost-Gotherne, og bleve tilligemed dem overvundne ved den Aa
Ved Aar 470. Bollia i Pannonien (7). For denne Tid nævner Æthicus (8) dem, og sætter dem imellem Franker, som han kalder Franciscani, og Hasmos eller Hamos, hvilke ere borte i Manuscripterne, og hvorpaa følge Vani, uden Tvil Varni, hvoraf skulde følge, at de i Begyndelsen af det femte Sæculo boede endda langt nord paa, saafremt man kunde forlade sig paa denne uordentlige Skribents Orden. I Slutningen af det femte Sæculo blev det Rugiske Rige ved Donau forstyrret, uden at man veed, hvor længe det haver staaet; Men siden Marcomanner og Qvader endnu boede der i Slutningen af det fierde Sæculo, saa sees heraf, at det er kan have staaet i 100 Aar. Cassiodorus (9) skriver her-
Aar 487. om saaledes: At Odovacer overvandt og fangede den Rugiske Konge Phæbam. En Chronographus hos Cuspinianum (10) kalder ham Febanus, og vidner, at det skeede 17 Cal. Decbr. Valesii Anonymus (11) siger, at der skeede to Slag, og at Odoachar vandt i det andet, og udroddede dem reent. Men de beste Efterretninger om dette Folk findes hos Eugippium (12), saaledes: Den Rugiske Konge Flacciteus begyndte at vakle, strax efter sin Regierings Antrædelse, ved det han havde store Fiender i
Ved Aar 474. Gotherne fra Nedre Pannonien, og forskrækkedes over deres ugemene Antal; hvortil kom, at han af deres Fyrster havde begiært frie Igiennemmarche til Italien; og de frygtede for at de vilde slaae ham ihiel, siden de havde nægtet ham dette. S. Seve-
rinus

(7) Jornandes de reb. Get. c. 54.
(8) P. 45.
(9) Chron. p. 649.
(10) De Conf. Rom. Franc. f. 1601. p. 459 ad ann. 486.
(11) P. 478.
(12) In vita S. Severini c. 5. 8. 21. 31. 33. 40. 42. 45.

rinus svarede ham hertil, da han grædende fortalte ham dette, at endskiønt han, fordi de ei vare af den samme Catholske Troe, ei spurgte ham om det evige Liv, (hvoraf man kan slutte, at Rugii have været Arianer), saa vilde han dog lade ham vide, at han ei skulde frygte for Gotherne, saasom han snart skulde blive tryg ved deres Bortgang (til Moesien nemlig; hvoraf sees at dette er skeet forend Aar 474). En anden gang blev han reddet fra nogle roverske Barbarer, som havde fanget endeel Rugier, og som paa tre Stæder ved Floden, (venteligen Donau), lurede paa ham, ved samme St. Severini prophetiske Geist. Noget efter døde han i Fred, og blev efterfulgt af sin Søn Feletheus, der ogsaa kaldtes Fava, som og i Begyndelsen holdt sig til Severinum; Men hans Dronning Gisa var ei sindet som han. Hun sagte at lade omdøbe nogle Catholiker, men blev derudi hindret af sin Mand; Derimod lod hun adskillige Romere bortføre over Donau i Trældom, ei agtende Severini Bønner. Men kort efter skeede det, at hendes lille Søn Frideric gik ind til nogle barbariske Guldsmedde, som hun havde lukket haardt inde, for at giøre nogle kongelige Smykker, og at de satte ham Sværdet paa Brystet, sigende, at de vilde dræbe ham, og siden sig selv, om dem ei blev med Eed lovet Frihed. Da slog Dronningen i sig selv, sagde at dette hændte hende, fordi hun havde foragtet Severini Bønner, og sendte de bortførte Romere til ham. Guldsmeddene finge derpaa den forlangte Eed, lode Barnet løs, og erholdte selv deres Frihed. Borgerne i Passau forlangede af St. Severino, at han skulde for dem begiære af den Rugiske Regent Frihed at handle i Faviana, men han svarede, at det nyttede ei, siden Byen skulde snart forstyrres. Paa den Tid ødelagde Heruler, Suever, Alemaner,

Thüringer, Noricum og omliggende Lande, hvorover alle Folk flygtede til Lauriacum, det er Lorch; did kom Feletheus med en Krigshær, tænkende i en Hast at bortføre dem, og sætte dem i sig underliggende Stæder, af hvilke han havde faaet Favianis (uden Tvil frivilligen af Romerne for at beskytte den), og som alene ved Donau skiltes fra Rugierne. St. Severinus formaaede ham da til, at overgive dem til sin Omsorg, hvorpaa de forlode Lorch; og levede i et venligt Selskab med Rugierne. Da en af Felethei Optimates vilde have sin Søn fri, drog han med ham over Donau til St. Severinum. Paa sit yderste havde Severinus Besøg af denne Konge Fava og hans grumme Dronning Gisa, og befalede han at Indvaanerne i Favianis skulde føre hans Been med sig, naar de forlode Staden, førend Folkenes almindelige Flytninger skeede. Paa den Tid besad Friderich, Kong Favæ Broder, Favianis af de faae Stæder ved Donau, som vare blevne tilovers, og havde bekommet den af sin Broder. Ham formanede St. Severinus, at han efter sin Død skulde ingen Skade giøre der. Hvortil han svarede, at saadan Formaning smertede ham, da baade han og hans Broder vare hellere vante til at give did end at tage. Ikke destomindre var denne hellige Mand neppe død, førend Friderichus, drevet af sin Armod og Ugudelighed, borttog de Klæder, som han havde skiænket til de Fattige, en Sølv-Kalk og andre Kirkens Zirather, ja giorde Klosteret saa tomt, at intet uden Veggene bleve tilbage, som han ei kunde flytte over Donau. Men een Maaned derefter blev han dræbt af sin Broders Søn Friderícho; hvorover Kong Otacher paaførte Rugierne Krig, overvandt dem, jog Friderich paa Flugt, fangede hans Fader Fava, og førte ham tilligemed hans Dronning Gisa fangen til Italien. Og da han

siden

siden hørte, at Friderich var kommet til sit Land igien, sendte han sin Broder Aonulfum did med en mægtig Krigshær, hvorover Friderich tog Flugten paa ny, og begav sig til Kong Theodericum, som da opholdt sig i den Stad Novæ i Moesien. Aonulfus lod da efter sin Broders Befaling alle Romere flytte til Italien, og bleve da St. Severini Been ogsaa bragte did, hvilket skeede 6 Aar efter hans Død. Og heraf kan man slutte, at han maae være død enten 481 eller 482, thi da Odoacers første Tog imod Rugierne skeede 486, saa kan det andet ei være skeet tilligere end 487, til hvilket Aar ogsaa Cassiodorus henfører det, saasom nogen Tid maae være forløbet imellem begge, og ei heller sildigere, saasom Theoderic kom til Italien 489, og Odoacer fik derved andet at tænke paa end at føre Krig med Rugierne. Ennodius (13) beretter, at Frideric brød siden sin Troskab imod Theodericum, og slog sig til hans Fiender (Odoacer) og gik under tilligemed dem. Han taler og om Rugier, som efter Gothernes Bortgang besatte Byen Pavia, et Folk der var grummere end af Grumhed, og som ved deres sæle og uregierlige Sind lokkedes dagligen til Misgierninger, men dog lode sig ved Bispen der, St. Epiphanius, formilde, saa at de, der neppe sparede Konger, elskede og frygtede en Catholsk Bisp, ja skiltes efter to Aars Forløb grædende fra ham, endskiønt de droge hen til deres Slægt og Venner. Paulus Diaconus (14) skriver, at Rugi og flere Folk ere udgangne af Germanien, at der opkom et hæftigt Uvenskab imellem Odoachar og den Rugiske Konge Feletheus eller Feva, som da boede paa hiin Side Donau, hvor den giorde Norici Grændse; At Odoachar samlede sin Krigshær Aar 490.

af

(13) In Paneg. Theod. ap. Sirm. t. 1. col. 1606. in vita Epiphanii col. 1674 & 1675.

(14) H. Long. l. 1. c. 1 & 19.

af alle de Folk, der stode under hans Herredømme, Turcilinger, Heruler, en Deel Rugier, som han alt(?) længe havde regieret over, og Italienske Folk, kom dermed til Rugiland, og overvandt dem aldeles, og dræbte Kongen; ødelagde det ganske Land, og førte en Mængde Fanger med sig. Da forlode Longobarderne deres Bolig, og nedsatte sig i Rugiland, og boede der i nogle Aar, fordi det var frugtbart. Siden Odoacer altsaa paa en dobbelt Maade beherskede Rugierne, nemlig dem som han havde fundet for sig i Italien, og der forhen havde tient Romerne, og dem som han siden førte did med Magt, saa er det ingen Under, at den Ost-Gothiske Konge Theodericus (15) kalder ham Turcilingernes og Rugiernes Konge. Det er ei at tvile paa, at jo Rugier have været iblant de Gothiske Folk, som efter Procopii (16) Beretning tiente Romerne, og som giorde Odoacer til Konge. Han beretter og, at Heruli efter deres
Aar 489. Nederlag med Longobarderne nedsatte sig i Rugiernes Land, som da laae øde, ved det de vare med Gotherne dragne til Italien,
Aar 510. hvorover Heruli kunde formedelst Hunger ei længe holde det ud der, men begave sig til Gepiderne. Udi disse Ord er det mærkeligt, at han egentligen kalder det Rugiske Folk Rogi, og dernæst at han siger, at de fulgte med den Gothiske Krigshær til Italien, hvilket baade kan sigte til det, at den Rugiske Prinds Frideric tog sin Tilflugt til Theodericum, saa og maaskee dertil, at de overblevne Rugier i deres Land have venteligen slaaet sig til Theoderici Krigshær, da han drog de Egne forbi, til Italien. Da man finder, at Slaviske Folk have i senere Tider beboet de Egne, saa er det venteligen, at de kort efter denne Tid have rykket

(15) Ap. Jornand. de reb. Get. c. 57.

(16) B. Goth. l. 1. c. 1. C. B. t. 2. p. 1. 2. l. 2. c. 14. p. 79.

ket der ind, tagende Anledning deraf, at de laae øde, og at de boede tæt op dertil. Udi Italien holdte Rugierne derimod temmelig længe deres Navn ved Magt, thi samme Procopius (17) vidner, at efter den Gothiske Konges Ildibaldi korte Regiering var der iblant Gotherne en meget mægtig Mand ved Navn Erarius, af Folk en Rogier, der var et Gothisk Folk, og forhen havde levet efter sine egne Love, men som udi Begyndelsen af Theoderici Regiering havde slaget sig til (Ost) Gotherne, udgiort en Stat med dem, og fort fælles Krige, men dog ei giftet sig med Fruentimmer uden for deres Folk, og derved vedligeholdt deres Navn og Slægt ukrænket. Denne Erarieum opkastede Rugierne i en Hast til Konge efter Ildibaldi Drab, hvilket smertede Gotherne meget, saasom de derved saae sig skilte ved Herredømmet. Imidlertid besluttede Erericus at giøre Fred med Keyser Justiniano paa de Vilkaar, som han forhen havde villet unde Vitigi, nemlig at Gotherne skulde lade sig nøye med hvad der laae norden for Po-Floden. Dette foregav han offentlig, men hemmeligen gav han sine Gesandtere Befaling, at tilbyde hele Italiens og Kongerigets Afstaaelse, imod at han blev Patricius, og fik en Hoben Penge. Men imedens dette blev afgiort i Constantinopel, sloge Gotherne ham ihiel efter fem Maaneders Regiering, og giorde efter en hemmelig Aftale Ildibaldi Broders Søn Totilam til Konge. Aar 541.

§. III.

Frank (18) vil at Ethel Rugi have boet paa det faste Land i Pommern, og at de egentligen have hedet Erthel Rugi af Erde, for at skille dem fra Olm Rugi paa Øen Rügen; og at Fele- Noget om Rugierne af nye Skribenter.

 theus

(17) Ib. l. 3. c. 2. p. 113.

(18) 1. c. 28. p. 191.

thers haver der først regieret over dem, og siden vandret til Donau. Alt dette siges uden mindste Beviis, ja tvertimod Vidnesbyrd, hvilket ei er nyt hos denne Skribent, som er overmaade skiødesløs i gamle Ting. Prætorius (19) gior dem efter Sædvane til Slaver, og har ellers samlet noget om dem. Lazius (20) taler om en Rugisk Konge Widomerus eller Viridomarus, som skal have ført deres Afkom fra Italien, i Selskab af Heruler, Scyrer og Slaver, og plyndret Noricum, og da have dræbt den hellige Maximum, Bisp af Salzburg, men herom haver jeg ei fundet noget hos nogen anden Skribent, saa jeg frygter for at denne gode Konge er et Non ens. Schwarz (21) vil, at Rugii have endog udbredt sig til de forreste Landskaber i Rusland; og at de først have boet i Bag-Pommern, og ere siden blevne nødde af Gotherne til at vige hen til For-Pommern, hvilken Mening dog ei kan antages, med mindre man gior Ptolemæi Beretninger udi denne Post ældre end Taciti. Dog maae jeg tilstaae, at denne Bopæl kan snarere forenes med Gothernes rimelige Landgang ved Weixelen, end den jeg har antaget; Men man maatte da ogsaa antage, at Rugii havde da deelt sig i tvende Hobe, den ene vendt sig vester paa, og den anden gaaet sønder efter. Abel (22) mener, at Middelalderens Skribenter have blandet Russer og Rugier sammen. Wilde (23) gior Holm-Rugia til Ulima-Rugia, det er Østerrugien i Østergard ved Narva, som Russerne endnu kalde Rugigorod; Men enhver indseer vel,

(19) O. Goth. l. 3. p. 49—51.
(20) De gent. migr. p. 812.
(21) Alt. Teut. Oest. Vorb. c. 1. p. 2. Versuch einer Pommers. Lehn-Historie p. 15.
(22) Sächs. Alt. p. 46.
(23) Indled. p. 315.

vel, hvor langt dette er hentet, allerhelst ingen veed, fra hvor gammel Tid Russerne have kaldet Narva saaledes, eller hvor gammel Narva selv er. Gundling (24) mener, at Rugii have faaet Navn af Floden Rega, og at Den Rügen haver forhen været landfast. Vor lærde Sperling (25) er og nær ved at antage den Mening, at Rugier i Norge, Pommern, og Russer ere eet Folk, og anfører efter Spelman, Skribenter af Middelalderen, som have skrevet Rugier eller Russer; Men hertil svarer jeg, at man ved at følge dem, maatte og giøre Dacier og Danske til eet Folk. Han beraaber sig og paa Overeensstemmelsen af Navne imellem Russer og Nordiske, hvilken og er stor nok i de gamle Dage; Og tviler jeg desuden ikke paa, at de Russer, om man saa vil kalde dem, der i forrige Tider beboede Ruslands nordlige Landskaber, jo have været af een Folkefærd med vore Nordiske; Men en anden Sag er det med de egentlige Russer, fra hvilke Navnet er kommet, og som boede sønder paa i Rusland, og ei forekomme førend i det niende Seculo, thi de synes at have været et Slavisk Folk, og maaskee i Særdeleshed et Antisk.

(24) Pommersk. Atlas p. 4.
(25) De nomine Regnling p. 5.

VII. Capitel.

Om Varner.

§. 1.

Ældste Sæde i Meklenborg.

Ved Aar 77.

Plinius (1) er den første som nævner dette Folk, kalder dem Varini, og siger at de tilligemed Burgundiones, Carini og Guttones vare alle Vindiler. Da han nu sætter Guttones eller Gother iblant de Folk, der vare beslægtede med Variner, og som havde fælles Rod med dem, saa mener jeg, ei at giøre uret derudi, at ansee dette Variniske eller Varniske Folk for et Gothisk. Men hvoraf det kommer, at Plinius kalder Hoved-Folket Vindiler, og ei Gother, det skal jeg forklare, naar jeg kommer til Vandalerne. Hvad Carini angaaer, da troer jeg, at de først have ved en Skriver-Feyl indsneget sig, nemlig ved at skrive Varini to gange, og siden ved en Læse-Feyl, at læse Carini, i Stædet for Varini, thi dette Folk forekommer ellers ikke hos nogen Skribent; Imidlertid vil dog Gundling (2) udlede deres Navn af Cartzig, et Stæd ved Oderen, og udstrække deres Sæde til ind i Pommern. Irenicus (3) blander dem sammen med Ptolemæi Carithner, som boede dog henne ved Schweitz, og vil uden mindste Grund giøre dem til Franker. Men, vil nogen sige, hvorledes kunne Varnerne have været et Gothisk Folk, da

(1) T. 1. l. 4. c. 28. p. 477 & 478.
(2) Pommersch. Atlas p. 4.
(3) Exeg. Germ. p. 382.

da Tacitus (4) saa kort efter Plinius regner dem iblant de 7 Sueviske Folk, der dyrkede Hertha, og som synes at have beboet Wagerland, og Meklenborg. Jeg svarer hertil, at de egentlige Suever have aldrig været noget Hovedfolk i Tydskland, og at de derfore af Plinio regnes til Herminonerne, og at deres Sprog eller den Alemaniske Dialect, som er langt adskilt fra den Gothiske, viser, at de ingenlunde have været Gother; At Tacitus, venteligen for Overeenstemmelse i Levemaade og Klædedragt, haver udstrakt det Suevisske Navn meget for vidt; At han saavel som Ptolemæus regner ogsaa Anglerne til Suever, da dog deres Sprog, saavelsom senere Skribenters, og indfødde Anglers Vidnesbyrd, der kiendte dem bedre end de, vise, at de have været Saxer; At han rimeligen haver udgivet saavel Varner, som Angler for Suever, fordi de boede hos og stode i Forbund med hine Suevisske Folk; At det synes, at Plinius haver bedre kiendt end Tacitus, til hvilket Hovedfolk hvert Underfolk horte, en Sag, hvormed Tacitus ikke engang ret giver sig af. Dog maae herved mærkes, at Plinius vel paa en vis Maade forøger Hovedfolkene for meget, ved at udgive dem for fem, da Tacitus derimod kun haver tre; En Inddelning, som de Tydske Folks Sprog synes at stadfæste, da man ei finder flere Hovedsprog end Gothisk, Alemanisk, Saxisk og Frankisk, hvilke tvende sidste ere i Grunden eet. Jeg anseer derfore Istævoner og Vindiler egentligen kun for eet Hovedfolk, thi de sidste boede virkeligen i Plinii Tid oster paa i Tydskland, og de forstes Navn er tydeligen saa meget som Ostvaanere. Dog har Plinius paa sin Maade ei heller uret, thi man seer af hans egen Beretning, at de som han kalder Istævoner, have udi hans Tid boet ved Rhinen,

Ved Aar 100.

(4) Germ. t. 2. p. 668.

nen, det er vester paa; og ditte er venteligen skeet fra meget gamle Tider; Og da han ogsaa navngiver iblant dem kun eet Folk, nemlig Sicambri, saa synes deraf at følge, at de ei have været saa talrige, som de andre Hovedfolk. Men som han ei nær opregner alle Underfolkene ved hvert Hovedfolk, saa er det dog meget rimeligt, at flere have hørt til dem, og deriblant have maaskee Tencterer og Usipeter været, som udi Cæsars Tid viiste sig ved Rhinen, og vare da vandrende Folk. Dersom nu alle disse Folk have været Istævoner, og følgeligen Vandaler og Gother, eller rettere af samme Stamme som de, saa kunde de vel paa en vis Maade have Stæd i dette mit Værk iblant de Gothiske Folk, men som de for saa meget lang Tid have skilt sig fra dem, og desuden taget en gandske anden Vey, end de Gothiske Folk pleyede, saa vil jeg her forbigaae dem. Hvad Plinii femte Hovedfolk Bastarner angaaer, da haver han vel derfore giort dem dertil, fordi de boede saa langt borte fra de andre Tydske, midt iblant lutter Sarmatiske Folk, saa at de kunde derover gierne udi hans Tid forestille et Hovedfolk. Rimeligen have de ellers hørt til et af Taciti trende Hovedfolk, og efter min Mening til Herminonerne, som de grændsede nærmest til. Udi den første Deel af dette Værk har jeg anført efter en gammel Skribent, at de vare fremmede udi de Egne, hvor de ellers alene forekomme under det

Ved Aar 140. Navn af Bastarner. Men nu at komme til Varnerne igien, da siger Ptolemæus (5), at ved Saxerne fra den Flod Chalusus, (rimeligen Trave), og til den Flod Suevus, (uden Tvil Swine, et af Oderens Udløb), boede Pharodeni, og imellem Saxer og Suever, (ved hvilke han uden Tvil forstaaer Suevi Angili), Vulruni ɔ: Viruni; (hvilke sidste ere uden al Tvil Varini), og tænker

(5) L. 2. c. 11. p. 58.

tænker jeg at Pharodeni ere og de samme, fornemmeligen fordi man tydeligen seer, at de have beboet det Meklenborgske, ligesom Taciti Varini, der med alle de andre sex Suevitske Folk strakte sig in Secretiora Germaniæ, og dyrkede Herthe paa en Øe i Oceano, som jeg i min tredie Tome haver formodet at have været Femeren. Rimeligen haver Ptolemæus taget sine Beretninger herom af tvende Skribenter, som have anført dette Folk under nogen Forskiæl i Navnene, saa og Forskiæl i Beliggenhed, hvorved han er bleven forført til at giøre af eet Folk tvende, en Feyl som ofte møder, fornemmelig i Henseende til Stæder, saavel hos gamle som nye Geographer. Da og Suevi Angili synes efter Ptolemæum, at have boet sønden for Elven, omtrent i det Lüneborgske, saa følger heraf, at den ene af Ptolemæi Autores haver beskrevet Varnernes Bopæls Strækning inde i Landet fra norden til sønden, og den anden ved Havet fra vester til øster. Og at han haver her af eet Folk giort tvende, bestyrkes end mere derved, at han og sætter Longobarderne og flere Folk paa tvende Stæder. Hertil kommer, at Varni have i de senere Tider unægteligen boet ved Søen i det Meklenborgske. Dog maae ved alt dette iagttages, at Folkenes Grændser have ved de idelige Krige, Flotninger og Vandringer været meget foranderlige, snart udbredede, snart indskrænkede. Hos Æthicum (6) nævnes Varri, hvilket Ord bør uden Tvil læses Varni, og sættes de imellem Rugier, og Tungrer. Man holder almindeligen for at denne Skribent haver skrevet i Begyndelsen af det 5 Sæculo.

§. II.

Efter Ptolemæi Tid finder man længe intet mældet om dette Folk. Da de bleve udi samme Land, hvor de fra først havde boet, — Deres Magt meget stor i det 6 Sæculo

(6) P. 45.

Ved Aar 280. boet, saa er det rimeligt, at de efterhaanden ere blevne meget mægtige, deels efter Avionernes Udmarche, et med dem forbundet Folk udi det tredie Sæculo, og som siden forsvinder i Historien; deels efter de fremmede Herulers, som maaskee for ere forsvundne i de Egne, og efter hvilke i det mindste ei findes formodentligen yngre Spor udi de Egne, end fra det femte Sæculo; deels efter Anglernes, deres Bundsforvandtes, Marche længer nord paa, som maae være skeet i Slutningen af det andet, og Begyndelsen af det tredie Sæculo; deels efter Thuringernes, deres Bundsforvandtes, Marche længere sønder paa, som maae være skeet, men uvist naar, saafremt de ere de samme som Reudingerne; deels efter saa mange Saxers og Frisers Udvandring til Britannien i det femte Sæculo; og deels endeligen ved Krige, da Rugiernes ældste Land, Sidiners og fleres have været i det siette Sæculo besiddede af Varnerne. Saa meget er vist, at da en Ved Aar 510. Deel Heruli droge nord efter til Scandinavien, reyste de først igiennem alle Slaviske Folk, siden igiennem en stor Ørk, (hvilken venteligen var blevet ved Semnoners og Vandalers øde liggende Lande, det er Mark-Brandenborg og Bag-Pommern) og derpaa igiennem Varnernes Land, hvorpaa de Danske Folk boede (7). Ved at eftertænke dette Sted hos Procopium, og ei at finde Rugier, Sidiner, eller nogen af Taciti syv smaae Suevisske Folk nævnte, saa kan jeg ei forestille mig Sagen anderledes paa de Tider, end at Varnerne have behersket alt Landet fra Oderstrømmen indtil Eideren, som fra meget gamle Tider haver været det Danske Riges og de Danske Folks Grændser. Men er nu Ptolemæi Chalusus Traven, til hvilken Saxerne boede i Ptolemæi Tid, saa sees heraf, at Varnerne maae have siden hans

(7) Procop. B. Goth. l. 2. c. 15. C. B. 4. 2. p. 80.

hans Tid skilt Saxerne ved Landet imellem Traven og Eideren, for saavidt nemlig at det stoder til Ostersoen, thi hvad som ligger ved Vester-Havet er stedse bleven beboet af Saxer. Ved noye at eftertænke den Sætning, at alle Beboere ved Ostersoen, saavel norden, som sonden for den, bleve i de ældste Tider kaldte Joter, og de fleste siden Gother, hvorvel de vare af tre Slags forskiællige Stammer, de rette Nordiske nemlig, Ingævoner og Istævoner, saa og ved at finde temmelig Overeenstemmelse imellem Ulphilæ Gothiske og det Frisiske, og imellem Saxisk, Frankisk og Nordisk, i det mindste mere end imellem Gothisk og Nordisk paa den ene Side, og Alemanisk paa den anden, hvilket kan deels være kommet af det nær Naboelaug, og deels af de idelige Vandringer og Flytninger fra Norden til de Lande ved Ostersoen, og tvertimod, saa kan jeg ei andet end falde paa de Tanker, at de Nordiske og Folkene ved Ostersoen have anseet sig, at jeg saa skal skrive, for mere Landsmænd og nærmere beslægtede med hinanden, end med Herminones eller de Hoytydske, af hvilke Sueverne vare de fornemste; men heraf folger, at saavel Tacitus som Strabo, fortreflige Skribenter, have givet Anledning til Vildfarelse, ved ei noye at skiælne imellem de virkelige Suever og dem, der kaldtes saa i Henseende til Levemaade og Dragt; og at de have feylet, saafremt de ville at det Suevisk Navn skal forstaaes om de egentlige Suever, sees deraf at de regne Svenske, Gother, Rugier, Varner, Angler, Langobarder til Suever, hvilke dog Vidnesbyrd af senere Skribenter, som deels vare indfodde, og deels ellers bedre underrettede end de, vise at have været af ganske andre Folkefærde, og fornemmeligen disse Folks Sprog uovervindeligen bevidner at de ei have været Suever; saa at Sprogene ei engang tillade at falde paa den Mening,

ning, at alle Suever ere udgangne fra Norden, ei at tale om, at man da maatte sporge hvor de rette Tydske bleve af. Men i Henseende til Varnerne forefalder det Sporsmaal om de egentligen have været, eller rettere vedblevet at være Tydske Joter, eller og om de have været Gother, og ere blevne indlemmede iblant dem. Jeg svarer hertil, at Gotherne synes kun at have boet østen for Weixelen, naar undtages det Indfald, som de i det andet Sæculo giorde, da de fordreve Vandaler og flere Folk, og deriblant maaskee Rugier; at til dem alene synes saavel den mellemste som sidste Odin kun at være komne fra Mæotis og Tanais, at forstaae i Tydskland, hvoraf følger at Varnerne ei med rette kunne bære det Gothiske Navn, men vel det Jotiske; jeg finder ei heller at nogen gammel Skribent haver kaldet dem Gother, hvilket derimod er skeet med Rugierne, der efter Anseende og kun have været Joter, men have udenlands faaet det Gothiske Navn, fordi de ved Donau tiente Gotherne, og vare blandede iblant dem; da derimod Varnerne bleve hiemme i deres Land, og vandrede ei ud. Da nu altsaa lutter Jotiske og Gothiske Folk boede ved Østersøen, saa følger heraf, at Tacitus haver meget uegentligen kaldet bemældte Hav det Suevisfe, da det er heel uvist om engang noget virkelig Suevisk Folk haver nogensinde boet ved det. Jeg tilstaaer, at det er ilde, at man skal beskylde saa anseelige gamle Skribenter, om ei just for at have skrevet urigtigen, saa dog for at have skrevet ubestemt, men hvad er herved at giore, da man umueligen kan redde dem alle, og bevise at de altid have skrevet heel bestemt, med mindre man vil komme i det aller største Vilderede. Men nu at komme til Varnerne igien, da skriver Procopius (8) fremdeles om dem:

At

(8) B. Goth. l. 3. c. 35. p. 167. l. 4. c. 20. p. 216 &c.

At den Longobardiske Konge Vakes fordrev sin Broders Søn Risiulphum, som burde efter ham have regieret, hvilken derpaa flyede til Varnerne, som Vakes formaaede ved Penge til at dræbe ham. (Da nu Longobarderne boede paa den Tid i Over-Ungarn, ei langt fra det Østerrigske, og Varnerne i Meklenborg, saa sees heraf, hvor stor Omgangen haver været paa de Tider imellem saa langt fra hinanden boende barbariske Folk). Ved Aar 515. Paa et andet Sted skriver han, at Varnerne boede oven for Ister-Floden, og strakte sig lige til Nord-Oceanum og til Rhinen; At Hermegisclus regierede over dem, at han efter sin første Dronnings Død, som kun havde efterladt sig en Prinds ved Navn Radiger, giftede sig igien med den Frankiske Konges Theodeberti Søster, og forlovede sin Søn med den Angliske Konges Søster, og gav til Brudegave en stor Deel Penge. Men da han engang var udredet med sine förnemste Mænd, saae han en Fugl sidde i et Træe og skrige styggt; han sagde da, hvad enten han forstod dens Sprog, eller og af andre sig bekiendte Aarsager, som han herved søgte at skiule, at han skulde døe om 40 Dage, at han havde draget Omsorg for at de kunde leve i fuldkommen Sikkerhed, ved selv at ægte en Frankisk Prindsesse og ved at forlove sin Søn med en Brittisk, (thi det er at mærke, at Procopius kalder Landet Brittia, hvor Angler og flere Folk boede, og hvorom jeg skal handle, naar jeg kommer til Anglerne), men at han nu syntes, siden han ingen Børn havde havt med sin Dronning, at det var raadeligt, at de nu sloge op med den Brittiske Prindsesse, og lode hende beholde Brudegaven, som en Belønning for hendes Skam, efter som Menneskernes tilfælles Lov befaler, og lode Radiger derimod ægte sin Stedmoder, siden deres Fæderne Lov tillod dem det, da det var meget

 tienli-

tienligere for Varnerne at holde Venskab med Frankerne, fra hvilke de kun skiltes ved Rhinen, end med hiine Oebyggere, som de kun vanskeligen kunde have Omgang med, da derimod Frankerne kunde formedelst deres Nærværelse og Magt giøre dem Ont og Got, naar de vilde, og gandske vist vilde være dem paa Halsen, naar de ei vare besvogrede, thi saaledes var Menneskets Natur, at den ei taalte nogen af sine Naboer at have en større Magt end sin egen. Derpaa døde Kongen den fyrgetyvende Dag efter, og fulgte Varnerne hans Raad; heraf opkom en hæftig Krig, (som jeg skal beskrive udi den Angliske Historie), og vil her kun anmærke, at Anglerne landede ved Rhinens Udløb, hvor og ei langt fra Oceani Strandbredder Varnerne havde leyret sig; at dette Folk, saavel som Angler figtede alene til Fods; At Slutningen blev, at Radiger, efterat han var bleven fanget, maatte bortsende Theodeberti Søster, og ægte den Angliske Prindsesse. Af denne Procopii mærkværdige Fortælling sammenlignet med hans forrige, er det klart, at det Varniske Rige og Folk haver strakt sig udi det fierte Seculo fra Østersøen, indtil Rhinens Udløb, men da man veed, at Friserne have paa samme Tid besiddet Søekanten ved Vester-Havet, og at Saxer have da beboet nu værende Westphalen og Neder-Saxen, saa er det ogsaa klart, at Varnerne have ei eyet alle Landene imellem Østersøen og Rhinen uden Forskiæl, men jeg slutter, at de fra Elven af have kun besiddet en smal Strækning af Land indtil Rhinen, det er at sige, noget af det nu værende Holland, Utrecht, Gueldern, og noget af den Westphaliske Kreds og Neder-Saxiske, men egentligen hvilket, og hvor længe, er nu umuelig at bestemme; Dog troer jeg, at de have faaet Lilighed at udbrede deres Magt saa vidt, i Anledning af Saxernes hyppige Overgang

Ved Aar 550.

gang til Britannien i det femte og sjette Seculo. Agathias (9) fortæller, at da Vaccarus, af Folk en Varner, var død, en meget duelig og stridbar Mand, begav hans Søn Theodibaldus sig strax med de Varner, som fulgte ham, til Keyseren, og traf Narses i Rimini, som var kommet did for ved rige Gaver at skaffe sig Krigs Forbundne. (Heraf sees dog, at Varnerne have ogsaa undertiden tient fremmede, og langt bortliggende Folk, og tiener dette herligen til at giøre det meget rimeligt, at og Nordiske Folk have været ude i de Krige, thi naar de kunde komme did fra Meklenborg, saa er det ei utroligt, at de og kunde komme fra de tre Nordiske Riger). Hos Cassiodorum (10) finder jeg, at den store Ost-Gothiske Konge Theodericus haver i et Brev tilskrevet Herulernes, Guarnernes og Thoringernes Konge, og formaaet dem til at sætte sig imod den Frankiske Konges Chlodovæi tilvoxende Magt, da det ellers var at befrygte, at han vilde raade over alle Riger, og at hielpe den Vest-Gothiske Konge Alaricum imod ham, fordi hans Fader Euricus havde saa ofte befriet dem fra overhængende Krige, og at det var at frygte, at naar Chlodovæus havde ødelagt saa stort et Rige, han da og vilde anfalde dem. Af dette mærkelige Brev slutter jeg, at disse tre Riger have da stødt til hinanden; Herulerne veed man boede da i Over-Ungarn ved det Østerrigske, Thüringerne fra Thüringen af indtil Donau, og Varni i det Meklenborgske, og venteligen ligeledes indtil Rhinen; Og maae man heraf slutte, at Herulerne have da maaskee strakt sig langs ind i Mæhren og Bøhmen, thi Rugiernes forrige Land, Østerrige norden for Donau nemlig, beboedes da af Longobarderne; Og maaskee har det Thüringiske

Ved Aar 553.

Ved Aar 506.

 Rige

(9) L. I. C. B. t. 3. p. 24.
(10) Var. l. 2. ep. 3. p. 85 & 86.

Rige da modt dem i Bohmen, eller ved dets Grændser i det nærværende Saxen, eller og Frankenland; Og videre maae man slutte, at Thüringer og Varner have grændset til hinanden i Neder-Saxen; Fremdeles kan man heraf slutte, at disse tre Folk have staaet i en noye Forbindelse med hinanden, hvilket i Henseende til Thüringer og Varner bliver end rimeligere ved det, at Opskriften paa en gammel Lov lyder saaledes, (og at den ei er falsk, men gammel, sees deraf, at den under samme Opskrift anføres i Canuti Magni Lov de Foresta (11)); Anglernes og Werinernes, det er Thüringernes Lov, og i Henseende til Heruler og Varner, ved den Formodning, at de første have engang havt deres Sæde i det Meklenborgske. Naar betænkes, at Frankerne eyede da al Gallien indtil Rhinen, og at desuden alle Suever og Alemaner stode i Tydskland under deres Scepter, saa kan man let indsee, hvorledes disse tre Konger kunde giore dem Afbræk. Fortreffligen viser ogsaa dette Brev, at de barbariske Folk fra Østersøen af indtil Ungarn stode da i Forbund sammen, og havde derved Sammenhæng med Italien; Mærkeligt er det ogsaa, at dem tilskrives paa Latin. Saadan Foreening er endnu mærkeligere derved, at de vare af adskillig Religion; Heruli, Arianer; Thüringi rettetroende, efter al Anseende, og Varni uden Tvil Hedninger, hvilket forommældte Begivenhed af Procopio, at de gave Agt paa Fugleskrig, ei alene viser, men og dette, at ingen taler om deres Christendom. Endeligen, efterat det Varniske Rige var opstegen til saadan Hoyde af Magt, som og den Tid, da det som alle andre Riger skulde undergaae. Den Franske Konge Childebertus, (som regierede over Austrasien og Burgundien), hans Krigshær holdt saadant Slag med Varnerne, som

Det Varniske Riges Undergang.

Ved Aar 596.

(11) In Spelmani Gloss. Arch. p. 242.

som havde begyndt Krigen, at heel faae af dem bleve tilovers, der ei vare ihielslagne eller overvundne (12). Heraf sees, at Varnerne maae have strakt sig til Rhinen; og fra den Tid af tales ei mere om dem; De ved Rhinen have vel maat bukke for Frankerne, og tildeels for Saxerne, som fra det Thüringiske og Varniske Riges Forstyrrelse synes at have opnaaet deres største Kræfter i de Egne; Og de ved Østersøen ere uden al Tvil kort efter blevne undertvungne, og tildeels udroddede af Venderne, hvilke i Slutnkrigen af det 8 Sæculo eyede alle Landene der, og vare deelte i mange Folk og visse Regieringer, uden at man finder Spor efter Tydske Folk, hvilket forud sætter, at de maae have boet der en lang Tid. Til Slutning vil jeg anføre et mærværdigt Stæd hos Jornandem (13), at den Vest-Gothiske Konge Theodericus, satte sin Client Achiulf over Sueverne i Spanien, efterat han havde ihielslaget deres Konge Ricciarium, men Achiulf, som var fød af Varnernes Stamme, og langt skilt fra Gothernes ædle Blod, giorde Oprør, men blev fanget og halshugget. Dette Stæd sammenlignet med Plinii, beviser efter mine Tanker, at Varni ei vare Gother, men formodentligen Joter. Idatius (14) skriver ved Aar 457, at Ajulf forlod Gotherne, og opholdt sig i Gallicien, og at han Aar 458, da han higede efter det Suevische Rige, døde i Portucala i Junii Maaned.

§. III.

Noget om dem af nye Skribenter.

En Deel nyere (15) have sanket adskilligt om dette Folk, deels af gamle Skribenter, og deels ved Slutninger, og frem-

fort

(12) Fredegarius c. 15. ap. Du Chesn. t. 1. p. 746.
(13) De reb. Get. c. 44.
(14) P. 26 & 27.
(15) Arpe Them. p. 160 — 163, Franckø Mekl. I. 1. p. 4. §. 18.

fort adskillige Meninger om deres Lov, og deres Navns Oprindelse og Levninger; saaledes er Arpe tilbøyelig til at troe at de Swerinske Love, som vist fra 1220 have giældt i Meklenborg, stamme fra de gamle Veriniske, eller Varniske, og ere samme Navn, kun at et S er sat foran. Franck nævner nogle Pladser i Meklenborg, i hvis Navne det Varniske synes at stikke; leder deres Navn af Beria ɔ: klart Vand; vil forandre Figuriner hos Florum til Guariner; og paastaaer, at Heruler have været samme Folk som Varner, leggende dog til, at Heruler i Meklenborg have været gandske adskilte fra Heruler ved Mæotis. Det er ellers Skade, at han som mange andre nye Skribenter, hverken anfører mange gange Ordene eller Stederne ret hos de gamle Skribenter. Prætorius udleder efter Sædvane deres Navn af det Slavoniske Sprog, og anfører en ubekiendes Brev, efter hvilket det skulde være tilovers i det Preussiske Landskab Warmia. Cluverius haver med god Skiønsomhed samlet en Deel om dem, dog gior han deres Grændser vel alt for trange. Den lærde van Loon mener, at omtrent udi Keyser Juliani Tid have Angler, Saxer og Varner nedsat sig i Holland; de første i Rynland, de andre i Sassenheym, og de tredie ved Rhinens Udløb, og omkring det saa kaldte Brittiske Huus, hvor den Dorp Warmond, og den Bæk War endnu føre Navn efter dem. Weisse leder

5. 18. 19. 67. 71. 75. 76. 96 &c. p. 101 &c. 106 &c. Prætorius O. Goth. l. 3. p. 10. 12. Cluverii Germ. l. 3. p. 106 & 107. Van Loon's Alonde regeeringwyze van Holland T. 1. p. 26 — 28. Weissii Ant. Sax. p. 26. Misc. Berol. t. 1. p. 16. Wegelini thes. rer. Suev. t. 1. p. 280. Le Gendre ant. de la Nation Françoise p. 306. Bünaus Teutsche Hist. Th. 1. p. 896. Beehrs res. Mecl. p. 4. & 17.

[illegible] Stæders Navne i Thüringen og Anhalt fra dem, hvilket vilde blive saa meget rimeligere, om man var gandske vis paa, at Thüringerne stammede fra dem, og dernæst at bemældte Stæder ei havde Navne af den Partikel: Ver. Leibnitz mener, at Saxerne indtoge Werinernes Land, undtagen Frisland, men jeg kan ei indbilde mig, at Frisland haver nogensinde hørt Varnerne til, og lad end være, at Saxerne have bemægtiget sig Varnernes Eyendele i Westphalen, saa maae dog Venderne have taget deres fornemste Land, nemlig Meklenborg ind. Pregizer haver samlet en Deel Meninger om Varnernes Sæde. Audigier fører dem fra Arverner i Gallien til Germanien, ligesom han endeligen giør med alle andre gamle Tydske Folk. Bünau holder det ei for urigtigt, at Varnerne have i Anglernes Sted nedsat sig i Frisland, da disse ginge over til Britannien. Beehr haver og samlet en Deel om dem.

VIII. Capitel.

Om Vandaler.

§. 1.

Deres første Sæde var ved Haver i Bag-Pommern.

Ved Aar 77.

Den første, som nævner dette mægtige Folk, er Plinius (1), men han kalder dem Vindili, dog staaer i nogle Manuscripter Vandili, og gior dem til et af de fem Tydske Hoved-Folk, regnende til dem Burgundiones, Varini, Carini, Guttones (det er Gother). Heraf er det klart, at de have været beslægtede med Gotherne, hvilket end mere bekræftes ved Procopii siden forekommende Vidnesbyrd, en Mand, der saa nøye kiendte alle de Gothiske Folkeslag. Men herved forefalder det Spørsmaal, hvi Plinius regner i sin Tid Gotherne til Vandalerne, og man siden efter finder det som er tvertimod. Jeg svarer hertil, at Vandalerne have engang været navnkundigere end Gotherne, men at det siden haver vendt sig tvertimod med dem; og slutter jeg heraf, at de Tydske Gother havde endda ei faaet Tilstod af deres Nordiske Landsmænd. Ellers holder jeg for, at alle Folk ved Østersøen, som vare af Tydsk Herkomst, deres ældste og almindeligste Navn haver været det Jotniske, indtil de bleve deelte i tvende Hoved-Stammer, den Ingævoniske og Istævoniske, og de igien i mange mindre, iblant hvilke under de første en vedligeholdt det Jotniske Navn, ellers kaldet Cimbrisk, og under de andre en Deel bleve kaldte Gother, som boede fra Weixe-

(1) T. 1. l. 4. p. 477.

Weixelen af indtil Finland, ved Leilighed at den mellemste Odin flyttede did fra Tanais med Guderne, en Deel, ja paa en Tid alle de af den Istævoniske Slægt, som boede ved Østersøen, derimod Vandaler, fordi den Stamme blev den mægtigste iblant dem, og atter en Deel beholdte deres gamle afvindelige Navn af Istævoner, hvoriblant vare Sicambrerne. Paa denne Maade synes mig best at kunne forklare, hvi Vandaler og Gother havde eet Sprog og eens Sæder, saa at de i visse Maader bleve ansecte for eet Folk, og hvorfor ogsaa der var saa stort Uvenskab iblant dem; saa at de ofte førte grusomme Krige med hinanden. Tacitus (2) siger, at nogle paastaae, at flere stammede fra Tuisto end de tre af ham opregnede Hoved-Folk, Ingævoner, Istævoner og Herminoner, og at Marsi, Gambrivii, Suevi, Vandalii, der vare de rette og gamle Navne, stammede ogsaa fra ham. Dette Sted tiener herligen til at bekræfte det Vandaliske Navns og Folks Vide; men at der ellers i Henseende til Sprogene have været flere end trende Hoved-Folk igiendrives uovervindeligen ved det, at der virkeligen ei findes fra gammel Tid flere end tre Hoved-Dialecter i det Tydske Sprog. Ingen slutter vel heller heraf, at Tuisto haver just havt saa mange Sønner og af saadanne Navne, da det tvertimod er rimeligere at han aldrig haver været til som Menneske, men at de Tydske kun have regnet deres Herkomst fra ham, som fra Gud og Fader, og fra Jorden, som fra Gudinde og Moder. Jeg haver forhen ytret mig med den Mening, at Tacki Lentovier ere Vandalerne, hvilke beboede omtrent Bag-Pommern og Preussen indtil Weixelen, og giver mine Grunde for denne Mening; nu vil jeg legge til, at dersom man ei sætter

Ved Aar 100.

 Vanda-

(2) T. 2. p. 580 Germ.

Vandalerne der, saa bliver intet Sted tilovers for dem i Nord-Tydskland og hen ad Østersøen, hvor de dog nødvendig maae have boet, eftersom alle andre med dem beslægtede Folk, Burgundier, Gother, Varner, Rugier boede der, og Syd-Tydskland desuden var saa besat med Folk, og er saa bekiendt, at man ei kan føre dem did. Varni &c. beboede det Meklenborgske, Rugii for Pommern, Cherusker, Angler, Longobarder &c. det Lüneborgske; Hannoverske, Brunswigske &c., Semnoner det Brandenborgske og Lausitz, Lygii Slesien, Hermundurer Saxen og Nord-Bøhmen, Burgundier Store Polen, altsaa bliver intet andet Land tilovers for Vandalerne, end Søekysten fra Oderen til

Om Aar 140. Weixelen. Vil man ogsaa betænke, at Jornandes (3) skriver, at Gotherne, der vare komne fra Norden, aingreb efter deres Landgang i Tydskland først Ulmerugerne, der boede ved Oceanum, og udjøge dem af deres Land, og undertvunge siden deres Naboer Vandalerne, hvorpaa de komme, som det synes til Weixelen, saa kan man ei andet end give Vandalerne Plads i Bag-Pommern, da det er rimeligt, at Ulme-Rugii, eller Holm-Ryger, have beboet Øen Rügen og de Egne. Rimeligt er det og, at disse Rugii ere Ptolemæi Ruticlii, som han sætter i Bag-Pommern, hvorhen de have begivet og udbredet sig, efterat de vare blevne fordrevne af Gotherne, og have der enten boet iblant Vandalerne, eller og besat bemeldte Land, efterat Vandalerne havde maat vige derfra, formedelst Gothernes Overmagt. Men alt dette synes at vise, at de Nordiske Gother have ei strax taget det hos deres Landsmænd de Tydske Gother, hvilket vel synes noget underligt, men imidlertid kan det dog være mueligt, at de ved Storm ere blevne fordrevne hen til det Meklenborgske. Alt dette

(3) De reb. Get. c. 4.

dette kunde man udgaae, dersom man vilde antage, at der er en Forvirring i Ordenen af Jornandis Fortælling, og at Gotherne først angrebe Vandalerne, og siden Rugierne. Men hvorom alting er, saa synes mig heraf klart at følge, at Lemovier og Vandaler have beboet eet og det samme Land, næsten paa een Tid, og at de første ere de samme, som de sidste under et andet Navn, eftersom de ellers aldrig forekomme i Historien, med mindre man vilde ansee dem for Ptolemæi (4) Ailouaioner, som han sætter imellem Rutiklier (ɔ: Rugier) og Buntunter, (uden Tvil de samme som han kort forhen haver kaldet Bugunter, og sagt at strække sig til Weixelen, og der uden Tvil ere de samme som Burgundier); men hvilke Ord tiene end mere til at stadfæste at de ere Vandaler, saasom man heraf seer, at de udi Ptolemæi Tid have maat forlade Søekanten, og at de have veget længer sønder efter; hvilket end mere stadfæstes derved, at han der ikke nævner Vandaler. Men at Vandalerne have været, førend de bleve udjagede af Gotherne, et meget mægtigt Folk, sees af denne Fortælling hos Paulum Diaconum (5), hvilken uden al Tvil har tildraget sig førend Christi Fødsel, da man fra Christi Tider af veed, at Longobarderne have omtrent beboet det Lüneborgske ved Elven, og da man ogsaa veed, at Vandalerne beboede gandske vist noget hen i det andet Seculo ei mere bag Pommern. Hans Fortælling lyder saaledes: Winili komme under deres første Anførere Ibor og Ayo til det Land kaldet Scoringa, (hvilket maae have befattet Meklenborg i sig, og maaskee ogsaa endeel af Holsteen, men hvoraf dette Navn er kommet, formaaer jeg ei at sige, thi ingen maae her tænke paa Scirerne; Rimeligst er Ordet

Førend Christi Fødsel.

Rr r 3 Det

(4) L. 2. c. 11. p. 5.
(5) H. Long. L. 1. c. 7. §. 10. 11. 12. 13. p. 749 — 753.

det enten gaat skrevet eller læst), og hvedt det i nogle Aar. Paa den Tid plagede de Wandaliske Anførere Ambri og Assi Naboe-Landene med Krig, og sendte, opblæste af deres mange Seyervindinger, Sendebud til Winilerne, at de enten skulde betale Wandaletne Skat, eller og lave sig til Krig. Men Winili udvalgte det sidste, og bleve de da reddede ved den Gudinde Frea, og finge af hendes Mand Wodan det Navn Longobarder, (hvoraf sees, at dette maae have tildraget sig førend Christi Fødsel, eftersom Longobarder alerede ved den forekomme hos Vellejum og Strabonem). De overvunde altsaa den gang i et hæftigt Slag Wandalerne, hvilke ogsaa havde forespurgt sig hos Wodan om Seyeren. (Heraf sees, hvor gammel Wodans Dyrkelse haver været hos Wandalerne, og herved bliver det rimeligt, at de i det mindste have dyrket ham fra den mellemste Odins Tid, ja maaskee endog troligt, at Odin er den samme som Tuisto, thi da den sidste skulde være den fornemste Gud, saa havde de vist nok ogsaa tillagt ham Krigens Bestyring, som den Sag der var deres fornemste, og laae dem meest om Hiertet, og da maae Tuisto og Wodan blive een Guddom). Siden efter leede Longobarderne stor Hunger i bemeldte Scoringa, hvorover de droge ad Mauringa, (et Navn som aabenbare er giort af Havet ɔ: More, ligesom Pomerania, hvorfore jeg haver Grund til at troe, at derved virkeligen forstaaes Pommern, allerheldst Longobarderne siden begave sig til Goland, det er Gothernes ældste Sæde i Preussen), dog Assipitti nægtede dem aldeles at drage igiennem deres Land, men tilstode dem det siden, efter at en af deres stridbarste Mænd var bleven i en Eenekamp overvundet af en Longobarder. Og derpaa komme de til Mauringa, og derfra siden til Goland. Ved at overveye alt dette bringes jeg paa de

Ved Slutningen af det andet Seculo.

Tanker,

Tanker, at Plinius haver kaldet dem ene heele Hoved-Stamme efter Vandalerne, ja endog henregner Gotherne til dem, fordi de ved Krige havde giort sig ansee ligere end noget andet Folk af den Stamme; At Longobarderne ere komne til Bag-Pommern, Vandalernes ældste Sæde, omtrent i Slutningen af det andet Seculo, efter som ingen mere nævner Longobarder ved Elven efter Ptolemæum, der døde 147, og man siden finder dem at have rykket jo længere, jo mere imod Øster, og deres øvrige Marche og Boliger, som forekomme hos Paulum, udfordre en temmelig Tid, allerheldst nogle Longobarder have allerede streiffet over Donau under Marco Aurelio; At Assipitti have maaskee været nogle tilbageblivende Vandaler, maaskee da boende i en Deel af For-Pommern og af Mark-Brandenborg, efter som Semnones synes da allerede at have forladt den, og grunder jeg det, at Assipitti have været Vandaler, derpaa, at Asdingi vare virkelige Vandaler, og kanskee de samme som Assipitti. Underligt er det ellers, at det Ord As forekommer saa meget hos Vandalerne, som Assipiti, Asdingi, Assi, allerheldst naar man legger dertil, at Procopius kalder dem utrykkeligen Gother, og at de dyrkede Wodan. Det er derfore vel muligt, at de have været virkelige Tydske Gother, som under den mellemste Odin have afsondret sig fra de andre Jøter, thi at føre dem fra de Nordiske Gother driste jeg mig ei til. Overalt er det umueligt at udfinde alting i saa gamle Sager.

§. 11.

Jeg haver forhen i min Afhandling om Gotherne (6) viist, at de mange Folk, som under Keyser Marco angrebe Romerne, vare blevne forjagede af oven for dem boende Barbarer, og at de

Andet Sæde i Bøhmen. Fra Aar 166 til 180.

(6) §. 15.

de vreſnes begiærte at maatte faae Pladſ i de Nordiſke Lande; at Vandalerne vare iblant dem, og at de i Sælſkab af Marcomaner, Sarmater og Quader giorde Indfald i begge Pannonier, og bleve der tilhobe reent ødelagde af Marco. Dette tiener herligen til at beſtyrke de Meninger, at Vandalerne have boet i Pommern, at de ere blevne udjagede af Gotherne omtrent midt i det andet Seculo, eller noget forhen, og at Gotherne ere komne nord fra, ſiden de boede oven for Vandalerne. Og at Gotherne have mere end engang ført Krige med de Folk, der boede lige fra Pommern af og indtil ind i Bøhmen og Mæhren, ſees deraf, at Jornandes (7) beretter, at Vandalen maatte ofte bukke for dem, at Marcomannen blev fulgt, og at de Quadiſke Fyrſter bleve bragte under Aaget. Det er derfore ingen Under, at Gothiſke Skribenter (8) ſkal have ſkrevet om Keyſer Marco, at han roeſte (det er at ſige ſkal have talet ſtort om) Parther imedens han ei kiendte Gother (hvoraf man maae ſlutte, at deres Navn er bleven bekiendt for ham ved de for dem flygtende Folk). Da nu Vandaler nævnes i Sælſkab af Marcomanner og Quader, der beboede Bøhmen og Mæhren, ſaa er det rimeligt, at de have boet hos dem paa de Kanter, og maaſkee at de forſtaaes under det ſtore Folk Bæmi hos Ptolemæum (9), der boede neden for den Skov Luna indtil Donau; thi derſom dette Bæmi ei er et Gloſſema af de ſenere Tider, ſaa er det rimeligt en Fordreyelſe af Buji, og ſaa kan han gierne have forſtaaet Vandaler ved Bojer, allerhelſt han ellers ei nævner Vandalerne, med mindre han ſkulde forſtaae dem ved de forhen anførte

Avion-

(7) De reb. Get. c. 16.
(8) Ap. Geogr. Ravennat. l. 4. c. 13. p. 61.
(9) L. 2. c. 11. p. 59.

Abonnioner, og man desuden veed, at de boede i Böhmen i det andet Sæculo, og at det Bojiske Navn vedblev saaledes der, at Landet endnu kaldes efter dem, endskiønt de for mange Tider ere derfra fordrevne. Men vil nogen ved Ptolemæi Bæmi forstaae de nu værende Bøhmer eller Czecher, og mene, at deres eget særdeles Navn er i lang Tid bleven skiulet under det almindelige Sarmatiske og Slaviske, da skal jeg ei heller være ham meget imod. Den fortreflige Historicus Dio Cassius (10) skriver, at Astingi, under Anforsel af Rhaus og Rheptus, lovede Marco at staae Romerne bi mod Barbarerne, naar de finge Frihed at boe i Dacien; At de overvundne Costubocos, (et Folk som Ptolemæus (11) sætter i det Europæiske Sarmatien under Navn af Koistoboki langt inde i det inderste deraf, som det synes under Alauni; Og under det Navn af Kistobokoi i Dacien, hvoraf jeg slutter, at et af dem haver været en Yngel af det andet, og som Pausanias (12) vidnet udi sin Tid, det er under Marco Aurelio, at have været et roversk Folk, og at have trængt ind til Elatea i Phocis, hvor de lidde et stort Nederlag efter Aar 165, og af hvilket altsammen jeg slutter, at disse Costuboci have været fra Dacien, og at Astingi have faaet Lov at sætte sig der ned, for at holde dem i Tvang), og plyndrede derpaa Dacien; Men Dancrigi overfulde og overvunde dem, saa at Astingi gave derpaa Romerne gode Ord, og finge Jorder hos dem at beboe, paa Vilkaar, at staae dem bi imod Barbarerne, som de og nogenlunde opfyldte. Petrus Patricius (13) beretter, at Astingi og Lacringi komme Marco til Hielp, (hvilket vel maa være skeet efterat

(10) T. 2. p. 1185. 1186.
(11) L. 3. c. 5. p. 82. c. 8. p. 85.
(12) L. 10. c. 34. p. 886.
(13) C. B. t. 1. p. 18.

de første vare tagne i Beskyttelse af Romerne, (thi Capitolinus (14) opregner Lacringes iblant Marci Fiender, og sammensætter dem med Buriis, hvoraf jeg slutter at de have været et Tydsk Folk, hvilket ogsaa er Jordani (15) Meening, men hvortil han legger en urimelig om deres Navns Etymologie. Eccard (16) henter dem fra Plinii Latris, som han holder for Sieland; Men af Capitolino slutter jeg, at de have været en Art Burier. Hvad Asdingi derimod angaaer, da have de uden al Tvivl været Vandaler, thi Jornandes (17) vidner, at de vare den fornemste Stamme iblant dem, og at deres Navn betydde den allerstridbarste Slægt; Han taler og om en Vandalisk Konge, som i sildnere Tider var af den Stamme, og melder at Dexippus har skrevet, at de boede saa langt borte, at de knap kunde i et Aar fra Oceano til Romernes Grændser, (hvilket venteligen er skeet, da de maatte flygte for Gotherne). Eutropius (18) nævner Vandalerne iblant de Folk, som forenede fegtede imod Marcum. Capitolinus (19) siger, at Marcus befriede Pannonien fra Trældom, ved at ødelegge Marcomanner, Sarmater, Vandaler og Quader, hvilket viser, at de have giort Indfald i Pannonien. Dio
Aar 180. (20) vidner, at Commodus giorde strax efter Marci Død Fred med Quader og Marcomaner, hvorudi de maatte forbinde sig til ei at befrige Jazyger, Burrer og Vandaler, (hvoraf man maae slutte, at ei alene Astingi, men endog alle Vandaler ere til-

(14) In Marco c. 22. p. 200.
(15) Part. 1. p. 65.
(16) Orig. Germ. p. 430.
(17) De reb. Get. c. 22.
(18) L. 8. c. 6.
(19) P. 189. Eutropius l. 8. c. 6.
(20) T. 2. p. 1204. 1305. 779.

tilsidst blevne Romernes Venner); Og at Caracallus roesde sig af, at have sat Vandiler og Marcomaner sammen, som tilforn havde været Bundsforvandte; Og paa et andet Sted, at Elven udspringer paa de Vandalische Bierge, (hvilket han vel fortæller under Augusto, men maae dog henfores til hans egen Tid, og noget forhen, thi i Augusti boede de ved Østersøen; Da nu Elven har sit Udspring paa Riesen-Gebürg imellem Bohmen og Slesien, saa sees heraf, at de paa de Tider have boet der). Under Aureliano (21) maatte Vandaler med mange andre Folk gaae med bundne Hænder i hans Triumph, thi de vare blevne gandske slagne af ham, hvorpaa de vare blevne nødde til at slutte Fred, deres Konger og Fyrster selv at komme til ham, at give deres Sønner til Gisler, at stille 2000 Ryttere i Marken, Romerne til Tieneste, hvilke deels bleve udsogte af deres hele Krigshær, og deels frivilligen gave sig an; Og derpaa blev dem tilstædet, at handle ved Donau, og deres øvrige Krigshær tilladt at drage hiem; Men alle de, som efter given Tilladelse af deres Anfører, havde adspredt sig, og under Venskabs Skin plyndret mange Stæder, som de havde draget igiennem, bleve alle 500 i Tallet omkomne af de fremmede Troppers Anfører; og denne Vandalische Anfører blev derpaa af deres Konge dræbt med Kaste-Spyde (22). Petrus Patricius (23) siger og korteligen, at Vandalerne bleve overvundne af Aureliano, giorde derpaa Fred med ham, og droge bort. Probus førte Krig imod Vandiler og Burgundier, som havde foreenet sig imod ham, og overvandt dem ved en Krigslist, ved at bringe dem til at skille deres Hær ad, hvorpaa de giorde Fred,

Ved Aar 212.

Ved Aar 220.

Ved Aar 274.

Ved Aar 280.

(21) Vopiscus c. 33. p. 868.
(22) Dexippus C. B. t. 1. p. 8.
(23) Ib. p. 18.

paa Vilkaar at give Byttet og Fangerne tilbage, men de forbeholdte sig noget, hvorover Keyseren i Vrede angreb dem paa deres Bortmarche, ihielslog endeel, og fangede adskillige, tilligemed deres Anfører Igillo, som han samtligen anviiste Bolig i Britannien, hvor de siden giorde ham Tieneste imod en Oprører (24), hvorved vel forstaaes Proculus og Bonosus, der efter Vopisci (25) sigende opkastede sig til Keyser i Coln, og bemestrede sig alle Britannier, Hispanier og Galliam Braccatam, men bleve af Probo ved Barbarernes Hielp overvundne. Naar han fortæller, at Vandaler og flere Folk, som Probus havde anviist Sæde i det Romerske Rige, giorde Opror, og deels til Vands og deels til Fods omvankede næsten den gandske Verden, og giorde stor Skade, imedens Keiseren maatte figte imod Tyrannerne, indtil han udi adskillige Slag overvandt dem, saa at kun faae komme til deres Hiem, saa maae han tale om andre Vandaler, end de der bleve førte til Britannien. Maaskee Wandlesworth i Surrey, og Vandelsburg ved Canterbury bære Navn efter disse Vandaler (26).

§. III.

Tredie Sæde i Dacien. Under Diocletiano synes det, at Vandalerne have ret fæstet Fod i Dacien, efterat Carperne vare blevne slagne, i det mindste finder man, at de en Tid lang efter have besiddet det. Dog synes Asdingi at have boet der, endog fra Marci Tid, hvorvel under Romersk Herredomme, og er det rimeligt, at de andre Vandaler have og i Mængde nedsat sig der, efterat Aurelianus forlod det. Omtrent paa samme Tid førte de tvende Gothiske Folk

Ved Aar 294.

Theruingi

(24) Zosimus l. 1. c. 68.
(25) In Probo c. 18. p. 941 & 942.
(26) Pontopp. Gest. Dan. t. 2. p. 12.

Theruingi ɔ: West-Gother, og Thaifali Krig imod Vandaler og Gipeder (27). Det Uvenskab, som var imellem Gother og Vandaler, endtes ei heller forend de første havde overvundet og undertvunget de sidste, hvilket skeede, da Geberich regierede over Gotherne, og Visumar over Vandalerne, som var af den Asdingiske Stamme, og da boede de i Dacien, havende østen for sig Gother, vesten Marcomaner, norden Hermundurer, og sønden Donau. Ved Floden Marosch skeede Slaget, som i Forstningen var længe tvilraadig, men tilsidst blev Visimar med en stor Deel af sine Folk nedlagt, hvorpaa Geberich plyndrede Vandalerne, og vendte til sit Land igien. De faae overblevne Vandaler flygtede med den ustridbare Hob til Keyser Constantinum, og udbade sig Boliger af ham i Pannonien, hvor de boede i 40 Aar, og stode under Keyserne, indtil de af Stilico længe efter bleve fremkaldte, og indtoge Gallien (28). Herved maae jeg anmærke, at Gotherne siden besadde Dacien, først som et frit Folk, og siden under Hunisk Høyhed, at Hunerne synes selv siden, i det mindste i Atilæ Tid, at have eyet det, indtil de bleve fordrevne af Gepiderne; At de 40 Aar gaae omtrent til 375 eller noget efter, da Gotherne bleve overvundne af Hunerne, og da alle Folk paa de Kanter komme i Bevægelse, saa at Vandalerne have da nægtet Romerne den i 40 Aar beviiste Lydighed, og efter Hieronymi (29) sigende tilligemed mange flere Folk udi 20 Aar og flere plyndret Landet imellem Constantinopel og de Juliske Alper, Scythien (ɔ: det mindre,) Thracien, Macedonien, Dardanien, Dacien, Thessalonicam, Achajam, Epiros, Dalma-

Ved Aar 335.

Fierde Sæde i Pannonien.

Ved Aar 396 og 406.

(27) Mamertinus Paneg. 2. c. 17. p. 51.
(28) Jornandes de reb. Get. c. 22.
(29) Op. t. 1. p. 26 & 93.

Dalmatien, og alle Pannonier, voldtaget Matroner, Nonner og adelige Fruentimmer, fanget Bisper, dræbt Præster, og andre Clerke, nedrevet Kirker, bundet Heste ved Altarerne, og bortspredet Martyrernes Been; Og paa et andet Stæd, at de tilligemed mange flere Folk plyndrede Landet imellem Alperne og Pyrenæerne, Oceanum og Rhinen, og at dette havde begyndt for 30 Aar tilbage, efterat Grendsen ved Donau var bleven brudt. Herved maa marķes, at disse 20 og 30 Aar maae regnes fra 376 eller 377 af, da Gotherne, forjagede af Hunerne, bleve imodtagne af Romerne, og kort efter bekrigede dem, og dernæst at Vandalerne have kun giort lidet til alt dette, imod Gotherne at regne. Men det som meest befordrede Romernes Undergang var, at de toge disse Barbarer i Krigstieneste, og derihlant ogsaa Vandiler, af hvilke en Floy (Ryttere) laae i Besætning i det høye Egypten (30), hvorved Pancirollus gior den Anmærkning, at de have været af dem, der under Romersk Lydighed boede i Pannonien. Ja dette gik saa vidt, at en af dem, Stilicho nemlig, opsvingede sig til Regent og Formynder for Vesten, og ægtede Keyser Theodosii den Stores Søster Serena, og gav tvende af sine Døttre efter hinanden til Keyser Honorium. Nogle Skribenter beskylde ham og for, at have indkaldet Gother, Vandaler og andre Barbarer, men andre frikiende ham, og kan maaskee denne Beskyldning vel ogsaa være bleven ham tillagt af Had, fordi han var en Fremmed.

§. IV.

Tviles paa at de nogensinde have

Procopius (31) skriver, at udi hans Tid vare, og i fremfarne Tider havde været mange Gothiske Folk, men at Gother, Vandi-

(30) Not. imp. f. 86. p. 2. f. 87. p. a.

(31) B. Vand. l. 1. c. 2. C. B. t. 1. p. 345. & 3. p. 347.

Vandiler, Vissi-Gother og Gepæder vare de største og fornemste iblant dem; At de vel alle vare i Navne adskilte, men for Resten ei forskiellige i nogen anden Ting. De vare alle hvide, høye, smukke, havde guult Haar, samme Love, samme Religion, nemlig den Arianske, og samme Sprog, nemlig det Gothiske, saa at han derfore troede, at de forhen havde hørt til eet Folk, og siden efter deres Anførere faaet adskilte Navne. Deres ældste Bolig var paa hiin Side Donau; Derfra ginge Gepæder, Vissi-Gother og Gother ud, da Arcadius regierede; Men Vandili, som boede ved Mæotis, maatte formedelst Hunger forlade deres Land, og begave sig til Rhinen og Frankerne, tagende med sig i Forbund Alaner, et Gothisk Folk. De fleste nyere Skribenter have efter denne Procopii Fortælling anviist Vandalerne Sæde ved Mæotis med de flere Gothiske Folk. Men hvad jeg forhen haver anført af andre Skribenter bringer mig høyligen til at tvile herpaa. Hvad som kan have bragt Procopium i Vildfarelse er, at han haver hørt at Vandali have engang boet ved et Hav, og derfore sluttet at det maatte være Mæotis, siden de andre Gother boede der; Altsaa haver han denne gang giort Østersøen til Mæotis, som de gamle efter Leibnitzii Mening have undertiden giort. Overalt er det noget uegentlig at sige, at Gotherne boede alene ved Mæotis, da deres Herskab og Sæde strakte sig langt videre, og fra 335 af lige til Donau, og det nu værende Ungarn. Overalt finder jeg ei nogen Tid, paa hvilken det er mueligt, at Vandalerne kan være komne til Mæotis, undtagen det skulde være da Geberich overvandt dem, og at de maaskee havde nogle flyttet did. Men Jornandes tier gandske herom, og anviser dem derimod Pannonien, og Hadet imellem Gother og Vandaler var og for stort dertil, hvilke sidste kaldte efter

boet, ved Mæotis.

efter Olympiodori (32) Vidnesbyrd de første Troller, (et merkeligt Sted, som synes at vise deres nær Forvantskab med de Nordiske Folk, thi med samme Navn have og vore Aser og Gother belagt Nordens ældste Indvaanere Jotnerne, og kunde dette tilligemed foranførte, at det Ord As ofte forekommer iblant Vandalerne, give Anledning til at udpynte den Mening, at Vandaler vare Aser; men for ei at dølge noget, saa synes dette at Alaner fulgte med Vandaler til Gallien, at give en stor Vægt til den Mening, at Vandaler boede ved Mæotis, efterdi Alaner virkeligen boede der; men man seer, at Alaner ere komne langt frem i Europa, efter at de vare blevne overvundne af Hunerne, og at en Deel have fulgt Hunerne paa deres Feldtoge, og en Deel ellers vanket om, saa at en Deel af dem have let kunnet slaae sig i Selskab med Vandalerne). Naar dette sidste Folk haver antaget den Arianske Lære finder jeg intet om, venteligen have de Keysere Constantius og Valens bragt dem dertil. Det er ellers ilde at man i Henseende til Vandalernes Bopæl maae forlade Procopium, da han for Resten haver bedre kiendt dem, end de fleste andre gamle Skribenter. Theophanes (33) skriver Procopium ud, leggende alene til, at alle de Gothiske Folk boede i de Hyperboreiske Egne, og udeladende Mæotin. Udi Tabula Peutingeriana sættes de norden for Donau, og norden for dem Marcomaner; begge, som det synes, i Ober-Pfaltz (hvilket maae endelig være urigtigt); der kaldes de ved samme Leilighed Vanduli, hvorved man snart kunde komme paa de Tanker, at de vare Æthici Duli. Af Cassiodoro (34) kan man see, at den fierde

(32) C. B. t. 1. p. 150.
(33) C. B. t. 6. p. 65.
(34) Var. l. 5. ep. 43.

fierde Vandaliske Konge i Africa, Thrasamundus, haver været meget hengiven til Læsning.

§. V.

Efter at Vandalerne vare engang komne over Rhinen, opholdte de sig ei længe i Gallien, men droge snart afsted til Spanien. De efter dem kommende Gother, som deres gamle Fiender, synes fornemmeligen at have været Aarsag hertil. Zosimus (35) skriver, at Vandiler i Sælskab af Suever og Alaner ginge, da Honorius siette gang og Probus vare Borgemestere (det er Aar 406) over Alperne, og ødelagde Landene paa hiin Side af dem, giorde store Nederlag, og bleve endog forskrækkelige for de Britanniske Krigshære, saa at de derover opkastede adskillige efter hinanden til Keysere. Naar jeg overveyer, at Procopius lader dem forføye sig til Frankerne, saa er jeg af den Mening, at de ere fra Pannonien af gangne igiennem det frie Tydskland oven for Donau, og have under Veys foreenet sig med Sueverne, og siden trukket sig sønder paa igiennem Gallien. Nogle have villet giøre de Alaner, som vare med dem, til Alemaner, eller og Indvaanerne ved Lahn-Floden, saasom det haver syntes dem, at være en underlig Samling af Folk fra Mæotis og fra Tydskland; men de have ej betænkt, at Vandalerne boede i Pannonien, og at Alanerne vare ved Hunerne drevne frem ad til Europa. Men hvorfore Vandalerne have egentligen taget denne Vey, dertil vides ei den rette Aarsag. Det var let at opfinde mange, men det er best at tie, naar Historien tier. Procopius (36) bliver ved at fortælle om dem, efter at han haver ført dem til Frankerne, at de derpaa under Godi-

Fierde Sabe i Gallien og Spanien.

Aar 406.

(35) L. 6. c. 3.
(36) B. Vand. l. 1. c. 3. p. 347 & 349.

Godigiseli Anforsel ginge til Spanien, og nedsløde sig i den forreste Deel ved Oceanum, paa de Vilkaar imellem dem og Honorium, at de ingen Skade skulde giøre der; og som 30 Aar gave Hævd efter de Romerske Love, saa gav Honorius en Lov ud, at de ei skulde ophølde sig der saa længe; At Godigisclus døde der, hvorpaa hans tvende Sønner Gontharis, som var ægte, og Giserichus, der var Slegfred, regierede efter ham. Den første var endnu ung, og ei meget duelig; men den anden vel øvet i Krig, og overmaade beqvæm og duelig. Sidonius Apollinaris (37) beretter, at Genserici Moder haver været en Slavinde, og paa et Sted kalder han Vandalerne Alanernes Consanguinei, og paa nok et Sted Gizeric en Rebel fra Tanais, (hvilket kunde befæste Procopii Foregivende om Vandalernes Sæde ved Tanais, dersom man ei vidste, hvilken Frihed Poeter toge sig, og at man var i Vane med at føre Folkene fra Tanais, siden saa mange vare komne derfra). Sozomenus (38) synes først at lade Vandaler, Suever og Alaner bryde ind i Spanien efter Tyrannens Constantini Død, og siger at det skeede, fordi hans Søn Constans lod ei Adgangene over Pyrenæerne bevogte efter gammel Sædvane ved Landets egne Folk, men ved sine egne. De bemestrede sig mange Stæder og Fæstninger i Spanien og Gallien, og fangede Tyrannens Anførere. Prosper (39) vidner, at da han skrev havde Vandaler og Gother udi ti Aar paa det grueligste ødelagt Gallien. Orosius (40)

Efter Aar 411.

skriver,

(37) Carm. 2. v. 358 &c. 379. Carm. 23. v. 256 & 257.
(38) L. 9. c. 12. p. 814.
(39) De Providentia p. 98.
(40) L. 7. c. 38. p. 571 &c. c. 40. p. 576 &c. c. 41. p. 579. c. 43. p. 586.

skrivet, at Stilico, som var af det ustridbare, gierige, troløse og svigefulde Vandaliske Folk, (hvor kan Partiskhed føre Pennen) lokkede Alaner, Suever, Vandaler og Burgundier, hvilke sidste ved denne Bevægelse ogsaa vare fremdrevne, og hvilke alle, da Orosius skrev, trykte de Galliske og Spanske Landskaber, til at gribe til Vaaben. Og haabede han, at bemestre sig Riget, imedens disse Barbarer giorde Anfald ved Rhinen og i Gallien; og skeede dette to Aar forend Rom blev taget af Alarico; Thi da nedtraade bemældte, og mange andre Folk med dem, Frankerne, ginge over Rhinen, brode ind i Gallierne, og rykte i et fort lige til Pyrenæerne, hvor de for nogen Tid standsede, og udbrededes sig i de vedliggende Lande. Tyrannen Constantinus indgik adskillige Forbund med dem, som jævnligen bleve brudte, og lod Pyrenæerne besætte ved nogle Barbarer, som forhen havde tient Keyser Honorium, hvilke ei alene gave Veyen aaben for bemældte Folk, men endog selv sloge sig til dem, og tilhobe giorde store og blodige Streifferier, og ødelagde saavel Mennesker, som Eyendele, men tilsidst delede Landene imellem sig, og ere der indtil nu, og have forladt deres Vaaben, og vendt sig til Plougen, og omgaaes nu de overblevne Romere, som deres Venner og Bundsforvandte, saa at mange Romere ville nu heller nyde iblant Barbarerne en fattig Frihed, end under Romerne udstaae en skatskyldig Bekymring. Desuden ere ved denne Leilighed, som ellers ei havde kunnet skee, Hunner, Suever, Vandaler, Burgundier omvendte til den Christne Troe. Da Gotherne siden giorde Fred med Romerne, paa Vilkaar at de skulde stride imod de andre fremmede Folk i Spanien, og bringe dem under Romernes Lydighed, forlangede Alanernes, Vandalernes og Suevernes Konger ogsaa Fred,

Aar 408.

Aar 417.

Aar 417.

tilbydende sig at give Gisler, og sigende, at de imellem sig vilde
sigte (hvilket sidste vel er et Tillæg af Skribenten), og fra den
Tid af vare ogsaa jævnlige Krige mellem dem, og søger Vallia
(Vest-Gothernes Konge) særdeles at bringe Freden til Veye.
Idatius (41) beretter, at Alaner, Vandaler og Suever brøde
Aar 409. ind i Spanien enten IV. Kal. eller III. Id. Octobris, da Honorius
ottende gang, og Theodosius tredie gang vare Borgemestere, og
at de begyndte at plyndre og dræbe, og hvorpaa fulgte Pest og
Aar 410. Hunger; At de derpaa ved Lodkastning delede Landene imellem
Aar 411. sig, saa at Vandaler og Suever nedlode sig i Gallæcien, Alaner
i Lusitanien og det Carthaginensiske Landskab, og de Vandaler,
som kaldtes Silingi, i Bætica; De Spanier, som i
Stæder og Fæstninger vare endda tilbage, underkastede sig de
Aar 416. Barbarer, som herskede i hvert Landskab. Wallia giorde, saasnart
han var bleven Gothisk Konge, Fred med Romerne, og
viiste sig en Fiende af Alaner og Vandali Silingi. Constantius,
der siden fik Honori Søster Placidia til ægte, som det synes,
fangede paa en behændig Maade den Vandaliske Konge Fredibalum
uden nogen Strid, og sendte ham til Keyser Honorium.
Aar 417. Wallia giorde for Romernes Skyld store Nederlag paa Barbarerne
Aar 418. i Spanien, og udryddede reent alle Vandalos Silingos
i Bætica, slog og Alanerne saaledes, der regierede over Vandaler
og Suever, at han dræbte deres Konge Atax, og nødde
derved de faae Overblevne til at afskaffe deres Kongeriges Navn,
og at give sig under Beskyttelse af den Vandaliske Konge Gun-
Aar 419. deric, der opholdte sig i Gallæcien. Imellem denne Gunderic og
den Svevisske Konge Hermeric opkom Krig, og bleve Sueverne
Aar 420. af de første beleyrede paa de Nervasiske Bierge; Men Vandalerne

(41) In Scalig. Eus. p. 21 & 22.

lerne ophævede denne Beleiring, nødde af den Spanske Comes Asterius og hans Vicarius Maurocellus til at forlade Gallæcien, efter at nogle af dem vare ved deres Bortgang ihielslagne i Braga, og forføyede sig til Bætica, hvor de af den Romerske Feltherre Castino, og Gothiske Hielpetropper blevs indsluttede, og bragte i stor Hungersnød, saa at de alerede lavede sig til at overgive sig, men som Castinus uforsigtigen indlod sig i et Slag med dem, og blev bedraget af sine Hielpetropper, blev han overvundet og maatte flye til Tarragona. Derpaa plyndrede Vandalerne de Baleariske Øer, fordærvede Carthago, Spartaria og Sevilla, plyndrede Spanierne, og fulde ind i Mauritanien; Men da deres Konge Gundericus, stolt, efterat han havde indtaget Sevilla, udstrakte sin Haand imod Kirken der, blev han efter Guds Dom grebet af Diævelen, og døde, (det er at sige fik et Slag), og blev efterfulgt i Regieringen af sin Broder Geiserico, som efter nogles Sigende skal have forladt den Catholske Lære, og være gaaet over til den Arianske. Marcellinus Comes (42) skriver, at Stilico formaaede ved Gaver og Penge Alaner, Suever og Vandaler til at anfalde Honorii Rige. Hos Prosper (43) finder jeg, at Vandaler og Alaner skal have ødelagt endeel af Gallierne, som Saxerne forhen havde plyndret, og at Sueverne have indtaget den største Deel af Spanien, at næsten 20000 Mænd (Romere) ere i Spanien blevne ihielslagne i Strid imod Vandalerne, (hvilket uden Tvil er henført til et urigtigt Aar, og samme Slag, som Idatius taler om ved Aar 422, allerheldst Prosper henfører til dette samme Aar 431 Vandalernes Overgang til Africa; Med mindre man vil troe, at dette Slag er holdet med Vandalis

Aar 422. Aar 425. Aar 428. Aar 408. Aar 410. Aar 431.

Ttt 3 Silingis,

(42) Ib. p. 37. Jornandes de regn. Succ. p. 238 in Murat. T. 1.

(43) Ib. p. 51.

Silingis, som der er nogen Formodning om, at have dog længe efter boet i Spanien). Olympiodorus (44) beretter, at da Vandalerne plyndrede Spanierne, bleve Romerne, som havde flygtet til de befæstede Stæder, bragte til saadan Nød, at de maatte æde hinanden. Jornandes (45) skriver, at Vandaler og Alaner forlode begge Pannonier, af Frygt for Gotherne, og at det ei skulde blive trygt for dem at boe der, saafremt de skulde komme tilbage, og begave sig til Gallien, hvorfra de dog fore efter flygtede, og droge til Spanien, erindrende sig af deres Fædres Fortælling, hvorledes den Gothiske Konge Geberich havde handlet med dem. Athaulfus fandt derfor Gallien aaben ved sin Ankomst, men som Spaniens Skiæbne gik ham til Hierte, og han besluttede, at befrie dem fra Vandalernes Streiferier, saa drog han did, og tumlede sig der om med dem, indtil sin Død; Va-
Aar 427. lia anfaldt siden Vandalerne, da Hierius og Ardaburius vare Borgemestere, som paa den Tid plyndrede overalt i Spanien; Men de ginge da over til Africa, hvorhen Valia vilde have forfulgt dem, saafremt ei et Skibbrud, som hans Flode led, havde hindret ham derfra. Isidorus (46), der selv var en Gother, og haver udi et særdeles Værk beskrevet deres Bedrifter i Spanien, fortæller, at Vallia reent ødelagde Vandalos Silingos i Batica, og bragte ogsaa Alanerne saaledes i Knibe, at de maatte underkaste sig Vandalerne i Gallicien, som de forhen havde hersket over; At Gotherne ei ved deres Nærværelse forskrækkede Vandalerne, men jog dem paa Flugt alene ved deres Rygte; At Gundericus var den første Vandaliske Konge, som herskede i Spanien, og at han regierede i en Deel af Gallicien i 18 Aar; plyndre-

(44) C. B. B. I. p. 190.
(45) De reb. Get. c. 31. 32. 33.
(46) Chron ex edit. Grotii p. 716. 73?. 735.

plyndrede de Baleariske Oer, som tilhørte Sueverne, ødelagde Carthago og Spartaria, og indtog og plyndrede Sevilla, hvor han døde betaget af Dievelen udi Indgangen af S. Vincentii Kirke, som han udrakte sin Haand imod, hvorpaa hans Broder Gesericus regierede i 40 Aar, (rettere 50), og skal først være gaaet over til den Arianiske Lære. Paulus Diaconus (47) regner Vandalerne iblant de Folk, som ere udgangne fra Tydskland. Cassiodorus (48) lader Vandaler og Alaner Aar 406 gaae over Rhinen, og bryde ind i Gallien, og Aar 409 komme til Spanien, Aar 422 en Romersk Krigshær sendes didhen imod dem. Naar jeg betænker, at 409 bliver uden al Tvil det rette Aar, da Vandalerne komme til Spanien, og forlode Gallien, saa kan ei andet end Jornandis Foregivende bortfalde, at de flyede fra Gallien for Gotherne, hvilke først nogle Aar efter komme did. Rodericus Toletanus (49), en Spansk Skribent af det 13 Seculo, paastaaer, at Valia ei gandske ødelagde Silinguerne, men at de bleve tilbage i Bætica, da de øvrige Vandaler ginge over til Africa, og at de ofte bleve plyndrede af de Sueviske Konger i Gallicien, og deres Hovedstad Sevilla undertiden forstyrret, undertiden anfaldet, saa at den aldrig kunde nyde nogen bestandig Lyksalighed, indtil den endelig blev indtaget af den Gothiske Konge Leovigildo; og derfra kaldtes indtil Skribentens Tid Bætica efter Vandalerne, Vandalia, men bedærvet Andaluzia, i hvilken er den Flod Silingius, som af Araberne kaldes Guadazelius. Men da dette om Silingernes langvarige Regimente ei bekræftes af Isidoro og Leovigildi Historie, hvor dog alle hans Krige opregnes, saa tør jeg ei heri følge Rodericum; Imidlertid

(47) H. Long. l. 1. c. 1.
(48) Chron. p. 643. 644.
(49) In Hisp. ill. t. 2. p. 158. 154. c. 22. 23.

Silingis, som der er nogen Formodning om Vanda-
efter boet i Spanien). Olympiodorus (andelige
dalerne plyndrede Spanierne, bleve er det, at
net til de befæstede Stæder, bra Scytherne
te æde hinanden. Jornandes (Men jeg for
ner forlode begge Pannonie se Flodet, med
ei skulde blive trygt for Vandalerne odre
tilbage, og begave si ter Tegn hos nogen
tede, og droge til , at dette Navn Si-
tælling, hvorl net bringe Procopium
med dem. a Mæotis. Det synes
komst, ., at den Suevisfe Konge
beslut m med sin Krigshær i et
he Singilionem i Bætica, og bemes

Aar 427. mo store Skatter af Guld og Sølv. Mon denne Andevatus ei haver været en Silinger, og mon Floden ei bor hede Silingio i Stædet for Singilio. Vel sandt, at Isidorus (52) kalder ham Andebotus, og gior ham til en Romersk General; Men baade er Navnet ei Romersk, og desuden er det vel kun en Formodning og Tillæg af Isidoro, da han i de gamle Ting ellers ei gior andet, end følge Idatium, saavidt han rækker. Sidonius Apollinaris (53) taler og om Valliæ Krige imod Vandaler og Alaner i Bætica. Gregorius Turonensis (54) fortæller efter den gamle Skribent Renatus Profuturus Frigeridus, som levede paa de Tider, nemlig i det 5 Sæculo, at den Alaniske Konge

Ved Aar 407.

Respen-

(50) Plinius l. 3. c. 22. p. 372. l. 6. c. 6. p. 661. c. 18. p. 677.
(51) P. 23.
(52) Chron. p. 737.
(53) Paneg. Ant. v. 362—364.
(54) L. 2. col. 61.

..ndial kom Vandalerne til Hielp, med hvilke det ellers hav-
.. ude, efterat de i et Slag imod Frankerne havde tabt
..ænd, tilligemed deres Konge Godegisilus.

§. VI.

..andalerne ere gangne over til Africa, derom ere de ..er ei eenige. Prosper (55) opgiver det Aar 431. ..eller 429, ligesom man beregner hans Aar til, ... at det 30 Honorii Aar hos ham, og det første ..es sammen, hvilket Theodosii den yngres ..ſe, og beretter Idatius tilligemed, at de alt ..res Familier ginge fra Kysterne i Bætica ..Africa, og at deres Konge Gaiseric fik ... ..tod færdig til at gaae over, at den Sue.. ..migarius ødelagde de nærmeste Provincier, hvorpaa han me.. nogle af sine Folk vendte tilbage, og naaede ham i Lusita-nien; Slog og mange af hans Folk ihiel ved Merida, og ..dde ham til at begive sig paa Floden Anas, hvor han drukne-de, hvorpaa Gaiseric fortsatte sin engang begyndte Overgang. Ved Aar 444 og 445 fortæller han, at Vandalerne komme ufor-modentligen til Skibs til Turonium i Gallicien, og bortførte der-fra mange Familier. Dette viser, at de, i det mindste efter de-res Ankomst til Africa, have været søevante, hvilket endnu mere beviſes af deres store Søetog til Rom Aar 455, og af det En-nodius (57) siger, at Vinden føyede sig for Theodericus, til at straffe Vandalernes Røverier, (i Italien og Sicilien), saa at de i Stæden for den aarlige Afgift lode sig nu nøye med hans

Femte Sæde i Africa, og noget om de-res Sæder.

(55) P. 52.
(56) P. 22 — 24.
(57) Ap. Sirm. t. 1. col. 1610.

tid er det dog vist, at Andaluzien haver faaet Navn af Vandalerne, hvilket er underligt nok, saafremt de efter den almindelige Beretning ikkun have boet der saa kort. Mærkeligt er det, at udi Venetia i Italien var en Flod, kaldet Silis; At Scytherne selv kaldte Tanain Silin, og ligeledes Jaxartem (50); Men jeg tor dog ei udlede Silingernes Navn fra nogen af disse Floder, med mindre man vilde antage Procopii Mening, at Vandalerne være komne fra Mæotis, hvortil man dog ei finder Tegn hos nogen anden Skribent. Det er ei heller umueligt, at dette Navn Silingi, har, foruden andre Aarsager, kunnet bringe Procopium paa de Tanker, at føre Vandalerne fra Mæotis. Det synes mig og særdeles, at Idatius (51) beretter, at den Suevische Konge Rechila overvandt Aar 438 Andevotum med sin Krigshær i et aabenbare Slag ved den Flod Singilionem i Bætica, og bemestrede sig hans store Skatter af Guld og Sølv. Mon denne Andevotus ei haver været en Silinger, og mon Floden ei bør hede Silingio i Stædet for Singilio. Vel sandt, at Isidorus (52) kalder ham Andebotus, og gior ham til en Romersk General; Men baade er Navnet ei Romersk, og desuden er det vel kun en Formodning og Tillæg af Isidoro, da han i de gamle Ting ellers ei gior andet, end følge Idatium, saavidt han rækker. Sidonius Apollinaris (53) taler og om Valliæ Krige imod Vandaler og Alaner i Bætica. Gregorius Turonensis (54) fortæller efter den gamle Skribent Renatus Profuturus Frigeridus, som levede paa de Tider, nemlig i det 5 Sæculo, at den Alaniske Konge

Ved Aar 407.

Respen-

(50) Plinius l. 3. c. 22. p. 372. l. 6. c. 6. p. 661. c. 18. p. 677.
(51) P. 23.
(52) Chron. p. 737.
(53) Paneg. Ant. v. 362 — 364.
(54) L. 2. col. 61.

Respendial kom Vandalerne til Hielp, med hvilke det ellers havde været ude, efterat de i et Slag imod Frankerne havde tabt 20000 Mænd, tilligemed deres Konge Godegisilas.

§. VI.

Femte Sæde i Africa, og noget om deres Sæder.

Naar Vandalerne ere gangne over til Africa, derom ere de gamle Skribenter ei eenige. Prosper (55) opgiver det Aar 431. Idatius (56) 428 eller 429, ligesom man beregner hans Aar til; thi det kan hænde, at det 30 Honorii Aar hos ham, og det første Valentiniani bør slaaes sammen, hvilket Theodosii den yngres Døds Aar synes at vise, og beretter Idatius tilligemed, at de alt i Maji Maaned med deres Familier ginge fra Kysterne i Bætica over til Mauritanien og Africa, og at deres Konge Gaiseric fik at vide, just da han stod færdig til at gaae over, at den Sueder Hermigerius ødelagde de nærmeste Provincier, hvorpaa han med nogle af sine Folk vendte tilbage, og naaede ham i Lusitanien; Slog og mange af hans Folk ihiel ved Merida, og nødde ham til at begive sig paa Floden Anas, hvor han druknede, hvorpaa Gaiseric fortsatte sin engang begyndte Overgang. Ved Aar 444 og 445 fortæller han, at Vandalerne komme uformodentligen til Skibs til Turonium i Gallicien, og bortførte derfra mange Familier. Dette viser, at de, i det mindste efter deres Ankomst til Africa, have været søevante, hvilket endnu mere bevises af deres store Søetog til Rom Aar 455, og af det Ennodius (57) siger, at Vinden føyede sig for Theodericus, til at straffe Vandalernes Roverier, (i Italien og Sicilien), saa at de i Stæden for den aarlige Afgift lode sig nu nøye med hans

(55) P. 52.
(56) P. 22 — 24.
(57) Ap. Sirm. t. 1. col. 1610.

Venskab. Men at de endog have giort Søetog, imedens de boede i Spanien, sees af det jeg forhen haver anført, at de plyndrede de Baleariske Øer. Hvorledes derfore Autor Historiæ Miscellæ (58) kan skrive (om Alaner og Vandaler), at fra den Tid af, at Bonifacius faldt i Unaade, blev Havet aabnet for de Folk, som tilforn ei havde vist at bruge Skibe, ved det de bleve kaldte til Hielp af de stridende Parter, begriber jeg ikke. Jornandes (59) og Cassiodorus (60) vidne, at Vandalerne ginge over til Africa Aar 427, og da den første venteligen haver taget dette af den sidstes store Historie om Gotherne, som er bortkommet, hvilket bliver saa meget rimeligere, som den sidste haver samme Aarstal i sin Krønike, saa er jeg tilbøyelig til at ansee dette Aarstal for det rigtigste, efterdi Cassiodorus, som Cantzler hos de Ost-Gothiske Konger, maae have været bedre underrettet om Barbarernes Historie, end andre Skribenter paa de Tider, og hermed kan maaskee endog Idatius forsones, naar man antager, at han af Theodosii Magni sidste Regierings Aar, og Honorii første, haver giort tvende Aar, endskiønt ingen af dem haver været ret fuldt, men begge henhørt til 395; og paa saadan Maade bliver det og det 427 Aar hos Idatium, da Vandalerne ginge over til Africa. Da Idatius haver levet paa de Tider, og som et øyensynligt Vidne giver bedre og flere Efterretninger om Barbarernes Sager i Spanien, end nogen anden Skribent, saa bør man ei vige fra ham, eller letteligen antage noget, som strider imod ham. Jornandes fortæller end videre, at Gizeric var af en maadelig

(58) Ap. Murat. t. 1. p. 94.
(59) De reb. Get. c. 32 & 33.
(60) Chron. p. 644.

drig Vært, og at han haltede formedelst et Fald med en Hest, at han var dybsindig, talede lidet, en Foragter af al Vellyst, hastig til Vrede, begiærlig efter Eyendele, og vidste forsigtigen at handle i Statssager med Folkene, at legge Grundvold til Ueenighed, og at opvække Had imellem dem. Da han skulde til at døe, kaldte han alle sine Sønner for sig, og formanede dem til ei at blive ueenige af Begiærlighed efter Riget, men altid at lade den ældste, og hver efter sin Orden komme til Regimentet. Ved at iagttage dette i mange Aar, besadde de lykkeligen Riget, uden indbyrdes Krige, som hos de andre Folk, indtil Gelimer den siette efter Gizeric, ham iberegnet, brød denne Orden, og med Vold rev Riget til sig. Jornandes fortæller ogsaa, hvorledes Bonifacius, Romersk Statholder i Africa, kaldte Vandalerne did over, hvilket tilligemed deres Bedrifter der jeg vil forbigaae, saasom det vilde føre mig alt for langt fra mit Forehavende. Oft bemeldte Procopius (61) fortæller, at efter Rygtet skal Gizeric have dræbt sin Broder Gontharin, men at Vandalerne sige dette imod, og berette at han skal være blevet i Spanien fanget udi et Slag af Germanis, og ophængt (ved Germaner forstaaer Procopius gemeenligen Franker, men da de endda ei vare komne saa vidt, at de kunde giøre Indfald i Spanien, saa kan han ei sigte til dem paa dette Sted, og haver venteligen derfore forstaaet Suever, som boede da i Spanien; men den heele Fortælling er urigtig, naar man vil holde sig, som man bør, til de Tiders Skribent Idatium, som lader ham hastigen døe i en Kirke i Sevilla); At

Uuu 2 Gizeric

(61) B. Vand. l. 1. c. 3. p. 349. c. 5. p. 352. 353. c. 7. p. 357. c. 8. p. 358. 359. c. 22. 376, som skal være 379 & 380. l. 2. c. 6. p. 394.

Gizeric haver allene fort Krigene i Africa, efter at Gonthæris var strax efter Overgangen død der, (da han dog døde i Spanien forend de ginge over); At han lod nedrive alle Stæders Mure i Africa, undtagen om Carthago, paa det at Africanerne, som vare Romersk sindede, ei skulde sætte sig fast paa noget befæsted Sted, og Romerne ei heller, ved at indtage noget saadant, giore Vandalerne Skade; At han overgav alle rige og fornemme Africaner med deres faste Gods og Eyendele sine Sønner til Trælle (eller rettere Lehn, saa at de vel beholdte det, men maatte under visse Vilkaar erkiende hans Sønner for Overherrer), hvorimod han fratog alle de andre Africaner deres Agre, som vare mange og skiønne, og deelte dem ud til Vandalerne, og kaldtes de Agre endda i Procopii Tid Vandalernes Dele, og herved bleve de forrige Besiddere bragte til den yderste Armod, hvorimod de havde Frihed til at begive sig did, hvorhen de lystede; At alle de Agre, som hans Sønner og Vandalerne besadde, vare fri for alle Paalæg, hvorimod af de slette Agre, som han lod deres forrige Besiddere beholde, bleve krævede saadanne Skatter, at deres Eyermænd havde næsten intet tilovers; At han lod mange dømme til Landflygtighed, og ei faae fra Livet, under Paaskud af adskillige Misgierninger; hvoriblant den ansaaes for den største, at skiule sine Penge; At han satte 80 Anførere, som han kaldte Chiliarcher ɔ: det er Anførere af 1000 Mænd, over Vandalerne og Alanerne, paa det at man skulde troe at han havde 80000 Mænd, da han dog ei havde over 50000, hvorvel de med Tiden meget forøgede sig, saavel ved Børns Avling, som ved at tage andre Barbarer i Selskab med sig; At Alaner og de flere Barbarer begrebes siden under det almindelige Navn af Vandaler, undtagen Maurerne; At

han

han siden giorde jævnlige Søetog til Sicilien, Italien, Illyricum, Peloponnesum, Grækenland og dens Øer, og sagde engang til sin Styrmand, som spurgde til hvilket Folk han vilde at han skulde seyle: Til det, som Gud er vred paa; At han giorde saadant Testamente, at den Vandaliske Throne altid skulde tilfalde den Prinds, som i lige Linie stammede fra ham, og var ældst af Aar; At Honoric hans Eftermand gemeenligen forfulgte de rette Troende, lod dem brænde, og afskiære Tungerne; At den fierde Konge Trasamund søgte ved Æres-Betieninger og Gavmildhed at formaae dem til at falde fra Troen, saa og ved at lade dem, som havde forseet sig, frie for den fortiente Straf, men at Krigsfolket dog prygledе Præsterne, brugte dem til alle gemene Forretninger, og satte deres Heste ind i Kirkerne; Og at af Vandalerne, da de forlode under Godigiscli Anførsel for Hungers skyld deres Bolig, bleve dog nogle tilbage af Ladhed, og finge siden Overflodighed, og hørte med Glæde, hvorledes deres Camerader havde indtaget Africa; At de frygtede for at enten disse selv, eller deres Afkom skulde uddrives fra Africa; og saa vende hiem til deres Fødeland, hvorover de sendte Gesandtere til Gizeric, og forlangede, at han vilde afstaae til dem Rettigheden til det gamle Land, paa det at de kunde have retmæssig Besiddelse og Ret dertil, og ei tage i Betænkning at døe for det, om nogen vilde angribe dem, men denne Begiæring blev dem afslaaet efter en gammel, forstandig og fornem Mands Raad; At det Vandaliske Navn og Hukommelse var udi Procopii Tid forgaaet i deres eget Fæderneland, og troer jeg, bliver han ved, at de enten, fordi de vare faae i Tallet, ere blevne udryddede af de hosboende Barbarer, eller og blevne mængede iblant dem, og have derved tabt deres Navne; Ei heller

tid er det dog vist, at Andaluzien haver faaet Navn af Vandalerne, hvilket er underligt nok, saafremt de efter den almindelige Beretning ikkun have boet der saa kort. Mærkeligt er det, at udi Venetia i Italien var en Flod, kaldet Silis; At Scytherne selv kaldte Tanain Silin, og ligeledes Jaxartem (50); Men jeg tør dog ei udlede Silingernes Navn fra nogen af disse Floder, med mindre man vilde antage Procopii Mening, at Vandalerne vare komne fra Mæotis, hvortil man dog ei finder Tegn hos nogen anden Skribent. Det er ei heller umueligt, at dette Navn Silingi, har, foruden andre Aarsager, kunnet bringe Procopium paa de Tanker, at føre Vandalerne fra Mæotis. Det synes mig og særdeles, at Idatius (51) berettet, at den Suevitske Konge Rechila overvandt Aar 438 Andevotum med sin Krigshær i et aabenbare Slag ved den Flod Singilionem i Bætica, og bemestrede sig hans store Skatter af Guld og Sølv. Mon denne Andevotus ei haver været en Silinger, og mon Floden ei bør hede Silingio i Stædet for Singilio. Vel sandt, at Isidorus (52) kalder ham Andebotus, og giør ham til en Romersk General; Men baade er Navnet ei Romersk, og desuden er det vel kun en Formodning og Tillæg af Isidoro, da han i de gamle Ting ellers ei giør andet, end følge Idatium, saavidt han rækker. Sidonius Apollinaris (53) taler og om Valliæ Krige imod Vandaler og Alaner i Bætica. Gregorius Turonensis (54) fortæller efter den gamle Skribent Renatus Profuturus Frigeridus, som levede paa de Tider, nemlig i det 5 Sæculo, at den Alaniske Konge

Ved Aar 407.

Respen-

(50) Plinius l. 3. c. 22. p. 372. l. 6. c. 6. p. 661. c. 18. p. 677.
(51) P. 23.
(52) Chron. p. 737.
(53) Paneg. Ant. v. 362 — 364.
(54) L. 2. col. 61.

Respendial kom Vandalerne til Hielp, med hvilke det ellers havde været ude, efterat de i et Slag imod Frankerne havde tabt 20000 Mænd, tilligemed deres Konge Godegisilus.

§. VI.

Femte Sæde i Africa, og noget om deres Sæder.

Naar Vandalerne ere gangne over til Africa, derom ere de gamle Skribenter ei eenige. Prosper (55) opgiver det Aar 431. Idatius (56) 428 eller 429, ligesom man beregner hans Aar til; thi det kan hænde, at det 30 Honorii Aar hos ham, og det første Valentiniani bør slaaes sammen, hvilket Theodosii den yngres Døds Aar synes at vise, og beretter Idatius tilligemed, at de alt i Maji Maaned med deres Familier ginge fra Kysterne i Bætica over til Mauritanien og Africa, og at deres Konge Gaiseric fik at vide, just da han stod færdig til at gaae over, at den Sueder Hermigarius ødelagde de nærmeste Provincier, hvorpaa han med nogle af sine Folk vendte tilbage, og naaede ham i Lusitanien; Slog og mange af hans Folk ihiel ved Merida, og nødde ham til at begive sig paa Floden Anas, hvor han druknede, hvorpaa Gaiseric fortsatte sin engang begyndte Overgang. Ved Aar 444 og 445 fortæller han, at Vandalerne komme uformodentligen til Skibs til Turonium i Gallicien, og bortførte derfra mange Familier. Dette viser, at de, i det mindste efter deres Ankomst til Africa, have været søevante, hvilket endnu mere bevises af deres store Søetog til Rom Aar 455, og af det Ennodius (57) siger, at Vinden føyede sig for Theodericus, til at straffe Vandalernes Roverier, (i Italien og Sicilien), saa at de i Stæden for den aarlige Afgift lode sig nu nøye med hans

(55) P. 52.
(56) P. 22 — 24.
(57) Ap. Sirm. t. 1. col. 1610.

Venskab. Men at de endog have giort Søtog, imedens de boede i Spanien, sees af det jeg forhen haver anført, at de plyndrede de Baleariske Øer. Hvorledes derfore Autor Historiæ Miscellæ (58) kan skrive (om Alaner og Vandaler), at fra den Tid af, at Bonifacius faldt i Unaade, blev Havet aabnet for de Folk, som tilforn ei havde vist at bruge Skibe, ved det de bleve kaldte til Hielp af de stridende Parter, begriber jeg ikke. Jornandes (59) og Cassiodorus (60) vidne, at Vandalerne ginge over til Africa Aar 427, og da den første venteligen haver taget dette af den sidstes store Historie om Gotherne, som er bortkommet, hvilket bliver saa meget rimeligere, som den sidste haver samme Aarstal i sin Krønike, saa er jeg tilbøyelig til at ansee dette Aarstal for det rigtigste, efterdi Cassiodorus, som Cantzler hos de Ost-Gothiske Konger, maae have været bedre underrettet om Barbarernes Historie, end andre Skribenter paa de Tider, og hermed kan maaskee endog Idatius forenes, naar man antager, at han af Theodosii Magni sidste Regierings Aar, og Honorii første, haver giort tvende Aar, endskiønt ingen af dem haver været et fuldt, men begge henhørt til 395; og paa saadan Maade bliver det og det 427 Aar hos Idatium, da Vandalerne ginge over til Africa. Da Idatius haver levet paa de Tider, og som et øyensynligt Vidne giver bedre og flere Efterretninger om Barbarernes Sager i Spanien, end nogen anden Skribent, saa bør man ei vige fra ham, eller letteligen antage noget, som strider imod ham. Jornandes fortæller end videre, at Gizeric var af en maadelig

(58) Ap. Murat. t. 1. p. 94.
(59) De reb. Get. c. 32 & 33.
(60) Chron. p. 644.

drig Vært, og at han haltede formedelst et Fald med en Hest, at han var dybsindig, talede lidet, en Foragter af al Vellyst; hastig til Vrede, begiærlig efter Eyendele, og vidste forsigtigen at handle i Statssager med Folkene, at legge Grundvold til Ueenighed, og at opvække Had imellem dem. Da han skulde til at døe, kaldte han alle sine Sønner for sig, og formanede dem til ei at blive ueenige af Begiærlighed efter Riget, men altid at lade den ældste, og hver efter sin Orden komme til Regimentet. Ved at iagttage dette i mange Aar, besadde de lykkeligen Riget, uden indbyrdes Krige, som hos de andre Folk, indtil Gelimer den siette efter Gizeric, ham iberegnet, brød denne Orden, og med Vold rev Riget til sig. Jornandes fortæller ogsaa, hvorledes Bonifacius, Romersk Statholder i Africa, kaldte Vandalerne did over, hvilket tilligemed deres Bedrifter der jeg vil forbigaae, saasom det vilde føre mig alt for langt fra mit Forehavende. Oft bemældte Procopius (61) fortæller, at efter Rygtet skal Gizeric have dræbt sin Broder Gontharin, men at Vandalerne sige dette imod, og berette at han skal være blevet i Spanien fanget udi et Slag af Germanis, og ophængt (ved Germaner forstaaer Procopius gemeenligen Franker, men da de endda ei vare komne saa vidt, at de kunde giøre Indfald i Spanien, saa kan han ei sigte til dem paa dette Sted, og haver venteligen derfore forstaaet Suever, som boede da i Spanien; men den heele Fortælling er urigtig, naar man vil holde sig, som man bør, til de Tiders Skribent Idatium, som lader ham hastigen døe i en Kirke i Sevilla); At

 Gizeric

(61) B. Vand. l. 1. c. 3. p. 349. c. 5. p. 352. 353. c. 7. p. 357. c. 8. p. 358. 359. c. 22. 376, som skal være 379 & 380. l. 2. c. 6. p. 394.

Gizeric haver allene fort Krigene i Africa, efter at Gontharis var strax efter Overgangen død der, (da han dog døde i Spanien forend de ginge over); At han lod nedrive alle Stæders Mure i Africa, undtagen om Carthago, paa det at Africanerne, som vare Romersk sindede, ei skulde sætte sig fast paa noget befæsted Sted, og Romerne ei heller, ved at indtage noget saadant, giøre Vandalerne Skade; At han overgav alle rige og fornemme Africaner med deres faste Gods og Eyendele sine Sønner til Trælle (eller rettere Lehn, saa at de vel beholdte det, men maatte under visse Vilkaar erkiende hans Sønner for Overherrer), hvorimod han fratog alle de andre Africaner deres Agre, som vare mange og skiønne, og deelte dem ud til Vandalerne, og kaldtes de Agre endda i Procopii Tid Vandalernes Dele, og herved bleve de forrige Besiddere bragte til den yderste Armod, hvorimod de havde Frihed til at begive sig did, hvorhen de lystede; At alle de Agre, som hans Sønner og Vandalerne besadde, vare fri for alle Paalæg, hvorimod af de slette Agre, som han lod deres forrige Besiddere beholde, bleve krævede saadanne Skatter, at deres Eyermænd havde næsten intet tilovers; At han lod mange dømme til Landsflygtighed, og ei faae fra Livet, under Paaskud af adskillige Misgierninger, hvoriblant den ansaaes for den største, at skiule sine Penge; At han satte 80 Anførere, som han kaldte Chiliarcher o: det er Anførere af 1000 Mænd, over Vandalerne og Alanerne, paa det at man skulde troe at han havde 80000 Mænd, da han dog ei havde over 50000, hvorvel de med Tiden meget forøgede sig, saavel ved Børns Avling, som ved at tage andre Barbarer i Selskab med sig; At Alaner og de flere Barbarer begrebes siden under det almindelige Navn af Vandaler, undtagen Maurerne; At

han

han siden giorde jævnlige Søetog til Sicilien, Italien, Illyricum, Peloponnesum, Grækenland og dens Øer, og sagde eengang til sin Styrmand, som spurgde til hvilket Folk han vilde at han skulde seyle: Til det, som Gud er vred paa; At han giorde saadant Testamente, at den Vandaliske Throne altid skulde tilfalde den Prinds, som i lige Linie stammede fra ham, og var ældst af Aar; At Honoric hans Eftermand gemeenligen forfulgte de rette Troende, lod dem brænde, og afskiære Tungerne; At den fierde Konge Trasamund søgte ved Æres-Betieninger og Gavmildhed at formaae dem til at falde fra Troen, saa og ved at lade dem, som havde forseet sig, frie for den fortiente Straf, men at Krigsfolket dog pryglede Præsterne, brugte dem til alle gemene Forretninger, og satte deres Heste ind i Kirkerne; Og at af Vandalerne, da de forlode under Godigiscli Anførsel for Hungers skyld deres Bolig, bleve dog nogle tilbage af Ladhed, og finge siden Overflodighed, og hørte med Glæde, hvorledes deres Camerader havde indtaget Africa; At de frygtede for at enten disse selv, eller deres Afkom skulde uddrives fra Africa; og saa vende hiem til deres Fødeland, hvorover de sendte Gesandtere til Gizeric, og forlangede, at han vilde afstaae til dem Rettigheden til det gamle Land, paa det at de kunde have retmæssig Besiddelse og Ret dertil, og ei tage i Betænkning at døe for det, om nogen vilde angribe dem, men denne Begiæring blev dem afslaaet efter en gammel, forstandig og fornem Mands Raad; At det Vandaliske Navn og Hukommelse var udi Procopii Tid forgaaet i deres eget Fæderneland, og troer jeg, bliver han ved, at de enten, fordi de vare faae i Tallet, ere blevne udryddede af de hosboende Barbarer, eller og blevne mængede iblant dem, og have derved tabt deres Navne; Ei heller

ler finge de i Sinde at vende tilbage til Europa, og til deres Fædernéland, da dem fejlede Skibe, men de maatte blive i Africa, og der lide Straf for deres forbigangne Misgierninger mod Romerne, og særdeles imod Indvaanerne af Zante, hvilke Giseric, efter at han havde giort et ulykkeligt Tog imod Tænarum paa Peloponneso, angreb fuld af Vrede, ihielslog mange af dem, og bortførte 500, hvilke han, da han var midt paa det Adriatiske Hav, lod hugge i Stykker, og udkaste i Havet. (Af denne mærkelige Tildragelse sees, at Barbarerne have iagttaget mere Orden og Billighed, end man almindeligen forestiller sig, og at der haver været vedligeholdt temmelig Omgang imellem de udvandrende og tilbage blivende Barbarer, hvor langt de end vare skilte fra hinanden; Antager man at Vandalerne have boet ved Mæotis, saa bliver dette i Henseende til Tiden ei saa forunderligt, thi da have de først draget ud derfra omtrent Aar 405; Men holder man for, at ved Mæotis bør forstaaes Østersøen, deres ældste Sæde, saa bliver det meget forunderligere, thi da sees heraf, at de Tilbageblivende have, endskiønt de fra Midten af det andet Sæculo af vare skilte fra deres Landsmænd, dog vedligeholdt i saa lang Tid Omgangen med dem; Den Ort, som Procopius sætter imellem Slaverne og Varnerne, just paa de Kanter, hvor Vandaler, Burgundier og Semnoner havde boet, kommer og overeens med det han her siger, at det bleve kun faae tilbage, og at de i hans Tid ei fandtes mere), og at intet Folk levede overdaadigere end Vandalerne, ligesom intet tarveligere end Maurerne; Thi fra den Tid de havde indtaget Africa, betiente de sig dagligen af Badstuer, og opsøgte baade til Lands og Vands alt hvad som kunde giøre deres Bord lekkert, ginge i gyldene og silke Klæder, vare gandske hengivne til

Skuespil

Skuespil og Circi Fornøyelser, og fornemmeligen til Jagt; vare overflødigen forsynede med Dandsere og Mimer, og nøde alle muelige Fornøyelser af Musique og theatralske Forestillinger; Mange af dem boede i deylige og vandrige Hanger; De giorde ofte Giæstebuder sig imellem, og vare meget hengivne til Fruentimmer (og denne Forandring fra deres gamle, kydske og strænge Sæder maae vel fornemmeligen tilskrives deres Riges Undergang). Malchus (62) vidner dog, at de først forfulde til Overdaadighed efter Genserici Død, og at de da aflode at underholde Krigshære, som vare stedse færdige ved alle forekommende Leiligheder, saa at man derfore bar ei mere Frygt for dem i Rom. Jeg haver forhen (63) i Anledning af Gotherne anført noget af Salviano, Vandalernes Sæder angaaende, nu vil jeg anføre mere af ham (64), og vidner han da, at Vandalerne vare meget kydske, men derimod ei meget tapre, saa at man kunde sige, at de vare de svageste af alle Barbarer; at de ei lode sig overvinde af Africanernes skiændige Vellyster, men søgte endog at forbedre dem, saa at de afskaffede der al unaturlig Vellyst, og tvunge alle Skiøger til at gifte sig. Hos Cassiodorum (65) finder jeg, at de Vandaliske Konger i Africa have ogsaa været af den Asdingiske Stamme. Dette skriver den Ost-Gothiske Konge Athalaricus, og legger til, at det havde været en Formerelse af deres Adelskab, om de havde beholdt den Amaliske Prindsesse Amalafrida hos sig. Victor Vitensis (66), som haver skrevet un-

der

(62) C. B. t. 1. p. 65.

(63) §. 48.

(64) L. 7. p. 160. 179. 182. 183.

(65) Var. l. 9. ep. 1.

(66) Hist. Pers. Vand. ex edit. Ruinarti Venetiis 4to 1732. p. 3. 4. 5. 6. 8. 10. l. 2. p. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. l. 4. p. 33. 34. 35. 36. l. 5. p. 38. 40. 43.

der den Vandaliske Konge Huneric, beretter: At saasnart Geisericus var kommet over til Africa, lod han tælle alle, saavel gamle, som unge, Mænd, som Qvinder, Herrer, som Trælle, og beløbe de sig til 80000, hvilke de uvidende ansee for lutter Soldater, da dog de Stridbares Tal var udi Skribentens Tid ringe og svag; At Vandalerne plyndrede, brændte og myrdte allevegne i Africa, sparede ei Kirker, og huggede Frugttræer om; hvad de ei kunde opbrænde, nedreve de, og ødelagde saaledes adskillige Bygninger, endog i Carthago selv; At Geiseric befoel, at enhver udi Carthago skulde frembære sit Guld, Sølv, Ædelstene og kostbare Klæder, at han beholdt for sig selv de Landskaber Byzacene, Abantane, Getulien og en Deel af Numidien, men uddelede ved Reb (det er Maalning, en Sædvane, som ofte forekommer i vore gamle Love), Zeugitane til sin Krigshær; At han afstod Sicilien til Odoacer, som derfor maatte give ham Skat; At han, saavel som hans Søn Huneric, grueligen forfulgte de rette Troende, hvorpaa anføres bevisvelige Beviser; At der iblant Vandali vare nogle, som kaldtes Millenarii (de samme, som Procopii Chillarchi); At Huneric lod brænde mange Manichæer, hvilket Skribenten roser, og paalagde haarde Skatter; At Anledningen til Hunerics Forfølgelse var, at man i det østlige Keyserdom ei vilde give Arianerne samme Religions Frihed, som han gav de rette Troende hos sig, og at de allevegne bleve haardeligen forfulgte af de rette Troende; At mange Vandaler vare rette Troende, endog af Hof-Folk; At Huneric og Geiseric grueligen forfulgte deres egne Paarørende, og at den første desuden lod dræbe mange af sine Undersaatter; At han paa en uanstændig og grusom Maade behandlede Nonnerne, beskyldende dem for at ligge i med Bisperne;

ne; At han paa engang forviiste til Ørken 4976 Bisper, Præster og Diakner, og andre Kirkens Lemmer, og sagde om en Bisp, der for Alder og Svaghed ei kunde ride, at man da kunde binde ham til Oxer, som kunde slæbe ham afsted; At Hunerix skrev sig saavel Alanernes, som Vandalernes Konge; At han forbød, at ingen maatte huse nogen af de landflygtige Bisper, under Straf at brændes med sit heele Huus; At han engang, da de beklagede sig for ham, lod Ryttere ride ud paa dem, saa at mange af dem bleve nedtraadde; At han lod Fruentimmer, og fornemmeligen fornemme, som vare af de ret Troende, nøgne fremvise til Spektakul; At han i denne Forfølgelse lod afskiære Hænder, Fødder, Næse og Øren, og udstikke Øynene; Og at de Arianske Bisper, Præste og Clerker vare grummere end Kongen selv, og løbe om med Sværde, for at pine de ret Troende. Han opregner og en Deel Vandaliske Navne: Adduit, Vitarit, Godagis, Theoderic, Gento, Heldic, Camut, Hunerix, Cubad. En Anonymus (67) fra de Tider, om det ei er Victor selv, skriver, at den Arianske Bisp Cyrila bragte Kongen til denne Forfølgelse, foregivende at han ei kunde leve længe og rolig, med mindre han giorde det. En Kronike (68), som slutter med 534, vidner, at det grumme Vandaliske, Alaniske og Gothiske Folk gik over til Africa (hvoraf man kan slutte, at nogle Gother have fulgt dem). Hvorledes Keyser Justinianus ved sin store Feltherre Belisarium overvandt den sidste Vandaliske Konge Gelimer, og giorde Aar 534 Ende paa det Vandaliske Rige i Africa, er en bekiendt Sag, og tilfulde beskrevet af andre. At Vandaler vare i Romersk Tieneste, endog efter at de havde bemestret sig Africa,

(67) Ad cal. Victoris p. 54.
(68) Ib. p. 60.

kan man slutte deraf, at Theophanes (69) fortæller ved Aar 446, at Joannes, med Tilnavn Vandalus, giorde i Rom Opror mod Valentinianum, men blev fanget af Theodosii Feltherrer. Underligt er det, at Keyser Constantinus (70) skriver, at Vandaler eller Africaner indtoge Capua, hvorpaa den blev beboet af Longobarder, men atter indtaget af Africaner, og derpaa af Bisp Landulpho en nye Bye bygget, som var 73 Aar gammel, da Constantinus skrev dette. Det er klart, at Saracenerne i Africa forstaaes herved, hvoraf jeg slutter, at der længe efter have endda været en Deel Vandaler tilovers i Africa; Allerheldst Genesius (71) skriver ogsaa, at Vandaler vare iblant de mange Folk, som Thomas ved Aar 820 havde til Hielp imod Keyser Michael Balbus, og hvorved paa det Sted ei heller andre kan forstaaes end Saracenerne fra Africa.

§. VII.

De nyere Skribenteres Meninger om Vandalerne.

De fleste nyere (72) mene, at det Vandaliske Navn betyder saa meget som Vandrere, af deres ustadige Levemaade, fordi de vandrede fra et Land til et andet, men herimod kan indvendes, at de bare alerede dette Navn, da de boede ved Østersøen, og sadde længe der stille. Nogle (73) ville lede dem fra Vendsyssel i Jylland, men uden Vidnesbyrd af nogen gammel Skribent.

(69) C. B. t. 6. p. 67.
(70) De adm. imp. C. B. t. 22. c. 27. p. 69.
(71) L. 2. p. 15. C. B. t. 24.
(72) Arpi Them. Cimbr. p. 192. Sufridi Petri Ant. Frisc. L. 2. p. 480. Schilt. thes. ant. Teut. t. 3. p. 834. v. Waudali. Skinneri Etym. nom. v. Vandali. Sahlstedts Store-Tuna p. 15. Wachteri gloss. v. Vandali col. 1759. Becani orig. p. 782.
(73) Arpi ib. p. 193.

dent. Andre (74) blande dem og Vender sammen. Hvo der haver Lyst til at læse underlige Etymologier af deres Navn, kan ikkun efterslaae Prætorium (75), som og gior dem til et Slavisk Folk, og regner urætteligen til dem Angler, Rugier, Langobarder ꝛc. Mascov (76) haver meget vel samlet det meste henhørende til den Vandaliske Historie, og med megen Critique oplyst det. Hvorfra Suffridus Petrus (77) haver taget den heel urigtige Beretning, at Vandalerne Aar 183 indtoge Ost- og Vest-Phalen, skal jeg ei kunne sige, med mindre den Sammenblanding af Vender og Vandaler, som Crantzius alerede haver giort, har givet ham en svag Anledning dertil; Ja han gaaer endog saa vidt, at giøre Vandaler til samme Folk og Navn som Ost- og Vest-Valer. Cluverius (78) vil, at de Vandaler, som angrebe Romerne, bestode egentligen af Suardoner, Eudoser, Nuithoner og Sidiner, men det er en blot, og derhos uhældig, Giætning, thi Tacitus gior de tre første Folk til Suever. Junius (79) udleder deres Navn af Dal, og saasom han finder mange Landskaber i Norge, der endes med Dal, saa slutter han heraf, at de ere komne fra Norge, og Dalekarlien. Schwartz (80) vil, at det Vendiske Rige kaldes saa ofte i Middelalderen det Vandaliske, fordi Vandalerne endda udgiorde de fleste Indvaanere, (men

(74) Prætorii O. Goth. l. 3. p. 2. Hachenbergi Germ. med. p. 4.

(75) Ib. p. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 11.

(76) Gesch. d. Teut. App. t. 2. p. 27 — 42.

(77) Ant. Fris. l. 1. p. 104 & 105. l. 2. p. 458. 469. 479.

(78) Germ. ant. l. 3. p. 207. Speneri not. Germ. ant. l. 4. c. 1. p. 150.

(79) Batavia p. 371.

(80) Pommersch. Lehn-Hist. p. 19.

kan man [illegible] hvor kommer det sig da, at det Vendiske Sprog er der bleven saa lidet mænget med Tydsk, og mon det ei er sikrere, at holde sig til den Mening, at Middelalderen og end mere de nyere have af Bildskrivere kaldet Venderne Vandaler, baade for Navnenes Liighed, saa og fordi Vandalerne havde forhen boet i Pommern), og anfører, at mange Landsbyer i Pommern endnu kaldes Vandalik. Skinner (81) holder dem for et Scandisk og Germanisk Folk. Jordan (82) mener at Vandaler have boet langt nord i Polen fra Weixelen til Dnieper, og befattet mange Folk under sig, og ei blevne fordrevne af Hunerne i deres store Indfald, men først forladt de Egne Aar 406; Men alt dette har ingen Grund. Holenius (83) giør sig megen Umag med at føre dem fra Scandinavien, og i sær fra Dalekarlien, og vil stadfæste den Etymologie af Dal. Mærkeligt er det, at han anfører en sker ven Islandsk Wilhialm Siods Saga, hvorudi siges, at Vandalerne beboede en Egn i Pannonien ved den Flod Crysum, som han mener at være Jornandis Grisia, men den flod i Dacien. Det forstaaer sig, at Rudbeck (84) søger Vandalernes Sæde i Sverrige, og giør han dem kun til et Hundare der. Christ (85) vil giøre Suever og Vandaler til eet, saa at de samme Folk bleve først kaldte Suever, og siden Vandaler, og grunder sin Mening fornemlig derpaa, at begge Folks Navne skulde betyde et svævende og omvandrende Folk, men de gamle Skribenter skille imellem dem begge; Dog vil jeg ei nægte, at jo de gamle Skriben-

(81) Etym. nom. v. Vandali.
(82) Orig. Slav. p. 99.
(83) Diss. post. de Dalekarlis, p. 96 & 118.
(84) Atlant. t. 2. p. 187.
(85) De Langob. c. 2. not. 2. Steffens v. Teutschl. p. 17 — 23.

Skribenter undertiden kaldte visse Vandaliske Folk Suever, for deres Levemaade, da man finder, at de have strakt det Sueviske Navn meget vidt, ja til Folk af alle tre Tydske Hovedstammer. Otrokocsi (86) udleder deres Navn af det Ungerske Sprog, hvor Vándorlós betyder en Omvankende, hvilket er artigt nok. Schwartz (87) viser, at Landet imellem Peene og Rügen er i det 12 Sæculo bleven kaldet Terra Pitne, som han slutter at være en Levning af det Assipitter have tilforn boet der, hvilke han forklarer ved de til Soes farende Pitter og af Asc ɔ: et Skib. Eccard (88) udleder deres Navn af det Ord: Vand ɔ: Aqva, og gior dem til Suever, og mener at de efter Cimbrernes Bortgang have opfyldt deres Halvøe; Forklarer deres tvende Anførere hos Paulum Assum og Ambrum ved de Folk Asser, og ved andre, der skal have boet ved Amber eller Emmer Floden i Westphalen. Sahlstedt (89) mener, at Vandaler have ogsaa ibiant andre Stæder behoet det Sogn Store Tuna i Sverrige i Dalerne; Jeg kan tænke ligesaavel som Scyther, Nordmænd, Langobarder og Gother, som han og mener at have boet der. Zschackwitz (90) strækker Vandalerne lige fra Elven til Duna, og regner Frankerne til dem. Underligt er det, naar Somner (91) gior Cwener hos Other til Vender, eller Vandaler, som han kalder dem, da dog derved forstaaes Cajaner. Becanus (92) gior Vandalerne til usle Omstrippere, og forklarer adskillige Mands Navne hos dem

(86) Orig. Hung. t. 3. p. 25.
(87) Geogr. d. Nord. Teut. p. 14.
(88) Orig. Germ. p. 197.
(89) Store Tuna p. 15.
(90) Teut. Alt. p. 36 & 129.
(91) Dict. Sax. v. Cwenland.
(92) Orig. p. 785 & 786.

hvor kommer det sig da, at det Vendiske Sprog er der bleven saa lidet mænget med Tydsk, og mon det ei er sikrere, at holde sig til den Mening, at Middelalderen og end mere de nyere have af Vildfarelse kaldet Venderne Vandaler, baade for Navnenes Lighed, saa og fordi Vandalerne havde forhen boet i Pommern), og anfører, at mange Landsbyer i Pommern endnu kaldes Vandalitz. Skinner (81) holder dem for et Scandisk og Germanisk Folk. Jordan (82) mener at Vandaler have boet langt nord i Polen fra Weixelen til Dnieper, og befattet mange Folk under sig, og ei blevne fordrevne af Hunerne i deres store Indfald, men først forladt de Egne Aar 406; Men alt dette har ingen Grund. Holenius (83) giør sig megen Umag med at føre dem fra Scandinavien, og i sær fra Dalekarlien, og vil stadfæste den Etymologie af Dal. Mærkeligt er det, at han anfører en skreven Islandsk Wilhialm Siods Saga, hvorudi siges, at Vandalerne beboede en Egn i Pannonien ved den Flod Crysum, som han mener at være Jornandis Grisia, men den flod i Dacien. Det forstaaer sig, at Rudbeck (84) søger Vandalernes Sæde i Sverrige, og giør han dem kun til et Hundare der. Christ (85) vil giøre Suever og Vandaler til eet, saa at de samme Folk bleve først kaldte Suever, og siden Vandaler, og grunder sin Mening fornemlig derpaa, at begge Folks Navne skulde betyde et svævende og omvandrende Folk, men de gamle Skribenter skille imellem dem begge; Dog vil jeg ei nægte, at jo de gamle Skriben-

(81) Etym. nom. v. Vandali.
(82) Orig. Slav. p. 99.
(83) Diss. post. de Dalekarlis. p. 96 & 118.
(84) Atlant. t. 2. p. 187.
(85) De Langob. c. 2. not. 2. Steffens v. Lenestil. p. 17 — 23.

Skribenter undertiden kaldte visse Vandaliske Folk Suever, for deres Levemaade, da man finder, at de have strakt det Sueviske Navn meget vidt, ja til Folk af alle tre Tydske Hovedstammer. Otrokocsi (86) udleder deres Navn af det Ungerske Sprog, hvor Vándorlós betyder en Omvankende, hvilket er artigt nok. Schwartz (87) viser, at Landet imellem Peene og Rügen er i det 12 Seculo bleven kaldet Terra Pitne, som han slutter at være en Levning af det Asfipitter have tilforn boet der, hvilke han forklarer ved de til Soes farende Pitter og af Asc ɔ: et Skib. Eccard (88) udleder deres Navn af det Ord: Vand ɔ: Aqva, og gior dem til Suever, og mener at de efter Cimbrernes Bortgang have opfyldt deres Halvoe; Forklarer deres tvende Anforere hos Paulum Assum og Ambrum ved de Folk Asser, og ved andre, der skal have boet ved Amber eller Emmer Floden i Westphalen. Sahlstedt (89) mener, at Vandaler have ogsaa iblant andre Stæder beboet det Sogn Store Tuna i Sverrige i Dalerne; Jeg kan tænke ligesaavel som Scyther, Nordmænd, Langobarder og Gother, som han og mener at have boet der. Zschackwitz (90) strækker Vandalerne lige fra Elven til Duna, og regner Frankerne til dem. Underligt er det, naar Somner (91) gior Cwener hos Other til Vender, eller Vandaler, som han kalder dem, da dog derved forstaaes Cajaner. Becanus (92) gior Vandalerne til usle Omstrippere, og forklarer adskillige Mands Navne hos dem

(86) Orig. Hung. t. 3. p. 25.
(87) Geogr. d. Nord. Teut. p. 14.
(88) Orig. Germ. p. 197.
(89) Store Tuna p. 15.
(90) Teut. Alt. p. 36 & 129.
(91) Dict. Sax. v. Cwenland.
(92) Orig. p. 785 & 786.

dem af det Tydske Sprog. Beehr (93), og de fleste Meklenborgske Skribenter paastaae, at Vandalerne have boet i Meklenborg, og at de Meklenborgske Fyrster stamme fra deres Konger, og fra Asdingerne. Danckwerth (94) leder ogsaa deres Navn ud fra Vand, og lader dem beboe hele Sydkysten af Østersøen, lige indtil Estherne, og formener at Wagriens Navn er ved en Fordærvelse giort af dem. Brechenmacher (95) mener og, at de Navne Suever og Vandaler ere brugte i flæng for de samme Folk, da de betyde det samme, nemlig omvankende, indtil det sidste blev de Suevers Navn, som boede ved Havet, men det første almindeligt for alle. Den berømte Bünau (96) er af samme Mening; og haver ellers overmaade vel samlet, hvad som vedkommer de Vandaliske Konger, fra Godigisclo af indtil Gelimer.

(93) Res Mecleburg. col. 28.
(94) Schlesw. Holst. Beschr. p. 195.
(95) In thes. rer. Suev. t. 1. p. 88 & 89.
(96) Teutsche Hist. Th. 1. p. 40. Th. 2. p. 791 — 819.

IX. Capi-

IX. Capitel.

Om Burgundier.

§. 1.

Den ældste Skribent, som nævner dette Folk, er Strabo (1), om det ogsaa er rigtigt, at forandre Mugilones hos ham til Burgundiones. Han opregner dem iblant de Folk, som Marobodaus undertvang, og da hans Hovedsæde var i Bøhmen, og han derhos efter Strabonis eget Vidnesbyrd undertvang Lygier (der boede i Slesien), Semnoner, (som boede i det Brandenborgske), Guttones, (som boede i Preussen), saa er det meget rimeligt, at Burgundier, som beboede en Deel af Brandenborg og Stor-Polen indtil Weixelen, maatte ogsaa bukke for ham. Plinius (2) kalder dem Burgundiones, og udgiver dem for en Green af den store Vindiliske Stamme, (og da Gotherne vare, efter hans Inddeelning, ogsaa en Green deraf, saa følger heraf, at Burgundier vare beslægtede med Gotherne). Tacitus (3) nævner dem ikke, men derimod Burii, hvilke Eccard (4) anseer for de samme som Burgundier. Dog da Tacitus ei alene kalder dem Suever, men endog vidner, at de havde Suevernes Sæder og Sprog, saa drister jeg mig ei hertil; Thi stammer det nu værende SuevisTe fra det gamle, som man ei vel kan twi-

Deres ældste Sæde var i en Deel af det Brandenborgske og Stor-Polen fra Oderen indtil Weixelen.

Ved Aar 20.

Ved Aar 77.

Ved Aar 100.

le

(1) L. 7. p. 445.
(2) L. 4. t. 1. p. 477.
(3) T. 2. Germ. p. 673.
(4) Orig. Germ. p. 97 & 444.

ke paa, saa har det gamle været meget adskilt fra Gothernes Sprog, som og rimeligen har været Burgundiernes. Tacitus haver vel altsaa begrebet Burgundierne under Gotherne, og udeladt dem, som han giør med saa mange andre Folk. Hertil kommer, at Burii synes alerede i Trajani Tider at have været de Romerske Grændser meget nær, og i Marci Aurelii og Commodi saa nær, at de maatte love ei at komme Dacien nær paa fem Mile; hvorimod man finder at Burgundier have efter den Tid beboet deres gamle Land. Dog kan gierne være, at da Burii vare allierede med Romerne, og boede dem nær i det 2 Sæculo, saa har Navnets Lighed giort, at man har forvexlet dem med Burgundier, og at deraf er opkommet den urigtige

Ved Aar 145. Sagn, at de sidste stammede fra Romerne. Ptolemæus (5) vidner, at Buguntæ boede inde i Landet fra Semnonerne og Floden Suevus, (hvorved her maae forstaaes Oderen selv, efter som den inde i Landet har kun een Arm, hvorimod den ved sit Udløb haver to, ja tre, saa at man gierne kan giøre den ene til Suevus, og den anden til Viadrus; Og at Viadrus eller Oderen er bleven kaldet Suevus har sin gode Grund, siden den flod igiennem saa mange Suevisske Folk) indtil Weixelen, og at norden for dem boede Ailouaiones (uden Tvil Taciti Lemovii, og efter min Formening Vandalerne, hvilken kunde bekræftes derved, om Lemovii havde Navn af det Grækiske Ord λίμνη ɔ: en Morads, en indelukt Søe, og Ailouaiones af ἕλη ɔ: en Morads, thi deraf kunde man slutte, at Vandali havde Navn af Vand, og at de andre tvende Navne vare kun Grækiske Oversættelser, saa og derved finde Aarsag, hvi Ptolemæus aldeles ei nævner dem, og Tacitus kun paa et uventelig Stæd, men ei naar han

(5) L. 2. c. 11. p. 58. l. 3. c. 5. p. 81.

han beskriver de Tydske Folks Sæde,) og norden for dem igien Ruticlii ɔ: Rugii fra Oderen indtil Weixelen. Ved denne sidste Leilighed kalder han dem Buntunta; Og neden for dem, nemlig Buntunter, boede Luti Omani, (hvilke uden Tvil ere Taciti Manimi, et Lygisk Folk, og Luti det Tydske Leute; og da nu Lygii have efter Anseende boet i Slesien, og Rugii uden Tvil i Bag-Pommern, saa maae Burgundier nodvendigen have boet imellem i Brandenborg og Polen) hvor han atter kalder dem Buguntæ (og dette Folk maae nodvendigen have været Burgundier, thi da de efter Plinii Udsigende hørte til den Vindiliske Stamme, som beboede Nord Øst Kanterne af Tydskland, saa kommer Beliggenheden af Ptolemæi Bugunter meget nær den Burgundierne maae have havt. Vel sandt, at Forskiellen er temmelig stor imellem Bugunter og Burgundier, men dog ei saa stor, at den jo ved Copiist-Feyl kan have indsneget sig i Ptolemæo, som vrimler af saadanne, og som endog paa dette samme Stæd bekræftes, ved det han kalder det samme Folk to gange Bugunter, og engang Buntunter. Paa et andet Sted nævner han Phrugundiones i Sarmatien, og sætter dem ved Weixelen, og oven for dem Bulanes, men neden for dem Avarini ved Weixelens Udspring, folgeligen omtrent i Lille-Polen. Da Navnet er nu saa aldeles det samme, som Plinii Burgundiones, saa kan jeg ei troe andet end at det haver været eet Folk, eller rettere de sidste en Colonie, eller en Deel af de forste; Men om de siden kort efter nævnte Burgiones, som boede nærmere de Carpathiske Bierge, ere de samme (thi det hænder undertiden Ptolemæo at nævne eet Folk paa adskilte Stæder efter sine adskillige Efterretninger), eller atter en Colonie, eller og ei have noget med dem tilfælles, skal jeg ei sige. Vel finder man et Burgundisk

Andet Sæde i Lille-Polen.

hvor kommer det sig da, at det Vendiske Sprog er der bleven saa lidet mænget med Tydsk, og mon det ei er sikrere, at holde sig til den Mening, at Middelalderen og end mere de nyere have af Vildfarelse kaldet Venderne Vandaler, baade for Navnenes Lighed, saa og fordi Vandalerne havde forhen boet i Pommern), og anfører, at mange Landsbyer i Pommern endnu kaldes Vandalitz. Skinner (81) holder dem for et Scandisk og Germanisk Folk. Jorden (82) mener at Vandaler have boet langt nord i Polen fra Weixelen til Dnieper, og befattet mange Folk under sig, og ei blevne fordrevne af Hunerne i deres store Indfald, men først forladt de Egne Aar 406; Men alt dette har ingen Grund. Holenius (83) giør sig megen Umag med at føre dem fra Scandinavien, og i sær fra Dalekarlien, og vil stadfæste den Etymologie af Dal. Mærkeligt er det, at han anfører en skreven Islandsk Wilhialm Siods Saga, hvorudi siges, at Vandalerne beboede en Egn i Pannonien ved den Flod Crysum, som han mener at være Jornandis Grisia, men den flod i Dacien. Det forstaaer sig, at Rudbeck (84) søger Vandalernes Sæde i Sverrige, og giør han dem kun til et Hundare der. Christ (85) vil giøre Suever og Vandaler til eet, saa at de samme Folk bleve først kaldte Suever, og siden Vandaler, og grunder sin Mening fornemlig derpaa, at begge Folks Navne skulde betyde et svævende og omvandrende Folk, men de gamle Skribenter skille imellem dem begge; Dog vil jeg ei nægte, at jo de gamle

Skriben-

(81) Etym. nom. v. Vandali.
(82) Orig. Slav. p. 99.
(83) Diss. post. de Dalekarlis. p. 96 & 118.
(84) Atlant. t. 2. p. 187.
(85) De Langob. c. 2. not. 2. Steffens v. Teutschl. p. 17 — 23.

Skribenter undertiden kaldte visse Vandaliske Folk Suever, for deres Levemaade, da man finder, at de have strakt det Sueviske Navn meget vidt, ja til Folk af alle tre Tydske Hovedstammer. Otrokocsi (86) udleder deres Navn af det Ungerske Sprog, hvor Vándorlós betyder en Omvankende, hvilket er artigt nok. Schwartz (87) viser, at Landet imellem Peene og Rügen er i det 12 Seculo bleven kaldet Terra Pitne, som han slutter at være en Levning af det Assipitter have tilforn boet der, hvilke han forklarer ved de til Soes farende Pitter og af Asc ɔ: et Skib. Eccard (88) udleder deres Navn af det Ord: Vand ɔ: Aqva, og gior dem til Suever, og mener at de efter Cimbrernes Bortgang have opfyldt deres Halvoe; Forklarer deres tvende Anførere hos Paulum Assum og Ambrum ved de Folk Asser, og ved andre, der skal have boet ved Amber eller Emmer Floden i Westphalen. Sahlstedt (89) mener, at Vandaler have ogsaa iblant andre Stæder beboet det Sogn Store Tuna i Sverrige i Dalerne; Jeg kan tænke ligesaavel som Scyther, Nordmænd, Langobarder og Gother, som han og mener at have boet der. Zschackwitz (90) strækker Vandalerne lige fra Elven til Duna, og regner Frankerne til dem. Underligt er det, naar Somner (91) gior Cwener hos Other til Vender, eller Vandaler, som han kalder dem, da dog derved forstaaes Cajaner. Becanus (92) gior Vandalerne til usle Omstrippere, og forklarer adskillige Mands Navne hos

 dem

(86) Orig. Hung. t. 3. p. 25.
(87) Geogr. d. Nord. Teut. p. 14.
(88) Orig. Germ. p. 197.
(89) Store Tuna p. 15.
(90) Teut. Alt. p. 36 & 129.
(91) Dict. Sax. v. Cwenland.
(92) Orig. p. 785 & 786.

dem af det Tydske Sprog. Beehr (93), og de fleste Meklenborgske Skribenter paastaae, at Vandalerne have boet i Meklenborg, og at de Meklenborgske Fyrster stamme fra deres Konger, og fra Aedingerne. Danckwerth (94) leder ogsaa deres Navn ud fra Vand, og lader dem beboe hele Sydkysten af Østersøen, lige indtil Estherne, og formener at Wagriens Navn er ved en Fordærvelse giort af dem. Brechenmacher (95) mener og, at de Navne Suever og Vandaler ere brugte i flæng for de samme Folk, da de betyde det samme, nemlig omvankende, indtil det sidste blev de Suevers Navn, som boede ved Havet, men det første almindeligt for alle. Den berømte Bünau (96) er af samme Mening; og haver ellers overmaade vel samlet, hvad som vedkommer de Vandalske Konger, fra Godigisclo af indtil Gelimer.

(93) Res Mecleburg. col. 28.
(94) Schlesw. Holst. Beschr. p. 195.
(95) In thes. rer. Suev. t. 1. p. 88 & 89.
(96) Teutsche Hist. Th. 1. p. 40. Th. 2. p. 791 — 819.

IX. Capi-

IX. Capitel.

Om Burgundier.

§. 1.

Deres ældste Sæde var i en Deel af det Brandenborgske og Stor-Polen fra Oderen indtil Weixelen.
Ved Aar 20.

Den ældste Skribent, som nævner dette Folk, er Strabo (1), om det ogsaa er rigtigt, at forandre Mugilones hos ham til Burgundiones. Han opregner dem iblant de Folk, som Marobuduus undertvang, og da hans Hovedsæde var i Bøhmen, og han derhos efter Strabonis eget Vidnesbyrd undertvang Lygier (der boede i Slesien), Semnoner, (som boede i det Brandenborgske), Guttones, (som boede i Preussen), saa er det meget rimeligt, at Burgundier, som beboede en Deel af Brandenborg og Stor-Polen indtil Weixelen, maatte ogsaa bukke for ham. Plinius (2) kalder dem Burgundiones, og udgiver dem for en Green af den store Vindiliske Stamme, (og da Gotherne vare, efter hans Inddeelning, ogsaa en Green deraf, saa følger heraf, at Burgundier vare beslægtede med Gotherne). Tacitus (3) nævner dem ikke, men derimod Burii, hvilke Eccard (4) anseer for de samme som Burgundier. Dog da Tacitus ei alene kalder dem Suever, men endog vidner, at de havde Suevernes Sæder og Sprog, saa drister jeg mig ei hertil; Thi stammer det nu værende Suevisske fra det gamle, som man ei vel kan tvile

Ved Aar 77.

Ved Aar 100.

(1) L. 7. p. 445.
(2) L. 4. t. 1. p. 477.
(3) T. 2. Germ. p. 673.
(4) Orig. Germ. p. 97 & 444.

ke paa, saa har det gamle været meget adskilt fra Gothernes Sprog, som og rimeligen har været Burgundiernes. Tacitus haver vel altsaa begreben Burgundierne under Gotherne, og udeladt dem, som han gior med saa mange andre Folk. Hertil kommer, at Burii synes allerede i Trajani Tider at have været de Romerske Grændser meget nær, og i Marci Aurelii og Commodi saa nær, at de maatte love ei at komme Dacien nær paa fem Mile; hvorimod man finder at Burgundier have efter den Tid beboet deres gamle Land. Dog kan gierne være, at da Burii vare allierede med Romerne, og boede dem nær i det 2 Sæculo, saa har Navnets Lighed giort, at man har forvexlet dem med Burgundier, og at deraf er opkommet den urigtige Sagn, at de sidste stammede fra Romerne. Ptolemæus (5) vidner, at Buguntæ boede inde i Landet fra Semnonerne og Floden Suevus, (hvorved her maae forstaaes Oderen selv, efter som den inde i Landet har kun een Arm, hvorimod den ved sit Udløb haver to, ja tre, saa at man gierne kan giøre den ene til Suevus, og den anden til Viadrus; Og at Viadrus eller Oderen er bleven kaldet Suevus har sin gode Grund, siden den flyd igiennem saa mange Suevisfe Folk) indtil Weixelen, og at norden for dem boede Ailouaiones (uden Tvil Taciti Lemovii, og efter min Formening Vandalerne, hvilken kunde bekræftes derved, om Lemovii havde Navn af det Grækiske Ord λίμνη ɔ: en Morads, en indelukt Søe, og Ailouaiones af ἕλη ɔ: en Morads, thi deraf kunde man slutte, at Vandali havde Navn af Vand, og at de andre tvende Navne vare kun Grækiske Oversættelser, saa og derved finde Aarsag, hvi Ptolemæus aldeles ei nævner dem, og Tacitus kun paa et uventelig Stæd, men ei naar han

Ved Aar 145.

(5) L. 2. c. 11. p. 58. l. 3. c. 1. p. 81.

han beskriver de Tydske Folks Sæde,) og norden for dem igien Ruticlii ɔ: Rugii fra Oderen indtil Weixelen. Ved denne sidste Leilighed kalder han dem Buntuntæ; Og neden for dem, nemlig Buntunter, boede Luti Omani, (hvilke uden Tvil ere Taciti Manimi, et Lygisk Folk, og Luti det Tydske Leute; og da nu Lygii have efter Anseende boet i Slesien, og Rugii uden Tvil i Bag-Pommern, saa maae Burgundier nødvendigen have boet imellem i Brandenborg og Polen) hvor han atter kalder dem Buguntæ (og dette Folk maae nødvendigen have været Burgundier, thi da de efter Plinii Udsigende hørte til den Vindiliske Stamme, som beboede Nord Ost Kanterne af Tydskland, saa kommer Beliggenheden af Ptolemæi Bugunter meget nær den Burgundierne maae have havt. Vel sandt, at Forskiællen er temmelig stor imellem Bugunter og Burgundier, men dog ei saa stor, at den jo ved Copiist-Feyl kan have indsneget sig i Ptolemæo, som vrimler af saadanne, og som endog paa dette samme Stæd bekræftes, ved det han kalder det samme Folk to gange Bugunter, og engang Buntunter. Paa et andet Sted nævner han Phrugundiones i Sarmatien, og sætter dem ved Weixelen, og oven for dem Bulanes, men neden for dem Avarini ved Weixelens Udspring, følgeligen omtrent i Lille-Polen. Da Navnet er nu saa aldeles det samme, som Plinii Burgundiones, saa kan jeg ei troe andet end at det haver været eet Folk, eller rettere de sidste en Colonie, eller en Deel af de første; Men om de siden kort efter nævnte Burgiones, som boede nærmere de Carpathiske Bierge, ere de samme (thi det hænder undertiden Ptolemæo at nævne eet Folk paa adskilte Stæder efter sine adskillige Efterretninger), eller atter en Colonie, eller og ei have noget med dem tilfælles, skal jeg ei sige. Vel finder man et Burgundisk

Andet Sæde i Lille-Polen.

gundisk Folk iblant Hunerne, men jeg troer ei, at de hade været noget af disse, da man ei mærker at Hunerne boede saa tilligen saa meget langt frem i Europa. Da Longobarderne antraadde deres Tog, droge de fra Mauringa ɔ: Pommern til Goland ɔ: Gothland i Preussen, derfra til Bathaib ɔ: enten Gepidernes Land ved Weixelen, eller og Vandalernes i Bohmen, og endelig til Burgundaib ɔ: Burgundiernes Land, og siden til Anshabet ɔ: Anternes Land, det nu værende Podolien og Ukraine indtil det sorte Hav; og boede i hver af disse nogle Aar (6). Efter denne Vey at domme, forstaaes ved Burgundaib Burgundiernes Sæde i Lille Polen; Og tænker jeg at Longobarderne have boet der omtrent i Midten af det fierde Sæculo.

Ved Aar 350. Jormandes (7) skriver at den Gepidiske Konge Fastida odelagde næsten reent Burgundiones, og indtog deres Land (hvilket omtrent maae være skeet ved Aar 240, og haver uden al Tvil foraarsaget Burgundiernes Flytning til Bohmen). Mamertinus

Ved Aar 300. (8) skriver, at beslægtede Folk fra Mædris indtil Donaus Udspring og Elven angrebe og odelagde hinanden, og at Burgundiones deriblant bemestrede sig med stor Forliis Alamanernes Land, hvilke igien søgte at indtage det. Da nu disse sidste boede paa de Tider alerede imellem Donau, Rhinen og Meinen, saa sees heraf hvor vidt Burgundier havde alerede trængt frem; og at det derfore er ei urimeligt, at de havde alerede forladt deres Sæde i Lille-Polen, da Longobarderne nedsode sig der, eller

Ved Aar 290. i det mindste at dog kun faae have da boet der. For den Tid skulle de efter samme Skribents Vidnesbyrd have, tilligemed Alama-

(6) P. Diaconi Hist. Lang. l. 1. c. 13.
(7) De reb. Get. c. 17.
(8) Paneg. p. 50 & 92. 8.

Alamanerne, alerede giort Indfald i Gallien, og truet den aldeles med Undergang, men blevet baade ved Hunger og ved Pest nødde til at vende tilbage. For denne Tid endnu har Keyser Probus selv stridet imod Burgunder og Vandiler, og overvundet dem ved en Krigs-List, og sendt de Fangne til Britannien, hvilket jeg altsammen haver fortalt i Vandalernes Historie. Ved at overveye alt dette falder jeg paa de Tanker, at Burgundierne have i det tredie Sæculo forladt deres Sæde i Lille-Polen, og nedladt sig i Bøhmen hos Vandalerne, og siden trukket sig igiennem Frankenland til Alamanerne, hos hvilke de først have boet fredeligen, men siden ere komne i Krig med dem. Hieronymus (9) optegner Burgundiones iblant de Folk, som ved Stiliconis Forræderie forstyrrede Landet mellem Alperne og Pyrenæerne, Rhinen og Oceanum, det er at sige Gallien, og antegner paa et andet Sted, at længe forhen, nemlig Aar 373, neddroge omtrent 60000 Burgundiones til Rhinen, som aldrig tilforn var seet. Omtrent ved de Tider, i Slutningen af det fierde, og Begyndelsen af det femte Sæculo, sætter Julius Orator (10) Burbundiones, som han kalder dem, imellem Tutuntii (hvilke jeg ei kiender, saafremt de ei ere Tungri) og Armilausini, et Folk, som i Tabula Peutingeriana sættes norden for Donau, omtrent i Ober-Pfaltz og Frankenland; Og Æthicus (11) Burgundiones imellem Langiones (uden Tvil Lygii) og Gepider. Vilde man følge disse Skribenter, som man neppe kan giøre, da de, enten ved deres egne eller Copiisternes Skyld, følge ingen vis Orden; saa maatte Burgundierne have efter den første boet paa disse Tider omtrent i Hessen, men efter den sidste i Øvre-Ungarn.

Ved Aar 280.

Tredie Sæde i Bøhmen.

Ved Aar 410.

Aar 373.

Yyy 2 §. II.

(9) Op. t. 1. p. 93. in Scalig. Euf. p. 187.
(10) P. 13.
(11) P. 45.

§. 11.

Fierde Sæde i Franken-land. Aar 357. Ammianus Marcellinus (12), en Skribent som levede paa de Tider, skriver, at Julianus, da han drog fra Maynz ind i Alemanernes Land, som til det Landskab Capellatium eller Palas, efterat han havde først draget igiennem den med sig forbundne Kong Hortarii Lande, og siden plyndret i de Kongers Lande, som vare ham imod, og at der stode Grændse-Stenene imellem Alamanner og Burgundier. Af dette mærkværdige Stæd sees, at de saa kaldte barbariske Folk have ei været saa aldeles grove, som man forestiller sig dem, efterdi de, hvor meget de end synes at have vandret om, have dog havt fastsatte og afmaalede Grændser. Dernæst seer man heraf, at Burgundier have da maat boe omtrent i Frankenland, efterdi Juliani Marche synes at have gaaet fra Maynz ad Neckar til. Heraf slutter jeg, at de have begivet sig fra Bohmen did, maaskee allerede da de i Maximiniani Tid vare forenede med Alamanerne, eller og at dette haver just været det Land, som de toge fra Alamanerne. Maaskee og, at de saa kaldte Armalausi i Tabula Peutingeriana have været en Green af dem, eller og de selv under dette Navn, da bemældte Folk komme ellers sielden for. Isidorus (13) siger, at Armelausa var en Slags Klædning, der var aaben for og bag, og kun lukket over Skuldrene, og burde egentligen udtales Armiclausa. Paulinus (14) synes at give tilkiende, at Armilausa var meget rød. Maaskee at Burgundier have gaaet med saadan Dragt, og deraf faaet dette Navn. Du Cange (15) haver samlet noget

(12) L. 18. p. 127. l. 28. p. 376. 377. l. 30. p. 429.
(13) Orig. l. 19. c. 22.
(14) Op. t. 1. p. 96. Ep. 17 ad Severum.
(15) Gloss. t. 1. p. 336 v. Armilausa.

noget, og Cambden (16) har lidt om Dragten Armilausa. Julius Orator (17) sætter Folket Armilausini imellem Burbundiones, det er Burgundiones, og Marcomanner, og Æthicus (18) Armolai imellem Gippider og Manianos ɔ: Alemanner. Hanselman (19) haver vist, at Capellatium og Palas have ligget i det Hohenlohiske ved Oiringen, Pfadelbach &c. og Kocher Floden, som falder i Neckar, og at Burgundier have da boet osten for i Frankenland, og at Palas haver Navn af die Pfal Hecke, en gammel Forskandsning, som Romerne havde giort, fornemmelig i Hadriani og Probi Tider, paa de Kanter, og uden for hvilken Burgundierne boede. Han viser og, at Alemanni ei stamme fra de Galliske Overlobere, om hvilke Tacitus taler, men holder dem fornemmelig for Catter. Paa et andet Stæd skriver Ammianus, at Keyset Valentinianus den ældre opeggede Burgundierne imod Alamannerne, og at de vare et stridbart og talrigt Folk, og derfore skrækkelige for deres Naboer. Denne Keyser skrev ofte Breve til deres Konger, og opmintrede dem til at angribe Alamannerne, lovende, at han paa samme Tid vilde gaae over Rhinen imod dem. Hans Breve bleve vel imodtagne, baade fordi Burgundierne vidste sig at være fra gammel Tid Romernes Afkom, saa og fordi der var bestandig Trætte imellem dem og Alamannerne om Saltværkerne og Grændserne. En udvalgt Krigshær gik derfore af dem lige til Rhinen, og opvakte derved stor Frygt iblant vore Folk, saasom Keyseren var endda Aar 370.

 i Færd

(16) Remains p. 233.
(17) P. 13.
(18) P. 45.
(19) Wie weit die Römer in Ost-Franken gedrungen sind. f. 1768. Præf.)( )(3. op. ip. p. 122 — 129. p. 170 &c. §. 117. p. 175.

i Færd med at oprette Befæstninger, og hans Krigshær ei var samlet. De biede noget, men som hverken Keyseren kom, ei heller noget af hans Løfter blev opfyldt, saa sendte de Gesandtere for at udbede sig Hielp paa deres Tilbagemarche, paa det at de kunde have Ryggen frie. Men da de mærkede, at man opholdt dem med Omsvøb, droge de bedrøvede og forbittrede bort; Hvorpaa deres Konger, som de der vare blevne bedragne, rasede imod deres Fanger, dræbte dem alle, og vendte til deres eget Land igien. En Konge kaldes hos dem med et almindeligt Navn Hendinos, og bliver efter en gammel Skik afsat, om Krigens Lykke vakler under ham, eller om Aarsgroden slaaer feyl, (en Skik, som seer meget Nordisk ud). Deres øverste Præst kaldes Sinistus, og er bestandig i sit Embede, og ei underkastet nogen Forandring, som Kongerne. Forommeldte Burgundiske Indfald foraarsagede, at Alamannerne adspredede sig af Frygt, hvilket gav Romerne Anledning, at slaae mange ihiel, og bortføre endeel fangne til Italien. (Siden Burgundier og Alamaner vare i Strid sammen om Saltværker, saa have de venteligen ligget paa Grændserne, og som saadanne findes fra umindelige Tider i den Schwabiske Stad Hall, der ligger paa Grændsen af Schwaben og Frankenland, og dens Beliggenhed stemmer temmelig vel overeens med hvad jeg forhen haver anført om Burgundiers og Alamaners Grændser paa de Kanter, saa er jeg af de Tanker, at de have været i bemeldte Bye. Socrates (20) skriver, at det barbariske Folk Burgunziones boede paa hin Side Rhinen, levede roligt, og uden Forretninger, saasom de alle vare Tømmermænd, og nærede sig derved; Men at Hunnerne ofte fulde ind i deres Land, plyndrede det, og dræbte mange

af

(20) L. 7. c. 30. p. 371.

af dem. Herover besluttede de at tage deres Tilflugt til en Gud, og som de mærkede at de Christnes hialp altid sine, saa bleve de eendrægteligen Christne, og lode sig døbe af en Gallisk Bisp, efterat de vare blevne i syv Dage underrettede af ham i Troen. Derpaa anfaldte de Hunnerne uformodentligen, og finge en let Seyer over dem, endskiønt de vare kun tre tusinde, og dræbte 10000 af dem, ved det deres Konge Optar var ved Fraadserie qvalt om Natten; Og skal dette være skeet omtrent Aar 430. Valesius (21) anmærker herved, at denne Optar er uden Tvil Jornandis Oetar, Atilæ Farbroder. Enhver indseer vel ellers letteligen, at udi denne Socratis Fortælling ere adskillige Feyl i Henseende til Burgundiernes Levemaade, hvorvel jeg derhos ei vil nægte, at de jo vel kan have i sær lagt sig efter Tømmer-Mænds Arbeyd. Aar 430 boede Burgundierne alerede i Gallien, og ei mere i Tydskland, som Socrates her skriver. Og efter Orosii Sigende have de alerede maat være Christne for 417; At Ammianus vil, at Burgundierne skulle selv have holdt sig for en Romersk Afkom, igiendrives ved alt det hidindtil af mig anførte, men da noget haver ventelligen dog maat give ham Anledning hertil, saa slutter jeg heraf, at der maae have været en nøye Forbindelse imellem dem og Romerne, hvilket baade stadfæstes ved den lange Tid, at man ei finder at de have ført Krige med hinanden, saa og ved denne Foreening imellem dem imod Alamanerne, som Ammianus her anfører. Maaskee og at den Forbindelse, som var imellem Romerne og Burii, hvilke Dio (22) kalder Burri, under Trajano, Marco og Commodo haver givet Anledning til dette Rygte om Burgundiernes Herkomst, og at Ammianus haver blandet Burgunder og Burrier sammen, hvilke

(21) Annot. ad Socrat. p. 89.
(22) L. 68. p. 1125. l. 71. p. 1188. l. 72. p. 1204 og 1205.

hvilke sidste dog vare Suever, og havde deres Sprog (23), da de første upaatvileligen hørte derimod til den Gothiske eller Vandaliske Stamme. Man seer og af denne Ammiani Fortælling, at dette Folk haver, paa de Tider i det mindste, havt mere end een Konge, og at hans Magt haver været temmelig indskrænket, saa at de have baaret større Ærbødighed for Præsterne, ligesom Tacitus skriver om de gamle Tydske i Almindelighed. Paa et andet Stæd skriver Ammianus, at den Alamaniske Konge Macrianus undgik Burgundierne, som Keyser Valentinianus havde hidset op imod ham. Vel anfører han dette under Aar 375, men da det skeer i Anledning af Keyserens Død, og ved korteligen at opregne hans fornemste Bedrifter, saa er det klart, at det enten maae vedkomme 370, som det eneste Aar, til hvilket han henfører Burgundiers og Alamaners Krige, eller og 373, da Hieronymus lader Burgundier drage til Rhinen, om han og haver rigtigen anført Aaret. Orosius (24) tiener til at forklare hvorledes Ammianus vil have det forstaaet, at Burgundierne vare Romernes Afkom, naar han skriver: 80000 bevæbnede Burgundiones, et nyt Navn af nye Fiender, satte sig under Valentiniano ved Rhinens Bredde. De vare, da de inderste Deele af Germanien bleve undertvungne, forlagde af Druso og Tiberio, Augusti antagne Sønner, i Fæstningerne, og blevne til et stort Folk, og deraf faaet Navn, saasom de Boliger, der ligge langs ved Grændsen, kaldes Burgi; og Gallien kan nu vidne, at deres Hær er stærk og skadelig, saasom de opholde sig der, som i deres Eyendeel, hvorvel de ved Guds Forsyn ere nu (og han skrev ved Aar 418) blevne Catholiker, og adlyde

vore

(23) Tacitus T. 2. Germ. p. 673.

(24) L. 7. c. 32. p. 549 & 550. c. 32. p. 571.

vore Clerke, som de have taget imod, og leve venligen, menneskeligen og uskyldigen med Gallierne, ei som med Undersaatter, men som med Christne Brødre; og paa et andet Sted siger han, at Burgundierne bleve og satte i Bevægelse ved Leilighed af den Vandaler, Alaner og Suever komne i; hvoraf det er klart at Burgundier have giort Indfald i Gallien, da Vandaler, Alaner, Suever fulde der ind, og have de maaskee fulgt med dem.

§. III.

Olympiodorus (25) kalder den Burgundiske Konge Guntiarium Phylarch, og beretter at han tilligemed den Alaniske Goar giorde Jovinum til Keyser i Gallien. Prosper (26) skriver, at Burgundiones Aar 414 erholdte den Deel af Gallien, som ligger ved Rhinen (det er at sige Schweitz, hvorfra de siden udbredede sig i Hertugdommet og Grævskabet Burgundien i Frankerige, i Delphinatet, i Savoyen ꝛc., og oprettede altsaa et anseeligt Kongerige, hvorefter de to Franske Landskaber endnu føre Navn) og at Gundicarius, deres Konge, som boede i Gallien, blev Aar 436 bekriget af Aetio, og overvundet, men Fred skienket efter hans Begiæring, som han dog ei beholdt længe, saasom han, hans Slægt og Folk bleve udroddede af Hunnerne, (hvilke Ord dog ei maae tages i den strængeste Mening, saasom man finder, at Burgundierne have længe efter forestillet et anseeligt Folk, og havt et Rige for sig). Cassiodorus (27) henfører Burgundionernes Sæde i Gallien ved Rhinen til Aar 413, og beretter ved 435 at Aetius gav Gundicario Fred, som dog kort efter blev omkommet af Hunnerne. En anden Edition af Pro-

Femte Sæde i Gallien. Aar 413.

Aar 414.

Aar 436.

(25) C. B. t. 1. p. 197.
(26) In Scalig. Euf. p. 191 & 194. p. 52.
(27) Chron. p. 643 & 645.

Prosper tilskriver Aetio Burgundiernes og deres Konges næsten aldeles Udryddelse (hvor der maae læses: Per Aetium i Stæden
Aar 443. for Peretio) og beretter, at Sabaudia ɔ: Savoyen blev Aar 443 givet de overblevne Burgundiones at dele med Indvaanerne.
Aar 435. Idatius (28) fortæller ved Aar 435, at Romerne under Aetii Anførsel overvunde Burgundiones, som havde paafört dem
Aar 436. Krig, og ved Aar 436 at 20000 Burgundiones bleve dræbte. Sidonius (29) skriver, at Aetius og Avitus befriede Belgerne fra de grumme Burgundier, og at da bleve overvundne Heruler, Chuner, Franker, Sauromater, Salier og Geloner, (hvilke alle synes da at have været forbundne med Burgundierne); at Burgundier, iblant alle de mange Folk, som han der opregner, frygtede Keyser Majorianum, og fulgte hans Faner; at Burgundiones vare med i Atilæ Krigshær, da han brød ind i Gallien; at en Burgundier dræbte Keyser Maximum (Aar 455), da han skulde ledsage ham paa Flugten; at en vis Arvandus (Stadtholder, som det synes, i Gallien, ved Aar 470) vilde overtale den Gothiske Konge til, at dele efter Folkenes Love Gallien imellem sig og Burgundiones; at Burgundiones vare Germani; at de vare syv Fod høye, og at de fulde til Fode for den Vest-Gothiske Konge Eurico, og endelig at de ginge med lange Haar, vare slugvorne, elskede at synge, og at spille paa Harpe, Plectrum, spiste gierne Løg og Hvid-Løg, og smurte deres Haar med harsk Smør. Jornandes (30) beretter, at den Vest Gothiske Konge Theodericus havde til Hielp imod Sueverne i Spanien

de

(28) Ib. p. 23.

(29) Carm. 7. v. 234—237. 322. 442. carm. 5. v. 476. l. 1. ep. 7. col. 857. l. 5. ep. 4. c. 973. l. 8. ep. 9. c. 1069. carm. 12. c. 1245.

(30) De reb. Get. c. 13.

de Burgundionske Konger Gundiac og Hilperic, som vare ham paa en vis Maade underdanige, devoti, (ved Aar 456). Procopius (31) vidner, at Burgunziones (saaledes kalder han dem) boede ei langt fra Thoryngerne imod Sønden, og endda længer bort Suaber og Alamaner, hvilke alle havde været frie fra gammel Tid, og besiddet de Egne, (og troer jeg at han her beskriver Burgundiernes Sæde i Frankenland, efter som man tydeligen kan see af ham, at han her taler om Tider før Folkenes store Indfald i Begyndelsen af det femte Sæculo), at Frankerne undertvunge Burgunziones, men maatte efter en Foreening dele Landet med den Ost-Gothiske Konge Theoderico; Og at de efter hans Død undertvunge ogsaa de Overblevne af dem, saa at de maatte følge med dem i deres Krige, og give dem Skat; og endelig at 10000 Burgunzioner bleve af den Frankiske Konge Theodeberto sendte Gotherne til Hielp imod Justinianum. Agathias (32) mælder, at den Frankiske Konge Chlothomerus førte Krig imod Burgunziones, et Gothisk, og meget arbeydsomt og stridbart Folk, men omkom udi Slaget, hvorpaa Burgunziones afhuggede hans Hoved, og viste det om, og derved vunde Striden. At anføre her, hvad der ellers er hændet Burgundierne i Gallien, og hvorledes de tilsidst Aar 534 bleve gandske overvundne af Frankerne, er mit Forehavende uvedkommende; hvorfore jeg nu vil lade mig nøye med, at anføre noget om deres Sæder. Hos Cassiodorum (33) finder jeg, at den Gothiske Konge Theodericus haver tilsendt den Burgundiske Gundibaldo en Sool-Skive, og et Timeglas, som gik med Vand, paa det

Ved Aar 500.

Aar 526.

Aar 537.

534.

(31) C. B. t. 2. B. Goth. l. 1. c. 12. p. 23 & 24. c. 13. p. 26. l. 2. c. 12. p. 76.

(32) C. B. t. 3. l. 1. p. 11.

(33) Var. l. 1. ep. 46. l. 3. ep. 2.

Burgundierne skulde lære af deres Konges Viisdom, aflegge deres forrige Uvidenhed, og nemme Konsterne, og at adskille Dagen og deres Forretninger efter Timer, saasom det var dyriske at fornemme Timerne alene efter Hungeren; At han haver formaaet samme Konge, som stod i Forbund med den West-Gothiske Alarico imod den Frankiske Chlodovæum, til at afgiøre alting fredeligen. Ennodius (34) fortæller, at Burgundierne plyndrede Ligurien, og at den store Theoderic kaldte dem ved den Leilighed de umilde; deres da værende Første kalder han Gundovadus, og roser ham for sin Veltalenhed, og at han ved Epiphanium lod sig bevæge til at give alle Italienske Fanger løs, og gav ham Breve med. Udi de Burgundiske Love (35), givne af Kong Gundebaldo, omtrent Aar 502, da de boede i Frankerige, (dog siden efterhaanden forøgede), og efterat de allerede havde været Christne udi en rum Tid, sees iblant andet; at en god Rettens Pleye var indført iblant dem, og at de Dommere som toge Skiænk, mistede deres Hoveder, dog at deres Børn og Arvinger derfore ei mistede deres Arv; At en Manddraber blev straffet paa Livet, dog kunde den, som giorde det, drevet dertil ved retmæssig Vrede, foraarsaget ved Slag, Saar eller anden Vold, slippe med Penge-Boder; At Gibica, Godomar, Gislahar og Gundahar, og hans, nemlig Gundebaldi, Fader og Farbrødre havde regieret for ham; At grovt Tyverie skulde straffes med Døden, men ringe med Penge-Boder; At tvilsomme Sager skulde afgiøres ved Eenekamp; At Jomfrue Rov kunde forsones med Penge; At den som tog noget ind af en fælles Skov, skulde lade

(34) In vita Epiphanii Ticinensis in Sirmondi op. t. 1. col. 1679. 1684 & 1685.

(35) Ap. Lindenb. p. 266. p. 309.

lade til den anden ligesaa meget af den, og selv beholde det indtagne; At ingen Romer maatte overlade sin Sags Behandling til en Burgundier, uden i saa Fald at tabe den, og Burgundieren at give Penge Straf; At en Kone, om hun forlader sin Mand, skal dræbes i Dyndet, men en Mand derimod straffes paa Penge, med mindre hun haver begaaet Hoer, er en Hexe, eller og har vanhelliget Graverne, da hun desuden straffes som en Misdæderske, i vidrig Fald skal hun, om han vil skille sig ved hende, blive med sine Børn i Huset, og besidde alt hvad han eyer og har, og han forlade alle Ting; At den, som nægtede en Reysende Huus og Leye, skulde straffes paa Penge; At haardere Straf herefter sættes paa Roverie, saa at Vedkommendes Koner og Børn ogsaa straffes, naar de ei give det an, fordi man hidindtil havde ved de mildere Love ei kunnet dæmpe det; At man kunde selv tolvte sværge sig frie; At Burgundierne besadde den tredie Part af Slaverne, og de to Deele af Landet, fælles med Romerne, som kaldtes Værter, efterdi Burgundierne ansaae sig som deres Giæster; At ingen Barbar (mærkeligt nok, at de selv kaldte sig saaledes, og ansaae det for et Ære-Navn,) maatte mænge sig i Stridigheder mellem to Romere, om han end kunde være deres Giæst; At om nogen kiøbte tilbage fra Alamannis en andens Træl, saa skulde han enten beholde den, eller og dens forrige Herre betale dens Værd, (heraf sees, at Alamaner og Burgundier have kriget sammen, endog efterat de sidste havde nedsat sig i Gallien); At de som bedrive Hoer sammen, skulle begge ihielslaaes, men dræbes kun den ene, da skal hans eller hendes Værd efter Lovene betales; At 15 Aar vare i visse Tilfælde Hævds Tid for en Barbar, og 30 i andre Tilfælde; Og at om nogen frie Gother, som havde været fanget i

 Francia,

Francia, som til deres Land, og vilde boe der, saa skulde han have Lov dertil. Det er klart, at endeel af disse Love have deres Grund i de gamle Burgundiske Skikke, men at og meget er taget af Romerne, hvorfore og Codex Theodosianus et Sted anføres. De Ord Wittemon, Wittiscalci og Menneskers Navne, Fredegisel, Balthamod, Aunegild, som her forekomme, vidne aabenbare om en Tydsk og ei Romersk Herkomst, hvilken ogsaa alle andre Omstændigheder vise. Men saa meget des forunderligere bliver det, at tvende saa anseelige Skribenter, som Ammianus og Orosius have kunnet saaledes vildfare. Af de 32 Grever, som tilligemed Kongen have underskrevet Loven, sees, at Kongernes Magt haver været temmelig indskrænket, og at de ei have kunnet beslutte vigtige Ting, uden deres fornemste Mænds Samtykke. Iblant alle disse er ei een eeneste, som jo haver et Tydsk Navn. Man seer ellers derudi en stor Billighed i denne Lov, at en Romer og en Burgundier vederfares lige Ret. Agobard (36) taler til Keyser Ludvig den Fromme om denne Gundobads Lov, som endnu staaende ved Magt udi sin Tid, nemlig at bevise sin Uskyldighed ved Eenekamp, og beder at den maatte afskaffes. Gregorius Turonensis (37) skriver, at den Burgundiske Konge Gundeuchus Gundobadi Fader stammede fra den Vest-Gothiske Konge Athanarico, (hvilket dog kun maae have været paa hans Moders Side).

§ IV.

De nyeres Meninger om dem.

Mange nyere have samlet adskilligt om Burgundierne. Schurzfleisch (38) haver giort det ret got, og gaaer til 877, hvilket

(36) Op. t. 1. p. 113 de duello.
(37) H. Franc. l. 2. c. 28. col. 80.
(38) Op. hist. polit. p. 166 — 227.

hvilket er uden for mit Forehavende. Paa et Stæd (39) gior han det der meget rimeligt, at de ere blevne Christne imellem Aar 406 og 413, imedens de opholdte sig i Germania prima, og omvendte ved Severum, Bisp i Trier. Prætorius (40) haver paa sin Maade samlet adskilligt om dem. Nogle nyere (41) have formodet, at Burgundier kan være komne fra Norden, og maae man ogsaa tilstaae, at Snorro (42) kalder Bornholm Borgundarholm omtrent ved Aar 985 og 989, og taler om et Borgund i Norge ved Aar 1031, (under hvilket Navn er endnu et Præstegield paa Syndmør (43)), ja at Wulfstan (44) endog kalder Bornholm omtrent ved Aar 890 Burgendaland, hvortil kommer, at der paa Bornholm findes ofte i Jorden Romerske Guld-Mønter endog fra Trajani, Hadriani og Antonini Tider, saa og fra de seenere, som af Leonis Thracis. Nu maae man vel ogsaa tilstaae, at de gamle Nordiske og Tydske havde saa megen Lighed i Sæder og Sprog, at det er undertiden heel vanskeligt at sige, hvad som tilhører enhver af dem, saa at det ikke er umueligt, at hvad man hos Burgundierne anseer for Tydsk, kan være Nordisk. Men dog drister jeg mig ei til paa disse Grunde alene, at føre dem fra Norden, da intet gammelt Vidnesbyrd derfor haves, da Bornholm ligesaavel kan have faaet sit Navn af en Borg, det er Fæstning, hvoraf synes endnu Levninger midt paa den, hvor den er høyest, og som efter Indvaanernes egen Tradition

skal

(39) Ib. p. 188.

(40) Orb. Goth. l. 3. p. 24 — 30.

(41) Bring S. N. H. t. 1. p. 557. Torfæus Ser. l. 1. c. 8. p. 76. Sperling de Konning p. 80. Spelman in vita Alfredi p. 207.

(42) H. K. t. 1. p. 218. 243. 725. Þorstein Vikingsons Saga c. 1. p. 4.

(43) Ströms Syndmörs Beskriv. t. 1. p. 49.

(44) Periplo ad calcem Arii p. 28.

skal have været til i meget gamle Tider, og endelig da man vist veed, at Bornholm haver udi det 11 Sæculo været en Samlings-Plads for handlende Skibe i Østersøen, saa at de der fundne Penge kunne gierne ved Handel være bragte did; og om man endogsaa vil tilstaae, at der iblant de mange Folk, som fulde ind i det Romerske Rige, kan have været nogle fra Bornholm, og at de have bragt bemældte Penge did, saa følger dog ei deraf, at de just have været Burgundier. Hertil kommer, at Bornholm kaldes i vore egne gamle Monumenter Borændæholm, Borghændaholm ved Aar 1309, Burlandaholm (45). Dog maae jeg tilstaae, at Forfatteren af den Burgundiske Konges S. Sigismundi Levnet (46), som synes at have levet omtrent i det 10 Sæculo, vidner, at Burgundiones ere under Tiberii Regiering udgangne fra Øen Scandania ɔ: Scandinavia under Navn af Scandinii, og komne med Koner og Børn til Rhinen, hvor de af bemældte Keyser bleve i mange Aar tvungne til at bevogte Burgos ɔ: Fæstningerne paa hin Side Rhinen, og deraf kaldte Burgundiones, og hvor de boede indtil Valentiniani Tid. Ligeledes skriver Gervasius Tiberiensis (47) til Keyser Otho omtrent Aar 1200, at Burgundiones ere gangne ud fra Scandenavia, en Øe i Oceano, som laae imellem Oceanum og Donau, hvor han haver have et galt Begreb om Øens Beliggenhed, men uden Tvil et rigtigt om Burgundiernes Sæde. Hvad den første Fortælling angaaer, da er det klart af Plinio og andre Skribenter, som alle have levet længe efter Tiberium, at Burgundiones have ti

(45) Liber Daticus Lund. in Bringii Mon. Scan. t. 2. p. 15. 51 & 91.

(46) In Bouqueti Scr. Gall. T. 3. p. 402. Acta Sanct. Majo t. 1. p. 86.

(47) Otia imp. in Leibnitii Scr. Brunsw. t. 1. p. 913.

ei udi Tiberii Tid kunnet nedsætte sig ved Rhinen, saasom de længe efter boede i de Nord-Ostlige Dele af Tydskland. Hertil kunde vel svares, at Tingen kunde være rigtig, endskiønt der var feyler i Tiden; Men herimod kan atter med Billighed indvendes, at disse Skribenter ere for nye til at vidne i saa gamle Ting, allerheldst de ei beraabe sig paa ældre enten Skribenter eller Vers, og i visse Ting stride imod paalidelige gamle Skribenter. Sperling (48) forklarer Hendinos og Sinistus' hos Ammianum, det første at være bedærvet, og det andet at komme af Seen, Seeniste, anvendt paa gamle Folk, og anmærker ypperligen, at Sinistan betyder hos Ulphilam de ældste, fornemste, (hvilket tiener med mere til at bekræfte den Sætning, at Burgundier have været Gother), og haver Verelius (49) allerede anmærket Overeenstemmelsen imellem disse tvende Ord. Mascov (50) haver got samlet de nyeres Meninger om Stædet, hvor Salt-Kilderne vare, og ypperligen skrevet om dette Folk, heldst om deres Love. Du Bos (51) har beviist, at Burgundierne vedligeholdte under den Frankiske Regiering deres egne Love, hvorvel de af Frankerne bleve anseede for ringere end de selv, og mener han at de først have ført Eenekamp udi Rettergangs Sager ind i Vester. Cluverius (52) vil, at de have boet i Hessen, da de stridde med Alemannerne om Salt-Kilderne, men det er klart, at Alemanerne selv boede der, men for Resten er hans Afhandling om dem gandske

(48) De voce Konning.
(49) Not. in Gotrici S. p. 61.
(50) G. d. Teut. l. 7. §. 8. n. 2. p. 275. Th. 2. App. p. 1--15.
(51) H. d. l. Mon. Franc. t. 3. c. 6. p. 347 &c.
(52) Germ. l. 3. c. 36. p. 145 &c.

ke god. Det samme kan og siges om Speners (53). Arpi (54) haver og samlet noget om dem. Franck (55) vil, at hos Ammianum bør læses Hendririx i Stædet for Hendinos, og at det vil sige saa meget, som den der holder Haand-Retten; En Forklaring, som er giendrevet, ved at anføre den. Bochat (56) har uden Tvil Ret, naar han vil, at den Burgundiske Lov, som vi nu have, ei er fuldstændig, og udgivet efter manglende Afskrifter, thi Herolds og Lindenbrogs Editioner komme ei overeens. Schmidt (57) søger Pauli Vurgundaib i Ungarn ved de Østerigske Grændser, bragt dertil ved den Forandring, som han gior af Banthaib til Vandalaib, og hvilket han da retteligen nok sætter i Dacien, saa og ved den urigtige Tanke, at Paulus haver nævnet Landene i den Orden, som Longobarderne droge igiennem dem. Dunod (58) vil paa Grund af Vindeli hos Plinium, som han forandrer til Vindelici, giore Burgundier, saavel som de andre Vindeliske Folk hos Plinium til Gallier, der have i meget gamle Dage forladt deres Land, og nedsat sig i Germanien; Og dog udleder han selv deres Kongers Navne af det Tydske Sprog. Men adskillige nyere Franske Skribenter have endog villet giore Frankerne selv til et Gallisk Folk, dertil drevne af den falske Tanke, at det var en Skam, at Fremmede og Tydske skulde have indtaget Gallien. Ellers har Dunod ei ilde samlet adskilligt om Burgun-

(53) Not. Germ. ant. l. 5. c. 5. p. 93 — 102.
(54) Them. Cimbr. p. 237 — 240.
(55) Meckl. l. 1. c. 8. p. 46.
(56) Mem. d. l. Suisse t. 2. p. 190. not. 1.
(57) De Langobardis p. 13 — 17.
(58) H. d. Sequanois A Paris 4to 1735. p. 216 — 293.

Burgundierne. Wachter (59) mener, at Kindins hos Ulphilas, hvor det bruges om Pilato, og betyder en Forstander, er det samme som Hendinos, og at dette sidste er sammensat af de tvende Celtiske Ord: Hen ɔ: gammel, og Dyn ɔ: et Menneske, som endnu ere i Brug hos Cambrerne, og at Burgundier have lært dette Ord af Gothiner deres Naboer, som vare et Gallisk Folk; og paa et andet Sted leder han det Burgundiske Navn af det Tydske Ord Bauer ɔ: indfød, og Gund ɔ: Krig, hvilken Etymologie behager mig meest af alle. Bünau (60) haver skrevet meget got om de Burgundiske Konger, indtil de bleve undertvungne af Frankerne. Udgiverne af den nyeste Franske Diplomatique (61) tale om en Inscription, nær Tarentaise, som skal være i det gamle Burgundiske Sprog, hvilket man ei mere forstaaer, (som dog er urigtigt, saafremt derved ei sigtes til de ældste Indvaanere af det Land, som siden blev kaldet Burgundien; Imidlertid var det dog Umagen værd, at en Reisende, kyndig i de Nordiske og Tydske Antiquitæter, besaae og aftegnede denne Inscription). Becanus (62) vil, at Burgundiernes første Sæde haver været i Polen ved den Flod Bug, som falder i Weixelen, og efter hans Mening har tilforn hedet Burg, og hvorved de skal have bygget imod Gothernes Anfald en Deel Burger ɔ: Casteller, og deraf have faaet Navn. Schilter (63) leder deres Navn af Bûren, at ophøye sig, og Gun-

Aaaa 2   dD,

(59) Misc. Berol. t. 2. p. 44. Gloss. v. Bauer, Burgundi col. 232. Ihre Cat. Reg. Suio-Gothic. part. 5. p. 125. not. l.

(60) Teut. R. Hist. Th. 2. p. 854 — 872.

(61) T. 1. p. 704. not. 1.

(62) Orig. Antw. p. 771 & 772.

(63) Thes. ant. Teut. t. 3. p. 150. v. Burgunde.

di, Chunni ɔ: Slægt, og leder dem fra Burierne; vil og, at deres første Sæde haver været i Slesien. Tager meget Feyl, naar han mener, at den Lov Gundobads hos dem er bleven kaldet saaledes, fordi de selv hedte Gundobodigni, da den dog har faaet Navn efter deres Konge Gundobad. Hendinos forklarer han ved Henddings ɔ: Magt i eller Haand over Thingene, og Siniſtus leder han af Suonen ɔ: at dømme. Beatus Rhenanus (64) mener, at Pfaltz haver faaet Navn af Palas hos Ammianum, og at Burgundierne have udi Valentiniani Tid strakt sig did, men der er vel ingen Tvil paa, at jo Pfaltz haver Navn af Palatium, og at Burgundierne have da ei boet der. Valesius (65) undersøger ret got adskilligt om dette Folk, dog kan jeg ei bifalde ham, naar han nægter, at der haver været iblant Hunnerne et af næsten samme Navn, saa og at de Tydske Burgundier ei have været Gother, da det dog af Plinio er klart, at de vare Vandaler, og af Procopio at Vandaler og Gother vare saa aldeles et Folk, at der var ingen Forskiæl imellem deres Sprog, Skikke, Sæder og Love. Ingen haver underligere Mening om dette Folks Herkomst end den gode St. Julien (66), som haver skrevet en vidtløftig Bog for at vise, at de ei alene have været Gallier, men endog at de fra de ældste Tider have boet i en Bourg, kaldet Ongne, i Hertugdømmet Burgundien i Frankerige, og deraf faaet Navn. Sælsom er han, naar han skriver, at han ei vil troe Procopium, Agathiam, Jornandem, med mindre de skaffe andre Vidnesbyrd, end deres blotte Ord, og derimod paastaaer, at man skal troe ham paa hans blotte

(64) Res Germ. l. 1. p. 51. l. 3. p. 123.

(65) Gest. Franc. t. 1. p. 48 — 52, og paa flere Steder.

(66) De l'origine des Bourgongnons A Paris f. 1581. avant propos p. 5. Værket selv p. 19. 23. 27. 572. 574. 598 &c.

blotte Ord, at Burgundierne have først boet i bemældte Ongne, siden draget til Germanien, og derfra tilbage til Gallien; At de bleve uddrevne af Ednerne, og deres Krigsfolk alene kaldte i Germanien Vandaler. Mange af Gothernes Bedrifter imod Decium, Gallum; Valerianum, Gallienum &c. tilskriver han dem ogsaa uden mindste Betænkning. Korteligen, jeg kiender neppe nogen Skribent, der med mere Møye og større Vidtløftighed haver intet giort. Lucas (67) haver samlet en Deel om Burgundierne, dog uden at sætte det i nogen synderlig Orden. Jordan (68) indskrænker rigtigen nok deres første Bolig imellem Sprée (rettere Oderen) og Weixelen, og formener at Armalausi ere de samme som Burgundier, og at de have faaet Navn af ἀρμοῖ ɔ: nyelig og λαὸς ɔ: Folk, og at det følgeligen betyder saa meget, som et Folk, der nyeligen var kommet i de Egne. Mærkeligt er det, at det Burgundiske Navn er endogsaa kommet til de Arabiske Skribenter, og at de kalde dem Burgian (69). Joannes Parisiensis (70) haver og samlet noget om det Burgundiske Folks Herkomst.

(67) Fürsten-Saal p. 964—975.

(68) Orig. Slav. part. 1. c. 15. p. 102. c. 29. p. 212.

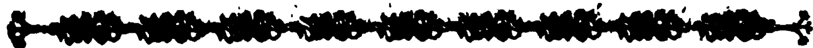
(69) Herbelot, Bibl. Orient. t. 1. p. 217 v. Burgian. Geogr. Nub. 2 part. Climat. 5. p. 220.

(70) In Duchesnii Scr. Franc. t. 1. p. 129, som dog skal være 131.

 Tredie

Tredie Bog.

Om Langobarderne.

§. 1.

[illegible] i Vendsyssel i Jylland. For Christi Fødsel.

Paulus Diaconus (1), en indfød Langobarder, vidner, at dette Folk haver i Førstningen hedet Winili, hvilket hos Ordericum Vitalem (2) skrives Guinili, boet i Scandinavien, en Øe i det Baltiske Hav, og først efter sin Udgang derfra bleve ved en besynderlig Leilighed kaldet Langobarder, efter at de vare komne i Nærheden af og derved i Krig med Vandalerne, hvilke jeg forhen haver viist, at have fra det første af beboet Bag-Pommern) og som da bekrigede de til dem grændsende Lande, hvilket gior det ei urimeligt, at denne Krig kan være gaaet for sig i det Meklenborgske, eftersom Langobarderne, som jeg siden skal vise, boede allerede ved Christi Tider i det Lüneborgske og Gammel-Mark ved Elven). Dette skeede kort efter deres Udgang fra Scandinavien, da deres første Anførere Ibor og Ayo vare [illegible]de, (følgeligen maae det være skeet før Christi Fødsel, siden de ved den boede allerede under det Navn Langobarder i Tydskland). Han vidner og, at deres Herkomst var fra de Germaniske Folk, at han haver talt med Personer, der sagde hans [illegible]

[illegible]

(1) Hist. Long. l. 1. c. 2. 7. 8. 5. 9. Ap. Murat. in Scr. Ital. t. 1. p.

(2) L. 1. p. 366 in Duchesnii Scr. Norm.

paa den Scandinavia (hvilket giver ei ringe Vegt til hans Mening om Langobardernes Herkomst, og maae man ei støde sig over, at han kalder Scandinavien en Øe, som den dog ikke er, da han haver dette tilfælles med alle gamle Skribenter, som vel ere blevne bragte dertil ved det den Bothniske Bugt strækker sig saa langt ind i Landet, hvoraf man ogsaa maae slutte, at ingen af dem, som have været paa Scandinavien, og som de have faaet deres Beretninger fra, ere komne til bemældte Bugtes Ende); at den ei saa meget laae i Havet efter deres Fortælling, som den var omgivet af Havets Bølger formedelst dens lave Beliggenhed; (Omstændigheder, der meget vel passe sig paa Dannemark, Skaane ꝛc., hvoraf man maae slutte, at de, han haver talet med, ei have været videre) at han selv haver seet en Kiortel, hvorpaa det Lodne vendte ud, giort af et Dyrs Skind, som lignede en Hiort, hos Scritto-Phinnerne, (det er klart at bemældte Dyr er Rendsdyret, at denne Kiortel haver været de endnu i Norden brugelige Fin-Mudder, og at ved Folket forstaaes Fin-Lapperne, som ere blevne kaldte Scritto Phinni, fordi de skridede frem paa Sneen ved at gaae paa Skider; Af denne Kiortel, som fra det yderste Norden er kommet til Italien, sees ellers, at der endda udi Pauli Tid i Slutningen af det 8 Sæculo haver været mere Omgang imellem de sydlige og nordlige Folk i Europa, end man almindeligen tænker, hvilket end mere bekræftes ved det Paulus haver selv talet med Folk, der havde været her i Norden); at Alderdommen fortæller en latterlig Fabel, hvorledes Winili bleve kaldte Langobarder af Odin, (her maae han ved Alderdommen kun forstaae i Almindelighed enten Traditionen, eller og, som jeg snarere troer, gamle Vers, og viser dette, at han haver havt noget at gaae efter i disse gamle Tider,

og

og ei self opspundet det. Den heele Historie om Odin, og hvorledes han gav Langobarderne Navn bærer ellers saadanne Mærker efter en Nordisk Tradition, som jeg alerede haver viist udi den forrige Tome i Afhandlingen om Odin, at den overmaade meget bekræfter Langobardernes Nordiske Herkomst); at det Langobardiske Navn kunde forklares af deres Sprog, hvor Lang betydede lang, og Baert ɔ: Skiæg, (hvilket uovervindeligen beviser Langobardernes Tydske Herkomst, thi man tør dog vel ei nægte, at jo Paulus haver kiendt sit eget Sprog; Og da det er meget rimeligt, at Langobardernes ældste Sæde haver været i Vensyssel, saa tiener dette og til at stadfæste min Mening, at den Cimbriske Halvøes ældste Beboere have været Tydske, og ei egentligen Nordiske, saa og at Odins og de andre Nordiske Guders Tieneste haver fra de ældste Tider været i Brug hos de Tydske), og endelig at Winili vare i Forstningen, da de gingé ud, ikkun faae i Tallet, efterdi de ikkun vare den tredie Deel af en ikke meget stor Øes Beboere; Mærkelige Ord, som ret herligen komme overeens med Taciti Beretning, at Langobarderne vare i Slutningen af det første Sæculo endda ikkun faae i Tallet, hvoraf jeg slutter, at de, da de ved Christi Tider boede alerede i Tydskland sonden for Elben, ei kan være gangne ud fra Norden og komne der meget længe tilforn, efterdi de hundrede Aar efter endda vare ikkun faae i Tallet; Man tager derfore vel ei Feyl, om man lader dem gaae ud vel for Christi Fødsel, men dog under Augusto, og som dette falder ind omtrent udi Skiold, Odins Søns Tid, og Saxo (3) vidner, at han førte Krig med de Tydske, saa er det vel muligt, at Langobarderne ere skiulte hos ham under det Tydske Navn, allerheldst det er klart, at Skiolds

(3) L. 1. p. 2.

Skiolds Rige bestod i Forstningen ikkun i Sieland, og at det derfra efterhaanden udbredede sig, og at Gotherne, Odins Folk, bekrigede Joterne, Nordens gamle Indvaanere, til hvilke, at forstaae de Tydske, Langobarderne uden Tvil regnedes, ligesaavel som Cimbrer, Teutoner rc. Vel sandt at Paulus opgiver, som den fornemste Aarsag til Winilernes Udgang, at Landet blev for trangt at føde deres store Mængde, en Aarsag, som jeg ei heller tør forkaste, men derfore kan vel og denne Aarsag have giort sit til dermed, helst Saxo vidner, at Skiold giorde bemældte Tydske Skatskyldige, hvorover vel den kiækkeste Ungdom er bleven fortrydelig, og haver derfore forladt Landet. Hertil kommer, at Paulus (4) selv dog ogsaa siger, at der og foregives andre Aarsager til deres Udgang. Naar han vidner, at Winili vare fra en ei meget stor Øe, saa synes han mig derved at sige, at de ei vare fra det store Scandinavien, men fra en af de andre der liggende Øer, hvilke de Gamle ogsaa befattede under det almindelige Navn Scandinavien, ligesom Irrer og Skotter under det Navn Lochlin. Nu kommer intet Navn nærmere det Winuliske end Vensyssels, hvilket kaldes af Þiodolfur (5), en Poet, som levede i det 9 Sæculo, Vendli, omtrent i Begyndelsen af det 6 Sæculo, og af Snorro ligeledes i det 7 Sæculo. Hertil kommer, at naar man med upartiske Øyne vil betragte den Vey, som Diaconus lader Longobarderne holde paa deres Udvandring, og de Lande, som han tilskriver dem at have draget igiennem, da skal man finde at deres Tog er gaaet for sig langs Østersøen indtil Weixelen, thi Goland maae vel blive Gothernes Land eller Sæde, det er ældste Vaaning ved Weixe-

 len

(4) L. 1. c. 2.
(5) H. K. t. 1. p. 37 & 56.

ken, Mauringa er Pommern, med Vandalerne maae de have havt at bestille i Meklenborg, og herved bliver det troligt at Scoringa maae søges paa Halvøen, maaskee i Wagerland, og hvad Vey kunde de vel naturligere tage, naar de vare gangne ud fra Jyllands nordligste Kanter. Vel sandt, at man kunde lade dem gaae fra Scandinavien til Skibs over til Pommern, og med Stephanio Saxonis udgiver (6), forandre Moringia til Boringia ɔ: Barnholm, men baade strider dette imod Saxonis egen Læsemaade Moringia i Ascensii Edition, som alene er udgivet efter et Manuscript, og alle de andre Editioner giorde efter den, ei heller finder man hos Paulum, at de ere gangne til Skibs, og desuden kunde det da efter hans Fortælling neppe gaae an, at lade dem komme til at boe sønden for Elven, hvor de dog efter Strabonem, Tacitum og flere unægteligen have boet, thi Paulus lader dem fra Mauringia ɔ: Pommern drage til Goland, det er Gothernes Sæde ved Weixelen, og siden dybere ind i Polen. Desuden lader han dem i Scoringa stride med Vandalerne, som man da vel blev nødt til at føre uden Vidnesbyrd til Norden, og at giøre Scoringa til Sconingia ɔ: Skaane. Lader man derimod Langobarderne drage fra Vendsyssel til Meklenborg igiennem Halvøen, saa er det ingen Under, at de og have nogen Tid kunnet boe sønden for Elven i det Lüneborgske. Men een af de største Hindringer for den Mening, at Longobarderne ere udgangne fra Norden, bestaaer i Tidsregningen; Thi efter Diaconi egen kan de ei være udgangne tiligere fra Scandinavien, end i Midten af det fierde Sæculo, og ved Christi Fødsel see vi dem dog allerede boe ved Elven. Dette haver ogsaa foraarsaget, at mange store Mænd

(6) L. 8. p. 159. Edit. Ascens. f. 85.

Mænd have reent nægtet, at Longobarderne nogensinde ere udgangne fra Norden, og have altsaa aldeles forkastet Pauli Vidnesbyrd; En Sag som dog synes mig at være for haard, og at gaae for vidt, da det er let at begribe, at en Skribent kan tage feyl i Tiden, men derfore dog ei, enten selv digte, eller lade sig paadigte alle Omstændigheder af en Tildragelse; Allerhelst man tydeligen seer, at Paulus ei haver kiendt de Skribentere, der sætte Langobarderne saa tiligen ved Elven; og fornemmelig efterdi man klarligen kan mærke, hvad som haver bragt ham i Vildfarelse. Thi man seer, at han haver tænkt, at de under deres første Anførere eller Hertuger ere i eet dragne ud fra Scandinavien til Scoringa, hvor de boede i nogle Aar, og overvunde Vandalerne, derpaa til Mauringa, Goland, hvor de boede nogen Tid, Anthabet, Bathaib, Burgundaib, hvor de allevegne boede i nogle Aar, og da først døde deres første Anførere, hvorpaa de udvalgte Agelmundum Ayonis Søn til deres første Konge; Det er at sige, at deres første Hertuger skulde i eet have ført dem fra Jyllands nordligste Kanter næsten lige til Dnieperen, hvilket er ei troligt. Efter al Anseende haver dette bedraget Paulum, at han i sine gamle Efterretninger, eller og i Traditionen haver ei fundet flere Anførere nævnte end de første, venteligen, fordi de efter de gamle Tydskes viis, ei fulgte paa hinanden, men bleve kun udvalgte i Tilfælde af paakommende Krige, og dernæst fordi maaskee hver Pagus ɔ: District, Landskab haver, ligesom hos de gamle Saxer, havt sin Dux eller Anfører; Og end mere er han bleven ført i Vildfarelse ved det Agelmundi Fader hedte Ayo, ligesom en af de tvende første Anførere, thi det haver strax bragt ham til at troe, at de maatte være een Person, og at Agelmundus havde strax fulgt paa de første Duces.

 En

En gammel Dansk Krønike (7), som slutter med 1410, vil, at Longobardi ere gangne ud fra Dannemark Aar 686, og have meest været Jyder; At Hunger nødde dem hertil, ligesom den tvang Hunnerne til at forlade Sverrige; At de udginge, da Snio regierede i Dannemark, komme først til Gothland, derfra til Rügen, hvor de forlode Skibene, og vandrede til Italien, og udi Caroli Magni Tid komme ind i Apulien, hvor de endda vare i Autors Tid. Enhver seer vel, at Aarstallet er gandske urigtigt, at det meste er taget af Saxo, og at det sidste siges, fordi Hertugdømmet i Benevent blev ved Magt, endskiønt Carolus Magnus ødelagde det Langobardiske Kongerige. Men at de fleste udvandrende Langobarder vare Jyder, det siger Saxo ikke, men da det dog uden Tvil er rigtigt, saa bliver det Spørsmaal, om ei Autor haver havt nogen Underretning herom, enten ved Tradition eller Skrifter. Udi Volsunga Saga (8), et Skrift, som ei er at foragte, siges, at ved den Danske Kong Hialfreks Hof vare Langbarder, Franker og Saxer. Naar denne Konge har levet, kan jeg endnu ei bestemme; har han levet i det 7 Seculo, saa tiener dette til at vise, at Omgangen er bleven holdt ved lige imellem langt fra hinanden boende Nordiske Folk, thi Langobarderne boede da i Italien. Isidorus (9), som døde Aar 636, skriver, at der almindeligen holdes for, at Longobardi have faaet Navn af deres lange Skiæg, som aldrig blev raget; Altsaa er der en langt ældre Autoritet end Pauli for denne Mening, som end mere derved bestyrkes, at man heraf seer, hvor vidt, og hos hvor adskilte Folk, denne Mening haver i gamle Dage

været

(7) Ludewig rel. Mss. t. 9. p. 175 & 176.
(8) P. 87.
(9) Orig. l. 9. c. 2. in Goth. Aut. L. latinæ col. 1042.

været udbredt. Sigebertus (10) siger meget fornuftig, at endskiønt man er vis paa Longobardernes Herkomst, saa veed man dog ei den rette Tid, naar de ere udgangne. At Langobarderne have været Tydske, slutter jeg deraf, at et Stæd udi deres Lov (11) siges om en, der uden Kongens Tilladelse forlader Krigshæren, at vi kalde ham paa det Tydske Sprog Heriliz. Heraf følger videre, at dersom Langobardi have først boet saa langt nord i Jylland, som jeg haver antaget, og dog været Tydske, saa er det endda meget rimeligere, at Cimbri og Teutoni, der boede sønden for dem, ogsaa have været Tydske. Imidlertid maae jeg dog tilstaae, at jeg gierne havde seet, at denne Anordning havde været af en indfød Langobardisk Konge, og ei af Keyser Carl den Store, som man kan frygte for at have her tænkt paa sine Franker. Underligt er det, at Snorro (12) kalder en Egn udi Norge i Viken ved Aar 1135 Lungbarþs Side; Men man kan ei heraf slutte, at Langobardi ere udgangne fra Norge, uden at forkaste Paulum, som siger, at de i Norden kaldtes Winuli. Ei heller kaldtes de Lungbardi, men Langbardi. Eyvind Skalldaspiller bruger og hos ham i det 10 Sæculo det Ord Lang-barþar, og siger, at de hældede sig over Slagtordningerne, hvorved han vil sige uden Tvil saa meget, at det Gevæhr Lange-Barder ɔ: et Slags lange Øxer brugtes i Striden, saa at jeg ei kan finde i disse Ord, at de Norske selv kaldes Langbarder. Kong Rothar opregner i Fortalen for sin Lov (13) 11 af sine Forfædre; Tillegger man nu hver Slægt 33 Aar efter Herodoti Regiering, saa stiger dette fra 653, da Rothar døde, til 290, følgeligen længe

 for

(10) In Pistorii Scr. t. 1. p. 480.
(11) Ap. Lind. l. 1. Tit. 14. c. 15. p. 540.
(12) H. K. t. 2. p. 321. t. 1. p. 165.
(13) In Murat. Scr. Ital. t. 1. part. 2. p. 17.

for den Tid, da Langobarderne skulde efter den urigtige Regning have forladt Scandinavien.

§. II.

Deres andet Sæde i Scoringa, norden og sønden for Elven.

Paulus (14) fortæller Anledningen til deres Udvandring saaledes. Folkene begyndte i Scandinavien at formere sig saa meget, at de ei kunde længer boe og nære sig sammen, hvorover de deelte sig i trende Hobe, og afgiorde ved Lodkastning, hvilken Hob der skulde forlade Landet, og søge nye Bopæle. Den Hob da, som Lodden faldt paa, udvalgte tvende unge Personer, der vare Brødre, og bedre end de andre Ibor og Ayo, (eller som i et andet Manuscript Agio, hvilket uden Tvil er det samme Navn som Aco, eller Hakun). Deres Moder hedte Gambara, og holdtes for skarpsindig iblant sine Folk, og snild udi Anslag, hvorfore de ei heller trøstede sig lidet udi tvilsomme Ting ved hendes Fornuft. Under disse tvende Anførere forlode Winili altsaa Scandinavien, og komme til det Land Scoringa, hvor de boede i nogle Aar. Paa den Tid bekrigede de Vandaliske Anførere Ambri og Assi deres Naboe Lande, og sendte Bud, stolte af deres Seyervindinger, til Winilerne, at de enten skulde betale Skat til Vandalerne, eller og stride med dem. De Winiliske Anførere besluttede da efter deres Moders Raad, at forsvare Friheden med Vaaben, og gave til Giensvar, at de heller vilde fegte end tiene. Alle Winili vare da i deres blomstrende Alder, men kun faae i Tallet, saasom de ikkun vare den tredie Deel af en ei meget stor Øes Beboere. Herpaa fortæller Paulus den Fabel, som jeg i den forrige Tome haver anført i Odins Historie, nemlig at Vandalerne ginge til Wodan, eller Godan (som der staaer i et andet Manuscript), og udbade sig Seyeren, og finge til

(14) H. Lang. l. 1. c. 2. 3. 7. 8.

til Svar, at de skulde saae den, som han ved Solens Opgang først saae, hvorpaa Gambara gik til Frea, Wodans Hustrue, og tilbad Winilerne Seyeren, og at hun gav det Raad, at de Winiliske Qvinder skulde lade deres Haar hænge ned i Ansigtet lige som et Skiæg, og være tilig tilstæde tilligemed deres Mænd, og staae lige over for det Vindue, af hvilket Wodan pleyede at see ud imod Øster. Da nu Wodan saae dem ved Solens Opgang, spurgte han, hvilke ere disse Langobardi, hvorpaa Frea svarede, at han nu og maatte give dem Seyeren, som han havde givet Navn, hvilket ogsaa skede. (Det er klart heraf, at dette maae have tildraget sig i meget gamle Tider, saa og at Vandaler og Langobarder maae næsten have havt samme Begreb om Odin og Fryg, som vore Nordiske). Udi en Edition af Prosperi Aqvitani Kronike (15) anføres ved Aar 379, at Langobardi ginge under Anførsel af Iborea og Ajone ud fra Den Scandia i største Mængde, og overvunde først Vandalerne; men da disse Ord fattes i alle andre Editioner, som ere giorde efter andre Manuscripter, saa er det klart, at de ere tilsatte af en nyere, og tagne af Paulo, og det endda saa uhældigen, at han lader Langobarderne, kun staae i 8 Aar under Anførere, da dog Pauli egne Ord tillade gierne en ulige længere Tid. Overalt maae man strax holde det for mistænkt, naar Tiden alt for nøye bestemmes i mørke Tids Aldere. Dersom dette Sted ellers var ægte, saa havde det været af stor Vigtighed, siden Prosper skrev Aar 444. I det Fragment, som Christ (16) haver udgivet, (og som uden Tvil er et Udtog af Paulo), kaldes Scoringia Sciringia, og siges at Vandalerne have grændset der op til. Saxo (17), som uden

Tvil

(15) Paris 1711 f. p. 733.
(16) Orig. Lang. Halæ 1728. 4to. f. 4. p. 1.
(17) Ascensii f. 84. p. 2. f. 85. p. 1.

Tvil ei har havt anden end Paulum at gaae efter, beretter at da Snio regierede Dannemark nødde en stor Hunger mange unge Personer til at gaae ud efter Lodkastning, under Anforsel af Aggo og Ebbo, som bleve fulgte af deres Moder Gambaruc, der ved sit vise Raad forekom sine Sønners onde Anslag, at dræbe alle Gamle og Børn, paa det at det unge Mandskab kunde siden ernære sig hiemme. De seylede da først til Bleking, og forbi Moringia til Gutland, hvor de først finge efter Pauli Vidnesbyrd ved Gudinden Frig Navn af Langobarder, og derpaa til Rugia, hvor de forlode deres Skibe, og igiennemvandrede siden til Lands mange Lande lige til Italien. Og fra den Tid af haver Dannemark ei haft saa mange Indvaanere, som forhen, og meget Land ligget udyrket. (Det er klart, at Saxo haver urigtigen forstaaet en Deel udi denne Pauli Beretning, ved det han ei haver været kyndig nok i Folkenes gamle Historie. Saaledes haver han antaget Rugiland ved Donau for Øen Rügen, og Gotland ved Weixelen for Øen Gutland eller Gulland, ja maaskee, i Følge af denne sin Sætning, forandret Goland eller Gotland til Gutland, holdende dem for Synonyma. Det er altsaa at frygte for, at han selv haver forandret Scoringa til Blekinga, og ei fundet det saa i sin Paulo, hvilket, om det end haver staaet der, maae dog være urigtigt, saasom man haver intet Beviis for at Vandalerne have nogensinde boet i Scandinavien, og man derved desuden mistede det eeneste Land hos Paulum, som man kan troe at have ligget ved Elven, en Sag, som det ei er rimeligt, at enten Pauli gamle Efterretninger ei skulde have mældet noget om, eller han og have selv forbigaaet. Dog maae man tilstaae, at Blekingia haver den Fordeel frem for Scoringia, at være et bekiendt Land, da det andet Navn er

ubekiendt,

ubekiendt, og sættes kun efter Giætning ved Elven. Ved Mœringia haver Saxo efter den Vey, som han lader Langobarderne tage, uden Tvil forstaaet Möre i Sverrige, som grændser op til Bleking. Derimod er Læsemaaden Frig rettere hos ham end Frea hos Paulum, hvad enten han haver fundet den saa i sin Paulo, eller og rettet den dertil. Men at han sætter Tildragelsen under den 14 Danske Konge efter Christi Fødsel, derudi haver han fulgt Pauli Vildfarelse, og kunde saa meget lettere giøre det, saasom han ei haver sat sine Konger i Orden efter nogen vis gammel Beretning, men efter visse Omstændigheder, som det er Skade at han ei haver opgivet. Men da han og haver faaet mange kostelige Efterretninger af sin Islænder, tagne uden Tvil af Skioldunga Saga, hvilke han enten haver urigtigen forstaaet, eller og urigtigen brugt, ja maaskee endog ei ere blevne ret fremførte af Islænderen selv, saa er jeg næsten af de Tanker, at hertil, nemlig til de gode Efterretninger, bør henføres at den Danske (eller rettere Jydske Konge i Vensyssel) hedte Snio, begge Anførerne Aggo og Ebbo, og at de gave det forommældte grusomme Raad, om hvilket enten ei staaer noget i Paulo, eller og, som de tvende Heltes Navne, anderledes. Dog troer jeg ikke, at Saxonis indenlandske Efterretninger have nævnt Langobarderne, eller mældet noget om Veyen de toge paa deres Reyse. Ellers er det vel ogsaa mueligt, at dette kan have staaet i Saxonis Paulo, thi at mistænke Saxo for at have selv digtet, dertil haver man ingen skiællig Aarsag). Strabo (18) skriver, at Sueverne er et meget stort Folk, at det strækker sig fra Rhinen indtil Elven, ja at en Deel af dem boe paa hiin Side Elven, nemlig Hermondori og Lankosargi (uden Tvil Langobardi) hvilke sidste

Ved Aar Christi 20.

(18) L. 7. p. 446.

flyete have nu taget Flugten, og aldeles begivet sig hen til det end længre bortliggende Land; og kunne alle de, som beboe de Egne, letteligen og uden Møye forandre Plads, for deres ringe Levemaades skyld, og fordi de hverken dyrke Jorden, ei heller samle dens Afgrøde, men boe i Hytter, som de opføre paa een Dag, og nære sig meest af Qvæg, saa at de efter Nomadernes Viis pakke alle deres Sager paa Vogne, og begive sig hen med deres Qvæg, hvor det dem lyster. Efter mine Tanker sigter Strabo med denne Langobardernes Flugt til den Tid, da de efter Velleji (19) Sigende bleve af Tiberio knækkede, hvorved han skriver, at de vare et Folk grummere end den Germaniske Vildhed, og at den Romerske Krigshær kom da til Elven, som flyder forbi Semnoners og Hermundurers Grændsers. Mig synes at see udi disse Velleji Ord om Langobardernes usædvanlige Grumhed og Vildhed, at de have været et andet Folk, end de Romerne bekiendte sædvanlige Tydske, et Folk kommet did fra andre Lande. Men siden de bleve knækkede af Tiberio; og efter Strabonis eget Vidnesbyrd flyede hen til længre bortliggende Stæder, saa er jeg af den Mening, at Strabonis Text er bedærvet, naar han lader dem forend de flyede boe paa hin Side Elven, og at det bør kun forstaaes efter den Tid, da de flyede af Frygt for Romerne; Allerheldst de vare vilde og tapre Folk, som gandske vist ei have flygtet efter det blotte Rygte alene. Da man veed, at Hermunduri beboede Bøhmen, og Semnoner Lausnitz og Mark, og maaskee endeel af Chursachsen, saa er det klart, hvilket end mere siden skal vises ved Ptolemæum, at Langobardi maae have boet ved Elven i Gammel-Mark og det Lüneborgske, og for Romernes Vaaben trukket sig over den ind i Meklenborg, hvor

Aar Christi 5.

(19) P. 280.

hvor de dog ei maae da have opholdt sig ret længe, saasom man ei længe derefter finder dem synden for Elven igien. At Strabo gior dem til Suever synes gandske at kuldkaste deres Ingævoniske Herkomst, og at bevise, at de have været Herminoner, og folgeligen aldrig komne fra den Cimbriske Halvoe, allerhelst Tacitus og Ptolemæus ogsaa giore dem til Suever, men da man finder at disse to gamle Skribenter ligeledes giore Anglerne til Suever, om hvilke man dog vist veed, at de vare Saxer, og rimeligen altsaa Ingevoner, folgeligen langt adskilte fra de virkelige Suever, hvis Dialect var saa forskiællig fra de andre Tydskes, at Tacitus siger, at man paa Sproget kunde kiende at Marsigni og Burii vare Suever, saa gior jeg den Slutning heraf, at de Gamle have ofte regnet til Sueverne Folk, som ei tilhorte dem, alene for Overeenstemmelse i Levemaade, hvilket synes mig at være tydeligt, af den Beskrivelse Strabo gior over Langobarder og flere Folk i de Egne, deres Levemaade. Tacitus (20) skriver, at de Suevske Folk, Semnoner og Langobarder, fulde fra Maroboduo til den Cheruscikke Anforer Arminium, og at Langobarderne stridede tapperligen i det derpaa fulgte Slag, for at beskytte den nyeligen erhvervede Frihed (ved at afkaste Marobodui Aag), og blev ogsaa Maroboduus overvundet; At Italus, Arminii Broder-Son, blev Cheruscernes Konge ved Romersk Mellemhandling, men siden fordrevet af dem, og atter indsat ved Langobardernes Hielp; At alle Suever bandt deres Haar op med en Knude, og skiltes derved fra andre Tydske Folk, ligesom de Frie iblant dem derved fra Trællene, thi hvorvel det

Aar 17.

Aar 46.

 samme

(20) Annal. l. 2. c. 45. t. 1. p. 217. c. 46. p. 220. l. 11. c. 16 & 17. p. 653 & 654. Germ. c. 38. p. 663 & 664. c. 40. p. 667 & 668.

samme ogsaa giordes iblant andre Folk, deels for Slægtskab, deels og for Imitations skyld, saa var det dog sielden, og skeede alene af Ungdommen, (her haves en rigtig Grund, hvi de gamle Skribenter undertiden have regnet til Suever dem, som ei vare det) da derimod Sueverne vedblive indtil deres graae Haar, at binde det i en Knude bag til, ja som oftest endog oven paa Hovedet; At Semnonerne vare de ældste, fornemste og talrigste
Ved Aar 100. af Sueverne, hvorimod Langobarderne bleve anseelige ved deres ringe Antal, thi de vare sikre ei ved Underdanighed, men ved Strid og ved Fare, endskiønt de vare omgivne af mange og mægtige Folk; og at efter dem boede de syv Suevikse Folk, som dyrkede Hertha, og hvis Lande laae i det inderste af Germanien, hvorpaa han bliver ved at beskrive de Suevikse Folk indtil Slutningen af det 45 Capitel, da han ender med disse Ord: Hic Sueviæ finis. Naar man vil herved overveye, at jeg forhen haver anført at Semnonernes Land strakte sig langs Elvens østre Side fra Bohmen af indtil ind i Mark, og at de syv Folk maae efter Taciti egne Ord have paa den anden Side grændset til Langobarderne, og som man klarligen seer boet i Meklenborg, Lauenborg og Wagerland, saa følger heraf at Langobarderne have
Ved Aar 140. da boet i Gammel-Mark og det Lüneborgske. Ptolemæus (21) nævner dette Folk paa tvende Steder, først kalder han dem Suevi Langobardi, og sætter dem imellem Sycambrer og Tingri, (maaskee Tongri), hvorved deres Bolig kommer til at blive i Westphalen, hvor jeg dog ei troer, at de nogensinde have boet, og siden sætter han dem imellem Caucherne (som beboede Bremen og en stor Deel af den Westphalske Kreds) og Angrivarier (som synes at have boet i Hertugdømmet Westphalen)

og

(21) L. 2. c. 11. p. 57 & 58.

og Dulgumnier (Taciti Dulgubini), og kalder han dem her Laccobardi, og siger kort forhen at Angili, der fra nord af boede indtil Midten af Elven, vare østen for Longobarderne. Ved at eftertænke dette, helder jeg for at Langobarderne have udi Ptolemæi Tid udbredet sig mere end forhen, og ei alene beboet Gammel-Mark og en Deel af det Lüneborgske, men endog det gandske Lüneborgske og Hannoverske, og det paa Cheruscernes Bekostning, et Folk, med hvilke vi af Tacito allerede have seet at de førte Krig, og som udi Taciti egen Tid havde tabt noget af sin Anseelse. Og at Langobarderne have boet sønden for Elven, bestyrkes og ved Navnet af den berømte Bye Bardevic, og af det Folk Barder, som Adamus, Helmoldus og Albertus Stadensis tale om, med hvilke dog i det 11 Sæculo vel kun sigtes til Indvaanerne af bemeldte Bye. De mange Egne, som i Neder-Saxen føre Navn af Barde, synes og at vise dette (22).

§. III.

Deres tredie Sæde i Pommern.

Paulus Diaconus (23) fortæller, at en stor Hunger nødte Langobarderne i Scoringa, (ved hvilket Navn maae forstaaes deres Bolig baade norden og sønden for Elven), og nødde dem til at forlade det, og at begive sig til Mauringa, (hvorved uden Tvil forstaaes Pommern, da More og Maur betyder Havet, og Po i det Slaviske Sprog: ved, og man desuden finder, at de strax efter nedsatte sig i Goland, uden Tvil Gothland, Gothernes ældste Sæde i Preussen ved Weixelen), men at Assipitti, (et Folk som jeg forhen haver formodet, at have hørt til Vandalerne, deels fordi man iblant dem og finder Asdingi, og deels for Landenes Beliggenheds skyld, da disse Assipitti synes at have boet

(22) Schlöpkens Bard. Chron. p. 34. 36.
(23) H. Lang. l. 1. c. 10. 11. 12 & 13.

i Forpommern; hvor igiennem Langobarder maatte drage, for at komme til Bag-Pommern, det egentlige Mauringania, og er det ikke urimeligt deri, at Vandalerne, som et stridbart Folk, kunde have udbredet sig over Oderen imod Westen, hindrede deres Reise ved at afslage dem Marchen igiennem deres Land. Langobarderne herover bekymrede, turde ei stride med dem; saasom de selv vare faae, og Fienden derimod talrig. Nøden lærte dem at opfinde saadant Middel. De foregave, at have i deres Leyr Cynocephali ɔ: Folk med Hunde-Hoveder, som stridde tapperligen, og drikke Menniske-Blod, ja deres eget, naar de ei kunde faae fat paa Fienden. For at giøre denne Beretning des troværdigere, udvidte de deres Leyr, og tændte megen Ild op i den. Herover turde Fienden ei give sig i Slag med dem. Assipitti havde da en saar drabelig Stridsmand iblant sig, paa hvilken de meget stolede; hvorover de tilbøde Langobarderne at sende en af deres, som kunde afgiøre Sagen ved en Eenekamp med ham saaledes, at hvis han vandt, saa skulde Langobarderne vende tilbage samme Vey, som de vare komne fra, men tabte han derimod, saa skulde Langobarderne faae frie Marche igiennem deres Land. En Langobardisk Træl tilbød sig da frivilligen at stride imod ham, paa Vilkaar, at faae Frihed for sig og Afkom, saafremt han vandt. Derpaa sloges de; Langobarderen vandt, blev frie, og hans Folk drog igiennem Assipitternes Land, og komme til Mauringa, hvor de, for at formere deres Stridsmænds Antal, gave mange Trælle frie, men dog paa den sædvanlige Maade ved en Piil, hvorved de mumlede nogle Ord paa deres Fæderne Sprog. Ved disse Cynocephali forstaaes uden Tvil Huner, hvis Navn haver saa megen Lighed med en Hunds i det Nordiske og Tydske Sprog, og hvilke efter Ptolemæum og Dionysium Periegetam

maat

maae vandre i det andet Seculo, ja maaskee længe tilforn, have boet vesten for Niepern i Polen; Jeg er næsten af de Tanker, at disse Huner have været de saa kaldte Burgundi eller Urugundi, hvilke Gotherne imod Slutningen af det tredie Seculo giorde næsten Ende paa. Gervasius Tilberiensis (24) vil, at Langobarderne have stridet med Hunerne, da Paulus beretter, at de stridde med Assipitterne; Nu haver han vist nok herudi forhusket sig, thi Paulus siger tværtimod, at de foregave, at Cynocephali komme dem til Hielp; Men jeg slutter dog heraf, at Gervasius haver forstaaet Huner ved Cynocephalos. Samlingen af den saa kaldte Toromacho (25), der ei er meget gammel, endskiønt den slutter med 768, beretter det samme som Gervasius, ja ogsaa med ham, at Langobardi vare, førend de finge dette Navn, udgangne af den Schandavia, som er imellem Donau og Oceanum. Nu bliver det Spørsmaal, naar dette Langobardiske Udtog er skeet fra Elven. Jeg holder for i Slutningen af det andet Seculo; Thi dersom Assipitti ere Vandaler, og de tvende sidste Stavelser af deres Navn ere beiten, peiten ɔ: at bie, saa kaldte, fordi de vare de tilbageblivende Vandaler eller Asser, og man derhos haver Grund til at troe, at Vandalerne have forladt Pommern i Slutningen af det andet Sæculo, saa er det ei urimeligt, at Langobarderne ere komne strax efter dem, og at deres Udmarche haver just givet dem Anledning til, at begive sig til et Land, hvor de funde mindst Modstand. Hertil kommer, at jeg haver forhen anført af Petro Patricio (26), at 6000 Longibarder og Obii ginge over Ister, men bleve tilbagedrevne, hvorpaa de sendte den Marcomaniske Konge Ballomarium med ti andre Gesandtere af hvert Folk

Imellem Aar 166 og 180.

(24) Leibn. Scr. Brunsv. t. 1. p. 913.
(25) In Canis. lect. ant. t. 2. p. 210.
(26) C. B. t. 1. p. 17 & 18.

Folk til Stadtholderne i Pannonien; og derhos formodet, at dette er skeet under Marco Aurelio, og at disse Obii have været Aviones eller Chaibones, hvilke udi Taciti Tid boede i det Meklenborgske, og efter Mamertinum at dømme, ligeledes i Slutningen af det tredie Sæculo, efterdi han kalder dem ultimi Germanorum. Siden nu de og Langobarder giorde et Feltog sammen, saa er det rimeligt, at de og paa de Tider have endda været Naboer, og Langobarderne endda boet i det Lüneborgske; Thi man maae ei tænke, at det hele Langobardiske Folk boede da i Nærværelsen af Donau, nei derimod strider, at man siden efter finder i meget lang Tid intet talet om dem, og at man af Paulo seer, at de stedse trukke sig efter paa; Altsaa har det kun været en ringe Deel af dem, som i den store Marcomaniske Krig ere med saa mange andre Folk komne Marcomanerne til Hielp, hvoraf sees at Folkene lige indtil Østersøen have da været i Bevægelse.

§. IV.

Deres føerde Sæde i Preussen.

Paulus (27) fortæller fremdeles at Langobarderne brøde op fra Mauringa, og komme til Golanda, hvor de boede nogen Tid. Forhen haver jeg anført, at Goland vil sige saa meget som Gothland, det er Gothernes Land, og ældste Sæde i Preussen ved Weixelen; En Forklaring, som ei alene stadfæstes ved Landenes Beliggenhed og ved Veyen Langobarderne toge, men og derved, at Conradus Urspergensis (28) haver Godolanda, hvilket bekræfter at Læsemaaden Golanda hos Paulum ei er rigtig, efter som Conradus haver alt sit om Langobarderne af ham. Dog maae jeg ikke dølge, at i to Manuscripter af Paulo staaer Rugu-

(27) L. 1. c. 13.

(28) Chron. p. 90, som dog skal være 100. Argentorati 1609 f.

Rugland og Rogulland i Stædet for Goland, hvilket viser at der gierne kan have været udi Saxonis Tid Codices til med saadan Læsemaade, og befrier ham fra den Mistanke, at have paa egen Haand forandret Texten. Og denne Læsemaade kan tiene til at udstaffere den Mening, at Scoringa, Mauringa bor søges i Scandinavien, og at de derfra ere gangne til Skibs til Rugaland, som da bliver Pommern, hvorfra man da maatte troe, at de havde ud[illegible]redet sig over Elven, og boet i Veleji, Taciti og Ptolemæi Tider; Men om hvilken Bolig da intet mældes hos Paulum, som er et stærkt Beviis imod denne Vey og Orden af deres To[illegible].

§ V.

Derpaa, bliver Paulus (29) ved, besadde Langobarderne i nogle Aar Anthabet, (eller, som det kaldes i andre Manuscripter, Antaibos og Anthabos) Bathaib (Bantaibos), og Burgundaib (Burgundaibos og Purgandaibos), hvilke vi kan ansee for Navne af visse Pagi og visse Stæder. Dersom man vilde følge den Orden, som Paulus nævner disse Lande i, da tog man mærkeligen feyl, og da kunde man igiendrive ham ved ham selv; Efterdi han bedre frem siger, at efter alt dette udvalgte Langobarderne Agelmundum til deres første Konge, hvilken blev dræbt af Bulgarerne. Da nu dette maae have tildraget sig i Begyndelsen af det 5 Sæculo, og Bulgarerne sees først i Slutningen deraf og Begyndelsen af det siette, at have viist sig ved Nedre-Donau i Wallachiet og der omkring, saa er det ei rimeligt, at de hundrede Aar tilforn have trængt saa langt frem, at de have naaet Burgundaib, som enten maae være Store-Polen eller en Deel af Bohmen. Troer man derimod, at Langobarderne ere

Deres femte Sæde i Store Polen.

(29) L. 1. c. 13.

sidst komne til Anthaib, det er Anternes Land, saa jævner al ting sig. Thi af Jornande (30) er det klart, at Anterne have først boet inde i Landet oven for Ost-Gotherne, og siden (hvilket efter al Anseende ei er skeet forend efter Atilæ Dod, og det Hunniske Riges Fald) udstrakt sig til Pontum, Donau og Niester. Heraf slutter jeg, at de i Enden af det fierde og Begyndelsen af det femte Sæculo have boet i Volhynien og det rode Rusland, thi man seer overalt at de Slaviske Folk have udbrede sig fra Nord og Oster til Vester og Sonder. Og boede Langobarderne tilsidst i det rode Rusland, saa kunne de gierne der have havt at bestille med Bulgarerne. Men nu bliver kun Sporsmaal om man skal troe at Langobarderne have først boet i Burgundaib eller i Bathaib. Engang var jeg af Eccards Tanker, at ved det sidste forstodes Gepidernes Land, men nu troer jeg snarere med Jordan, at der bør læses Vandalaib, eller Bandalaib, det er Vandalernes Land, baade fordi denne Læsemaade nærmer sig saa meget til Bantaibos, saa og fordi man aldrig finder, at Gepidæ ere blevne kaldte Bantæ, eller Batæ. Hertil kommer, at man herefter kun haver nodig at vende op og ned paa Pauli Orden, da man ellers maae i den forst tage det andet Folk, siden det tredie, og tilsidst det forste. Hvad Endelsen Haib angaaer, da betyder den efter mine Tanker saa meget som det Tydske Ord Habe ɔ: en Eyendom. Langobardernes Marche haver altsaa gaaet saaledes for sig efter mine Tanker. Fra Preussen eller Gothernes forste Sæde ere de komne til Store-Polen, Burgundiernes ældste Sæde, derfra til Bohmen, Vandalernes andet Sæde, og endelig til det rode Rusland, Anternes Sæde. Med mindre man vil for det Spring, som synes da at have været

(30) De reb. Get. c. 5 & 48.

ret i deres Marche, saa og fordi Paulus lader Langobarderne under deres femte Konge komme ind i Rugiernes Land ved Donau i det Østerrigske, lade dem fra Store-Polen drage over Weixelen ind i det rode Rusland, hvilket ei er nogen lang Vey, og hvor de under Agelmund synes at have boet, siden de havde i hans Tid med Bulgarerne at bestille; Og siden derfra trækte sig ind i Bohmen, Vandalernes andet Sæde, hvorfra de letteligen kunde komme til Østerrige. Men herved forefalder den Vanskelighed, at man da ogsaa maae meget springe om med Pauli Orden. Imidlertid synes mig dog denne sidste at være rigtigere for Landenes Beliggenheds skyld.

Siette Sæde i det rode Rusland og maaskee tilligemed Lille Polen. Ved Aar 390.

Syvende Sæde i Bohmen ved Elvens Udspring.

§. VI.

Paulus (31) fortæller, at Ibor (Ibore, Ebòre) og Ayone (Agione) døde da først, (hvilket jeg forhen haver viist at være urigtigt), og at Langobarderne vilde da ei længere staae under Anførere, men efter andre Folks Exempel have en Konge over sig, hvortil de udvalgte Agelmund, Ayonis Søn, af den Gungicinske (i nogle Manuscripter læses Gungingi, Guningi) Stamme, som holdes for den ædelste iblant dem. Han regierede 33 Aar, som vi have annammet af vore Forfædre. Paa den Tid skeede det, at en Skiøge fødde paa eengang syv Drenge-Børn, og kastede dem i en Fiske-Dam, forbi hvilken Agelmundi Vey faldt. Han ynkedes over dem, holdt stille med sin Hest, og rakte sit Spyd ud, og væltede dem dermed hist og her. Da skeede det, at et af dem tog fat derpaa. Kongen overveyede dette nøye, og sagde at det betydde, at der vilde blive noget stort af ham. Han befalede at løfte ham op af Dammen, overgav

Agelmund deres første Konge. Aar 387.

(31) L. 1. c. 14. 15 & 16.

gav ham til en Amme, og forordnede at opføde ham med al Flid. Og som en Fiske-Dam hedte paa deres Sprog Lama, saa kaldte han ham Lamissio. Denne, da han voxede op, blev han saa tapper og stridbar en ung Person, at han kom til Regieringen efter Agelmundum. Der fortælles, at da Langobarderne eengang droge afsted med deres Konge, og vare komne til en vis Flod, bleve de af Amazonerne forbudne at gaae derover, og at Lamissio da svømmende stridede udi Floden med den tapperste af dem, og omkom hende, og forskaffede derved Langobarderne Overgang, saasom det forud var afgiort imellem begge Folk, at, dersom hun overvandt ham, skulde Langobarderne gaae tilbage fra Floden, men hvis han igien vandt, saa skulde de faae Lov at gaae over den. Ved denne Beretning tviler Paulus selv, fordi Amazonerne vare længe tilforn udroddede, med mindre siger han, at der paa de Kanter kan indtil den Tid have boet saadanne Fruentimmer, allerheldst han af nogle haver hørt, at der endda udi hans egen Tid skulde i Germaniens inderste Dele opholde sig saadant Folk af Fruentimmer. (Dersom det bliver rigtigt, at Agelmund haver først ført Langobarderne fra Store-Polen til Anternes Land, saa er det rimeligt, at ved denne Flod forstaaes Weixelen, og ved Fruentimmer Folket Qvænerne, eller Cajanerne, en Finsk Folkefærd, hvis Navn haver, ved sin store Overeenstemmelse i Lyden med Qvinder, givet Anledning til denne Digt. I det mindste er det vist, at dette haver forledet Adamum Bremensem til at kalde Qvænernes Land Terra Fæminarum. Tacitus og Ptolemæus sætte Finner i de Egne i Polen, og den sidste udtrykkeligen ved Weixelen, hvorfore det gierne kan være, at der endda have opholdt sig Stammer af dem 200 Aar efter, og maaskee just ved disse, saa og de paafølgende Slaviske

Folks

Folks Bevægelser trukket sig længere nord). Efterat nu Langobarderne vare saaledes komne over Floden, og havde nogen Tid opholdt sig i de paa hin Side liggende Lande, saa geraadede de i en stor Uleilighed ved deres alt for store Rolighed, og deraf flydende skadelige Sikkerhed. Thi da de en Nat laae i god Hvile, og uden at passe det mindste paa, bleve de overfaldne af Bulgarerne, mange af dem saarede, og mange dræbte, og deriblant Kongen selv, hvis eneste Dotter blev fangen bortført. Udi denne lange og mærkværdige Fortælling er adskilligt værd at undersøge. Aar 420.
1) Hvad Aar Agelmund er bleven Konge. Udi Prospers Kronike opgives 387, og endskiønt dette er ufeilbarligen ei skrevet af Prosper selv, men indført af en ved en Beregning efter Pauli Fortælling, saa er dog denne Tilsætning meget gammel, og kommer Sandheden temmelig nær. Spørsmaal om den Agilimundus, som Ammianus (32) omtaler ved Aar 358, ei er denne Pauli Agelmundus. Tiden passer sig ei saa ilde, Stædet ei heller, thi han vidner, at den Romerske Krigshær drog til Bregetio, som laae sønden for Raab ved Donau, for at bringe til Ende Levningerne af den Qvadiske Krig, som endnu raste i de Egne. Det meste som kan siges herimod, er, at det synes at hans Agilimundus haver været en Qvader. Dog giver han selv Anledning til at troe, at han og kan have været af et andet Folk, ved at sige: At den Kongelige Person, Regalis, Vitrodorus Kong Viduarii Søn, og Under-Kongen, eller den lille Konge, Subregulus, Agilimundus, og andre Fornemme og Dommere, som vare over adskillige Folk, variis populis, underkastede sig da Romerne. Paulus (33) selv siger, at Langobarderne rykkede under

(32) L. 17. p. 107.
(33) L. 1. c. 19. 14. 18.

deres femte Konge Gudehoc ind i Rugiernes Land ved Donau, efterat Rugi vare blevne der overvundne af Odoacher. Dette skeede i Slutningen af Aar 487, som jeg forhen i Rugiernes Historie haver anført af Cassiodoro og flere. Heraf slutter jeg, at Langobarderne ere komne der 488, saasom de overblevne Rugier forlode 489 deres Land, og droge med Theoderico til Italien, venteligen baade for at hævne sig over Odoacer, saa og for at undgaae Langobarderne. Her have vi altsaa en vis Tidspunkt, hvorfra vi kunde regne tilbage. Paulus selv tillegger den første Kong Agelmund en Regiering af 33 Aar, og den tredie Lethu af næsten 40, hvilke da udgiøre 73. Christii Fragment (34) tillegger vel Lethu en Regiering af 60 Aar, men jeg anseer det for sikrere, at følge Paulum. Prosper (35) siger, at Lamissio kun regierede i 3 Aar. Vil man troe at dette er rigtigt, og at det er taget af en fuldstændigere Pauli Codice, saa have vi 76 Aar. Altsaa er ikkun den fierde Konge tilbage, hvis Regierings Aar ei vides. Men da han var en Søn af den tredie, som regierede saa længe, saa er det rimeligt, at han ei haver regieret meget længe; Og da Langobarderne droge under den femte Konge ind i Rugiland, saa er det ei urimeligt, at følge Regieringen hos Prosper, thi derved tillegges de tvende sidste Konger 25 Aars Regiering, saasom det lader at den sidste er død kort efter Langobardernes Ankomst til Rugiland. Imod Prosper kan vel indvendes, at han lader Agelmund blive Konge 387, og regiere i 33 Aar, og dog siger ved 423, at Lamissio regierede i 3 Aar; Men jeg svarer hertil, at dersom man antager bemeldte Aar ei for Lamissionis Ankomsts til Regieringen, men for hans Døds Aar, saa kommer

(34) F. 7. p. 1.
(35) P. 742.

kommer Regningen rigtig nok ud. 2) Er det mærkeligt, at den Stamme, hvoraf Agelmund var, og som derhos var den ædelste iblant Langobarderne, kaldes den Gunginkiske, eftersom udi vore gamle Sögur (36) tales om en Konge Stamme, kaldet den Ginkungiske, der regierede sønden for Rhinen, som det synes over Frankerne. Skulde disse tvende Slægter have noget tilfælles med hinanden, saa tiente det til at bevise min Sætning, at Frankerne vare en Stamme af Cimbrer, saasom jeg holder for, at Langobarderne ogsaa have stammet fra Cimbrerne, i det mindste ere de komne fra den Cimbriske Halvøes nordligste Kanter. Og 3) er det særdeles, at en Fiskedam haver paa Langobardisk hedet Lama, da en Indsøe ɔ: en liden fersk Søe heder paa Finsk Lami; Men at ville heraf slutte, at Langobarderne have til Herkomst været Finner, og ere udgangne fra det store Scandinavien, og have maaskee siden udi Tydskland foreenet sig med Langobarderne, og da aflagt deres gamle Winuliske Navn, som ansees for eet med Finnernes (37), vil ei komme mig aldeles afgiort for. Paa gammel Celtisk (38) kaldtes Vand Lan, lon, lün, paa Cambrisk endnu Llyn, paa Islandsk betyder hlane at tøe, paa Irlandsk Lamnachtu en fersk Søe, Lang en Dam, og hos Festum (39) forekommer Lama for Lacuna, lustrum, hvilket sidste Ord synes at betyde dyndagtige Vande i Skove, hvor Vild-Sviin have deres Leye. Heraf sees, at Lama haver været et tilfælles Ord for de fleste Europæiske Folk, saa at af det vi kan sluttes noget til Langobardernes Finske Herkomst; Ligesaa lidet

som

(36) Volsunga S. p. 61.

(37) Brings S. R. H. t. 1. p. 566 — 568.

(38) Wachteri Gloss. v. Lan. col. 916. Bullet Dict. Celt. t. 2. p. 68. v. Lama, Lamnachtu, Lan.

(39) P. 198 & 209 Dacerii.

som deraf, at Finnerne kalde et Skiæg-Parti, da de Tydske kalde det Barth. Det samme maae jeg og sige om de øvrige Navne af de Longobardiske Konger, thi om Leth eller Lethu kommer overeens med det Finske Lethi ɔ: Lov, saa kommer det og med det Nordiske Let og Tydske Leicht; Kan Childehoc være sammensat af det Finske Childo ɔ: Glands, og Hoki ɔ: indhulig, indefattende, saa kan det og være af det Tydske Child, Hild ɔ: et Barn, eller og adelig, og Hoch ɔ: høy; Kan Gudehoc ledes af det Finske Cude ɔ: at væve, saa kan det meget bedre ledes af det Tydske Gut ɔ: god; Kan Daffo, som dog skrives Claffo, bringes af det Finske Tajuwas ɔ: Himmel, som dog synes meget vidt hentet, saa maae jeg tilstaae, at ingen Etymologie af Tydsk eller Nordisk falder mig derved ind; hvorimod Tato kan efter mine Tanker bedre ledes af det Celtiske Tad, Tatte, og det Frisiske Teyte ɔ: Fader, end af det Finske Tähti ɔ: Stierne, og Waccho af det Tydske Wachsen, eller og Wacht, saa og det Nordiske Vakan ɔ: vaagen, som af det Finske Waaca ɔ: Vægtskaal. Hvad angaaer de øvrige Langobardiske Kongers Navne, da kunne de heel vel forklares af Tydsk og Nordisk. Den sidste Stavelse i Agelmund haver mange Bemærkelser i bemeldte Sprog, og Egel, Igel, er et Pindsviin, et Symbolum, som passer sig vel paa en tapper Mand. Waltari kan være sammensat af Walt ɔ: mægtig og Ar ɔ: en Ørn; Audvin af Aud ɔ: Rigdom, og Vinur, Vin ɔ: Ven, og maaskee det er samme Navn som Odin, Auden; Og Alboin af Alper, Alfer ɔ: et Slags Genii, eller og af Alb ɔ: hvid, og af Vin ɔ: Ven. Da det altsaa ei er vanskeligt at lede de Longobardiske Kongers Navne, hvilket samme giælder om andre Longobardiske Navne, af det gamle

Tydske,

Tydske, og det dermed beslægtede Nordiske, saa falder det Beviis, taget af Sproget, bort, hvorefter de skulde være Finner.

§. VII.

Efter Agelmundi Død udvalgte Longobarderne bemældte Lamissio til Konge over sig. Han kaldes og Lamisiö, Lamissus, Lamisso, ligesom hans Formand i et Manuscript Algemundus. Som en ung Person brændte han af Begiærlighed efter at hævne sin Formands Død, men Langobarderne bleve i det første Slag overvundne af Bulgarerne, og flyede til deres Leyr. Da formaaede Lamissio dem til med høy Røst at tænke paa, hvorledes deres Konge var bleven dræbt, og hans Dotter bortført, som de havde ønsket sig til Dronning, og hvorledes det var bedre at døe i Krigen, end at blive bortført i Trældom, og være en Spot for Fienden. Ved saaledes at opmuntre; at true, at love, at sætte Trælle i Frihed, og desuden at give dem Belønninger, naar han saae dem stride, og ved sit eget Exempel satte han Mod igien i sine Folk, saa at de giorde et grueligt Anfald paa Fienden, og et stort Nederlag paa ham. De finge et stort Bytte, og bleve fra den Tid dristige til at hige efter Strid. Lamissio døde efter en Regiering af tre Aar, og var en tapper Stridsmand, og derhos meget viis (40). Noget før denne Tid have Julius Orator og Æthicus skrevet, af hvilke den første (41) sætter Langobardi imellem Suever og Tutuncii, et Folk, som jeg ikke kiender, med mindre de skulle være Tungri, men da

Deres følgende Konger.

Aar 423.

 sætter

(40) Paulus l. 1. c. 17. not. 99 ad c. 14. Prosper p. 742. Christii fragm. f. 7. p. 1. Conrad. Ursperg. p. 90, rettere 100.

(41) P. 13.

sætter han Langobarderne uden Tvil efter deres Sæde ved Elven, saafremt han følger nogen Orden, og den sidste (42) Longobardi mellem Marcomanner og Suever, hvorefter de omtrent have kunnet boet i Bøhmen, hvorhen jeg dog neppe troer at de ere komne saa tilig, ei heller at de nogensinde have rykket saa langt frem vester paa, at de der have kunnet grændse til Sueverne, da de meget mere have efter mine Tanker beboet Bøhmens østlige Dele ved Elvens Udspring, hvor Vandalernes andet Sæde havde været. Efter Lamissio blev Lethu Konge. Hans Navn skrives paa adskillig Maade: Lethe, Leth, Letus, Lechu. Spørsmaal, saafremt denne sidste Læsemaade er rigtig, om ei Polakkerne have heraf taget Anledning, at giøre en Lech til deres Konge. Tiden og Egnen, nemlig Lille Polen, giøre det ei utroligt. Vel sandt at det ogsaa er mueligt, at de kunne have indbildt sig saadan Konge efter deres Navn Lechi; Imidlertid bliver jeg dagligen mere overbeviist om, at der er dog nogen Grund i Folkenes gamle Traditioner, og at man ikke let-

Aar 463. teligen bør reent forkaste dem. Denne Konge døde efterat have regieret næsten i 40 Aar (43). Efter ham blev hans Søn Hildehoc den fierde Konge, som og skrives: Gildehoc, Gildeoch,

Ved Aar 477. Gildech, Ildeoc, og Childeoc (44). Det er rimeligt, at de under denne, eller og forrige Konge ere dragne til Vandalaib, som

Deres andet Sæde i det Østerrigske norden for Donau.

jeg sætter i Bøhmen ved Elvens Udspring, thi under den næste Gedehoc besatte de Rugiland, som da var bleven blottet for sine Indvaa-

(42) P. 44.

(43) Paulus l. 1. c. 18. not. 99. Christii fragm. f. 7. p. 1.

(44) Paulus l. 1. c. 18. not. 99. Chr. fr. f. 7. p. 1. Conr. Ursp. p. 90 eller 100.

Indvaanere Rugierne, og hvorved uden mindste Tvivl forstaaes den Deel af Østerrige, som laae norden for Donau, maaskee ogsaa noget af Mæhren og Bøhmen. Saa meget er vist, at de have besat det, efterat Rugierne vare bortførte til Italien af Kong Odoacer; Og da dette skeede Aar 487, saa er det rimeligt, at de ere dragne did 488. De bleve der boende i nogle Aar, fordi Landet var got, og imedens dette skeede, døde Kongen, (hvoraf jeg slutter, at han er ei død meget længe efter), hvis Navn skrives ogsaa Gudehoc, Gedeochis, Gudeoc, Godeoc; som af en Skribent udgives for en Søn af den forrige (45), og som efter Matthæus Palmerius, anført af Christ (46), skal have regieret i 12 Aar, fra 473 til 485; Men der er ingen Tvil paa, at jo Aarstallene efter Christi Fødsel ere urigtige, hvorimod det gierne kan være, at de 12 Aar ere tagne af en fuldstændigere Pauli Codice. Ere da Langobarderne komne ind i Rugiland Aar 488, og Gudehoc venteligen død 489, siden han døde strax efter, saa er han kommet til Regieringen, og hans Formand død 477. Albericus (47) antegner ved Aar 481, at da begyndte 40 Aar hos Longobarderne, som jeg ei veed hvorhen han sigter til, og ved Aar 520, at Walterich var da deres Konge, og ved Aar 527, at Audoin blev Konge, og regierede i 17 Aar, følgeligen maae være efter denne Regiering død 544, da man dog tydeligen seer af Procopio, at han haver levet efter den Tid. Efter Gudehoc blev hans Søn Claffo Konge, som og skrives Caffo, Daffo, Calfo, og gandske urigtigen hos Palmerium Daphon, som

Aar 488.

Aar 489.

Aar 493.

Eeee 2 til-

(45) Paulus l. 1. c. 18. 19 & 20. not. 99. Christii fragm. f. 3. p. 1.
(46) Ib. p. 8.
(47) Chron. p. 37. 40 & 41.

tillegger ham en Regiering af 5 Aar (48). Er Calfo det rigtige Navn, saa synes det tydeligen at være vort Nordiske Kalf. Efter Claffo blev hans Søn Tato Konge, som og skrives Tado, Thatus. Palmerius tillegger ham en Regiering af 10 Aar, følgeligen skulde han være død 503 eller 504. Men da det er denne Konge, som fordrev Herulerne, og jeg i deres Historie haver giort det ei urimeligt, at det er skeet 510, og han døde strax efter, saa maae han efter dette have levet i det mindste til 511. Dersom man vil gaae fra det Aar 526 tilbage i Tiden, udi hvilket Aar man vist veed, at Langobarderne nedlode sig i Pannonien, og tage til Hielp, at Kongernes Aar ei have været fulde, og antage at Audoin, som førte dem didhen, og som kort tilforn var kommet paa Thronen, er enten blevet Konge samme Aar, eller Aaret tilforn 525, at hans Formand Waltari, som efter Paulum regierede 7 Aar, har besteget Thronen 519, og hans Formand Waccho, som efter Palmericum regierede i 18 Aar, Aar 502, og Tato igien Aar 493, som efter Palmeriam regierede i 10 Aar, saa faaer man rigtig nok 493 ud, som Palmerius udgiver at være det Aar da Tato besteg Thronen, men da maae man antage at Claffo haver ei heller regieret 5 fulde Aar, thi Rugierne bleve i Slutningen af 488 overvundne af Odoacer. Da nu dette synes temmelig rimeligt, saasom alle Kongers Aar passe da nær i hinanden, og kunne got forenes med de faste Tidspunkter 488 og 526, saa maatte man herefter forlade mit antagne Aarstal 510, om Herulernes Fordrivelse, og sætte enten 501 eller 502, hvilket og gierne kan skee, uden at forstyrre Tidsregningen, thi vel er det vist, at de først Aar 512 bleve an-

tagne

(48) Paulus l. 1. c. 20. not. 99. Chr. fragm. f. 8. p. p. 1. C. Ursp. p. 90, rettere 100.

tagne af Keiser Anastasio, og Boliger anviste i Illyrico, men det kan derfor gierne være, at deres Vandring og Ophold hos Gepiderne haver varet længere end 2 Aar, og at 10 ere dermed bortgangne. Dog det meste imod den Mening af Herulernes Undergang 502, bestaaer i det Brev af den Ost-Gothiske Konge Theoderic til dem om Hielp af dem til Vest-Gotherne imod Frankerne; Thi det kan neppe være tiligere skrevet end 505 og 506; og havde de da forhen lidet saa stort et Nederlag, saa havde de været alt for uanseelige til at anmodes om Hielp. Herover nødes jeg til, at lade denne Sag beroe i Uvished. Under Tato forlode Langobarderne Rugiland, og begave sig til aabne Marker, paa barbarisk Sprog kaldte Feld, hvor de boede i 3 Aar, efter hvilken Tid opkom Krig imellem dem og Herulerne, udi hvilken de sidste bleve aldeles overvundne, saa at de maatte forlade deres Land, og give sig til at vandre. Men alt dette haver jeg udførligen fortalt i den Heruliske Historie, saa og at Langobarderne havde forhen, i nogen Tid at forstaae, været Herulerne Skatskyldige. Ved ovenmældte Feld forstaaes uden Tvil de store Sletter, kaldte Marchfeld i Øvre-Ungarn. Sigebertus (49) kalder denne Mark Affeld. De adskillige Meninger om dette Stæd kan eftersees hos de neden under anførte Skribenter (50). Ved dette Bytte bleve Langobarderne rigere, og deres Krigshær forøget ved de adskillige Folk, som de overvunde, saa at de nu begyndte at tragte efter Krig, og rundt omkring at udbrede deres Tapperheds Ære. Men Tato fik ei længe Tid at glæde sig over denne Seyer, saasom hans Broders Zuchilonis Søn Wacho overfaldt og dræbte ham. Jeg haver forhen anført

Aar 499.

Aar 502.

Meende Sende i Marchfeld i Øvre Ungarn.

Eeee 3 i den

(49) Ap. Pist. t. 1. p. 506.
(50) Bünaus Teut. Hist. Th. 3. p. 492. Jordan orig. Slav. Part. 1. p. 116.

i den Herulifke Historie (51), at Langobarderne have efter Procopii Beretning allerede været Christne, da denne Krig forefaldt mellem dem og Herulerne.

§. VIII.

Wacho den ottende Konge.

Denne Konge kaldes og Walcho, og Wacon, og tillegges af Palmerio en 18 Aars Regiering. Saafremt det ei gaaer an, at forflytte Herulernes Undergang til 501 eller 502, og at man maae sætte det i det tiligste Aar 506, saa kan man ei tillegge denne Konge saa lang Regiering, thi har han regieret i 18 Aar, og Waltari i 7 Aar, hvilke i det mindste udgiøre 23, og førte Audoin, Waltari Eftermand, Langobarderne 526 til Pannonien, saa maae den Herulifke Krig have indfaldet 503. Saa meget er vist, at Waccho kan i det længste ei have levet længere end til 520, og en Tid lang maae han dog have regieret, siden han havde tre Koner efter hinanden, og hans Søn og Eftermand var fød af den sidste, med mindre man vil enten sige, at han haver været gift med en eller to af dem, forend han blev Konge, eller og havt dem meget kort, særdeles den første, med hvilken der ei siges, at han haver avlet Børn. Det lader at Paulus ei regner Wacho iblant Kongernes Tal, siden han kalder Waltari den ottende; maaskee han har giort det fordi han med Vold rev Riget til sig; Og af samme Aarsag er det vel at den Langobardiske Konge Rothar eller Rotharit udi Fortalen for sin Lov (52) udelukker ham, og sætter derimod Unichis, Tatonis Søn, i hans Sted, (som dog aldrig har virkelig besiddet Thronen, men kun havde Rettighed dertil, hvorved forefalder det Spørsmaal om denne Unichis er Risiulf, og hans Søn Unabo, Pauli Hilde-

(51) §. 4.

(52) Murat. Scr. Ital. t. 1. p. 414. not. 99.

Hildechis, thi efter ham var Tatonis Søn. Navnene ere meget ulige, imidlertid er jeg dog tilbøyelig til at troe, at det haver kun været een Person. Denne Rotharits Fortale er ellers meget mærkværdig, saasom den er saa meget ældre end Paulus, og tiener, i det mindste i Henseende til Kongernes Følge, til at bestyrke hans Fortælling. Rotharit beraaber sig paa gamle Mænd, ved hvilke han har faaet denne Kongernes Følge at vide. Skade kun at dette vigtige Stykke ei er kommet heel og holden til os, hvilket jeg strax skal bevise af Paulo). Men for nu at komme til Historien igien, da finder jeg at Wachonis Fader Zuchilo skrives ogsaa Luchilo og Zachulo. Hildechis, den forrige Konges Tatonis Søn, stridede imod Wacho, men blev overvundet, og maatte flye til Gepiderne, hvor han forblev i Landsflygtighed til sin Dødedag, og derfore blev der Uvenskab mellem Gepider og Longobarder fra den Tid af. Paa samme Tid angreb Wacho Sueverne, og undertvang dem. (Siden Langobarderne boede i Øvre-Ungarn tæt ved det Østerrigske, hvilket endda synes at have ligget øde, saa kunde de let der igiennem, eller og over den frosne Donau, ligesom den Ost-Gothiske Konge Theodemir havde giort en temmelig Tid tilforn, overfalde Sueverne, ellerheldst det er vel mueligt, at Baiern er endda bleven regnet til dem, og denne Undertvingelse desuden ei just maaskee bør udstrækkes til alle Suever). Og dersom nogen, blivet Paulus ved, vil ansee dette for usandt, saa læse han kun efter Fortalen, som Rotharit har sat for sine Love, og saa skal han finde det skrevet næsten i alle Codices, som jeg her haver anført det, (heraf sees at denne Fortale er lemlæstet kommet til os, til den Langobardiske Histories ubodelige Skade). Wacho havde tre Koner, først Ranicunda, eller Ravicunda, den Thurin-

gifke

gifte Konges Dotter, dernæst Austrigosa, eller Aurigosa, Hastrigosa, og Hostricosa, den Gepidiske Konges Dotter, med hvilken han avlede tvende Dottre, hvoraf den ene Wisegarda blev giftet med den Frankiske Konge Theodeberto, og den anden Walderada med Cuswald, en anden Frankisk Konge, (hvilket Navn skrives i Codicibus ogsaa Chusupald, og Supald, og hvorved Valesius forstaaer Theodebaldum, Theodeberti Søn), som dog lagde Had til hende, og derfore overlod hende til ægte til en af sine Mænd kaldet Garipald. Wachonis tredie Hustrue var Salinga eller Saliga, den Heruliske Konges Dotter, med hvilken han avlede Waltari. Og alle disse (at forstaae fra Lethu af), vare Lithingi, (eller som nogle Manuscripter have Adalingi, og Adelingi, hvilken Læsemaade jeg dog ei anseer for saa god, som den første, da Adalingi betyder Adel i Almindelighed, og her derimod synes at tales om en vis Slægtes Navn) thi saaledes kaldtes en vis adelig Slægt hos dem (53). Christii Fragment (54) synes at sige, at Waltari var en Søn af Wachonis Dotter, hvilket Palmerius bekræfter med klare Ord, men det strider aabenbare imod Pauli omstændelige Fortælling. Gregorius Turonensis (55) fortæller at Wisigardis, en vis Konges Dotter, blev forlovet med Theodeberto imedens hans Fader Theodericus endnu levede, (og
Ved Aar 540. han døde først 534), men at han imidlertid forelskede sig i Deuteria, ægtede hende, og havde hende i 7 Aar, da Franskerne nødde ham til at forlade hende, og ægte Wisigardem, som dog kort efter døde; og at Walderrada blev gift med Theodebaldo,
555. Theodeberti og Deuteriæ Søn, og at hans Farbroder Chlotarius ægtede,

(53) Paulus l. 1. c. 21.
(54) F. 10. p. 1 & 2.
(55) L. 3. c. 20 & 22. col. 127. l. 4. c. 9. col. 147 & 148. Epit. c. 54. col. 568.

ægtede hende efter hans Død, men forlod hende efter Præsternes Tilrettesættelse, og gav hende til Hertug Garivaldum, eller og, som der paa et andet Sted siges, drev hende og tvende Døttre i Landsflygtighed. Valesius (56) viser smukt, at denne Garibald haver været Hertug i Bayern. Naar man vil overveye at Theodebald venteligen ei er fød forend 534, saa er det underligt at han skulde have giftet sig med en Prindsesse, der ei efter oven antagne Tids Regning kan være fød senere end 520. Dette kunde let bringe en paa de Tanker at Wacho er død meget senere, hvilket end mere bekræftes ved det Procopius (57) skriver, at Gotherne sendte 538 Gesandtere til den Longobardiske Konge Vakin, og bøde ham store Penge for at indgaae Forbund med sig, men at de med uforrettet Sag maatte vende tilbage, fordi han stod i nøye Forbund med Keyseren; At Keyser Justinianus gav til Longobarderne Landet Noricum og Fæstningerne i Pannonien, og mange andre Egne, og desuden mange Penge, hvorpaa de forlode deres Land, og nedsatte sig lige over for paa den anden Side af Ister, ei langt fra Gepiderne, hvorpaa de plyndrede Dalmatien og Illyricum, og giorde baade Bytte og Fanger indtil Grændsen af Epidamno, og dette giorde de under Skin af Forbund og som Romernes Venner, saa at de endog hentede tilbage fra Romerne hvem de truffe hos dem af Fanger, endog Romere, der vare bortløbne, (da nu Justinianus først kom til Regieringen 527, saa kan Audoin ei alerede have ført Longobarderne til Pannonien 526, ei at tale om at dette Procopius her fortæller synes at have tildraget sig noget hen i Justiniani Regiering,

(56) Gest. Franc. t. 1. p. 466.

(57) T. 2. H. B. Goth. l. 2. c. 22. p. 92. l. 3. c. 33. p. 163. c. 34. p. 165. c. 35. p. 167.

giering, hvilket end mere bestyrkes med det han lader Gepiderne sige Aar 548 til Keyseren, at Longobardernes Venskab var nye med Romerne: Det er ellers at mærke efter hans egne Ord, at Auduin i bemeldte Aar 548 regierede over Langobarderne); at efter Vaces var død regierede hans Søn Valdalun, som kort efter døde meget hastig, hvorpaa hans Formynder Auduin blev Konge. Vil man nu legge til Grund, at Auduin er bleven Konge 547, siden han alerede var det 548, saa er Valtari, som regierede 7 Aar, kommet til Regieringen 540, og Wacho ogsaa død samme Aar, hvilket vel nok passer sig med det at han 538 endda var i Live. Man maae tilstaae at denne Tids Regning lader sig bedre forene med Gregorii Turonensis Fortællinger, end den forrige; men her forefalder da først den Vanskelighed, at man da maae tillegge Wacho en længere Regiering, thi da Herulerne bleve imodtagne af Anastasio 512, saa maae de nogle Aar forhen være blevne fordrevne af Langobarderne, og strax efter den Tid blev Tato dræbt, og Wacho rev Riget til sig. Dog dette er det mindste, thi Wachonis 18 Aars Regiering beroer kun paa Palmerio, som baade er en temmelig nye Skribent, og som og kan have havt et bedærvet Exemplar af Diacono, saafremt han haver taget dette Aarstal af ham. Men det værste er, at da bliver Pauli Vidnesbyrd, at Langobarderne ere ved Audoin blevne 526 førte til Pannonien, ogsaa urigtigt, hvorved en fast chronologisk Tidspunkt mistes. Det er mueligt, at der hos ham bør læses viginti duobus i Stedet for quadraginta duobus, naar han taler om hvor længe de boede i Pannonien indtil de droge til Italien, og da bliver deres Ankomst til Pannonien ei 526 men 546; hvorvel det er noget vanskeligt at antage dette, siden det er skrevet med fulde Bogstaver

og et mindre Tal. Man kunde og sige, at Paulus havde taget feil i den Omstændighed, at Audoin havde fort dem til Pannonien og at det har været Wacho eller Vakes, og da kunde 526 eller 527 blive staaende ved Magt, og saa maatte Justinianus have strax i sin Regierings Begyndelse ladet Langobarderne nedsætte sig i Pannonien. Naar jeg betragter, at Procopius haver levet paa de Tider, og at Romerne havde da saa meget med Langobarderne at bestille, saa er jeg næsten færdig til herudi at foretrage hans Vidnesbyrd for Pauli. Men nu til Historien igien. Efter at Wacho var død blev hans Søn Waltari Konge, som døde efter en Regiering af syv Aar (58).

Waltari den niende Konge. Ved Aar 526.

§. IX.

Audoin den tiende Konge. Tiende Sæde i Pannonien.

Hvorpaa Audoin blev Konge, som ei længe efter førte Langobarderne til Pannonien. Og da var det, at han kom i Krig med Gepiderne, og at hans Søn Alboin dræbte udi et Slag den Gepidiske Prinds Turismodum, Turisendi Søn, hvorpaa Langobarderne vilde, at Alboin skulde for sin Tapperhed spise med sin Fader, men Audoin sagde derimod, at han aldeles ei kunde giøre det, for ikke at bryde Folkets Skik, thi I vide, at hos os kan ingen Konge Søn spise med sin Fader, forend han har faaet Vaaben af en udenlands Konge, (det er at sige, var ved Vaabens Overgivelse giort som til Mand). Efterat Alboin havde hørt dette, drog han med 40 unge Personer til Turisendum, mod hvilken han nyligen havde stridet, og gav ham tilkiende, hvorfore han kom til ham. Han tog venligen imod ham, indbød ham til Giæstebud, og lod ham sidde ved sin høyre Side, hvor hans Søn Turismodus forhen pleyede at sidde. Imedens

 De

(58) Paulus l. 1. c. 22.

de nu spiste af adskillig Anretning, giorde Torisendus Betragt-ninger over sin Søns Døde, og forestillede sig hans Død; Han kunde da ei holde sig fra at drage dybe Sukke, ved at see sin Søns Banemand udi hans Sæde. Tilsidst udbrød han i disse Ord: Dette Sted har forhen været mig behageligt, men nu er den, som sidder der, mig temmelig besværlig at see. En anden af hans Sønner, som var tilstæde, blev herved opbragt, og be-gyndte at pirre Langobarderne, sigende, at de lignede Hopper, hvis Fødder indtil Boverne ere hvide, fordi de ginge med hvide Baand neden for Leggene; Ja I ligne Hopper, som gaae med Føl. En Langobarder svarede da; Mød os paa Marken As-feld, (hvorved maaskee sigtes til Odin eller As, og kan da As-feld betyde saa meget, som en Mark, hvor Striden staaer, eller Valpladsen, hvorvel Christ (59) mener, at her bør læses Affeld, hvilket han bestyrker ved Sigebertum Gemblacensem, og Conra-dum, og udlegger at betyde saa meget, som en aaben Mark. Han mener og at herved sigtes til det Feld, hvor Langobarderne fort forhen boede. Men denne Forandring udi Pauli Text beha-ger mig ei, baade fordi man ei finder af Muratorio anført nogen saadan Læsemaade, saa og fordi Langobarderne havde da allerede forladt bemældte Feld, og boede i Pannonien), der skal du er-fare, hvor vældigen de, som du kalder Hopper, slaae bag ud, og hvor din Broders Been ere adspredte, ligesom et foragteligt Dyrs, midt paa Engene. Denne Spot kunde Gepiderne ei fordøye, og lavede sig til at hævne den, og Langobarderne lagde ogsaa allesammen Hænderne paa Hæfterne af deres Kaarder. Kongen sprang da op fra Bordet, kastede sig midt iblant dem, dæmpede sines Vrede og Hævn, og truede at den skulde straffes,

som

(59) Fragm. f. 9. p. 2. not.

som først begyndte Striden, sigende, at den Seyer ei behager Gud, naar nogen i sit eget Huus ombringer sin Giæst. Striden blev saaledes stillet, og Giæstebudet med Glæde bragt til Ende. Turisendus overgav derpaa sin Sons Turismodi Vaaben til Alboin, og lod ham med Fred vende til sin Fader; hvorpaa Alboin spiste med sin Fader, og fortaalte da, hvad ham var hændet ved Turisendi Hof. De Tilstædeværende forundrede sig derover, berømmede Alboini Dristighed, men lagde ei mindre Berømmelse paa Turisendi Trofasthed. Denne tappere Alboin havde Audoin uden Tvil avlet med Rodelinda eller Radelinda. (Procopius (60) vidner, at hun, Audoins Dronning, var en Dotter af den Thüringiske Konge Hermenefrido, med den store Theoderici Søster-Dotter, og af Belisario fort til Constantinopel, efter at han havde overvundet Vittigem, og af Keiseren givet Audoin til ægte, hvoraf følger, at Alboin kan i det tiligste ei være fød forend 541 eller 542. Skade kun, at Procopius ei siger, om hun hed Rodelinda), og blev han Konge efter sin Faders Død (61). Palmerius (62) tillegger Audoino en Regiering af 18 Aar, hvilken gaaer til 544, dersom man vil regne fra 526. Men efter Procopium haver Audoin neppe engang regieret 544, thi Wacho levede endnu 538, derpaa regiere Waltari i 7 Aar efter Paulum, altsaa kan Audoin neppe være kommet til Regieringen forend 545, eller 546. Har han da regieret i 18 Aar, saa maae han være død 563. Udi den Gepidiske Historie (63) haver jeg efter Procopium anført de Krige, som under Audoino bleve førte mellem Langobarder og Gepider, og antegner han dem ved de Aar 548, 549, 550, 551 Aar 548.

(60) B. Goth. l. 4. c. 25. p. 229.
(61) Paulus l. 1. c. 22. 23. 24 & 27.
(62) In Chr. fragm. f. 11. p. 1.
(63) §. 4.

551 og 552, og fortæller derhos ved 548, at Ildiegus, en Søn af Resiulfo, som var en nepos af Vakes, begav sig med de Langobarder, som fulgte ham, til Gepiderne, saasnart Krigen brød ud mellem dem og Longobarderne, men efter Freden først til Slaverne, og besluttede derfra at drage til Totilam og Gotherne, førende 6000 Bevæbnede med sig. Han drog ind i det Landskab Venetien, og overvandt Romerne, som anførtes af Lazaro, og slog mange af dem ihiel; Dog han foreenede sig ikke med Go-
Aar 549. therne, men gik tilbage over Ister til Slaverne. Ved 549 beretter han, at den Longobardiske Konge lovede at sende 1000 tung bevæbnede Mænd den Keyserlige Krigshær til Hielp, som
Aar 551. anførtes af Germano. Ved Aar 551 fortæller han, at Audoin klagede over, at Keyseren havde ei efter Løfte hiulpet ham, endskiønt saa mange Langobarder vare nyligen dragne til Italien Narses til Hielp imod Totilam, og lod ham tilligemed ved sine Gesandtere vide den glædelige Tidende om den store Seyer han
Aar 552. havde erholdet over Gepiderne. Ved Aar 552 at Audoin sendte 2200 ypperlige Stridsmænd, udsøgte iblant hans Folk, hvorved fulgte til deres Tieneste 300 andre Soldater, Narseti til Hielp, bevæget hertil ved Forbundet mellem sig og Justinianum, og ved mange Penge; At Frankerne, som havde Venetien inde, ei vilde tilstæde denne Hær, som blev anført af Narses selv, og desuden bestod af mange andre Folk, at drage der igiennem, foregivende, at det skeede fordi Narses havde Langobarder med sig, som vare deres afsagde Fiender; At Ildigisal flygtede til Constantinopel, blev der beskikket til Anfører over en Trop af de Soldater, som bevogtede Palladset, bragte i det mindste med sig 300 tappere Longobarder, som tilforn havde med ham opholdt sig i Thracien; At Auduin forglæves fordrede ham udleveret;

ret; At Ildigisal klagede over, at han ei blev belønnet efter sin Fortieneste og Romernes Værdighed; At Goar, en Gother, som under Vitigis Regiering var bleven fangen bortført fra Dalmatien, raadde ham til at tage Flugten; At de begge forlode Byzantium, og at de Longobarder, som laae i Apris i Thracien, sloge sig under Veys til dem. At de toge Heste ud af Keyserens Stalde, og bleve derved i Stand til desbedre at fortsætte Reisen; og at de paa saadan Maade droge igiennem heele Thracien, hvor de overvunde nogle Cuturgurer, som vilde sætte sig imod dem, og Illyricum, hvor de ved et uformodentlig Angreb om Natten ihielsloge de Romerske Anførere tilligemed nogle faae andre, og adspredede derved den Krigshær, som var samlet imod dem, hvorpaa de komme i Behold til Gepiderne; Og at Narses, efter at han havde overvundet Totilam, besluttede at stille Landet ved Longobarderne, som ei alene satte Ild paa Husene, men endog voldtoge i Kirkerne selv de Qvinder, som havde didhen taget deres Tilflugt, til hvilken Ende han gav dem mange Penge, og lod dem ved sine Søster-Børn, Valerianum og Damianum, med deres Tropper geleyde indtil Rigets Grændser, paa det de under Veys ei skulde giøre noget Ont. (64) Forhen haver jeg udi den Gepidiske Historie (65) anført af Agathia; hvorledes den Frankiske Konge Theodibertus sendte Gesandter til Langobarder og Gepider om at giøre Forbund med sig imod Justinianum, fordi han kaldte sig efter dem, ligesom han havde overvundet dem; Dette maae være skeet forend 548, saasom Theodibertus døde i bemeldte Aar.

§. X.

(64) B. Goth. l. 3. c. 35. p. 167. c. 39. p. 174. l. 4. c. 25. p. 229. c. 26. p. 231. c. 27. p. 232. c. 33. p. 242.

(65) §. 4.

§. X.

Alboin den ellevte Konge. Ved Aar 560.

Dersom Agathias og de andre Skribenter efter Procopium havde optegnet Aarene, ligesom han, saa er det rimeligt, at vi nu havde vist Audoini Døds-Aar, og det Aar Alboin kom til Regieringen. I Mangel heraf maae vi giette os frem. Da nu Alboin ei kan i det tiligste være fød forend Aar 541, som jeg forhen haver anmærket, saafremt den Thüringiske Prindsesse haver været hans Moder, hvilket ei gandske kan afgiøres, saasom Procopius ei mælder hendes Navn, og Audoin kan have været giftet forhen. Men haver hun været hans Moder, saa kan han vist ei være fød forend 541, og det er endda temmelig tilig. Da han nu haver efter Pauli Beretning giort saadanne Bedrifter imedens hans Fader endda levede, og som jeg forhen haver anført, saa maae han i det mindste have været 19 til 20 Aar, da han kom til Regieringen, og følgeligen ei kunnet tiltræde den før 560, eller noget efter. Og at han maae have regieret over dem før Justinianus Døde 565, slutter jeg deraf at bemældte Keyser skal have efter Menanders (66) Vidnesbyrd hiulpet Gepiderne imod Langobarderne, og derved forhindret, at de ei vare blevne Trælle. Da man nu af alle de faae overblevne Efterretninger ellers seer, at Justinianus haver enten hiulpet Audoin imod Gepiderne, eller i det mindste stillet sig an at ville hielpe ham, saa slutter jeg heraf, at Justinianus ei haver bekriget Longobarderne i Audoins Tid, men udi hans Søns og Eftermands Alboini, allerheldst jeg siden skal anføre et mærkeligt Stæd af Theophylacto Simocatta, at Romerne virkeligen have hiulpet Gepiderne imod Alboin, og kommer det mig for, at den Krig er den samme som Menander taler om. Udi forommældte

Rotha-

(66) C. B. t. 1. p. 105.

Rotharits Fortale for den Langobardiske Lov (67) nævnes Alboin, men derimod ei hans Fader Audoin, og udi hans Sted Unabo, en Søn af Unichis, og Sønne-Søn af Taro, og Valamir, som er gandske ubekiendt. Heraf slutter jeg, at Unichis er Procopii Risulf, og Unabo hans Søn Ildigisal, eller Hildechis, og at Kong Rotharit haver anseet dem for retmæssige Konger, endskiønt de aldrig besadde Thronen, og ei villet regne Wacho og Audoin iblant Kongernes Tal, fordi de med Vold havde revet Riget til sig, thi at Waltari døde saa hastig kommer mig noget mistænkeligt for, og er det vist at Audoin var i Stand til at begaae en Misgierning. Man behage kun at betænke hans og den Gepidiske Konges skammelige Foreening sammen, om vexelviis at forraade de Prindser Ildigisal og Ostrogothum. Det er ellers vel muligt, at Valamir er Waltari, thi af det Kong Rotharit indlemmer Alboin i Konge-Listen, og udelader hans Fader, kan man slutte, at hans og maaskee det Langobardiske Folks Begreb haver været, at en Søn af en uretmæssig Besidder kan dog blive til en retmæssig, helst naar ingen nærmere af Konge-Slægten er tilovers. Men nu at komme til Historien igien, da skriver Paulus (68) om Alboin, at han var saa bekiendt overalt for sin Tapperhed, at den Franske Konge Chlotarius gav ham sin Dotter Clotsuinda, eller Chlotsuinda til Ægte, med hvilken han kun avlede en Dotter Alpsuinda. Muratorius (69) anfører herved af et Brev af Bisskop Nicetio i Trier til Dronning Chlodosvinda, hos Sirmondum i den første Tome af hans Galliske Concilier P. 322, at det var Skade, at saadan Konge,

(67) In Murat. Scr. Ital. t. 1. p. 414. not. 99.

(68) L. 1. c. 27. l. 2. c. 1. 5 — 30.

(69) Scr. Ital. t. 1. p. 424. not. 288. Epist. Franc. 8. In Du Chesnii Scr. Franc t. 1. p. 853.

som Alboin, der æredes af alle, frygtedes af Folkene, berømtes i Verden, og ophøyedes af Konger, Førster, ja Keyseren selv, at han ei omvendtes fra den Arianske Lære, og formaner hende til at formaae ham dertil; Og mener Muratorius at dette Brev er skrevet ved 563 (herved bliver det rimeligt at den christne Lære, som Langobarderne havde allerede forend Aar 510 antaget efter Procopii Vidnesbyrd, haver været den Arianske, og skulde jeg næsten troe at Naboelauget af Gother, Gepider haver bragt dem dertil). Cunimundus, Turisendi Søn og Eftermand, brød det Forbund, som hans Fader havde giort med Langobarderne, men blev ved den Leilighed med de fleste af hans Folk selv paa Pladsen, som jeg forhen haver fortalt i den Gepidiske Historie (70). Alboin tog da hans Hoved, og giorde deraf et Drikke-Kar, som paa Langobardisk kaldes Scala (endnu sige vi paa Dansk Skaal, og paa Tydsk Schale). Han førte og tilligemed mange andre Fanger hans Dotter Rosimunda med sig, som han og giftede sig med, efterdi Chlotsuinda var død. Ved disse Bedrifter blev Alboin saa navnkundig, at hans Gavmildhed, Ære, Lykke i Krig og Tapperhed endnu berømmes, saavel hos Bayerer, som Saxer og andre Folk af samme Tungemaal udi deres Vers. (Atter et mærkværdigt Sted til at bevise ei alene Langobardernes Tydske Herkomst, men endog at det er mueligt, ja virkeligen skeet, at de Nordiske Folks Bedrifter ere udi lang Tid blevne ved Vers bevarede fra Undergang. Uden Tvil have disse Vers og været iblant de Tydske, som Carolus Magnus lod samle, og hvo veed, om de ei have været iblant dem, som Aventinus og Goldastus have seet, og om de ei endda kunde findes, naar man med Iver ledte efter dem). Ja indtil denne

(70) §. 4.

denne Tid (Pauli nemlig) fortælles ogsaa af mange, at allehaande kostelige Vaaben, bleve giorde under ham. Narses indgik for disse Seyervindingers skyld ogsaa Forbund med ham, og havde udvalgte Hielpetropper fra ham imod Gotherne og Totilam. Dette tilskrives dog efter Procopium rigtigere Audoino. Man seer ellers ogsaa heraf, at Paulus haver meent, at Gepiderne ere blevne overvundne forend Totila blev ihielslaget Aar 552, da det dog ei er skeet forend efter Justiniani Død 565, og imellem den Tid og 568, da Langobarderne forlode Pannonien. Altsaa er det klart, at Paulus vel ofte vildfarer i visse Omstændigheder, og i Tidsregningen, men at han dog haver ret i Hovedtingene. Vel er det, naar man kan rette ham ved Skribenter, som have levet paa de Tider, naar Tingene ere skeede. Men ofte er man ei saa lykkelig, og da maae man lade sig nøye med at fortælle efter ham, endskiønt man tydeligen kan see, at han tager feil i endeel. Det samme giælder og end mere om Jornande. Begge have havt ypperlige Efterretninger, men som de tildeels ilde og skiødesløs have brugt, særdeles den sidste. En ilde anbragt Læsning haver og bragt dem til at mænge uvedkommende Ting sammen, og enten slet ingen, eller og en ubestemt Tidsregning forvolder ei heller lidet Mørke hos dem. Dog passer begge disse sidste Ting sig meest paa Jornandes). Siden efter kaldte han dog Langobarderne selv ind til Italien, ved det han saae sig intet andet Raad, efterdi han var forklaget af Romerne, og forfulgt af Keiserinden Sophia. Da nu Alboin havde besluttet at drage til Italien, saa kaldte han Saxerne sine gamle Venner til Hielp, for tilfælles med ham at besidde det. De komme med 20000 Mænd, foruden Qvinder og Børn, i hvis Lande de Frankiske Konger lode Suaver og an-

dre Folk nedsætte sig. Sit eget Land i Pannonien overlod Alboin til Hunnerne eller Avarerne, paa Vilkaar, at Langobarderne skulde faae det igien, om de bleve nødde til at vende tilbage. Derpaa forlode Langobarderne Pannonien med Hustruer, Børn

Aar 568. og alt deres Boskab. Da havde de boet 42 Aar i Pannonien, og forlode de den i April Maaned i den første Indiction, Dagen efter Paaske, som bemældte Aar indfaldt den 1 April, og vare da forløbne 568 Aar fra Christi Fødsel. (Da alle disse Tids Mærker treffe rigtigen ind i bemældte Aar, saa har man ei Aarsag at tvile paa, at Paulus haver opgivet det rigtige Aar, hvilket desuden stadfæstes af Muratorio ved andre Skribenteres Vidnesbyrd i den 55 Anmærkning P. 428 til dette Sted) Alboin gik over Alperne, og kom ind i Venetien, hvorover han satte sin Neveu Gisulfum til Stadtholder, som var hans Staldmester, Marpahis, (et Ord som synes at være dannet af det gamle Ord Mar ɔ: Mær, en Hest, egentligen en Hoppe, og Poike ɔ: en Dreng, saa at det maaskee bør læses Marpakis). Imidlertid

Erobrer Stæde i Italien. døde Narses, og Alboin indtog efterhaanden mange Stæder i Italien, og næsten den hele øverste Deel, og deriblant Ticinum eller Pavia efter en Beleiring af 3 Aar, og nogle Maaneder, (som siden blev de Langobardiske Kongers Residence). Alboin havde da mange af adskillige Folk med sig, som enten han selv eller andre Konger havde taget, og hvorefter de Dorper, udi hvilke de boede, bleve indtil Pauli Tid kaldte de Gepidiske, Bulgariske, Sarmatiske, Pannoniske, Suaviske, Noriske. Men denne tappere Konge blev efterat han havde regieret 3 Aar og 6 Maaneder udi Italien, omkommet ved sin Hustrues Svig, og det ved denne Anledning. Han havde engang udi et Giæstebud i Verona drukket mere, end han burde. Da befoel han udi

oven-

ovenmældte Begger af Cunimundi Hoved at indskiænke Viin for Dronningen, og indbød hende gladeligen at drikke med sin Fader; Og forsikrer Paulus, at han endda selv haver seet Kong Ratchis paa en Festdag holde det, og vise det til sine Giæster. Herover blev Rosemunda saa forbitret, at hun besluttede at dræbe sin Mand; Og overlagde hun dette med Helmichis, der var opfød, (og havde havt een Amme) med Kongen, og var hans Schilpor ɔ: Armiger, (uden Tvil af Schild ɔ: Skiold, og bære, bærer, saa at Navnet egentlig vil sige en Skioldbærer). Efter hans Raad formaaede hun ved en skammelig List den tappere Peredeum til, at paatage sig Kongens Drab, thi da hun ei kunde overtale ham dertil, saa lagde hun sig i sin Kammer-Piges (Vestiaria) Seng, og havde Omgang med Peredeo, som elskede Kammer-Pigen, og sagde til ham, at nu maatte han enten omkomme Kongen, eller og selv omkommes af ham. Derpaa befalede hun, da Alboin tog sig en Middags Søvn, at alting skulde være stille i Palladset; Hun lod borttage alle andre Vaaben, og hans Sværd, Spatha, ved Hovedgiærdet af hans Seng, bandt hun stærkt, saa at det ei let kunde nedtages eller uddrages. Alboin vognede dog op, ved det Peredius kom ind, og da han ei kunde faae sit Sværd ud, forsvarede han sig længe med en Fodskammel, men blev dog tilsidst dræbt. Hans Legeme begrove Langobarderne med megen Graad og Klage under en Trappe ved Palladset. Alboin var meget høy, og hans Legeme ret skabt til at udstaae alle Krigens Uleiligheder. Udi Pauli Tid aabnede Gisulfus, Hertug af Verona, hans Grav, og borttog hans Sværd, og andre Zirather. Efter hans Død søgte vel Helmichis at bestige Thronen, men Langobarderne vare alt for forbitrede over deres Konges Drab, og stode efter at omkomme ham, hvorover han med

 Rose-

Rosemunda, som afteede var blevet hans Kone, flygtede til Longinum Exarch i Ravenna, som efter Forlangende havde sendt dem et Skib. De førte med sig Kongens Dotter Albsuinda og al Langobardernes Skat. Udi Ravenna lod Rosemunda sig indtage af Longini Løfter, at han vilde ægte hende, og bød Helmichi et Gift-Begger, da han kom af Bad, foregivende at det var en Sundheds-Drik; men saasnart han mærkte, at have drukket Døden i sig, tvang han hende til at uddrikke Resten, hvorpaa de begge paa eengang døde. Longinus sendte derpaa Albsuinda tilligemed Skatten til Keyser Tiberium, (ikke Justinum, som Agnellus har). Paulus fortæller ogsaa, at da Alboin drog ind i Pavia, knælede hans Hest i Porten, og vilde ei reise sig, endskiønt han sporenerede den, og Staldmesteren pryglede den, hvorpaa en Langobarder sagde: Erindre dig, Herre Konge, hvilket Løfte du har giort; bryd dette haarde Løfte, saa kommer du ind i Staden, thi der boer vist et Christent Folk. Alboin havde svoret paa at dræbe alle Indbaanerne, siden de ei vilde overgive sig. Efter dette Raad igienkaldte han bemeldte Eed, og strax reiste Hesten sig. Hvorvel nu enhver Læser uden Tvil letteligen indseer, at denne Tildragelse med Hesten er enten reent en Digt, eller i det mindste mærkeligen forandret, saa kan man dog heraf, saavel som af mange andre Ting, indsee Langobardernes grusomme og ubesindige Sindelav. Jeg haver forhen i den Gepidiske Historie (71) anført en Deel om det Gepidiske Riges Undergang ved Langobarder og Avarer, og om Tiden, paa hvilken det er skeet, hvilket jeg ei her vil igientage. Theophylactus Simocatta (72) fortæller, at Alboin elskede Cuni-

mundi

(71) §. 4.

(72) C. B. t. 3. p. 259. l. 6. c. 10. p. 247.

[illegible] Dotter, og som han ei formaaede at overtale hende, saa snappede han hende bort med Magt. Herover kom det til Krig, udi hvilken Langobarderne havde Overhaand i Forskningen, indtil Conimundus bevægede Keyser Justinum den yngre ved store Foræringer til at hielpe sig. Herover blev Alboin bange, sendte anseelige Gaver til Conimundum, og lovte ordentligen at ægte hans Dotter. Men Conimundus vilde ei indgaae Forlig, og erholdt Seyer ved Romernes Hielp. Dette skal have tildraget sig 30 Aar forend de Ting skeede som Theophylactus og beskriver under Mauritio. Da ingen ordentlig Tids Regning findes hos denne Skribent; Saa kan man ei paa anden Maade udfinde Aaret naar dette skal være skeet, end ved at legge Mærke til visse Data, som han anfører udi Mauritii Historie fra Forstningen af, og da kommer Aar 592 ud, følgeligen 562 for denne Krig mellem Langobarder og Gepider, men da regierede Justinianus endnu. Men legger man Mærke til, hvad han paa et andet Sted fortæller (73) om Patriarken Johannes Jejunator i Constantinopel hans Død, at den skal være skeet fire Aar forend det han da fortæller, saa kommer 598 ud, og følgeligen 568 for Alboin, hvilket er just samme Aar, som han drog til Italien, da det Gepidiske Rige alerede var ødelagt. Theophanes (74), som udi Mauritii Historie haver fulgt Theophylactum, men henfører alting til visse Aar, haver Aar 593, og da han er de Tider saa nær, saa maae man troe, at han haver havt gode Efterretninger, og derfore bliver det vel best, at holde sig til ham, og derefter at fastsætte den Tildragelse med Alboin ved Aar 563. Anastasius Bibliothecarius (75) skriver ogsaa, at Narses kaldte

Lango-

(73) L. 7. c. 6. p. 257.
(74) C. B. t. 6. p. 182.
(75) C. B. t. 19. p. 23 de vitis Pont. Roman.

Langobarderne ind, fordi Romerne anklagede ham hos Keiseren. Keiser Constantinus (76) giver og Narses Skyld herfor, men kalder Keyserinden urigtigen Irene, og synes at lade Langobarderne først drage til Benevent, og siden til Pavia, hvilket er tvertimod det der skeede. Genesius (77) skriver, at Longibarbia har Navn af en vis Longibarbus, som først besad det Land, og som gik med et langt Skiæg, thi hos Longibarberne kaldtes stort longa, og Haarene paa Hagen Barba. Man seer heraf, at han er bleven bedraget ved Overeenstemmelsen med det Latinske Sprog, og at han har strandet paa saa mange Skribenteres Klippe, nemlig Landenes Navnes Udledning af Regenternes Navne. Beda (78) beretter og, at Narses kaldte Longobarderne til Italien, fordi han var bleven anklaget hos Keiser Justinum, og Keiserinden Sophiam; Altsaa have vi om denne Sag et ældre Vidnesbyrd, end Pauli. Paulus (79) skriver udi et af sine andre Værker, at strax efter Vitigis Død (Aar 540) boede Langobarderne i Pannonien, og vare Romernes Venner, og da regierede Audoin over dem; (hvilket synes at stadfæste min forhen giorde Giætning, at hos Paulum bør læses 22 Aar i Stædet for 42); At Narses, da han stridede imod Totilam, fik Hielpetropper fra Alboin; At Narses selv indbød Langobarderne til Italien. Agathias (80) beretter, at Langobarder og Heruler vare (omtrent ved Aar 554) under Gibri Anførsel, udi Romernes Krigshær imod Perserne

(76) De adm. imp. c. 27. C. B. 22. p. 68.

(77) L. 44. p. 55. C. B. t. 24.

(78) De sex ætat. mundi Op. t. 2. p. 190.

(79) H. Misc. l. 16 in Murat. Scr. Ital. t. 1. p. 107. p. 557. in H. Rom. Epit. l. 18.

(80) C. B. t. 3. l. 3. p. 69.

ferne i Lazica. Gregorius Turonensis (81) skriver, at Alboinus drog med alle Langobarder, og deres Koner og Born til Italien, hvor han foer ilde frem i 7 Aar, indtog Landet, plyndrede Kirker, og dræbte Præster; Og at hans Dronning dræbte ham med Gift for sin Bolers skyld, og for at hævne sin Faders Død, men at de begge bleve grebne og dræbte. Han beretter og, at Saxerne, der havde fulgt Langobarderne til Italien, vendte igiennem Gallien tilbage til deres Land, med Hustruer og Born, og al deres Boskab. Sigibertus (82) tilskriver Audoin en Regiering af 17 Aar, fra 526, hvilket gandske vist er urigtigt i Henseende til det sidste; Lader Cunimundum dræbes Aar 547, hvilket Aarstal ogsaa er urigtigt, og det store Slag skee mellem Langobarder og Gepider, hvorudi 60000 bleve paa begge Sider; Vil, at Narses har indbødet Langobarderne til Italien Aar 566, og at de ere komne der 568, og at Alboin har regieret der i 6 Aar. Marius (83), som haver levet paa de Tider, og slutter sin Kronike med Aar 584, henfører til Aar 568 Alboini Ankomst til Italien, og til 571 hans Død. Han siger og at Langobarderne opbrændte deres Boliger i Pannonien, førend de forlode dem. Johannes Diaconus (84), som slutter med Aar 895, fortæller Aarsagen til Langobardernes Ankomst til Italien, ligesom Paulus og de andre Skribenter, og har maaskee sit alene af Paulo. Agnellus (85), som slutter med Aar 842, lader Langobarderne komme til Italien 568, og Alboinum døe 571 den

(81) Ex edit. Ruinarti l. 4. c. 41. col. 182. c. 43. col. 183—185. In Duchesnii Scr. Franc. t. 1. p. 320. l. 4. c. 35.

(82) Ap. Pist. t. 1. p. 1. p. 513. 517. 519. 520.

(83) In Duchesnii Scr. Franc. t. 1. p. 215.

(84) Ap. Murat. t. 1. p. 300.

(85) Ap. Murat. t. 2. part. 1. p. 123 & 124.

4 Julii. Anastasius Bibliothecarius (86), som slutter sin Historie med Aar 886, giver samme Aarsag til Langobardernes Ankomst til Italien, som andre Skribenter. Leo Ostiensis (87), som ender sin Kronike med Aar 1086, henfører Langobardernes Ankomst til Italien til 568. Den saa kaldte Kong Eriks Kronike (88), som slutter med Aar 1288, beretter, at udi en stor Hunger i Dannemark under Kong Snio gav et Skaansk Fruentimmer Magge det Raad, at hver niende Mand skulde gaae ud af Riget, hvilket og skeede, og bleve de af deres lange Skiægge kaldte Longobardi, og vil han at dette først skal være skeet Aar 637, hvilket Aarstal er aabenbare urigtigt. Underligt er det, naar en Anonymus, som ved Aar 1100 har beskrevet den hellige Krig (89), giør Forskiel imellem Lombarder og Longobarder. Da man nu almindelig kalder den øvre Deel af Italien Lombardiet, saa er det ei urimeligt, at denne Fordreyelse haver da alerede havt Stæd, og at han derfore haver, for at giøre Forskiæl, forstaaet ved Lembarder dem fra Italiens øverste Deel, og ved Longobarder dem, som vare fra dens nederste Deel, nemlig fra Capua, Benevent, Salerno. Pagius (90) anfører af Mellitii, som skal have levet ved Aar 614, utrykte Kronike, at Narses skal have kaldet Langobarderne til Italien. Keiser Constantinus (91) skriver, at Longibardia har to Navne, Longibardia, for Indbyggernes lange Skiægs skyld, og Lagobardia for samme Aarsag. St. Vincentius de Vulturno (92), som slutter

(86) Ib. t. 3. part. 1. p. 133.
(87) Ib. t. 4. p. 252.
(88) In Lindenbrog. Scr. p. 265.
(89) Mabillonii Mus. Ital. t. 1. part. 2. p. 140.
(90) In Baron. ad ann. 567 not. 7.
(91) Them. l. 2. Them. 11. C. B. t. 22. p. 23.
(92) In Duch. Scr. Franc. t. 3. p. 692.

slutter sin Krønike med 1061, kalder Longobarderne i Anledning af deres Ankomst til Italien, et Folk af større Styrke, end andre, aliis gentibus viribus fortiores. Om Alboini Døds Aar ere mange Stridigheder. Muratorius (93) haver got undersøgt dem, og antaget Aar 573. Det Langobardiske Rige stod udi Italien ved Magt over i 200 Aar, indtil den Frankiske Konge Carolus Magnus overvandt og fangede den sidste Konge Desiderium Aar 774. Og hvor grundfæstet Langobarderne have været i Italien, kan sees deraf, at den øverste Deel endnu indtil disse Tider kaldes med nogen Forandring Lombardiet. Hertugdømmet i Benevento blev og længe i Langobardernes Hænder, nemlig indtil Aar 891, og de af Salerno, Capua, Gartae, varede endda længere. Paulus (94) vil, at Kong Authari har stiftet det Beneventanske Hertugdom, og at Zotto har været den første Hertug der. Men Muratorius (95) holder for efter Caracciolum, at det er allerede bleven stiftet Aar 571. Adskillige (96) have skrevet Historien af disse Hertugdømmer. Men da Langobarderne, efterat jeg saaledes haver fort dem til Italien, blive nu uden for mit Forehavende, saa vil jeg her ende Historien af deres Bedrifter, og begive mig til dem om deres Sæder.

Aar 573.

Aar 774.

 §. XI.

(93) Ital. Ges. Th. 3. p. 545 &c.
(94) H. Lang. l. 1. c. 31 & 32.
(95) Scr. Ital. t. 1. p. 452 not. 211.
(96) Erchempertus in Eccardi Corp. M. Æ. t. 1. col. 49 — 90. Theophanes C. B. t. 6. p. 265. Constantinus de adm. imp. c. 27. p. 69. C. B. t. 22. Historiola ignoti Cassinensis in Pratilli H. Princ. Langob. Neapoli. 4to 1749 t. 1. p. 187 — 229. Act. Sanct. t. 3. M. Feb. d. xix. p. 137 — 143. In Murat. Scr. Ital. t. 1. part. 2. a. p. 300. Johannes Diaconus a. p. 356 chron. Vulturin a. p. 237 ad p. 343. Camilli Peregrinii H. Princ. Lang. a. p. 365 Epitome

§. XI.

Langobardernes Sæder.

Og udi den vil jeg først anføre, hvad jeg fornemmelig derom finder hos Paulum (97). Efter Kong Clephi Død vilde Langobarderne en Tid lang ingen Konge have, men lode sig regiere af Hertuger, som vare 30 i Tallet, og boede hver i sin Bye, (og lader det, at der stedse forhen haver været Hertuger iblant dem, som dog have paa en vis Maade staaet under Kongen. Saaledes finder man den hele Tid igiennem Langobarderne have hersket i Italien, at de have havt Hertuger, hvoraf nogle endog have været uafhængige, som de i Benevent). Disse Hertuger giorde Romerne skatskyldige, og paalagde dem, at betale til Langobarderne den tredie Deel af alt det Jorden frembragte. De holdte ellers ilde Huus, dræbte mange fornemme Romere, plyndrede Kirker, omkomme Præster, ødelagde Stæder, og ihielsloge en utallig Hob af Almuen. De Saxer, som havde fulgt med til Italien, begegnedes ilde af Langobarderne, som ei vilde tilstæde dem at følge deres egne Love, men tvuuge dem til at staae under deres Regiering. Foruden Hertuger havde Langobarderne og Grever, comites (som de Tydske Folk almindeligen). Autharit var den første Konge, som tiltog sig det Navn Flavius, (hvilket

Epitome Chron. Casin. t. 2. part. 2. a. p. 168 Anonym. Salernit. t. 3. part. 1. p. 151. 161. Anastasius Bibliothecarius t. 3. part. 2. p. 255. 260. 265 in Epist. Pap. t. 4. p. 262 &c. Leo Ostiensis & Petrus Diaconus t. 5. p. 161 ⟶ 225 Camilli Peregrinii historia Principum Langobardorum. In t. 6. Ughelli Italiæ Sacræ multa diplomata Principum Capuæ t. 7. p. 255. 500. 503. 506. 509. 540. t. 8 mange Diplomata af de Langobardiske Hertuger. I de 5 første Parter af den 9 Tome af Grævii og Burmanni Thesauro Ant. Italiæ findes og meget om Langobarderne i Italien, men meest af nyere Skribenter.

(97) L. 2. c. 32. l. 3. c. 6. 9. 16. 31. 36. l. 4. c. 6. 17. 23. 31. 38. 44. 49. l. 5. c. 2. 33. l. 6. c. 20. 24. 53. 54. 55. 58.

(hvilket de Gothiske Konger ogsaa funde Behag i at bære, og samtlige giorde, fordi mange Romerske Keysere havde kaldet sig saa). Under ham gave Hertugerne den halve Deel af deres Eyendele til Kongen, ei alene til hans, men og til hans Embedsmænds Underholdning. Langobarderne selv vare indlagde hos Landets gamle Indvaanere, og deelte Landet med dem. Paa den Tid var ingen Vold, intet Bedragerie i det Langobardiske Rige. Den ene søgte ej at plage, eller plyndre den anden. Der vare ingen Tyverier, ingen Roverjer; Enhver kunde reyse sikker hvor han vilde uden Frygt. Denne Konge beskrives at have været vel skabt, og havt hvidt Haar. Han tog selv ufor-mærkt til den Bayriske Hertug Garibaldum, da han friede til hans Dotter Theudelinda, og bad at see hende, for at kunde give sin Konge Underretning om hendes Person. Hun kom ind med et Begger Viin, og drak først til dem, som syntes at være den fornemste i Sælskabet, og derefter til Authari, som hun ikke kiendte. Da han nu rekkede hende Beggeret tilbage rørte han uformærkt hendes Haand med sin Finger, og med den høyre foer hende over Panden, Næsen og gandske Ansigtet. Dette fortaalte hun fuld af Blusel til sin Amme, som sagde at ingen uden hendes Brudgom og Konge havde turt røre ved hende. Paa Hiemveyen gav Authari sig tilkiende, da de vare komne nær Italiens Grændser, for de Bayrer, som endda fulgte dem, paa saadan Maade: Han giorde med en liden Øxe, som han bar i sin Haand, et Hug i næste Træe, og lod den blive staaende deri, sigende derhos, et saadant Hug kan Authari giøre. Efter hans Død gave Langobarderne tilkiende for hans Enke, at de vilde vælge den til Konge, som hun valgte til Mand. Lodden faldt paa Agilulfus, Hertug i Turin. Hun lod ham kom-

Langobarder-nes Sæder.

§. XI ... brak han: til. Da han

Og udi den vil jeg først ... kyste ærbødigen hendes

om finder hos Paulum (... ; At han ei burde kysse den, da

gobarderne en Tid ... hendes Mund, hvorpa hun gav ham sit

af Hertuger ... Bryllupet blev derpaa holdt i November,

(og lad... den Kongelige Værdighed, dog blev han paa

iblan... til Riget af alle Langobarder udi Maji Maaned i

ge... den Stad Meiland. Theudelinda omvendte ham derpaa til den

Catholske Troe; hun bragte Bisperne igien i Anseelse, som vare foragtede, og skaffede Kirkerne igien deres Eyendomme, som Langobarderne havde bemestret sig, da de vare i deres Folkes Vildfarelse. (Paulus siger: dum adhuc gentilitatis errore tenerentur, hvorved mange ere faldne paa de Tanker, at de forhen havde været Hedninger, men da jeg tilforn haver viist, at de i det mindste have været Christne, fra det 6 Sæculi Begyndelse af, hvorvel Arianer, saa kan og bør dette Sted ei oversættes anderledes end jeg har giort. Dog vil jeg ikke nægte, at jo mange af dem kan endda have været Hedninger, som der noget efter siges om Ariulf, Hertug i Spoleto). Samme Dronning lod bygge et Pallads i Modicia, der laae noget oven for Meiland, og derudi afmale noget af Langobardernes Bedrifter, hvoraf man i Pauli Tid kunde see, at Langobarderne da ragede alt Haaret af bag Hovedet og Nakken, og trukke derimod Haarene foran ned i Ansigtet indtil Munden, dog saaledes at de deelede dem paa hver Side af Panden. Deres Klæder vare vide og meest linnede, ligesom Angel-Saxerne pleye at have, og zirede med brede Bremmer af adskillige Farver. Deres Skoe vare næsten aabne indtil Tommeltæerne, og vexelviis bundne med Skoeremmer. Men siden begyndte de at bruge Hoser, over

hvilke

hvilke de brog, naar de vare til Hest, røde Klæder (gemeenligen giorde af Uld), dog dette sidste toge de op efter Romerne. Agilulf lod imedens han levede ophøye sin Søn Adalvaldum til Konge. Udi et Indfald Avarerne giorde i Venetien toge de blant andre til Fange Hertugen i Friaul Gisulfus hans Døttre, hvilke, for at bevare deres Kydskhed, puttede raadent Kiød imellem deres Bryster, hvorover Avarerne troede, at de naturligen stunke saa ilde, og sagde, at alle Langobardiske Fruentimmer vare ilde lugtende (og heraf er maaskee den Beskyldning kommet hos nogle gamle Skribenter (97), at Langobarderne lugtede ilde). Kong Rothari var en Arianer, og under ham vare i de fleste Stæder tvende Bisper, en Catholsk og en Ariansk. Han lod først skriftligen forfatte Langobardernes Love, som indtil hans Tid havde kun været bevarede udi Hukommelsen og ved Brugen. Kong Rodoald beskyldte sin Dronning Gundiberg for Utroskab, men hendes Træl Carellus befriede hende, ved at overvinde hendes Anklager udi Eenekamp i det gandske Folks Paasyn. Af et Sted seer man, at endog fornemme Langobarder have foruden Klæder og Hovedpude havt et Biørneskind i deres Seng. Om Kong Grimoald findes optegnet, at han gik med et meget langt Skiæg, saa og tales om Hertug Rotharit af Bergamo hans Skiæg, hvorledes det tilligemed Haaret blev ham til Vanære afraget, saltsaa ragede ei alle Langobarder sig, som nogle ville paastaae, og derved nægte at de have faaet Navn efter Skiæg; Endskiønt det endda ei kunde kuldkaste denne Etymologie, om man

(97) Stephanus Papa in Codice Carolino Ep. 45 ap. Murat. in Ser. Ital. t. 3. part. 2. col. 179, og ap. Du Chesn. t. 3. p. 761, hvor han og skriver, at Langobarderne bør ei regnes iblant Folkenes Tal, og at de Spedalske ere opkomne fra dem. Saaledes kan Had og egen Fordeel forblinde Mennesker.

me til sig i den Flekke Laumello, og drak han: til. Da han nu, i det hun rakte ham Beggeret, kyste ærbødigen hendes Haand, smilede hun, og sagde; At han ei burde kysse den, da det tilkom ham at kysse hendes Mund, hvorpa hun gav ham sit Forsæt tilkiende. Bryllupet blev derpaa holdt i November, og han tiltraadde den Kongelige Værdighed, dog blev han paa nye opløftet til Riget af alle Langobarder udi Maji Maaned i den Stad Meiland. Theudelinda omvendte ham derpaa til den Catholske Troe; hun bragte Bisperne igien i Anseelse, som vare foragtede, og skaffede Kirkerne igien deres Eyendomme, som Langobarderne havde bemestret sig, da de vare i deres Folkes Vildfarelse. (Paulus siger: dum adhuc gentilitatis errore tenerentur, hvorved mange ere faldne paa de Tanker, at de forhen havde været Hedninger, men da jeg tilforn haver viist, at de i det mindste have været Christne, fra det 6 Sæculi Begyndelse af, hvorvel Arianer, saa kan og bør dette Sted ei oversættes anderledes end jeg har giort. Dog vil jeg ikke nægte, at jo mange af dem kan endda have været Hedninger, som der noget efter siges om Ariulf, Hertug i Spoleto). Samme Dronning lod bygge et Pallads i Modicia, der laae noget oven for Meiland, og derudi afmale noget af Langobardernes Bedrifter, hvoraf man i Pauli Tid kunde see, at Langobarderne da ragede alt Haaret af bag Hovedet og Nakken, og trukke derimod Haarene foran ned i Ansigtet indtil Munden, dog saaledes at de deelede dem paa hver Side af Panden. Deres Klæder vare vide og meest linnede, ligesom Angel-Saxerne pleye at have, og zirede med brede Bremmer af adskillige Farver. Deres Skoe vare næsten aabne indtil Tommeltæerne, og vexelviis bundne med Skoeremmer. Men siden begyndte de at bruge Hoser, over

hvilke

hvilke de drog, naar de vare til Hest, røde Klæder (gemeenligen giorde af Uld), dog dette sidste toge de op efter Romerne. Agilulf lod imedens han levede ophøye sin Søn Adalvaldum til Konge. Udi et Indfald Avarerne giorde i Venetien toge de iblant andre til Fange Hertugen i Friaul Gisulfus hans Døttre, hvilke, for at bevare deres Kydskhed, puttede raadent Kiød imellem deres Bryster, hvorover Avarerne troede, at de naturligen stunke saa ilde, og sagde, at alle Langobardiske Fruentimmer vare ilde lugtende (og heraf er maaskee den Beskyldning kommet hos nogle gamle Skribenter (97), at Langobarderne lugtede ilde). Kong Rothari var en Arianer, og under ham vare i de fleste Stæder tvende Bisper, en Catholsk og en Ariansk. Han lod først skriftligen forfatte Langobardernes Love, som indtil hans Tid havde kun været bevarede udi Hukommelsen og ved Brugen. Kong Rodoald beskyldte sin Dronning Gundiberg for Utroskab, men hendes Træl Carellus befriede hende, ved at overvinde hendes Anklager udi Eenekamp i det gandske Folks Paasyn. Af et Sted seer man, at endog fornemme Langobarder have foruden Klæder og Hovedpude havt et Biørneskind i deres Seng. Om Kong Grimoald findes optegnet, at han gik med et meget langt Skiæg, saa og tales om Hertug Rotharit af Bergamo hans Skiæg, hvorledes det tilligemed Haaret blev ham til Vanære afraget, altsaa ragede ei alle Langobarder sig, som nogle ville paastaae, og derved nægte at de have faaet Navn efter Skiæg; Endskiønt det endda ei kunde kuldkaste denne Etymologie, om man

(97) Stephanus Papa in Codice Carolino Ep. 45 ap. Murat. in Scr. Ital. t. 3. part. 2. col. 179, og ap. Du Chesn. t. 3. p. 761, hvor han og skriver, at Langobarderne bør ei regnes iblant Folkenes Tal, og at de Spedalske ere opkomne fra dem. Saaledes kan Had og egen Fordeel forblinde Mennesker.

man kunde beviise at Langobarderne havde alle taget sig, efter at de længe havde boet i Italien). Paa et Sted forekommer i Friaul den Embedsmand Schuld-hais, og forekastes ham, hvis Navn var Argaid, at han saa var kaldet fordi han var Arga ɔ: unyttig, frygtagtig. (Alt dette viser uovervindeligen, at Langobarderne have været Tydske, hvorom desuden haves saa mange andre Beviser, at derpaa ei kan tviles). Kong Liutprand afskar efter den da brugelige Skik Haarene paa den Franske Prinds Pipinus, Caroli Martelli Søn, og blev derved hans Fader. Han gav ham og ved den Leilighed mange Foræringer. Da var det og Brug at man gav Kongerne mange smaae Foræringer, Giæstegaver, og Gaver af hver Kirke. Da Liutprand blev syg udvalgte Folket hans Dotter-Søn Hildeprandum til Konge, og gave ham efter Sædvane en lang Stang, contus, i Haanden. Hvorvel nu Liutprand blev frisk, og ei behagede dette, saa lod han ham dog blive sin Med-Regent. Liutprand var den første Konge, som beskikkede Præster og Clerker, der dagligen maatte holde Gudstienesten for ham.

§. XII.

Mere herom. Fredegarius anfører i sin Kronike (98), at Gundeberga, den Langobardiske Konges Charoaldi (eller Arioaldi) Dronning, hendes Uskyldighed blev beviist ved en Eenekamp; Og at hun efter Kongens Død giftede sig med Chrotario (Rothari) Hertug af Brescia, og formaaede ham til at forskyde sin Kone. Beda (99) fortæller hvorledes den Langobardiske Konge Ariovaldus, endskiønt en Arianer, vilde ei mænge sig i Kirke-Sager, men sagde, at det tilkom Synoderne, (hvoraf sees, i det mindste denne

Lan-

(98) C. 51 ap. Du Chesn. t. 1. p. 755. c. 70. p. 760.
(99) Op. t. 3. col. 343 in vita S. Bertolfi.

Langobardiske Konges Billighed, og at han ei var for at forfølge i Religionen). Den saa kaldte Mauricius (100), som synes at have levet i det 6 Sæculo, kalder Langobarder, Franker og flere, de røde Folk (venteligen fordi de havde rødt Haar, og har maaskee Mamertinus Paneg. 2 C. 17 P. 52. af Cellarii Edition ogsaa forstaaet rød-haarede Folk ved de Russi, som han omtaler, der udi Selskab med Sacer og Geller, det er Cadusier, eller Indvaanerne af Ghilan, angrebe i Slutningen af det 3 Sæculo Kongen af Persien, og som Alani boede paa de Kanter, og havde lyse og røde Haar, saa er det muligt, at han har forstaaet dem ved Russos). Han siger videre, at de sætte stor Priis paa Frihed, ere dristige og uforsagde i Strid, og som de ere hurtige og fremfusende, saa ansee de inactivité og den mindste Ophold for en Skam. De foragte Døden. De vide mesterligen at stride nær ved, saavel til Hest som til Fods. Komme de i Knibe i et Slag, saa stige alle Rytterne af Hestene, og fægte til Fods imod mange flere Ryttere end de selv ere. De ere bevæbnede med Spyde, Skiolde, Stager og Sværde, som de bære paa Skuldrene, heldst fægte de dog til Fods, og gribe an med et hæftigt Anløb. Hverken Ryttere eller Fodgiængere sætte sig i Orden efter visse Regler og Inddeelninger, men efter Slægtskab og Venskab, saa at det derfore ofte skeer, at de kaste sig i den yderste Fare, naar deres Venner omkommes. Det forreste af Slagtordningen stille de lige og tæt op, og angribe med saadan Fyrighed, baade til Hest og til Fods, ligesom de alene ingen Frygt havde. De adlyde deres Anførere kun lidet, og foragte aldeles al Pragt, Forandring, Kunst og egen Sikkerhed, og allermeest i Henseende til Rytteriet. Men de forføres let

(100) Strateg. l. 11. c. 4. p. 269—272.

let ved Penge, thi de ere gierige. Ei heller kunne de udstaae meget Arbeyde og Besværlighed; Thi ligesaa hurtige og dristige som deres Gemytter ere, saa lidet mandige og blode ere derimod deres Legemer, saa at de ei kunne udstaae Arbeyde. Hede, Kulde, Regn, Mangel paa Levnetsmidler, og særdeles paa Viin, og Forhaling med Striden er dem til Hinder og Skade. Vanskelige og ubeqvæmme Sæder ere og deres Rytterie til Hinder. De overvindes og letteligen ved at angribes paa Siden eller i Ryggen, da de ei sætte Poster ud, eller giort nogen anden Anstalt. De bringes og let i Uorden ved en forstilt Flugt, og ved da hastigen at vende tilbage igien imod dem, saa og ved at angribe dem om Natten med Bueskyttere til Hest, saasom de leyre sig adspredt. Man maa for alting udi Strid mod dem, særdeles i Forstningen, ei indlade sig i noget ordentlig Slag, men vel holde sin Hær i Orden, og bruge Krigs-List og Pudser, og forhale og opholde Tiden, og stille sig an at ville giore Fred med dem, for at svække deres Dristighed og Mod, enten ved Mangel paa Levnetsmidler, eller og ved Hede og Kulde. Og kan dette best skade paa vanskelige Stæder, og hvor det er ubeqvæmt at marchere, og hvor de ei vel for Stædets Skyld kunne bruge deres Spyde. Iblant de Langobardiske Love (1) forekomme mig folgende Ting at være særdeles mærkværdige: Naar en ihielslaaer en anden efter Kongens Befalning, da ere hverken han eller hans Arvinger straffældige, (hvoraf sees, at Kongerne have

(1) Ex edit. Lind. l. 1. Tit. 3. art. 1. Tit. 6. art. 2. Tit. 8. art. 1. Tit. 9. art. 33. 38. Tit. 16. art. 5. 6. 7. Tit. 23. art. 5. Tit. 24. art. 5. Tit. 25. art. 61. Tit. 28. art. 1. Tit. 32. art. 2. l. 2. Tit. 1. art. 2. 8. Tit. 6. art. 1. Tit. 7. art. 2. Tit. 8. art. 28, Tit. 12. art. 11. Tit. 15. art. 1. Tit. 35. art. 11. Tit. 55. art. 14. 35 — 37. l. 3. Tit. 14. art. 1. Tit. 17. A. 1.

have dog hos dem havt temmelig Magt, og at hos de meest frie Folk, naar de ei ere formildede ved gode Sæder, have foregaaet saadanne Ting i gamle Dage, der nu neppe have Stæd i de meest despotiske i Christenheden); Det Ord Widrigild ɔ: en Forsonings eller Erstatnings Penge, er sammensat af Gilt ɔ: en Mulct, en Giæld, og Were, Værdie, pretium; Aldii ɔ: et Slags Trælle, venteligen af de Ord Alen ɔ: at føde, fordi de vare fødde, og opfødde i deres Herskabs Tieneste; At ingen Widrigild skulde gives for en Falk og et Sværd, saasom der undertiden skeede Meeneed for deres skyld, saa at der svores, at de vare mere værde, end de virkeligen vare, (hvoraf jeg slutter, at Langobarderne have sat megen stor Pris paa disse tvende Ting); At om nogen dræbte et Menneske, efterat Freds-Kys var givet, og imedens Treuga ɔ: Stilstanden, Trygheden, varede, og han nægtede det, saa maatte han selv stride for sig, og ei bruge en Campion ɔ: en anden til at gaae i Marken, Campus; Mundium ɔ: Formynderskab; Mundvald ɔ: Formynder; Faida ɔ: Fende, Krig; Trotingi ɔ: Goglere af trotten ɔ: rytte, løbe hastig, fordi Goglere giore saa; Dersom en finder Oxer spændte for en Kærre i sin Skov, med Træe eller andet paa, og kiører den hiem, da er han ei skyldig, fordi han haver fundet dem paa sin Grund; Et Fruentimmer kan ei beskyldes for at slide Folkets Forsamling, thi hun kan ei giore Vold med Vaaben, som en Mand; En Rover skal første gang miste sit Øye, anden gang hans Næse opskiæres, og tredie gang døe; Slaaer nogen Penge uden Kongens Villie, da skal han miste sin Haand; Dersom nogen ligger hos en hedensk Pige, da skal han give saa og saa megen Straf. (Da denne Lov er af Kong Rothari i Midten af det 7 Sæculo, saa sees heraf, hvor længe der have været Hed-

 ninger

man kunde bevise at Langobarderne havde alle taget sig, efter at de længe havde boet i Italien). Paa et Sted forekommer i Friaul den Embedsmand Schuld-hais, og forekastes ham, hvis Navn var Argaid, at han saa var kaldet fordi han var Arga ɔ: unyttig, frygtagtig. (Alt dette viser uovervindeligen, at Langobarderne have været Tydske, hvorom desuden haves saa mange andre Beviser, at derpaa ei kan tviles). Kong Liutprand afskar efter den da brugelige Skik Haarene paa den Franske Prinds Pipinus, Caroli Martelli Søn, og blev derved hans Fader. Han gav ham og ved den Leilighed mange Foræringer. Da var det og Brug at man gav Kongerne mange smaae Foræringer, Giæstegaver, og Gaver af hver Kirke. Da Liutprand blev syg udvalgte Folket hans Dotter-Søn Hildeprandum til Konge, og gave ham efter Sædvane en lang Stang, contus, i Haanden. Hvorvel nu Liutprand blev frisk, og ei behagede dette, saa lod han ham dog blive sin Med-Regent. Liutprand var den første Konge, som beskikkede Præster og Clerker, der dagligen maatte holde Gudstienesten for ham.

§. XII.

Mere herom. Fredegarius anfører i sin Kronike (98), at Gundeberga, den Langobardiske Konges Charoaldi (eller Arioaldi) Dronning, hendes Uskyldighed blev beviist ved en Eenekamp; Og at hun efter Kongens Død giftede sig med Chrotario (Rothari) Hertug af Brescia, og formaaede ham til at forskyde sin Kone. Beda (99) fortæller hvorledes den Langobardiske Konge Arioveldus, endskiont en Arianer, vilde ei mænge sig i Kirke-Sager, men sagde, at det tilkom Synoderne, (hvoraf sees, i det mindste denne Lan-

(98) C. 51 ap. Du Chesn. t. 1. p. 755. c. 70. p. 760.
(99) Op. t. 3. col. 343 in vita Sti Bertolfi.

Langobardiske Konges Billighed, og at han el var for at forfølge i Religionen). Den saa kaldte Mauricius (100), som synes at have levet i det 6 Sæculo, kalder Langobarder, Franker og flere, de røde Folk (venteligen fordi de havde rødt Haar, og har maaskee Mamertinus Paneg. 2 C. 17 P. 52. af Cellarii Edition ogsaa forstaaet rød-haarede Folk ved de Russi, som han omtaler, der udi Selskab med Sacer og Geller, det er Cadusier, eller Indvaanerne af Ghilan, angrebe i Slutningen af det 3 Sæculo Kongen af Persien, og som Alani boede paa de Kanter, og havde lyse og røde Haar, saa er det mueligt, at han har forstaaet dem ved Russos). Han siger videre, at de sætte stor Priis paa Frihed, ere dristige og uforsagde i Strid, og som de ere hurtige og fremfusende, saa ansee de inactivité og den mindste Ophold for en Skam. De foragte Døden. De vide mesterligen at stride nær ved, saavel til Hest som til Fods. Komme de i Knibe i et Slag, saa stige alle Rytterne af Hestene, og figte til Fods imod mange flere Ryttere end de selv ere. De ere bevæbnede med Spyde, Skiolde, Stager og Sværde, som de bære paa Skuldrene, heldst figte de dog til Fods, og gribe an med et hæftigt Anløb. Hverken Ryttere eller Fodgiængere sætte sig i Orden efter visse Regler og Inddeelninger, men efter Slægtskab og Venskab, saa at det derfore ofte skeer, at de kaste sig i den yderste Fare, naar deres Venner omkommes. Det forreste af Slagtordningen stille de lige og tæt op, og angribe med saadan Fyrighed, baade til Hest og til Fods, ligesom de alene ingen Frygt havde. De adlyde deres Anførere kun lidet, og foragte aldeles al Pragt, Forandring, Kunst og egen Sikkerhed, og allermeest i Henseende til Rytteriet. Men de forføres let

(100) Strateg. l. 11. c. 4. p. 269—272.

let ved Penge, thi de ere gierige. Ei heller kunne de udstaae meget Arbeyde og Besværlighed; Thi ligesaa hurtige og dristige som deres Gemytter ere, saa lidet taalige og bløde ere derimod deres Legemer, saa at de ei kunne udstaae Arbeyde. Hede, Kulde, Regn, Mangel paa Levnetsmidler, og særdeles paa Viin, og Forhaling med Striden er dem til Hinder og Skade. Vanskelige og ubeqvemme Stæder ere og deres Rytterie til Hinder. De overvindes og letteligen ved at angribes paa Siden eller i Ryggen, da de ei sætte Poster ud, eller giøre nogen anden Anstalt. De bringes og let i Uorden ved en forstilt Flugt, og ved da hastigen at vende tilbage igien imod dem, saa og ved at angribe dem om Natten med Bueskyttere til Hest, saasom de løbe sig adspredt. Man maa for alting udi Strid mod dem, særdeles i Forstningen, ei indlade sig i noget ordentlig Slag, men vel holde sin Hær i Orden, og bruge Krigs-List og Pudser, og forhale og opholde Tiden, og stille sig an at ville giøre Fred med dem, for at svække deres Dristighed og Mod, enten ved Mangel paa Levnetsmidler, eller og ved Hede og Kulde. Og kan dette best skade paa vanskelige Stæder, og hvor det er ubeqvæmt at marchere, og hvor de ei vel for Stædets Skyld kunne bruge deres Spyde. Iblant de Langobardiske Love (1) forekomme mig følgende Ting at være særdeles mærkværdige: Naar en ihielslaaer en anden efter Kongens Befalning, da ere hverken han eller hans Arvinger straffældige, (hvoraf sees, at Kongerne have

(1) Ex edit. Lind. l. 1. Tit. 3. art. 1. Tit. 6. art. 2. Tit. 8. art. 1. Tit. 9. art. 33. 38. Tit. 16. art. 5. 6. 7. Tit. 23. art. 5. Tit. 24. art. 5. Tit. 25. art. 61. Tit. 28. art. 1. Tit. 31. art. 2. l. 2. Tit. 1. art. 2. 8. Tit. 6. art. 1. Tit. 7. art. 2. Tit. 8. art. 28. Tit. 12. art. 11. Tit. 15. art. 1. Tit. 35. art. 11. Tit. 55. art. 14. 35 — 37. l. 3. Tit. 14. art. 1. Tit. 17. A. 1.

have dog hos dem havt temmelig Magt, og at hos de meest frie Folk, naar de ei ere formildede ved gode Sæder, have foregaaet saadanne Ting i gamle Dage, der nu neppe have Stæd i de meest despotiske i Christenheden); Det Ord Widrigild ɔ: en Forsonings eller Erstatnings Penge, er sammensat af Gilt ɔ: en Mulct, en Giæld, og Were, Værdie, pretium; Aldii ɔ: et Slags Trælle, venteligen af de Ord Alen ɔ: at føde, fordi de vare fødde, og opfødde i deres Herskabs Tieneste; At ingen Widrigild skulde gives for en Falk og et Sværd, saasom der undertiden skeede Meeneed for deres skyld, saa at der svores, at de vare mere værde, end de virkeligen vare, (hvoraf jeg slutter, at Langobarderne have sat megen stor Pris paa disse tvende Ting); At om nogen dræbte et Menneske, efterat Freds-Kys var givet, og imedens Treuga ɔ: Stilstanden, Trygheden, varede, og han nægtede det, saa maatte han selv stride for sig, og ei bruge en Campion ɔ: en anden til at gaae i Marken, Campus; Mundium ɔ: Formynderskab; Mundvald ɔ: Formynder; Faida ɔ: Fende, Krig; Trotingi ɔ: Gøglere af trotten ɔ: ryste, løbe hastig, fordi Gøglere giøre saa; Dersom en finder Oxer spændte for en Kærre i sin Skov, med Træe eller andet paa, og kiører dem hiem, da er han ei skyldig, fordi han haver fundet dem paa sin Grund; Et Fruentimmer kan ei beskyldes for at slide Folkets Forsamling, thi hun kan ei giøre Vold med Vaaben, som en Mand; En Røver skal første gang miste sit Øye, anden gang hans Næse opskiæres, og tredie gang døe; Slaaer nogen Penge uden Kongens Villie, da skal han miste sin Haand; Dersom nogen ligger hos en hedensk Pige, da skal han give saa og saa megen Straf. (Da denne Lov er af Kong Rothari i Midten af det 7 Seculo, saa sees heraf, hvor længe der have været Hed-

 ninger

ninger iblant Langobarderne); Dersom en Brudgom siger, at hans Brud ei er Moe, saa kunne hendes Forældre rense hende med 12 Mænds Eed, og da maae han tage hende; Thingare ɔ: at lyse til Thinge; Ingen maae, om han endog er Formynder, lade en Enke blive Nonne, forend eet Aar efter hendes Mands Dod, saasom hun inden den Tid kan letteligen ved sin Sorg dertil overtales, men denne fornuftige Kong Liutprandi Lov indskrænkede Keyser Lotharius siden til 30 Dage; Naar en Mand døde, og hans Kone havde tilforn levet efter en anden Lov, saa vendte hun efter hans Død tilbage til sin egen Lov, (heraf sees, hvor stærkt et hvert Folk holdt i gamle Dage over sine egne Love og Skikke); Vilde nogen ægte en Pige, forend hun var 12 Aar, da maatte han give Boder; Ligeledes var det og Fruentimmer forbudet, at ægte Mandspersoner, forend de havde fyldt deres 14 Aar; Traadde Trælle i Ægteskab, som havde adskilte Herrer, da skulde de blive sammen, og dog hver tiene sin Herre, saasnart det var indgaaet med deres Herrers Villie; Gisiles ɔ: Gisler; Tredive Aars Besiddelse gav Hævd efter Kong Aistulphi Lov; Udi en Lov nævnes Tuscia og Austria, (hvorved er at mærke, at Langobarderne skiftede en Deel af Italien i Austria og Neustria), og udi en foregaaende af Pipino L. 1. Tit. 15. A. 73 baade Austria og Neustria), og udi nok en Lov af Kong Liutprand L. 2. Tit. 21. A. 24. Neustria og Austria, thi saaledes bør det første Ord læses i Stædet for Istria; Keyser Otto tilstædede endda Eenekamp for at vise sin Uskyldighed; Schacho ɔ: et Slags Tyverie, hvormed det tydske Ord Schächer endda kommer overeens; Fara ɔ: et Følge, hvormed er endnu i det Tydske beslægtet en Gefehrter, fahren; Brunei ɔ: Brynier. Da nu disse og mange flere Ord kunne alle forklares af det gamle Tydske

og

og Nordiske Sprog, saa synes mig heraf uovervindeligen at følge, at Langobarderne have hørt til de Tydske, og ei stammet fra Finner, eller andre vidt fra dem adskilte Folk. Ved løseligen at sammenligne disse Love med vore egne gamle, har jeg ei fundet nogen særdeles besynderlig Overeenstemmelse, uden den, som i Almindelighed findes iblant alle Nordiske Folkes af Middelalderen; Da de og ere blevne givne længe efter Langobardernes Ankomst til Italien, og efterat de længe havde været Christne, saa maae man ei undres over, at der ikke findes nogen besynderlig Overeenstemmelse. Dog troer jeg gierne, at en bedre Jurist end jeg, og som vilde giøre Sammenligningen imellem de barbariske Folks Love til sin Hovedsag, kunde finde mere Lighed i Langobardernes Love med vore ældste, end som jeg, heldst udi de ældre af Kong Rothar, Grimoald, Liutprand. Den Friheds Aand, som besiælede Langobarderne, virkede endnu længe efter paa deres sildige Efterkommere, saa at Poeten Gunther (2) beskriver dem endda i det 12 Sæculo saaledes: Libertatis amans, pro qva nec tristia rerum Damna, nec extremam solet exhorrescere mortem, Nec Regis, Dominive jugo cervice volenti Subdita. Muratorius (3) viser, at ved Austria forstodes Hertugdømmet Friaul, fordi det laae østen for Pavia, de Langobardiske Kongers Hovedstad, og ved Neustria den Deel af Italien, som grændsede til Frankerige, fordi den laae vesten for. Udi en gammel Kronike (4) kaldes Langobarderne et Folk, stærkere af Kræfter end andre Folk.

(2) Ligurino l. 2. p. 305 ap. Reuberum.
(3) Ant. Ital. Medii Ævi t. 1. p. 72.
(4) Ap. Du Chesn. t. 3. p. 692.

§. XIII.

De nyeres Meninger om Langobarderne.

Til Slutning vil jeg efter Sædvane anføre endeel Meninger af de nyere om dette Folk. Zeiller (5) fortæller, at nogle mene, at den Stad Barth i Pommern haver været Langobardernes Sæde, som de og søge at bevise deraf, at Stadens Vaaben er et Hoved med et langt Skiæg; Men at andre igien opgive andre Aarsager til Byens Navn. Adskillige (6) have samlet de Gamles Vidnesbyrd om Langobardernes Udgang fra Scandinavien, hvilke dog fast alle efter nøye Overvejelse beroe paa Pauli Diaconi Udsigende. De Runestene, som Peringskiöld (7) anfører, og efter hvilke nogle Svenske ere reiste ud til Langbarda Land, og døde der, ere efter mine Tanker ei ældre end fra det 11 og 12 Sæculis. Bartholin (8) mener, at Langobarderne have fort den Skik med sig fra norden, at indfatte deres Fienders Hovedpander, og at giore Drikke-Skaale af dem. Schurzfleisch (9) leder deres Navn af det gamle Tydske Ord Borde, som han forklarer ved Feld, og beraaber sig derved paa Paulum Diaconum, som lader dem boe paa store og vide Sletter. Mange nyere og ældre (10) have antaget denne Sætning, hvorvel de derhos rigtigere have forklaret Ordet Borde. Men efter mine Tanker kan og bør denne Mening aldeles ei antages, thi jeg seer ingen Grund, hvor-

(5) Descr. Sueciæ p. 621. Bartholin de Lang. p. 20. 21.

(6) Peringskiöld in vitam Theoderici p. Cochlæum p. 433 — 437.

(7) Ib. p. 477 — 480.

(8) Ant. p. 556.

(9) Op. Hist. polit. p. 341.

(10) Schmidt de Langobardis p. 3. Crusii Annal. Suev. part. 1. l. 1. c. 3. Lyscanders Danske Kong. Slectebog p. 467. Brechenmacher in Wegelini thes. rer. Suev. t. 1. p. 76. Spangenbergs Mansf. Chron. f. 13. p. 2. Franckes Medl. l. 1. p. 78. 79.

hvorfor man bør forlade en gammel, anseelig og indfød Skribents Vidnesbyrd, som Pauli Diaconi, allerhelst naar hans Mening understøttes ved en ældres, nemlig Isidori Hispalensis, og ved en afgiort Skik, nemlig at Langobarderne virkeligen bare lange Skiægge. Schurzfleisch tager desuden feil i at anføre Paulum, thi denne lader Langobarderne først boe i Slutningen af det 5 Sæculo paa de store Marker, og vidner at de længe forhen kaldtes Langobarder. Hvad Langobardernes Vandringer angaaer, da forkaster den store Leibnitz (11) reent Pauli Beretning derom, hvilket jeg ei drister mig til at giøre, i det mindste er det unægteligt, at de ere komne fra Neder-Elven til Pannonien, og at de da maae have igiennemvandret de Lande, som Paulus nævner paa det Strøg. Eccard (12) antager og derfore Vandringen for rigtig derfra, hvorvel han nægter den fra Scandinavien. Schmidt (13) er af samme Tanker; og da hans Afhandling om Langobarderne er skrevet med megen Skiønsomhed, saa vil jeg her anføre den fornemste Indhold af den, allerhelst jeg udi mange Ting ei er af hans Tanker. Han viser Forskiel i at bære Haarene mellem Langobarder og Suever, til hvilke sidste de dog skulle have hørt efter Strabonis og Taciti Vidnesbyrd. (Men mon ei den lange Tid fra Aar 100 til 600 kan have frembragt denne Forskiel, hvortil kommer, at jeg ikke troer at de nogensinde have været virkelige Suever). Strabonis Vidnesbyrd om Langobardernes Flugt til Tydsklands inderste Dele, hentyder han paa Sueverne i Almindelighed, og i Særdeleshed paa

(11) De Orig. Franc. c. 12 ad calcem Eccardi Leg. Salic. p. 253.

(12) Ib. p. 253.

(13) De Langobardis Jenæ 4to. 1748. p. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9 — 17. 19. 26 — 48.

paa Marcomanerne, (hvilken Sætning han i det mindste ei gior urimelig); Det Langobardiske Navn leder han enten af Borde, hvilket han retteligen forklarer og viser endnu i det Magdeborgske, at betyde en lang men smal Strækning Land langs ved en Flod; Eller og af Bard ɔ: et Gevæhr, som bæres (en Mening, som adskillige (14) have havt for ham, og endnu have; Mærkeligt er det, at vi endnu bruge det Ord Hellebard for et vist Slags Gevæhr), allerhelst man finder at andre Tydske Folk ere blevne kaldne efter Gevæhr, saa at Langobardi have derfore vel kunnet faae Navn efter deres Gevæhrs Længde; At Langobardi have uden Tvil først boet ved Neder-Elven, og at Bardengau, Bardewick ere der blevne kaldte efter dem (en Mening, som synes ei urimelig, naar dertil kun legges, at der var ei deres første Sæde, men at de efter Pauli Beretning ere komne did fra Scandinavien, eller rettere fra den Cimbriske Halvøes nordligste Dele) og at de have strakt sig derfra langs Elven ind i det Magdeborgske. Deres Vandring derfra fastsætter han til Midten af det 4 Sæculo. Lamissio forandrer han til Lachissio, og Lama til Lacha, hvilket jeg ei tør giøre, da Ordet Lama er bekiendt. Han forkaster med rette Grotii Mening om to Slags Langobarder; Et som skulde altid have boet i Tydskland, og et som skulde være vandret ud fra Scandinavien; Og viser smukt Overeensstemmelsen imellem dem og Saxer, (hvilket efter mine Tanker beviser at de ere komne fra den Cimbriske Halvøe, som var Saxernes ældste og første Sæde). Ved Scoringia forstaaer han, Jylland, ved Mauringia Landet derfra og igiennem Mark-Brandenborg, ved Goland Gothernes ældste Sæde ved Weixelen, ved Anthaib

(14) Locc. ant. l. 3. c. 2. Rami Norv. ant. p. 48. Sahlstedts Tuna p. 15. Prætorii Orb. Goth. l. 3. p. 44.

Anthaib det dertil grændsende Land i Polen (men mig synes at de grunde ere kun svage hvorefter han sætter Anterne saa langt nord) ved Banthaib Vandalernes Land, og ved Burgundaib rigtig nok Burgundiernes, men naar han vil forandre Endelsen ib, aib til rich, da synes mig det baade at være for dristigt, saa og unødvendigt, da det første kan vel forklares ved hab. Lykkelig synes mig derimod hans Forandring at være af det Burgundiske Hendinos til Hefdinos, Hofding, og af Siniſtus til Siniſtan, som han forklarer at betyde Solens Tiener, Sinis-tan eller than, da han gior det første Ord til genitivus af Sun, Sonne. Ved Feld forstaaer han den store Slette paa hiin Side Kahlenberg i Ungern sønden for Donau, (men jeg troer snarere at den maae have ligget norden for Donau, paa hvilken Kant Heruli boede). Han viser og, at det Langobardiske Rige blev et Rige for sig efter Caroli Magni Seyer, og at den alene indførte den da brugelige Arve-Følge i den Carolingiske KongeSlægt. Bartholin (15) den yngre vil efter det opdigtede Gullandske Vers, at Winili have faaet det Langobardiske Navn, fordi de overvunde Langobarderne, som boede i Tydskland, følgeligen maatte Winili og Langobardi have været tvende adskilte Folk, (men da dette strider imod Pauli Beretning, den eneste, som man herudi har at gaae efter, saa indseer vel enhver, at den Mening ei kan antages; Overalt maae ved denne Afhandling agtes, at den er skrevet af Bartholin i hans Ungdoms Aar, forend han blev til den store Criticus). Han bestrider ogsaa deres Norske Udspring, og som jeg troer med Grund, men vildfarer maaskee naar han

 fører

(15) De Langobardis Hafniæ 4to 1676 p. 5. 14. 15 — 32. Lyschander D. K. S. V. p. 263 haver uden Tvil først bragt denne Vise i Anseelse.

fører dem fra Skaane. Han haver og samlet meget om Oprindelsen af det Langobardiske Navn, og bifalder som billigt den af Lang og Bart ɔ: Skiæg. Endeel (16) ville at Norge haver været Langobardernes rette Fæderneland; Andre søge det i det egentlige Sverrige og det Svenske Gothland (17); Atter andre fra Skaane, endskiønt de derhos giøre dem til Finner (18). At den skarpsindige og flittige Pontanus (19) haver antaget ovenmældte lumpne Vers, som ved Stilen strax røber sin Nyhed, for ægte, undrer jeg mig meget over. Le Blanc (20) anfører nogle Langobardiske Guld- og Kobber-Mynter af deres sidste Konge Desiderio, og viser af dem at Meiland og Lucca have baaret det Tilnavn Flavia af det, at de Langobardiske Konger bare det Tilnavn Flavius, hvoraf han slutter, at de anseeligste Byer ere blevne kaldte Flavia. Liviani (21) er reent underlig, naar han vil, at Langobardi ere fra Lingoni eller Langoni, nu Lan-

(16) Stiernhielm in Locc. ant. l. 3. c. 2. Schöning i de Norskes Opr. p. 259 og 260. Rami Norv. ant. p. 48. Biörner de Varegis p. 130. n. k.

(17) J. Magnus l. 8. c. 17. H. Grotii Proleg. in H. Goth. p. 29. O. Magnus l. 9. c. 45. p. 493, som endog henfører deres Udgang til Kong Domalds Regiering. Rudbeck Atlant. T. 1. c. 24. §. 3. art. 33. p. 618 — 620. Biörneri Ant. Hyp. p. 18. not. t. Biörner de Varegis p. 127. n. k.

(18) Brings S. R. Hist. 1 Deel. p. 568. Crantzii Chron. Regn. Aqvil. l. 2. c. 21. p. 73. Vand. l. 1. p. 23, som dog henfører dem fra gandske Dannemark, men lader dem kun samles i og udmarchere fra Skaane. Bring Mon. Scan. Prolog. §. 6. p. 18. n. 2. p. 58. Dalins S. R. Hist. 1 D. 11 c. 11 §. p. 341.

(19) H. Dan. l. 1. p. 36. Stephanius in Saxon. p. 181.

(20) Monnoy. de France p. 102.

(21) J. Goti illustrati p. 7 & 8. Audigier hos Le Gendre Ant. Franç. p. 307.

Langres i Frankrige, og derfra gangne til Tydskland; og at deres Navn paa Celtisk betyder saa meget, som de rode Barder eller Præster, da dog Lin, Len, Lon ei betyder rod paa Celtisk. Hos Bünau (22) forekomme gandske gode genealogiske Tabeller over de Langobardiske Konger, og siden en med megen Flid og Skionsomhed samlet Historie af dette Folk, hvorvel derudi dog forekommer meget, som ei stemmer overeens med mit Begreb derom; Særdeles at Langobarderne skulle maaskee have, efter at de af Romerne vare blevne i Marci Aureli Tid drevne tilbage, vendt sig til Norden, og siden være derfra udgangne til Scoringia ɔ: Curland, Mauringa ɔ: Preussen og Goland ɔ: Engern. Han udfører den Langobardiske Historie lige til Rigets Undergang Aar 774, og handler tilligemed meget smukt om Hertugerne af Friaul, Spoleto, og Benevent. Ypperlige Efterretninger om Langobarderne i Italien findes og i Muratorii Italienske Historie. Bacchinius (23) har vidtløftig og grundig undersøgt Aaret af Langobardernes Ankomst til Italien; og af Alboini Død. Den lærde Sagittarius (24) vil og, at Bardewic har faaet Navn af det Folk Barder, og bifalder Meibomii Mening, at de igien ere blevne kaldte af Börde ɔ: en frugtbar og jævn Jord; mener og at Langobardi have faaet Navn deraf, men staaer i Tvil med at bifalde Beati Rhenani Mening, at Langobardi have boet ved Bardevic, og giør en mærkelig Tilstaaelse, at det gamle Nordiske Sprog er en Moder for mange andre, hvilket han søger at bevise ved det Ord: Vik, Vig ɔ: Sinus.

(22) Teut. Hist. Th. 3. p. 475 — 773.
(23) In Murat. Scr. Ital. t. 2. part. 1. p. 117 & 120.
(24) Hist. Bardewici c. 1. §. 32. p. 24. §. 43. 44. 45. 51 — 54.

nus. Lazius (25) haver paa sin Maade samlet endeel om Langobarderne. Lyschander (26) fører dem efter mine Tanker rigtig nok fra Vend-Syssel, men beskriver derhos saa nøye alle Ting ligesom han selv havde været nærværende. Assemani (27) skriver: At Langobardia deeltes i tvende Parter: Det største, som var det egentlige Langobardiske Rige, og det mindre, som var Hertugdommet Benevent med tilliggende Lande, og som næsten begreb det gandske Neapolitanske, og alt Landet lige indtil Rom i sig; At Saracenerne kaldte det Alancaberda; At Langobarder vare af Herkomst Gother (efter min Mening rettere Joter) og egentligen en Stamme af Gepider, (paa hvilken vrange Mening han og flere ere faldne, ved urigtigen at fortolke Pauli Diaconi Ord (28): Et Gepides quidem, ex quibus postmodum divisi sunt Langobardi & Avares, hvilke ei bør oversættes saaledes, at Langobarder og Avarer stammede fra Gepider, men at de deelte sig i Gepidernes Land, thi det er alt for bekiendt, at Avarer vare et Hunisk og ei et Gothisk Folk, og desuden kommer det overeens med Historien at Avarer og Langobarder deelte sig i det Gepidiske Rige, en Sag, som Paulus selv fortæller, og derfore ei vel kan have taget saa groveligen feyl paa dette Sted); At Langobarderne ofte kaldte sig selv alene Bardi, hvilket tiener til at vise, at Helmodi Bardi have baaret Navn efter dem, (som bliver saa meget des vissere, da de og deres Bye Bardevic just inde-

havde

(25) De Gent. migr. l. 12. p. 802—809. 813—816.

(26) Danske K. S. B. p. 262—296, hvor han tilligemed paa sin Maade afhandler den hele Langobardiske Historie indtil Caroli Magni Tid.

(27) Script. Ital. Romæ 4to 1751. T. 1. p. 25. 28. 29. 32. 33. 34. 37. 38. 43. 54. 108. 113. 129. 130, og overalt fra det første af indtil p. 589.

(28) H. Misc. l. 14. p. 94. in Murat. Scr. Ital. T. 1.

havde den Egn ved Elven, hvor Langobardi have maat boe i Velleji og Taciti Tider); At den Etymologie af Bart: Skiæg er alene den rette, og at alle andre, som han opregner, bør forkastes; at Pauli Lithingi burde egentligen skrives Lethingi, hafvende deres Navn af den tredie Konge Letho, (en Formodning, som synes mig at være temmelig lykkelig); At Gregorius Magnus l. 3 Dial. c. 28 skriver, at endeel Langobarder havde noget efter deres Ankomst til Italien taget 40 Personer til Fange, som de alle dræbte, fordi de ei lige saavel som de vilde bukke sig for et Giædde-Hoved, hvilket de ofrede til Diævelen, (en af deres Afguder) løbende rundt om det, og indviende det ved deres afskyelige Vers, carmine infando; Og at Langobarderne virkeligen komme til Italien Aar 568; At Ducatus Burgariæ, den Flekke Suave, som endnu saa kaldes i Egnen af Verona, og den Flekke Bazavara ved Modena, i Middel-Alderen kaldet Bajoaria, have Navne efter Bulgarer, Suaver og Bayrer, som efter Pauli Vidnesbyrd fulgte med Alboino til Italien. Næsten i den hele Tome har han at bestille med Langobarderne, og fornemmeligen med Historien af deres Riges og Hertugdommers Oprettelse.

§ XIV.

Skinner (29) formoder, at Langobardernes Sprog haver nærmet sig til Angel-Saxernes, efterdi de vare deres Naboer i det Meklenborgske, (en Mening, som jeg villigen underskriver, og som stadfæstes ved det jeg forhen haver anført af Paulo om Ligheden imellem begge Folks Klædedragt). Endeel nyere (30) forkaste — Mere herom.

 kaste

(29) Etym. v. Inveigle.

(30) Becani Orig. l. 7. p. 769 & 770. Brechenmacher in Weg. thes. rer. Suev. t. 1. p. 76. Pregizer ib. p. 241. Cluveri Germ. l. 3. c. 26. p. 102 — 104. Spen. not. Germ. ant. T. 2. l. 5. c. 4. §. 28. p. 79.

kaste gandske Pauli Fortælling om Langobardernes Herkomst fra Scandinavien, havende dog dertil ingen anden Grund, end at han har feylet i Tidsregningen. Rudbek (31) giver nogle underlige Etymologier af det Langobardiske Navn, og anfører tre Slags Langobarder. Jordan (32) skiller imellem de Tydske og Scandinaviske Langobarder, og mener, at Vinoviloth hos Jornandem ere Pauli Winuli; At de sidste først ere udgangne i det 4 Seculo, at de have forsøgt at gaae over Tanais, efterdi de siges at have figtet med Bulgarer, som han formener først at have forladt deres rette Fædeneland i det 6 Seculo, (en Mening, som jeg dog skal kuldkaste, om jeg engang kommer til at handle om Bulgarerne). Sahlstedt (33) lader sig ei nøye med at føre Langobarderne fra Sverrige i Almindelighed, hvilket nok endda lader sig høre, men fra Store Tuna Sogn i sær, og grunder han sig meest derpaa, at Elven, hvorved Langobardi boede, ei kan igien findes uden i Dale-Elven, som just til Lykke flyder igiennem det Sogn; En Satning, som er giendrevet ved at anføre den. Chytræus (34) strækker Sædet af Ptolemæi Langobarder ud fra Bardevic ind i Westphalen. Büntring (35) har allerede havt den Mening, at Langobarderne have boet i det Magdeborgske og Halberstadske. Aventinus (36) mener, at Venderne have fordrevet Langobarder og flere Folk ved Østersøen, at Ab-spitter

(31) Atlant. T. 1. p. 618 — 620.

(32) Orig. Slav. t. 2. p. 127. 53. Leandri Alberti descr. Ital. p. 546.

(33) Store Tuna Minne p. 15.

(34) Saxon. p. 80.

(35) Braunſ. Chron. Magdeburg f. 1586. f. 4. Spangenbergs Mansfeld. Chron. Eisleben f. 1582. f. 13. p. 2. Leibnitz in Speneri not. Germ. ant. præf. p. 15.

(36) Annal. Boic. l. 2. p. 137.

skiller ere Ushpper, og at ved Goland forstaaes Gothbernes Land. Crantzius (37) vil, at Langobarderne have to gange fordrevet Rugierne, først fra deres rette og egentlige Fæderneland, og siden fra deres Sæde ved Donau; Men dette haver ingen Grund i Historien. Spelman (38), og hvor stor en Indsigt havde han ei i disse Ting? paastaaer, at der er megen Overeensmelse imellem Langobarders og Angel-Saxers Love, Skikke, Ord; Men naar han vil, at Langobardi have været en Saxisk Colonie, da gaaer han uden Tvil for vidt, hvorvel det nok er rigtigt, at de have været nær beslægtede med dem. Wilkins (39) viser smukt den Overeenstemmelse, som var imellem Angel-Saxer og Langobarder i at sætte Priis paa deres Haar. Leander Alberti (40) paastaaer, at Langobarderne ere egentligen de, som have fordærvet og forandret det Latinske Sprog, og derved giort deraf efterhaanden det Italienske, saa og Romernes Sæder, Love &c. Vor fortreffelige Polyhistor Joannes Grammius (41) bestrider fortreffeligen det Sted hos Prosper om Langobardernes Udgang fra Scandinavien, og viser at Prosper ei har skrevet det. Han legger og Falskheden af det Gullandske Vers for Dagen, og beviser uovervindeligen af den Forandring, som Langobarderne have indbragt i det Italienske Sprog, at de ei have været Danske eller Nordiske, men Tydske, men naar han deraf slutter, at de ei ere udgangne fra Dannemark, da gaaer han uden Tvil for vidt; Efter min Hypothesis gaaer det gierne an, at føre dem med Paulo fra Scandinavien i en vid Mening, naar man lader den

(37) Wand. l. 1. p. 24.
(38) Gloss. p. 362.
(39) Leg. Angl. Sax. p. 6. not. q.
(40) Descr. Ital. p. 418.
(41) In Meursii H. Dan. l. 2. col. 81 — 85. not. f. a. b.

den Cimbriske Halvøe være i de ældre Tider bebott af Tydske Folk. Derved blive Grams Indvendinger imod Pauli Troværdighed indskrænkede til Tidsregningen, hvorudi jeg gierne tilstaaer, at Paulus haver feylet. Dersom man i den store Forliis, som er giort af gamle Skrifter, Sange og Vers, vil nægte at troe de Skribenter, som beraabe sig paa dem, som anføre oyensynlige Vidner, og som bedre beskrive Norden, end andre, og saadanne ere Jornandes og Paulus, saa bliver kun lidet vidst tilovers i Historien, og saa kan den historiske Pyrrhonismus let føres ind. Du Cange (42) haver samlet noget om Langobarderne, men meest hvi Agerkarle kaldes i Frankerige Lombards. Menage (43) haver endeel om Etymologien af deres Navn, men uden at give sin egen Mening tilkiende. Wachter (44) anfører og de adskillige Meninger herom, men erklærer sig for den af lang og bart; Han anmærker ogsaa, at det Navn Ulf forekommer meget ofte hos Langobarderne, men Spørsmaal om det altid hos dem betyder Hulf, Hulfe, og om det og ei undertiden er Ulv, Lupus. Prætorius (45) følgende sin gamle Skik, giør Langobarderne til Gother, det er efter hans Tanke til Slaver. Han haver ellers samlet endeel om dem. Crantzius (46) har en underlig Mening om deres Navns Oprindelse, at det skulde betyde saa meget som Longi barbari, fordi de vare høyere end andre, og at de først skulde have faaet dette Navn af Italienerne. Han handler ellers om deres Historie lige til Carl den Store. Schilter (47) haver og samlet noget om dem, og følger Paulum Diaconum,

(42) Gloss. t. 2. p. 214 v. Langobardi.
(43) Dict. Etym. p. 453 v. Lombards.
(44) Gloss. col. 923 v. Langobardi. col. 762 v. Hulf.
(45) Orb. Goth. l. 3. p. 44 — 48.
(46) Chron. regn. aquil. p. 73. 77 — 129.
(47) Thes. ant. Teut. t. 3. p. 526 — 528 v. Langobardi.

Disconum. Han anfører af nogle gamle Glosser, at deres Land og kaldtes Lancpartolant. At anføre alle dem, som have samlet noget om Langobarderne, uden egentligen selv at bringe noget nyt paa Banen, vilde blive alt for vidtløftigt; Deres Navne findes anførte neden under (48). Franck (49) fører Winulerne rigtig nok fra Scandinavien, men skiller dem tvertimod Pauli Vidnesbyrd fra Langobarderne, og vil at den Meklenborgske Adel stammer fra dem, og at deres Navn stikker i Middelalderen udi Wigmodia i det Bremiske, hvorhen de skulle have vendt sig omtrent i det 8 Sæculo. Anchersen (50) paastaaer, at de tvende sidste Stavelser i det Langobardiske Navn bør læses Bardur, og betyder en Stridsmand, saa at deres hele Navn skulde egentligen betyde en lang, stor, stærk Stridsmand. Jeg undrer mig over, at ingen, saavidt jeg veed, har betient sig af det Forbierg Skeggenæs i More i det Svenske Smaaland (51), thi det var jo let ved en Tydsk Oversættelse at giøre Skiæg til Bart. De lærde Benedictiner, som

(48) Wadskiærs Skueplads p. 148. Grupens orig. Germ. t. 2. p. 210. Le Gendre Ant. Franç. c. 3. p. 179 — 199. Anchersen Orig. Dan. p. 111 — 126. 361. Speneri Not. Germ. ant. T. 2. l. 6. p. 76 — 83. T. 1. l. 4. p. 149. Bünaus Teut. H. Th. 2. p. 99 — 108. Arpi Them. Cimbr. p. 220 — 227. Mascov Teut. H. Th. 2. App. p. 145 — 151. Zanetti del regno di Langobardi in Italia Venezia 4to 1753. p. 5 — 32 i sær, og ellers overalt. Hachenb. Germ. p. 7. 8. 44. 45. Peringskiöld in Cochlæi vit. Theod. p. 570 — 574. Duellii lucubr. epist. p. 34 & 35. Schwartz Pommersk. Lehn Hist. c. 1. p. 16. Steffens Teut. p. 53 — 72. Weisse Ant. Sax. p. 25 & 26. Pontopp. Gesta Dan. t. 2. p. 101 — 116.

(49) Meckl. l. 1. c. 28. §. 4. p. 194 &c. l. 2. c. 2. §. 4. p. 16.

(50) Orig. Dan. p. 125 & 126.

(51) Elvius de Oelandia Holmiæ 4to 1703.

have udgivet den nye Diplomatique (52) paastaae imod Maffei, at Langobarderne have forstaaet at skrive, da de komme til Italien; Nu er vel faa meget vist, at det Beviis han tager af det, at deres Love bleve først skriftligen forfattede i det 7 Sæculo, ei afgiør Sagen, men imidlertid finder jeg dog ei heller noget Beviis for at de have kiendt Skrive-Konsten. Eccard (53) mener, at Langobarder og Vandaler have forladt deres Sæde i Tydskland for Saxernes tilvoxende Magt. Leyser (54) mener, at de Saxer, som fulgte med Alboino til Italien, vare Nordalbinger, hvorimod dog strider at Sueverne besatte deres efterladte Land. Nogle (55) giøre Winuler og Langobarder til Vandaler, men have intet andet at gaae efter end det første Navns Lighed med det Vandaliske.

(52) T. 3. p. 25. not. 1.

(53) Orig. Germ. p. 445.

(54) Apparatus literarius Witebergæ. 8vo 1717. Coll. 1. p. 144.

(55) Cluv. Germ. l. 3. p. 606. Speneri Germ. Part. 1. p. 149.

Historie
om de
fra Norden
Udvandrede Folk.

Forfattet
af
Peter Friderich Suhm.

II. Bind.

Kiøbenhavn, 1773.
Trykt og findes til Kiøbs hos Brødrene Berling,
saa og i Mummens Boglade paa Børsen No. 5.

Fortale.

Med denne Deel sluttes Historien af de vandrende Folk; og skal den næste indeholde critisk Historie af det Danske Folk fra Odin indtil Gorm den Gamle, Harald Blaatands Fader. Men som nogle Skrifter, vedkommende de Ting, som jeg udi disse Deele haver afhandlet, ere udkomne, og ei blevne mig bekiendte førend efterat de 4 første Deele vare trykte, saa jeg derover ei haver kunnet betiene mig af dem, heldst da ingen Leilig-

 hed

hed gaves at bruge dem i den 5 Tome, saa vil jeg her korteligen sige mine Tanker om dem. 1770 er udkommet til Helmstädt i 8vo Schirachs historische Briefe, som egentligen ere et Forsvar for Gotherne, og tilligemed en Anviisning til de beste Kilder af endeel af den Gothiske Historie, hvorudi dog Zosimus ophøyes for meget, og Kirke-Fædrene alt for meget nedtrykkes, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at de ei kan regnes til de gode Historieskrivere. Da min Hensigt ved at skrive om Gotherne var anden end Schirachs, saa har jeg vel hverken saa udførlig afhandlet visse Ting, som han, ey heller samlet dem til eet og det samme Dyepunkt, som han; Imidlertid findes dog omtrent samme Tanker omstrødde hist og her i min Afhandling om Gotherne, og de øvrige passe sig deels ikke til mit Forehavende, og deels anseer jeg dem ei heller for rigtige.

Dernæst haver en indfød Svensk Thunmann udgivet: Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischen Völker. Berlin 8vo 1772, som er en af de beste Bøgger, der i dette Fag haver i lang Tid seet Lyset, og hvor nye, rigtige og lærerige Ting forekomme. Det glæder mig udi adskillige Sætninger at komme overeens med denne lærde Mand, saasom at Lettisk er kommet af Finsk og Sclavonisk, at Venderne ere seent indkomne i Tydskland, en saa soleklar Sandhed, at jeg undres høyligen over, at den lærde Professor Schlözer haver villet nægte den; at Romerne have kiendt meget mere til Tydskland end alene det Stykke, som ligger vesten for Rhinen og sønden for Donau, da man rigtig nok, som Hr. Thunmann skriver, kunde sige, at de da aldeles ei havde kiendt Tydskland; at Ptolemæi Geographie er ingen Avl af de senere Tider, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at noget kan være tilsat og endeel bedærvet, at de Danske

ere senere Indvaanere af Jylland end Angler og Saxer. Udi nogle Ting staaer jeg endda i Tvil, som at Reid-Gotland skal have ligget i Meklenborg og For-Pommern, da jeg snarere hælder til den Mening, at det fornemmelig bør søges sønden og norden for Duna, hvorvel jeg tilstaaer at Hr. Thunmanns Mening haver og meget for sig, og at den heele Sag er endnu problematisk; At Cimbrerne have været Celter, at Vanerne have været Vender rc. For urigtig anseer jeg at Gotherne, og end mere Jyderne, ere nogensinde blevne ved en forandret Udtale kaldte Viter; at Procopius kalder Thuringerne Varner; at det Galiske og Cumriske ere adskilte Sprog, hvorvel jeg tilstaaer, at de ere stærke Dialecter; at Thor er af Herkomst en Finsk, og ei Nordisk Guddom; at de Danske have drevet Herulerne ud af Meklenborg. Mange af de fortreflige Opdagelser, som denne Mand haver giort, tænker jeg endnu ved Leilighed at nytte,

men

men mange, heldst de om Letterne og Venderne, faaer jeg ikke mere Leilighed til at anvende.

Endelig haver den lærde Professor Schlözer i Göttingen i den 31 Tome af Verdens almindelige Historie, som udkom 1771, afhandlet den Nordiske Historie, og forstaaer han ved Norden alle Lande, der ligge norden for Elven og Donau. Hvorvel over to tredie Deele af dette Skrift er taget af Schöning, Bayer, Fischer, Stritter, Erichsen, Ihre, saa haver dog den lærde Forfatter den Fortieneste at have samlet og oversat det, og derved giort det bekiendt for de Tydske, hvilket særdeles maae siges om Schönings tvende Afhandlinger. Han haver og tillagt endeel Anmærkninger. Hvad det meste af hans eget Arbeyde angaaer, da handler det om Slaver og Letter, og kan altsaa ikke mere bruges af mig, men havde været mig til megen Nytte, om det alerede havde været udkommet, da jeg skrev min første Tome.

Udi

Udi mange Ting er Hr. Professoren af andre Tanker end jeg, men da de fleste ere problematiske, saa faae de at staae ved deres Værd, og enhver Læser dømme om dem efter sin Indsigt og Smag. Endeel Sætninger kunde jeg vidst nok forsvare og bevise, men da jeg er en Hader af alle Stridigheder, saa vil jeg kun have dem, som ville vide Besked herom, henviste til mine forrige Tomer; Da de selv letteligen ved at læse dem, og det Hr. Professoren herom haver skrevet, kunne dømme os imellem.

Fortegnelse

over

de Bøgger og Skribenter, og deres Editioner,

som i de tvende sidste Tomer anføres, og ei i de trende første ere anførte.

Agrippa de occulta Philosophia f. 1533.

Augustini opera f. Antverpiæ 12 tomi 1700 — 1703.

Antiqvitates Historiæ ecclesiasticæ f. latine tantum Basileæ 1549.

Abdrete del origen de la lengva Castellana 4to. Roma 1606.

Arnell de prærogativa linguæ Suecanæ Upsaliæ 8vo 1711.

Assemanni Scriptores Historiæ Italicæ 4to. 4 tomi. Romæ 1751 — 1753.

Analecta Græca. 4to. Parisiis 1688.

A. Augustini Dialogi f. Antverpiæ 1654.

Arslebii Cimbria Romæ reconciliata. Havniæ 1691.

Agobardi opera. 8vo. 2 tomi. Parisiis 1666.

Apparatus literarius. Witebergæ. 8vo 1717.

Alfordi Annales ecclesiæ Britannicæ. f. Leodii 1663. 4 tomi.

Alciatus contra vitam monasticam. Hagæ Comitum. 4to. 1740.

Biörner de Gotunheimia. 4to. Stockholmiæ 1741.

Bartholin de Holgero Dano. Hafniæ. 8vo. 1677.

Bedæ Historia ecclesiastica. f. Cantabrigiæ 1722.

Bizari Historia Persica f. Francofurti 1601.

Bandurii numismata Imperatorum Romanorum. f. 2 tomi. Lutetiæ 1718.

Bucherii doctrina temporum. f. Antverpiæ 1634.

Büschings Magazin. 4to. 5 Theile. 1767 — 1771. Hamburg.

Basilii

Basilii Magni opera. f. 3 tomi 1638.
Bibliotheca maxima Patrum. Lugduni f. 27 tomi 1677.
Baringii clavis Diplomatica. 4to. Hanoveræ 1754.
Biörner de orthographia linguæ Suio-Gothicæ. 4to. Stockholmiæ 1742.
Belii prodromus Hungariæ f. Norimbergæ 1723.
Büschings Geographie. 5 Theile. 9 Bände. Hamburg 1760 — 1768.
Baluzii Missellanea. 8vo. 7 tomi. Paris 1678 — 1715. & ex editione Mansi. f. 4 tomi. Lucæ 1761 — 1764.
Boissardi Antiquitates Romanæ. f. 3 tomi 1627.
Beehr res Mecleburgicæ. f. Lipsiæ 1741.
Bouqueti Scriptores Gallici. f. 11 tomi. A Paris 1738 — 1767.
Bartholin de Langobardis. 4to. Hafniæ 1676.
Büntings Braunschweigische Chronick. Magdeburg f. 1586.
Bonifacii epistolæ per Serrarium. 4to. Moguntiæ 1605.
Bernhard von der Wetterau. 4to. Frankfurt 1745.
Bucherii Belgium Romanorum. f. Leodii 1655.
Bacon (Nathanael) an historical discourse of the uniformity of the government of England. London 4to. 1647.

Conringii opera. f. 7 tomi. Brunsvigæ 1730.
Chronicon Saxonicum. Gibsoni 4to 1692.
Conradi Abbatis Urspergensis chronicon. f. Argentorati 1609.
Cassiodori chronicon in Historiæ Romanæ Epitome. 12mo. Lugd. Bat. 1649.
Codex Theodosianus. f. 6 tomi. Lugduni 1665.
Chrysostomi opera. 12 tomi. Francof. ad Mænum 1698.
Cyrilli Hierosolymitani opera. f. Lutetiæ 1631.
La Crose thesaurus epistolicus. 4to. 3 tomi 1742.
Cassiodori opera. 4to 1637.
Casaubonus de qvatuor linguis. 8vo. Londini 1650.
Crantzii Vandalia. f. Francofurti 1575.
Crantzii chronicon regnorum Aquilonalium. f. Argentorati 1546.
Du Cange glossarium mediæ & infimæ Græcitatis. f. 2 tomi. Lugduni 1688.
Christiani 5ti Norske Lov. 1687.
Chriemhilden Rache. 4to. Zyrich 1757.

Corippus.

Corippus. 8vo. Altorfii 1743.
Chytræi Saxonia. f. Lipsiæ 1593.
Cuspinianus de Consulibus Romanis. f. Francofurti 1601.
Christii origines Langobardicæ. 4to. Halæ 1728.

Donii inscriptiones. f. Florentiæ 1731.
Dlugossi historia Poloniæ. f. 2 tomi. Francofurti 1711.
Dolci de lingva Illyrica. 4to. Venetiis 1754.
Dacherii Spicilegium. Parisiis f. 3 tomi 1723.

Epiphanii opera. f. 2 tomi. Coloniæ 1682.
Elmacini historia Saracenica. f. Lugduni Batavorum 4to 1625.
Eccard de numis explicatu difficilioribus. Lipsiæ 4to 1722.
Elvius de Islandia. Holmiæ 4to 1703.

Ferrarii lexicon Geographicum. f. Ienaei 1677.
Festi Historia Romana in Historiæ Romanæ Epitome. 12mo.
Freheri Scriptores Germanici. f. 3 tomi. Francofurti 1624.
Francks Beyträge zur Historie von Chur-Sachsen. 6 Theile. 1754.

Gregorii Thaumaturgi opera. f. Parisiis 1622.
Grönvall historia linguæ Dalekarlicæ. 4to. Upsaliæ 1733.
Grævii & Burmanni thesaurus Antiquitatum Italiæ & Siciliæ. f. 45 tomi. Lugd. Bat. 1725.
Gundling de Henrico Aucupe. 4to. Halæ 1711.
Gothofredi Autores linguæ latinæ. 4to. apud Petrum de la Rouiere 1622.
Gesneri Scriptores rei rusticæ. 4to. Lipsiæ 1735.
Goldasti Scriptores rerum Suevicarum. Ulmæ 1727.

Historiæ Augustæ Scriptores. 8vo. Lugd. Bat. 1661.
Holenius de Dalekarlia. 4to. 2 partes. Upsaliæ 1722 & 1725.
Hallmann om Brodrene Phase. 4to. Stockholm 1726.
Heldenbuch. f. Frankfurt am Mayn 1560.
Haigolds Beylagen zur neu veränderten Rusland. 8vo. 2 Theile. Riga 1769 und 1770.
Heupelius de Ulphila. 4to. Wittebergæ 1693.
Histoire de Bearn par P. de Marca. f. Paris 1640.

Hartknochii chronicon P. de Dusburg. 4to. Jenæ 1679.
H. v. d. Hardt in Jobum. f. Guelferbyti 1728.
v. Haven de Anglo Saxonibus. 4to. Hafniæ 1745.
Hanselman, wie weit die Römer in Ostfranken gedrungen sind. f. 1768.
Histoire des Seqvanois par Dunod, A Paris 4to 1735.
Hemingi Chartularium. 8vo. 2 tomi. Oxonii 1723.
Harkenroth Oost-Friesche Oorspronkelykheden. 8vo. Groningen 1731.

Jornandes de regnorum Successione in Muratorii Scriptoribus Italicis, & in Historiæ Romanæ Epitome. 12mo.
Ihre Ulphilas illustratus. 4to. Upsaliæ 1752 & 1755.
Ihre glossarium Suio-Gothicum. f. 2 tomi. Upsaliæ 1769.
Ihre de mutationibus linguæ Suio-Gothicæ. 4to. 2 partes. Upsaliæ 1742 & 1743.
Ihre fragmenta versionis Ulphilanæ. 4to. Upsaliæ 1763.
Ihre reliquiæ linguæ Geticæ. 4to. Upsaliæ 1758.
Ihre de dialectis linguæ Suio-Gothicæ. 4to. Upsaliæ 1756 & 1758.
Jornandes de Getis ex editione Vulcanii. Lugduni Batavorum 1597, 8vo.
Isidori Hispalensis chronicon in Grotii historia Gothica. 8vo.
Isidori Hispalensis opera. f. Parisiis 1601.
Irici historia Tridinensis. f. Mediolani 1745.
Irenici Exegesis Germaniæ. f. Hanoviæ 1728.
Ihre catalogus Regum Suio-Gothicorum. 4to. 5 partes. Holmiæ 1752—1755.
Janson historische Nachricht von Golzwarder. Oldenburg. 8vo 1756.
Inett origines Anglicæ. f. 2 tomer. London 1704.

Knittelii Ulphiles. 4to. Guelferbyti.
Elleberg Kritiska och Historiska Handlingar af Stockholm. 8vo 1760.
Koialowicz historia Lithuana. 4to. 2 partes. Dantisci 1650, & Antverpiæ 1669.

Lindenbrogii Scriptores. f. Hamburgi 1706.
Langhornii antiqvitates Albionenses. 8vo. Londini 1673.
Lambardi Archæonomia. f. Cantabrigiæ 1644.
Libanii opera. f. 2 tomi. Parisiis 1606.
Lye Ulphilas. 4to. Oxonii 1750.

Leib

Leibnitzii commercium epistolicum ex edit. Gruberi. 8vo. 2 tomi. Hanoveræ 1745.

Labbei Nova Bibliotheca Manuscriptorum. f. 2 tomi. Parisiis 1657.

Leonis Africani descriptio Africæ. 8vo. Lugduni Batavorum 1632.

Lazius de gentium migrationibus. f. Basileæ 1572.

Loccenii Lexicon juris Sueo-Gothici. 8vo. Upsaliæ 1665.

v. Loons aloude regeeringwyze van Holland. 8vo. 5 Deele. Leyden 1745.

Lucæ Fürsten-Saal. 4to. Franckfurt 1705.

Ludewig reliqviæ Manuscriptorum. 8vo 12 tomi. Francofurti 1720—1741.

Liviani i Goti illustrati. f. Verona 1679.

Lyschanders Danske Kongers Slægte Bog. f. Kiøbenhafn 1622.

Lewis history of Tenet. 4to. London 1736.

Laurentii Monumenta Suevica in Thuringia. Naumburgi.

Laurentii Monumenta Francica in Thuringia. Naumburgi.

Monumenta Palmskioldiana. 4to. Upsaliæ 1750—53.

Muratorii Scriptores Italici. f. 28 tomi. Mediolani 1723—1751.

Micrælii Pommerland. 4to. Stettin 1640.

Museum Regium Jacobæi. f. Hauniæ.

Mediobarbi numi. f. Mediolani 1730.

Menage Dictionaire Etymologique. f. A Paris 1694.

Macphersons critical dissertations of the ancient Caledonians. London 4to 1768.

Molleri Cimbria literata. f. 3 tomi. Havniæ 1744.

Mauricii Strategicon. 8vo. ad calcem Tacticorum Arriani. Upsaliæ 1664.

Mabillonii Analecta. f. Parisiis 1723.

Moscardi Museum. f. 2 partes. Padova 1656.

Montfaucon collectio Monumentorum. f. 2 tomi. Parisiis 1706.

Mabillonii Museum Italicum. 4to. 2 tomi. Lutetiæ 1687.

Muratorii Italienische Geschichte. 4to. 9 Theile. Leipzig 1745—50.

Muratorii antiqvitates Italiæ medii ævi. f. 6 tomi. Mediolani 1738—42.

Molleri isagoge in historiam Cimbricam. 8vo. Hamburgi 1691.

Mabillonii Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti. f. 7 tomi. Lutetiæ 1688 & 1685.
Venetiis. Tomus 8 & 9.

Mölling Muthmassung von dem Vaterlande der Angel-Sachsen. Bielefeld 4to 1756.

Milton's history of Britain. 8vo. London 1678.

Monumenta historica inedita 3 fasciculi. 8vo. Braunschweig 1758 und 1759.
Mösers Osnabrückische Geschichte. Osnabrück 8vo 1768.

Nicephori Callisti historia Ecclesiastica. f. latine tantum. Græce & latine. f. 2 tomi Lutetiæ 1630.
Nuova Transfigurazione delle lettere Etrusche. 4to 1751.
Nummotheca Becceleriana. Hamburgi f. 1750.
Nettelbladt fasciculus rerum Curlandicarum. 4to. Rostochii 1729.
Noodts Beyträge zur Schleswig-Holsteinischen Historie. Hamburg 2 Bände.

Ortelii Synonymia. f. Antverpiæ 1578.
Olearii Syntagma rerum Thuringicarum. 4to. Erfurt 1704.
Otterbourne, Thomæ, chronicon Angliæ. Oxonii 8vo 1732.
Oratio Dominica. Augspurg. f.

Peringskiöld Biblisk Slægt-Register. f. Stockholm 1713.
Pfeiffers Papretzkius enucleatus. 4to. Breslau 1730.
Prudentii opera. 8vo. Halæ 1703.
Possidii vita Augustini. 8vo. Augustæ Vindelicorum 1764.
Pagii Critica in Baronium. f. 4 tomi. Coloniæ Allobrogum 1705.
Pubitscka Geschichte Böhmens. 4to. 2 Theile. Leipzig 1770 und 1771.
B. Pirkheimer descriptio Germaniæ. Antverpiæ 1585.
Paulus Diaconus de vita Patrum Emeritensium. 4to. Antverpiæ 1638.
Preußische Lieferungen. 8vo. 1 Band. 6 Stück. Leipzig 1753.
Pontoppidani gesta Danorum. 8vo. 3 tomi. Lipsiæ 1740 & 1741.
Prosperi Aqvitani opera. Paris f. 1711.
Pratilli historia Principum Langobardicorum. 4to. Neapoli 1749. tomi 3.
Pegge Anglo-Saxon remains. 4to. London 1756.
Pithæi opera. 4to. Parisiis 1609.

Ramelius de Berserkis. 8vo. Upsaliæ 1725.
Reinesii inscriptiones f. Lipsiæ 1682.
Rutilii itinerarium. 8vo. Altorphii 1741.
B. Rhenani res Germanicæ. f. Basileæ 1531.
Reuberi Scriptores Germanici. f. Francofurti 1584.
Robert's of Gloucestre chronicle. 8vo. 2 tomi. Oxford 1724.

Schönnings Norges gamle Geographie. 4to. Kiøbenhavn 1751.
Schotti Hispaniæ illustratæ Scriptores. f. 4 tomi. Francofurti 1603.
Salmasius funus lingua Hellenisticæ. 8vo. Lugduni Batavorum 1643.
Sagittarii Historia Goslariæ. 4to. Lipsiæ 1695.
Surii vitæ sanctorum Coloniæ 1581. f. 7 tom.
Synesii opera. f. Lutéciæ 1631. ad calcem Cyrilli Hierosoymitani.
Sponii Miscellanea eruditæ antiqvitatis. f. Lugduni 1685.
Salviani opera. 8vo. Parisiis 1663.
Strelows Gullandske Chronike. 4to 1633. Kiøbenhavn.
Stillingfleet origines Britannicæ. f. London 1685.
Sabbatini, il vetusto Calendario Napoletano. 4to. 10 tomi. In Napoli 1744 — 1747.
Sahlstedts store Tuna. f. Stockholm 1743.
Somneri Dictionarium Saxonicum. f. Oxonii 1659.
Spelmanii vita Alfredi. f. Oxonii 1678.
Ströms Syndmörs Beskrivelse. 4to. 2 tomer. Sorøe 1762 og 1766.
Schmidt de Langobardis. 4to. Jenæ 1728.
St. Julien de l'origine des Bourgongnons. A Paris f. 1581.
Schlöpkens Bardewickische Chronick. 4to. Lübeck 1704.
Spangenbergs Mansfeldische Chronick. Eisleben f. 1582.
Salomon's historical collection. 8vo. London 1706.
Scheidt Bibliotheca Gœttingensis. Göttingen 1758.
Scriptores Germanici Boecleri. f. Argentorati 1685.
Suidas Kusteri. f. 3 tomi. Cantabrigiæ 1705.

Törner de Westro Bothnia. Upsaliæ 1731.
Tillemont histoire des Empereurs. 8vo. 10 tomes. A Bruxelles 1692 — 1709.
Themistii opera. f. Parisiis 1684.
Tillemont Memoires de l'histoire ecclesiastique. 8vo. 30 tomes. A Bruxelles 1692 — 1730.
Toppeltini origines Transsylvanicæ. 8vo. Lugduni 1667.
Tormii antiqvitates. 4to. Hafniæ 1642.
Thomæ Analecta Gustroviensis. 8vo. Gustroviæ 1706.

Tetsch

Tetsch Curländische Kirchen-Geschichte. 8vo. 3 Theile. Leipzig 1767—70.
Thuringia Sacra. f. Francofurti 1737.

Verelii Historia Suio-Gothica. 4to. Stockholmiæ 1730.
Valesii gesta Francorum. f. 3 tomi. Lutecia Parisiorum 1646.
Victor Vitensis de persecutione Vandalica. 4to. Venetiis 1732.
Vulcanii thesaurus utriusque linguæ. f. Lugduni 1600.
Venantius Fortunatus Moguntiæ. 4to. 1603.

Usserii Antiquitates ecclesiarum Britannicarum. f. Londini 1687.
Uffenbachs Reisen. 8vo. 3 Theile. Frankfurt 1753 und 1754.
Ughelli Italia Sacra. f. 10 tomi. Venetiis 1717 — 1722.

Wilkinsii leges Anglo-Saxonicæ. f. Londini 1721.
Wallins Gothländska Handlingar. 4to. Stockholm 1747.
Wennerdahl de Wikico Ostro-Gothica. 4to. Upsaliæ 1733.
Wormii litteratura Runica. 4to. Hafniæ 1636.
Wilkina Saga. f. Stockholmii 1715.
Wilkinsii Concilia. 4 tomi. Londini 1737. f.
Wise numi Bibliotcecæ Bodlejanæ. f. Oxonii 1750.

Zeileri descriptio Sueciæ. 12mo. Amstelodami 1656.
Zschackwitz Teutsche Alterthümer. 8vo. Frankfurt 1743.
Zanetti del regno di Langobardi in Italia. Venezia 4to. 1753.

Indhold

Indhold
af dette hele Værk.

Første Deel.

Et Udkast af en Historie over Folkenes Oprindelse i Almindelighed, som en Indledning til de Nordiske Folkes i Særdeleshed.

1 Cap.	Regler og Sandheder, hvorpaa denne Historie skal bygges	Pag. 1 til 78.
2. —	Almindelige Regler for at udfinde Folkenes Slægtskab, Oprindelse og Udbredelse efter Sprogene	79 — 100
3. —	Om Sems Afkom, og de Folk, som derfra udstamme	101 — 129
4. —	Om Chams Afkom, og de Folk, som derfra udstamme	130 — 138
5. —	Om Japhets Afkom og de Folk, som derfra udstamme	139 — 326
6. —	Om Gomer, Japhets Søn, hans Afkom i sær	327 — 356

Herhos 8 Tabeller:

Tab. I. Over Folkenes Oprindelse efter den 20de Regel Cap. 1. Pag. 51.

Tab. II. Fædrenes Fødsels- og Døds-Aar efter den 21de og 22de Regel. Cap. 1. Pag. 51. 54.

Tab. III. a. Udbredelsen efter den 22de Regel. Cap. 1. Pag. 54.

Tab. III. b. Fortsættelse af Udbredelsen efter den 22de Regel.

Tab. IV. a. Over Sprogene, komne fra Japhet.

Tab. IV. b. Fortsættelse af forrige.

Tab. V. Over Sprogene, komne fra Cham.

Tab. VI. Over Sprogene, komne fra Sem.

Anden

Anden Deel.

Om de Nordiske Folks ældste Oprindelse.

Om deres Udspring og Nordens første Bebyggelse.

1 Cap. At de egentlige Nordiske Folk, og ey Finnerne, have først beboet Norden . . Pag. 1 til 20

2. — Igiennem hvilken Vey de Nordiske Folk ere komne til Norden . . . . 21—84

3. — Mange, forhen og endnu boende, Folk imellem det Caspiske Hav og den sorte Søe, saa og i Rusland, have været, og ere, beslægtede med de Nordiske, og med Finnerne . . . 85—112

4. — Fra hvilken af Noe Sønner og Sønne-Sønner de Nordiske Folk formodentlig stamme . 113—124

5. — Naar Norden er bleven bebygget . . 125—134

6. — Levemaaden og Tilstanden i Norden i de ældste Tider 135—158

7. — De ældste Navne paa Norden selv, og paa Landskaber og Stæder i Norden . . 159—195

8. — Om Cimbrerne . . 196—314

9. — Om Nordens Indvaanere før Odins Ankomst, eller før Christi Fødsel . . 315—320

Tredie Deel.

Om Odin og den Hedniske Gude-Lære og Gudstieneste udi Norden.

Første

Første Bog.

Om Odin.

1 Cap. Om Odin, som en Gud . . . Pag. 1 til 68
2. — Om Odin, som et Menneske . . . 69 — 134

Anden Bog.

Om Thor og Freyr.

1 Cap. Om Thor . . . 135 — 170
2. — Om Freyr . . . 171 — 186

Tredie Bog.

Om de øvrige Nordiske Guder og Gudinder.

1 Cap. Om de øvrige Nordiske Guder . 187 — 240
2. — Om de Nordiske Gudinder . . 241 — 289

Fierde Bog.

Om det øvrige af den Nordiske Gude-Lære, og om deres Gudstieneste.

1 Cap. Om det øvrige af den Nordiske Gude-Lære 290 — 320
2. — Om de Nordiskes Gudstieneste . . 321 — 382

Fierde Deel.

Første Bind.

Om de, fra Norden udvandrede, Folk.

Første Bog.

Om Gotherne. Pag. 1 til 400

Anden

Anden Bog.

Om Gothiske Folk.

1 Cap. Om Gepiderne . . . Pag. 401—422
2. — Om Herulerne . . . 423—454
3. — Om Hirri . . . 455—457
4. — Om Scyrer . . . 458—466
5. — Om Turcilinger . . . 467—470
6. — Om Rugier . . . 471—483
7. — Om Varner . . . 484—497
8. — Om Vandaler . . . 498—534
9. — Om Burgundier . . . 535—558

Tredie Bog.

Om Langobarderne. 558—630

Herhos 3 Tabeller til Pag. 202.

Femte Deel,

eller fierde Deels andet Bind.

Om de, fra Norden udvandrede, Folk.

Fierde Bog.

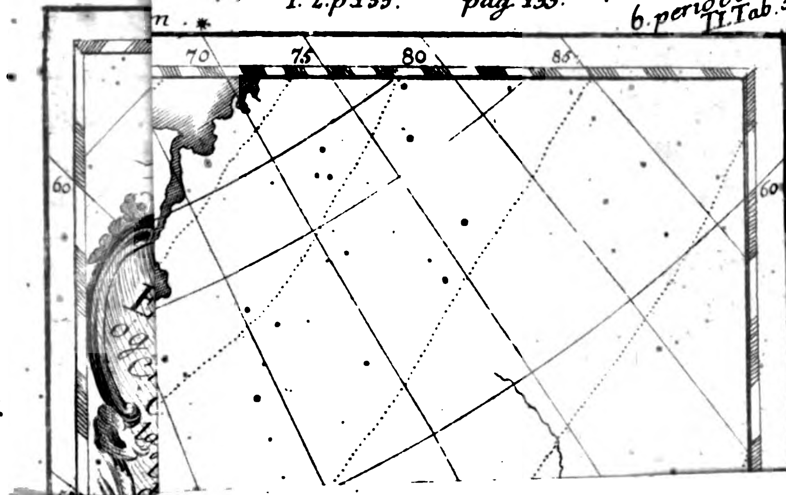
Om endeel flere Folk.

1 Cap. Om Angler . . . Pag. 1 til 49
2. — Om Friser . . . 50—71
3. — Om Sueverne . . . 72—87
4. — Om Alamanerne . . . 88—113
5. — Om Juthunger . . . 114—119
6. — Om Thüringer . . . 120—

Herhos ti Landkorter og Register.

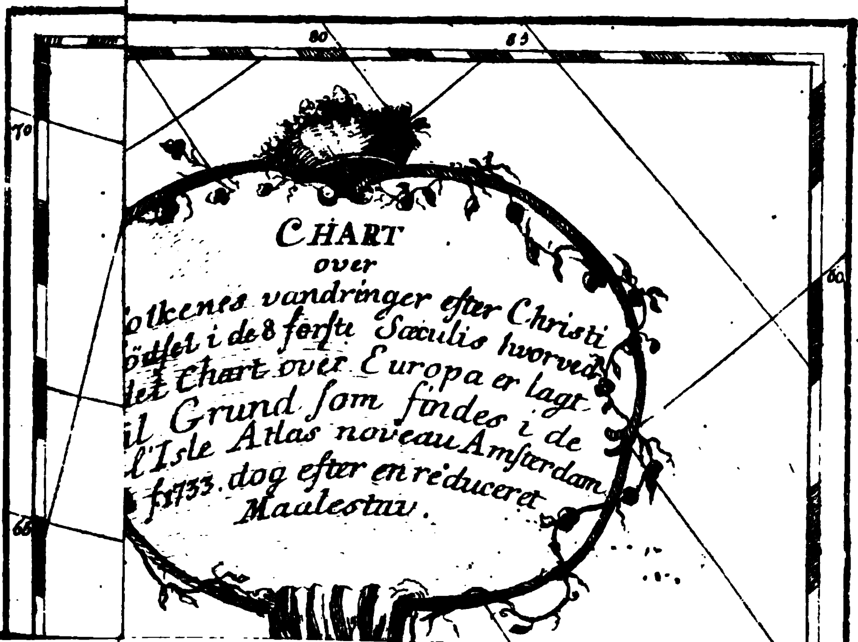
2666. 8. periodus 7 periodus. 2464.
2565. T.I.Tab.3.b. T.I. Tab.3.b.T.2.
T.2.p.133. pag.133.

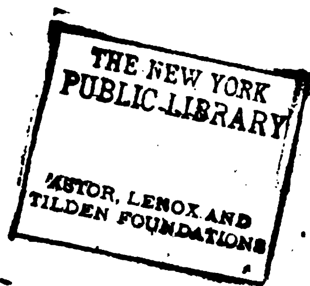
6. periodus. 2363. T.I.Tab.3.b. Tab.I. T.2.p.132.

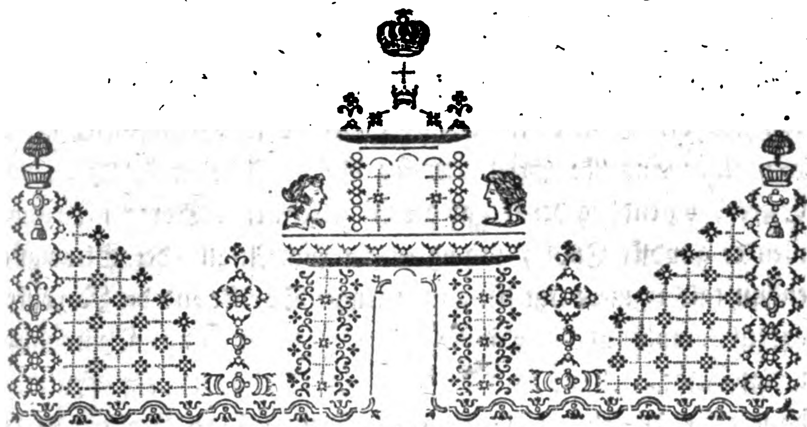

5. periodus. 2262. T.I.Tab.3.b. Tab.I.

4 periodus.

80
85
70
60
60
CHART
over
olkenes vandringer efter Christi
ödsel i de 8 første Sæculis hvorved
et Chart over Europa er lagt
il Grund som findes i de
l'Isle Atlas noveau Amsterdam
1733. dog efter en reduceret
Maalestav.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

Fierde Bog.

Om endeel flere Folk.

I. Capitel.

Om Angler.

§. I.

Jeg agter kun fornemmeligen at handle om dem, for saavidt de have beboet den Cimbriske Halvøe, og giort Tog til Britannien, og ei om deres Forretninger der. Forud maae jeg anmærke, at jeg udi den anden Tome p. 271 — 276 haver i Anledning af Saxerne anmærket endeel om Anglerne, og i den tredie Tome p. 113 og 114 noget om dem i Anledning af Odin, hvilket jeg ey her vil igientage, men have Læserne did henviste.

Eldste Sæde udi Neder-Saxen imellem Weser, Elven og Aller, og de Hartziske Bierge, omtrent han-

årede Aar for Christi Fødsel. At de egentligen have været Saxer, det er Tydske og ei Nordiske, kan sees deraf, at de fulgte med Saxerne til Britannien, at de af utallige Engelske Skribenter fra Middel-Alderen kaldes Angel-Saxer, og endelig deraf, at det Angel-Saxiske Sprog i Britannien er gandske Tydsk, saa og at det som Angli i det Slesvigske endnu tale er mere ligt det gamle Angel-Saxiske end det Nordiske. Hertil kommer at Witichindus (1) vidner, at Angli i Britannien brugte endda i hans Tid det Gevæhr Sahs, hvoraf Saxerne have efter Witichindi ei urimelige Mening faaet Navn; At de rette Britanniske Folk kalde dem aldrig Angler, men Saxer, hvilke egentligen paa Wallisk kaldes Saesneg, paa Cornisk Zouznak, og paa Irlandsk Sasgihnach (2), dog er det mærkeligt at Anglia kaldes paa Wallisk Lhoegr, hvilket Ord jeg ei finder i Bullett, men maaskee har Sammenhæng med Loch, Luch ɔ: Vand, hvorimod det Saxiske Navn tydelig viser sig i alle de andre med det Wallisske beslægtede Sprog, nemlig Cornisk, Armoricansk, Irlandsk (3), og forekommer dette Navn Saxer alerede mange gange for en Fiende hos den Britanniske Poet Lomarchum, som levede Aar 570 (4). Mærkeligt ogsaa, at iblant Jyderne ved Vester-Havet findes mange Spor efter det gamle Angel-Saxiske Sprog, hvilket altsammen stadfæster min Mening, at Saxer, Angler og Jyder have fra Forstningen af været Tydske, men deres Sprog mere blandet ved Naboelauget med Nordisk end andre Tydskes, og de tvende sidste endeligen giorde til Nordiske, og in Specie til Danske, forst, som det synes, ei længe efter Cimbrernes Udvandring, ved det Nordiske

Jotter

(1) Ap. Meib. t. 1. p. 629.
(2) Lhuyd's Arch. Brit. p. 23.
(3) Ib. p. 42.
(4) Ib. p. 260.

Jøter begyndte at nedsætte sig der, dernæst i det 2 Sæculo, da en Odin, en Broder af Kong Dan, førte en stærk Colonie til Slesvig fra Norden, og endeligen i det 5 Sæculo, og saa fremdeles, da Jylland og Angeln, i Særdeleshed det sidste, var ved de stærke Udvandringer til Britannien bleven blottet for Indvaanere. Men herved forefalde tvende Spørsmaal, først hvorfor Ptolemæus (5) sætter Angili, som han kalder dem, sønden for Elven, da dog Tacitus, som er ældre end han, sætter dem norden for, hvilket sidste skeer ogsaa af de efterfølgende Skribenter, og det dog synes underligt at troe, at de først have boet nord, siden sønder paa, og atter igien nord paa; Og dernæst, hvi baade Ptolemæus og Tacitus kalde dem Suever, da saavel alle senere Skribenter, som Sproget viser, at de have hørt til Saxerne. Man kunde maaskee i Henseende til Ptolemæum falde paa de Tanker, at hans Angler have virkeligen været Suever og ei Saxer, og at de have givet Anledning til Navnet af Engern, eller Angaria, som forekommer i senere Tider, og som mange nyere have villet udlede af Anglis; Allerhelst Agathodæmons Chart ved Ptolemæus sætter disse Angili langt inde i Landet, imellem de Floder Ems, Weser og Elven, og ei langt fra Weserens Udspring, følgeligen i det Münsterske, Lippiske, Paderbornske, Westphaliske, Engriske, Hessiske, Grubenhagiske, Halberstadiske og Magdeborgiske. Men herimod kan indvendes, at disse Charter ere uden Tvil temmeligen nye, saa at lidet eller intet findes udi dem, som man kan tilskrive den gamle Agathodæmon; Dernæst, at naar man nøye betragter Ptolemæi Ord: Af Folk, som boe inde i Landet, ere de største, eller rettere meget store, Suevi Angili, som ere mere østlige end Longobardi,

(5) Geogr. l. 2. c. 11. p. 58.

strække sig imod Norden, og boe indtil midt paa Elven, og østen for dem Suevi Semnones, som boe paa hiin Side Elven, saa kan man af dem ei slutte; at Angili have boet saa langt vester paa, men gierne indskrænke dem imellem Weser og Elven; Og endeligen at Angri udgives ei alene for virkelige Saxer af alle Middel-Alderens Skribenter, men og at deres Sprog viser, at de virkeligen have været det. Hertil kommer, at Tacitus sætter sine Angler, som han ogsaa gior til Suever, omtrent paa de Kanter, hvor de virkelige Saxiske Angler findes siden at have boet. Af alt dette slutter jeg, at Angli have først virkeligen boet langt inde i Landet, omtrent imellem Weser, Elven, de Hartziske Bierge, og maaskee Aller-Floden; At de i Henseende til første Udspring have ligesaavel hørt til den Ingævoniske Stamme, som Chaucer, Friser, Cimbrer, Teutoner, Franker, Saxer; At Tacitus og Ptolemæus have kun kaldet dem Suever, fordi de maaskee bunde deres Haar op paa samme Maade som Sueverne; At de for Christi Fødsel, og maaskee i Anledning af de Cimbriske og Teutoniske Udvandringer, med hvilke de for os ubekiendte Aarsager have ei villet have noget at giøre, endskiønt de vare beslægtede med bemældte tvende Folk, have veget nord efter, og da taget i Besiddelse nogle af dem forladte Lande, og blandet sig med de tilbageblevne Indvaanere, og da er maaskee og de smaae Folk hos Ptolemæum, Sigulones, Cobandi, Chali, Phundusii, deres Navne forgangne, og blevne opslugede af Anglerne. Dersom man med nogle nyere Lærde vilde ansee Ptolemæum for et Værk, sammenflikket i nye og sildige Tider, saa slap man let fra denne Tvist om deres Bolig; Men saadant er ei at opløse, men at sønderhugge Knuder, og dog stod den Vanskelighed endda tilbage med Tacito, at han giør Anglerne

til

til Suever. Og at de maae have veget nord paa en Tid lang for Christi Fødsel, bestyrkes ogsaa derved, at hverken Strabo, Vellejus eller Plinius nævne dem, fordi de alene kiendte, hvad som laae sønden for Elven, og at Tacitus derimod sætter dem norden for bemældte Flod.

§. II.

Tacitus (6) kalder dem Angli, og regner dem iblant de syv Suevisske Folk, der dyrkede Hertha paa en Øe i Oceano, og strakte sig ind i de meest skiulte eller inderste Deele af Germanien. Maaskee at de Suever have og været Angler, som han taler om at have fanget den Usipisske Cohort, der, efter at have dræbt sin Hovedsmand, og de hos sig værende Romerske Soldater, svævede paa tre Skibe om paa Havet, og seylede rundt om heele Britannien; Allerheldst han videre siger, at de siden bleve fangne af Friserne, og tilsidst nogle af dem solgte, saa at de igien komme til Romernes Grændser ved Rhinen. Heraf slutter jeg, at disse Suever maae have boet ved Vester-Havet, hvorved Anglerne gandske vist boede i det 5 Sæculo. Tacitus holdt Anglerne, endskiønt maaskee uretteligen, for Suever, og andre Suever kan man ei falde paa at have nogensinde boet ved Vester-Havet. Udi min fierde Tome haver jeg antaget, at Femern er denne Øe, og at disse Taciti Angli have rimeligen boet i det Slesvigske, eller dog ei langt derfra, hvor man i senere Tider vist finder dem, siden Varni, et af disse syv Folk, beboede det Meklenborgske. Men herved forefalder det Spørsmaal, hvo der da haver beboet Wagerland, som ligger midt imellem. Maaskee nogle af de andre syv smaae Folk have da boet der. Men i Slutningen af det 5 og Begyndelsen af det 6 Sæculo maae

Andet Sæde i det Slesvigske, og maaskee i en deel af Wagerland.

Ved Aar 100.

(6) Germ. c. 40. t. 2. p. 668. In vita Agricolæ. c. 28. p. 751.

maae enten Varner, eller og maaskee Angler, have besiddet det, efterdi Procopius udi sin Beskrivelse af Herulernes mærkelige Reise til Thule siger, at tæt op til Varnerne boede de Danske Folk, til hvilke han uden Tvil ogsaa har regnet Anglerne. Naar man betænker, at Eideren har fra umindelig Tid været Skilsmisse imellem Dannemark og Tydskland, saa skulde det bringe en paa de Tanker, at Anglerne havde ei boet sonden for Eideren, siden de Danske Konger ei udstrakte deres Herredomme længre, da det Angliske Land faldt i deres Hænder. Men betragter man paa den anden Side de jævnlige Krige mellem Saxerne og de Danske, saa endskiont mange af dem ere vel blevne forte om Jylland, og det gamle Angeln eller det Slesvigske, saa synes det dog at endeel ere ogsaa blevne forte om sydligere Egne, og Sporsmaal da, om de ei undertiden have reist sig af Paastand, som de Danske Konger giorde paa Lande sonden for Eideren, som horende til det Angliske Rige; Altsaa er det heel uvist, om ei endeel af Wagerland haver en Tid hort til Anglerne. Efter Taciti Tid nævnes dette Folk ei meget længe, indtil det paa engang bliver ret navnkundig ved at gaae med Saxer og Jyder til Britannien. Imidlertid er det meget rimeligt, at Anglerne have for den Tid havt nogen Deel i de Soetoge og andre Bedrifter, som Saxerne giorde i det 3 og 4 Sæculo, og hvorom jeg haver handlet i de Nordiske Folks Herkomst p. 224 &c. og p. 277 &c. Dog maae jeg legge til, at Ammianus (7) vidner ved Aar 364, at Saxer da alerede tilligemed Picter, Scoter og Attacotter jævnligen plagede Britannien, hvoraf jeg slutter, tagende det efterfolgende og Beliggenheden til Hielp, at Angler og Jyder have været med, og skiulte under Saxernes Navne; Ved Aar 369,

Ved Aar 250, 300 til 400.

at

(7) L. 26. p. 315 & p. 346. l. 28. p. 367. 375. 376.

at Franker og Saxer plyndrede de Gallifke Egne, som grænsede til dem deels til Lands og deels til Vands, ligesom de kunde komme til; At Saxerne frygtedes meest af alle Fiender, fordi deres hastige Overfald, da de droge did, hvor Vinden bar hen; Og ved Aar 370 at en Mængde Saxer kom seylende over Havet, og brod igiennem Grændsen (uden Tvil ved Rhine); men de bleve dyssede i Søvn ved en falsk Fred, hvorefter de maatte give en stor Deel af deres unge Mandskab til Krigstieneste, og siden bleve de alle uformodentligen overfaldne og omkomne. Jeg haver og i bemældte mit Værk viset p. 279 at man ei maae tænke, at de Saxiske Folk, som ginge over til Britannien, ere alene komne fra den Cimbriske Halvøe, men at de og ere komne fra det store Saxen Land, som da strakte sig allerede vidt og bredt ud i Westphalen og Neder-Saxen. Jeg haver og giort det rimeligt, at denne Saxernes store Udbredelse i Tydskland, er ei skeet saa meget, eller alene ved Vaaben, som ved Forbund, hvilket saa meget des lettere kunde gaae an, som adskillige der boende Folk vare beslægtede med dem, saasom Chauci, Frisii. Dog kan jeg ei bifalde Mösers (8) Mening, at de egentlige Saxer og Sasser, saa kaldte fordi de bleve siddende paa deres Gaarder, have altid boet i Westphalen og Neder-Saxen, og ere blevne inddeelte i Cherusker, Bructerer og Angrivarier. Nogen kunde vel indvende, at da Sproget i de Lande er Saxisk, saa er det rimeligt, at Saxerne have med Magt undertvunget dem, eller og boet der altid, men jeg svarer hertil, at da Chauci have været beslægtede med Saxerne, saa have de venteligen og havt samme Sprog, hvilket vi vist vide om Friserne, hvis Sprog med

(8) Osnabrückische Geschichte. Osnabrück. 8vo. 1768. p. 166 og 167.

med nogen Forandring er ægte Saxisk; Varner og Thuringer vare og uden Tvil beslægtede med Saxerne, hvad Under om de have havt Stamme-Sprog. Dette bringer mig paa de Tanker, at Dulgibini, Angrivarii, Chamavi, Bructeri ꝛc. have og fra de ældste Tider betient sig af den Saxiske Dialect, saa at Saxe have fundet deres Sprog med nogen Forandring for sig i Westphalen og Neder-Saxen, og ei førstført det ind der. I min Afhandling om Nordens Guder haver jeg P. 112 viist følgende Schöning, at den Saxiske Odin haver uden Tvil stammet fra den Nordiske, og levet enten i det andet, eller i det tredie Seculo. Mærkeligt er det, at Simeon Dunelmensis (9), eller hvem der har skrevet det, som staaer foran for hans Kronike, melder, at Sceaf regierede, da han blev voxen i Byen Slaswic, som nu kaldes Haithebu, (herved maae mærkes, at da Sceaf er uden Tvil vor Odin, saa haver Skribenten venteligen feylet derudi, at han lader ham regiere i Slesvig, da det snarere bør tilskrives Woden, de Saxiske Kongers Stamfader, som er den tiende fra Sceaf eller vor Odin, begge iberegnede). Skribenten legger til, at det Land hvor Sceaf regierede kaldtes det gamle Anglia, hvorfra Angli komme til Britannien, og hvilket laae imellem Saxer og Gother. Simeon slutter sin Engelske Historie med Aar 1129. Den Qvedlingborgiske Kronike (10), som slutter med 1025, siger heel mærkeligen at Angli forlode deres Land, som de Danske nu besidde, under Martiano, og komme med deres Konge Anglingo, (hvilket ei vil sige andet end en af Anglisk Æt, da den sidste Stavelse er den i Norden saa bekiendte Endelse ung eller ing) til Britannien.

§. III.

(9) In Twysdeni Scr. Angl. ante notat. pagin. f. A. 4. p. 1.

(10) Meincke Scr. Germ. T. 3. Col. 170.

§. III.

Men det, som har giort Angli meest navnkundig, er deres Overgang til Britannien, om hvilken jeg nu vil anføre de gamle Skribenters egne Ord. Forhen i den 4 Tome haver jeg anført af Procopio, at Belisarius sagde til den Gothiske Konges Vitigis Gesandter, at Romerne havde overladt Britannien til Gotherne, og derhos viist, at heraf kan sees, at man haver holdt for, at Joter eller Jyder og Angler have været af samme Slægt som Gotherne. Gildas (11), en Britannisk Skribent, som skrev omtrent ved Aar 550, melder, at den Britanniske Konge Gunthrigernus, kaldte de grusomme Saxer, som vare forhadte af Gud og Mennesker, til Hielp imod Picter og Scoter, og det kort efter, at han havde forgiæves skrevet til Aetium om Hielp. De komme ved en lykkelig Vind, og med tre lange Skibe, som de paa deres Sprog kaldte Cyulæ (hvoraf uden Tvil det Ord Köl er endnu i Behold hos os) til Britannien, og nedsatte sig paa dens østre Side, opmuntrede ved en Spaadom, at de i 150 Aar skulde plyndre det Land, som deres Forstavn kom til, og efter 300 Aar besidde det. Da deres Fødeland fik dette at vide, saa sendte det dem strax flere til Skibs til Hielp. De komme altsaa først som Hielpere, men inden kort Tid viste de sig ved første tagne Leilighed som Fiender. Den Angel-Saxiske Skribent Beda (12), som døde Aar 735, vidner, at det Angliske eller Saxiske Folk kom Aar 449, da Martianus og Valentinianus regierede (hvorved dog maae mærkes, at Martianus ei kom til Regieringen før 450) til Britannien, kaldet did af det Britanniske Folk, og dets Konge Vorti-

Angli gaae over til Britannien, indtage det og kalde det efter sig Anglia eller Engelland.

(11) In Bertrami Brit. Hist. Scr. p. 84 & 85.

(12) Op. t. 3. H. Eccl. l. 1. c. 15. p. 14. l. 3. c. 21. p. 96. t. 2. p. 189. de Sex. ætat. mundi.

Vortigerio imod Scoter og Picter. Det kom og did med tre lange Skibe, og blev anviist Bolig paa Øens østre Side. De stridde imod de nordlige Fiendér, og vunde Seyer. Da dette blev bekiendt hiemme i deres Land, tilligemed Øens Frugtbarhed, og Britanniernes Feighed, blev en langt større Hær udsendt med en større Flode, som derved giorde den forrige Krigshær gandske uovervindelig. De finge ogsaa Pladser og Løn paa Vilkaar at forsvare Britannierne. (Naar jeg herved overveyer det forhen anførte af Procopio, saa falder jeg paa de Tanker, at Britannierne have ei kaldet dem til Hielp, og givet dem Pladser at beboe uden med Romernes Samtykke; Og at de just have kaldet dem frem for noget andet Folk, er vel ei skeet uden Aarsag, og venteligen for deres Dristighed, Tapperhed, Mængde, Erfarenhed i Søe- og Krigsvæsnet, og fordi de fra lang Tid af, i det mindste fra det 3 Sæculo, kiendte dem, deels som Venner, deels som Fiender, hvorom jeg haver handlet i den Tome om de Nordiske Folks Herkomst P. 224 og P. 271, hvortil vel endda kunde legges adskilligt, men som jeg dog vil forbigaae, fordi Anglerne ei nævnes udtrykkeligen, men alene Saxerne, hvorvel der kan ingen Tvil være, at Angler jo have været deriblant, formedelst deres Beliggenhed ved Havet). Men de som ankomme vare af de tre stridbarste Folk i Germanien, Saxer, Angler og Viter (hvilket er en urigtig Læsemaade i Stædet for Juter, som sees baade deraf, at der hverken i Norden eller i Tydskland haver nogensinde været noget Folk af det Navn Viter, saa og af Kong Alfreds fortreflige Angel-Saxiske Oversættelse af Bedæ Kirke-Historie (13), hvor de kaldes Geater); fra Viterne stamme Cantuarii ɔ: de af Kent, og Vectuarii ɔ: Indvaanerne paa

Den

(13) P. 483.

Øen Wight, og dem, som indtil denne Dag kaldes udi Vest-Saxernes Land Viter, og boe lige over for Wight; Fra Saxerne, hvilke komme fra det Land, som nu kaldes de gamle Saxers, (og hvorved jeg i min Afhandling om de Nordiske Folks Herkomst P. 279 haver viist, at ingenlunde Holsten alene bør forstaaes, men tilligemed den største Deel af Neder-Saxen og Westphalen fornemmelig, ja og Holland i en vid Mening og Frisland) stamme Ost- Syd- og Vest-Saxer; men fra Anglerne, det er Indvaanerne af det Land Anglia, som fra den Tid af haver ligget øde imellem Viternes og Saxernes Lande, (hvilke Ord dog ei maae tages i den strængeste Mening, thi af Procopio haver jeg forhen viist, at Danske Folk grændsede op til Varner i Slutningen af det 5 og Begyndelsen af det 6 Sæculo, og udi Caroli Magni Tid seer man, at det Danske Rige strakte sig til Eideren, ei at tale om, at Byen Slesvig haver fra umindelig Tid været et anseeligt Sted, og at Landet i Hertugdommet Slesvig imellem Flensborger Fiord og Floden Slie kaldes indtil denne Dag Angelen, og at dets Indvaanere ligne endnu saa meget Engellænderne udi Sprog; Dog bør man af den nu værende liden Strækning, som Landet Angelen har, ei slutte til dens gamle, men troe, at det i det mindste haver gaaet til Vester-Havet, hvor Friser siden nedlode sig, thi da Jyder og Saxer og Friser boede ved Vester-Havet, saa er det og rimeligt, at Angler have giort det, og at just dette haver givet dem Anledning til at forsøge deres Lykke paa Vester-Havet) stamme Øst-Angler, Middel-Angli ɔ: de Angler som boe inde i Landet, Mercii og alle Nord-Humbrer, det er dem, som boe norden for Floden Humber, og de flere Angliske Folk (ved at betragte denne Strækning paa et Chart over Engelland skal man

 finde,

finde, at det udgior gandske vist de tre fierde Deele af bemældte Land, hvilket tiener til at borttage den Forundring, hvi Angeln blev saa øde, og de andre Lande ei, som og foraarsagedes derved, at det var mindre end Jylland og meget mindre end Saxen. Dette giver ogsaa en god Grund, hvorfore Landet blev kaldet efter dem, og ei efter Saxerne, som uden Tvil er ogsaa foraarsaget derved, at de fornemste Anførere for den heele Sværm vare Angler, og fra deres Hovedstad Slesvig, hvilket tilligemed kan bringe en paa de Tanker, at Angli have alene i Forstningen gaaet over paa de tre Skibe, og derved aabnet Veyen for de andre. Spørsmaal og, om de Danskes idelige Anfald haver ei just været en Aarsag med, som haver bevæget dem til at forlade deres Land, og at søge et andet. I det mindste finder man, at de Danske vare ved deres Søerøverier alerede navnkundige i Vester-Havet i Begyndelsen af det 6 Sæculo. Deres første Anførere siges at have været de tvende Brødre Hengiftus og Horsus, af hvilke den sidste blev i Krigen mod Britannierne, og er hans Grav kaldet efter hans Navn endnu navnkundig i Østdeelen af Kent. De vare Sønner af Vuetgiss, hvis Fader var Veeta, og hvis Fader igien Voden, af hvis Stamme mange Landes Konge-Slægter regne deres Herkomst. Paa et andet Sted (14) fortæller han, hvorledes Ceadvalle, efter at han havde bemestret sig Gevissernes Rige (det er Vest-Saxernes, som Cambden (15) viser) indtog Øen Wight imellem Aar 670 og 680, som endda gandske og aldeeles var hengivet til Afguderie, og dræbte alle dens Indvaanere, og satte andre fra sit Land der-

(14) L. 3. c. 16. p. 134 & 135. l. 5. c. 11. p. 170. c. 12. p. 172. c. 24. p. 202.

(15) Brit. p. 211.

derhen igien, og at Arnald (maaskee Arald) var da Konge der, og at Viterne, som hørte til Gevissernes Land, boede ved Floden Honulea, der faldt ind i Solente ɔ: Sundet imellem Wight og det faste Land (ved Honulea viser Cambden (16), at Hamble forstaaes, som flyder noget østen for Winchester); at de gamle Saxer ei havde nogen Konge, men mange Anførere, Satrapæ, hvoraf en udi Krigs-Tilfælde udvælges ved Lodkastning til at være den fornemste, saalænge Krigen varer, hvorefter de alle blive igien lige. (Med denne Fortælling kommer Poeta Saxo (17) overeens, naar han beskriver Saxernes Forfatning udi Caroli Magni Tid, og Spørsmaal om ei Angli og Jyder have havt samme Indretning indtil de komme under det Danske Scepter). At Boructuarii, uden Tvil de gamle Bructeri, vare omtrent indtil Aar 690 endda et Folk for sig, da de bleve undertvungne og adspredde af de gamle Saxer, (et mærkværdigt Sted, som viser at endeel af de gamle Tydske Folk have endda staaet ved Magt udi temmelig sene Tider, endskiønt de sielden forekomme, og hvilket gior det ei urimeligt, at de Huni, som han forhen C. 10 P. 168 haver omtalt, kunne have ogsaa boet i Tydskland, og det endda i Slutningen af det 7 Sæculo, thi de ere maaskee og blevne undertvungne af de gamle Saxer. Dersom dette kan antages, saa falder den Vanskelighed bort, at Huner synes engang efter Hervarar Saga at have boet ei langt fra Jylland. Dette stadfæstes og nogenlunde derved, at Indvaanerne i Frisland og Westphalen kalde de gamle Gravstæder Hiunen-betten, og at Priscus siger, at Attila udstrakte sin Magt indtil Øerne i Oceano) og endelig at fra det Aar 731, han skrev

 sit

(16) P. 139, som skal være 193.
(17) In Leibn. Scr. Brunsv. t. 1. p. 121.

finde, at det udgiør gandske vist de tre fierde Deele af bemældte Land, hvilket tiener til at borttage den Forundring, hvi Angeln blev saa øde, og de andre Lande ei, som og foraarsagedes derved, at det var mindre end Jylland og meget mindre end Saxen. Dette giver ogsaa en god Grund, hvorfore Landet blev kaldet efter dem, og ei efter Saxerne, som uden Tvil er ogsaa foraarsaget derved, at de fornemste Anførere for den heele Sværm vare Angler, og fra deres Hovedstad Slesvig, hvilket tilligemed kan bringe en paa de Tanker, at Angli have alene i Førstningen gaaet over paa de tre Skibe, og derved aabnet Veyen for de andre. Spørsmaal og, om de Danskes idelige Anfald haver ei just været en Aarsag med, som haver bevæget dem til at forlade deres Land, og at søge et andet. I det mindste finder man, at de Danske vare ved deres Søerøverier allerede navnkundige i Vester-Havet i Begyndelsen af det 6 Sæculo). Deres første Anførere siges at have været de tvende Brødre Hengistus og Horsus, af hvilke den sidste blev i Krigen mod Britannierne, og er hans Grav kaldet efter hans Navn endnu navnkundig i Østdeelen af Kent. De vare Sønner af Vuergils, hvis Fader var Veeta, og hvis Fader igien Voden, af hvis Stamme mange Landes Konge-Slægter regne deres Herkomst. Paa et andet Sted (14) fortæller han, hvorledes Ceadvalla, efter at han havde bemestret sig Gevissernes Rige (det er Vest-Saxernes, som Cambden (15) viser) indtog Øen Wight imellem Aar 670 og 680, som endda gandske og aldeeles var hengivet til Afguderie, og dræbte alle dens Indvaanere, og satte andre fra sit Land der-

(14) L. 3. c. 16. p. 134 & 135. l. 5. c. 11. p. 170. c. 12. p. 172. c. 24. p. 202.

(15) Brit. p. 211.

derhen igien, og at Arnald (maaskee Arald) var da Konge der, og at Viterne, som hørte til Gevissernes Land, boede ved Floden Honulea, der faldt ind i Solente ɔ: Sundet imellem Wight og det faste Land (ved Honulea viser Cambden (16), at Hamble forstaaes, som flyder noget østen for Winchester); at de gamle Saxer ei havde nogen Konge, men mange Anførere, Satrapæ, hvoraf en udi Krigs-Tilfælde udvælges ved Lodkastning til at være den fornemste, saalænge Krigen varer, hvorefter de alle blive igien lige. (Med denne Fortælling kommer Poeta Saxo (17) overeens, naar han beskriver Saxernes Forfatning udi Caroli Magni Tid, og Spørsmaal om ei Angli og Jyder have havt samme Indretning indtil de komme under det Danske Scepter). At Boructuarii, uden Tvil de gamle Bructeri, vare omtrent indtil Aar 690 endda et Folk for sig, da de bleve undertvungne og adspredde af de gamle Saxer, (et mærkværdigt Sted, som viser at endeel af de gamle Tydske Folk have endda staaet ved Magt udi temmelig sene Tider, endskiønt de sielden forekomme, og hvilket gior det ei urimeligt, at de Huni, som han forhen C. 10 P. 168 haver omtalt, kunne have ogsaa boet i Tydskland, og det endda i Slutningen af det 7 Sæculo, thi de ere maaskee og blevne undertvungne af de gamle Saxer. Dersom dette kan antages, saa falder den Vanskelighed bort, at Huner synes engang efter Hervarar Saga at have boet ei langt fra Jylland. Dette stadfæstes og nogenlunde derved, at Indvaanerne i Frisland og Westphalen kalde de gamle Gravstæder Hiinen-betten, og at Priscus siger, at Attila udstrakte sin Magt indtil Øerne i Oceano) og endelig at fra det Aar 731, han skrev

(16) P. 139, som skal være 193.
(17) In Leibn. Scr. Brunsv. t. I. p. 121.

sit Værk, ere forløbne 285 Aar siden Anglernes Ankomst til Britannien (efter hvilken Regning de maae være komne der Aar 446). Nennius (18), en Britannisk Skribent, som skrev omtrent 850, beretter at Saxerne ere komne til Britannien, da Felix og Taurus vare Borgemestere, det er Aar 428. Mærkeligt er det, at han siger sig at have taget sine Beretninger af Scotiske og Saxiske Historier, af hvilke sidste vi nu omstunder have ingen, som er ældre end han, uden Beda, og af de første slet ingen, ja ei engang vide deres Navne, men hvilket dog tiener til at vise, at Irlænderne have ei saa gandske Uret, naar de beraabe sig paa meget gamle Skribenter. Nennius siger og, at Hengistus indbød jævnligen Chiuler til sig, hvorved de Øer, som de (Saxerne nemlig) forhen boede paa, bleve uden Beboere; Og at de vare komne fra Øen Oghul, Oghgul, (uden Tvil Angul). Naar Albericus Monachus (19) skriver ved Aar 616 at Redvaldus, Konge i Øst-Angeln, var en Søn af Titilo, og han igien af Uffa, efter hvilken Upsala i Sverrige er bleven kaldet Uffi aula ɔ: Sal; saa har vel Navnet alene givet Anledning til denne Feil, thi Upsal er meget ældre, men saa seer man dog heraf at Skribenten har meent, at iblant de Angler, der ginge over til Britannien, have ogsaa været nogle Svenske, hvilket jeg ikke vil nægte, men troer endog at deriblant kan ogsaa have været nogle Norske, hvilket jeg, for den Omgang, som var imellem alle Nordiske Folk, udstrækker til alle Udvandringer og Tog der i gamle Dage ere skeede fra Norden.

§. IV.

(18) Bertrami p. 97. 93. 120 & 119.
(19) Chron. p. 48.

§. IV.

De som jeg nu herefter agter at anføre have fast alle været Engelske Skribenter. Ethelwerdus (20), som slutter sin Kronike med Aar 975, beretter, at Britannierne hørte, at Saxerne vare hurtige Søerøvere og ypperlige Krigsmænd, og berømte derfor ved heele Søe-Kysten fra Rhinen af og indtil Dannemark, hvorfore de sendte Gesandter til dem med store Gaver, bade om Hielp imod Scoterne, og lovte Forbund. Dette skeede Aar 449, og fornemmelig efter Raad af deres Konge Wrtherni, som blev bifaldt af det gandske Adelskab. To unge Personer, Hengest og Horsa, anførte da Saxerne, og vare Sønne-Sønner af, eller og stammede fra Woddan, som havde været Konge over Barbarerne, og som for Seyers Skyld bev dyrket af Hedningerne. De komme vel udrustede til Strid med trende Skibe; og overvunde Scoterne, men som de saae Landets Frugtbarhed og Folkets Feighed, saa lode de deres Landsmænd hemmeligen vide dette ved nogle Trælle. Disse sendte strax en mægtig Flode og Krigshær, som i Forstningen blev vel imodtaget, men siden ilde, ved det Britannierne brøde Forbundet. Da sendte Saxerne offentligen Bud til deres Landsmænd om Hielp; Og da kom en stor Mængde fra den Germaniske Deels gandske Province; Og da maatte Britannierne tilsidst bukke. Og denne Ankomst siges at være skeet fra de tre Landskaber i Tydskland, som da ansaaes for de fornemste, Saxonia, Anglia og Giota. Af Giotis have Cantuarii og Wichtii, hvilke kaldes saaledes af den Øe Wuchta, som ligger nær Britannien, deres Udspring. Men af Saxonia, som nu kaldes Ealdsexe, komme East, Sut og Westsexer; og af Anglia Ost- og Middel-Angler, Mercii og det

Mere herom.

(20) In Scr. p. Bedam. p. 833.

det heele Northanhimbriske Folk. Men det gamle Anglia ligger imellem Saxer og Gioter, og kaldes dets Hovedstad paa Saxisk Sleswic, men hos de Danske Haithaby. Og derfore kaldes Britannia nu Anglia, fordi fornævnte Anførere vare de første, som komme derfra til Britannien, nemlig Hengest og Horsa, Vuyrhtelsi Sønner, som var en Søn af Vuicta, og han en Søn af Vuithar, som igien var en Søn af Vuothen, der havde været Konge over en Mængde Barbarer. Og ere de Nordiske Folk saa forblindede indtil denne Dag, at de dyrke ham som en Gud, nemlig Danske, Northmanni og Suevi, om hvilke Lucanus:

Fundit ab extremo flavos Aqvilone Suevos

(Af hvilke sidste Ord mange have taget Anledning til at giøre alle Suever til Svenske). Den Saxiske Kronike (21), hvoraf den første Haand, som haver skrevet den, gaaer i Manuscriptet ei videre end til Aar 1121, vil at Britanni have allerede Aar 443 sendt til de fornemste iblant Anglerne, og bedet dem om Hielp imod Picterne, men at Angli først komme med tre Skibe under Anførsel af Hengest og Horsa, kaldte af Kong Vortigerno, hiulpe i Førstningen Britannierne imod Picterne, men vendte sig siden imod dem selv ved Hielp af flere af deres Landsmænd; Og de komme af de tre Germaniske Landskaber, af de gamle Saxer, af Angler og af Jøter; Af de sidste ere komne Cantvarer og Vihtvarer hvilke Folk endnu beboe Viht, og kaldes de derfore endnu af Vest-Saxerne Jutnacynn ɔ: Jydernes Afkom. Derpaa opregner Autor, ligesom de andre Skribenter, hvilke der stamme fra Angler og fra Saxer, og legger til, at Anglia laae siden øde imellem Jyder og Saxer. De fleste senere Skri-

(21) Gibsoni Oxonii 4to 1692. p. 11 & 12.

Skribenter (22) komme udi disse Omstændigheder, saa og i Aaret 449, overeens; Dog legger Florentius Vigorniensis til, at Anglernes Land kaldtes Angulus; Wilhelmus Malmesburiensis, at Angli og Saxer vankede om, og havde intet vist Sæde, saa at Britanni derfore bildte sig ind, at de skulde blive glade ved at faae en vis Bolig, hvor slet den end blev; At Germania ei kaldes ubilligen saaledes, fordi der Germinerer ɔ: avles saa mange Folk; At det derfore var brugeligt der, at lade mange udvandre, naar Landet ei kan fode dem alle, og at det skeer efter Lodkastning; At de, som først komme over, vare ei mange i Tallet, men at Hengist og Horsa stammede fra Woden, fra hvilken fast alle barbariske Folks Konge-Slægter regnes, og hvilken Anglerne dyrkede som en Gud, og havde indviet ham den fierde Dag i Ugen, og hans Hustrue Frea den siette; At de finge Den Tanath at beboe, og lovede at tiene Britannien ved deres uovervindelige Skiolde; At de anden gang komme med 16 Skibe, og da bekrigede nord paa ei alene Scoter og Picter, men og de Orcadiske Øer; Henricus af Huntindon, at fra de tvende Brødre Hengist og Hors, som han kalder ham, deres Forfædre, stamme mange Landes Kongelige Slægt; Galfredus Monemutensis, at Saxerne komme med 3 Celoces (det er lange Skibe, som vare hurtige til at seyle, omtrent som vore Jagter) af sig selv til Kent, hvorpaa, da Vortegirn fik at vide, at ubekiendte og

 store

(22) Florentius Wigorniensis p. 542. Wilh. Malm. p. 7. 8. Henricus Huntind. p. 310. Galfridus Monemutensis p. 42 & 43. Mathæus Westm. p. 81. 166. Asserii Annal. ap. Galeum T. 3. p. 143. Ranulphus Higden ib. p. 221 & 222, rettere 220 & 221. Johannes Fordūn ib. p. 628. Thomas Otterbourne p. 29, hvor i Stædet for Juthis, urigtigen skrives Joctis. J. Rossus p. 55. 59 & 60. Lelandi coll. t. 2. p. 371. t. 3. p. 11. t. 6. p. 72. Sprottus p. 40 & 97—99. Hemingi Chart. t. 1. p. 34 & 218. t. 2. p. 333.

store Folk vare komne did, lod han dem kalde til sig, og gav dem Fred, og fik da at vide, at de vare efter en gammel Vedtægt uddrevne efter Lodkastning af deres Fædernelãnd, fordi det ei kunde føde dem, og at da gemeenligen de tapperste og beste unge Personer uddreves, og at de vare nu komne her for at tilbyde ham eller en anden Fyrste, deres Tieneste; De fortalte og, at de under Wodens Skyts havde søgt hen til hans Rige, efter hvis Navn de havde kaldet den fierde Dag i Ugen Wodensdai, at de næst Woden dyrkede Frea, som den mægtigste Gudinde, og havde kaldet den siette Dag Fridai efter hende. (At Saxerne skulde af sig selv ukaldte, og ved en Slumpe-Lykke være komne til Britannien, og at de skulde have været forhen saa ubekiendte der, strider imod de ældste og troværdigste Skribenters Beretninger): Matthæus af Westmünster, at Britanni sendte Aar 447 til Saxerne om Hielp, at Frea skulde betyde saa meget som Froa, af Frodos, det er Hav-Skum, fordi Venus er efter Fablerne fød deraf, at Seaf kom som en liden Dreng til en Øe i Germanien, kaldet Scandalis, om hvilken Jornandes taler (hvoraf er klart, at her bør læses Scandinavia eller Scanzia) og var paa et Skib uden Folk, havende under sit Hoved et Knippe Korn, som paa vort Maal kaldes Seaf, (hvormed vort Siv-: Arundo kommer overeens) og paa Fransk Garbe; han var sovende, og blev som et Vidunder optaget og opfød af Indvaanerne i Landet; Da han blev voxen, regierede han i den Stad, som da kaldtes Slaswic, men nu Haithebi, og kaldes Landet der det gamle Anglia, hvorfra Anglerne ere komne til Britannien, og ligger det imellem Gother og Saxer. En ubekiendt Forfatter af Historien over Bisperne i Lindisfarne (en liden Øe ved Northumberland, hvorfra Sædet siden blev forflyttet til Durham)

siger,

siger, at Egbert West-Saxernes Konge, lod sig i Winchester krone til Konge over gandske Britannien, efter at han havde bragt endeel af de smaae Angel-Saxiske Riger under sit Herredomme, og befoel at alle Saxer og Jyder skulde fra den Dag af kaldes Angler og Den Anglia: Rossus, at iblant de tre Folk vare Victi eller Juti, at Anglernes Land laae efter Overgangen ode, saasom baade Mænd, Qvinder og Born vare flyttede derfra. Udi Hemingi Chartulario forekomme tvende Diplomata af den Mercisske Konge Æthelbalth, som i det ene kaldes alene Syd-Anglernes Konge, og i det andet Mersiernes, og alle de Provinciers, som med et almindeligt Navn kaldes Suthengli. Disse ere meget mærkværdige, saasom dette Rige og Folk kommer ellers sielden for. End mærkeligere er det, at Kong Eadwi kalder sig Aar 956 Angulsæxna & Northanhumbrorum imperator. Leland anforer af Giraldi Dialogo, som jeg endnu troer at være utrykt, og som maae være skrevet ved Aar 1170, at Saxerne kaldte Britannien, efter at de havde erobret det, Anglia, efter deres Fodeland, som paa deres Sprog kaldtes Engellant ɔ: et Land, som ligger i en Kant. Udi et gammelt Fragment hos Leland staaer at Agrippa (skal være Agricola) undertvang under Domitiano Swenos og Saxones. Nu er vel dette urigtigt, dog troer jeg gierne at Saxernes Navn haver da alerede været bekiendt, siden Ptolemæus nævner dem 50 Aar efter. Robert af Glocester (23), som levede 1275, siger, at Saxerne komme under Hengest og Horsa Anforsel af sig selv, hvormed ogsaa en skreven Kronike kommer overeens, leggende til, at de havde

 16000

(23) Ex edit. Hearnii p. 111. See Levill. Tenet. p. 29.
(24) Ap. Ad. Brem. in Lind. Script. p. 2.

16000 Mænd med sig; men disse Skribenter ere for nye til at gielde imod Beda og Gildas.

§. V.

Mere herom. Hos Skribenter, som ei have skrevet i Engelland, haver jeg fundet følgende hos Tydske. Einhardus (24), ei Caroli Magni Secretair, men en Skribent af Slutningen af det 9 Sæculo, holder uretteligen for, at Saxerne ere først komne fra Anglerne i Britannien til Tydskland, og det i det 6 Sæculo, da den Frankiske Konge Theodcric bekrigede den Thüringiske Hermenfrid. Og paa denne vrange Mening er han kommet ved urigtig at forstaae Witechindum. Sigebertus Gemblacensis (25), som slutter sin Kronike med Aar 1112, skriver, at 431 skulde Saxerne alerede med deres tre Skibe være komne til Britannien, og have faaet Land der at beboe, men efter andre først 446, da Ambrosius Aurelius regierede, hvilket dog ei kan være, siden det var Wortegirn, der indbød og imodtog dem. (Men man maae ei lade sig forføre af disse Sigeberti Aarstal, thi da han gierne haver villet bringe alle Ting til sin visse Tid, saa synes det, at han ofte haver giort det paa en Slump). En gammel Saxisk Kronike (26), som gaaer til 1438, kalder Hengsti og Horsemanni (saa kalder han ham) Fader, Hengstus Hertug af Enghern, og lader ham komme der til Regieringen 430, begge hans Børn drage 435 til Britannien, kaldte did af Wertiger, for at hielpe ham paa Thronen imod hans Broder Constans, siden blive 440 uddrevne af Britannien ved Kong Arthur, og 456 ved hans Søn Constantius, og derpaa tage til Neder-Frisland, hvor Horsemanni Søn Rabo blev den første Greve, og endelig under

(25) Ap. Pist. t. 1. p. 494 & 498.
(26) Abels alte Chronick. p. 36 — 40. 43.

under Germundi Anførsel drage igien 494 til Britannien, og indtage det. (Enhver indseer vel hvor lidet denne sildige Tradition kan giælde imod de forhen anførte gamle Skribenter. Endeel deraf grunder sig paa den falske Tanke, at Engri og Angli maae have været eet Folk, baade for Navnets nogenlunde Lighed, saa og fordi de begge vare Saxer, og paa det Slægtskab, som fra Arilds Tid haver været imellem Friser og Saxer). Witechindus (27), den ældste Saxiske Historieskriver, som haver omtrent skrevet ved Aar 980, beretter, at Britterne sendte selv Bud til Saxerne, efter at disse sidste havde allerede udbredet sig sønden for Elven, og indbøde dem at komme sig til Hielp, efterdi de havde hørt om deres herlige Seyervindinger; At de ginge derover, og dreve Scoter og Picter saa meget des lettere tilbage, saasom de alerede vare fra gammel Tid forfærdede ved Saxernes Rygte; At deres Anførere besluttede, siden de saae at Landet var got, dets Indvaanere feige, og de selv og den største Part af Saxerne uden nogen vis Bolig, at sende efter en større Krigshær, og at undertvinge Britannien; Og endeligen at de indtil hans Tider bleve kaldte Angli Saxones, fordi de laae i en Angulo ɔ: Kant af Havet. (Det er fornøyeligt at denne gamle Skribent kommer saa vel i alle Ting overeens med ældre Skribenter, og med Tingene selv, undtagen i den ene Post om Anglernes Etymologie, hvilken er kommet deraf, at Angli forestillede siden deres Overgang, et lidet og uanseeligt Folk, saa at Witichindus vel ei har vidst at de engang vare til i Verden, hvoraf jeg ogsaa slutter, at de Folk i Engern have aldeles ikke stammet fra dem, thi ellers havde vel Traditionen bragt noget bedre for Witikindi Ørne om Anglernes Etymologie). Gobelinus Persona

(27) Ap. Meibom. t. 1. p. 630.

sons (28) vil allerede, at Engern haver Navn af Anglis, og at ved Saxen forstaaes Landet fra Rhinen indtil Elven, og siger sig at have fundet i en Kronike, at Bedæ-Viter have været Friser. Han slutter sin Historie med Aar 1418. Procopius (29) har et meget mærkværdigt Sted om Anglerne: han siger at Varni boede paa den anden Side af Ister, og strakte sig lige til Nord-Oceanum og Rhinen, som skilte mellem dem, Franker og flere Folk; At Folkene, som boede paa begge Sider af Rhinen, havde tilforn havt hver sit Navn for sig, men derhos og det almindelige Navn Germani, der nu gaves eet Folk i Særdeleshed. (Herved forstaaer han allevegne Frankerne). I bemældte Oceano laae den Oe Brittia, 200 Stadier ɔ: 6 Tydske Mile fra Strandkanten imod Rhinens Udløb imellem Britannien og Thule (ved Thule forstaaer han Scandinavia), og laae den vendende imod Norden, oven for Galliens yderste Dele, som laae ved Oceanum. Tre talrige Folk, hver under sin Konge, beboede Oen Brittia, Angili, Frisones og Brittones, som havde Navn med Oen. Folkemængden er saa stor, at aarlig mange med Koner og Børn vandre derfra til Frankerne, som give dem øde Stæder i deres Land at beboe, hvorfor og Frankerne siges at tilegne sig nogen Ret over Oen. Den Frankiske Konge, da han sendte Gesandter til Justinianum, havde og føyet nogle Angiler til, for derved at vise, at han og herskede over bemældte Oe. Hermegisclus regierede over Varnerne. Hans Kone døde, som var Moder til hans eneste Søn Radiger; Derpaa giftede han sig med den Frankiske Konges Theodeberti Søster. Radiger var forlovet med en Jomfru af det Brittiske Folk, hvis Broder

(28) In Meibomii Scr. Germ. p. 215 & 216.
(29) C. B. t. 2. p. 216—219. B. Goth. l. 4. c. 20.

der var Angilernes Konge. Af Fugleskrig forstod Hermegisclus at han snart skulde doe. Han sagde derfor til den fornemste Varner, at han ansaae det fordeelagtigere, at hans Søn ægtede sin Stedmoder, den Frankiske Princesse, som og efter deres Fæderne Lov var dem tilladt, og derimod slog op med den Brittiske, thi Frankerne vare mægtige, og Rhinen skilte kun mellem dem og Varnerne, da derimod Omgangen mellem dem og Oeboerne var vanskeligere, hvorimod de skulde efter Menneskernes almindelige Lov lade hende for denne Vanære beholde alle de Penge, som hun havde faaet i Brudegave. De Store bifaldte dette, og blev det og strax sat i Værk efter Kongens Død, som tildrog sig 40 Dagen efter. Men Bruden besluttede at hævne dette, thi de Barbarer sætte saadan Priis paa Kydskhed, at de synes, at et Fruentimmer har tabt den, som kun har forlovet sig. Med 400 Skibe, hvorpaa i det mindste vare 10000 Mænd, drog hun selv mod Varnerne, tagende sin Broder med sig, ei den som var Konge, men en privat. Bemældte Oeboere ere de tapperste af alle Barbarer. De fægte til Fods, have intet Rytterie, og kiende ei engang en Hest. Naar de for Gesandtskabs eller anden Aarsags skyld omgaaes med Romere og Franker, og skulle ride, da ere de saa ukyndige, at andre maa løfte dem op paa og af Hestene; Varnerne ere og alle til Fods. Paa deres Skibe have Oeboerne ingen Seyl, men bruge bare Aarer. Hun steg i Land ved Rhinens Udløb, og befæstede sig med en Vold. Varnerne tabte Slaget; Kongen blev fanget; hans Brud tog ham til Naade, paa Vilkaar at sende Theudeberti Søster bort, og at ægte hende. De Gamle have ved en lang Vold deelt Den Brittia i tvende Parter, hvoraf den, som ligger imod Østen, er gandske sund; Den imod Vesten derimod

saale-

saaledes, at et Menneske ei kan leve der en halv Time; Dyr doe endog, og er der fuldt af Ogler, Slanger og giftige Dyr. Indfødde have ofte alvorligen fortaalt mig, hvilket jeg dog henfører til et Slags Sove-Egenskab, at lige over for Brittia boe Fiskere, Agerdyrkere og andre, som handle didhen, og staae under de Frankiske Konger, men ere fri for Skat, fordi de nødes til at staae op om Natten, og at overføre paa fremmede og sig ubekiendte Baade de Afdødes Siæle til Brittia, hvilken Fart skeer i een Time, da de ellers paa egne Skibe neppe komme over i een Dag og Nat. De see ingen, men høre tale, og alle at nævnes ved egne og Fædres Navne og Værdigheder, og Konerne kalde paa deres Mænd; De mærke og paa Tyngden at Baaden fyldes. (Saavidt Procopii Ord forkortede). Det er klart, at han enten selv har hørt og forstaaet urigtigt, eller at hans Sagsmænd have blandet Tingene sammen. At han ei nævner Saxer, men Angler, er mærkværdigt. Det er ei at tvile paa, at han mener de virkelige Angli, som han dog, ligesom Ptolemæus, kalder Angili, hvoraf man maa slutte, at Grækerne for en lettere Udtales skyld have sat et I imellem, og at følgelig Ptolemæi Angili Suevi ere de samme, som siden kaldtes Anglo Saxones. Længden af 6 Mile mellem Brittia og det faste Land viser, at derved bør virkelig forstaaes Britannien, thi mellem den og Gallien ere 7 Mile. Muren, Brittones, vise og det samme. Men som han tilligemed havde hørt noget om Anglernes gamle Sæde, saa har han giort det til en Øe, som dog deres nu værende kun var. Han havde og hørt, at de vare 3 Folk, som komme til Britannien; Af hvilke han kun ret har angivet Angli, og derunder befattet Saxer. At han gior Friserne til det andet, er mærkeligt; Og er det vel ei at tvile paa, at de jo have været

tet med, da de vare mægtige og boede ved Havet, endskiønt de Engelske Skribenter ei mælde noget om dem. Det tredie Folk Jyderne har han glemt, og i deres Sted sat Brittones, som dog aldrig have boet i Anglernes gamle Land, men fra Arilds Tid af i Britannien, hvor Anglerne som Fremmede havde listet sig ind. At der fra Brittia komme Folk over og nedsatte sig i Francia, viser og, at her bør forstaaes Britannien, thi utallige Britter flyede fra Britannien til Gallien for Saxernes skyld, hvorved Landskabet Bretagne haver faaet Navn. Naar betragtes hvor langt de Gamle strakte Britannien mod Østen, saa bliver der heller ingen Vanskelighed derudi, at Procopius lader Volden dele Brittiam i tvende Parter mod Østen og Vesten, da den dog virkelig har delet det i den sydlige og nordlige Part. At ingen kunde leve i den ene Deel, maa henføres til Romernes Skryderie og Politiqve, for derved at skiule den Frygt de bare for de imod Norden boende Barbarer. Dersom de gamle Fabler om Cimmerier hos Homerum, og med dem blandede Cimbrer, ei have givet Anledning til den Fabel om de Døde, saa kan jeg ei sige Oprindelsen hertil. Skulde den Snak virkelig have været gængse paa de Kanter, saa kan den have givet Munkene Anledning til at digte om Purgatorio i St. Patricii Hule i Irland, saa og Leilighed til desto snarere at overtale Almuen til at tro det. Den Brittiske Prindsesse er uden Tvil kommet fra Britannien, allerheldst Engelske Skribenter vidne, at det gamle Anglien laae øde, hvilket vel alerede udi Procopii Tid kan have været saaledes, saasom de fleste Flytninger til Britannien vare alerede skeede. Men endskiønt Britannien bør fornemmeligen hos ham forstaaes ved Brittia, saa synes det dog, at han og saa haver sigtet til alt Landet langs Søekysten norden for Rhi-

nen, og at han haver vist at det blev beboet af Friser og Angler, eller rettere Saxer, hvorimod han ved uret at satte sine Beretninger, haver indslikket Britter der, thi jeg tor ei tage med nogle min Tilflugt til den gamle Fæstning Brittenburg i Holland, og mene, at enten Procopius deraf haver taget Anledning til at sætte Britter der, eller og at et Folk af saadant Navn haver virkeligen boet der. Af gamle Franske Skribenter finder jeg, at den ubekiendte Forfatter af S. Berthæ Liv og Levnet (30) kalder Britannien Anglo-Saxonia i det 7 Sæculo. Lupus (31), som levede omtrent Aar 850, skriver at Angli Saxones, bleve kaldte fra de Saxer, som beboe Germaniens nordre Dele til Britannien af Kong Vurtigern. Prosper af Pithoei Edition (32) opgiver Theodosii den yngres 18 Regierings Aar, som svarer imod 440 og 441, for det Aar, da Britannien blev bragt under Saxisk Herskab. Dersom dette Sted var ægte, da vilde det være af stor Betydenhed, saasom Prosper levede paa de Tider, men da det hverken findes i Canisii eller Scaligers Editioner, og det desuden strider imod Bedæ og andres Efterretninger, saa er det uden Tvil en Tilsætning af en nyere. Ado Viennensis (33), som skal være død 874, fortæller, at da Marcianus regierede, kom Anglerne eller Saxerne til Britannien i Forstningen for at hielpe dens Indvaanere, men bekrigede dem siden under Paaskud at Britanni gave dem for liden Sold. Men endskiønt det af alt dette er klart, at Angli giorde ei deres store Tog til Britannien for i Midten af det 5 Sæculo, saa er det dog meget troligt, at de forhen have fulgt Saxerne paa deres Søetoger,

(30) Ap. Du Chesnium t. 1. p. 665.
(31) In vita S. Wigberti c. 1. op. p. 294.
(32) In Pithoei op. p. 338.
(33) Chron. in Bibl. Max. Patr. Lugd. t. 16. p. 796.

toger, og været fordulgte under deres Navn. O. Flaherty (34) fortæller, at Achajus, en Irsk Konge i Mognædonia, skal med det Saxiske Fruentimmer Carinna have avlet den 35 Irske Konge Niellum den Store, som regierede fra 379 til 405. Det er Skade at Irlænderne ei have givet deres gamle Annales selv ud, saa kunde man være mere forvisset paa deres Troværdighed, og skille det Sande fra det Falske. Er Tildragelsen rigtig, saa viser det hvorvidt Saxerne, og maaskee ogsaa Anglerne, have været bekiendte paa de Tider. Naar betragtes, at Saxerne røvede i Britannien, at Irland ligger nær derved, og at baade Saxer og Irrer, i det mindste det Skotske Folk iblant dem, vare Fiender af Romerne, saa er det intet urimeligt i denne Fortælling.

§. VI.

Mere om Anglernes ældste Sæde i det Slesvigske.

Other (35), som giorde sin mærkværdige Reise omtrent mod Slutningen af det 9 Sæculo, og fortalte den til sin Herre den store Engelske Konge Alfred, som regierede fra 872 til 900, beretter, at den Havn Hæthe (ɔ: Slesvig) laae imellem Vender, Saxer og Angler, og tilhørte de Danske, og at i de sidste to Dage af sin Seylads havde han paa høyre Haand Gotland (uden Tvil Jylland) Sieland og flere Øer; Og de Lande beboede Anglerne forend de komme til Britannien (heraf skulde man snart slutte, at Angli havde og beboet de Danske Øer, men da dette strider imod alle andre Skribenters Vidnesbyrd, saa holder jeg for, at Others Ord bør forklares saaledes, at hvad han siger om Anglernes Sæde ei bør henføres til de sidste Lande han nævner, men til det foregaaende om Hæthe. Imidlertid vil jeg dog ikke nægte, at Indvaanerne fra Øerne, ja endog fra det egentlige

(34) Ogyg. p. 393.
(35) Perip. p. 16.

lige Scandinavien, kan have fulgt med Angler og Jyder, saa de i Anledning af Nærheden og fælles Levemaade, da de alle vare stridbare, urolige og Søerøvere, saa og fordi de vare hinanden nær beslægtede. Man seer tydeligen udi senere Tider, at ved Normanner forstodes Folk fra alle tre Riger, altsaa er det ei urimeligt, at iblant Cimbrer, Gother, Langobarder, Angler &c. kan ogsaa have været endeel fra dem, naar man kun iagttager at Hovedsværmen, Anførerne for de andre, de som først have rørt paa sig have været af det Folk, efter hvilket de kaldtes). Naar en af vore gamle Nordiske Skribenter (36) siger, at den Danske Kong Knud, Aar 1016, dræbte mange Friser, som boede i Brandfurt i Engelland, saa synes mig dette at stadfæste at der have været Friser iblant de Saxer og Angler, som ginge over til Britannien, med mindre de have været af dem, som Kong Alfred lod bringe did over.

§. VII.

Anglernes Sæder.

Forhen haver jeg anført udi den Langobardiske Historie, at Langobarder og Angler ginge klædede paa een Maade udi Linnet; Nu vil jeg anføre et og andet, som jeg ellers haver fundet om deres Sæder. Witechindus (37) vidner, at Saxerne brugte, da de først satte sig ned sønden for Elven, et Slags store Knive, paa deres Sprog kaldte Sahs, og som Anglerne indtil hans Tid endda benyttede sig af, og hvoraf nogle mene at Saxerne have faaet Navn. (Udi Hordurs Saga (38) fortælles at den Norske Kong Gamle, som levede i det 10 Sæculo, gav bemældte Hordur en Sax, som han var vant at bære dagligen, og udi

Grettis

(36) Poeten Otar den Sorte i Knytlinga Saga c. 12. p. 20.
(37) P. 630.
(38) Biörn Marcus S. Sögur 4to. p. 59 & 60.

Grettis Saga (39), at bemældte Grettir, som levede i det 11 Sæculo, gik alene med en Sax uden noget andet Vaaben imod en Jotun. Mange flere Exempler kunde endda anføres, at vore Forfædre have brugt saadant Gevæhr; men, hvorvel jeg selv holder for, at Saxerne have Navn af dette Gevæhr, saa tør jeg dog deraf ei slutte, at de ere komne fra Scandinavien, saasom mange andre Ting kunne have foraarsaget, at vi og Saxer have kaldet samme Gevæhr med eet Navn); Han kalder de Saxiske Anførere Fædre, som gave Britannierne Svar, da de indbøde dem til sig, og siger at de svarede kun med faae Ord, (hvorudi de ligne alle gamle Nordiske Folk). Beda (40) fortæller om den Northumbriske Konge Edvin udi det 7 Sæculo, at han sad med sine Krigs- og Hofmænd udi et Huus, hvorudi Ild var optændt udi Midten (følgeligen et Røg-Huus, som fordum var brugelig i gandske Norden, og som Bønderne endnu tildeels bruge i Norge, Holsteen og Westphalen), at de hedniske Templer og Altere vare hos Saxerne udi Britannien omgivne med Indhægninger, at den ypperste Præst maatte ei ride uden paa en Hoppe, og ei bære Vaaben; At den Ost Saxiske Konge Sebbi hans Søn Fredo blev Konge efter ham (et Navn, som har saa megen Lighed med vort Frode, Frotho); At de gamle Angler regnede deres Maaneder efter Maanens Løb, kaldte Maanen Mona, og en Maaned Monath, Januarii kaldte de Guili, Februarii Sol monath, Martii Rehd, April Eostur, Maji Trimilchi, Junii Lida, Julii ogsaa Lida, Augusti Weid, September Haleg, October Wyntyr fyllith, November Bloth, December Guili, leggende stedse Monath til; Aaret begyndte de

(39) Ib. p. 141.
(40) T. 3. p 63. H. Eccl. l. 2. c. 13. l. 4. c. 10. p. 129. t. 2. p. 81 de temporum ratione c. 13.

Octavo Calendarum Januariarum; paa den Tid vi nu helligholde vor Herres Fødsels-Fest, og Natten for den kaldte de Moedreneck ɔ: Modrenes, eller Moder Natten, som jeg troer for de Skikke, som de da beginge; Paa hver Aarsens Tid regnede de sædvanligen tre Maaneder, men naar Skud-Aar kom, det er at sige, naar Aaret bestod af 13 Maaneder, da lagde de den overflødige Maaned til Sommeren, og kaldte de tre Maaneder Lida, hvorfore saadant Aar kaldes Trilidi; I Almindelighed deelte de Aaret i tvende Parter, Sommer og Vinter, hver af 6 Maaneder, hvorfore de og kaldte den Maaned Wynter fyllith. fra hvilken de regnede Vinteren, sammensættende dens Navn af Vinter, og af Fuld-Maanen, fordi Vinteren tog sin Begyndelse fra Fuld-Maane i bemældte Maaned; Guili haver faaet Navn af Solens Tilbagevendelse ved Dagens Tiltagelse, og derfore kaldes saaledes, baade den Maaned, som er for og efter den Tid: Solmonath kan kaldes Kagernes Maaned, som de da ofrede til deres Guder (venteligen Solen, eller Odin): Rhed haver Navn af den Gudinde Rheda, som de da ofrede til: Eostur af den Gudinde Eostre (da disse tvende Gudinders Navne aldeles ei forekomme i Edda, eller noget andet gammelt Nordisk Skrift, saa slutter jeg og heraf, at Angler og Saxer ei have været egentlige Nordiske): Trimilchi, af det at Qvæget da malkes tre gange om Dagen, thi saa frugtbar haver fordum Britannien eller Germanien været, hvorfra Angli komme hid: Lida betyder venlig og seylbar, fordi Luften da er mild, og man da pleyer at seyle: Weiden er Ukruds-Maaned, som da tager Overhaand (maaskee snarere af Weiden ɔ: at gaae paa Foder): Haleg betyder Gudstienestens Maaned, og Bloth er Offer-Maaned, fordi det Qvæg, som skulde slagtes, blev da lovet Guderne.

Endnu

Endnu have vi tilovers paa Latin hos Lindenbrog (41) en kort Lov, som kaldes der Angliorum & Werinorum, hoc est Thuringorum, og som udi Canuti Magni Lov de Foresta hos Spelman (42) anføres under Navn af Werinernes ɔ: Churingorum Lov, som uden Tvist bør forandres til Thuringorum. Og at herved sigtes til den Lov, som findes hos Lindenbrog, er klart heraf, at det anførte findes rigtigen i bemældte Lov. Uden Tvil haver Grunden til denne Lov, nemlig Vedtægterne, giældet hos Angler, Varner og Thüringer imedens de endda vare Hedninger, og boede i det Slesvigske og Meklenborgske; Men saadan, som vi nu have den, har den vel ei i alle Maader da været hos dem. Hvor meget den ellers kommer overeens med den Slesvigske Bye-Lov, givet af den Danske Konge Svend Grathe i Midten af det 12 Sæculo, viser Westphal (43), saa og med den Sverinske Bye-Lov fra det 12 og 13 Sæculo. Da de nu indeholde klare Spor efter denne gamle Lov, og Angli og Werini just have boet i det Slesvigske og Meklenborgske, hvor bemældte Byer ligge, saa bliver ingen Tvil tilovers, at jo omtalte gamle Lov haver været deres. Imidlertid troer jeg dog, at den er blevet i senere og christne Tider noget forbedret, og som man finder Varner ved Rhinen, og Thüringer i det nu værende Thüringen, hvilke begge Folk stode fra det 6 Sæculo af under de Merovingiske Konger i Frankerige, saa troer jeg at bemældte Konger have givet denne Lov for disse tvende Folk i den Skikkelse, som vi nu have den. Vel vil Spelman (44), at Carolus Magnus skal være den, der

(41) P. 482 — 486.
(42) Gloss. Archaio. p. 242. art. 33.
(43) Mon. Cimbr. t. 3. præf. p. 60. t. 1. præf. p. 105 — 111. Op. ip. p. 2007 — 2048.
(44) L. c. p. 358.

der siden har stadfæstet denne Lov, og at den derved er kommet til os, men endskiønt det er vist, at han haver ladet samle og forbedre de gamle Tydske Love, og at de maaskee vel og ere udi hans Tid først blevne oversatte paa Latin, saa finder jeg dog intet i denne Lov, som bær Mærke af hans Alders Smag. Jeg haver ellers temmelig udførligen handlet om denne Angliske Lov paa et andet Sted (45), og tilligemed giort endeel Anmærkninger ved den. Franck (46) mener, at den Latinske Oversættelse er ei ældre end fra det 11 Sæculo, og slutter deraf, at de gamle Varner have kunnet skrive, men mig synes at Loven er saa kort, at de gierne kunne have erindret sig den uden ad. Udi de Angel-Saxiske Love i Engelland (47) fastsættes for Tyverie og Drab og Horerie kun Pengebøder, ligesom i alle gamle Nordiske Folks. De ere ei alene udgivne i Kongernes Navn, men der anføres næsten altid derved, at de ere udgivne med de ældstes Raad (hvoraf kan sees Kongernes indskrænkede Magt). Mærkeligt er det og at hvor der drukkes maatte være nogen Sikkerhed, saa at om nogen trak der sin Værge uden nogen Skade, maatte han endda give Bøder; At om en Mand ofrede til Diævelen (det er de hedniske Guder) saa mistede han alle sine Eyendele, og maatte staae i Hals-Jern (saaledes forklarer jeg det Ord Heals-fange, thi jeg skulde ei troe, at det betydde at hænges), og ofrede baade han og Kone, saa bleve de begge underkastede samme dobbelte Straf; Ofrede en Træl til dem, da maatte han enten give sex Skilling, eller og miste sin Hud. (Da disse Love om de hedniske Guder ere af Kong Wihtræd, som regierede i Kent fra 691 til 725, saa sees heraf hvor længe det varede inden Hedenska-

(45) Tronh. Saml. 5 Bind p. 181 — 208.
(46) A. u. N. Meckl. l. 1. p. 171.
(47) Ex edit. Wilkinsii p. 1. 2. 7. 9. 11. 27. 29. 31. 43.

denskabet kunde aldeles udryddes i Engelland). Den West-Saxiske Kong Ina, som sagde sig fra Regimentet 726, befaler hvorledes der skal forholdes med Proven af det gloende Jern, og af det gloende Vand (en Skik, som uden al Tvil er kommet fra Hedenskabet); Og at et grovt Tyverie, Walreaf (hvorved uden Tvil forstaaes at rove fra døde og ihielslagne Personer) bør fralegges ved Eed af 48 Mænd, af samme Stand, som den Anklagede. Kong Alfred paalagde siden Døds-Straf for Mord og for adskillige andre Misgierninger; Saa og paa de Qvinder, som imodtoge Hexer, Spaaemænd (her bruges de Ord: Galdorcræftigan ɔ: kraftige i Galldur, samme Ord som vore Nordiske Folk brugte), og paa dem, som ofrede til andre end til den sande Gud. Han anordnede og, hvorledes det skulde forholdes med Eenekamp. Hvad de øvrige, saa og senere Love angaaer, da ere de saaledes grundede paa den christelige Religion, og bære desuden saa tydelige Mærker af et Folk, der bliver alt mere og mere sleben, at de ei tiene til at vise de gamle Anglers Sæder, og derfore ogsaa af mig her forbigaaes. S. Bonifacius (48), en indfød Engellænder, som levede i det 8 Sæculo, vidner, at Engellænderne vare mere tilbøyelige til Skiørlevnet og Drukkenskab end noget andet Folk. Foruden de anførte have endeel andre nyere skrevet noget om forommældte Angliske og Weriniske Lov, hvilke kan sees neden under (49), iblant hvilke den lærde Flensborgske Rector Moller mener, følgende Conringium, at denne Lov aldrig haver giældet uden iblant Thuringerne, til hvilke den er

(48) In Wilkinsiii Conc. t. 1. p. 93. col. 1 & 2. in epist. ad Cuthbertum.

(49) Hachenb. Germ. p. 53 & 54. Molleri Isag. p. 260. Arpi Them. Cimbr. not. 102. p. 162 & 163.

bleven givet af de Frankiske Konger, og at en ukyndig Haand haver sat den nu værende Titel paa den. Stephanus Eddius (50), en Skribent fra det 8 Sæculo, vidner i den Yorkiske Erke-bisps Wilfridi Levnet, som døde 709, om ham, forend Aar 685, at han ved Storm bleb drevet til Syd-Saxerne i Britannien deres Land, som endda vare Hedninger, og hvilke paastode at Skib og Gods tilhorte dem, og at Folkene skulde være deres Trælle, siden Havet havde kastet det og dem til Landet. Deres ypperste Præst stod paa en Hoyde, og forbandte dem, og søgte ved Hexe-Konster at binde deres Hænder, (alt dette kommer meget overeens med vore Nordiske Folkes Skikke). Men Wilfridi Folk dreve dem 3 gange paa Flugten, endskiønt de kun vare 120 i Tallet, og tabte kun 5 Mænd, men da de vilde fierde gang tilligemed deres Konge giore Angreb, vare de saa lykkelige at Floden satte Skibet fra Landet. Nathanael Bacon (51) giør denne gode Anmærkning, at de Tydske Saxer valgte sig kun en Konge i paakommende Krigs-Tilfælde, hvis Magt varede ei længer end Krigen stod paa, men at Aarsagen hvi deres Afkom, de Britanniske Saxer, havde stadige Konger, kom deraf at Krigen varede bestandig ved i 200 Aar, og siden var det blevet til en Skik. (Spørsmaal og om ei Ærbødighed for Odins Afkom haver giort sit hertil, saa og at Jyderne i det mindste, og maaskee ogsaa Anglerne, have efter de Nordiske Folks viis været beherskede af stadige Konger). Ellers handle de 43 første Capitler i hans Bog om den gamle Saxiske Regierings-Maade udi Britannien,

(50) In Mabillonii Act. Sanct. Ord. S. Benedicti Sæc. IV. part. I. p. 684.

(51) An historial Discourse of the uniformity of the government of England. London 4to 1647. p. 47.

tannien, og er værd at læse. Freherus (52) viser, at det de gamle Tydske i Almindelighed kaldte Gow ɔ: Pagus kaldte Angel-Saxerne, efter at de havde indtaget Britannien, Shire (hvilket jeg troer at være af det rette Angliske Sprog, thi paa Jydsk kaldes det Syssel, Herred, og allevegne i Westphalen, Ober- og Neder-Saxen forekommer det Ord Gow. At ellers Betydningen og Oprindelsen er af det Nordiske Ord at skiære, skiære i tu, i Stædet for at dele, hvoraf endnu er det Tydske Ord, eine Scheere ɔ: en Sax, er vel ingen Tvil paa. Spørsmaal og, om det Folk Sciri haver et Navn heraf, fordi de kun have beboet en vis Gothisk Province. Hamconius (53) vil, at Hengest skal have indført i Britannien den Frisiske Skik at kysse Fremmede og at række den høyre Haand ved Ankomsten, og ved Beggeres Rækning. Men at ville deraf slutte med ham, at de Folk, som ginge over til Britannien, vare egentlige Friser, var for hastig sluttet. Einhardus (54) vidner om de gamle Saxer, at de vare imellem sig meget fredelige, men laae ideligen i Krig med deres Naboer, iblant andre med Friserne, med hvilke de snart havde Forbund, og snart Strid om Grændserne; At de toge sig vel vare for at gifte sig med andre Folk, og derved bevarede deres Nation ublandet, saa at de næsten alle havde een Størrelse, Skikkelse og Farve af Haar; At de vare deelte i fire Slags; Adelige, Frie, Friegivne og Trælle, og maatte ingen under Livs Straf gifte sig ud af sin Stand; At de dyrkede mange Guder, og fornemmelig Mercurium (Wodan) til hvilken de paa

 visse

(52) Hist. Bericht v. d. Wetterau. c. 4. p. 321 in Bernhards ant. Wetteraviæ.

(53) Frisia f. 82. p. 1.

(54) Ap. Lind. in Scr. Sept. p. 2. in Bibl. hist. Goett. t. 1. p. 3 — 6.

visse Dage ofrede endog Mennesker; At de havde hverken Templer eller Billeder, som de holdte for at stride imod Gudernes Værdighed; Men at de indviede Skove og Lunde, og kaldte dem op efter Guderne; At de lagde sig meget efter Tegn og Lodkastning, som skeede ved at skiære en Green af et Frugt-Træe i smaae Stykker, og mærke den med visse Tegn, og derpaa slænge den i flæng paa et hvidt Klæde, hvorpaa Præsten, saafremt det angik en offentlig Sag, men Huus-Faderen, om det angik en særlig, giorde Bøn til Guderne, saae tre gange til Himlen, og løftede derpaa Stykkerne op, og forklarede dem efter de derpaa staaende Tegn; Dersom de forbøde, saa blev den Dag ei mere adspurgt om bemældte Sag, men tillode de, saa adspurgte man endnu engang om det samme; De adspurgde meget Fugleskrig og Flugt, saa og Hestes Varsler, Bevægelser, vrinsken og Pusten, og blev det af Hestene anseet for det fornemste Tegn ei alene af Almuen, men og af de Fornemme. Udi vanskelige Krige blev deres Udfald udforsket paa denne Maade: man søgte at faae til Fange en af det Folk, som man skulde stride med, lige meget paa hvad Maade, som maatte figte med en dertil udvalgt af deres eget Folk, og efter Udfaldet heraf dømte man Krigens Udfald. Nye- og Fuld-Maane ansaae de for den beqvæmste Tid at begynde noget paa. Træer og Kilder beviste de Ærbødighed imod, og dyrkede de en stor Bul af et Træe, som var opreyst i Veiret under aaben Himmel, og som de paa deres Sprog kaldte Irmin Sul, det er paa Latin, Universalis Columna ɔ: den almindelige Støtte, ligesom den understøttede alle Ting. Saavidt Einhard. At jo Anglerne have i visse Ting kommet hermed overeens er ei at tvile paa. Da nu de Nordiske havde Templer og Billeder, i det mindste fra den sidste Odins Tid, saa sees heraf,

heraf, at de i visse Maader vare i meget gamle Tider mere slebne end Indvaanerne af Nord-Tydskland, og at Saxerne ei kan være komne fra Norden, med mindre det skulde være skeet for Odins Tid, og folgeligen for Christi Fodsel, en Mening, som andre Grunde ei heller tillade at antage, og den Nordiske Odin meget mindre fra Saxerne. Scheidt (55) haver ellers fortreflig viist, at denne Skribent har ei hedet Einhard, men Meginhard, og levet langt hen i det 9 Sæculo ved Aar 870.

§. VIII.

Nu vil jeg til Slutning anføre efter Sædvane endeel af nyere Skribenter. Suffridus Petri (56), som ellers er en slet Skribent, igiendriver dog deres falske Mening, som ville at Angria eller Engern, og Anglia have været eet Land, endskiønt hans Grunde ere ei saa gode, som de kunde være, ved det han ei har kiendt Ethelwerdum. Underlig er han, naar han vil bilde os ind at Hengst og Hors have været paa Fæderne Side Friser, og paa Moderne Saxer fra Egnen ved Hamborg. Han tager og feyl, naar han nægter at Angler og Saxer have været eet Folk. Langhorn (57) leder Saxerne fra Asien, hvilket i Henseende til første Herkomst er vel rigtig nok, men derimod uden Tvil ikke rigtigt, naar han i sær fører dem fra Ptolemæi Sasones. Deres Navn mener han at være kommet af det Gevæhr Saison, eller Seisson. Han holder for, at Jylland haver tilhort Saxerne, da Toget til Britannien gik for sig, saasom Jyderne fulgte med, og de Danske slet ikke nævnes; At Anglerne, De Nyeres Meninger om Anglerne.

 som

(55) Bibl. hist. Goett. præf. p. 4 — 14.

(56) De ant. Fris. l. 2. c. 12. p. 416 — 418. c. 13. p. 489. c. 11. p. 389 &c. Hamconii Fris. f. 20. p. 1. f. 71. p. 2.

(57) Ant. Alb. p. 326 — 344.

som paa deres eget Maal kaldes English, have Navn af Ingo, Odins Søn (da han dog var Niords, og regierede i Sverrige); At Suardones hos Tacitum bør forandres til Saxones; At Holsteen vil sige saa meget som Olt-Saxen ɔ: det gamle Saxen (et Navn som af Angel-Saxerne i Britannien blev givet gamle Saxen i Tydskland, saa at Holsteen har vist været forstaaet med under det Navn, men dog bliver det endda tvilraadigt, om Holsteen haver Navn deraf, eller om Holsati ei vil sige saa meget som Holt-Saten ɔ: Folk der sidde, boe i Skovene, efterdi Landet haver i gamle Dage været meget begroet med Skov, som det vel fornemmeligen er blevet efter Saxernes Overgang til Britannien, og var deri sær bekiendt den store Skov Mirkvid eller Dysterholt, og denne Etymologie bestyrkes ogsaa derved, at Dithmarschen og Stormarn vare ligesaa meget, om ei mere, Saxernes ældste Sæde som Holsteen, og kaldtes dog ei Olt-Sassen i sær); At Saxerne stridede med de Danske om Jylland, og kaldte da Anglerne til Hielp, hvilke ved den Leilighed først nedsatte sig i sønder Jylland, og bleve fra Suever til Saxer, (en Mening, som er meget sindrig, og som af mig skal nøyere overveyes i den egentlige Danske Historie); Og at den Danske Kong Godfrid haver rimeligen først bragt Friserne ind i Sønder-Jylland. Om Anglernes Bedrifter i Britannien, og Historie af deres mange smaae Kongeriger, indtil de alle bleve opslugede af det West-Saxiske, have best handlet de neden under anførte Skribenter (58), af hvilke Langhorn allerede slutter med Aar 819, men Milton

(58) Langhornii Chron. Reg. Angl. Londini 8vo 1679. Bünaus Teut. H. t. 1. p. 544 — 550. Salmon's hist. coll. p. 186 — 298. Milton's hist. of Britain p. 129 &c. Alfordi Annal. eccl. Brit. t. 1. p. 566 usque ad finem. t. 2 & 3 ubique.

von gaaer til 1066. Cambden (59) haver got samlet og bedømmet adskilligt om de gamle Angler og Saxer, om deres ældste Sæde, om deres Syder, om deres Navns Oprindelse, om Betydningen af deres Nomina Propria &c., naar jeg undtager, at han leder Saxernes Navn af Sacernes. Det er og meget tvilsomt, naar han i Anledning af det de fulgte til Italien med Langobarder og Suever, leder endeel Tydske og Italienske Stæders Navne ud fra deres. Endskiønt adskillige (60) ville føre Anglerne, der ginge over til Britannien, fra Engern, saa holde dog de fleste for, og det med rette, at de have boet i det Slesvigske, og at de nu værende Angler der, og Landet Angeln, samt Sproget beviser det (61). Eyndius (62) vil, at Angli skulle betyde saa meget, som viri hamatiles (: de med Angler bevæbnede Mænd, eller og maaskee de Mænd, der trække alting til sig, ligesom ved Angler), ligesom der i de senere Tider var udi Holland og Seeland i de indvortes Stridigheder et Parti af saadant Navn. Becanus (63) er ellers den første, som har opfundet denne Etymologie, og mener han at de have faaet saadant Navn, fordi de ligesom anglede i Søen, ved det de plyndrede og røvede overalt. (Dersom man vidste at Angli havde brugt et Gevæhr, der lignede en Krog, eller Angel, saa vilde denne Etymologie være meget rimelig). Han forkaster og langt deres Mening, som holde for at Angli Saxones ere Ptolemæi Angili Suevi, og nægter

rettelig

(59) Brit. p. 91 — 101. Edit. Angl. coll. 153 — 174.

(60) Crantzii Saxon. l. 1. c. 21. p. 18. Hamelmanni op. geneal. p. 16 — 18. Dresseri Sächsische Chron. p. 13.

(61) Anonymus ap. Westph. t. 3. col. 537 — 540. Arpii Them. Cimbr. p. 154 &c. Westphal. t. 1. præf. p. 66.

(62) Chron. Zelandiæ p. 113.

(63) Orig. Antv. p. 614 & 616. Cissneri præf. in Crantzii Saxon. p. 11 & 12.

retteligen, at de have været fra Engern eller Angria, men fejler, naar han mener, at ved Angler ere blevne forstaaede alle Saxer, der boede langs Havet fra Frankerne af indtil Jylland. Nogle anvise Anglerne Pommern til ældste Sæde, og mene at de ere derfra dragne til det Slesvigske (64), men om man end vil giøre Ptolemæi Suevi Angili til Angler, saa kan man dog ei faae dem til Pommern, og Taciti Angler have nok ei heller boet der, endskiønt det er rimeligt, at de have boet ved Østersøen. Pregizer (65) giør den bekiendte Brennus, som indtog Rom, til en Søn af en Suevo-Angilisk Konge, og siger, at han i 110 Aar stridede med Romerne, hvilket er urimeligt. Vel beraaber han sig paa gamle Suevisske Vers, men for det første, saa har ingen seet dem, og dernæst ere vel ingen saa gamle tilovers, at de kunne bære Vidne om Ting af den Alder. Lewis (66) holder retteligen for, at Saxerne havde alerede udbredet sig hen ad imod Rhinen, da de ginge over til Britannien, og at Friser vare med iblant de Folk, som fulgte med did hen, men naar han deraf vil slutte, at de samlede sig i Holland og Zeeland, og ginge egentligen om Bord ei langt fra Leyden, saa gaaer han for vidt, thi nogle nye Hollandske Skribenter kunne ei herudi tiene til Beviis. Feustking udi sine Anmærkninger over Danckwerths Beskrivelse af Holsteen (67), vil forsvare den urigtige Læsemaade hos Beda af Viter, paa Grund at der endnu findes i det Slesvigske tvende smaae Landskaber Sundewit og Andewit, fra hvilke han mener at disse Viter ere komne. Men da Sundewit ligger ei langt fra Flensborg, hvor omkring Navnet Angeln endnu har vedli-

(64) Pregizer in Wegelini thes. rer. Suev. t. 1. p. 234.
(65) Ib. p. 250.
(66) Hist. of Tenet p. 31.
(67) In Noodts Beyträge p. 237.

vedligeholdt sig, saa indseer vel enhver, at Anglerne maatte for meget indskrænkes, naar bemældte Landskaber ey skulde have tilhørt dem, da dog Anglerne maae have været et mægtigt Folk. Abel (68) holder for, at Hengst og Hors have ei været disse Prindsers egentlige Navne, men at de ere blevne dem tillagde, fordi de førte en Hingst i deres Vaaben, dog man kan antage i Historien, hvad man vil, saasnart man viger fra udtrykkelige Vidnesbyrd. Tuneld (69) siger, at nogle mene, at Engelsholm i Skaane haver faaet Navn af Anglis, hvad enten de have giort et udtog derfra, eller og for deres Handels Skyld opbygget den. Men da man ei veed det mindste om, at Angli have nogensinde været i Skaane, og Engelsholm desuden er en temmelig nye Bye, saa falder dette bort af sig selv. Ancherfen (70) holder for, at Angli have kort efter Taciti Tid forladt Herthæ Dyrkelse, og trukket sig længer sønder paa, fordi Ptolemæus sætter dem der, hvorved jeg maae undre mig, at det ei har faldet ham ind, at Ptolemæi Efterretninger kunde maaskee i denne Post være ældre end Taciti; thi ellers maae man antage, at de atter have begivet sig nord paa. Baxter (71) bifalder Etymologien af en Angel eller Fiskerkrog, og mener at de have været Fiskere i Dichmarsken, hvilket sidste er urigtigt, baade i Henseende til deres Forretning og Bolig. Wachter (72) giver derimod Fortrinet til Etymologien af det Ord Enke ɔ: en ung Person, og beretter, at paa Cambrisk kaldes en Fremmed, en Fiende, Eingl,

(68) Säch. Alt. p. 63 & 64.
(69) Swerig. Geogr. p. 243.
(70) Orig. Dan. p. 135.
(71) Gloss. Ant. Brit. p. 18. v. Angli. Ant. Rom. p. 116 v. Angli.
(72) Gloss. col. 59 og 60. v. Angli.

venteligen af Anglerne, som vare Cambrernes eller Britanniernes Fiender. Schilter (73) skiller imellem de Svevisske og Saxisske Angler, saa og Angrivarier, og haver samlet noget om alle tre. Audigier hos le Gendre (74) vil udlede Anglernes Herkomst fra Gallierne i Andegavo ɔ: Anjou, en Mening, som le Gendre siger kun at være en Giætning. Han kunde ligesaa got have sagt reent ud, at den er falsk. Sheringham (75) udleder det Angliske Navn af Angulo ɔ: en Kant, sætter Anglernes første Sæde ved Blocksberg, vil, at de Svevisske Angler have trukket sig nord paa, ere der blevne blandede med Saxerne, og have fort Krig med de Danske om Jylland. Han paastaaer og at Saxer, Angler og Jyder, eller Geter, som han kalder dem, have stammet fra Cimbrerne, eller efter min Mening, hvad de tvende første Folk angaae, egentligen fra Teutonerne. Ved dette om Anglerne maae mærkes, at de ei kan have stammet fra Cimbrerne i Henseende til deres første Herkomst, som var Svevisk, men alene i Henseende til deres anden, efterat de havde blandet sig med Saxerne. Nicolson (76) vil, at Anglerne have med Langobarder og Svever trænget ind i Italien, og at Anghieria, Ingolstadt, Engelheim rc., have Navn efter dem. Men da denne Formening grundes alene paa disse Navne, og haver intet gammelt Vidnesbyrd for sig, saa indseer vel enhver, hvad man bør dømme om den. Schurzfleisch (77) meener, at Britannien er allerede bleven kaldet Anglia, da han regierede. Arngrim (78) an- [illegible] siger

(73) Ant. Teut. t. 3. p. 48. v. Angles.
(74) Ant. d. l. Nat. Franç. p. 306 & 307.
(75) Orig. Angl. p. 28 — 34. 45.
(76) Praef. in Leg. Angl. Sax. p. 4.
(77) Op. hist. polit. p 410.
(78) Ant. Th. 4. p. 446. [illegible]

tager Saxonis Mening, at Angli have faaet Navn af deres Forste Angul, og haver derhos samlet adskilligt om dette Folk, men efter Sædvane meget urigtigen. Danckwerth (79) vil at Landet Schwantzen, som ligger tæt ved Eckernförde, skal sige saa meget som Schwanetsheim, fordi Suepi Angili have boet der, men denne Sætning er meget uvis. Ellers haver han meget bedre end den næst anførte samlet adskilligt om Anglerne. Alfordus (80) slutter, og det ei uden Grund, at det Brittiske Gesandtskab er bleven afferdiget til Saxerne Aar 448, og at Saxerne ere gangne over til Britannien Aaret efter 449, og haver han tillige med et got samlet og bedømt adskilligt, henhørende til Saxernes og Anglernes ældre Historie og Sæder. Nicolaus von Haven haver skrevet en gandske smuk Afhandling om Angel-Saxerne, hvorudi han handler om de gamle Anglers Sæde, og Ankomst til Britannien (81), hvor han fast i alle Ting følger det rigtige. Det samme kan jeg ei sige om Mölling (82), naar han vil henføre Anglerne i sær fra Engern, og de gamle Angrivarier, og fra Westphalen i Almindelighed, og til den Ende beraaber sig paa, at Anglerne skulde først være komne til Britannien 78 Aar efterat de første Saxer landede der, hvilket han mener at være kommet deraf, at de boede inde i Landet, da dog de første Anførere Hengst og Hors vare selv fra Angeln. Havde han paastaaet, at ei alle de der komme til Britannien, vare fra Landene norden for Elven, men at mange af dem, som egentligen kaldtes Saxer, vare fra dem sønden for, saa havde hans Sætning

F 2 uden

(79) Beschr. v. Schl. Holst. p. 125 — 129.

(80) Annal. eccl. Brit. t. 1. p. 566 & 567.

(81) Hafniæ 1745. 4to. p. 1 — 8. 16 — 22.

(82) Gegründete Muthmassung von dem Vaterlande der Angel-Sachsen. Bielefeld 4to. 1756.

uden Tvil være rigtig. For Resten forekomme der endeel gode Ting hos ham, men som ei angaae Hovedsagen. Serrarius (83) viser kiønt, hvorledes dette Folk er blevet efter sin Ankomst til Britannien, snart kaldet med et almindeligt Navn Saxer, snart Angler, og snart Angel-Saxer. Cluverius (84) vil, at Taciti Angler have boet paa begge Sider af Elven i det Lüneborgske og Meklenborgske, og først siden trukket sig ind i det Slesvigske, men jeg seer ei at Taciti Ord føre denne Nødvendighed med sig. Pontanus (85) haver gandske got samlet og sat i Orden Historien af Angel-Saxernes Overgang til Britannien. Usserius (86) haver med den ham egne Lærdom fortreffligen samlet og bedømt hvorfra Saxones, Angli og Juthæ ere komne til Britannien, naar det er skeet, og hvad der bør forstaaes ved Procopii Brittia, som han dog efter mine Tanker uretteligen trækker alene til Holland. Inett (87) mener, at Saxerne have først nedsat sig i den Deel af Britannien ved Edenborg og Dunbritton ud af Picternes Land, under Paaskud at bedække Britanniernes Grændser for Saxernes Indfald. Han bestrider og den falske Mening, at Engelland skulde være bleven kaldet saaledes ved en Lov af Kong Egbert, og viser at det er kommet i Brug af sig selv efterhaanden. Men naar han beraaber sig i sær paa Gregorii Magni Epistler, saa haver han ei betænkt, at Gregorius Magnus haver venteligen kaldet alt Folket Angli, fordi de første han lærte at kiende vare fra Deira, et Anglisk Landskab, og for at stad-

Første

(83) Res Mogunt. p. 436 & 437.
(84) Germ. ant. l. 3. c. 27. p. 105 & 106.
(85) H. Dan. l. 3. p. 79 — 85, som skal være 86.
(86) Ant. Brit. Eccl. p. 207 — 227. 540, som skal være 505. 512. 515 — 519.
(87) Orig. Angl. vol. 1. p. 23. 263 & 264.

fæste sin Kionne Alusion med Angelis. Mærkeligt er det, at Du Cange (88) anfører af Caroli Magni Capitularibus den Pagus Otlingua i Neustrien i Frankerige, hvor de Saxer, kaldte Otlingi, boede (thi dersom Pagus haver havt Navn af dem, saa kunde man snart falde paa den Mening, at de vare blevne kaldes efter Othin; maaskee fordi nogen af hans Afkom haver fort dem didhen. At de have nedsat sig deri, er uden Tvil skeet i det 5 Sæculo, da de plyndrede saa stærkt paa Kysterne af Gallien, og da det Romerske Rige havde der tabt sin Styrke. Det kan derfore gierne ogsaa være, at disse Saxer have hort hiemme ligesaavel i Landene Norden, som Sonden for Elven).

§. IX.

I Henseende til Angel-Saxernes Sprog og Bogstaver, da mener von Haven (89) at de gamle Angler og Danske have havt eet Sprog, og for at bevise dette, sammenligner han en Hoben nye Danske og Engelske Ord, ei betænkende at de kan være tildeels indforte ved de Danske i det 9, 10 og 11 Sæculo, da de deels herskede i, deels bekrigede Engelland. Anglerne vare Saxer, det bevidner Historien, saa og det Sprog, som endnu tales i Angeln; Vel sandt, at det er meget blandet med Danske, men derover maa ingen undre sig, da det gamle Saxiske selv nærmede sig saa meget til det Nordiske, og mere end nogen anden Tydsk Dialect, og da de Danske fra det 5 Sæculo af synes at have besiddet Landet, og endelig da en Odin haver en temmelig Tid forhen fort en anseelig Sværm fra Norden til Angeln. Vel paastaaer Mere herom.

(88) Gloss. t. 3. col. 77. v. Otlingua.

(89) De Anglo Sax. p. 22 — 44.

paastaaer og den fortreflige Hickes (90), at Jyders og Anglers Sprog haver enten været det samme, eller og kun lidet forskielligt fra Dansk, Scandisk og Gothisk, og at Saxernes Sprog haver vel i meget været adskilt fra de tvende andres, men dog ei anderledes, end at en Jyde eller Angler haver kunnet uden megen Møye lære Saxisk. Men endskiønt jeg ei vil nægte, at de gamle Angler og Jyder have for den nærmere Beliggenheds skyld mere i Sprog lignet de Nordiske, end de længre fraliggende Saxer have giort, saa viser dog det Sprog, som endnu tales i Angeln og i Jylland, særdeles paa Vestkanten deraf, noget som er fremmed og adskilt fra de Nordiske Sprog, og som derimod findes i det gamle Angel-Saxiske. Imidlertid viser Hickes dog paa et andet Sted, at Sproget i den rette Engelske Poet Cædmon, som levede i det 7 Sæculo, kommer nærmere Dansk, end Saxisk ellers pleyer, hvorfore han og kalder det Dansk Saxisk, og at det ogsaa kommer overeens med Sproget af de gamle Angler, som boede nord paa i Engelland, og med det som han kalder Dansk Saxisk, hvilket i senere Tider gik næsten over gandske Engelland, og i hvilket mange Poëmata ere skrevne (og som begyndte at tage overhaand i Engelland fra det 9 Sæculo af, fra den Tid nemlig, da de Danske jævnligen befrigede det). Mærkeligt er det, at Irland skal have brugt de Angel-Saxiske Bogstaver, forend det blev undertvunget af Engellænderne, (hvilke maae være blevne indførte ved Missionairer); Ja at de og have tildeels været i Brug i Frankerige og Tydskland, til hvilket sidste Land de ere blevne bragte ved de Benedictinske Missionarier, men naar det samme ogsaa siges om Dannemark, da feyles derudi,

(90) Thes. ant. t. 1. Dedicat. p. 3. præf. in Grammat. Anglo S. p. 9.

derudi, thi der have de Angel-Saxiske Bogstaver aldrig været i Brug; Deres Brug vedvarede i Engelland indtil Wilhelmi Conquæstors Tid, hvorvel de endda ei vare strax reent fortrængde af de Franske Bogstaver, og de nu værende Irlandske Bogstaver ere aabenbare komne af dem (91). Mascov (92) vil bevise ved Argumenter, tagne af Wanley og Fountaine, at Jyder og Angler have havt deres egne Bogstaver eller Runer forend de ginge over til Britannien, og af Ingulpho, at Kong Alfred var den forste, som i det 9 Sæculo afskaffede dem, og i deres Sted indførte de smukkere Romerske. Nu er vel saameget vist, at i de Angel-Saxiske Manuscripter, som ere komne til os, saa og paa deres Monter og andre udgravede Ting forekomme endeel Runer, men Sporsmaal om noget af alt dette er ældre end fra det 9 og følgende Sæculis; og da kunne de gierne være førte ind ved de Danske. Havde de havt Bogstaver før, da er det underligt hvi ingen Runestene findes iblant Saxerne, i det mindste i Holsteen. Men have de Danske, hvis svorne Fiender Saxerne vare, førstført Runer ind i Jylland og Slesvig i det 5 Sæculo, og derefter, saa er det ingen Under at Saxerne ei have havt Runer. Angler, Jyder og Saxer stode i saa nøye Forbund sammen, at det vilde næsten være ubegribeligt, at de tvende første Folk skulde have havt Bogstaver, og det sidste ikke. Imidlertid maae jeg tilstaae, at det synes en beqvæm Leilighed, at lade Anglerne faae Runer, da Odin kom til dem fra Norden. Overalt tør jeg ei vist beslutte noget herudi, og holder jeg det for et Historisk Problema, saa længe ei andre Beviser opdages, end dem man hidindtil

(91) Nouveau Traité de Diplomatique T. 3. p. 201. 371. 374.

(92) Gesch. d. Teut. Th. 2. App. p. 181. & 182.

indtil haver. Hvad Sproget angaaer, da vise ei alene gamle Angel-Saxiske og Nordiske Skrifter, at det i gamle Dage haver i Engelland og i Norden lignet hinanden meget mere end nu omstunder, men det bevidner og vore gamle Skrifter, som iblant andre Gunlaug Ormstunges Saga (93). Eccard (94) vidner, at udi et Manuscript af Bedæ Bog de ratione temporum fra det 9 Sæculo, som forvares udi Dom-Kirken i Würzborg, læses i Stædet for Guili, Giuli, i Stædet for Rehdmonath, Hredmonath, for Weidmonath, Veodmonath, for Moedreneeh, Modraneet, at jeg nu skal forbigaae mindre betydelige Læsemaader. Om de Angel-Saxiske Mønter have neden anførte Skribenter handlet (95), og om de Angel-Saxiske Manuscripter, som endnu findes i Engelland, ligeledes de neden for anførte (96). Spelman (97) mener, at den Saxiske Dialect er den ældste af alle Tydske, og kommer den Gothiske nærmest 2c. Schilter (98), at de Angel-Saxiske Love vise, at de andre Tydske Folk og have havt Love paa deres eget Sprog, og med deres egne Bogstaver skrevne, ex Latinis maxime figuratis, en Mening, som dog uden al Tvil er urigtig. Biörner (99) holder det indenlandske Gothiske Sprog for Moder til det Islandske, (hvilket er rigtigt nok, naar han ved Gothisk forstaaer Norsk), og det Neder-Saxiske for det reneste Tydsk, fordi det meest kommer overeens med det Gothiske. Naar

(93) Mss. c. 10. in Peringskiöldi Mon. Upl. p. 183.

(94) Franc. orient. t. 1. p. 826.

(95) A. Fountaine ubique ad calcem t. 2. Hickesii. Wise numi Bibl. Bodlej. p. 228. Pegge A. S. remains p. 41.

(96) Smith. Bibl. Cott. & Wanley cat. Mss. Anglo S. in t. 2. Hickesii, ubique.

(97) Gloss. præf. p. 18.

(98) Præf. in Cod. Jur. Alem. feudalis.

(99) Præf. for Nord. Kämpa Dater p. 3.

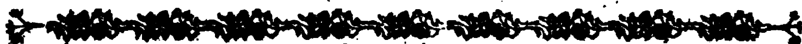
Naar man vil efterse Bensons Vocabularium Anglo-Saxonicum og Junii Etymologicum, da skal man finde, hvor meget det Angel-Saxiske og Plattydske komme overeens, saa og de Nordiske Sprog. Humfredus Prichardus (100) fremfører følgende Sprogenes Genealogie: Det Skotske og Engelske stammer fra det Saxiske, det Saxiske af det Slavoniske, det Slavoniske af det Arabiske, det Arabiske af det Chaldæiske, og det Chaldæiske af det Hebræiske. Længer frem siger han: Scandiaca Sclavorum lingua, og opregner mangfoldige Tydske og Nordiske Folk, eorumque magnam linguæ partem a Sclavonica fluxisse. (Heraf sees, at Prætorius er ei den første som har giort Gotherne til Slaver, men at andre længe for ham have i det mindste givet ham en Slags Anledning dertil). Den store La Croze (1) formener, at Angel-Saxerne have ei selv opfundet deres Bogstaver, men lært dem af Britannierne, og til Beviis anfører han, at Irerne bruge endnu samme Bogstaver, (hvilke jeg dog snart troer at de have lært af Angel-Saxerne), og at de gamle Britannier skulle undertiden selv have digtet Bogstaver, og deraf slutter han, at de Danske og Svenske have lært deres Runer i Engelland.

(100) Præf. in Rhæsi Inst. linguæ Cambrobrytannicæ p. 3.

(1) In Chamb. orat. Domin. p.

II. Capitel.

Om Friser.

§. 1.

Friserne have bestandigen boet ved Vester-Havet, i Nord-Holland, og maaskee Frisland, hvor deres Navn og Folk ere vedblevne indtil denne Tid.

For Christi Fødsel.

Det første Friser nævnes er under Augusti Regiering af Dione Cassio (1) ved det Aar U. C. 742, hvor der mældes, at Drusus undertvang dem, og siden betiente sig af deres Fodfolk imod Chaucerne. Han kalder dem egentlig Phreisii, og siger, at Drusus undertvang dem, efterat han var seylet ud af Rhinen i Oceano, og derpaa over Moradsen (hvorved Menso Altingius (2) forstaaer Bugten ved Indløbet af Ems), til Chaucernes Land. Naar Cæsar (3) siger & ubi Oceano appropinqvavit (Rhenus) in plures diffluit partes, multis ingentibusque insulis effectis, qvarum pars magna a feris barbarisque nationibus incolitur, ex quibus sunt, qvi piscibus atqve ovis avium vivere existimatur, saa forstaaer han herved uden Tvil Friserne, som boede paa de Kanter, hvor endnu, fornemmelig i Nord-Holland, findes en Mængde Fugle-Æg.

Det er mærkeligt, at naar Strabo (4) opregner de Folk, som boede ved Havet i Germanien fra Rhinen til Elven, saa nævnes ei Friser deriblant, men Strabo er der saa fordærvet, og har saa forunderlige Navne, at det kan gierne være, at Frisier bør

(1) T. 1. p. 762. l. 54. c. 32.
(2) In descr. agri Batavi &c. p. 86.
(3) B. Gall. l. 4. c. 10. p. 116.
(4) L 7. p. 446.

bør staae der, og at de ved Copiist- og Læsefeyl ere blevne forvandlede.

Tacitus (5) siger under Tiberio omtrent 15 Aar efter Christum, at Pedo førte Rytterie gik igiennem Frisernes Grændser, (at forstaae fra Rhinen indtil Ems), hvoraf man maae slutte, at Friserne have og beboet endeel af Over-Yssel. Plinius (6) har et mærkeligt Stæd om Frisernes Sæde, paa Øen i Rhinen, som han kalder den, hvor han og nævner Frisiavones og andre ellers ubekiendte Folk, Sturii, Marsacii, hvilke alle tilhobe skal have boet imellem de tvende Rhinens Udløb Helium, (som faldt ved Zeeland ud i Maas), og Flevum, (nu Zunder Søen, hvoraf Vlie endnu haver sit Navn, men hvoraf man ikke maae slutte, at der ei have i hans Tid boet Friser østen for Flevo, thi af Tacito lærer man anderledes, og Plinius selv betegner ei Chaucernes Grændser nøye nok, for at slutte dette deraf. Tacitus (7) siger paa et andet Stæd, at Angrivarii og Chamavi grændsede bag til Frisier, som deeltes i de større og mindre Frisier efter deres Magt, at begge disse Frisiske Folk grændsede til Rhinen, og at der fandtes uhørlig store Indsøer i deres Lande, og som vare beseylede af Romerne. Og udi et andet Værk mælder han, at Friserne fangede den Usipetiske Cohort, som havde giort Opror imod Romerne, og seilet rundt om Britannien, da Agricola anførte Krigshæren der. Paa flere Stæder vidner han, at Civilis havde ogsaa Frisier og Chaucer i sin Krigshær, da han giorde Opror Saeculo I.

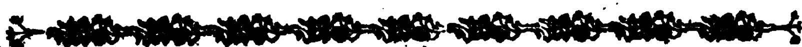
G 2

(5) T. 1. p. 110. Annal. l. 1. c. 60.

(6) T. 1. p. 479. l. 4. c. 29.

(7) T. 2. p. 658. l. 4. c. 79. p. 530. c. 15. p. 450. Germ. c. 34. in vita Agricolæ c. 28. p. 751. t. 1. p. 528. Annal. l. 4. c. 72. 73. l. 11. c. 19. p. 657 & 658. l. 13. c. 54. p. 892.

II. Capitel.

Om Friser.

§. I.

Friserne have bestandigen boet ved Vester-Havet, i Nord-Holland, og maaskee Frisland, hvor deres Navn og Folk ere vedblevne indtil denne Tid.

For Christi Fødsel.

Det første Friser nævnes er under Augusti Regiering af Dione Cassio (1) ved det Aar U. C. 742, hvor der meldes, at Drusus undertvang dem, og siden betiente sig af deres Fodfolk imod Chaucerne. Han kalder dem egentlig Phreisii, og siger, at Drusus undertvang dem, efterat han var seylet ud af Rhinen i Oceano, og derpaa over Moradsen (hvorved Menso Altingius (2) forstaaer Bugten ved Indløbet af Ems), til Chaucernes Land. Naar Cæsar (3) siger & ubi Oceano appropinqvavit (Rhenus) in plures diffluit partes, multis ingentibusque insulis effectis, qvarum pars magna a feris barbarisque nationibus incolitur, ex quibus sunt, qvi piscibus atqve avis avium vivere existimatur, saa forstaaer han herved uden Tvil Friserne, som boede paa de Kanter, hvor endnu, fornemmelig i Nord-Holland, findes en Mængde Fugle-Æg.

Det er mærkeligt, at naar Strabo (4) opregner de Folk, som boede ved Havet i Germanien fra Rhinen til Elven, saa nævnes ei Friser deriblant, men Strabo er der saa fordærvet, og har saa forunderlige Navne, at det kan gierne være, at Frisier bor

(1) T. 1. p. 762. l. 54. c. 32.
(2) In descr. agri Batavi &c. p. 86.
(3) B. Gall. l. 4. c. 10. p. 116.
(4) L 7. p. 446.

bør staae der, og at de ved Copiist- og Læsefeyl ere blevne forvandlede.

Tacitus (5) siger under Tiberio omtrent 15 Aar efter Christum, at Pedo førte Rytterie gik igiennem Frisernes Grændser, (at forstaae fra Rhinen indtil Ems), hvoraf man maae slutte, at Friserne have og beboet endeel af Over-Yssel. Plinius (6) har et mærkeligt Stæd om Frisernes Sæde, paa Øen i Rhinen, som han kalder den, hvor han og nævner Frisiavones og andre ellers ubekiendte Folk, Sturii, Marsacii, hvilke alle tilhobe skal have boet imellem de tvende Rhinens Udløb Helium, (som faldt ved Zeeland ud i Maas), og Flevum, (nu Zuyder Søen, hvoraf Vlie endnu haver sit Navn, men hvoraf man ikke maae slutte, at der ei have i hans Tid boet Friser østen for Flevo, thi af Tacito lærer man anderledes, og Plinius selv betegner ei Chaucernes Grændser nøye nok, for at slutte dette deraf. Tacitus (7) siger paa et andet Stæd, at Angrivarii og Chamavi grændsede bag til Frisier, som deeltes i de større og mindre Frisier efter deres Magt, at begge disse Frisiske Folk grændsede til Rhinen, og at der fandtes uhørlig store Indsøer i deres Lande, og som vare beseylede af Romerne. Og udi et andet Værk mælder han, at Friserne fangede den Usipetiske Cohort, som havde giort Oprør imod Romerne, og seilet rundt om Britannien; da Agricola anførte Krigshæren der. Paa flere Stæder vidner han, at Civilis havde ogsaa Frisier og Chaucer i sin Krigshær, da han giorde Oprør Seculo I.

(5) T. 1. p. 110. Annal. l. 1. c. 60.
(6) T. 1. p. 479. l. 4. c. 29.
(7) T. 2. p. 658. l. 4. c. 79. p. 530. c. 15. p. 450. Germ. c. 34. in vita Agricolæ c. 28. p. 751. t. 1. p. 528. Annal. l. 4. c. 72. 73. l. 11. c. 19. p. 657 & 658. l. 13. c. 54. p. 892.

rør imod Romerne, og synes han der at tale om Friserne som et frit Folk; At Frisii faldte fra under Tiberio, fordi Olennius, som Romerne havde sat over dem, forøgede Størrelsen af de Oxehuder, som de skulde give i Skat, til en unaadelig Størrelse, og havde de den Lykke at erholde nogen Fordeel over Romerne, hvorved deres Navn blev berømmelig iblant Germanos; At Corbulo bragte dem til Lydighed under Claudio, til at give Gisler, at besidde Agre, som han havde foreskrevet dem, at tage imod et Raad, Øvrigheds Personer, og Love, og anlagde han en Fæstning hos dem, men fik Befalning af Claudio, at trække alle Besætningerne tilbage, sønden for Rhinen; Og at de, da Nero regierede, satte sig under Anførsel af Verritus og Malorix, der regierede dem, saavidt Germani lade sig regiere, med Koner og Børn, ned ved Rhinen paa Romersk Grund, og besaaede den ligesom deres egen; Men de bleve forskrækkede ved Romernes Trusler, saa at Verritus og Malorix reiste til Rom, for at afgiøre denne Sag. Da hændte det sig at de saae fremmede Gesandter at tage Sæde iblant Raadsherrerne paa Theatrum, og fingе til Svar, ved Spørsmaal, hvorfor det skede, at saadant beteedes imod de Folk, som i Dyd og i Romernes Venskab overginge andre; Da raabte de, at intet Folk overgik Germanos i Tapperhed og i Troskab, og ginge derpaa hen, og satte sig iblant Raadsherrerne. Nero gav dem begge Romersk Borger-Ret, men Friserne befoel han at forlade den Romerske Grund, og da de ei godvilligen vilde, bleve de tvungne dertil ved Rytteriet.

Smith. IX. Ptolemæus (g) kalder dette Folk Phrisii, siger, at de boede ved Haver lige til den Flod Amisius, og at de mindre Busacteri

Det

(g) L. 2. c. 11. p. 58.

(det er Bructeri,) boede neden for dem, indtil Rhinen. Han regner dem til det store Germanien, og siger, at ved dem boede langs Havet de smaae Chaucer indtil Weseren, og de store indtil Elven.

Eumenius (9) beretter, hvorledes Constantius Cæsar overvandt de omvankende og røverske Chamaver og Frisier, drev dem ud af Batavien, (hvor Carausius havde givet dem Lov at nedsætte sig), og førte dem med Koner og Børn fangne til Gallien, hvor de maatte dyrke de øde Marker ved Amiens, Beauvais, Langres og Troyes. At man ellers finder saa lidet talet om Friser udi disse, foregaaende og efterfølgende Tider, dertil haver maaskee været Aarsag, at de deels ei have vandret saa meget ud, som andre Folk, hvilket man maae slutte deraf, at de ere blevne i Besiddelse af det samme Land, som de eyede fra Arilds Tid, undtagen at de udbredede sig noget i Nærværelsen, nemlig i endeel af Chaucernes Land, som og derfore blev efter dem siden kaldet Ost-Frisland; Deels og, at de af dem, som have røvet til Søes, have giort det i Sælskab af Franker og Saxer, og ere derfore blevne begrebne under dem. Seculo III. Ved Aar 295.

Procopius (10) nævner Frisones i det navnkundige Sted, hvor han sætter dem paa Øen Brittia, hvorom jeg har handlet i Anglernes Historie. Venantius Fortunatus (11) siger ved Paa Aar 570, at den Frankiske Kong Chilperic var en Skræk for de yderst boende Friser og Svever, hvilke ei lavede sig til Modstand, Seculo V. & VI.

(9) Paneg. 4. c. 3. p. 88. c. 8 & 9. p. 94 & 95. c. 21. p. 112.

(10) C. B. t. 2. p. 216. B. Goth. l. 4. c. 20.

(11) Ap. Du Chesn. t. 2. p. 505.

stand, men vilde tvertimod frivilligen underkaste sig hans Aag. Jeg veed ei, om han ved disse Suever haver forstaaet dem, der boede i Flandern.

§. II.

Friserne udbrede sig lige til Elven. Sæculo VII. Aar 679.

Eddius (12) fortæller i den Yorkiske Bisps Wilfridi Levnet, at Wilfrid seylede til Freis, som vare Hedninger, og blev vel imodtaget af deres Konge Algiso, som gav ham Lov at prædike Troen; og faldt det da saa vel ind, at Aaret var overflodigere end sædvanligt, saavel i Fiskerie, som i alle andre Ting, hvilket Friserne troede at være udvirket ved den Gud, som Wilfrid prædikede. I eet Aar døbte han derfore de fleste Fyrster, og mange tusinde af Almuen, og saaledes lagde han der den første Grund til den Christne Troe, hvorpaa hans Søn, (saaledes kaldet alene i en aandelig Mening, fordi han blev ved at dyrke den Viingaard, som Wilfrid havde anlagt), Bisp Wilbrord endnu bliver ved at bygge med megen Arbeyde. Paa den Tid sendte Efruinus (saaledes kalder han den bekiendte Ebroinum), den Frankiske Konges Theoderici Hertug Bud med Breve til Aldgelsum, Konge over Freis, lovende ham med Eeder en Skiæppe fuld af Guld-Penge, om han vilde sende ham Wilfridum død eller levende. Men Kongen lod i de Christne Præsters Nærværelse, og Buddenes, som samtligen spiste hos ham, aabenbare læse Brevet for sit Folk, hvorpaa han i alles Paasyn rev det i tu, og kastede det paa Ilden, som brændte for ham, sigende: Saaledes sønderrive og ødelegge, og fortære til Aske Tingenes Skaber, dens Rige og Liv, som er meeneedig mod sin Gud, og som ei holder sluttet Forbund. Buddene maatte altsaa med Skamme vende

(12) In Mabillonii Act. Sanct. Sæc. 4. Part. 1. p. 690. c. 25.

vende tilbage. Wilfrid blev Vinteren over i Freis, men da Foraaret kom, gav han sig paa Veyen til Rom.

Udi det ottende Sæculo blev det gode Værk fortsat med Christendommens Plantelse i Frisland, som var begyndt i det forrige. Den Engellænder Willibrord, med Tilnavn Clemens, blev af Pave Sergio viet til Bisp iblant Friserne (13), og havde han forud begivet sig didhen med 11 Brødre, da han var 33 Aar gammel, (det er omtrent Aar 690). De stege i Land ved Rhinens Udløb, og komme derfra til Castellet Trajectum ɔ: Utrecht, som laae ved bemældte Flods Bredde. Men som Folket og dets Konge Radbodus endda vare Hedninger, saa begav han sig derfra til den Franske Hertug Pipinum, og efter hans Raad til Pave Sergium i Rom, som viede ham til Erkebisp, og kaldte ham Clemens. Atter begav han sig til Radbodum, men som han ei kunde udrette noget hos ham, saa til de Danske (da de ellers mellem liggende Folk, Angler og Saxer, ei nævnes, saa skulde man snart heraf slutte, at de da regnedes deels til de Danske, deels til Friserne, i det mindste bliver det meget troligt, at Anglerne have da hørt til de Danske, naar dermed sammenlignes hvad jeg forhen haver sagt i Anglernes Historie ved Leilighed af et Sted hos Procopium; Ja det Danske Folk, saavel som det Frisiske, synes da at have strakt sig lige til Elven) efterdi der kort efter siges af Alcuino (14), som beretter dette, at Willibrord begav sig til Fositesland ɔ: Helgeland, en Øe, som laae paa Grændserne af Friser og Danske, og som tilhørte Friserne, og kaldtes efter Guden Fosite, og agtedes saa hellig af Hedningerne, at ingen maatte røre ved de

Sæculo VIII.

Ved Aar 690.

(13) Beda Op. t. 2. de 6 ætat. mundi p. 192.

(14) Alcuini vita Willibrordi in Mabillonii Act. Sanct. Sæc. 3. Part. 1. c. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 13. p. 607—610.

de Dyr, som græssede der, eller ved noget af det, som der fandtes, ei heller drikke uden stiltiende af Kilden. Dog Willebrord agtede ei denne Lov, men døbte tre Personer udi bemeldte Kilde, endskiønt han vidste at der laae Døds Straf paa dem, som vanhelligede denne Dees Helligdom. Ja han slagtede endog Qvæget. Hedningerne, som saae dette, meente at han og hans Folk havde enten strax blevet gahle, eller og død en brad Død. Men da de mærkede at intet heraf skeede, gave de Kong Radbod dette tilkiende (hvoraf sees at Frisland, som var saa lang en Strækning, haver staaet under een eneste Konge, hvilket giør det troligt, at det og kan have havt sig paa den Tid ligedan med Danmark). Kongen lod derfore i tre Dage tre gange kaste Lod, men Fordømmelsens Lod vilde ei komme ud, uden over een eneste, som blev martyrizered. Herover lod Kongen Willibrord uskad reise til Pipinum, hvis Søn Carl undertvang iblant mange andre Folk ogsaa Friserne, ved at overvinde Radbodum (hvilket Beda (15) og Fredegarius (16) vel rettere tilskrive hans Fader Pipino, som efter den sidstes Beretning overvandt dem ved Dorestat, og efter den førstes stiftede Sædet for Willebrord i Utrecht, hvilket paa Frisernes Sprog kaldtes fra gammel Tid Wiltaburg, som haver givet nogle Anledning til at tænke paa de Slaver, kaldte Wilzer, som dog ei vel kan have Sted her, da man ikke finder at Slaverne have trængt saa langt frem) og beskikkede ham
Aar 739. Utrecht til Sæde (17), hvor han forblev indtil sin Død Aar 739. St. Bonifacius (18) skriver, at Willibrord prædikede i 50 Aar

(15) H. eccl. l. 5. c. 12.
(16) In Duchesnii Scr. Franc. t. 1. p. 769. c. 102.
(17) See n. 14.
(18) Epist. 97. p. 132.

Aar for Friserne, og ødelagde Templer, bygde Kirker, og omvendte den største Deel, hvorvel der endda vare mange uomvendte tilbage, og at Kong Dagobert havde forhen ladet bygge en Kirke i Utrecht, og givet den tilligemed Kirken til Bisperne i Coln, med Vilkaar at prædike for Freserne, som de ei havde giort.

Udi Caroli Martelli Tid og noget efter giorde den bekiendte Engellænder Bonifacius sig megen Umag for at omvende Friserne. Willibaldus melder herom i hans Levnet (19), at han seylede til Dorstet, for der at omvende Hedninger, men maatte forlade det, fordi der opkom Krig mellem den Franske Hertug Carl, og den Frisiske Konge Ratwodum, hvorpaa de hedniske Templer bleve paa nye opreiste, og Afguds-Dyrkelsen atter indført, hvorover Bonifacius begav sig til Trech, og talte der med Kong Ratwod, men gik derpaa tilbage til sit Fødeland. Efter Ratbodi Død kom han igien, og arbeydede i tre Aar med Willibrordo. Siden prædikede han for Hesser, Saxer &c. Til Slutning kom han i sin høye Alder atter til Frisland, og beskikkede en Bisp i Staden Trecht, Trehet (Utrecht) døbte mange 1000 Qvinder og Børn, opreiste Kirker, ved at forvandle Templer til dem, og det fornemmelig paa de Stæder, hvor de mange Floder og Vande ere, hvorved Friserne deles i mange Pagos af adskillige Navne, som dog tilhobe kaldes med Folkets almindelige Navn. Endelig kom han til Floden Bordne, som skiller imellem Ost- og Vest-Friser (Ostrachii & Westrachii, nu Ostergoe og Westergoe i Frisland, hvor og Floden Borne er), hvor han blev dræbt af de hedniske Friser, hvilket kort efter blev hævnet ved et stort Ne-

Aar 719.

Aar 755.

(19) Ap. Canis. t. 2. p. 237. 239. 246 & 247.

derlag paa dem af de Christne. Ludgerus (20) vidner i Bonifacii Levnet, at han prædikede 13 Aar i Frisland, sonden for den Soe Almar (hvoraf Staden Alcmar i Nord-Holland endda haver maaskee Navn, saa at denne Soe haver været en Part af Zuyder-Soen, eller og maaskee rettere er Harlemer-Soe, saa at i Harlem stikker endnu Navnet Almar), syv Aar i Wyrda ved Rhinen, tre Aar i Attingohem ved Aaen Fehta, og tre Aar i Felisa, som laae nærmere Hedningerne (af hvilke det første ligner Woerden i det Utrechtske, og det andet synes at have faaet Navn af Attin eller Odin); hans Discipel Gregorius lærte i den gamle Stad Trajectum, og den navnkundige Bye Dorstad, og i al den Egn af Frisland, som da ansaaes for Christen; Ja lige til den Flod Lagbeki, hvor Grændsen var af de christne og hedniske Friser, saa længe Kong Pipinus levede. Hermannus

Aar 729. Contractus (21) skriver, at Carolus Martellus giorde Aar 729 Indfald i Frisland, ihielslog Hertug Popo, og opbrændte Templerne. Alfridus, Bisp af Münster udi den Frisers Ludgeri Levnet (22) beretter, at da Radbod regierede over Friserne, var der en fornem Mand ved Navn Vursingus, med Tilnavn Ado, som, endskiønt han var ingen Christen, saa forsvarede han dog de Undertrykte, hialp de Fattige, og dømte ret, og satte sig tappert imod Kongens Grumhed og Uretfærdighed. Den gang var det brugeligt der, at naar man vilde dræbe Børn, maatte det skee forend de havde faaet nogen Føde. Aarsagen til saadant Drab var ibland denne, naar dem syntes at der bleve fødde for mange Piger.

(20) P. 2 & 8. in Broweri Sid.

(21) Ap. Canis. t. 3. p. 240. Annal. Fuld. ap. Freherum t. 1. p. 2.

(22) In Leibnitzii Scr. Brunsv. t. 1. p. 86 — 93. Ap. Du Chesn. t. 3. p. 381.

Piger. Det var og brugeligt da, at bruge Bark og Næver af Træer til Lys. Ludgerus studerede under Alchuino i York. Da skeede det, at en Frisisk Kiøbmand dræbte der den Greves Søn af bemældte Province York, hvoraf sees, at de saa kaldte barbariske Folk have drevet Kiøbmandskab, og er jeg vis paa, at det vilde blive langt mere end man tænker, om man kun havde tilstrækkelige Efterretninger). Ludgerus maatte derover forlade Yorck, og følge med bemældte (Frisiske) Kiøbmænd. Isla Floden ɔ: Yssel skilte da mellem Franker og Saxer, og blev der paa den østre Side af bemældte Flod bygget i Daventre en Kirke for den Engelske Præst Liafwino, som Saxerne ødelagde. Siden forstyrrede Ludgerus og Albricus, og flere i Følge sammen, mange Frisiske Afguds-Templer og Stæder, og bragte den store Skat, som de funde i Templerne, til Keyser Carl, der beholdt selv to Dele deraf for sig, og overlod den tredie til Albricum. Den Saxiske Anfører Witekind overfaldt siden Friserne, og forsaaede dem til lige indtil Floden Fleo at forlade den christne Troe, og at ofre til Afguderne, og opbrændte han Kirkerne, og fordrev Præsterne. Men efter 2 Aar og 6 Maaneder kom Ludger tilbage, og blev af Keiser Carl beskikket til Lærer for 5 Øst-Frisiske Pagis, der laae østen for Floden Labeki, og for Den Bant (Floden kaldes nu Lavica, og skiller mellem Frisland og Groningen, hvoraf sees at Ludger haver havt sit Lære-Embede i det Groningske), hvilke, tilligemed bemældte Øe, havde underkastet sig Carl den Store, og lovet at antage den christne Troe, naar dem blev sendt en Lærer, hvis Sprog de kunde forstaae. Derefter begav han sig til Den Fosetesland, saa kaldet af den Afgud Fosete, hvor han ødelagde alle Fosetis Templer, og døbte Indvaanerne i samme Kilde, hvorudi Willebrord havde døbt

tre Personer. Han døbte og der en vis Førstes Søn, ved Navn Landric, som han siden indviede til Præst, og som i mange Aar prædikede for Friserne. Bemeldte Øe ligger paa Grændserne af Friser og Danske. Derefter faldte Ost-Friserne atter fra Troen, under Anførsel af Meluinno og Eilrat, og bleve Kirkerne brændte, og Præsterne fordrevne, men efter eet Aar kom alting i god Stand igien. Noget efter blev Ludger af Keiser Carl beskikket til Bisp i den østlige (skal være vestlige) Deel af Saxen, og fik sit Sæde i Mimigerneford (nu Münster), dog saaledes at ovenmeldte 5 Frisiske Pagi, som han havde bragt til Troen, bleve under hans Bispe-Stoel, saa og under hans Eftermænd. Iblant andre Friser, som Ludger omvendte, fandt han i den Bondebye Helewint en ved Navn Bernlef, som meget elskedes af alle omliggende, fordi han vidste vel at siunge om de Gamles Bedrifter, og Kongernes Krige. Ved den Flod Lada (som har sit Udspring i det Münsterske, gaaer igiennem et Stykke af Ost-Frisland, og falder i Ems) udi Frisland prædikede han ogsaa.
Aar 809. Endelig døde han Aar 809 ei langt fra Coasfelt (Coesfelt i det Münsterske). Udi en anden Levnets-Beskrivelse af denne hellige Mand (23) siges, at de 5 Pagi i Ost-Frisland og Øen Bant, som han blev beskikket til Lærer for, havde kort forhen underkastet sig det Franske Rige, med Løfte at lade sig undervise i den Christne Troe, naar de finge en Lærer, som forstod deres Sprog. (Denne Øe Bant er den samme, som Romerne kaldte Burchana, og laae imellem Lavica og Ems, og blev i Middel-Alderen ved Vand-Floder til Øer, der nu næsten ere gandske borte); At Ludgerus blev beskikket til Bisp i Vest-Saxen (hvilket og er rigtigt), at en vis stor Fisk kaldtes paa det Thuidiske Sprog Sturio, (hvor-

(23) In Broweri Sid. p. 43. c. 16. p. 44. c. 17. c. 27. p. 48.

(hvorved maae mærkes at dette var i Frisland, hvilket stadfæster min Mening at Franker, Saxer, Friser vare af een Stamme, fra de ældste Tider kaldte Tydske, og at det Tydske Navn haver fra og ved dem udspredt sig over gandske Tydskland). Den saa kaldte Poëta Saxo (24) taler ved Aar 793 om den Frisiske Pago Hriustri, som staaende under Keiser Carl (nu kaldes den Rustringerland, og strækker sig i det Oldenborgske fra Weseren og Elsfleth langs Havet indtil Jevern). Udi S. Suiberti Levnet (25) siges, at S. Egbert, Erkebisp i York, længtes meget efter de hedenske Frisers og Saxers Omvendelse, fordi Angli stammede fra dem, og at han sendte didhen ti Engelske Lærere, som kunde prædike for dem i deres eget Sprog, ved det de stammede fra dem ved Anglerne. (Nu veed jeg vel at denne Levnets-Beskrivelse er et opdigtet Værk, som indeholder mange Urigtigheder, og er aldeles ei skrevet af den gamle Marcellino, som det tillegges. Men da det imidlertid dog er gammelt, saa kan det dog tiene til at vise, at den Sagn er gammel i Tydskland, at Friserne have været med iblant de Folk, der ginge over til Britannien, og derved for saavidt tiene til at bestyrke denne Sætning, som jeg anseer for en Sandhed). Man seer ellers, at Keiser Carl haver brav betient sig af Friserne i sine Krige, og det meest til Skibs. Saaledes seylede de op ad Elven og Habola, for at hielpe ham imod de Wiltziske Slaver Aar 789, ja Aar 791 ad Donau ind i Ungern imod Avarerne (26). Leland (27) anfører af Alcuini Brev til Colcan, at Kong Carl havde da deels ved Belønninger, deels ved Trusler omvendt de gamle Saxer, og alle Frisiske Folk.

Aar 793.

Aar 789. 791.

(24) In Leibn. Scr. Brunsw. t. 1. p. 142.
(25) Ib. t. 2. c. 6. p. 226.
(26) Annal. Fuld. ap. Freh. t. 1. p. 7.
(27) Collect. t. 2. p. 392.

Folk. Geographus af Ravenna (28) skriver, at Rhinen falder i Havet neden for Dorostat, Frisernes (eller, som han kalder dem, Frigones) Land, og paa et andet Sted at Frigernes Land grændser ved Havet til Saxernes, og at forommældte Philosophi (Gothiske, nemlig Aithanaridus, Eldevaldus og Marcomirus, som siges at have levet i det 5 Sæculo), som have beskrevet Saxernes og de Danskes Lande, have og beskrevet det, men at han følger Marcomirum, som vidner at det frembragte dristige Folk, og at der vare aldeles ingen Stæder der, undtagen tvende, hvorom læses fra gammel Tid, Bordonchar og Nocdac (maaskee disse Navne findes igien i Oen Borkum og det Sted Noda ei langt fra Leyden (29). Men derimod læse vi, at igiennem dette Land gaaer den Flod (her er noget bortkommet); foran for dette Land ligger det Rhinske Francia, forhen kaldet Gallia Belgica.

Sæculo IX. Aar 810. I det 9 Sæculo finder jeg, at den Danske Kong Godefrid haver plyndret alle de Frisiske Øer, ja og overvundet Friserne paa det faste Land, og for en kort Tid paalagt dem en Skat (30). (Maaskee at Godefrid haver ved denne Leilighed forflyttet endeel Friser, og givet dem Egnen ved Vester-Havet udi Hertugdommet Slesvig eller Sønder-Jylland at bebor, hvor de fra umindelige Tider have boet. For den Tid kan det neppe være skeet, thi det tillader ei hvad jeg forhen haver anført af paalidelige Skribenter, at Helgeland, eller Fosetesland laae paa Grændserne imellem Friser og Danske. Dog kan det og vel være at Friserne ere meget senere i det 9 Sæculo komne did ved en

(28) L. 4. c. 24. 23. 13.

(29) M. Altingii not. Germ. inf. part. 2. p. 27 & 133.

(30) Annal. Fuld. p. 11. Herm. Contr. ap. Canis. t. 3. p. 244. Anonymi Annal. Franc. ap. Mencke t. 1. col. 104.

en anden Leilighed, hvorom skal handles i den egentlige Danske Historie). Da det store Frankiske Rige deeltes, blev Frisland tilegnet Ludovico Germanico, og blev siden stedse anseet for en Deel af det Tydske eller Germaniske Rige. Men herom at handle kommer ei mit Forehavende ved, da jeg kun haver villet anføre noget om Frisernes Sæder og Sprog, og deres Lands Størrelse, baade fordi de have været beslægtede med Franker, Saxer og Angler, fordi de i Følge med de tvende sidste ere gangne over til Britannien, fordi deres Sæder tiene ved Naboelaget, og deraf flydende Overeensstemmelse at oplyse vore Nordiske Folks, og endelig fordi at Friser have fra det 9 Sæculo af beboet endeel af den Danske Strandkant udi Sønder-Jylland. Meginhardus (31) anfører et Brev af Keiser Lothario til Pave Leo, at ved Grændserne af Nordmanner og Obodriter laae et Folk mænget af Saxer og Friser, som længe siden havde hørt og antaget den christne Troe, men som formedelst Naboelauget af Hedningerne vaklede tildeels i den (ved hvilket Folk maaskee sigtes til Nordalbinger, maaskee og til dem i det Bremiske og Oldenborgske).

§. III.

Mere af de gamle Skribenter om Friserne.

Endnu have vi en gammel Frisisk Lov paa Latin, hvor der tales om, at en vis Forordning giældte imellem Weser og Laubach, (uden Tvil Labeki eller Lavica) og Cisfli, (hvilket Stæd jeg ei kiender, med mindre det skal betyde paa den.. Side Fli eller Flevus), og at paa hiin Side Veseren, Laubach og Cisfli var den anderledes. Imellem Fli og Sincfala (nu Sluys ved Udløbet af Schelde), giældte en besynderlig Lov. Her anføres og

(31) In Scheidtii Bibl. hist. Goett. t. 1. p. 9.

og Love, som enkelte Personer, Valemarus, Saxmundus skal have givet, (hvilke uden Tvil maae have været anseelige Mænd, Konger, Anførere eller Dommere). Ordet Thiubda er mærkværdigt, thi det kommer saa meget nærmere vort gamle Ord Thiof, Tyverie, end de Tydskes nu brugelige Diebstahl. Paa adskillige Stæder tales og om, at Bøderne skulde tildeels erlegges til Kongen. Piger som tiente udi Huset, eller ved Bordet, og som hverken malkede eller malede paa Møller, kaldtes Bortmagad, hvor og Ordet Bort er vores Bord, og ei de Tydskes Tisch. I visse Tilfælde bleve for at opdage Gierningsmænd, Lod kastede i Kirkerne paa Alterne, og om det ei kunde skee i en Kirke, da paa Helgenes Levninger. Dette giældte mellem Laubach og Flehum, men imellem Flehum og Sincfala var en anden Skik, og imellem Laubach og Weseren nok en anden. Paa de første Stæder kunde en sværge sig fri ved 12 Mænds Eed, men paa det sidste maatte han gaae i Kamp. Og at en stor Deel af denne Lov er bleven samlet i de Carolingiske Kongers Tid, kan ei alene sees af det nu anførte om Kirken, thi saa længe Friserne havde deres egne rette Konger, saa kunde Christendommen ei fuldkommen rodfæste sig iblant dem, men og deraf, at om nogen ihielslaaer Kongens eller Hertugens Sendebud, da skal han bøde saa og saa meget, thi ved Hertug forstaaes vel her den Dux, som de Frankiske Konger satte til at styre Landet, hvorvel jeg derfor ei vil nægte, at de Frisiske Konger kan og have havt deres Duces, hvilket den forhen anførte Poppo synes at vise. Imidlertid synes det at de Carolingiske Konger ei have saa meget givet nye Love, som de have samlet de Gamle, der uden Tvil vare forhen ei skrevne, og ladet hver Egn beholde sine Skikke. Til Slutning staaer en Samling af Anordninger, givne af Wise, hvilket Navn

saa

saa ofte forekommer i de Angel-Saxiske Love, og hvilket viser og-saa i denne Post Overeensstemmelsen mellem Friser, Saxer og Angler. Udi disse Samlinger nævnes Kirker, tales om Frisiske Denarier, hvilket viser, at de tiligen have havt deres egen Mønt, og stadfæster derved vore Skribenters Beretninger om de Penge, som Friserne maatte give til den Danske Kong Godefrid, ja giør det ei utroligt, hvad Snorro beretter om Penges Brug udi Sverrige alerede i Odins Tid. Siden efter siges Vulemarus at have forordnet, at tre Denarier skulde mellem Laubach og Flehum giøre een Skilling, Solidus, af den nye Mønt, (hvilken venteligen Frankerne havde indført, og som forudsætter en anden Mønt). I den allersidste Lov befales, at den som havde opbrudt et Tempel, og taget der noget bort af de hellige Ting, skulde føres til Havet og paa Sandet, som Floden pleyede at overskylle, hans Øren opskiæres, han desuden gildes og ofres til de Guder, hvis Templer han havde forgrebet sig imod. Det behøver ingen Beviis, at denne Lov er fra de hedniske Tider, men man maae ei troe, at den haver giældt i de christelige, uden maaskee ved at see igiennem Fingre med den, endskiønt den staaer i en Samling af Frisiske Love, der aabenbare er giort i Christne Tider. Imidlertid kan man heraf, saavelsom af mange andre gamle Skikke slutte, at de fleste her forekommende Anordninger grunde sig paa Vedtægter fra gamle og hedenske Tider (32). Mærkeligt er det, at Keiser Carl anordner i den Langobardiske Lov (33), at om et Menneske bliver ihielslaget, skal efter den

 Saliske

(32) Leg. Fris. ex edit. Lindenb. Tit. 1. c. 2. 3. 9. p. 490. 492. T. 3. T. 9. c. 1. 3. 5 — 8. T. 13. T. 14. c. 1. 2. 3. 4. T. 17. c. 3. p. 502. T. 1. 3. c. 45. 78. T. 12.

(33) Ap. Lind. l. 2. T. 22. c. 1. p. 619.

Sol. Fe Lov allevegne hvor den gielder (saa forklarer jeg de Ord per totam Saxonum legem), betales 12 Denarier for ham; men om en Saxer eller Friser ihielslager en Salium o: Franker, da skal han bøde for ham 60 Denarier, og saaledes i alle Bøder. Disse aabenbare Partiskheder, som sigtede til at giøre det seyerrige Folk saa meget des mundtrere, have uden Tvil været meget skyld i at visse Folk i Middel-Alderen beholdte saa fort deres Erobringer. Saxo (34) taler i sin Fortale om Fresia minor, som laae i Jylland, og var overmaade frugtbart ved Havets Overskyllelse, og i Historien selv at Friser, tilligemed Holstener og Dytmarsker, plyndrede i det Slesvigske, efter at Eliv var afsat fra Stadtholderskabet der, og forend Canutus tiltraadde det. Efter al Anseende er dette skeet omtrent Aar 1120. Og ældre finder jeg ei med Vished Friserne nævnte i Hertugdommet Slesvig, hvorvel der kan ingen Tvil være om, at de jo have været det længe tilforn. Man seer ellers af ham, at de udi hans Tid, og som det synes endogsaa tilforn, da Svend og Knud regierede sammen, og hvo veed, hvor længe forhen, have vidst at beskytte sig ved Diger. Ved at overveye, at udi Ptolemæi Tid, det er at sige i Midten af det andet Seculo, boede Batavier sønden for Friser fra Rhinen af til Schelde langs Havet, foruden hvad de besadde inde i Landet, og Chaucer osten for fra Ems indtil Elben, hvorimod Friserne opfyldte og indtoge al denne Strækning udi Middel-Alderen, nemlig i det 7, 8, 9 Seculo; saa forestiller jeg mig at dette er gaaet til saaledes. Først begyndte Frankerne at udbrede sig østen for Friserne, hvilket synes at have taget sin Begyndelse i Forstningen af det tredie Seculo; De bredede sig alt mere og mere ud inde i Landet, og beboede i Mid-

ten

(34) Præf. p. 3. l. 13. p. 232. l. 14. p. 260.

ten af det fierde Sæculo Batavíens indre Dele, nemlig Guel-
dern ꝛc. Omtrent i Midten af det 3 Sæculo ginge Saxerne over
Elven, og begyndte at udbrede sig i det Bremiske eller Hadeler
Land, hvorfra de forjoge Thüringer, som fra Meklenborg havde
trukket sig did, og som derpaa droge ind i Hiertet af Tydskland,
eller og forjoge de derfra en Green af Varnerne; Saxerne ud-
bredede sig derpaa alt mere og mere i Westphalen, saa at de til-
sidst stridede med Frankerne om Herredommet over Batavien.
Ved Leilighed af disse Krige blev Navnet af det mægtige Chau-
ciske Folk udslettet, og først opsluget af Franker, siden af Sa-
xer, og tilsidst af Friser, hvilke jeg tænker i Slutningen af det
5, og Begyndelsen af det 6 Sæculo at have udbredet sig fra
Ems til Elven, ved Leilighed af de mange Saxer, som ginge
over til Britannien, og ved det Saxerne indtoge Nord-Thürin-
gen, saa at de finge Land nok i Neder-Saxen at besætte, og
derover maatte blotte Søe-Kysterne. Dog synes det, at Sa-
xerne have stedse beholdt den meste Deel af det Bremiske, som
ligger ved Elven, hvilket jeg slutter af de Saxiske Grever i Sta-
de i det 10 Sæculo. Fra Rhinen indtil Schelde slutter jeg at
Friserne have udbredet sig i Slutningen af det 6 Sæculo, efter
at det Varniske Rige ved Rhinen var bleven ødelagt af Fran-
kerne, som ved den Leilighed ere igien komne i Besiddelse af
Bataviens indre-Dele, Gueldern ꝛc., hvorfore man i det otten-
de Sæculo finder at deres og Saxernes Grændser have stødt
sammen ved Deventer i Over-Yssel. Vel kan man indvende
imod disse Tidspunkter af Frisernes Udbredelse, at de efter min
egen Mening ginge jo ogsaa med over til Britannien, men jeg
svarer hertil, at alting viser, at det dog ei er skeet i saadan
Mængde, som Saxer og Angler, og at man nødvendigen maae

 antage

Soliske Lov allevegne hvor den giælder (saa forklarer jeg d: Ord per totam Salicam legem) betales 12 Denarier for ham; men om en Saxer eller Friser ihielslager en Salicum ɔ: Franker, da skal han bøde for ham 60 Denarier, og saaledes i alle Beder. Disse aabenbare Partiskheder, som sigtede til at giøre det seyerrige Folk saa meget des muntrere, have uden Tvil været meget skyld i at visse Folk i Middel-Alderen beholdte saa kort deres Erobringer. Saxo (34) taler i sin Fortale om Fresia minor, som laae i Jylland, og var overmaade frugtbart ved Havets Overskyllelse, og i Historien selv at Friser, tilligemed Holstener og Dytmarscher, plyndrede i det Sleswigske, efter at Eliv var afsat fra Stadtholderskabet der, og førend Canutus tiltraadde det. Efter al Anseende er dette skeet omtrent Aar 1120. Og ældre finder jeg ei med Vished Friserne nævnte i Hertugdommet Slesvig, hvorvel der kan ingen Tvil være om, at de jo have været der længe tilforn. Man seer ellers af ham, at de udi hans Tid, og som det synes endogsaa tilforn, da Svend og Knud regierede sammen, og hvo veed, hvor længe forhen, have vidst at beskytte sig ved Diger. Ved at overveye, at udi Ptolemæi Tid, det er at sige i Midten af det andet Sæculo, boede Batavier sønden for Friser fra Rhinen af til Schelde langs Havet, foruden hvad de besadde inde i Landet, og Chaucer østen for fra Ems indtil Elben, hvorimod Friserne opfyldte og indtoge al denne Strækning udi Middel-Alderen, nemlig i det 7, 8, 9 Sæculo, saa forestiller jeg mig at dette er gaaet til saaledes. Først begyndte Frankerne at udbrede sig østen for Friserne, hvilket synes at have taget sin Begyndelse i Forstningen af det tredie Sæculo; De bredede sig alt mere og mere ud inde i Landet, og beboede i Midten

(34) Præf. p. 3. l. 13. p. 232. l. 14. p. 260.

ten af det fierde Sæculo Batayiens indre Dele, nemlig Guelderu ꝛc. Omtrent i Midten af det 3 Sæculo ginge Saxerne over Elven, og begyndte at udbrede sig i det Bremiske eller Hadeler Land, hvorfra de forjoge Thüringer, som fra Meklenborg havde trukket sig did, og som derpaa droge ind i Hiertet af Tydskland, eller og forjoge de derfra en Green af Varnerne; Saxerne udbredede sig derpaa alt mere og mere i Westphalen, saa at de tilsidst stridede med Frankerne om Herredommet over Batavien. Ved Leilighed af disse Krige blev Navnet af det mægtige Chaucitke Folk udslettet, og først opsluget af Franker, siden af Saxer, og tilsidst af Friser, hvilke jeg tænker i Sluthingen af det 5, og Begyndelsen af det 6 Sæculo at have udbredet sig fra Ems til Elven, ved Leilighed af de mange Saxer, som ginge over til Britannien, og ved det Saxerne indtoge Nord-Thüringen, saa at de finge Land nok i Neder-Saxen at besætte, og derover maatte blotte Søe-Kysterne. Dog synes det, at Saxerne have stedse beholdt den meste Deel af det Bremiske, som ligger ved Elven, hvilket jeg slutter af de Saxiske Grever i Stade i det 10 Sæculo. Fra Rhinen indtil Schelde slutter jeg at Friserne have udbredet sig i Slutningen af det 6 Sæculo, efter at det Varniske Rige ved Rhinen var bleven ødelagt af Frankerne, som ved den Leilighed ere igien komne i Besiddelse af Bataviens indre Dele, Gueldern ꝛc., hvorfore man i det ottende Sæculo finder at deres og Saxernes Grændser have stødt sammen ved Deventer i Over-Yssel. Vel kan man indvende imod disse Tidspunkter af Frisernes Udbredelse, at de efter min egen Mening ginge jo ogsaa med over til Britannien, men jeg svarer hertil, at alting viser, at det dog ei er skeet i saadan Mængde, som Saxer og Angler, og at man nødvendigen maae

 antage

antage min Tids Regning, siden man finder at Friserne velkelig gen strakte sig til Elven i Slutningen af det 7 Sæculo, og til Schelde i det 8, hvilket altsammen maae have udfordret en god Tid, og ei kan være skeet i en Hast, og da findes dertil ei beqvæmere Leilighed end de af mig opgivne. Af alt dette sees hvor mægtigt det Frisiske Folk maae have været, da det stod under een Regent, allerheldst naar man vil legge til, hvor meget større de Lande da vare end nu, efter at Havet haver opsluget saa meget af dem. Da Helgeland haver uden al Tvil været en af Saxernes Øer hos Ptolemæum, saa er det mærkeligt, at Friserne besadde den i det 7 Sæculo, og derefter, thi deraf kan man slutte, at de have besat de Egne, som vare blottede for Folk ved Saxernes Vandring til Britannien, og til Tydsklands indre Dele. Om Saxerne eller Friserne først have indført paa den Foseres Dyrkelse er vanskeligt at sige, dog troer jeg snarere det første, hvorvel jeg gierne tilstaaer, at Friserne have fra ældgammel Tid dyrket mange af Nordens Guder, dog troer jeg derfor ikke at de have Navn af Freya. At Helgeland haver fordum været meget større end nu, er en bekiendt Sag.

§. IV.

De nyeres Meninger om Friserne.

Hvad de nyere angaaer, da haver Spener (35) med megen Flid og Skionsomhed samlet adskilligt om dem, hvoriblant er sær artig: En Romersk Inscription, som den ene Broder haver sat den anden til Minde, og som var en Frisævoner, hvorved efter mine Tanker forstaaes Plinii Frisiabones; Den Mening at Friser betyde saa meget som Freye, frie Folk, eller og af den Neder-

(35) Not. Germ. ant. part. 1. l. 4. c. 4. p. 314 — 332. part. 2. c. 4. p. 413 — 420.

Neder-Saxiske Brug at kalde nye optaget Land, Friessen Land, hvilket kan passe sig paa Frisernes Land, som er saa at sige enten taget fra Havet, eller og et Tilkast af Havet, og derved nye imod de Lande, der have fast Bund; Det Sted af S. Audoeno, en Skribent af det 7 Sæculo, udi S. Eligii Levnet, at Friserne boede da lige over for Antwerpen; At Ostende kaldes endog en Frisisk Bye udi et gammelt Diploma hos Meier i hans Flandriske Historie (hvoraf sees at dette Folk haver vidt og bredt udstrakt sig langs Soekanten). Men ingen haver skrevet bedre om Friserne, end Ubbo Emmius udi hans Frisiske Historie, og Menso Altingius udi hans descriptione agri Batavi & Frisii, hvilket sidste i sær haver neppe i sit Slags sin lige. Suffridus Petrus (36) holder for, at det rette ældgamle Frisiske tales endnu i Vest-Frisland, hvor Leuwarden er Hovedstaden, som han tilskriver tvende Aarsager, først at deres Sprog blev ublandet indtil Saxernes Ankomst, og dernæst at de ved en offentlig Anordning søgte at vedligeholde det. Ost-Friserne vige derimod langt fra dem, men dog endda længere fra Saxerne. Det hidindtil anførte gaaer endda an, men naar han neppe vil holde det Frisiske Sprog for Tydsk, og paastaaer at der ei alene er meget Hebraisk og Grædsk, men endog end mere Indisk i det, da forlader han alt for meget den rette Vey. At det Frisiske Sprog nu ei kan forstaaes af de andre Tydske, er ingen Under, da det haver bevaret det gamle Sprog mere reent og purt end nogen anden Dialect, ved det Friserne ei have synderlig vandret ud, og kun lidet blevne blandede med Fremmede; Hvorved deres Sprog forholder sig til Tydsk ligesom Islandsk til de andre Nordens Dialecter.

(36) De Fris. ant. p. 202 & 203. 211.

Dialecter. Westphal (37) og flere lede Frisernes Navn af Fries ɔ: en Graver og af friesen ɔ: at grave, brække i tu, igiennem, hvilke Ord ere endnu i Brug hos Schweitzerne, Hollænderne, ja Friserne selv (og Spørsmaal om dette ei bliver den rette Etymologie til det Frisiske Navn, thi det passer sig meget vel paa deres Lands Beskaffenhed, hvor man maatte grave, for at lede Vandet bort). En Anonymus (38) gior Vilter og Friser til eet Folk, hvilket jeg heller vil antage, end troe, at de Vilter i Frisland have været Slaver, men Spørsmaal om der nogensinde haver været et Folk af saadant Navn i Frisland, og om ei Viltaburg kan have en gandske anden Oprindelse til sit Navn. Maaskee det kan komme af det Ord Wild ɔ: skovagtig, øde, fordi Egnen der omkring haver i Førstningen seet saa ud. Den fortreflige Ten Kate (39) haver sammenlignet det rette Frisiske af Frisland ved Leuwarden med det Hollandske, hvoraf enhver kan see, at der er stor Overeensstemmelse imellem begge Sprog. Uffenbach (40) fortæller, at det Frisiske i Hindelopen og Malqverum, ei langt fra Harlingen, kommer saa overeens med det nu værende Engelske, at begge Folk kan forstaae hinanden, og skal Udtalen være næsten den samme i begge. Dette synes mig at være et stort Beviis for min Mening at Friser have og gaaet over til Britannien. Af det Frisiske Fader Vor (41) kan sees Sprogets store Overeenstemmelse med de andre Tydske Dialecter, fornemmelig med det gamle Gothiske hos Ulphilam, hvilket kommer

(37) Præf. in Mon. Cimbr. t. 1. p. 111.

(38) Ap. Westphal. t. 3. col. 544.

(39) T. 1. p. 699 — 710.

(40) Reisen t. 2. p. 317 og 318. 327 og 328.

(41) Ap. Vulcanium de litteris Getarum ad calcem Jornandis, p. 98. Orat. Dom. Augspurg. f. p. 17.

mer uden Tvil deraf, at Friserne ere blevne boende i deres gamle Land, og ei meget blandede med andre Folk; Og tiener dette til at stadfæste min Giætning at Friserne have været en Green af de gamle Joter, som vare saa nær beslægtede med Gotherne. Janson (42) vidner, at Butjadingerland kaldes endnu af de Indfødde Friesland, hvilket tiener til at stadfæste den store Udstrækning, som det gamle Frisland engang haver havt. Stillingfleet (43) hælder til den Mening, at mange Friser have gaaet over med Saxerne til Britannien, og beviser det fornemmelig af Ligheden mellem det Angel-Saxiske Sprog og det Frisiske, og af det Beda (44) regner Frisones iblant de Folk, fra hvilke de Britanniske Angel-Saxer stammede (et Sted, som ogsaa er af stor Betydenhed). Harkenroth (45) vil endelig lede det Frisiske Navn af Friesen, congelascere, at fryse.

(42) Hist. Nachr. v. Golzwarder. Oldenburg 8vo 1756. p. 14.
(43) Orig. Brit. p. 309 og 310.
(44) L. 5. c. 10.
(45) Oost-Friesche oorsprongkelykheden. 8vo. Groningen 1731. t. I. p. 51.

III. Ca-

III. Capitel.

Om Sueverne.

§. 1.

Suever vare Herminones, og boede adspredde i Tydskland.

Da jeg alene handler om dette Folk, fordi nogle nyere (1) i Anledning af Navnenes Lighed, og at Tacitus regner Suiones iblant Suever, ansee Sueverne for at være komne fra Sverrige, saa vil jeg kun korteligen opholde mig ved det. Hos de Gamle haver jeg fundet følgende 13 Folk udtrykkeligen regnede til det: Semnoner, som udgave sig selv for de ældste og fornemste, og virkeligen vare de mægtigste, Hermunduri, Aviones, Eudoses, Suardones, Nuithones, Narisci, Marcomani, Qvadi, Marsigni, Burii, de Lygiske Folk, de Æstiske Folk. Cæsar alene udgiver Catterne for Suever, men derfore bør man ei tvile herpaa, thi ingen anden Skribent siger til hvad Stamme Catterne ellers hørte. Da nu Batavi vare en Green af Catterne, saa have de følgeligen ogsaa været Suever. Og disse Batavi ere maaskee de Suever, som i det 7 og følgende Sæculis forekomme i Flandern, thi de have venteligen flyet did for Franker og Saxer, dog slutteligen ei alle, thi ellers havde deres Navn vel ei blevet ved i Betau. Tacitus regner og Langobarder, Angler, Varner, Rugier, Suiones eller Svenske, Gothones til Suever, om hvilke jeg dog haver viist at de ei kan være det. Man

(1) Verelius in Hervarar S. p. 8. Stumpfs Schweitzer Chron. f. 268. p. 1. f. 271. p. 2. Arpi Them. Cimbr. p. 151.

Man behage kun at betænke den store Forskiel, som nu omstændet er, og fra Arilds Tid haver været imellem den Svabiske og Schweitzerske Dialect, og den Nordiske og Gothiske, thi da bliver det klart heraf, at Sueverne maae fra de ældste Tider have havt deres Dialect for sig, og hvilken anden end den Herminoniske, til hvilket Folk Plinius med klare Ord regner Hermundurerne, Chatterne, ja Sueverne selv. Forhen haver jeg paa adskillige Stæder yttret mig med, hvad som haver kunnet give Anledning til saa store Skribenter, som Tacitus og Strabo, at udstrække det Suevikse Navn for vidt. Tacitus gior og Reudingi, Lemovii og Sitones til Suever, hvilke ei heller kunne have været det, saafremt de første ere Thüringer, de andre Vandaler, eller Heruler efter nogles Mening, og de sidste Nordiske Gother, eller og Norske. Udi sene Tider, nemlig det 5 og følgende Seculis, finder man det Suevikse Navn at forsvinde i Nord-Tydskland, og derimod udbrede sig sønder paa. Og disse Suever meener jeg egentligen at have været Semnoner og Hermundurer, hvis Navn begynder da reent at forgaae, og hvis Land synes i Slutningen af det 5 Seculo, efter den ofte anførte Herulisike Reise nord paa hos Procopium, at have da været deels en Ørk, og deels besat af Varner og Slaver, hvilke sidste siden efter, og maaskee i det 6 Seculo, udbredede sig gandske over det. At de Suever, som nedsatte sig i Syd-Tydskland, ei kan have været Marcomaner, Qvader, Lygier og Burier, sees deraf, at de tvende første boede endda i det 5 Seculo i deres gamle Land Böhmen og Mähren, og de tvende sidste havde endda trukket sig længer øster paa. Catti synes at være blevne i deres Land, og deres Navn med Tiden forandret til Hassi, Hessi. De andre Suevikse Folk have været for ringe og ubetydelige til at danne de

i Middel-Alderen saa berømte Suaber og Alemanér, hvilke skulle have uden al Tvil fornemmeligen bestaaet af Suaber, thi det er mærkeligt, at kun udenlandske Folk, Romere og Franker have kaldt dem Alemaner, da de derimod synes selv at have kaldt sig Suaber, Suever, i det mindste have de fra umindelig Tid selv kaldt sig saaledes. Dog vil jeg med alt det ei nægte, at jo nogle af Suaberne have været af de andre Suevisske Folk, da det end og synes at det have været Folk af gandske andre Stammer iblant dem, som jeg skal søge at vise om Juthungerne. Catterne synes og at have udgiort endeel af det store Alemanisske Forbund. Og nogle Marcomaner og Quader have ogsaa uden al Tvil slaget sig til dem, da de efter Hieronymi Vidnesbyrd vare med iblant de Folk, som plyndrede Gallien. Mit Forsæt er ellers ei at handle om hvert Suevisk Folk i sær, men kun om Sueverne i Almindelighed. Jeg haver ellers i mit Værk om de Nordiske Folks Herkomst (2) formodet, at Ariovistus var Suevernes Konge, og at hans Tog var en Fortsættelse af det Cimbriske, og nægtet at Suevi ere komne fra Sverrige. Paa et andet Sted har jeg yttret den Mening, at den bekiendte Ariovistus har været en Semnonisk Suevisk Prinds. Cæsar (3) fortæller, at Treviri berettede ham: Pagos centum Suevorum ad ripam Rheni consedisse, qvi Rhenum transire conarentur; iis præesse Nasuam & Cimberium fratres. Qvibus rebus Cæsar vehementer commotus, maturandum sibi existimavit, ne, si nova manus Suevorum cum veteribus copiis Ariovisti sese conjunxisset, minus facile resisti posset. (At alle hundrede Pagi ei vare her, er klart af det Cæsar siden siger om Suevernes Skik aarligen af hver Pago at udsende 1000 Mand,

(2) P. 285 — 288.
(3) D. B. G. l. 1. §. 37. p. 39.

Mand, og at bytte dem om hvert Aar. Tacitus tillegger just Semnonerne hundrede Pagos, venteligt derfor, at Cæsar har meent dem her). Endskient ovenmældte Suever ei kom til Ariovistum, saa vidner dog Cæsar (4) fremdeles, at der vare Suevi i hans Hær, som jeg slutter at han haver fort hiemme fra med sig. Han siger: Duæ fuerunt Ariovisti uxores, una Sueva natione, qvam Domo secum adduxerat. Og Hoc prælio, (det nemlig med Ariovisto, hvilket synes at have staaet i Elsas); trans Rhenum nunciato, Suevi, qvi ad ripas Rheni venerant, domum reverti cæperunt, qvos Ubii, qvi proxime Rhenum incolunt, perterritos insecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Fremdeles beretter han, at Usipetes og Tenchteri ginge i stor Mængde over Rhinen tæt ved dens Udlob, trængde af Sueverne, og hindrede fra Agerdyrkning, og omjagede af dem i mange Aar. Han beskriver ogsaa noye Suevernes Sæde og Forfatning, og kort efter tales atter om Usipeters &c. Flugt for Suever, og lae der han dem sige: Unis Suevis concedere, qvibus ne dii qvidem immortales pares esse possint: reliqvum qvidem in terris esse neminem, qvem non superare possint, han fortæller og, at Ubii klagede ved Gesandter hos ham over Suevernes Forurettelser, og udbade sig Hielp af ham. Siden Cæsar gik over Rhinen ind i Sigambrernes Land, saa er det venteligen skeet i det nu værende Gelderland, og synes det at de Suever, som herover bleve bragte i Harnisk, have boet i den Westphalske Kreds, eller og i Hessen, og i sidste Fald enten været de, som siden bleve kaldte Catter,

(4) §. 51. p. 54. §. 53. p. 55. §. 54. p. 56. l. 4. §. 1. p. 109. §. 2. 3. p. 110. §. 4. p. 113. §. 7. p. 115. §. 8. §. 16. p. 121. §. 18. p. 125. l. 6. §. 9. p. 191. §. 10. p. 192. §. 29. p. 209.

ter, eller og at Catter havet været deres rette Navn, og Suever deres almindelige. En Tid efter gik Cæsar atter over Rhinen noget oven for det forrige Stæd i Trevirorum Land, (efter Rimelighed i det nu værende Colniske), fordi Suevi havde sendt Treviros Hielp mod ham. Ei længe efter tales om Nationer, som stode under Sueverne, (her findes en god Aarsag, hvi det Suevisske Navn er blevet saa udbredt), og at Sueverne flygtede for ham til den store Skov Bacenis, som skilte mellem dem og Cherusker, og laae ved Suevernes yderste Grændser. (Efter denne Beskrivelse synes det at have været Hartz, og Suevi da at have beboet Hessen eller Catternes Land). Men dette Tog varede kun kort, og frugtede ei stort. Dio (5) taler om Stridighederne mellem Usipeter og Suever, og om Cæsars anden Gang over Rhinen, og at han af Frygt for Sueverne gik tilbage. Plutarchus (6) om Cæsars første Gang over Rhinen, og at Suevi vare de ypperste af Germanis. Mela (7) har følgende mærkværdige Stæd om Sueverne af Cornelio Nepote, at den Suevisske Konge forærede Metello Celeri nogle Indianer, som ved Storm vare drevne fra Indien til Kysterne af Germanien. Slutteligen have disse Indianer først reist Landeveyen, og siden blevne ved Storm forslagne did. Men hvilke disse Suever egentligen have været, bliver vel umueligt at sige, med mindre de skulde være Anglerne. Plinius (8) har det samme.

Strabo

(5) L. 39. t. 1. p. 215. l. 41. p. 244.
(6) T. 1. p. 719 in Cæsare.
(7) L. 3. c. 5. p. 272.
(8) T. 1. l. 2. p. 221. not. 60. p. 276.

Strabo (9) skriver dem Soebi, og siger at de boede langs Rhin-Bredden, og udjoge adskillige Folk, hvoraf nogle endog flyede over Rhinen; At Sueverne og den Hercyniske Skov laae ei langt fra Isters Udspring; At de Sueviske Folk boede deels i den Hercyniske Skov, som Kolduli, (uden Tvil Qvadi), hvor og var Boviasmum, (uden Tvil Bojohæmum), Marobodui Rige, og deels nogle af dem uden for ved Geterne, (hvorved maaskee sigtes til Lygier &c.); At det Suebiske Folk var meget stort, og boede fra Rhinen til Elven, ja nogle over Elven, som Hermondori og Lankosargi, (det er Langobardi, men ved hvilken Suevernes Udbredelse dog maae mærkes, at de ei have fyldt dette hele Rum, men at der og have boet Folk af andre Stammer). Chatti regner han kun til de smaae Folk. Om Suevernes Levemaade haver han adskilligt. Videre beretter han, at Marobodus undertvang det store Suebiske Folk Semnoner, (som da synes at have boet paa samme Stæd, som siden i Taciti Tid, efter de Folk Strabo her opregner); At der fandtes i Germanien en stor Skov, kaldet Gaubreta, derpaa Suevernes Sæde, og saa den Hercyniske Skov, som og Sueverne beboede, (ved den første Skov forstaaes uden Tvil Schwarzwald i Schwaben, hvorpaa Narisci boede, om hvilke jeg forhen haver anført, at de vare et Suevisk Folk, og derpaa fulgte den Hercyniske Skov eller Bøhmen); At den sydlige Deel af Germanien, som ligger paa hiin Side Elven, besaddes af Sueverne, og at til dem stødte Geternes Land, hvilket i Førstningen var sønden paa smalt, hvor det grændsede til Ister, og den Hercyniske Skov, af hvis Bierge det besad endeel, men strakte sig vidt imod Nor- Ved Christi Fødsel.

 den,

(9) T. 1. l. 4. p. 296. 317. l. 7. p. 445. 446. 449. 452.

den, indtil Tyrigeterne. Dio (10) mælder om en Seyer; som C. Carinas havde erholdet over Souebis, (28 Aar for Christi Fodsel), som vare gangne over Rhinen, for at bekrige Romerne, (og som det synes for at hielpe Morinerne, og andre Folk, der vare faldne fra Romerne); At fangne Suever og Dacier maatte figte sammen; At Suever vare Kelter, og at naar man vilde tale noyagtig, saa boede de paa hin Side Rhinen, endskiønt mange andre Celtiske Folk tiltoge sig Suevernes Navn, (til hvilket sidste bør legges vel Mærke, og tiener til at stadfæste min Sætning, at Tacitus og Strabo have regnet Folk til Suever, der aldeles ei vare det; At Dio kalder dem Celter, maae henregnes til saa mange andre gamle Skribenters utydeligt Talemaade heri); At Drusus først overvandt Chatterne, kom derpaa til Sueverne, gik over Weser, og plyndrede Cherusterne. (Denne Fortælling synes at sætte nogle Suever enten i Westphalen, eller i en Deel af Hessen, ligesom Cæsar og skiller mærkeligen mellem Chatter og Suever).

Sæculo I. Efter Christum.

Plinius (11) siger, at Hermiones boede inde i Landet i Germania, og at Suevi vare af dem, og ved det han nævner Suevi først, og derpaa Hermunduri, Chatti, Cherusci, saa synes det at han gaaer fra øster til vester, og at han følgeligen forstaaer ved Suever, Lygier, Burier, Semnoner, Qvader, Marcomaner, hvilke ogsaa, tilligemed Hermundurer, og nogle andre smaae Folk, vare uden Tvil de egentlige Suever. Paa et andet Stæd lader han Vannii Suever grændse til Jazyges og Dacer, og Bastarner, det er, at sige boe i en Deel af Østerrige, Mæhren og

(10) L. 9. p. 653. 656. l. 55. p. 770.
(11) T. 1. p. 478. l. 4. c. 28. p. 466. c. 25.

og Ungern norden for Donau. Tacitus (12) fortæller under Tiberio, at Krigsfolk maatte sendes til Rhætien, for at forsvare det mod Sueverne, der truede med Indfald; At Tiberius formaaede Sueverne og Kong Maroboduum til Fred, (af hvilket Stæd man med Grund kan slutte, at Marcomani have været Suevi, thi Maroboduus var en Marcomaner); At der opkom Krig mellem Arminius, Cheruscernes Anfører, og Maroboduus, som han atter her gior til Suevernes Konge, og at Semnones og Langobardi, Suviske Folk faldte fra Maroboduo; At nogle paastaae, at Suevi stamme fra Tuisto, og høre til de rette gamle Navne; At nogle Suevi dyrkede Isis, og endelig gior han en almindelig Beskrivning over Sueverne, og over hvert Folk i Særdeleshed. Paa et Stæd vidner Tacitus (13), at Sarmatiske og Sueviske Folk holdte sammen mod Romerne, hvilket Dio (14) henfører til Aar 84, og fortæller, at Suever, (de nemlig, som Vannius havde regieret over), og Lygier førte Krig sammen oven for Mysien, og at de første bade Domitianum om Hielp, som sendte dem kun 100 Ryttere, hvorover de bleve saa fortrydelige, at de sloge sig i Selskab med Jazygerne, og lavede sig til at gaae med dem over Ister.

Ptolemæus (15) sætter Suevi Semnones fra midt paa Elven, og indtil den Flod Suevus ɔ: Spree, og Buguntas ɔ: Burgundier. Mærkeligt er det at han har i Scythia intra Imaum Seculo II.

Suevi.

(12) T. 1. p. 91. Annal. l. 1. c. 44. p. 183. l. 2. c. 26. p. 217. c. 54. 45. t. 2. Germ. p. 580. c. 2. p. 663. c. 9. p. 663 — 683. c. 38 — 45.

(13) T. 2. p. 36. Hist. l. 1. c. 2.

(14) L. 67. c. 5. p. 1105.

(15) L. 2. c. 11. p. 58. l. 6. c. 14. p. 189.

Suevi. Men det forekommer og Jotæ, Sassones, og tør jeg derfore dog ei paastaae at Suever og Saxer have under de Navne forst boet i Scythien forend de komme til Germanien. Andre Suevisfe Folks Beliggenhed nævnes og af ham i Germania.

Seculo IV. Procopius (16) beretter, at neden for Burgundiones og Thoryngos boede Souabi og Alamani, mægtige Folk, som fra gamle Tider af havde været fri, fra denne Tid af mænges Alemaners og Suabers Historie sammen, og finder man de sidste næsten ikke mere uden i det egentlige Suaben, jeg troer og at Suaberne have altid udgiort en anseelig Deel af Alemani. Denne Procopii Beskrivelse maae ellers henfores til det 4. Sæculum, efter som han siger at Frankerne boede da ved Rhinens Udlob, og foyer Alamaner og Suaber sammen, af hvilke de forste alerede da besadde det nu værende Suaben, og rimeligt at Sueverne have udgiort den storste Part af dem. Allerheldst Ausonius (17) vidner, at Donau tog udi hans Tid sit Udspring midt iblant Sueverne, og kalder paa et andet Sted dem Suever, som Valentinianus overvandt, og som andre kalde Alemaner, og siger, at nu bliver Rhinen ei mere Galliernes Grændse.

§. II.

Seculo V. I det femte Sæculo finder jeg udtrykkelige Vidnesbyrd for hos Jornandem (18), at Suevi have alerede besiddet det nu værende Suaben, thi han skriver at de havde osten for sig Bayrerne, vesten Frankerne, sonden Burgundierne, og norden Thüringer og Donau; At Alemanni da være forenede med dem, som

(16) C. B. c. 2. B. G. l. 1. c. 12. p. 23.
(17) Epigram. 4. v. 1 — 3. Ep. 3. v. 7 & 8.
(18) De reb. Get. c. 53 — 55.

som besadde Alperne, hvorfra endeel Strømme flyde ned i Donau, og at den Ost-Gothiske Konge Theodemir overvandt, plyndrede og næsten undertvang begge disse Folk, som vare med hinanden forbundne. Orator (19) sætter dem og iblánt de vestlige Folk i Europa, men alt for langt nord, naar han nævner dem imellem Langiones ɔ: dem af Langres, eller og maaskee Vangiones og Langobarder. Æthicus (20) giver dem Rum imellem Langobarder og Alaner (hvilke sidste have maaskee opholdt sig nogen Tid i Tydskland, da de vandrede til Spanien, men hvis Sæde der vel neppe bliver muligt at fastsætte). Den første kalder dem Suebi, og den sidste Suevi. Orosius (21) siger, at Suevi indehavde den største Deel af Germanien, og at de bestode af 54 Folk, saafremt disse sidste Ord sigte alene til dem, og ei til alle Indvaanerne i Alanien, Dacien, Gothien og Germanien. Men bør dette hentydes paa Sueverne, da er deres Folkes Tal vel uden Tvil giort alt for stort. Vibius Sequester (22) vidner, at Elven giorde Skilsmisse imellem Suever og Ceroecier, uden Tvil Cheruscer, men herved sigtes til ældre Tider, da de fleste Sueviske Folk boede østen for Elven. Af notitia imperii (23) kan sees, at Suever have staaet i Romersk Krigstieneste, og lagt i Besætning i Gallien udi Bayeux og Coutance, udi Mans og udi Auvergne. I tabula Peutingeriana (24) sættes Suevia østen for Rhinen fra Maynz til Strasborg, og siden Alamania lige over for Basel, men jeg tviler om at disse Folks

(19) P. 13.
(20) P. 44.
(21) L. 1. c. 2. p. 23.
(22) P. 14.
(23) F. 179. p. 2.
(24) Segment 2 & 3.

Grændser have været saa tydelige, og holder tvertimod for at Suevi have tilligemed flere Folk i lang Tid været befattede af Franker og Romere, og maaskee flere Folk, under det almindelige Navn af Alamaner, hvorvel de maaskee selv have stedse kaldet sig Suever. Eugippius (25) vidner at Chunimundus overvandt og plyndrede Passau; Uden Tvil den samme som Jornandes kalder Hunimundus, og Suevernes Konge, og som efter hans Beretning førte Krig med den Ost-Gothiske Konge Theodemir. Mærkeligt er det, at naar Jornandes taler om Sueverne, kalder han dem ei Alamaner, og nævner ei de sidste, hvilket tiener til at bestyrke min Sætning, at Alamani og Suevi have været eet Folk under forskiællige Navne; Thi udi Alamanernes Historie skal jeg vise, at de da alerede, og længe tilforn beboede Suaben, hvor og Suaberne vare. Det er bekiendt af mange Skribenter (26), at Suevi vandrede i det femte Sæculo til Spanien, i Følge af Vandaler og Alaner, og oprettede der et anseeligt Rige, som først blev ødelagt af Vest-Gotherne imod Slutningen af det 6 Sæculo. Prosper synes at sætte deres Ankomst til Spanien Aar 408, Idatius Aar 410 i October Maaned, Isidorus Aar 408. Joannes Biclariensis (27) har de beste Efterretninger om det Suevisske Rige i Spanien dets Undergang. Naar han ved Aar 575 siger, at Romanus, Keiser Justini Feldtherre, overvandt og fangede den Suevisske Konge, og førte ham med Kone, Børn og Skat til Constantinopel, og giorde hans Land til en Romersk Province, saa forstaaer han venteligen det Folk,

(25) In vita S. Severini c. 22. ap. Velserum p. 652.

(26) Prosper p. 51. Idatius p. 23; som skal være 21. in Scalig. Euseb. Isidorus Hisp. in Grotii hist. Goth. p. 732. 737 — 740. Zosimus l. 6. c. 3. p. 652.

(27) In Scalig. Euseb. p. 13 — 15.

Folk, som kaldtes Suaber af Floden Savo, som de boede ved udi Illyrico, og som uden Tvil ei have været Suever, men venteligen Infødde fra Illyrien. Udi den Ost-Gothiske Historie haver jeg handlet om dem. Procopius (28) vidner, at Souabi og Siskii (efter hvilke det Sted, Sissegk i Croatien ved Sav-Floden endnu haver Navn) boede inden i Landet, og oven for Dalmatier og Liburner. Sozomenus (29) synes at udgive 410 for det Aar, da Sueverne komme til Spanien. Aar 496 blev det Alamaniske Rige overvundet og undertvunget af den Frankiske Konge Clodovæo, og havde siden ei mere sin egen Konge. Sueverne, som udgiorde den største og vigtigste Deel af Alamanerne, maatte da bukke under Frankernes Aag. Naar Venantius Fortunatus (30) siger om den Frankiske Kong Chilperic: Terror & extremis Frisonibus atque Suevis, Qui neque bella parunt, sed tua frena rogant, saa er det rimeligt at han herved sigter til de Suever, som boede i Flandern og Brabant.

Jonas (31) beretter, at S. Columbanus kom i Begyndelsen af det 7 Sæculo til Staden Bregentz, at de Suevisfe Folk boede tæt ved, og at de giorde Offer til deres Gud Vodan, og havde sat en stor Øll-Tønde, kaldet Cupa, midt imellem sig, som holdt 20 Maader. Mærkeligt er det, at denne gamle Skribent siger, at adskillige holde for at Vodan er den samme Gud som Mercurius. Dette tiener til at stadfæste min Mening, at Taciti Mercurii rette Navn haver været Vodan eller Odin. Ved denne Leilighed omvendte og døbte ellers Columbanus endeel Suever. Sæculo VII.

L 2 Udi

(28) C. B. t. 2. p. 30 & 31. B. G. l. 1. c. 13 & 14.
(29) L. 9. c. 12. p. 814.
(30) Ap. Du Chesnium T. 1. p. 505.
(31) In vita S. Columbani c. 26. ap. Bedam. t. 3. p. 301.

Udi samme Sæculo omvendte S. Eligius (32) Sueverne udi Flandern ved Antwerpen (og tiener dette Sted til at forklare det forrige af Venantio, thi det er uden Tvil disse han forstaaer, naar han sætter dem hos Friserne).

Sæculo IX. Walafridus Strabo (33) taler om Sølv som fandtes i de Suevisske Bierge, og om en Agath fra Suevien, som han kort efter aabenbare kalder Alemannia, naar han siger til den Bisp, som han sendte bemældte Agath til, at han ei maatte kalde ham paaholden, saa længe Alemannia havde Stene, og kunde give Steen-Gaver. Og paa et andet Sted (34) vidner Walafridus, at Sueverne boede mængde iblant Alemannerne, og besadde den Deel af Germanien, som laae norden for Donaus yderste Ende, den Deel af Rhætien, der laae imellem Alperne og Donaus søndre Side, saa og endeel af Gallien ved Ararim, som uden Tvil er en Copiist-Feyl, saa at der bør staae Arolam ɔ: Aar-Strømmen i Schweitz. Paulus Diaconus (35) skriver ogsaa, at imellem Suevia, det er Alemannernes Land, og Ligurien, laae Rhætia.

Sæculo XI. En Anonymus (36) vidner om en vis hellig Henrik, at han var født i Suevia ved den Bondebye Zwifaltach, nu det Abbedie Zwiefalten, noget norden for Donau, ei langt vester fra Ulm, og ei langt fra det Würtembergske. At anføre flere Beviis af senere Tider, at Suevi beboe Schwaben, og at det kaldes

(32) Audoenus in vita Eligii ap. Dacherium T. 2. p. 93.
(33) Ap. Canis. T. 2. Part. 2. p. 244.
(34) In Ludw. Würtz. Gesch. præf. p. 349.
(35) H. Long. l. 2. c. 15. p. 785.
(36) Ap. Canis. T. 3. Part. 1. p. 331. in vita Henrici a Zevifaltach.

des efter dem, vilde være overflødigt, da det er en bekiendt Sag. Mærkeligt er det, at det Alemaniske Navn hverken nu er, eller i umindelig Tid har været, og maaskee aldrig brugt i Tydskland, og at Franske derimod kalde alle Tydske Allemans, og hele Tydskland Allemagne, uden al Tvil fordi de af det Tydske Folk vare en vis Tid det mægtigste, og dem nærmest.

§. III.

De nyeres Meninger om Sueverne.

Nu vil jeg efter Sædvane anføre nogle af de nyeres Meninger. Cluverius (37) holder for, at i de senere Tider fra det 3 Sæculo af, kaldte Romerne alene Hermundurerne Suever, fordi de boede dem nærmest, da de derimod gave til de andre Sueviske Folk deres egentlige og rette Navne, Marcomaner, Qvader, Langobarder. Nu er jeg og af den Tanke, at Hermunduri have ei været en ringe Part af de Suever, som nedsatte sig i Schwaben, men jeg seer ingen Grund til at udelukke Semnoner, Lygier, Burier, Marsigner, allerheldst deres Navne og efterhaanden forsvinde, og Slaviske Folk siden findes boende i deres gamle Lande, hvortil kommer at man finder dem i det 2 og følgende Sæculis at have trænget frem til Donau. Vil man sige at deres Tal haver været for stort til, da de besadde saa store Lande, at lade sig nøye med et saa maadelig stort Land, som Schwaben, saa svarer jeg dertil, at de i Middel-Alderen vare udbredde videre i de Lande, som ligge omkring Schwaben, særdeles i dem, som nu udgiøre den Schweitzerske Stat, men at de efterhaanden have tabt det Sueviske Navn, og at mange af dem droge til Spanien. Naar han derimod paastaaer stor Forskiæl imellem Suever og Alemaner, og vil at de første have ei rykket ind i Schwaben, men forhen boet i Frankenland, forend

(37) Germ. ant. l. 3. c. 28. p. 108 — 112.

de sidste havde forladt gandske Tydskland, saa har han aldeles Uret; Det vilde vel og have faldet ham vanskeligt at sige, hvor Alemani begave sig hen. Jordan (38) leder det Suevisle Navn af at svæve. Mærkeligt er det at den Frankiske Konge Theodebertus skriver i et Brev til Keiser Justinianum (39), at det Norsavisse Folk haver givet sig under ham, efter at han havde undertvunget Thüringer. Efter Navnet at domme, saa har det meest Lighed med Suaver, og boede der i gamle Dage ogsaa nok Suaver nord paa i Tydskland, saa det derfore gierne er mueligt, at der og kan have boet Suaber paa de Kanter i det 6 Sæculo, allerheldst Historien fra de Tider er meget ufuldkommen. Men dog bliver det vel et forgiæves Arbeyde, at ville med endeel nyere (40) fastsætte, hvor disse Nor-Suavi egentligen have boet. Udi det Halberstadiske forekommer et Swabigou ved Floden Bode, hvor rimeligvlis de Suaber have boet, som den Austrasiske Konge Sigebert tillod at beboe det Land, hvilket de Saxer havde forladt, som med den Langobardiske Konge Alboin droge til Italien; og disse Suaber have maaskee været Nord-Suaber. Wachter (41) udleder deres Navn af det Ord Schweif, fordi de bunde deres Haar op med en lang Svands. Han skiller tilligemed heel vel imellem de virkelige Suever, og de Suever, som kun kaldtes saa for denne Skiks skyld. En Anonymus (42), som dog vel ei er meget gammel, og i det høyeste fra det 13 Sæculo, siger at Sueverne ginge for Hunger ud af Sverrige, landede ved Slesvig, plyndrede dette Danske Land, ginge over Elven, hiulpe Frankerne til at undertvinge Thüringerne, og satte sig deels

(38) Orig. Slav. p. 7.

(39) Ap. Du Chesn. T. 1. p. 862. Bouquet Scr. Gall. t. 4. p. 59.

(40) Grupens orig. Germ. t. 2. p. 399. Abels Sächs. Alt. p. 89 — 98.

(41) Gloss. v. Schwaben col. 1478 — 1480.

(42) Ap. Goldastum in Scr. rer. Suev. p. 1 — 3.

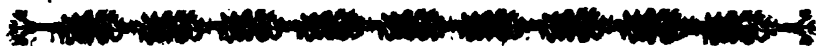
deels ned i Slutningen ved Unstrut, og deels i det Land, som efter dem blev kaldet Schwaben. Men enhver indseer vel, at hvad Witichindus har fortalt om Saxerne, det har denne ubekiendte henfort til Sueverne. Felix Faber (43), som har skrevet i Slutningen af det 15 Sæculo, leder derimod de Svenske fra Sueverne, som han i de ældste Tider lader beboe Nord-Tydskland, og Schweitzerne ligeledes, hvilket sidste tildeels er ret, undtagen at han og vil lede deres Navn fra dem. Alle de Folk som nu beboe den Schweitzerske Republique, stamme uden Tvil forst fra Celter, og i sær fra Helvetier og Rhætier, dernæst fra Romere, og endelig fra Tydske, og i sær fra Burgundier og Suever, eller Alemaner. At jeg nu skal forbigaae, at der i senere Tider ere komne Franske og Italiener der ind. De Guignes (44) vil, at et Folk langt oster fra i Asien, kaldet Ssu, er kommet til Mavuarennahar, og har siden gaaet nord paa i Europa, og antaget de nordlige Folks Sæder, og endelig blevne bekiendte under Navn af Sueber. Men herudi kan man lidet fæste Troe til ham, thi han er ikke gladere, end naar han kan faae fore alle Folk fra China, og dets Naboelaug. Grupen (45) haver samlet meget om Nord-Sueverne. Hvo der haver Lyst til at vide mere om Sueverne, kan eftersee de neden under anforte Skribenter (46).

(43) Ib. p. 24 & 25.
(44) T. 1. part. 2. p. 326.
(45) Orig. Germ. t. 2. p. 395 — 432.
(46) Arpi Them. Cimbr. p. 149 — 153. Becani orig. p. 620 — 622. l. 6. Meier Annal. Fland. l. 1. in Scr. Belg. t. 1. p. 6. Du Bos H. de la Mon. Franç. t. 2. p. 407. Miller de Suevorum priscis in Germania sedibus in Wegelini thes. rer. Germ. t. 4. p. 504 — 512. Brechenmacheri not. Sueviæ ant. ib. T. 1. p. 65 — 221. Bünaus Teut. Hist. Th. 1. p. 32 u. 33. Th. 2. p. 830 — 838. Anchersen de Suevis. Ej. Hertha p. 63. 78. 94. 101—103. Mascov. Ges. d. Teut. Th. 2. p. 182. App. p. 152 — 158. Lazius de Gent. migr. l. 8. p. 443 — 617. Schoepflin in Alsatia, multis in locis.

IV. Ca-

IV. Capitel.

Om Alemannerne.

§. 1.

Boede først ved Main-Strømmen.

Dio (1) er den ældste Skribent, som nævner dem, og kalder han dem Alambani; Han beretter under Caracallo, at han foregav at være kommet dem til Hielp, at han lod opføre adskillige Casteller i deres Land, at han paa en forræderisk Maade dræbte dem, ved at foregive, at han vilde tage deres Ungdom i Sold; At deres Hustruer svarede, at de vilde heller døe, end være Trælle, da han satte det i deres egen Magt, at de alle siden, efterat de vare blevne solgte, toge Livet af sig selv, og at nogle dræbte tilligemed deres egne Børn, og endelig at dette Folk roste sig af at have forgiort ham, og giort ham rasende ved Hexerie. Spartianus (2) vidner, at han kaldte sig Alemannicus, fordi han havde overvundet dette Folk. Victor (3) siger, at han tæt ved Mainstrømmen overvandt det talrige Folk Alemannerne, som figtede ypperligen til Hest. Ved at overveye disse og følgende Stæder, er jeg faldet paa de Tanker, at det Alemanniske Navn er først opkommet ved Mainen, og det ventelig en god Tid for Caracalla, omtrent i Midten af det 2 Sæculo, og det først ved det adskillige Personer af endeel der boende Folk have traadt For-

(1) L. 77. p. 1299 — 1301.
(2) In Caracallo c. 10. p. 419.
(3) In Cæsar. p. 272.

Forbund sammen, nemlig Mattiaci, Catti, Usipii (4), og maaskee Juthungi, hvortil siden i Slutningen af det tredie, og Begyndelsen af det 4 Sæculo have slaget sig Suevisle Folk, Semnoner, Lygier, Burier, Hermundurer, og kunde de let udbrede sig sønder paa, ved det Landet imellem Rhein, Main, den Hercyniske Skov og Alperne, var deels en Ørk, kaldet den Helvetiske, og deels beboet af fattige og forløbne Gallier (5). Eusebius (6) skriver, at da Gallienus overlod sig til al Wellyst, fulde Alamanni ind i Italien, efterat have plyndret Gallierne, hvilke Posthumus dog befriede fra de omliggende Barbarer (7), og tales der da om Alemannia og Germania (8). Zonaras (9) fortæller, at Gallienus overvandt med 10000 Mænd 30000 Alamaner ved Meiland. Victor (10) beretter, at Claudius overvandt en stor Mængde Alemanner ei langt fra Lacu Benaco ɔ: Lago di Guarda i det Venetianske, saa at neppe den halve Deel blev tilovers.

§. II.

Zosimus (11) vidner, at Keiser Aurelianus vendte fra Pannonien tilbage til Italien, da han fik at høre, at Alamaner og deres Naboe Folk vilde falde ind i Italien, hvorover han frygtede for Rom selv, og dræbte han da mange 1000 Bar- *Udbredede sig i Schwaben.*

(4) Bernhard Alt. d. Wetterau. p. 55.
(5) Taciti Germ. c. 28 & 29. Ptolemæus l. 2. c. 11. p. 57.
(6) P. 47. Scalig. Victor de Cæsar p. 287. Eutropius l. 9. c. 6.
(7) Pollio in Gallieno c. 4. p. 716. 749. 751. 752.
(8) Id. p. 755.
(9) C. B. t. 10. part. 1. l. 12. p. 477.
(10) Epit. p. 91.
(11) L. 1. c. 49. p. 76 & 77.

barer ved Isters yderste Ende. Vopiscus (12) vidner, at Probus drev Germaner og Alemanner langt fra Rhinen, at han jog Germaner ud af Gallien, som de efter Posthumii Død havde besiddet, tog 60 Stæder fra dem i Gallien, dræbte næsten 400000 af dem, jog de øvrige over Necar og Alba, (en Biergstrækning i Tydskland (13), og ei den berømte Flod Elven), bygde Romerske Stæder og Fæstninger i deres Land, formaaede 9 af deres Konger af adskillige Folk til at kaste sig for hans Fødder, udtog 16000 af deres unge Mandskab til at bestyrke sin Krigshær med, og giorde endelig Forbund med dem imod de længere bort liggende Folk. Nu kommer vel alt dette ei just Alemannerne alene ved, men og Franker og flere Folk, imidlertid viser dog Stædernes Beliggenhed, at de have havt en stor Part derudi, og at de have boet indtil Neckar. Ved samme Tid siger han om Proculo, at han havde Fordeel imod Alemannerne, som paa den Tid endda kaldtes Germani, og det alene ved at føre Krig imod dem ved smaae Partier, og Streiferier. Theophanes (14) taler ved Aar 288 om det store Slag, som Keiser Constantius holdt mod Alemannerne, hvilke han trende gange der kalder uretteligen Alaner, og vidner, at der blev 6000 af dem, (hvilket er meget rimeligere end 60000, som andre og ældre Skribenter har). Dette Slag skeede i Gallien. Zonaras (15) har om Alemannis det samme, som Theophanes, undtagen at han sætter 60000. De Krige som Alexander Severus, og Maximinus førte ved Mainen, og i Egnen af Maynz, maae og efter Beliggenheden være førte imod Alemannerne.

Carolo III.

§. II.

(12) In Probo c. 12—15. in Proculo p. 968.
(13) Eccard. Fr. orient. l. 1. c. 13. p. 15.
(14) C. B. t. 6. p. 4.
(15) C. B. t. 10. part. 1. c. 12. p. 484.

Mamertinus (16) vidner, at Keiser Maximianus Herculius overvandt ved Hunger Burgundier og Alemaner, som truede at ødelegge gandske Gallien. De Konger Genebon, som fik Riget igien af bemældte Keyser, og som kom med sit gandske Folk til ham, og Esatech, som først fik et Rige ved ham, have formodentligen været Alemaniske; Og paa deres Bekostning er det vel og, at Rhætiens Grændser bleve da udvidede. Noget efter er det vel skeet, at Burgundierne bemestrede sig, dog med stort Tab paa deres Side, Alamanernes Land, og at Alamanerne satte sig i Stand til at tage det igien. Eumenius (17) beretter, at Keiser Constantius fangede det grumme Folks Konge, og plyndrede og næsten ødelagde Alamanien fra Rhinens Broe indtil den Guntiensiske Overgang over Donau, (hvorved uden Tvil forstaaes Floden Güntz, som imellem Ulm og Leck-Floden falder i Donau), og ved den Leilighed er det vel og, at samme Keiser udstrakte Germaniens (det Romerske nemlig) og Rhætiens Grændser til Donaus Udspring, og at Alamanien saa ofte blev sønderttraadt. De største Seyervindinger erholdtes ved Vindisch i Canton Bern, og ved Langres i Champagne, hvoraf kan sees, hvor vidt dette Folk havde trængt frem. Eutropius (18) siger, at Constantius blev ved Langres først overvundet, men havde siden den Lykke samme Dag at dræbe 60000 Alamanner. Naar jeg retteligen overveyer alle disse anførte Stæder og Skribenter, saa synes mig, at det er unægteligt, at Alemanni have alerede besiddet det

 meste

(16) Paneg. 1. c. 5. p. 9. c. 10. p. 17. Pan. 2. c. 5. p. 33. c. 17. p. 52.

(17) Pan. 4. c. 2 & 3. p. 86—88. c. 10. p. 97. Pan. 6. c. 4. p. 140. c. 6. p. 142 & 143.

(18) L. 9. c. 15.

meste af det nu værende Schwaben, i det mindste fra Midten af det 3 Sæculo, og Spørsmaal om ei allerede Suevifke Folk havde slaget sig til dem, siden de vare saa talrige og mægtige, og man dog finder i det 4 Sæculo unægteligen Suever iblant dem. Særdeles troer jeg det om Narisci og Hermunduri, der forhen vare deres Naboer i Frankenland, og i hvis Sted, særdeles de sidstes, man i dette Sæculo finder Burgundier, hvorvel jeg der-hos ei vil nægte, at endeel Hermundurer kan have trukket sig længer øster paa henimod Pannonien og Dacien.

Sæculo IV. I det fierde Sæculo finder jeg at Necker-Floden kaldes den Barbariske (19), (uden Tvil alene fordi Alemaner boede ved den), og at Bructeri, Chamavi, Cherusci, Vangiones, Alamani, Tubantes, først hver for sig, og siden samlede i eet Forbund bekrigede Constantinum, som først hemmeligen selv udspeydede dem, og siden overvandt dem alle i eet Slag (20). Ved disse mærkværdige Ord om et Forbund imellem saa mange Folk, tænker jeg at deres Mening meget bestyrkes, som holde for at Alemaner, Franker, Saxer, Thüringer ei ere alene ved Krig blevne saa mægtige, men og ved det at mange andre Folk traadde i Forbund med dem imod deres fælles Fiender Romerne, og at de siden bleve ved at føre Navn i Almindelighed efter det mægtigste Folk iblant sig, hvorvel de under sig beholdte længe deres egne særdeles Navne. Ved Aar 318 haver man Kobber-Mønter af Constantini Søn Crispo, hvorpaa staae, Alamannia devicta, og Alamannia capta, og ved samme Tid en Guld-Mønt af den unge Constantino, med Omskrift, Gaudium Romanorum, med Forestilling af et Fruentimmer, som græder, og vender sig fra

(19) Eumenius Pan. 6. c. 14.

(20) Nazarius Pan. 9. c. 18.

fra en Tropæe, og med Underskrift, Alamannia, og ligeledes Kobber-Monter af ham, med Omskrift, Alamannia devicta (21). Under den yngre Constantio finder jeg, at de tvende Alamanniske Konger og Brodre Gundomadus og Vadomarius jævnligen streiffede ind paa Grændserne af Gallien; at de hindrede Constantium i at gaae over Rhinen ved Basel, og at hans Anslag bleve dem aabenbarede ved de Alamanner, som tiente i hans Krigshær, og vare fornemme Mænd, hvorpaa Fred og Forbund blev giort; Men at der kort efter opkom paa nye Krig med Lentienserne, hvilke vare nogle Alamanniske Pagi, og plyndrede Grændserne, hvorover Keiseren begav sig til Rhetien, og sendte en af sine Generaler til Boden Soe, for strax at give sig i Kast med Barbarerne (hvoraf kan sees hvor vidt Alamanni da strakte sig), hvor han i Forstningen leed nogen Skade, men siden tilfoyede dem storre (dog jeg vil forbigaae at opregne alle de Krige, som Romere og Alamanner have fort sammen, og alene lade mig noye med at anfore hvad som kan vise hvilke Folk, og hvor mægtige Alamanni have været, saa og hvordanne Sæder de have havt). Dog det varede ei længe forend Alamanni som en Flod overfvømmede Gallien, og odelagde Byen Coln, og er det nok ogsaa ved dette deres Indfald skeet, at Aventicum laae alerede ode i Ammiani Tid. De indtoge Autun, Strasborg, Zabern, Worms, Speyer, Maynz, og beboede Egnen deromkring, saasom de skyede at boe i Byer, og vare da adskillige Folk forbundne sammen imod Romerne. Da skeede der og at Sueverne fulde ind i Rhetien (atter et Beviis, at de med Alamanner beboede Schwaben, eller rettere, at de vare fornemmeligen de, der kaldtes

Aar 345.

Aar 355.

Aar 356.

(21) Mediobarti numism. Imp. Rom. ex edit. Argelati p. 473 — 475.

tes Alamanni). Et Beviis paa Alamannernes Dristighed er dette, at de snege sig midt imellem tvende Romerske Krigshære, som stode ved Rheims og ved Basel, og trængde frem til Lion, som de plyndrede. De havde og i Besiddelse de smaae Øer i Rhinen (ved Elsas), og vidste at forsvare sig ved at giøre Forhakker af Træer. De Alamanniske Konger vare da, Chnodomarius, Vestralpus, Urius, Ursicinus, Serapio, Suomarius og Hortarius, som havde samlet al deres Magt sammen ved Strasborg. Af disse havde den første giort de største Bedrifter, og meest plyndret i Gallien, og var han og Serapio, hans Broders Søn, de mægtigste iblant deres Konger. Ammianus kalder da Alamannerne talrige Folk. De tvende forhen nævnte Konger, og deres Folk, som havde giort Fred med Keiseren selv, sadde dog da stille, og rørte sig ei imod Cæsar Julianum, som anførte den Romerske Krigshær. Skribenten kalder Alamanner ved denne Leilighed Germani, og vidner at de mesterligen vidste at stille Fodfolk iblant deres Ryttere imod Romernes Rytterie, hvilke Fodgiængere krøbe langs Jorden, og stakke de fiendtlige Heste ihiel under Bugen. Bemældte Serapio, hvis rette Navn var Agenarich, var bleven kaldet saaledes af sin Fader, som havde længe opholdt sig i Gallien, og der lært nogle hemmelige Græske Konster (af hvilket mærkelige Sted sees, at man ei for visse fremmede Navnes skyld, som forekommer under Alamanner &c., maae strax slutte, at der have været fremmede Folk iblant dem, da saadanne Navne kan være givne ved mange Leiligheder, naar man ellers kun vist veed, og de fleste Navne ellers vise det, af hvad Folkefærd saadant Folk er). Foruden ovenmeldte to Konger bestod den Alamanniske Krigshær af fem andre Konger, af ti Kongelige Personer, af mange Fornemme, og af 35000

Bevæb-

Bevæbnede, som vare samlede af adskillige Nationer, deels for Sold, og deels ved Løfter at hielpe dem igien (herved gior denne saa troværdige Skribent de store Tal, som endeel andre Skribenter have i den Alamanniske Historie, meget mistænkte). Disse Kongelige Personer og Konger stege ned af deres Heste, saasnart Fodfolket begiærte det. Udi det store paafølgende Slag flagrede Alamannernes løse Haar mere end sædvanligen (hvoraf man maae slutte, at de enten ei nær alle have været Suever, eller og [at] Sueverne have da forladt den Skik, at binde deres Haar op i en Knude). Deres Konger stridede selv, omgivne af de Fornemme, og havde Alamannerne Fordeel deri, at de vare større og stærkere, og heftigere end Romerne. Endeel af dem kunde ogsaa svømme. Kongen Chnodomarius blev fanget, og hans Følge, bestaaende af 200 Personer, og tre af hans fortroligste Venner overgave sig derpaa frivilligen, thi de vilde døe med ham, og udstaae samme Skiæbne som han. Julianus erholdt her en herlig Seyer, og tugtede han siden dygtig Alamannerne. Ved Maynts gik han over og ind i deres Land, hvilket foraarsagede, at deres Krigshær flyede over Mainen for at hielpe deres egne. Deres Huse vare da temmelig got bygde efter Romersk Viis; Og havde de Gange under Jorden, hvori de lurede for at giore Udfald paa Romerne. Et gammelt Castel, som Trajanus forhen havde bygget i Alamannernes Land, blev da sat i Stand igien (hvoraf jeg dog ei tor slutte, at det Alamanniske Navn haver allerede været til under Trajano, men troer snarere at Autor kalder det, hvor andre Folk da boede, saa, fordi Alamannerne boede der i hans Tid). Af et Felttog, som Julianus giorde imod de Saliske Franker og Chamaver, og af det at han da befæstede tre Casteller ved Maas-Strommen, og derpaa gik over Rhinen ind i Alaman- Aar 358.

Alamannernes Land, skulde jeg snart slutte, at der havde boet Alamanner ved Nord-Rhinen. Man seer og af dette Feittog, at hver Alamannisk Konge haver havt sit Land for sig, og synes
Aar 359. det næsten, at hver anseelig Pagus haver hast sin Konge. Man finder da, at adskillige i den Romerske Krigshær forstode Barbarernes Tungemaal. Endeel Stæder, hvoraf to ere ubekiendte, Castra Herculis derimod synes, at have ligget ei langt fra Niemegen, og de andre vare Nuys, Bonn, Andernach og Bingen, hvis Mure vare forfaldne, bleve da besatte af Juliano, (hvoraf man kan see hvor høyt Alamanni have boet op i Tydskland, hvorvel jeg ei nægter, at jo nogle af disse Stæder kan have været indtagne af Frankerne). Kong Suomarius synes da at have havt sit Land ved Rhinen, ei langt sønden fra Maynts, og Hortarius noget længre hen, ligesom de Brødre Macrianus og Hariobaudes hehne ved Frankenland, hvor Grændse-Stenene vare imellem Burgundier og Alamanner, hvorom jeg har talet i den Burgundiske Historie, og Vadomarius henne ved Basel. Ved denne Leilighed kaldes Alamannerne et meget stridbart Folk, og berettes, at de gave sig undertiden i Romersk Tieneste, paa Vilkaar
Aar 360. aldrig at blive førte over Alperne. Alle Alamanner fra Vadomarii Pago af begyndte paa nye at plyndre Rhætiens Grændser. Sanctio, nu Seckingen, tilhørte da Romerne (hvoraf sees, at Romerne havde endda nogle Stæder norden for Rhinen), og
Aar 361. de Martianske Skove laae ved Ister (22) (i Schwaben). Zosimus (23) skriver, at Franker, Alamaner og Saxer havde indtaget

(22) Ammianus Marcellinus l. 14. p. 23—25. l. 15. p. 36—39. 47. 50. 54. l. 16. p. 59. 60. 61. 72. 73. 75. 76. 78. 79. 80—88. l. 17. p. 99—101. l. 18. p. 114—117. l. 20. p. 158. l. 21. p. 381 188.

(23) L. 3. c. 1. p. 234.

taget 40 Romerske Stæder ved Rhinen, hvis Antal Julianus (24) selv forøger til 45, foruden Taarner og Casteller, og vidner tilligemed, at de Germaniske Folks Grændser strakte sig fra Rhinens Udspring og til Oceanum, og at de Romerne nærmest boende vare kun 300 Stadier fra Rhinen, men at de havde udi Gallien ødelagt et Land, som var tre gange saa stort (hvoraf man kan med Vished slutte at Alemannernes og Frankernes Lande have ei været brede, eller strakt sig ret langt ind i Tydskland, som og bekræftes derved, at de havde bag ved sig Vindelicien, Burgundier, Thüringer og Saxer; Imidlertid haver dog Julianus ogsaa meget formeret Størrelsen af det ødelagde Land). Hieronymus (25) i Eusebio skriver ogsaa at Julianus overvandt ved Strasborg en stor Alamannisk Krigshær. Paa et andet Sted nævner han Alemaner iblant de mange Folk, som i hans Tid ødelagde Gallien.

Under Valentiniano I. finder jeg, at Alamanni fornyede Krigen fordi de Gaver, som de finge af Romerne, vare ringere og slettere end de sædvanligen pleyede at være; og trængde de da ind til Chalons. Ved denne Leilighed siger Ammianus, at de giorde deres Haar røde efter Sædvane (hvoraf kan sees, at den røde Farve, som de Nordiske Folks Haar havde, ei just altid var naturlig, men de vilde gierne have dem røde, for efter deres Tanker at see des skrækkeligere ud). Den Alamanniske Kongelige Person Rando overfaldt da Mayntz, og plyndrede den; Og den Alamanniske Konge Vithocabius, Vadomarii Søn, blev paa en Forræderisk Maade myrdt af en af sine egne Folk, som vare dertil underkiøbte af Romerne, (hvilket viser hvor stor Frygt Romerne

Aar 364.

Aar 365.

Omtrent Aar 369.

(24) Op. p. 279 epist. ad Athen.
(25) Scalig. p. 48. op. t. 1. p. 93.

merne bare for dette Folk). Paa samme Tid brændte Romerne Grøden af paa Marken i Alamannien, (hvoraf sees at Alamanni lagde sig efter Agerdyrkning). Valentinianus lod ellers befæste al Rhinens Løb fra Rhetien af og indtil Havet, ved at lade istandsætte de gamle Befæstninger, og ved at opreise nye, endog paa hiin Side Rhinen paa barbarisk Grund; Og finder jeg da, at Romerne have endnu havt en Fæstning ved Necker (hvilket viser, at Grændserne have i de Egne ei været reent bestemte, og at snart Romerne, snart Barbarerne have udvidet dem).
Aar 370. Aar 370 ophidsede Valentinianus Burgundierne imod Alamannerne, men uden Virkning, som jeg har fortalt i den Burgundiske Historie. Ved denne Leilighed kaldes Alamanni et grumt Folk, som fra sin første Begyndelse var ved mange Tildragelser ofte bleven svækket, men som ligesaa ofte tog saaledes til igien, at man skulde tænke, at det i mange hundrede Aar havde ei lidt noget. (Heraf slutter jeg at Alamanni have ofte faaet Tilstød af andre Folk, som begiærligen have søgt til dem, fordi de laae paa Grændserne af saa rigt et Land, som Gallien). Burgundier og Alamanner trættedes ellers ofte sammen om Grændsen og Salt-Stæder (hvoraf jeg slutter, tagende det forrige om Capellatium eller Palas til Hielp, at disse Salt-Kilder have været i Schwäbisch Hall, hvor de endnu findes). Dog bleve ved denne Leilighed mange Alamanner fangede af Romerne, som fra Rhetien af havde angrebet dem, og sendte til Italien, hvor de finge frugtbare Egne ved Po at beboe. Valentinianus giorde siden Indfald
Ved Aar 372. i den Alamanniske Konges Macriani Land, som var bleven meget mægtig, kom til de Mattiaske Vande (det er varme Bade ved Wisbaden noget norden for Maynz, hvoraf sees at de saa kaldte Mattiaci, som vare i ældre Tider de fornemste iblant Catterne,

og nu regnedes til Alamanner, strakte sig lige til Maynen, og boede ei alene omkring ved Marburg, som var det egentlige Mattium, og heraf sees ogsaa at Alamanni have strakt sig ind i Hessen) og ødelagde Landet paa 50000 (almindelige) Skridt. Han satte da ogsaa en ved Navn Fraomarium til Konge i Macriani Sted over Bucinobanterne, et Alamannisk Folk lige over for Maynts, men flyttede ham kort efter over til Britannien, saasom den Pagus, han regierede over, var ved sidste Indfald bleven næsten ødelagt, og giorde ham der til Tribunus over en Mængde tapre Alamanner. Bitheridum og Hortarium, som vare Primates af samme Folk, lod han ogsaa anføre endeel Krigsfolk (heraf kan sees at Alamanni besadde endda Lande norden for Maynen, og at Catterne maae have hørt til dem, hvilket bestyrker min Sætning, at de egentligen have først begyndt der, saasom det er klart at Landet sønden for Maynen ned til Helvetien tilhørte Romerne i det 1 Sæculo, hvad det end har giort i det andet; Da man og ei finder at andre Folke-Slag have siden blandet sig med Suever og Alemaner, saa at man haver Grund til at troe, at det nu værende Schwabiske, af hvilket man dog haver Skrifter fra det 8 Sæculo, er det rette gamle Suevisle, saa kan man heraf slutte, at Catterne have fra de ældste Tider hørt til den Herminoniske eller Suevisle Stamme, og at følgelig Cæsar haver havt Ret i at giøre dem til Suever, thi hans Suever kunne ei vel være andre end Catterne). Denne mægtige Macrianus giorde noget efter Fred med Valentiniano, og holdt den ogsaa ubrødeligen indtil sin Død, men omkom udi Francia, da han uforsigtigen paa det grueligste plyndrede det, ved den stridbare Konges Mallobaudis Krigs-List. (Altsaa have Alamannia og Francia den gang grændset sammen, og da man ei veed, at

Francia haver paa de Tider strakt sig ved Rhinen stort sønden for Betau og Zutphen, saa maae Alamanni have strakt sig saa langt nord paa, hvilket tiener til at bekræfte Hieronymi (26) Udsigende, at Franker boede imellem Alamanner og Saxer). At Macrianus undgik Burgundiernes Hænder (27) haver jeg forhen fortaalt i den Burgundiske Historie. (Da nu Macrianus havde sit Rige i Hessen, saa tiener det til at stadfæste, at Burgundierne have da boet i Frankenland. Der synes ellers ligesom hver anseelig Alamannisk Pagus haver da næsten havt sin Konge, ligesom Poeta Saxo siger om Saxerne i senere Tider: Quot pagi, tot fere Duces).

Under Gratiano finder jeg at den Alamanniske Pagus Lentiensis, som grændsede til Rhetierne, giorde Indfald der, og gik over den frosne Rhin. Alamannerne beskrives da som hurtige og gesvinde; og siges da, at de samlede af alle Pagis 40000 sammen, eller som nogle foregave 70000, for at giøre Gratiani Bedrifter større; men han overvandt dem ved Strasborg saaledes, at man holdt for, at af den heele Hob reddede sig kun 5000 ved Flugten; Og maatte Lentienses derpaa give af deres beste Ungdom til Krigstieneste (28). Hieronymus (29) udgiver Antallet kun for 30000. Arnobius (30), som skrev ved Aar 303, vidner at der da allerede vare Christne iblant Alamannerne.

Aar 378.

I det

(26) Op. t. 1. p. 246.

(27) Am. Marc. l. 26. p. 316. l. 27. p. 334. 349. 350. l. 28. p. 366. 376. 377. l. 29. p. 397. 398. l. 30. p. 418. 429.

(28) Amm. Marc. l. 31. p. 453—455.

(29) In Scalig. Euseb. p. 177.

(30) L. 1. p. 9.

I det femte Sæculo nævner Julius Orator (31) Svæber og Mannii, hvilke sidste skulle uden Tvil være Alamanni, og sætter han dem mellem Marcomaner og Heruler, hvilket er urigtigt. Æthicus (32) nævner og Suever og Alamanner, hvilke sidste han sætter mellem Franker, som er rigtigt nok, og Tolosanter ɔ: Indvaanerne ved Tolouse, som er gandske urigtigt. Procopius (33) siger, at Svaber og Alamaner boede neden for Thoryn- ger, vare mægtige Folk, og fra gammel Tid af Frie (og maae det vel mærkes, at han føyer Svaber og Alamanner sammen, og at han skriver det første Folk saaledes). I notitia imperii (34) sættes Cohors nona Alamannorum Borgoseveri sub dispositione Ducis Thebaidos. Borgoseveri forklarer Pancirollus at betyde vicus Severi. Videre siges: Ala prima Alamannorum Neiæ, Cohors quinta pacata Alamannorum Quenathæ sub dispositione Ducis Phoenices, hvilke Stæder laae alle i Ægypten. Man finder og nævnet udi Romersk Tieneste: Mattiaci seniores, og iblant de 18 Auxilia Palatina, Buccinobantes og Mattiaci juniores, (hvilke begge vare Alemaniske Folk). Udi dette Sæculo nævnes en Alamannisk Konge Gibuldus, som havde stor Ærbødighed for S. Severinus, og besøgte ham i Passau, hvorhen bemældte hellige Mand ofte kom for Alamannernes jævnlige Anløb, udi hvilke de noget efter plyndrede Noricum, saa at Indvaanerne af Qvintana (ved Donau i Vindelicien) forlode Byen af Frygt, men kort efter bleve Alamanni slagne af Indvaanerne i Passau; Og ei længe efter finder man at de og Thuringi streiffede lige til Lorch

Sæculo V.

Omtrent Aar 470.

N 3

(31) P. 13.
(32) P. 44.
(33) C. B. t. 2. p. 23. B. G. l. 1. c. 12.
(34) F. 90. p. 1. f. 91. p. 1. f. 95. p. 1 & 2. f. 21. p. 1. f. 27. p. 2. f. 30. p. 1 & 2. f. 31. p. 2.

werch (35) og ere disse Eingiwelser ved Aar 470 og derefter. Gregorius Turonensis (36) siger tydeligen, at efter Vandaler droge Suevi, det er Alamanni, afsted til Spanien, og beskriver han hvorledes den Frankiske Konge Chlodoveus overvandt og
Aar 496. ihielslog den Alamanniske ved Tolbiacum, nu Zülpich i det Jülichske, siger at Krigen var mellem Franker paa den ene Side og Suever og Alamanner paa den anden, hvorpaa dette Folk underkastede sig ham. Dette skeede Aar 496. Han henforer og til det tredie Sæculum og til Valeriani og Gallieni Tider den Alamanniske Konges Chroci grumme Indfald i Gallien, som andre henføre til det femte Sæculum, og beretter hvorledes han ødelagde Auvergne, og blev ved Arles fanget og omkommet. Fredegarius (37) henforer Chroci Tog til Honorii Tid, og kalder ham Vandalernes Konge, og siger at Suever og Alaner fulgte og med ham i Slaget. Ved det foranforte, at Slaget mellem Alemanner og Franker skeede i det Julichske, stadfæstes, at Alemannernes Grændser have gaaet meget høyt op imod nord. Og fra den Tid af stod Suevien og Alemannien meget længe under de Frankiske Konger, indtil det siden kom under de Tydske eller Saxiske, og haver siden altid hørt til Tydskland. Mærkeligt er det, at i den Burgundiske Lov (38), givet af de gamle Burgundiske Konger i det 5 og 6 Sæculo, mærdnes, at om en andens Slave bliver igienkiobt fra Alamannien, saa, thi deraf sees,

(35) Eugippii vita S. Severini ap. Velf. c. 19. p. 650. c. 25. p. 653. c. 27. p. 654. c. 31. p. 657.

(36) Edit. Ruin. l. 2. c. 2. col. 44. c. 30. col. 82. l. 1. c. 30. col. 25. c. 32. col. 26. c. 37. col. 94. Hincmar in vita Remigii ap. Du Chesnium t. 1. p. 586.

(37) Ib. col. 711.

(38) Ap. Lindenb. Tit. 56. §. 1. p. 298.

fles, hvilket endelig og Romerske Navne stadfeste, og Landene have dog allerede da fort Navn efter Folkene, hvorvel Kongerne i deres Titler snarere kaldte sig efter Folkene, end efter Landene. Da Clodovæus overvandt Alemannerne, toge mange af dem Flugten til den Ost-Gothiske Konge Theodericum i Italien (39).

Agathias (40) skriver, at den Frankiske Konge Theodebertus, Clodovæi Søn, undertvang Alamanerne; at de tvende Brødre Leutharis og Butilinus, Alamanner, som anførte deres egne Landsmænd, ginge mod deres Herres den Frankiske Konges Theodebaldi Villie til Italien. Alamanni havde tilforn været undertvungne af Theoderico, de Ost-Gothers Konge, (hvilket dog kun bør forstaaes om den Deel af dem, som grændsede hen ad mod Italien), men i den bedrøvelige Gothiske Krig bleve de undertvungne af Theudiberto. Her beskrives ogsaa deres hedniske Gudstieneste, hvorledes de dyrkede Træer, Floders Fald, Høye og Skove, og ofrede Heste og mange andre Dyr til dem ved at afskiære dem Hovederne. Den Italienske Skribent Asinius Qvadratus (som synes at have levet i Midten af det 3 Sæculo) anføres at skrive, at de bestode af adskillige og blandede Folk, som og deres Navn gav tilkiende. (Og siden han baade er en gammel Skribent, og desuden skal have skrevet skarpsindig om de Germaniske Sager, og endelig fordi hans Udsigende stadfæstes ved alle andre Skribenter, saa bør han vel staae til troende). Hermanus Contractus (41) under Aar 612 skriver, at Bregentz laae i Alamannia, og at Alamanni tilhørte den Austrasiske

Sæculo VI.

Sæculo VII.

(39) Cassiod. Var. l. 2. ep. 41. Ennod. Paneg. ap. Sirm. t. 1. col. 1608. Agathias l. 1. C. B. t. 3. p. 13.
(40) C. B. t. 3. c. 1. p. 11. 13 & 14.
(41) Ap. Canis. T. 3. Part. 1. p. 231.

frankiske Konge Theodeberto, som tog Elsas med Magt fra sin Broder, ved hvilken Leilighed Alamanni plyndrede den Aventiciske Pagum, og indtil paa hiin Side Bierget Jura. Udi dette 6 Sæculo haver først den Frankiske Konge Theodericus ladet skrive Frankers, Alamanners og Bayrers Love (42) efter deres Skikke, og hvert Folk sin Lov, og hvad hedenskt han ei kunde afskaffe, begyndte Childebert siden paa at afskaffe, og Chlotarius fuldkommede det (og synes Alamannernes Love, som vi nu have, at være af ham, og Kong Dagobert fornyede siden og forbedrede alle disse Love, og gav hvert Folk sin skrevne Lov), af hvilke man kan see, at den christne Troe maae dog da have temmelig udbredet sig iblant Alamannerne, siden der i deres Lov tales saa meget om Folk, der enten vilde overgive sig selv eller deres Eyendele til Kirker. Der tales og alerede om en Dux, hvoraf sees hvor tilig Frankerne have indført iblant dem denne hos sig saa sædvanlige Betiening, saa at det er rimeligt at de strax have indført den der. Det er ellers underligt at her findes intet Tegn efter Hedenskab, som dog vel maae endda have gaaet i Svang paa de Tider; I det mindste haver jeg i den Sueviske Historie anført, hvorledes de kort forhen vare endda Hedninger ved Boden-Søe. Isidorus (43) skriver, at Alamanni ginge med Sagis ɔ: Kapper, og at de havde Navn af det de boede ved Floden Lemanum, da det dog er bekiendt at Lemanus ei er en Flod, men den nu værende Genfer-Søe, til hvilken Alamani aldrig have strakt sig. Servius (44) vil og, at de have faaet Navn af Floden Lemanno, som de boede ved, saafremt disse Ord ere af

Servio.

(42) Ap. Lindenb. c. 1. c. 2. p. 363. c. 28. p. 370. p. 399.

(43) Orig. l. 19. c. 23. col. 1301. l. 9. c. 2. col. 1006, som skal være 1042. in Goth. Ant. ling. lat.

(44) In Virgil. Georg. IV. v. 278.

Servio. Hermannus Contractus (45) antegner ved Aar 730 at Landfrid, Dux Alemanniæ da døde (46), hvilket, saavel som det der siden skal anføres, kuldkaster deres Mening, som holde for at Carolus Magnus først haver forandret regnum Alamanniæ til et Ducatum. Mere om det Suevisfe og Alemanniske Ducatu under de Merovingiske Konger haver Spener (47) samlet.

I det ottende Sæculo finder jeg ved Aar 787 antegnet, at Floden Lech haver giort Skilsmisse imellem Bayrer og Alamanner (48). Geographus af Ravenna, som haver levet i dette Sæculo, beskriver Alamaniam saaledes (49); Til Turingernes Land grændser Suavernes, som og kaldes Alamanernes, og grændser til Italien. Endeel Philosophi have beskrevet dette Land, af hvilke jeg har læst de Gothiske Philosophos Anaridum og Eldebaldum, som dog ei komme overeens imellem sig, hvorfore jeg vil opregne Stæderne i dette Land efter Anaridum. Derpaa opregner han en heel Hob Stæder, hvoraf mange ere ubekiendte, men følgende kunne igien kiendes: Langres, Besançon, Worms, Speyr, Strasborg, Basel, Costnitz, Bregentz, Zabern, Toul, Conbulantia, uden Tvil Coblentz, eller og Constantz, Treoris, maaskee Trier. Af Floder kan man kiende igien Rhinen, Mosel, Lech, Nid. Mærkeligt er det, at han siger, at Mayntz tilhørte Frankerne, hvoraf jeg slutter, at Conbulantia er snarere Constans end Coblentz. Af denne Beskrivelse er det klart, at Anaridus maae have skrevet efter at Alamannerne havde, beingtende Sæculo VIII.

(45) H. Contr. l. 5. p. 240.
(46) Hachenb. Germ. med. p. 11.
(47) Not. Germ. ant. part. 2. c. 4. not. l. p. 447.
(48) Poeta Saxo ap. Leibn. t. 1. p. 136.
(49) L. 4. c. 26.

tende sig af det Romerske Riges Svaghed, udbredet sig vesten for Rhinen vidt og bredt i Gallien, hvilket tog sin Begyndelse fra det Aar 407, han maae og have skrevet forend det Thuringiske Rige blev forstyrret, eftersom han lader Thuringer boe lige indtil Donau, ja forend det Alamanniske Aar 496; Rimeligt derfore, at han haver skrevet imellem 470 og 490, da Alamannernes Magt synes at have været paa den hoyeste Spidse, og da deres Rige maae have befattet i sig hele Schwaben, Neder-Pfaltz, Lothringen, Elsas, Sundgau, Canton Basel, Bispedommene Worms og Speyer, og det Trierske, en stor Deel af Hessen, en god Deel af Grævskabet Burgundien, og en Kant af Champagne, hvilket altsammen faldt forst ved Clodovæi og siden ved Theodeberti Seyervindinger i Frankernes Hænder, hvorfore det er at beklage, at man haver ingen udforlige Omstændigheder om saa vigtig en Tildragelse; forunderligt er det, at Alamanni kunde saa længe imodstaae Romernes Magt, ja ofte erholde Fordele over dem, og maatte derimod saa snart bukke for Frankerne. Wernerus af Rolewinck (50) mener, at Alemannernes Navn betyder saa meget som alle Folk, hele Folk, (venteligen for deres Tapperhed).

Sæculo X. Udi det tiende Sæculo finder jeg endda det Alamanniske Navn brugt af Tydske Skribenter (51), men dog saadanne, der have skrevet paa Latin; Ja i det 11 Sæculo skriver en, at Alemannia beriges ved S. Gallum (52), hvoraf sees, hvor vidt det Alemanniske Navn da strakes sønder paa, nemlig til alle dem, der

(50) Fasc. temp. ap. Pistor. t. 2. f. 70. p. 1.

(51) Anonymus in vita S. Udalrici c. 1. p. 519. ap. Vell. Fasc. temp. ap. Pistor. T. 2. p. 1.

(52) Passio Kiliani ap. Canis. T. 3. part. 1. p. 175.

der talte Tydsk. Mærkeligt er det, naar han derimod siger, at det Teutoniske Francia forædledes ved St. Kilian. Ved Francia udi Tydskland forstodes i Forstningen hvad som laae norden for Rhinen i de nu værende 7 foreenede Provincier, indtil Frisernes Grændser, og hvad som udi Westphalen, tilhørte Frankerne, siden strakte det sig ind i Hessen, og den nu saa kaldte Frankiske Kreds, som tilsidst beholdt Navnet af Francia alene; og forstaaer han ved Teutonica Francia egentlig kun dette, og kalder det, det Teutoniske eller Tydske Francia, fordi Franker og Saxer vare egentligen i de ældste Tider kun de, som kaldtes Teutones og Tydske, og ved hvilke dette Navn blev udbredet over gandske Germanien eller Tydskland. Siden nævnes vel Alemanni, men kun af Skribenter, thi Folket selv kaldte sig virkeligen Svaber, som jeg tænker de selv altid have giort. Thi at de undertiden kaldes Alemanni i Diplomata, maae man ei agte, da det fra de ældre Tider var ved Frankerne blevet en Brug, at kalde dem saaledes paa Latin, en Brug som Munkene og Præsterne, de eeneste der i de Tider kunde Latin, holdte stivt over.

Vor Saxo (53) nævner een eeneste gang Alemanni, og deres Anfører Scato, og siger, at den Danske Kong Skiold undertvang dem. Men ved nøye at læse ham er det klart, at han forstaaer ved Alemaner de samme, som han siden kalder Theutones, følgeligen enten Saxer eller Franker, det er Teutoner og Cimbrer.

§. III.

De nyeres Meninger om Alemannerne.

Men nu vil jeg anføre nogle af de Nyeres Meninger om det Alamanniske Navns Oprindelse, og et og andet dette Folk vedkom-

(53) L. 1. p. 6.

vedkommende. Schurzfleisch (54) anfører Barthii Mening af hans Noter over den gamle Poet Guillermus Brito L. 1. P. 147, at Alemanni havde intet vist Sted at boe paa, (hvilket dog igiendrives ved alt, hvad jeg nu haver skrevet). Eccard (55) vidner, at i de gamle Codicibus blandes ofte sammen Alani og Alamanni, hvilket jeg ogsaa forhen haver anmærket at skee i de gamle Panegyricis. Hachenberg (56) mener, at Suevi have været de mægtigste blant Alemannos, som bestode af mange Folk. Den fortreflige Lhuyd (57) antager Cluverii og Menages Mening, at Alemanni ere en Samling af de forløbne Gallier, som Tacitus omtaler, og at deres Navn er af det Tydske, og betyder saa meget som alle Slags Folk; Men alt hvad jeg haver anført om dem, viser, at de fra Oprindelsen have været Tydske. Mezeray (58) anfører begge Meninger om det Alemanniske Navns Oprindelse, at det betyder alle Slags Folk, og at det betyder en heel Mand, en Krigsmand, saa og begge Meninger om Folkets Oprindelse, nemlig at de have været overløbne Gallier, og at de have været en Samling af Tydske, og antager selv ingen af dem. Bochat (59) vil forandre fluvium Lemanum hos Servium til Lemacum ɔ: Limnat, som gaaer fra Zürcher Søe igiennem det Badenske, og falder i Aar, men da maatte det ligeledes forandres hos Isidorum, og endda blev det ikke rigtigt, saasom Alemanni have, da de først begyndte, aldeles ei boet saa langt sønder paa. Dog synes det at Otho af Frisingen (60) har alerede maat have denne Mening,

(54) Op. hist. polit. p. 685.
(55) In notis ad Leibn. de orig. Franc. in leg. Salic. p. 249.
(56) Germ. med. p. 10 & 11.
(57) Arch. Brit. p. 277.
(58) H. d. France av. Clovis p. 177—180.
(59) Mem. sur la Suisse t. 1. p. 563.
(60) De gestis Frid. 1. l. 1. c. 8.

Mening, naar han skriver, at kun Suevia kaldes Alemannia af den Flod Lemanno, thi jeg kan ei troe andet, end at han her sigter til Floden Limmat.

Spener (61) mener, at det store Forbund som skeede under Marco Antonino imod Romerne af saa mange Germaniske Folk, haver frembragt det Alemanniske Navn og Folk (og kunde man da sige at de vare blevne kaldede Allemænd, fordi de alle havde slaget sig sammen imod Romerne., men herved forefalder dog den Tvil, hvorfore man kort efter finder at de ved Maynen og ved Donaus Udspring bleve kun kaldte Alemanni, da dog alle Folk lige hen til Dacien havde forbundet sig sammen, saa og hvorfore Krigen i Marci Aureli Tid ei blev fort ved Rhinen, Maynen og Donaus Udspring, men i Norico og Pannonien).

Mascov (62) bifalder deres Mening, som leder dem fra Taciti Galliske Overlobere (men da maatte jo Folket snarere have været Gallisk end Germanisk, da dog deres Sprog viser, at de have været pure Germaner, thi at han selv tilstaaer, at endeel Tydske nedlode sig og iblant dem, kunde dog vel ei saa aldeles forandre det heele Folk). Han slutter ellers heel skarpsindig af det, at Caracalla blev kaldet Germanicus og Alemannicus, at man da haver giort Forskiæl imellem disse tvende Folk, og at man ved de forste haver forstaaet dem, som boede nord paa ved Rhinen og Weseren (hvor og efter Taciti Sigende Tungri have for hedet Germani, hvilket Navn de siden have tabt at fore især,

 hvor-

(61) Not. Germ. ant. part. 1. l. 4. c. 2. p. 175.

(62) Ges. d. Teut. l. 3. §. 19. p. 72. l. 5. §. 25. p. 156. not. 2. Cluverii Germ. l. 1. c. 7. p. 68. l. 3. p. 9—16, hvor han got oplyser mange Stæders Navne i Alemannien, og mener at Lentienses have boet ved Donau.

hvorimod det haver strakt sig ud til alle Tydske Folk), ligesom ved de sidste de der boede sonder paa ved Rhinen, Donau og Meynen; hvorved dog maa agtes, at det Germaniske ligesaavel som det Alemanniske Navn udstraktes meget ofte til alle Tydske.

Pontanus (63) har alerede havt min Mening, at Herminones have været de samme som siden bleve kaldte Alemanner og Suever. Wachter (64) haver skrevet en fortreflig Afhandling om Alemannernes Oprindelse, hvorudi han retteligen anmærker, at Marcomani, som vare Suever, boede først mellem Rhinen, Donau og Maynen, forend de under deres Konge Marobodus vandrede til Bohmen, og at følgeligen det Suevisfe Navn er meget gammelt i Schwaben; Men naar han vil lede Alemannernes Navn af det Galliske Ord All ɔ: en anden, og *allmyn* ɔ: en Fremmed, fordi de vare et fremmed Folk, og forte did fra et andet Land, saa kan jeg ei bifalde ham, thi det grunder sig altsammen paa de saa ofte omtalte Taciti Gallier. Han forklarer ellers ret got endeel af de Alemanniske Kongers Navne. Derimod holder jeg ei med ham, naar han vil, at Alemanni ere blevne kaldte Suever, ei fordi de vare virkelige Suever, men fordi de vilde holdes derfor, thi naar han kun havde villet tænke paa, hvad han forhen sagde om Marcomanerne, saa havde han maattet frafalde denne Mening, thi nogle Marcomaner ere dog vel uden Tvil blevne tilbage, og have ei alle vandret til Bohmen. Hertii (65) Afhandling om det Alemanniske Folk er ei heller at foragte. Schoepflin (66) haver skrevet en ordentlig Historie om dette

(63) Orig. Franc. l. 2. p. 97 & 98.

(64) Ap. Weg. thes. rer. Suev. t. 1. p. 9 — 16. Gloss. v. Alemanni col. 29. Albanagium col. 31.

(65) Ib. p. 31 — 37.

(66) Ib. p. 37 — 64.

dette Folk fra det første af, indtil det blev undertvunget af Frankerne, under Navn af Alemanniske Antiquitæter. Brechenmachet (67) haver samlet de adskillige Meninger om det Alemanniske Navns Oprindelse. Koelers (68) Afhandling om Skiæbnen af Ducatu Alemanniæ og Sueviæ er og gandske smuk.

Jordan (69) siger, at mange Sueviske Folk sloge sig sammen, og bleve kaldte Alemanner, det samme som Halemænner ɔ: conquirentes viri, som dog Schrieckius (70) alerede haver havt, (en underlig Etymologie), og holder han Marcomaner for at have været Alemanner (hvilket dog vel ei er rigtigt, hvorvel jeg derfor ikke nægter, at der jo kan have været nogle Marcomaner iblant Allemannerne; Dersom Schilteri Mening var rigtig, at de sidste havde faaet Navn af Alminding, saa kunde man til at bestyrke Jordani Mening anføre, at Marcomani havde maaskee Navn af Mark, i den Betydning af øde og slette Lande, og saa synes det at begges Navne havde een Oprindelse). Mascov (71) nægter, at Suever og Alemanner have været eet Folk, og mener at de sidste ere først blevne kaldte Suever, efter at den Ost-Gothiske Konge Viriges havde overladt Resten af Alemannerne til Frankerne, og synes han at ansee Savii ved Sav-Floden for Suever. Men jeg haver forhen viist, at Sueverne boede gandske vist alerede i det 5 Sæculo, og formodentligen i det 4 ja 3 i det nu værende Schwaben.

Schoepflin

(67) Ib. p. 153 — 156.
(68) Ib. t. 2. p. 578 — 590. t. 4. p. 513 — 524.
(69) Orig. Slav. part. 1. p. 20 — 23.
(70) Europa rediviva Monit. secund. l. 5. num. 27. p. 52.
(71) Gesch. d. Teut. l. 11. c. 20. p. 38.

Schoepflin (72) viser udi sit udødelige Værk ved uimodsigelige Beviser, fornemmelig tagne af Inscriptioner, at Romerne have besiddet Landet imellem Donau, Rhinen og Maynen indtil Diocletiani Tider, hvorvel Alemannerne have undertiden brudt igiennem (hvilket bestyrker min Mening, at det Allemanniske Navn er opkommet norden for Maynen, saa og at Taciti Gallier, der dyrkede agros Decumates, have ei kunnet give dette Folk sin Oprindelse). Han viser ogsaa at Burgundier have besiddet gandske Helvetien i det 5 Sæculo, og Alemanni da intet eyet der.

Eccard (73) mener, at Alemannernes Forfædre have allerede udi Hannibals Tid beboet Alperne, fordi Livius kalder Folkene der Semigermanæ, og at Alemanni have Navn af Almende ɔ: Alminding.

Beatus Rhenanus (74) og Skinner (75) have allerede indseet at Alemannerne vare af Suevisk Herkomst. Schilter (76) anfører følgende vigtige Sted af Walafridi Strabi prolegomena til S. Galli vita: Da der ere tvende Navne paa eet og det samme Folk, saa kalde de omkringliggende Folk, som bruge det Latinske Tungemaal, os Alamannia, men med det Navn Suevia er det brugeligt, at Barbarerne belegge os. (Et Sted som aldeles bestyrker

(72) Als. ill. t. 1. p. 241 — 249. 266.

(73) De orig. Germ. p. 156 & 157. Struvii Corp. Hist. Germ. t. 1. p. 11.

(74) Res Germ. p. 40.

(75) Etym. Onomast. v. Alman.

(76) Thes. Ant. Teut. t. 3. p. 22 — 25.

styrker min Mening at Alemanni have været Suever, og kaldet sig selv saa, thi Walafridus er en Skribent af det 9 Sæculo, og skulde man ogsaa heraf slutte at Frankerne havde, da de bemestrede sig Gallien, lært af Romerne at kalde dem Allemanner). Han anfører og af Otfrids Fortale v. 9, at han siger Costnitz at ligge i Suabo Rige. Schilter haver desuden paa dette Sted samlet en Hoben andre gode Efterretninger om Alemannerne.

Le Gendre (77) og Audigier hos ham ville med al Magt giøre Allemannerne til Gallier, forført meest dertil ved den Feyltagelse, at de giøre Vopisci Asinium Qvadratum til Strabonis Asinium.

(77) Ant. d. l. Nat. Franç. p. 314.

V. Capitel.

Om Juthunger.

§. I.

Juthungi ere Jyder.

Aarsagen, hvorfor jeg har handlet saa vidtløftig om Alemanner, er deels fordi jeg anseer dem for Suever, og deels fordi Juthungerne have været en Deel af dem, som jeg forhen haver viist; hvilke jeg anseer for Jyder, og Levninger af den Cimbriske Krigshær. Jeg maae tilstaae, at jeg har intet andet herved til Beviis, end deres Navn, som synes mig tydeligen at vise det, thi naar man skriver Juth-unger, saa er det klart, at deres Navn betyder i vort gamle Nordiske Sprog, for hver den som forstaaer det, Jydernes eller Juthernes Afkom. Da og Cimbri efterlode sig Colonier paa mange Stæder, saasom Cimbri i Stift Bremen, hvoraf siden fremspirede Franker, og Advatici i det Namurske, saa er det rimeligt, at de og kan have efterladt sig Juthunger. Da man og finder, at disse Juthungi, som et Alemannisk Folk, boede ved Boden-Søe, og hen imod Italiens Grændser, just der, hvor Columbanus fandt Folkene at dyrke Wodan, saa giver det og en nye Vægt til denne Mening, for alle dem som troe, at Odins Dyrkelse haver kun været bekiendt hos de Nordiske Folk, og hos Ingævonerne; Men selv kan jeg ei betiene mig af dette Beviis, som vilde ellers være næsten afgiørende, efterdi jeg holder for, at alle gamle Tydske have dyrket Wodan. Men derimod kan indvendes imod den Mening, at

Juthungi

Juthungi ere Jyder, først at det da er vanskeligt at fatte, hvi ingen af de gamle Romerske og Grækiske Skribenter af det 1 og 2 Sæculo have nævnet dem i Nord-Tydskland, saafremt de have boet der, men hertil svarer jeg, at ingen gammel Skribent, uden maaskee Ptolemæus, haver nøye opregnet de Tydske Folk, hvor dog let deres Navn kan være udeladt eller bedærvet; Maaskee de gamle Skribenter have og kaldet dem med et andet Navn, eller og at Folket haver i lang Tid været saa ubetydeligt, at dets Navn ei er kommet for deres Øren. Den anden Indvending er, at Juthunger regnes iblant Alemanner, det er Suever, fra den Tid de bleve bekiendte, og at Folkene ved Boden-Søe endnu tale Suabisk, og have giort det fra umindelige Tider, da dog Juthungernes Sprog maae i det første have været Saxisk, saafremt de have været Cimbrer. Hertil svarer jeg, at Frankerne have og uden Tvil i det første talt Saxisk, men at de siden ved at boe imellem Saxer og Alemanner, finge deres egen Dialect; Derfore er det ingen Under, om Juthungerne reent glemte deres, da de komme til at boe midt imellem lutter Sueviske Folk. Imidlertid kan ingen vide, om der ei endda findes mange Spør efter gammel Saxisk, ja maaskee Nordisk iblant Folkenes Tungemaal ved Boden-Søe, saa længe man intet got Idioticon har fra de Kanter. Og denne Mening, at Juthungi ere Jyder, haver Pontanus (1) alerede havt, men gaaer nok for vidt, naar han vil finde deres Navn igien i Vidung Herred i Jylland, grundende sig paa den urigtige Læsemaade Vithungi.

(1) Epist. ad Chr. Friis p. 177 ad calcem tract. Alciati Hagæ Comitum 4to. 1740.

§. 11.

Siden bleve de regnede iblant Alemanner, og boede ved Boden Søe. Sæculo 3.

Men hermed maae det være, som det vil, saa er dog dette vist, at Juthungi have alerede været bekiendte i Slutningen af det tredie Sæculo, efterdi Eumenius (2) skriver til Keiser Constantium, at Juthungi havde da ofte været overvundne, saafremt Læsemaaden er rigtig, og her ei bør læses Greuthungi ɔ: Ost-Gother, thi først siges, at Alamannia var saa ofte bleven kuldkastet, Sarmatien traad under Føder, Juthungi, Qvadi, Carpi saa ofte overvundne, at Gothia underkastede sig at begiære Fred. Da nu Juthungi kun siden forekomme i Historien, som en Alemannisk Pagus, saa er det underligt, at de her nævnes for sig, og Alemanni ogsaa, da der for det øvrige opregnes lutter mægtige Folk. Dernæst nævnes de iblant Qvader, Carper, Gother, paa hvilken Kant man ei finder, at de rette Juthungi have boet, men vel Greuthungi, med mindre man vilde sige, at de først havde boet der, forend de trukke sig hen til Schwaben. Vel sandt, at man imod at giøre dem til Greuthunger ogsaa kan indvende, at Gother nævnes desuden, men derved kan forstaaes Vest-Gother. Vil man antage, at disse Juthungi have været de rette, saa maae de længe forhen have været bekiendte, og ført mange Krige med Romerne, siden de siges ofte at være blevne overvundne, og saa kan man troe, at de have udgiort maaskee den beste Deel af de Alemanner, der førte Krig med Caracallo, Alexandro, Maximino, Gallieno, Aureliano, og Probo, thi efter al Rimelighed have Hermundurer, Narisker, Semnoner, Burier, Lygier ꝛc. først stødt til Alemannerne i Slutningen af det 3 Sæculo, og derved sat dem i Stand til at udjage Romerne af Landene mellem Mainen, Rhinen,

(2) Paneg. 4. c. 10. p. 97.

Rhinen, Donau, Lech og Boden-Søe. Dog at her ellers maaskee ligesaavel kan læses Greuthungi, stadfæstes derved, at Læsemaaden i Eumenio var Vithungi, forend Sirmondus forandrede den til Juthungi. Og dette bestyrkes end mere ved det jeg i den Gothiske Historie §. 25. haver viist, at Dexippi Juthunger bør forandres til Greuthunger, hvorimod intet med Grund kan indvendes, uden dette ene, at hans Juthungers Styrke bestod i Rytterie, hvorfor Gotherne ei synes at have været berømte, men som derimod tillegges Alemannerne. Men derimod kan intet indvendes imod det Stæd hos Ammianum Marcellinum (3), hvor han ved Aar 358 taler om Juthungerne, at jo derved forstaaes vore Juthunger. Hans Ord ere disse: Juthungi, en Part af Alemannerne, som grændsede til Italiens Egne, forglemte da Fred og Forbund, som de ved Bon havde erholdet, og plyndrede Rhætierne, ja forsøgte imod Sædvane, at beleyre Stæderne. Men de bleve med stor Forliis drevne tilbage, saa at kun en liden Deel kom hiem. Udi Manuscripterne og Editionerne er dette Navn meget forskielligen skrevet og trykt: Thiuntugi, Thiutungi, Juthiuntugi, Vithiuntugi. Valesius mener, at der hos Victor (4) bør læses Alamannorum Vithungi Italiam possiderent, i Stædet for at der nu læses Alemanorum vi tunc æqve Italiam, hvilket Schottus vil have forandret til Alemanorum tune eqvi. Begge disse Forandringer synes at medføre, at man bør giore Dexippi Juthunger til de Alemanniske, thi saavel han som Victor synes at tale om eet og det samme Tog til Italien under Gallieno. Ja om man end beholder den sædvanlige Læsemaade hos Victor, saa synes det endda at man maae giore disse Juthunger Seculo 4.

(3) L. 17. p. 96. Valesii notæ p. 140.
(4) In Cæs. p. 287.

thunger til Alemanner, og holde for at Victors Alemaner have fornemmeligen bestaaet af Juthunger, efterdi man hos ingen anden Skribent finder, at Greuthunger eller Ost-Gother have paa de Tider giort noget Indfald i Italien. Men herimod strider, at Dexippi Juthunger kunde føre 300000 Ryttere i Marken, hvilket ey alene ikke passer sig paa en Haand fuld og Levning af Jyder, men endog ei paa det hele Alemanniske Folk i sin største Magt. Vel troer jeg gierne, at Dexippus haver sat for stort et Antal, men med alt det seer man dog heraf, at Juthungi maae da have været saare mægtige. Ambrosius (5) vidner, at Juthungi plyndrede efter Gratiani Død Rhetierne, og at Valentinianus II. kaldte Huner og Alaner til Hielp imod dem, men maatte af Frygt for Maximo, som havde ophidset Juthungerne, lade dem vende tilbage igiennem Alemannien. Mærkeligt er det, at udi

Saeculo 5. Tabula Peutingeriana (6) sættes norden for Donau først Qvadi, siden Jutugi og derpaa Sarmatæ Vagi, og sønden for Noricum og Pannonia, og staaer Vindobona lige norden for Jutugi. Saadan Beliggenhed passer sig hverken paa Greuthunger, eller paa de Alemanniske Juthunger, og maae derfore her være en Feyl i Tabula, thi man haver ingen Aarsag til at antage et nyt Slags Juthunger. Udi notitia imperii (7) staaer, at en Cohors af Juthunger laae i Besætning i den Ægyptiske Leyr Aphrodito, (som laae henne imod Æthiopien), og at en anden Cohors af dem laae i Salutaria i Syria (hvor Pancirollus anmærker, at i et Manuscript læses Viturgi i Stædet for Juthungi.) Prosper (8) melder

(5) Op. t. 3. p. 106. Epist. 27.
(6) Segm. 4.
(7) F. 86. p. 2. f. 88. p. 1. f. 96. p. 1 & 2.
(8) In Scal. Euseb. p. 51.

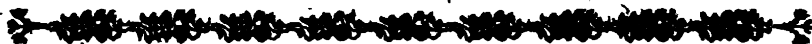
mælder ved Aar 430, at Aetius søgte at ødelegge det Jhütungiske Folk, og Idatius (9) taler uden Tvil om samme Tildragelse, naar han siger at han overvandt Juthunger og Norer ɔ: Indvaanerne i Norico, men synes at henføre det til Aar 429. Sidonius (10) vidner og at Aetius førte Krig med Vithunger og Noricis, hvor Sirmondus haver efter gamle Manuscripter sat Juthunger i Stædet for Vithunger. Sidonius synes ellers her at give tilkiende, at Krigen er ført i Vindelicien. Suidas (11) anfører et Fragment af en gammel Skribent, hvorudi siges at Juthungi af Had imod Romerne gave et andet Folk Lov at gaae over Ister (hvoraf kan sees at de engang maae have boet ved Ister, med mindre her tales om Greuthunger). Senere Efterretninger haves ei om dette Folk, som siden den Tid er bleven skiult under det almindelige Alemanniske Navn, og haver havt eens Skiæbne med det.

(9) Ib. p. 23.
(10) Carm. 7. v. 233 & 234. ap. Sirm. t. 1. col. 1206.
(11) Kusteri T. 1. p. 697. v. ἐχόντιον.

VI. Ca-

VI. Capitel.

Om Thüringer.

§. I.

Første Bolig i det Meklenborgske. Sæculo 1.

Om dette Folk handler jeg kun, fordi man af Tacito seer, saafremt hans Reudingi bør giøres til Deuringi, at de have boet hos Anglerne, og rimeligen været af samme Folkefærd, nemlig Ingævoner, Teutoner, Joter eller Saxer, hvad man vil kalde dem, da de alle hørte til een Folkefærd; hvilket ei alene giøres troligt ved det nøye Forbund, som var imellem dem og Angler, men og ved det at Titulen af Varnernes Lov lyder saaledes: Dette er Anglernes og Werinernes, det er Thuringernes Lov. Vel sandt, at Tacitus giør sine Reudinger til Suever, men hvad som haver givet ham Anledning hertil, haver jeg allerede forhen handlet om paa adskillige Stæder. Cluverius (1) er, saavidt mig er bekiendt, den første der er falden paa at forandre Reudingi til Deuringi.

§. II.

Anden i det nu værende Thüringen. Sæculo 2.

Ved hvad Leilighed de have trukket sig sonder efter, vides ikke, men det synes at være skeet paa eengang med deres Naboer Avioner, Varner og Saxer, af hvilke man finder, at de første have alerede streiffet ind i Gallien i det 3 Sæculo, og de sidste strakt

(1) Germ. ant. l. 3. c. 27. p. 105. Bucherii Belg. Rom. l. 13. c. 1.

strakt sig til Rhinen i det fierde, hvoraf man haver Grund til at slutte, at Thuringerne have tiligen trukket sig sonder paa. Spørsmaal derfore om Ptolemæi Teuriochæmæ (2) ei ere vore Thuringi. Navnet er meget ligt, og kan de tvende sidste Stavelser være det Tydske Ord Heim, haardt udtalt. Beliggenheden kommer og treflig overeens med det nu nævnede Thüringens, thi Ptolemæus sætter dette Folk oven for de Sudetiske Bierge, og Ouaristi ɔ: Narisci, norden for, om hvilket sidste man veed, at det beboede tildeels Ober-Pfaltz og Frankenland. Og de Sudetiske Bierge kunne ei være andre, end de som omgive Bøhmen, thi Ptolemæus siger, at de begyndte ved den 35 Grad 50 Min. af Længden, og endtes ved den 40 Grad og 50 Min., hvilket gandske vel passer sig paa bemældte Bierge. Dersom denne Forklaring antages, saa maae Thuringi kort efter Taciti Tid have forladt deres Land, begivet sig sønder paa, og taget det nu værende Thüringen i Besiddelse, som Catterne forhen synes at have eyet. Men herved forefalde to Vanskeligheder. Den ene er denne, at man ei finder Thuringer nævnte af Romerske og Grækiske Skribenter forend i det 4 og 5 Sæculo, men hertil svarer jeg, at da de boede saa langt inde i Landet, saa forbleve de dem ubekiendte indtil de strakte sig ud til Donau. Den anden er, at Witichindus (3) skriver, at Saxerne landede i Hadolaun ɔ: Hadelen, undertvunge Thuringerne, som der boede, og nedsatte sig der i deres Sted, at det skeede forend Saxernes Tog til Britannien, og at nogle mene, at de da først finge Navn af Saxer. Nu er det vel vist, at Thuringi have paa deres Udtog fra det Meklenborgske maat boe først nord paa, ventelig i det Lüneborgske, og

(2) L. 2. c. 11. p. 59. 57.
(3) Ap. Meibom. t. 1. p. 629 & 630.

da ogsaa let kunnet strække sig ind i det Bremiske, forend de naaede Thüringen, men da Ptolemæus sætter Saxerne i sin Tid norden for Elven, saa maae det være skeet efter hans Tid, og hvorledes er det da mueligt, at Teuriochæmæ, som maae omtrent have boet i Thüringen, kunne da alerede være komne saa langt sønder paa, fordrevne af Saxerne, hvortil kommer, at Ptolemæus selv sætter de store Chauci i det Bremiske. Hertil svarer jeg, at da man finder, at Varner og Thüringer have været saa nær forbundne, at begges Navne ere blevne brugte til at betegne eet Folk, saa er det ey urimeligt, at de som Saxerne fordreve have ey været egentlige Thüringer, men Varner, hvilke man finder i senere Tider at have strakt sig fra Meklenborg til Rhinen, og derfore let have engang kunnet eye noget i det Bremiske. Men at Saxerne skulde da først være blevne kaldte saa, er ikke troligt, efterdi Ptolemæus kalder dem alerede saaledes, og sætter dem norden for Elven, og dette ei vel kan være skeet forend i Slutningen af det 2 og Begyndelsen af det 3 Sæculo. Imidlertid er det ogsaa mueligt, at Teuriochæmæ ei have været Thüringer, og da bliver det rimeligt at disse sidste have først forladt Egnen ved Nord-Elven, fordi de efter Witichindi Fortælling bleve anfaldne af Saxerne, hvilket formodentligen er skeet sidst i det andet, eller først i det tredie Sæculo. Dersom min Mening er rigtig, at de Cimbrer, som boede i det Bremiske, have været Frankernes Forfædre, saa er det vel mueligt, at Thuringi have fordrevet dem derfra, og at de da have tilføyet Frankerne det Onde, som den Frankiske Konge Theodericus beskylder dem for at have øvet imod hans Folks Forfædre (4). Dog Teyriochæmæ kunde gierne staae ved Magt, dersom den Thüringiske Anonymus

(4) Greg. Tur. l. 3. c. 7. p. 296 in Duchesnii t. 1.

nymus (5) havde Ret, at Saxerne fordreve Thüringerne Aar 28, men da han baade er saa nye, thi han slutter med 1426, og da man ei veed nogen anden Kilde hertil end Witichindus, med hvilken han dog er stridig ved at sige, at Saxerne komme fra Anglia, Britannia og Frisla, som er aabenbare urigtigt, om man end vilde tænke paa Procopii Brittia, eller de foreenede Nederlande, og at de landede ved Lubec, Rostoc 2c., (hvor dog Warni den gang boede, og ei som han vil, Thuringi), saa fortiener hans Fortælling ingen Troværdighed.

Vegetius (6), som man mener at have levet i det fierde Sæculo, skriver, at udi at holde ud i at taale Arbeyde, Kulde, Sult, kan ingen lignes med de Hunniske Heste, at de Thuringiske og Burgundiske ere dernæst, og saa de Frisiske (thi saaledes oversætter jeg Frigisci hos ham). Disse Thuringiske Heste maae have været meget berømte, thi Jornandes (7) roser dem ogsaa. Sæculo 4.

§. III.

Udi det 5 Sæculo udbredede det Thuringiske Folk sig meget, ja lige indtil Donau. Jornandes (8) skriver, at Suevia havde vesten for sig Frankerne, østen Bayrerne, sønden Burgundierne, og norden Thuringerne, og at den Ost-Gothiske Konge Theodemir drog engang langs over den frosne Donau, omtrent ved Aar 470, og angreb Sueverne i Ryggen; Og heraf følger uimodsigeligen, at Thuringi have da strakt sig til Donau. Dette bekræf- Sæculo 5. Thuringi udbrede sig lige til Donau.

(5) Hist. Erphord. ap. Pist. t. 1. p. 909.
(6) De Mulomedicina l. 4. c. 6. p. 1157 in Gesn. Scr. rei rusticæ.
(7) De reb. Get. c. 3.
(8) Ib. c. 55.

bekræftes ogsaa ved Eugippii (9) Vidnesbyrd, at Thuringi er obrede Passau, og at Lorch stod Fare for dem og Alamanner, thi heraf kan man slutte, at de have været et Naboe Folk af de Stæder. Til denne Tid maae og henfores folgende Beskrivelse over Thüringen af Geographo Ravennati (10): Ved Siden af de Rhinske-Frankers Land ligger Turingia, som i gamle Dage kaldtes Germania, og som grændser ogsaa til Saxernes Land, og hvilket Land vi beskrive efter foromtalte Philosophum Anaridum. Derudi læses at have været nogle Casteller, nemlig (her er noget bortkommet). Og igiennem dette Thuringernes Land flyde mange Stromme, hvoriblant Bac og Reganum, som falde i Donau. Til Thuringernes Land grændser igien Suevernes, som og kaldes Alamannernes. Den sidste Flod Reganum synes tydeligen at være Regen, men da den flyder igiennem det Bayriske, og falder fra sønden af i Donau, saa maae dog enten den ei forstaaes, eller og Skribenten haver taget Feyl, thi jeg tor ikke udstrække det gamle Thüringen sønden for Donau. Hvad Bac angaaer, da er det maaskee ey andet end det bekiendte almindelige Ord paa en Flod, Bach eller Bæk. Heraf følger at Ober-Pfaltz og Frankenland have da været i Thuringernes Magt; En Magt, som de synes fornemmeligen at have erholdt i Begyndelsen af det femte Sæculo, efter Burgundiernes Bortgang fra Frankenland. Det er ei at tvile paa, at de jo have ved Magt erobret mange af disse Lande, men dog er det ei heller urimeligt, at de have ved Forbund erhvervet nogle, heldst nord paa, hvor Indvaanerne havde samme Sprog som de, nemlig den Saxiske Dia-

(9) In vita S. Severini c. 27. p. 654. c. 31. p. 657. in Velseri oper.

(10) L. 4. c. 25 & 26.

Dialect. Procopius (11) har et sær mærkeligt Sted om dette Folk, som han kalder Thoryngi. Han siger, at Frankerne boede ved Rhinens Udløb; Ved dem Arborychi (Armorici); Mere østlig Thoryngi, i det Land, som Augustus, den første Keyser havde givet dem; Og ei langt fra dem imod sønden Burgunziones (Burgundier) og videre borte end Thorynger, Suaber og Alamaner. Og alle disse Folk havde fra gammel Tid af været fri. Ved at betragte dette Sted er det klart for mig, at han her beskriver Thuringernes Sæde i det 4 Sæculo, og Begyndelsen af det 5, forend de eyede Frankenland, og imedens Burgundierne endda besadde det. Det synes ellers, at han haver blandet sammen Thuringer og Tungrer, thi paa de første kan det aldeles ei passe sig, at Augustus havde givet dem det Land, som de beboede, men maaskee paa de sidste. Julii Oratoris (12) Tutuncii, som han sætter imellem Longobarder og Burgundier, synes at bør forandres til Thuringi. Æthicus (13) kalder dem Thuringi, og sætter dem imellem Gother og Heruler. Af Sidonio (14) seer man, at Toringi have været med i Atilæ Krigshær, da han brød ind i Gallien, (og det kunde ei andet være, siden han marcherede igiennem Landene norden for Donau). Til Teruingi ɔ: Vest-Gother tillader Verset ei at forandre det, og desuden er det Spørsmaal om der i Dacien, Pannonien &c. have været nogle tilovers af dem, eller hvis end saa har været, om Atila dristede sig til at bruge dem imod deres Landsmænd i Gallien.

Q 3

(11) C. B. t. 2. p. 23. B. G. l. 1. c. 12.

(12) P. 13.

(13) P. 44.

(14) Carm. 7. v. 323.

lien. De Thuringiske Skribenter af Middelalderen (15) have meget med Atila at bestille, og at han skal være kommet til Thüringen, ja til Eisenach. At han er kommet til Thüringen i en vid Mening, har jeg nylig beviist, men at Eisenach har været saa gammel Bye, finder jeg intet om, men snarere er det mueligt, at Erfurt kan have været til i hans Tid, efterdi den var til i det 8 Sæculo, men om han derfor er kommet saa høyt op, som til Erfurt, og om han har givet sig Tid til at opholde sig der, eller i Eisenach, hvilket sidste de ville, det er en anden Sag. Mærkeligt er det, at Paulus Diaconus (16) vidner, at Atila herskede over Gepider, Gother, Marcomanner, Suever, (hvorved maae forstaaes nogle der endda boede norden for Donau). Quader, Heruler, Turlingi, eller Tungri, hvilke alle tillige med deres Konger stode under ham, og flere barbariske Folk, som boede paa de nordlige Kanter (og bør man ei tvile paa, at ved disse Turlingi eller Tungri forstaaes Thüringer, med mindre der bør læses, som i en anden Edition, Turcilingi sive Rugi). Imidlertid er jeg ei utilbøyelig til den Mening, at de Huner, som have boet i Westphalen, ere ved den Leilighed komne der. Da Frankerne imod Slutningen af det femte Sæculo bleve saa mægtige, søgte Thoringi den Ost-Gothiske Konges Theoderici Venskab, og fik deres Konge Hermenefrid hans Søsters Amalafridæ Dotter Ameloberga til ægte, og ei Theoderici Søster, som en gammel Skribent skriver (17). Hincmarus (18) vidner, at Chlodovæus

(15) Abels Chron. p. 39. Sagittarius de antiquo statu Thuringiæ p. 13 og 14. Ej. Ant. Regni Thur. p. 167 — 183.

(16) H. Misc. l. 15. p. 546 in H. Rom. Epit. Lugd. Bat. 12mo 1649. In Murat. Scr. Ital. t. 1. p. 97.

(17) Anonymus ad calcem Ammiani Marc. p. 182.

(18) In vita Remigii ap. Du Chesn. t. 1. p. 525.

dovæus i sit 10 Regierings Aar, det er 491, undertvang sig Thüringen, (hvilket dog kun maae forstaaes om et Slags Over-Herskab).

§. IV.

Men ovenmældte Egteskab hindrede dog ikke, at jo Franferne efter Theoderici Død angrebe Thoryngerne, omkomme Kong Hermenefrid, og undertvunge sig det gandske Folk. Dronningen undkom med sine Børn til hendes Broder Theudatum, som da regierede over Ost-Gotherne (19), og han kom til Regieringen 534, og døde 536. Den ene af hendes Børn, Prinds Amalafrid, blev siden fanget med Vitige, og ført til Constantinopel, og Aar 551 tilligemed flere betroet at føre en Hær Langobarderne til Hielp imod Gepiderne. Mærkeligt er det, at Skribenten (20) kalder ham en Gothisk Mand (maaskee for hans Moders skyld). Ved denne store Seyer bleve Frankerne Mestere af Ober-Pfaltz, Frankenland, hvilket siden efterhaanden fik Navn af Francia Orientalis, og det egentlige Thüringen, og maaskee de nordlige Dele af Hessen, som jeg snarere troer, at have tilhørt det Thuringiske Rige, end det Alemanniske. Men da alt Landet imellem de Floder Unstrut, Sale, Elven, Havel, Aller, Bode og Ocker kaldtes i Middelalderen Nord-Thüringen, og tilhørte Saxerne, indtil Carl den Store indtog det, saa er det klart, at det maae forhen have tilhørt Thüringerne, hvilket giør det meget rimeligt, at de ere komne nord fra, og saa seer enhver heraf, hvor mægtig dette Rige maae engang have været. Dette bekræfter ogsaa uovervindeligen Witichindi Fortælling (21), at den

Frankerne undertvinge Thüringerne, hvorpaa deres Navn indskrænkes efterhaanden inden Grændserne af det nu værende Thüringen. Sæculo 6.

(19) Procopius B. G. l. 1. c. 12. p. 24. c. 13. p. 26. C. B. t. 2.

(20) Id. l. 4. c. 25. p. 229.

(21) L. 1. p. 631—634.

lien. De Thuringiske Skribenter af
meget med Atila at bestille, og at han
ringen, ja til Eisenach. At han er f
vid Mening, har jeg nylig beviist,
saa gammel Bye, finder jeg intet on
ligt, at Erfurt kan have været til i f
i det 8 Sæculo, men om han derfor
til Erfurt, og om han har givet
eller i Eisenach, hvilket sidste de
Mærkeligt er det, at Paulus Diacor
skede over Gepider, Gother, M
ved maae forstaaes nogle der er
Quader, Heruler, Turlingi,
med deres Konger stode under h
boede paa de nordlige Kanter (
disse Turlingi eller Tungri fors
bør læses, som i en anden Edi
lertid er jeg ei utilbøyelig ti
have boet i Westphalen, ere
Frankerne imod Slutningen
tige, søgte Thoringi den O
skab, og fik deres Konge H
Dotter Ameloberga til æ
gammel Skribent skriver (

(15) Abels Chron
giæ p. 13 og 14. Ej.
(16) H. Misc. I
12mo 1649. In M
(17) Anonymus
(18) In vita R

den Frankiske Konge Theodericus kaldte Saxerne til Hielp imod Erminfridum, at de og komme med 9000 Mænd, og at de derfore finge til Belønning Thuringernes Land, (at forstaae en Deel,) thi Martinus Polonus vidner (22), at Theoderic gav dem Landet fra Unstrut til Hartz, og Albertus Stadensis (23), at Frankerne satte Saxer i Thuringernes Land, og Einhardus (24), rettere Meginhardus, at Unstrut blev ved denne Leilighed Grændsen imellem Franker og Saxer, og imellem Saxernes Deel af Thuringen, og den Deel, som ei tilhørte dem. Witichindus siger og, at Slaget mellem Franker og Thuringer skeede ved Runiberg, (uden Tvil Ronneburg i det Altenborgske), og at den Thuringiske Konge flyede til Schidinger, ved Floden Unstrode, hvor han blev overvundet, fornemmelig ved Saxerne, som til Belønning beholdte denne Bye, og Ende giort paa det Thuringiske Rige. Mærkeligt er det, at dette Stæd kaldet nu Burg-Scheidungen, ligger nu norden for Unstrut, følgeligen i Nord-Thüringen og Saxernes Deel, og mener jeg at den haver faaet Navn af Skilsmissen, som der var imellem Frankernes og Saxernes Land. Af dette slutter jeg og, at Thüringerne have havt deres forneinste Sæde i det egentlige Thüringen, som derfore og haver vedligeholdt deres Navn. Naar Marcellinus Comes (25) skriver, at den Frankiske Konge Hlotarius Aar 554 overvandt Saxerne ved Weseren, og plyndrede og ødelagde Thüringen, saa forstaaer han uden Tvil herved Nord-Thüringen. Marius (26) har det samme, og vidner, at Frankerne plyndrede hele Toringiam, fordi det havde forbundet

(22) Ap. Sagitt. de statu ant. Thur. p. 24.
(23) In Boecleri Script. Germ. p. 170.
(24) In Lind. Scr. Sept. p. 2.
(25) In Scalig. Eusebio. p. 57, som dog skal være 55.
(26) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 214.

det sig med Saxerne, hvilke Ord dog snarere synes at burde hentydes paa de Frankiske end paa de Saxiske Thüringer, thi de sidste vare Saxernes Undersaatter, og kunde altsaa ei indlade sig i Forbund med dem. De Frankiske Skribenter melde intet om Saxernes Hielp, da Thüringen blev undertvunget. Boetius Vulsinus (27) skriver kun, at Clotharius undertvang iblant andre navnkundige og stridbare Folk det ædle Toringiske, og fangede da Prindsessen Radigundis, Brittharii Dotter, som han siden giftede sig med. Nu kan det gierne være, at Clotharius haver hielpet sin Broder Theodericum, men denne sidste bliver dog egentligen den, som undertvang Thüringen. Odorannus (28) kalder den sidste Thüringiske Dronning Malaberg, og tillegger hende en Søn Lotharium, og giør hende til den Frankiske Konges Clodovæi Dotter, hvilket sidste ogsaa Witichindus (29) giør, kaldende hende Amalberg, og givende hende skyld for hendes Mands Ulykke. Men det er klart af Procopio, at hun paa Moderne Side var en Ost-Gothisk Prindsesse, og endskiønt hendes Fader er ubekiendt, saa kan han dog ei have været Clodovæus. Gregorius Turonensis (30) fortæller om den Frankiske Konge Childerico, som døde 481, at han blev udjaget af sit Land, og flyede til den Thüringske Konge Bisinum, hvis Dronning Basina forlod sin Mand, og begav sig til Childeric, som igien var bleven indsat i sit Rige, sigende, at om hun havde kiendt nogen tapprere Mænd, (saaledes skal vel Meningen af utilior være), end han udi de Egne paa hin Side Havet, saa havde hun villet holde sig til den. Af disse sidste Ord slutter jeg, at Basina har

(27) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 542.
(28) Ib. t. 2. p. 642.
(29) L. 1. p. 632.
(30) L. 2. c. 12. 27. L. 3. c. 4. 7 & 8. L. 4. c. 20.

maat være enten fra Britannien eller fra Norden; thi Frankernes Land kunde i Henseende til Thüringen ei siges at ligge paa hin Side Havet. Han fortæller og, at Clodoveus undertvang Thüringen i sit tiende Regierings Aar; At de tre Brødre Baderic, Herminefred og Bertharius regierede over Thoringerne; At Amalaberg ophidsede sin Mand imod Bertharium, S. Radegundis Fader, saa at han lod ham dræbe, og giorde siden imod Baderic Forbund med den Frankiske Konge Theoderico paa Vilkaar, at dele Baderics Land imellem sig; At de begge overvunde og ihielsloge Baderic, men at Herminefrid holdt derpaa ei Vilkaaret, hvilket foraarsagede Uvenskab imellem ham og Theodericum, som derpaa med sin Broder Clotario, og Søn Theodeberto bekrigede ham; At Theoderic ophidsede Frankerne til Krig, ved at forestille dem, hvor grusomt Thoringi havde fordum omgaaet med deres Forfædre, (hvorom man ellers ei finder noget optegnet i Historien); At et stort Slag skeede ved Floden Onestrud, hvorudi Thoringi bleve overvundne; At Hermenefrid kom derpaa efter givet Leyde til ham i Zülpich, og blev, da de spadserede sammen, nedkastet af en Person fra Muren, som nogle sige efter Theoderici Befaling; At efter Slaget indtoge Frankerne Thoringiam; At Clotharius plyndrede hele Thoringiam, fordi der havde holdet med Saxerne. Venantius Fortunatus (31) siger om Sigeberto, at hans Fader viste sin Tapperhed ved Nabis, (nu Nab Floden, hvilken falder tæt ved Regensborg i Donau, og flyder igiennem hele Ober-Pfaltz, hvoraf og det følgende kan sees, at Thüringen strakte sig, da Frankerne undertvunge det, lige ind til Donau), at det overvundne Thoringia tilstod det, og at han

i en

(31) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 487. l. 6. c. 2. Suppl. p. 343 — 345 in editione Broweri Moguntiæ. 4to 1603.

i en Triumph erholdt Seyer over tvende Folk (Saxer og Thüringer, saa at det er rimeligt, at her sigtes til den Krig, som Clotarius førte alene, og at det Thüringen, som han da plyndrede, haver dog været det, som alerede tilhørte Frankerne); At det Thoringiske Rige havde staaet længe, da dets prægtige Slot blev opbrændt, og dets Magt kom under fremmed Herredømme; Og at Radegundis havde været forlovet med Himalafrido, Hermenefridi Søn. I gestis Regum Franciæ (32) siges, at Clodovæus giorde i sit 10 Regierings Aar Toringerne skatskyldige. Fredegarius (33) vil, at Theodebertus, Theoderici Søn, haver omkommet Ermenfrid, og at det Thoringiske Rige er derpaa kommet under Frankernes Herskab. Hos Cassiodorum (34) finder jeg et Brev af Theoderico, Ost-Gothernes Konge i Italien, til de Herulisike, Varniske og Thuringiske Konger om at hielpe den Vest Gothiske Alaricum imod Clodovæum (hvoraf jeg alerede forhen har formodet det Thuringiske Riges Størrelse, thi Heruli boede da i Østerrige, og maaskee endeel af Bøhmen og Mæhren, og Varner fra Meklenborg til Rhinen;) Og et andet Brev til den Thoringiske Konge Hermenefrid, at han sendte ham sin Søster-Dotter Amalaberg til Dronning, ved hvilken hans Folk kunde lære bedre Sæder, og skinne ei mindre af hendes gode Opførsel, end af sine Seyervindinger. Da Cassiodorus slutter sin Kronike med 516, og deri ei mælder noget om Amalabergs Giftermaal, saa slutter jeg at det er gaaet for sig efter den Tid, men dog strax efter, maaskee det følgende Aar, efterdi hun 534 havde en Søn saa stor, at han kunde være forlovet. Mærkeligt

(32) Ap. Du Chesn. t. 1. p. 698.
(33) Ib. p. 731. c. 33.
(34) Var. l. 3. epist. 3. p. 85 & 86. l. 4. ep. 1. p. 123.

lige er det; at alle Theoderici Breve til de barbariske Konger ere paa Latin.

Seculo 7. At det har varet lenge inden Thuringi bleve omvendte, kan sees deraf, at da Dagobert regierede i Francia, vilde endda Nusilo, en fornem Mand i Thüringen, hugge Hovedet af sin Dreng, som han meget elskede, og som var død syg, og siden efter hedensk viis brænde hans døde Legeme, dersom ei St. Arnol-
Seculo 8. fus havde hindret ham deri (35); Ja at St. Bonifacius egentligen var den første, som ret omvendte Thüringen (36), hvorved da kun forstodes det egentlige Thüringen, da de andre Parter hedde allerede Francia Orientalis (37). Udi St. Bonifacii Epistler (38) kaldes de af Lullo Thyringer, som er det ældste at jeg haver fundet denne Læsemaade, og af en Anonymo i et Brev til Bonifacium Landet Thoringia. I nogle gamle Vers over St. Ludgero (39) siges, at han begav sig til det Northuringiske Folk, og opholdt sig i Helmenstad ɔ: Helmstad, og haver man endnu en Forordning givet af Carl den Store 784 i Scanigge, nu Scheningen, ei langt fra Helmstadt, i Nord-Thüringen (40), (hvilket den gang ligesaavel som nu laae egentligen i Saxen, hvorfore denne Beretning tiener til at stadfæste Witichindi Fortælling, thi ellers finder man

(35) Beda op. t. 3. p. 351 in vita S. Arnulfi.

(36) Ap. Canis t. 2. part. 1. p. 239 in Willibaldi vita Bonifacii, t. 3. part. 1. in Othloni vita S. Bonifacii p. 346. 347 & 349.

(37) Ib. t. 2. p. 116. mon. Sancti Heidenh. vita S. Willibaldi t. 3. part. 1. p. 351 in Othloni vita S. Bonifacii. Ep. 128. Bonif. p. 176. Serrarii notæ p. 336.

(38) Ep. 62. p. 74 ex editione Serrarii Moguntiæ 4to 1605. Ep. 98. p. 133.

(39) Ap. Leibnitz. in Scr. Brunsw. t. 1. p. 161.

(40) Mon. hist. med. fasc. 1. p. 90.

man ingen Beilighed, hvorved Saxerne kunde vare blevne Mestre over endeel af Thüringen; Heraf slutter jeg ogsaa, at de Saxer som Clotharius bekrigede og overvandt, fordi de ei vilde give den sædvanlige Skat, som de havde givet hans Brødre, og deres Sønner, og som forestilles saa kleinmodige, og som tilsidst overvunde ham i et stort Slag (41), ei have været alle Saxer, men kun dem, som beboede Nord-Thüringen, og som maaskee havde faaet dette Land under Vilkaar, at betale aarlig Skat til Frankerne). En gammel Thüringisk Kronike (42) taler om Konger der endnu ved Aar 556—559. 562, &c. og lige til 634, da den sidste Gunther skal være bleven fanget af den Frankiske Kong Dagobert. Af Sturmii vita (43) kan man ei andet slutte, end at Thüringen haver i det 8 Sæculo strakt sig noget ind i det nu værende Fuldaiske.

§. V.

De nyeres Meninger om Thüringen.

Af de nyere Skribenter haver ingen bedre skrevet om Thüringen end Sagittarius udi sine mangfoldige Skrifter, og var det at ønske, at hvert Tydsk Landskab havde saadan Skribent. Om Nort-Thuringau haver han noget i et af dem (44). Udi et andet Skrift (45) tviler han med god Grund paa, om Theruingi og Thuringi have været eet Folk; antager derimod med Conringio, at de af første Oprindelse have været Hermundurer, og udi Augusti Tid boet i Meissen, men siden udbredet sig til Donau (da dog Sproget viser at de aldrig have været Snever, som

 Hermun-

(41) Greg. Turon. l. 4. c. 14. p. 312. Ap. Du Chesn. §. 1.
(42) Abels Chron. p. 45 — 51.
(43) In Broweri Sid ill. p. 11.
(44) Hist. Halberst. §. 31. p. 11.
(45) De antiquo statu Thuringiæ p. 6. & 9. 22. 23.

Hermunduri upaatvileligen vare), forkaster Witichindi Fortælling om dem, hvorledes de bleve bedragne og overvundne af Saxerne; formoder at udi gestis Francorum, og hos Aimoinum bor læses Tungri i Stædet for Thoringi, naar de sige at de første Frankiske Konger opholdte sig i Disparg ɔ: nu uden Tvil Duisborg i det Cleviske, som laae paa Thoringernes Grændser, men kort efter frafalder han denne Formodning (da den dog er maaskee vel grundet, thi man finder intet Beviis for, at det Thuringiske Rige haver nogensinde strakt sig til Rhinen, med mindre at de Frankiske Skribenter have her belagt Varner med det Thuringiske Navn); Antager Læsemaaden Teneberg i en Codice af Martino Polono i Stædet for Runiberg hos Witichindum, og mener at ved det første forstaaes Teneberg, der ligger ei langt fra Scheidingen. Udi et andet og senere af sine Skrifter (46) frafalder han den Mening, at Hermundurer og Thüringer have været eet Folk, fordi man finder at Suaber og Thüringer have ofte fort Krig sammen; opregner alle de adskillige Meninger om de med Thuringerne beslægtede Folk, og om Navnets Oprindelse, og forkaster alle de sidste, antagende at de have Navn af den Nordiske Afgud Thor, hvis Navn han igien vidtløftig undersøger, og holder han for at Thuringi have ofret til ham i Dornburg, fordum Thornburc, beliggende en Mil fra Jena; Han viser og at Ing (og Ung) betyder Affkom, Born, og fører mange Exempler an paa denne Endelse, endog af Byer (og kan jeg ikke nægte at denne Etymologie af Guden Thor behager mig meest, thi man finder dette Folk meest skrevet i gamle Dage Thoringi, Toringi og ei Thuringi) fremdeles holder han for

(46) Ant. Regni Thur. p. 13—52. 56—58. 60—62. 127—148. 275. 280. 281. 309. 310.

for, at Thuringi have været til Herkomst Gother, (hvorudi jeg for saavidt er eenig med ham, at de have været Tydske Joter); At Reudingi have efter Rudbeks Sætning boet først i Scandinavien, og været adskilte fra Thüringer. Han handler og vidtløftig om hvad Disparg har været for et Sted, anseer det for Duisburg ved Rhinen, og udstrækker det Thüringiske Kongerige i det 5 Sæculo did; mener at Scheidingen haver faaet Navn af Grændse-Skiællet imellem Saxer og Franker, og at en gammel Mønt med tvende Kroner paa, som blev fundet i det 16 Sæculo ved Grimmensteins Forstyrring, skulde betyde Thoringens Deelning imellem Franker og Saxer (hvorpaa jeg dog høyligen tvivler); Anfører af Radegundis vita hos Surium, som tillægges Venantio, at de tvende Brødre Theodericus og Clotarius vare nær ved at komme til at slaaes sammen om hende, hvis det ei ved Lodkastning var bleven afgiort til Clotarii Fordeel. Mærkeligt er det, at de gamle Thüringer og andre angrændsende Folk have spist Krager, Alliker, Storker, Harer, Bævere, vilde og tamme Heste, og at Pave Zacharias og Gregorius have ved St. Bonifacium ladet dem forbyde det (47), hvoraf jeg slutter at vore Nordiske Folk have og spist alt dette, i det mindste er det vist om Heste. Forbuddet imod Harerne maae dog enten ikke have staaet længe ved Magt, eller og ei mange rettet sig efter det.

Schurzfleisch (48) henfører det Thüringiske Riges Undergang til Aar 930, og regner baade Øvre- og Nedre-Hessen til det. Ingen er underligere end Laurentius (49), som plat udnægter

(47) Sagittarii Ant. Gent. & Christ. Thuring. p. 88.

(48) Op. hist. polit. p. 427 — 429.

(49) Mon. Suev. in Thuringia ubique & in Mon. Franc. efficitis in Thuringia, ubique.

nægter det Thûringiske Riges Virkelighed, og vil at man allevegne skal læse Tungri i Stædet for Thuringi.

Eyndius (50) har vist uret, naar han forandrer Dordrecht til Thoridrecht, og vil at det skal betyde saa meget, som Thûringernes Overgang; Ligeledes, naar han vil giore Sicambrer til Thûringer, og ogsaa, naar han vil lede de sidstes Navn af det Celtiske Ord Dur.

Spener (51) bifalder Etymologien af Guden Thor, og troer, at mange Folk have slaget sig i Forbund sammen med Thûringer; Viser og, at Duces have regieret Thûringen under de Franksike Konger. Dubos (52) vil, at Disparg er Duysborch tæt ved Löwen, og forsvarer med megen Konst, at fra Hor, Odins Søn, stamme Toringer, Tongrer, Saxer, Suever, Cherus-cer ꝛc., at Tongri og Thoringi have fra Begyndelsen været eet Folk, hvoraf de første ere blevne kaldte saaledes ved Romernes blode Udtale, og af Keyseren Augusto førte over Rhinen, og nedsatte i det nu værende Lüttichske, og de sidste derimod blevne boende norden for Elven, indtil de i det 5 Sæculo bredede sig sønder ud, ved hvilken Leilighed det Thûringiske Navn blev igien givet Tongrerne, som man vidste at være af samme Herkomst med dem. Han henfører og det Thûringiske Riges Undergang til Aar 530.

Strahlenberg (53) har vist uret, naar han leder Turingernes Navn fra det Celtiske Ord Darr, og det Tatariske Turr, Tura,

(50) Chron. Zelandiæ p. 104. 115 & 116.
(51) Not. Germ. ant. part. 2. c. 4. p. 429 — 442.
(52) H. de la Mon. Franç. t. 1. p. 335 — 349. & 3. p. 81.
(53) N. u. Ost. Th. v. Europa p. 330.

Tura, som begge betyde en Skad, fordi, siger han, at Turingi sadde stille.

Bünau (54) haver got samlet Historien af de Thuringiske Konger, og anfører P. 852 et Stæd af Radegundis vita hos Surium du 13 Aug. P. 126, at Kong Basinus var Radegundis Forfader, og Fader til Bercharius, som han der kaldes i Stædet for Bertharius, (og følgeligen ogsaa Hermenfridi Fader).

Jordan (55) anseer alerede Ptolemæi Teuriochæmer for Thüringer, og anviser dem Sæde norden for Bohmen.

Den fortreflige Historieskriver Mascov (56) tager meget feil, naar han anseer Theruingi for Thüringer, da det dog er en unægtelig Sandhed, at de første vare Vest-Gother, hvilket han endelig og selv maae tilstaae, men troer at de ere først i det femte Sæculo rykkede fra Dacien ind i de Lande, som man finder at Thüringer have besiddet. Han toller gandske paa Witichindi Fortælling, og mener, at Amalaberg er bleven gift Aar 500.

Eccard (57) vil, at Thuringi have først boet ved Stur eller Stor-Floden i Stormarn, viser, at der i Thüringen haver været ved Floden Werre en Pagus, kaldet Wirogere, eller Weringere, som i de ældre Tider haver været meget større, end siden; Ligeledes en Pagus Anglegeve paa den venstre Haand af Unstrut, indtil Wipper, og meene, at det er efter Indvaanerne af disse tvende Pagus, at den ofte forhen anførte gamle Lov kaldes

(54) Teut. H. Th. 1. p. 839 — 853.
(55) Orig. Slav. part. 1. p. 183.
(56) Ges. d. Teut. Th. 2. App. p. 16 — 27.
(57) Orig. Germ. p. 447. Franc. Orient. t. 1. l. 2. c. 9. p. 25. c. 11. p. 30. c. 16. p. 39. l. 4. c. 12. p. 59. c. 15. p. 61.

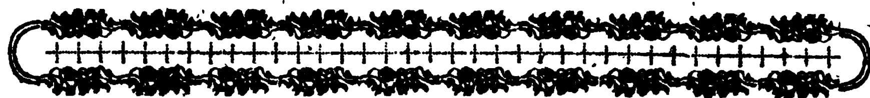

været meget udbredet, saa at det haver befattet mange andre i sig, snart igien meget indskrænket, at alle Folk af eet Navn have derfor ei altid staaet under een Regiering, at de ofte have delet sig i mindre Hobe, som hver for sig have havt deres Regiering, ja ført Krige sammen, at de ofte ere blevne uddrevne af andre, men have og undertiden forladt deres Lande, fordi de ei kunde ernære dem, hvilket kom oftere af maadelig Agerdyrkning og Mangel paa Konster, end af for stor Folkemængde, og undertiden af Begiærlighed efter Ære og Rigdom, saa og den Vandre-Lyst der var kommet over dem. Alt dette haver Bünau (63) fortreflig undersøgt og udført, og til ham vil jeg have Læserne henviste, thi jeg skiøtter ei om at afskrive, hvad som forhen er vel giort.

(63) Teutsche Reichs-Hist. t. 4. p. 293 — 317.

Tidsregning

Tidsregning
over
de fornemste Tildragelser, som anføres i de 5 første Tomer af denne Danske Historie, og hvorved ei Aarstal i Bredden anføres i bemældte Tomer.

De Historiske Sandheder er trykte med denne Stiil; De Historiske Rimeligheder med denne, og de Historiske Giætninger med denne Stiil.

	Efter Ussers Chronologia. Fra Verdens Skabelse.	For Christi Fødsel.
Syndfloden var almindelig, og skeede t. 1. p. 828. T. 2. p. 114.	1656	2348
Arken blev staaende paa Ararat Bierg i Armenien t. 1. p. 12—14.		
Gomer fød t. 1. p. 55.	1657	2347
Arphachsad, Sems Søn fødes t. 1. p. 28.	1658	2346
Magog fød t. 1. Tab. 2.	1659	2345
Chus fød t. 1. p. 55. Elam fød t. 1. Tab. 2.	1660	2344
Madai fød t. 1. Tab. 2.	1661	2343
Assur og Mizraim fødde t. 1. Tab. 2.	1662	2342
Javan fød t. 1. Tab. 2.	1663	2341
Phut og Lud fødde t. 1. Tab. 2.	1664	2340
Thubal fød ibid.	1665	2339
Aram og Canaan fødde ibid.	1666	2338
Mesech fød ibid.	1667	2337

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Thiras fød ib.	1669	2335
Ascenas fød ib.	1692	2312
Salah, Arphachsads Søn, fødes t. 1. p. 28.	1693	2311
Riphath fød t. 1. Tab. 2.	1694	2310
Thogorma fød ib.	1696	2308
Elisa fød ib.	1698	2306
Tarsis fød ib.	1700	2304
Kithim fød ib.	1702	2302
Dodanim fød ib.	1704	2300
Nimrod fød ib.	1705	2299
Eber, Salahs Søn fødes t. 1. p. 28.	1723	2281
Phaleg, Ebers Søn fødes t. 1. p. 28.	1757	2247
Da skeede ved Babel Menneskernes Adspredelse, t. 1. p. 29—32. 14—18. Tab. 2. p. 113.	1757	2247
Derfra udbredede de sig som fra en Middelpunct rundt om 6 Grader eller 90 Tydske Mile imod hver Kant i en Tid af 101 Aar, og det saaledes bestandig, indtil den hele Jord var bebygget, dog giorde Floder, Bierge nogen Forandring herudi, Udbredelsen er og gaaet dobbelt saa fort for sig i de Lande, som ligge imellem Asia og America t. 1. p. 51—54. 57. t. 2. p. 125.		
Nimrod, første Konge, og det i Babel, bygde Ninive, omtrent t. 1. p. 73.	1758	2246
Assur og hans Flok, kaldte Assyrier, adskilte sig fra de andre ved Babel, omtrent t. 1. p. 108.	1758	2246
Den lærde Michaelis mener Geogr. hebr. p. 1—5, at ved de Navne Mizraim, Lud &c. forstaaes et just		

Personer,

	Fra V. St.	F. C. Fødsel.
Personer, men Folk, en Meening, som for mig og min Hypothese er det samme, og som jeg alerede t. 1. p. 71 og 104 haver havt i Sigte, men ei videre udført. Men imidlertid da det dog ei kan nægtes, at Folk ere opkaldte efter Israel, Juda, Edom, Moab, Ammon &c., saa seer jeg ingen Grund at nægte Mizraim, Lud &c. at have være Stamfædres Navne, heldst da Skriften dog ei utydelig siger det.		
Reu, Phalegs Søn fød t. 1. Tab. 2.	1787	2217
Chusistan i Persien faaet første Indvaanere ved Chus omtrent t. 1. p. 72. Tab. 1 og 3. Assyrien Indvaanere ved Assur, omtrent t. 1. p. 109. Tab. 1, 2 og 3.	1800	2204
Arabien ligeledes ved Chus, omtrent t. 1. p. 72. Tab. 1 og 3.	1800	2204
Aram-Naharaim ɔ: Mesopotamien faaet første Indvaanere ved Aram omtrent t. 1. p. 74. Tab. 1 og 2.	1810	2194
Menes, formodentlig Misraim, stifter efter Usserium det Ægyptiske Rige, omtrent t. 1. p. 132, men da Ægypten endda ikke var rimelig viis beboet paa den Tid, saa maae dette indskrænkes til den Colonie, hvorved Ægypten siden blev beboet	1816	2188
Sarug, Reus Søn fød t. 1. Tab. 2.	1819	2185
Assyrien kaldet efter Assur omtrent t. 1. p. 74. Tab. 1 og 3.	1820	2184
Elymais faaet første Indvaanere ved Elam, omtrent t. 1. p. 73. Tab. 1 og 3.	1830	2174
Nachor, Reus Søn, fød t. 1. Tab. 2.	1849	2155

Medien

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsl.
Medien faaet første Indvaanere ved Madai, omtrent t. 1. p. 75. Tab. 1 og 3.	1850	2154
Syrien faaet første Indvaanere ved Aram omtrent t. 1. p. 74. Tab. 1 og 3.	1858	2146
Thare, Nachors Søn, fød t. 1. Tab. 2.	1878	2126
Canaan faaet første Indvaanere ved Canaan omtrent t. 1. p. 73. Tab. 1 og 3.	1900	2104
Thubal og Mesech stifte Tibarenos, og Moschos og Mosynæces, omtrent t. 1. p. 181. Tab. 1. 3.	1900	2104
Fra Thubal eller og Mesech stamme Massageter, Sacer, Mantcheoux, Tangutaner, Mexicaner, Brasilianer t. 1. p. 185. Tab. 4. b. p. 200.		
Fra Mesech eller og Thubal stamme Issedoner, Finner, Huner, Tyrker, Mungaler, Calmucker t. 1. p. 185 og 190. Tab. 4. b.		
Ægialeus stifter Riget i Sicyon t. 1. p. 5. t. 2. p. 126.	1915	2089
Scythien faaet første Indvaanere ved Magog omtrent t. 1. p. 74 og 75. og 147. Tab. 1 og 3. Men da har Landet enten ved Araxes eller ved Wolga hedet Scythien t. 1. p. 150, som siden blev forflyttet til Landene mellem Donau og Tanais p. 148.	1950	2054
Natolien omtrent paa samme Tid, nemlig Riphaths Afkom i Paphlagonien, Thogarmæ i Cappadocien, Javans i Cilicien, og Thiræ midt imellem, saa og Ascenaz's, der siden trak sig deels nord paa mellem den sorte Søe, og det Caspiske Hav, og deels til Phry-		

gien

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
gien t. 1. p. 141. 143. 144. 170. Tab. 1 og 3. T. 3. p. 262.	1950	2054
Ægypten faaer første Indvaanere, og det ved Mizraim omtrent t. 1. p. 71. Tab. 1 og 3.	1959	2045
Nachor død t. 1. Tab. 2.	1997	2007
Æthiopien faaet første Indvaanere ved Chus omtrent t. 1. p. 72. Tab. 1 og 3.	2000	2004
Phrygien beboet formodentlig ved Ascenaz, Gomers Søn, omtrent t. 1. p. 141. Tab. 1 og 3.	2000	2004
Noe død t. 1. Tab. 2.	2006	1998
Abraham fød t. 1. Tab. 2.	2008	1996
Thracien beboet ved Thiræ Afkom, omtrent p. 228. Tab. 1 og 3.	2010	1994
Reu død t. 1. Tab. 2.	2026	1978
Celters, Tydskes og de Nordiskes Stamfædre boe endda sammen i lille Asien, og ere allerede forfaldne til Afguderie T. 3. p. 140.		
Cimmerierne komme ind i deres Land ved Bosporus og Mæotis. Stamme fra Ascenaz, Gomers Søn, t. 1. p. 140. 329. 339. 348. Tab. 1. 3 og 4. t. 2. p. 132.	2040	1964
Sarug død t. 1. Tab. 2.	2049	1955
Chaldæa eller Chasdim bekiendt længe før Thare døde, omtrent t. 1. Tab. 2. p. 116—118.	2050	1954
Macedonien faaet første Indvaanere ved Cethim, Javans Søn, omtrent t. 1. p. 75. og Tab. 1 og 3.	2050	1954
Indien faaet de første Indvaanere formodentlig ved Ar-		

phachsad

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
phachsad og Elam, omtrent t. 1. p. 104 — 107. Tab. 1. 3 og 6.	2050	1954
Nubien faaet første Indvaanere, formodentlig ved Ludim, Mizraims Søn, omtrent t. 1. p. 132. Tab. 1 og 3.	2060	1944
De nordlige Dele af Mogols Land faaet første Indvaanere maaskee ved Phut, omtrent t. 1. p. 137. Tab. 3 og 6.	2070	1934
Syd Rusland faaet de første Indvaanere, deels af Gomers Slægt, eller de Nordiske, deels af Mesechs, eller Issedonernes og Finnernes, deels af Magogs, eller Scythernes og Slavernes t. 1. Tab. 1 og 3. omtrent	2070	1934
Thare død. 1. Tab. 2.	2083	1921
Ismael, de nordlige Arabers Stamfader fødes t. 1. p. 126.	2094	1910
Gomer død t. 1. Tab. 2. De Nordiskes Stamfader t. 2. p. 121. 261.	2095	1909
Arphachsad død ib.	2096	1908
Magog død t. 1. Tab. 2.	2097	1907
Elam og Chus døde ib. Phaleg død ib.	2098	1906
Madai død ib.	2099	1905
Assur og Mizraim døde ib.	2100	1904
Javan død ib.	2101	1903
Lud og Phut døde ib.	2102	1902
Thubal død ib.	2103	1901
Aram og Canaan døde ib.	2104	1900
Mesech død ib.	2105	1899

Thiras

	Fra V. St.	F. C. Fødsel.
Thiras død ib.	2107	1897
Sydlige Dele af Polen omtrent faaet de første Indvaanere af Slavisk, Finsk og nogle af Celtisk eller Thraeisk Æt t. 1. Tab. 1 og 3.	2110	1894
Ascenas død t. 2. Tab. 2.	2125	1879
Salah død t. 1. Tab. 2.	2126	1878
Riphath død t. 1. Tab. 2.	2127	1877
Thogorma død ib.	2129	1875
Elisa død ib.	2131	1873
Tharsis død ib.	2133	1871
Kithim død ib.	2135	1869
Dodanim død ib.	2137	1867
Nimrod død t. 1. Tab. 2.	2138	1866
Inachus stifter Riget i Argos t. 1. p. 5.	2148	1856
Grækenland beboet til dets yderste Spidse ved. Javans Afkom, omtrent til t. 1. p. 75 og 165—168. Tab. 1 og 3.	2150	1854
Eolier, og de af Elis stamme fra Elisa, Javans Søn t. 1. p. 169.		
Arcadier, Cretenser maaskee ogsaa p. 169 og 170.		
Cilicier, Isaurer, Pamphylier, Lycier, Carier og Leleger stamme fra Tharsis, Javans Søn t. 1. p. 172.		
Macedonier og Pelasger stamme fra Cethim, Javans Søn, og Pelasger giorde store Søe-Reyser, og satte sig ned i Macedonien og Italien t. 1. p. 173. Dorier stamme fra dem, og være Pelasger, eller og tvertimod Hellenes, de rette Græker; Jonier og Attici p. 173—175.		

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Indvaanerne af Epiro, og Hellenes, ɔ: Jonier, eller og Dorier, der maaskee have været de rette Hellenes eller Grækere, eller og maaskee Pelasger, stamme fra Dodanim t. 1. p. 177.		
Japhet død t. 1. p. 54.	2156	1848
Sem død t. 1. Tab. 2.	2158	1846
Cham død t. 1. p. 54.	2160	1844
Illyrien faaet de første Indvaanere af Thiræ Afkom, omtrent t. 1. p. 259. Tab. 4. b.	2160	1844
Abraham død t. 1. Tab. 2.	2183	1821
Eber død t. 1. Tab. 2.	2187	1817
Italien faaet de første Indvaanere til Lands, maaskee ved Thiræ Afkom, omtrent t. 1. p. 173. Tab. 1. 3. b. 4.	2200	1804
Ogygis eller den Samothraciske Flod indfalder, omtrent t. 1. p. 168.	2208	1796
Ismael død t. 1. p. 126.	2231	1773
Rusland beboet lige til Østersøen, hvor nu Petersborg og Riga ligge, t. 1. Tab. 1. 3. b. t. 2. p. 132 omtrent	2260	1744
Indvaanerne i Nord-Rusland af samme Folkefærd som de Nordiske t. 2. p. 21.		
De nordlige Dele af Pohlen og Preussen faaet de første Indvaanere af Tydsk Æt omtrent t. 1. Tab. 1. og Tab. 3. b.	2270	1734
Indtil den Tid vare de Tydske og Nordiske af een Folkefærd, men da skilte de sig ad ved Duna; De Nordiske ginge nord paa, men de Tydske vester paa, og		

begge

	Fra V. St.	f. C. Fødsel.
begge fulgte Østersøen T. 2. p. 22 og 23. 132. begges almindelige Navn var Joter T. 3. p. 83. T. 4. p. 1—6.		
Da have de Tydske og Nordiske alerede dyrket Odin, T. 3. p. 82, og derved forstaaet Solen.		
Den sydlige Deel af det saa kaldte Mogols Rige beboet indtil Ganges formodentlig ved Elams Afkom, omtrent til t. 1. p. 106. Tab. 1. 3 a, og 3 b.	2312	1692
Indien paa denne Side af Ganges gandske beboet formodentlig ved Arphachsads Afkom, omtrent til t. 1. p. 104.	2350	1654
Sverrig faaet de første Indvaanere, over Alands Havet, omtrent t. 1. Tab. 1 og 3. b. T. 2. p. 18.	2360	1644
Tydskland ligeledes de første Indvaanere t. 1. Tab. 1 og 3. b. omtrent	2360	1644
Italien gandske beboet omtrent til t. 1. p. 173. Tab. 3. b.	2363	1641
Gandske Sverrige beboet omtrent til t. 1. Tab. 3. b.	2460	1544
Gallien faaet de første Indvaanere fra Syd-Tydskland, Schweitz og Italien af t. 1. Tab. 3. b. omtrent	2460	1544
Norge faaet de første Indvaanere fra Sverrige t. 1. Tab. 1 og 3. b. omtrent	2470	1534
Spanien faaet de første Indvaanere fra Gallien, maaskee og fra Africa t. 1, Tab. 3. b. omtrent.	2490	1514
Scytherne forjages af Massageter, og forjage igien Cimmerierne, og nedsætte sig i deres Stæd ved Borysthenes eller Nieper t. 1. p. 149 og 150.	2494	1510
Gandske Danmark beboet, deels fra Sverrige, nemlig		

 Skaane

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Skaane og Øerne, deels fra Tydskland, nemlig Jylland t. 1. Tab. 1 og 3. b. omtrent	2500	1504
Tydskland faaet de første Indvaanere efter en anden Regning, omtrent T. 2. p. 133.	2557	1447
China faaet de første Beboere, omtrent, t. 1. Tab. 3.	2560	1444
Gandske Tydskland beboet, omtrent t. 1. Tab. 1 og 3. b.	2560	1444
Gandske Gallien beboet, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2600	1404
De første Indvaanere i Britannien fra Gallien, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2610	1394
Sverrig efter en anden Regning faaet de første Indvaanere i Upland. T. 2. p. 133.	2622	1382
Gandske Spanien beboet, til Gallicien, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2640	1364
Tydske Folk bebygge efter en anden Regning først Holsteen T. 2. p. 134.	2677	1327
Norge faaet efter en anden Regning de første Indvaanere T. 2. p. 133.	2687	1317
Den Deel af Spanien fra Gallicien til Gallien beboet af egentlige Iberer, og af Celter, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2700	1304
Skaane faaet efter en anden Regning de første Indvaanere T. 2. p. 133.	2727	1277
Den hele Cimbriske Chersonesus efter en anden Regning bebygget af Tydske under Navn af Joter. T. 2. p. 134. T. 4. p. 3. 16. 26. 34. 356.	2737	1267
Indien paa hiin Side Ganges gandske beboet formodentlig ved Elams Afkom, omtrent til t. 1. p. 107. Tab. 3. b. og Tab. 6.	2767	1237

Gandske

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Gandske Britannien og Irland beboede, omtrent t. 1. Tab. 3. b.	2767	1237
Gandske Norge beboet, deels fra Sverrige, og deels fra Finland og Lapland ved Finner, omtrent til t. 1. Tab. 1 og 3. b.	2800	1204
Sarmater, en Green af Scyther opkomme, og boe østen for Mæotis, omtrent t. 1. p. 151. Tab. 4. b.	2820	1184
Gandske Norge beboet efter en anden Regning T. 2. p. 133.	2837	1167
Jonierne gaae fra Attica over til Asien t. 1. p. 166.	2926	1078
Den ældste Odin regierer i Asgard ved Tanais over Aserne T. 3. p. 81. omtrent	3000	1004
Norden har alerede været beboet i Homeri Tid, thi han nævner Bernsteen, som fra de ældste Tider er udi Mængde alene bleven fundet i Preussen T. 2. p. 8	3204	800
Cimmerierne fordrives af Scytherne, og falde ind i Asien, omtrent t. 1. p. 331.	3354	650
Nogle flye da Nord efter, og bringe det Cimmeriske eller Cimbriske Navn ind i Jylland, men giøre ellers ingen synderlig Forandring, ved det de vare af samme Folkefærd, som Indvaanerne. T. 2. p. 212. 213.		
Cyrus dræbes af Massageterne, som da boede ved Oxum. t. 1. p. 108 og 194.	3477	527
Darius gaaer over Donau, og bekriger Scytherne t. 1. p. 149.	3494	510
Da boede Budiner ɔ: Alaner alerede mellem Donau og		

Dnieper,

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Dnieper, og ved Tanais T. 2. p. 35. Af vore Nordiske Skribenter kaldes de Vaner, og vare Græker blandede iblant dem. ib.		
Den mellemste Odin, som regierede over Aserne, flytter fra Tanais til Østersøen ved Duna, og anlegger det nye Asgard, gaaer over til Scandinavien, bekriger Joterne, og indfører det Gothiske Navn, hvilket er giort af det Jotiske, saavel der som ved Østersøen, hvor dog Istævonerne regnedes kun til dem. T. 3. p. 83. 152. T. 4. p. 6—9. 15. 34. omtrent	3500	504
Og ved ham opkomnie de Svenske og Norske Navne og Riger, som skal bevises i den 6 Tome, men da forstodes Upland alene ved Sverrige, og Trondelaget alene ved Norge.		
Norden ɔ: Danmark, Norge og Sverrige har allerede været beboet i Herodoti Tid, thi Phoenicierne hentede da Bernsteen fra Preussen. T. 2. p. 5 og 6. 148.	3574	430
Budiner, de samme som Alaner, boede i Herodoti Tid mellem Donau og Dnieper, og ved Tanais T. 2. p. 35.	3574	430
Udi Pytheæ Tid boede allerede Guttones ɔ: Gother i Preussen. T. 2. p. 9.	3684	320
Pytheas var selv paa Thule ɔ: Norge. T. 2. p. 148.		
Det Cimbriske Navn allerede bekiendt paa den Jydske Halvøe. T. 2. p. 196—202. 206.	3704	300

Et

	Fra V. S.	f. C. Fødsel
Et vist særdeles Folk der kaldtes Cimbrer, ib. p. 205. 209. 210.		
Cimbrer og Joter i Grunden eet Navn, betydende høye og store Folk, og var det sidste et almindeligt Navn for alle dem, der boede om Østersøen, da det første derimod blev som et almindeligt kun tillagt den udvandrende Hob af Romerne. T. 2. p. 198.		
En stærk Vandflod nøder Cimbrer til at vandre ud. T. 2. p. 215. 235—242. 249. 282. omtrent.	3704	300
Cimbrer og Teutoner fra den Jydske Halvøe vare Tydske. T. 2. p. 214—220.	3674	330
Friser vandrede med dem. T. 2. p. 215.		
Teutoner, hvoraf de Tydske have faaet Navn, vandre med dem. T. 2. p. 251.		
De beboede Holsteen, Lauenborg og Meklenborg ib. p. 252—258. 263.		
Ambroses vandrede og med, og ere egentligen Saxernes Stamfædre. ib. p. 268—271.		
Harudes, Charudes af Han-Syssel i Jylland vandre med dem T. 2. p. 281.		
Suevitke Folk fulgte med dem T. 2. p. 285.		
Cimbrer ere iblant de Gallier, som falde ind i Grækenland og Asien. T. 2. p. 245—250.	3725	229
Nordiske Joter gaae over til Jylland fra de Danske Øer, og maaskee fra Scandinavien, beboe det, og blande sig med de faae tilbage blevne Indvaanere. T. 2. p. 217. T. 4. p. 3. 16. t. 5. p. 2. omtrent	3750	254

Landet fra Weixelen og til den Finske Bugt kaldes Reid Gotaland, og Jylland undertiden ligeledes, hvilket sidste Land dog uegentligen kaldtes saa, da det rettere hedte Jotland. T. 4. p. 17. 18.	Aar V. Gl.	f. C. Fødsel.
Angler gaae fra det Brunsvigske til Slesvig og Wagerland, og besatte det, fordi det laae meest øde ved Cimbrers og Teutoners Bortgang. T. 4. p. 16.		
Da boede alerede, om ei forhen, Danske i Skaane, som skal bevises i den 6 Tome.		
America faaet de første Beboere til Lands fra Asien og mellemliggende Lande af, omtrent. t. 1. Tab. 3.	3800	204
Cimbrer og Teutoner gaae over Rhinen. T. 2. p. 295.		
Og lade Advatici efter sig. ib. p. 296.		
Juthungi stamme og fra Cimbrerne. T. 5. p. 114.		
Marius overvinder Cimbrerne. T. 2. p. 300. 301. 311.	3903	101
Den Scythiske Stat ødelegges ved den Pontiske Konge Mithridatem, og ved Geter, maaskee og da ved Sarmater, hvilke sidste satte sig ned igien i deres Land, t. 1. p. 161. De overblevne Scyther flyede da formodentligen nord efter, og førte da maaskee Scythiske Ord ind i Finsk og Vendisk, omtrent	3904	100
Den sidste Odin fødes T. 3. p. 85. omtrent	3899	105
Roxolani ɔ: Alani ved Grændsen, og uden Tvil ægte Alaner, boe imellem Don og Dnieper, og stride med Mithridate. T. 2. p. 24. 36.	3904	100
Angli boe endda efter en anden Formodning i Neder-Saxen, mellem Weser, Elven og Aller, og de Harkiske Bierge, omtrent T. 5. p. 3.	3904	100

Odin

	Fra V. Sk.	F. C. Fødsel.
Odin flyer nord efter af Frygt for Romerne, omtrent T. 2. p. 60. 61. T. 3. p. 85. 89.	3940	64
Han gaaer fra Duna til Skibs til Norden. T. 3. p. 105.		
Suevi boede alerede rundt om i Tydskland. T. 5. p. 72—76.	3947	57
Langobarder vare Tydske Joter, boede i Vendsyssel, og synes at være blevne udjagede af de Nordiske Joter. T. 4. p. 538. omtrent	3954	50
Friser boe alerede ved Vester-Havet. T. 5. p. 50.	3996	8
		Efter Christi Fødsel.
Roxolani og Alani strakte sig i Strabonis Tid, ja endnu i det 3 Sæculo til Smolensko, og Dniepers Udspring. T. 2. p. 24. 29. 36.		1
Gotherne spille nu fuldkommen Mester i Norden over Joterne, hvorfore og Norden kaldes efter dem Gotland. T. 4. p. 18.		
Langobarder boe paa begge Sider af Elven, omtrent i det Lüneborgske og Lauenborgske. T. 4. p. 566.		
Roxolani falde efter Neronis Død ind i Moesien. T. 2. p. 27.		69
Gotherne gaae ud fra Norden, under Berigs Anførsel, og foreene sig med deres Landsmænd, de Tydske Gother, omtrent T. 4. p. 38. 50. 378. 402.		70
Alani boe østen for Pontus, og findes fra den Tid af stedse der, lige indtil vore Tider, og falde under Vespasiano ind i Medien. T. 2. p. 27. 45. 57. omtrent		75
Deres store Magt giorde, at mange Folk da og siden, som endog vare af anden Folkefærd, regnedes til dem. T. 2. p. 28. 29. 32. 38. 47. 51. 53. 55. De vare		

af samme Folkefærd som vore Nordiske Folk. T. 2. p. 33—35. 37. 39. 58.

De kaldte sig selv Aser, hvilket dog synes fornemmeligst at bør forstaaes om den Stamme, som kaldtes Abasger, eller Abcasser. T. 2. p. 58—79. 83.

Nogle af Gotherne kaldes Gepider. T. 4. p. 401 og 402.

Hirri og Seyri Gothiske Folk, boe i Lifland. p. 455 og 458. omtrent 77

Gotherne undertvinge Rugierne, T. 4. p. 42. 500., som beboede For-Pommern. omtrent 80

Reudingi ɔ: Thoringi, boe i det Meklenborgske. T. 5. p. 120. 100

Angli boe i det Slesvigske T. 5. p. 4. 5. . . 100

Heruli boe i Halland, og udjages af de Danske, og nedsætte sig derpaa i Meklenborg. T. 4. p. 423—426. 452. omtrent 100

Gotherne undertvinge Vandalerne. T. 4. p. 43. 500., som beboede Bag-Pommern. omtrent . . 100

Udi Taciti Tid boede Finner omtrent i Litthauen. T. 2. p. 13. 100

Da boede endnu Nordiske i Stor-Hertugdommet Finland, og Lapper og Finner alerede i Lapland og Finmarken. T. 2. p. 16—18.

Apsilier, som vare beslægtede med vore Nordiske, nævnes. T. 2. p. 110. omtrent. 110

De Nordiske og Tydske Gother, samt Seiri og Hirri drage ud sammen. T. 4. p. 41.

Thuringi nedsatte sig i det nu værende Thüringen, T. 5. p. 121—123. omtrent. 130

Arrianus nævner alerede Abasger og Apsilier. T. 2. p. 51. 137

Saxer, Teutonernes Afkom, nævnes, og boede da i Stormarn og

	E. C. Fødsel
Ditmarschen, og maaskee vester i det Slesvigske. T. 2. p. 258. 271. 276. omtrent	140
Finske Folk begyndte at drage nord efter, og at nedsætte sig ved Østersøen, T. 2. p. 14 og 15. omtrent	150
Racalani ɔ: Alani ved Rha, det er Wolga, nævnes af Ptolemæo. T. 2. p. 29.	150
Rhoxolani forestilte endda en Stat under Marco Aurelio, og boede oven for Dacien. T. 2. p. 31.	170
Gother nedsætte sig iblant Alaner, T. 2. p. 56, og blive meget stærke ved at foreene sig med disse deres Frænder. T. 2. p. 68. omtrent.	200
De Cimbrer som boede i det Bremiske, faae Navn af Franker, omtrent. T. 2. p. 222. 223. 231. 232. 233.	200
Gotherne komme under Filimer til Tanais. T. 4. p. 45—52. omtrent.	200
Alemanni nævnes, T. 5. p. 88, og opkomme først ved Mainen.	211
Danske blande sig under den Saxiske Odins Anførsel med Anglerne, og indføre Odins Gudstieneste iblant dem, omtrent T. 2. p. 220. 274. T. 3. p. 113. t. 5. p. 3.	250
Frankerne nævnes første gang. T. 2. p. 222.	252
Frankerne boe i Grøningen, Ost-Friesland ꝛc., T. 2. p. 224. omtrent	280
Juthungi blive bekiendte, omtrent. T. 5. p. 116.	295
Abasger, et Alanisk Folk, og maaskee de rette Aser, nævnes under Diocletiano, omtrent T. 2. p. 48. 49.	300
Frankerne boe i Batavien ɔ: Betau, omtrent. T. 2. p. 224.	300
Frankerne røve til Søes, og bestaae allerede af adskillige Folk. T. 2. p. 223. omtrent	310

	E. C. Fødsel
Man begynder at regne Alaner til Gother, omtrent. T. 2. p. 31 — 33. 41. 42 — 44.	330
Saxerne nedsatte sig i det Bremiske. T. 2. p. 277. T. 3. p. 202. t. 5. p. 122. omtrent.	350
Suevi beboe alerede Schwaben. T. 5. p. 80. omtrent.	350
De kaldtes og da Alemanni. T. 5. p. 89.	
De Saliske Franker nedsætte sig i Toxandria i Brabant. Til Franker regnedes da Salier, Chamaver, Attuarier, omtrent. T. 2. p. 225.	355
Rhoxolani vare endda et Folk, og stode under den Ost-Gothiske Konge Ermanarico, men bleve da undertvungne af Hunerne, og deres Navn efterhaanden udslettet. T. 2. p. 40. 41.	370
Angrivarii, Bructeri, Chamavi, Cherusci, Fosi, regnes til Saxerne, som da beboe den største Deel af den Westphalske Kreds, og endeel af Neder-Saxen. T. 2. p. 278.	390
Landet ved Donaus Udløb kaldes Alania. T. 2. p.	400
Franker beboe Syd-Deelen af de 7 foreenede Nederlandske Landskaber, og endeel af den Westphalske Kreds, omtrent T. 2. p. 226.	400
Angler, Saxer og Jyder gaae første gang til Britannien. T. 5. p. 9 — 27.	449
Thuringi udbrede sig til Donau, omtrent. T. 5. p. 123.	450
Alaner nedsætte sig sønden for Donau, omtrent. T. 2. p. 42. i det nu værende Bulgarie.	455
Frankerne undertvinge Alemaner, som besadde Schwaben, Hessen, det Mayntziske og endeel af Pfaltz, samt Elsaß. T. 2. p. 228.	496
Danske besætte Jylland og Angeln, omtrent. t. 5. p. 3.	500
Slaver begynde at udbrede sig i Semnoners og Hermundurers Lande, omtrent. T. 5. p. 73.	506

	E. C. Fødsel.
Franker og Saxer undertvinge Thuringer, hvortil da regnedes det Land, som siden blev kaldet Frankenland, nu den Frankiske Kreds, omtrent. T. 5. p. 127—131. T. 2. p. 228.	535
Apsilier vare et Alanisk og Abasgisk Folk. T. 2. p. 47. 49. 110.	550
Og Misimianer et Apsilisk Folk. ib.	
Slaver have aldeles besat Semnoners og Hermundurers Lande, omtrent. T. 5. p. 73.	600
Friserne strække sig alerede til Elven. T. 5. p. 54 og 55.	690
Abasger vare et Alanisk Folk. T. 2. p. 48. 53.	705
Alaner undertvinges, og ødelegges næsten af Mungaler, omtrent. T. 2. p. 54. 55. 76.	1230
Abcasser forsvare sig endda imod Mungaler. T. 2. p. 55. 76.	1305
Alani boe endda ved Mæotis, og Gothia ligger lige over for Crim. T. 2. p. 56. 76.	1436
Gother boe endda i Crim. T. 2. p. 98. omtrent.	1550
Alaner og Abcasser boe endda paa Caucaso. T. 2. p. 57. omtrent.	1650

Register

over

de mærkværdige Ting og Navne i dette Værk,

bestaaende af 5 Deele, nemlig:

I. Om Folkenes Oprindelse i Almindelighed.
II. Om de Nordiske Folkes ældste Oprindelse.
III. Om Odin og den hedenske Gudelære og Gudstieneste i Norden.
IV. Om de fra Norden udvandrede Folk, 1ste Bind.
V. Om de fra Norden udvandrede Folk, 2det Bind.

De romerske Tal i Registeret henvise til hver Deel i sær efter ovenstaaende Orden; de andre til Pagina.

A.

Aager-Karle, hvorfor kaldte Lombards hos de Franske IV. 632.

Aalborg-Stift, fordum anseet for bare Øer II. 200. kaldtes Alociske Øer II. 209. regnes derfor ikke til Halvøen af Ptolemæo II. 267.

Aander v. Genii, hvorledes anseede af Forfædrene III. 226. Deres Aabenbarelse meest antaget af Berg-Scotterne III. 298.

Aander og Siele, betragtede som Taage at boe i Skyerne III. 23. 297.

Aar, hvorledes Moses har beregnet I. 4.

Aarets Begyndelse, i Høst-Maaneden hos de Nordiske III. 371. hos Anglerne V. 30. og Inddeling hos samme V. 29. 30.

Aarsvext og Fred, tillægges Freyr III. 179.

Abalus, en Øe i Preussen II. 163. Pythea Beretning om den II. 164. IV. 9.

A Abas-

Abasger, deres Sæde II. 46. Forbund med Romerne II. 45. Eenighed med Alanerne II. 48. Levemaade ibid. Navnets Oprindelse ibid. Beskrivelse under deres egne Konger og under Romere II. 50. 51. sende Gesandtere til Hoffet i Byzantio II. 51. Antage den Christne Troe i 6te Seculo II. 52.
Abasgia, de Abasgers Land II. 53.
Abcas, dette Lands Beskrivelse II. 53.
Abrasser, et Folk II. 48. have med Tamerlan at bestille ibid. Deres Beskrivelse II. 49. 57. Ere af Massagetisk Herkomst II. 53. Deres Sæde II. 122.
Abdarnes ɔ: Promontorium II. 189.
Abii, et Folk, nævnes af Homero I. 333. sq.
Abimelech, de Philisters Konge I. 136.
Ablavius, en Skribent i 3die Seculo IV. 33. 47.
Aborigenes, hvem saa kaldede i Italien I. 270. fordrive de Siculer, Morgetes og Italer I. 271 sq. bleve siden kaldte Latini I. 273. Om de udstamme fra Thyrrheni ibid. Vare beslægtede med Celter ibid.
Abraham, naar været i Ægypten I. 77. Var Stamfader til mange Folk I. 126 — 128. Hans Døds-Aar I. 128.
Absyrtus, en Bye, dens Beliggenhed IV. 67.
Abyssiner i Africa, stamme fra Chus I. 130.
Achæi, et Slags Samariter ved den sorte Søe I. 343. Deres Eventyr beskrevet af Eumelo I. 445. Underkuuges af Pompejo II. 61. III. 89.
Achajus, en Irsk Konge V. 27.
Achiulf, Ermanarici Fader IV. 112. Sættes af Theodorico over Sueverne i Spanien IV. 495.
Achlis, et Dyr i Scandinavia II. 170.
Adal-Syssel, plyndres af Eric Jarl III. 94.
Adam, Persiske og Chinesiske Traditioner om ham I. 7.
Adamantius, slutter Fred med Gotherne paa Keyserens Vegne IV. 290 — 293.
Adamus Bremensis, hans Levetid III. 51.
Adel, dens Udspring II. 143. Forskiellige Classer deraf hos de Nordiske ibid.
Adelboldus, naar regieret III. 201.
Adelsteen, Hagen, modtages i Valhala III. 310.
Adrianopel, beleyres forgiæves af Gotherne IV. 206 sq.
Adspredelse, Folkenes efter Syndfloden, naar skeede I. 28. hvoraf blev foraarsaget I. 79.
Aduatici, et Belgisk Folk, boede i det Namurske I. 367. II. 208. 297. Udstamme fra Cimbrer og Teutoner II. 296. sq. 298. V. 114.

Aëtius,

Aetius, Rommersk Anfører; hans Strid og Seyer over Burgundierne i Gallien IV. 545. 546. Søger at ødelægge Juthungerne V. 119.
Afguderie, ældste, hvormed begyndt I. 102. Menneskene ere gradeviis forfaldne dertil III. 135 sq. bedreve vore Forfædre i Asia III. 141. Forbydes i den Gothlandske Lov-Bog IV. 348. Alemannernes i 6te Seculo V. 103.
Africa, hvoraf har faaet Navn I. 128.
Agapius, Gothisk Bisp IV. 226.
Agatha v. Athala, Gothisk Konge IV. 320.
Agathodæmon, hans Charter V. 3.
Agathyrsk, et Thracisk Folk I. 348. deres Sæde I. 255. Vare eet med Dacer ibid.
Agelmund, Langobardernes første Konge IV. 562 sq. 579. Hvad Aar blev Konge IV. 581. hans Død ibid.
Agenarich v. Serapio, Alemanisk Konge V. 94.
Agerdyrkning, rar i de ældste Tider I. 22. Hvorfor dog fandtes hos nogle Folk I. 24. Er tidlig brugt i Ægypten og Babylonien I. 46. Har været meget gammel i Norden II. 135. 320. tagde Alemanerne sig efter V. 98.
Agilulfus, Langobardisk Konge IV. 613.
Agnar, Friggæ Foster-Søn III. 250. Hraudungs Søn, forvildes paa Søen III. 253.
Agrippæer, et Folk ved den sorte Søe I. 348. Deres Oprindelse er uvis ibid.
Agrius, en Søn af Circe og Ulysses I. 273. regierede over Tyrrhenierne ibid.
Aichridzyri, et Folk IV. 120.
Ailvuadones ere Taciti Lemovii, eller Vandaler IV. 536.
Aiturer v. Ligurer, boede ved de Alpiske Bierge IV. 327.
Aimoinus, en Skribent, hans Leve-Tid IV. 382.
Aimuli, kaldes Heruli hos Syncellum IV. 429.
Akker, Lappiske Guder III. 139.
Akuthor III. 168. den gamle Thor ibid.
Alamani IV. 99. see Alemanni.
Alambani ɔ: Alemani V. 88.
Alan, dets Bemærkelse paa Slavonisk II. 78. Var Wilhelm Conqværstors Søsterskabs Broder II. 78.
Alaner; et Slags Aser i Sindica I. 334. Vare en Cimmerisk Slægt ved det sorte Hav I. 347. II. 122. Sættes af Plinio ved Borysthenes II. 26. Gisnes og til Scyther II. 27. 31. Vare meget mægtige II. 27. Josephi og Ptolemæi Beretning om deres Boepæl II. 28. Alani Scythæ II. 29. have Krig med Arriano II. 30. kaldes af Dione Massageter ibid. Boede i 4de Seculo i

flæng med Gother II. 31. 41. Havde Sproget med dem tilfælles ibid. Vare gode Ryttere II. 32. Beboede Thracien efter Valentis Død II. 32. Deres Beskrivelse ved Ammianum II. 32. 33. Ere af samme Folkefærd som de Nordiske II. 33 sq. Rimelige Grunde for denne Sandhed II. 34 sq. Deres Navn blev udstrakt til mange andre Folk II. 38. Trak sig mod Vesten med Vandaler ind i Frankrig ibid. Nedsat sig i Spanien og Africa ibid. Gisres af nogle til et Tydsk Folk ibid. Har ført Herredømme over Vandaler og Suever i Spanien ibid. Ammiani Fortælling om deres Religion prøves II. 39. De bleve fordrevne af Hunerne, og sat sig fast ved Ister II. 41. Vare tillige med Gotherne i Romersk Tieneste II. 42. Deres og Hunernes Beskrivelse sammenblandes af mange ibid. Have efter Atilæ Død atter nedsat sig i Scythien ibid. Have een Tid staaet i god Forstaaelse med Romerne II. 44. Boede i 4de Sæculo ved Mæotis II. 44. Adskilliges Vidnesbyrd herom II. 44. 45. Justinianus fører Titel af Alanisk II. 45. Alanernes Bedrifter og ulige Skiæbne II. 45 — 47. Vare et frit Folk i 8de Sæculo II. 47. Adskillige Beretninger om dem fra 8de til 13de Sæculum II. 47 — 55. De boede i 9de Sæculo Norden for Schirwan under egne Konger II. 52. har været Christne ibid. Den Alaniske Princesse Irene giftes med en Romersk Konge II. 52. Deres Magt svækkes i 13de Sæculo, og Land ødelægges af Mungalerne II. 54. 76. Beretning om dem i 15de Sæculo II. 55. Deres Overgang til Grækerne II. 56. Boepæl og Beskrivelse i 14de og 15de Sæculo ibid. Deres Boepæl paa nærværende Tid II. 57. Grunde for deres Slægtskab med de Nordiske II. 58. De kaldte sig selv Aser II. 75. Tvende Beretninger om Alaner II. 76. 77. Navnets Oprindelse II. 78. Becani Rudbeks og andres Meninger derom II. 79. 80. 81. 82. De boe endnu paa de Tauliniske Bierge II. 81. Deres Herkomst udledes urigtig fra Thogorma ibid. Hvorvidt de kan ansees for Tatarer II. 83. De nu værende Alaner ere eet med Aserne og Strabonis Aspurgitaner II. 83. De ere egentlig vore Forfædres og Nordens Stamfædre III. 62. Opregnes blant 6 Gothiske Folk IV. 325.

Alania, Landet ved Ister II. 41. IV. 320. Dets Strækning II. 52. 56. 82. Keyser Michael hverver her 6000 Mand II. 53. Indbefattes og under Navn af Iberien II. 54. Dette Navn fik Bierget Alboris II. 55.

Alant-

Alane-Der, menes at have Navn af Alaner II. 80. 81. Derfra udleder Becanus de Nordiske Folk ibid.

Alanus, et Bierg beboet af Alani II. 29. not.

Alaricus, Vest-Gothisk Konge IV. 224. 383. Indlukker Theodosium i Thracien IV. 226. Sætter sig op imod Arcadium IV. 230. Plyndrer Landene paa den anden Side af Donau IV. 231. Ødelægger Grækenland IV. 232. Indtager Peloponesum IV. 233. Adskillige Vidnesbyrd om hans Forhold i Grækenland IV. 234. 235. Angriber Italien IV. 240. sq. Holder en blodig Trefning med Stillico og viger fra Italien IV. 241 242. Holder Krigs-Raad inden denne Trefning IV. 242. sq. Beleyrer Rom 2 gange og indtager den IV. 251 — 253. Hans Endeligt og Begravelse IV. 253. Lemfældighed mod de Rettroende i Rom V. 252. Svar til de Romerske Gesandte IV. 254. Ved hvilken List han kom ind i Rom IV. 259.

Alatheus, en Gothisk Feldtherre IV. [illegible]

Alavius, Anfører for de Gother, som flyttede til Donau IV. 149.

Alba, en Bierg-Strækning i Tydskland V. 90.

Albani, Alanernes Naboer II. 46. Kaldtes og de Alaner II. 52. Undertvinges af Pompejo II. 61. Navnets Oprindelse II. 79.

Albania, Nord-Scottlands ældste Navn I. 325 kaldes nu af Berg-Skotterne Albain ibid.

Albinus, sendes af Keyser Juliano imod Gepiderne IV. 404.

Albion, Britanniens ældste Navn I. 325.

Albis, saa kaldet af Elv II. 190. Landet og Floden var Grændse for Dania II. 231. Der boede Franker ibid.

Alboinus, Langobardernes II. Konge IV. 416. 600. Dræber i Krigen den Gepidiske P[illegible]ds Turismodum IV. 418. 595. Kommer derover i Fare ved Turisendi Hof IV. 596. Berømmes for sin Tapperhed IV. 601. Overvinder Gepidernes Konge Cunicmund IV. 602. Overlader Pannonien til Hunnerne IV. 604. Gaaer med Langobarder og Saxer til Italien IV. 603. sq. Hans Endeligt IV. 604. 605. Adskillige Beretninger om ham IV. 609.

Alboris, et Bierg II. 55. Kaldtes Alania ibid.

Alchityri IV. 120.

Alcidzuri IV. 120. Holdes af Jordan for det Folk Scirri IV. 464.

Alcis v. Achlis, et Dyr i Scandinavia, nævnet af Plinio II. 170.

Aldeiguborg, en Bye i det Holmgardske III. 62.

III. 62. Ødelegges af Eric Jarl III. 94.
Alder, Fædrenes, hvorfor bør fastsættes I. 57.
Ale, Odins Søn III. 130.
Alemaner V. 88 — 113. Ere hos Saxo de samme som Teutonerne II. 265. Boede egentlig ved Helvetien ibid. Kaldte sig Tydske i 9. Sæculo II. 266. Kaldes og Maniani IV. 541. Burgundierne ophidses af Keyser Valentiniano imod dem, men afstaae fra sit Forsæt IV. 541. sq. Følgerne heraf IV. 542. De kaldtes kuns saa af Fremmede V. 74. Undertvinges af Theodemir V. 81. Under deres Navn har endeel Suever været befattede V. 82. 113. Deres Rige indtages af Clodovæo V. 83. Kaldtes og Alambani V. 88. Caracallæ Opførsel imod dem V. 88. Navnets første Opkomst V. 88. 112. Falder ind i Italien i Gallieni Tid V. 89. Blive slagne ibid. Angribe Italien igien ibid. Drives tilbage af Aureliano og Probo V. 89. 90. De udbrede sig i Schwaben V. 89. 92. Constantii store Slag med dem V. 90. 91. Overvindes af Maximino Herculeo V. 91. Udbrede sig vidt i Tydskland V. 91. 92. Deres Historie i 4 Sæculo V. 92 — 100. Bekrige Constantinum V. 92. Aarsagen til deres store Magt ibid. De oversvømme Gallien V. 93. Trænge sig hen til Elsaß V. 94. Deres Konger ved Strasborg V. 94. Hvor stor deres Hær var ibid. Juliani Seyer over dem V. 95 — 97. En Formodning at Alemaner have boet ved Nord-Rhinen i 4 Sæculo V. 95. sq. Fornyer Krigen under Valentiniano I. V. 97. 98. De havde en Konge for hver Pagus V. 100. Deres ulykkelige Strid med Gratiano ibid. Adskillige Beretninger om deres Sæde i 5 Sæculo V. 101. De blive slagne af Indvaanerne i Passau V. 101. Angriber Spanien og undertvinges af Clodovæo V. 102. Giøre Indfald i Gallien ibid. Undertvinges i 6te Sæculo af Frankerne V. 103. Deres Afguderie i den Tid ibid. Deres Bedrifter i 7. Sæculo V. 103. sq. Deres Lov ved Theodericum V. 104. Deres Historie i 8 Sæculo V. 105. Navnets Bemærkelse og Udspring V. 104. 106. 107. 109. 110. 111. 112. Deres Historie i det 10 Sæculo V. 106. Navnet gaaer omsider af Brug V. 107. Og omverles med det Schwabiske ibid. Om Alemanerne ere overvundne af Kong Skiold V. 107. De nyeres Meening om dem V. 107. sq. Har været forskiellige fra Germani V. 109. Om de af Begyndelsen have været

ret en Samling forskyne Galler V. 108. 109. Gisres urigtig til Gallier V. 118. Hvem der forstaaes ved Alemanner hos Victor V. 118.

Alemania, kaldes og Suevia V. 84. 89. 112. Navnet brugtes ikke i Tydskland V. 85. Plyndres af Constantio V. 91. Indtages af Burgunderne IV. 538. V. 93. Naar forandret til et Ducatus V. 105. Dens Beskrivelse ibid. Strekning i 5 Saeculo V. 106. Navnets Vidtløftighed i 11 Saeculo V. 107.

Alemanicus, hvoraf Caracalla havde den Titel V. 88.

Alf, Konge i Alfheim III. 152. paakalder Thor imod Starkodr ibid.

Alfadur, den eldste Guds Navn III. 8. Havde i Asgaard 12 Navne ibid. blev Odins Navn III. 9. Havde Jorden til sin Kone III. 46. Tillagdes Verdens Skabelse V. 148. Hvorfor Odin saa kaldet III. 248.

Alfcles ɔ: en dum Djævel III. 232.

Alfer, et Slags Genier III. 228 — 234. De hvide, deres Boelig III. 228. 295. De Sorte, deres Bolig III. 228. sq. Ansees som Dværge III. 229. Af nogle for Nisser ibid. Af Forfædrene for et vist Slags Folk ibid. Have boet ved Finland III. 231. Overtroe om dem III. 232. Otte Slags Alfer opregnes III. 232. sq.

Alfheim, dets Strekning II. 190. III. 83. Har Navn af Alfur III. 83. Blev foræret Freyr III. 171. Det hvide og sorte III. 228. Bohus-Lehn fik dette Navn efter Kong Alf III. 230.

Alfhild, Alfs Datter III. 154. Røves af Starkodr ibid.

Alfred, Anglernes Lovgiver V. 33. Skal have afskaffet de gamle Runer V. 47.

Alfrek, Konge i Hordaland III. 152. Hans Omgang med Odin ibid.

Alf-Runer, indvies til Odin III. 129. not. 5.

Alfur, den mellemste Odins Broder III. 83. Hans Boepæl ibid.

Algisus, Frisernes Konge V. 54. Afviser Efruini Gesandte haanlig ibid.

Ali, den samme som Vale v. Vile III. 212.

Aliorumnæ, Trold-Qvinder IV. 51.

Alipzuri v. Alpilzuri, et Folk IV. 120. Holdes af Jordan for Scirer IV. 464.

Aliqvæa, en Gother IV. 101.

Alminning, Kongens IV. 392.

Almunia, dets Bemærkelse IV. 392.

Alocia, Ptolemæi 3 Øer II. 167. Adskilliges Meninger herom ibid. Ere rimelig Thye, Mors og Vendsyssel II. 167. 209. 267. Naar de formodentlig ere blevne til II. 267.

Alp, en Genius hos de Tydske III. 232.

Alphabet, det Runiske, dets Ælde IV. 190.

190. Det Gothiske tagen af det Græd-ske og forøget IV. 190. Syv Gothiske anførte af Skilter IV. 390

Alrunen ɔ: Hexer paa Tydsk IV. 51.

Alsterk, en af Gutmunds Karle III. 300.

Alsvidur, en af Solens Heste III. 271.

Altanus, Vodens v. Odins Navn III. 17. Ordets Bemærkelse III. 18.

Aluta, en Flod IV. 105.

Alvismal, et Poëma III. 160.

Alyrumnæ, Trold-Qvinder, paa Gothisk IV. 51.

Amala v. Amalus, Ostro-Gothisk Konge IV. 57. Efter ham kaldes den Amaliske Slægt IV. 57. 58. Om han er Stifter deraf 343. 353. Hans Egenskaber IV. 330. Navnets Bemærkelse IV. 354. Om det kan udledes af Himmel ibid.

Amalabergl, Thuringisk Dronning V. 129. 137.

Amalafrida, Thrasimundi Gemahl IV. 367.

Amalasuenta v. Amalasunta, Eutharicis Gemahl IV. 265. Forestoed sin Faders Theoderici Regiering. IV. 367. Hendes berømmelige Forhold IV. 367. 368.

Amalchium Mare, hvorfor Nord-Havet saa kaldet II. 166. 294.

Amalefrid, anfører Langobarderne imod Gepiderne V. 127.

Amalekiter, deres Herkomst I. 129.

Amaliske Konge-Slægt hos Gotherne II. 43. IV. 57. 58. 343. Kaldes og den Humlingiske IV. 353.

Amalric, Gothisk Konge IV. 381. Haardhed imod sin Gemahl for Religionens Skyld IV. 381.

Amastris, en Bye i Paphlagonien II. 64.

Amazon strider svømmende i en Flod med den Longobardiske Konge IV. 580. Hvem der ved den Amazon forstaaes ibid.

Amazoner, deres Feldtslag med Grækerne I. 151. Flugt, Forbindelse med Scytherne ꝛc. ibid. Vare Sarmaternes Qvinder II. 313.

Ambri, Vandalisk Anfører IV. 502.

Ambro, Ambrones, Navnets Bemærkelse hos Romerne II. 269. Betydning i det Celtiske II. 270.

Ambrones vare i Selskab med Teutoner paa deres Udvandring II. 241. 255. Ere rimelig en Green af Teutoner II. 253. Deres Antal i den Teutoniske Hær II. 268. Ligures i Italien kaldte sig og Ambrones ibid. Deres Boepæl har været ved Teutoner og Cimbrer II. 269. Have siden været bekiendte under Navn af Saxer II. 269. Navnets Oprindelse II. 270. Have været Saxernes Stamfædre II. 271.

Ambrones Lupi ɔ: Picter og Scoter II. 271.

Ambrun,

Ambrun, i Delphinatet, ansees uden Grund for Ambronernes gamle Sæde II. 268.

Amelobergа, Thüringisk Dronning V. 126. Flygter for Frankerne V. 127.

America, Spaniernes Fremgang der i 10 Aar I. 52. Naar faaet sine første Beboere I. 53. De ere rimelig komne fra Tartariet I. 69.

Amerikaner, deres Herkomst leder nogle fra Abel I. 8.

Ammius saarer Ermanaric IV. 122.

Ammon, Loths Søn, Stifter af Ammoniterne I. 126.

Ammon v. Hammon, Navnets Oprindelse I. 101.

Ammonii, udstamme fra Misraim I. 133.

Ammoniterne udstamme fra Esau I. 74.

Amorges, en Sacisk Konge I. 222. Hans Bedrifter med Cyro ibid.

Ampsivarier II. 230

Amrom, en Slesvigsk Øe, kaldet efter Ambrones II. 270.

Amymones, en Søn af Circe og Ulysses I. 273. Tyrrhenisk Regent I. 273.

Anagastus, Romersk Feldtherre imod Gotherne IV. 282.

Anamim, Misraims anden Søn I. 133. Ammoniernes Stamfader ibid.

Anastasius, Keyser IV. 303. Overvinder Isaurerne IV. 303. Bekriger Perserne IV. 305.

Andagis, omkommer Theodemir IV. 270.

Andaluzia, kaldtes egentlig Vandalia IV. 519. 520.

Andenes II. 191.

Andevotus overvindes af Rechila IV. 520.

Andlang v. Aundlangr, de lyse Alfers Bolig III. 295. 228.

Andreas, Apostel, hans Reyse III. 97.

Androphagi, en Beretning om dette Folk I. 156. Holdes for Sarmater I. 157.

Andvare, en Dværg III. 132. Urigtig udgivet for Odins Søn ibid. Fanges af Loke III. 216. 273.

Angaria V. 3.

Angekoks, Hexemestere hos Grønlænderne III. 227.

Angelen i Slesvig V. 11. blev øde ved Anglernes Udtog V. 12.

Angerbode, en Gygur, havde Omgang med Loke III. 214.

Angili, et Suevisk Folk ved Elven II. 254. 256. Ere formodentlig de samme som Angli II. 258. I Henseende til deres Bolig ere Ptolemæus og Tacitus forskiellige V. 3. sq.

Angiscirer IV. 279. Hielpe Hunerne imod Ost-Gotherne IV. 459.

Angler II. 271 — 276. III. 113. 114. V. 1 — 49. Navnets Oprindelse II. 165. III. 114. Regnes til Suever af

Tacito, og hørte siden til Saxer III. 246. Har viget fra det Brunsvigske nord efter til Slesvig IV. 16. beleyre og indtage Arzilla IV. 336. Deres ældste Sæde i Neder-Saxen V. 1. Beviises at have været Saxer, ey Nordiske V. 2. Hvorledes blevne til Danske V. 2. sq. Hvorfor kaldte Svever af Ptolemæo og Tacito V. 4. Deres 2det Sæde i Slesvig V. 5. Gik over til Britannien V. 8. 9. sq. Kaldes til Hielp imod Picter og Scoter V. 9. 10. Gamle Skribenteres Beretninger herom V. 9. — 14. Naar dette Tog skede V. 9. 14. 17. 20. 43. Hvorfor just de kaldtes til Hielp V. 10. 15. 17. Britanniske Folk, som stamme fra dem V. 11. Aarsagen til deres Tog V. 12. Engelske Skribenteres Beretninger om dem V. 15 — 20. Deres Anførere V. 12. 15. Andre Skribenteres Beretninger V. 20 — 28. Indbyggerne i Scandinavia menes at have fulgt med Anglerne V. 27. 28. Deres Sæder V. 28. sq. Deres Maaneder og Aarets Inddeling V. 29. Love V. 31 — 34. De nyere Skribenteres Mening om dem V. 37. — 45. Gisning om deres Navne V. 39. 41. Om de have boet i Pomeren V. 40. Ere i Britannien kaldte i Flæng Saxer, Angler og Angel-Saxer V. 44. Deres Sprog V. 45 — 49.

Anglia, det gamle V. 8. 11. 15. 16. Britanniens Navn efter Angli V. 9. 42.

Anglingus, Anglernes Konge V. 8.

Angrivarii, bleve regnede først til Franker, siden til Saxer II. 278. Deres Bopæl IV. 573. Grændsede bag til Friser V. 51.

Angul, Dan Mykelati Broder, Anglernes Regent III. 114. Gav dem Navn ibid. Var rimelig den Saxiske Odin, ibid.

Angulus, Anglernes Land V. 17.

Anordninger, Romerske, angaaende Gotherne i Landet IV. 229.

Anses, hos Jornandes, betyder Aserne IV. 57. 58. Saa kaldtes Personerne af den Amaliske Slægt IV. 353.

Ansila, Ermanarici Broder IV. 113.

Antal, Menneskenes ved Adspredelsen og derefter I. 31. 102 sq. Sheringhams Mening herom I. 39.

Anthaber, Landets Beliggenhed IV. 538. Kaldes og Anthaib IV. 578. 625.

Anterne, hvede i røde Rusland IV. 578.

Anthemius, Romersk General, forsvarer Illyrien imod Gotherne IV. 278.

Aoricus, Gothisk Konge IV. 101. Hielper Constantinus imod Licinium ibid.

Appianus, hans Levetid II. 250.

Apriil, kaldet Eostur Monat hos Anglerne V. 29.

Apsilii, stammede fra Alanerne II. 47.

Vare

Vare en Green af Abascer II. 49. Boede ostert for den sorte Søe II. 110. Vare beslægtede med vore Nordiske Forfædre ibid. Adskilliges Beretninger om deres Boepæl og Oprindelse II. 112. 122.

Aqva Nigra, en Flod IV. 277.

Aqvitani, vare eet af de 3 Celtiske Hoved-Folk I. 298. 304. Bleve meget blandede med Iberer, og boede ved dem I. 304.

Araberne, fra hvem udstamme I. 74. 126. Deres Alder fastsættes I. 127. Navnets Oprindelse I. 127. De har og haft andre Navne ibid.

Aram, Sems femte Søn, beboede Mesopotamien I. 74. Hans Slægt og Afkom I. 115. Hans Sønners Bopæl I. 115. 116.

Aram, Nachors Sønne-Søn I. 125. Udgives urigtig for Chaldæernes Stamfader ibid. Hans Fødsels-Aar I. 126.

Aran, Nachors Broder I. 126. Efter hans Navn kaldes et Landskab i Mesopotamien I. 126.

Ararat, hvor Arken stod I. 12. Har været en Field-Strækning I. 13. Meninger om dens Beliggenhed I. 12-14. Oversættes af Hieronymo ved Armenien ibid. Er egentlig de Gordyæiske Bierge I. 13. 144. Hvor langt derfra til Hella II. 125.

Araricus, Gothisk Konge IV. 101. Hielper Constantinus imod Licinium, som blev overvunden ibid. Lider et Nederlag af Constantino Cæsare IV. 106.

Arbogastes, Theodosii Feldtherre IV. 27.

Arborychi, deres Sæde V. 125.

Arcadier, holdes for at udstamme fra Elisa I. 169. Have sendt Colonier til Italien I. 170.

Arcadius, Theodosii Søn, bliver Med-Regent IV. 220. Faaer siden det østlige Keyserdom IV. 229.

Ardaburas, Romersk General IV. 283.

Ardaricus, Gepidernes Konge IV. 269. 406. Falder fra Hunerne efter Attilæ Død IV. 276.

Are Frode, den ældste indfødde Nordiske Skribent II. 60. Hans Leve-Tid III. 75. Beviis for hans Troværdighed III. 76.

Arecomici, et Folk i Provence og Languedoc I. 298.

Argendkon, et Landskab I. 343.

Argiviske Rige, naar først stiftet II. 127.

Argunth v. Ostrogotha, Konge over Gotherne IV. 57.

Arianer, hvor længe haft offentlig Guds-dyrkelse i Italien IV. 263. Deres Tvistighed i Constantinopel adskiller dem i to Parter V. 226.

Arianismus, udbreder sig hos Vesegotherne IV.

IV. 146. Naar og hvorledes det skeede IV. 180 — 188.
Ariman ɔ: Det onde Væsen, en Persisk Gud III. 47. Den Nordiske Loke svarer dertil III. 216.
Arimphæi, boede Norden for Tanais og Wolga II. 72.
Arinesia, Dronning i Jotunheim III. 167.
Arinthæus, en Romersk Anfører IV. 141.
Ariovald, Langobardisk Konge IV. 616.
Ariovistus, en Suevisk Konge II. 283. 286. Anførte Sueverne ved Rhinen imod Cæsar II. 286. V. 74 sq. Hvor stor denne Hær har været II. 287. Hvilke Folk han havde her at anføre II. 287. Giøres urigtig til Odins Søn III. 132.
Aristæus, har bragt en Grædsk Colonie til Sardinien I. 288. Hans Levetid I. 289.
Arken, har været flad neden til I. 35. 37.
Armalausi, et Folk IV. 540. Navnets Oprindelse IV. 557.
Armelausa v. Armilausa, en Slags Klædning IV. 540.
Armenier, udledes urigtig fra Thogorma I. 145. Grunde, hvorledes de og Meder udledes fra Madai I. 164. II. 120. Herodotus er derimod I. 165.
Armenochalybes, hvem Plinius derved mener I. 122.
Armilausini, et Folk IV. 539. 541.
Arminius, en Cheruscisk Anfører III. 47. Dyrket siden som en Gud ibid.
Armolai, deres Sæde IV. 541.
Armorica, hvad derved forstodes II. 224. 226.
Arphachsad, hans Fødsels-Aar I. 28. 54. Stamfader til Ismaeliterne I. 74. Ligesaa til nogle Perser og Indianer I. 103. Hans Døds-Aar I. 104.
Artæi ɔ: Perserne I. 147.
Artemius, Keyser, Opstand imod ham IV. 311.
Arthur, Konge i Britannien IV. 326.
Arualdu, Konge i Gevissernes Land V. 13.
Arv, efter de Gothiske Love IV. 364. Fastsat for de Kongelige Børn blant Gotherne IV. 379. Hvorledes fastsat hos Thüringerne V. 139.
Arvakur, en af Solens Heste III. 271.
Arverni, et Gallisk Folk I. 301. Paastod at stamme fra Trojanerne ibid.
As, betyder Guddom II. 69. III. 36. Betænkning om dette Ords Brug hos vore Forfædre II. 69. 70. Alaner kaldtes paa deres Sprog As II. 176. Et Folk ved den Caspiske Søe kaldes endnu saaledes II. 78. Betyder og Asia ibid. Becani Mening derom ibid. Var de Nordiske Guders og Odins almindelige Navn III. 35. sq. Betyder og Een III. 36. Skal betyde en Mandsperson III. 37. item stærk og mægtig III. 38.

Navne

Navne sammensatte af As III. 38 sq.
As med det lange Skilg III. 208.
Asabragur, Odins Søn III. 131.
Asa-heim, det samme som
Asa-Land, dets Beliggenhed II. 59.
Asa-Maal, Odins Sprog, indført i Norden II. 70.
Asa-Sysler, hvilke III 94.
Asa-Thor II. 84. kom ind med den sidste Odin III. 137. Var i Sverrige ibid. Er eet af Thors Navne III. 149.
Asæi, et Folk ved Tanais II. 65. 75.
Asampater, et Folk IV. 62.
Ascenas, Gomers ældste Søn I. 141. Hans Boepæl og Slægt I. 144. Fra ham udstammer de Tydske og Nordiske Folk I. 327.
Asciburg i Tydskland III. 39. Ordets Oprindelse. III. 40.
Asdingi, et Vandalisk Folk IV. 503. 506. Boede i Dacien IV. 508.
Aser; ansees for Dionysii Cimmerier I. 334. 347. Har havt med Scyther og Jothunner at beskikke uden for Norden II. 2. Var det rette Navn for Alaner II. 58. Kom her ind i Norden med Odin II. 58. 59. Ordets Oprindelse II. 59. Deres første Boepæl II. 60. 122. Anledningerne at de forlade deres gamle Boepæl II. 61. De boede ved Tanais, og ikke ved Mæotiske Bosporum II. 61. 62. De Nordiske Aser, som fulgte Odin, vare ikke Trojaner II. 70. 71. De nævnes ikke længe efter Strabo II. 75. De førte Krig i Norden med Thusser og Jetter II. 99. Var Odins og de Nordiske Guders almindelige Navne III. 35 sq. Anføres iblant 6 Gothiske Folk IV. 325. Holdtes for Guder, men vare Mennesker IV. 353.
As-Fahrer, hvilke II. 59. III. 99.
Asgaard, Hovedstaden i Asaland II. 59. Hvorvidt den kan søges ved Tanais II. 74. Ansees af nogle for Kaschgar i store Tartarie II. 79. III. 95. Den gamle Asgaard ved Tanais III. 8. 9. Den nyere ved Duna III. 9. 85. 93. var Alfernes Boelig III. 36. Ansees urigtig for Troja III. 79. Navnets Bemærkelse III. 111. Laae midt i Verden III. 305.
Asia hos Strabo, ansees for Asheim II. 65. III. 98. Var Japeti Hustrues Navn II. 79. En nye Mening om Ordets Etymologie III. 38.
Asia-Menn v. Aserne, som fulgte Odin herind III. 36.
Asinier, Gudinder III. 241. 249. Vare i alt nie III. 269.
Aske, de Dødes, Anordning derom af Odin III. 108.
Aske-Træe, hvorunder Odin og 11 Guder holdte Dom III. 66. Stod ved Urdars-Brønd III. 280.

Askur v. Asker, en Mand bygt af et Træe III. 10. Tradition om ham og hans Kone Emble I. 5. Kan have Hensigt til Adam og Eva III. 12.

Aslaug, kaldet og Krake III. 52. Hendes Paastand inden hun vilde have Omgang med Regner Lodbrog, sin Gemahl III. 52. 53.

Aspar, en mægtig Romer i Østen IV. 282. Ombringes efter Keyserens Befaling IV. 284.

Aspurg v. Asburg, hos Strabo det samme som Asgaard II. 66. Har maaskee været Sindiernes Residence-Stad II. 66.

Aspurgitaner, deres Bolig II. 63. Kan ansees beslægtede med Asæi II. 65. Nævnes allene af 2 Skribentere ibid. Deres Beskrivelse hos Strabo II. 65. 66. Ansees for vore Aser II. 67. 83. De ere og de virkelige Alaner II. 74. sq. 83.

Assedoner ɔ: Issedoner I. 195.

Assi, Vandalisk Anfører for Christi Tid IV. 502.

Assipiti, hos Diaconum III. 97. 98. Nægter Langobarderne at reyse giennem deres Land IV. 502. Ansees for nogle tilbageblivende Vandaler IV. 503. Navnets Oprindelse IV. 533. Paa hvad Maade Langobarderne fik Lov at gaae igiennem deres Land IV. 574. Deres Boepæl IV. 573

Assur, Sems tredie Søn I. 74. Fra ham fik Assyrien Navn I. 74. 107. Hans Slægt og udstammede Affkom I. 107 —— 111. Er ikke strax kommen til Assyrien I. 109. Hans Døds-Aar ibid. Hvad Aar han er kommen til Assyrien ibid. Chaldæerne udstamme fra ham I. 104. 109. Har maaskee havt en Søn ved Navn Casdim I. 117.

Assyrien, dens Navn og Beliggenhed I. 74.

Assyriske Rige, naar stiftet I. 108. Aarsagen til dette Riges tidlige Magt I. 109. Ctesiæ Mening om dets Stiftelse ibid. Hvorfor ikke kaldet efter Nimrod I. 110. En Gisning om dets tiltagende Magt I. 117.

Astinger, det fornemste Folk af Vandalerne IV. 61. Begiærer under visse Vilkaar hos Romerne Boelig i Dacien IV. 505.

Astronomie, den første og ældste Videnskab I. 27.

Astulfus, Langobardisk Konge, hans Liv IV. 620.

Atarneer, et Folk IV. 62.

Atax, Alanernes Konge IV. 516. Ombringes af den Vest-Gothiske Valia ibid.

Ath, en Aand i det gamle Nordiske Sprog III. 5.

Athal, Ermanarici Fæd-Fader IV. [illegible] 330.

Athalaric,

Athalaric, hans Skrivelser til adskillige IV. 374.
Athanaricus, Gothisk Dommer IV. 141. Forfølger de Gothiske Christne IV. 142. 183. sq 185. sq. Strider med Valens IV. 147. Kommer i Ueenighed med Fritigerno IV. 181. Hans Endeligt IV. 214. Betænkning derover IV. 215 — 218. Hans Faders Navn IV. 353.
Athaulfus, Comes Domesticorum IV. 251. 252. Bliver Konge over Vest-Gotherne IV. 255. sq. Forlader Italien og angriber Gallien IV. 256. Omkommer ved Barcellone ibid. Aarsagen til hans Død IV. 257. 261. Inscription over ham IV. 260.
Athenen, angribes af Alarico, men ey indtages IV. 232 — 235.
Athual, et Folk IV. 117.
Athundaland, en Deel af Upland II. 179.
Atia, bemærker Had IV. 393
Atila, hans Døds-Aar II. 42. IV. 276. Fører Krig med Theoderico IV. 397. Hans Krigs-Tog og store Magt V. 125. 126. En Hunisk Konge IV. 268. Regierer over de Ost-Gothiske Konger IV. 276. Giør tilligemed Gepiderne Anfald i Gallien IV. 406.
Atin, et af Odins Navne. III. 7. 18.
Attacotter plage Britannien tilligemed Saxer &c. V. 6.
Attalus, giøres af Alarico til Keyser i Honorii Sted IV. 252.
Attuarii, et Frankisk Folk II. 225.
Atuatici, Cimbrers og Teutoners Afkom II. 296. see Aduatici.
Atzhilgadze, den Lappiske Torden-Gud III. 165.
Auchatæ v. Auchetæ, et Scythisk Folk IV. 62.
Auda ɔ: at ødelægge III. 2.
Aude ɔ: Chaos, Skiebne III. 2.
Auden, et endnu bekiendt Navn blandt Dagestanerne. Overeensstemmende med Odin II. 87. III. 3. Er et Mands-Navn i Norge III. 4. Holdes for at have været et ældre Navn for Odin III. 4. 7. Mange bleve kaldte saa efter Odin III. 108. Betyder nu den eneste sande Gud III. 290.
Audhrimner, en Kok i Valhala III. 306.
Audianer, en Sekt IV. 137. Dens Lærdomme og Skiebne IV. 138. 139.
Audius, Audæus v. Odius, indfører Christendommen blant Gotherne IV. 137. Hans Sekt, Skiebne og Leve-Tid IV. 137. 139.
Audoin, Langobardernes 10de Konge IV. 595. Fører dem til Pannonien ibid. Strider med Gepiderne ibid. Hvor lang Tid regieret IV. 597. Hans Døds-Aar IV. 600. Nævnes ikke i Rotaris Konge-Liste IV. 601.

Audui...

Anduinus, Langobardernes Konge IV. 413.

Audumble, en Koe anført i Edda i Odins Slægt-Register III. 10. Ernærede Yme med sin Melk III. 235. Dens Oprindelse ibid.

Audun ɔ: en Forstyrrer, Odins Navn III. 14.

Augis, en Gothisk Konge IV. 57.

Augusta Vindelicorum v. Augsburg, laae i de Vindeliciers Land I. 266.

Augusti-Maaned, kaldet Weid-Monat hos Anglerne V. 29. 30.

Auke-Þor II. 84. De Norskes Gud III. 137. betyder, den agende Thor III. 137. 149. Indkommen med den mellemste Thor ibid. hvorfor saa kaldet III. 137. 149. 150.

Aumlungaland IV. 129.

Aun, Konge i Sverrig II. 179.

Aundlangr, den tredie Himmel III. 228.

Aundnæs, kaldet nu Andenæs II. 191.

Aurelianus, Valeriani Feldtherre, strider mod Gotherne IV. 73. Hans Handel og Strid med Juthungerne IV. 89—91. med Barbarerne, som indfaldt i Italien IV. 91 sq. Hans Triumph IV. 92. 93. Endeligt IV. 94. 95.

Aurgelme v. Yme, Hrymtussernes Stamfader III. 235.

Ausitis, et Landskab i Arabien I. 125.

Auskurauder, Konge i Jothunland, har 17 Døttre III. 154.

Ausonii, efter dem kaldes Italien Ausonia I. 272. 281. Gaaer under Siculi Anførsel over til Sicilien I. 272. Opici kaldes og Ausones I. 280 sq. De vare, efter Plinii Beretning, de første Beboere af det store Grækerland I. 281.

Austrapius, Bisp, dræbt af Taifalerne IV. 263.

Austravia, hos Plinium, laae i Nordsøen II. 178.

Austria i Italien IV. 620. 621.

Austrigosa, Vachonis Hustrue IV. 592.

Austur-Saltr, Havet østen for Østersøen II. 10.

Austur-Veg ɔ: Landet østen for Østersøen II. 10. III. 117.

Autarii, et Illyrisk Folk II. 249.

Autarith, Langobardisk Konge IV. 611. Stifter til det Beneventanske Hertugdom IV. 611. Tiltager sig Navnet Flavius IV. 612. Hans fredelige Regiment og Bedrifter IV. 613.

Autochtones, kaldte Grækerne dem, hvis Herkomst var dem ubekiendt I. 270.

Auxilia Palatina IV. 262.

Avarer vare fra 6te til 8de Seculo bekiendte i Europa II. 88. boe endnu paa Caucaso ibid. Udstamme fra Scytherne og Gotherne IV. 321. 322.

Aventure von der Klage, et Poëme IV. 399.

Aviones, om de ere samme Folk, som Avii

IV. 427. 428. Vare Svever V. 72. Strøyse i Gallien i 3die Seculo V. 120.

Axenus, skal Pontus Euxinus være kaldet fordum efter Ascenas I. 141.

Axius, en Flod i Macedonien I. 242.

Ayeke, Thors Navn hos Lapperne III. 143. Dets Bemærkelse III. 143. 164.

Ayekes Bue ɔ: Regnbuen III. 164.

Ayo, Vinilliernes Anfører til Scoringa IV. 501. 558. 562.

Azov, hvoraf har sit Navn II. 34.

B

Baal, de Dødes, Anordning derom af Odin III. 108. Odins Baal III. 109. Balders III. 195. De Syge eller Gamle lagdes paa Baalet hos Eruslerne IV. 436.

Babel, eller Babylon, hvor bygt I. 14. 15. Alle Folk vare de samlede ved Taarnets Bygning ibid. Deres Vandring dertil I. 14. 15. II. 113. Derfra er Adspredelsen skeet I. 15 — 18. Levninger af Byen findes ved Hella I. 18. II. 113. Frankes Mening, hvorfor Bygningen ophævedes I. 44. Er Sprogenes og Udbredelsens Middelpunkt I. 94. II. 113. Spor om Tildragelsen ved Babel findes hos Hedningerne I. 101. Beviis for Verdens Beboelse derfra I. 226. Tillægges af alle en særdeles høy Alder II. 113.

Bac, en Flod i Thüringen V. 124.

Bacuder, hvad derved forstodes IV. 266.

Bachus, skal have nedsat sig hos Cantabrerne I. 343. Hans Orakul paa Pangæo Bierget I. 256.

Baderic, Thüringisk Konge V. 130.

Bæhmi, hos Ptolemæum, hvem derved forstaaes IV. 504.

Bælte, Thors III. 149. Gothernes af Rhenones IV. 381.

Bætica, i Spanien, beboes af Vandali Silingi IV. 516.

Bæturia, dets Beliggenhed I, 312.

Bagtaler, Asernes, kaldtes Loke III. 214.

Bajobarer, ɔ: Bayrer i Tydskland IV. 281.

Baireos, et Folk IV. 120.

Balamber, Hunisk Konge IV. 271. Dræber Vinitharium IV. 382.

Balamer, Ost-Gothisk Konge IV. 290. Hans og hans Sønners Fiendtlighed i Grækerland IV. 291. sq.

Bald, bemærker tapper IV. 354.

Balder v. Baldur, en Nordisk Gud III. 193 — 204. Navnet Balla udledes herfra II. 159. Den yngre kaldet efter en ældre Balder III. 1[illegible]. Var Odins Søn II. 280. III. 12[illegible]. Strid med Hother III. 88. tabte og døde III. 102. Hans Drøm og Død ved Lokes Ondskab III. 194. Hvorfor ikke med til Gudernes Thing III. 149. Hans Egenskaber III. 193. Følg ibid.

Hans Liig brændes med hans Skib III. 195. Gudernes Omsorg for at faae ham fra Helvede III. 197. Andre have ført samme Navn ibid. 19. Han blev dyrket adskillige Steder III. 198. 199. sqq. Tillægges 7 Navne III. 201. Den Gothiske Balder III. 201 — 204. Var Sajernes Konge II. 280. Hans Tem- Tid III. 201. kommer til Hel i Helvede III. 273. Navnets Bemærkelse IV. 354.
Balders Brønd, ved Roskilde III. 199.
Balders Hage, et Tempel III. 331.
Balders Høy, Havn, Baldersleben, Balderstæd etc. III. 199.
Balders Øyenbryne, et Blomster III. 193.
Baldrickeswich, en Flække III. 200.
Baleygur, ɔ: som eyer Lue, Odins Navn III. 15.
Balders Fodur, ɔ: Balders Fader, Odins Navn III. 16.
Ballomarius, Marcomannisk Konge IV. 575.
Balista, Odins, hvoraf han skiod 10 Piile paa eengang III. 102.
Balli Capitel i Loyent IV. 366.
Balth, Alarici Navn IV. 255.
Balthiske Konge-Slægt, hos Gotherne IV. 45.
Balthus, Stamfader for den Balthiske Konge-Slægt IV. 353. Kaldes og ... ibid.
Baltia, Balthia, var forhen Østerrige II. 152. 159. Menes og at have været Preussen II. 153. 160. Navnet udledes af Baldur II. 159. hos andre af Balte II. 159. 165. Andres Meening om Ordets Oprindelse II. 160. Var ikke langt fra Preussen II. 161.
Baltiker, Samlændernes gamle og nærværende Navn II. 160. Hvorvidt de have givet sig selv Navnet II. 161. Have maaskee og kaldet sig Gother eller Semher II. 161.
Baltiske Hav, saa kaldet hos Forfædrene II. 159. Dets Strækning ibid. Ordets Oprindelse II. 162.
Banda-drape, et Poeme III. 94.
Bandus, Rodulfi Fahne IV. 436.
Bannomanna, hos Plinium, er Mannaheim II. 172.
Bant, en Øe, dens Beliggenhed V. 59. 60.
Bar, Barre, Ordets gamle Bemærkelse III. 174.
Baranger, i Nordiske i Constantinopel IV. 386.
Barbar, kaldte Burgunderne sig selv IV. 549.
Barbarie, i Middelalderen, Aarsagen dertil IV. 373. sq.
Bard ɔ: Gevæhr IV. 624. Deraf det Langobardiske Navn ibid.

Bar-

Bardorer, et Folk IV. 279.
Barritus, Feldtskrig IV. 159.
Barth, i Pommern, dens Vaaben IV. 622.
Barzimeges, angribes af Gotherne IV. 161.
Basilea, see Baltiea.
Basiliscus, Romersk Feldtherre imod Gotherne IV. 282. 299. Hans Dødsaar IV. 295. Jages fra Thronen af Theodoric IV. 376.
Basina, Thüringisk Dronning, forlader sin Mand V. 109.
Bastarner, see Peucini, deres Bolig II. 13. Giver sig under Romerne IV. 101. Hvorfor af Plinio giort til et Tydsk Hovedfolk IV. 486.
Bastuli, et Africansk Folk i Spanien I. 318.
Batavi, beboede Cimbrernes Lande i Gallien II. 199. Kan regnes til Svever V. 72.
Batavia, o: Passau IV. 432.
Barbaid, Langobardernes Sæde IV. 404. Hvad derved egentlig forstaaes IV. 421. 424. 538. 578. 625.
Batverk, ved Gislamiann, Formodning om deres Gothiske Herkomst IV. 344.
Bauduo, Theodosii Feldtherre IV. 211.
Baulhorn, Odins Vaaben III. 10.
Bauta-Stene, reiste til afdøde tapre Mænd III. 108.
Bealdeg, m. Bealdeg, den Saxiske Odins Søn III. 203.
Beboerne Jordens efter Syndfloden, skede til Lands og Vands I. 32. sq. Adskillige Meninger derom, Skede fornemmelig til Lands I. 35. 37. Hvad der har befordret den I. 30 — 47. Er fuldført med Elvkanter og Floder I. 49. Skeet fra Babel I. 15 — 18. 236.
Bebryces, de Bithyniers gamle Navn I. 233. 320. Holdes og for Thracer I. 234. Har været trende Slags I. 319. Deres Sæde og Land i Spanien I. 319. 320.
Becanus (Goropius) Betænkning om denne Skribent I. 12.
Bedrifter, Forfædrenes, have de Nordiske søgt at bevare III. 77. De ere indbefattede i Vers IV. 602.
Beggere, ved Offer ; Giæstebude, III. 337.
Begrædelse ved Baldurs Død III. 199. Hvad derved forstaaes III. 197.
Begravelser, skede i Høye II. 76. Asaner brugte denne Skik II. 77. Odins Begravelse i Svealand III. 111. Havald Hyldetans Begravelse og Baal III. 308. Omstændigheder ved de Dødes Begravelse III. 311. Alarici Begravelse paa Bunden af en Flod IV. 253.

Beiwe, en Lappisk Guddom III. 138.

Beldeg, den Saxiske Balders Navn III. 201. 203.

Belgæ, en Green af Celter I. 298. 301. sq. Belgiske Folk af Germanisk Herkomst I. 305 — 307. Ere omsider gangne over til Britannien I. 307. Ligeledes til Irland I. 326. Regnes af Becano urigtig til Cimbrer II. 200. Vare de eneste af Gallierne, som modstode Cimbrerne, Teutonerne 2c. II. 294.

Belgrad, fordum Singidunum IV. 288.

Bellagines v. Bellogiones, de Gothiske Love IV. 60. Af hvem givne og hvorledes IV. 362. Navnets Bemærkelse IV. 363. 365. Efter Bonaventuræ Mening IV. 366.

Belsta v. Beizla, Odins Moder III. 10.

Belt, lille og store, er Xenophontis Baltia II. 165. Bemærker et Indbrud af Vandet II. 167.

Belus, holdes for Nimrod I. 109.

Benedictus, Abbed, hans Leve-Tid og Føde-Land IV. 314.

Bentharius, Thüringisk Konge V. 130.

Bergelmer, Hrymtussernes Stamfader III 10. Redded sig fra at drukne med de første Hrymtusser III. 235. Var en Jotun III. 236.

Berghor, Odins Mor-Fader III. 10.

Berick, Gothisk Konge II. 296. Førte Gotherne fra Scanzia IV. 37. Om han er den samme som Cimbrernes Bojorix IV. 339. sq. Torfæi Mening om hans Udvandring med Gotherne IV. 349.

Berimundus, kommer til Theoderic IV. 264. Hans Leve-Tid IV. 265.

Bernsteen, hvor findes I. 67. IV. 36. Navnes af Herodoto I. 67. II. 5. 130. Slutning deraf uddraget I. 67. Førtes af Phoenicierne fra Preussen II. 5. 156. nævnes af Homero II. 8. 9. Førtes siden over Land II. 8. 9. Om den Fangst er gaaet for sig i Sverrige II. 162. Vidnesbyrd, at den faldt i Preussen allene ibid. Betænkning herover II. 163. Hvoraf man digtede at den opkom II. 246.

Bersekkia Bruder III. 157.

Berserker, Odins Følge-Svenne II. 104.

Berserks Gang, hvad det betydede III. 107.

Berunium v. Virunium, en Norisk Stad I. 265. Hvoraf har Navn ibid.

Berunus, ɔ: en Mand I 265.

Bessarabia I. 258. 259.

Bessi, Propheter ved Bachi Oracul paa Pangæo I. 256.

Bessi, en Thracisk Folk ved Pangæum I. 256. Philippi og Luculli Tog mod dem I. 256. Deres Sæder og Levemaade I. 257. De talte Thracisk I. 258.

458. Deres Handeler med andre Folk I. 258. Deres rette Bolig og Beliggenhed I. 257. sq. Navnets Oprindelse I. 258. Bessarabia kaldet af dem I. 260. Ere ikke Bosniaker ibid.
Beila, Bygvirs Kone III. 288.
Biarkemaal, en gammel Vise II. 265.
Biarmeland, ↄ: Permia II. 96. Der drev vore Fædre stor Handel II. 156.
Biarmer, berømte i den Nordiske Historie II. 153. Efter dem har Permia Navn III. 61. Dyrkede de Nordiske Guder III. 61.
Bibelen, deraf fastsættes best Folkenes Oprindelse I. 8. 7. Oversættes paa Gothisk af Ulphilas IV. 180. 181.
Bier, bleve tillagde i Thule II. 149. Ere nu rare i Norge ibid.
Bierge, indviede til Thor III. 161. De Gordyæiske I. 13. II. 125. De Gerriske IV. 140. De Vandaliske IV. 507.
Bierg-Mand, hos Lapperne III. 239.
Bierggram, Haldan, en Dansk Konge III. 161. Blev anseet for Thors Søn III. 167.
Biessi, ere rimelig de nu værende Bosniaker I. 259.
Bifrost, ↄ: Regnbuen III. 66. Gudernes Broe III. 172.
Bigel, Gothisk Konge IV. 287. omkommes af Ardabures ibid.
Biger, kaldes Tartarerne II. 92.
Bil, Gudinde, hendes Beskrivelse III. 272.
Bilage, en Engelsk Lov af det Navn IV. 363. 365.
Bileistur, Lokes Broder III. 314.
Billede, Odins af Guld, sendt til Byzantium III. 48. 51. Odins, Thors og Freyrs Billeder i Upsala Tempel III. 51. Odins Hustrue plyndrer hans Billede III. 101. Thors i Sverrige og Island III. 161. Forsetes i Utrecht III. 206. Thorgardurs opbrændt af Oluf Trygvason III. 280. Thors i Gudbrandsdalen III. 321. Alle Guders i Møre Tempel i Norge ibid. Adskillige Billeder i andre Templer III. 322. Have ikke de Tydske haft III. 382. Ikke de gamle Saxer V. 36.
Billeders Dyrkelse, naar indført III. 149. 249. 292. 321. De Nordiske dyrkede Guden, som Billedet betegnede III. 161.
Bilskermer, Thors Slot III. 149. Dets Beskrivelse ibid. Der meentes alle Trælle at komme hen III. 294.
Bior, Odins Søn III. 131.
Birca, i Sverrige, Navnets Oprindelse II. 181.
Birger v. Byrge, dette Navns Oprindelse II. 44.
Birk, Birke-Ret, hvad bemærker II. 181.

Bisinus, Thüringisk Konge V. 129.

Bithynien, en Asiatisk Provinz I. 141.

Bithynierne, nedstammede fra Asien I. 141. Udstammede og fra Thracien; men disse fra hine I. 231 — 233. Deres gamle Navn var Bebryces I. 233. Ere ogsaa tagne af Mysierne. Kaldtes og Thyner ibid. Vare Indkomne imod Grækerne I. 233. 291. Om de efter Strabonis Beretning skal have boet i Thracien I. 234. 235. Af en Sage hentes et Beviis for deres Ælde I. 235.

Bittugorer, et Folk III. 279.

Biögern, Danisk Konge, giør Indfald i Italien II. 44.

Biörn, kaldte Odin sig selv III. 125.

Biorne-Skind, havde Langobarderne i deres Sang IV. 615.

Blaaagtige Dyne, tillagdes Herulerne IV. 427.

Blod at blande, at indgaae en hellig Forbindelse III. 133.

Bloth-Monath, November V. 29. 30.

Blothgydia, en Offer-Prestinde III. 259.

Bloth-Kilde, en Offer-Kilde ved et Tempel i Island III. 329.

Blot, dets Betydelse i hedenske Tider III. 278.

Bochus, en Tingitanisk Konge IV. 360.

Bock, Mauritansk Konge-Titel II. 197.

Betyder og ethvert Dyr med Horn ibid.

Böe, Kong Othins Søn III. 87. Avlet med Rinda ved et Puds III. 103. Hevner Balders Død paa Hother III. 104. 130. Kaldes og Vale v. Vile III. 129.

Böes Høy III. 130.

Bogstaver, brugte Barbarerne ved den sorte Sø II. 62. Deres Brug og Optindelse hos de Europæiske Folk II. 64. Brugtes i Spanien fra ældgammel Tid II. 156. Menes at være indførte i Norden af Odin II. 64. 156. Kan og være komne fra Phoenicier ved de Britanner II. 158. De Nordiske have en Phoenicisk eller græcisk Udspring II. 158. De Latinske ere yngre i Norden end Runerne III. 123. De Gothiske opfandt Ulphilas IV. 180. 181. De bleve tagne af de Grædske og formerede med to IV. 190. 197. Indvending imod at Ulphilas brugte Gothiske Bogstaver i sine Evangelier IV. 192. Besvarelse herpaa IV. 193. sq. De Gothiske Bogstaver i Spanien, deres Afskaffelse IV. 391. Opfindelsen af de Gothiske Bogstaver nægtes Ulphilas IV. 391. De Etruriske Bogstaver IV. 394. sq. Hvorfra de Angel-Saxiske havde deres Bogstaver VI. 49.

Boisci, et Folk IV. 120.

Boii,

Bojer, et Gallisk Folk I. 263. Hvad Lighed med Noricis, og de gamle Noriske ibid. Hvorvidt de skal regnes til Celtiske eller Galler I. 269. II. 197. 244. Deres Boepal II. 244. 245. 289.
Bojorix, en Cimbrisk Konge II. 196. 206. Har rimelig været en Bojer af Herkomst. II. 197. Reed til Romernes Leyr, for at udnævne en Dag til Strid II. 207.
Bold, betyder dristig IV. 354.
Boliger i de ældste Tider I. 23.
Bollia, en Flod IV. 281.
Bonifacius, Romersk Statholder i Africa IV. 523. Kalder Vandalerne dertil ibid.
Bonifacius af Engelland, forsøger at omvende Friserne V. 57 sq. Ombringes af dem ibid.
Bonosus, Aureliani General IV. 93. Gift med den Gothiske Hunila ibid. Hans Beskrivelse IV. 94.
Borændæholm, o: Bornholm IV. 552.
Bordonchar, en Frisisk Øe V. 62.
Borgund, i Norge IV. 551.
Borgundarholm, o: Bornholm II. 194. IV. 551.
Borodon, Tanguschernes Skyts-Gud II. 93.
Borringholm, dets gamle Navne I. 194. IV. 551. 552. Kaldes og Burgendaland IV. 551. Hvorfra Navnet kan være kommet IV. 552. Hvorfor Romerske Skribenter [illegible] IV. 350.
[illegible] V. [illegible]
Boructuarii, et Folk V. 13.
Bosniaker, ansees for et Slavisk Folk I. 259.
Bosporus, dette Lands Strækning fordum III. 189.
Botnen, Navnets Oprindelse II. 186.
Bouraberder, et Folk II. 48.
Bourgogne, har Navn af Burgundierne IV. 545.
Bovianum V. 77.
Box, Hunnisk Konge, fanges af Gotherne IV. 271.
Brachmaniske Sprog, dets Udspring I. 137.
Bracteater, fundne paa Borringholm, i Norge og andensteds II. 96.
Brænde de Døde, anordnede Odin III. 73. 108. Hvorfor Odin lod sit Legeme brænde III. 109.
Braga, en Russisk Drik II. 97. Og brugt hos andre Nordiske Folk II. 124. III. 209.
Bragemadur, den som best kan tale III. 208.
Brage, Odins Søn III. 131. En Nordisk Guddom III. 208 — 211. Har adskillige Navne III. 208. Er dyrket i Norden III. 208. 209.

Brage:

Bisinus, Thüringisk Konge V. 129.
Bithynien, var Afcenaz Bolig I. 141.
Bithynier, udstamme fra Afcenaz I. 141. Udstamme ey fra Thracier; men disse fra hine I. 231 — 233. Deres gamle Navn var Bebryces I. 233. De ere tagen af Naboerne, ... Thyner ibid. Kaldtes og Thraces ibid. Vare [illegible] me med Grækerne I. 233. 291. Om de efter Strabonis Beretning skal have boet i Thracien I. 234. 235. Af en Støtte hentes et Beviis for deres Ælde I. 235.
Bittugorer, et Folk IV. 279.
Biögen, Danisk Konge, gior Indfald i Italien IV. 441.
Biörn, kaldte Odin sig selv III. 125.
Biorne Skind, havde Longobarderne i deres Sang IV. 615.
Blaaagtige Dyne, tillagdes Herulerne IV. 427.
Blod at blande, o: at indgaae en hellig Forbindelse III. 133.
Bloth-Monath, o: November V. [illegible]
Blothgydia, o: en Offer-Præst [illegible] 259. [illegible]
Bloth-Kilde, o: [illegible] Kilde ved [illegible] Island III
Blot [illegible] Sets [illegible] III. 278.
Bochus, en C[illegible]
Bock, Man[illegible]

Betyder og ethvert [illegible] ibid.
Bøe, Kong Othins S[illegible] med Rinda ved [illegible] Hevner Balders [illegible] 204. 130. Ka[illegible] III. 129.
Bøes Høy III. 13[illegible]
Bogstaver, [illegible] forte Sve [illegible] Oprindelse [illegible] 64. B[illegible] mel Tid [illegible] førte i [illegible] Kan [illegible] de [illegible] h[illegible]

[redacted]

... s for

... oede ved

... I, 163.

... 79.

... tolemæum IV.

... ulius Orator IV.

... ldtes Odin III. 14.

... Bör, hans Oprindelse

... : Borringholm IV. 551.

... lemæum, uvist hvad

[redacted] dals IV. 625. [redacted] dier IV. 535 — 557. Regnes [redacted] de Gothiske Folk IV. 325. Den [redacted] e Skribent, som nævner dem IV. 535. Deres ældste Sæde i Brandenborg og Stoer-Pohlen ibid. Ere ved den Vindiliske Stamme beslægtede med Gother ibid. Deres forskiellige Navne hos Skribenterne IV 537. Andet Sæde i Lille-Pohlen ibid. Deres Land indtages af den Gepidiske Konge Fastida IV. 538. De bemestre sig Alemanernes Land IV. 538. V. 91. Giøre Indfald i Gallien IV 539 545. Overvindes af Probo ibid. Tredie Sæde i Bøhmen ibid. Forstyrre adskillige Lande ved Alperne IV. 539 Fierde Sæde i Frankenland IV. 540. Deres Forhold mod Kongerne og Præsterne IV. 542. 544. 550. Strid med Alemannerne IV. 541. sq. 544. 549. Med Hunerne under Navn af Burgunziones IV. 543. Holdes urigtig for Romernes Afkom IV. 543. 550. Boede i 5te Sæculo i Gallien ibid. Omvendes da til Christenheden IV. 550. 551. Navnets Oprindelse IV. 544 555. Femte Sæde i Gallien IV. 545. Stride med Aetio i Gallien IV. 545. sq. Deres Levemaade IV. 546. Undertvinges af Frankerne IV. 547. Deres Sæder IV. 547. sq. De maatte ikke mænge sig i

Brage-Beggere II. 97. Deres Oprindelse III. 209.
Bragget, et Slags Øl III. 209.
Bragur, ɔ: Poesie III. 208.
Brebter, et Slags Folk IV. 448.
Breidablik i Sigtun, Balders Bolig III. 106. Det reeneste Sted i Himmelen III. 193.
Bremen, beboet først af Franker II. 277. Dernæst af Thüringer V. 121. 122. og endelig af Saxer II. 277.
Bretagne, Navnets Oprindelse V. 25.
Brimer, de Godes Sted i Gimle III. 295. Kaldes en Sahl III. 314.
Brisinga-Menn, Freyæ Halsklæde III. 252.
Britanner, ere Thracer af Herkomst I. 321. Ere komne fra Belger efter Cæsars Beretning I. 321. Vare 3 Slags Folk i Taciti Tid I. 322. Fulgte Phoeniciernę paa deres Reyser i Norden II. 148. Deres fornemste Guder fordum III. 56. Have rimelig dyrket Thor III. 163.
Britannien, fik sine Indbyggere fra Gallien I. 321. Siden naar den kan være beboet I. 322. II. 6. Kaldtes fordum Albion I. 325. Hvor langt det Britanniske Navn strakte sig I. 325. Plages af Saxer, Picter &c. V. 6. Hvorfor nu kaldet Anglia V. 16.
Brittia, hvad Landskab derved forstodes IV. 491. beboet af 3 Folk V. 22. Deelt i 2 Deele V. 22. Procopii Beskrivelse over det V. 22 — 24. Betænkning derover V. 24 — 26. Ansees urigtig for Holland V. 44.
Broe over en Flod, findes paa nogle Constantini Mynter IV. 104.
Bructerer, grændsede til Hartz II. 227. Regnedes først til Franker, siden til Saxer II. 278. Bekrige Constantinum V. 92.
Brüder Bersekkin III. 157.
Brunnige, en Huus, passede paa en Vei III. 234.
Brutiernes Land, ɔ: Italien I. 172.
Bryges, hos Herodotum, et Slags Folk I. 141 sq.
Bryllup, Placidiæ med Athaulfo IV. 257.
Brysinge, et Smykke III. 207.
Brød ved Julen, i Skikkelse af en Galt eller Sviin III. 342.
Brønd, Urdar III. 280. Mimes III. 313. Thors i Jylland, hvorved Offer er skeet III. 344.
Bubegentas, et Folk IV. 144. 118.
Bucellarii hos Romerne IV. 254.
Bucinobanter, Alemanisk Folk V. 99. 101.
Budini, holdes for Sarmater I. 157 — 160. Deres Sæde ibid. II. 35. 36. Deres vilde Sæder og Navns Oprindelse I. 158. II. 35. kaldtes Phthira-

phyngi, og aabe Lund I. 159. 158. item Hamaxobii I. 159. Havde Colo-ner iblant sig I. 158. kaldtes og Budini II. 32. og omsider Alaner ibid. Herodoti Beskrivelse over dem II. 34. Adskilliges Meninger om dem ibid. have været i Slægtskab med de Nordiske Folk II. 35. Kaldes urigtig Geloni II. 35. Stephani Byz. Mening om dem II. 36. Navnets Bemærkelse II. 36. Ere virkelige Alaner II. 33 — 37. Ansees for de samme som Herodoti Budini II. 37.

Budzianske Tartarer I. 258.

Buges, en Søe IV. 118.

Buguntæ, hos Ptolemæum, ansees for Burgundier IV. 436. sq.

Bulanes, hos Ptolemæum, boede ved Weixelen IV. 537.

Bulgarer, hvoraf saa kaldede I. 163.

Buntugurer, et Folk IV. 279.

Butunter, et Folk hos Ptolemæum IV. 501.

Burhundiones hos Julius Orator IV. 539.

Burbörs Søn, kaldtes Odin III. 14.

Bure, Fader til Bör, hans Oprindelse III. 10. 235.

Burgendaland : : Borringholm IV. 551. II. 194.

Burgiones, hos Ptolemæum, uvist hvad Folk IV. 537.

Burgundals IV. 625.

Burgundier IV. 535 — 557. Regnes blandt de Gothiske Folk IV. 325. Den ældste Skribent, som nævner dem IV. 535. Deres ældste Sæde i Brandenborg og Stoer-Pohlen ibid. Ere ved den Vindiliske Stamme beslægtede med Gother ibid. Deres forskiællige Navne hos Skribenterne IV 537. Andet Sæde i Lille-Pohlen ibid. Deres Land indtages af den Gepidiske Konge Fastida IV. 538. De bemestre sig Alemannernes Land IV. 538. V. 91. Giøre Indfald i Gallien IV 539 545. Overvindes af Probo ibid. Tredie Sæde i Bøhmen ibid. Forstyrre adskillige Lande ved Alperne IV. 539 Fierde Sæde i Frankenland IV. 540. Deres Forhold mod Kongerne og Præsterne IV. 542. 544. 550. Strid med Alamannerne IV. 541. sq. 544. 549. Med Hunerne under Navn af Burguziones IV. 543. Holdes urigtig for Romernes Afkom IV. 543. 550. Boede i 5te Seculo i Gallien ibid. Omvendes de til Christenheden IV. 550. 551. Navnets Oprindelse IV. 544 555. Femte Sæde i Gallien IV. 545. Stride med Aetio i Gallien IV. 545. sq. Deres Levemaade IV. 546. Undertvinges af Frankerne IV. 547. Deres Sæder IV. 547. sq. De maatte ikke mænge sig i

Stridigheder imellem Romerne IV. 549. Nyere Skribenteres Meninger om dem IV. 551. sq. Af hvad Grunde de kan ansees for Nordiske Folk IV. 551. 552. Hvorfor kaldede Burgundiones IV. 552. Har besiddet Helvetien i 5te Seculo V. 112.

Burgundiones IV. 99. Hos Plinius de samme som Burgundier IV. 535. Omvendes til Christenheden og anfalde Hunnerne IV. 543.

Burii, hos Tacitum IV. 535. Om de ere de samme som Burgundier ibid. Boede ved Dacien IV. 536. Regnes til Sueverne V. 72.

Burlandsholm ɔ: Borringsholm IV. 552.

Butones, hos Strabo, et Folk IV. 35. Læses rettere Guttones IV. 349.

Butuntæ, hos Ptolemæum, nære Burgundier IV. 537.

Buxer, forbydes Romerne at bære IV. 229.

Byer i Norden, deres Navne i gamle Tider II. 179. sq.

Bygninger, deres Indretning hos Tatarer II. 97.

Byggvir, og hans Kone Beyla III. 288. Stode i Tieneste hos Freyr ibid. Deres Ord-Vexling med Loke III. 289.

Byzantium, hos Saxo, Odins Opholds-Sted ved Dyna III. 93. 94. Odins Guld-Billede fandtes der III. 101.

Byzantinske Rige, indskrænkes efter 8de Seculo IV. 311.

Byzeres, en Stamme af Mossynaci I. 188. Hos hvilke Skribentere de nævnes I. 188. sq.

Bøder, hos Friserne, erlagde til Kongen V. 64.

Bøhmerne, fra hvem udstamme I. 163.

Bølgerne, kaldte Havets Møer III. 273.

Bønner, Mandfolkes, hører Freya III. 258.

Bør, og hans Kone Belsta I. 5. III. 235. Har 3 Sønner, og stemmer overeens med Noah ibid. Den ældste Odin var hans Søn III. 81.

Børn, har Fædrene havt flere end Skriften mælder I. 32. Indvending derimod besvaret I. 56. Bleve offrede til Odin III. 24. Fødde med kiendelige Lyder bleve lagde ud og bortkastede III. 375. 379.

C.

Cabylen, en By IV. 162.

Cadmus, naar kommet I. 259. Er kommen til Illyrierne I. 259.

Caræsi, et Belgisk Folk af Germanisk Herkomst I. 305. Vare med de første, som kaldtes Germani II. 359.

Cagoter, i Aragonien, udledes fra Gotherne IV. 344. Deres Beskrivelse og Levemaade IV. 345. Holdes rimelig for Saracenernes Afkom IV. 346.

Cajaner,

Cajaner, kaldtes Amazoner IV. 586.
Calatis, en Scythisk Bye IV. 138.
Calcal, en Romersk Feldtherre IV. 282. Formaaer Gotherne at drebe Hunerne, de havde iblant sig IV. 283.
Caledonier, boede i nordre Britannien I. 322. Holdes af Tacito for Germaner ibid. Betænkning derover I. 323.
Calendere, hos Lapperne, af Træe og Steen med udskaarne Runer III. 223.
Calmar, Navnets Oprindelse II. 183.
Calmucker v. Mungaler, i Tartariet I. 185. Udstammet fra Issedoner I. 197.
Calpurnia, offret for at erholde Seyer over Cimbrerne II. 301.
Camariter, ved den sorte Søe I. 343. Navnets Oprindelse ibid.
Ere ikke de samme hos Strabo og Dionysius I. 343.
Cambrer, boede i Britannien II. 213.
Cambriske Sprog, udstammer fra det Celtiske II. 196.
Campanien, beboet af Opici I. 281. Siden af Osci ibid.
Canbanccarglas, en Konge-Datter i Lochlin III. 23.
Candidati i den Romerske Hær IV. 266.
Cannabas v. Cannabaudes, Gothisk Anfører IV. 92.
Capadocier, deres Herkomst fra Gomer I. 146. Har Thogorma til Stamfader I. 144. sq. Nogle kommne fra Mesech II. 120. Deres Sæde II. 120.
Capellatium, dets Beliggenhed IV. 540. 541.
Caphe ɔ: [illegible] IV. 390.
Caphtorim, deres Afkom og Boepæl I. 135. sq. Navnets Bemærkelse ibid. Deres Stamfader I. 136.
Capillati, en af de Gothiske Hoved-Stænder IV. 60. 377. 385.
Capitaneus Gothiæ IV. 339.
Caracholer, boede ved Mingrelien II. 57. Deres Beskrivelse ibid.
Caracteer, Gothernes og Romernes modsatte IV. 266 267.
Cardücher, et Folk I. 257.
Carchur, Indbyggerne af Loda III. 21.
Carbo, Romersk Consul II. 291. Strid med Cimbrerne ved Noreja II. 291-294.
Carcinites, en Flod IV. 117.
Carpatæ, et Folk IV. 41.
Carini, hvad Folk Plinius derved mener IV. 484.
Caris, et Folk V. 116.
Carither, hos Ptolemæum, deres Boested IV. 484.
Carvii, et Thracisk Folk I. 262. sq. Af dem kaldes Hertugdømmet Crain ibid. Deres Sæde ibid. Hvilke Provincer regnedes til deres Land I. 262.
Carper, et Slavisk Folk IV. 52. Forlange Penge af Romerne ibid. Vare i Ostrogothernes Hær mod Romerne IV. 61.

Carus, Romersk Keyser, hans Endeligt IV. 98.

Caseras, den Saxiske Odins Søn III. 202.

Casluim, for Chasluim.

Caspiske Porte, kaldes og de Alaniske II. 82.

Cassiodorus, en Skribent, hans Leve-Tid IV. 19.

Cassiteriske Øer ɔ: de Sorlingske ved Britannien I. 325. saa kaldede for sit Tins Skyld I. 325. II. 5.

Castra Herkulis V. 96.

Catalonien, om den har Navn af Gother og Alaner IV. 338.

Cattegattet, fordum Mare Thile II. 174.

Catter, et Suevisk Folk I. 353. regnet af Plinio til Herminoner I. 353. V. 99. Overvandt Cheruskerne II. 280. Deres Navn synes omskiftet til Hesser V. 93.

Caucasus, derfra kom Forfædrene til Norden II. 21 — 112. 113. Hvilke Folk der have boet II. 122.

Ceadvalla, hans Bedrifter V. 12.

Celoces, Anglernes lange Skibe V. 17.

Celter, af dem udstamme Italiener I. 173. boede ved Rhone-Floden I. 176. Vare eet med de Thracier ibid. Gjennem hvilken Vey, og naar, indkomne i Italien I. 239. Vare Brødre med Illyrer og Galater I. 245. sq. Deres Beslægtede, hvor have boet I. 255. Toge Lombardiet fra Tyrrhenerne I. 275. Gallier kaldes med samme Navn I. 296. Sendte Colonier til Lille-Asien I. 297. Deres egentlige Sæde i Gallien I. 297. II. 244. Vare deelte i 3 Hoved-Folk i Gallien I. 298. Ved Grækerne blev dette Navn almindeligt I. 299. De ældste Beretninger om dem ved Herodoto ibid. Endnu ældre findes hos de nyere Skribentere ibid. Hercules kommer til deres Land I. 300. Kom fra Languedog og Provence til Italien ibid. Timagenis Vidnesbyrd om deres Ælde I. 301. Kom igjennem Helvetien til Gallien I. 301. Deelte i 2 Grene, Celter og Belger I. 301. Fik deres Bogstaver i Gallien af Grækerne I. 302. Indvendinger imod den Mening om deres Vey fra Italien til Gallien I. 303. Navnets Oprindelse I. 308. Aarsag til Navnets Udbredelse ibid. De boede Nord-Vest i Spanien I. 310 — 314. Stredes længe med Iberer I. 313. Boede omsider med dem i Celtiberien ibid. Om de har Navn af Celtus Herculis Søn I. 324. Om de udstamme fra Gomer II. 116. Rimelig stamme de ved Thracer fra Thiras II. 118. Deres Navn udbreder sig ved Pytheas [illegible] II. 212. Grækernes Mening om Celter

II.

II. 239. Navnets Oprindelse IV. 352.

Celtici, hvor mange Slags de være I. 311. Deres Bolig ibid. Udstamme fra Celterne i Spanien ibid. Boede i Baeturia I. 312. De Bætiske Celtici I. 314.

Celtiberer, Navnets Oprindelse I. 312. 313. Deelte i fire Folk I. 313.

Celtiberien, hvad derved forstodes I. 311. Dens Hoved-Stad Segobriga I. 312. Dens Grændse Clunia ibid. Havde 18 Stæder i Taraconensi I. 314.

Celtiske Sprog, tales i Britannien I. 61. Tilforn overalt i Landet ibid.

Celtoligyer, ɔ: Ligyer i Celternes Land I. 294.

Celtorier, boede ved Pyrenæerne I. 300.

Cent-Græver i Tydskland, hvoraf saa kaldede II. 180.

Cephenes ɔ: Perserne I. 147.

Cerapella, Betænkning over den Byes Navn IV. 289.

Corberier, kaldtes Cimmerierne I. 338.

Cerberion, kaldtes Byen Cimmerium I. 337-339.

Ceremoniale Constantini, naar skrevet IV. 315.

Cesorix, Cimbrisk Konge II. 296.

Cethim, Javans tredie Søn I. 75. Hans Afkom i Macedonien og Italien I. 75. 172. Er Stamfader til Pelasgerne I. 77. Italien kaldes saa af Moses I. 77. 173. 175. Hans Slægt og Afkom I. 172 — 176. De har besat Cypern I. 175. De Trojanske Cetier udledes fra dem I. 175.

Chalcedon, indtages af Scytherne IV. 75.

Chaldæa, Landets Beliggenhed I. 119.

Chaldæerne, fra hvem udstamme I. 104 sq. 109. 116. Hvem under dette Navn forstaaes I. 116. og hvorvidt det strækker ibid. Deres første Boepæl I. 117. Havde samme Sprog som de Syrer, Assyrer og Babylonier I. 118. Dabier og Menhaer, holdes for Levninger af dem I. 119. Deres Caracteer ibid. Kaldtes fordum Chalyber I. 120. Levede under adskillige Regieringer ibid. undertvinges af Romerne ibid. Ere bekiendte i 10de Seculo I. 121. Hvorfor de kaldtes Chalyber ibid. Adskillige Skribenteres Vidnesbyrd om dem I. 120 — 123.

Chali, boede paa Chersoneso Cimbrica. II. 282.

Chalusus, hos Ptolemæum, den Flod Traven II. 255. 276. IV. 472.

Chalybes, kaldes Chaldæerne I. 120 — 123.

Cham, den yngste af Noah Sønner I. 59. Hans Slægt tilskrives Babels Bygning I. 24. Hans Alder og Leve-Tid I. 54. Chams Land, hvad derved forste-

forstødes I. 71. Blev dyrket i Skoven under Ammians Navn I. 101. Hans Afkom og udstammede Folk I. 136 — 138. De nedsat sig i Asia og Africa II. 115.

Chamavi, et Frankisk Folk II. 225 — 228. Formenes at drage giennem Frankernes Land II. 228. Kaldes og Franker II. 228. 230. Regnedes siden til Saxer II. 278., grændsede bag til Friserne V. 51. Bekrige Constantinum V. 92.

Chanaan, Chams fierde Søn; beboede Palæstina I. 73. Chananiternes Stamfader I. 138.

Chaones, et Folk i Japygien I. 273.

Charudes, (see Harudes). Boede ved Rhinen II. 281. Vandrede ud af Chersoneso med Cimbrerne ibid. Boede efter paa Halvøen II. 282. Kom til den Svevisk Hær, mod Cæsar II. 281. 287.

Chaslium, Misraims fierde Søn I. 134. Hans Afkom ibid.

Chauser, regnes til Ingævoner I. 353. Boede nær ved Friser I. 353. V. 53. Udgiorde med Cimbrer, Teutoner og Friser een Stamme II. 215. 216. Have ikke beboet den Cimbriske Halvøe II. 281. Ey heller været Saxernes Stamfædre efter nogles Mening ibid.

Chausernes Land s: Ost-Frisland V. 53.

Cherusci, et Thevisk Folk I. 353. Regnede af Plinio til Herminoner ibid. Boede ved Elven II. 227. Deres Navn gaaer under ved Westphalen II. 278. Overvindes af Catterne II. 280. Bekrige Constantinum V. 92.

Chesed, Nachors Søn I. 125. Ansees urigtig for Chaldæernes Stamfader I. 125. Hans Fødsels-Aar I. 126.

Childebertus, Frankisk Konge IV. 494. Overvinder og forlegger Hunerne ved Rhinen IV. 494 sq.

Childerich I., Frankisk Konge II. 229. Flygtet til Thüringen ibid.

Chiliarcher over Vandalerne i Africa IV. 524.

China, naar besat med Folk I. 107.

Chindasvintus, Gothisk Konge IV. 379.

Chineser, fra hvem nedstamme I. 25.

Chinesernes Traditioner om Jordens Alder I. 2.

Chiuler, et Folk V. 14.

Chlodovæus, undertvinget Alemannerne i det Jülicske V. 102.

Chlotomerus, Frankisk Konge IV. 547. Betriger Burgunderne og [illegible] ibid.

Chnodomarius, Alemannisk Konge V. 94. bliver fangen af Romerne V. 97.

Cholmogorod s: Holmgard IV. 41.

Christus, [illegible] i Harald Blaatands Tid III. 543.

Christen-

Christendom, indført blant Gotherne IV. 137. Blant Burgundierne IV. 543. Blant Friserne ved Vilfried V. 34.
Chrocus, Alemanisk Konge V. 102. Anfalder Gallien og fanges ibid.
Chronicon Pascale, hvorfra dette Skrift haves I. 140. Er ikke altid eftervættig I. 140. 144. 145. 147. 164. 167. 169. II. 223.
Chrysostomus, Patriarch, afværger en Ariansk Kirkes Oprettelse i Constantinopel IV. 238. Bringer Celter og Scyther til den orthodoxe Lære IV. 250. Opretter en Kirke i Constantinopel ibid.
Chuni, kaldtes Hunerne I. 198.
Chus, Chams Søn, naar fød I. 55. Sat sig ned i Chusistan I. 72. 130. Ved Navnet betegnes Æthiopien og Arabien I. 72. Hans Boepæl I. 131. Afkom og deres Lande I. 131.
Cibber-Closter eller Sund II. 209.
Cimbrer II. 196 — 306. Udvandring foraarsaget ved en Vandflod I. 44. II. 238 — 241. Synes at have Navn af Cimmerier I. 349. II. 212. Holdes for de samme som Franker I. 351. II. 196. Hvor længe for Christum beboet Jylland I. 352. Regnes til Ingævoner eller Tydske I. 353. II. 202. 210. 214. 215. 296. IV. 560. Hvorfor de kan ikke være Nordiske, men Tydske I. 354. II. 216. 302. Udstamme fra Ascenas I. 354. II. 124. 202. Efter andres Mening fra Thogorma II. 116. Adskilliges Meninger om dem II. 116. Vare med Cimmerier eet Folk II. 121 196. 212. 213. 261. Deres Ankomst til Jylland II. 123. Navnets Oprindelse II. 196 sq. 197. 198. 202. 203. Bemærket Kiemper II. 196. Ansees urigtig for Celter II. 196. 210 — 214. 234. Grunde som anføres for denne Mening ibid. Deres Sæde i Jylland II. 198 — 203. 237. Om det gik til Rhinens Udspring II. 199. Boede for Batavi yderst i Gallien II. 199. Strabo og Ptolemæus synes stridende om deres Boepæl II. 199. 200. Hvorfor Belgerne ikke kan regnes til dem II. 200. beboede den nordlige Deel af Jylland II. 200. Deres Udbredelse II. 202. De Jydske Cimbrer holdes urigtig for eet med de Brittanniske Cambrer ibid. Deres rette Navn var Gother II. 203 sq. Vare de første, som bleve nævnede forskiællig fra Gother II. 205. Betænkning over Ptolemæi Mening II. 206 — 207. Deres Omvandring varede i 200 Aar II. 208. Efterlode paa adskillige Steder Colonier ibid. Udgiorde et særdeles Folk af Begyndelsen II. 210. Hvorledes bleve saa talrige ved Italien ibid. Hvilke her giøre dem til Nordiske og Danske II. 211. Hvorfor

nogle giøre dem til Celter II. 212. Kaldtes og Kelto-Scythæ ibid. Indvendig imod at Cimbrer og Jyder vare eet Folk II. 217. 218. Det Cimbriske Navn omvexlet med det Frankiske II. 221. De Bremiske kaldtes Franker II. 222. Deres Navn forekommer ikke i deres gamle Egne efter Taciti Tid II. 222. Af dem udstammede Frankerne I. 351. 353. II. 221. 227. 232. 233. Deres Udvandring II. 235. 290 — 299. Om de ere uddrevne af Sueverne II. 236. Strabonis Feyl i Henseende til deres Udvandring og Boepæl II. 237. Naar den Udvandring skeede II. 247. 251. Hvor langt derfra til de bleve overvundne af Mario II. 248. Vare i de Galliske Feldtoge II. 245 — 248. Anfalder Delphos II. 249. Betænkning herover II. 250. Ere tidlig udvandrede II. 255. Hvorfor mange andre Folk i deres Selskab fik deres Navn II. 266 — 268. Førte Krig med Boji i Bøhmen II. 289. Havde Suever i deres Hær II. 289. Giorde Preusserne til skiøne Folk II. 289. Hvorfor nogle udleder dem fra Gallierne II. 291. Deres Fremgang mod Romerne II. 291. Antal II. 292. 300. Plutarchi Beskrivelse over deres Udvandring II. 292. 293. andre Beretninger II. 293. 294. 295. Hvad Sprog de talte II. 293. Deres Seyer over Romerne ved Rhone-Flod II. 295. Aarsagen dertil II. 298. Hvorfor kaldtes Terribiles II. 299. Anfalder Spanien ibid. Nævnes allersidst af Ptolemæo ibid. Ere siden befattede under Navn af Jyder ibid. Hvad der forstodes ved Cimbrer, da de droge ud II. 300. Tab i Striden mod Marius II. 301. 306. Aarsagen dertil II. 301. 312. Vare uerfarne i Konster II. 302. Deres Afkom findes ved Verona ibid. Tropæa i Capitolio til Erindring af Marii Seyer II. 303. Deres Sæder II. 304 — 312. Paa hvad Maade de gik over Floden Athesis II. 305. Aarsagen til deres Blodagtighed II. 305. 311. Vare store og haardføre II. 306. Gik nøgne over Alperne II. 307. Deres Ædelmodighed imod Romerne for deres Tapperhed II. 307. Hvor Striden stod med Mario II. 308. Deres Stilling i Marken ibid. Dragt i Striden ibid. De som boede nærmest Scytherne vare meest grumme II. 310. Vare og vante til Søe-Røverie ibid. Deres afskyelige Grumhed mod deres Fanger og Misdædere ibid. Løsagtighed mod deres eget Kiøn II. 310. som ansees for en Digt II. 311. Hvor de nu ere afblevne II. 313 sq.

Cimbris-Havn i Skaane, om den har Navn af Cimbrerne II. 209.

Cimbriske

Cimbriske Chersonesus hos Ptolemæum II. 206. 237.

Cimbriske Forbierg, Plinii Beretning derom II. 197.

Cimmerier, udstamme fra Gomer I. 140. II. 121. Boede i Chersoneso Taurica I. 149. II. 122. Bleve uddrevne af Scytherne I. 149. Videre Betænkning derover I. 150. Vare Brødre til Phrygierne I. 327. Vare eet Folk med Cimbrer I. 327. II. 121. 198. De gamles Betænkninger om dem I. 329 — 339. De nyere Lærdes I. 339 — 342. Hvor Homeri Cimmerier skal søges, i Italien? eller i Norden I. 329. 330. Deres Sæde I. 330. 334. II. 82. Giorde Indfald i Jonien I. 330. Bleve uddrevne af Asien ibid. beboede Scythernes Lande før Herodoti Tid ibid. Synes at være uddrevne fra 2 forskiællige Boepæle af Scytherne I. 331. Vare Aser I. 334. 335. 337. Kaldtes siden Cimbri I. 335. 336. Nogle af dem Frerones I. 335. Deres Bedrifter og Handel ved Treres I. 335 — 337. Kaldtes og Cerberier I. 338. Efterretninger om de gamle Cimmerier I. 337 — 339. Skal først være kaldte Gomeriter I. 339. Hvorledes komne hen imod Norden I. 348. Navnet kan udledes af Kiemper II. 198. Eller af Gomer ibid.

Cimmeris, en Stad i Mysien I. 335. 338.

Cimmerium, dens Beliggenhed I. 337. Kaldet fordum Cerberion I. 337. 339. Adskillige Meninger om denne Bye I. 340 — 342.

Cinnabar, dets Bemærkelse IV. 286. 385.

Cippeder, ɔ: Scyldor IV. 405.

Circasser, deres Sæde II. 57. III. 62. Dyrkede Odin III. 62.

Circe, gift med Ulysses I. 273. Hendes 4 Sønner beherskede Tyrrhenerne I. 273.

Circeji, en Stad kaldet efter Circe I. 274.

Circesum, et Forbierg I. 274.

Cirkler af Stene paa Schetland og Orcaderne III. 21. Lodas Cirkel III. 19. 21.

Cissii, deres Boepæl I. 130.

Citium, paa Cypern, saa kaldet af Cethim I. 175.

Claffo, sjette Langobardiske Konge IV. 587.

Claudius, Keyser i 3die Sæculo IV. 82. Ødelægger den Gothiske Hær IV. 83. sq. Andres Bekræftelse herpaa IV. 84 — 88.

Cleodemus, redder Athenen fra Gotherne IV. 87.

Clodoviceus, Frankisk Konge, undertvinger

ger Thüringen V. 130. 131. Indtager Alemanernes Rige V. 83.
Clotarius, overvindes af Saxerne V. 133.
Clotsiunda, Albani Gemahl IV. 601.
Clylipenus Sinus, hvad derved forstaaes II. 169.
Cniva, Gothisk Konge IV. 38. Hans Bedrifter IV. 64 — 69. Kaldes Ovida IV. 64. Strider med Decius og omkommer ham IV. 65. Var Geberics Far-Fader IV. 101.
Cobandi, deres Sæde II. 282.
Codanus Sinus, de gamles Mening derom II. 168. Hvad Plinius forstaaer derved II. 169. Skribenterne, som handle derom II. 169. 253. Dets Navn udleder nogle fra Gotherne ibid.
Codanonia, synes at være Dania II. 165. Teutonernes Boelig II. 168. Om det skal være Scandinavia ibid. eller Sielland II. 169. Besynderlig Mening om Navnets Oprindelse II. 170.
Codex Argenteus, Betænkning om den Bog IV. 189. 392. Dens Ælde IV. 192. 200.
Colcher, hvordan bevæbnede i Xerxis Leyr I. 184. Under deres Navn befattedes og Mosynaci I. 189. Bleve undertvungne af Pompejo II. 61. III. 89.
Coldas, et Folk IV. 114. 118.
Colonier, som udbredde sig efter Adspredelsen I. 102 fq. De Cimbrers paa adskillige Steder II. 208.
St. Columbanus, omvender og døber adskillige Suever V. 83.
Comari, deres Sæde I. 344.
Comi, boede i Bactriana I. 344.
Comites Littoris Saxonici II. 276. Comites hos Langobarderne IV. 612.
Condrusi, et Belgisk Folk, deres Sæde I. 305. 350.
Confiscationer, forøge det Gothiske Stat-Kammer IV. 375.
Confutius, hvor meget yngre end Moses I. 2. Hans Krønike ibid.
Constantia, anlagt af Const. M. IV. 110.
Constantinopel, angribes af Gotherne IV. 207. Indtages af Opsitianerne IV. 311.
Constantinus M. hans Krige med Gother og andre IV. 100. — 110. med Alemaner og deres Allierede V. 92.
Constantinus Cæsar, vinder Seyer over Gotherne IV. 106.
Constantius, Romersk Keyser IV. 133—135. Giør et stort Slag paa Alemannerne V. 90. 91.
Conti, et Slags Gevæhr IV. 167.
Corbulus, bringer Friserne til Lydighed under Claudio V. 52.
Corchtur, Lander i Loda III. 22.
Corsica, hvorledes faaet Indvaanere I. 290.

290. Kaldtes fordum Cyrnus ibid. Dens Indbyggere Corser ibid. Siden beboet af 7 Folk og Romere I. 291.
Cossei, deres Boepæl I. 120.
Costoboca, et Folk IV. 136. Overvindes af Astingi IV. 505.
Coshistan I. 344.
Craca, en Shetlandsk Øe III. 19.
Crain, saa kaldet af Carni I. 262.
Craterus, Circes Søn I. 273. Tyrrheniske Regiente ibid.
Creathumd, i Lochlin III. 23.
Cremni, dets Beliggenhed I. 151. Holdes for de gamles Cimmerium I. 340. Navnets Oprindelse I. 341.
Creston, hos Herodotum, hvad derved forstaaes I. 275.
Crim, Navnets Oprindelse I. 151. Kaldet efter Cimmerierne I. 340. Dets Bemærkelse I. 341. Byen af samme Navn I. 342.
Crimenda, kaldtes Crim I. 342.
Croatien, beboet af Japhdes I. 261.
Crodo, Odins Navn III. 5. En Afgud hos de Tydske III. 67. Betænkning herover III. 68.
Cronium Mare, Nord-Havet II. 166. 294.
Cugerni, see Gugerne.
Cumaner, et Hunisk Folk I. 344. II. 88. Har før boet i Dagestanernes Land II. 88.
Cussei, I. 130.
Cumera, Cimbrisk Princesse IV. 360.
Cunigmundus, Gepidernes sidste Konge IV. 412. Bryder Freden med Langobarderne IV. 602. Hans Daatter tvæves af Alboino ibid. Overvinder Alboinum IV. 607.
Cusvald, Frankisk Konge IV. 592.
Cuyla, Anglernes Skibe V. 9.
Cycloper, ældste Indvaanere i Sicilien I. 286. Vare en Art Sicanier I. 287.
Cymri ɔ: Cambri II. 213.
Cyneticum i Iberien I. 317.
Cynocephali, i Langobardernes Leyr IV. 574. Hvem derved kan forstaaes IV. 574. 575.
Cyrnus, Herculis Søn I. 290. Kaldtes Corsica ibid.
Cyrus, første Regierings Aar I. 108. Hvor længe fra det Assyriske Riges Stiftelse ibid.
Czechi ɔ: Bøhmer, deres Herkomst I. 163.
Czeremisser, beslægtede med Finnerne II. 91. Deres Boepæl og Beskrivelse II. 91. 92. 93.
Czuwascher, see Tschuvascher.
Cølln, bygget af Romerne I. 306.

D.

Daab, dens Ælde og adskillige Brug III. 367 — 369.

Dacia Ripensis IV. 177. Herulernes Boelig med Romernes Tilladelse IV. 444.

Dacien, tog Vandalerne fra de Romere IV. 94. 508. Det gamle Dacien IV. 99. Det nye IV. 100. Dets Beliggenhed IV. 104. Kaldtes siden Gothia IV. 105. Tog Gepiderne fra Hunnerne IV. 276. 406 sq. Var beboet af Astingi IV. 508. Af Vandalerne IV. 508. 509.

Dacier, deres Boepæl I. 251. 253. Vare et Slags Geter I. 252. Den ældste Skribent, som nævner dem I. 253. Adskilliges Beretninger om dem ibid. Kaldtes Davi af Grækerne ibid. Havde med Geter eet Sprog I. 254. Navnets Oprindelse ibid. Kan ikke henføres til Sarmater I. 254. Vare eet med Agathyrsi I. 255.

Dag, den længste i Thule og Scandia II. 171. Dagenes Navne indførte efter Christendommen III. 34. Forestillet under den Guddom Vale III. 213. Uvist om Dagene ere opnævnede af Hedninger eller Christne III. 260.

Daganes, Dagestanernes Navn II. 89.

Dagestan, dets Beskrivelse II. 90. Strækning II. 90.

Dagestaner, deres Sæde I. 343. Beslægtede med vore Nordiske I. 343. II. 86. Kaldtes Komok og Kaitak I. 343. Deres Beskrivelse II. 87. Vare maaskee eet med de Nordiske ibid. Navnets Oprindelse II. 89.

Dain, en Dverg, udhuggede Runer III. 230.

Dala, et Land nævnet af Saxo II. 181.

Dalekarlien, rettere Dalerne II. 181. Dets ældste Navn ibid.

Dalen, nu Gudbrands-Dalen II. 190.

Dalmater, et Illyrisk Folk I. 260. Deres Navn udslettede det Illyriske ibid. Deres Krig med Romerne II. 261. Sæde ibid. Levemaade I. 261.

Dan Mykelati, Konge i Danmark III. 113. Hans Leve-Tid ibid. Efter ham kaldtes de Danske III. 114.

Danastus, en Flod IV. 147.

Dancrigi, et Folk IV. 505.

Dania, kaldet Codanonia II. 165. eller Nortmannernes Land II. 231.

Danmark, naar beboet efter Syndfloden II. 116. fordum begreben med Skaane II. 137. Dens Regierings-Art, og Cimbrerne udvandrede II. 284. 285.

Danske, om de ere beslægtede med Dagestaner og Cyrdascher I. 69. Deres Stamfader II. 117. Sproget udlede nogle fra det Celtiske II. 117. Ere komne fra Skaane II. 168. Hvorledes kaldes de af Irerne II. 194. Deres gamle Sprog sammenlignet med de Nordiske II. 204. Det Danske Navn yngre end Cim-

Cimbrernes Udvandring II. 205. Deres fornemste Gud Odin III. 65. Navnets Oprindelse III. 114. Udjage Herulerne af deres Land IV. 423. Hvor fra gammel Tid beboet Scandinavia IV. 423. Nævnes først af Ptolemæo ibid. Navnet strakte sig i 7de Secula til Elven V. 55.
Dapsilien, er Apsilien II. 111.
Dar, ɔ: en Eeg, paa Cambrisk III. 199.
Dardanien, regnet til Moesien I. 247. Dens fornemste Byer ibid.
Dardanier, Illyriske Folk i Asia I. 246. 247. Hielp Trojanerne I. 247. De Europæiske nævnede af Polybio ibid. Udstamme fra de Asiatiske I. 248.
Dardanus, en Byes Navn I. 247. Jupiters Søn I. 248.
Darsier, Illyriske Folk I. 246.
Dassareter, Illyriske Folk I. 246.
Davus, et Trælle-Navn I. 253. kaldtes en Dacier ibid.
Decebalus, Dacisk eller Gothisk Konge IV. 379.
December, kaldet Guili-Monath hos Anglerne V. 29. 30.
Decius, Keyser, overvindes af Gotherne IV. 64. 65 sq.
Dedititii, hos Romerne IV. 218.
Dellingur, Nattens Mand og Dagens Fader III. 26.
Delminium, derefter Delmatæ v. Dalmatæ kaldede I. 260.
Dena-Flod ɔ: Eider III. 92.
Denarier, deres Værdie hos Friserne V. 65.
Denia, i Spanien, Navnets Oprindelse I. 60.
Derw, Egen paa Armorisk III. 199.
Deucalion og Pyrrha, reddede af en Vandflod I. 8.
Deuso, ɔ: Duisborg i det Clevitske II. 278.
Dexippus, en Skribent IV. 33.
Diagebres, Indbyggerne i Sardinien I. 288.
Dialecter, af de fornemste Sprog, stærkere og svagere I. 96. Tab. IV. a. b. V. VI. Af dem kan man lede til Sprogenes Herkomst I. 99.
Dianæ Tempel, angribes forgiæves af Scytherne IV. 75. Brændes omsider af dem IV. 77.
Diar v. Drotter, de 12 Offer-Præster i Asgaard III. 336.
Dibaltus, en Bye IV. 161.
Diceneus, udgav de Gothiske Billagines IV. 362. Meninger derimod IV. 363.
Didrich, af Bern, ɔ: Theoderic IV. 397.
Dintzic, Attilæ Søn IV. 279.
Diobesser, et Folk I. 257.
Diocletianus, Romersk Keyser IV. 98—100.
Diodorus, hans Levetid II. 248.
Dionysipolis, en Scythisk Bye IV. 138.

Diploma, ældgammelt, i Ravenna IV. 202.

Dis-Pater ɔ: Pluto III. 45. Dyrket af Gallierne ibid. Er rimelig Odin ibid.

Dis-Thing, Dis-Things Marked III. 257.

Disa-Blot, et stort Offer om Vinteren III. 256. Den sidste Dag i Julen III. 370.

Disa-Offer III. 330.

Disar-Sahl, Gudindernes Tempel III. 331.

Distra, en Bye IV. 510.

Disir, v. Dysir, Nordiske Genier III. 226. Kaldes og Disa III. 255. 256. Et almindeligt Navn paa alle Gudinder III. 256. Ansees for Isis ibid.

Disborg en Bye V. 134. 135. 136.

Ditmarsien, har Navn af Teutoner II. 263 sq. Navnes kund af Helmold og Saxo II. 264. kaldet Thetmaresgaho II. 264.

Dobbius, ombringer Athaulfum IV. 257.

Dodanim, Javans fierde Søn I. 165. Hans Børn og Efterkommere I. 176—181. Adskillige Meninger om hans Navn og Slægt I. 176 sq. Hvor ofte nævnes i Skriften I 176. Stamfader til Hellenes I. 180. Grunde derfor I. 176—181.

Dodona, en Bye I. 177. Hvoraf saa kaldet ibid. Vidnesbyrd derpaa I. 181.

Dodonæiske Oracul, det ældste i Grækenland I. 178.

Dodonæus, Jupiters Navn I. 177.

Doldavius, Konge af Godland IV. 326.

Domald, Svensk Konge III. 335. Offres for et godt Aar ibid. kaldes Jora-Drøfur IV. 5. Joternes Hoven IV. 259.

Dom-Ring, hvad derved forstodes III. 331.

Dommere, straffes for Forhaling IV. 269. For at tage mod Skienk, efter de Burgundiske Love IV. 548.

Dory, et Landskab IV. 309.

Drab, efter de Gothiske Love IV. 365. Efter de Angel-Saxiske V. 32. 33. Paa Børn, hos Friserne V. 58. Keyser Carls Partiskhed i at straffe den V. 65. 66.

Drager, i Gothernes Fahner IV. 278. 375. 378. Overtroe ved en Drages Blod IV. 397.

Dragt, Odins hos Sigurd III. 124. Offer-Presternes III. 349. Gothernes IV. 229. 230. 244. 258. 378. 380. 381. De Gothiske Qvinders IV. 240. Geternes IV. 243. Burgundiernes, kaldet Armelausa IV. 540. Langobardernes IV. 596. 614. Anglers og Langobarders var Linnet V. 28.

Drauga-Drotten, Odins Navn III. 317.

Drauger ɔ: Spøgelser III. 295.

Drik og Fylderie, vare de gamle Nordiske

tilbøye-

tilhøyelige til II. 145. De Grækers og Asiaters Drikke-Lyst, opvakte Munterhed II. 146. De Russiskes Drik Braga II. 97. 124.
Drikke-Kar, de Scottske brugte Skiel III. 23. De Nordiske Horn ibid. Blev giort af Cunicmundi Hovd IV. 602. 622. Adskillige Folk brugte Hoved-Pander I. 157. III. 348.
Dronning, Asernes, kaldtes Frigge III. 249.
Drot, Anfører i Krig II. 140. Odins Eftermænd i Sverrig saa kaldede III. 85. De 12 Offer-Præster i Asgaard III. 336.
Drotning, en gammel Titel II. 140.
Drotten, Høvenes, hvorfor Odin saa kaldet III. 107.
Drauga-Drotten, Odins Navn III. 107.
Druider, bekiendte af Viisdom og Philosophie i Britannien I. 324. De Gallisiske brugte grædske Bogstaver I. 325. Stemmede overeens med Phoenicier I. 325. Vare i stor Agt hos Galliter og Britanner II. 144. Lærte deres Videnskab paa Vyrs III. 77. Hvorledes kaldede af Britannerne III. 163. Navnets Udspring III. 199.
Draupner, Odins Ring III. 195.
Drømme, fra hvem troedes at komme III. 227. For en ond Død III. 274.
Duel, see Enekamp.
Dummeste af Aserne, kaldes Heimdal III. 399.
Duna-Flod, der adskilles de Tydske og Nordiske II. 22. 23. 130.
Durcerglti, Druidernes gamle Navn III. 163.
Durin, den næst fornemste af Dvergene III. 238.
Dus ɔ: et Spøgelse, Ordets Oprindelse II. 102.
Duyse, en Maitresse II. 102.
Dvalin, en Alf, udskar Runer III. 229.
Dverge, smaae og ikke stridbare Mennesker II. 108. Hentydes paa Finner og Aser II. 108. III. 12. 238. Deres Boepæl i Finland II. 109. betegnede underjordiske Lander ibid. Deres Oprindelse og Skabning III. 12. 238. Lærte Poesie af en Vaner eller Greker III. 116. Ere anseede for et Slags Genier III. 238.
Dyggve, den ottende efter Odin III. 183. Blev først kaldet Konge ibid.
Dyrkelse, beviiste Alani Sværdet II. 33. Abasci Træer og Skove II. 52. De Nordiske Solen, Maanen, Træer rc. II. 145. Menneskers og Billeders, indført ved den mellemste Odin III. 149.
Døbe og navngive Børn, brugeligt før Christendommen III. 367. Exempler herpaa III. 368.
Død, voldsom (i Striden) holdt vore Forfædre for en Ære II. 37. Alanerne ligesaa ibid. og Cimbrerne II. 304. Andre

dre af samme Mening II. 37. 38. (Ved Biarne-Jagt) holdt Ostiaker for lyksalig II. 94. Spanier og Forfædrene ved at kaste sig ned af en Klippe II. 136. Lucani Vidnesbyrd om denne Sag III. 72. En lykkelig Død maatte være voldsom i ærlig Striid III. 274. Tanker om Tilstanden efter Døden i de hedenske Tider III. 297.

Døde, bleve brændte III. 73. 108. 308. Begravne i Høye II. 76. Omstændigheder derved III. 311.

Dødens Røst, hvad betydde. III. 297.

Dødes Opvækkelse, tillægges Odin III. 107. Paa hvad Maade, efter de Gamles Indbildning III. 124.

Døds-Aar, Fædrenes, hvorledes bestemmes I. 55 sq. cfr. Tab. II.

Døds-Gudinde, var Hæl III. 274.

Døe, kaldes at giæste Odin III. 310. Skulle Balder, den eneste af Guderne III. 193.

E.

Eber, hans Fødsels-Aar I. 28.

Ebraiske Sprog, om det er det ældste I. 80. 83. Regnes til de 12 Hoved-Sprog I. 85. Er eene tilovers af dem I. 95. Er en Levning af det ældste Sprog I. 279.

Eburones, et Belgisk Folk I. 305. Eet af de første, som kaldtes Germani I. 350.

Edda, Betænkning over denne Bog III. 7. Fortalen er ikke af Snorro III. 18. 79. De Tings Alde, som forekomme i Edda III. 58. Sæmundi Edda, dens mange Vilser III. 118.

Edda, Hareks Dotter, føres bort med List III. 302.

Edica, Scirrernes Anfører mod Gotherne IV. 281. kaldet Edecon IV. 465. Overtales af Romerne at dræbe Attila, men aabenbarer det ibid.

Ediulf, Ermanarici Broder IV. 113.

Edomiter, udstamme fra Esau I. 74. 129.

Edures v. Eduses, et Suevisk Folk II. 288.

Eed, Islændernes paa Thinge III. 38. En Dansk Mands i Engelland ved Thor og Othan III. 49. Ved Thor i Særdeleshed III. 155. Tagen af alle Elementer og Creature, at ikke skade III. 194. Passede Var paa III. 270. Ceremonier ved at giøre Eed III. 328. 329. Brugtes i mange Tilfælde III. 365. Maatte ikke brydes III. 366. Af 12 Mænd, naar en Møe beskyldtes af Brudgommen IV. 620. Tilstædde Keyser Otto, som Beviis paa Uskyldighed IV. 620. Eed af 48 Mænd for et vist Tyverie V. 33. Af 12 Mænd frietog den Mistænkte hos Friserne V. 64. Var i Drabs Sag benægtelses-Eed hos Thüringerne V. 139.

Eeds

Ege-Træet, i Agt hos Druiderne III. 190 IV. Fort.

Eene-Kamp, dens Opfindelse II. 141. Fingals med Loda III. 19 sq. Afgiorde fordum Trætter III. 366. 367. Forbydes i Pannonien ved Rettergang IV. 372. Naar brugt efter Burgundiske Love IV. 548. Af hvem indført i Rettergang i Vesten IV. 553. Afgiør en Trætte imellem Langobarder og Assipiti IV. 574. En Dronnings Uskyldighed derved beviist IV. 615. 616. Brugtes efter Frisiske Love V. 64.

Eenøyet, var Odin III. 67. En Digt i den Anledning III. 67.

Efterretninger, usikkre, hvorledes bevarede fra gammel Tid III. 76.

Egbert, Britannisk Konge V. 19.

Egenskaber, Guds, betegnede under Nordiske Guder III. 138.

Eidern, kaldet Dena-Flod III. 92. Grændsen imellem Danmark og Tydskland V. 6. 11.

Eikþirme, en Hiort ved Valhala III. 306.

Eiludur ɔ: den hastige, Odins Navn III. 15.

Eindride, Odins Navn III. 131.

Einheri, Thors Navn III. 143. Dets Bemærkelse ibid.

Einheriar, Heltenes Navn III. 143. De, som komme til Valhala og Vingolf III. 305.

Eirar-Sund ɔ: Øresund II. 195.

Elam, Sems anden Søn I. 73. Hans Boepæl I. 73. 105. Hans Rige stod længe under egne Konger I. 105. Navnets Bemærkelse i Skriften ibid.

Elamiter, udstammede fra Elam I. 73. Deres Boepæl I 73. 105. Udbredelse I. 105 sq. Ere ikke eet med Perserne I. 105. 147.

Eldhrimner, Kiedelen i Valhala III. 306.

Elemundus, Gepidisk Konge IV. 415.

Elendighed, kaldes Heils Sahl III. 273.

Elether, ved Floden Strymon I. 257.

Elf ɔ: en Aand, adskillige Slags III. 232 sq.

Eligius, omvender Suyverne i Flandern V. 84.

Elisa, Javans ældste Søn I. 165. Besat Hedningernes Øer I. 169. Slægt og Efterkommere I. 169 sq. Som regnes enten til Pelasger eller Hellener I. 173.

Elisæer, udstamme fra Elisa I. 169. beboede Elis I. 169. kaldtes og Aolier I. 169.

Elisycer, Ligurisk Folk, ved Pyrenæerne I. 295.

Elivaga, vader Thor over III. 151. Hvad derved forstaaes III. 152. 175.

Ellidar, Ægers Tiener III. 218.

Elle- v. Elve-Konge, Navnets Oprindelse III. 232.

Elymi, Italisk Folk, kom til Sicilien I. 272.

Emble, Askers Hustrue, alles Moder III. 10. Fabel om hende, sigtende til den sande Historie I. 5.
Enchelii, Illyrisk Folk I. 246.
Ende, Verden, hvad da skeer III. 312.
Eneti, hos Herodotum, hvilke I. 238.
Engelland, Ordets Bemærkelse V. 19. hvorledes kommet i Brug V. 44.
Engellænder, deres Tilbøyeligheder fordum V. 33.
Engerp V. 22. 37.
Engri, vare ikke eet Folk med Angli V. 21.
Enke, hos Herulerne, hængte sig over Mandens Grav IV. 437.
Ennelengur, Odins Søn III. 131.
Eostur-Monath o: April V. 29. 30.
E…hen, Odins Navn III. 56.
Ephemerides, Kravne paa Langobardisk IV. 395.
Ephtalitæ, et Slags Huner IV. 220.
Epigia, en Øe II. 15. Er ikke Finningia ibid. Dens Beliggenhed IV. 455.
Esparis, underjordiske Dværge III. 239.
Erarius, Ost-Gothisk Konge IV. 481.
Erelieva, Theoderics Moder IV. 277.
Eric Jarl, plyndrer Garderige III. 93.
Eric, Svensk Konge, blant Gudernes Tal III. 223.
Eridanus, en Flod II. 163. Herodoti og Pausaniæ Mening derom II. 163. 246.
Eriulfus, drabes ved Theodosii Bord IV. 214.
Erke-Bisper under Patriarchen af Constantinopel IV. 312. Hvorfor han af Ravenna ikke nævnes deriblant ibid.
Erling, Hagen Jarls Søn, offres til Thorgerdur III. 279. 334.
Erloersortok, Luft-Aander hos Grønlænderne III. 228.
Ermanaricus, Gothisk Konge IV. 98. 112 — 133. Levetid og Alder IV. 112. 113. Magt og Erobringer IV. 114 — 116. Undertvinger adskillige Folk IV. 118. 119. Overfaldes og saares af 2 Brødre IV. 122. Angribes af Hunerne IV. 120 — 122. Endeligt IV. 123. 145. Beretninger om ham IV. 125 — 133. De findes og her i Norden i 10de Seculo IV. 125 — 128.
Eruli, see Heruli IV. 118.
Esatech, Alemanisk Konge V. 91.
Esau, Edomiternes Stamfader I. 74.
Essedoner, see Issedoner.
Esthii, Indvaanerne østen for Østersøen II. 10. 160. Kaldes Æstyorum Gentes II. 10. Vare af Germanisk Slagt II. 11. Lærde Agerdyrkning af Phoenicier ibid. De Tydskes Navn ved Østersøen II. 15. Finnernes i samme Lande ibid. Siden et vist særdeles Folk ibid. De hos Tacitum baade ved Memel II. 22. Dyrkede Herthe III. 247 IV. 36. Deres Navn IV. 36. sq. Regnes til Sueverne V. 72.

Etha:

Ethanburg = Odin II. 189.
Ethelfled = Helga IV. 117.
Ethelbalder, Engelsk Konge III. 202.
Ethelengier, hvem derved forstaaes IV. 473. Frankes Mening om dem forkastes IV. 481.
Eudoser, et Suevisk Folk II. 288. V. 72.
Euganeer, ved Alperne I. 237. 267. Deres Aelde I. 268.
Eugenius, ombringer Valentinianum II. IV. 124.
Euricus, Vest-Gothisk Konge, og deres første Lovgiver IV. 287. 374 sq. Samtale med Epiphanio IV. 376. forfølger de Orthodoxe IV. 381.
Europa, først beboet af Japhets Slægt II. 115. Dens geographiske Inddeling ved Æthicum IV. 262. Hvad Jornandes derved forstaaer IV. 289.
Europus, en Bye IV. 289.
Eutharic, Viderichs Søn IV. 265.
Eutropius, en Gilding, mægtig i Orienten IV. 236. styrtes af Gainas og halshugges IV. 237.
Evangelier, Gothiske IV. 38. Oversatte paa Gothisk af Ulphilas IV. 188. 189. 204. Af det Græske IV. 197. Adskilliges Meninger herom IV. 196 — 205. 391.
Evervulfus v. Vernulfus, Athaulfi Drabsmand IV. 261.
Exobygita, et Folk IV. 118. 339.
Ey-Gutholms, de Danske Her IV. 17.
[illegible] IV. [illegible]
Eyr, Nordisk Gudinde III. 269.
[illegible] II. 195.
Ey-Syssel, plyndret af Eric Jarl III. 94. holdes for Øsel ibid.
Eyvindur Skalda-Spiller, Poet III. 173.

F.

Fabler; meest digtede om berømte Mænd IV. 382.
Faderlig Myndighed, ældst Regiering i Norden II. 137.
Fædrene efter Syndfloden, hvorledes bestemme deres Fødsels-Aar I. 54. Tab. 2. ibid.
Fædrift, Menneskenes første Næring I. 22. Deraf Grund for Udbredelsen ibid. I Brug hos Sarmater og Polske II. 155.
Fænsal, Friggæ Boelig III. 249.
Fest, Freyrs og Freyæs, i Februarii Maaned III. 279. Hvert 9de Aars Fest i Sverrige III. 342.
Fest-Dage hos de Nordiske fordum III. 367 — 372. Paa adskillige Aarets Tider III. 367. I adskillige Hensigter III. 368 sq.
Fal, Ordets Bemærkelse hos de Tydske IV. 390.
Fanger, tagne i Krig, offrede Cimbrerne

II. 309. 310. Bleve offrede paa Eric-ca-Øen III. 19. Udløste Silesbundus fra sine egne Folk IV. 575.
Farmatyr, Odins Tilnavn III. 14. 16. 189.
Farnobius, Gothisk General IV. 161. Dræbes i Striden med Romerne ibid.
Farria, det gamle Navn paa Øen Helgeland III. 205.
Fasti, Frodes Jarl III. 87.
Fastida, Gepidernes Konge IV. 37. Taber i Striden med Ostrogotha IV. 61. 403 sq.
Fava, kaldes og
Febanus v. Feletheus, Rugisk Konge IV. 476. fanges af Odoacer IV. 476. 478.
Februarius, kaldet Gøe-Maaned III. 256. og Sol-Monath hos Anglerne V. 29.
Feikn, Feiknstafi, dets Bemærkelse III. 196.
Feld, hvad bemærker IV. 625.
Feldt-Slag, imellem Romerne og Gotherne IV. 158. 159. Imellem Huner og Gepider ved Netad-Floden IV. 406. Theodorici med Gepider IV. 408.
Feldt-Tegn, Gothernes IV. 351. 375. 378.
Feletheus, Rugisk Konge IV. 433. see Febanus.
Femern, der meenes Herthe at være dyrket III. 243. V. 5.
Fen ɔ: Morads II. 183.
Fenner, (see Finner) kaldes af Ptolemæo Phinner II. 12. Hvorfor kaldes Fenner II. 138.
Fenris-Kindet, 2 Ulve III. 272.
Fenris-Ulven, skal Vidar dræbe paa den yderste Dag III. 129. 211. Bider Haanden af Tyr III. 158. Er avlet af Loke III. 214. Hans Opdragelse III. 215. Skal slippe ud ved Verdens Ende III. 312. 313.
Feonia, hos Saxo II. 193.
Fiederham, Gudindens Freyas, laant Thor til Loke III. 159. Frigga, laaner Loke III. 250. 252.
Fialar, en Dverg, dræber Kuasar III. 238.
Fialgeigudur, Odins Tilnavn III. 14.
Fiardundaland, en Deel af Upland II. 179. Nu kaldet Fierdhundra II. 180.
Filimer, Gothisk Konge IV. 37. Anfører Gotherne til Tanais IV. 45. sq. Bedrifter IV. 46 — 51. 402.
Fimbul, dets Bemærkelse III. 189.
Fimbul-Tyr, hvilken III. 189.
Fin, ødelægger Svenda Tempel og brænder Thors Billede III. 330.
Finaithæ, et Folk, hos Jornandes II. 182.
Fingal, Skotsk Konge III. 19. Hans Samtale og Kamp med Loda paa Insel Thore III. 19 — 21. 23. Tilstand efter Døden III. 297. 298.

Finland,

Finland, uvist, naar beboet af Finnerne II. 17.

Finmarken, gives af Hrolf Krak til Dværgen Litar III. 239.

Finnafeingur, Ægers Tiener, ombringes af Loke III. 218.

Finner, vare af samme Oprindelse som Hunner I. 192. II. 120. Hvem dertil regnes II. 1. Have ikke været de allerældste Nordens Indbyggere II. 9. Har en Tid boet uden for Norden II. 9. 109. Sættes af Ptolemæo i de ældste Tider ved Veixelen II. 12. af Tacito i hans Tid længere nord II. 12. 13. 14. Have strakt sig nord efter II. 13. Adskillige Meninger om deres Udspring II. 13. 91. Deres vankende Levemaade og Sæder II. 14. Deres Sæde i 1ste Seculo II. 16 17. I 6te Seculo II. 18. De Nordiske og ikke Finner have først beboet vor Norden II. 1 — 20. Have boet ved den Caspiske Søe II. 91. Ere bekiendte af deres sorte Haar og bruungraae Øyne II. 96. Hvorfor komne saa sydlig i Sverrige at boe II. 109. Dem tillægges Hexekonsten II. 110. Stamme ikke fra Scyther II. 119. Kalde sig selv Samalaiset II. 138. Have Navn af Fen ɔ: Morads II. 183. Ere yngre end de Nordiske III. 119. Dyrkede Thor III. 164.

Finni ɔ: Fyhn II. 193.

Finnia, fordum en Deel af Smaaland II. 182.

Finningia, hos Plinium, forandres rettest til Epigia II. 15.

Finved, i Sverrige II. 182. En Deel af Smaaland ibid.

Fion, dets Bemærkelse i det Celtiske II. 194.

Fiun ɔ: Fyhn II. 193.

Fiölner, alvidende, Alfadurs Navn III. 8.

Fiölnebyr, skinnende Tyr, Odins Navn III. 16.

Fiölsvidr, meget viis, Odins Navn III. 16.

Fiörgvin v. Fiörgun, Frigges Fader III. 248.

Fiörgyns Søn ɔ: Thor III. 157.

Fiörgyns Mør v. Møe, kaldes Frigga III 251.

Flacciteus, Rugisk Konge IV. 476.

Flavia, kaldtes det Gothiske Rige IV. 342. Tilnavn for Meyland og Lucca IV. 626.

Flavius, de Gothiske Kongers Tilnavn IV. 261. 612. Aarsagen dertil IV. 342.

Flevus; Rhinens Udløb V. 51.

Floder, de 4 Paradisiske, hvor findes I. 72. Hvorledes Cimbrerne gik over Floden Athesis II. 305. Tretten Floder omkring Asernes Land, komme fra Hiortens Horn III. 306.

Florianus, Romersk Keyser, havde med Gotherne at bestille IV. 96.

Fodfolk, blandt de latinske Ridderne V. 94.

Foederati, iblant Gotherne IV. 161. 307. Sendes Constantino til Hielp IV. 181. Deres Orden fornyes under Theodosio IV. 181. Strider for ham mod Eugenium IV. 224. 225. Vare Stilicho meget hengivne IV. 253. Saakaldes Latores og allehaande Krigs-Folk IV. 254. Bestode meest af Ost-Gother IV. 323. Hvor længe stode ved Magt IV. 386.

Fofnisbane (Sigurd) Odins Aabenbarelse for ham III. 124.

Fald, hvad bemærker II. 188.

Folk, deres ældste Tilstand I. 22. Hvorfor saa mange smaae og forskiellige i America og Africa I. 66. Hoved-Folkene kan henføres til 12 Slags I. 76. Nordiske stamme ey fra Thubal I. 227. Hvor mange Slags beboe Norden II. 1. Mange imellem Caspiske Hav og sorte Søe, beslægtede med de Nordiske II. 85 — 112. men hvilke, vides ikke med Vished II. 85. 86. Et Folk i det Crimiske overeenstemmende med de Tydske II. 98. De som udstamme fra Noah Sønner II. 113 — 124. De som have boet ved den sorte Søe II. 122. Paa Caucaso II. 122. Adskillige Folkes Herkomst II. 122. 123. De som boede østen for Østersøen, kaldet Estii II. 10. 160. I Scandia 7 Folk II. 171. De som have beboet den Cimbriske Halvøe og Landene derved II. 181. Hvilke fulgt med Cimbrer og Teutoner paa deres Udvandring II. 281 sq. Hvilke været i den Sueviske Hær med Cæsar II. 287. Syv Sueviske dyrkede Herthe II. 288. III. 241. Disses Bolig II. 289. III. 245. Tydske og Nordiske ved Østersøen kaldte med fælles Navn II. 317. Tre og tyve Folk i Tydskland i Strabonis Tid III. 59. Nitten Folk, som dyrkede Odin III. 48 — 63. De som Odin og Forfædrene havde med at bestille III. 73 sq. De adskillige Gothiske IV. 321. 322. Opregnes til femten i Tablet IV. 325. De som efter Olai Magni Mening udvandrede fra Norden IV. 350. De Tydske Folkes Sæder i 2det Sæculo IV. 500.

Folkvang, Folkvangur, Freyas Sahl i Himmelen III. 258. Hvem der kom hen III. 294.

Foræringer, bragte Constantino af adskillige Folk IV. 108.

Forbauto, Jotun, Lokes Fader III. 214.

Fordædur, Trold-Mand. III. 376.

Forfædrene, Nordiske, deres Kundskab om Gud III. 8. 9.

Forflyttelse efter Døden, Forfædrenes og andres

andres Mening herom II. 136. Ventede Grim, den Norske Helt III. 52.
Forfølgelser, imod de Gothiske Christne IV. 180. 183. 185 sq. skeede af de Gothiske Konger imod andre Religioner IV. 381. Af de Africanske Vandaler imod de Rettroende IV. 525. 528.
Forlade Mand eller Kone, hvordan anseet efter Burgundiske Love IV. 549.
Formerelse, Folkenes efter Syndfloden I. 41 sq. blev befordret ved deres lange Alder ibid. Formodninger om, hvor meget den kunde tiltage I. 41 sq.
Formørkelse, Solens og Maanens, afbildet ved en Fabel III. 272.
Forn v. Horn, Freyas Navn III. 258.
Forniotr III. 170. Ægers Fader III. 218.
Fornyelse, Verdens III. 314 — 317.
Forordninger, tvende af Constantino M. IV. 103 sq.
Forretninger i det andet Liv III. 308.
Fosete III. 204 — 206. Odins Sønnes Søn ved Baldur II. 280. III. 94. Beskrivelse og Sahl i Himmelen III. 204. Er dyrket i Tydskland III. 205. og af Saxerne III. 206. Hvem først indført hans Dyrkelse paa Helgeland V. 68.
Forsvarelse fra Dievelen, og Troes Bekiendelse hos de Tydske III. 55.
Fortalen til Edda, Betænkning herover II. 18.
Forum Julium, en Bye i Carnernes Land I. 262. nu Cindad di Friuli I. 262.
Forvandlinger, Odins, i adskillige Liggelser III. 107.
Forvirring, Sprogenes, naar skeet I. 29. 79.
Foser, Tydsk Folk II. 278. nu indbefattede under Vestphaler ibid. boede i det nordlige Bremen II. 280. Svækkes ved Cheruscernes Aftagelse II. 280. III. 204.
Fosetes Land, er Helgeland II. 280. III. 205. V. 55. Om det er kaldet efter Balders Søn, Forsete II. 280. III. 205. Denne Øes Helligdom V. 56. Dens Afguderie forstyrres af Ludger V. 59.
Foste, en Nave, Odins Navn III. 18.
Frakland, regieret af Volsungerne III. 132.
Francia, paa Øen Scanzia II. 232. Frankernes Land, dets Strækning V. 100. 99. 107.
Francia Orientalis V. 132.
Francia Teutonica II. 229.
Frankenland, beboet af Franker i 6te Seculo II. 228. kaldet Francia Teutonica II. 229. Var Burgundiernes Sæde IV. 540. Kommer i Thüringernes Magt V. 124.
Franker, de samme som Cimbrer I. 351. 353. V. 114. Paa hvad Grund dette formodes II. 221. 227. 232. 233. 234.

Eccards

Eccards Mening om dem II. 221. Navnets Oprindelse II. 222. Naar de allerførst nævnes ibid. Kaldtes af Grækerne Phranker ibid, giøre Indfald i Gallien II. 223. Deres Bedrifter og Sæde II. 223. 224. 231. 232. 233. V. 100. 125. Vare længe i Selskab med Saxer II. 224. 226. 227. Bleve af Constantio uddrevne fra Batavia II. 224. Deres Sæde i den yngre Constantii Tid II. 225. Hvilke Folk regnes til Franker II. 225. Procopii omstændelige Beretning om dem II. 226. Hieronymi og Ammiani Vidnesbyrd om dem ibid. Hvorfor og kaldte Sicambri II. 227. 233. Deres Magt tiltog i 5te Sæculo II. 227. Aarsagen dertil V. 92. Første Anledning til Uvenskab med Saxerne II. 228. 229. Bemægtige sig Frankenland og Hessen i 6te Sæculo II. 228. V. 127. Ere hverken et Gallisk eller Pannonisk Folk II. 229. Hvad der har bragt nogle paa den Mening II. 230. Have formodentlig boet i Holstein og Meklenborg II. 231. Udledes fabelagtig fra Troja II. 232. Slutning paa Afhandlingen om Franker II. 233. 234.

Frankiske Sprog, hvorfra udsprungen, og hvilke Dialecter deraf komne I. Tab. IV. a.

Frankrig, inddeelt i Henseende til Sproget i tvende Dele IV. 340.

Franske, hvorfra udstammede I. 81.

Fraomerius, indsættes af Valentiniano til Alemanisk Konge V. 99.

Fravitas, begaaer et Mord ved Theodosii Bord IV. 214. Sætter sig imod den oprøriske Gainas, og belønnes af Romerne IV. 238.

Frea, (see Freya) kaldtes en Jomfrue, som stod under Formynderskab III. 262.

Fred og Aarsvært, tillægges Freyr III. 179.

Freda, Frisernes Guddom III. 260.

Fredag, hvoraf har Navn III. 260.

Fredløse, maatte ey opholde sig ved et Tempel III. 328. Blev Bue, som brændte Thorgrimars Tempel III. 329.

Freds-Vilkaar, imellem Honorium og Alaricum IV. 251.

Freke (Frue) et Spøgelse III. 260.

Freki, een af Odins Ulve III. 66. 306.

Fresia Minor, hos Saxo V. 66.

Frehegeat, den Saxiske Odins Søn III. 202.

Fretela, Gothisk Præst IV. 179.

Frey, see Freyr.

Freya, Gudinde, dyrket, saa længe som Odin, uden for Norden. III. 82. Stod for Kierlighed III. 179. 180. Beregnede Jorden III. 255. Hendes Beskrivelse III. 258 — 263. Var Niords Datter III. 258. Boepal og Egenskaber III. 258 sq. forskiellige Navne III. 258. 259. Nogle blande hendes Navn

Navn med Frigge III. 260. Til hende ofres en Galt hver Februario III. 259. Blev paakaldet ved en Øllbrygning III. 261. Adskillige Danske Ord, som efter hende kaldes III. 261. Sørgede for Frugtbarheden ibid. Overskiendes ilde af Loke III. 263. De halve af de ihielslagne i Krig hørte hende til III. 294. Hielper Vinilierne imod Vandalerne IV. 502.

Freyfax, en Hest, helliget til Freyr III. 178. Brandes Hest, som han troede paa III. 324.

Freyr v. Frey, en Guddom III. 171 — 186. Dyrket saa lange som Odin uden for Norden III. 81. Var Odins Sønne-Søn III. 94. boede i Upsal III. 106. Betragtet som Gud III. 171 — 183. Den samme i Rang og Egenskaber som Ve og bridie III. 171. Hans gode Egenskaber III. 171 sq. Raadde for Regn og Solskin III. 173. Hans Navne III. 175. Fornemmelig dyrket i Sverrig III. 176. Har et Sviin for sin Vogn III. 175. 181. Var i den hemmelige Guds-Dyrkelse eet med Freya III. 181. Betragtet som Menneske III. 183 — 186. Var Niords Søn III. 172. 190. Regient i Sverrige III. 171. Betegnede Maanen III. 255. Skal dræbes af Surtur ved Verdens Ende III. 313. Hans Billede blev omkiørt en gang om Aaret III. 342.

Frico, Freyrs Navn III. 178. Hans Billede III. 179.

Fridleif, den Saxiske Odins Fader III. 203.

Fridleif, Olufs Fader III. 281. Adspørger Nornerne om sin Søns Skiæbne ibid.

Frierie, Autharits til Theudelinda IV. 613.

Frigeridus, Gratiani General imod Gotherne IV. 158. Overfalder Gotherne og dræber Farnobium IV. 161.

Frigga, Odins Hustrue III. 129. 148 sq. Tog Guldet af Odins Billede III. 101. I hendes Levetiid maatte Odin være landflygtig ibid. Ægter Vile og Ve i Odins Fraværelse III. 106. Kaldes og Frygg III. 241. Var Fiörgvins Datter III. 248. Hendes Boelig III. 248. 249. Besøger Hler paa Hlessøe III. 249. Har otte Tilnavne III. 249 sq. Fabel om hendes Smykke III. 250 sq. Blandes ofte med Freya III. 251. 254. Dyrkes i Biarmeland III. 251. Laaner sin Hyge-Ham til Loke III. 250. 252. Skribenternes forskiellige Meninger om hende III. 254.

Frigga-Rok, hvad derved forstodes III. 256.

Frigge-Tofte i Skaane III. 327.

Friser V. 50 — 71. kaldedes og Phrisii V. 50. eller Phrissii V. 52. Regnes til Ingavoner eller Tydske I. 353. II. 215. 239. Naar bemægtiget sig Landet norden for Rhinen II. 228. Have været i Floer for Christi Fødsel II. 230. Bleve begrebne under Frankerne II. 230. 276. Have rimelig fulgt Cimbrerne paa deres Udvandring II. 276. 278. Dyrkede Odin under Navn af Varns III. 18. 59. Thor under Navn af Stavo III. 164. En Formodning om deres Slægtskab med Cimbrerne IV. 360. Besadde i 6te Seculo Søe-Kanten ved Vester-Havet IV. 492. V. 50. Naar først nævnes V. 50. Undertvinges af Drusus ibid. Have boet i Nord-Holland ibid. Nævnes ey af Strabo blant de Folk ved Havet V. 50 sq. Deres Sæde i 1ste Seculo V. 51. Deeltes i de større og mindre ibid. Vare i Civilis oprørske Hær ibid. Falder fra Romerne V. 52. Bringes til Lydighed ibid. Deres Sæde i 2det Seculo V. 52 sq. I 3die Seculo V. 53. Hvorfor i denne Tid saa lidet tales om dem V. 53. I 5te og 6te Seculo V. 53 sq. 67. Udbrede sig til Elven i 7de Seculo V. 54. Omvendes til Christenheden V. 54 — 63. Overfaldes af Carolo Martello V. 58. Nødes af den Saxiske Vitekind til at forlade den christne Troe V. 59. Vare af een Stamme med Franker og Saxer V. 61. Fulgte Anglerne paa deres Tog til Britannien V. 61. 71. I 9de Seculo V. 62. Overvindes af den Danske Kong Godefrid V. 62. Som bringer dem ind i Synder-Jylland V. 58. 62. Hvad Tid de først nævnes i det Slesvigske V. 66. Beregning over deres Udbredelse efter Ptolemæi Beretning V. 67. Deres vidtløftige Land-Strækning i 7de Seculo V. 68. Navnets Bemærkelse V. 68. 70. 71. Hvilke best have udført deres Historie V. 69. Deres Sprog V. 69 sq.

Frisernes v. Frigernes Land, dets Beskrivelse i 5te Seculo V. 62.

Frisiavones, boede ved Rhinen V. 51.

Frisiske Sprog, en stærk Dialect, deelt i andre mindre I. Tab. IV. a.

Frisland, bliver endeel af det Germaniske Rige V. 63. Navnets Oprindelse V. 69. Landets store Strækning fordum V. 68. 71.

Frisones, boede paa Øen Brittia V. 22. 24. 53.

Fritigernus, anfører Gotherne, da de flyttede til Donau IV. 150. Antager den Christne Troe IV. 181.

Frithiofur, en Helt, hans Sang i et Kvæde III. 220.

Froger,

Froger, Konge i Norge, hans Leve-Tid III. 88. Udgives urigtig for Odins Søn III. 132.

Frost, Ordets Oprindelse III. 180.

Frue, saa kaldet af Freya III. 258. 259.

Fruentimmer, de smukkeste i Asien II. 90. Deres Caracteer hos de gamle Nordiske II. 146. Hvorfor de fornemmelig bleve brugte til deres Gudstieneste og Prophetie II. 147. Deres Kydskhed iblant de Nordiske II. 305 sq. Stridbarhed II. 308. 312. 313. De, som omkom sig selv, ventede at komme til Freya III. 262. 295. De Nordiske bleve meget brugte til Hexerie og Spaadomme IV. 51. see Qvinder.

Frugtbarhed, tillagdes Freyr og Freya at uddele III. 261.

Frugter, de fleste vore vilde i og omkring Babel II. 113.

Frygg, den seenere og maaskee mellemste Odins Kone III. 241. 248. see Frigge.

Frö ɔ: Freyr III. 175.

Fröe-Blot ɔ: Offer til Fröe III. 175. 335.

Frøkafund i Norge II. 189.

Fugleskrig, deraf at kiende sin Dødsdag IV. 491. Saxerne brugte megen Overtroe derved V. 36.

Fulcarin, anfører Erulerne mod Frankerne IV. 444. Hans Beskrivelse og Død IV. 445.

Full, Odins Begger, drukket ved Offring III. 337.

Fulla, Gudinde, dat Frigge Pige III. 249. 267.

Fullsterk, een af Gudmunds Karle III. 300.

Fundne Sager paa egen Grund maatte Langobarderne beholde IV. 619.

Fyen, kaldet Finni, Fian, Navnets Oprindelse II. 193.

Fylderie, almindelig blant de Nordiske fordum II. 145.

Fylgior, de Nordiskes Genier III. 226.

Føden, for Menneskene i de ældste Tider I. 22 sq.

Fødsel og Død, Fædrenes, fastsat efter en vis Regel I. 54 sq. cfr. Tab. II.

G.

Gaatha, Gothisk Dronning, steenes for Religionens Skyld IV. 186.

Gab, en Taaske IV. 422.

Gadericus, Balthi Søn IV. 354.

Gaina, Anfører for Foederati hos Romerne IV. 224. Gaaer i Striden mod Ruffinus IV. 232. Flygter under Theodosii Beskyttelse IV. 237. Handler fiendtlig mod Arcadius ibid. Forliger sig endelig med ham IV. 238. Bekriger Romerne igien, og omkommer IV. 238.

Gaiseric v. Giseric, Vandalisk Konge V. 517.

517. Sattes over til Africa med Vandalerne V. 521. Hans Caracteer V. 522 sq. Forhold i Africa V. 524. 526. 528.

Gal-Eble, i Agt hos de gamle Druider III. 199 sq. IV. Fort.

Galactophagi, nævnes af Homero I. 334 sq. Stephani Mening om dem I. 334.

Galater, hos Josephum, hvem derved forstaaes I. 139. Have været Brødre med Celter og Illyrer I. 246. Deres Indfald i de Europæiske Lande I. 300. Giøres urigtig til Germaner I. 306. Diodori urigtige Mening om Galater I. 335. II. 212. Deres Herkomst fra Gomer II. 116. Hvad der forstaaes ved Pausaniæ Galater II. 246. 247.

Galdra, Odins Troldoms Sang III. 106. 107.

Galdra-Men, Trold-Mænd III. 358.

Galdra-Mestere, kaldtes Aserne III. 108.

Galdur, Hexemester, Odins Navn III. 14.

Galdur, Odins Hexerie ved Vers III. 353.

Galinder, boede ved Venderne II. 14. Navnet er endnu til i Galinder-Land II. 15. Vare beslægtede med Finner II. 15.

Gallienus, Keyser, foruroliges af Gother og Barbarer V. 77 — 82. Hans Mynter IV. 82.

Gallien, for en kort Tid beboet af Vandaler IV. 513. Ødelægges af dem og Gotherne IV. 514. Anfaldes af Atalarico og andre IV. 515. Af Burgunder IV. 545.

Gallier, et meget gammelt Folk I. 5. Naar faldt ind i Italien I. 292. II. 243. 244. Kaldte sig selv Celtæ I. 296. 298. Vare deelte i 3 Folk I. 298. Kaldtes Walli i Engelland I. 307. Nedsat sig i de sydlige Deele af Britannien I. 322. Hvorledes der komne I. 324. Ansees af nogle for Danske II. 116. Deres Selskab i deres Udvandringer II. 243. Antal ibid. Havde Tydske med sig til Italien II. 245. 246. Navnets Strækning II. 302. Og Oprindelse IV. 352.

Galt, havde Freyr og Freya for deres Vogne III. 181. En kaldet Serimner, og kaages i Valhala III. 305. Blev offret til Freys for god Lykke III. 341. Brød af den Skikkelse i Julen III 342.*

* Ved dette Sted maae anmærkes, at det ikke allene er en brugelig Skik om Julen i Sverrig, men og i Sielland, som af mange nu levende kan bevidnes.

Gambara, Moder til de Langobardiske v. Vinilliske Anførere IV. 566. 568.

Gamle og graaehærdede, anseede fordum med stor Ærbødighed II. 143. Bleve af nogle Folk aflivede I. 202. IV. 436.

Gandvyk, Mare Album II. 16.
Gapn, Gothisk Konge IV. 59. Om han er den samme som Cotrsuida IV. 343. Er rimeligvis den samme som Gaut ibid. Levede ved Christi Tider IV. 353.
Garderige ved Østersøen II. 198. Overgenes v. Finnernes Egne II. 110. Var en Deel af Rusland III. 85. 92. Odins Opholds Sted i nogen Tid III. 92 — 94.
Gardingi hos Gotherne, hvem derved forstodes IV. 385.
Garmur, en Hund, som skal omkomme Tyr III. 313.
Gau ɔ: et vist District II. 264.
Gaubreta ɔ: en Skov V. 77.
Gaut, Odins Søn, Gothisk Konge III. 96. 133.
Gautatyr, Odins Navn III 14. 188.
Gaute, dets Bemærkelse, Odins Navn III. 14.
Gautelf II. 190.
Gauter, Jydernes gamle Navn II. 203. Indbyggerne i Gottland III. 96. Ordets Oprindelse IV. 10 sq. 14. Deres Maade at vælge Konge IV. 21.
Gautr, Odins Navn III. 96.
Gautland v. Gotland IV. 10. 14. 18.
Gautunner, Betænkning over dette Folk IV. 96. 97. 324.
Gdansk, Danzigs Navn IV. 340.
Geater ɔ: Jyderne II. 100. 203. IV. 14.
Gebaric IV. 110 — 112. Gothisk Konge IV. 98. Hans Herkomst IV. 101. Regierings Tiltrædelse IV. 110. Caracteer IV. 110 sq. Krig med Vandaler IV. 110 — 112. 509. Endeligt IV. 112.
Gechbor v. Gudehoc, Langobardisk Konge IV. 586.
Geed ved Valhals III. 306. Ernærede Einherierne med sin Melk ibid.
Geftion, Nordisk Gudinde III. 265. Hendes Ordvexling med Loke ved Giæstebudet III. 265. Faaer Siælland af Gylfe IV. 3. Gifter sig med Skiold IV. 4.
Gefn, Freyas Navn III. 258.
Geirraud, Hraudungs Søn, forvildes paa Søen III. 253. (see Geruth)
Geirrauds Gaard IV. 4.
Geister v. Aander, troede man at være i mange Ting III. 227. 228. Overtroiske Meninger om dem III. 296.
Gelder, Saxisk Konge III. 114. 202. Døde i Striden med Odin III. 114.
Gelimer, Vandalisk Konge i Africa IV. 523. Hans Rige ødelegges ved Belisarium IV. 529.
Geloni, boede blant Budini i Byen Gelono I. 158. Deres Herkomst, Sprog, Levemaade I. 158.
Gelonus, en Bye blant Budinerne I. 158. Var en af Herculis Sønner ibid. Byen beboet af Græker II. 35. Opbrændes af Perserne II. 36.

Gendre (Le) Tanker om Jordens Beboelse I. 20. Om Nordens Beboelse I. 47. Hvorfor nogen Nordens tidlige Beboelse II. 6.

Genebon, Allemannisk Konge V. 91.

Genii, v. Aander troede vore Forfædre III. 226. Deres forskiellige Navne ibid. Beskrivelse III. 226.

Gensimund, Gothisk Konge IV. 272. Hans Beskrivelse IV. 272 sq.

Geographus Ravennensis i 7de Seculo II. 231.

Georgianer, fra hvem udstamme I. 187.

Georgianske Sprog dets Udspring I. Tab. IV. b.

Gepanta, en Abler saa kaldet IV. 402. 421. 422.

Gepider, Gothisk Folk IV. 325. deres Sæde IV. 25. 321. Overvindes af Thorismund IV. 273. 406. Falde fra Hunnerne og komme i Strid med dem IV. 376. 406. Bemægtige sig Dacien IV. 276. 407. Gaae over Donau og sætte sig ned i Romerske Lande IV. 322. 407. Tør ikke gaae over Donau, medens Gotherne eye Dacien IV. 369. Theoderici Befaling til dem, da de skulle bevogte Gallien IV. 373. Ere med Gotherne paa eet af Skibene fra Scanzia IV. 40. 401. Bedrifter i 1 til 3 Seculo IV. 401 — 405. Boe nogen Tid ved Weixelen IV. 402 sq. Bedrifter i 4 og 5 Seculo IV. 405 — 408. Bringes ved Keyser Valens til den Arianske Troe IV. 246. 405. Store Indfald i Gallien IV. 405. Faae i Dacien aarlige Foræringer af Romerne IV. 407. Deres Sæde IV. 407. Viise Fiendskab mod Ost-Gotherne IV. 408. Blive slagne af den Ost-Gothiske Theoderic IV. 408. Deres Bedrifter i 6te Seculo IV. 409 — 420. Krig ved Sirmium med Theoderic IV. 409. Tiene Theoderic i Krig mod Frankerne IV. 410. Miste deres aarlige Skiank fra Keyseren IV. 411. Efterretninger til Beviis paa deres Gothiske Udspring IV. 411. Deres Rige ødelægges af Langobarderne IV. 412. Adskillige Beretninger derom IV. 413 sq. Avarer og Langobarder eye Gepidernes Land IV. 417 — 419. De overblevne Gepiders Skiebne længe efter IV. 419 — 421. Nyere Skribenteres Beretninger om Gepider IV. 421 sq. Deres forskiellige Navne IV. 405. Navnets Oprindelse IV. 403. 421.

Gepidia, dets Beliggenhed IV. 105. 107. 407.

Gepidos v. Gepidoios, Gepidernes Øe IV. 402. 403.

Geraso, en Flod IV. 148.

Gerdur, elsket af Odin III. 229. og af Freyr III. 273. 286. Gymer og

Anboda

Anbodis Datter III. 267. En Nordisk Gudbom ibid.

Geri, en af Odins Ulve III. 66. 306.

Germani, ere af en anden Slægt end Celter I. 298. Vare blant Belgerne et Folk I. 305. Saa kaldtes de Tydske allerførst I. 349. Kaldes først Germani hos Cæsar I. 349. II. 10. Hvilke Folk først kaldtes med dette Navn I. 350. Vil sige saa meget som Heermænner I. 350. II. 281. Udledes af Kongle fra Sem igiennem Geter II. 116. Regnes af Plinio til fem Hoved-Slægter I. 354. II. 215. De Tydske have ikke selv kaldet sig saa II. 251. Hvem derved forstaaes hos Procopium IV. 313. Deres Landes Strækning i 4de Seculo V. 97.

Germania Magna ɔ: Tydskland I. 350. Parva ɔ: Belgium I. 350. II. 289. Germania fordum kaldet Francia II. 226. Navnets Oprindelse V. 17.

Gerontius, Romersk General i Tomos IV. 222. Omkommer endeel af Barbarerne ibid.

Gerro-Rubben-Aimo, Lappernes Mening derom III. 277.

Gersemi, Freyas Datter III. 259.

Gerut, giennemboret af Thor III. 153. Regnes til Nordens tre allerældste Guder III. 301. 302.

Geruts Bolig, eller Land, dets Beliggenhed III. 152.

Geserie, Vandalisk Konge IV. 268.

Gesimund, Gothisk Konge IV. 271. Kaldes og Sigismund ibid.

Gestur, Spaae-Qvindernes Forretning ved hans Fødsel III. 282.

Geta, anført for Gud III. 203.

Geter, deres Land I. 216. Anføres af de Sigynnæ i Staden for Massageter I. 217 sq. Adskillige Beretninger om dem I. 217—220. Vare ikke beslægtede med de Sacer I. 220. Deres Botpæl i Darii Hystaspis Tid I. 251. Vare et Thracisk Folk I. 252. Deres Lands Grændser paa adskillige Tider I. 252. Deres Land beboedes siden af Agathyrser og Neurer I. 252. Deres Bolig efter Strabonis Beretning I. 253. Havde eet Sprog med Dacer I. 254. Ansees af nogle for eet Folk med Gother II. 2. 116. 334. Men ere det ikke II. 100. IV. 346 sq. Et Beviis, hvoraf deres Forskiellighed og kunde nægtes IV. 379. Gotherne bar og deres Navn IV. 14. Mange af dem havde boet fra Thracien til Tanais II. 99.

Gether, Arams Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Geusernes Land V. 12.

Geyr ɔ: Spyd III. 134.

Geyrhild, Alfreks Hustrue III. 261. kappes med Signy om at brygge Øl III. 261.

Giødde-Hoved, kiftede Langobarderne til Djævelen IV. 629.
Giæstebud, Ægers for Aserne III. 218. 220. 306. Gudernes for Hler v. Æger ibid. 252. 263. 264. 265. Skikke ved Giæstebuder III. 337. 340.
Gialer, Dværg, dræber Kuaser III. 238.
Giallar-Aae, paa Veyen til Helveg III. 273.
Giallar-Horn, Heimdals Basun III. 206.
Gibica, Burgundisk Konge IV. 548.
Gibuldus, Alemanisk Konge V. 101.
Giengangere, hvorfra den Overtroe udspringer III. 295.
Giestur-Blinde af Gautland, faldte Odin sig for Kong Heidrek III. 125.
Gisa, Rugisk Dronning IV. 477. Bekiendt af sin Grumhed IV. 477. Fanges af Odoacer IV. 478.
Gigantes, regnede blant Nordens ældste Indvaanere II. 2. Saxonis Gigantes ansees for Jetter II. 101. III. 84.
Gimle, de Lyksaliges Boelig III. 8. Hvor de Gode skulle leve vel efter Valhalas og Odins Undergang III. 64. De gode Steder i Gimle for de Gode III. 295.
Gimmer, Bedrager, Odins Navn III. 14.
Ginnungagap ɔ: det store Svælg III. 10. Var Chaos selv III. 235.
Giota, Saxernes Land V. 15.
Gioker, Dalekarlenes gamle Navn IV. 22.
Girgesi, Chanaans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Gisericus, Vandalisk Konge IV. 514.
Gislahur, Burgundisk Konge IV. 548.
Gioter ɔ: Jyder II. 203. Gothernes Navn hos de Svenske IV. 14.
Gladheim, Odins og Gudernes Boelig III. 249. Dens Beskrivelse III. 305. Er det samme som Valhala III. 294. Hvilke der komme hen ibid. Dets Beliggenhed ibid.
Glæsisvol, Hexemesternes Boelig II. 107. De saliges Boelig III. 64. 298. Skiönnings Erindring herimod III. 65. not. 91. Dets Beliggenhed III. 298.
Glanur v. Glornir, Gudinde Sols Mand III. 271.
Gleipner, et Baand III. 187.
Glessariske Øer, hos Plinium, hvor søges II. 162.
Glitner, Forsetis Sahl i Himmelen III. 204.
Glitnis Gna, Hæls Navn III. 274.
Glornir, see Glanur.
Gna, Gudinde, gik Friggæ Ærinder III. 249. Rider i Luften III. 271.
Gnisse, at fare høyt III. 271.
Gnudiuc, Burgundisk Konge IV. 547.
Gnypar-Lund v. Hell III. 313.
Goaniske Sprog I. Tab. VI.

Goar,

Goar, Alanisk Konge IV. 263. 545.
God, udledes af Guodan III. 3.
Godas, sættes over Sardinien IV. 304.
Godfried, Dansk Konge V. 38. Brin-ger Friserne ind i Sønder-Jylland V. 38. 62.
Godhed, Guds, betegnet under Freyrs Person III. 138. 172.
Godheim, ved Tanais II. 136. Anseet for Gudernes Bolig ibid. Aserne kom derfra II. 172. Dets Bemærkelse II. 319. Det store Sverrige, hvorfra Aserne vare komne, kaldtes saa III. 108. IV. 7.
Godigisclus, Vandalernes Konge IV. 514. Fører dem til Spanien ibid.
Godland, Bonde-Bye i det Pohlske Preus-sen IV. 340.
Godmund, see Guhmund.
Godomar, Burgundisk Konge IV. 548.
God-thiot, Folket i Reid-Gotaland IV. 18.
Göe, Thorres Datter III. 278. Har ikke været dyrket som en Gudinde III. 279.
Göe-Blot, Offer for Göe III. 278. Be-tænkning herover III. 279.
Göe-Maaned, Februarius III. 256. 278.
Goi, den sidste Dag i Julen III. 370. Kaldet og Disar-Blot ibid.
Goland, dets Beliggenhed IV. 502. 538. 624.
Golldner, Odins Navn III. 15.
Gomer, Japhets ældste Søn, Fødsels-Aar I. 55. 139. cfr. Tab. II. Første Bo-lig I. 74. 139. Døds-Aar I. 139. Om han har været i Norden I. 139. De Folk, som udledes af hans Slægt I. 139 sq. II. 115. Hans Børn I. 141 sq. Slægtes Udbredelse I. 141. Hans Afkom kaldt Phrygisk og Persisk I. 327. Ansees af nogle for Stamfader til Celter og Galater II. 116. Nav-nets Bemærkelse II. 198.
Gomeriter, Cimmeriernes ældste Navn I. 339.
Gontharis, Vandalisk Konge IV. 514. Hans Endeligt IV. 523.
Gootland, en Dorp i Preussen IV. 346.
Gor, Høst-Maaned, Aarets Begyndelse fordum III. 371.
Gordyæer, kaldte i Skriften Ararat I. 144.
Gordyæiske Bierge eller Ararat I. 13. II. 125. Hvor langt derfra til Hella II. 125. Deres Beliggenhed I. Tab. I.
Gorgippia, ved Sindica II. 66.
Gosuintha, Reccaredi Stedmoder, dræ-bes af ham IV. 383.
Götha, i Thüringen, er ikke bygt af Go-therne IV. 352.
Goþ ɔ: Gud, Odins Navn III. 56.
Goþbrand, bygger et Tempel i Gudbrands-Dalen III. 320.

Giædde-Hoved, kaldede Langobarderne til Dievelen IV. 629.

Giæstebud, Ægers for Aserne III. 218. 220. 306. Gudernes for Hler v. Æger ibid. 252. 263. 264. 265. Skikke ved Giæstebuder III. 337. 340.

Gialer, Dværg, dræber Kvaser III. 238.

Giallar-Aae, paa Veyen til Helvég III. 273.

Gialler-Horn, Heimdals Basun III. 206.

Gibica, Burgundisk Konge IV. 548.

Gibuldus, Alemanisk Konge V. 101.

Giengangere, hvorfra den Overtroe udspringer III. 295.

Giestur-Blinde af Gautland, kaldte Odin sig for Kong Heidrek III. 125.

Gisa, Rugisk Dronning IV. 477. Bekiendt af sin Grumhed IV. 477. Fanges af Odoacer IV. 478.

Gigantes, regnede blant Nordens ældste Indvaanere II. 2. Saxonis Gigantes ansees for Jeter II. 101. III. 84.

Gimle, de Lyksaliges Boelig III. 8. Hvor de Gode skulle leve vel efter Valhalas og Odins Undergang III. 64. De gode Stæder i Gimle for de Gode III. 295.

Gimmer, Bedrager, Odins Navn III. 14.

Ginnungagap ɔ: det store Svælg III. 10. Var Chaos selv III. 235.

Giota, Saxernes Land V. 15.

Giotar, Dulekarlenes gamle Navn IV. 22.

Girgeſt, Chanaans Søn, hans Fødsels-og Døds-Aar I. Tab. II.

Gisericus, Vandalisk Konge IV. 514.

Gislahar, Burgundisk Konge IV. 548.

Gioter, 3: Jyder II. 203. Gothernes Navn hos de Svenske IV. 24.

Gladheim, Odins og Gudernes Boelig III. 249. Dens Beskrivelse III. 305. Er det samme som Valhala III. 294. Hvilke der komme hen ibid. Dets Beliggenhed ibid.

Glæsisvol, Hexemesternes Boelig II. 107. De saliges Boelig III. 64. 298. Skiønnings Erindring hermed III. 65. not. 91. Dets Beliggenhed III. 298.

Glanur v. Glornir, Gudinde Sols Mand III. 271.

Gleipner, et Baand III. 187.

Glessariske Øer, hos Plinium, hvor sees II. 162.

Glitner, Forsetis Sahl i [illegible] III. 204.

Glitnis Gna, Hæls Navn [illegible]

Glornir, see Glanur.

Gna, Gudinde, gik Frigg[illegible] II. 249. Rider i Luften [illegible]

Gniffe, at fare høyt [illegible]

Gnudinc, Burgundisk [illegible]

Gnypar-Lund v. Hel [illegible]

Gvaniske Sprog I. T[illegible]

Gear, [illegible] Konge IV. [illegible]
Ged, [illegible] af [illegible] III. 3.
Godas, [illegible] IV. 304.
Godfried, Dansk Konge V. 38. [illegible] ger Friserne [illegible] i Sønder-Jrland V. 38. 62.
Godhed, Guds, betegnet under Freyrs Person III. 138. 172.
Godheim, ved Tanais II. 136. Ansect for Gudernes Boelig ibid. Aserne kom derfra II. 172. Dets Bemærkelse II. 319. Det store Sverrige, hvorfra Aserne vare komne, kaldtes saa III. 108. IV. 7.
Godigisclus, Vandalernes Konge IV. 514. Fører dem til Spanien ibid.
Godland, Bonde-Bye i det Pohlske Preussen IV. 340.
Godmund, see Gudmund.
Godomar, Burgundisk Konge IV. 548.
God-thiod, Folket i Reid-Gotaland IV. 18.
Göe, Thorres Datter III. 278. Har ikke været dyrket som en Gudinde III. 279.
Göe-Blot, Offer for Göe III. 278. Betænkning herover III. 279.
Göe-Maaned, Februarius III. 256. 278.
Gøi, den [illegible] Dag i Julen III. 370. Kaldet og Dise-Blot ibid.
Gølland, dets Beliggenhed IV. 502. 53[illegible] 624.
[illegible] III. [illegible]
Gomer, [illegible] Søn [illegible] I. [illegible] II. [illegible] I. [illegible] Om han har været i [illegible] I. [illegible] De Folk, som udledes af hans Sønner I. 130 sq. II. [illegible] Hans [illegible] I. 141 sq. [illegible] I. [illegible] Hans Afkom kaldte [illegible] og [illegible] I. 337. Kaldes af nogle for [illegible] til Celter og Galater II. [illegible] [illegible] Bemærkelse II. [illegible]
Gomerier, Cimmeriernes ældste Navn I. 339.
Gontharis, Vandalisk Konge IV. 414. Hans Endeligt IV. 4[illegible]
Gootland, en Dorp i Preussen IV. 340.
Gor, Høst-Maaned, Aarets Begyndelse fordum III. 371.
Gordyaer, kaldte i Skriften Ararat I. 144.
Gordyæiske Bierge eller Ararat I. 13. II. 125. Hvor langt derfra til Hella II. 125. Deres Beliggenhed I. Tab. I.
Gorgippia, ved Sindica II. 66.
Gosuintha, Reccaredi Stedmoder, dræbes af ham IV. 383.
Gotha, i Thüringen, er ikke bygt af [illegible] thorne [illegible]
God [illegible] III. 56.
[illegible] nd, [illegible] pels Gudbr[illegible] III. [illegible]

Gother IV. 1 — 400. Navnets Oprindelse II. 304. IV. 6. 9 — 13. 329. III. 3. Var et Hoved-Navn for flere Folk I. 355. II. 283. Indskrænkes efterhaanden til visse Folk II. 205. Dets Oprindelse efter gamle Skribentere IV. 10. Efter nyere IV. 11 — 13. Dets forskiællige Skrivemaade og Udtale II. 13 — 15. Nogle udleder dem fra Ascenas I. 143. Vare Nordiske og Tydske I. 355. IV. 34. Regnes til Plinii Vindili I. 355. Ansees af nogle for eet Folk med Geter II. 2. 116. 334. IV. 28. 334. 339. Men vare det ikke II. 100. IV. 55. 346 sq. 379. Vare af samme Herkomst som Alaner II. 31. Boede i 4de Sæculo iblant dem II. 31. Beskrives som et vildt Folk af Eusebio II. 32. Som gode Ryttere af Vegetio ibid. Bleve ved Ister blandede med Alaner II. 41. Før den Tid var Odin i Norden II. 59. Gik i 4de og 5te Sæculo i Tieneste hos Romerne II. 42. Undertvang Vandaler, og kaldtes af dem Truller II. 106. Have besat de Danske Øer II. 203. Giøres til eet Folk med Juter II. 203. Bleve efter Cimbrernes Udvandring eet med de øvrige Cimbrer II. 218. Boede i Tydskland 300 Aar for Christi Fødsel III. 59. IV. 6. Have dyrket Odin og Thor III. 59. 60. Beviis at de have boet ved Duna-Floden III. 94. Kaldtes undertiden Joter og Jotner IV. 2. Af hvad Vey de kom herind IV. 6. Den mellemste Odin bragte Gother med sig i Norden 500 Aar for Christi Fødsel IV. 15 sq. Folket i Norden havde fordum dette Navn IV. 18. De Svenske Gother IV. 19 — 22. Gothernes ældste Inddeeling i Norden i Vest- og Ost-Gother IV. 20. Betænkning om Gother og Joter i de ældste Tider IV. 26. Deres Oprindelse og Vey til Norden IV. 27 — 31. Hvorfor de søgte til Tanais, for at bestride Romerne IV. 27. 44. Vare forskiællige Folkeslag IV. 28 sq. Deres ældste Sæde IV. 31 — 33. De Tydske Gother, hvorfor i de gamle Tider meest bekiendte IV. 34. Gothernes Bedrifter i 1ste Sæculo IV. 34 — 37. I 2det Sæculo IV. 37 — 45. De udgik da fra Scandinavia IV. 38. Kom med 3 Skibe fra Scanzia IV. 40. 401. Angrebe først Holmerugier og Vandaler IV. 43 — 45. 500. I det 3die Sæculo IV. 45 — 100. De anføres af Filimer til Tanais IV. 45. 46. Bemægtigede sig Scythien IV. 47. Aarsag til deres Krig med Romerne IV. 52. 53. Overvindes af Gordiano IV. 55. Ere i Scythien inddeelte i Ost- og Vest-Gother IV. 58. Deres Beskrivelse IV. 59. Tvende Stænder IV. 60. Udbredte

bredte Magt ibid. Fremgang imod Romerne IV. 61. Stride mod Decius, og overvinde ham IV. 64. 65 sq. Bedrifter under *Gallo*, *Volusiano* og *Æmiland* IV. 69. 72. Under *Valeriano* IV. 73 — 77. De plyndres af Valeriani Feldtherre IV. 73. Forurolige Grækerland og Italien IV. 74. 75. Under *Gallieno* IV. 77 — 82. Plyndre og tage ilde afsted IV. 77 sq. Blive slagne af Gallieno IV. 79. Forskiællige Beretninger om dem i denne Tid IV. 80. 81. Under *Claudio* IV. 82 — 88. Gothernes og flere Folkes store Hær ødelægges IV. 83 sq. Andres Bekræftelse paa Claudii store Seyer over dem IV. 84 — 88. Tiden, da det skeede IV. 87. Under *Qvintillo* og *Aureliano* IV. 88 — 95. Giøre Indfald og overvindes af Aureliano IV. 92. Giøre Fred med ham IV. 93. Under *Tacito* og *Floriano* IV. 95. 96. Anfalder, under Navn af Mæotidæ, Romerske Lande, og drives tilbage IV. 95. Under *Probo* IV. 96. 98. Under *Caro* til det 3de Seculi Ende IV. 98 — 106. Holdte sig rolige i nogen Tid IV. 98. Havde Strid med adskillige Folk indtil Seculi Ende IV. 99 sq. Under *Constantino Magno* IV. 100 — 133. Hielper Constantinum imod sine Fiender IV. 101. Ere tilforn overvundne af ham IV. 102. Har adskillige Krige med ham IV. 102 — 110. Aarsagen til deres Krige med Hunerne IV. 116. Overrumples af dem IV. 120 — 123. Adskillige Beretninger om dem under Ermanarico IV. 123 — 133. De Tydske Gother havde Omgang med de Nordiske Folk IV. 123. Under *Constantio*, *Juliano*, *Valente &c.* indtil Hunernes Indfald IV. 133 — 145. Deres Sæde i Constantii Tid IV. 135. Hielpe Julianus imod Perserne IV. 136 sq. Omvendes til Christenheden IV. 137 — 139. Hielpe Rebelleren Procopius IV. 139. Faae derover Krig med Keyser Valens IV. 140. 141. Deres Magt gaaer under ved Hunernes Indfald IV. 145 — 155. De flytte over til Thracien IV. 146 — 150. II. 32. Naar det skeede IV. 154. Tage grumt afsted i de Romerske Lande IV. 155 sq. Giøre stort Nederlag paa Romerne, og dræbe Valens IV. 163 — 167. Dette bekræftet af mange da levende IV. 167 — 172. Af andre nyere Skribenter IV. 172 — 177. Tids-Regningen af den hele Handel IV. 175. Vare rettroende indtil Ulphilæ Tid IV. 177 — 180. Naar og hvorledes bleve Arianer IV. 180 — 188. Deres Meninger i Religionen IV. 184. Have lært Religionen af Grækerne IV. 190.

Deres Evangelia ved Ulphilas IV. 188 sq. Under Theodosio Magno IV. 205 — 228. De beleyre Adrianopel forgieves IV. 206 sq. Angribe Constantinopel IV. 207. Tvende Partier af dem i Theodosii Tid IV. 214. Overgive sig til Romerne IV. 214. II. 42. Aarsagen dertil IV. 215. 217. Vare ikke aldeles uddrevne af Hunerne fra deres eget Land IV. 222. Stride i Theodosii Hær mod Eugenius IV. 224. 226. Deres Caracteer beskreven af Synesio IV. 227. Bedrifter under *Arcadio* og *Honorio* IV. 228 sq. Deres Skikke antage Romerne IV. 228. Deres Dragt IV. 230. Slutte Forlig med Romerne IV. 236. Deres Sæde i Arcadii Tid IV. 239. Hedenske Væsen IV. 243. De Christne Gother vare ey alle Arianer IV. 249. Deres skikkelige Opførsel i det indtagne Rom IV. 252. 255. Deres og andre Barbarers Beskrivelse IV. 252. 259. Under *Honorio*, *Valentiniano* 3de og *Theodosio* IV. 261 — 269. Forfatterne, som paa den Tid melde om Gother IV. 261. Deres Caracteer modsat Romernes IV. 266. 267. Et Beviis, at mange Gother bleve tilbage i deres gamle Land IV. 270. Betænkning om Konge-Linien i 5te Seculo IV. 273 sq. De forjage Hunerne fra Pannonien IV. 279 sq. Deres Strid med Sueverne og Seyer over dem IV. 280. 281 sq. Strid med Scirerne og Romerne IV. 282. 283. Deres Lande i Asien IV. 289. Handlet med Romerne under begge *Theoderici* IV. 290 — 299. Gotherne ved Palus Maeotis i 6te og 7 Seculo IV. 303 — 311. Nogle tiente de græske Keysere IV. 304. 305. Boepæl i den Tid IV. 305. Bedrifter i 8. 9. og 11 Seculo IV. 311. Boede i Asien i 9de, uvist om i 8de Seculo IV. 312. Fik i 6te Seculo ikke mere Tilskud fra de Nordiske Folk IV. 313. Hvorfor deres Navn siden uddødt i Norden IV. 314. Ombringe Sarmaterne i Narbonne, og overgive sig til Pipinum IV. 314. De mod Norden boende Barbarer kaldtes Gother af Grækerne IV. 318. Nogle Spoer af Gotherne ved Donau efter 8de Seculo IV. 319 sq. Hvorfor de ikke nu findes IV. 320. Hvor mange Folk Gotherne vare deelte i IV. 321 sq. gamle Skribenteres Beretninger om dem IV. 326 — 334. Godofredi urigtige Meening, at de boede ved Gallien i 4de Seculo IV. 326. Mosis Chorenensis gamle Beretning om Gother i Norden og Tydskland IV. 326 sq. Et Vidnesbyrd, at de endnu findes i Crim IV. 328. 335. 351. Normets Bemerkelse IV. 329. Deres Beskrivelse

vaske ved Isidorus IV. 329 sq. Deres Kongers Egenskaber IV. 330. De have boet i Preussen IV. 331 sq. Nyere Skribenteres Beretninger om dem IV. 334 —— 353. Deres forskiellige Boelig IV. 336. Leonis Beretning om Gotherne i Africa IV. 336 sq. Beviis herpaa. IV. 375. De, som indtoge Rom, vare ikke alle virkelige Gother IV. 389. Deres foregivne Boelig Schweitz IV. 339. Deres Konger kaldtes Flavii IV. 342. Deres Testamenter, skrevne i Ulphilæ Sprog og med hans Bogstaver, fandtes i 17de Sæculo i Crim IV. 344. Hvorfor de ere kaldte Geter IV. 346 sq. Beretning i den Gottlandske Lov om deres Udtog fra Øen Gulland IV. 347 sq. Luderigs Mening, at de ey ere komne fra Scandinavia IV. 349. De skiftede Jordene i 3 Deele, da de indtoge Spanien IV. 366. Deres Sæder IV. 367 —— 387. De brugte ikke Buer til Hest IV. 368. Vare altsaa hverken Scyther eller Tartarer IV. 369. Et Beviis hvoraf Gothers og Geters Forskiellighed kunde nægtes IV. 379. Nogle tillægge dem Vanghed IV. 380. Deres Dragt IV. 230. 380. 381. Sprog og Bogstaver IV. 387 —— 397. En frie Gother magtte boe hos Burgundierne, efter deres Love IV. 550.

Gother, kaldede mindre Gother, deres Sæde IV. 197. 305. Hvem Jornandis Gothi Minores vare IV. 311.

Gothernes Sønner, kaldes den høye Spanske Adel IV. 350.

Gothi Tetraxitae IV. 197. 320. 328. Findes endnu i Mæotis IV. 197. Deres Sæde IV. 249. 305. 309. Hvorledes de fik det IV. 306 —— 308.

Gothia, et Landskab ligt for Crim II. 56. Daciens Navn IV. 105. 320.

Gothia, Benedicti Fødeland, var Languedog IV. 314. 331. 332. 340.

Gothia, Gothernes Hoved-Bye i Crim IV. 328. Indtages af Mahometh II. IV. 328. kaldes Capitaneatus Gothiæ IV. 339.

Gothiscanzia, hvad derved forstaaes IV. 25. 39 sq. 45.

Gothiske Rige, var ikke arveligt IV. 379.

Gothitelani, en Blanding af Gother og Alaner II. 56.

Gothuner IV. 220. Gaae over Donau og omkomme ibid. Deres Sæde i Arcadii Tid IV. 239.

Gotland, betegnede tilforn heele Norden IV. 18.

Gotland, ved Weixelen, antages urigtig af Saxo for Gylland IV. 568.

Gototeli v. Gothitelani IV. 320.

Gow, ɔ: et vist District II. 264. V. 35.

Græci, hvorfor Romerne stedse kaldte dem saa, og ikke Hellenes I. 180.

Græker, deres Herkomst I. 75. 165. II. 116. Deres Beretninger om visse Folkes Herkomst ere upaalidelige I. 141 sq. Hos hvilken Skribent først nævnede I. 180. Have intet tilfælleds med de Nordiske II. 117. Kaldes af de Nordiske Vaner III. 116.

Grækerland, først beboet af 2 Hovedfolk I. 173. Tre af Javans Sønner have der nedsat sig ibid. og Thubal, som foregives I. 181 sq.

Grændse-Steen imellem Burgundier og Alemaner V. 96.

Græske Bogstaver, udspire fra de Phoeniciske II. 64.

Græske Sprog, deraf ere tre andre komne I. Tab. IV. a.

Græver, hos Langobarderne IV. 612.

Graffelt, laae i det Frankiske III. 183.

Granthamiske Sprog I. Tab. VI.

Gratianus, Keyser, ophøyer Theodosium til Keyser i Østen IV. 209. Aarsagen dertil IV. 212. Har Krig med Gother og Barbarer IV. 208 sq. Endeligt IV. 219. 222.

Graukenii, boede ved Caucasum IV. 331.

Grav, Trajani, i Moldau IV. 147. Levningerne af Theoderici deres Bestrivelse IV. 352. Alboini, aabnet af Gisulpho og plyndret IV. 605. Horses i Kent V. 12.

Grav-Høye, see Høye.

Greuthunger, sætter over Donau af Frygt for Hunerne IV. 155 sq. Et Gothisk Folk IV. 321. Fornemmelig Ost-Gother IV. 323. Navnets Oprindelse ibid.

Grimoald, Longobardisk Konge IV. 615.

Groagaldur, et Stykke af Sæmundi Edda, dens Ælde III. 118.

Grumhed og Haardhed, hos de Cimbriske Qvinder II. 308. De Teutoniskes II. 299. De Cimbriske Spaae-Qvinders II. 309. Imod en Træl, hævnet af Nasses IV. 445.

Gruthunger v. Greuthunger, overvindes af Romerne, og boe siden i deres Land IV. 240. Om de ere de samme som Taciti Gothuni IV. 324.

Grydur, Vidars Moder III. 211.

Grytha, Dans Dronning, af Teutonisk Slægt II. 264.

Grønlændere, deres fabelagtige Traditioner III. 13. Mening om Tilstanden efter Døden III. 277.

Grønland, Aarsagen til dens Opdagelse og Bebygning I. 44.

Grønlandske Sprog, kommer overeens med det Ungerske I. Tab. IV. b.

Guadaxelius, en Flod i Andaluzia IV. 519.

Gud, udledes af Odins Navn III. 3. Ellers af det Ord, god III. 248. Begreb om een eneste Gud havde vore ældste

ste Forfædre III. 4. 8. Hvert Land i Norden havde sin Gud III. 65. Hvorledes Menneskene efterhaanden har afviget fra det sande Begreb om Gud III. 135 sq. Hans Egenskaber betegnede under de Nordiske Guder III. 137 sq. Gud for Torden, Taran III. 136. og den Lappiske Hora-Gallis III. 138. For Ilden, Loge III. 218. For Kaal og Erter, hos Karelerne, Æger III. 220. For Kierlighed, Freyr og Freya III. 179. For Vinden, Niord III. 191. For Rigdom, Niord III. 192. For Skibsfart og Aaringer, Niord ibid. For Havet, Æger III. 219. og Nochen III. 222. 15. For Krigen Tyr og Odin III. 31. 188. og Turrisas III. 109. Mening om en eneste sand Gud blandet i den gamle Mythologie III. 248.

Guday, Ruslands Navn hos Litthauerne III. 94.

Gudbrands-Dalen II. 190.

Gudbrands Tempel i Norge III. 332.

Gudehoe, Langobardernes 5te Konge IV. 582. 586.

Gude-Lære, den Nordiske III 1 — 289. Almindeligt Begreb om den samme III. 290 sq.

Guder, adskillige Folkes, opregnede I. 241. Czeremissers og Tschuvaschers II. 92. 93. Stridige Begreber have været forbundne med de hedenske Guder III. 70 sq. Russerne kaldes Guder III. 94. Hvorfor Guderne afbildede som Mennesker III. 136. De Nordiskes tre fornemste Guder III. 137. 301. 302. Lappernes adskillige Guder III. 139. Med Guder af samme Navn har ikke altid samme Begreb været forbunden III. 141. Som falskelig ere tillagde Norden III. 223. Af begge Kiøn III. 275. De skal omsider forgaae i Ragnarokr III. 290. 292. Mange Ting bleve efterhaanden anseede for Guder III. 292. Guderne tilbedte under Billeder af menneskelig Skikkelse III. 321.

Gudernes Bolig ɔ: Asgaard III. 36.

Gudge, Præster ved Offringerne III. 348.

Gudilebus, Diaconus IV. 193.

Gudinde, for Havet, Ran, Ægers Hustrue III. 219. 272. For Kierlighed, Freya III. 179. 180. For Frugtbarhed, Freya III. 261. For Døden, Hæl III. 274 sq. For Skiæbnen, Nornerne III. 282. For Seyer Valkyrierne III. 284. Varnernes v. Varadis III. 258.

Gudinder, de Nordiske III. 241 — 289. De formaaede det samme som Guderne III. 249. Kaldtes Asynier, III. 241. Deres Bolig III. 248. Stode for Huusholdningen III. 251. Deres Caracteer III. 267.

Guds-

Guds-Tieneste, de Czeremissers, Tschuvaschers og Votiakers II. 321. 323. De Nordiskes III. 321 — 382. Oprindelsen til den Symbolske III. 321. Omstændigheder ved den Nordiske III. 334 — 347. Holdet hos Tanitanerne paa Gothisk i 8de Seculo IV. 312.
Gydur, en Valkyrie III. 284.
Guen, Kierlighed, Odins Navn III. 14.
Gugerne v. Cugerni, Belgiske Folk i det Cleviske I. 306.
Guili-Monath ɔ: Januarius og December V. 29. 30.
Guld, hvorfor kaldet Ægis Ild &c. III. 219. fandtes i Norico I. 264. og paa Pangæo Bierg I. 256.
Guld-Alderen i Asgaard III. 305.
Guld-Billeder, smaae støbte, findes paa Bornholm III. 322. Tynde udklippede i Nordland ibid.
Guldbörste, Freyrs Gelt III. 229.
Guld-Horn, fundne i Mogeltønder II. 158. Paa eet af dem en Afbildning af Menneske-Offer II. 309. III. 344.
Guld-Plader, tre Stykker, fundne i Skaane II. 158.
Guldal i Norge, dets gamle Navne II. 189.
Gulland, en Øe IV. 22 — 27. Af hvem beboet og navnet IV. 22. Tilhørte fordum Danmark IV. 24. Kom siden under Sverrig IV. 24. Strelovs Mening om dens tidlige Beboelse IV. 347.
Gullandske Hypothes, af hvem opfunden IV. 347.
Gullintahn, Heimdals Navn III. 206.
Gullfoke, Hrugners Hest III. 167.
Gulltop, Heimdals Hest III. 206.
Gump, Ordets Oprindelse IV. 318.
Guna, et Slags forrede Klæder IV. 315. 318.
Gundahar, Burgundisk Konge IV. 548.
Gunderic, Vandalisk Konge i Gallæcia IV. 516. Bedrifter og Død IV. 517. 518.
Gunderith, Gepidisk Konge IV. 409.
Gundeuchus, Burgundisk Konge IV. 550.
Gundibald, Burgundisk Konge IV. 547. Hans Lov IV. 548 — 550.
Gundicarius, Burgundisk Konge IV. 545.
Gundoboda, den Burgundiske Lov IV. 556.
Gundomadus, Alemannisk Konge V. 93. sætter sig mod Constantinum ibid.
Gundovadus, Burgundisk Fyrste IV. 548.
Gunfasius, Konge af Orcades IV. 326.
Gungingiske Konge-Stamme, ædelste hos Langobarderne IV. 579. 583.
Gunnlöd, Odins Frille III. 129.
Gunnar, giver sig ud for Freyr, og modtager hans Ære III. 342.

Gunther,

Gunther, første Thüringiske Konge V. 133.

Gunthrigernus, kalder Saxerne ind i Britannien V. 9.

Guntiarius, Burgundisk Konge IV. 545.

Guodan, Oprindelsen til Odins Navn III. 3.

Gutæ, Ptolemæi, ere Gother II. 165.

Guti, Hafdis Søn, gav Gutland Navn IV. 23.

Guti ɔ: Jyderne, Anordning om dem i de Engelske Love IV. 356.

Gutland, Øen Gotland IV. 15. 22. Navnets Oprindelse IV. 23.

Guttalus, en Flod IV. 35 sq.

Guttones, det samme som Gother I. 64. Sættes af Pythea i Preussen II. 9. 22. IV. 13. Deres Sæde før Christi Tid I. 252. Boede tæt ved Mentonomon II. 164. 255. Kaldes Kossiner v. Kothiner II. 9. Ostiæi ibid. Vare af Germanisk Herkomst II. 10.

Gutroni, kalder Vallafridus Gotherne IV. 195.

Gudmund, Konge i Glæsisvol III. 298. Hans Beskrivelse III. 300. Foræringer til Kong Oluf III. 309. Børn III. 301. Regnes til Nordens 3 allerældste Guder III. 301. 302. Handel med Hareks Sønner i Anledning af sin Søster III. 302. 303.

Guy, Viscus, Røn-Træe IV. Fort.

Gurnatiske Sprog I. Tab. V.

Gygyr, Kiæmpe-Kone II. 105.

Gylfe v. Gylve, Svensk Konge II. 319. Hans Syn om Odin og hans Brødre III. 11. 52. I hans Tid kom Odin til Norge II. 319. Opholdt sig hos ham og døde i hans Land III. 51. Han kommer til de gamle Aser III. 167. Gefion sendes til ham fra Odin IV. 3.

Gylland v. Gotland IV. 15.

Gyme, Freyrs Svigerfader III. 186.

Gymir, den ældre Æger III. 221.

Gypær ɔ: Gepider IV. 405.

Gythones ɔ: Gotherne IV. 13. Hvorfor af Ptolemæo satte sønder for Venderne IV. 40.

H.

Haar, Lorides af Guld III. 66. Sueverne bandt deres Haar i en Knude IV. 571 sq. Langobarderne havde det nedhængende for Ansigtet IV. 614. 622. Suevernes Navn udledes af deres Haar V. 86. Hvad Slutning man kan giøre af deres flagrende Haar i en Alemanisk Krig V. 95. Om de Nordiskes Haar altid var rødt V. 97.

Habor og Signild, deres Hændelser III. 25.

Hadding, Konge over Haddingdahl og Telemark II. 151. Odin hialp ham mod Curlænderne III. 48. Faaer en Advar-

sel i Krigen mod Sverrige III. 51 sq. Blev underviist af Odin i at opstille Krigshæren, og hiulpet af ham imod Biarmerne III. 101 sq. 123. bliver af Odin spaaet, at skulle omkomme sig selv III. 123. Faaer af en Kone at see den tilkommende Tilstand efter Døden III. 307.

Hadrianopel, fordum kaldet Uscudama I. 257.

Hæftelse ɔ: Trængsel III. 172.

Hæl v. Hell, Lokes Datter III. 273—278. Hendes Boelig i Nistheim III. 273. Hendes Udseende III. 273. Navne III. 274. Ansees for Døds-Gudinde III. 274. Almuens Overtroe om hende III. 275.

Hæmodes Mare, hvad derved forstodes II. 174.

Hæn, Freyas Navn III. 258.

Hænders Paalæggelse, skeede af Odin ved den, han sendte i Forretning III. 105.

Hæner, Asernes Gidsel til Vanerne III. 106. Den 12te af Aserne III. 221 sq. er rimelig dyrket, som en Guddom af de Nordiske III. 222. Har fem Tilnavne ibid. Kaldes den frygtagtigste af Aserne III. 309.

Hævd, regnede Burgundierne i forskiællige Tilfælde til 15 og til 30 Aar IV. 549. Langobarderne til 30 Aar IV. 620.

Hagen Jarl, giør Løfte i Nøden til Thorgerdur II. 234 sq. og offrer sin Søn Erling III. 234 sq. 279.

Haithebye ɔ: Slesvig V. 8.

Hal, Schwabisk, beboet af Burgundier IV. 542.

Halagland ɔ: Helgeland i Norge II. 189.

Haleg-Monath ɔ: September V. 29. 30.

Haleyaland ɔ: Hellige Land II. 188.

Haleyga-tal, et gammelt Slægte-Register III. 77.

Halgoland, nu kaldet Helgeland i Norge II. 188.

Halin Nidi, Heimdals Navn III. 206.

Halland, hvorvidt har været Thule II. 152. Hvoraf saa kaldet II. 194. Var Herulernes første Sæde IV. 424. 426.

Halmal, Gothisk Konge IV. 57.

Halogia, i Norge II. 188. Og kaldet Halogaland ibid.

Hals i Jylland, har Navn af Ptolemæi Alocia II. 167.

Halv-Øe, Cimbriske, af hvilke Folk beboet i de ældste Tider II. 281 sq. Dens Strækning II. 282.

Ham, Gudernes, hvad derved forstodes III. 249. Friggæ Ham laant til Loke III. 250. 252.

Hamarsheimt, i Edda, et Poëme III. 252.

Hamathi, Canaans yngste Søn, Fødsels- og Døds-Aar I. 138. cfr. Tab. II.

Hamaxobii, Budinernes Navn I. 159.

Hammer,

Hammer, tillægges Thor III. 140. kaldtes Mölner III. 149. Hvorfor tillægges ham III. 150. Dens Beskrivelse og Kraft III. 152. Bliver borte og faaes ved et Puds III. 159. Betegnes ved Kaars paa Rune-Stene III. 338.
Hammon, udledes af Cham I. 5.
Handel, de Gamles, bestod i at bytte Vahre III. 127.
Hane i Valhala og i Hæls Sahl III. 311.
Hangatyr, Odins Navn III. 14. 17.
Hanscritiske Sprog I. Tab. V.
Har ɔ: Høy, Odins Navn III. 10. 11. 14. 16. 24. 30. 137.
Har-Syssel, har Navn af Harudes II. 281. Herulernes Navn menes her at være bevaret IV. 449. Kaldes og Herulia IV. 453.
Harald, Hyldetand, lærer af Odin at opstille en Krigshær III. 104 sq.
Haran, see Aran.
Harbardr, en Færgemand, hans Samtale og Handeler med Thor III. 157. 158.
Hardveor, Odins Søn III. 131.
Hariobaudes, Alemannisk Konge V. 96.
Harlinger-Bierg ved Brandenborg, menes at have Navn af Heruli IV. 452.
Harmonia, Cadmi Hustrue I. 259.
Harudes, figtede ved Rhinen med Romerne II. 281. Regnes til Cimbrer II. 283. Deres Antal, som foreenede sig med den Suevisk Hær II. 287. Om de ere de samme som Heruli IV. 449.
Hat, brugelig fordum hos de Nordiske IV. 385.
Haudr, see Höder.
Haudur, Odins Søn III. 131.
Haufudr, Godmunds Søn, hans gode Egenskaber III. 302.
Haug-Buer, et Slags Aander og Spøgelser III. 319.
Hauga-Drottin ɔ: Høyenes Herre, Odins Navn III. 35. 319.
Haustløng, et Poëme i Edda III. 151. not.
Haut v. Hot, Odins Navn III. 24.
Hav, de Nordiske i de ældste Tider, opregnede II. 174.
Hav-Mænd, Hav-Fruer, troede vore Forfædre III. 224. Betænkning derover III. 225. Tillægges Spaadom III. 226.
Havamal ɔ: den høye Tale III. 117. Een af de ældste Viser III. 76. Blev lært uden ad III. 77. Tillægges Odin, som Forfatter III. 117. Betænkning derover III. 117. 118.
Havets Gud, var Æger III. 219.
Havets Gudinde, var Ran III. 219. 273.
Havets Møer, ɔ: Bølgerne III. 273.
Havila, see Hevila.
Havsbottn II. 187.
Havs-Nød, kaldet Rans Seng III. 273.

Havstrambe, et Hav-Dyr III. 225.

Hebraiske Sprog I. Tab. VI.

Hecla i Island, der har nogle sagt Helvede III. 327.

Hedemark i Norge, Navnets Bemærkelse II. 187. Naar i de ældste Tider nævnet II. 187. 188.

Hedensk Pige, maatte en Langobarder ikke ligge hos IV. 619.

Hedenskab, udryddes seent i Engelland V. 32 sq.

Heidi, Gylfes Datter III. 132.

Heidrun, en Geed, oven for Valhala III. 306.

Heiligenhaven, ved Femern, Navnets Oprindelse III. 246.

Heimdal v. Heimdallur III. 206 — 208. Var Odins Søn III. 131. Blev sat af Odin i Himmelbierg i Sigtun at boe III. 106. Var tilstæde ved Balders Baal III. 195. Hans andre Navne III. 206. Beskrivelse ibid. Forestod Regnbuen III. 207. Sætter Loke tilrette III. 208. Han og Loke skal dræbe hinanden III. 215. Kaldes den dummeste af Aserne III. 309.

Hein, ɔ: Torden-Steene, brugte Thor III. 140.

Heit ɔ: Løfter III. 182.

Helblinde ɔ: som blinder de Døde, Odins Navn III. 15. 274. Lokes Broder III. 214.

Heldenbuch, en gammel Bog, dens Indhold IV. 131 sq.

Helgafell, i Island III. 327.

Helge, hans Søe-Tog imod Granmars Sønner III. 221. Reddes fra Kan ibid. Har Omgang med en Alf-Kone III. 230. Beskyttes af 9 Valkyrier paa hans Søe-Tog III. 286. Har Omgang med Ingeborg, Gudmunds Datter III. 299.

Helgeland, ved Holstein, synes at være Alcuini Fosete-Land II. 280. Var een af de 3 Saxiske Øer II. 280. III. 244. Om det kan være Øen, hvorpaa Herthe blev dyrket III. 244. Der blev Fosete dyrket III. 244. Christendommen der indført V. 56. 59. Dens Beliggenhed V. 60. Har været større V. 68. see Fosetes-Land.

Helium, Rhinens Udløb V. 51.

Hell ɔ: de Ulykfaliges Bolig III. 8. At fare til Hell, hvad det betyder III. 195. Var Lokes Datter III. 214. See Hæl.

Hella, der kiendes Babel igien I. 18. Er Middelpunctet for Udbredelsen I. 53. Hvor langt derfra til Ararat II. 125. til Middelhavet II. 126. til Argos II. 127. til Volga hvor Scytherne boede II. 127. Dens rette Beliggenhed I. Tab. I.

Hellas, strækkes af Homero til heele Grækenland

kenland I. 179. Der skeede Deucalions Flod I. 180.

Hellenes, naar saa kaldte I. 166. Naar allerførst i Asia I. 167 Efter dem kaldes Hellespontem I. 167. Udstamme rimelig fra Dodanim, Javans Søn I. 176. Navnets Udbredelse til flere Græker I. 178. 179. De vare en Green af Pelasger I. 180.

Hellespontus og Bosporus Tracius, menes fordum at have været fast Land I. 167. Hos Saxo, bør søges i Cunrland III. 93. Navnets Oprindelse I. 167.

Hellige Land i Norge, kaldet før Halogia II. 188. Kaldes nu en Deel deraf Helgeland II. 189. Hvorfor saa kaldet ibid.

Helluland, de gamles Mening derom II. 106.

Helmichis, Alboini Vaaben-Drager IV. 605. Døer tillige med sin Gemahl af Gift IV. 606.

Helsingeland, naar først opryddet og beboet II. 137. Var først Navnet paa heele Svenske Nordland II. 184. Blev siden mere indskrænket ibid. Har Navn af en Nordmand II. 184. Om det er Jotunheim II. 184.

Helsut, Navnets Oprindelse III. 275.

Helvede, lægges af Homero i Landene mod Norden II. 292. Hedensk Fortælling derom III, 273. Har Navn af Hæl III. 275. Sætter nogle i Hecla III. 327.

Hemodiske Øer, hos Mela, hvilke II. 178.

Hendinos, kaldtes de Burgundiske Konger IV. 542. Sperlings Mening om dette Ord IV. 553. Forandrer nogle til Hendriric IV. 554. Ordets Oprindelse IV. 555. 556. 625.

Heneti, deres Udspring I. 236 sq. Ansees for Thracer I. 236. Komme med Trojaner til det Adriatiske Hav I. 237. Hvad Herodoti Illyriske Eneti skal være I. 238. Ansees blant de ældste Folk i Italien I. 270. Giøres urigtig til Galliens første Beboere I. 300. see Veneti.

Hengist, Anglernes Anfører til Britannien V. 12. 15. 37. Giøning angaaende hans Navn V. 41.

Heniochi, et Slags Cameriter I. 343. Deres Sæde ibid. Deres Søerøverie blev dæmpet af Eumelo I. 345. Bleve undertvungne af Pompejo II. 6. III. 89.

Heptacometæ, hvorfor Mosynæci saa kaldede I. 188.

Heraclea, Athaulfi Hof IV. 261. ni St. Gilles ibid.

Hercynia Sylva, hvilken II. 244. 245 V. 77.

Herduic, Theodorici Anfører imod Gepiderne IV. 409.

Heremodius, Sceafs Fader III. 203.
Heriafadur ɔ: Krigshærens Gud, Odins Navn III. 15. 17.
Heriliz, hvem derved forstaaes IV. 565.
Herkules, avlede tre Sønner i Landet Hyssea I. 158. Leve-Tid I. 275. Sendte en Colonie til Sardinien I. 287. Under Navn af Sardo Maceridis Søn, anfører en Colonie derhen I. 288. Den Grædske Herkules I. 290. Den Phoeniciske ibid. Herkulis Støtter I. 311. Den Tyriske Herkules har været i Spanien I. 315. Hans Ankomst til Italien med sin Søn Celta &c. I. 324. Herkulis Columnæ eller Øresund, Betænkning derover II. 173 — 177. III. 190. fretum Herculis ɔ: Strædet ved Gibraltar II. 175. Herkules Ogmius, tilbedet af Gallierne II. 176. Saxanus og Magusanus ibid. Blev dyrket af Saxerne for Solen III. 27. Om han var vores Thor eller Tyr III. 190.
Hermænner, holdes for de samme som Germani I. 350. II. 251.
Herman ɔ: Krigens Gud hos Cherusker og Saxer III. 47.
Hermanafridus, Thüringisk Konge IV. 370. 372. V. 126. 130. Nedkastes af en Muur V. 130.
Hermegisclus, Varnernes Konge V. 22. Siger sin Død 40. Dage forud IV. 491.
Hermenrich, see Ermanarie.
Hermigarius, Suevernes Konge, fordrives af Geiseric, og drukner i Lusitania IV. 521.
Herminones v. Hermiones, en af de tre Tydske Hoved-Stammer. I. 351. II. 245. Boede midt i Landet I. 353. V. 78. Navnets Bemærkelse II. 251. Siden kaldte Alemaner og Suever V. 110.
Hermod, rider paa Sleipner til Hell, for at hente Balder III. 195. Er Sceafs Fader III. 203. En Søn af Sceaf ibid. Var ni Dage paa Veyen til Hell III. 273.
Hermodur, Odins Søn, rider til Helvede efter Baldur III. 130. see Hermod.
Hermunduri, Suevisk Folk, regnet af Plinio til Herminoner I. 353. V. 72. 85. I et Slag med Catti indviede deres Fiender til Mars og Mercurius III. 42. Deres Navn gik ind under det Suevisske V. 73. Om de og Thüringer have været eet Folk V. 134.
Hernac, Hunisk Konge IV. 384.
Herodotus, ældste Historieskriver I. 2. Hvor meget yngre end Moses ibid. Hans Maade at regne tre Leder paa hvert Seculum I. 271. Hans Leve-Tid II. 122. Hans Meining om Thracernes Flytning vises at være urigtig. I. 231. 232.

Herser,

Herser, de næst yverste af den Nordiske Adel II. 143.

Herteitr, Hærens Glæde, Odins Tilnavn III. 44.

Herthe, eller Jorden, betragtet, som en Nordisk Gudinde III. 241 — 248. Dyrket af Sueverne II. 288. Kaldet Odins Hustrue og Thors Moder III. 241. Aarsagen dertil ibid. Regnes ikke til de ni store Gudinder III. 241. Giøres af nogle til mange Guddomme III. 242. Uvist paa hvilken Øe hun er dyrket III. 242. 245. Efter nogles Mening i Siælland II. 289. Rimeligere paa Øen Femern II. 289. III. 243. Blev dyrket af syv Folk III. 241. 244. Af Estier og Semnoner III. 247.

Hertuger, regierede over Langobarderne IV. 612. Deres Forhold imod Romerne ibid.

Hertyr, Odins Navn III. 14.

Herulencum, en Stad i Italien, bygget af Herulerne IV. 433.

Heruler IV. 423 — 454. Vare i den Gothiske Hær mod Claudius IV. 82. 429. Uddrives af de Danske IV. 423. Hvorfra og naar det er skeet IV. 424. Beviis at de have været fra Scandinavia ibid. Undertvinges af Ermanarico IV. 118. Ere sidst i 3die Seculo affaldne fra Gotherne IV. 98. Boede paa den Tid i Meklenborg IV. 425 sq. Findes og paa samme Tid ved Donau IV. 426. Opregnes blant de forskiællige Gothiske Folk IV. 325. Deres Sø-Tog til Luna og Plyndren paa Kysterne IV. 427. Deres Navn ved Meklenborg siden gaaet under IV. 427. Tredie Sæde i Landene ved Mæotis IV. 429. Giøre Indfald i de Romerske Lande under Gallieno IV. 429. 431. Hussere stærk i de Græske Lande IV. 429. Adskilliges Beretninger om dem IV. 430 sq. Om de ere først komne fra Norge IV. 432. Deres Fierde Sæde i Øvre-Ungarn IV. 432 — 440. Plyndre Joppia IV. 432. Deres Konge Odoacer overvindes af Theoderic IV. 433. Krig med Langobarderne og Aarsagen dertil IV. 410. 434. 588. De overvindes af dem IV. 410. Procopii Beretning derom med nogen Forandring IV. 436. De flygte til Gepiderne IV. 410. 439. 589. Siden til Romerne IV. 440. Femte Sæde i Illyrico IV. 440. Opførsel iblant Romerne IV. 441. Aarsag til Skilsmisse fra dem IV. 441. Tiene Romerne i adskillige Krige IV. 442 — 448. Omkomme Ochon og hente en Konge fra Thule IV. 441. Siette Sæde i Dacia Ripensi IV. 444. Stride under Narses tappert imod Frankerne IV. 446.

446. Deres Nordiske Udspring slutte af deres Skikke IV. 436. Navnets Bemærkelse IV. 448 451. 453. 454. Nye Skribenteres Beretninger om dem IV. 449 — 454. De udlede Heruli fra Jylland IV. 449. Andre fra Meklenborg ibid. Andre fra Thüringen IV. 450. Andre giøre dem til Taciti Lemovii IV. 451. 453. Til Saxer eller Vender IV. 451. Udledes og fra Irland ibid. Ansees for Varner IV. 452.

Herulia ɔ: Har-Syssel IV. 453.

Hesiodus, var jævngammel med Homero I. 179.

Hest, Heste, maatte løbe sig ihiel omkring de Afdødes Grave II. 49. Bleve brændte paa de Dødes Baal III. 15. Odins Hest III. 66. Balders Hest brændt med hans Liig III. 149. Hrugners III. 167. Freyrs III. 172. Heimdalurs III. 206. Gnas III. 271. Solens Heste føres af Gudinde Sol III. 271. Harald Hyldetands, brændt paa hans Baal III. 308. En Hest offret ved Blot-Svends Hylding III. 341. En Hest af utrolig Hurtighed fik Probus blant det Gothiske Bytte IV. 93. Alboini knæler i Porten af Pavia, til Kongen har brudt et haardt Løfte IV. 606. Hestenes Vrinsken, Varsel for Saxerne V. 36.

Hesus, Galliernes Gud I. 241. II. 70. En nye Mening om Ordets Etymologie III. 38.

Heth, Chanaans Søn, Stamfader for de Hethiter og Phereziter I. 138. Hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Hetruriske Sprog, kommen af det Thraciske I. Tab. IV. a.

Hevila, Chus Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Hevila, Joctans Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Hexe, i egentlig Forstand, kunde hverken Odin eller nogen III. 100. Skede ved Runer, Viser, et Slags Kaagning III. 353.

Hex, Hexer, Fruentimmer, havde meest med Seid at giøre III. 353. Anordninger imod dem III. 365. 374.

Hexemestere, tre Slags i Norden II. 101. III. 84. Odin for sin Viisdoms Skyld anseet derfor III. 14. Skrive-Konsten var og Skyld deri III. 121 Forfølges af Oluf Trygvason III. 356 sq.

Hexerie, tillægges Odin III. 100. Af hvad Aarsag III. 100. 121. Udøvede Oller i Sverrig III. 104. Var to Slags III. 353. Adskillige Exempler derpaa III. 354 — 357. 358 — 365.

Hialmskibi, Heimdals Navn III. 206.

Hielm, Ægis, dens Kraft III. 219. 225. Hylens III. 225.

Hierony-

Hieronymus, hans Døds-Aar II. 226. 247.
Hiinen-Betten, Gravsteder V. 13.
Hilarius, Philosoph i Athenen, omkommes af Alarico IV. 235.
Hilldalfur, Odins Søn III. 130.
Hildehoc, fierde Langobardiske Konge IV. 586.
Hilderich, den Gothiske Kong Geberichs Fader IV. 101.
Hilperic, Burgundisk Konge IV. 547.
Himmel og Jord skabte af Bergelmers Legeme III. 236.
Himmelbierg i Sigtun, Heimdals Boelig III. 106.
Himmelen, hvad Forretning Forfædrene troede der at faae efter Døden II. 144. Skal revne ved Verdens Ende III. 312.
Himmer-Syssel i Jylland, hvoraf har Navn II. 123. 208.
Hiort, kaldet Takhyrni III. 306. Af dens Horn kom mange Floder i Asernes Land ibid.
Hippomolger, hvorfor saa kaldede I. 156. 333. Holdes for at være Homeri Galactophagi I. 333. Hvilke Folk der regnes til dem I. 334. Strabonis og Dionysii Betænkning om dem ibid.
Hirri, et Gothisk Folk IV. 325. 455—457. Deres første Sæde i Liefland IV. 455. Andet Sæde i Polen IV. 458. Betænkning om deres Boepæl og Herkomst II. 43. Synes at findes igien i det Lieflandske Hirrien II. 33. IV. 339. Ere ikke eet med Heruli IV. 456. Hvorfor der tales saa lidet om dem i Historierne IV. 457.
Hirrien ɔ: Harrien i Liefland, Navnets Oprindelse IV. 455.
Hirrok, en Hex, bringer Balders Skib op paa Landet III. 194.
Hirse, voxte i Thule, men nu i Archangel II. 149.
Hispaner, nævnes allerførst af Plauto I. 320. see Spanien.
Historier, de ældste, tagne af Skriften I. 6. Folkes ældste er blandet med deres Theogonie og Cosmogonie III. 69. Erindring i Henseende til den gamle Historie III. 69—71.
Historieskriver, den ældste Russiske III. 96.
Hivi, Canaans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Hlæs-Mæer ɔ: Ægis Døttre III. 220.
Hlaut v. Hlut, Blodet ved Offer III. 337.
Hlaut-Boller, Kiedler ved Offring III. 337.
Hlaut-Teiner, Kieppe ved Offring III. 337.
Hlefreir, Havets Herre, Odins Navn III. 15.
Hlefrodur, flog paa Havet, Odins Navn III. 14.
Hler v. den yngre Æger, besøger Aserne III. 117. 218. see Æger.

Hlidskalv, Odins Sted i Asgaard III. 66. Derfra saae han alting III. 66. 173. 305.
Hlodide, Odins Søn III. 131.
Hloride, Thors Navn III. 159.
Hlotarius, Frankisk Konge, ødelægger Thüringen V. 128.
Hlut v. Hlut-Bolle, en Kiedel ved Offer III. 329. 337.
Hlutur, et Slags Penge III. 322.
Hlyn, Gudinde, sat af Frigge til at bevare Folk III. 249. Ordsprog deraf opkommet III. 271.
Hnikar, Alfadurs Navn III. 16. Odin aabenbarer sig for Sigurd under dette Navn III. 125.
Hnos, Freys Datter ved Odur III. 258. gift med Oer III. 270.
Hoden, Odins Navn III. 18.
Hoer, dens Straf efter Burgundiske Love IV. 549.
Hof, Tempel III. 107. 328.
Hoff-Gydia, en Præstinde III. 350.
Hofguder v. Hoffgode, Præster ved Templet III. 107. 177.
Hofvarpnir, Gnas Hest III. 271.
Hofud-Blot, en Fæst III. 370.
Hoganus, Odins Navn III. 18.
Holge, Konge i Halogaland III. 224. sættes iblant Guders Tal ibid. Har givet Helgeland Navn III. 279.
Holler, de Frisers Plutus III. 275.
Holltar II. 190.
Holmgard ɔ: Rusland, dets Beliggenhed II. 21. Dets Strækning II. 22. Dets Indbyggere toge Regimentet af de Nordiske Folk II. 21.
Holm-Rygger, et Folk i Norge IV. 473.
Holsati, Giening om Navnets Oprindelse V. 38.
Holsatia, det samme som Old-Sassen II. 279. V. 38.
Holsteen, naar først beboet II. 134.
Holsteener, stamme fra Teutoner II. 253.
Homerus, den ældste Poet, hvor meget yngre end Moses I. 2. Feyl, som formenes af ham at være begaaede I. 179.
Honning-Regn, hvad det var III. 281.
Honoric, Vandalisk Konge i Africa IV. 525. Viser Grumhed imod de Rettroende ibid.
Honorius, Keyser i Vesten IV. 229. Erholder ved Stillico en stor Seyer over Alaricum IV. 241 — 243. Sættes fra Regieringen af Alarico IV. 252.
Honufea, en Flod V. 13.
Hoppe, brugte den Saxiske ypperste Præst V. 29.
Hora-Galles, en Lappisk Gud for Torden III. 138. Og kaldet anderledes III. 165.
Horerie, straffes med Penge-Bøder hos Angel-Saxerne V. 32.

Horis-

Horismuth, Ost-Gothisk Konge IV. 383.
Horn v. Forn, Freyas Navn III. 258.
Horn, drak de Nordiske af III. 23. tvende, indlagde i Guld, forærer Helga til Oluf Trygvason III. 299. Af Hiortens Horn udkom tretten Floder i Asernes Land og fiorten andre III. 306.
Hors, anfører Anglerne til Britannien V. 12. 15. 37. Gisning, angaaende hans Navn V. 41.
Horsens, fordum Hothersbye II. 194.
Hortarius, Alemanisk Konge V. 94. Hans Rige V. 96.
Hortus, dets gamle Bemærkelse IV. 393.
Hothet, Konge i Danmark og Svetrig III. 87. 88. ogsaa kaldet Höder III. 212. Overvinder Balder og alle Guderne III. 102. Ombringes af Böe efter foregaaende Spaadom III. 102. 104. Hans Leve-Tid III. 168. tvende Konger af dette Navn III. 212. Taler med nogle Jomfruer i en Hule om Krigen med Balder III. 284 sq.
Hothersbye ɔ: Horsens II. 194. længe bekiendt II. 195.
Hott v. Haut, Odins Navn III. 24.
Hottentottiske Sprog I. Tab. VI.
Hoved, som har givet Svar paa Spørsmaal III. 352. Hoved med et langt Skiæg, et Stads-Vaaben IV. 622.
Hoved-Dialecter, i det Tydske Sprog ere tre II. 216.
Hoved-Folk, tvende i Grækerland I. 173. I Tartariet I. 185. tre blant Celterne I. 298. Tre regnede af Tacito i Tydskland I. 353. IV. 485. Men fem af Plinio I. 354. tvende i Norden II. 1. I Europa II. 316.
Hoved-Pander, de Vildes Drikke-Kar I. 157. Brugte Melanchlænerne I. 157. De Nordiske III. 348. Langobarderne IV. 602. 622.
Hoved-Sprog og Folk, hvor mange I. 76. De Tydske regnes til tre IV. 485.
Hoved-Stændet hos Gotherne IV. 60. 377. 385.
Hoved-Stammer, komne af den Jotniske i Tydskland IV. 498.
Hovedets Blottelse ved Hilsenet, brugte Dagestaner og Czircasser II. 87.
Hrabanus Maurus IV. 189.
Hrærek, Konge i Danmark III. 87. Hans Leve-Tid ibid.
Hrafne-Gud, kaldes Odin af sine 2 Ravne III. 66.
Hrane, kaldte Odin sig under en Bondes Skikkelse III. 134.
Hrapr, brænder Hagen Jarls Tempel III. 280. Trues derfor III. 311.
Hraudung, Konge i Gotnalande III 252.
Hrebrungur, den hastige, Odins Navn III. 16.

Hringhorne, Balders Skib III. 194.
Hrokiranni, holdes for Skaanske IV. 350.
Hrolf-Krak, hans Samtale med Odin, som forvoldte hans Død III. 124.
Hroptatyr v. Hropatyr, Odins Navn III. 14. 188
Hrosharsgrane, Odins Navn III. 53.
Hrugner, Jotun, hans Strid med Thor III. 140. Overvindes af ham III. 151. 157.
Hrugnir, Odins Søn III. 132.
Hrymer, Jotun, skal styre Skibet Naglfare ved Verdens Ende III. 312.
Hrymtusser, en ond Slægt, beskrevne i Edda III. 10. 150. Druknede i Ymes Blod III. 10. Vare en Art Joter III. 12. Deres Oprindelse III. 235.
Hüergelme, et Sted ved Nifflheim III. 306. Værre end Nastrond III. 314.
Huehrung, Huehrungs Jomfrue III. 274.
Hugin, en af Odins Ravne III. 66. 306.
Huike, Bils Broder, tagen fra Jorden ved Maanen III. 272.
Hul, Arams Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Hululf, Scirernes Anfører mod Gotherne IV. 281.
Hunaland, indtaget af Sigge, Odins Søn III. 130 sq. Er det samme som Frakland III. 132.
Hund, sat til Konge over Trønderne III. 356.
Hunde, forsvare de ihielslagne Cimbrers Vogne II. 301.
Huner, Saspirerne indbefattede under dette Navn I. 192. Fandtes paa de Caucasiske Bierge I. 193. Ved deres Navn blev Issedonernes udslettet I. 197. Navnets Oprindelse I. 198 sq. Kaldtes og Chuni ibid. Deres Sæde og Bopæl ibid. Vare Stamfædre for Chalmuker og Mungaler I. 199. cfr. ibid. Tab. 4. b. Giøres af nogle til Scyther I. 216. Giøre Ende paa Alanernes Rige ved Mæotis III. 41. Et Slags af dem har giort Indfald her i Norden III. 62. Have dyrket Odin og de andre Guder ibid. Deres Herkomst efter Jornandis Beretning IV. 51. Levemaade i fierde Sæculo IV. 118. Overrumple Gotherne IV. 120. 125. Undertvinge paa Veyen adskillige Folk IV. 121. 122. Giøre Indfald og kuldkaste den Gothiske Magt IV. 145 — 155. 233. Streyfe i Mesopotamien IV. 220. Jages i femte Sæculo ud af Pannonien IV. 268. 275. Deres Handler med Gotherne, da det Ost-Gothiske Rige kom under deres Magt IV. 270. 271. Overvindes af Gepider og andre IV. 276. 406. Sætte sig ned ved Pontus IV. 406. Deres Strid

med

med Burgundierne IV. 542. Hvad der forstaaes ved de Huner i den Longobardiske Hær, som kaldtes Cynocephali IV. 574 sq. En rimelig Grund for deres Boelig i Tydskland V. 13. Hvoraf deres Sprog er kommen, og hvilke derfra udledes I. Tab. IV. b.

Huneric, Vandalisk Konge IV. 528. lader brænde Manichæerne ibid. Udviser megen Grumhed i Africa IV. 529.

Hunger, kaldes Hells Bord III. 273.

Hunivar, et Landskab IV. 277.

Hunni Uturguri IV. 307.

Hunni Cuturguri IV. 307. 308.

Hunnimundus, Ermanarici Søn IV. 271. 272. 330. 383. Navnets Bemærkelse IV. 272. Borttager Gothernes Hiorde IV. 280. Men blev omsider fangen af dem IV. 280. 284.

Hunugari v. Hungari IV. 116.

Hurtighed, vare Herulerne bekiendte af IV. 431.

Huse, med et Hull paa Taget, i Steden for Vindue og Skorsteen II. 97. Vare brugelige hos adskillige Folk II. 97. V. 29. Paa Vogne, brugte Cimbrer i Tydskland II. 301.

Hvirvel-Vinde, Overtroe ved dem III. 297.

Hyberniske Sprog, kommen af det Thraciske I. Tab. IV. a. hvilke Sprog det indbefatter ibid.

Hylenshielm, dens Egenskab III. 225.

Hymisqvida, et Stykke af Edda III. 151. not.

Hypacyris, en Flod IV. 117.

Hyperboreernes Land, beskreven af Plinio II. 136. Betænkning derover ibid.

Hypo-Gother, boede ved Donau IV. 321.

Hypotheser, hvorvidt gielde i Historien I. 69. Den Gullandske af hvem opfunden IV. 347.

Hyrde-Levnet, almindeligt i Sems og Japhets Slægt I. 24.

Hyrgis en Flod, anført af Herodoto II. 72.

Höder v. Hodur, dræber Balder med Misteltein III. 194. Er den samme, som Hother III. 197. 212. kaldes og Haudr III. 211. Var en Nordisk Guddom III. 211. 212. Har fem Navne III. 212. Ombringes af Vale ibid. blev dyrket i Norden længe før Odin ibid. Betegnede Natten III. 213.

Høge-Ham, Friggæ III. 249. Laanes til Loke III. 250.

Hoke-Nat, Midtvinters Nat, da Julen holdtes III. 370.

Höttur, Odin aabenbarer sig under dette Navn for Geirhild III. 125.

Høye, brugtes af Alaner og vore Forfædre til Begravelser II. 77. Barbari Beskrivelse paa en vis Høy, som han begyndte at udgrave II. 76. Findes ved

Tanais og Moscau, men ikke længere mod Østen II. 77. hos Tartarerne II. 96. Beskrivelse paa dem II. 97. Ingen med Skrift paa fandtes i Tydskland eller Polen i Taciti Tid II. 155. Men mange findes i de Nordlige Lande II. 155. Giemme adskillige Urner af brændte Liig III. 73. De fleste ved Upsala med Urner og Aske i III. 73. Befalede Odin at opkastes over anseelige Mænd III. 108. Freyrs Høy III. 185. Balders III. 199. Grav-Høy ved Verona, hvad deri er funden IV. 351 sq.

Høytidelighed, ved Placidiæ Bryllup med Athaulfus IV. 257.

J.

Jabme-Akko, Dødens Moder III. 276.

Jabme-Aimo, Dødningernes Land III. 276.

Jadua, hos Ptolemæum, Oder-Strøm IV. 472.

Jafnhar, Odins Broder III. 11. 12. 137. Var og Odins Navn III. 15. Betegnede Thor III. 30.

Jagt, brugelig i de ældste Tider I. 23. Hos de Sarmater II. 155.

Jakutiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Jalvaldur, den snaksomme, Odins Navn III. 16.

Jalvalhurs, Indvaanerne i Gottland, eller Odins Gauter III. 96.

Jamteland v. Jemteland, har Navn af en Nordmand II. 184.

Januarius, dens første Navn III. 156. 169. 278. Kaldtes Guili hos Anglerne V. 29.

Japetus, var Japhet I. 5. Udgives af Græker og Romere for Menneske-Slægtens Stamfader. II. 115.

Japhet, er den Grædske Japetus I. 5. 101. Antages af Tyrker og Tartarer for deres Stamfader I. 5. II. 115. Den ældste af Noah-Sønner I. 54. Hans Alder og Levetid bestemmes ibid. Kaldes af Græker Menneske-Slægtens Fader I. 101. Cholchernes Stamfader I. 134. Hans Afkom og de Folk, som fra ham udstamme I. 139 — 326.

Japydes v. Japodes, Illyrisk Folk, beboede Croatien I. 261.

Jardarbur, Thors Navn III. 159.

Jarler, de ypperste blant den Nordiske Adel II. 143.

Jarlsey II. 190.

Jarmericus, Saxonis Beretning om ham IV. 126. Betænkning herover IV. 127.

Jarnfaxe, en Trold-Kiempinde III. 167.

Javah, Joctans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Javan, hans Søn besat de Grædske Øer I. 44. cfr. Tab. III. a. Grækernes Stamfader I. 75. II. 115. Andres Vidnes-

Vidnesbyrd derom I. 165. Efter ham kaldes Jonerne I. 165 sq. Hans Efterkommere varé hengivne til Skibsfart I. 167. Og komme til Italien og Spanien I. 167. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Javanske Sprog I. Tab. VI.
Jazyges Metanastæ, et Folk IV. 134.
Iberer, et Asiatisk og Spansk Folk I. 182. Stamme fra Thubal I. 203. Vare af Begyndelsen formodentlig eet med Tibarener I. 203. Deres Beskrivelse I. 203 — 211. I hvad Anledning de først nævnes I. 204. Deres Bedrifter I. 204 sq. Deres Sæde I. 205 sq. Levemaade og Sæder ibid. Navnets Oprindelse I. 205. 318. Inddeeling i fire Stænder I. 205. 206. Deres Herkomst I. 211. 212. 318. Om de stamme fra Jason I. 206 sq. Deres Krige I. 207 sq. Omvendelse til Christenheden I. 208. Kommer under Saracenerne I. 208. Havde meget at bestille med Romerne I. 209. 210 sq. Vare inddeelte i tre Folke-Slag I. 211. Stride længe med Celterne om deres Land I. 313. Boer omsider med dem og kalde Landet Celtiberien ibid. Kaldtes fordum Igletes I. 317. 318. Den ældste, som nævner dem, er Pindarus I. 320. Undertvinges af Pompejo II. 61.
Iberien, dens Beliggenhed I. 207. Stavning i Begyndelsen og siden I. 318. Syd-Spanien kaldes saa af Polybio I. 319.
Iberiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Ibor, Vinilliernes Anfører til Scoringa I. 501. 566. Hans Levetid anføres urigtig af Paulo Diacono IV. 579.
Ichnussa, Sardiniens gamle Navn I. 288. Forandret af Herkules ibid.
Icthiophagi I. 22.
Idavol, de 12 Dommeres Sted i Asgaard III. 305. Vidar og Vale skal der boe III. 314.
Idun, Brages Hustrue III. 209. Loke henter hende ved Friggæ Fieder-Ham, III. 252. Var en Nordisk Gudinde III. 265 — 267. Bortføres af Thiasse ved Lokes Snedighed III. 266. Bebreydes adskilligt af Loke ved Giæstebudet III. 267. Forvarede de Æbler, hvoraf Guderne bleve unge III. 265.
Jebusi, Chanaans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Jectan, Ebers anden Søn; hans 13 Børn I. 124. Deres Boepæl og Afkom I. 124 sq.
Jemteland, naar først opryddet og beboet II. 137.
Jern, gloende bærer Popo III. 343. fandtes i Norico I. 264.
Jernbæriland, ɔ: Dalekarlien II. 181.

Jern-

Jernbyrd, brugt her fra Hedenskabet af III. 366. 343. Love derom i Engelland V. 33. Naar brugt hos Thüringerne V. 139.

Jern-Hansker, tillægges Thor III. 149.

Jerne, hos de Gamle, vil nogle finde i Scottland I. 324. Er det samme som Irland ibid. Nævnes af Onomacrito 500 Aar for Christi Fødsel II. 7. Heraf udledes Irlands saa tidlige Beboelse II. 8.

Jetteheim, det samme som Jotunheim II. 184.

Jetter v. Jeter v. Geter, sloges med Aser og Guder II. 100. De som nævnes i Edda, vare uden for Norden ibid. Traditioner om Jeter og store Kiæmper II. 101. Bemærkede meget høye Folk II. 103. Kaldes af Saxo Gigantes III. 84.

Igillus, Vandalernes Anfører IV. 508. fanges af Probo ibid.

Igletes, kaldtes Ibererne fordum I. 317. Deres Boepæl I. 317. 318.

Iiicktilsch, en Geystlig hos Czeremisserne II. 93.

Illenser, Indvaanerne i Sardinien fordum paa Biergene I. 288.

Illyrer, Brødre til Celter og Galater I. 246 sq. 259. Stamfædre til adskillige Folk I. 246. Af hvilken Skribent først nævnede I. 259. Deres Sæde I. 260.

Illyricum, gamle, dets Strækning I. 259. Herulernes Sæde i nogen Tid IV. 440.

Illyrien, naar først beboet I. 259. Scylax Beretning om dens Grændser ibid. Derfra kom Indvaanerne til Italien I. 283.

Illyriske Sprog kommen af det Thraciske I. Tab. IV. a. hvilke Dialecter det har født af sig ibid.

Ina, Saxisk Konge, hans Love V. 33.

Inachus, Konge i Argos, hans Leve-Tid I. 5.

Indbeeling, de Nordiske Landes, i hundrede II. 179.

Indianer, fra hvem udstamme I. 25. 58. Med dem siges vore Forfædre at have haft mange Handeler II. 67 sq.

Indien, stærk beboet i Alexandri M. Tid I. 46. Hoved-Sprog som der findes I. 103. Hvilket Sprog og Folk af dem udstammer fra Arphaksad ibid. Hvorfor dens Indbyggere maae ansees for Sems Slægt I. 115. Dens nordre Deel besat med Phuts Slægt I. 137.

Indostanske Sprog I. Tab. V.

Indrik, foregives at have været en Gothisk Konge IV. 342.

Indvaanere i Norden før Odins Ankomst eller før Christum II. 315 — 320. I Loda III. 21. 22.

Ingævoner, eet af Taciti tre Tydske Hoved-Folk I. 353. Anføres blant Plinii fem Folk II. 215.

Inge-

Ingeborg, Gudmunds Datter, hendes Omgang med Helge III. 299.
Ingnersoit, Ild-Geyster hos Grønlænderne III. 228.
Ingve, Odins Søn III. 132.
Inis-Thore, Orcadiske Øer III. 19.
Innerterrisok, en Genius hos Grønlænderne III. 227.
Innsteirn, Kong Alfs Kiæmpe III. 27. qvæder Havn med Odin III. 52.
Innua, en Grønlandsk Genius III. 227.
Innuarolit, Grønlandske Bierggeyster III. 228.
Insubrier v. Insombri, Gallisk Folk, boede og i Meyland I. 302.
Insulæ solis, hos Saxo II. 189.
Joannes, Gothisk Bisp IV. 328.
Jobab, Joctans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Joctan v. Jectan, Ebers Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Jolaer, Indbyggere i Sardinien I. 287. Hvorfor saa kaldede ibid.
Jolaus, Herkulis Broders Søn I. 287.
Jolen, Julen fordum saa kaldet III. 369 sq.
Jollner, Odins Navn III. 24.
Jomfrue-Rov, hvorledes anseet efter Burgundiske Love IV. 548.
Jommas; de Tschuvaschers Præster II. 93.
Jomsborg v. Julin, v. i de Leuticiers Land For-Pommern III. 61.
Jonakur, hvem derved forstaaes i Vilkina Saga IV. 397.
Joner, have Navn af Javan I. 165 sq. Ere gangne fra Attica til Lille-Asien I. 166. Have haft adskillige Navne i Europa ibid. Men det Joniske Navn forsvandt i Lille-Asia ibid.
Joniske Sprog I. Tab. IV. a.
Jopia, plyndres af Herulerne IV. 432.
Jorden, dens physiske Tilstand efter Floden I. 18 — 22. Dens Beboelse efter Floden I. 20. Kantrede engang om III. 13. Dannet af Ymes Legeme III. 10. Kaldes i Edda, Thors Moder III. 40. Odins Kone III. 40. 197. 272. Var med de ringeste Guder III. 138. 272. Dyrkedes under Navn af Herthe III. 241 — 248.
Jordskielv, foraarsaget ved Lokes Rystelse III. 215.
Jormundgards v. Midgards Ormen, Lokes Søn III. 214.
Jornandes, denne Skribents Leve-Tid IV. 19. Anseer urigtig Gothek og Geter for eet Folk IV. 28. Betænkning over ham IV. 602.
Josephus, Jødisk Skribent I. 128. Betænkning over de Feyl, som forekomme i hans Skrift I. 128 sq.
Joter, Beboerne omkring Østersøen IV. 489. De Tydske deelte i to Hoved-Stammer IV. 498 sq. see Jotner.

Jotland, er Finland II. 16. og Qvenland III. 278. Det Cimbriske Land saa kaldet IV. 17.

Jotnaheim, Finlands Navn III. 231.

Jotner v. Joter, bleve af Börs Sønner anviste de yderste Kanter ved Havet til Bolig III. 10. Vare de Nordiskes Fiender og asmales slet i Edda III. 12. Have med Thor at bestille III. 152. Kan ikke regnes til Huner eller Finner IV. 1. 454. Have een Herkomst med de Nordiske IV. 2. Ere siden skildte fra dem IV. 2. Deres Navn er vore Forfædres ældste IV. 6. 34. Fulgte med Odin til Duna IV. 6. Ere siden kaldte Gother IV. 6. 362. Deres Sæde i Finland i 1ste Seculo IV. 8.

Jotuner, Nordens ældste Indvaanere hos Torfæum II. 2. III. 198. Bemærkede meget høye Folk II. 103. Navnets Oprindelse IV. 3.

Jotunheim, hvilket Landskab II. 106. IV. 2 — 4. Lægges af nogle i Helsingeland II. 184. Adskilliges Vidnesbyrd om dets Beliggenhed IV. 3 — 6.

Jovianus, giøres af Burgundier og Alaner til Gallisk Keyser IV. 545.

Irlændere, udlede nogle fra Scoterne, andre disse fra hine I. 324. Om de ere komne fra Scandinavia IV. 352.

Irland, fordum kaldet Jerne I. 324. 326. Af Indvaanerne Eris I. 326. Beboet fra Britannien I. 325. kaldet den hellige Øe I. 326. Hyperboræernes Øe I. 326. Af Cæsar allerførst Hibernia ibid. Herulerne, udledes af nogle derfra IV. 451.

Irmensul ɔ: Irmens Støtte III. 27. Den Cherusciske Feldtherre Arminius, dyrket under dette Navn III. 47. Adskilliges Betænkninger derover III. 47 sq. En Træ-Bull, som Saxerne dyrkede V. 36.

Irmin, Saxernes Gud III. 46. Rimelig vores Odin III. 46. kaldet Hermes, overeenstemmende med Irmin ibid. Om det kan udledes af Ariman III. 47.

Isarna, Gothisk Konge IV. 57.

Isarnkol, Pusten under Bugen paa Solens Heste III. 272.

Islændere, deres Eed paa Thinge III. 38. Dyrkede Odin III. 54. Deres fornemste Gud, næst Thor, var Freyr III. 66. Hvorledes have faaet Kundskab om Troja III. 79. Dyrkede Thor III. 161.

Island, bebygget fra Norden III. 16.

Islandske Sprog, om det kan siges at udstamme fra det Gothiske V. 48. Det ældgamle, kommen af det Phrygiske I. Tab. IV. a.

Ismäel, ansee Araberne for deres Stamfader I. 7. 126 sq.

Issedon, en Bye, dens Beliggenhed I. 196.

Issedoner, udstamme fra Mesech I. 194. Boede i Bulgarien I. 194 sq. Deres Skikke ved de Dødes Begravelse I. 195. Aarets Tider og Afvexlinger hos dem I. 195. Kaldtes og Essedoner ibid. Issidi og Assedones ibid. Adskilliges Vidnesbyrd om deres Boepæl I. 195. 196. Nævnes allersidst af Ammiano I. 197. Ere siden indbefattede under Huners og Tyrkers Navn ibid Navnets Oprindelse I. 197 sq. Meeninger om dette Folk I. 198. Findes altid nævnede tilligemed Massageter II. 120.

Issedoniske Sprog, hvilke derfra udledes I. Tab. IV. b.

Istævoner, et Tydsk Hoved-Folk ved Oceanum I. 353. Ere tilligemed Vindiler eet Hoved-Folk IV. 485. Navnets Bemærkelse ibid.

Istmus, imellem Engelland og Frankerig, udgraven til Havn imod de Danske II. 242.

Istri, Illyriske Folk af Thracisk Herkomst I. 262 sq. Nævnes først af Scylax I. 262. Deres Boepæl fastsættes I. 262. 263.

Istria, dets Beliggenhed I. 262. Om det har Navn af Ister-Floden ibid.

Itali, hvilke Lande de beboede, som Italien fik Navn efter I. 271. Forhen kaldte Oenotii ibid. Vare af eet Folkefærd med nogle Celter I. 280. Stamme fra Cethim I. 75.

Italien kaldet af Mose Cethim I. 77. Naar først beboet I. 77. 173. Hvor langt Vesten for Babel I. 78. Fordum Pelasgernes Sæde I. 173. Dens Indvaanere I. 269 — 296. Ere af Thracisk Herkomst I. 269 sq. Nogle af dem af Pelasgisk og Grækisk I. 270. Navnets Oprindelse ibid. Hvad det egentlige Italien indbefattede I. 270 sq.

Italienske Sprog, dets Oprindelse af det Latinske IV. 631.

Italus, en Arcadisk Konge I. 270. gav Italien Navn ibid. Lærde Oenotrierne Agerdyrkning I. 272.

Italus, Cheruscernes Konge IV. 571.

Itamari v. Itimari, et Folk IV. 120.

Itazes, Alanisk Konge II. 47.

Ithorno, en Øe i Lochlin III. 21.

Itreks-Jod, Odins Søn III. 131.

Jubmel v. Jumala, det gode Væsen, dyrket af Lapperne III. 165.

Juul ɔ: et helligt Gilde III. 15. Blev firet Odin eller Solen til Ære ibid. Kaldtes Jol III. 24. Helligholdtes, naar Dagen var kortest III. 26. 369 sq. Forestiltes ved et Hiul ibid. I Bretagne ved at kaste en Bold af Høe mod Solen ibid. Dens forskiællige Navne i adskilte Sprog III. 26. Menes helligholdet Friggæ til Ære III. 254. 370. Skikke ved denne Høytid III. 341. 342.

Julianus, Romersk Keyser IV. 135. Fører Krig med Perserne IV. 136 sq.
Julien (St.) Betænkning over denne Skribent IV. 556 sq.
Julin, i de Leuticiers Land III. 61.
Julius, Romersk General, omkommer alle Gother i hans Hær IV. 207.
Julius, Orator, Betænkning over denne Skribent II. 177 sq.
Julius Maaned, kaldet Lida-Monath hos Anglerne V. 29. 30.
Jumala, en Guddom hos Czeremissi II. 91. kaldet og Juma II. 92. var Finnernes Gud III. 98. Holdes for Thor III. 164.
Jumar, Votiakers Gud II. 93.
Junius Maaned, kaldet Lida-Monath hos Anglerne V. 29. 30.
Jupiter, hvorfor kaldet den Dodonæiske og Pelasgiske I. 177. Odin kaldes med det Navn III. 33. Thor lignes ved Jupiter III. 33. 136. 141. 142. Hvorfore da ikke anseet for den ypperste ibid.
Juthæ, en Gisning om Ordets Oprindelse IV. 359.
Jutho, gav Jyderne Navn IV. 358.
Juthunger, et Folk IV. 81. 114 — 119. Betænkning over Navnet IV. 89. Meenes at nedstamme fra Jyderne IV. 349. V. 114. Aarsagen dertil V. 114. Indvending herimod V. 115. Regnes siden til Alemanerne V. 116 sq. Om deres Navn er forvexlet med Greuthungi V. 116 sq. Skrives meget forskiællig V. 117. Deres Sæde V. 116. 118.
Jyder, er det samme Navn som Goth II. 100. 203. Vare Cimbrerne fordum II. 203. Stamme nu fra dem II. 253. Vare i femte Sæculo et frit Folk under egne Konger II. 274. Navnets Oprindelse IV. 12. Deres adskillige Navne hos Udenlandske IV. 14. Naar først begyndt at besætte Jylland IV. 16. 17. Har været Jotер IV. 356. Vare af een Stamme med Saxer og Angler IV. 357. Kaldes Gutt, IV. 356. 357. I Islandske Skrifter Joter IV. 359. Udleder nogle fra en Stamfader Vitho IV. 360. Fordum kaldte Gother IV. 361. Hvorledes blevne Danske V. 2 sq.
Jylland, beboet længe for Christi Fødsel I. 352. II. 124. Kaldtes og Gottland II. 203. IV. 360. Reidgotaland II. 204. IV. 17. Beboet af Gother efter Cimbrernes Udvandring II. 218. IV. 16. Kaldes Cimbrica Chersonesus II. 206. 237. Og Jotland IV. 34. Har Navn af en vis Jutho IV. 358. Andres Meninger om Navnets Oprindelse IV. 361. Om Indbyggerne ere kaldede efter dette Navn IV. 449.
Jyrcæ hos Herodotum, hvilke II. 72.
Jøder, tvinges med Magt at blive Christne IV. 375.

Jölfödur, Julens Fader, Odins Navn III. 15.

Jörmunnr Balins, Baalets Heste-Priis, Odins Navn III. 15.

Jörmunrekur, sender sin Søn ud at frie IV. 123 — 125.

K.

Kaarde med Gothiske Karakterer, funden i en Høy ved Verona IV. 352. 395.

Kaars, sættes for Spøgelser III. 319. Betænkning over de Kaars paa Rune-Stene III. 338. Indvaanetne paa Biergene ved Algier malte et sort Kaars paa Kinderne og i Hænderne IV. 336.

Kablunat, Grønlandske Fortællinger derom III. 13.

Kallak, Grønlændernes Overtroe om ham III. 13.

Kapper, vare Kiæmper og stridbare Mænd II. 104.

Kar ɔ: en Stad II. 90.

Karbones, et Folk, deres Sæde IV. 41.

Kare, Ægers Broder, regierede over Veyret III. 218.

Kareler, et Slags Finner II. 1.

Karve-Stokke, skar Czeremiski Tegn paa, for at erindre Gield II. 93.

Katte, gik for Freys Vogn III. 195. 258.

Kemari, et Landskab I. 343.

Keremit, et Sted i Skoven at holde Andagt paa II. 93.

Kiedel, i Valhala til den Salt Serimner III. 306. Den som brugtes ved Offer III. 328.

Klæder, vare de forreste af Cimbrerne bundne sammen med i Striden II. 308. En Klæde lovede Gallierne Mars af de Romeres Bytte III. 45. Af Guld rundt omkring det Upsalske Tempel III. 330.

Kiæmper, vil bestorme Himmelen I. 17. Anledning til den Historie ibid. Beviis for at de have været til her i Norden II. 101. Bemerkede meget høye Folk II. 103. Fabelagtige Fortællinger om saadanne Kiæmper II. 104. Et svagt Beviis af Saxo paa de Nordiske Kiæmper II. 105. Cimbrernes Navn udledes deraf II. 196. Og de Cimmeriers II. 198.

Kierlighed, tillægges Freya III. 179. og Freyr ibid. Opvækkes af Siofn III. 270.

Kilde, ved Upsalske Tempel, hvori blev kastet et levende Menneske af Overtroe III. 330.

Kimbri ɔ: Røvere II. 230. Cimbri blev saa udtalt ibid.

Kindins, hos Ulphilas, dets Bemærkelse V. 555.

Kiortel, kommen fordum yderst fra Norden til Italien IV. 559.

Kirgiske Sprog dets Udspring I. Tab. IV. b.

Kirke, bygget af Theoderico i Ravenna IV. 333. St. Pauli og St. Petri Kirker skaanes af Gotherne i Krigen mod Justinianum IV. 369.

Kithim v. Cethim, Javans Søn I. 167. hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Kiøbmandskab, blev dreven af de barbariske Folk V. 59.

Kiølen, imellem Norge og Sverrig II. 190.

Klæder, brugte ved de Gothiske Lege i Constantinopel IV. 315.

Klipper, en Skik at styrte sig der ned fra III. 309.

Knasir, en Vaner, lærte Finnerne Poesie III. 16.

Kobber, hvorfor kaldet Noropisk af Homero I. 263.

Kobber-Kiædel, sendte Cimbrerne Augustus II. 309. Offrede deres Spaae-Qvinder Fangerne ved ibid.

Kobber-Oxe, oppløyet tæt ved Odense III. 323.

Kobber-Tyr, svore Cimbrerne ved II. 307. III. 188. Betænkning herover III. 323.

Koe, æret og dyrket i Norge og Sverrig III. 324. 325. Var rimelig et Symbolum paa Freya III. 325.

Kok i Valhala III. 306.

Kolla rupis ɔ: Kullen ved Sverrig II. 175.

Komuker, ere Læger II. 90.

Kone, som forlader Manden, hvordan straffes efter Burgundiske Love IV. 549. Odins Kone kaldes Jorden III. 40. 197. 272.

Kongahelle i Norge II. 191.

Konge, hvem først saa kaldet II. 140. Kongernes Regiering af Begyndelsen II. 140. Taciti Beskrivelse over de Svenske Kongers Magt II. 141. Deres Magt i Norden i de ældste Tider II. 142. 143. Dygve kaldes først Konge III. 183. Konger bleve offrede for en Landeplage eller Fare III. 336. 337. 341. Konger forestode tillige Offringer III. 349. Paa hvad Maade udvalgt af Gauterne IV. 20. Hvorledes kaldet hos Gotherne IV. 38. De Gothiske Kongers Egenskaber ved Cassiodorum IV. 330. Ret til at vælge og forkaste Konger havde de Svenske efter deres Love IV. 364. De Gothiske Kongers Magt fordum IV. 377. Hvem der maatte blive det hos Gotherne IV. 379. Bleve hos de Vest-Gothiske dræbte eller afsatte, naar de ikke stode dem an IV. 382. De Gothiske Konger efter Sigeberti Beretning IV. 384. Herulerne hente en Konge fra Thule IV. 441. Burgundierne afsætte dem i visse Tilfælde IV. 542.

Krake v. Aslaug, Regner Lodbroks Dron-

Dronning III. 53. Hendes Paastand, inden hun vil have Omgang med Manden ibid.

Krig, har befordret Jordens Beboelse I. 42. Er ført tidlig i Norden I. 42. 43. Hvoraf har Oprindelse II. 139. Blev anseet for det vigtigste hos de Nordiske fordum III. 31. Kaldes Tyrs Thing III. 188. De slagne i Krig hørte halvdelen Freya til, halvdelen Odin III. 258. Skulle vare tre Aar over hele Verden, inden Verdens Ende III. 312. Hvilke Krige der faldt best ud IV. 371.

Krigens Gud, var Odin hos de Nordiske III. 29. Raadde for de Afdødes Siæle III. 30. Blev dyrket af mange Slags Folk III. 31. Kaldtes først Tyr III. 31. 188. og siden Odin III. 31.

Krigshær at opstille, forstod Odin III. 102. Hvorledes Harald Hyldetand derom underviises III. 104 sq. Opstillede Scytherne og andre i Kiler IV. 378. Den Alemaniske, hvor stor V. 94 sq.

Kriemhilds Hævn et Poëme IV. 397. 398.

Kuaser, renser Verden om III. 238. dræbes af Dværge ibid.

Kuenland, er Cajanaland II. 186.

Kullen i Sverrig, udlede nogle fra Herkules II. 173 175. Ordets rimelige Oprindelse II. 175.

Humuker, et Folk i Dagestan II. 89.

Kundskab, de første Menneskers ikke ret stor I. 27. Den naturlige om Gud har vore Forfædre haft III. 8. og Aserne med andre i Asia III. 9.

Kurlandske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Kydskhed hos begge Kiøn iblant de Nordiske fordum II. 146. Et Beviis derpaa hos de Teutoniske Qvinder II. 311. Bevares af Langobardiske Qvinder ved et Paafund IV. 615.

Kymri, et Forbierg, det Cimbriske Navn udledes derfra II. 196.

Kyrialand, er Karelen II. 185.

Kysse Fremmede, en Frisisk Skik V. 35.

Køl, paa et Skib, Ordets Oprindelse V. 9.

L.

Laubim, Misraims tredie Søn, Libyernes Stamfader I. 130. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Lacringi, hielpe Marius imod Barbarerne IV. 505.

Ladhed, forfaldt de Nordiske til i visse Tilfælde II. 146. Er endnu deres Tilbøyelighed ibid.

Læge, Asernes, var Eyr III. 269.

Læland ɔ: Lolland fordum II. 193.

Lærdom om Døden, giorde Cimbrerne glade i Strid og bedrøvede i Sygdom II. 304.

304. Var bekiendt for flere Folk II. 305. Om det høyeste Væsen hos vore ældste Forfædre III. 8.

Læstrigonier, ældre Folk i Sicilien end Siculi I. 286. Holdes for en Art Sicanier I. 287.

Læver, Liguriſk Folk ved Floden Ticino I. 292.

Laga v. Saga, Nordiſk Gudinde III. 269.

Lagnus Sinus, hos Plinium, den ſydlige Deel af Øſterſøen II. 169.

Laimomacellium i Conſtantinopel IV. 240.

Lamiſſio, Langobardiſk Konge IV. 580. Hans mærkværdige Fødſel og Opdragelſe ibid. Tapperhed IV. 580. Strid med Bulgarerne og Død IV. 585.

Lancpartolant, Langobardernes Land IV. 633.

Lande, hvor de fleſte Hoved- og Stam-Folk have boet II. 41. Imellem den Caſpiſke Søe og ſorte Hav har været ſtørſt Forandring underkaſtede II. 87. Hvorfor der nu findes ſaa faa Spoer af vore Nordiſke Folk og de Tydſke II. 112. Øſten for Øſterſøen kaldtes Oſterica II. 165.

Landflygtighed, Odins, forſkiællige Aarſager dertil III. 101. 103. 104.

Landſkaber, tre, hvorfra Anglo-Saxer kom til Britannien V. 15. Danſke, opnævnede efter Odin III. 50.

Landvætter, et Slags Genier III. 227.

Landsfaderen hos Romerne IV. 166.

Langbardus, Odins Navn III. 15.

Langeland, kaldet ſaa af ſin Strækning II. 193.

Langiones, et Folk IV. 539.

Langobarder IV. 558 — 630. Saa kaldede af Vodan v. Odin III. 57 IV. 502. 559. Deres egentlige Sæde III. 245. Boede ved Elven i Chriſti Tid III. 57. Udſtamme fra Gepider og Gother IV. 322. Uviſt fra hvad Kant i Norden de ere komne IV. 366. Kaldes førſt Vinilier IV. 502. 558. Fabel om Anledning til Navnet III. 57 IV. 566. Boe i Burgundaib i 4de Seculo IV. 538. Deres ældſte Sæde i Vendſyſſel i Jylland IV. 558. Navnets Oprindelſe IV. 560. 564. 622. 624. 626. 627. 632. 633. Vandre fra Scandinavia IV. 558. Deres Reyſe holde nogle for opdigtet af Paulo Diaconi III. 58. IV. 563. De gaae over Donau i andet Seculo IV. 404. Hvad Tid de under Viniliernes Navn vandrede fra Cimbrien IV. 560. 562 ſq. Aarſagen dertil IV. 561. 566. Af hvad Vey de tage IV. 561 ſq. Hvorfor de ey kan være gaaet til Skibs IV. 562. Adſkilliges Meninger om Tiden, da de udvandrede IV. 564 — 566. Foregiven Anledning til deres Reyſe fra Norden IV. 610. Andet Sæde i Scorin-

ga IV. 566. Overvinde først Vandalerne IV. 567. Saxonis Beretning om dem er urigtig IV. 568.. Strabonis Beretning om dem under Navn af Langosarki IV. 569 sq. Giøres af ham og Tacito til Suever IV. 571. Slutning af Taciti Ord til Langobardernes Sæde IV. 572. Ptolemæi Beretning om dem IV. 573. Drage for Hungers Skyld fra Scoringa til Mauringa IV. 502. Tredie Sæde i Pomern IV. 573. Begiære at gaae igiennem Assipiternes Land IV. 573 sq. Naar deres Udtog skede fra Elven IV. 575. Gaae tilligemed Obii over Ister, men drives tilbage IV. 575. Fierde Sæde i Preussen IV. 576. Femte Sæde i Stor-Polen IV. 577. Deres første Konge Angelmund IV. 579. De sætte over Weixelen IV. 580 sq. Overfaldes af Bulgarerne og miste deres Konge IV. 581. Drage ind i Rugiernes Land IV. 582. Beviset for deres Finniske Herkomst giendrives IV. 583 — 585. Deres Boepæl, da de droge fra Stor-Polen IV. 578. Strid med Bulgarerne under Kong Lamissio IV. 585. Deres andre Konger efter Lamissio IV. 585. Ottende Sæde i det Østerrigske, norden for Donau IV. 586. De vinde Seyer over Herulerne IV. 434 — 436. Fordrive Herulerne IV. 588. sq. Forlade Rugiland under Tato IV. 589. Niende Sæde i Marckfeldt i Øvre-Ungarn IV. 589. Have før Krigen med Herulerne været Christne IV. 589. 590. Anledning til deres Uenighed med Gepiderne IV. 591. Strid med dem under Audoino IV. 595. Krig med Cunicmund, Gepidernes Konge IV. 412. 602. 609. Ødelegge Gepidernes Rige IV. 412. Undertvinge Sueverne IV. 591. Anmodes af Gotherne at staae i Forbund med dem IV. 593. Forlade deres Land formedelst Justiniani Godhed IV. 593. Betænkning over Tids-Regningen af Prooopio og Paulo Diaconi IV. 593 — 595. Tiende Sæde i Pannonien IV. 595. Handeler med og imod Romerne IV. 598. 599. Antage den Christelige og Arianske Troe IV. 602. Kaldes under Alboino til Italien af Narses IV. 603. Deres Forhold der, efter adskillige Beretninger IV. 603 — 611. Hvor længe deres Rige i Italien stod ved Magt IV. 611. Deres Sæder IV. 612 sq. De bleve efter Clephi Død regierede af Hertuger IV. 612. Ogsaa af Græver ibid. Hvoraf Langobarderne kaldede Uhelugtende IV. 615. Deres Caracteer og Forhold i Krig IV. 618. Udtog af deres Love IV. 618 — 621. Deres Love have ingen Overeenstemmelse med de Nordiske og

og Tydske IV. 364. De nyeres Meninger om dem IV. 622. Grotii Mening om to Slags Langobarder forkastes IV. 624.

Langobardia, deelt i tvende Dele IV. 628.

Langosarki, hos Strabo, ere Langobardi IV. 569. Deres Levemaade IV. 570.

Langue Basque, eller Cantabriske Sprog I. Tab. IV. a.

Lanus, en Flod ved Donau II. 38. Deraf skal Alani have Navn ibid.

Lapper, hvorvidt stamme fra Qvæner II. 186. Navnets Oprindelse ibid. Deres adskillige Guder fordum III. 138. Dyrkede Thor III. 164. Og kalde ham Jumala ibid. Deres Mening om Torden III. 164. og om Tilstanden efter Døden III. 276 — 278.

Lappiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Larissa, holdes for at være Byen Resen I. 110. Dens Beliggenhed I. 174.

Latiner, saa kaldte efter Latino I. 273. Deraf sluttes deres Herkomst at være fra Tyrrhenerne I. 273. 284.

Latinske Sprog, hvorfra udstammer I. 170. Er en Blanding af Celtisk og Grædsk I. 273. Blev indført af Evander med Arcadierne ibid. Har ved Hielp af flere Sprog frembragt et Spansk I. Tab. IV. a. Deraf have Langobarderne giort det Italienske IV. 631.

Latinus, en Søn af Circe og Ulysses I. 273. Var Regent over Tyrrhenerne ibid. Holdes for den samme som Romernes Latinus I. 273.

Latringes, et Folk IV. 506.

Latris, hos Plinium, den Øe Rügen II. 169. Efter andres Mening Siælland IV. 506.

Latrones, hvad bemærkede hos Romerne II. 234.

Lauffey, Lokes Moder III. 214.

Laugarien, Meler-Søens gamle Navn II. 187.

Laurium, en Mark i Scythien IV. 330.

Lazier, vare Sarmater I. 153.

Lazii, bekiendte i den Byzantiske Historie I. 153. Stamfædre for Polakkerne I. 153 sq. 162.

Ledur, Godmunds Syster, stiæles bort III. 302.

Lege, Gothiske opførtes i Constantinopel III. 93. Og holdtes af Grækerne efter Jule-Høytid IV. 312 sq. 387. De Skikke, som derved iagttoges IV. 315.

Legeme, tillegges Gud IV. 137.

Leire, Offer af Dyr og Mennesker skeede der almindelig III. 343.

Lemannus, en Flod, om Alemanerne deraf have Navn V. 104. 108.

Lemovii, hos Tacitum, om de vare Herruler IV. 451. 453. Deres Boelig IV. 471.

Lentienses, nogle Alemaner V. 93. Deres Strid med Constantinus ibid.
Lentiensis Pagus V. 100.
Lerad, et Træe i Valhala III. 306.
Lesger, Polakkernes Stamfædre II. 90. Deres Sprog tales endnu i Nedre-Dagestan ibid. Kaldes og Komuker II. 90.
Lethu, Langobardernes tredie Konge IV. 586. har forskiellige Navne ibid.
Letter, Curlands ældste Beboere IV. 466.
Lettiske Sprog, det gamle; hvilke Sprog deraf komne I. Tab. IV. b.
Leuticier, kaldede Viltzer, Velataber III. 60. Deres Sæde ibid. Dyrkede Odin, Thor og Frea III. 61.
Leuvigild, Gothisk Konge IV. 375. Forfølger de Rettroende IV. 381. Bringer mange Catholske til sin Sekt IV. 383. Indtager Sevilla i Spanien IV. 519.
Levemmaade, i Norden, eenfoldig i de ældste Tider II. 135.
Levetid, Menneskenes, raadde Nornerne for III. 280.
Lhoegr, er Anglia paa Wallisk V. 2.
Libui, boede i Italien før Galliernes Ankomst I. 292.
Liburni, Illyrisk Folk, beboede Umbrien I. 283.
Libyi, deres første Sæde I. 27.
Libyphoenices, af Phoenicisk Herkomst I. 316. Boede ved Gibraltar ibid.
Libystini, boede ved Colchis I. 291.
Licinius, overvindes af Constantino ved Gothernes Hielp IV. 101.
Lida-Monath, Junius og Julius V. 29. 30.
Lif og Lifthraser, skiult i Mimers Skov III. 314. Skal være de nye Menneskers Stamfædre III. 315.
Lifland, Hirrernes første Sæde IV. 455.
Ligurien, plyndres af Burgundierne IV. 548.
Ligurier, vare af Thracisk Herkomst I. 290 — 292. Avieni Mening imod deres Thraciske Herkomst I. 293 sq. II. 199. Kaldes og Ligyer og Ligystiner I. 290. 291. Salyes og Celtolygier I. 294. De udbredde sig i Gallien I. 292. 294 sq. I Italien I. 292. I det Genuesiske I. 293. I Spanien I. 294 — 296. og udjage Sicanierne af Spanien I. 296. Have og nedsat sig i Corsica I. 290 — 295. Vare deelte i smaae Folk I. 293. Øvede Søerøverie i Middelhavet I. 295. Navnets Oprindelse og Bemærkelse I. 296. Kaldte sig Ambrones, men vare ikke eet med de Nordiske II. 268.
Ligurisci, Gallisk Folk i Steirmark I. 292. Kaldede og Taurisci v. Tauristæ ibid.
Ligyer, vare Ligurier I. 290 sq. Fandtes i Xerxis Krigshær I. 291. De Italiske udledes fra Colchis I. 291.

Ligystine, Liguriernes Stad i Iberien I. 296.
Ligystiner ɔ: Liguriter I. 291.
Liimfiord, bekiendt i 5te Seculo II. 195. Saa kaldet i ottende Seculo ibid. Naar rimelig er bleven til II. 267.
Lindisfarne, en Øe V. 18.
Liodasmider ɔ: Poeter III. 107.
Lipoxais, en Scythisk Konge IV. 62.
Lyptinensiske Consilium III. 34.
Lithauer, udleder Stella fra Alaner II. 81. Men deres Slægtskab med Finner er her imod ibid. Paastaaer at stamme fra Gotherne IV. 351.
Lithauiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Lithingi, Langobardisk Konge-Stamme IV. 592. 629.
Litorius, Romersk General IV. 265. Fører Krig med Theoderico ibid. Føres siden af ham i Triumph IV. 266.
Litur, en Dværg kastet paa Balders Baal III. 195. Lapfinnernes Stamfader III. 239.
Liuva, Gothisk Konge i Spanien IV. 193.
Liv, Menneskets, troede man forlængedes ved en andens Opofring III. 317.
Livoniske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Lochlin ɔ: Scandinavia III. 19. IV. 561. Kaldes Lodas Strandbred III. 19.
Lodkastning, derefter skeede fordum Udvandringer V. 17. 18. Saxernes Overtroe ved Lodkastning V. 36. Brugtes af Friserne for at opdage Gierningsmænd V. 64.
Loda, Odins Navn III. 19. Hans Beskrivelse i de gamle Tider ibid. Samtale med Fingal III. 19—29. Betegner og Lochlin III. 19. Hans Opholdssted her paa Jorden III. 22. 23.
Lodas Boelig, hvor en død Konge drak af Skiæl III. 22.
Lodas-Cirkler og Steene paa Orken-Øerne III. 19. 21. 23.
Lodas Indvaanere III. 21 sq.
Lodas Strandbred ɔ: Lochlin III. 19.
Lodas Sønner, Troldmænd fra Lochlin III. 21. Hvad Lodas Søn bemærker III. 23.
Lof, Berømmelse, har Navn af Lofn III. 270.
Lofn, en Nordisk Guddom III. 270.
Loge, Ægers Broder, regierer over Ilden III. 218.
Lokasenna, et Stykke af Edda III. 143.
Loke af Lokasenna, de Nordiskes eller Jøternes Guddom III. 214—217. Hans Beskrivelse III. 214. tredobbelte onde Afkom med Angerbode ibid. Ansees for et ont Væsen, ligesom Persernes Ariman III. 216. Blandes af Saxo med Utgarde-Loke III. 216. Har tre og tyve Tilnavne ibid. Samtale med Odin III. 133 sq. Ondskab i at lade

dræbe Balder III. 194. Hans Fængsel og Straf III. 215. Han og Heimdallur skal dræbe hinanden III. 215. Fanger Dværgen Andvare III. 216. Omskaber sig til en Lax III. 217. Dræber Ægers Tiener III. 218. Faaer adskillige Kostbarheder af Ivvaldes Sønner III. 229. Hans Opførsel ved Ægers Giæstebud III. 220. Ordverling og Træte med Tyr III. 190. med Brage III. 210. med Freya III. 263. med Skade III. 264 sq. med Gefion III. 265. Bebreydelser, til Niord III. 193. til Frigge III. 252. til Idun III. 267. til Bygvir og Beyla III. 289. Er fangen af Thiasse, og reddes ved at udlokke Idun III. 266.

Loke-Utgarde, hans Handeler med Thor III. 151. Kunde gaae i Luften og Vandet III. 152. Var en Nordisk Gud-dom III. 217. 218.

Lolland, fordum Læland, Navnets Oprindelse II. 193.

Lomarchus, en Britannisk Poet V. 2.

Lombarder, om de ere forskiellige fra Langobarder IV. 610.

Lombards, Ager-Karle i Frankrig IV. 632.

Longibarbia IV. 608. 610.

Longobarder, see Langobarder.

Loptur, Lokes Navn III. 214.

Loride, Thors Søn III. 166. med Siff III. 268.

Loth, for hvem været Stamfader I. 74.

Lov, Love, den sidste Odins gik allene ud paa Gudstienesten III. 86. Den Skaanske skreven med bare Runer for fem hundrede Aar siden III. 122. De Nordiske indeholde meget af den gamle Overtroe III. 374. De Gothiske paa Latin IV. 194. Nogle imod Overtroe III. 374 — 376. Theodosii angaaende Foederati IV. 218. Ost- og Vest-Gothernes Love, sammenlignede med de Nordiskes IV. 362. Hvoraf de Vest-Gothiske ere tagne IV. 363. De Vest-Gothiskes og Langobardiskes Udspring IV. 366. Naar Vest-Gotherne først fik skrevne Love IV. 375. Fremmede Love maae ikke gielde hos Gotherne IV. 379. Fra hvilken Tid de Nordiske Love regnes IV. 363. Hvilke der synes at stemme overeens med de Nordiskes IV. 364. 365. De Sverinske i Mecklenborg om ere de samme som de Varniske IV. 496. De Burgundiske, naar givne IV. 548. 550. Deres Indhold ibid. Betænkning over dem IV. 554. Langobardernes, af hvem givne IV. 364 sq. 590 sq. De mærkværdigste Anordninger deri IV. 618. 621. De Anglers og Verinners Lov V. 31. 33. Om de gamle Tydske har havt Love paa deres eget Sprog V. 48. Frisiske V. 63 64. Naar Frankers, Alemanners og Bayrers Love skrevne V. 104.

Lovbog, Gottlandske, dens Ælde IV. 348.
Lovat-Flod, dens Gang II. 132.
Lud, Sems fierde Søn, hans Slægt og Afkom I. 111 — 115. Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II. Om Lydier stamme fra ham I. 111 sq. Hans Bolig I. 112. Steder af Skriften, som handle om ham I. 112 — 114. Hvad rimelig forstaaes ved Lud i Skriften I. 114.
Ludger, er nidkier imod de hedenske Templer V. 59. Beskikkes til Frisisk Lærer ibid. Bliver Bisp i Münster, og døer V. 60.
Ludi Gothici, holdte i Rom IV. 103.
Ludim, Misraims Søn og Slægt I. 132. Om de Lydier udstamme fra ham ibid. Fødsel- og Døds-Aar I. Tab. II.
Luften, tilhørte Thor III. 138.
Lugn ɔ: Stilhed III. 174.
Lunde og Skove, ville Saxerne heller have end Templer til Gudstienesten V. 36.
Lundzland, var Cajanland II. 185 sq.
Lupicinus, Valentis General IV. 150. Angriber Theruinger og Gother, men maae flye IV. 155 sq.
Lusitanske Sprog, hvorfra udledes I. Tab. IV. b.
Luti Omanni, hvilket Folk Ptolemæus dermed har forstaaet IV. 537.
Luus, aade Budini, som kaldtes Phthirophagi I. 159. 158. II. 35.
Lydier, deres Herkomst I. 133. Josephi Mening herom I. 137. En Colonie af dem nedsat sig i Sardinien I. 288.
Lydier og Phrygier, de ældste i Lille-Asien I. 6. Deres Herkomst udledes ikke rigtig fra Lud I. 111 sq. Deres Navn fordum og siden I. 112.
Lygier, et Suevisk Folk V. 72.
Lygos, Byzantii ældste Navn I. 291.
Lyksalige, bleve de anseede for, som døde i Strid II. 33. III. 28. Deres Bolig var Gimle III. 8. og Valhala III. 28. Lucani Vidnesbyrd herom III. 72.
Lys af Bark og Næver, brugte Friserne V. 59.
Lystigheder, hos de Nordiske, hvorfor endtes ofte med Drab II. 145.
Lyter, en Afgud III. 224.
Løfter, skeede til Guderne i Nødens Tid III. 334. Hagen Jarls III. 335. 336. Harald Hyldetands III. 336. Gothernes, da de indtoge Rom IV. 329.
Løve, om den har været de Gothiske Kongers Vaaben IV. 351.

M.

Maane, Gudinde Sols Broder III. 27.
Maaneder, hvorledes beregnede og kaldte hos Anglerne V. 29. 30.
Maanen, betegnet under Freyrs Guddom III. 172. 255. Allegorisk Forestilling under Freyrs Svin III. 175. Dens

Nye og Nedie under en Fabel III. 272.
Grønlandsk Mening om den III. 277.
Macedonier, stamme fra Cethim I. 75.
Macrianus, Alemanisk Konge V. 96. Angribes af Keyser Valentiniano I. V. 98. Undgaaer Burgundierne, som vare ophidsede imod ham IV. 544. V. 100.
Macroner, deres Væbning i Xerxis Leyr I. 184. kaldtes siden Sanni I. 201.
Madagascariske Sprog I. Tab. VI.
Madai, Japhets tredie Søn I. 75. Stamfader for Meder og Armenier I. 163. II. 115. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Madsogner, den fornemste af Dværgene III. 238.
Mænd, berømmelige, hvorledes bleve til Guder fordum III. 136 sq.
Mæonier, siden kaldte Lydier I. 112.
Mæotis Søe er ikke meget dyb IV. 120. 151. Hunerne satte over den ibid.
Mæoter, hvilket Folk saa kaldet II. 63. Deres Levemaade ibid.
Mær ɔ: Møe III. 251.
Mæso-Gothiske Sprog, Spoer deraf i andre Dialecter I. Tab. IV. a.
Magi, det andet Slags af Saxonis Hexemestere II. 101. III. 84. Betegner rimelig Aserne uden for Norden II. 101. 110.
Magne, Thors Søn, hans Styrke III. 167.
Magog, Japhets anden Søn I. 75. Scythernes Stamfader I. 75. 147 sq. Betegner Scytherne i Skriften I. 139. Mange Folk udledes uden Grund fra Magog I. 147 sq. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Magt, Guds, betegnet under Thors Navn III. 138.
Magus Jarl, hans Saga III. 24. Udstammer fra Narfi, Odins Søn III. 132.
Majus Maaned, kaldet Trimilchi hos Anglerne V. 29. 30.
Malaberg, Thüringisk Dronning V. 129. 137.
Malabarerne, fra hvem udstammte I. 103 — 105.
Malabariske Sprog, det gamle og nye I. Tab. VI.
Malaiske Sprog, dets Oprindelse og Udbredelse I. 107. Tab. IV.
Mallobaudis, Frankisk Konge V. 99. Lader Macrianum omkomme ibid.
Malorix, Frisisk Anfører V. 52.
Mand, hvorvidt maatte forlade Konen, efter de Burgundiske Love IV. 549.
Manddrab efter Kongens Befaling, blev ustraffet hos Langobarderne IV. 618. Efter Freds-Kys, hvordan anseet IV. 619.
Manddrabere, deres Straf hos Burgundierne IV. 548.

Mand-

Mandkiønnet, dets Caracteer iblant de gamle og nu værende Nordiske Folk II. 145. 146.

Mandsperson under 14 Aar, maae en Pige ikke tage IV. 620.

Mane, Torkild, lader sig bære ud i Søen, da han skulle døe III. 293.

Manegarmur, den Ulv, som opsluger Maanen III. 272.

Mangi ɔ: Syd-China II. 53.

Maniani ɔ: Alemanner IV. 541.

Manimi, hos Tacitum, et Folk IV. 537.

Mannaheim v. Mannheim, hvad derved forstodes II. 105. 319. Navnet paa vor Norden fordum II. 172. Beboet af Mennesker og Riser før Aserne II. 172. Er Plinii Bannomanna II. 173. Kaldes og Vanheim II. 173. Om Navnet kan uddledes fra Taciti Manno ibid. Dets Beliggenhed III. 83. Var Sverriges Navn i den sidste Odins Tid III. 108.

Manno, og hans Kone, Jorden I. 5.

Mannus, det Tydske Folks Stifter ved sine tre Sønner II. 215. III. 247. En Søn af Tuisto eller Mercurio III. 42. Havde Jorden til Moder III. 241. 247.

Mantcheouske Folk, et Hoved-Folk i Tartariet I. 185.

Mantcheouske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Manufacturer, havde Gotherne fordum IV. 153.

Marattiske Sprog I. Tab. V.

Marbendie, en Havmand III. 224 — 226.

Marcianopolis i Moesien IV. 140. Beleyres af Ostrogotha IV. 61. Adskillige Slag ved denne Bye imellem Claudium og Gotherne IV. 83.

Marcomanner, vare i Ariovisti Hær mod Cæsar II. 287. Navnets Oprindelse II. 287. 288. Brugte Bogstaver lige vore Runer II. 288. Have i Bøhmen været mægtige ibid. Regnes til Suever V. 72. Deres Sæde førend de under Maroboduo toge til Bøhmen V. 110.

Mardi, boede ved det sorte Hav I. 184.

Mare, dictum Columnæ Erkulis II. 174. Freti Gaditani II. 174. Lautades II. 174. 175. Orcades ibid. Mades ibid. Thile ibid. Tyrrhenum ibid.

Maren, Spøgelse i Fruentimmer-Skikkelse III. 288. Betænkning over den almindelige Overtroe derved ibid.

Mares, et Slags Folk II. 93. Hvordan bevæbnede i Xerxis Leyr I. 184. Czeremisser kaldte sig Mari II. 91 — 93. og holdes for Herodoti Mares II. 90.

Margyge, Klempinde i Havet, hendes Beskrivelse III. 225.

Mariandyner, Thracisk Folk, nævnes i Xerxis Krigshær I. 291.
Marinus, Hoved for et Parthie af Arianerne IV. 226.
Marius, strider med Cimbrerne II. 300 sq. Aarsag til hans Seyer over dem II. 301. Triumph-Bue og Mønter til Erindring af ham II. 303.
Mark, betyder et jævnt Land II. 182. 287.
Markir, grændser til Vermeland II. 182.
Maroboduus, en Marcomanisk Konge IV. 34. V. 77. Fører Krig med Cheruscerne V. 79.
Marpahis, kaldte Langobarderne en Staldmester IV. 604.
Mars, dyrket i Norden under Odins Navn III. 15. Odin kaldes saaledes af Saxo III. 16. kaldet saa af Romerske Skribentere formedelst Lighed med deres Mars III. 45. 145. hans Egenskaber havde Tyr III. 14.
Marsacii, Folk ved Rhinen V. 51.
Marsch, ɔ: moradsig II. 263.
Marsi, et Tydsk Folk, Navnets Oprindelse II. 263.
Marsigni, et Suevisk Folk V. 72.
Marsiske Munke blant Gotherne IV. 249.
Martis Castrum IV. 162.
Martius, kaldet Rhed-Monath III. 247. V. 29.
Marþaul, Freyas Navn III. 258.
Marus, en Flod IV. 35.
Mas, Arams Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Massageter, deres Sæde I. 194. 212. Udstamme fra Thubal I. 211. II. 120. Holdes af nogle for Scyther I. 212. 213. Deres Skikke og Levemaade I. 212. Ere eet af de ældste Folk ibid. Adskilliges Vidnesbyrd om dem og deres Boepæl I. 213 sq. Om de have været eet med Alaner I. 214. Navnets Oprindelse I. 220.
Massagetiske Sprog, hvilke derfra udledes I. Tab. IV. b.
Mattiaci, et Alemanisk Folk V. 89. 98. Seniores & Juniores V. 101.
Mattiarii hos Romerne IV. 166.
Mattium, dets Beliggenhed V. 99.
Mauringa, rimelig Pomern IV. 502. 562. 573. Andre Meninger IV. 624.
Mauringania, For-Pommern IV. 574.
Mauritanske Sprog I. Tab. V.
Maurungani, siden Albis, Frankernes Sæde II. 231. Er formodentlig Mauringania ibid.
Maurus, Romersk Anfører mod Gotherne IV. 161.
Maximianus, Romersk Keyser IV. 100.
Maximinus, Keyser, hans Herkomst IV. 54.
Maximus, Statholder i Thracien IV. 150.
Maximus, gior sig til Keyser i Gratiani Sted IV. 222. Overvindes af Theodosio IV. 223.

Mederne, fra hvem udstamme I. 163 sq. II. 120. Have og boet i Thracien I. 238. Stamfædre for de Italienske Heneti v. Veneti I. 238. Regnes af nogle til Illyrerne I. 246.

Medien, saa kaldet af Madai I. 75.

Mediolanum, bygt af Insubrierne I. 303. eller Gallierne efter deres Ankomst til Italien II. 245.

Mediomatrici, boede i Bispedømmet Metz I. 305.

Mediske Sprog, hvilke deraf komne I. Tab. IV. a.

Meeneed, for en Falk, eller et Sværd, hvordan anseet hos Langobarderne IV. 619.

Meenedere, deres Sted og Tilstand efter Døden III. 295.

Meigingarder, Thors Bælte III. 149.

Meile, Odins Søn III. 129.

Meinvætur, Spøgelser II. 106.

Meklenborg, kaldet Varnernes Land IV. 425. Om Herulerne der have først boet IV. 425. 449. De ere komne der i tredie Seculo IV. 425 sq. Om deres Fyrster stamme fra Vandalerne IV. 534.

Melanchlæni, deres forskiellige Boepæl I. 154 sq. Ulige Meninger om deres Opholds-Sted sammenlignes I. 155 sq. Adskilliges Beretninger om dem I. 155 — 157. Deres Skik at drikke af Hoved-Pander I. 157. Bleve og kaldte Alaner II. 32. Og siden med andre Navne IV. 322.

Melanthias, Valentis Land-Slot IV. 162.

Melcha, Nachors Hustrue I. 125.

Meler-Søe i Sverige II. 187.

Melindanske Sprog I. Tab. VI.

Menes, første Ægyptiske Konge I. 4.

Mennesker, deres Dannelse tilskrives Odin og hans Brødre III. 11. De to første Mennesker III. 12. Bleve giorte til Guder hos de Nordiske III. 223. 224. Bleve offrede ved Templet paa Mære III. 330.

Menneske-Ædere, beskyldes Cimbrerne uden Grund for at have været II. 310. 311.

Menneske-Kiød, aade Melanchlæni I. 155.

Menneske-Offer, brugelig hos Cimbrerne og Forfædrene II. 309. skeede af Indbyggerne paa Thule til Mars v. Odin III. 31. Af de Tydske til Mercurius III. 42. Af Gallier og Scyther til Teutades III. 45. til Thor III. 140. 146. Af Gallierne til Taramis ibid. Ved Templet paa Mære III. 330. Ved Leire III. 343. Først indført af Frõe ved Upsala III. 335.

Menophilus, Romersk Statholder i Moesien IV. 52.

Mentonomon, dets Beliggenhed efter Bayers Mening II. 162. Bør søges i Preussen

sen II. 163. Betænkning herover ibid. Ordets Etymologie II. 165.

Mercurius, dyrket af de Thraciske Konger I. 240. Med dette Navn kaldes Odin I. 240. III. 3. 15. Er de Germaniers og Thracers antagne Gud I. 241. De Tydskes bør ei ansees som Romernes og Grækernes Mercurius III. 3. 41. De Tydske offrede ham Mennesker III. 42. 45. Taciti Mercurius var Odin V. 83.

Merens, et Folk IV. 114. 115.

Mesech, Japhets siette Søn I. 181. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II. Hans og Thubals Navne sættes sammen ibid. Begges Slægt og Efterkommere I. 181—227. II. 15. Boede i Illyrien og Capadocien I. 182 sq. Betænkning herover I. 183. Folk, som udstamme fra Mesech I. 184 sq. Disse Folk vidtløftigere nævnede I. 186 — 200. see Thubal.

Mesopotamien, først beboet af Aram I. 74.

Mesraim, Chams Søn, overeenstemmende med Menes I. 5. Hans Afkom besat Ægypten I. 71. 131. Grækerne gave Ægypten dette Navn I. 131. Om Menes og Mesraim have været de samme I. 131 sq. Havde sex Sønner I. 132. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Metrodorus, bringer Constantino Foræringer fra Indien IV. 109.

Mexicanske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Midas, Phrygernes Konge, drak Tyre-Blod, for at undgaae Cimmerierne ved en hastig Død I. 335.

Midgard, en Stad, anlagt af Börs Sønner midt paa Jorden III. 10. Betegner Verden III. 248.

Midgards-Ormen, søger Thor at fange III. 151. 152. Er avlet af Loke III. 214. Skal søge op paa Landet ved Verdens Ende III. 312.

Midian, Abrahams Søn I. 127. Var Midianiternes Stamfader ibid.

Midvetrer-Blot, en Fæst III. 369.

Mildhed mod Alemanerne, formanes Clodovæus til IV. 371.

Milyæ, hos Plinium, et gammelt Folk I. 235.

Mimer v. Mimring, Saxonis Fortælling om hans Handel med Horher III. 67. Var Asernes Gidsel til Vanerne III. 106. Odins Troldom med hans Hoved ibid.

Mimes Brønd, der skal Odin ride hen ved Verdens Ende III. 313.

Mimigerneford ɔ: Münster i Tydskland V. 60.

Mingrelien, dets Grændse II. 56. 57.

Mirakler, havde og Hedningene IV. 232. Betænkning over eet hos Zosimus IV. 236.

Mederne, fra hvem udstamme I. 163 sq. II. 120. Have og boet i Thracien I. 238. Stamfædre for de Italienske Heneti v. Veneti I. 238. Regnes af nogle til Illyrerne I. 246.

Medien, saa kaldet af Madai I. 75.

Mediolanum, bygt af Insubrierne I. 303. eller Gallierne efter deres Ankomst til Italien II. 245.

Mediomatrici, boede i Bispedømmet Metz I. 305.

Mediske Sprog, hvilke deraf komne I. Tab. IV. a.

Meeneed, for en Falk, eller et Sværd, hvordan anseet hos Langobarderne IV. 619.

Meenedere, deres Sted og Tilstand efter Døden III. 295.

Meigingarder, Thors Bælte III. 149.

Meile, Odins Søn III. 129.

Meinvætur, Spøgelser II. 106.

Mekkenborg, kaldet Varnernes Land IV. 425. Om Herulerne der have først boet IV. 425. 449. De ere komne der i tredie Sæculo IV. 425 sq. Om deres Fyrster stamme fra Vandalerne IV. 534.

Melanchlæni, deres forskiellige Boepæl I. 154 sq. Ulige Meninger om deres Opholds-Sted sammenlignes I. 155 sq. Adskilliges Beretninger om dem I. 155 — 157. Deres Skik at drikke af Hoved-Pander I. 157. Bleve og kaldte Alaner II. 32. Og siden med andre Navne IV. 322.

Melanthias, Valentis Land-Slot IV. 162.

Melcha, Nachors Hustrue I. 125.

Meler-Søe i Sverige II. 187.

Melindanske Sprog I. Tab. VI.

Menes, første Ægyptiske Konge I. 4.

Mennesker, deres Dannelse tilskrives Odin og hans Brødre III. 11. De to første Mennesker III. 12. Bleve giorte til Guder hos de Nordiske III. 223. 224. Bleve offrede ved Templet paa Møre III. 330.

Menneske-Ædere, beskyldes Cimbrerne uden Grund for at have været II. 310. 311.

Menneske-Kiød, aade Melanchlæni I. 155.

Menneske-Offer, brugelig hos Cimbrerne og Forfædrene II. 309. skeede af Indbyggerne paa Thule til Mars v. Odin III. 31. Af de Tydske til Mercurius III. 42. Af Gallier og Scyther til Teutades III. 45. til Thor III. 140. 146. Af Gallierne til Taramis ibid. Ved Templet paa Møre III. 330. Ved Leire III. 343. Først indført af Frôe ved Upsala III. 335.

Menophilus, Romersk Statholder i Moesien IV. 52.

Mentonomon, dets Beliggenhed efter Bayers Mening II. 162. Var søgt i Preussen

sen II. 163. Betænkning herover ibid. Ordets Etymologie II. 165.

Mercurius, dyrket af de Thraciske Konger I. 240. Med dette Navn kaldes Odin I. 240. III. 3. 15. Er de Germaniers og Thracers antagne Gud I. 241. De Tydskes bør ei ansees som Romernes og Grækernes Mercurius III. 3. 41. De Tydske offrede ham Mennesker III. 42. 45. Taciti Mercurius var Odin V. 83.

Merens, et Folk IV. 114. 115.

Mesech, Japhets sjette Søn I. 181. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II. Hans og Thubals Navne sættes sammen ibid. Begges Slægt og Efterkommere I. 181 — 227. II. 15. Boede i Illyrien og Capadocien I. 182 sq. Betænkning herover I. 183. Folk, som udstamme fra Mesech I. 184 sq. Disse Folk vidtløftigere nævnede I. 186 — 200. see Thubal.

Mesopotamien, først beboet af Aram I. 74.

Mesraim, Chams Søn, overeenstemmende med Menes I. 5. Hans Afkom besat Ægypten I. 71. 131. Grækerne gave Ægypten dette Navn I. 131. Om Menes og Mesraim have været de samme I. 131 sq. Havde sex Sønner I. 132. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Metrodorus, bringer Constantino Foræringer fra Indien IV. 109.

Mexicanske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Midas, Phrygernes Konge, drak Tyre-Blod, for at undgaae Cimmerierne ved en hastig Død I. 335.

Midgard, en Stad, anlagt af Börs Sønner midt paa Jorden III. 10. Betegner Verden III. 248.

Midgards-Ormen, søger Thor at fange III. 151. 152. Er avlet af Loke III. 214. Skal søge op paa Landet ved Verdens Ende III. 312.

Midian, Abrahams Søn I. 127. Var Midianiternes Stamfader ibid.

Midvetrer-Blot, en Fest III. 369.

Mildhed mod Alemanerne, formanes Clodovæus til IV. 371.

Milyæ, hos Plinium, et gammelt Folk I. 235.

Mimer v. Mimring, Saxonis Fortælling om hans Handel med Hother III. 67. Var Asernes Gidsel til Vanerne III. 106. Odins Trolddom med hans Hoved ibid.

Mimes Brønd, der skal Odin ride hen ved Verdens Ende III. 313.

Mimigerneford ɔ: Münster i Tydskland V. 60.

Mingrelien, dets Grændse II. 56. 57.

Mirakler, havde og Hedningerne IV. 232. Betænkning over eet hos Zosimus IV. 236.

Misimiani, stammede fra Alani II. 47. Deres Sæde II. 111.
Misraim, see Mesraïm.
Mistel ɔ: Gal-Eble III. 199. Denne Mening igienkaldes IV. Fort.
Mistelteirn, et Træe i Valhala III. 194. Hvad derved forstaaes III. 199. 200.
Mistel-Tein, et Sværd, saa kaldet III. 200. En Green af Rønn IV. Fort.
Mitohin, nævnet af Saxo III. 70. Betyder den mellemste Odin III. 82. Udgiver sig for Gud i Odins Landsflygtigheds Tid III. 101. Jages paa Flugt af Odin, og dræbes i Fyen ibid. Hans Legemes Kraft efter Døden ibid. Han og Oller giøres urigtig af Saxo til to Personer III. 104.
Miød, var en gangbar Drik i Norden fordum II. 149. Lovedes de Salige i Valhala ibid. Blev drukket af Guderne i Asgaard III. 218. 306. Suttungs Miød III. 239.
Misiner, Thors Hammer III. 149.
Moabiterne, fra hvem udstamme I. 74. 126.
Modares, Romersk Anfører IV. 209. Erholder Seyer over Gother og Barbarer IV. 209.
Mode, Thors Søn III. 167.
Møder, Thors, kaldes Jorden III. 40.
Modgubr, en Jomfrue, som passer paa Giallar-Broe III. 273.
Moduarius, Gothisk Diaconus IV. 249.
Moesi, see Myster.
Moesien, hvilket Land derved forstaaes I. 251. Kaldes og Mysia I. 251. Dens Grændser ibid. Adskilliges Beretninger om dette Land ibid.
Mord, hvorledes anseet efter de Gothiske Love IV. 365. Efter de Angel-Saxiske V. 3. 32. see Drab.
Mordensimnis, et Folk IV. 114. 115.
Mordere, deres Sted efter Døden III. 295.
Mordua, et Landskab IV. 115.
Morduanske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Morgen-Gave, fastsat i de Visigothiske Love IV. 364.
Morgetes, blev siden Oenotriernes Navn I. 271.
Morimarusa, Havet imellem Cimbrerne og Rubeas II. 167. 294.
Moringa, forandres uden Grund til Boringia IV. 562. Ansees af Saxo for Møre i Sverrige IV. 569. see Mauringa.
Mors, med Thye og Vendsyssel, ansees for Ptolemæi Alocia II. 167.
Morten Bisp, aabenbarer sig for Oluf Trygvason III. 347.
Moschi, boede ved den sorte Søe I. 183. Udstamme fra Mesech I. 183. Flere med dem beslægtede Folk I. 183. Hvorledes

lebte bevæbnede i Xerxis Hær ibid. Deres Sæde i Georgien I. 186. 187. Vare deelte i tre Folke-Slag I. 186. Vare i siette Sæculo bekiendte af dette Navn I. 187.
Moser, hans Mening om Saxer V. 7.
Moses, har oprettet Mangelen paa skriftlige Vidnesbyrd I. 1. Af ham faaes de sikkerste gamle Efterretninger I. 7. Hans Døds-Aar I. 77.
Mosynæci v. Mosynes, udstamme fra Mesech I. 187. Nogles Mening om Navnets Oprindelse I. 187 sq. Deres Sæde ibid. Levemaade og Sæder I. 188. 189. Bleve siden befattede under Navn af Colcher I. 189.
Mugilones, hos Strabo, skal rimelig være Burgundiones IV. 535.
Mundilfare, Gudinde Sols Fader III. 271.
Mundus, en Gepider, hans Bedrifter IV. 411. 412.
Mungaler, Hoved-Folk i Tartariet I. 185. Svækkede og næsten ødelagde Alanernes Magt II. 54.
Mungalske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Munin, een af Odins Ravne III. 66. 306.
Munitaurius, Gothisk Konge IV. 330.
Musæus, en Thracer, har formildet Grækernes haarde Sæder I. 229.
Muschan, de Czeremissers Præster II. 93.
Musik, brugt fordum ved Guds-Tienesten III. 336. 339.
Muspel v. Muspelheim, den ildagtige Verden mod Sønden III. 10. Var den sydlige Kant af Ginnungagap III. 235. Af dens Ild bleve Solens Heste III. 271.
Muspels Sønner, skal ride frem ved Verdens Ende III. 312.
Mymer v. Mimer, Viisdoms Brønd III. 66. 67. En Mand af samme Navn III. 67. Uden Tvil Saxonis Mimring ibid.
Mysier, i Lille-Asien I. 249. Fra dem udstamme de Europæiske Mysier I. 250. Kaldes af Romerne Moesi I. 250. Vare et Thracisk Folk ibid. Deres Sæde ibid. Den første og sidste, som nævner dem ibid.
Mysterier, de hellige i Eleusis, ødelegges af Alarico og ophøre IV. 235.
Mythologie, de Nordiskes, Betænkning herover III. 110. 111.
Mønter, med Runer paa opgravne hos os II. 156. 158. Phoenicierne har lært Britannerne og andre at giøre Mønter II. 157. De ældste Nordiske synes rimeligere indførte fra Britannien end ved Odin II. 158. Men have en Phoenicisk eller Grækisk Udspring ibid. De Danske med Runer paa haves fra Svend Estrits

Misimiani, stammede fra Alani II. 47. Deres Sæde II. 111.
Misraim, see Mesraïm.
Mistel ɔ: Gal-Eble III. 199. Denne Mening igienkaldes IV. Fort.
Misteltein, et Træe i Valhala III. 194. Hvad derved forstaaes III. 199. 200.
Mistel-Tein, et Sværd, saa kaldet III. 200. En Green af Rønn IV. Fort.
Mitobin, nævnet af Saxo III. 70. Betyder den mellemste Odin III. 82. Udgiver sig for Gud i Odins Landflygtigheds Tid III. 101. Jages paa Flugt af Odin, og dræbes i Fyen ibid. Hans Legemes Kraft efter Døden ibid. Han og Oller giøres urigtig af Saxo til to Personer III. 104.
Miød, var en gangbar Drik i Norden fordum II. 149. Lovedes de Salige i Valhala ibid. Blev drukket af Guderne i Asgaard III. 218. 306. Suttungs Miød III. 239.
Miølner, Thors Hammer III. 149.
Moabiterne, fra hvem udstamme I. 74. 126.
Modares, Romersk Anfører IV. 209. Erholder Seyer over Gother og Barbarer IV. 209.
Mode, Thors Søn III. 167.
Møder, Thors, kaldes Jorden III. 40.
Modgubr, en Jomfrue, som passer paa Giallar-Broe III. 273.
Moduarius, Gothisk Diaconus IV. 249.
Moesi, see Myster.
Moesien, hvilket Land derved forstaaes I. 251. Kaldes og Mysia I. 251. Dens Grændser ibid. Adskilliges Beretninger om dette Land ibid.
Mord, hvorledes anseet efter de Gothiske Love IV. 365. Efter de Angel-Saxiske V. 3. 32. see Drab.
Mordensimnis, et Folk IV. 114. 115.
Mordere, deres Sted efter Døden III. 295.
Mordua, et Landskab IV. 115.
Morduanske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Morgen-Gave, fastsat i de Visigothiske Love IV. 364.
Morgetes, blev siden Oenotriernes Navn I. 271.
Morimarusa, Havet imellem Cimbrerne og Rubeas II. 167. 294.
Moringa, forandres uden Grund til Boringia IV. 562. Ansees af Saxo for Møre i Sverrige IV. 569. see Mauringa.
Mors, med Thye og Vendsyssel, ansees for Ptolemæi Alocia II. 167.
Morten Bisp, aabenbarer sig for Oluf Trygvason III. 347.
Moschi, boede ved den sorte Søe I. 183. Udstamme fra Mesech I. 183. Flere med dem beslægtede Folk I. 183. Hvorledes

lebus bevæbnede i Xerxis Hær ibid. Deres Sæde i Georgien I. 186. 187. Vare deelte i tre Folke-Slag I. 186. Vare i sierte Sæculo bekiendte af dette Navn I. 187.

Moser, hans Mening om Saxer V. 7.

Moses, har oprettet Mangelen paa kristelige Vidnesbyrd I. 1. Af ham faaes de sikkerste gamle Efterretninger I. 7. Hans Døds-Aar I. 77.

Mosynæci v. Mosynes, udstamme fra Mesech I. 187. Nogles Mening om Navnets Oprindelse I. 187 sq. Deres Sæde ibid. Levemaade og Sæder I. 188. 189. Bleve siden befattede under Navn af Colcher I. 189.

Mugilones, hos Strabo, skal rimelig være Burgundiones IV. 535.

Mundilfare, Gudinde Sols Fader III. 271.

Mundus, en Gepider, hans Bedrifter IV. 411. 412.

Mungaler, Hoved-Folk i Tartariet I. 185. Svækkede og næsten ødelagde Alanernes Magt II. 54.

Mungalske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Munin, een af Odins Ravne III. 66. 306.

Munitaurius, Gothisk Konge IV. 330.

Musæus, en Thracer, har formildet Grækernes haarde Sæder I. 229.

Muschan, de Czeremissers Præster II. 93.

Musik, brugt fordum ved Guds-Tienesten III. 336. 339.

Muspel v. Muspelheim, den ildagtige Verden mod Sønden III. 10. Var den sydlige Kant af Ginnungagap III. 235. Af dens Ild bleve Solens Heste III. 271.

Muspels Sønner, skal ride frem ved Verdens Ende III. 312.

Mymer v. Mimer, Viisdoms Brønd III. 66. 67. En Mand af samme Navn III. 67. Uden Tvil Saxonis Mimring ibid.

Mysier, i Lille-Asien I. 249. Fra dem udstamme de Europæiske Mysier I. 250. Kaldes af Romerne Moesi I. 250. Vare et Thracisk Folk ibid. Deres Sæde ibid. Den første og sidste, som nævner dem ibid.

Mysterier, de hellige i Eleusis, ødelegges af Alarico og ophøre IV. 235.

Mythologie, de Nordiskes, Betænkning herover III. 110. 111.

Mønter, med Runer paa opgravne hos os II. 156. 158. Phoenicierne har lært Britannerne og andre at giøre Mønter II. 157. De ældste Nordiske synes rimeligere indførte fra Britannien end ved Odin II. 158. Men have en Phoenicisk eller Grækisk Udspring ibid. De Danske med Runer paa haves fra Svend Estrits

Estrits Tid III. 121. Adskillige opgravne af Jorden i disse Lande III. 126 — 128. Hvorvidt Mønter fordum ere slagne her ibid. Nogle, kaldede Patellæ Iridis III. 128. Hvorfor Romerske i sær opgraves paa Gulland IV. 26. Inscriptioner paa nogle Decii og Philippi Mønter IV. 69. Galli og Æmiliani IV. 72. Gallieni IV. 82. Claudii i Anledning af den Gothiske Seyer IV. 88. Taciti IV. 96. Probi IV. 97. Constantini Magni IV. 103. 104. 110. En Ore paa nogle Marii Mønter III. 324. De Gothiske Kongers i Spanien IV. 193. En Guld-Mønt af Julius Nepos fundet ved Randers IV. 340. En Sølv-Mønt anført af Capello IV. 396. Romerske af Guld findes paa Bornholm IV. 551. Nogle af Kobber og Guld i fierde Sæculo angaaende den Alemaniske Krig V. 92.

Møre, ved Templet der, offredes Mennesker III. 330.

Møre v. Mør, bemærket Hav II. 187. Nævnes af Saxo II. 188.

Mørke, ved Solens Fraværelse, i fyrgetyve Dage III. 369.

N.

Naal, Lokes Moder III. 214.

Nabis v. Nab-Flod V. 130.

Nachor, Serugs Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Nachor, Thara Søn, den 9de fra Sem I. 125. Hans tolv Børn og Slægt I. 125. I. Tab. II. Udbredede sig ved Mesopotamia ibid.

Nægle, de Dødes, hvorfor her beskiæres III. 312.

Næt, hvormed Ægers Hustrue fanget Mænd paa Havet III. 219.

Naglfare, et Skib III. 236. Er giort af de døde Menneskers Nægle III. 312.

Nana, i de Gothiske Lege i Constantinopel IV. 316. Dets Bemærkelse IV. 318.

Nanna, Balders Hustrue III. 195. 202. 268.

Naphtuhim, Mizraims Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Narfi v. Nari, urigtig angivet for Odins Søn III. 132. Er Lokes Søn III. 214. Med hans Tarme bindes Loke III. 215. Hans Syster kaldes Hæl III. 274.

Narisci, et Suevisk Folk V. 72. 77. Deres Boelig V. 121.

Narses, kalder Langobarderne ind til Italien IV. 603 sq. 608.

Nastrond, de Ondes Pinested efter Valhallas Undergang III. 64. 313. Dets Beskrivelse III. 295.

Natten, betegnet ved den Guddom Hödur III. 213.

Natu-

Naturen, anseet for at have en skabende Kraft III. 9. 10. 148. At være Gud III. 27.

Naubarum, en Bye IV. 117.

Naunobatus, Herulernes Anfører IV. 429.

Navego, et Folk IV. 117.

Navn, blev i Hedenskabet givet ved Daab III. 367 — 369.

Navne, Navn, almindelige for et heelt Folk ere seent opkomne I. 65. Blant hvilke Folk de særdeles Navne har Sted I. 65 sq. II 139. Navne paa Floder, Søer rc. vare i Begyndelsen appellativa I. 82. 148. Navnenes Lighed hos adskillige Folk bevise ey deres fælleds Herkomst I. 83. 98. Navne af adskillige Folk i Europa, som nu ere udslettede og ukiendte I. 42. Smaae Folkes ere tagne af adskillige Omstændigheder I. 304. Navnet, hvormed de Folk øster for Østersøen bleve kaldte II. 10. Navne, som fordum gaves langt fraliggende Folk, vare almindelige II. 25. Af de gamle Navne hos Grædske og Romerske Skribentere bevises kuns, eet Slags Folk fordum at have beboet Norden II. 165 sq. Ældste Navne paa Jorden selv og paa Landskaber og Steder i Norden II. 161 — 195. Paa Landskaber og Byer i Sverrige II. 178. Paa Landskaber og Byer i Norge II. 187. Paa Landskaber og Byer i Danmark II. 191. Enkelte Stammer og Folk fik med Tiden særdeles Navne II. 205. Det Cimbriske, det første særdeles Navn for et enkelt Folk i Norden II. 205. Det Danske yngre end den Cimbriske Udvandring II. 205. Det Gothiske strakte sig vidt I. 355. II. 203. 217. Bleve ofte givne Folk efter visse Slags Vaaben II. 222. Naar det Tydske er bleven almindeligt II. 251. Teutoniske Navne i Westphalen og Mecklenborg II. 259. Det Galliske blev strakt vidt II. 302. Det Norske og Svenske opkommet siden den senere Odin II. 317. Landskabers Navne i de Nordiske Lande ere fra uminddelige Tider II. 318. Odins mange Navne III. 13 — 24. Opdigtede Navne, hvorfor saa meget brugte fordum III. 17. Kongers Navne efter Landets Guder III. 70. Freyrs Navne III. 175. Det Scythiske vedvarede i ottende Seculo IV. 312. Det Gothiske Navns Bemærkelse IV. 329. Hvorfor Gotherne har faaet saa mange Navne IV. 340. Oprindelsen til det Galliske og Celtiske IV. 352. Gepidernes forskiellige Navne IV. 405. Deres Navns Oprindelse IV. 421.

Nebri, Hunnernes forrige Navn IV. 171.

Neckar-Flod, hvorfor kaldet den barbariske V. 93.

Neder-

Nederlag, Romernes, under Valente af Gotherne IV. 163 — 167. Beretninger derom af da levende Folk IV. 167 — 172. Af andre nye Skribentere IV. 172 — 177. Spaadom angaaende dette IV. 173.
Nedgravne Skatte, troede man at eye i Valhala III. 108. 127.
Neffur, Odins Søn 129.
Nemetes, Belgisk Folk i Speir ved Rhinen I. 305. Vare i Ariovisti Hær mod Cæsar II. 287.
Nentidara, en Stad i Dacien IV. 276.
Nephtuim, Misraims fierde Søn, hans Afkom I. 133. Skribenternes Mening om ham ibid.
Nerigon, hos Plinium, er Norge II. 165.
Nerike i Sverrige, Navnets Oprindelse II. 181.
Nervii, Belgisk Folk i Hennegau I. 306.
Nestor, ældste Russiske Historieskriver III. 96.
Netad, en Flod IV. 276.
Neuri, boede ved Budinerne II. 37.
Neusidler Søe, fordum Pelsabis IV. 277.
Neustria i Italien IV. 620. 621.
Nibelungernes Sang IV. 398.
Nice, en Bye IV. 162. 163.
Nicetas, omkommes for Religionen IV. 186.
Nicjtius, Bisskop i Trier, hans Brev til den Langobardiske Dronning IV. 601.
Nibuhr, har bestemt Babels Beliggenhed I. 18.
Niellus, Irsk Konge V. 27.
Niflheim, de ulykkalige Siæles Bolig III. 8. 64. Blev giort længe før Jorden III. 9. Var den nordlige Deel af Ginnungagap III. 235. Derhen førede Forskyttelse fra Hell III. 290.
Nimrod, Chus Søn, en Krigsmand og Jæger I. 43. Bygde Babel og Ninive I. 73. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. 109. cfr. Tab. II. Er den samme som Ninus ibid. Har og været Babyloniernes Belus ibid. Hans Residence I. 110. Stæder, hvis Stiftelse ham tillægges I. 110.
Ninive, bygt af Nimrod I. 73. Var ikke i Anseelse i Mosis Tid I. 110. Josephi Mening om dens Bygning ibid. Skrifter, hvor den nævnes I. 111.
Ninus, den samme som Nimrod I. 109.
Niord, Nordisk Konge i Odins Tid II. 60. kom ind med Odin II. 63. Stamfader for de Svenske, og siden de Norske Konger II. 63. Fik af Odin Noatun til Bolig III. 106. Dyrket af de Nordiske som en Guddom III. 190 — 193. Hans Slægt og Afkom III. 190. Blev de Svenskes Dect efter Odin III. 191. Raadde for Vinden III. 191. Har flere Navne ibid. Er dyrket af adskillige Folk ibid. Lokes Beskrivelse til

til ham III. 192. Forhaanes af Jøtterne III. 193. Hvorledes ægtede Skade III. 264.
Niorve, Odins Søn III. 132.
Nithersøen i Norge, Navnets Bemærkelse II. 187.
Noaalde-Konst, ɔ: Hexe-Konst III. 239.
Noaaider, Spaaemænd hos Lapperne III. 139.
Noah, hvorhen begivet sig efter Syndfloden I. 12. 47. Hans tre Sønners Afkom havde ikke lige Kundskab I. 27. Hans ældste Søn var Japhet I. 54. Hans Sønners Alder og Fødsels-Aar ibid. Af dem er den ganske Verden forplantet I. 71 —— 76. II. 114. Uvist hvor han og hans Sønner vare efter Forvirringen I. 101. Hvilke Folk udstamme fra hans Sønner II. 112 —— 124. De Nordiskes Guder betegnede hans tre Sønner III. 137.
Noatun, Niords Boelig III. 106. Dets Beliggenhed III. 190.
Nocbac, en Frisisk Bye V. 62.
Nochen v. Nichen, Havets Gud hos de Nordiske III. 15. 222.
Nogaiske Tatarer II. 48.
Nogas, Mungalisk Konge II. 55. 56. Overvinder Alaner og andre Folk II. 55. 56. IV. 320.
Nolæ, hos Saxo, hvad bemærker III. 336.
Nomader, eller omvankende Folk, hvilke de vare I. 226.
Nor, Konge i Jotland, Stamfader for de smaae Norske Konger II. 16. Fører Krig med Laplænderne II. 16.
Nora, en Bye i Sardinien, Navnets Oprindelse I. 288.
Norax, Fører en Iberisk Colonie til Sardinien I. 288.
Nordalbinger, hvilke II. 264.
Nord-Hav, forhen kaldet Mare Amalchium og Cronium II. 166. 294.
Nord-Thüringen, dets Strækning V. 127. 132.
Norden, hvad derved forstaaes II. 1. Dens ældste Indbyggere efter Torfæi Mening II. 2. Efter Leibnitz Mening II. 3. Har haft Indvaanere fire hundrede Aar for Christi Fødsel II. 4. 130. 128. 147 —— 155. Kiendetegn, at den fra ælgammel Tid har været beboet II. 6. Le-Gendres Mening om Nordens Beboelse II. 6. Wildes Mening ibid. Borlases II. 7. Dens ældste Indvaanere ansees for bare Kiemper II. 104. Naar bleven bebygget II. 125 —— 134. Sheringhams og Rudbeks Mening om dens Beboelse II. 128. Giendreven af Holberg, Torfæo og andre II. 129. Har faaet sine Indvaanere til Lands II. 130. Levemaaden og Tilstanden der i de ældste Tider

der II. 135 — 158. Skal efter Dalins Mening have været en Samling af Øer II. 137. Kaldes og Nordur og Halfur-Heimsins II. 173. Dens Indvaanere før Odins Ankomst og før Christum II. 315. Tildragelser der før Odin II. 319.

Nordiske Folk, udstamme fra Gomer, Japhets Søn I. 327. II. 116 — 124. Kan ikke være Celter I. 327. 328. II. 196. Vare eet Folk af Begyndelsen med de Tydske I. 329. II. 23. 214 sq. Men paa deres Vandring adskiltes ved Østersøen I. 329. II. 22. 23. 130. Kan udledes af Cimmerierne I. 340. Uvist, fra hvilken af Gomers Sønner de ved Cimmerierne udstamme I. 348. II. 122. Hvad der forstaaes ved Norden II. 1. Ere aldeeles forskiellige fra Finner II. 2. Ere komne ind i Norden enten igiennem Finland eller Holsteen II. 3. Ere ikke komne hid til Skibs II. 3. Synes at være komne ind fra Tydskland II. 3. Leibnitz Mening at de Tydske have besat vor Norden II. 4. Modsiges ibid. Nogle udleder dem fra Irland II. 7. Have fordum været Nordens eneste og ældste Indbyggere II. 9. Boede i Finland i første Seculo II. 16. 17. Uvist, naar de forlod det II. 17. Kom over Alands-Havet, og ikke oven omkring Sinus Botnicus, ind i Sverrig, Norge ꝛc. II. 18. 131. Opholdt sig siden paa de søndre Strækninger i Sverrige og ved Strandkanten II. 18. 19. Adskillige Meninger om deres videre Udbredelse II. 19. 20. Ere af samme Herkomst med Alaner II. 33. Naturlige Kiendetegn paa de gamle Nordiske II. 34. Udledes urigtig af nogle Skribentere fra Trojanerne II. 70. 71. Deres Herkomst fra Alanerne, efter Becani Mening II. 80. Deres Oprindelse fra Caucaso II. 84. Igiennem hvilken Vey de ere komne til Norden II. 21 — 84. Stemme i Sæderne overeens med adskillige Tatarer II. 96 sq. Ere bekiendte af deres røde Haar og blaae Øyne II. 96. 122. Ere ikke Græker, som stamme fra Javan II. 117. Ikke Thracer, der stamme fra Thiras II. 118. Ikke Scyther, Sarmater eller Slaver, der stamme fra Magog II. 119. Ikke Meder og Armenier af Madai II. 120. Ikke Issedoner, Finner og Huner fra Mesech ibid. Ikke Massageter og Tatarer fra Thubal ibid. Stamme altsaa fra Gomer II. 121 sq. Kan ikke stamme fra Magog, som nogle mene II. 119. En forhen antagen Mening, om deres Herkomst fra Thubal, frafaldes II. 121. Folk paa Caucaso beslægtede med dem II. 122. Udledes af Dankvert fra Ascenas

nas II. 124. Naar rimelig være komne til den yderste Spidse af Skaane II. 131. Vare fordum meget grumme og haardføre II. 144. Tilbøyelige til Drik, Slagsmaal etc. II. 145 — 147. Mandkiønnets og Fruentimrets Caracteer hos dem II. 146. Deres Egenskaber, Dyder og Laster fordum II. 312 sq. De som i Tydskland dyrkede Odin og Thor, kan ikke alle kaldes Nordiske Folk III. 41. Have ikke dyrket de Romerske Guder III. 42. Deres Caracteer IV. 219.

Nordiske Sprog, kommen af det gamle Phrygiske I. Tab. IV. a.

Nordland, i Sverrige, naar først saa kaldet II. 184. Blev ikke strax beboet af vore Forfædre II. 184. Siden kaldet Helsingeland og Jemteland II. 184.

Nordmør, Navnets Oprindelse II. 187.

Norder Halfur, Heimsins, Verdens nordlige Kant II. 173.

Noreya, hvorved Cimbrerne holdt et Slag med Carbo II. 291. 294.

Norge v. Norrige, naar de Nordiske Folk igiennem Sverrige kan have udbredt sig derhen II. 131. Kaldes af Plinio Nerigon II. 165.

Norici, et Thracisk Folk I. 263. Allerførst nævnede af Cæsar ibid. Vare til for Christi Fødsel I. 264. Deres Sæde ved Alperne I. 264. Kaldte en Mand paa deres Sprog Ber v. Berun I. 265.

Noricum, beboet af Norici I. 264. Dets Grændser bestemte af Ptolemæo I. 265. IV. 479. Cimbrerne drage igiennem deres Land I. 264. Bekiendt af sit Guld og Jern I. 264.

Normanner, hvem derved forstodes II. 288.

Nornir, ɔ: Aanderne v. Genii hos de Nordiske III. 226. 280 — 283. Vare tre Slags III. 227. Bestyrede Menneskets Levetid III. 280. Vare tre i Tallet ibid. Andre Norner, gode og onde III. 281. Spaae-Qvinder af dette Navn III. 283.

Norsaver ɔ: Nord-Suaver V. 86. 87.

Norske Folk, hvorledes kaldede af Irrerne II. 194. Deres fornemste Gud var Thor III. 65. 66. 161. Kaldtes fordum Gauter IV. 18.

Nortmannernes Land ɔ: Dania II. 231.

November, kaldet Blot-Monath hos Anglerne V. 29. 30.

Novidunum, en Bye i Scythien IV. 140.

Novogrod, hørte til det Holmgardske III. 61.

Nuithones, hos Tacitum, Betænkning over dette Folk II. 262. IV. 32. Ere ikke Gother, men Teutoner IV. 347. Regnes til Sueverne V. 72.

Numatiner, de navnkundigste af Pelenbones I. 312.

Nutilo, vil omkomme sin syge Dreng V. 132.

Ny og Nedie, betegnet under en Fabel III. 272.

Nydhoggur, gnaver paa Aske=Træet ved Niflheim III. 306.

Nøgne, gik Herulerne i Strid IV. 435. 442.

O.

Oannes, et Monstrum, fremkommen ved en Vandflod I. 9.

Obal, Jectans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Obser, v. Georgier, undertvinges af Tartarer II. 79.

Obii, Betænkning over dette Folk IV. 427. 428. gaae med Langobarderne over Ister, men drives tilbage IV. 575.

Ochon, Herulisk Konge, hans Død IV. 441.

October, kaldet Wyntyr-Fyllith hos Angelerne V. 29. 30.

Odains Ager, de Lyksaliges Bolig III. 303. Kaldes og Udains Akkur III. 303.

Ode, bemærker en Fader III. 5.

Oden, et endnu bekiendt Navn blant Dagestanerne II. 87. Er nu omstunder et Navn paa Fanden III. 28. Var Saxernes Konge i Slesvig III. 112.

Odenpoa, i Estland III. 94.

Odensee, kaldet af Snorro Odinsey II. 195. Har Navn af Odin III. 50. Eller af Mitodin, som der blev ihielslagen III. 85.

Odensholm, en Øe i den Finske Bugt III. 94.

Odensvi=Sogn, i Sverrige, kaldet efter Odin III. 52.

Odern, kaldet Viadrus v. Svevus IV. 536.

Odilbaldus, naar regieret III. 201.

Odin, III. 1 — 134. Broder til Vile og Ve I. 5. III. 10. Hans Herkomst fra de Lande ved det sorte Hav I. 348. II. 83. 316. Kom fra Tanais II. 58. Hvorvidt kan udledes fra Budini II. 35. føres urigtig fra Grækerland III. 33. Havde Aser i Følge med sig II. 59. Hvad Vey de toge II. 59. Hans Lærdom om Døden II. 37. 136. Var Høvding i Asgaard II. 59. 60. Flydde for Romerne nord efter II. 59. Af hvad Grunde han kan giøres jævnaldrende med Pompejo II. 60. 61. Det Folk som fulgte ham, var eet med Aser og vore Nordiske II. 74. 83. 316 sq. Ved hvilket Konstgreb han tilvendede sig Eenevolds Magten II. 147. Tillægges at have haft sine egne Mønter II. 157. Et Beviis, at han ikke indførte, men fandt, Mønte-Konsten for sig i Sverrig II. 157. Hvad Tid indkommen i Norden II. 219. Levede før Christi Fødsel

kel II. 274. Betragtet som en Gud III. 1 — 68. Tilstaaes af de fleste at være dyrket som Gud III. 1. Navnets Oprindelse III. 2 — 7. Navnet udleder nogle af Udainsakur III. 2. Af Aude III. 2. Af Guodan III. 3. Af Vonsda III. 3. Af Vode, Vaade, Fare III. 28. Af Ath, en Aand III. 5. Udtales paa adskillige Maader III. 3. 6. Uvist, hvad Navn han først havde III. 3. 4. 7. Bemærker paa Russisk Leri III. 4. Kan og bemærke Fader III. 5. Forklares som en Megler III. 6. Hvilken den rimeligste Bemærkelse III. 7. Er endnu et vigtigt Navn hos Dagestanerne II. 89. Kaldes Crodo III. 5. Alfadur III. 8. 9. Sigge II. 180. Faaer med sine Brødre i Gylfes Syn tre Navne III. 10. Kaldes Tyrkernes Konge II. 60. Den seenere Odin og hans Selskab kaldes Magi eller Hexemestere, af Saxo II. 101. Kaldes Ufreds-Stifter, Morder, en ond Aand, den fule og utroe Ødeleggelsens Søn, den vrede Odin III. 27. Slem Trold og Spøgelse III. 28. Verdens vældige Fader III. 49. Den ganske Verdens vældige Helt III. 52. Tillige med de andre Guder, As, Aser III. 36. Som de og kaldtes ved Tanais III. 36. Hans mange andre Navne III. 13 — 24. 44. Hvoraf faaer han mange Navne III. 17. Blev anseet for den øverste af Under-Guderne III. 9. For et ond Væsen og en ond Aand III. 9. 27. Aarsagen dertil III. 64. 74. For Solen III. 9. 24 — 27. Og denne dyrket under hans Navn II. 145. Tillægges kuns eet Øye, som Verdens Øye eller Solen III. 25. Ansees for Dellingur i Edda III. 26. Henføres af mange til de fleste Græske og Romerske Guder III. 4 — 6. Blev anseet for Mars III. 14. 15. 28 — 31. Kan og have indført den Lærdom om Odin, Krigens Gud III. 29. Dog faldt ikke Krigen altid ud efter Odins Villie III. 31. Han raadde for de afdødes Siæle III. 30. 31. Holdes for Pluto III. 32. Aarsagen dertil III. 32. Ansees for Jupiter III. 33. for Saturnus III. 15. Af de fleste for Mercurius I. 240. III. 15. 33. Saxonis og andres Grunde her imod III. 34. Hvorfor anseet for Jupiter, Mars &c. III. 63. 64. Er rimelig betegnet under det Navn Theuth III. 40 sq. Hvorfor han og Theut bør ansees for een Guddom III. 45. 46. Er den samme, som de Tydskes Tuisto eller Mercurius III. 423. Som Saxernes Irmin III. 46. Unddrog Harald Hyldetand sin Hielp i Krigen mod Sigurd III. 49. Digtede, at han kunde skabe

 III.

III. 10. 11. Blev efter Saxonis Vidnesbyrd anseet for en Gud i hele Europa III. 48. Dyrket af adskillige Folk I. 60. Som anføres Niten i Tallet III. 48 — 63. Vidnesbyrd, at han er dyrket af Danske III 48 — 50. Danske Landskaber opnævnede efter Odin III. 50. Blev dyrket af de Svenske III. 50 — 52. Hans fornemste Tempel i Upsala III. 50. Hans Billede i det Tempel III. 30. Blev dyrket af de Norske III. 52 — 54. Blev af Alfrek giort til Jarl III. 52. Blev dyrket af de Svenske Gother III. 54. Af Islænderne III. 54. Af Saxerne II. 217. 219. 274. III. 54. 55. Deres Odin var forskiellig fra Vodan III. 55. Af Angel-Saxerne i Britannien indtil syvende Sæculum III. 55. Af Vandaler og Langobarder III. 56 — 58. Af Svever III. 58. 59. Af Friser III. 59. De Tydske Gother III. 59. 60. Thüringer III. 60. Lenticier III. 60. 61. Biarmer III. 61. Russer af Holmgaard III. 61. Circasser III. 62. Alaner og Asier III. 62. Et Slags Huner III. 62. Er ikke dyrket af Scoterne III. 63. Den sidste Odin fandt Odins Guds-Dyrkelse for sig i Norden III. 63. Bragte den til den Cimbriske Halvøe II. 220. Tilegnede sig Præstedømme og Religionens Herredømme III. 63. Tiltog sig den forrige Odins guddommelige Dyrkelse III. 63. Tillagdes af de gamle to Ulve og tvende Ravne III. 66. Hans Hest Sleipner III. 66. Betragtet som Menneske III. 69 — 78. Har virkelig været til III. 69 — 78. nægtes af nogle at have været til som Menneske III. 1. Hvorfor det nægtes III. 69. Efter Slægt-Registerne ere den Nordiske og Angel-Saxiske forskiællige Odiner III. 71. Hans Ankomst fra andre Lande bevises af det, at han drak Viin III. 72 sq. Hvilke Folk han og vore Forfædre havde med at bestille III. 73. 74. Kaldes i Edda Priamus II. 69. Men anfees urigtig derfor III. 79. Af andre anseet for Ulysses eller Antenor III. 80. Af Saxo antages tre Odiner III. 70. Af Snorro een Odin IV. 7. Den ældste Odin, hans Boepæl uden for Norden III. 80 — 82. Levede længe for Christi Fødsel II. 274. III. 57. Var Börs Søn I. 5. III. 9. 81. Hans Beskrivelse III. 81 sq. Herkomst og Oprindelse III. 10. Den mellemste Odin, hans Boepæl og Beskrivelse III. 82 — 84. Synes at være anseet for den øverste Guddom, Solen rc. III. 29. 30 sq. Som ikke med Grund kan siges om Thor III. 30. Hans Levetid IV. 16. Den sidste Odin

III. 84. Har ikke med Krig tranget sig frem i Norden II. 103. 316. III. 29. Hans Boepæl III. 84. 92 — 100. Levetid og Bedrifter III. 85 — 87. Har været et Menneske, som er uvist om den første II. 304. Gamle Skribenteres Beretninger om hans Levetid III. 87 — 90. En Blanding i Saxonis Efterretning herom III. 87. 88. Nyere Skribenteres Beretning om hans Levetid III. 90 — 92. Aarsagen til hans Ankomst i Norden III. 91. Menes at være kommen til Skibs fra Duna III. 105. Hans Herkomst III. 92 — 100. Om han udstammer fra Vandaler III. 97. Et Beviis, at han har været i Rusland og deromkring III. 93. 94. Kaldes Konge af Suithiod III. 94. Har formodentlig været i det Landskab Gottland III. 96. Bedrifter i og uden for Norden III. 85 — 87. 100 — 112. Begiver sig i Landsflygtighed og kommer tilbage III. 101. Hans Forhold ved Hiemkomsten III. 101. Videnskab i Krigs-Konsten III. 102 — 104 sq. Færdighed i at skyde III. 102. Kierligheds Handel med Rinda III. 101. 102. Avler Böe med hende III. 102. Kommer derover i Landsflygtighed III. 103. Saxo tillægger ham vrangelig en dobbelt Landsflygtighed III. 104. Hans Brødre tilegne sig Riget i hans Fraværelse III. 106. Hans Beskrivelse III. 107. Konster III. 107. 108. Forvandlinger III. 107. Anordninger III. 108. Død og Baal III. 108. 109. Caracteer III. 109. gav sig ikke ud for den Guddom Odin, men hans Præst III. 110. Bedrifter efter de nyeres Meninger III. 111. 112. Hans Begravelse i Smaaland III. 111. Har havt ti Sønner III. 94. Den Saxiske Odin III. 112 — 115. Forskiællig fra den Nordiske III. 71. 112. Levede tre hundrede Aar efter Christi Fødsel II. 274. Er maaskee kommet fra Norden II. 274. Hvorfor kaldet Angul III. 114. Hans Søn fører Krig med Hother III. 88. 114. Regierte ikke over alle Saxerne III. 114. Den Nordiske Odin var Poët III. 116. Lærte den Konst af den Jotun Suttung III. 117. Om han har indført Poesie i Danmark III. 116. 119. Førte Bogstavers Brug ind i Norden III. 120 — 123. Hans Sæder III. 123 — 125. Mange Aabenbarelser under forskiællige Navne III. 124. 125. Gavmildhed og Gavmildhed III. 125. Var en listig og stor Statsmand III. 125. Hans Hustruer og Børn III. 129 — 134. 202. 203. Hvorfor ham tillægges saa mange III. 128. Ulige Beretninger om hans Sønners Tal III. 94. 132 sq. Hans Samtale

tale med Loke III. 133 sq. Med Frigge III. 253. Bliver ilde modtaget af Geirraud III. 253. 254. Almindelige Betragtninger over Odin og hans Dyrkelse III. 290 sq. Skal sluges af Ulven ved Verdens Ende III. 313. Den sidste Odin har med sine Gother beboet og opkaldet Øen Gulland IV. 23.

Odisci, var det Land Colchis fordum II. 61.

Odoacer, giør Indfald i Italien IV. 433. Hvorfor kaldet Turcilingernes Konge IV. 467. 480. Er ikke kommen som Konge til Italien ibid. Kaldes Gothernes Konge IV. 467. giennem hvilken Vey han kom til Italien IV. 468. Efterretninger samlede om ham IV. 470. Fanger Rugiernes Konge og ødelægger Riget IV. 476 —— 478. Kaldes siden Rugiernes Konge IV. 480.

Odomanti, boede ved Bierget Pangæo I. 256.

Odothæus, de Gothuners Konge IV. 220.

Odur, Freyas Mand III. 258.

Odurs-Møe ɔ: Freya III. 262.

Oenotria, dets Strækning i Italien I. 272.

Oenotrici, hvoraf saa kaldede I. 271. Fik siden andre Navne I. 271 sq. Kom til Skibs til Europa fra Grækenland I. 272. Blive kaldte Itali af Italo I. 273.

Oenotrius, et Folkes Stifter I. 271. Nedsat sig paa Vest-Siden i Italien I. 271. sq.

Oervandel, bæres af Thor ud af Jotunheim III. 151.

Oervandelstaa, en Stierne III. 151.

Oestrymniske Øer, de Sorlingske ved Britannien I. 325. Fordum kaldte Cassiteriske ibid.

Ofreskr ɔ: fremsynet III. 362.

Offer, af Mennesker, brugeligt hos Massageterne I. 214. Hos Celterne I. 300. Hos Tauri, som offrede alle Grækerne, som kom til dem I. 345. Hos Forfædrene i tiende Sæculo II. 309. Hos de Tydske til Mercurius III. 42. V. 36. Hos Scyther og Gallier til Teutades III. 45. Af Mennesker og Dyr ved en Fæst hver niende Aar III. 342. hvert niende Aar ved Leire III. 343. Hvorfor dette kom i Brug hos Forfædrene II. 144. Af Fanger, tagne i Krig III. 19. Af Børn til Odin III. 24. Fra Hagen Jarl til Torgerdur. af hans Søn Erling III. 279. 334. Af to Sønner fra Hagen Jarl III. 336. Af hvide Heste hos Tschuwascerne II. 94. Af en død Hest til Kota hos Lapperne III. 276. Af en Galt til Freya for et got Aar III. 259. Af en Tønde

Øl

Øll til Vodan hos Sueverne III. 58. Af første Grøde til Thor hos Tschuwascherne III. 166. Af sorte Dyr til Freyr III. 175. 335. Til Odin for Hævn III. 134. Til Thor imod Pest og Hunger III. 155. Til Freyr for Giftermaal III. 178. Til Afdøde Konger III. 223 sq. Til Alferne III. 228. Til hver Gud i sær, indført af Mitodin III. 335. Til en Fors eller et Vandfald III. 373. Til en Steen III. 374. Til en Koe, brugeligt i Norge og Sverrige III. 324. 325. Til Diævelen, straffet efter Angel-Saxiske Love V. 32. 33. Fra Horre for hans Datter Goe III. 278. For Fred og Seyer i Goe-Maaned III. 278. For dyr Tid hos de Svenske III. 336. For at leve længe III. 336. 341. Kunde forrettes af enhver fornemme Mand III. 349. Indstiftede Odin til forskiellige Aarets Tider III. 108. Hvilke Tider paa Aaret de fornemste Offere skede III. 371.

Offer-Bisp, den fornemste Geistlige fordum III. 349.

Offer-Giæstebuder, deres Høytidelighed III. 338. 339.

Offer-Præst, ypperste, var den sidste Odin i Sverrige III. 85. Offer-Præster i Asgaard III. 336.

Offer-Stæder, vare først paa aaben Mark og i Lunde III. 326. 327. Findes endnu mange af i Norden III. 326. Vare siden paa indelukte Stæder og i Templer III. 327 — 334. Ved Tanais i Asgaard III. 336.

Offringer, til Guderne, skede fordum ved Viborg II. 209. Skede af Cimbrerne paa en græsselig Maade II. 309. 310. Beskrivelse over de Nordiskes Offringer III. 334 — 347.

Oghul v. Oghgul, en Øe V. 14.

Ogygia, hos Plutarchus, er Irland I. 326.

Ogygis Vandflod, naar indfaldt II. 127.

Okolni, et Sted i Gimle III. 314.

Olanna, et Alanisk Land II. 78.

Oldner, Odins Søn III. 131.

Olennius, sættes af Romerne over de Friser V. 52.

Oller, Thors Sted-Søn III. 85. Blandes med Mitodin hos Saxo III. 82. 104. Bortjages, som en Bedrager, af Odin og omkommes III. 85. 104. Gisres af Guderne til Konge i Odins Landflygtighed III. 103. Hans Hexe-Konst i Sverrige III. 104. see Uller.

Olt-Saxen, er Holsteen II. 279. V. 38.

Oluf Trygvason, regierede fem Aar i Norge III. 93.

Omgang, var fordum imellem langt fraliggende Folk III. 86. Beviis derpaa IV. 370. 372. 427. 491.

Imellem Nordiske og Sydlige IV. 559.

Omvandring, Siælens, troede Forfædrene III. 293.

Ondurdys, Skades Tilnavn III. 263.

Ondurgur, Skades Tilnavn III. 263.

Onsdag, udtales paa adskillige Maader III. 3. Har Navn af Odin III. 3. Kaldes af Friserne Varnsdag III. 18.

Ophir, Jectans Søn I. 124. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II. Et Sted kaldet efter ham I. 124. Salomons Ophir bør søges i Indien ibid.

Ophiusa, de Sorlingske Øer I. 325. Phoenicierne handlede der ibid.

Opici, fordreve Siculi til Øen Sicilien I. 270. Synes at have været de samme som Umbri I. 280. 281 Holdes af Aristotele for Ausones i Campanien I. 281. Uddrives af Sabinerne fra Samniternes Land I. 281.

Oprindelse, Folkes i Almindelighed I. 101 — 356. i sær de Nordiskes II. 1 — 320. Kort Udtog deraf I. 315 — 318.

Opsikianer, giøre Opstand imod Kyser Artemium IV. 311.

Opsikium Thema, dets Beliggenhed og Strækning IV. 312.

Optar, Hunernes Konge IV. 543.

Optimates hos Gotherne og Romerne IV. 248. 386.

Optimatum Thema IV. 248.

Orakul, det ældste i Grækenland var det Dodonæiske I. 178. Phrixi Orakul hos de Iberer I. 206. Bachi paa Pangæo Bierget I. 256. Har været brugt hos de Nordiske III. 352. Exempler derpaa ibid.

Ord, hvorfor saa mange overeensstemmede i de Slaviske, Tydske, Nordiske og andre Sprog I. 255. Med Ord kunde Odin binde Folk III. 108. Adskillige Langobardiske Ord IV. 618 — 621.

Ordverling, Lokes med Guderne III. 210. 220. 190. 263. 264. 265. 193. 252. 267. 289.

Oretani, fordum et Spansk Folk af Germanisk Herkomst I. 321. Boede paa Pladsen af nu værende Calatrava ibid.

Orpheus, en Thracer, skal have formildet de Grækers haarde Sæder I. 229.

Oscenses, hos Plinium, et Spansk Folk I. 319.

Osci, boede i Campanien I. 281. Fordreve Opici derfra ibid. Vare med de ældste Folk i Italien I. 285. Deres Dialect bevaretes længe hos Romerne I. 285. Bleve fordrevne af Cumaner ibid. De fordreve Ausones ibid. Ansees for en Green af Siculi ibid. De hos Ptolemæum ansees for Ostii, Ostiones, Estii II. 161. IV. 41. Taciti Osi giøres af Dalin til Aser III. 99.

Oscericta

Oserikta v. Osterikta, hos Plinium, Landene østen for Østersøen II. 165. 168.
Osse, en Bye og Flod ved Pernau III. 94.
Ossian, Fingals Søn, hans Bekiendelse om Tilstanden efter Døden III. 297.
Ost-Gother, naar saa kaldede IV. 321. Havde det Navn i Norden IV. 19 322. Kaldes og Greuthungi IV. 323. Beholdte deres gamle Skikke i Italien IV. 378. Deres Konger IV. 383. Overvinde Sueverne IV. 383.
Ost-Gothiske Rige i Italien, oprettet ved Theodericum Triari Søn IV. 302. Dets Ende IV. 304.
Ostiæi v. Ostiones, saa kaldede af Pytheas II. 165. Deres Sæde i Preussen II. 9. Holdes for Taciti Estii II. 10.
Ostiaker, nogle beslægtede med Finner II. 94. Nogle ligne dem endnu II. 95. Dyrkede Thor III. 166.
Ostiakiske Sprog ved Irtisch Strøm, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Ostrogotha, en Gothisk Konge IV. 37. Bedrifter efter Jornandis Beretning IV. 56 — 63. Efter Grædske og Romerske Skribenteres IV. 63. 64. Hans Slægt IV. 57. Levetid IV. 57. 113. Fremgang med sin Krigshær IV. 61 sq. Egenskab IV. 330.
Ostrogother, Interregnum hos dem i fyrgetyve Aar IV. 273. Hvorledes og naar sat Boe i Pannonien IV. 275. Kom under Hunernes Magt IV. 270 — 276. Naar de fik det Navn IV. 322 sq.
Ostrovius, Romersk Feldtherre imod Gotherne IV. 282.
Otfried, første Frankiske Skribent IV. 189.
Other, Skribent, hans Levetid II. 188.
Othin, Konge, er Odin III. 16. førte Krig med Hother III. 87. 88.
Otlingi, vare Saxer V. 45.
Ottar, Svensk Konge III. 87 sq. Ombringes af Frodes Jarler III. 87.
Otte-Sund, har Navn af Odin, og ikke af Keyser Otto III. 50.
Ouaristi, see Narisci.
Ouelta v. Veltæ, hos Ptolemæus, deres Sæde II. 161.
Ouiruni, hos Ptolemæum, ɔ: Varner IV. 486.
Ovætur, Spøgelser II. 106. Et Slags Troller III. 237.
Overskyllelse, om den har foraarsaget Cimbrernes Udvandring II. 235. see Vandflod.
Overtroe, i Henseende til de Afdøde III. 296 sq. Anordninger derimod III. 372 — 376. 379 — 382. Saxernes V. 36.
Ovida v. Cniva, Gothisk Konge IV. 64. Geberics Far-Fader IV. 101.
Ovini v. Ovin, Scyther IV. 47. Bekri-

ges af Gotherne IV. 47 sq. Deres Sæde IV. 48.
Oviner, et Slags Troller III. 237.
Oxe-Huder, anseer nogle for Cimbrernes Dragt II. 312. Gives Romerne i Skat V. 51.
Oxer, offrede Forfædrene III. 324. Uvist, om de tilbade dem ibid. Findes paa nogle Marii Mønter ibid.

P.

Pæmani, Belgisk Folk af Germanisk Herkomst I. 305. Vare med de første, som kaldtes Germani I. 350.
Pæones, Homeri tvetydige Beretning om deres Oprindelse I. 242. Bestemmes af Herodoto at være fra Asien I. 243. Regnes til Thracer I. 243. Ulige Meninger om deres Grændser og Lande I. 243 sq. Vare Stamfædre til Pannones I. 244.
Pæonia I. 243.
Pagi, hundrede, beboedes af Semnoner II. 286. Suever V. 74. 75. Inddeelte imellem de Alemaniske Konger V. 96.
Palas v. Cappellatium IV. 540. Dets Beliggenhed IV. 541.
Palatium Gothorum, St. Gilles i Languedoc IV. 346.
Palus Vienica ɔ: Vener-Søe II. 183.
Pangæus, Thracisk Bierg, rigt paa Guld og Sølv I. 256. Beboet af Satræ og Bessi ibid.
Pannoner, deres Lands Strækning I. 244. Af hvem allerførst nævnes I. 244. Deres Lands Beliggenhed I. 244. Kaldes og Pæones I. 245. Dionis Mening herimod I. 245. Navnets Oprindelse I. 245. Deres Oprindelse efter Appiani Beretning I. 245. Talte Celtisk I. 247. Deres Sprog er ikke kommen af det Gallisk eller Celtiske I. 247.
Pannonien, gives Ost-Gotherne efter deres Begiering IV. 276. Dets Grændser IV. 276. Beboes af Langobarderne IV. 595. Forlades af dem, og overlades Hunerne IV. 604.
Paphlagoner, udstamme fra Riphat, Gomers Søn I. 143. 237. Deres Beskrivelse I. 143 sq. Boepæl II. 122.
Papiir, naar bekiendt her, og af hvilket Slags III. 122.
Pappus, Alexandrinsk Geographus IV. 326.
Par, hvor mange Menneskene udgiorde ved Adspredelsen og derefter I. 31. 102 sq.
Paras, Steder, hvor dette Ord forekommer I. 146. Dets Bemærkelse I. 147. see Persien.
Parasit-Plante, i de sydlige Lande I. 19.
Parsi ɔ: Perserne I. 140.
Parthener, Illyrisk Folk I. 246.

Parthievk ɔ: Partherne I. 146.
Parthiscus, en Flod IV. 133.
Pas, Gotherne udjages derfra ved Hunerne IV. 270.
Passav, kaldes Batavis IV. 432. Erobres af Thüringerne V. 124.
Patellæ Iridis, Mønter, deres Beskrivelse III. 128.
Pathros v. Phetrusim, Misraims Søn I. 73. Besat endeel af Ægypten I. 73. 133. Adskillige Meninger om Landet Pathros I. 133 sq. Hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.
Patria Albis II. 231.
Paulus Diaconus, om hans Langobardiske Historie kan ansees opdigtet III. 58. IV. 563. Urigtig Læsemaade i hans Skrift IV. 576 sq. Betænkning om ham IV. 603.
Pautalia, dets Beliggenhed IV. 296.
Pavia v. Ticinium, indtages af Alboino IV. 604. Bliver Langobardernes Residence ibid.
Peguaniske Sprog I. Tab. VI.
Peipus, en Søe i Estland III. 94.
Pelagones, boede i Macedonien I. 242.
Pelagonus, en Pæonisk Helt I. 242.
Pelasger, deres Herkomst I. 25. 173. Videnskaber fordum I. 25. Navnets Oprindelse I. 173. Vare et omvankende Folk, og vante til Søen I. 173. Nedsat sig i Italien ibid. Har været et af Hoved-Folkene i Grækenland ibid. Deres Vandringer og Sæder I. 173. 174. Boede ved Dodona for Hellenes I. 178. Javans Slægt, som vankede omkring, heldst til Søes, kaldtes saaledes I. 186. Boede i det Neapolitanske ved Staden Creston hos Tyrrhenerne I. 275. Havde stor Forbindelse med Tyrrhenerne og de Grædske Pelasger I. 276. Havde deres egne Bogstaver fra Cadmo af I. 275.
Pelasgia, Thesproternes Land, eller Epirus I. 178.
Pelendones, et Celtiberisk Folk, deelt i fire andre I. 312.
Pelliti, kaldtes Gother og andre IV. 385.
Pelsodis, en Søe IV. 277.
Pelsværk, brugte Gotherne IV. 229. 230. og Geterne IV. 234.
Penge, Odin fik en Penge af enhver i Skat for sin Næse III. 126. En Guld-Penge med et særdeles Præg, funden i Sverrige III. 126. Om Penge bleve møntede her i Odins Tid III. 126 sq. Hvorfor Romerske Penge her opgraves ibid. Hvorfor findes i Høye III. 127. Bleve nedgravne med de Døde III. 311. Med Oxehoveder paa, fundne i Fyen III. 323. Overtroe ved at nedgrave Penge III. 372. En Penge, slagen Alarico til Ære, funden i Sverrige IV. 255. Maatte ingen slaae hos Langobar-

gobarderne, uden Kongen IV. 619. Deres tidlige Brug iblant Folk V. 65. see Mønter.
Penge-Bøder for Tyverie, Drab og Horerie hos Angel-Saxerne V. 32.
Peredeus, lader sig formaae at omkomme Alboin IV. 605.
Perkel, det onde Væsen, saa kaldet hos Lapperne III. 164.
Permia, saa kaldet af Biarmerne III. 61. Dets Strækning III. 61.
Permiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Perrhæbi, udstammede fra Illyrerne I. 246.
Perserne, udstammede fra Thogorma I. 146. Andres Meninger derimod ibid. Kaldtes i Orienten Parsi ibid. blant sig selv Artæi I. 147. Blant Grækerne Cephenes I. 147. Navnets Oprindelse ibid.
Persien, kaldet Paras i Skriften I. 137. Beboet af Phuts Slægt ibid.
Persiske Sprog, det gamle og nye, udstamme fra det Phrygiske I. Tab. IV. a.
Personer, tre vare de Nordiskes Hoved-Guder III. 137.
Persthlaba, en Bye, anlagt af Constantino Magno IV. 110.
Pest, som varede i femten Aar IV. 71.
Peucetii, et Folk, Navnets Oprindelse I. 271.
Peucetius, nedsat sig ved det Japygiske Forbierg I. 271.
Peucini v. Bastarner, et af Plinii fem Hoved-Folk i Tydskland I. 354. Kan henregnes til Germani I. 355. Deres Sæde I. 356. II. 13. Vare i den Gothiske Hær mod Claudius IV. 82.
Pfaltz, hvoraf saa kaldet IV. 556.
Phæba v. Phæbanus, Rugiernes Konge IV. 476
Phænicier, findes ingen Spor af i Italien I. 274. Førte deres Handel paa de Cassiteriske Øer, fra Cadix af, for at skiule deres Seylads II. 5. see Phoenicier.
Phaleg, hans Fødsels- og Døds-Aar I. 28. Tab. II. Navnets Oprindelse I. 28. sq.
Phali, Enden af nogle Navne, dets Bemærkelse IV. 135.
Phanagoria, en Øe i den Cimmeriske Bosporo II. 66.
Pharas, en Eruler i Romersk Tieneste IV. 443. Beleyrer den Vandaliske Gelimer ibid.
Pharodener, Tydsk Folk II. 254. Beboede Søe-Kysterne af Mecklenborg II. 255. 276. IV. 472. Ere rimelig de samme som Varner IV. 487.
Phasis, en Flod II. 61. Holdes af nogle for Grændsen imellem Europa og Asia II. 111.
Pheresiter, deres Herkomst I. 138.

Phethrusim,

Phethrusim, see Pathros.

Philippopolis, en Bye IV. 64. 65. Indtages af Gotherne IV. 69.

Philippus, Keyser, hans Vandhæld i Toget mod Gepiderne IV. 404.

Philister, deres Oprindelse I. 135. Formodentlige Stamfader og Boepæl I. 135 — 137. Naar boet i Palæstina I. 136. Naar forladt Ægypten I. 136.

Philistiim, Caphtorims Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Philoponus, Johannes, hans Levetid IV. 19.

Phineus, Paphlagonisk Konge II. 64.

Phoenicier, deres Handel paa Spanien, strax efter Josvæ Tid I. 315. Dreve deres Handel endog til Preussen II. 5. Beviis at de have været her i Norden II. 155. 156. Have i sær drevet Handelen paa Tartessus i Spanien II. 156. Have fra Østersøen bragt Bernsteen hiem II. 156. Handlede paa Britannien sex hundrede Aar for Christi Fødsel II. 158.

Phoeniciske Sprog I. Tab. VI.

Phreisii ɔ: Friser V. 50. v. Phrisii V. 52.

Phrixi Orakul, hos Ibererne I. 206.

Phrugundiones, hos Ptolemæum, et Folk i Sarmatien IV. 537.

Phrygier, de ældste i Lille-Asien I. 6. 235. Udstamme fra Gomer I. 140. 141. 235. II. 121. 261. Hvorledes de har udbredet sig I. 142 sq. Udledes urigtig fra Thogorma I. 145. Hvilke Slægter der boede omkring dem II. 121. Deres Sæde II. 122. Navnets Oprindelse III. 262.

Phrygiske Sprog, det gamle, deraf ere fem andre udsprungne I. Tab. IV. a.

Phtirophagi, Budinernes Navn I. 109. 158. Var og eet Folk for sig selv I. 160. Kaldtes egentlig Salæ I. 160.

Phundusii, boede i Chersoneso Cimbrica I. 282. V. 4.

Phut, Chams tredie Søn I. 137. Hans Slægt og Boepæl ibid. Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Pylarch, kaldtes den Burgundiske Konge IV. 545.

Picollus, en Preussisk Guddom III. 62. sq.

Picter, i Britannien, vare eet med Caledonier I. 323. Plager Britannien V. 6.

Pictland, nordlig Deel af Britannien I. 323. nævnes i ellevte Seculo af Nordiske Skribentere I. 323.

Pieres, boede ved Pangæo Bierget I. 256.

Pige, under tolv Aar, maae ikke komme i Ægteskab IV. 620.

Pileati, een af de Gothiske Hoved-Stænder IV. 60. Præsternes Navn IV. 377. 385.

Pillegrims Reyse fra Norden, hvorledes skede IV. 24.
Piller, i Constantinopel, forestillede Theodosii Seyer over Gotherne IV. 227. 228.
Piromis, Ægyptiske Regientere I. 4.
Pitzia v. Petza, Theodorici General imod Gepiderne IV. 409.
Placidia, Honorii Syster, bortføres af Alaric IV. 253. Bliver gift med Athaulfus IV. 256. Gives siden tilbage IV. 257. Deres Skik ved hendes Brøllup IV. 257.
Plader, af Guld, tre Stykker fundne i Skaane II. 158.
Plinius, levede efter Christi Fødsel III. 57.
Plintha, Consul, forliger Arianerne indbyrdes IV. 227.
Pliscuba, en Bye, anlagt af Constantino IV. 110.
Pluto, dyrket i Norden under Odins Navn III. 32.
Poconchinske-Sprog I. Tab. VI.
Poesie, hvorfor tillægges Odin, som Opfinder III. 116. Lærde Odin af Suttung III. 117. Tillægges Brage III. 210.
Polakker, hvorfra udstamme I. 153 sq. 163.
Polen, den søndre Deel beboet af Hirri IV. 456.
Pollentia, i Italien, Trefning der med Alarico IV. 242.
Polske Sprog, hvorfra udledes I. Tab. IV. b.
Polucii, et Folk IV. 33.
Polyphemus, en Cyclops, hans Børn vare Stamfædre for mange Folk I. 246.
Pommern, hvorvidt Bag-Pommern har strakt sig IV. 47. Beboet af Rugii IV. 471. 472.
Pompejus, hans Tog ved Tanais II. 61. III. 89 sq.
Poppo, bærer et gloende Jern i Harald Blaatands Tid III. 343.
Præster, meest agtede hos de uslebne Folk II. 144. Deres Magt var meget stor hos vore Forfædre II. 147. Bleve af de Nordiske beviist stor Ærbødighed III. 348. Vare tillige Konger III. 349. Kaldtes Hoffguder III. 107. 177.
Præstinder, brugtes af Cimbrerne og de Nordiske ved Offer II. 309. III. 350. Kaldtes Hoff-Gyþia III. 350.
Pragt, Exempel derpaa hos Gotherne IV. 367.
Preussen, derfra faaes allene Bernsteen II. 5. Hvor længe beboet før Christi Fødsel II. 6. 8. 9.
Preusser udledes fra Alaner II. 81. Ere af Cimbrerne, paa deres Udvandring, giorte til slebne Folk II. 289.
Preussiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Proba, Romersk Dame, aabner Roms Porte for Gotherne IV. 259.

Probabilitet, historiske, bør fastsættes, og er af forskiællige Grader I. 68 — 70.

Probus, Romersk Keyser, overvinder Gotherne og andre IV. 96 — 98. Hans Endeligt IV. 98. Fordeel imod Alemanerne V. 90.

Procopius, opkaster sig til Keyser i Constantinopel IV. 139.

Profuturus, Valentis General, udsendes imod Gotherne IV. 158.

Promontorium Cimbrorum, hos Plinium, ansees for den yderste Spidse af Jylland II. 169. 197. 206 not.

Promotus, Theodosii General, overvinder Odotheum IV. 220 sq.

Prothingi, bringes ved List i Theodosii Hænder IV. 221.

Provindser, Romerske, forstyrrede af Barbarerne i Gratiani Tid IV. 208.

Ptolemæus, Betænkning over hans Geographie II. 206. 257. 281. Døds-Aar II. 271. Hans Beskrivelse over den Cimbriske Halvøe, hvorledes at ansee II. 282. Feyler i at fastsætte Scaney efter Grader II. 171. Hans Qvadripartitum, meget ufuldkommen udgivet III. 95 sq. Taciti og hans Beretninger om Angili, meget forskiellige V. 3 sq.

Pulpudena, en Bye, siden kaldet Philippopolis IV. 64. 65.

Puniske Sprog I. Tab. VI.

Purpur, hvorfra blev hentet I. 169.

Pygmæer, hos Romere og Græker II. 110. Have havt Lighed med de Nordiske Dverge eller Finner ibid.

Pytheas, hans Leve-Tid I. 352. Bestemt af rigtigere Grunde II. 149. IV. 8.

Pythodoris, Tibarenernes Dronning I. 201.

Q.

Q forøgede Ulphilas sit Grædske Alphabet med IV. 190.

Qvader, et Svevisk Folk V. 72.

Qvæde, Brynhildes III. 120. not. 5. Vegtams III. 124.

Qvæner v. Cajaner, regnes til Finner II. 1. Deres Boelig tilforn II. 186. Kaldes Amazoner, fordi de lignede Fruentimmer i Lyden IV. 580.

Qvasir, Vanernes Gidsel til Aserne III. 106.

Qvænland, laae østen for Sinus Botnicus II. 16.

Qvinder, Teutoniske, tre hundrede omkom sig selv og Børn II. 299. 311. De Cimbriske fegtede af Vogne mod Romerne II. 305. Deres Grumhed imod deres Mænd, som flygtede til Leyren II. 308. Fulgte Cimbrerne i Krig II. 308. brugtes af Cimbrerne til at offre Fangerne

ne II. 308. De Gallifke vare store og tappre II. 310. 313. De Cimbriskes Fortvivlelse over Romernes Strænghed II. 312. De Viniliers Qvinder forskaffer Mændene fra Odin Seyer over Langobarderne III. 57. Gothiske opholdes af Romerne paa Statens Bekostning IV. 93. De Getiske Qvinders Dragt IV. 240.

Qvintilianus, hans Leve-Tid II. 248.

Qvintillus, Keyser i det tredie Sæculo IV. 88. Gothernes Fiendtlighed i hans Tid IV. 88.

R.

Rabbinske Sprog I. Tab. VI.

Racalani, et Folk ved Volga II. 29.

Radagaiso, Scythisk Anfører IV. 218. Følger Alaricum paa hans Tog til Italien IV. 240. Angriber Romerne og holder en Trefning med dem IV. 245. Forskiellige Beretninger herom IV. 246. — 248. Hans Beskrivelse IV. 248.

Radbodus, Frisisk Konge V. 55.

Radien-Atzhie, Radien-Kiedde } Lappisk Guddom III. 138. Forretning i de Dødes Rige III. 276.

Radiger, Varnernes Konge, ægter sin Sted-Moder IV. 491 sq. Nødes af Anglerne ved Krig til at lade hende fare IV. 492. V. 22. 23.

Radigundis, Thüringisk Prinsesse, fanges af Lothario V. 129. Strid for hendes Skyld V. 135.

Rafnkell, bygger et Tempel i Island III. 178.

Raginekon, et Landskab I. 344.

Ragnarokur, Verdens sidste Ende III. 152. Hvorledes da skal tilgaae III. 312 — 314.

Ran, Ægers Hustrue III. 219. 272. Et Mands-Navn ibid. Vil ødelægge Helges Flode III. 221. At fare til Ran, hvad bemærker III. 221.

Rando, en Alemaner, plyndrer Maintz V. 97.

Rans Sæng ɔ: fare paa Havet III. 273.

Rasena, Feldtherre hos Tusci I. 277. Efter ham kaldtes de Tyrseni I. 277.

Ratvod, Frisisk Konge V. 57.

Raugnaricia II. 190.

Rauma-Rika, ɔ: Rommerige II. 190.

Raumelf II. 190.

Raunonia, Scythiske Strandbred eller Preussen II. 164. Om Herodoti Eridanus herunder ligger skiult II. 164.

Rav, findes undertiden paa Svenske og Danske Kyster II. 162. see Bernsteen.

Ravne, tvende tillægges Odin III. 66. Deres besynderlige Egenskab III. 107.

Rea v. Regu, Phalegs Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Reeb, dermed bleve Landskaber inddeelte IV. 528.

Riccaredus, Gothisk Konge, forfølger Arianerne IV. 382. Hans Brev til Paven IV. 384.

Reccesvintus, Gothisk Konge IV. 379.

Rechila, Suevisk Konge IV. 520. Overvinder Andevotum i Spanien IV. 520.

Recker, et Slags Troller III. 237.

Redvald, Konge i Ost-Angeln V. 14.

Reganum, en Flod V. 124.

Regent, hvad Theodericus fordrede af en naadig Regent IV. 371.

Regiering, fælleds, deraf kan sluttes til Folkes fælleds Udspring I. 62 sq.

Regler, fastsatte for at dømme om Menneskenes Udbredelse i Verden I. 8 — 78. Tvende Regler antagne til at bestemme Fædrenes Fødsel I. 55. Regler, hvorefter at kiende Ordenes og Sprogenes Betydning og Oprindelse I. 99.

Regma, Chus Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Regnbuen, dens Navne III. 66. 164. Betegnet under Heimdals Person III. 207. Skal briste ved Verdens Ende III. 313. Surtur skal ride paa Regnbuen III. 206. 312.

Regu v. Rea, Phalegs Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Rehd-Monath, ɔ: Martius V. 29. 30.

Reid-Gottland, ɔ: Jylland III. 341. II. 204. IV. 17. 18. Nægtes af Verelio at have været Jyllands Navn IV. 359.

Reyse sig, maatte ingen, som faldt i den hellige Skov III. 46.

Religion, dens Lærdomme hos Czeremisserne II. 92. Beskaffenhed i de ældste Tider II. 143. Hvorfor iagttaget paa eensomme Steder og i Skove II. 143. De Tydskes haver man liden Efterretning om III. 43. Modsigelser i vore Forfædres gamle Religion III. 64. Disse have Grund i Forandringer i Religionen III. 65. Lappernes Religions Begreber III. 139. Beviis, at Celternes har været den samme, som de Nordiskes og Tydskes III. 199. Betænkning herover III. 200. Alle Religioner, troede man, vare lige gode III. 318. Den hedenske Religions Skikke i Norden III. 334 — 347.

Remniscans, et Folk IV. 116.

Rensdyr, brugte man at kiøre med i Kulden III. 67. Om Gotherne har brugt Bælter af deres Skind IV. 381.

Resen, hvilken Stad Moses derved forstaaer I. 110.

Respendial, Alanisk Konge IV. 521. Kommer Vandalerne til Hielp ibid.

Ret, af tolv Mænd, Aarsagen til denne Skik III. 217.

Rettens Pleye, indført blant Burgundierne IV. 548.

Reudingi, hos Tacitum, hvem derved forstaaes V. 120. Deres Sæde V. 135.

Reysende, maatte ikke nægtes Huus eller Leye hos Burgundierne IV. 549.
Rha, bemærket Flod, Grændse ꝛc. II. 25.
Rha-Strøm, hvilken derved forstaaes I. 160. Er Wolga efter Ptolemæi Mening II. 29. Efter den ere Rhoxolani og Russer kaldede II. 40.
Rhætien, dens Beliggenhed I. 267. 269. V. 84. Dens Grændser udvides V. 91. Angribes af Sueverne V. 93. Nogle regne Vindelicien under deres Land I. 267.
Rhætier, Thraciske Folk I. 267. Boede ved Alperne ibid. Deres Lands Beliggenhed efter Plinii Beretning I. 267. 268. Udstammede fra Tusci I. 267. Ptolemæi Beretning derom forskiellig fra Strabonis I. 266. 267 sq. Kom sex hundrede Aar for Christi Fødsel ind i deres Land I. 268.
Rheda, Saxisk Gudinde III. 247.
Rhed-Monath ɔ: Martius hos Saxerne III. 247.
Rhenones, et Slags Skind IV. 381.
Rhinen, dens tvende Udløb V. 51.
Rho, hvorfor Volga saa kaldet IV. 117.
Rhone, hvorledes kan være anseet for Grændsen imellem Europa og Libya I. 309.
Rhotesteus, Athanarici Fader IV. 353.
Rhoxolani, see Roxolani.
Ricciarius, Suevisk Konge i Spanien IV. 495.
Richomere, Valentis General, udsendt imod Gotherne IV. 158.
Ricimer, forestaaer Keyserdømmet og Italien IV. 287.
Rige, Gothiske, var ikke arveligt IV. 379. Hvor længe det Langobardiske i Italien stod ved Magt IV. 611.
Rigdom, tillagdes den Guddom Niord III. 192.
Rinda v. Rindur, Russisk Konge-Datter, elsket af Odin III. 93. 129. Odin efter nogle Forvandlinger, avler Böe med hende. III. 102. 103. 272.
Ring, Odins, kaldet Drypner III. 195.
Ring af Sølv, brugt ved Offer og Eed III. 328. 332. 334.
Ripa, hos Tacitum, dets Bemærkelse II. 201.
Ripa Gothica, dens Beliggenhed IV. 106.
Riphat, Gomers anden Søn I. 143. Paphlagoniernes Stamfader ibid. Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Risaland, dets Beliggenhed II. 107. IV. 4.
Riser, meget høye Folk II. 103. 107. Kunde og ansees for Russer II. 107. Hvilke Folk de egentlig har været II. 319. Betænkning over dem III. 150. Ordets Oprindelse IV. 4.
Risulphus, omkommes af Børnene, efter hans Farbroders Tilskyndelse IV. 491.

Rix, Gallisk Konge-Titul II. 196.

Rocas, et Folk IV. 116.

Rodelinds, Alboini Moder IV. 597.

Rodoald, Langobardisk Konge IV. 615.

Rodulf, Konge i Scandinavia IV. 313. Tager sin Tilflugt til den Gothiske Theodericus IV. 313. 350. Regierede over fem Folk IV. 473.

Rodulf, Herulernes Konge IV. 434. Taber og omkommer i Striden mod Langobarderne IV. 434. Var Herulernes sidste Konge IV. 436. Blandes ofte med Rodulf fra Scandinavia IV. 440.

Roeskilde, bygt og opnævnet af Kong Roe II. 194.

Rogi, deres Lands Beliggenhed IV. 439. Erulerne blive jagne derhen IV. 438. Ere maaskee de samme som Rugierne IV. 473.

Rom, beleyres og indtages af Alarico IV. 251 — 253.

Romerne, deres Caracteer, modsat Gothernes IV. 266. 267. Maatte ikke overlade sin Sags Behandling til en Burgundier IV. 549.

Romerske Rige, hvorfor saa hastig gik til Grunde IV. 267 sq.

Roricus, Hothers Søn i Danmark III. 87.

Rosalani, ansees for Alaner II. 79.

Roser ɔ: Russer II. 112.

Rosimunda, Alboini Gemahl IV. 602. Omkommer ham ved List i Italien IV. 604 sq.

Roslagin, i det Uplandske, Ordets Bemærkelse II. 180.

Rosta, en Strid III. 16.

Rostar, Odins Navn III. 16.

Roster, Odins Navn III. 16. Odin giver sig ud for Smed under dette Navn III. 103.

Rostioph, Finsk Spaaemand III. 102. Forudsiger Odin Hævn over Hother III. 102.

Rota, en Valkyrie III. 284.

Rota-Land, de Ulyksaliges Land efter Lappernes Mening III. 276.

Rothar v. Rotharit, Langobardernes Konge og Lovgiver IV. 364. Fortalen for hans Lov, meget mærkværdig IV. 590. 591.

Roua, Hunernes Konge IV. 121.

Roxolani, deres Boepæl II. 24. Førte Krig med Mitridates II. 24. Vare et Alanisk Folk II. 24 sq. Boede hundrede Aar før Christum i Sarmatien II. 25. Hvorfor kaldte Scyther II. 25. Hvorledes de Svenske kan udledes fra dem II. 26. Sættes af Plinio ved Borysthenes II. 27. 61. Giorde, efter Neronis Død, Indfald i Moesien II. 27. Hvorfor kaldte Sarmater II. 27. Vare endnu til i Marci Aurelii Tid II. 31. Nævnes ikke efter det fierde Seculum II. 40.

40. Russernes Herkomst og Navn udledes urigtig fra dem II. 40. Kaldes efter Floden Rha II. 40. Navnets Oprindelse IV. 117.

Rubeas, et Forbierg II. 167. 294.

Rudolf, see Rodulf.

Russi, hvem derved forstaaes IV. 617.

Rufinus, hindrer Stillico fra at undertvinge Barbarerne IV. 224. Opvækker Oprør og Krig imod Arcadium IV. 230. Hindrer Stillico fra at angribe Alaricum IV. 231. Omkommer i Striden IV. 231. 232.

Rügen, fordum landfast III. 245. IV. 483. Om den kan være Herthes Øe III. 244.

Rugiernes Land, hvad derved forstaaes IV. 453. Langobardernes Sæde efter Rugierne IV. 48. Ogsaa Herulernes ibid.

Rugii IV. 471 — 483. Taciti Rugii boede paa Rügen III. 244. IV. 41. 471. Betænkning over dette Folk IV. 43. En Formodning, at de ere komne fra Norden IV. 473. 474. Regnes til de Gothiske Folk IV. 325. Deres første Sæde var For-Pomern IV. 471. Vandre derudfra IV. 472. Andet Sæde Bag-Pomern IV. 472. Tredie Sæde i Østerrige Norden for Donau IV. 475. Kom derfra Sueverne til Hielp imod Ost-Gotherne IV. 475 sq. Deres Rige ved Donau forstyrres i femte Seculo IV. 476 sq. Deres Beskrivelse IV. 479. Navnet vedvarer længe i Italien IV. 481. Nyere Skribenteres Beretninger om dem IV. 481 — 483. Navnets Oprindelse IV. 483. Om de ere eet med Russerne IV. 482. 483.

Rugiland, ved Donau, antager Saxo urigtig for Rügen IV. 568. Hvad det indbefattede IV. 587.

Rumetruda, den Langobardiske Konges Tati Datter IV. 434. Foranlediger en farlig Krig IV. 434 sq.

Runa-Capitlet, et Stykke af Sæmundi Edda, Betænkning derover III. 118.

Rune, ɔ: en Hemmelighed IV. 51.

Rune-Bom, brugelig hos Finnerne til Troldom III. 364.

Rune-Stene, udgivne og anførte af adskillige III. 54. De nu værende ere opsatte i Christendommen III. 73.

Runer, efter nogles Mening indførte af Odin i Norden II. 64. 156. III. 73. 120. Rimeligere ere de indførte af Phoenicier II. 64 sq. Denne Mening frafaldes siden III. 122. 123. Samme Slags Bogstaver findes paa gamle Monumenter i Permia II. 156. 274 sq. Har været i Brug for Christi Fødsel II. 156. Kaldes af Arabano Marcomannernes eller Normanernes Bogstaver II. 156. 275. Hvorfor de ey findes i

Frank-

Frankrig II. 175. Hvorfor Saxerne Norden for Elven ikke havde dem II. 275. Hvorfor saa lidet brugte hos Anglerne i det Schlesvigske II. 275 sq. Findes ikke i Tydskland II. 274. V. 47. Heraf et Beviis, at Saxer ikke stamme fra de Nordiske II. 274. Findes ikke paa de Gothiske Mønter i Italien IV. 197. Ere ikke fordærvede Latinske Bogstaver II. 275. I hvilken Anledning de egentlig brugtes III. 122. Troldom udøvedes med dem III. 353. 364. Odin brugte dem til Hexerie III. 103. Betænkning om deres Ælde IV. 190. Vare udgravne paa Brages Tunge III. 210. Dvalin udskar dem først blant Alferne III. 229. Svart-Runer og Alf-Runer III. 120 sq. De ere i alt sexten Bogstaver IV. 201. Om de Danske og Svenske ere komne fra England V. 49. Den Skaanske Lov er for fem hundrede Aar siden skreven med bare Runer III. 122.

Runiske Alphabet, dets Ælde IV. 190.

Ruozalainen, kaldes de Svenske hos Lapper og Finner II. 26.

Rusland, kaldet Novogrod II. 21. Indbefattede i niende Sæculo allene Holmgard II. 21. 22.

Russer, et Slavisk Folk II. 108. Saa kaldede efter Floden Rha II. 40. Ere Forfædrenes Aser II. 108. Nævnes af Saxo III. 198. Betænkning derover ibid. Om de og Rugier vare eet Folk IV. 482. 483.

Russiske Sprog, hvorfra udledes I. Tab. IV b.

Rustan, en Persisk Helt III. 16.

Ruticlii, ere rimelig Rugierne IV. 41. 472.

Ryefylke i Norge, efter nogles Mening, Herulernes første Sæde IV. 454.

Ryggen at bryde ɔ: at offre III. 329.

Rymur, Odins Søn III. 131.

Røgen af Baalet, dens Stigen i Luften skulle betegne Graden i den Afdødes Herlighed III. 109.

Røver, hvordan behandlet efter Langobardiske Love IV. 619.

Røverie, straffet haart hos Burgundierne IV. 549.

S.

Saba, Jectans Søn, Sabæernes Stamfader I. 124. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Sabalingi, hos Ptolemæum, kiendes igien i Salling Land II. 166. Har fulgt Cimbrerne paa deres Udvandring II. 282. Regnes til Cimbrerne II. 283.

Sabas, omkommer for Religionen IV. 186.

Sabatha, Chus Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Sabathæa, Chus Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Sabiner, stamme fra Umbrier I. 282. 284. Andre som udstamme fra dem igien I. 284.

Sabinianus, Romersk Feldtherre, anfalder Gotherne IV. 293.

Sabirer, et Hunisk Folk ved Albanien II. 45. Var og Saspirernes Navn I. 191.

Sacæa, en Fæst indrettet af Cyro til Erindring af hans Seyer over Sacerne I. 223.

Sacasani, en Sacisk Colonie I. 225.

Sacasena v. Sacastana, hos Isidorum, hvad derved forstaaes I. 225. Undervises af Sacerne I. 223.

Sacer, Thubals Afkom I. 220. Beslægtede med Massageter I. 220. 224. Adskilliges Vidnesbyrd herpaa I. 221 sq. Navnets dobbelte Bemærkelse I. 221. Dets Oprindelse I. 227. Betegner og Scytherne I. 222 sq. og Massageter I. 223. Nævnes først af Herodoto I. 221. Nævnes sidst af Claudio Mamertino I. 227. Deres Sæde nær ved Persien I. 223. 224. 225. 227. Ptolemæi omstændelige Beretning herom I. 225 sq. Isidorus er herimod I. 226. DeresÆlde I. 226. Dragt og Væbning i Xerxes Krigshær I. 221. Handeler med Perserne I. 221 sq. Krig med Cyrus, hvori de undertvinges I. 222. 223. Antal siden i Cyri Hær imod Assyrierne I. 222. Krig med Mederne I. 222 sq.

Sadares, et Folk IV. 279.

Sæder, hvorvidt af deres Overeenstemmelse kan sluttes til Folkes Herkomst I. 59. Deres Overeenstemmelse hos de Nordiske Folk og adskillige Tatarer II. 96. De Nordiske Folkes Sæder fordum II. 145—147. Ophøyes af nogle over vores II. 147. Cimbrernes Sæder II. 301. 302. 304—312. Fra de Cimbrers og Teutoners sluttes til de Nordiskes II. 312. 313. 320. Odins Sæder III. 123—125. Gothernes IV. 367—387. Vandalernes i Africa IV. 526 sq. Burgundiernes IV. 547 sq. Langobardernes IV. 612. Anglernes V. 28.

Sædur, ɔ: mæt, Odins Navn III. 15.

Sægur, en Saae af det Navn III. 272.

Saesneg, kaldes Angler eller Saxer paa Wallisk V. 2.

Saga, Nordisk Gudinde, hendes Beskrivelse III. 369.

Saga, bemærker en Fortælling III. 269. Alfs II. 188. Blomsturvalla IV. 131. Bosa III. 392. Bodvar Biarkes II. 184. skreven i fiortende Seculo ibid. Droplaugarsons III. 345. Eigils III. 154. Eyrbyggia III. 50.

Floa-

Floamanna III. 161. Furu Skallids II. 243. Friþiolfs II. 188. Grettis III. 372. Halfdan Eistensons III. 360. Hromund Gripsons III. 360. Halfdan Brana Fostres III 360 Herrauds III. 302. Hialmars III. 281. Holmveria III. 280. Betænkning over den III. 307. Hervarar, i tolvte Sæculo II. 172. Kialnesinga III. 161. Konnunga III. 90. Landnama III. 162. Magus Jarl III. 24. Niels III. 280. Nornagests III. 282. 231. Ormstunges V. 48. Orvar Odds III. 345. Rafnkiælls III. 178. Ragnars III. 2. Samson Fagres III. 234. Sturlaugs III. 191. Sörle, den Stærkes II. 185. Sogubrot III. 50. Skioldunga II. 191. Torstein Vikingsons III. 231. Torstein Bæars Magni III. 28. Volsunga III. 2. Vattnsdæla III. 176. Vigaglums III. 328. Vilhialm Siods IV. 532.

Sajo, dets Bemærkelse hos Gotherne IV. 390.

Saiwo, en Lappisk Gud III. 139. 277.

Salæ, et Folk kaldet og Phtirophagi I. 160

Salah, Arphachsads Søn I. 28. Hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Saleph, Joctans Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Salices, en Bye IV. 158.

Salii, et Frankisk Folk II. 225.

Salinga, Vachons Hustrue IV. 592.

Salling, har Navn af Sabalingi II. 282.

Salluvier, et Gallisk Folk ved Floden Ticinus I. 292.

Salomons Skat, i Rom, plyndret af Gotherne IV. 255. Hans Bord, funden i Spanien IV. 334.

Salt-Kilder, foraarsage Trætte imellem Alemaner og Burgundier V. 98.

Salyes ɔ: Ligurer v. Ligyer i Gallien I. 294.

Samalaiset, kalde Finnerne sig selv II. 138.

Samaritanske Sprog I. Tab. VI.

Samland, i Preussen, tilforn kaldet Vittland II. 160. Om Baltica, efter nogles Mening, der skal findes II. 160.

Samorei, kalde Lapperne sig selv II. 139.

Sampsøe, bekiendt i første Sæculo II. 195. Kaldet og Samsey II. 195.

Samscrutamiske Sprog I. Tab. V.

Sanchoniaton, Leve-Tid og mere om ham I. 4.

Sang, brugt ved Theoderici Ligfærd IV. 270.

Sange, i hvilke den gamle Historie var indbefattet III. 7. Af dem er Edda samlet ibid.

Sanielh, hendes elendige Endeligt IV. 122.

Sanni, vare Macrones I. 201.

Sannigarev, et Folk II. 111.

Saphrax, Gothisk Feldtherre IV. 147.

Saragosius, Alanernes Anfører II. 45.

Sardinien, beboet ved en Colonie fra Herkules I. 287. Aristæus fører en Grædsk Colonie derhen I. 287. Men fandt da ingen Beboere der I. 287. 288. Kaldtes fordum Ichnussa I. 288. Blev siden kaldet efter Sardo I. 288. Navnet bekiendt i Homeri Tid I. 289.

Sardinier, hvorledes komne til Øen I. 287. Fordum kaldte Jolaær I. 287. og Diagebres I. 288.

Saris, Chaldæernes Tids-Regning I. 3. Er uvis ibid.

Sarmatæ Limigantes IV. 133.

Sarmater, deres Herkomst, efter nogles Mening, fra Ascenaz I. 133. Udledes urigtig fra Riphat I. 144. Vare af Begyndelsen eet med Scytherne I. 151 sq. Udledes af nogle fra Amazonerne I. 152. Adskillige urigtige Meninger om deres Herkomst I. 152 sq. Kan ikke have været en Medisk Colonie I. 152. Kaldes af Herodoto Larier I. 153 sq. Deres Navns Bemærkelse I. 52. Deres Sæde I. 154. Overvandt Scytherne I. 160 sq. Vare eet med Slaverne I. 162 sq. De Polske Sarmaters Beskrivelse af Tacito II. 155. Ere affaldne fra Gotherne sidst i tredie Sæculo IV. 98. Omkommes i Narbonnes af Gotherne IV. 314.

Sarmatien, det Scythiske, imellem Volga og Tanais II. 65.

Sarmatiske Sprog, deraf ere tre andre komne I. Tab. IV. b.

Saroes, Alanisk Konge II. 45. og kaldet Sarodius ibid.

Sarus, saarer Ermenaricus IV. 122.

Sarus, Honorii Anfører imod Constantinum IV. 248 sq. Den fornemste af Foederati IV. 253 sq. Angribes og dræbes af Athaulpho IV. 256.

Sas, et Slags Gevæhr II. 165. V. 28. Brugte Angli i Britannien i Vitichindi Tid V. 2.

Sasginah, kaldes Anglo-Saxer paa Irlandsk V. 2.

Saspires, deres Herkomst fra Mesech og Tubal I. 190 — 193. Deres Sæde I. 190 sq. Kaldtes siden Sabirer v. Saberi I. 191. Naar Saberi sidst nævnes I. 193. Af andre Hunner I. 192. Deres Krigs-Bedrifter under dette Navn I. 192 sq. Bleve slatlagde af Dario, og vare i Xerxis Hær I. 190. Uddrives af deres Land ved Tiberius I. 191.

Sasser, undertvinges af Tatarerne II. 79. Kaldes saa af Sas, og ere Saxer II. 165. V. 28.

Satagæ, et Folk IV. 279.
Satagarii i Scythien og Nedre-Moesien IV. 462. Ere maaskee Satarchæ IV. 462.
Satarchæ, et Taurisk Folk paa Crim I. 347. Kaldes af Plinio Satarchæi I. 347. Om de ere de samme som Satagarii IV. 462.
Satarche, en Bye, dens Beliggenhed I. 347.
Saturnus, formodentlig dyrket af de Tydske III. 15. og af de Nordiske under Odins Navn ibid.
Satræ, hos Herodotum, et Thracisk Folk I. 256. Betænkning om dem ibid.
Saul, Anfører for Foederati IV. 224.
Sauromater, en Blanding af Scyther og Amazoner I. 151.
Savanahiske Sprog i America I. Tab. IV. b.
Sax, brugt, som et Gevæhr V. 29.
Saxen, det gamle II. 279. V. 11.
Saxer, Navnets Oprindelse II. 222. 277. Kaldes ofte Teutoner II. 265. Ambrones indbefattes og under deres Navn II. 269. Deres Navn i andre Sprog V. 2. Betyder visse Steder en Fiende V. 2. Nævnes først af Ptolemæo II. 271. Vitechindi Beretning om dem II. 277. V. 21. Hos Saxo forstaaes Jyder og Angler under Saxer II. 273. 276. Udstamme fra Teutoner II. 221. 229. Og fra Ambrones II. 271. Beviis for deres Tydske Oprindelse V. 2. En urigtig Mening om deres Herkomst fra Angli i Britannien V. 20. Udledes af nogle fra Asien V. 37. Schiönnings Mening om deres Nordiske Herkomst imodsiges II. 271 — 273. Boede for Christi Tid Norden for Elven II. 271. Har siden udbredt sig sønden for Elven II. 226. 254. Havde megen Omgang med Franker II. 224. 226. 227. 229. Deres første Sæde i Bremen II. 277. 278. Boede i fierde Sæculo i Batavien II. 277. Toge meget Land fra Thüringerne II. 278. 279. gik i femte Sæculo over til Britannien II. 278. V. 6. 7. 20. Tillige med Angler og Jyder II. 217. Besad Vestphal og Nedre-Saxen i siette Sæculo IV. 492. Hvorledes deres Udbredelse i Tydskland er skeet V. 7. Hvorfor nedsat sig i sønder Jylland V. 38. Følger med Langobarderne ind i Italien IV. 603. Vender siden derfra tilbage IV. 609. Førte fordum mange Krige med Danske og Nordiske II. 273. Dreve Sørøverie ved Gallien og Britannien II. 276. 277. Vare farlige Fiender V. 7. Ansees fordum som omvankende Folk V. 17. De gamle Saxer havde ingen Konge V. 13. De Tydske Saxer valgte Konger i farlige Tilfælde V. 34.

De Britanniske hvorfor havde stadige Konger V. 34. Dyrkede Thor III. 163. og Balder III. 202. giftede sig ikke med Fremmede V. 35. Aarsagen til deres store Magt V. 92.

Saxiske Sprog, hvilke Dialecter deraf ere komne I. Tab. IV. a.

Saxiske Øer, hos Ptolemæum II. 276. Den største af dem var Helgeland II. 276.

Saxmundus, Frisisk Lovgiver V. 64.

Saxo Grammaticus, har faaet sine Efterretninger fra Norge og Island III. 16. Meget er forkommet af hans Skrift III. 285. Betænkning derover ibid. Feyler i Henseende til Folkenes ældste Tilstand og Navne I. 66. I hans Beretning om Langobardernes Udvandring IV. 568. Andre Feyl hos ham IV. 568. III. 216. 104. 88.

Saxones, hos Ptolemæum, hvoraf saa kaldede II. 165.

Saxoneta, den Saxiske Odins Søn III. 202.

Saxonia V. 15. Antiqva II. 279. V. 11.

Scala ɔ: en Skaal, Langobardisk Drikke-Kar af en Hoved-Pande IV. 602.

Scandia, hos Plinium, er Scandinavia II. 152. 170. Var den største af de Scandiske Øer II. 170. Dens Beliggenhed efter Ptolemæi Udregning II. 171. Ansees og for den Gulland II. 172.

Scandianer, eller Nordiske Folk II. 116. Udleder nogle fra Sem ibid.

Scandinavia, er Norge og Sverrige II. 318. Er af Procopio og andre betegnet under dette Navn af Thule II. 150. 151. IV. 424. Ansees af nogle for Sverrige II. 152. Sættes af Plinio i Sinu Codano II. 170. Solini Beretning om den II. 171. Hvorfor kaldet en Øe af Skribenterne IV. 558. Kaldes Scandia, Scanzia II. 152. 170. Baltia II. 164. Lochlin III. 19. 23. Hvilke der have kaldet den Scanzia II. 171. Var fordum begroet med Skov I. 21. Beboet noget efter Alexandri Magni Tid I. 46. 68. 318. Var Herulernes første Sæde IV. 424 sq. Har havt to Hoved-Sprog af Begyndelsen I. 67.

Scandiske Øer, deres Beliggenhed II. 170.

Scaney, Skaanes forrige Navn II. 165. 170. Indbefattede Sielland og flere Øer med II. 170. Dens Grader og Beliggenhed fastsettes urigtig af Ptolomæo II. 171.

Scania, en Gisning om Ordets Oprindelse IV. 351.

Scanzia, er Scandinavia II. 152. 170. Beskrives af Jornande IV. 19.

Scara, i Sverrige, Navnets Oprindelse II. 183. Var de Gothiske Kongers, og siden Jarlers, Residence II. 183.
Scarniunga, en Flod IV. 277.
Sceaf, den samme som Odin III. 105. 115. Kommer til Skibs til Skaane III. 105. Er Skiolds Fader III. 115. Hans Fader III. 203. Om han har regieret i Schlesvig V. 8. Bemarker og et Knippe Korn V. 17.
Schach-Spil, fundne i Grav-Høye hos Tatarerne II. 16.
Schamcul, kaldes Fyrsten over Dagestan II. 89.
Schettland, betyder ofte Orcades hos de Gamle II. 174.
Schilpor, en Vaaben-Drager hos Langobarderne IV. 605.
Schwaben, beboet af Sueverne V. 80. 82. 84. 93. Er det rette gamle Suevisk Land V. 99.
Schweizerne, fra hvem udstamme V. 87.
Sciret, see Scirrer.
Sciringia ɔ: Scoringa IV. 567.
Scirnifor, et Poëme III. 174.
Scirrer, Scirer v. Scyrer IV. 458 — 466. Anføres af Procopio II. 44. Bevises af Jornandes at udstamme fra de gamle Gother IV. 462. Regnes iblant Gothiske Folk IV. 325. 459. Kiendes igien i Curland II. 43. Have boet i Liefland og deromkring IV. 339. 458. Boede siden i Over-Ungarn IV. 459. Deres Navn er tilovers i Curland, men ikke de IV. 458. Navnets Oprindelse IV. 463 sq. 466. V. 35. Betænkning over deres Boepæl og Herkomst II. 43. Faaer Hielp af Leo Thrax imod Gotherne IV. 459. Stride i Selskab med Sueverne imod Ost-Gotherne og overvindes aldeles IV. 280 — 283. 461. Overvindes anden gang af Gotherne IV. 461. Ere i den Hunniske Hær mod Romerne, og blive næsten ganske udryddede IV. 460. Ere uforskammede imod Romerne i Italien IV. 463. Nyere Skribenteres Meninger om dem IV. 464 — 466. Nogle holde dem for eet Folk med Turcilingi IV. 464. Andre udlede dem fra Norge IV. 465. Andre fra Jylland IV. 465. Andre fra Gothia IV. 466.
Scordiser, boede i Servien I. 336.
Scoringa, Landets Beliggenhed IV. 501. 562. Kaldet og Sciringia IV. 567.
Scoter, kom i fierde Seculo fra Irland I. 324. Holdes urigtig af nogle for Gother IV. 338. Men vare Celter IV. 338. 351.
Scotland, den nordlige Deel fordum kaldet Albania I. 325.
Scritto-Phinni, hvem derved forstaaes IV. 558.
Scyrer, see Scirrer.

Scyther, udstamme fra Magog I. 75. II. 119. Ved dem forstaaes undertiden Gotherne IV. 63. 65. Arriani Scyther vare rimelig Gother IV. 378. Navnet bruges i en vidtløftig Mening om flere Folk I. 212. 216. 345. II. 119. Hvilke Folk bør regnes til Scytherne I. 148 sq. Kaldes Sacer I. 221. Scythæ Amyrgii hos Herodotum I. 221. Ere Cimmeriernes Stamfædre I. 339. Ere eet med Sarmaterne I. 151 — 153. Har fra gammel Tid boet ved Araxes v. Volga II. 127. De Kongelige Scyther boede paa venstre Side af Tanais II. 62. Deres Flugt for Masageterne og adskillige Vandringer I. 150. Undertvinges og fordrives af Sarmaterne I. 160. 161. II. 62. Nævnes siden ikke i Europa I. 160. 161. Stode i Forbund med Thubal og Mesech imod Mederne I. 181. Deres Krig med Philippo IV. 64. Fremgang under Valeriano IV. 74. 75. Krig med Valens og følgende Fred IV. 143. 144. Modtages i Romerske Lande efter Forlangende IV. 149 — 153. Deres Levemaade IV. 136. Caracteer ved Synesium IV. 227. Deres Beskrivelse, som kom Procopio til Hielp IV. 142. 143.

Scythia Sendica, hos Plinium, hvad derved forstaaes II. 66.

Scythien, hvad derved forstodes IV. 136 sq. Kaldes af Snorro det store Svithiod II. 59. 108. 109. 119. Navnet udbredes for meget af Skribenterne II. 185. Forenes med Constantini Rige IV. 108.

Scythiske Navn, vedvarede endnu i ottende Sæculo IV. 312. Derved forstodes Gotherne ibid. Ophørte efter ottende Sæculo IV. 319.

Scythiske Staat, indrettet tusinde Aar for Darii Feldtog II. 127.

Scythiske Strandbred ɔ: Preussen II. 161. Kaldet Raunonia II. 164.

Scyto-Tauri, vare Scyther og Tauri I. 346. boede blandede paa den Crimiske Halvøe I. 346. Deres Levemaade og Sæder I. 347.

Seaxeca, den Saxiske Odins Søn III. 203.

Seba, Chus Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Seba, Regma Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.

Sebastianus, Valentis Anfører mod Gotherne IV. 162. Raader ham forgieves fra en ordentlig Fegtning med Gotherne IV. 168.

Sebastopolis, en Asiatisk Fæstning II. 111.

Secretiora Germaniæ, hvad Tacitus derved har forstaaet IV. 426.

Secter,

Secter, hvoraf komme i vor gamle Religion III. 65.
Seducier, vare i Ariovisti Hær mod Cæsar II. 287. Navnes allene af Cæsar II. 288.
Segobriga, Celtiberiens Hoved-Stad I. 312.
Seid, Odins fornemste Troldom III. 108. Lærte Aserne først af Freya III. 259. Dens Beskrivelse III. 253.
Seid-Koner ɔ: Trold-Koner III. 355.
Secta, Guderne hos visse Lapper III. 164. I sær de onde Guder III. 165.
Seithan, en ond Geist hos Tschuvascherne II. 93. III. 166.
Selina, Gothernes Bisp IV. 226.
Selli, Jupiters Præster ved Dodona I. 177. Videre om Navnet I. 178.
Sem, den mellemste af Noah Sønner I. 14. Hans Alder og Aar fastsættes I. 54. Afkom og udstammede Folk I. 101 — 129. Hans Afkom beboede de sydlige og østlige Deele af Asien II. 115.
Sember, Indvaanere i Samland II. 161. IV. 126.
Semendria IV. 446.
Semigermane, kaldtes Folket ved Alperne V. 112.
Seming, den sidste Nordiske Odins Søn III. 132. 264. Konge i Norge III. 111. Kaldet Semingur, Konge i Helgeland III. 131. Stamfader for Lade Jarlerne III. 264.
Semnoner, kaldtes en Stamme af Sueverne I. 64. V. 72. Deres Sæde ind til Weixelen II. 256. III. 245. V. 79. Beboede hundrede Pagi II. 286. Navnet gik under ved Sueverne V. 73. Undertvinges af Marobodua V. 77.
Senoner, boede ved Pyrrhenæerne I. 300.
September, kaldet Haleg hos Anglerne V. 29. 30.
Septimanien ɔ: Languedoc IV. 314.
Seqvani, fulgte Germani paa deres Indfald i Italien I. 350.
Serapio, Alemanisk Konge V. 94. Kaldet ellers Agenarich ibid.
Serapion, Gothisk Biskop IV. 249.
Serica, dette Landskabs Beliggenhed I. 196.
Serimner, en Galt til Føde for dem i Valhala III. 305.
Sertorius, sendes fra Mario, som Spejder blant Cimbrerne II. 293.
Serug, Regu Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Serviske Sprog, hvorfra udledes I. Tab. IV. b.
Sesvarnr, Freyas Sahl III. 258.
Sesrumner, eyede Freya III. 259.
St. Severinus, Prophet iblant Rugierne IV. 476 — 478. Blev ofte besøgt af Gibuldus V. 101.

Severus,

Severus, Bisp i Trier IV. 543. Omvender Burgundierne til Christenheden IV. 543. 551.

Sevo-Mons, hos Plinium, har ligget i Norge II. 169.

Seyer, raadde Odin for III. 57. Erholdte de Viniliers Qvinder for deres Mænd III. 57. Claudii over Gotherne IV. 83 sq. Hvad Tid den indfaldt IV. 87. Gothernes over Sueverne IV. 280. 281.

Seylads, de første Menneskers Kundskab derom I. 35. Deres Dristighed derved har ikke været stor II. 130.

Shilhensiske Sprog, dets Udspring I. 130 sq. Tab. V.

Shire ɔ: Pagus hos Angel-Saxerne V. 35.

Shiort, et Slags underjordiske Dværge III. 239.

Sial, Verdens, hvilken III. 135. 138.

Siælene, de Afdødes, troedes fordum at blive ved Legemerne III. 295. 296.

Siælenes Omvandring paa Jorden, troede vore Forfædre III. 64. 293. For den Lærdoms Skyld blev Odin anseet for Gud III. 85.

Siælenes Udødelighed, troede vore Forfædre III. 293.

Scaland i Sverrige, nu kaldet Roslagen II. 180. Kommer overeens med Soelund v. Siælland II. 192.

SiamensiskeSprog, deelt i tre Dialecter I. Tab. VI.

Siaver, boede ved Weixelen IV. 472.

Sibber, Sibber-Kloster eller Sund, et Cimbrisk Navn II. 209.

Siberiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Sicambres, føres af Tiberio over Rhinen I. 306. Deres andre Navne I. 306. Nævnes af Claudiano længe efter at deres Navn var undergaaet II. 227.

Sicanier, ældste Folk i Sicilien, før Siculi I. 286. Holdes for en Iberisk Colonie I. 286. Holdes for at være Cycloper og Læstrygonier I. 287. Kom til Skibs til Spanien I. 296. Udjages derfra ved Ligurierne I. 296.

Sicaniske Sprog, kommen af det Thraciske I. Tab. IV. a. Hvilke Sprog det har fødet af sig ibid.

Sicilien, beboet af to Slags Folk I. 272. Navnets Oprindelse I. 272. Af hvem beboet før Siculi I. 286. 287.

Siculi, ere blant Italiens første Beboere I. 270. Kom der længe før Grækerne I. 270. Drives af Opici til Sicilien I. 270. Drives af Aborigenes fra Egnen ved Rom I. 271. Holdes for Arcadier, eller en Art Pelasger I. 271. Under dette Navn befattedes Oenotrii I. 271.

Siculiske Sprog i Ungarn, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Siculus, Ausoniernes Anfører til Sicilien I. 272.

Sicyon, i Grækenland, blev tidlig anlagt efter Babels Bygning II. 126.
Sidenii, hos Ptolemæum, deres Sæde IV. 472. Navnets Bemærkelse IV. 472.
Sidgranes, Thors Navn III. 160.
Sidicier, et Oscisk Folk i Campanien I. 285. Deres Bye Teanum ibid.
Sidimundus, Anfører for Domestici IV. 291.
Sidon, Chanaans ældste Søn, Stifter af Byen og Folket I. 138. Hans Døds-Aar I. 138.
Sidon, en Bye, naar anlagt I. 138.
Sidonius Apollinaris, hans Døds-Aar II. 232.
Siebenbürgerne, Betænkning om deres Oprindelse IV. 341. 342.
Siælland, dens adskillige Navne I. 21. II. 192. IV. 358. 506. Navnets Oprindelse II. 193. Hvorvidt kan være Herthes Øe III. 245. Indtages af Gefion IV. 3. Beboes derpaa af Gother IV. 4.
Sif, Thors Hustrue III. 166. Hendes Slægt og Beskrivelse III. 268 sq.
Sig, en Fiskes Navn II. 21 not.
Sigeric, Vestgothisk Konge i syv Dage IV. 257.
Sigge, Odins gamle Navn II. 180.
Sigge, Odins Søn III. 130. Konge i Hunaland III. 131. Volsungernes Stamfader III. 132.
Sigismundus, Hunimundi Søn IV. 271.
St. Sigismundus, Burgundisk Konge IV. 552.
Signe, Lokes Hustrue III. 214.
Signy, Dronning, Alfreks Gemahl III. 52.
Sigo, den Saxiske Odins Søn III. 201.
Sigrun, Helges Kone, redder hans Flode III. 221. Skal tilligemed hendes Mand fødes paa nye i Valhala III. 311.
Sigtun, Uplands gamle Navn II. 180. 181. Landet rundt omkring Odins Tempel kaldte han saa III. 106. Ordets Bemærkelse III. 111.
Sigtun, en Bye, bliver ødelagt II. 180.
Sigtyr, Odins Navn III. 14. 15.
Sigulones, boede paa den Cimbriske Halv-Øe II. 282.
Sigun, Lokes Hustrue III. 214. 267.
Sigurlame, den sidste Odins Søn III. 85. Konge over Gardarige III. 85. Gift med Heidi, Gylfes Datter III. 132.
Sigøner, deres Bopæl I. 154. IV. 330 sq.
Sigynnes, et Slags Spyde IV. 331.
Silingi, see Vandali Silingi.
Silingius, en Flod i Andelusia IV. 519.
Silis, en Flod i Venetia IV. 520.
Silurer, et Iberisk Folk i Britannien I. 322. Deres Herkomst I. 322. 323.

Silvanus, Gothisk Bisko IV. 138.
Simul, en Stang af det Navn III. 272.
Sinda, en Bye II. 67.
Sindi, vare af Cimmerisk Herkomst I. 347. Ansees for vore Aser II. 68. Stephani Beretning om dem II. 67. Navnets Oprindelse II. 63. Boede i Sindica II. 60. Sønden for Tanais II. 82. Paa Caucaso II. 122. IV. 331. Deres Residence-Stad Aspurg II. 65.
Sindica, Landets Beliggenhed II. 61. 63.
Sindones, nævnede af Mela II. 66.
Sindos, en Stad, ved Mæotis II. 66.
Sindre paa Inda v. Nida Field III. 295. De godes Sted i Gimle III. 295. 314.
Sinear, dets Beliggenhed I. 15. formodentlig begroet med lave Træer I. 20.
Sindual, Erulernes Anfører mod Frankerne IV. 445.
Singuliske Sprog I. Tab. VI.
Singedon, ved Dacia, er Semendria IV. 446.
Singidunum, er Belgrad IV. 288.
Sini, Chanaans Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.
Sinistus, Øverste Præst hos Burgundierne IV. 542. Sperlings Mening om det Navn IV. 553. Andres IV. 556. 625.
Sinti, et Folk, nævnes af Mela II. 67.
Sinus Codanus, II. 168. 169. Lagnus II. 169. Clylipenus II. 169.
Siofn, Nordisk Gudinde III. 270. Opvækker Kierlighed ibid.
Sirmium, en Bye i Pannonien IV. 276.
Sisebuthus, Gothisk Konge IV. 375.
Sithones, hos Tacitum, skal være Sithones IV. 15. Adskillige Grunde for den Mening IV. 355. Andres Meninger om disse Folk ibid.
Siv v. Rør, Ordets rimelige Oprindelse V. 17.
Skaal, Odins, blev først drukket ved Afguds-Offere III. 21. Adskillige Skaaler bleve drukne ved Sammenkomst III. 347. Ordets Oprindelse III. 348 IV. 602.
Skaane, naar de Nordiske Folk kan være der komne II. 131. 132. Kaldes før Scaney II. 165. Er Xenophontis Scandinavia, Scandia &c. II. 165. betyder den skionne Øe II. 165. 172. Har været bekiendt siden første Seculum II. 172. 192.
Skabelse, Verdens, vore Forfædres Digt derom III. 10. 148.
Skade, Niords Kone og siden Odins III. 129. 190. 263 — 265. Blev enig med Niord at ville boe skiftevis paa Fieldene og ved Havet III. 263. Var en Nordisk Guddom III. 263. Hendes Tilnavne III. 263. Fæster en giftig Slange over Lokes Ansigt ibid. Hendes Ordvexling med Loke III. 264 sq.

Skas-

Skarpnatungr, kaster sig og sin Træl ned af en Klippe III. 305.
Skaugul, en af Valkyrierne III. 285.
Skegol, en af Valkyrierne III. 285.
DW, dets Bemærkelse Gen. II. 4. I. 17.
Skesser, et Slags Trøller III. 237.
Skiæbne, Menneskens visste Frigge III. 252. stoede Nornerne for III. 282. Var uundgaaelig III. 317.
Skiæl, drak Skotterne af III. 23.
Skialff, Freyas Tilnavn III. 259.
Skibe, de ældste have været flade I. 36. Odins Skib III. 105. Et Skib var Isidis Mærke III. 257. Skib med Hoved f. ran maae Islændere ikke bruge III. 373. Med tre Skibe reyste Gotherne fra Scanzia IV. 40 401. Med fem hundrede reyste Herulerne fra Mæotis til Pontus IV. 429. Med tre lange Skibe gik Angli til Britannien V. 9. 15. 17. Med sexten Skibe kom de anden gang V. 17.
Skidbladner, Odins Skib III. 105. Dets besynderlige Egenskaber III. 107. Foræres Freyr III. 174.
Skikke, Issedoners ved en Faders Dødsfald I. 195. Tibareners ved Barsel I. 200. Mosynæcers i Omgang med deres Konger I. 188. 189. Tibarenernes med de gamle Mænd I. 202. Forfædrenes, naar de paa Alderdommen vilde ende deres Dage I. 202. Massageternes for at faae en lykkalig Døds Maade I. 212. Eneternes og Babyloniernes, at holde deres Døttre tilfalds I. 208. Agathyrsernes, at have Fruentimmere tilfælleds I. 253. Celternes at slagte alle Fremmede til Menneskenes Offer I. 300. Galliernes at kaste Breve paa de Dødes Baal I. 362. Celtiberers, at dyrke deres Gud ved Dands i Fuldmaane I. 313. Geloners, at klæde sig med Huden af deres Fienders Hoveder II. 36. Abcassernes, at lade deres Døde ophænge i Træer II. 49. og at lade den afdødes Hest løbe sig ihiel omkring hans Grav II. 49. Czeremissernes, at giøre deres Bønner ved store Træer, og derpaa ophænge Hude og Been af offrede Dyr II. 91. Tschuwaschernes, at offre hvide Heste II. 93. At erindre sin Gield ved Karve-Stokke II. 93. Cimbrernes, at holde en Kobber-Tyr for Helligdom II. 232. De Nordiskes at brænde Heste paa de Dødes Baal III. 15. 308. Skotternes, at drikke af Skæl; de Nordiskes at drikke af Horn III. 23. Semnonernes, ikke at reyse sig, naar de faldt i den hellige Skov III. 46. 247. De Nordiskes at kaste et Spyd i Striden over sin Fiendes Hoved, sig til Lykke III. 50. At brænde de Døde fra Odins Tid af III. 73. At kaste de Dødes Eyendomme paa

Baalet III. 108. 308. At nedgrave Penge i Jorden III. 108. 127. At kaste de Dødes Aske i Søen, eller nedgrave den i Jorden III. 108. At sætte Høye over de anseelige, og Baute-Stene over de tappre Døde III. 108. At nedlegge Penge og Ejendier i de Dødes Høye III. 127. At offre mod visse Aarets Tider III. 108. At bytte Vahre mod Vahre i Handel III. 127. At dømme ved tolv Mænd III. 149. Hos Vanerne at ægte en Søster III. 183. De Nordiskes, at saare sig inden man døde III. 191. At uddrikke et Begger ved sin Faders Liig og giøre Løfte III. 209. At drikke Brage til Ære III. 209. At offre en Galt til Freya for at faae et got Aar III. 259. Hos Lapperne, at offre en død Hest til Rota i stor Fare III. 276. At kaste sig i vanskelige Tilfælde ned af en høy Klippe III. 309. Brugte ved Offringer III. 337 sq. At fremsætte Brød ved Jule-Høytid i Form af et Sviin III. 342. Adskillige Hedenske Skikke og Anordninger derimod III. 372 — 376. Gauternes i at vælge Konger IV. 20. Barbarernes, at hænge et Spyd med tre Spidse uden for sin Tælt IV. 299. De, som jagttoges i Constantinopel ved de Gothiske Lege IV. 315 sq. Gothernes paa Biergene ved Algier, at male et sort Kaars paa Kinden og i Hænderne IV. 336. Barbarernes, naar de antoge nogen til Søn IV. 382. 433. Herulernes, at omkomme de Syge og Gamle IV. 436. Hos de samme, at en Enke hængte sig over sin Mands Grav IV. 437. Hos Langobarderne ved en Trælls Frigivelse IV. 574. At en Konge-Søn, uden visse Vilkaar, maatte ikke spise med sin Fader IV. 595. At blive Fader til den, man afskiærer Haaret IV. 616. At kysse de Fremmede, indført af Hengist i Britannien V. 35. Saxernes i at spørge sig til Raads med Guderne V. 36. Hos de samme, at udfinde Krigens Udfald V. 36. Frisernes, ved Lodkastning i Kirkerne, at opdage Gierningsmænd V. 64.

Skinnvefia, Thors Datter III. 167.

Skiold, Konge, Sceafs v. Odins Søn III. 115. 131. 132. Regierede i Augusti Tid IV. 560.

Skiolde, satte Cimbrerne til Forskandsning imod den tilvorende Strøm II. 238. De lode sig i Skioldene glide ned fra de øverste Alper II. 307. Maatte Herulernes Slaver ikke bruge i Krig, uden efter udviiste Tapperhed IV. 442. Gothernes IV. 381. Herulernes IV. 431.

Skiolde-Mærker, brugelige hos Barbarerne IV. 262. 263.

Skirbruder Goda, Skades Tilnavn III. 263.
Skoe, Gothiske IV. 378.
Skov, i Rusland 160 Mile lang I. 21. Nogle vildsomme Skove have været Agerland før II. 6. Har fordum optaget det største Rum i Norden II. 137. Hvorfore Guds-Dyrkelse fordum holdtes i Skove II. 143. Gotherne deelte ikke Skovene, som det andet Land i Spanien IV. 366. Anordning derom i Burgundiske Love IV. 548.
Skribent, den ældste indfødde Nordiske II. 60. Hvorvidt de nyeres Vidnesbyrd om de ældste Ting kan gielde III. 75.
Skrift, forstode Langobarderne inden de kom til Italien IV. 634.
Skrive-Konsten, tillægges Odin at have indført III. 121. Derover blev han anseet for Hexemester III. 121. Hvorledes anseet i Begyndelsen hos andre Folk III. 121. Hvorfor saa lidet brugt i Norden fordum III. 122.
Skrive-Materier, de ældste Nordiskes III. 122.
Skuld, Helges Dotter med en Alf-Kone III. 230. Hendes Beskrivelse III. 230. Var een af de tre Norner III. 280. Regnes blant Valkyrierne III. 284.
Skurd-Guder, hvad betyder III. 322.
Skyrner, frier for Freyr III. 173. Eenes til det førte Alfheim efter Baandet Gleipner III. 228.
Skyts-Guder, de Nordiskes fordum III. 227.
Slægt-Registere, hvoraf saa mange komne til os III. 77. Alle vore begynde fra den sidste Odin III. 84. De Engelske ere ufuldstændige III. 114. Adskillige Slægt-Registere sammenlignede III. 114. 115. Det gamle, kaldet Haleygatal III. 77.
Slagsmaal, vare de Nordiske fordum tilbøyelige til II. 145.
Slange, fæstet over Lokes Ansigt III. 215. 263.
Slaver, holdes for eet med Sarmaterne I. 162. Folk, som dertil regnes I. 162. Udledes fra Dodanim II. 117. Hvorfor og kaldte Geter IV. 347.
Slavoniske Sprog, det gamle, udspringer af det Sarmatiske I. Tab. IV. b. hvilke Dialecter deraf ere komne ibid.
Sleipner, Odins Hest III. 66. Rider Hermod paa til Hell, for at hente Balder III. 195.
Slesvig, har været længe bekiendt II. 195. V. 16. Kaldtes fordum Hethe II. 195. Haithebye V. 8.
Slibe-Steen, kastet i Thors Pande III. 151.
Slide-Tand, Freyrs Sviin III. 175.
Sluthmor, Indvaanerne af Loda III. 32.

Smaaland, Navnets Oprindelse II. 182.

Smidie, anlagt i Asgaard III. 305.

Smykke, Friggæ III. 250.

Snorro Sturlesön, Betænkning om hans Troværdighed III. 75. Antager kuns een Odin IV. 7.

Snotra, Nordisk Gudinde III. 271.

Socknabek, Sagas Boepæl III. 269.

Sorbi, kaldes Sueverske af Strabo V. 77.

Sol, en Gudinde, kiører Solens Heste III. 271.

Sol-Monath, er Februarius V. 29. 30.

Sol-Offer, til Freya III. 341.

Sol-Skive, sendt Burgundierne for at kiende Tiden IV. 547.

Solen, dyrket under adskillige Navne I. 5. III. 24. Under Odins Navn III. 24. 57. Dens Dyrkelse ved Jule-Fæsten III. 26. opfundet af Odin i Asien og indført i Norden af en anden III. 26. 81. Hvorfor Odin blev anseet for Solen III. 64. Om den er dyrket under Freyrs Navn III. 181. Dens Glands betegnet ved Balders Deylighed III. 197. Betragtning over Solens Dyrkelse III. 290 sq. Skal føde en Dotter III. 314. Er borte for de Nordiske i fyrgetyve Dage III. 369.

Soleyerne, et Sollør II. 189.

Solis Insulæ, hos Saxo, et Sollør II. 189.

Sollør, fordum Soleyerne II. 189. blev opryddet af Sölve II. 189.

Solungør, Indbyggerne i Sollør II. 189.

Sondi v. Sonti, et Folk paa Caucaso II. 181.

Sorte Søe, hvilke Folk ved den have boet II. 122.

Spaadomme, vare de Nordiske og andre Vankimbige hengivne til II. 37. Spaadom angaaende Odins Søn Böe III. 102. Bleve tagne af Fugle-Skrig og Indvolde III. 350. 351. Angaaende Romernes store Nederlag ved Gotherne IV. 173. Angaaende Anglernes Tog til Britannien V. 9.

Spaae-Mænd, fandtes iblant de Nordiske III. 350. Endog i Christenheden III. 351. Bleve adspurgte af den Gothiske Theodato IV. 368.

Spaae-Qvinder, hos Cimbrerne, toge mod Fangerne og offrede dem II. 309. Kaldtes og Norner, og forudsagde Menneskets Skiæbne III. 283.

Spali, et Folk IV. 49. 50. Kaldes og Spalæi IV. 50.

Spanien, om Tharsis i Skriften kan derved menes I. 170. Handel som fordum blev ført paa Spanien I. 170. Kan være beboet fra Africa I. 308. 309. Har faaet Celter og Ligurer nord ind til Beboere I. 314 sq. Kuns de sydlige Indvaanere stamme fra Ligurer I. 315. Navnets Oprindelse I. 320.

Angribes

Angribes af Vandaler og andre IV. 515. 516.

Spanier, kaldte først Hispanier af. Plato I. 320. Udstamme, efter nogles Meening, fra Thubal I. 182. Nogle af dem fra Cham II. 11. 115. Bochart udleder dem urigtig fra Tharsis I. 170. De paastaae selv at stamme fra Gotherne IV. 351. Deres Herkomst fra Celter I. 167. Hoved-Folkene i Spanien fra Begyndelsen af I. 308—321. Ordenen, i hvilken de have boet I. 319. Ligurier vare de ældste I. 308. Med dem Africaner I. 308. 310. Perser eller Pheresiter vare og Indvaanere i Spanien I. 310. Celter beboet den Nordlige Deel mod Vesten I. 310—314. De nyere Spanier ere ved Blanding et andet Folk, end de ældre IV. 458.

Sparethra, Sacisk Dronning, fanger Cyrus I. 222.

Spartarius, hvad bemærker IV. 392.

Spedalskhed, have Cagotherne i Spanien IV. 345.

Sphærodromium, dets Bemærkelse IV. 315.

Sphezla, Gothernes Land IV. 328.

Spise med sin Fader, naar tilladt en Langobardisk Konge-Søn IV. 595. Thüringers og de Nordiskes Spise V. 135.

Sprog, de fleste forskiellige findes paa de Caucasiske Bierge I. 48. Hvorfor saa forskiellige i de Lande og hos det samme Folk I. 58. Paa Caucaso befundet tolv adskilte Sprog II. 88. Hvor mange Hoved-Sprog fra Begyndelsen i Scandinavia I. 67. Af Sprogene udledes Folkenes Oprindelse I. 70. 81. Hoved-Sprogene kan beregnes til tolv Slags I. 76. hvilke de have været I. 85 sq. Regnes og efter Noah Sønners Tal I. 81. Adskilliges Meninger om de første Hoved-Sprog I. 88—92. Betænkning over en Beregning af halvfierdsindstyve Sprog I. 90 sq. Videre Betænkning over Sprogenes Inddeeling I. 93 sq. Det ældste er ikke mere til I. 83—85. Tre Hoved-Dialecter findes i Tydskland I. 354. II. 216. 287. Fyrgetyve Sprog talt paa een Tid imellem Bosporo og Tanais II. 88. Tyve endnu paa de Taulinske Bierge II. 88. Syv i Herodoti Tid i Landene imellem Scyther og Argipæer II. 88. Sprogenes Genealogie V. 49. Andre Sproges Udspring fra de første I. 96 sq. cfr. Tab. IV. a. b. V. VI. Det Ebilhensiske Sprogs Udspring I. 130 sq. Det Brachmaniske I. 137. Det Persiske, baade gamle og nye Sprogs I. 145. Det Latinske Sprogs I. 170. Georgianske og Iberiske Sprogs I. 204. Det Cambriske Sprogs II. 117. 118. 196.

196. Hvorfor det Slaviske, Tydske, Nordiske, Celtiske og andre have saa mange overeenstemmende Ord I. 255. Hvoraf Ligheden imellem Sprogene i Padan, Aram og Syrien kommer I. 107. Det Tydske og Nordiske sammenlignet IV. 196. Det Nordiske og Tydske udstamme ikke fra hinanden, men ere Systre I. 352. II. 2. Hvorfor Frankisk og Saxisk ligner det Nordiske meest I. 353. Hvorfor det Saxiske endnu mere end Frankiske I. 353. Et Beviis, at vores Sprog er meget gammelt i Norden II. 186. Det Finske og Nordiske ere i Grunden adskilte II. 3. Det Finske yngre end det Nordiske III. 119. Hvilke Sprog beslægtede med det Finske II. 2. Hvorfor i Vendernes Sprog saa mange Finske Ord II. 14. Om det Danske kan udledes af det Celtiske II. 117. Siden det Danske og Scythiske ikke stemme overeens, kan hine ikke, i Henseende til Sproget, udledes fra disse II. 119. Angsternes Sprog, sammenlignet med det Danske og Nordiske V. 45. 46. 48. 49. Anglernes i Slesvig er det gamle Angel-Saxiske V. 2. Angel-Saxernes i Britannien er Tydsk V. 2. Paa hvad Grund nogle giøre det Tydske saa gammelt II. 124. Det Tydske tales endog i Crim II. 99. Saxernes og Frankernes kaldtes fordum det Tydske II. 266. Det Frankiske og Saxiske kaldtes det Theotiske I. 352. II. 259. Det Teutoniske er eet med det Theotiske II. 259. og er rimelig det Cimbriske og Teutoniske Sprog II. 215. Langobardernes har nærmet sig Angel-Saxernes IV. 629. Det Celtiskes Udbredelse beviser ikke, at saa mange Folk vare Celter I. 297. 298. Den mindst blandede Dialect af det Celtiske findes i Irland I. 326. Det Thraciske, som er forgaaet, stammes af det Celtiske II. 118. Det Cantabriske i Biscaja stemmer overeens med det Celtiske og det Shilhenfiske i Marocco I. 310. Om det Gothiske Sprog IV. 387 — 397. Det er nu meget fattigt IV. 203. Skal endnu findes i Wallachiet IV. 194. Asernes Sprog, hvad derved forstodes III. 119. Det Illyriske er ombyttet med Slavonisk I. 261. Det Latinske sammensat af Celtisk og Grædsk I. 273. Udstammer fra den Oscifke Dialect I. 285 sq. Det Grædske bragte Evander med sine Arcadier til Italien I. 273. Det Corsicanske blandet med Romersk I. 290. Det Basconiske, en Dialect af det gamle Aqvitaniske I. 299. Det Armoriske af det Celtiske I. 299. Det gamle Belgiske reent forgaaet I. 299. Det gamle Britanniske er tilovers i tre Dialecter I. 321.

Det

Det Mæsogothiske kiendes nu kuns i Ulphilæ Evangelia I. 354. Hvad Sprog egentlig disse Evangelia ere skrevne paa IV. 190 sq. Af hvad Aarsag Wstyernes har saa meget Britannisk i sig II. 11. Lesgernes Sprog i Nedre-Dagestan II. 89. Hvor det gamle Sprog i Sverrige findes IV. 393. Det Berusiske er egentlig Vendisk IV. 451. Det Frisiske Sprogs Overeenstemmelse med andre V. 69 — 71.

Spøgelser, hvoraf man har troet saa meget derom II. 144. Grunden til denne gamle Overtroe III. 295 sq. 319.

Ssii, et Folk fra Asien V. 87.

Stæder, de ældste i Verden I. 138.

Stænder, deres Opkomst og Oprindelse hos de gamle Nordiske II 142. Tradition om deres Oprindelse fra Heimdal III. 207. Fire Slags iblant Saxerne V. 35. Tre Slags iblant Thüringerne V. 139.

Staf, dets Bemærkelse i de gamle Love mod Overtroe III. 376.

Stamfædre, de Tydske og Nordiske havde hver tre III. 116. For de Saxiske Konger III. 202.

Starkodr, Jotun, dræbes af Thor III. 154. Den yngre ibid.

Starno, Konge af Lochlin, taler med Loda III. 22. Er en Søn af Annir ibid.

Stater, deres første Oprindelse II. 118. Indrettede i Norden før Odins Ankomst der II. 319.

Stavaner, Vendisk Folk IV. 39.

Stavo ɔ: Thor, Frisernes Gud III. 144. 164.

Stedmoder, maatte man ægte efter Varnernes Lov IV. 491. Dræbt af sin Søn IV. 383.

Stega ɔ: Tive, hos Gotherne IV. 389.

Steirmark, først beboet af Liguriscii I. 292. Siden af Gallиske Tauriscæ I. 292.

Stene, med Guders Navne paa, opgravne i Paris III. 141.

Stene, paa Grav-Høye, Saxonis Gisning deraf IV. 359.

Sterkodder, fra hvem udstammer II. 102. Blev opfød af Odin III. 53. Fik af Odin tre Mænds Alder, bestandig Seyer og Poesie III. 53. Forraadede Vikar til Odin, og dræber ham III. 53. 335. Hans Omgang med Odin forklares som en Aabenbarelse III. 89. Fratages ved Thor sine fire Hænder III. 153. Borttager Kong Alfs Datter III. 341.

Stiernerne, de Nordiskes ringeste Guder III. 138. Siges Thor at bære i Hænderne III. 146.

Stilliko, Theodosii General IV. 224. Hindres fra at ødelægge Barbarerne IV. 224. og fra at undertvinge Alaricum IV. 231. Kommer Grækenland til Hielp imod

imod Alaricum IV. 233. Adskilliges Vidnesbyrd om hans Strid med Alarico IV. 234 sq. lokker Vandalerne til Gallien IV. 509. 515. Besvogrer sig med Theodosio og Honorio IV. 510. Kiøber adskillige Folk til at anfalde Honorii Rige IV. 517.

Stobos, en Stad i Macedonien IV. 290.

Stokholm, hvoraf saa kaldet II. 181.

Stok-Sund, ved Stokholm II. 181.

Straae-Død, holdt vore Forfædre og Alanerne for en Vanære II. 37. Ostiakernes Troe derom II. 95.

Strabo, Leve-Tid og Føde-Bye II. 68. III. 57.

Strabo, Valafridus, hans Vidnesbyrd om Ulphilæ Evangelia IV. 188. Levnets Løb IV. 189.

Strandkandt, hvor Bernsteen fandtes, beskreven af Plinio IV. 36.

Stridigheder, vore Forfædres med Thusser, Jetter og Joter, skeete uden for Norden II. 317.

Stridsmand, hvorledes kaldet hos Forfædrene II. 219.

Sturii, boede ved Rhinen V. 51.

Styrke, tillagges Thor III. 153. Næst ham Vidar III. 211.

Støtter, Herkulis ved Gibraltar I 311. Ved Øresund II. 173. Betænkning derover II. 173 — 177. Theodosii Støtte III. 60.

Suardones, Svensk Folk V. 72.

Suartuas, sendes Erulerne fra Constantinopel til Konge IV. 442.

Suavia, ved Sau-Strøm, dets Indbyggere vare Gother IV. 377.

Successianus, Valeriani Feldtherre IV. 74.

Sudaner, deres Sæde IV. 39.

Sudener, boede ved Venderne II. 14. Deres Navn kiendes i Sudauen Land II. 15.

Südermanland, om det har Navn af Mannaheim II. 172.

Sudetiske Bierge V. 121.

Suever V. 72 — 87. Et fælleds Navn for flere Folk I. 64. II. 286. IV. 471. Navnets Oprindelse II. 287. V. 86. Indeeles af Tacito i syv Folk II. 288. Betænkning om dem II. 289. Hvorfor Tacitus regner dem til Suever, som ikke vare det IV. 485. 489. 572. V. 73. Hvilke der regnes til dem V. 72. Under deres Navn forstaaes Angler V. 5. Have været tvende Slags IV. 471. Vare inddeelte i hundrede Pagi V. 74. 75. Kaldes Soebi af Strabo V. 77. Regnes til Herminoner eller Tydske I. 352. II. 236. V. 73. Paastaaer nogle uden Grund at være komne fra Sverrige II. 282. Hvorfor de ikke kan være komne fra Halvøen II. 287. Kunde rimelig ansees for Nordiske II. 236.

Deres

Deres ældste Bolig II. 286. og siden II. 289. III. 58. Synes at have udrevet Cimbrerne II. 236. Have fulgt Cimbrer og Teutoner paa deres Udvandring II. 286. Kom fra hundrede Pagi imod Cæsar II. 286. Figtede med Romerne ved Rhinen II. 285. Cæsaris Fremgang imod dem V. 75. 76. Deres Strid med Gotherne IV. 280 sq. De tvende Anførere, som kom Ariovistum til Hielp II. 287. Hvor stor den Suevíske Hær var II. 287. V. 74 sq. Have rimelig været Semnoniske Suever II. 286. 288. Dionis Beretning om dem for Christi Fødsel V. 78. Strabonis Beretning om dem V. 77. Deres Historie i 1ste Sæculo V. 78 sq. Plinii og Taciti V. 78. Ptolemæi i andet Sæculo V. 79. Procopii i 4de Sæculo V. 80. Deres Indfald i Rhætien i fierde Sæculo V. 93. Udbrede sig i Sønder-Tydskland i femte Sæculo V. 73. 80 sq. 93. Undertvinges tilligemed Alemanerne af Theodemir V. 81. Deres Sæder efter adskilliges Beretninger V. 81 — 83. De vandre til Spanien med andre Folk og oprette der et Rige V. 82. 83. Deres Historie i syvende Sæculo V. 83 sq. Nogle omvendes og døbes af Columbano V. 83. I det niende Sæculo V. 84. I det ellevte Sæculo V. 84 sq. De nyeres Meninger om dem V. 85 — 87. Deres Skik aarlig at ombytte tusinde af hver Pago V. 74 sq. de dyrkede Odin III. 59. og Herthe III. 241 sq.

Suevernes Land, dets Grændser i femte Sæculo IV. 281.

Suevi Angili, boede ved Elven II. 254 sq. IV. 487. V. 3.

Suevia, ved Rhinen V. 81. Nævnes fra niende Sæculo af II. 286. V. 84. 123.

Suevíske Sprog, en stærk Dialect, deelt i andre svagere I. Tab. IV. a.

Suevus, hos Ptolemæum, er Svine, Oderns Udløb II. 255. 276. 1?. 472. Kan og være Odern selv IV. 536. V. 79.

Suiasker, beslægtede med Finner II. 93. Ansees for Schwäscher II. 94.

Sult, kaldes Hells Kniv III. 373.

Sundet, v. Øresund, om Herkulis Columnæ der har været II. 173.

Sundmøer, Navnets Oprindelse II. 187.

Sunia, Gothisk Præst IV. 179.

Suomarius, Alemanisk Konge V. 94. Hans Riges Beliggenhed V. 96.

Surtur, regierede i den ildagtige Verden III. 10. Skulle ihielslaae Guderne III. 10. 13. Skal ride paa Regnbuen III. 206. 312. hos ham skal de gode boe i Gimle III. 314.

mod Alaricum IV. 233. Adskilliges Vidnesbyrd om hans Strid med Alarico IV. 234 sq. lokker Vandalerne til Gallien IV. 509. 515. Besvogrer sig med Theodosio og Honorio IV. 510. Kiøber adskillige Folk til at ansalde Honorii Rige IV. 517.
Stobos, en Stad i Macedonien IV. 290.
Stokholm, hvoraf saa kaldet II. 181.
Stok-Sund, ved Stokholm II. 181.
Straae-Død, holdt vore Forfædre og Alanerne for en Vanære II. 37. Ostiakernes Troe derom II. 95.
Strabo, Leve-Tid og Føde-Bye II. 68. III. 57.
Strabo, Valafridus, hans Vidnesbyrd om Ulphilæ Evangelia IV. 188. Levnets Løb IV. 189.
Strandkandt, hvor Bernsteen fandtes, beskreven af Plinio IV. 36.
Stridigheder, vore Forfædres med Thusser, Jetter og Joter, skeete uden for Norden II. 317.
Stridsmand, hvorledes kaldet hos Forfædrene II. 219.
Sturii, boede ved Rhinen V. 51.
Styrke, tillægges Thor III. 153. Næst ham Vidar III. 211.
Støtter, Herkulis ved Gibraltar I 311. Ved Øresund II. 173. Betænkning derover II. 173 — 177. Theodosii Støtte III. 60.
Suardones, Svevisk Folk V. 72.
Suartuas, sendes Erulerne fra Constantinopel til Konge IV. 442.
Suavia, ved Sau-Strøm, dets Indbyggere vare Gother IV. 377.
Successianus; Valeriani Feldtherre IV. 74.
Sudaner, deres Sæde IV. 39.
Sudener, boede ved Venderne II. 14. Deres Navn kiendes i Sudanen Land II. 15.
Südermanland, om det har Navn af Mannaheim II. 172.
Sudetiske Bierge V. 121.
Suever V. 72 — 87. Et fælleds Navn for flere Folk I. 64. II. 286. IV. 471. Navnets Oprindelse II. 287. V. 86. Indeeles af Tacito i syv Folk II. 288. Betænkning om dem II. 289. Hvorfor Tacitus regner dem til Suever, som ikke vare det IV. 485. 489. 572. V. 73. Hvilke der regnes til dem V. 72. Under deres Navn forstaaes Angler V. 5. Have været tvende Slags IV. 471. Vare inddeelte i hundrede Pagi V. 74. 75. Kaldes Sochi af Strabo V. 77. Regnes til Herminoner eller Tydske I. 352. II. 236. V. 73. Paastaaer nogle uden Grund at være komne fra Sverrige II. 282. Hvorfor de ikke kan være komne fra Halvøen II. 287. Kunde rimelig ansees for Nordiske II. 236.

Deres ældste Bolig II. 286. og siden II. 289. III. 58. Synes at have udbrevet Cimbrerne II. 236. Have fulgt Cimbrer og Teutoner paa deres Udvandring II. 286. Kom fra hundrede Pagi imod Cæsar II. 286. Figtede med Romerne ved Rhinen II. 285. Cæsaris Fremgang imod dem V. 75. 76. Deres Strid med Gotherne IV. 280 sq. De tvende Anførere, som kom Ariovistum til Hielp II. 287. Hvor stor den Sueviske Hær var II. 287. V. 74 sq. Have rimelig været Semnoniske Suever II. 286. 288. Dionis Beretning om dem for Christi Fødsel V. 78. Strabonis Beretning om dem V. 77. Deres Historie i 1ste Seculo V. 78 sq. Plinii og Taciti V. 78. Ptolemæi i andet Seculo V. 79. Procopii i 4de Seculo V. 80. Deres Indfald i Rhætien i fierde Seculo V. 93. Udbrede sig i Sønder-Tydskland i femte Seculo V. 73. 80 sq. 93. Undertvinges tilligemed Alemanerne af Theodemir V. 81. Deres Sæder efter adskilliges Beretninger V. 81 —— 83. De vandre til Spanien med andre Folk og oprette der et Rige V. 82. 83. Deres Historie i syvende Seculo V. 83 sq. Nogle omvendes og døbes af Columbano V. 83. I det niende Seculo V. 84. I det ellevte Seculo V. 84 sq. De nyeres Meninger om dem V. 85 —— 87. Deres Skik aarlig at ombytte tusinde af hver Pago V. 74 sq. de dyrkede Odin III. 59. og Herthe III. 241 sq.

Sueverues Land, dets Grændser i femte Seculo IV. 281.

Suevi Angili, boede ved Elven II. 254 sq. IV. 487. V. 3.

Suevia, ved Rhinen V. 81. Nævnes fra niende Seculo af II. 286. V. 84. 123.

Sueviske Sprog, en stærk Dialect, deelt i andre svagere I. Tab. IV. a.

Suevus, hos Ptolemæum, er Svine, Oderns Udløb II. 255. 276. IV. 472. Kan og være Odern selv IV. 536. V. 79.

Suiasker, beslægtede med Finner II. 93. Ansees for Tschuwäscher II. 94.

Sult, kaldes Hells Kniv III. 373.

Sundet, v. Øresund, om Herkulis Columnæ der har været II. 173.

Sundmøer, Navnets Oprindelse II. 187.

Sunia, Gothisk Præst IV. 179.

Suomarius, Alemanisk Konge V. 94. Hans Riges Beliggenhed V. 96.

Surtur, regierede i den ildagtige Verden III. 10. Skulle ihielslaae Guderne III. 10. 13. Skal ride paa Regnbuen III. 206. 312. hos ham skal de gode boe i Gimle III. 314.

Suthermanland, i Sverrige II. 180.
Suhnaucar, et Slags Offring III. 375.
Suttung, en Jotun, lærte Odin Poesie III. 117.
Suttungs Miød III. 239.
Svade, Jotun, Thors Søn III. 167.
Sværd, Teutoniske, i femte Sæculo II. 265. Hvoraf den Skik at sværge ved sit Sværd I. 293.
Svaner, et Folk, boede ved Mingrelien II. 57.
Svanhvide, Dansk Princesse, hendes Syn i et Latinsk Vers III. 233.
Svart-Runer, ere allene Odins Opfindelse III. 120.
Svava, Valkyrie, Helgas Kone III. 286.
Svedger, Svensk Regient III. 99.
Svends Tempel i Trondhiem, dets Beskrivelse III. 322. 330.
Svenske, om udstamme fra Roxolani II. 26. Hvorledes kaldede af Lapper og Finner II. 26. Hvorledes af Dagestaner II. 86. Efter Snorres og andres Mening, beslægtede med Scyther II. 119. Havde i niende Sæculo deres egen Skrift II. 156. Deres fornemste Gud var Freyr III. 65. 176. Uddeles fra Sueverne V. 87. Kaldtes fordum Gother IV. 11.
Sverge, ved adskillige Ting, var brugeligt fordum III. 366. Sverge sig frie, naar tilladt hos Burgundierne IV. 549.
Sverrige, naar tilfulde bebøet II. 116. Kaldes af Snorro det mindre Svithiod II. 119. Holder nogle for det gamle Scandinavia II. 152. Kaldtes og Baltia v. Basilea II. 152. Det fulde Sverrige, hvad derved forstaaes II. 184 sq. Kaldtes Mannheim i Odins Tid III. 108.
Svever, see Suever.
Svibdager, Norsk Konge, overvindes af Kong Hading IV. 23.
Svidr, ɔ: viis, Odins Navn III. 15.
Svidur, ɔ: brændende, Odins Navn III. 15.
Svifdagur, Odins Søn III. 132.
Sviin, for Freyrs Vogn III. 175. Som skal faaes til Einherierne i Valhala IV. 305.
Sviones, hos Tacitum, ɔ: de Svenske II. 165.
Svithiod, kaldes Scythien hos Snorro II. 59. 108. 109. 185. Det mindre, er Sverrige II. 119.
Svolner v. Solner, som udretter noget mandeligt, Odins Navn III. 16.
Syn, Nordisk Gudinde III. 270.
Syn for Sagen, hvoraf det Ordsprog kommen III. 270.
Synagoger, Theoderici Befaling om deres Istandsættelse uden Pynt IV. 371.
Syncretister, vare mange af vore Fædre III. 317 sq.

Syndfloden, var almindelig I. 8. II. 114. Andres Meninger herom I. 8. 9. Adskillige mørke Traditioner derom I. 8. 9. III. 10 — 12. Kiendetegn af den I. 9. Indvending imod dens Almindelighed I. 10. Betænkning herover ibid. Beviis derfor af de Skiel og Lag i Jorden I. 12. Forandringer paa Jordens Overflade ved Syndfloden I. 18. Naar endtes II. 125. Forklares af nogle ved Scythiske og Gothiske Krige og Indfald i Asien IV. 347.

Syr, Freyas Navn III. 258.

Syrien, Navnets Oprindelse I. 108.

Syrier, deres forskiællige Navne I. 115.

Syriske Sprog, dets Liighed med det Mesopotamiske I. 107. Hvilke deraf udledes I. Tab. VI.

Syv Germaniske Folk, som dyrkede Herthe III. 241 sq. 245 sq.

Søe-Reyser, Jonernes til Spanien I. 167. Pelasgernes i Archipelago var meget tidlig I. 168.

Sølv, fandtes paa Pangæo I. 256. og i de Sueviske Bierge V. 84.

Søn, ved Vaaben, hvad det betyder IV. 272. Den Skik hos Barbarerne, naar nogen blev antagen til Søn IV. 382. Theoderic antager Herniernes Konge til Søn IV. 433.

Sønner, Odins, vare sex og tive III. 131. Mange kaldede Odins Sønner for deres Tapperhed III. 132.

Sønnongur, Odins Søn III. 131.

Søster at egte, brugte Vanerne III. 189. 259.

T.

Taarnet, ved Babel, dets Bygning I. 15. II. 125. Aarsagen dertil, ulige Meninger I. 17.

Taarsing, har Navn af Thor III. 164.

Tacitus, Romersk Keyser, driver Gotherne tilbage IV. 95. taler ubestemt om Sueverne IV. 485. 489. 490.

Tadzans, et Folk IV. 114. 117.

Tænder af Guld, Heimdals III. 206.

Taifaler, beboede Thracien efter Valentis Død II. 32. Vare i Ostrogothæ Hær imod Romerne IV. 61. Deres Fordeele imod Constantinum Magnum IV. 106. Bekrige Sarmatas Limigantes IV. 133. 134. Have boet i Dacien IV. 134. Deres skiendige Lyster IV. 161. Beskrivelse, som et Gothisk Folk IV. 325.

Taifali Comites IV. 263.

Taifali Juniores IV. 263.

Taifalia IV. 263.

Takþyrni, en Hiort ved Valhala III. 306.

Tanais, en Flod, dens rette Udløb II. 62. Kaldes og Don II. 62. Men af de Nordiske Vana ibid. Dens Udløb blander de Gamle med Udløbet af Mæotis II. 67.

Tanais, en Stad, dens Beliggenhed II. 62. Videre om den II. 74.
Tanaiter, Alaner, som boede ved Ostrogotherne II 33.
Tanguтanske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Tannfe ɔ: Foræring III. 171.
Tapperhed, Tyrs Egenskab III. 187.
Taramis, Galliernes Gud I. 241. III. 140. Holdes for Thor II. 94. III. 140. Kaldes og Taranis ibid. Om han er Jupiter III. 141.
Taran, Tordens Gud III. 136.
Taranis, Galliernes Gud III. 140.
Taranucnus, en Gud III. 192.
Targitaus, Scythernes første Konge og Stifter III. 137. Hans Leve-Tid I. 6. Herodoti Vidnesbyrd om ham I. 149. Har uddrevet Cimmerierne af deres Land I. 331.
Tarsis, Javans anden Søn I. 165. 170. Hans Slægt og Afkom I. 170 — 172. Om han var de Spanskes Stamfader I. 170 sq. Hvilke Lande de gamle har forstaaet under Navn af Tharsis I. 171. Hvad Tharsis hos Propheten Jonam skal betyde I. 170. Om ikke Cilicien efter Josephi Vidnesbyrd I. 172. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Tartessus, en Bye, om Spanierne af denne Byes Navn kan udledes fra Tarsis I. 172.
Tatarer, nie Slags opregnede I. 339. Have en Calmukisk Herkomst I. 340. Et Tatarisk Folk i det Crimiske, overeenstemmende med de Tydske II. 97 — 99.
Tatus v. Tato, Longobardernes syvende Konge IV. 588. Overvinder Herulerne IV. 434. Hans Endeligt IV. 589.
Taulantii, et Illyrisk Folk I. 246.
Taulinske Bierge, der tales endnu tive Sprog II. 88. Tuscernes Sæde II. 100. 101.
Tauri, Cimmerisk Folk I. 340. boede ved Cimmerium I 340. 345. Navnet ældre end den Trojanske Krig I. 345. Bør ikke regnes til Scyther I. 345. Vare Søerøvere I. 345. Plinii Beretning om deres Boepæl I. 346.
Taurisci v. Tauristæ, Gallisk Folk i Steirmark I. 290. Kaldede og Ligurisci I. 290.
Tauro-Scyther, paa den Cimmeriske Halvøe I. 346. Derved forstaaes rimelig Gother IV. 73.
Tectosages, et Gallisk og Germanisk Folk II. 243. Deres Sæde II. 245. Vare med i det Galliske Tog II. 246.
Teifaler, see Taifaler.
Telamark, Navnet forekommer i andet Seculo II. 190. see Tillemark.
Telingiske Sprog I. Tab. VI.

Tempel, Templer. Odins Tempel i Upsala III. 50 sq. Er nu en christelig Kirke III. 51. Et i Permia indviet til Odin, Thor, Frygg og Freya III. 61. 254. 259 sq. Thors Tempel og Billede i Sverrige, plyndret af Prinds Magnus III. 161. Freyrs i Upsal III. 186. Fostes v. Forsetes III. 206. Hagen Jarls og Gudbrands, hvor Thorgerdurs Billede III. 280. 329. Tempel paa Mare i Norge, hvor alle Gudernes Billeder sadde paa Stoele III. 321. Svends i Trondhiem III. 322. 330. Templer havde man ikke for Caroli Magni Tid III. 326. Odin indførte den Skik at bygge Templer III. 327. Tvende Thors Templer i Island III. 162. Freyrs Templer i Island III. 176 sq. Adskillige i Norge III. 328. I Island III. 328. 329. Andre Templer beskrevne III. 330 — 334. De havde Lysning oven fra III. 347. Forgribelser imod dem kostede Livet III. 347. Saxerne vilde ingen Templer have V. 36. Straf hos Friserne for at opbryde eller stiele i Templerne V. 65.

Tencterer, et Tydsk Folk III. 45. IV. 486.

Tergestum, en Bye i Istria I. 262.

Testomenter, Ulphilæ, fundne i 17de Sæculo i Crim IV. 344.

Teuriochæmæ, et Folk hos Ptolemæum V. 121. 122. 137.

Teutates, Scythers og Galliers fælleds Gud III. 45. Blev forsonet med Menneske-Offer III. 45.

Teuth v. Teut, de Teutaners Gud II. 219. rimelig og de Cimbrers II. 219. Har maaskee været Odin III. 40 — 46. Navnets Forskiellige Bemærkelser III. 40. 45. og adskillige Udtale III. 43. Kaldet Mercurius af de Tydske, formedelst visse Egenskaber III. 42. Var Saxernes Irmin III. 46. Var avlet af Jorden III. 241.

Teutobochus, Teutonisk Konge II. 197. Hans Hurtighed og Lethed i at springe II. 305.

Teutobodus, Cimbrisk Anfører II. 295.

Teutoburgium, i Panonia, nævnet af Ptolemæo II. 260.

Teutoner, II. 251 — 266. Holdes for de samme som Saxer I. 352. 353. II. 265. Regnes til Ingevoner eller Tydske I. 353. Ere eet med Theatisci II. 166. 229. 259. Kaldes Alemaner af Saxo II. 265. Deres Stamfader og Herkomst II. 261. Adskillige Meninger om deres Boepæl II. 260 sq. Have boet i Mecklenborg og Holsteen II. 164. 254. i Codanonia II. 168. Om Westphalen var deres Boepæl II. 259 sq. Deres ældste Boelig II. 253 sq. Anføres ikke af Ptolemæo blant de sydlige

lige Folk paa Chersoneso II. 254. men mere sydlig i Tydskland ibid. Have ikke boet i Preussen efter Pytheæ Beretning II. 255 sq. Indvending herimod besvaret II. 257 sq. Af dem har ikke de Tydske faaet Navn I. 349. De Tydske betegnes dog ofte ved deres Navn II. 265. Navnets Oprindelse II. 251. 252. 166. Var ikke et almindeligt Navn i Germania i fierde og femte Seculo II. 265. brugtes i flæng med Navnet Theotisci i niende Seculo II. 266. Hvorfor alle, med Teutoner og Cimbrer udvandrende, Folk bleve kaldte Teutoner II. 266 — 268. Teutoniske Navne i Westphalen og Mecklenborg II. 259. Navnet kiendes igien i Ordet Ditmarsken II. 263. Vare med Cimbrerne paa deres Udvandring af Jylland II. 197. 251. 253. Et Beviis paa deres tidlige Udvandring II. 255. Deres Beskrivelse II. 306. Førte Krig med Skiold II. 265. Have en stor Hær imod Romerne II. 306. Deres ulykkelige Strid med Marius II. 306. Antallet af de dræbte og Fangene i Striden II. 311. Hvor deres Krigshær siden er afbleven II. 313 sq.

Teutonia, nævnet i fierde Seculo II. 265.

Teutoniske Sværde, brugelige i femte Seculo II. 265.

Teutonoarii, boede i det Lauenborgske II. 254.

Thalienses, hvilket Folk Hippolitus derved forstaaer I. 182.

Thamyris, Thracisk Poët fordum I. 229.

Tharamis, see Taramis.

Thare, Abrahams Fader, hans Fødsels og Døds-Aar I. 117. Tab. II.

Tharsis, see Tarsis.

Thatmaresgaho ɔ: Ditmarsken II. 264.

Thema ɔ: en Provinds IV. 386.

Themistius, hans Tale til Keyser Valens IV. 143 sq.

Theocratie, kaldes den ældste Nordiske Regiering II. 145.

Theodahadus, hans Skrivelse til Justinianum IV. 374. Det Romerske Raads Vidnesbyrd om ham IV. 374.

Theodatus, Theoderici Systers, Amalafridæ Søn IV. 368. Hans Beskrivelse IV. 368.

Theodebertus, Frankernes Konge, fører Krig med Varnerne for sin Systers Skyld IV. 491. Omkommer Hermanafrid, V. 331.

Theodemir, af den Gothiske Konge-Slægt IV. 114. Ost-Gothisk Konge IV. 269. Undertvinger Alemaner og Sveer IV. 281. 384. V. 81. Hans Tog i Illyrien IV. 288. Død IV. 289.

Theodericus, Theodemirs Søn IV. 271.
277.

277. Vest-Gothisk Konge IV. 264. Hans Fødsels-Aar IV. 265. Død IV. 270. 284. Levemaade og Egenskaber IV. 285 Kommer i sit syvende Aar til Leonis Hof i Constantinopel IV. 278. Anfalder Sarmaterne IV. 287. Hans Beskrivelse og Caracteer IV. 367. Berømmelige Bedrifter IV. 370 sq. Gode Anordninger og lærerige Formaninger til adskillige IV. 371 — 373. V. 104.

Theodericus, Balameri Søn IV. 292 — 294. Bliver Feldtherre imod Theodericum, Triarii Søn IV. 294 sq. Gior dobbelt Anfald paa Grækenland IV. 295 sq. Erklæres af Zeno for en Forræder og angribes af ham IV. 297 sq. Hans Egenskab IV. 330.

Theodericus, Triarii Søn IV. 278. Hans Fordring afslaaes ved det Romerske Hof IV. 284. Fører Krig mod Romerne IV. 285 — 294. Gior Fred med Theodericum, Balameri Søn, imod dem IV. 295. Bliver Romersk Feldtherre IV. 295. Erklæres af Keyser Zeno for Romernes Fiende IV. 297. Hans Endeligt IV. 298 sq. Bekræftet af flere IV. 299. 300. Formaaes af Zeno til at drage til Italien imod Odoacer IV. 301. Adskilliges Beretninger om ham IV. 300 — 303. Opretter det Ost-Gothiske Rige i Italien IV. 302. Bygger en Kirke i Ravenna IV. 333. Fører Krig med Gepiderne IV. 408. 409. Derpaa med Graker og Bulgarer IV. 409. Overvinder Odoacer og Herulerne IV. 433. Raader Varnerne at sætte sig op imod Clodovæum IV. 493. Undertvinger Thüringerne V. 129.

Theodibaldus, Varnisk Anfører IV. 493.

Theodoric, Gothisk Konge IV. 57. 58. see Theodericus.

Theodosius, bliver Keyser i Østen IV. 209. Erholder Seyer over Barbarerne IV. 209. Det østlige Keyserdoms slette Tilstand under ham IV. 210. 211. 212. Triumpherer over Barbarerne IV. 211 — 214. Anledning til hans Keyserlige Værdighed IV. 212. Hans Lemfeldighed imod Gotherne IV. 215. 219. Forhold imod de fangne Prothingi IV. 221. Gior Indfald i Gothernes eget Land IV. 222. Krig med Eugenio IV. 224 sq. Hans Død IV. 228.

Theophilus, sendes af Gotherne til det Nicæniske Concilium IV. 178.

Theotimus, Bisp i Tomos og Scythien IV. 226.

Theotisci, vare Teutoner II. 229.

Theotiske Sprog, var det Frankiske og Sagiske I. 352.

U Theres,

Theres, Thracernes Navn I. 228.
Theruingi, Gothisk Folk IV. 134. 321. sætter over Donau af Frygt for Hunnerne IV. 155 sq. Var egentlig Visi-Gothernes Navn IV. 323. 405. Om de ere de samme som Thüringer V. 133. 137.
Thetmarchii. ɔ: Dytmarscherne II. 263.
Theudelinde, Autharits Gemahl IV. 613. Vælger siden Agilulf til sin Mand og Langobardisk Konge IV. 613. Hendes Bedrifter IV. 614.
Theudericus, see Theodericus.
Theudimir, Gothisk Konge IV. 330.
Theudimundus, Balameri Søn IV. 292. Angribes af Romerne IV. 293.
Theudis, Gothisk Konge, sender Krigsfolk til Ceuta IV. 375.
Theys, en Flod IV. 133.
Thiasse, dræbes af Thor III. 157. Skades Fader III. 263. Fanger Loke III, 266. Stiæler Idun og ombringes af Aserne III. 266.
Thiler, Indvaanerne fordum i Telemark II. 151.
Thing, holdet paa en Slætte III. 53. Jislændernes Eed paa Thinge III. 38. Gudernes Thing bestaaende af Odin og tolv andre III. 149. hvorfor kaldet Dis-Thing III. 257. Gudindens, Syn, Forretning der III. 270. Skal holdes mod Verdens Ende paa Vigriher-Mark III. 313. Holdtes ved Thorsnæs III. 331. Endtes ofte med Strid og Blod III. 331.
Thiod, bemærker Folket I. 352.
Thiras, Japhets syvende Søn I. 228. Thracernes Stamfader I. 228. II. 115. Spoer efter ham i Thracien I. 228. Efter ham kaldes Tyrrheni I. 273. Hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.
Thiudans, Gothisk Konge-Titel IV. 38.
Thiusko ɔ: Folkets Gud I. 352.
Thogorma, Gomers tredie Søn I. 144. Stamfader for de ældste Indvaanere i Capadocien I. 144 sq. Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.
Thor III. 135 — 170. Finners, Permiers og Czuvascers Gud I. 241. II. 93. 94. Synes at have været de Nordiskes øverste Guddom I. 94. III. 81. Maa... vige Odin, naar han forestilte Jupiter III. 30. 149. Adskillige Folk, som have dyrket ham III. 41. Hans Dyrkelse var meget gammel III. 82. Dræber Troll i Austurveg III. 117. Var Odins og Jordens Søn III. 42. 130. Hvorfor anseet for Odins Søn III. 136. Hvad derved forstaaes, at han kaldes Odins Søn III. 128 sq. Almindeligt Begreb om Thor III. 135. — 139. Under hans Navn dyrkedes Torden III. 136. Hvorfor giort til Jupi-

Jupiter og den øverste III. 136. Navnets Bemærkelse III. 139 140. og Oprindelse III. 156. Hans Navne III. 142 — 144. 149. 157. 159. Om han er Taranis III. 140 — 142. Hvilke der have giort ham til Jupiter III. 144. Hvilke til Mars III. 145. Giøres til Solen, Teuth, Tuisto, øverste Guddom III. 146. De Nordiskes Begreb om Thor III. 146 — 160. Den første kom ind med den mellemste Odin III. 147. Den anden var Guddommens Thors Præst III. 147. Er den samme som Jafnhar III. 147. Besad tre kostelige Ting III. 149. Forestilles kiørende III. 149. 150. Slagsmaal og andre Bedrifter tillægges den første III. 150. Blev tilbedet af dem, som vare i Nød III. 150. Fanger Loke III. 151. Dræber Gialp III. 151. Har med Joterne at bestille III. 152. Hans Styrke III. 153. Kaldes Jordens Søn III. 153. Aabenbarer sig for Oluf Trygvason og forsvinder III. 154. Regierede i Østen III. 155. Samtale med Herbardr III. 157. 158. Faaer sin Hammer ved Snedighed fra Thrymr III. 159. 160. Efter Heimdalurs Raad III. 208. Blev dyrket af de fire Nordiske og andre Folk III. 160 — 166. Hans Hustruer og Børn III. 166. 167. Betragtet, som et Menneske III. 167 — 170. Den sidste Thor var fredelig i Norden III. 168. Giøres til adskillige andre Guder hos Fremmede III. 170. Skal dræbe Midgards-Ormen, og døe III. 313. dyrkedes i sær i Thorgrimurs Tempel i Island III. 328.

Thora, Czuvaschernes Gud II. 93.

Thorgils Orabein, Antager Christendommen og foruroliges af Thor III. 162.

Thorisinus, Gepidisk Konge IV. 413.

Thorismund, Gothisk Konge III. 59. Hunnimundi Søn IV. 271. Hans Egenskab IV. 330.

Thorismund, Genfimundi Søn IV. 273. Gothisk Konge ibid. Krig med Gepiderne og Endeligt ibid.

Thorn, kaldes April hos de Holsteinske III. 156.

Thoro, kaldes Thor hos Saxo III. 143.

Thors Dag III. 156.

Thors-Karle, vare Druiderne III. 163.

Thors-Land, er Taarsinge III. 163.

Thors Maaned, er Januarius III. 156. saa kaldet af Kong Thorre III. 169. 340.

Thorungi, boede østen for Franker II. 226. Holdes for Thüringer II. 226. V. 125.

Thracien, naar først beboet I. 229. Der voxte Viin i den Trojanske Krig I. 230. Indbyggerne kaldtes deraf Viindrankere I. 240.

I. 240. Dets Strækning i Herodoti Tid I. 242. Dets ældste Inddeling IV. 138.

Thracier, deres Herkomst I. 25. 228. Kom til Thracien fra Natolien I. 228 sq. Deraf har Bosporus Thracicus faaet Navn I. 228. Anføres af Homero I. 228 sq. Hans Vidnesbyrd om deres Ælde I. 229. 240. Vare to Slags I. 229. Have lagt sig efter Videnskaber for Grækerne I. 229. Kom Trojanerne til Hielp I. 229. Deres Skikke i Krig I. 230. De Asiatiske Thracier I. 229. 230 — 239. Herodoti Beretning om dem og deres Vabning i Xerxis Hær I. 230. Deres Sæde I. 230. Ere komne fra Bithynien til Europa I. 231. 236. Herodoti Mening om det modsatte vises at være urigtig I. 231. 232. Ved dem forstaaes ofte Bithynier I. 234. Adskillige Folk, som ansees for Thraeer hos Strabo I. 234. Andre, som dertil henføres I. 234 — 237 De Europæiske Thracier I. 239 — 242. Andre med dem beslægtede Folk I. 242 sq. Vare et mægtigt Folk I. 240. Deelte i mange smaae Folk I. 240. Deres Levemaade I. 241. Deres Udbredelse i de ældre Tider I. 241. II. 117. Vare Illyriernes Brødre I. 246. Vare ved Peuce-Flod ikke blandede med andre Folk IV. 370.

Thraciske, eller gamle Celtiske, Sprog, deraf ere ofte andre udsprungne I. Tab. IV. a.

Thrasamundus, Vandalisk Konge i Africa IV. 513.

Thrudvanger i Sigtun, Thors Boelig III. 106.

Thrymr, i Jothunheim, stieler Thors Hammer III. 159 sq.

Thubal, Japhets femte Søn I. 181. Hans Slægt og Efterkommere I. 181. 200 — 227. Sættes stedse sammen med Mesech I. 181. Deres fælleds Handel og Forbund med Scytherne I. 181. Om de Græske og Spanske kan siges at udstamme fra Thubal I. 181 sq. Hvilke Folk man veed at udstamme fra Thubal og Mesech I. 183 sq. II. 115. Hans Afkom, deres Sæde og Udbredelse I. 185. Hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

Thuidos in Aunxis, et Folk IV. 114. 115.

Thule, Thyle v. Tille, bør søges i Norden II. 148. 152. 153. 174. kaldtes saaledes hos Phoenicierne II. 148. Hvorfor Græker og Romere ikke kunde finde Thule II. 148. 153. Pytheas var der tre hundrede Aar for Christi Fødsel ibid. Hans Beskrivelse over Thule II. 149. 152. Derved har Procopius meent Scandinavia II. 150. IV. 424.

De

De nyere ansee den og for Scandinavia eller Sverrig og Norge II. 151. Sættes af Beda nær Jishavet II. 150. Ansees af nogle at være Island II. 150. 151. 152. 155. Som giendrives af Arngrim II. 153. Kaldes og en stoer Øe ved Engelland II. 151. 154. Holdes af Saxo deels for Island, deels for Telemark II. 151. 191. Kaldes en Øe i Oceano II. 151. Ansees for Vespasiana i Britannien II. 151. Af andre for Halland II. 152. For Engelland eller en af Orken-Øerne II. 152. For Preussen II. 152. For Skaane II. 152. For den Nord-Østlige Deel af Scottland II. 154. For Hetland II. 154. For den Engelske Øe Mona v. Anglesey II. 155. Kaldes af Araberne Thouli, en Øe under den syvende Climat II. 154. Dets Længde fastsat af Ptolemæo II. 171. Navnets Oprindelse II. 148. 149. 155. Derfra hentede Herulerne en Konge IV. 441. Derhen toge de deres Tilflugt fra Illyrico IV. 440.

Thulemark, uvist hvilket Land det var II. 153.

Thusser, see Pusser.

Thye, synes at være saa kaldet af Teutoner, som boede i Jylland II. 266.

Thyle, see Thule.

Thüringen, naar først beboet af Thüringer V. 121. Dens gamle Beskrivelse V. 124. Undertvinges af Clodovæo V. 127. Indtages af Frankerne V. 128. Hvorvidt det da strakte sig V. 130. Ved hvem Christenheden der blev indført V. 132. Naar det Rige undergik V. 135. Var Catternes gamle Sæde V. 139.

Thüringer, V. 120 — 140. Kaldes og Thoringer af Thor III. 60. Dyrkede fordum Thor og Odin III. 60. 163 sq. Giøres af nogle til Heruler IV. 450. Aarsagen til deres store Magt V. 92. Deres Sæde i første Sæculo V. 120. I andet Sæculo V. 120 sq. Naar først nedsat sig i Thüringen V. 121. Indvendinger derimod V. 121 sq. Beretning om dem i fierde Sæculo V. 123. Udbrede sig til Donau i femte og siette Sæculo II. 226. V. 123. Blandes af Procopio med Tungrer V. 125. Bemægtige sig Frankenland V. 124. Gaae med Attilæ Krigshær ind i Gallien V. 125. Søge den Ost-Gothiske Theoderici Venskab imod Frankerne V. 126. Angribes af Frankerne V. 127. Overvindes V. 128. Anledning til deres Undergang V. 130. De omvendes seent til Christenheden V. 132. Beretninger om dem i syvende og ottende Sæculo V. 132 sq. Naar man finder dem allerførst kaldede med dette Navn V. 132.

132. De nyeres Meninger om dem V. 133 — 139. Om Thüringer og Hermundurer have været eet Folk V. 134. Navnets Oprindelse V. 134. 136. 138. Hvad Aar deres Rige undergik V. 135.

Tibareni, boede ved den sorte Søe I. 183. udstammede fra Thubal I. 183. 200. Flere Folk beslægtede med dem I. 184. Adskillige Beretninger om deres Boepæl I. 200 sq. Deres Sæde I. 200 sq. Rimelig Formodning, at de Nordiske Forfædre vare med dem beslægtede I. 202. Hvor længe deres Navn kan have været bekiendt I. 202. 203. Ved hvad Anledning det kan være undergaaet I. 203. Deres første Sæde i Cicilien I. 203.

Ticinium v. Pavia, Langobardernes Residence IV. 604.

Tidens Løb hver Dag, kiendte Burgundierne allene af Hungeren IV. 548.

Tids-Regning, tredobbelt I. 3.

Tier, Thors Navn paa Finsk III. 144. 163.

Tiermes, Thors Navn hos Lapperne, dets Bemærkelse III. 143. 164.

Thierstad, i Sverrig, har Navn af Thor III. 163.

Tigurini, deres Udvandring er ikke foranlediget af en Vandflod, som Florus mener II. 238. Efter dem kaldes Zürich II. 238. Vare i Cimbrernes Hær II. 291. Af hvad Aarsag de holdt sig til dem II. 295.

Tildragelse, med Habor og Signild III. 25 sq.

Tille, see Thule.

Tillemark, har Navn af Tille v. Thule II. 148. Efter andres Mening kaldes Thule efter den II. 150. Kaldes og Thule, og Indvaanerne Thiler II. 151.

Tilstand efter Døden, Forfædrenes Mening derom III. 297. Blev viist Kong Hadding af en Kone III. 307. Forklaret for Ivar Vidfame III. 309. Bartholins Betænkning derom III. 311. Asernes Mening herom II. 34. III. 382. Gothernes III. 382.

Timeglas, sendt Burgundierne for at kiende Tiden IV. 547.

Tin, og Bernsteen, ført fra Preussen i Herodoti Tid I. 67. Anmærkning derover I. 67. II. 163. Kom og fra de Cassiteriske Øer ved Phoenicierne I. 325. Blev siden ført over Land II. 8. 9.

Tirk, en Dagestansk Bye II. 86.

Tirkesn v. Tirklu, Dagestansk Folk II. 87.

Tirker, Navnets Oprindelse II. 87. see Tyrker.

Tirsdag, Ordets Oprindelse III. 188.

Tiundaland, er Upland, Navnets Oprindelse II. 179.

Todasius, Herulisk Konge, hentet fra Thule IV. 441.

Tog, Gothernes til Søes IV. 40. 401.

Herul-

Herulernes til Pontus IV. 429. Anglernes til Britannien V. 9 sq. Aarsagen dertil V. 10. 12. 15. 17. 18.
Tolv Mand, brugtes fordum til at dømme III. 149. Grunden til den Skik III. 217.
Tomi, Scythisk Bye IV. 138.
Tona, de Votiakers Præster II. 93.
Tonosursi, et Folk IV. 121.
Tor-Maaned, er Martius III. 156. Navnets Oprindelse III. 156.
Toraturos - Bodme ɔ: Torden - Skrald, Lappernes Gud III. 165.
Torden og Lynild, dyrkede under Taranis v. Thors Navne III. 136. Navnet i andre Sprog III. 139. Dets Oprindelse III. 140.
Tordem-Stene ɔ: Hein, havde Thor III. 140.
Toringi, ere Thüringer V. 125.
Toringia, er Thüringen V. 128.
Torngarsuk, en underjordisk hos Grønlænderne III. 277.
Tortul - Torro, Konge i Crathlund III. 23.
Toffe v. Flante, Ordets rimelige Oprindelse II. 102.
Totilas, Ost - Gothisk Konge IV. 304. Hans blodige Klæder sendes til Constantinopel af Narses IV. 387.
Traditioner, indeholde den gamle Historie III. 7. Forfædrenes om Skabelsen, Treenigheden, Syndfloden III. 9 — 13. Grønlændernes III 13.
Trasamundus, Vandalisk Konge IV. 367. 513.
Trasilla, Gepidernes Konge, overvindes af Theodoric IV. 408.
Træer, oprykkede Cimbrerne med Roden og fyldte Floderne dermed II. 307. Af to Træer bleve de første Mennesker skabte III. 10. 12. Oprindelsen til den Lærdom III. 294. I Træer ophængte Abcasserne deres Døde II. 49. Et ubekiendt Træe ved det Upsalske Tempel III. 329. Saxerne dyrkede Træer V 36.
Træe-Billede, paa Samsøe, offrede man til III. 340.
Træe-Buli, dyrket af Saxerne V. 36.
Træfning, ved Pollentia med Alarico IV. 242. Ved Netad Flod med Hunerne IV. 276.
Trældom, tidlig kommen i Brug I. 43.
Trælle, Træll, bleve ikke saa haardt behandlede af Alanerne som af Romerne II. 39. Hvoraf vore Nordiske toge deres Trælle II. 143. Tilhørte Thor i den anden Verden III. 155. Ville Odin ikke modtage i Valhala III. 309. 311. Frelser Sarmaterne fra Scytherne, og uddriver dem derpaa af deres Land IV. 107. Skikken ved deres Frigivelse IV. 574. Naar Trælle af forskiellige Herrer giftede sig IV. 620. En Træll afgive

giør ved Eenekamp Langobardernes Tractate med Assipiti IV. 574. Befrier ved Eenekamp en Dronning for en falsk Beskyldning IV. 615.
Tractater, bleve fordum afgiorte ved Eenekamp III. 366 sq.
Trajani Grav i Moldav IV. 147. 148.
Trajanus, Valentis General, udsendes imod Gotherne IV. 158.
Trapezus, indtages af Scytherne IV. 75.
Traseric, Gepidernes Konge IV. 409.
Tre-Tal, hvorfor brugt ved den Nordiske Gude-Lære III. 138.
Treenigheden, har vore hedenske Forfædre haft et mørk Begreb om III. 11. 12.
Trerones, et Cimmerisk Folk I. 335.
Treviri, et Belgisk Folk i Trier I. 305. II. 289.
Triballier, om de vare Thracer eller Pæonier I. 248 sq. Deres Krige og andre Forandringer I. 248 sq.
Tribigildus, opvekkes til Oprør imod Arcadius og omkommer IV. 237. Hans Herkomst IV. 239.
Triborcher, et Belgisk Folk ved Rhinen I. 305. Vare i Ariovisti Hær mod Cæsar. II. 287.
Trier, Trevirernes Hoved-Stad I. 305. Den ældste i Gallien I. 305. Videre om den ibid.
Trigibilus, Gothisk Feldtherre IV. 236.
Trimilchi-Monath, er Majus V. 29. 30.
Triumph, Aureliani over Gotherne IV. 92. 93. Theodosii over Barbarerne IV. 211. Hans anden Triumph IV. 220.
Triumph-Port i Rom, i Anledning af Seyeren over Alaricus IV. 243.
Troglodyter, deres Bopæl og Stamfader I. 128.
Trojaner, uvist om de stamme fra Gomer eller Thiras I. 243. De fleste Folk har villet udstamme fra dem II. 69. III. 79. Udledes urigtig fra Gotherne III. 80.
Troldom, tillægges Forfædrene, i sær Odin III. 100. Odins, kaldet Seid III. 108. Var to Slags III. 353. Exempler paa saadan Troldom III. 354. 357. Anordning imod Troldom III. 365. 374.
Troller, hvem derved forstaaes II. 102. Ansees af Verelio for Røvere II. 102. Af andre for onde Væsener II. 105. Deres Beskrivelse som onde Væsener III. 236. 237. Bemærker og meget høye Folk II. 103. Adskillige Beretninger om Trolle II. 106. Har egentlig været Gother II. 105. III. 236. Betænkning om dem i Henseende til forskiellige Tider III. 237. 238. Vandaler kaldte Gotherne saaledes IV. 512.
Truler, kaldtes Gotherne af Vandaler II. 106. Aarsagen dertil IV. 258.
Trutungi, vare i den Gothiske Hær mod Claudius IV. 82.

Trygvason, Oluf, regierer fem Aar i Norge III. 93.
Trykning og Tunghed, af Blodet i Søvne, hvorledes fordum kaldet og anseet III. 233. 288.
Tscheremisser, see Czeremisser.
Tschitaker, et Folk IV. 311.
Tschuwascher, boede ved Byen Casan II. 91. 94. Deres Beskrivelse II. 92. Kaldes og Vidke II. 92. Beretninger om dem II. 93. 94. Dyrkede den Afgud Thor III. 62. 166.
Tubantes, bekrige Constantinum V. 92.
Tudeske, kaldes de Tydske II. 266.
Tugener, boede i Zug II. 291. Vare i den Cimbriske Hær II. 291. Af hvad Aarsag de holdt sig til Cimbrerne II. 295.
Tuiscus, en Guddom II. 251. Navnets Bemærkelse og Udspring II. 252. III. 44. Ansees for Teuth og Thor III. 40. Var den samme som Mercurius III. 42. Var Regent over Suever og andre III. 44. Ansees for Stamfader til Taciti tre Hoved-Folk IV. 449. Hvorledes den Mening maae forklares IV. 499. Derfra udledes det Tydske Navn II. 251.
Tul Tul, raabt i de Gothiske Lege ved Keyserens Gjestebud II. 148. not. IV. 315. 316. Dets Bemærkelse IV. 318.
Tuli, Tol, bemærker Ild II. 155. Derfra udledes Ordet Thule II. 155.
Tulifelt, laae i det Frankiske III. 183.
Tuncarsi, et Folk IV. 120.
Tungri, de fire Germaniske Folk blant Belgæ I. 305. Saa kaldede i Taciti Tid I. 350. Boede Sønden for Rhinen II. 226. Ere ikke de samme som Thorungi II. 226. Kaldtes og Germani V. 109.
Tungusiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Tunnersoit, Bierggeister hos Grønlænderne III. 228.
Turcæ, hvem Melas og Plinius dermed har menet II. 72.
Turcilingi, Gothisk Folk IV. 325. 467—470. Have rimelig været forskiellige fra Scirer IV. 469. Ansees dog af Jordane for eet med dem IV. 464. Ere maaskee en Scytisk Stamme IV. 469. eller Levninger af de Tyrker, som Odin efterlod ved Duna IV. 470. Hvorfor Odoacer kaldes deres Konge IV. 467. De understøtte Odoacers Tog til Italien IV. 468. Ere i Attilæ Krigshær imod Gallien IV. 469 sq.
Turcomaniske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Turdetaner, i Spanien, paastod en høy Alder I. 5. 314. Holdes for at udstamme fra Celterne I. 315. Phoeniciernes første Handel var med dem I. 320.

X Turdu-

Turduler, boede i Lusitanien I. 314. Vare af Celtisk Herkomst I. 315.

Turingia V. 124.

Turisendus, Gepidisk Konge IV. 595. Hans Edelmodighed imod sin Søns Banemand IV. 595 — 597.

Turismodus, Turisendi Søn, omkommes af Alboin IV. 595.

Turrisus, Krigens Gud hos Finnerne III. 189.

Turuncii, rimelig Thüringer V. 125.

Tusci, kaldtes og Tyrrheni I. 277. Deres Lands Strækning i Italien I. 278. Vare indfødde i det Land I. 279. Bleve eet med Pelasger, som nedsat sig der I. 279. Boede ved Po-Floden I. 280. Uddriver Umbrierne og boe i Etruria I. 280. see Tyrrheni.

Tutuncii, hos Jul. Orator, et ubekiendt Folk IV. 539.

Tydske, gjøres af Eccard ældre, end Syndfloden I. 8. Udledes rimelig fra Aicenas, Gomers Søn I. 327. 348. Men rigtig fra Thogorma I. 144. 348. Vare eet Folk med de Nordiske I. 329. men skildtes fra dem ved Østersøen I. 329. 352. Et Beviis imod deres foregivne Nordiske Herkomst II. 253. Troede fordum, at de vare opkomne af Jorden II. 130. 251. Nogle udleder dem fra Phrygier I. 142. 143. Andre ansee dem beslægtede med Tyrker II. 120. De nu værende stamme fra Teutones II. 253. De i Siebenbürgen udledes fra Gotherne IV. 341. Gjøres og til Dacier IV. 341. Udledes af Schwartz fra Scytherne II. 263. Men vare hverken Celter, Scyther eller Finner I. 351. Have Oprindelse fra Caucaso II. 84. Udbredede sig af Begyndelsen langs Østersøen I. 352. Sættes af Tacito sønder for Østersøen II. 14. Hans Beskrivelse paa dem i sin Tid II. 155. Inddeles af ham i tre Hoved-Slægter I. 353. Hvorfor af ham inddeelte i tre og af Plinio i fem Hoved-Folk II. 215. Havde i Strabonis Tid tre og tive Folk III. 59. Kaldtes først saa i Almindelighed i niende Sæculo I. 349. II. 251. 256. En Formodning, at nogle og bleve saa kaldede i Taciti Tid II. 251. Kaldtes fordum Germani I. 349. og Pidskre II. 266. Det Tydske Navns Oprindelse I. 351. Udledes rimeligere af Piod end af Teut II. 139. 252. Sprogets Oprindelse I. 146. Det tales endog i Crim II. 59. Dets Ælde bevises af de mange eenstavelses Ord II. 124. De vare med Gallierne i deres Udvandring II. 244. Have formodentlig dyrket Saturnum III. 15.

Tydskland, fordum kaldet Pyskaland II. 266. Har været længe beboet II. 130. Naar det kan have faaet sine første Be-

boere II. 133. Det gamle Tydsklands Grændser II. 133.

Tyr III. 187 — 190. Havde Martis Egenskaber III 14. Odin lignes med ham, og kaldes Mars III. 16. Var en Nordisk Guddom III. 187. Hans Egenskaber, i sær Tapperhed III. 187. Navne III. 187. 188. Var Krigens Gud før Odin III. 188. Blandes af nogle med Thor III. 188. Lokes Bebreydelse til ham III. 190.

Tyrs Ting ɔ: Krig III. 188.

Tyr, af Kobber, en Helligdom hos Cimbrerne II. 232. De svore ved den II. 307. Betegnede den Guddom Tyr III. 155. 323.

Tyre-Hoved, fundet i Childerici Grav II. 232.

Tyrigeter, et Thracisk Folk I. 252. 348. Kaldtes saa af Floden Tyras ibid.

Tyrk, Navnets Oprindelse og Brug II. 73. Var et Ære-Navn tilfælleds for flere Folk III. 381.

Tyrker, kaldes og Tirker II. 60. De nu værende ere bekiendte siden siette Sæculum II. 73. Udledes af De Guignes fra Hunnerne II. 73. Have Navn efter Tirkelu II. 89. Odins Tyrker indbragte med ham i Norden II. 60. Hvem derved forstaaes II. 72. 381. Betænkning over dem III. 87. Have intet tilfælleds med de nu værende Tyrker II. 73. 94. De Nordiske Skribenteres Tyrker udledes vanskelig fra en vis Slægt II. 89. Men af Sheringham fra Thussageter og Gother II. 68.

Tyrkiske Rige, dets Deeling og Aftagelse i siette og syvende Sæculo II. 47.

Tyrkiske Sprog, hvorfra udledes I. Tab. IV. b.

Tyrkland, hos Snorro, dets Beliggenhed II. 59.

Tyros, Phoenicisk Colonie ved det sorte Hav II. 63.

Tyrrheni v. Tyrseni, begge Navnes Oprindelse I. 276. 277. Hvilke Navne Romerne gave dem I. 277. Udstamme fra Thiras I. 273. Ere af fælleds Herkomst med Thracer I. 273. Deres Herkomst fra Tyrrheno, en Lydier, oververes I. 274. 278. Diodori dobbelte Efterretning om deres Herkomst tages i Tvivl I. 275. 276. Deres Herkomst efter Cumberlands og Maffæi Mening I. 279. Ere efter Keyslers Mening beslægtede med de Tydske I. 279. Dionysii Beretning om dem I. 276. Om Latinerne udstamme fra dem I. 273. Have fra gammel Tid beboet den søndre Deel af Italien I. 273. 274. 275. 277 sq. 278 bleve regierede af Latino I. 273. Indskrænkes siden til Florentz allene I. 275.

Tyrseni, see Tyrrheni.

Tyssageter, vare af Thracisk Herkomst I. 348.

Tyverie, de Gothiske Love derom IV. 365. De Burgundiske IV. 548. Angel-Saxiske V. 32. Tyverie paa Døde og ihielslagne hvorledes fralægges V. 33.

Tømmer-Mænd, vare de fleste Burgundier IV. 541 sq.

Þ.

Þ, en Rune, brugelig hos de Nordiske, Angel-Saxer og Gother III. 121. Findes paa de Vest-Gothiske Mønter i Italien IV. 197.

Þelamark, er Telemark i Norge II. 151.

Þiasse, see Thiasse.

Þignermænd, hvilke de vare II. 143.

Þiod ɔ: et Folk, heraf det Tydske Navn II. 139.

Þiodulfur, en gammel Poet III. 274. IV. 561.

Þiskre ɔ: Tydske II. 266.

Þor, Auke, kaldtes og Asa-Þor II. 84.

Þordön, Lappernes Gud i Pitha og Lula III. 164.

Þorgerdur, Haurgabrud, Holges Datter III. 279. blev dyrket tilligemed Holge III. 279. Overtroe med hendes Billede III. 351. 352.

Þorgrimur, Beskrivelse over hans Tempel i Island III. 328 sq.

Þorre, Konge i Qvenland, er ikke den samme som Thor III. 169.

Þorre-Maaned III. 340.

Þorres-Blot v. Offer III. 169.

Þorsborg paa Øen Gulland IV. 348.

Þridie, een af Odins Brødre III. 11. 12. 136. Var og Odins Navn III. 15. 24. Betegnede og Fricco III. 30. Er den samme som Freyr og Ve III. 171.

Þrudvanger, Thors Rige III. 149.

Þrudur, Thors Søn III. 166.

Þussa, en Tosse II. 102.

Þusser, kunde ansees for Tydske II. 101. De i Finmarken betegnede Spøgelser eller høye Folk II. 102. 103. Nogle forstaae derved Røvere II. 102. 103. Andres Meninger om dem II. 103. Ansees for andre Væsener end Mennesker III. 234. Af Torfæo for Nordens ældste Indvaanere II. 2. 103. Nævnes ikke hos gamle Historie-Skrivere, men i Edda II. 99. De, som nævnes i Edda, vare uden for Norden II. 100. 103. Kaldes Tuscii og Tuschi II. 100. Deres Boepæl II. 99.

Þusse-Blandinger, fremkom ved Þussers og Risers Giftermaale III. 234.

Þyskaland, saa kaldet hos vore Forfædre II. 266.

Þyþur ɔ: lydagtig, Odins Tilnavn III. 44.

U.

U, forøgede Ulphilas sit Grædske Alphabet med IV. 190.
Ubii, Belgisk Folk af Germanisk Herkomst I. 306. boede i det Cølnske I. 306.
Udainsakkur, de lyksaliges Boliger III. 2. Om den har Navn af Odin eller han af den III. 2. hørte til et ældre System end Odins III. 303 sq.
Udbredelse efter Syndfloden, Regler, hvorefter den fastsættes I. 8 — 78. Mangel paa Rum har befordret den I. 27 sq. Og Menneskens Tilvext I. 39. Krig I. 42. Ulykkelige Tilfælde I. 42. 43. Skibefart og Storm I. 44. Bestemmes efter Fædrenes Fødsel, Landenes Situation og andre Ting I. 54 — 67. Er skeet efterhaanden meest til Lands I. 32 — 37. Men til America først til Vands I. Tab. I. Adskillige Meninger om Udbredelsen I. 39 sq. II. 128. Eurenii Indvending bedømmes I. 41. II. 128. 129. Er ikke skeet efter en vis Kundskab om Jordens Beskaffenhed I. 45 — 47. Men efter Bierge, Floder, Stierner I. 47 — 51. II. 132. sq. Er gaaet for Grader frem i hundrede og et Aar I. 51. cfr. Tab. I. III. a. b. ibid. II. 125. Kan og paa visse Steder være skeet hurtigere I. 57. Betænkning over Menneskenes første Udbredelse II. 127 sq. Et Beviis paa deres hastige Udbredelse II. 127 sq. skeede langs med Tiger-Floden til Babel II. 125. De Finske udbredde sig fra Sønder nord efter II. 11 — 13. De Nordiskes Udbredelse igiennem en vis Vey II. 132. 133. Fra Finland over Alands-Havet til Sverrige og Danmark II. 18. 19. Adskillige Meninger om deres Udbredelse II. 19 20. Kort Udtog af alt om Udbredelsen til de Nordiske Lande II. 315 — 318.
Udini, et Scythisk Folk ved det Caspiske Hav II. 37.
Udtog, Gothernes fra Scandinavia til Tydskland IV. 38 — 42. Gepidernes med samme Skibe IV. 401. Anglernes til Britannien V. 9. 15. 17.
Udvandring, hvorfor den fordum skeede imod Tanais og Mæotis III. 86. Hvad der almindelig foraarsagede Udvandringer IV. 42. V. 17. 18. Cimbrernes, Aarsagen dertil II. 235. Hvorfor den gik for sig i saa lang Tid II. 257. Naar begyndte IV. 16. Gothernes fra den nordlige Deel ved Donau til de Thraciske Lande, formedelst Hunernes Indfald IV. 145 — 155. Gothernes fra Gulland IV. 347. 348. Rugiernes fra For-Pommern, tilligemed Lemovier eller Vandaler IV. 472. Langobardernes fra den Crimiske Halvøe IV. 560. Naar den skeede IV. 560.

Udødelighed, Sielens, troede Alanerne II. 34 sq. III. 382. De i Asgaard III. 8. Geterne III. 382. Vore Forfædre III. 293. Deres Tanker herom III. 294 — 298.
Udødelighed, ved store Gierninger, afbildet i Iduns Person III. 266.
Uffa, efter ham er Upsala kaldet V. 14.
Ulæ, hos Ptolemæum, boede ved det Caspiske Hav II. 82.
Ulaner, udlede nogle fra Alaner II. 81. 83. andre fra Ulæ II. 82. De Pohlske Ulaners Herkomst er uvis II. 83. Navnets Oprindelse II. 83.
Ulca-Floden, hvilken IV. 408.
Uldes, Hunisk Konge, omkommer Gainas IV. 238.
Ulfs og Narfis Søster v. Hæl III. 274.
Uller, Thors Sted-Søn III. 166. en Nordisk Guddom III. 213. 214. Hans Beskrivelse III. 213. Har sex Tilnavne III. 213. Indsættes i Odins Sted III. 213. Flygter og ihielslaaes i Odense III. 214. Kan here III. 214. Dyrkedes af de Svenske III. 214. see Olker.
Ulleraker, i Sverrige III. 214.
Ulmeruger, et Folk IV. 41. 473.
Ulphilas, Gothisk Biskop IV. 154. 177 — 205. Gaaer i Gesandtskab til Keyseren IV. 154. 180. Oversætter Bibelen paa Gothisk IV. 180. 387. Var en Arrianer IV. 181. Troede i Begyndelsen med den Catholske Kirke IV. 182. Betænkning over hans Evangelier og Sproget deri IV. 188 — 191. Adskilliges Meninger derom IV. 196 — 205. Af hans Oversættelse har man siden fundet mere IV. 192. Og flere Codices deraf IV. 200 sq. Beviis, at hans Sprog er det Gothiske IV. 387. Navnets Bemærkelse IV. 201.
Ultizuri, et Folk IV. 121.
Ulve, Odin tilegnede sig tvende i Valhala III. 64. 66. tvende forfølge Solen og Maanen III. 64. 272. Og skal opsluge dem ved Verdens Ende III. 312. Een, som opsluger Maanen og opvækker Uveyr III. 272. Een, kaldet Fenris III. 129. 187. 211. 214. 215.
Ulyksalige, deres Bolig Hell v. Nifheim III. 8.
Umbrier, have boet i Italien længe før Tyrrhenerne I. 282. Hvorfor kaldte Ombrii af Grækerne I. 283. Endeel af dem siden kaldte Sabiner I. 282. Den Lydiske Tyrrhenus nedsat sig blant dem med en Colonie I. 274. 282. Have efter Pelasgernes Tid beboet Croton I. 276. 281. Fordrives fra Etrurien ved Tusci I. 280. Holdes for de samme som Opici, eller disse en Green af hine I. 280. Bleve af Thessalierne satte til Beboere i Ravenna I. 282. Nogle mene urigtig, at de ere komne fra det egentlige Gallien I. 283. 284.

Unabo,

Unabo, nævnet i Rotarits Fortale i stedet for Audrin IV. 601.
Unalamer v. Valemir, Gothisk Konge IV. 330.
Ungarn, hvorvidt kan kaldes Pannonia I. 244. Af hvem beboet fordum I. 244. Har eengang været Herulernes Sæde IV. 432. Den øverste Deel Scyrernes IV. 459.
Ungerske Sprog, udledes af det Huniske I. Tab. IV. b. Kommer overeens med det Grønlandske ibid.
Unichis, Tatonis Søn IV. 590. Holdes for Procopii Risiulf IV. 601.
Unila, Gothisk Bisp IV. 249.
Unilt, Ostrogothæ Søn, Gothisk Konge IV. 58. 112.
Unstrut, en Flod V. 127. 128.
Up-Sviar, Indvaanerne i Upland II. 179.
Upland, saa kaldet af Upsala II. 179. Fordum kaldet Tiundaland II. 179. og Sigtun II. 180. Dets gamle Inddeeling II. 179. Bemærker det øvre Land II. 181. Er hos Snorro Landet omkring Christiania II. 189.
Upsal ɔ: den høye Sahl II. 181. kaldet og Uffi aula V. 14.
Upsalske Tempel, dets Beskrivelse III. 329. Dalins Beskrivelse derover III. 323. Kiendetegn deraf ved den, nu værende, Christne Kirke III. 345.
Uranius, Biskop i Mesopotamien IV. 138.
Urd, en af de tre Norner III. 280.
Urdar-Brønd ved Alfheim III. 228. Dens Beskrivelse III. 280 sq.
Urius, Alemanisk Konge V. 94.
Urner, i Grav-Høye, bevidne den Skik at brænde de Døde III. 73.
Ursisinus, Alemanisk Konge V. 94.
Usbeckiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.
Uscudama, Bessernes fornemste Bye I. 257. Siden kaldet Hadrianopel I. 257.
Usipeter, et Tydsk Folk IV. 486. En Cohort af dem fanges af Friserne V. 51.
Utgard, dets Beliggenhed III. 217. 218.
Utgarde-Loke, lærer Thor mange Konster III. 151. Fanges af ham III. 151. Regnes til Nordens tre alleræld ste Guder III. 301. 302.
Utsteirn, en af Kong Alfs Kiemper III. 52. Takker Odin for Tapperhed III. 52.
Uturguri ɔ: Huner IV. 307—310.
Utzingurer, et Folk IV. 279.
Uz, Nachors Søn, efter ham kaldes et Land i Arabien I. 125.
Uz, Arams Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.
Uzel, Joctans Søn, hans Fødsels- og Døds-Aar I. Tab. II.

V.

Vaaben, for Byen Barth i Pommern IV. 622 Theruingernes IV. 262. 263.
Vacho, Langobardernes ottende Konge IV. 590.

590. Hans Strid med Tatons Søn, gior Ueenighed imellem Gepider og Langobarder IV. 591. Undertvinger Sueverne IV. 591. Har tre Hustruer IV. 592.

Vadmel, Ordets Oprindelse IV. 388.

Vadomarius, Alemanisk Konge, sætter sig imod Constantinum V. 93. Hans Riges Beliggenhed V. 96.

Vægter, Gudernes, kaldtes Heimdal III. 206.

Vænern: Søe i Sverrig, et rimelig Saxonis Palus Vienica II. 183.

Værge, at drage ved Drik, straffede Anglerne V. 32.

Væsen, et ont og et got, troede vore Forfædre III. 64. 65. Tillagdes Verdens Skabelse III. 148. De Nordiskes Begreb om det høyeste Væsen III. 153. Et ont Væsen afbildes i Loke III. 216.

Vafþrudni, en Jætte III. 134.

Vafþrudnismal, et Poema i den gamle Edda III. 134.

Vagerland, beboet i sidste Seculo af Angler V. 5.

Vagnoft, en Troll, eller Gigas, men ingen Nordisk Guddom III. 223.

Vakes, Langobardisk Konge IV. 491. Fordriver sin Broder-Søn, og formaaer Varnerne til at omkomme ham IV. 491.

Val ɔ: en Omvankende og Fremmet I. 307.

Valadamarca, en Gothisk Dronning IV. 272.

Valafridus, Strabo, IV. 188. 189. 194.

Valamir, Ost-Gothisk Konge IV. 269. 383. Hans og hans Brødres Enighed IV. 275. Overfaldes af Attilæ Sønner IV. 277. omkommet i Slaget med Sueverne IV. 280. Hans Egenskab IV. 330.

Valderada v. Valdetrada, Vachonis Datter, hendes Ægteskab og Skiæbne IV. 592.

Vale v. Vile, Odins Søn med Rinda III. 129. Kaldet og Böe III. 129. Hans Beskrivelse III. 129 sq. 212 sq. Har syv Tilnavne III. 212. Dræber Hodur, een Nat gammel III. 213.

Valens, Keyser IV. 139. Hans Tog imod Gotherne IV. 140 - 144. Døbes af en Arrianer IV. 143. Fører en hæftig Strid med Gotherne IV. 146 sq. Lider et stort Nederlag af dem, og dræbes IV. 163 — 167. Adskillige Beretninger derom af de da levende IV. 167 — 172.

Valentinianus II., ombringes af Eugenio IV. 224.

Valeravans, Ermanarici Broder-Søn IV. 114.

Valerianus, Keyser, hans Levetid IV. 73. Strid med Gotherne IV. 73 sq.

Vales, i Engelland, har Navn af Galli I. 307.

Val-

Valfydder, Odins Navn III. 15.
Valhala III. 304 — 312. De saliges Bolig III. 64. Ingen kom der, som ikke var begraven III. 23. Men de, som døde i Strid med Vaaben i Haanden III. 28. 305. Lucani Vidnesbyrd derom III. 72. Dets Beliggenhed III. 92. 294. Holdes for Lodas Bolig III. 22. Dets omstændelige Beskrivelse III. 305. Dets mange Dørre og store Vidde III. 306. Der lovedes Miød II. 149. Det skal opbrændes tilligemed Odin og Jorden III. 64. En Maade i Vest-Gothland at fare til Valhala III. 309. Hagen Adelsteens Ankomst til Valhala III. 310. Bartholins Betænkning om Valhala III. 311.
Valhalæ Vogterske, kaldes Frigge III. 250.
Valia, Vest-Gothisk Konge IV. 257. 383. Anfalder Spanien IV. 516. Forføiger Vandalerne til Africa, men hindres ved Skibbrud IV. 518.
Valkyrier, Jomfruer III. 283 — 288. Deres Forretning i Valhala III. 283. 305. Vare fiorten i Tallet III. 284. Adskillige Fortællinger om dem III. 284. 285. Erichsens Beretning om dem III. 285 sq.
Valli, i Engelland, vare Galler I. 307.
Valtari, Langobardernes niende Konge IV. 595.
Valreaf, et Slags Tyverie V. 33.
Valur, Lokes Søn, river sin Broder Narfi ihiel III. 215.
Vana, kaldtes Tanais af de Nordiske II. 62.
Vanadys, Freyas Navn III. 259.
Vanagod, Freyas Navn III. 259.
Vand, nogles Mening, at alting deraf er kommen I. 11. Giendreven af adskillige I. 11. II. 129. 130. 243. Dalins Mening, at Sverrig og Norge stode under Vand for Christi Tid. I. 11. II. 243.
Vandalarius, Ost-Gothisk Konge IV. 273.
Vandaler v. Vindili IV. 498 — 534. Vare beslægtede med Gother II. 45. og regnes iblant Gothiske Folk IV. 325. udgives af nogle for en Green af Gotter IV. 43. Ere een af Plinii fem Tydske Hoved-Slægter I. 354. IV. 498. Hvorfor Plinius regner Gotherne til Vandaler, og ikke disse til hine IV. 498. 499. Regnes tilligemed Gother til Istævoner IV. 35. Skal efter Procopii Mening have boet ved Mæotis i fierde Seculo og sluttet Selskab med Alaner II. 44. IV. 512. Af andre Grunde er det uvist, om de nogen Tid have boet ved Mæotis IV. 510 sq. Boede i Christi Tid i Mark-Brandenburg III. 57. Ansees for Lemovii i Tydske

Tydskland IV. 472. 475. 499 sq. Deres første Sæde ved Havet i Bag-Pommern IV. 498. De tabe i andet Seculo et Slag imod Viniliterne. IV. 502. Deres andet Sæde i Böhmen IV. 503. Giøre, i Selskab med andre, Indfald i Pannonien og ødelægges af Marco IV. 504. 506. Blive omsider Romernes Venner IV. 506. Overvindes af Aureliano og giøre Fred IV. 507. Ligeledes af Probo IV. 507. 508. Tredie Sæde i Dacien IV. 508. Føre i tredie Sæculo Krig med Thervingi og Taifaler IV. 508. 509. Ere sidst i det tredie Sæculo affaldne fra Gotherne IV. 98. Overvindes af deres Konge Geberich IV. 134. 509. Deres fierde Sæde i Pannonien i fyrretyve Aar IV. 509. Deres flette Forhold derefter i adskillige Lande IV. 510. Deres femte Sæde i Gallien og Spanien IV. 513. De plyndre stærk i Spanien IV. 517. 518. De forurolliges af Valia og gaae i femte Sæculo over til Africa IV. 264. 518. 521. 522. Leonis Beretning om Vandaler i Africa under Gothernes Navn IV. 336 sq. Hvad Aar de kom til Spanien IV. 519. Deres siette Sæde i Africa IV. 521. Kaldes dertil af Bonifacio IV. 523. Giøre siden adskillige Sø-Tog IV. 521. Holde i Africa. nogen Omgang med de tilbageblevne i Spanien IV. 525. 526. Deres Levemaade og Sæder i Africa IV. 526 sq. Grumhed i Africa IV. 528. 529. De vare og da i Romersk Tieneste IV. 530. Deres Riges Undergang ved Belisarium IV. 529. Dyrkede for Christi Tid Vodan eller Odin III. 56 — 58. IV. 502. De have fra gammel Tid af været søevante IV. 522. Procopii Beskrivelse over deres og andre Gothiske Folkes udvortes Skikkelse IV. 511. De nyere Skribenteres Meninger om dem IV. 530 — 534. Meninger om Navnets Oprindelse IV. 530 — 534.

Vandali Silingi, boede i Bætica IV. 516. Udryddes af den Vest-Gothiske Konge Valia IV. 516. 519. Oprindelsen til dette Tilnavn IV. 520.

Vandalia, kaldtes og Bætica i Spanien IV. 519.

Vandflod, over Jorden, efter forskiellige Beretninger I. 8. 9. Kan have befordret Folkes Udbredelse I. 43. Af Pontus Euxinus I. 168. Diodori Vandflod I. 168. Den Ogygiske og Samothraciske holdes for een og den samme I. 168. Naar den indfaldt II. 127. En Vandflod har uddrevet Cimbrer og Teutoner II. 235. 236. Andre, deraf foraarsagede II. 241. 242.

Vaner, deres Bopal II. 59. Kaldes saa

af Vana-Flod eller Tanais II. 62. Deres Herkomst II. 62. Sættes af Snorro i Suithiod eller Scythien II. 173. Vare Indvaanere af Staden Tanais III. 84. 99. Kaldes Viise III. 99. Navnets Oprindelse III. 99. Et Beviis, at de vare Græker III. 382.

Vaners Gud ɔ: Freyr III. 175.

Vaners Gudinde ɔ: Freya III. 258.

Vangiones, Belgisk Folk, af Germanisk Herkomst I. 305. Deres Sæde ved Rhinen i Worms I. 305. Vare i Ariovisti Hær mod Cæsar II. 287. Bekrige Constantinum V. 92.

Vanland, en Søn af Kong Svedger i Sverrige III. 99.

Vannius, Sueverues Anfører V. 78. 79.

Var v. Vaur, en Nordisk Gudinde III. 270.

Varadis, Freyas Navn III. 258.

Vardar, en Flod IV. 289.

Vareger ɔ: Regentere i Holmgaard, tagne af de Nordiske Folk II. 21.

Varg-Veum, forviist fra de hellige Steder III. 328.

Varger, Odins Følge-Svenne II. 104. Ordets Bemærkelse IV. 389.

Vargynior III. 158.

Varinger, hos de Nordiske IV. 385.

Varner v. Variner IV. 484 — 497. Ere Pharodener II. 254. IV. 472. En Green af Suever II. 256. IV. 485. Regnes iblant de Gothiske Folk IV. 325. Om de have været og vedblevet tydske Joter eller Gother IV. 490. Et Beviis af Jornandes, at de formodentlig vare Joter, ey Gother IV. 495. Navnes først af Plinio IV. 484. Udledes af ham fra Vindili IV. 484. Deres første Sæde i Mecklenborg IV. 484. Deres Magt tiltog meget indtil siette Sæculum IV. 487 sq. Aarsagen dertil IV. 488. Deres Lands Strækning fra Oder til Eidern IV. 488. 491. Kommer i Krig med Anglerne formedelst Radigers Giftermaal IV. 492. Deres Land strækkede sig da fra Østersøen til Rhinen IV. 492. Deres Riges Undergang IV. 494 sq. De vare Hedninger af Religion IV. 494. Navnets Oprindelse IV. 484. 496. Nyere Skribenteres Beretninger om dem IV. 495 — 497. Skal i Keyser Leonis Tid have nedsat sig i Holland IV. 496.

Varnernes Land ɔ: Mecklenborg IV. 425.

Varns, Frisernes Afgud III. 18.

Varnsdag, er Onsdag III. 18.

Vasinabroncas, et Folk IV. 114. 115.

Vassernichsen, et Slags Hav-Nympher III. 222.

Vaudemont, i Lothringen, synes at have Navn af Vodan III. 44.

Vauler, Spaae-Qvinder III. 363.

Vaur v. Var, en Nordisk Gudinde III. 271.

Ve, Odins Broder I. 5. III. 10. 106. 137. Er den samme som Freyr III. 171.
Ve v. Vi, kaldtes hellige indlukte Steder III. 328.
Vecha, Odins Navn III. 16. Under dette Navn tiener han Rinda for Pige III. 103.
Vechta v. Vecta, den Saxiske Odins Søn III. 203. 204.
Vecke ɔ: en Pige III. 16.
Vecta, Hengists Far-Fader V. 12.
Veda, en Frisisk Gud III. 17. Hans Billede findes i Utrecht III. 17.
Veso, Scirernes Anfører imod Gotherne IV. 281.
Vegdeag, den Saxiske Odins Søn III. 203.
Vegdeg, den Saxiske Odins Søn III. 132. 201.
Veid-Monath ɔ: Augustus V. 29. 30.
Veida-As, Ullers Navn III. 213.
Velataber, et Folk III. 61. kaldtes ellers Lenticier III. 61.
Veldeg, den samme som Beldeg III. 202.
Velfærd, Menneskenes, raadde Niord for III. 191.
Velta, hos Ptolemæum, hvem derved forstaaes II. 161. IV. 41.
Veltalenheds Gud, var Brage III. 208.
Venden, dets Strækning IV. 17. Kaldes og Veonodland II. 160. Vindland IV. 17. Vinuland IV. 49.
Vender, sættes af Ptolemæo sønder for Østersøen II. 14. 160. IV. 39. Ere beslægtede med Slaver II. 14. Ud stamme fra Sarmater II. 14.
Vendiske Sprog, udspringer fra det Sarmatiske I. Tab. IV. b. Hvilke Dialecter deraf ere komne ibid.
Vendsyssel, Navnets Oprindelse IV. 561.
Venedi, hos Tacitum, boede ved Volhynien og det hvide Rusland II. 13. 14.
Veneter, de Italienske, deres Udspring I. 236. 237. Polybii Beretning om dem I. 239. Af hvad Vey de kom til Italien og paa hvad Tid I. 239. Fandtes og yderst i Gallien I. 303. Betænkning over de Italiske og Galliske Veneter I. 238. 302 sq.
Veonodland, er Vendernes Land II. 160.
Verande, en af de tre Norner III. 280.
Veratyr, Odins Tilnavn III. 14. 15. 188.
Verden, tvende anføres i Edda, den ildagtige og frostagtige III. 9. Fabelagtig Fortælling om dens Skabelse III. 10. 235. Efter de Gamles Troe, har den udviklet sig af egen Kraft III. 64. Forfædrenes forskiellige Meninger om dens Oprindelse III. 291 sq. Hvad der skal skee ved Verdens Ende III. 312 — 314. Hvorledes den skal fornyes III. 314 — 317. Naar den undergaaer, skal en nye opkomme III. 315. Naar den gamle Verden allevegne kan have været beboet I. Tab. III. b.

Verdbroe,

Verebroe, bekiendt i første Sæculo II. 195.
Verendia, kaldtes fordum endeel af Smaaland II. 183.
Vermeland, naar først opryddet og beboet II. 137. 182. Navnets Oprindelse II. 182.
Vernulfus, Athaulfi Drabs-Mand IV. 261.
Verritus, Frisisk Anfører V. 52.
Vers, de gamle Efterretninger vare paa Vers III. 76. 77. Og de Nordiskes Bedrifter deri bevarede IV. 602. Bleve ofte igientagne III. 77 sq. Giorde Odin Rinda affindig med III. 103. Ved dem kunde Oller gaae paa Havet III. 104. Vare i Brug i første Sæculo III. 107. Bleve kaldte Runer III. 364. Adskillige Exempler derpaa III. 353 — 365. Bleve siungede ved de Gothiske Lege i Constantinopel IV. 316.
Verse-Konst, menes at være indbragt af den sidste Nordiske Odin III. 116. Hvorledes det bør forstaaes III. 119. Kan og rimelig tillægges den mellemste Odin III. 119.
Veruler, et Folk i Mecklenborg IV. 452.
Verulerghum v. Herulstrum, en Stad i Italien, bygget af Herulerne IV. 433.
Veruliske Sprog, er pur Vendisk IV. 451. dets Udspring I. Tab. IV. b.
Vesegother, Scythiske IV. 38. 59. Satte sig ned i Moesien for Hunernes Skyld IV. 146.
Vestfold, II. 188.
Vest-Gautland, dets Beliggenhed IV. 21.
Vest-Gother, Navnets Ælde IV. 19. Andre Meninger derom IV. 321. 322 sq. Kaldes og Teruingi IV. 323. Kilderne til deres Historie IV. 353.
Vestmanland, Navnet kan udledes fra Mannaheim II. 172. Kaldtes og Fiadyrnaland II. 180.
Vestmaur v. Vestmar, i Norge II. 188.
Vestphaliske Kreds, fordum beboet af Franker og Friser II. 226.
Vestralpus, Alemanisk Konge V. 94.
Vesus, hvorfor Vestgotherne saa kaldes af Sidonio IV. 332.
Vetallaheed, Siellands Navn IV. 358.
Vetha, den Saxiske Odins Søn III. 203.
Vettern-Søe, hvoraf saa kaldet II. 183.
Vey, igiennem hvilken de Nordiske Folk ere indkomne i Norden II. 21 — 84. 131. — 133. 185. IV. 462. Igiennem hvilken de første Mennesker ere komne til Babel II. 125. Langobardernes fra Cimbrien IV. 561.
Vi v. Ve, kaldtes de indhægnede hellige Steder III. 328.
Viborg i Jylland, Navnets Oprindelse III. 328.
Vicennalia Diocletiani IV. 100.
Victohali, et Gothisk Folk IV. 107.

Vidar, Romersk Anfører IV. 141.
Victovali, et Gothisk Folk IV. 44. 45. 325. Brede en Tid i Dacien IV. 134. 135.
Vidar, Odins Søn III. 129. Skal paa den yderste Dag dræbe Fenris Ulven III. 129. Var en Nordisk Guddom III. 129. Hans Styrke, Navne &c. ibid. Mage vige for Loke ibid.
Vidblaen, den tredie Himmel III. 228. De lyse Alfers Bolig III. 295.
Videmir, Ost-Gothisk Konge IV. 269.
Videnskaber, ere ældst i Chams Linie I. 24. Fandtes og hos Sems og Japhets Slægt I. 25. Have sit Udspring fra Chaldæa I. 26. Om deres Undergang i Middelalderen kan tilskrives Gotherne eller andre Barbarer IV. 373. 381.
Viderich, Gothisk Konge IV. 147. Berimunds Søn IV. 265.
Vidfame, Iver, hans Samtale med Horder III. 309.
Vidfinnur, Bils Fader III. 272.
Vidicula v. Vidigoja, en Gothisk Helt IV. 269.
Vidioarii v. Vividarii, et Folk ved Weirelen IV. 48.
Vidnesbyrd, tilforladelige, ere de sikkerste i Historien I. 1. Hedenske komme overeens med Moses I. 3. Anføres adskillige I. 3—7. De gamle Romeres og Grækers om Cimbrernes Vovel II. 206.
Vidomarus, Gallisk Konge, ansees for at digtet IV. 482.
Vidrigild, i de Langobardiske Love IV. 613.
Vidur, Odins Navn III. 24.
Viedke, kaldes Tscheremisserne II. 92.
Venica Palus, hos Saxo, er Væner-Søe II. 183.
Vigen, i Norge, hvorfor saa kaldet II. 187. Naar nævnet i de ældste Tider II. 187. 188.
Vigrider, en Mark, hvor Muspels Sønner og andre skal møde III. 313. Dens Beskrivelse III. 313.
Viin, drak Odin i Valhala III. 72. 306. Deri et Beviis, at Odin er kommen fra de sydlige Lande III. 73. Voxte i Thracien I. 230.
Viin-Drankere, hvorfor Thracerne saa kaldede I. 240.
Viin-Høsten, et Maaltid hos Keyseren i Constantinopel IV. 315.
Viin-Træer, først plantede af Keyser Probo III. 73.
Viisdom, Guds, betegnet under Odins Navn III. 138. Tillægges den Guddom Brage III. 208.
Viise, og erfarne Mænd, vare fordum i Kongens Raadgivere II. 143.
Viiser, Sange og, deri har vi den gamle Historie II. 274. III. 116. Udskaarne i Runer III. 76. Nogle giorde i ottende og niende Seculo III. 76. Odins kaldet

kaldet Valhal III. 107. Vare i Brug for den sidste Odins Ankomst III. 116. De indeholde den gamle sande Historie IV. 130. 151.
Vikar, Alfreks Søn, givet til Odin III. 52. Sidder Konge i Agde-Siden III. 53. Formedelst Lodkastning hanges af Spøg, men dræbes med det samme III. 53. Blev derved et Offer til Guderne III. 335.
Villbrord, indfører Christenheden, efter Vilfried blant Friserne V. 54. Indvies til Bisp blant dem V. 55. Dets Forhold imod ham V. 56.
Vild-Sviin, var Herthes Kiendemærke III. 247.
Vile, Odins Broder I. 5. III. 10. 137. Ihielslog Ymer III. 10. Tog Odins Hustrue til ægte III. 106. Var og Odins Søn III. 129. Den samme som Thor III. 148. see Vale.
Vilfried, Bisp i York V. 34. 54. Strider med Syd-Saxerne om Friheden V. 34. Indfører Christenheden blant Friserne V. 54.
Villinaland, dets Beliggenhed IV. 129.
Vilgner, et Folk, kaldet ellers Seuticker III. 61.
Vimur, en Aae III. 152. Er Ovinas Flod III. 152.
Vind, dens Fart raadde Niord for III. 198.
Vindelicii, deres Sæde, efter Strabo, ved Boden-See I. 265. Efter Ptolemæum, imellem Inn-Strømmen og Lech I. 266. Betænkning over deres Lands Beliggenhed og Grændser I. 266. Vare inddeelte i fire smaae Folk I. 266. Vare af Illyrisk og Thracisk Herkomst I. 266.
Vindili, ere Vandali I. 64. IV. 498. Regnes af Plinio iblant de fem Tydske Hoved-Slægter I. 354. Ansees for eet Hoved-Folk tilligemed Istævoner IV. 485.
Vindland o: Venden IV. 17.
Vindomium o: Vien, i Pannonien IV. 276.
Vindur o: Vender IV. 49.
Vingthor, Thors Navn III. 159. Odins Søn III. 131.
Vingulmark II. 190.
Viniler, komne for Christi Tid til Scoringa IV. 501. Overvinde Vandalerne, og kaldes siden Langobarder III. 57. IV. 502. 558. 566. Gaae ud fra den Cimbriske Halvøe IV. 560. Andres Meening om dem IV. 625. see Langobarder.
Vintarius, Gothisk Konge IV. 114. strider mod Hunerne og døer IV. 270. 271. 382.
Vinter, hvorfra regnet fordum III. 270. skal vare tre Aar for Verdens Ende III. 312.

Vinuland ɔ: Venden IV. 49.

Virginiske Sprog i America I. Tab. IV. b.

Virtingel v. Vitingel, vare i den Gothiske Her mod Claudius IV. 82.

Visbye, i Sverrige, Navnets Oprindelse III. 328.

Viscus, Gui, Mistel, ɔ: Ron-Træe IV. Fort.

Vilegarda, Theodeberti Hustrue IV. 592.

Visende-Mæn ɔ: Spaae-Mænd III. 357.

Vissgother, eet af de fornemste Gothiske Folk IV. 322. Brings Mening om Navnets Oprindelse IV. 350.

Visumar, Vandalisk Konge IV. 110. Fører Krig med Geberich IV. 110 — 112. 509.

Vit, dets Bemærkelse IV. 359. Forekommer i de gamle Love imod Overtroe III. 377.

Vitalum, Siellands gamle Navn IV. 358.

Vitechind, Saxisk Anfører, nøder Friserne til at forlade den Christne Troe V. 59.

Vitechind, Saxisk Historie-Skriver V. 21.

Vitelgeta, den Saxiske Odins Søn III. 202.

Vithaeslef, Vithesleth, Siellands og Hernes gamle Navne IV. 358.

Vithimir, Gothisk Konge IV. 247.

Vithleg, den Saxiske Odins Søn III. 204.

Vitho v. Jutho, efter hvem Jyderne kaldes IV. 358. Ansees for deres Stamfader IV. 360. Hans Egenskab IV. 360.

Vithocabius, Alemanisk Konge V. 97. Hans Endeligt V. 97.

Viti, kaldtes Jyderne i Britannien IV. 358. Betænkning over de Viter, som have været i Danmark IV. 358. Navnets Bemærkelse IV. 359. Bør læses Juther hos Beda IV. 360. V. 10. 40. Andres Meninger herimod IV. 361. Deres Boepæl IV. 361. Folk, som udstammede fra dem V. 10. 11. Ansees og for Friser V. 22.

Vitigis, Gothisk Konge IV. 374. 409.

Vittland, kaldtes Samland i Preussen fordum II. 160. Adskillige Vidnesbyrd derpaa II. 160. Gisning om Ordets Oprindelse IV. 343.

Vitter, kaldtes nogle Dorper i Pommern IV. 343.

Vithur ɔ: Træe, Odins Navn III. 16.

Vividarii, et Folk ved Weixelen IV. 48.

Vlie, i Holland, hvoraf saa kaldet V. 51.

Vodan v. Voden, hos Saxerne, den samme som Odin I. 60. III. 8. 112. Betyder paa Sclavonisk en Anfører III. 4. 6. Forklares af andre, den rasende

Gud

Gud III. 5. Af andre, den godgiørende Gud III. 6. En Fader III. 6. Menes at være kaldet Vuldanus v. Bachus III. 6. Er ikke forestillet af de Tydske, som Mercurius III. 94. Er et yngre Navn end Odin III. 4. Om han er kommen fra Saxen til Norden III. 98. Er den samme som den Saxiske Sceaf III. 112. Hans Herkomst og Leve-Tid III. 113. Har rimelig bragt en stor Mængde Nordiske til Saxen III. 113. Blev for Christi Tid dyrket af Vandalerne IV. 502. Giver Viniliierne Navn af Langobarder og Seyer over Vandals III. 57. IV. 566.

Vodan, en Saxisk Konge i andet Seculo III. 49. Var meget yngre end alle Odiner III. 49. Beviis, at Vodan var Konge III. 115. Var Hengists Olde-Fader V. 12.

Woglurwizitske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Vogne, de omvankende Folkes Boelig I. 23. Brugte de Budiner og kaldtes derfor Hamaxobii I. 159. II. 46. Scyther og Sarmater I. 334. IV. 136. Alaner II. 32. Sarmater eller de Polske II. 155. Cimbrerne i deres Omvanken i Tydskland II. 301. Derfra fegtede deres Qvinder imod Romerne II. 305. Langosarki pakkede alting paa deres Vogne IV. 570. Freyrs og Freyas Vogn trukken af en Galt III. 181. Freyas i sær af Katte III. 195. 258.

Vogülizer, et Folk II. 94.

Volcæ Tectosages, et mægtigt Folk i Provence og Languedog I. 298. Maaskee og i Sylva Hersynia II. 245.

Vold, som deelte Britannien V. 23. 25.

Voler, de Dødes Siæle III. 319.

Vollin, kaldtes fordum Julin, Jomsborg III. 61.

Volsungiske Konge-Slægt, fra hvem udstammer III. 130. 132.

Voluspa, een af de ældste Viser III. 76. Et Stykke af Sæmundi Edda III. 118.

Vortigerius, kalder Anglerne til Britannien V. 10. 20.

Votiaker, et Folk ved Byen Casan, deres Beskrivelse II. 91. 92. Kaldes og Udmurt og Ar II. 92.

Wotiokiske Sprog, dets Udspring I. Tab. IV. b.

Vuergis, Hengists og Hors Fader V. 12. Kaldes af andre Vuyrhtelsus V. 16.

Vuldanus, ansees for Vodans v. Odins Navn III. 6.

Vuldulf, Ermanarici Broder IV. 113.

Vulemarus, Frisisk Lovgiver V. 64.

Vurgundaib, hvilket Land derved forstaaes IV. 538. 554.

Vyngolf v. Gimle, de lyksaliges Boelig III. 8. 290. Frigges og alle Gudindernes Bolig III. 248 sq. 295. 305.

Vyntyr-Fyllith ɔ: October V. 29. 30.

Vølvar, Spaae-Qvinder III. 282. Exempler af adskillige saadanne III. 353 — 365.
Vör, Nordisk Gudinde III. 270.
Vöttur, Frodes Jarl, ihielslaaer Ottar III. 87.

X.

Xisutrus, reddet af en Vandflod I. 8.

Y.

Ydalir, Ullers Bolig III. 213.
Ydun, Brages Kone III. 265 — 267.
Ygdrasil, det Aske-Træe, hvorhos Guderne holdte Thing III. 228. Skal bæve ved Verdens Ende III. 313.
Yme v. Ymer, nærede sig af Audumbles Melk III. 10. Af hans Legeme og Lemmer blev alting skabt III. 10. 12. Stamfader for Hrymbusserne III. 235. Hans Oprindelse III. 235. Dræbes af Odin og hans Brødre III. 235.
Ymesland, Nordlands forrige Navn II. 103. Haves endnu i Navnet Umia i Nordland II. 185.
Ynglinga-Tal, et gammelt Slægt-Register III. 77.
Ynglinger, Yngves Slægt III. 184.
Yngve v. Yngve Freyr III. 183. Hans Slægt og Boepæl III. 183. Hans Død fortiet i tre Aar III. 184.
Yrpe, Thorgerdurs Syster III. 279.
Yvalds Sønner, Dverge III. 175.
Yverdhon ɔ: Irland paa gammel Britannisk I. 326.

Z.

Zamolxis, de Geters Lov-Giver I. 252.
Zekler, et Folk IV. 277.
Zemari, Chanaans Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.
Zeno, Keyser, ruster sig mod begge Theoderici IV. 298.
Zichi, Bøhmernes Stamfædre I. 163. Deres Beskrivelse ved Lambertum II. 57.
Zidon, Chanaans Søn, hans Fødsels og Døds-Aar I. Tab. II.
Zigenner, deres Boepæl I. 154.
Zostarii, en Gothisk Dragt IV. 378.
Zotto, første Hertug i Benevent IV. 611.
Zouznak, Anglo-Saxer paa Cornisk V. 2.
Zürich, har Navn af Tigurini II. 238.
Zygii, et Slægs Comariter ved den sorte Søe I. 343. Ere formodentlig de samme som Zichi II. 61.

Æ.

Æbler, hvoraf Guderne bleve unge, forvarede af Idun III. 265.
Ædicus, Odoacers Fader IV. 469.
Æduernes Land II. 283.
Æger v. Hler v. Gymir, besøger Aserne III. 117. 218. Var en Nordisk Guddom III. 218 — 221. Hans Giæstebud III. 218. Var Karelernes Gud for Kaal og Erter III. 220. Den ældre og yngre Æger III. 221.
Æger, Navnet paa et Vand III. 219.
Ægialeus, den ældste Grædske Konge I. 5.
Ægis, ɔ: at forskrække III. 219.

Ægis Døttre ɔ: Bølgerne III. 219.
Ægis Hielm III. 219. 225.
Ægis Ild ɔ: Guld III. 219.
Ægteskab, med en Søster, tilladt hos Vanerne III. 283. Indgik Niord III. 198.
Ægypten, Aarsagen til dens tidlige Folkerighed I. 41. Blev besat af Mesrajims Afkom I. 71.
Ægypterne, deres Fortællinger overeenstemmende med Mose I. 4. Deres Regentere I. 4.
Ægyptiske Rige, dets Begyndelse og Undergang I. 132.
Ægyptiske Sprog, hvilke deraf udledes I. Tab. V.
Ælf, en Genius hos Angel-Saxerne III. 232.
Æmus, et Bierg, Bessernes Sæde I. 256.
Æmylianus, opkaster sig til Romersk Regient, og omkommer IV. 69. 70. Hans Seyer over Gotherne IV. 71. 72.
Æolier, holdes for Elisæerne i Elis I. 169.
Æoliske Sprog I. Tab. IV. a. hvilke Sprog det fornemmelig har fødet af sig ibid.
Ærbødighed, for Fruentimmer, hvorfor saa stor hos vore Forfædre II. 147.
Æredum, en Flod IV. 271.
Æsar, Hetruriernes Gud I. 241. II. 70. III. 36.
Æser v. Aser, kom herind med Odin III. 36.
Æsi, Hetruriernes Guder III. 36.
Æske, Friggæ III. 249. blev baaren af Fulla III. 267.
Æstuarium Oftvi ja hos Pytheas, dets Beliggenhed IV. 8.
Æstyer, see Esthii.
Æt stupa; hvad Forfædrene derved forstode II. 136. Kaldes og Ætternes stupe III. 309.
Ethelbald, Mercisk Konge V. 19.
Æthicus, Betænkning over denne Skribent II. 177 sq. IV. 476. Hvad Tid han har skrevet IV. 487.
Æthiopien, dens Beboere I. 27. Kaldes og Chus I. 72.
Æthiopier, hvem Grækerne derved forstode I. 309.
Æthiopiske Sprog I. Tab. VI.

Ø.

Øe, Hyperboræernes, hos Diodorum I. 326. Herthes, hvor hun blev dyrket III. 242. V. 5. Den uskabte III. 313. Den i Rhinen, Frisernes Boelig V. 51. Den hellige Øe I. 326.
Øer, beboede først af Japhets Slægt I. 34. 35. Hedningernes Øer, hvad derved forstodes I. 169. De Cassiteriske og Oestrymniske I. 325. Alociske II. 167. 209. De Danske, kaldede Ey-Gothaland IV. 17. Saxernes II. 229.
Øll, giorde Odin got, ved at spytte deri III. 52. En Tønde Øll offrede Sueverne deres Gud Vodan v. Odin III. 58.

Forbøde Odin at drikke, uden Loke drak med III. 134. Bryggede Kong Alfreks Koner om Kap, for at beholde ham ene III. 261. Vandt Regnar Lodbrok at drikke i Odins Sahl af Hoved-Pander III. 310.

Øl-Lande, havde Sueverne blant sig ved deres Offer V. 73.

Øresigen, faaer Odin af Rinda III. 102.

Øresund, de gamle Romeres Mening derom II. 173. Kaldet Eyra-Sund II. 195. Navnets Oprindelse II. 195. Kaldes og Eirar-Sund II. 195.

Ørkener; Africanske og Arabiske, aldrig begroede I. 20.

Ørn, havde Romerne i deres Fahner IV. 278.

Øxl, holdes for de gamles Ey-Syssel III. 94.

Øster-Søe, den sydlige Deel havde fordum forskiellige Navne IV. 39. Folk derom kring, kaldte Joter IV. 489. Kaldes uegentlig af Tacito den Sueviske Søe IV. 490.

Øyne, Thiassis, bleve satte paa Himmelen, som Stierner III. 264.

